A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT HATÁROZATAI ÉS DOKUMENTUMAI 1971—1975

AZ MSZMP
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
PÁRTTÖRTÉNETI INTÉZETE

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT HATÁROZATAI ÉS DOKUMENTUMAI 1971–1975

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ / 1978

ÖSSZEÁLLÍTOTTA
ÉS SZERKESZTETTE:
VASS HENRIK

ISBN 963 09 1111 6

ELŐSZÓ

A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatainak és dokumentumainak negyedik kotete – a korábbiakhoz hasonlóan – a párt vezető szerveinek és a Központi Bizottság mellett működő elméleti munkaközösségeknek dokumentumait, határozatait, állásfoglalásait tartalmazza. A kotet feloleli az MSZMP X. és a XI. kongresszusa közötti periódus – részben már kozzétett, jelentős részében azonban ezúttal első ízben publikálásra kerülő – pártdokumentumait. Ezúttal a korábbiaknál lényegesen nagyobb számú (119) határozat és állásfoglalás került a kotetbe. Ez osszhangban van a párt vezető szerveinek a tájékoztatás kiszélesítésére vonatkozó tobb fontos döntésével. A megfelelő tájékoztatás egyik alapvető feltétele annak, hogy a pártszervek és -szervezetek, párttagok és a szocializmusért tenni akaró pártonkívüliek ismerjék a kongresszuson hosszabb időre kijelolt feladatok végrehajtásának egy-egy időszakra és egy-egy teruletre vonatkozó konkrét teendőit. A megfelelő, sokirányu tájékoztatás a szocialista demokráciának is szerves része, az emberek közéleti tevékenysége, aktivitása novelésének nélkülözhetetlen eszköze és feltétele.

Az MSZMP határozatainak és dokumentumainak folyamatos, sorozatos megjelentetésével kifejezésre jut a pártnak az a szándéka, hogy ezen az úton is segíteni akarja a szocialista épités időszaka történetének, elvi és gyakorlati kerdéseinek kutatását, oktatását. Ugyanis a dokumentumok megszületését követően viszonylag hosszú idő telik el, amíg ezek a levéltárba kerülnek és kutathatóvá válnak. Ezért, a pártvezetés azzal, hogy lehetővé teszi ezeknek a legfontosabb dontéseknek és más dokumentumoknak még végrehajtásuk stádiumában való publikálását, pótolhatatlan segítséget nyújt a különböző szintű oktatás, valamint a jelenkor kutatásával foglalkozók munkájához.

A X. és a XI. kongresszus közötti esztendők tennivalóinak sokrétűségét jól érzékelteti a kötet anyaga. A fejlett szocialista társadalom épitése, a megnovekedett és a korábbinál bonyolultabb gazdasági feladatok mellett különösen nőttek és egyre növekszenek az igények, a követelmények az ideológiai munka, a kultúra, az oktatás, a kozművelődés, egyszóval a tudatformálás és a szocialista demokrácia fejlesztése teruletén.

Gyűjteményes kotetünk záródokumentumai: a XI. kongresszus határozatai és az új programnyilatkozat. A Kozponti Bizottság előzetes jelentése, a kongresszuson elhangzott nagyívű beszámoló és a korreferátumok részletesen elemezték a X. és a XI. kongresszus közötti évek munkáját társadalmi életünk minden régiójában. Ezért a kotethez az időszakot elemző, részletes bevezetőre nincsen szukség, itt csupán a szocializmus építésének néhány aspektusára utalunk a kotetben közzétett dokumentumokkal összefüggésben.

A XI. kongresszus megvizsgálta a X. kongresszus óta elvégzett munkát, megerősítette az eddigi politika továbbfolytatását, egyúttal meghatározta hol, miben kell ezt a politikát továbbfejleszteni. Ezzel összefüggésben különösen nagy a jelentősége a szocialista távlatok teljesebb, pontosabb kimunkálásának, az új programnyilatkozatnak, amelyet a kongresszus elfogadott.

Gazdasági tennivalóink átfogóan az ötödik ötéves tervben nyertek megfogalmazást. Az ebben megjelölt feladatokhoz jó alapot teremtettek az előző időszak gazdasági eredményei, az 1968-ban bevezetett gazdasági irányítási rendszer, amely szerves és nélkülözhetetlen eszköze fő politikai irányvonalunk megvalósításának. A kongresszus megállapította, hogy az új irányítási rendszer elvei kiállták az élet, a gyakorlat próbáját. A párt azonban nem ragaszkodott mereven annak minden részletéhez, megállapításához, az abban kimunkált szabályozókhoz, hanem ahol az élet követelte, ott javította, módosította azt. Figyelembe vette a hazai és nemzetközi tapasztalatokat, így a gyakorlat, a változó élet követelményeihez igazította és továbbfejlesztette a gazdaság irányításának rendszerét anélkül, hogy annak alapelveit megváltoztatta volna.

Ez érthető is. Ismeretes, hogy semmiféle társadalmi kérdést nem lehet egyszer és mindenkorra befejezett, lezárt, kész és tökéletes folyamatként felfogni, mert ez nehezítené az élet által felvetett új kérdések megválaszolását, a hibák feltárását és azok megszüntetésével az új, pozitív tendenciák kibontakoztatását. Társadalmunk részben munkánk gyengeségeiből, de főleg és elsősorban a tőkés világ gazdasági válságából eredő sok nehézség közepette is viszonylag megfelelő ütemben tudott haladni a szocializmus építésében, az osztályok és az egyes társadalmi rétegek anyagi, szociális helyzetének javításában. A gazdasági és társadalmi fejlődésünkkel párhuzamosan nőtt népünk életszínvonala. A szociálpolitikai, az oktatási, a kulturális ellátás javításával évről évre növekszik a béren kívüli juttatások összege. A nagycsaládosok életkörülményeinek megjavítását célzó határozatok és intézkedések nyomán már megmutatkoztak az első eredmények is a tárgyalt időszakban. Jelentős előrehaladás történt a lakásépítésben, jóllehet itt továbbra is nagy gondokat kell még leküzdeni. A párt vezetése jól tudja, hogy jelentős eredményeink ellenére a legtöbb nehézség és megoldásra váró feladat – és ez kitűnik az itt közölt dokumentumokból is – még mindig az életkörülmények javítását elsőrendűen elősegítő, a gazdasági célkitűzések megvalósítását közvetlenül befolyásoló területeken (beruházási tevékenység, a munka hatékonyságának növelése, a tartalékok jobb kihasználása, a munkaszervezés javítása stb.) van.

Ez azonban nem csupán gazdasági kérdés – jóllehet minden más gondunk megszüntetésének a munkatermelékenység állandó növelése, a gazdasági, termelő tevékenység minőségének szakadatlan fejlesztése az alapja. Mégis hang-

súlyozni kell azokat a nagy horderejű változásokat, amelyek a társadalmi demokratizmus, a szocialista demokrácia fejlesztése, az oktatás, a kultúra területén bekövetkeztek. Ezeket a változásokat jelzik és jól tükrözik kötetünk dokumentumai, közöttük olyan fontos döntések, mint az oktatáspolitikai, a népesedéspolitikai, a közművelődési határozatok, a kultúrpolitikai dokumentumok és a kötet számos egyéb anyaga.

Hazánk a közművelődés, a kultúra területén olyan eredményeket ért el, amelyek önmagukban bizonyítják társadalmunk kulturális fejlődését és fölényét, akár a legfejlettebb tőkésországokkal szemben is. Történelmünk során most érkeztünk el oda, hogy hazánkat mind a kultúra, mind a tudomány területén az élen járó nemzetek sorában tartják nyilván. Kulturális politikánk alkalmasnak bizonyult és bizonyul népünk szellemi alkotóerejének kibontakoztatására. Ezt támasztja alá a tömegek kultúrájában végbement óriási fejlődésről szóló gazdag tényanyag is, amelyet a XI. kongresszus előzetes jelentése – amely megtalálható a kongresszus jegyzőkönyvében –, a Központi Bizottság kongresszusi beszámolója, valamint kötetünk több anyaga bemutat és bizonyít. A kongresszus hangsúlyozta az ideológiai, az oktatási és a kulturális élet fejlesztését szolgáló korábbi alapvető dokumentumok (Művelődéspolitikai irányelvek; Tudománypolitikai irányelvek stb.) érvényességét is, kiemelte ezeknek különösen időszerű megállapításait, és nyomatékot adott annak a széles körben jelentkező igénynek, hogy nagyobb következetességet kell tanúsítani a végrehajtásban, a határozatok szellemének érvényesítésében.

A pártvezetés határozatait – azokban az esetekben, amikor nem a párt belső életét érintő feladatokról volt szó – különböző szintű állami vagy kormányzati intézkedések követték, jóllehet ezek nem mindig érvényesülnek kellő következetességgel vagy kellő ütemben. A közoktatásban a határozat nyomán rövid távú állami intézkedések sora valósult meg, és a középtávú tervek kidolgozása is előrehaladt. A közművelődéssel kapcsolatos szemlélet pedig észrevehetően változik a határozat nyomán, népünk története során első ízben készült átfogó törvény a közművelődésről. Előtérbe kerültek olyan fontos társadalompolitikai feladatok, mint az általános iskolák színvonalának emelése, a középfokú szakmunkásképzés fejlesztése. Az iskolán kívüli népművelésben pedig azokat a művelődési intézményeket kell erősíteni, amelyek a legnagyobb létszámú közösség kulturálódását segítik elő. Ez érthető, mert – mint a XI. kongresszus határozatában is olvasható: az ország előtt álló feladatok, valamint a tudomány és a technika rohamos fejlődése az emberek képzettségének növelését, az ismeretek szüntelen bővítését igénylik társadalmi méretekben. Ezért a közoktatás, a közművelődés további tökéletesítése szocialista továbbfejlődésünk egyik alapkérdése. Már nem csupán néhány tízezer káder kiképzéséről van tehát szó, hanem magáról a társadalomról, a nép egészének a kul-

turálódásáról. Számolni kell azonban azzal, hogy a kulturális fejlődést, a tudati tényezők fejlődését nehéz adatokkal mérni, ezen a területen a mennyiségi felhalmozódások csak hosszabb idő után eredményeznek olyan változást, ugrást, amelyet minőségnek lehet nevezni. A dokumentumok nem kendőzik el ezen a téren sem a még meglevő ellentmondásokat, de a fő figyelmet azokra az eredményekre irányítják, amelyek lehetővé tették a nagyobb igények megfogalmazását, a gyorsabb előrehaladás követelményének a biztosítását: a munkásművelődés feltételeinek állandó javítására, a fizikai dolgozók gyermekeit segítő mindennapos pedagógiai munkára; a káderutánpótlás tervszerű és céltudatos biztosítása az arra alkalmas, tehetséges fizikai dolgozók továbbképzésének szervezett megoldása útján. Egészében elmondható – és ezt a tények bizonyítják –, hogy pártunk és államunk kulturális és művelődéspolitikai határozatainak következetes végrehajtása a kulturális életet gazdagítja és olyan légkört teremt, amelyben helye van minden értéknek, s ahol helyükre is kerülnek a kultúra igazi értékei.

A két kongresszus közötti időben erősödött a pártélet lenini alapelveinek, a demokratikus centralizmus két alapvető alkotóelemének érvényesülése. Ezt számos párthatározat segítette elő, mindenekelőtt a X. kongresszus határozata és az annak végrehajtását ellenőrző munka nyomán keletkezett állásfoglalások, döntések. Mint a kötet anyagai is jól érzékeltetik, a Központi Bizottságtól az alapszervezetekig rendszeresebbé vált az ellenőrzés, a határozatok végrehajtása hatékonyságának vizsgálata. Ugyanakkor a dokumentumok azt is mutatják, hogy a fejlődés ellenére a végrehajtás ellenőrzésében sok még a formális elem és gyakran elmarad a felelősségre vonás. Ezt a témával foglalkozó dokumentumok sem takargatják, ellenkezőleg. Ezen a területen sok még a „tartalék" mind a pártéletben, mind pedig az állami munka területén. Az ellenőrzés rendszerességének érvényesülésével párhuzamosan fejlődött a pártszervek önállósága, a pártdemokrácia csaknem valamennyi szinten szélesedett.

Tartalmában és formájában, valamint módszereiben fejlődött a kollektív vezetés, a vezető testületek munkája, a döntések alaposabb előkészítése. Ezt szemlélteti egyebek között a Központi Bizottság mellett működő munkabizottságok és munkaközösségek alkotó tevékenysége, érdemi munkája, amely kifejezésre jut a kötetben található szép számú és értékes dokumentumban is. Időről időre nemcsak szakemberek széles körének, hanem a néptömegek szélesebb bevonásával olyan gazdasági, politikai, kulturális és elméleti jellegű pártdokumentumok készültek, amelyek állásfoglalásként fogalmazódtak meg, elfogadásuk után azonban határozat értékű iránymutatásul szolgáltak egy-egy nagy jelentőségű társadalmi kérdés megoldásához, vagy egy-egy állami intézmény, társadalmi szervezet, mozgalom stb. munkájához is.

Kötetünk egész anyaga az 1957 óta folytatott politika folytonosságát, a sza-

vak és a tettek egységét tükrözi a párt politikájában. Ez a politika legfőbb céljának azt tekinti, hogy a szocializmus építése járjon együtt a dolgozó emberek, a nép életének tartalmasabbá, gazdagabbá válásával. Ötvöződik benne a nemzetközi haladásért és országunk fejlődéséért folytatott küzdelmünk, a társadalom és az egyén anyagi, szellemi boldogulásának egysége. Tükröződik benne az a politika, amely immár két évtizede kiállta az idők és a gyakorlat próbáját, amely igazodott a külső és belső fejlődés valóságos törvényszerűségeihez, igazolta életképességét, melynek eredményei népünk életszínvonalának rendszeres fejlődésében is realizálódnak. Az MSZMP XI. kongresszusa ennek a politikának állandósult vonásait tovább erősítette és érzékenyen reagált az élet által felvetett változásokra is. Ezért is mondhatjuk, hogy ha a kötetünket záró kongresszusi határozatokban megjelölt feladatokat megoldjuk, hazánkban dinamikusan előrehalad a fejlett szocialista társadalom építésének ügye.

A pártszervek dokumentumaiban megfogalmazott elvek és célok minden korábbinál nagyobb feladatokat tűznek pártunk és egész népünk elé. Azonban arról sem hallgatnak, hogy ezeknek az elveknek az érvényesítése, a kitűzött feladatok megoldása minden korábbinál bonyolultabb nemzetközi feltételek között megy végbe. A párt vezető szervei az eredmények megfelelő értékelése mellett nem hallgatják el fejlődésünk ellentmondásait sem, mert a nehézségeket nyíltan feltáró módszer és az elért eredmények között ok és okozati összefüggés, kapcsolat áll fenn. Ezt az őszinteséget, a valósággal való kendőzetlen szembenézést megengedheti magának egy olyan párt, amely szembenézett a fejlődést lassító hazai és világproblémákkal, és amelynek vezetésével egyebek között hazánkban tizenkét év alatt megkétszereződött a nemzeti jövedelem, a reáljövedelem pedig 1973-ban – 1960-hoz képest – 181 százalékra növekedett.

A kötetben közölt dokumentumok tükrözik a párt nyílt, őszinte politikáját, és ez a nyíltság hitelességük egyik fontos biztosítéka. Ha közvetve is, jól példázza ezt Kádár János elvtárs kijelentése: „Mi azt valljuk, az emberek akkor hallgatnak ránk és bíznak bennünk, ha egyazon kérdésről Budapesten, New Yorkban és Moszkvában ugyanazt mondjuk és nem a helynek megfelelően variálunk." (Kádár János beszéde a nyíregyházi pártaktíván. Népszabadság, 1974. március 30.) Ez az elvi alapállás teremtette meg idehaza és külföldön egyaránt az MSZMP és hazánk becsületét, tekintélyét. „Tanúi lehetünk annak, hogy gazdag és fejlett kapitalista országok kormányzó pártjai – amelyek ugyancsak nem függetleníthetik magukat teljesen a közhangulattól – azzal próbálják a népet megnyugtatni, bizakodással, reménységgel eltölteni, hogy szüntelenül változásokat ígérnek – mondotta Kádár elvtárs a már idézett nyíregyházi pártaktíván. – A mi politikánk igazát, erejét, tényleges befolyását legjobban

az bizonyítja, hogy nálunk az emberek a nemzetközi helyzet feszültebb periódusaiban vagy bizonyos szempontból nehezebb hazai helyzetekben akkor nyugodtak meg, amikor meggyőződtek róla, hogy elveinkhez, politikánkhoz hűek vagyunk, a követett irányvonalon nem változtatunk, kijelölt utunkon haladunk tovább."

A nagy egészet, a fő irányvonalat megtestesítő politika azonban nem tekinthető egyszer s mindenkorra, életünk minden kérdésére adott részletes és végleges válasznak. Éppen abban van az ereje, hogy változatlan alapelveihez ragaszkodva képes az élet, a fejlődés által felvetett új meg új kérdésekre válaszolni, ezzel is gazdagítva e politika tartalmát, ezzel is növelve hatékonyságát.

*

Kötetünkben időrendben közöljük a párt vezető szerveinek, a Központi Bizottság mellett működő munkaközösségeknek határozatait, állásfoglalásait. A korábbiaknál nagyobb arányban kaptak helyet ebben a gyűjteményben a Központi Bizottság, illetve más pártszerv megbízásából az egyes munkaközösségek által készített elvi jelentőségű dokumentumok, amelyek ugyan nem „határozatok", de jóváhagyásuk után – mint erről már szóltunk – általános irányelvül szolgáltak és szolgálnak egy-egy fontos terület munkájához. Ezeknek a dokumentumoknak a korábbinál nagyobb száma jelzi a Központi Bizottság munkastílusának fejlődését, a pártvezetés demokratizmusának kiszélesedését. A párt vezető szervei mellett ilyen módon a társadalmi, a gazdasági, a tudományos és kulturális élet hivatott értőiből álló kollektívák is jelentős szerepet kapnak a párt politikájának formálásában, a döntések lehető legkorszerűbb, elvileg és tudományosan megalapozott, az érintett terület múltját, jelenét, lehetőségeit számba vevő iránymutatások, állásfoglalások kialakításában. Ez nagyban hozzájárul a szervezeti szabályzat azon pontjának realizálásához, amely kimondja, hogy „a párt eszmei, politikai irányításával gondoskodik arról, hogy a szocialista állam és szervei tevékenységében a munkásosztály céljai megvalósuljanak".

A kötetben közzétett dokumentumok jegyzetelésénél ezúttal is igyekeztünk a határozatokban megjelölt legfontosabb feladatok megvalósításáról tájékoztatni az olvasókat. Ezt természetesen csak a határozatok végrehajtásáért felelős minisztériumok, országos főhatóságok közreműködésével tudtuk megoldani. Értékes segítségükért ezúton is köszönetet mondunk. Az egyes határozatokban megjelölt feladatok végrehajtását szolgáló kormányzati, minisztériumi és más főhatóságok által hozott döntések (rendeletek, törvények, irányelvek stb.) lelőhelyeit – amennyiben azok hozzáférhetőek – megjelöltük. Úgy véljük, hogy

ezzel kötetünk tájékoztató jellegét gazdagítottuk. Az imént említett források megjelölése nagyban elősegíti a kötetnek az oktatómunkában és a kutatómunkában való hasznosítását is. Igaz, a jegyzetelésnek ez a módja szokatlan a forráspublikációban, különösen a mi esetünkben, amikor a napi gyakorlati politika feladatait felölelő „élő történelemmel", közvetlen jelenünkkel van dolgunk. Ennek megfelelően a dokumentumok számos olyan döntést tartalmaznak, amelyeknek végrehajtása még folyamatban van. Mégis úgy véljük, ilyen esetekben is helyes a végrehajtást már jelző forrásokat megjelölni, bár ez a feladat igen sok utánajárást, „nyomozást" kíván. Jóllehet teljességre ezen a téren nem törekedhettünk, de jegyzetapparátusunk a kötet anyagának gazdagításán túlmenően ily módon is érzékelteti a politikai vezetés és a kormányzati munka mind teljesebb összhangját. Nem tagadjuk, hogy e munka során sok nehézséggel találjuk magunkat szemben; találkozunk olyan esetekkel is, amikor a határozatok egyes pontjainak megvalósítása elkerülte az érintett szervek vezetőinek figyelmét, vagy pedig egy-egy döntés a kijelölt határidőhöz képest jóval később került előtérbe. Ez helyenként a jegyzetelésből is kitűnik. De az ilyen esetek szubjektív, illetve objektív okainak felderítésével nem tudtunk foglalkozni, és úgy véljük, hogy ez nem is lehet a mi feladatunk. Mindezeket az itt-ott fellelhető negatív jelenségeket is figyelembe véve, joggal állapíthatjuk meg – és erről meggyőző érvként szólnak a közölt jegyzetek, illetve forrásmegjelölések –, hogy ha nem is kellő következetességgel, a határozatokat követő intézkedések útján a gyakorlatban realizálódnak a párt célkitűzései. Ezzel is kifejeződik a párt vezető szerepének érvényesülése az állami szervek, tömegszervezetek, tömegmozgalmak gyakorlati tevékenységében. Természetesen a párt célkitűzéseinek realizálása, a határozatok végrehajtása *nem csupán állami feladat, még kevésbé csupán jogszabályalkotó feladat, hanem az egész párt és az egész nép* – valamennyi szerv és szervezet munkája nyomán – *a társadalom és annak egyes területi fejlődésében nyilvánul meg.* Egyszóval komplex feladattal van dolgunk. Jegyzetapparátusunk kismértékben tükrözi ezt a „komplexitást", azonban ennek teljes megoldása éppen a dokumentumok „frissesége" miatt jelenleg még megvalósíthatatlan cél lett volna. Mégis úgy véljük, hogy a *többségében* állami intézkedéseket bemutató jegyzetapparátus egyaránt hasznosan segíti az oktatók és a kutatók munkáját.

A dokumentumok szervezeti utasításokat tartalmazó részleteit, az egyes dokumentumokhoz csatolt mellékleteket, statisztikai kimutatásokat elhagytuk, záró rendelkezéseiket sem közöljük, de ezeket a jegyzetapparátusban mindenütt megjelöltük. Az elhagyott részek nem érintik a határozatok érdemi mondanivalóját.

Vissza-visszatérő szerkesztési-módszertani probléma: a Központi Bizottság üléseiről kiadott közlemények, valamint az adott ülésen tárgyalt témák közzé-

tételének kapcsolata. A közlemények általában ismertetik a KB-üléseken tárgyalt napirendi pontok lényegét, tehát részbeni „átfedés" jön ezáltal létre. Álláspontunk szerint – a kötet történetisége szempontjából – a Közleményeknek a sajtóban közölt formában mindenképpen helyet kell kapniuk, mert ezek olyan adalékokat is tartalmaznak (pl. nemzetközi kérdésekben történő állásfoglalás, vagy személyi kérdésekben való döntések), amelyek a párt politikájának, a vezető szervek tevékenységének teljesebb áttekintését segítik elő.

A kötet szerkesztése során a címeket egységesítettük. (Nevek, vezető szervek megjelölése stb.) A határozatok létrejöttének időpontját mindenütt a címek alatt tüntettük fel. Azoknál a dokumentumoknál, amelyek most először kerülnek publikálásra, természetesen nem szerepel a megjelenés helye, a forrás maga a most közölt eredeti szöveg. A sajtóban, folyóiratokban vagy könyvben már publikált anyagoknál mindig a legfontosabb megjelenési helyet jelöltük meg forrásként. Jegyzetben tájékoztatjuk az olvasókat azokról a legfontosabb elvi döntésekről vagy szervezeti intézkedésekről, változásokról, amelyeket a közölt dokumentumokhoz képest – a Kiadónak való átadás időpontjáig – a kötetet záró kongresszusi dokumentumok után született határozatok tartalmaznak.

A kötet jobb felhasználását kívánja elősegíteni a részletezett tartalomjegyzék is, ahol a szerkesztett címeket zárójelben közöljük. Az orosz nyelvű tartalomjegyzék – eltérően az előző kötetekétől – ugyanolyan részletező, mint a magyar nyelvű.

A gyűjtemény összeállításához észrevételeikkel, javaslataikkal nagy segítséget nyújtottak a KB apparátusának osztályvezetői. A kötet jegyzeteléséhez szükséges anyaggyűjtésben – a már említett főhatóságok hathatós segítségével – közreműködtek: Botos János, Deme Péter, Standeisky Éva, valamint T. Varga György és Zalai Katalin. Értékes segítséget nyújtottak a kötet véglegesítéséhez Rákosi Sándor lektori megjegyzései.

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
PÁRTTÖRTÉNETI INTEZETE

1971

I

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTSZERVEZETEKNEK A VÁLLALATOK ÉS SZÖVETKEZETEK ÖTÉVES TERVÉNEK KIDOLGOZÁSÁVAL KAPCSOLATOS SZERVEZŐ ÉS ELLENŐRZŐ FELADATAIRÓL

(1971. JANUÁR 4.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának a IV. ötéves terv irányelveiről[1] és a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormánynak a népgazdaság 1971–1975. évi IV. ötéves tervéről szóló határozata[2] alapján a vállalatok és a szövetkezetek ötéves fejlesztési tervet dolgoznak ki.

A gazdálkodó szervek tervező munkájához az Országos Tervhivatal irányelveket adott ki, amit az ágazati minisztériumok – az ágazati sajátosságoknak megfelelően – tájékoztatásokkal egészítenek ki. A szakmai, területi és vállalati szakszervezetek részére a SZOT irányelveket ad ki, hogy a szakszervezeti szervek ennek alapján szervezzék meg közreműködésüket a vállalati és a szövetkezeti középtávú tervező munkában és a dolgozókkal történő tanácskozások megtartásában.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Titkársága felhívja a pártszervezeteket, hogy politikai munkájukkal segítsék a gazdasági szervek tervező munkáját, és ellenőrizzék, hogy minden vállalatnál, szövetkezetnél olyan ötéves terv készüljön, amely összhangban van a IV. ötéves terv gazdaságpolitikai célkitűzéseivel s így a munkásosztály, dolgozó népünk érdekeivel.

A pártbizottságok és a pártszervezetek tekintsék feladatuknak, hogy a terv a vállalati lehetőségek és a tennivalók számbavételével készüljön, s jóváhagyás előtt vitassák meg az üzemek, szövetkezetek dolgozóival. A tervelőirányzatokban hozzák összhangba a társadalmi érdekeket, valamint az adott kollektíva közösségi és szakmai érdekeit. Olyan terv készüljön, amelyet a gazdasági, politikai és társadalmi vezetők, valamint a dolgozó kollektíva magáénak érez.

[1] Lásd Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 645–664. old.

[2] 2026/1970. (X. 17.) Korm. számú határozat a népgazdaság 1971–1975. évi IV. ötéves tervével kapcsolatos intézkedésekről. (Határozatok Tára Gyűjtemény. 162–185. old.)

A pártbizottságok és pártszervezetek a tervező munkával kapcsolatban ellenőrizzék és biztosítsák, hogy a vállalatok, szövetkezetek ötéves terveit a párt gazdaságpolitikájának szellemében készítsék. A terv ösztönözzön hatékonyabb munkára, reálisan irányozza elő a fejlesztést, a jövedelmek növelését és a szociális helyzet javítását. Vegyék számításba a termelési és a fogyasztási struktúra tervezhető változását, az értékesítési lehetőségek módosulását és az ebből eredő gazdasági kockázatot is.

A pártszervezetek ellenőrző és segítő munkájukat annak tudatában végezzék, hogy a tervező munkáért és a tervért a vállalatok, szövetkezetek vezetői teljes mértékben felelősek, ennek megfelelően döntenek a terv jellegéről és előirányzatairól.

1. A tervezés módszerével kapcsolatban a Titkárság a következőkre hívja fel a pártbizottságok és a pártvezetőségek figyelmét:

A tervezés a vállalatvezetés által kialakított távlati fejlesztési célkitűzésekből induljon ki. A tervjavaslat vitái demokratikus keretek között, világos és reális gazdasági elképzelésekről folyjanak.

A tervezőmunkába be kell vonni a vállalatok és a szövetkezetek irányításában dolgozó szakembereket, és ezzel is segítsék elő, hogy a megvitatásra kerülő tervjavaslat a szakmai vezetés egységes véleményét tükrözze.

A kialakított tervjavaslatot a vállalat dolgozóival termelési tanácskozásokon vitassák meg. A vitában egyaránt kapjon helyet a korszerű, hatékonyabb termelés és a jövedelemelosztás kérdése. A terv fő előirányzataiban a vállalatvezetésnek a szakszervezeti szervekkel egyetértésre kell jutni.

2. A Titkárság javasolja, hogy a pártszervezetek a vállalati és szövetkezeti tervek tartalmi előirányzatainak ellenőrzése során az alábbi kérdésekre fordítsanak figyelmet:

A gazdálkodás hatékonyságának fokozása érdekében a tervekben irányozzák elő a termelőeszközök jobb kihasználását, a munka termelékenységének növelését s ezáltal a vállalati jövedelmezőség emelését.

Az állammal szembeni kötelezettségek teljesítését úgy irányozzák elő, hogy a társadalmi tiszta jövedelem emelkedjen. Az állammal szemben irreális pénzügyi támogatási igényeket ne támasszanak.

A tervekben irányozzák elő a termelési struktúra fokozatos javítását, a korszerűbb és gazdaságosabb termékek hányadának növelését, a technológiai folyamatok fejlesztését. A műszaki színvonal és a technológia fejlesztésével összhangban korszerűsítsék a munkanormákat is.

A tervjavaslatban gondoskodjanak a belkereskedelmi és beruházási szállítások ütemes teljesítéséről, a kooperációs kötelezettségek és általában a szállítási szerződések betartásáról.

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlesztésére, a szocialista államközi

kötelezettségek teljesítésére, a tőkés piaci versenyképesség javítására tegyék meg a szükséges intézkedéseket, növeljék a gazdaságosan exportálható termékek arányát.

A bérgazdálkodás és az ösztönzés fejlesztésére, valamint a munkakörülmények javítására olyan intézkedéseket tervezzenek, amelyek hozzájárulnak a jobb kereseti arányok kialakulásához és gátolják az indokolatlan létszámemelkedést.

A vállalati és a szövetkezeti ötéves terveket reális árakon készítsék el. Határozottan fel kell lépni a népgazdaság érdekeit sértő, meg nem engedett jövedelmeket biztosító, indokolatlan áremelési törekvésekkel szemben.

3. A pártszervezetek ellenőrző munkájuk során biztosítsák, hogy:

– a vállalati kollektív szerződések a központi gazdasági szabályozókkal és a vállalati ötéves tervvel összhangban kerüljenek kidolgozásra, a vállalatok dolgozóival tárgyalják meg és lehetőség szerint öt évre kerüljenek megkötésre;

– a szocialista munkaverseny segítse elő a vállalati ötéves terv teljesítését, és ezzel összhangban álló feladatokat tűzzenek ki a szocialista munkabrigádok, termelőegységek számára.

4. A területi pártbizottságok a különböző nagyságrendű vállalatok és szövetkezetek középtávú tervezőmunkájával szemben differenciált követelményeket támasszanak. Továbbá segítsék elő, hogy a fejlesztések területi összehangolása érdekében, a területi tervek elkészítéséhez a gazdálkodó szervek fejlesztési célkitűzéseikről informálják a tanácsokat.

5. A pártszervezetek az ötéves tervezőmunka segítésére és ellenőrzésére készítsenek munkaprogramot. Számoltassák be a vállalatok és a szövetkezetek vezetőit a tervező munka menetéről, a távlati fejlesztési célkitűzésekről és azok megoldására tervezett intézkedésekről. A kidolgozott ötéves vállalati tervet jóváhagyás előtt, ez év június végéig pártfórumokon és aktívaértekezleteken tűzzék napirendre.

2

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR PARTIZÁN SZÖVETSÉG MUNKÁJÁRÓL

(1971. JANUÁR 26)

I

A Magyar Partizán Szovetség tevékenységét a Politikai Bizottság legutobb 1959-ben[1] értékelte. Az eltelt idő alatt a határozat célkitűzései lényegében megvalósultak: a szovetség teruleti szervei megszűntek; onálló szervezeti és társadalmi élet csak az országos kozpontban folyik, a tagság társadalmi munkájának szervezése a területi pártbizottságok, pártszervezetek hatáskorébe tartozik.

A szovetség munkaját 46 tagú választmány és az operatív munka végzésére választott 15 tagú Orszagos Bizottság irányítja. Az Országos Bizottság általában háromhavonként ülésezik. Tagjai közül azonban az elmúlt években tobben elhunytak vagy betegségük akadályozza őket az aktív munkában.

A Magyar Partizán Szovetség pártfelugyeletét a KB Kozigazgatási és Adminisztratív Osztálya látja el. Ezenkívül a szovetségnek a munka jellegének megfeleloen kozvetlen kapcsolata van a KB Kulügyi, Agitacios és Propaganda, a Párt- és Tomegszervezetek, valamint a Pártgazdasági és Ugykezelési Osztályával.

A szovetség 3260 tagjának döntó tobbsége (3020) pártunk tagja. Kozuluk 1730-an a felszabadulás előtt léptek be a pártba. (A régi párttagok kozul 1300-an fegyveres ellenállók is voltak.) A teruleten élő szovetségi tagok zome tisztségviseloként vagy pártaktivistaként vesz részt a helyi pártszervek munkájában. Ennek alapján az internacionalista es antifasiszta kuzdelmek parttag és pártonkívuli harcosai egyre novekvó számban kapcsolódnak be a fiatalok kozotti nevelőmunkába.

A Politikai Bizottság ezzel kapcsolatos hatarozata azonban nem valósult meg kovetkezetesen. A pártbizottságok egy része az ifjúsag kozotti nevelo-

[1] A Partizan Szovetsegbe a tagfelvetelek 1959 augusztus 20-aval megszuntek A Politikai Bizottsag 1971 januar 26-i hatarozatanak 4 pontja alapjan – 1975 oktoberig – 358 uj tagot vettek fel a Szovetsegbe, 101 kérelem pedig 1975 vegeig meg elbiralas alatt volt A Politikai Bizottsag 1975 november 8 an ismét megtargyalta a Szovetseg tagfelvetelı munkajat es a tagfelvetelt 1975 december 31 evel lezarta Ez azonban nem vonatkozik azokra, akik allando jelleggel kulfoldon eltek, es a tagzarlat utan telepulnek haza, Magyarorszagra

munkába nem vonta be eléggé szervezetten a volt partizánokat és ellenállókat. A szövetség központjának ezzel kapcsolatos tevékenysége is főleg a fővárosban élő tagokra korlátozódott.

A Partizán Szövetség Országos Központjának tevékenységében a Politikai Bizottság határozatának megfelelően jelentős helyet foglal el a történelmi kutató- és emlékgyűjtő munka, a harci tapasztalatokat ismertető propagandatevékenység, a testvérszervezetekkel folytatott nemzetközi kapcsolattartás, valamint a tagság szociális ügyeinek intézése.

A szövetség tagjainak tevékeny közreműködésével az internacionalista és antifasiszta harcok számos dokumentumát s a résztvevők értékes visszaemlékezéseit sikerült összegyűjteni. A magyar internacionalisták és antifasiszták külföldi harci emlékeinek összegyűjtéséhez a testvérszervezetek sokoldalú segítséget nyújtottak. A Párttörténeti, valamint a Hadtörténeti Intézet és Múzeum dokumentációi, kutatómunkájának forrásai számos értékes anyaggal gyarapodtak.

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulattal, a KISZ KB-val és más társadalmi, illetve állami szervekkel együttműködve a szövetség központi apparátusa, valamint az előadócsoport tagjai tevékenyen részt vettek az internacionalista és antifasiszta harcok eseményeinek megismertetésében. Hasznos segítséget nyújtottak a Művelődésügyi Minisztérium útján az iskolai oktatáshoz szükséges segédanyagok és audiovizuális eszközök létrehozásához.

Az elmúlt években a szövetség kezdeményezésére, illetve közreműködésével az ország számos községében, városában, fővárosi kerületben állítottak fel a forradalmi harcok eseményeit megörökítő emlékművet és helyeztek el emléktáblát.

A szövetség szociális tevékenysége főleg a nyugdíj-, a nemzetgondozási[2], üdültetési és kegyeleti ügyekre terjedt ki. A szövetség tagjai megelégedéssel fogadták a volt fegyveres harcosok kedvezményeit szabályozó kormányhatározatot.

Az elmúlt években jelentős mértékben kiszélesedtek a szövetség nemzetközi kapcsolatai. A Partizán Szövetség nemzetközi tekintélye jelentősen nőtt az Ellenállók Nemzetközi Szövetségében (FIR [Federation International des Resistants]-ben). A különböző nemzetközi tárgyalásokon a szocialista országok testvérszervezeteivel összehangolva helyesen érvényesítik a párt külpolitikai irányvonalát. A szövetség kapcsolatai különösen közvetlenek a Szovjet Háborús Veteránok Bizottságával, az NDK, a bolgár, a lengyel, a csehszlovák, va-

[2] A felszabadulást követően a Népjóléti Minisztérium nemzeti gondozotti ellátást állapított meg a baloldali munkásmozgalmi harcokban részt vetteknek vagy azoknak, akiket antifasiszta magatartásuk következtében a két világháború közötti időben üldöztek, ezenkívül a mártírhalált haltak hozzátartozói részére.

lamint a francia, az olasz és az NSZK-ban működő testvérszervezetekkel. 1960 óta kapcsolata alakult ki néhány, a FIR-hez nem tartozó szervezettel is.

A Magyar Partizán Szövetség a Magyar Szolidaritási Bizottság tevékenységéhez kapcsolódva számos szolidaritási akció lebonyolításában vett részt. Eredményes volt a „Szolidaritási Bizottság a spanyol népért" elnevezésű bizottság munkája is.

A szövetség felügyelete és irányítása alatt működik a Nácizmus Üldözötteinek Bizottsága. A NÜB elnöke tagja az Országos Bizottságnak. A KB Külügyi Osztályával koordinálva kapcsolatot tart a koncentrációs táborok nemzetközi bizottságaival. A nyugatnémet kormánnyal folytatott kártérítési tárgyalásokon eredményesen képviselte a magyar károsultak érdekeit. Hasznos munkát végzett a háborús bűnösökre vonatkozó dokumentumok összegyűjtésében is.

A Politikai Bizottság 1959. évi tagzárlattal kapcsolatos állásfoglalása óta a szövetségbe új tagok felvétele szünetel. Az elmúlt évek során azonban az Országos Bizottság foglalkozott az 1950–1953-as évek között minden különösebb indok nélkül törölt szövetségi tagok visszavételével. Közülük eddig 58 elvtársnak állította helyre tagságát. A rehabilitációs munka még nem fejeződött be. Ezenkívül néhány olyan elvtárs kérte felvételét, aki antifasiszta harcokban igazolhatóan részt vett, de saját hibáján kívül 1959 előtt nem lett a szövetség tagja.

II

1. A Politikai Bizottság megállapította, hogy a Magyar Partizán Szövetség feladatkörét meghatározó 1959. évi politikai bizottsági határozat elvei ma is helytállóak. Továbbra is tevékenységének főbb területei legyenek:

- a történelmi és propagandamunka;
- a nemzetközi kapcsolatokkal összefüggő tevékenység;
- a tagság körében végzendő szociális munka.

Ennek megfelelően a szövetség tagjai aktívabban vegyenek részt az ifjúság közötti nevelőmunkában, az antifasiszta és ellenállási mozgalom tapasztalatainak megismertetésében. A szövetség a nemzetközi szervezetekkel és a testvérszervezetekkel – a párt külpolitikai lépéseivel szoros összhangban – fejlessze kapcsolatait. A szövetség – a lehetőség szerint – elsősorban a vidéken élő tagjai szociális problémái megoldásához nyújtson segítséget.

2. A szövetség szervezeti felépítése összhangban van feladataival. Szervezeti élet a jövőben is csak az országos központban folyjék. A szövetség tagjai a Magyar Partizán Szövetség központja, illetve az illetékes pártbizottságok és

pártszervezetek megbízatásai alapján tevékenykedjenek, kapcsolódjanak be a hazafias, internacionalista nevelőmunkába.

A pártbizottságok erre a munkára mozgósítsák fokozottabban a szövetség tagjait és kísérjék figyelemmel szociális körülményeik alakulását. Teremtsék meg e feladatok szervezeti feltételeit is.

3. A szövetség központjában továbbra is két kollektív testület működjön:

– a Partizán Szövetség választmánya, amelynek létszámát a jelenlegi 45-ről 57–61 főre kell emelni, a póttagsági funkciót pedig meg kell szüntetni. A testület kiegészítését kooptálás útján kell végrehajtani. A választmányt az eddigieknél gyakrabban kell összehívni;

– az Országos Bizottság, melynek létszámát 15-ről 19 főre célszerű növelni.

A szövetség választmányának soron következő ülésén az Országos Bizottságot ki kell egészíteni.

A számvizsgáló bizottságot meg kell szüntetni, mivel a szövetség önálló pénzgazdálkodást nem folytat. Működéséhez szükséges anyagi eszközöket a KB Pártgazdasági és Ügykezelési Osztálya biztosítja.

4. A Magyar Partizán Szövetség Országos Bizottsága egyéni elbírálás alapján, kivételes esetekben felveheti a szövetség tagjának a fegyveres, illetve az ellenállási harcok azon résztvevőit – ide értve a jugoszláv, szlovák, lengyel stb. fegyveres ellenállási csoportokban résztvevőket is –, akik eddig önhibájukon kívül nem tudták rendezni tagságukat. Az új tagoknak adományozható a Fegyverrel a Hazáért kitüntetés.

5. A Nácizmus Üldözötteinek Bizottsága továbbra is a Magyar Partizán Szövetség irányítása alatt, az eddigi keretek között végezze munkáját.

3
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1971. JANUÁR 28.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1971. január 28-án Kádár János elnökletével kibővített ülést tartott.

Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a Budapesti Párt-

bizottság titkárai, a megyei pártbizottságok első titkárai, továbbá a kormány tagjai, a Minisztertanács Tanácsi Hivatalának és Tájékoztatási Hivatalának elnöke, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára, valamint a központi sajtó vezetői.

Az ülés kezdetén a Központi Bizottság kegyelettel megemlékezett Nógrádi Sándorról, a Központi Bizottság közelmúltban elhunyt tagjáról, a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom kiemelkedő harcosáról.

I

Komócsin Zoltánnak, a Központi Bizottság titkárának előadói beszéde alapján a Központi Bizottság áttekintette és megvitatta a nemzetközi helyzet időszerű kérdéseit. Megállapította: a haladó antiimperialista erők – a szocialista országok, a nemzetközi munkásosztály és a nemzeti felszabadító mozgalmak – közös erővel, fokozódó aktivitással szállnak síkra a világ különböző övezeteiben meglevő problémák megoldásáért, a nemzetközi monopoltőke agresszív törekvéseinek visszaszorításáért, a világ népeinek békéjéért és biztonságáért.

Az Amerikai Egyesült Államok uralkodó körei az utóbbi időben fokozódó mértékben folyamodnak a népek által mélységesen gyűlölt és már több ízben kudarcot vallott erőpolitikához. Ennek következtében az USA magatartása merevebbé és agresszívabbá vált a világpolitika minden fontos kérdésében.

1. Európában a Szovjetunió és a Német Szövetségi Köztársaság, valamint a Lengyel Népköztársaság és az NSZK között aláírt egyezmény, továbbá a két német állam közötti párbeszéd folytatása tovább javítja a béke és biztonság megteremtésének feltételeit. A Német Szövetségi Köztársaság a helyzet normalizálására irányuló szándékát most mindenekelőtt azzal bizonyíthatja, ha ratifikálja a Szovjetunióval és a Lengyel Népköztársasággal kötött egyezményt, lemond a Nyugat-Berlinre vonatkozó jogtalan igényeiről.

A földrészünkön élő népek megelégedéssel és bizakodással fogadják a feszültség enyhülésének jeleit. Az Egyesült Államok vezető körei és más reakciós erők azonban igyekeznek fékezni az enyhülés folyamatát, megtorpedózni az európai béke és biztonság előmozdításával kapcsolatos akciókat. A jelenlegi helyzet követeli: a népek sorsáért felelős tényezők, a béke és biztonság ügyének minden híve arra összpontosítsa erőfeszítéseit, hogy elháruljanak az akadályok az összeurópai biztonsági értekezlet összehívása elől. A Magyar Népköztársaság a továbbiakban is mindent elkövet, hogy elősegítse az európai biztonság ügyét.

2. Változatlanul súlyosan veszélyezteti a világ békéjét az Amerikai Egyesült

Államok és csatlósainak agressziója Indokínában. Az Egyesült Államok fegyveres erőszakkal próbálkozik megfelelő bázist teremteni úgynevezett „vietnamizálási" politikájához. Az elmúlt év végén ismét bombatámadásokat intézett a Vietnami Demokratikus Köztársaság területe ellen. Naponta bombázza Laosz és Kambodzsa felszabadított körzeteit, hogy megtörje az indokínai hazafiak ellenállását, s ezáltal támogassa a nemzetközi monopoltőke érdekeit szolgáló indokínai bábrezsimeket. Indokína népei – mindenekelőtt a vietnami nép – továbbra is szilárdan helytállnak, s a világ haladó közvéleménye együttérzését élvezve sikeresen harcolnak az agresszió ellen.

A Magyar Szocialista Munkáspárt és a Magyar Népköztársaság kormánya teljes mértékben szolidáris Indokína népeivel, és a többi szocialista országgal együtt segítséget nyújt az amerikai agresszorok ellen, önrendelkezési jogukért, szabadságukért küzdő hős vietnami, laoszi és kambodzsai népnek.

3. A közel-keleti térségben változatlanul fennáll az 1967-es izraeli agresszió által kirobbantott válság. A megszállók ellen küzdő erők tovább növelik védelmi képességüket, és kézbe vették a politikai kezdeményezést. Ezzel egyidejűleg világszerte fokozódik az agresszív izraeli politika elszigetelődése. Izrael azonban nem vonja le mindebből a megfelelő következtetéseket, s az Egyesült Államok támogatásával továbbra is elutasítja a Biztonsági Tanács határozatának végrehajtását, nem mond le hódító céljairól. A közel-keleti kérdésben sötét szerepet játszik a reakciós nemzetközi cionista mozgalom is, amely különböző súlyos provokációkat szervez a Szovjetunió és a szocialista országok ellen.

Pártunk és kormányunk, a magyar nép szolidaritását kifejezve, támogatást nyújt az izraeli agresszió ellen küzdő arab népek, közöttük a palesztinai arab nép igazságos harcához. Helyeseljük az Egyesült Arab Köztársaság és más haladó arab országok javaslatait, amelyek a Biztonsági Tanács 1967. november 22-i határozatával összhangban a megszállt arab területekről az izraeli csapatok kivonását, a palesztinai menekültek problémájának rendezését, a térség minden államának szuverenitását és függetlenségét, tehát a közel-keleti válság igazságos politikai megoldását, a béke helyreállítását szolgálják.

4. A Központi Bizottság a külpolitikai problémák mellett tájékoztatást kapott a nemzetközi kommunista mozgalom néhány időszerű kérdéséről is. Ennek keretében meghallgatta a lengyel testvérpárt központi bizottságának a Magyar Szocialista Munkáspárthoz eljuttatott tájékoztatóját a jelenlegi lengyelországi helyzetről. A Központi Bizottság ismételten kifejezte internacionalista szolidaritását a Lengyel Egyesült Munkáspárttal, és sikert kívánt a testvéri lengyel népnek a felmerült problémák szocialista megoldásához.

II

Biszku Bélának, a Kozponti Bizottság titkárának elóterjesztése alapján a Központi Bizottság a X. kongresszus állásfoglalásaiból kovetkező belpolitikai feladatokat tárgyalt.

A belpolitikai feladatok sorában megvizsgálta a kozeljovőben esedékes országgyűlési és tanácsválasztások kérdését. Elhatározta: javasolja a Hazafias Népfront Országos Tanácsának, hogy kezdeményezze a Magyar Népkoztársaság Elnoki Tanácsánál a választások kiírását ez év tavaszára. A Kozponti Bizottság felkérte a Hazafias Népfrontot, az érdekelt társadalmi és allami szerveket, hogy tegyék meg saját teruletukon a választásokkal kapcsolatos szükséges intézkedéseket.[1]

A Kozponti Bizottság felhívja a párt szervezeteit, tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy a választások eredményeként tovább szélesedjék a szocialista demokrácia, erősodjék népunk osszefogása, a szocialista nemzeti egység és kapjon újabb lenduletet a szocializmus építése hazánkban.

III

A Kozponti Bizottság megtárgyalta és elfogadta 1971. évi munkatervét.

Megjelent Nepszabadság, 1971. január 29

[1] Az 1971 evi orszaggyulesi es tanacsvalasztasokat aprilis 25-én bonyolitottak le A valasztasok eredmenyet lasd *Nepszabadság*, 1971 aprilis 28 1–3 old Értékeléserol lasd e kotet 10 szamu dokumentumanak III fejezetet

4

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETEK INTENZÍV IRÁNYÚ FEJLŐDÉSÉNEK EGYES KÉRDÉSEIRŐL

(1971. JANUÁR)

I

A szövetkezeti mozgalom – amint azt a X. pártkongresszus is megállapította – egészségesen fejlődik. Az egyes szövetkezetek méretei megalakulásuk óta részben egyesülésekkel, részben a szövetkezeti alapok növelésével jelentősen bővültek. Ennek a kétségtelenül szükséges, objektíve indokolt folyamatnak a során azonban a szövetkezetek mérete kialakulásában egyes időszakokban előfordult a hatékonyság növelését, a szövetkezetpolitikai elveket figyelmen kívül hagyó gyakorlat is.

A szövetkezeti mozgalom mai helyzete, a különböző ágazatokban tevékenykedő szövetkezetek fejlettségi színvonala, valamint továbbfejlesztésük igénye megköveteli, hogy a gazdaságirányítási rendszerrel és a korszerű szövetkezetpolitikai elvekkel összhangban levő álláspont alakuljon ki a szövetkezetek fejlesztésének módja és méretei tekintetében. Ez az egyes ágazatokban folytatott szövetkezeti tevékenység eltérő természete miatt bonyolult. Az eddig elvégzett szövetkezetelméleti tanulmányok alapján azonban már lehetséges az eddig kialakult elvek rendszerezése és ezek alapján a szövetkezeti mozgalom – a tagok és a népgazdaság érdekeinek megfelelő – befolyásolása.

1. A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEK MÉRETEI

A mezőgazdaság szocialista átszervezésével, az átszervezés befejezése utáni egyesülésekkel a szövetkezeti gazdaságok termelésének nagyarányú centralizációja és koncentrációja ment végbe. A termelőszövetkezetek száma az utolsó 10 év alatt 1970 végére 4195-ről 2480-ra csökkent, miközben átlagos területük 1881 kat. holdról 3200 kat. holdra nőtt. A gazdaságok túlnyomó része ma már olyan méretű (a termelőszövetkezetek átlagterülete minden megyében meghaladja a 2500 kat. holdat, de hat megyében meghaladja a 4000 kat. hol-

dat, két megyében pedig az 5000 kat. holdat is), mely lehetőséget biztosít a korszerű termelőberendezések, a tudomány és technika vívmányainak, továbbá a fejlett üzemszervezési és munkaszervezési megoldások hatékony alkalmazására a demokratikus vezetési módszerek megfelelő érvényesítése mellett.

A termelőszövetkezetek termelési kapacitásának növekedése két úton valósul meg. Egyrészt a területnagyság növelése (extenzív út), másrészt változatlan terület mellett a beruházott vagyon növelése (intenzív út) útján.

A szövetkezeti nagyüzemi gazdálkodás megszervezésének korábbi időszakára az üzemi keretek növelése volt a jellemző. E tekintetben lényegesen előbbre jártunk, mint ahogy ezt a folyamatot anyagi eszközökkel, beruházással és a személyi feltételek biztosításával követni tudtuk. A vállalati méret növekedésében jelenleg a felhalmozás, a termelőberendezések gyarapodása, korszerűsödése játszik nagyobb szerepet. A termelőszövetkezetekben tehát a beruházások növelése, a korszerű technológiák kiterjedt alkalmazása, az ésszerű szakosítás fokozatos végrehajtása, a kooperációs lehetőségek kihasználása jelenti gazdasági vonatkozásban a nagyüzemi termelés fejlesztésének fő területeit.

Az ország különböző természeti, közgazdasági viszonyai között különböző területnagyságú termelőszövetkezetek alakultak ki. Ma a szövetkezetek méretei úgy tekinthetők, mint amelyek elősegítik a termelőerők fejlődését, tág teret biztosítanak a korszerű technika alkalmazásának, a tudományos vívmányok és a modern üzemszervezési eljárások bevezetésének. Vannak azonban törekvések a vezetők és a tagok számára egyaránt áttekinthetetlen, indokolatlan nagy szövetkezetek kialakítására is.

A szövetkezetek méreteivel kapcsolatban előforduló túlzások abból a helytelen szemléletből táplálkoznak, amely szerint a gazdálkodás eredményessége egyenes arányban van a szövetkezetek méreteivel. A szövetkezetek méretének növelését gyakran szubjektív megítélésből csak gazdasági kérdésnek, esetenként a gyenge szövetkezettől való szabadulás egyedüli útjának tekintik, és figyelmen kívül hagyják a szövetkezeti demokrácia követelményeit.

Az ésszerű méretek keretein belül a nagyobb területű gazdaságokban hatékonyabb a fejlett technika és technológia alkalmazása, nagyobb a tevékenység szélesítésének, a szakemberek alkalmazásának, valamint a szociális és munkavédelmi kérdések megoldásának lehetősége. A demokratikus elvek érvényesülése és a tagok érzelmi kötődése a közös gazdaságokhoz azonban gyengébb. Különösen a több falut magában foglaló szövetkezeti egyesülésekben problematikus az önállóságukat elvesztett korábbi telephelyek beilleszkedése. Az itt élő tagok gyakran elégedetlenekké válnak.

A hatékonyság növelésének igénye azonban változatlanul a koncentráció, a termelés szakosodása irányába hat.

Az utóbbi években a termelés, a szolgáltatás és forgalmazás területén na-

gyobb számban jöttek létre szövetkezeti közös vállalkozások, termelési társulások, kooperációk. Ezek a szövetkezeti gazdaságok gazdasági és jogi önállóságának megtartása mellett a szellemi és anyagi erőforrások egyesítésével megteremtik a koncentrált, szakosított termelés feltételeit, elősegítik a korszerű technika, technológia alkalmazását. A termelési kooperációkban rejlő lehetőségek fokozott kihasználására mód nyílik a különböző egymáshoz kapcsolódó tevékenységek vertikális szervezetben történő összefogására.

A kooperációs együttműködés keretében a mostohább természeti adottságok között működő termelőszövetkezetek is azt a termelési águkat fejleszthetik, amelyre adottságaik a legkedvezőbbek.

2. AZ IPARI SZÖVETKEZETEK MÉRETEI

Az ipari szövetkezetek 25 éves fejlődésük során gazdaságilag megerősödtek, és népgazdaságilag is jelentős tényezőkké váltak. Lényeges változások következtek be az üzemnagyságban is. Ennek eredményeként: 1969-ben egy szövetkezet már átlagosan 237 dolgozót foglalkoztatott, és a termelési érték elérte a 21 millió forintot.

A szövetkezetek nagy többsége kis- és középüzemnek tekinthető, és az 500 főn aluli létszámkategóriába tartozik, a szövetkezetek 4,7 százaléka azonban már több mint 500 főt foglalkoztat.

Az ipari szövetkezetek jelenlegi üzemi méreteiben a kialakulásuk során egymásnak ellentmondó szakaszok és törvények hatásai tükröződnek. 1964-ig az ipari szövetkezésben jobbára az extenzív tényezők domináltak, az 1964. évet követően pedig már előtérbe kerültek a gazdasági növekedés intenzív módozatai is.

Az ipari szövetkezetek általában azokon a területeken fejlődnek, ahol az állami nagyipari forma előnyei kevésbé vagy egyáltalán nem érvényesülnek. Ezeken a helyeken erőteljesen bekapcsolódnak a lakossági igények kielégítésébe, a kereslethez rugalmasan alkalmazkodó egyedi kis- és középsorozatú választékbővítő termékek termelésébe, a nagyvállalatokkal való kooperációs tevékenységbe.

Az utóbbi 15 évben az ipari szövetkezeteknél is végbement bizonyos centralizációs folyamat. Méreteik növekedése azonban nem állt egyenes arányban a gazdálkodás eredményességének javulásával, nem járt együtt a szükségszerű műszaki és vezetési színvonal átalakulásával. Az erőltetett összevonásokkal létrehozott nagyobb szövetkezetek ténylegesen nem váltak fejlett szövetkezetekké. A technológia, a felszereltség, a szervezettség és a vezetés alacsony színvonala nem adott lehetőséget a nagyobb üzemméretekből fakadó előnyök kihasználására.

A szervezeti összevonások útján létrehozott „nagyobb szövetkezetek" elap-

rózott telephelyei továbbra is megmaradtak. Az üzemnagyságot jelző adatok a gyakorlatban nem is a tényleges méreteket fejezik ki, hanem csupán a különböző helyeken (városokban, községekben) levő telephelyek irányítás alá vonását jelentik. A helyenként indokoltnál nagyobbra növelt szövetkezetekben ráadásul a korszerűtlen termelési kapacitások még tovább rontják a hatékonyságot.

A nagyvállalati szervezet – különösen apró telephelyekkel – piaci helyzethez való alkalmazkodása is nehézkesebb, mint a kis- és középüzemeknél.

A centralizációs törekvések hatásaként az ipari szövetkezetekben háttérbe szorult a szövetkezeti jelleg, erősen leszűkült a szövetkezeti demokrácia, az állami vállalati gazdálkodás tervutasításos módszerei honosodtak meg, a választott testületek hatásköre szűk keretek közé szorult, a tagok tulajdonosi joga elmosódott, egyéni anyagi érdekeltségük csökkent.

A gazdasági reform tág teret nyitott a szövetkezeti demokrácia mind teljesebb érvényesülésének, a közgyűlés jogköre kibővült, a választott testületek önállósága növekedett.

3. A FOGYASZTÁSI SZÖVETKEZETEK MÉRETEI

Az ország felszabadulását követően a falusi lakosság fogyasztási, beszerzési és értékesítési igényei kielégítésére, valamint a földreform végrehajtásával kapcsolatos feladatok ellátására szövetkezetek jöttek létre. Általában minden községben külön szövetkezet alakult, de előfordult az is, hogy egy közigazgatási egységen belül több szövetkezetet is létrehoztak. Az 1948–1949-es években az egységes falusi földművesszövetkezetek községenként egyesítették a különböző fogyasztási szövetkezeteket. Ezt követően az 1950-es évek első felében egy egyesítési folyamat ment végbe. 1955–1958 között szétválásokkal kisebb egységek jöttek létre, és ismét növekedett a földművesszövetkezetek száma. Az 1960-as évek elején központi elhatározásra sor került az állami és szövetkezeti kereskedelem közötti „területelhatárolásra", aminek következtében a földművesszövetkezetek tevékenysége elsősorban a falusi településekre korlátozódott. Ez időben került sor a körzeti fogyasztási szövetkezeti rendszer kialakítására. Ez ismét bizonyos egyesülésekkel járt együtt. Ennek következtében az 1958-ban meglevő 1479 szövetkezet 1979-re 575-re csökkent.

Az általános fogyasztási és értékesítő szövetkezetek méretére vonatkozóan az állásfoglalás kialakítása bonyolultabb, mivel tevékenységüket az ország egyes tájainak sajátos, eltérő gazdasági, közgazdasági és településviszonyai között fejtik ki. A kereskedelmi tevékenység mellett különböző a szövetkezetek közreműködésének színvonala a háztáji és kisegítő gazdaságok termelési igényeinek kielégítésében, valamint az ipari és szolgáltatási munkában. A tagság személyes érdekeltsége is más, mint a termelő típusú szövetkezetekben.

A jelenlegi legnagyobb méretű szövetkezetekben már nehézségek vannak a szövetkezetpolitikai elvek érvényesülése, a demokratikus működés, valamint a választott szervek működése terén.

A kis szövetkezetek egy része demokratikusan működik, eredményesen gazdálkodik, különösen azok a szövetkezetek érnek el szép eredményeket, amelyek valamilyen jövedelmező – helyi erőforrásra épülő – speciális tevékenységet is folytatnak (valamely kelendő cikk termelése, mezőgazdasági termékek feldolgozása, idegenforgalmi lehetőségek kihasználása stb.). A kis szövetkezetek másik része azonban – főleg az aprófalvas településeken működők – magán viseli a kis vállalatokra jellemző gazdasági problémákat. Erőforrásaik nem tesznek lehetővé megfelelő fejlesztést, gazdaságilag mind kevésbé életképesek, a tagok és a lakosság igényeit nem tudják megfelelő szinten kielégíteni, és így a szövetkezet és a tagok közötti kapcsolatban is mindinkább feszültség támad.

4. TAKARÉKSZÖVETKEZETEK

A takarékszövetkezetek 1957-ben kezdtek alakulni. Jelenleg 385 szövetkezet működik 2045 községben. Egy szövetkezet általában 5–6 községre terjeszti ki tevékenységét. Az e területen élő lakosság száma átlagosan 10 000 fő. A jelenlegi helyzet kialakulásához vezető utat egyesítési, illetve szétválasztási törekvések nem jellemezték.

5. LAKÁSSZÖVETKEZETEK

Jelenleg 400 lakásfenntartó szövetkezet működik. Ezek egyenként átlagosan 120–140 szövetkezőt foglalnak magukban.

A lakásfenntartó szövetkezetek legfőbb feladata a tagok házai rendszeres karbantartásának és felújításának megszervezése a demokratikus működés elvei alapján. Az üzemeltetési költségeket az egyes házakban ténylegesen felmerülő költségek alapján differenciáltan állapítják meg (lift, víz, villany stb.). Ezekben a kérdésekben az egyes házak lakói külön-külön döntenek.

II
A SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉG ÁLLÁSFOGLALÁSA

A szövetkezetek intenzív fejlesztéséhez szorosan kapcsolódó ésszerű méretek megállapítása állami intézkedést nem igényel. A politikai felvilágosító és szervező, valamint tudományos kutatómunkában viszont szükséges az alábbi következtetések figyelembevétele:

1. A szövetkezetek demokratikus működésének, eredményes gazdálkodásá-

A szövetkezetek közös vállalkozásainak működésében is érvényesíteni kell a korszerű szövetkezetpolitikai elveket.

5. A szövetkezetek a tagok gazdasági céljai kielégítésére létrejött vállalkozások és egyben társadalmi jellegű közösségek is a szövetkezeti tulajdonnak megfelelő termelési viszonyokkal. A szövetkezetek méreteinek növelésénél ezért nem hagyható figyelmen kívül annak a szövetkezeti demokratizmus érvényesülésére gyakorolt hatása. A viszonylag nagy szövetkezetekben ezért növelni szükséges az üzemi egységek, munkaszervezetek és egyéb önálló részlegek szerepét a tevékenység irányításában. A szövetkezet gazdasági szerepével egyetemben csak így tölthető be a szövetkezeti tagok nevelésében, a szövetkezetek szocialista emberi közösségekké történő formálásában meglevő feladatait.

6. A termelőszövetkezet nemcsak gazdasági, hanem társadalmi szervezet is, amely a szövetkezeti tulajdonon és a tagok munkáján alapszik. Ezért a szövetkezetek ésszerű méreteinek megítélésénél a műszaki, technikai, valamint a társadalmi oldalt együttesen szükséges mérlegelni. A népgazdaság és a tagok érdeke egyaránt azt követeli, hogy bármilyen ésszerű és gazdaságilag is indokolható egyesülés is csak a szövetkezet tagjainak döntésén alapulhat, azok egyetértésével, aktív támogatásával, a törvényesség szigorú betartásával valósítható meg. A meggondolatlan egyesülések következményei az államra anyagi terhet nem háríthatnak. Az egyesülések szorgalmazása, a méretek egyoldalú növelése nem vonhatja maga után a termelés külterjes irányú fejlődését, és a falusi lakosságnak a tervezettnél gyorsabb ütemű városba áramlását.

Az erőltetett egyesülések miatt vagy egyéb okból évek óta veszteségesen működő nagyméretű szövetkezetek tagjainak – egyedi elbírálás alapján, hatósági közreműködéssel – lehetőségük van közgyűlési döntéssel elhatározni a szétválást is.

7. A szövetkezetekben egyre nagyobb szükség van a testületi és a szakvezetés stabilitására. Az indokolatlan egyesülések további napirenden tartása bizonytalanná tenné a vezetést a jövő tervezésében. A vezetők állandó mozgatása érdektelenné teszi őket a beruházások és felhalmozás növelésében, a háztáji gazdaságokkal való kooperáció kialakításában, és „az egyik napról a másikra" való élés veszélyes szemléletét alakítja ki.

8. Az ipari szövetkezeteknél arra kell irányítani a figyelmet, hogy a kis- és középüzemi méret megtartásával a műszaki szint emelkedjék, a termelőkapacitások, a beruházások nőjenek, és közben ne csökkenjen a piachoz való alkalmazkodási készség sem.

A kialakult üzemi méretek általában megfelelnek a gazdaságosság és a szövetkezeti demokrácia követelményeinek. Jelenleg a problémát döntően a szétaprózott termelőegységek okozzák. Néhány nagyobb szövetkezetben ez az ered-

A szövetkezetek közös vállalkozásainak működésében is érvényesíteni kell a korszerű szövetkezetpolitikai elveket.

5. A szövetkezetek a tagok gazdasági céljai kielégítésére létrejött vállalkozások és egyben társadalmi jellegű közösségek is a szövetkezeti tulajdonnak megfelelő termelési viszonyokkal. A szövetkezetek méreteinek növelésénél ezért nem hagyható figyelmen kívül annak a szövetkezeti demokratizmus érvényesülésére gyakorolt hatása. A viszonylag nagy szövetkezetekben ezért növelni szükséges az üzemi egységek, munkaszervezetek és egyéb önálló részlegek szerepét a tevékenység irányításában. A szövetkezet gazdasági szerepével egyetemben csak így tölthető be a szövetkezeti tagok nevelésében, a szövetkezetek szocialista emberi közösségekké történő formálásában meglevő feladatait.

6. A termelőszövetkezet nemcsak gazdasági, hanem társadalmi szervezet is, amely a szövetkezeti tulajdonon és a tagok munkáján alapszik. Ezért a szövetkezetek ésszerű méreteinek megítélésénél a műszaki, technikai, valamint a társadalmi oldalt együttesen szükséges mérlegelni. A népgazdaság és a tagok érdeke egyaránt azt követeli, hogy bármilyen ésszerű és gazdaságilag is indokolható egyesülés is csak a szövetkezet tagjainak döntésén alapulhat, azok egyetértésével, aktív támogatásával, a törvényesség szigorú betartásával valósítható meg. A meggondolatlan egyesülések következményei az államra anyagi terhet nem háríthatnak. Az egyesülések szorgalmazása, a méretek egyoldalú növelése nem vonhatja maga után a termelés külterjes irányú fejlődését, és a falusi lakosságnak a tervezettnél gyorsabb ütemű városba áramlását.

Az erőltetett egyesülések miatt vagy egyéb okból évek óta veszteségesen működő nagyméretű szövetkezetek tagjainak – egyedi elbírálás alapján, hatósági közreműködéssel – lehetőségük van közgyűlési döntéssel elhatározni a szétválást is.

7. A szövetkezetekben egyre nagyobb szükség van a testületi és a szakvezetés stabilitására. Az indokolatlan egyesülések további napirenden tartása bizonytalanná tenné a vezetést a jövő tervezésében. A vezetők állandó mozgatása érdektelenné teszi őket a beruházások és felhalmozás növelésében, a háztáji gazdaságokkal való kooperáció kialakításában, és „az egyik napról a másikra" való élés veszélyes szemléletét alakítja ki.

8. Az ipari szövetkezeteknél arra kell irányítani a figyelmet, hogy a kis- és középüzemi méret megtartásával a műszaki szint emelkedjék, a termelőkapacitások, a beruházások nőjenek, és közben ne csökkenjen a piachoz való alkalmazkodási készség sem.

A kialakult üzemi méretek általában megfelelnek a gazdaságosság és a szövetkezeti demokrácia követelményeinek. Jelenleg a problémát döntően a szétaggolt termelőegységek okozzák. Néhány nagyobb szövetkezetben ez az ered-

ményes gazdálkodás és a piachoz való rugalmas alkalmazkodás legnagyobb akadálya.

9. Állami intézkedésekkel nem kívánatos megakadályozni, hogy indokolt esetben a túl nagy fogyasztási szövetkezetek szétváljanak, vagy egyes életképtelen kis szövetkezetek saját elhatározásukból egyesüljenek.

10. Az ÁFÉSZ (Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet)-eknél a jövőben fokozottan kell törekedni a helyi adottságokat figyelembe vevő tevékenységi kör bővítésére (a kereskedelem mellett a háztáji és kisegítő gazdaságok korszerű termelésének segítése és értékesítési biztonságának fokozása, ipari és szolgáltatási tevékenységek fejlesztése stb.), a szövetkezet belső mechanizmusának tökéletesítésére, gazdálkodása színvonalának emelésére és a szövetkezetpolitikai elvek fokozottabb érvényesítésére.

A fogyasztási szövetkezetek – különösen a kis szövetkezetek – kisvállalati jellegéből adódó hátrányait a beszerzés és értékesítés terén a fogyasztási szövetkezetek egymás közötti, valamint más szövetkezetekkel és állami vállalatokkal létrehozott társulásaival helyes mérsékelni. Ennek során a szövetkezetek megőrzik jogi és gazdasági önállóságukat, kölcsönösen élvezik a társulás előnyeit.

A fogyasztási szövetkezetek tagjai céljaik jobb kielégítése érdekében törekedjenek arra, hogy a mikro-piaci vonzási körzetek szerint fejlesszék tevékenységüket. Törekedjenek a körzeten belüli településeken a tagok alapellátására, továbbá a saját alapjaik célszerű felhasználásával közös áruházak, üzletházak létrehozására. Az ipari területeken, valamint az iparosodó településeken tevékenykedő ÁFÉSZ-ek – az érdekelt üzemekkel együttműködve – segítsék elő a munkás fogyasztási szövetkezetek létrehozását.

11. A takarékszövetkezetek további fejlesztésénél célszerű figyelembe venni az adott települési viszonyokat, az ott élő lakosság termelő tevékenységét, jövedelmi viszonyait, vagyoni helyzetét (például szőlő-, gyümölcs- vagy kertészkedő vidék) és a mindenkori pénzpiaci helyzetet.

A takarékszövetkezetek méretében lényeges változást sem a szövetkezetpolitikai elvek érvényesülése, sem pedig gazdasági kényszer, ésszerűség vagy szükségszerűség nem indokol.

Számolni kell azonban egyes erősebb kirendeltségek önálló szövetkezetté alakulásával és kisebb takarékszövetkezetek önkéntes egyesülésével.

12. A lakásszövetkezeteknél a közvetlen tagsági érdekeltség és a tevékenységek fejlesztése azt igényli, hogy ne legyenek túl nagy taglétszámúak. A taglétszámot a tagok maguk határozzák meg. Alapvető kérdés a közös költségviseléssel járó tevékenység áttekintése.

13. A szövetkezetek gazdasági tevékenysége, demokratikus működése tekintetében fokozatosan új helyzet alakul ki. A korszerű nagyüzemi termelés és a

háztáji együttműködése, a bedolgozói rendszer, a szövetkezetek üzemi tevékenysége bővítésének egyéb lehetőségei, valamint a kooperáció különböző formái nagy lehetőséget jelentenek a szövetkezetek kapacitásának bővítésére, a szövetkezet méreteinek növelése nélkül.

Szükséges, hogy a szövetkezetek gazdálkodásával, működésével foglalkozó tudományos intézmények a jövőben munkájukban nagyobb teret biztosítsanak a szövetkezetek méreteinek és együttműködésük különböző formáinak a vizsgálatára.

14. A szövetkezetek akkor tudják eredményesen a népgazdaság, a szövetkezet és a tagok érdekeinek megfelelően teljesíteni az előttük álló gazdasági, társadalmi feladatokat, ha erőfeszítéseiket önállóságuk erősítésére, működésükben a szövetkezeti demokrácia kiteljesedésére, az egymás közötti gazdasági kapcsolatok szélesítésére és a gazdaságirányítási rendszer reformjából adódó egyéb kedvező feltételek minél jobb kihasználására összpontosítják.

Megjelent: Szövetkezetpolitikai kérdések.
Kossuth Könyvkiadó, 1973. 28–37. old.

5
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A FIZIKAI DOLGOZÓK GYERMEKEI TOVÁBBTANULÁSÁT SEGÍTŐ TÁRSADALMI AKCIÓKRÓL

(1971. MÁRCIUS 2.)

Miután a VIII. pártkongresszus határozata értelmében megszűnt az egyetemi-főiskolai felvételnél a származás szerinti kategorizálás, szükségessé vált a fizikai dolgozók gyermekeinek fokozott tanulmányi segítése. A IX. és a X. pártkongresszus erre ismételten figyelmeztetett. A szellemi foglalkozásokra tehetséges munkás-paraszt fiatalokat alaposabban kell felkészíteni a továbbtanulásra. Jelenleg ugyanis – mint azt a statisztika tükrözi – a középiskolai felvételi arányuk nem emelkedik kellő mértékben:

1966/67-ben 54,7 százalék
1968/69-ben 49,4 százalék

1969/70-ben 51,8 százalék
1970/71-ben 52,8 százalék

volt a középiskolák első osztályaiban. A felsőoktatásban pedig még mindig csökken az arányuk:

1966/67-ben 41,8 százalék
1968/69-ben 40,8 százalék
1969/70-ben 39,0 százalék
1970/71-ben 38,4 százalék

A fizikai dolgozók gyermekeinek aránya az egyes intézménytípusokban eltérő, például az orvostudományi egyetemeken 26,9 százalék, a műszaki egyetemeken 33,0 százalék, a mezőgazdasági felsőfokú technikumokban 54,1 százalék, az óvónőképzőkben 55,7 százalék.

A segítést hosszabb távra szóló intézkedésekkel (iskolák, kollégiumok létesítésével, a település- és lakásfejlesztési tervek megvalósításával) és rövidebb távon ható intézkedésekkel, valamint a társadalmi erőforrások fokozott igénybevételével tudjuk biztosítani.

Múlt évben társadalmi akciókra – a helyi források mellett – a központi költségvetésből 1 millió Ft-ot, a SZOT részéről 1,7 millió Ft-ot fordítottak. 1971-re a központi költségvetési keret és a SZOT-keret változatlan. A 2,7 millió forinton túl további 500 000 Ft áll rendelkezésre a Központi Ifjúságpolitikai Alapból.

1. A társadalmi segítés legelterjedtebb formáját alkotják az előkészítő tanfolyamok.

Ezek részben vagy teljes egészében társadalmi erőből finanszírozott, illetve társadalmi tevékenységgel fenntartott hosszabb-rövidebb időtartamú tanfolyamok; egy részük a középiskolai tanulmányokra készít elő, másik részük pedig a felvételi vizsgára ad közvetlen felkészítést, megkönnyítve a bejutást az egyetemekre, főiskolákra.

A SZOT által szervezett és fenntartott egyetemi előkészítőkön 3000 középiskolás tanuló vett részt. Emellett a SZOT mintegy 5000 általános iskolás tanuló számára középiskolai előkészítőt tart. Az előkészítők résztvevőinek több mint 60 százaléka fizikai dolgozók gyermeke. A tanfolyamokon viszonylag nagy a lemorzsolódás.

A SZOT tanfolyamaihoz üzemek és vállalatok is szerveznek hasonló előkészítőket. Ezekre mintegy 1500 fiatal jár, becslések szerint a fizikai dolgozók gyermekeinek aránya valamivel meghaladja az 50 százalékot.

A Budapesti Műszaki Egyetem hallgatóinak kezdeményezése nyomán az egyetemek KISZ-bizottságai olyan tanfolyamokat szerveztek, amelyeken 1970-ben félezer egyetemi hallgató 1800 középiskolás felkészítésével foglalkozott. A legelterjedtebb matematika–fizika előkészítők munkájában idén már 9 egye-

tem es foiskola KISZ-szervezete vesz részt. A masfel éves tanfolyamokon 6–8 fonyi kis csoportokban heti három óraban folyik az oktatás. A résztvevok 90 szazaleka fizikai dolgozók gyermeke. A Művelodésugyi Minisztérium adja az oktatashoz a jegyzeteket, és fedezi az oktatást vállaló egyetemi hallgatok utazási és élelmezési koltsegeit.

Az ELTE és a Marx Károly Kozgazdaságtudományi Egyetem hallgatói vidéki általános es középiskolasokkal alakítottak ki rendszeres levelezo kapcsolatot; feladatokat adnak részukre és értékelik a megoldasokat.

A társadalmi akciokon kívul államilag szervezett tanfolyamok is mukodnek. Legjelentosebbek kozuluk a Művelodési Minisztérium matematika–fizika elokészítói, amelyeket számos kozepiskolara kiterjesztettek. Erre a célra a központi koltségvetésből evi 2,5 millio Ft-ot biztosítanak.

Az egyetemi előkészítők tobbsége hatekonyan működik, népszerűségük allandóan novekszik mind az iskolak, mind a szulok és a diákok korében. Ez kulonosen a hosszabb idotartamú, masfel, kétéves tanfolyamokra vonatkozik. A SZOT és a KISZ által szervezett tanfolyamok ezer résztvevojének felmérték az eredményeit. Ebből kitűnik, hogy a vizsgára jelentkezett elokészitős tanulók 97,4 százaléka megjelent a felvételi vizsgán, szemben az országos 87,4 százalékos aránnyal. A tanfolyamokon felkészult diákok 67 százalékat vették fel, szemben az országos 43,5 százalékos aránnyal.

A jovóben arra kell torekedni, hogy – lehetőség szerint – az ország egész teruletén működjenek elokészítő tanfolyamok, novekedjék számuk az általanos iskolákban is, és bóvuljon az oktatott targyak kore a középiskolákban. A mozgalom terjedjen ki szakmunkásképzésben végzett, érettségizni szándékozó fiatalok tanulmányi segítésére is.[1] Ez azért is fontos, mert a dolgozók középiskolái iránt csökkent az érdeklődés, holott szakmunkásaink java része fizikai dolgozók gyermeke. Sok kozottuk az olyan tehetséges fiatalember, aki alkalmas arra, hogy szakmáját magasabb szinten vagy irányító munkakorben folytassa, megszerezve ehhez a szukséges ismereteket.

Mindehhez el kell érnunk, hogy az iskolák és a tanácsok ne zárkózzanak el a társadalmi akcióktól – mert olykor erre is akad példa –, hanem nyújtsanak aktív tamogatást.

[1] A muvelodesugyi miniszter 1971 marcius 5-en – 114/1971 sz alatt – utasitast adott ki a szakmunkaskepzo iskolat vegzett dolgozok szakkozépiskolai tanulmanyainak folytatasat elosegitő tanfolyamok szervezeserol (Művelődesugyi Kozlony, 1971 5 sz 58–59 old) Ennek egyes rendelkezeseit modositja a 159/1974 (VIII 17) MM sz utasitas (Muvelodesugyi Kozlony, 1973 16 sz 433 old) valamint a 115/1974 MM sz utasitas a szakmunkasok szakkozepiskolai tovabbtanulasa targyaban (Muvelődesugyi Kozlony, 1974 9 sz) es az oktatasi miniszter 131/1975 OM sz utasitasa az erettsegivel nem rendelkezo szakmunkasok felsofoku tanulmanyokra elokeszitő tanfolyamain reszt vett dolgozok kozepiskolai tovabbtanulasarol (Muvelodesugyi Kozlony 1975 24 sz 844–845 old)

Az Agitációs és Propaganda Bizottság javasolja, hogy a SZOT, valamint az üzemi és vállalati tanfolyamokon növeljék a fizikai dolgozók gyermekeinek arányát.

A mennyiségi fejlesztés mellett javítani kell a már működő tanfolyamok tartalmi színvonalát, hatékonyságát, szervezettségét és koordinálását. A Művelődésügyi Minisztérium tegyen javaslatot a témakörökre – és hasonlóan a matematika és fizika jegyzetekhez – gondoskodjék más tárgyak segédanyagairól is. A megyei tanácsok és – ahol lehetséges – a felsőoktatási intézmények nyújtsanak tartalmi segítséget a tanfolyamok vezetőinek, és vállalják a foglalkozások segítését, ellenőrzését.[2]

Az illetékes szervek csak megfelelő oktatókkal indítsanak előkészítő tanfolyamokat; ennek érdekében fokozottan vonják be a munkába a tudományos dolgozókat, az egyetemi oktatókat és hallgatókat.

2. A SZOT és az egyetemi KISZ-bizottságok az utóbbi években több (egy-, két-, háromhetes) nyári bentlakásos előkészítő tábort szerveztek. Ezek tavaly már mintegy 900 tanuló középiskolai és egyetemi felkészítését segítették eredményesen. Eddig a táborokban elsősorban az évközi előkészítőkön részt vett diákokkal foglalkoztak. Ezt a formát is bővíteni kell, és fokozatosan mind több, évközi előkészítőre nem járó, másodikos–harmadikos középiskolás munkás- és parasztfiatal számára kell biztosítani a részvétel lehetőségét. Az oktatott tantárgyak körét – mivel főként matematikát és fizikát tanítanak – kívánatos bővíteni.

3. A társadalmi akciók közül leginkább figyelemre méltó az általános és középiskolai kollégiumok befogadóképességének növelése. Ez ugyanis közvetlenül kapcsolódik a jelenleg kimunkálás alatt álló, tartós megoldást, nagyobb hatékonyságot ígérő állami tervekhez és intézkedésekhez.

A negyedik ötéves terv kollégiumfejlesztési programjához (amely 9000 új általános iskolai, 14–15 000 középiskolai helyet irányoz elő) az üzemek és a termelőszövetkezetek már eddig is hozzájárultak, növelték a kollégiumi férőhelyek számát. Heves megyében például a községi tanácsok, az üzemek és a termelőszövetkezetek 50 százalékát fedezik egy kollégium építési költségeinek. E támogatás arányában évről évre meghatározott számú tehetséges munkás-paraszt fiatalt küldhetnek a 300 tanulót befogadó kollégiumba.

Hasonló kezdeményezésekre számítva és alapozva javasoljuk kollégiumépí-

[2] Lásd a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1045/1971. (X. 27.) számú rendeletét a fizikai dolgozók gyermekei továbbtanulásának segítéséről. (Művelődésügyi Közlöny, 1971. 22. sz. 351–352. old.)

A Művelődésügyi Minisztérium segédanyagokat adott ki, amelyeket valamennyi középiskolának megküldött. Az OIOT [Országos Ifjúságpolitikai és Oktatási Tanács] pedig „Irányelveket" készített a fizikai dolgozók gyermekei továbbtanulását segítő társadalmi felvételi előkészítők szervezéséhez és működtetéséhez.

tési mozgalom indítását. A megyei pártbizottságok kérjék fel az üzemeket, a termelőszövetkezeteket és az állami gazdaságokat: létesítsenek megyénként kollégiumot az általános és középiskolás diákoknak. Ilyen kollégium számára ott célszerű kijelölni a helyet, ahol az általánosnál jobb oktatási-nevelési feltételek garantálják a tehetséges munkás-paraszt gyerekek alapos felkészítését.

Mivel az építői kapacitás szűk – és ez nemegyszer hátráltatja a költségvetésben biztosított építkezéseket is –, a társadalmi erőből létesülő kollégiumok esetében a tervezés és az építés egy részét is társadalmi bázisra kell helyezni, például KISZ-építőtáborok létesítésével.

A társadalmi erővel létesülő kollégiumok az állami kollégiumi hálózat részeként dolgoznának. Az állami kollégiumoktól csak annyiban térnének el, hogy az „alapítóknak" beleszólási joguk volna a felvételekbe. Ezért a fizikai dolgozók gyermekeinek aránya e kollégiumokban minden bizonnyal magasabb lenne az országos (68 százalékos) átlagnál. Mind az újonnan építendő, mind pedig a már működő kollégiumokban javítani kell az oktatás-nevelés anyagi, tárgyi és személyi feltételeit, elsősorban úgy, hogy valóban a legfelkészültebb nevelők foglalkozzanak a diákotthonok lakóival.

A kollégiumépítés társadalmi akciójának irányítását a SZOT, a KISZ KB és az Országos Ifjúságpolitikai és Oktatási Tanács végezze.

4. Javítani kell a továbbtanulással – ezen belül a munkás-paraszt gyerekek továbbtanulásával – foglalkozó propagandamunkát.

A sajtó egy része régi értékítélet és előítélet alapján egyenlőségjelet tesz a tehetség és az értelmiségi munka közé, holott a termelőmunkához éppen úgy tehetség kell, mint a szellemihez, s ez a tehetség sem kevésbé becsülendő. Mások viszont a fizikai dolgozók gyermekeinek segítését jótékonysági akciónak tüntetik fel; nem úgy értelmezik, mint az átmeneti társadalom jellegéből fakadó, az egész társadalom érdekében szükséges tevékenységet. Sokan ellentmondást látnak abban, hogy egyfelől a fizikai dolgozók értelmiségi pályák iránt tehetséges, tanulmányi szempontból hátrányos helyzetben levő gyermekeinek támogatásáról beszélünk, másfelől pedig szorgalmazzuk a fizikai munka megszerettetését is. A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya nyújtson segítséget a propagandamunka megjavításához az országos sajtónak, a Rádiónak és a Televíziónak; minden megyei pártbizottság a helyi sajtónak.

Tovább kell javítani a politikai munkát az iskolákban is, a fiatalok és a pedagógusok körében. Ennek során hangsúlyozni kell, hogy a társadalmi akciók csak kiegészítő szerepet játszhatnak a fizikai dolgozók gyermekeinek tanulmányi segítésében. Felkészítésüket alapvetően az iskoláknak kell végezniök, ezért változatlanul az iskolák és a tanácsok felelősek.

5. A társadalmi akciók továbbfejlesztését szolgáló javaslatok megvalósítása jórészt a Kommunista Ifjúsági Szövetségen múlik. A fizikai dolgozók gyerme-

keinek támogatása olyan feladat, amelynek sikere elképzelhetetlen az üzemi, falusi, egyetemi, középiskolai KISZ-szervezetek, KISZ-tagok fokozott részvétele nélkül. Ezért az Agitációs és Propaganda Bizottság javasolja, hogy a KISZ Intéző Bizottsága tűzze napirendre a kérdést, és vállaljon jelentős szerepet e társadalmi mozgalomban, mindenekelőtt a kollégiumépítés munkájában.

6

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A NEMKÍVÁNATOS MUNKAERŐMOZGÁS CSÖKKENTÉSÉRŐL ÉS A VÁLLALATI TÖRZSGÁRDA TAGJAINAK FOKOZOTTABB MEGBECSÜLÉSÉRŐL

(1971. MÁRCIUS 9.)

Az elmúlt három évben megnövekedett a munkaerőmozgás. A fokozódó vidéki ipartelepítés, a gazdasági struktúrában végbemenő változások, valamint a munkajogi kötöttségek feloldása következtében várható volt, hogy a gazdasági reform bevezetését követően átmenetileg erősödik a munkaerőmozgás. A növekedés azonban az 1968 előtti évekhez képest a vártnál fokozottabb, közel másfélszeres volt. 1970-ben a munkaerőmozgás mértéke már nem növekedett tovább. A munkaerőmozgás mértékének növekedése ellenére a népgazdaság számára hasznos munkaerő-áramlás – amely elősegíti a dinamikusan fejlődő ágazatok munkaerő-ellátását – nem volt kielégítő mértékű.

I

1. Az állami iparban a dolgozók 75–80 százaléka 1968. január óta nem változtatott munkahelyet, ugyanakkor a dolgozók kisebb hányada évente több alkalommal is munkahelyet cserélt.

A munkás-alkalmazott keresők körében 1968–1970. években évente 1,5 millió esetben került sor munkaviszony megszüntetésére, illetve új munkaviszony létesítésére. A munkaerőmozgás mintegy

– 12–20 százaléka a nyugdíjba menők és a munkából végleg vagy tartósan kiváló dolgozók kilépése, és az első alkalommal munkába lépő fiatalok felvétele miatt,

– 30–35 százaléka az idényszerű foglalkoztatás következtében,

– 10–15 százaléka egyéb elfogadható okokból, pl. a lakáshoz közelebbi munkavállalás, az egészségi állapot, a szakképzettség, valamint a gazdasági szerkezet változtatásaiból adódik.

A munkaerőmozgás mintegy 30–40 százaléka indokolatlan és nem kívánatos. Nagy része egyes dolgozók gyakori munkahely-változtatásának, valamint a vezetés hiányosságainak következménye. Az elmúlt években elsősorban az indokolatlan munkaerőmozgás növekedett, s ez a termelékenység és a munkafegyelem alakulását kedvezőtlenül befolyásolta. Szerepe van a munkaerőmozgásban annak is, hogy a vállalati fegyelmi büntetések következményei alól a fegyelmezetlen dolgozók új munkahelyükön mentesülnek.

A gyakori munkahely-változtatás elsősorban a fiataloknál és a segédmunkásoknál tapasztalható, s a munkaerőmozgás mértéke az iparilag fejlődő körzetekben az átlagosnál magasabb. A munkaerőmozgás a kereskedelemben, az építőiparban, az iparon belül pedig az építőanyag-iparban a legnagyobb, ezeken a területeken ugyanis számottevő az idényjellegű foglalkoztatás.

A munkahely-változtatások nagyobb részét a dolgozók kezdeményezték. A munkaviszony-megszüntetésekben nem volt számottevő a minőségi csere, fegyelmi felelősségre vonást eredményező vállalati felmondás, elbocsátás.

2. A munkaerőmozgás irányáról megállapítható, hogy a szakmunkások és a műszaki alkalmazottak elsősorban az ágazaton belül változtatnak munkahelyet. A segédmunkások – a munka jellege miatt – különböző területeken helyezkednek el.

A vidéki iparfejlesztés gyorsulása miatt megváltozott az egyes területek közötti munkaerőmozgás. A fővárosba és az iparilag fejlett területekre beköltözők és bejárók száma csökkent, jellemzővé vált e területeken a létszám csökkenése az iparilag fejlődő körzetek javára.

1970-ben az ipari és építőipari szövetkezetekben foglalkoztatottak száma – nagyobb termelés és termelékenységemelkedés mellett – gyorsabban növekedett, mint az állami iparban és építőiparban.

A mezőgazdaságból a dolgozók korábbi éveket jellemző elvándorlása a nem mezőgazdasági ágazatokba csökkent. A mezőgazdaság állami szektorában az újonnan alkalmazott dolgozók száma meghaladta a kilépők számát. A mezőgazdasági termelőszövetkezetekben a létszám lényegében nem változott.

3. A munkaerőmozgás növekedésének fő oka a felfokozott vállalati munkaerő-kereslet, amelyben kifejeződtek a vállalatok extenzív fejlesztési törekvései. A közgazdasági szabályozók egyelőre nem késztették a vállalatokat hatéko-

nyabb munkaerő-gazdálkodásra. A vállalati vezetés hiányosságai, a nem kielégítő érdekeltség, valamint a műszaki fejlesztési eszközök hiánya miatt a vállalatok nem tettek hatékony intézkedéseket a meglevő munkaerő jobb hasznosítására, a munkaerő-gazdálkodás színvonalának emelésére, a normák karbantartására, a belső tartalékok feltárására, a munkaerőt felszabadító fejlesztések megvalósítására, a munka- és üzemszervezés megjavítására.

A dolgozók sok esetben a magasabb kereset elérése érdekében változtattak munkahelyet. Kisebb részük lakóhelyükhöz közelebbi, képességeiknek jobban megfelelő munkahelyen helyezkedett el. Az indokolatlan munkahelycserék egy része a vándorlók keresetének ki nem érdemelt, a teljesítményekkel nem arányos növekedését idézte elő.

A munkahelycsere a szakmunkásoknál és a betanított munkásoknál a helybenmaradókhoz képest átlagosan gyorsabb bérnövekedést eredményezett. A segédmunkásoknál a vándorlók keresete átlagosan kevésbé nőtt, mint a helyben maradóké. A helybenmaradó munkások alapbére magasabb, mint a vándorlóké. Két év alatt a helybenmaradó munkások alapórabére 1,70 Ft-tal, a munkahelyet változtatóké 1,59 Ft-tal emelkedett, az órabérek különbsége 80 fillérről 91 fillérre nőtt. Ez elsősorban azzal van összefüggésben, hogy nagyobbrészt az alacsonyabb keresetű dolgozók változtattak munkahelyet.

4. A Központi Bizottság 1969. novemberi határozata[1] alapján a minisztériumok és a tanácsok 1970-ben több intézkedést tettek az indokolatlan munkaerőmozgás mérséklésére.

A megyei (fővárosi) tanácsok 1970-ben újólag szabályozták a munkaerő-közvetítés rendjét. Elrendelték: a fegyelmi úton elbocsátott, a munkaviszonyt jogszabályellenesen megszüntető, valamint az egy éven belül két vagy több alkalommal munkahelyet változtató dolgozók csak munkaközvetítéssel helyezkedhetnek el; a vállalatok és szövetkezetek új dolgozókat – egyes munkaköröket kivéve – a munkaközvetítő irodák közvetítésével vehetnek fel. A tanácsok a dinamikusan fejlődő ágazatokat a kötelező közvetítés alól mentesítették, illetve a közvetítésre jelentkező dolgozókat elsősorban e területekre irányítják.

A kötelező munkaerő-közvetítés bevezetése óta csökkent a munkaerőmozgás, kevesebb a magasabb bér ígéretével történő munkaerő-csábítás. A vállalatok több figyelmet fordítanak a meglevő dolgozók megtartására, a kilépések megelőzésére.

A munkaügyi miniszter 1970-ben rendeletileg megszüntette a termelőszövetkezeti munkaerő kölcsönadásának lehetőségét és az állami vállalat telephelyén

[1] Lásd a Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó, 1974. 447. old.

végzett munkákat.[2] Szabályozták – a fogyasztási szovetkezet kivételével – a termelőszövetkezet által, állami vállalat és szovetkezet részére végzett munkák elszámolását, valamint a termelőszovetkezetek mellékuzemági tevékenységének adoztatasát.[3]

A Kozponti Bizottság határozatát kovetően a pártszervezetek és a szakszervezetek aktívan foglalkoztak a munkaerőmozgás kérdéseivel. Intézkedéseket kezdeményeztek a torzsgárda tagjainak fokozottabb megbecsülésére, az indokolatlan munkaerőmozgás csökkentésére. A pártszervezetek és a szakszervezetek munkájukkal hozzájárultak ahhoz, hogy 1970-ben a munkaerőmozgás nem novekedett, illetve az iparban és a fővárosban csökkent.

II

A munkaerőmozgást kedvezőtlenül befolyásolta az is, hogy sok vállalatnál az eltoltott hosszabb idő nem fejeződik ki kellően a dolgozók anyagi és erkolcsi elismerésében, szociális juttatásaiban, társadalmi megbecsulésében. A vállalati torzsgárda nem kielégítő osztonzése kovetkeztében a torzsgárda egyes tagjai is elhagyták régi vállalatukat. A torzsgárdatagok fokozottabb anyagi és erkolcsi megbecsülésére a SZOT Elnoksége 1970-ben irányelveket adott ki, azonban a vállalati gyakorlatban még nem kellően érvényesül.[4]

A vállalatnál ledolgozott éveket a dolgozók bérénél általában nem megfelelo mértékben veszik figyelembe, az év végi részesedés felosztásánál sem számottevó a differenciálás. A torzsgárda tagjai nem részesülnek kellő előnyokben a szociális juttatásoknál és a kitüntetéseknél sem. A kormánykitüntetésekben részesült munkások aránya az elmúlt években csak 12 százalék volt, ami a

[2] Az 5/1969 (VIII. 23) MuM–MÉM sz egyuttes rendelete a termeloszovetkezeti munkaerő foglalkoztatásanak egyes kérdeseirol A rendelet megszuntette a kolcsonadast, de tovabbia is lehetoseget adott a munkahiány miatti máshol való foglalkoztatására. Ebben az esetben a termeloszovetkezetet a dolgozónak kifizetett munkabéren kivul csak 15 szazalek koltseg illette meg (Torvények es Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1969. Kozgazdasági és Jogi Konyvkiadó, 1970 486–487. old)

[3] Errol reszletesebben lasd e kotet 18 sz dokumentumat és jegyzeteit

[4] 1961 áprilisaban tette kozze a SZOT elnoksege a torzsgardak tagjainak fokozottabb megbecsulésével kapcsolatos iranyelveket Az iranyitás és a gazdálkodás modszereiben idokozben történt változasok kovetkeztében a korábbi irányelv szovege részben elavult, részben pedig nem tukrozi az új kovetelményeknek megfelelő igényeket A gazdasagirányitas új rendszere és a Munka Torvenykonyv bevezetese (1968 januar 1) óta egyre szélesebb korben jelentkezett az 1961-es irányelvek módosítása iránti igény Ennek megfelelően a SZOT elnoksége az 1961 április 22-én elfogadott irányelveket hatalyon kivul helyezte es 1970 szeptember 28-án új iranyelveket bocsatott ki a torzsgárda fokozottabb erkolcsi és anyagi megbecsulese érdekeben, a vallalatok gazdasági és mozgalmi vezetese ilyen irányú munkajanak támogatasa celjából Az uj irányelveket lásd A SZOT határozatai és a szakszervezeti mozgalmat érintő allami jogszabályok II. kotet Táncsics Kiadó 1973 596–607. old.

népgazdaságban elfoglalt helyükhöz és arányukhoz viszonyítva rendkívül kevés. A sajtó, a rádió és a televízió is csak egyoldalúan foglalkozott a munkaerőmozgással. A jövedelem növelése céljából történt gyakori munkahelycserék, a „vándormadarak" bírálata és elítélése mellett nem került sor az évtizedek óta azonos vállalatnál dolgozó munkások munkasikereinek, életútjának bemutatására.

Társadalompolitikai és vállalati gazdasági érdekek egyaránt megkívánják a vállalati törzsgárda fokozottabb és sokoldalúbb elismerését. A törzsgárda tagjai részesüljenek előnyben a béremeléseknél és a béren kívüli juttatásoknál, az év végi részesedésnél, a lakások elosztásánál, a lakásépítési akciókban nyújtott támogatásban, jutalomüdülésnél és jutalomszabadságnál és a kitüntetések adományozásánál. Gyermekeik részesüljenek előnyben a vállalati tanulmányi ösztöndíjak juttatásánál, a vállalati iparitanuló-felvételeknél, a bölcsődei, óvodai elhelyezésnél.

III

1. A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a munkaerőmozgás elmúlt években bekövetkezett növekedése döntően gazdasági okok következménye. A munkaerőmozgás túlzott növekedésének fő oka a felfokozott vállalati munkaerőkereslet, a vállalatok extenzív fejlesztésének folytatódása. A munkaerőmozgás csökkentéséhez elsősorban gazdasági jellegű intézkedések szükségesek, politikai lépések azok alátámasztását szolgálhatják. A Munka Törvénykönyve alapelvei megfelelőek, a munkajogi kötöttségek visszaállítása nem szükséges. Javítani kell azonban az állami rendeletek végrehajtását és a szabályozás rendszerét.

A dinamikusan fejlődő ágazatok, iparágak számára biztosítani kell a szükséges munkaerőt és ez egyre inkább a lassabban fejlődő ágazatok viszonylagos munkaerő-feleslegéből történhet. Elő kell segíteni, hogy a visszafejlődő ágazatokban a szükségtelenné vált létszámtól megváljanak. Gazdaságfejlesztő céljaink csak komoly munkaerőmozgás mellett valósíthatók meg.

2. A Politikai Bizottság a tervszerűbb és hatékonyabb munkaerő-gazdálkodás és a nemkívánatos munkaerőmozgás csökkentése érdekében az alábbi intézkedéseket tartja szükségesnek:

a) Az új munkahelyek létesítésével járó állami fejlesztési programokban a szükséges munkaerő biztosítására tervet kell készíteni. A vállalati fejlesztési tervek kidolgozásánál fokozott figyelmet kell fordítani a vállalati munkaerő- és bérgazdálkodási koncepciók összeállítására. A koncepciókban elő kell irányozni a béreknek a teljesítményekkel, fizikai igénybevétellel és a mun-

kakörülményekkel arányos differenciálását. E munkát az ágazati minisztériumok irányelvek és ajánlások kiadásával segítsék, ellenőrizzék ezek megvalósítását.

b) A közgazdasági szabályozó eszközök továbbfejlesztésével ösztönözni kell főleg a kvalifikálatlan és a nehéz munkát végző munkaerőt felszabadító beruházások megvalósítását, központi intézkedésekkel rendszeresebbé kell tenni a szakmunkások továbbképzését, a szakképzés színvonalának emelését.

c) Az ágazati miniszterek, a szakszervezetekkel együttműködve intézkedjenek, hogy a vállalatoktól jogellenesen kilépő, vagy fegyelmi úton elbocsátott dolgozók a fegyelmi eljárás következményeit az új munkahelyükön is viseljék.

d) A fogyasztási szövetkezetekre is ki kell terjeszteni az állami vállalatok és a termelőszövetkezeti melléküzemágak közötti munkaerő-átengedés szabályozását.

e) A Munkaügyi Minisztérium és a Központi Statisztikai Hivatal rendszeresen elemezze a munkaerőmozgás mértékét, irányát, társadalompolitikai és gazdasági következményeit. Segítsék elő a közvélemény megfelelő tájékoztatását a munkaerőmozgás indokolt és nemkívánatos mértékéről, irányáról, okairól, a munkahelyükhöz hű és a munkahelyüket változtató dolgozók bérének alakulásáról.

3. A törzsgárda tagjait az eddiginél fokozottabb anyagi és erkölcsi elismerésben kell részesíteni. Ennek érdekében:

– részesüljenek előnyben az évközi béremeléseknél, év végi részesedésnél, a lakások elosztásánál, a lakásépítési akciókban nyújtott támogatásnál, jutalomüdülésnél, előléptetéseknél, kitüntetéseknél, jutalomszabadság juttatásánál. Gyermekeik részesüljenek előnyben a vállalati tanulmányi ösztöndíj adományozásánál, iparitanuló-felvételeknél, bölcsődei és óvodai elhelyezéseknél;

– a SZOT Elnökségének irányelve alapján a vállalatok kapjanak felügyeleti szerveiktől irányelveket a törzsgárda tagjainak fokozott anyagi, erkölcsi és társadalmi megbecsülésére;

– a munkaügyi miniszter, a SZOT-tal egyetértésben a törzsgárda tagjai érdekeinek megfelelően rendeletben szabályozza az újonnan felvett dolgozók részére fizethető alapbér megállapításának módját úgy, hogy az új dolgozó alapbére ne érje el az azonos munkakörű törzsgárdatagok alapbérét;

– a fiatal dolgozók üzemhez kötődésének elősegítése érdekében a pénzügyminiszter szabályozza, hogy a vállalatok a 30 év alatti fiatal dolgozók részére családalapítási segélyt adhassanak.[5] Elő kell írni, hogy a tanulmányi szer-

[5] A családalapítási segély bevezetésére felső szintű állásfoglalás alapján nem került sor. Mivel azonban a fiatalok legnagyobb gondja a lakás, a lakásépítés támogatási rendszerén belül

ződésben vállalt idő előtt kilépő dolgozóknak kifizetett ösztöndíjat az alkalmazó vállalat a dolgozó előző vállalata részére, a részesedési alapja terhére térítse meg.[6]

Az 1971. évben megkötésre kerülő új vállalati kollektív szerződésekben ezeket az elveket már alkalmazni kell.

4. A pártszervezetek a szakszervezetekkel együttműködve politikai eszközökkel segítsék elő a munkaerő-gazdálkodás javítását, az indokolatlan munkaerőmozgások csökkentését.

Ennek érdekében:

– folyamatosan ellenőrizzék a vállalatok munkaerő-gazdálkodását, a törzsgárda fokozottabb megbecsülésének sajátos vállalati formáit;

– a dolgozókkal való foglalkozás tapasztalatait a gazdasági vezetők értékelésénél érvényesítsék;

– szorgalmazzák és támogassák a béreknek a vállalatnál eltöltött idő, az egyéni teljesítmények és a munkakörülmények szerinti differenciálását;

– segítsék elő, hogy a dolgozók megértsék a népgazdasági szempontból indokolt munkaerő-áramlás és -átcsoportosítás szükségességét;

– kezdeményezzék, hogy a gazdasági vezetés vizsgálja meg a vállalat dolgozói másodállásainak és mellékfoglalkozásának indokoltságát.

5. A KISZ Intéző Bizottsága elemezze a fiatalok körében tapasztalt intenzív munkaerő-vándorlás okait és tegyen javaslatokat ezek csökkentésére.

6. A sajtó, a tv, a rádió többet foglalkozzanak a törzsgárda tagjaival, társadalmi megbecsülésükkel. Úgy foglalkozzanak a munkaerőmozgással, hogy az mérsékelje a dolgozók indokolatlan munkahely-változtatási szándékát.

Vegyék figyelembe, hogy a dolgozók körében a munkaerőmozgás akkor is problematikus, amikor a munkaerő-áramlás társadalmi érdekből történik. Segítsék elő a munkaerő-áramlás társadalmi szükségességének megértését.

történtek fontos intézkedések a fiatalok helyzetének javítására. E téren 1976. január 1-ig többek között a következő intézkedések történtek:

– a gyermekenként 30–30 ezer forintos szociálpolitikai kedvezmény bevezetése (két gyermekig a fiataloknál megelőlegezhető);

– a tanácsi elosztású lakások 40–50 százalékát fiatal házasoknak kell kiutalni; – a munkáltatói támogatásnál a fiatal házasokat előnyben kell részesíteni; – az OTP által értékesített lakások 90 százalékát a tanácsok osztják el, s az elosztásra kerülő lakások 10 százalékát az ifjúsági takarékbetéttel rendelkezőknek kell kiutalni.

1976. január 1-től tovább javították az ifjúsági takarékbetét feltételeit; 1976-tól ifjúsági áruhitel került bevezetésre, amelynek a visszafizetési ideje 3 év. A vállalatok a nyereségadózásról és az érdekeltségi alapok képzéséről szóló 37/1975. (XI. 15.) PM számú rendelet értelmében (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1975. 950–957. old.) a részesedési alapból kiegészíthető jóléti és kulturális alap terhére segélyt fizethetnek, amely szintén forrása lehet a fiatal dolgozók családalapítási támogatásának.

[6] Az ösztöndíjrendszer kérdéseiről lásd még e kötet 17. sz. dokumentumát.

7
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A VÁLLALATI DOLGOZÓK ALAPBÉRRENDSZERÉNEK MÓDOSÍTÁSÁRA

(1971. MÁRCIUS 9.)

I

A munkások és alkalmazottak alapbérének megállapítását központi előírások, az alapbérrendszerek szabályozzák. Az alapbérrendszerek meghatározzák azokat a tényezőket, amelyeket különböző munkák és munkakörök besorolásában figyelembe kell venni (pl. a szakképzettséget, a fizikai igénybevételt, a munkakörülményeket stb.). Ezzel alapot adnak a konkrétan végzett munka egységes elvek alapján történő értékeléséhez, továbbá keretjelleggel szabályozzák a különböző munkák és munkakörök alsó és felső bérhatárait; befolyásolják a keresetek színvonalát, orientálják a bérarányokat és elősegítik az „egyenlő munkáért egyenlő bér"-t elv gyakorlati érvényesítését. A központi előírás és a minisztériumok irányelvei alapján a vállalatok döntik el, hogy egy-egy munkás vagy alkalmazotti munkakört mely kategóriába kell besorolni. Az egyéni alapbérek megállapítása a vállalatok hatáskörébe tartozik.

A besorolásnak azért van nagy jelentősége a munkások és alkalmazottak számára, mert az alapbér a legfontosabb kereseti tényező, összege nem ingadozik, csökkenteni általában nem lehet. Az alapbérnek – mint keresetmeghatározó tényezőnek – az alkalmazott bérezési formától függően eltérő a szerepe. Az időbérrendszerben dolgozóknál az alapbér gyakorlatilag azonos a keresettel. Teljesítmény-bérrendszer esetén az alapbér általában a 100 százalékos normateljesítésnek felel meg, a kereset viszont a normateljesítéstől függően kisebb vagy nagyobb. A prémiumos bérrendszerben dolgozók alapbére keresetüknek mintegy 70–90 százalékát teszi ki. A további személyi jövedelemforrás – például a nyereségrészesedés kiszámításának alapja is – döntően az alapbér.

Mindez azt mutatja, hogy az alapbérrendszernek a reform elveivel egyező, központi szabályozó funkciójára mai irányítási gyakorlatunkban is szükség van. Az érvényben levő alapbérrendszerek – amelyeket 10 évvel ezelőtt vezettek be – általában helyes elvekre épülnek, a követelményeknek azonban már

csak részben felelnek meg. A korszerűsítés legfőbb indokai a következőkben foglalhatók össze:

– a jelenlegi munkás-alapbérrendszer szerint csak a besorolási feltételek, valamint a fizethető legkisebb, illetve legnagyobb órabértétel (4 forint, illetve 16 forint) betartása kötelező. Központi előírások az egyes fokozatok, a besorolás szerinti munkakategóriák alsó és felső bérhatárait vagy nem rögzítik (példa rá a gépipar), vagy a rögzített bérhatároktól el lehet térni. Ezért a szükségesnél kisebb az alapbér arányokra gyakorolt központi befolyás. Kevés a szakmai fokozat. Ez korlátozza a szakképzett és a nehéz munkakörülmények között dolgozó munkások anyagi elismerését. A mai kereseti szinthez képest a bértételek elavultak;

– az alkalmazotti alapbérrendszerek felesleges – és ezért kiküszöbölhető – eltéréseket tartalmaznak. A munkaköri csoportoknál kötelezően előírt – és ma már elavult – alsó és felső bérhatárok csupán alig teszik lehetővé a szakképzettség és a gyakorlati idő szükséges mértékű elismerését. Az igazgatók és helyetteseik alapbérei kismértékben függnek a vállalat nagyságától és népgazdasági fontosságától. Központilag indokolatlanul maximált a közép- és felsőfokú végzettségű kezdő szakemberek – gyakornokok – alapbére.

A munkás és az alkalmazotti bérrendszerek vázolt fogyatékosságai, különösen pedig a túlhaladott bértételek azzal a következménnyel járnak, hogy következetes alkalmazásukat nem lehet megkövetelni; csökken a központi befolyás. Ez növeli annak lehetőségét, hogy az ágazatok, illetve vállalatok között béraránytalanságok keletkezzenek. A fennálló problémákat a népgazdaság egész területén csak több lépcsőben lehet megoldani. Csak a vállalati szektor munkás és alkalmazotti alapbérrendszerének megfelelő módosítása után lehet hozzákezdeni a költségvetési terület és a vállalati gazdálkodást folytató speciális területek (pl. kutatóintézetek, bankok) alapbérrendszerének átalakításához.

A korszerűsítő javaslatok kialakításakor több tényezőt kellett mérlegelni. Így – a többi között – figyelembe kellett venni a következő évekre tervezhető bérnövekedést, a bér- és jövedelemarányokkal kapcsolatos problémákat, és részben a munkaerőhelyzetet is. Mindezek következtében a javasolt módosítások a követelmények és a lehetőségek egyeztetéséből alakultak ki. A bérrendszer korszerűsítése nem tekinthető központi bérpolitikai intézkedésnek, a mai állapothoz képest azonban jelentős haladást jelent a helyesebb bérarányok kialakítása felé.

A módosított munkás-alapbérrendszerrel és kötelező alkalmazásával azt kívánjuk elérni, hogy:

– az egész népgazdaságban egységes elvek és azonos bérhatárok közé sorolják be az azonos szakképzettséget követelő, valamint azonos fizikai igénybevétellel és munkakörülményekkel járó munkákat. A vállalatok által megállapított egyéni alapbérek között így is lehetnek eltérések, egyrészt azért, mert az alapbérrendszer ehhez mozgásteret biztosít; másrészt azért, mert a vállalatok eltérő jövedelmezősége befolyást gyakorol a bérszínvonalra is;

– az alapbéremeléssel olyan alsó és felső bérhatárokat kell kialakítani, amelyek nagyobb lehetőséget adnak a keresetek differenciálására;

– a képzettségi fokozatok növelésével lehetővé kell tenni a bonyolult szakmunka fokozott elismerését. („Kiemelt szakmunkás" elnevezéssel külön alsó és felső bérhatáros kategória kerül bevezetésre.)

Az alkalmazottaknál életbe lépő módosítás célja, hogy

– alapbérrendszerük váljék egyszerűbbé és áttekinthetőbbé, továbbá megközelítően egységes legyen valamennyi ágazat alkalmazotti alapbére (formai eltérések azokon a területeken maradnak, ahol ezt bizonyos sajátosságok szükségessé teszik, pl. a MÁV és a Posta területén);

– a szakképzettséget és a szakmai gyakorlatot vegyék növekvő mértékben figyelembe az alapbérek kialakításánál;

– a különböző nagyságú és népgazdasági jelentőségű vállalatok igazgatóinak és helyetteseinek alapbére tükrözze jobban tevékenységük bonyolultságát és személyes felelősségüket.

A munkások és alkalmazottak besorolásának alapelvei nem változnak. Fontos jellemzője a korszerűsítésnek, hogy a bértételek mintegy 20–30 százalékkal emelkednek. De ez csak azoknál eredményez kötelezően béremelést, akiknek alapbére jelenleg alacsonyabb munkakörük újonnan megállapításra kerülő alsó bérhatáránál. Reprezentatív számítások szerint a kötelezővé váló béremelés átlagosan csak mintegy 0,5 százalékát teszi ki a vállalati béralapoknak (egyes ágazatokban, illetve vállalatoknál ennél természetesen lényegesen nagyobb hányadot is kitehet). Ezért a legtöbb vállalat már az új alapbérrendszer bevezetésével egyidejűleg fel tudja emelni az alsó határ alatti alapbéreket, de a terhek egyenletesebb elosztása végett az új alsó bérhatárok csak 1973-tól válnak kötelezővé.

Az alapbérrendszereket nemcsak az állami vállalatoknál, hanem a kisipari termelőszövetkezetek tagjainál és alkalmazottainál, valamint a mezőgazdasági termelőszövetkezetek alkalmazottainál is szükséges bevezetni.

A kisipari szövetkezetek bér- és jövedelemszabályozási rendszere azonos az állami vállalatokéval, így ez nem okoz problémát.

A mezőgazdasági termelőszövetkezeteknél némileg más a helyzet. A fizikai és szellemi alkalmazottaik 1969-ben bevezetett alapbérrendszere lényegében átvette az állami vállalatokra érvényes alapbérrendszereket. Ezt a gyakorlatot célszerű fenntartani. Meggondolást érdemel azonban, hogy a termelőszövetkezeteknek az állami vállalatoktól eltérő jövedelemszabályozási rendszere – különösen a jól dolgozó termelőszövetkezetekben – viszonylag kedvezőbb lehetőséget biztosít a személyi jövedelmek emelésére. Ezért az új bértételek mechanikus alkalmazása esetleg általános béremelést válthatna ki egyes szövetkezetekben. Ennek elkerülése érdekében a mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter kidolgozza a kiegészítő szabályozás elveit.

A termelőszövetkezeti tagok munkadíjára központi szabály jelenleg nincs, de a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium és a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa irányelveket ad ki. Valószínű, hogy a központi bértarifák emelése kihat majd a termelőszövetkezeti tagok díjazására is. A tagok jövedelmének emelkedését azonban lényegében a termelőszövetkezetek eredményei szabják meg.

III

A Politikai Bizottság a vállalati munkások és az alkalmazottak alapbérrendszerének módosítására vonatkozó előterjesztést megtárgyalta és elfogadta. Úgy határozott, hogy a korszerűsítéssel:

– az összehasonlító munkakörökben dolgozók alapbérét a népgazdaság valamennyi területén megközelítőleg azonos határok között kell kialakítani;

– reálisabb értékelést kell kapnia a magas szakképzettséget igénylő és a nehéz munkakörülmények között végzett fizikai munkának;

– nagyobb teret kell biztosítani az egyéni teljesítmények alapján történő differenciálásnak;

– erősíteni kell a bérarányokra gyakorolt központi befolyást.

Mindezek érdekében az iparban, építőiparban, állami mezőgazdaságban, a kereskedelemben és a közlekedésben 1971-től fokozatosan módosítani kell a vállalatok munkásaira és alkalmazottaira, valamint a kisipari termelőszövetkezetek tagjaira és alkalmazottaira vonatkozó alapbérrendszert.[1]

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek alkalmazottaira is érvényesíteni kell

[1] Lásd a 7/1971. (IV. 1.) MüM számú rendeletet a munkások és az alkalmazottak alapbérének megállapításáról. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 3. köt. 1431–1436. old.) Végrehajtására az ágazati miniszterek külön rendeleteket adtak ki.

az alapbérrendszert ugy, hogy a bevezetesével egyidejűleg biztositani kell, hogy az ne adjon lehetoseget indokolatlan béremelésekre.

Az új alsó bérhatárok alkalmazását 1973-tol kell kotelezóvé tenni. Az alapberrendszer módositásával jaro koltségeket a vállalatok és szovetkezetek sajat eszkozeikból fedezzék.

A munkasok alapbérrendszerét a kovetkezők szerint kell módosítani: fel kell emelni valamennyi kategória also és felso bérhatárát. A minimális órabér 4 forint helyett 5 forint, a maximalis órabér 16 forint helyett 22 forint legyen. Az egyes kategóriakhoz tartozo also és felso bérhatarokat ugy kell kialakitani, hogy az átlagosnal jobban emelkedjék a nehéz fizikai munkát végzok és kozuluk elsősorban a szakmunkások bértetele. Az alapbérrendszer tegye lehetove a szakmunka fokozott elismerését. Kiemelt bértételt kell megállapítani a kulonosen magasan kvalifikált munkások részére. A minimum és a maximum kozott elhelyezkedő kozpontilag meghatározott kategóriák alsó és felső bérhatárai is legyenek kotelezőek a vállalatok szamára.

Az alkalmazotti alapbérrendszerek módosításával csokkenteni kell annak lehetóségét, hogy kulonbozó szakképzettségű és gyakorlatú dolgozok alapbére kiegyenlitodjék, ezért szűkiteni kell az átfedések korét és merteket az alsó és felsó bérhatárok kozott. A minimális havi alapbért – a vállalatok lehetoségeitol fuggően – fokozatosan, de legkésőbb 1973-ban 1000 forintra kell felemelni. A termelest kozvetlenul irányító személyek alapbérhatárait az atlagosnál nagyobb mértékben kell emelni.

Az eddigiekhez képest fokozottan kell elismerni a szakmai gyakorlatot es a képzettséget.

A magasabb vezető állásúak alapbérhatárait szorosabban összhangba kell hozni az általuk irányított vállalat nagysagával és népgazdasági fontosságával.

A kozép- és felsőfokú végzettségű kezdő szakemberek (gyakornokok) alapberének megállapítását vállalati hatáskorbe kell utalni.

Elo kell készíteni a koltségvetésból gazdálkodó szervek alapbérrendszerének módosítását és meg kell határozni a bevezetés időpontját.[2]

[2] A SZOT Elnoksege 1972 majusaban foglalkozott az uj alapberrendszer bevezetésenek tapasztalataival Megallapitotta, hogy a munkasok és alkalmazottak munkakori besorolasa a vallalatok tobbségenel megtortent, illetve 1972 végéig mindenutt befejeződik A vallalatok az uj besorolasokrol ertesitettek valamennyi dolgozót, a csekély szamú vitas kérdest (ilyenek voltak pl a szamukra megallapitott kategoria, a munkakori besorolas stb) pedig közmegnyugvasra sikerult rendezni Az uj alapberrendszer bevezetese altalaban nagy erdeklődest es megnyugvást keltett a munkasok és alkalmazottak korében.

Az Elnokseg felhivta a figyelmet arra, hogy a szakszervezeti szervek tovabbra is kiserjek figyelemmel az alapbérrendszer bevezetését, tegyenek javaslatokat a kiemelt szakmunkás munkakorbe torteno besorolasra, kisérjek figyelemmel az egyes kategoriak, munkakorok es szakmai kereseti aranyok alakulasat Vegul javasolta, hogy a statisztikai beszamoltatasi, adatszolgaltatasi rendszer igazodjon az új rendeletnek megfelelő allomanycsoportositási rendszerhez

8

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA BÉRPOLITIKAI INTÉZKEDÉSEKRE

(1971 MÁRCIUS 23)

A Kozponti Bizottság korábban jóváhagyta a Politikai Bizottság 1970. november 10-i állásfoglalását,[1] mely szerint az 1971. évi kozponti bérintézkedésekrol ez év márciusaban a múlt évi eredmények és az év eleji helyzet ismeretében kell donteni.

A Politikai Bizottság áttekintve a helyzetet, a Gazdaságpolitikai Bizottsag javaslatára béremelésekre hozott határozatot, melyek a Központi Bizottság által elfogadott IV. ötéves terv életszínvonal-emelési előirányzatában szerepelnek. Ehhez a Kozponti Bizottság legkozelebbi ülésén kéri az intézkedés tudomásulvételét.

1971. június 1-én az alábbi béreket kell kozponti intézkedéssel emelni:

– az alsó- és középfokú oktatási intézmények és az óvodák pedagógusai 20 százalékos béremelésben részesuljenek. A béremelés egyévi osszege 640 millió forint, 1971-ben hét hónapra 370 millió forint. Az intézkedés mintegy 110 ezer pedagógust érint;

– az orvosok bérét 20 százalékkal kell emelni. A béremelés egyévi osszege 200 millió forint, 1970-ben hét hónapra 115 millió forint. Az intézkedés mintegy 23 ezer orvost érint;

– a gyógyszerészek bérét 20 százalékkal kell emelni. A béremelés egyévi osszege 20 millió forint, 1971-ben hét hónapra 10 millió forint. Az intézkedés mintegy 4 ezer gyógyszerészt érint;

– az egészségugyi középkáderek (ápolók, laboránsok, asszisztensek, műtősok, egészségugyi gondozók) bérét 5–10 százalékkal kell emelni. A béremelés egy-

[1] A Politikai Bizottság 1970 november 10-i határozata az 1971 évi népgazdasagi terv és állami koltsegvetés fo kérdeseivel foglalkozott A határozat egyebek kozott kimondja, hogy „a vallalati gazdalkodas néhány teruletén – a gazdalkodasi feltetelek eltérései miatt, valamint a meglevo beraranytalansagok enyhitese erdekeben – a szemelyi jovedelemszabályozasban a kormany határozata alapjan berkedvezmenyek (berpreferenciak) alkalmazására kerul sor. E kedvezmenyek a jovedelemszabalyozas altalanos feltételei mellett bekovetkezo bernovekedésen túl, az erintett vallalati dolgozok szemelyi jovedelmét differencialt mertékben, 1971-ben osszességében kb 750 millió forinttal novelik Ilyen beremelesben reszesulnek az epitoipar, épitoanyag-ipar, a kozlekedesi agazat dolgozoi, egyes konnyu- és elelmiszeriparı, lakossagi szolgaltatási szakmak és meg nehány terulet"

evi összege 140 millió forint, 1971-ben hét hónapra 80 millió forint. Az intézkedés mintegy 69 ezer egészségügyi középkádert érint;

– az alsó- és középfokú oktatási és egészségugyi intézmények egyéb alkalmazottainak (ugyviteli dolgozók, takarítók, portások, beteghordók, konyhai személyzet, műszaki szakmunkások) bérét 10 százalékkal emeljék. A béremelés egyévi összege 160 millió forint, 1971-ben hét hónapra 95 millió forint. Az intézkedés mintegy 100 ezer dolgozót érint;

– a fegyveres testuletek dolgozói (Belugyminisztérium, az Igazságugy-minisztérium buntetésvégrehajtási szervei, a honvédség és a munkasorség hivatásos állomanyu tisztjei, tiszthelyettesei) 10 százalékos béremelesben reszesuljenek. A béremelés egyévi összege 360 millió forint, 1971-ben hét hónapra 210 millió forint. Az intézkedés mintegy 96 ezer fót érint.

A fegyveres testuleteknél a bérintézkedést megtakarításokból kell fedezni úgy, hogy 1971. évben ne terhelje terven felul az állami koltségvetést. Biztosítani kell, hogy a felhasznált koltségvetési megtakarítasok 1972-ben és a későbbi években is folytatódjanak.

A béremeléseket differenciált módon kell megvalosítani ugy, hogy az érintett teruletek minden dolgozója részesuljon kisebb vagy nagyobb mértékú béremelésben. A munka osztonzése szempontjából magasabb beremelesben reszesuljenek azok a dolgozók, akiknél a szakmán belüli és a hasonló szakmakhoz képest a béraránytalanság jelentós. A jóváhagyott béremelések differenciált felosztasáért – a szakszervezetekkel egyetértésben – az illetékes miniszterek a felelósek.

A kormány dolgozza ki a végrehajtással kapcsolatos intézkedéseket es azokat megfelelo idopontban hozza nyilvanossagra. A bérintézkedéseket a valasztási gyűlések során jelen határozatnak megfelelo formaban ismertetni lehet. A sajtó a miniszterelnok április 7-i valasztasi nagygyúlési beszéde kapcsán adjon hírt az intézkedésekrol.[2]

[2] A hatarozatnak megfelelően az 1971 junius 1-en vegrehajtasra kerulő berpolitikai intezkedeseket Fock Jenő, a kormany elnoke 1971 aprilis 7-i, Tatabanyan tartott valasztasi beszedeben jelentette be (Nepszabadsag, 1971 aprilis 8 3 old Az intezkedesek tovabbi indokolasat lasd Nepszabadsag, 1971 aprilis 9 3 old)

A Politikai Bizottsag a Gazdasagpolitikai Bizottsag vizsgalata nyoman az itt kozolt hatarozattal egy időben dontest hozott a népgazdasagban foglalkoztatottak ber- es kereseti aranyai tovabbfejlesztesenek fő iranyairol Megallapitotta, hogy a bekovetkezett aranyvaltozasok megfelelnek a tarsadalmi-gazdasagi fejlodes kovetelmenyeinek csokkentek a kulonbsegek a nepgazdasagi agak es a szektorok kozott, a munkasok es az alkalmazottak kereseti aranyai az utobbiak javara változtak Nem kielegito azonban a differencialtsag a szakkepzettseg a nehezsegi fok a munkakörulmenyek, a munkaidobeosztas szerint Ezert a szuksegesnel kisebb mertekben osztonzo hatasuak

A ber- es kereseti aranyok tartos rendezesehez jelentős anyagi eszkozokre és hosszabb időre van szukseg E munkanak fo iranyait a Politikai Bizottsag a kovetkezokben allapitotta meg

Az alapberrendszer betartasa mellett a vallalatok vezetoi kovetkezetesebben ervenyesitsek a

9

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT TÖMEGPROPAGANDA MUNKÁJÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

(1971 ÁPRILIS 21)

I

1. A párt tomegpropagandájának keretében jelenleg két irányú tevékenység folyik: egyrészt kozpontilag megadott, kotott tematikával tanfolyamokat szervezunk, melyek célja a parttagság és párton kívuli alsó- és középszintű vezetők marxista–leninista alapképzése, másrészt helyileg összeállított tematika alapján, kotetlenebb formaban, előadássorozatokat tartanak, melyek keretében politikai eszmecsere folyik időszerű napi kérdésekrol, nagy hangsúlyt adva a helyi problémáknak.

A tomegpropaganda tanfolyamain és eloadássorozatain évente atlagosan mintegy 650–700 000 ember tanul. Ebbol mintegy 300 000 a parttag. Tobb mint 30 000 propagandista működik kozre.

2. A tomegpropaganda mindkét formája az elmúlt években számottevoen fejlődott, hozzájárult a marxista–leninista alapismeretek terjesztéséhez, a párt politikájának népszerűsítéséhez, a feladatok sikeres elvégzéséhez.

Jelentős érdeklődés nyilvánult meg az eloadássorozatok irant, amelyek al-

munka szerinti elosztás elvet, a teljesitmenyekhez igazodo differencialast Vegyek figyelembe a nagyobb fizikai igenybevetelt kivanó, a kedvezotlen munkakorulmenyek kozott, a nehezebb munkaviszonyokban dolgozok munkájanak kellő elismereset, valamint a magasabb szakmai képzettseget, az iskolai képzettseg fokozottabb elismerését, a nok es ferfiak teljesitmenyekhez igazodo egyenlo berezését, biztositsak a fiataloknak a teljesitmenyekkel aranyos keresetet, tegyenek megfelelő kulonbseget a jó, az atlagos es a gyenge munka dijazasa kozott

A munkasok es a vezeto allasuak ber- es kereseti aranyainak fenntartasa mellett biztositani kell, hogy a vezetők javadalmazasaban legyen nagyobb szerepe tevékenyseguk szinvonalának, az altaluk iranyitott gazdasagi egyseg eredmenyessegenek

Az azonos foldrajzi korzetekben kulonbozó helyeken azonos vagy hasonló munkát vegzők kereseti aranyait esszerűen ossze kell hangolni

A IV otéves tervben torekedni kell a nepgazdasagi agak kozotti jelenlegi aranyok fenntartasara mikozben az epitő-, az epitőanyag-, a vegyi- es a nyomdaiparban, valamint a gepipar progressziv agaiban nagyobb bérszinvonal-emelkedést kell elerni Csokkenteni kell a mezőgazdasagi termelőszovetkezetek kozotti tulzott kereseti kulönbsegeket Mersekelni kell az egeszsegugy, az oktatasugy, a birósagok, ugyeszségek es fegyveres testuletek viszonylagos lemaradasat

Ki kell dolgozni a bér- es kereseti aranyok fejlesztesenek 10–15 eves koncepciojat

kalmat adnak a napi politikai kérdések megbeszélésére. Ezek az előadássorozatok, amelyeket elsősorban megyei pártbizottságok szerveznek és irányítanak, alapjában jól kapcsolódnak az időszerű feladatokhoz: betöltik felvilágosító és mozgósító szerepüket, politizáló, a politikai feladatokat értelmező, megvitató fórumokká váltak.

Növekvő érdeklődés nyilvánul meg a tanfolyamok iránt is. Azonban, miközben a marxista alapképzésre hivatott tömegpropaganda tanfolyamokon is örvendetesen nagy helyet kaptak a napi politikai kérdések, az elméleti alapok oktatása és a nevelés az elmúlt években háttérbe szorult. Szükségképpen előtérbe került a gazdasági kérdések oktatása, ami helyes törekvés volt, de ez ugyanakkor háttérbe szorította a szocialista építőmunka más kérdéseinek sokoldalú feldolgozását. A tematikák és a tananyagok egy része sem felelt meg az oktatási követelményeknek, nem biztosította a szükséges alapismeretek és a szélesebb összefüggések megértetését.

3. Lényegesen javultak a tömegpropaganda irányításának módszerei, személyi, anyagi és technikai feltételei.

A megyei pártbizottságok jól éltek a megnövekedett önállósággal, figyelmük jobban a tartalmi kérdésekre irányult, a korábbinál több tan- és segédanyagot adtak ki. A megyék 1971. évi, a tömegpropaganda céljait is szolgáló kiadásai 1968. évhez viszonyítva közel háromszorosára nőttek.

Mind az irányítást, mind az anyagi-technikai feltételeket azonban számos körülmény kedvezőtlenül befolyásolja. Így az irányítómunka gyengéje, hogy nem támaszkodik több évre szóló oktatáspolitikai tervekre, amelyek a megye ideológiai helyzete és helyi politikai célkitűzései alapján kiemelnék a legfontosabb eszmei-politikai feladatokat, megszabnák az oktatási rendszer fejlesztésének irányát, a hallgatók összetételét. Ez is közrejátszik abban, hogy az irányító munkában a szervezési kérdések vannak előtérben.

Nem elég átfogó és kidolgozott a tömegpropaganda módszertana. A propaganda szemléltető eszközei szegényesek; nincsenek meg az anyagi, technikai feltételek a korszerűbb és hatékonyabb szemléltetéshez. Az anyagi lehetőségek is erősen korlátozzák a tömegpropaganda fejlesztését.

II

A X. pártkongresszusnak a lakosság világnézeti nevelésének erősítésére, az eszmei-politikai munka színvonalának emelésére, az ideológiai munka erősítésére vonatkozó határozatai számos feladatot hárítanak a párt tömegpropaganda munkájára.

A tömegpropaganda színvonalának emelése és továbbfejlesztése érdekében az alábbi célokat kell elérni:

A tömegpropaganda elsősorban azoknak az elméleti kérdéseknek a tárgyalásával foglalkozzon, amelyek leginkább segítik a párt előtt álló politikai feladatok megértését és megoldását, s ezáltal a párt eszmei, politikai, cselekvési egységének, a párt tömegkapcsolatainak erősítését.

Tanítsa meg a hallgatókat marxista–leninista módon önállóan gondolkodni és cselekedni.

Meg kell oldani a propagandisták elméleti és módszerbeli képzését és továbbképzését.

Emelni kell a tananyagok színvonalát. Adjanak alapos, elemző válaszokat a ma kérdéseire is. Javítani kell a segédanyagokkal, szemléltető eszközökkel való ellátottságot.

Ki kell küszöbölni az oktatásban még fellelhető formális elemeket.

Szervezeti téren arra kell törekedni, hogy a változtatások a politikai oktatás egységes rendszerének kialakítását szolgálják.

E célok elérése érdekében a tennivalók a következők:

1. A tömegpropaganda sokoldalúan és mélyen ismertesse szocialista fejlődésünk feladatait, a X. pártkongresszus célkitűzéseit és segítse elő azok megvalósítását. Valamennyi formáján állítsa előtérbe azokat a kérdéseket, melyekben a tudatosság és a helyes szemlélet kialakítása leginkább elősegítheti szocialista fejlődésünk ügyét; tudatosítsa mélyebben a gazdasági és össztársadalmi fejlődésünk közötti összefüggéseket, a termelés hatékonysága és az életszínvonal emelése közötti kapcsolatokat; mutassa be a társadalmunkban jelentkező ellentmondások természetét, az érdekeltség, az érdekek helyes felfogását; ismertesse meg a szocialista demokrácia lényegét, értesse meg a dolgozók jogainak és kötelességeinek egységét, készítsen fel a demokrácia intézményeiben való aktív részvételre.

2. A marxista–leninista képzést és nevelést szolgáló tanfolyamokon a párt időszerű politikai kérdéseivel való foglalkozást nem szabad szembeállítani a tanfolyamok képzési feladataival, ugyanakkor a párt politikáját elméletileg is megalapozottabban, önálló gondolkodásra és cselekvésre késztetve kell oktatni, mert párttagságunk egy része az aktuális politikai kérdések megvitatása mellett igényli a párt politikájának komplexebb elemzését, a politika elvi alapjainak, főbb összefüggéseinek értelmezését. Ez az igény egybeesik a párt szükségleteivel. Ennek érdekében a párt politikájának ismertetését a tanfolyamokon kapcsolják össze a politika elméleti alapjainak, általános és helyi összefüggéseinek sokoldalú ismertetésével. Terjesszék a politika megvalósításának bevált módszereit. Mindezzel segítsék elő, hogy hallgatóik alkalmasabbá váljanak a politika alkotó, helyi alkalmazására, a napi politikai eseményekben és

a sokasodó információkban való önállóbb eligazodásra, a helyes válaszok önállóbb kialakítására. A párt időszerű politikai feladataihoz való kapcsolódás azt jelentse, hogy a tematikák egyrészt jobban kötődjenek az időszerű feladatokhoz, másrészt a tanrend legyen elég rugalmas ahhoz, hogy szükség esetén alkalmat biztosítson napi politikai eszmecserére.

A tanfolyamok sajátos jellegének erősítése megkívánja, hogy az e színvonalú képzésre még nem alkalmas hallgatók átkerüljenek az előadássorozatokra.

3. A tanfolyamok jelenlegi rendszerét célszerű továbbfejleszteni, alapfokú és továbbképző tanfolyamokat létrehozni.

Az alapfokú tanfolyamok hallgatói a szocialista társadalom alapvető vonásaival, fejlődésünk legfontosabb kérdéseivel, valamint a magyar forradalmi munkásmozgalom történetével ismerkedjenek meg.

A továbbképző tanfolyamok hallgatói a gazdaságpolitika, a társadalompolitika és az államélet, a szocialista világnézet és erkölcs, a művelődéspolitika, a nemzetközi politika, a pártirányítás és a pártélet kérdéseit tanulmányozzák.

A tanfolyamok tematikai tervébe ezek szerint mint új témacsoport kerülnek be a párt társadalompolitikai, művelődéspolitikai, világnézeti és erkölcsi kérdései, valamint a pártmunka és a pártélet fejlesztésének feladatai.

A tanfolyamok tematikáit a KB Agitációs és Propaganda Osztálya – a KB osztályaival konzultálva – készítse el, és a felügyelő titkár hagyja jóvá.

4. Tovább kell erősíteni a napi politikai kérdésekkel való foglalkozásra hivatott előadássorozatok politizáló jellegét. A napirenden levő pártpolitikai feladatok ismertetésével járuljanak hozzá hallgatóik meggyőzéséhez és aktivizálásához. Váljanak a párttagság igényes politikai vitafórumaivá, ahol rugalmas tematikák révén a politika minden aktuális kérdését napirendre lehet tűzni. Az előadássorozatok szervezésénél jobban figyelembe kell venni a helyi politikát, a különböző társadalmi rétegek helyzetét. Minél több eleven, a helyi kérdéseket frissen, meggyőzően felvető és tárgyaló anyag segítse az előadók munkáját. Szervezeti kereteit úgy kell átalakítani, hogy alkalmassá váljanak kiscsoportos beszélgetések, viták folytatására.

A tömegpropaganda helyi tanfolyamainak és előadássorozatainak rendszerét és tematikáit a megyei párt-végrehajtóbizottságok hagyják jóvá. Az alsóbb pártszerveknek meghatározott körben (városi és nagyüzemi, esetenként egyes járási pártbizottságok) adjanak jogot önálló témák beépítésére, de ezt a tevékenységet fokozottabban segítsék és ellenőrizzék.

5. A tömegpropaganda színvonalának és hatékonyságának további javítása érdekében tovább kell fejleszteni a Központi Bizottság és a megyei pártbizottságok közötti munkamegosztást, pontosabban kell meghatározni az irányítási feladatokat és a felelősséget.

a) A KB Agitációs és Propaganda Osztálya:

Gondoskodjon a tananyagok minőségének javításáról, hozzáértő szakemberek bevonásáról a tananyagok készítésébe és lektorálásába, a tananyagok kiadásában növelje a Kossuth Könyvkiadó hatáskörét.

Nyújtson több eszmei, politikai és módszertani segítséget a megyei irányítómunka hatékonyságának és a kiadói munka színvonalának további növeléséhez.

A pártsajtót és a TV-t jobban kapcsolja be a propagandisták munkájának és a hallgatók tanulásának segítésébe. Szükség szerint időszakos kiadványokkal közvetlenül is segítse a propagandisták munkáját.

A tömegoktatás pedagógiájának fejlesztése érdekében két éven belül dolgozza ki a tömegpropaganda módszertanát.

b) A megyei pártbizottságok:

A tömegpropagandát tekintsék a politikai feladatok megoldása szerves részének. Gondoskodjanak arról, hogy az oktatásban az országos politikai kérdésekkel összekapcsolva megfelelő szerepet kapjanak a helyi politikai kérdések és a helyi tapasztalatok.

A párt-végrehajtóbizottságok által jóváhagyott tanfolyamokhoz és előadássorozatokhoz a szükséges tan- és segédanyagok kidolgozását a megyék maguk oldják meg. Ezek a segédanyagok azonban kifejezetten helyi jellegűek legyenek, vagy a propaganda speciális feladatainak megoldására irányuljanak. Az oktatás eszmei-politikai tartalmának kidolgozását nem helyes a megyei szintnél tovább decentralizálni.

A tömegpropaganda megnövekedett feladatainak jobb ellátása érdekében növeljék az oktatási igazgatóságok részvételét, valamint szélesítsék a Propaganda és Művelődési Osztály munkáját segítő társadalmi munkatársi hálózatot.

c) Javítani kell a propagandisták összetételét, fejleszteni kell képzésük, továbbképzésük rendszerét.

A marxizmus–leninizmus esti egyetemeken meg kell kezdeni a tervszerű propagandistaképzést. Ezt a tevékenységet a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya tematikákkal és segédanyagokkal segítse elő.

A propagandisták képzésének és továbbképzésének megtervezésénél messzemenően figyelembe kell venni a tömegpropaganda két típusát. A propagandisták számára bátrabban kell szervezni kifejezetten elméleti, politikai vagy módszertani tanfolyamokat.

d) Szükséges javítani a tömegoktatás anyagi, technikai feltételeit.

A tömegpropaganda fejlődése előreláthatóan növeli a megyei tan- és segédanyagok kiadását. Ez szükségessé teszi egyrészt a költségvetési keretek emelését, másrészt a megyei kiadói tevékenység kellően irányított és ellenőrzött fejlesztését, a szerzői díjak és a megyei tananyagárak rendezését.

Fejleszteni és korszerűsíteni kell a tömegoktatás szemléltetését, az ehhez felhasznált eszközöket.

E kérdések megoldására vonatkozó konkrét javaslatokat a Pártgazdasági és Ügykezelési Osztály és az Agitációs és Propaganda Osztály terjessze a Titkárság elé.

10
KÖZLEMÉNY
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1971. ÁPRILIS 29.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1971. április 29-én Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott.

Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a Budapesti Pártbizottság titkárai, a megyei pártbizottságok első titkárai, valamint a központi sajtó vezetői.

Az ülés kezdetén a Központi Bizottság kegyelettel megemlékezett Erdélyi Károlyról, a Központi Bizottság közelmúltban elhunyt tagjáról.

I

Komócsin Zoltán elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előadói beszéde alapján a Központi Bizottság meghallgatta *a nemzetközi helyzet időszerű kérdéseiről szóló tájékoztatót és a Szovjetunió Kommunista Pártja XXIV. kongresszusán részt vett magyar pártküldöttség jelentését.*

A Központi Bizottság jóváhagyólag tudomásul vette a magyar küldöttségnek a Szovjetunió Kommunista Pártja XXIV. kongresszusán kifejtett tevékenységét.

A Központi Bizottság megállapítja: a Szovjetunió Kommunista Pártja XXIV. kongresszusa a nemzetközi kommunista mozgalom kimagasló jelentőségű eseménye volt, amelyet méltán kísértek nagy figyelemmel világszerte. Ez az érdeklődés tükrözte a Szovjetuniónak és a lenini irányvonalat megvalósító

kommunista pártjának a világpolitikában betöltött kiemelkedő szerepét és azt a fontos tényt, hogy tovább fokozódnak a nemzetközi kommunista mozgalom és az antiimperialista erők egységtörekvései.

A szocializmus, a béke és a haladás híveit örömmel tölti el a Szovjetunió gazdasági fejlődésének erőteljes üteme és hatalmas mérete. A Szovjetunió sikeresen befejezett ötéves terve és a most elfogadott kilencedik ötéves terv meggyőzően bizonyítja, hogy a szovjet népgazdaság előretör a tudományos és műszaki haladás útján, tovább növeli a munka termelékenységét, javítja a gazdaság hatékonyságát, s mindez szilárd alapot teremt a szovjet nép életszínvonalának, anyagi és kulturális jólétének további emeléséhez, s tovább növeli a szovjetállam erejét.

A szovjet népgazdaság nagyszabású fejlődése, a kommunizmus építése, anyagi-technikai bázisának további kiszélesítése nagy nemzetközi jelentőségű a két világrendszer gazdasági versenyében és a nemzetközi osztályharcban; tovább növeli a szocializmus vonzerejét világszerte, újabb lendületet ad a béke, a társadalmi haladás, a szocializmus harcosainak.

A Szovjetunió belső életének fejlődése, a szovjet népgazdaság nagy sikerei és távlatai mély benyomást keltettek a magyar kommunistákban, dolgozó népünkben. A Szovjetunió eredményei, a Szovjetunióval való együttműködés minden szocialista ország, köztük hazánk számára is biztos támaszt jelentenek a szocializmus építésében.

A Szovjetunió Kommunista Pártjának XXIV. kongresszusa marxista–leninista elemzését adta a világhelyzetnek. Tükrözte a Szovjetunió alapvető szerepét az egész emberiség jövőjét eldöntő világméretű küzdelemben, a népek biztonságáért és békéjéért folytatott harcban. Megmutatta, hogy a szovjet külpolitikát az imperializmus agresszív megnyilvánulásaival szembeni határozott fellépés, ugyanakkor körültekintő megfontoltság jellemzi. A kongresszus nagyszabású békeprogramot adott. A Szovjetunió külpolitikáját, amely a békét, az emberiség alapvető érdekeit szolgálja, a világ népei helyeslik és támogatják.

A Központi Bizottság teljes mértékben egyetért a Szovjetunió Kommunista Pártja XXIV. kongresszusának a jelenlegi világhelyzetről adott értékelésével. Pártunk, kormányunk, népünk támogatja a világ népeinek antiimperialista harcát és a maga részéről mindent megtesz a szocializmus, a haladás, a béke erőinek fokozottabb összefogásáért, egységéért.

A magyar nép véleményét is tolmácsolva, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága úgy ítéli meg, hogy

– össze kell hívni az európai biztonsági konferenciát; mielőbb érvénybe kell léptetni a szovjet–nyugatnémet és a lengyel–nyugatnémet szerződést; ésszerűen rendezni kell a Nyugat-Berlinnel kapcsolatos problémákat; az általánosan

elfogadott nemzetközi jogi normáknak megfelelő kapcsolatokat kell teremteni az NDK és az NSZK között, valamint szükséges a két német állam felvétele az Egyesült Nemzetek Szervezetébe;

– támogatja a hős vietnami népet, Laosz és Kambodzsa népeit az amerikai agresszorok és csatlósaik ellen vívott hősies küzdelmükben;

– továbbra is támogatja az izraeli agresszió által megtámadott arab népek igaz ügyét, a közel-keleti helyzet igazságos, politikai rendezésére irányuló erőfeszítéseket.

A Központi Bizottság, szem előtt tartva a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom történelmi szerepét, nagyra értékeli a Szovjetunió lenini kommunista pártjának fáradhatatlan erőfeszítéseit a mozgalom eszmei és cselekvési egységének megszilárdításáért.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága mély meggyőződéssel nyilvánítja ki egyetértését a Szovjetunió Kommunista Pártjának politikájával. A Szovjetunió Kommunista Pártja és a Magyar Szocialista Munkáspárt politikájának alapvető azonossága lehetővé teszi a két párt, a két nép, országaink testvéri barátságának, sokoldalú együttműködésének további elmélyítését és fejlesztését. Pártunk, népünk sok sikert kíván a Szovjetunió Kommunista Pártjának, a kommunizmust építő testvéri szovjet népnek, hogy a XXIV. kongresszuson meghirdetett politikát teljes sikerrel valósítsa meg és érje el nagyszerű céljait.

II

Nyers Rezső elvtárs, a Központi Bizottság titkára tájékoztatta a Központi Bizottságot *a gazdasági munka időszerű kérdéseiről.* Ismertette a X. pártkongresszus gazdaságpolitikai határozatainak megvalósítása érdekében tett intézkedéseket. Beszámolt a negyedik ötéves terv végrehajtásának körülményeiről, a gazdasági munkát segítő kedvező politikai légkörről, arról, hogy a gazdasági feltételek adottak a terv megvalósításához. Ismertette az 1971. évi terv teljesítésével kapcsolatos párt-, állami és szakszervezeti feladatokat. A Központi Bizottság a tájékoztatót tudomásul vette.

III

Biszku Béla elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján a Központi Bizottság tudomásul vette *az 1971. évi országgyűlési és tanácsi választásokról szóló jelentést.* Megállapította, hogy a választás rendszerünk nagy

politikai sikere volt. Népünk megerősítette pártunk, a Népfront politikáját, kiállt a szocializmus további építésének programja mellett; tovább erősödött a szocialista nemzeti egység hazánkban. A Központi Bizottság köszönetét fejezi ki a párt és a Népfront iránt egységesen kinyilvánított bizalomért és törekszik megszolgálni azt.

Választási rendszerünk továbbfejlesztése államéletünk demokratizmusának fejlődését szolgálta. A választópolgárok nagy politikai érettséggel éltek a megnövekedett jogokkal.

A Központi Bizottság elismerését és köszönetét fejezi ki a választások előkészítésében és lebonyolításában részt vett százezreknek, a párt és a Hazafias Népfront szerveinek, a tanácsoknak, a tömegszervezeteknek és a tömegmozgalmaknak, a párttagoknak és pártonkívülieknek, mindazoknak, akik eredményes munkájukkal hozzájárultak a választások sikeréhez.

Most az a feladat, hogy a választás eredményeire támaszkodva még nagyobb lendülettel folytassuk a X. kongresszus határozatainak végrehajtását, IV. ötéves tervünk, hazánk további felemelkedését szolgáló szocialista programunk megvalósítását.

IV

A Központi Bizottság végül az ülés napirendjén szereplő *egyéb kérdéseket* tárgyalt:

A Központi Bizottság elismerését és jókívánságait fejezi ki a kongresszusi zászlót és oklevelet elnyert vállalatok, üzemek, szövetkezetek kollektíváinak, s köszönetét fejezi ki mindazoknak, akik a szocialista munkaversenyben való részvételükkel megtisztelték pártunk kongresszusát.

A Központi Bizottság *Gyenes András* elvtársat, a párt Központi Ellenőrző Bizottságának tagját elfogadta a Központi Bizottság külügyi osztálya vezetőjének.

A Központi Bizottság *Kárpáti Sándor* elvtársat, a KISZ Központi Bizottságának volt titkárát, más munkahelyre történt áthelyezése miatt felmentette a Központi Bizottság agitációs és propagandabizottságában viselt tagsága alól és *Gombár József* elvtársat, a KISZ KB titkárát kinevezte a Központi Bizottság agitációs és propagandabizottságának tagjává.

A Központi Bizottság elhatározta 27 tagú művelődéspolitikai munkaközösség létrehozását, s annak elnökévé *Aczél György* elvtársat, a Központi Bizottság titkárát nevezte ki.

Megjelent: Népszabadság, 1971. április 30.

II

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ OKTATÁSI IGAZGATÓSÁGOK LÉTREHOZÁSÁRÓL SZÓLÓ HATÁROZAT VÉGREHAJTÁSÁRÓL

(1971. MÁJUS 10.)

I

1. A Politikai Bizottság 1967. május 9-i határozata[1] alapján tizenhat megyében létrejött az oktatási igazgatóság. Fejér, Pest és Tolna megyében, illetve Budapesten folyamatban van a szervezése.

Az oktatási igazgatóságok a megyékben folyó középszintű ideológiai-politikai káderképzés és továbbképzés szervei, amelyek a megyében működő esti egyetemek, egyéves és öthónapos pártiskolák, valamint a különböző tanfolyamok munkáját irányítják. A hatáskörükbe tartozó iskolákon, tanfolyamokon évente mintegy 100 000 hallgató tanul.

Az elmúlt évek tapasztalatai igazolják az oktatási igazgatóságok létrehozásának helyességét.

A legképzettebb propagandisták tömörítésével jelentősen emelkedett a propaganda apparátus szervezettsége, munkájának hatékonysága, színvonala. A helyi igények jobban érvényesülnek az oktatásban; javult a pártoktatás és a kádermunka kapcsolata. Erősödött a pártoktatás politikai jellege, magasabb szintre emelkedett az elmélet és a gyakorlat kapcsolata. Javultak a tudományos-módszertani tevékenység lehetőségei. Kedvezőbb feltételek teremtődtek a propagandistaképzés számára. Előnyösen megváltoztak az anyagi-technikai körülmények, az eszközök jobban koncentrálhatók.

Az oktatási igazgatóságok sokirányú tevékenységet folytatnak.

Felkészítik, továbbképzik a marxizmus–leninizmus esti középfokú iskola és a tömegpropaganda oktatóit. Propaganda és módszertani anyagokat dolgoznak ki, részt vesznek az oktatási tapasztalatok összegyűjtésében, feldolgozásában, segítik a tömegszervezeti politikai oktatást. Közreműködnek a megyei pártbizottságok politikai döntéseit megalapozó elemzések elvégzésében, egy-egy téma

[1] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó, 1974. 66–71. old.

felmérésében, kidolgozásában. Tudományos ülésszakokat, emlékülléseket szerveznek, helytörténeti kutatásokat folytatnak.

A felsoroltak bizonyítják, hogy az oktatási igazgatóságok tevékenységi köre jóval szélesebb az oktatói munkánál, a közvetlen káderképzésnél. Ez a sokrétű tevékenység indokolttá teszi az oktatási igazgatóságok munkájához szükséges feltételek javítását.

2. A filozófia, a politikai gazdaságtan, a nemzetközi és magyar munkásmozgalom története tanszék minden megyében működik.

A tanszékek munkája megfelelő, a tanárok elméleti-politikai és módszertani képzettsége emelkedett. A tanárok 70 százaléka állami egyetemi vagy főiskolai oklevéllel és 74 százaléka főiskolai rangú pártiskolai képzettséggel, 50 százaléka tanári vagy tanítói oklevéllel rendelkezik, 15 százaléka pedig levelező hallgatóként jelenleg különböző főiskolákon tanul.

A korábbi szervezeti széttagoltság maradványa, hogy több helyen nagy az elkülönülés: pártiskolán csak a függetlenítettek oktatnak, esti egyetemen pedig a tiszteletdíjasok.

A pártmunka követelményei az utóbbi években fokozottabban ráirányították a figyelmet a pártélettel kapcsolatos kérdések oktatásának gyengeségére. Növekszik az igény a párt életének, munkastílusának, gyakorlati tapasztalatainak rendszeres és összefüggő elemzése iránt. Ezzel egyidejűleg növekszik az érdeklődés a politikai vezetési ismeretek, a vezetés szociológiai alapjainak oktatása iránt is.

A feladatok megoldására eddig a Politikai Főiskolán és hat megyében pártépítési és vezetésismereti kérdések oktatására tanszéket hoztak létre. Ezeken a helyeken az oktatás színvonalában javulás tapasztalható.

A korábbi évek tapasztalatai és a Főiskolán kiképzett káderek tevékenysége alapján egyes megyékben fejlődésnek indult az általános és a politikai vezetési ismeretek oktatása. Az öthónapos és az egyéves tanfolyamokon 3–6 előadásban foglalkoznak vezetési ismeretekkel. Ezenkívül öt megyében az esti egyetemeken egyéves speciális kollégiumot, 2-től 10 hetes bentlakásos vagy rövidebb vezetési ismeretek tanfolyamokat szerveztek.

Mindezzel együtt a fejlődés e téren nem kielégítő, a pártépítési és vezetésismereti kérdések oktatása országosan megoldatlan.

3. Az oktatási igazgatóság a megyei PB intézménye. A végrehajtó bizottság irányítása alatt működik. Közvetlen felügyeletét általában a megyei pártbizottság ideológiai titkára gyakorolja. Feladatainak végrehajtásában szoros kapcsolatot tart a Propaganda és Művelődési, valamint a Párt- és Tömegszervezeti Osztállyal.

Az oktatási igazgatóságok irányításának mechanizmusa kialakult. Alapja a

pártbizottságok által jóváhagyott működési szabályzat, amely a tevékenység kiszélesedésével ma már nem mindenben felel meg a követelményeknek.

Az oktatási igazgatóságok munkájának központi irányítása hatékonyabbá vált, elsősorban a tartalmi és elvi kérdésekre irányul.

4. Az oktatási igazgatóságok anyagi helyzete az elmúlt években javult.

A pártiskolákon enyhült a zsúfoltság, sok új felszerelést, berendezést kaptak, de az esti egyetemek tanteremellátása több megyében ma is megoldatlan. A IV. ötéves terv során további javulás várható.

Az oktatáshoz szükséges felszerelésekkel, könyvekkel, segédanyagokkal, szemléltető eszközökkel való ellátás megyénként eltérő, sok helyen korszerűtlen, nem megfelelő. Hiányzik a központi irányítás, mely segítene az oktatási igazgatóságoknak a technikai eszközökkel való ellátás irányának kidolgozásában és a segédanyagokkal történő ellátásban.

II

1. Az oktatási igazgatóságok alapvető funkciója továbbra is az esti egyetemen és a pártiskolán folyó képzés és továbbképzés megszervezése és irányítása legyen. Segítsék a marxizmus–leninizmus esti középfokú iskola oktató-nevelő munkájának hatékonyabbá tételét a propagandisták rendszeres felkészítése, továbbképzése útján.

Az eddigieknél nagyobb mértékben vegyenek részt a megyei tömegpropaganda eszmei-politikai és módszertani színvonalának emelésében, tematikáinak és tananyagainak kidolgozásában, propagandistáinak felkészítésében.

Az oktatási igazgatóságok biztosítsák a párt politikájának szolgálatát az oktató-nevelő munka színvonalának emelésével, a társadalomtudományi kutatás új eredményeinek adaptálásával, az oktatásban közvetlenül felhasználható helyi vonatkozású témák feldolgozásával, a káderekneknek a politikai döntések végrehajtására történő felkészítésével.

2. A tanszékek tevékenységének tervszerűbbé tétele megköveteli, hogy magasabb szintre emelkedjen ideológiai-politikai és szervezeti egységük.

A tanári testületekben olyan légkört kell biztosítani, amelyben a tanári presztízs alapja a jól végzett pedagógiai tevékenység, a politikai és világnézeti következetesség.

A tanári továbbképzés alapvető formájának az önképzést kell tekinteni. A tanszéki kollektívák biztosítsák az új tudományos eredmények folyamatos feldolgozását, a vitás kérdésekben az egységes állásfoglalás kialakítását.

Az aspirantúrára történő jelentkezéseknél a tanszékvezetőket és az utánpótlásként figyelembe jövő tehetséges fiatal tanárokat előnyben kell részesíteni.

A tiszteletdíjas tanárok létszámát az oktatási igazgatóságok szükségletei szerint kell meghatározni úgy, hogy lehetőség nyíljék az új feladatok ellátására.

3. A Titkárság tudomásul veszi, hogy Borsod, Nógrád, Szabolcs, Szolnok, Veszprém és Zala megyékben a párt- és más politikai vezetők számára szükséges pártépítési és vezetésismereti kérdések oktatásának ellátására tanszék jött létre. E megyékben a tanszékek folytassák tevékenységüket és munkájukkal járuljanak hozzá további tapasztalatok gyűjtéséhez. Újabb tanszékek létrehozását a Titkárság egyelőre nem helyesli.

4. A KB Agitációs és Propaganda Osztálya elsősorban az oktató-nevelő munka megjavításához nyújtson segítséget.

Az Osztály kezdeményezze az öthónapos és az egyéves pártiskolák törzsanyagaira épülő jegyzetek elkészítését.

5. A megyei pártbizottságok végrehajtó bizottságai nyújtsanak folyamatos hatékony segítséget az oktatási igazgatóságoknak a megnövekedett igények teljesítéséhez, vizsgálják meg az érvényben levő működési szabályzatot és végezzék el a szükséges módosítást.

Valamennyi megyei pártbizottság alapos felmérés után készítse el középtávú képzési tervét, fordítson különös gondot a csúcs- és alapszervezeti titkárok és vezetőségi tagok képzésére.

A megyei pártbizottságok 1971 végéig határozzák meg a káderek azon körét, amelynek ideológiai-politikai továbbképzése az oktatási igazgatóságra hárul.

6. Az oktatási igazgatóságok zavartalan működéséhez szükséges anyagi feltételeket tovább kell javítani, a korszerű oktatáshoz szükséges felszereléssel és szemléltetési eszközökkel azokat el kell látni. A technikai fejlesztés irányát és fokozatait a KB Agitációs és Propaganda Osztálya határozza meg. A szemléltetés fejlesztésére és az oktatás korszerűsítésére központi bázist kell létrehozni.

7. A KB Agitációs és Propaganda Osztálya az oktatási igazgatóságok továbbfejlesztésével: a pártépítés, valamint a vezetésismeretek oktatásával, a tiszteletdíjak rendezésével kapcsolatos javaslatokat 1972 májusában terjessze a Titkárság elé.

8. A Titkárság a vezetésismereti kérdések oktatásával kapcsolatban további tapasztalatgyűjtést és elemző vizsgálatot tart szükségesnek.

Az Agitációs és Propaganda Osztály a KB osztályaival együttműködve a Titkárság részére 1971 végéig készítsen jelentést a vezetőképzés és továbbképzés jelenlegi helyzetéről. A jelentés elemezze a különböző szakterületek sajátos feladatait is.

12

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A BELPOLITIKAI ÚJSÁGÍRÁS HELYZETÉRŐL ÉS NÉHÁNY PROBLÉMÁJÁRÓL

(1971. MÁJUS 21.)

I

A magyar sajtó belpolitikai tevékenysége az utóbbi években sokat fejlődött. Aktívan részt vett a szocialista alapok lerakásáért – a mezőgazdaság szocialista átszervezéséért – folytatott harcban. Igyekezett megértetni a lakossággal pártunk szövetségi politikájának lényegét. Sokoldalúan magyarázta azokat a politikai kérdéseket, amelyek körül a nézetek megoszlottak, azt, hogy a szocialista alapok lerakásának időszakában hogyan érvényesül a párt és a munkásosztály vezető szerepe. Figyelemre méltó viták zajlottak a sajtóban a hazafiság és internacionalizmus összefüggéséről és különböző kultúrpolitikai, művészeti problémákról. Jó közhangulatot teremtett a sajtó a gazdasági irányítás reformjának bevezetéséhez. Nemcsak magyarázta a reformot, hanem érvelt is szükségessége mellett. Mindennapivá váltak a gazdaságpolitikai cikkek, kommentárok, amelyek nagyban hozzájárulnak népünk közgazdasági gondolkodásának fejlesztéséhez.

Pártunk X. kongresszusát a sajtó, különösen a TV segítségével, annyira közüggyé tudta tenni, hogy szinte az ország minden lakosa részesévé vált a tanácskozásnak. Míg korábban egy-egy nagy belpolitikai esemény után mindig visszaesett az érdeklődés, addig most biztosítani tudta, hogy az emberek figyelme nem lanyhult a kongresszus napirendjén szereplő kérdések iránt a tanácskozás befejezése után sem. Sőt, az egyik legfontosabb kérdést, a szocialista demokráciát, a kongresszust követő választások kapcsán, a mindennapi gyakorlat tükrében is sikeresen és eredményesen tárgyalta a sajtó.

A politikai, tartalmi fejlődés mellett figyelemre méltó az a formai, stílusbeli változás is, amelyet a sajtó belpolitikai munkájában ugyancsak megfigyelhetünk. A hamis álpátosz és az üres szólamok idejét múlt stílusát felváltotta a reálisabb hang, a könnyedebb stílus és a tartalmasabb mondanivaló.

Jelentős mértékben gazdagodtak a sajtó eszközei. Az újságokhoz és a rádióhoz csatlakozott a televízió, amely nemcsak új színt hozott, hanem új lehe-

tőségeket is teremtett a politizálásra. A napilapok példányszáma 10 év alatt megduplázódott (több mint 2 millió), a hetilapok példányszáma háromszorosa a 10 évvel ezelőttinek (több mint 3 millió). A rádió- és televízió-előfizetők száma együttesen eléri a 4 milliót.[1] E számok ismeretében megállapíthatjuk, hogy a párt szava a sajtón keresztül szinte naponta eljut az állampolgárok döntő többségéhez.

Ha figyelembe vesszük a megnövekedett lehetőségeket és az egyre növekvő igényeket, akkor azt is látnunk kell, hogy a belpolitikai újságírás – bár sokat fejlődött – a lehetőségekhez viszonyítva még elmarad a követelményektől. Mennyiségi tényezőit és hatókörét tekintve meg lehetünk elégedve, de hatásában, tartalmi vonatkozásaiban még nem tesz teljesen eleget a vele kapcsolatos szakmai, politikai elvárásoknak.

II

Az eredmények mellett szembetűnőek a belpolitikai újságírás gyengeségei. Mindenekelőtt az, hogy a mi belpolitikai életünk sokkal színesebb, gazdagabb, mint ahogy az a lapokban, a rádióban és a televízióban tükröződik. A dolgozók aktivitása, a tömegek részvétele a közéletben, a gazdasági, politikai munkában; az emberek tudományos, kulturális érdeklődésének megnyilvánulása sokkal nagyobb mint ahogy az a sajtóban látszik.

A Hírlapkiadó Vállalat ötezer olvasó véleményét kérdezte meg a Népszabadság és öt megyei lap belpolitikai munkájáról. Kiderült, hogy a megkérdezettek 84 százaléka rendszeresen olvassa, 12 százaléka átnézi az állami és tanácsi élet híreit. Mindössze 4 százalék válaszolta azt, hogy nem érdeklik a belpolitikai írások. Az elégedettség aránya azonban sokkal rosszabb. A megkérdezettek egy részének például az volt a véleménye, hogy „ma nincsenek lelkesítő céljaink". Nyilvánvaló, hogy e megállapítás a tájékozatlanságból, a hiányos és hatástalan tömegpropagandából ered.

Nem arról van szó, hogy kommunikációs eszközeink mellőzik, vagy elhallgatják a párt belpolitikai céljait, eredményeit. Sőt – amint már említettük –, rendszeresen és sokat foglalkozik a sajtó, olyan lényeges és politikánk középpontjában álló kérdésekkel, mint a „nemzeti egység", a „munkásosztály vezető szerepe" vagy a „szocialista demokrácia". Sajnos e fontos politikai kérdések azonban csak a publicisztika szintjén szerepelnek és publicisztikánk gyengeségei miatt sokszor csak jelszavakként hatnak. Nem tudunk a belpolitikánkat jel-

[1] A napilapok példányszáma 1975-ben 817,8 millió, a hetilapok példányszáma 1975-ben 306,4 millió, a rádió-előfizetők száma 1976 végén 2 559 000 fő, a televízió-előfizetők száma 1976 végén 2 477 000 fő. *(Forrás:* KSH adatközlés.)

lemző lényeges tények mélyére ásni. Nem tudjuk a gyakorlati valóságban, a tényleges változások, eredmények feltárásával riportokon, interjúkon, emberi portrékon keresztül is eléggé bemutatni a mi politikánk pozitív hatását az egyes kollektívák, családok és egyének életében. Csak nagyon ritkán, elvétve sikerül egy-egy írásban, rádió- vagy tv-riportban érzékeltetni, hogy a szövetségi politika, a munkás vezetés vagy a szocialista demokrácia mit jelent a gyakorlatban, az egyén életében. A kivételek azt bizonyítják, hogy megvan a módja és lehetősége a hatásosabb sajtópropagandának, csak élni kell vele.

A szocializmus építésében elért eredményeink, a nagy építkezéseink, ipari létesítményeink sem kapnak olyan publicitást a sajtóban, hogy az olvasók, a hallgatók, a nézők figyelmét, érdeklődését, és nem utolsósorban kicsit a büszkeségét is kiváltsák. Sokszor a nagy és kimagasló eredményeink is rossz megvilágításba kerülnek azért, mert a velük kapcsolatos részkérdések bírálata akaratlanul lelohasztja az értük való lelkesedést.

Riportereink még mindig nem tudják elég színesen, sokoldalúan bemutatni a szocializmus építésében legtöbbet vállaló embereket; azokat a munkásokat, parasztokat és értelmiségieket, akik áldozatot és fáradságot nem sajnálva, sokszor egészségüket sem kímélve, néha erejüket is meghaladó odaadással dolgoznak a rájuk bízott feladatok megoldásáért. Volt idő, amikor eltúloztuk a sokszor mesterkélten kikiáltott „munkahősök" népszerűsítését. Most viszont nemegyszer a valóságos hősökről is hallgatunk. És különösen keveset beszélünk azokról az emberekről, akik nem érnek el kiugró eredményeket, de tántoríthatatlanul és tiszta szívvel, becsülettel dolgoznak reális céljaikért.

A munka, a termelés még mindig eléggé szürkén, unalmasan jelentkezik a sajtóban. Nem a termelő emberrel, a dolgozó munkás és paraszt emberek problémáival szoros összefüggésben, hanem sokszor elvontan csak a tények, adatok tükrében beszélünk az üzemi, mezőgazdasági munkáról. Ebből adódik aztán az a furcsa ellentmondás, hogy az emberek általában szenvedélyesen vitatkoznak a pártmunkáról, a szakszervezeti, tanácsi munkáról, a termelésről, a vállalati, hivatali életről, ugyanakkor az olvasóban éppen ezekkel a kérdésekkel kapcsolatos újságcikkek váltanak ki legkevésbé érdeklődést.

A korábbihoz viszonyítva bizonyos előrelépés, hogy ma már több a lapokban és a rádióban a publicisztika, a kommentár. De nem megnyugtató, hogy e szubjektív hangú írások – néhány kivétellel – még eléggé sablonosak, unalmasak, nem váltanak ki kellő érdeklődést. Publicisztáink egy része még nem találta meg azt a stílust, azt a közvetlen hangot, amely megragadja az emberek figyelmét. Sokszor a publicisztika témaválasztása sincs összhangban a lakosságot leginkább foglalkoztató kérdésekkel. Az is előfordul, hogy a lapok cikkeznek valamilyen fontos, lényegbevágó kérdésről, de nem mutatják meg kellően az összefüggéseket. Ennek talán legszemléletesebb példája a termelési

és az életszínvonal-politikánk közötti összefüggések megmutatásának gyakori elhanyagolása. Vagy az ár- és bérkérdések összefüggésének problematikája. Amikor hiányzik valami, vagy rossz minőségű, az újságírók együtt zúgolódnak az olvasókkal, azt viszont, hogy javul valami, alig veszik észre. Egyszóval, míg a gondok, a problémák rendszerint helyet kapnak a belpolitikai publicisztikában, a pozitív, kedvező jelenségek ritkábban.

A társadalomkritikai és egyéb emberi tevékenységet bíráló írásaink legnagyobb problémája, hogy néha nem elég reálisak, nem elég körültekintőek és nem elég humánusak. Az újságírók sokszor megfeledkeznek arról, hogy a sajtókritika – a széles társadalmi nyilvánosság előtti elmarasztalás – rendkívül súlyos dolog; különösen akkor, ha nem az ellenséget, hanem a szocializmusért odaadóan dolgozó, de néha tévedő elvtársainkat kell megbírálnunk. Ha a sajtókritikában teret engedünk az indulatnak és megfeledkezünk az elvtársiasságról, a segítő szándékról, akkor többet ártunk, mint használunk.

Végül meg kell állapítani azt is, hogy vannak a belpolitikai újságírásnak bizonyos fehér foltjai. Keveset foglalkozik az állami kormányzati munkával, a minisztériumok tevékenységével, a tanácsokkal. A képviselői munka is rendszerint csak a parlamenti ülések alkalmával jelentkezik a sajtóban. A képviselői csoportok tevékenysége és az egyes képviselők mindennapi munkája, a választóik körében végzett tevékenység sokkal több publicitást érdemelne. Hasonlóan az eddiginél nagyobb teret, nagyobb publicitást kíván a pártélet, a pártmunka és a tömegszervezeti élet.

A párt- és az állami élet területén dolgozó és elsősorban politikai munkát végző emberek életének ábrázolása nem sablonfeladat, hanem nagyon fontos politikai kérdés. Az állampolgárok joggal kíváncsiak állami, politikai vezetőik tevékenységére. A politikai munka reális ábrázolása sok téves nézetet is eloszlathatna a funkcionáriusok tevékenységét illetően.

III

Ha a belpolitikai újságírás hiányosságait vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy a hibák nem politikai okokból fakadnak, nem a társadalmi életben gyökereznek, hanem a szerkesztéssel, az újságírói szemlélettel és a káderek szakmai, politikai felkészültségével függnek össze.

Nem kétséges, hogy a sajtó munkája szorosan összefügg az ország politikai életével, hiszen a lapoknak, a rádiónak, a televíziónak a társadalmi, gazdasági valóságot kell tükrözniök és a valóság tényeinek megfelelően kell alakítaniok, formálniok a közvéleményt. Az is igaz, hogy a szocialista közösségben a sajtó csak akkor tud eredményes munkát végezni, ha a politikai és ál-

lami vezetés igényli az információt, a tömegtájékoztatást és segíti az újságírók közvéleményformáló tevékenységét.

A tájékoztatásról szóló 1965. évi PB-határozat óta a sajtó munkájában, tevékenységének segítésében is alapvető változás történt.[2] Az országos vezető testületek üléseiről ma már nemcsak kommüniké jelenik meg, hanem részletes tájékoztatót adnak a lapok. Az ország vezetői rendszeresen szerepelnek a tv képernyőjén, a rádió mikrofonja előtt és nemegyszer cikket írnak az országos lapokban. Azt mondhatnánk: a párt- és állami vezetés nagy megértést és segítőkészséget tanúsít a sajtó munkájával kapcsolatban.

A sajtó munkatársainak tájékoztatása ma összehasonlíthatatlanul jobb, mint a már említett tájékoztatási határozat megszületése előtt. A fontosabb lapok főszerkesztői rendszeres tájékoztatást kapnak a Központi Bizottságtól. A különböző szakterületek rovatvezetőit informálja a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala és gyakran tájékoztatják a minisztériumok. Lényegesen növekedett a különböző intézmények, vállalatok sajtótájékoztatóinak száma. Sajnos e tájékoztatók nem mindig a leglényegesebb, a közvéleményt leginkább érdeklő kérdésekről szólnak. Néha az is előfordul, hogy egyes túlbuzgó hivatali, vállalati sajtóreferensek nem azért tartanak sajtótájékoztatót, mert van fontos mondanivalójuk, hanem azért keresnek valami mondanivalót, mert nem akarnak az önreklámozásban lemaradni.

A tájékoztatással kapcsolatos tapasztalatok azt mutatják, hogy az országos szervek, intézmények ma már fontosnak tartják a sajtó őszinte informálását és ezen keresztül a közvélemény tájékoztatását. Sajnos, egyes helyi szervek-

[2] A Politikai Bizottság 1965. június 8-i határozata átfogóan foglalkozott a tájékoztatás helyzetével. Megállapította, hogy a „tájékoztatás megjavítása elsőrendű fontosságú politikai érdekünk. A tájékoztatás nyíltsága, őszintesége és teljessége a demokrácia elengedhetetlen tartozéka, a szocialista tudatformálásnak, a tömegek közéleti aktivitásának, a párt és a tömegek közötti bizalomteli kapcsolat erősítésének feltétele. Éppen ezért fel kell számolni a tájékoztatást gátló előítéleteket, szemléleti korlátokat, amelyek javarészt a közvéleménytől való félelemből, illetve a közvélemény nem kellő ismeretéből táplálkoznak... ez a félelem indokolatlan, sőt egyenesen káros. A tájékoztatásban nincsen légüres tér. Ha mi valamiről nem beszélünk idejében, arról beszél az ellenség, s ebben az esetben az elhallgatás politikai vereséget jelent... A tájékoztató munka mindhárom csatornáján (a párton belül, a lakosság szóbeli tájékoztatásában és a sajtóban) kialakulási folyamatában is be kell mutatni politikánkat". Készítsük elő a közvéleményt a feladatok megoldására. A PB határozata hangsúlyozza, hogy „a párttagság és a közvélemény tájékoztatását általában – ha csak fontos érdekeink nem tiltják – a teljes tényanyag helyes megvilágításával, kommentálásával kell biztosítani. Közöljük a számunkra kedvezőtlen tényeket, s azokat a véleményeket is, amelyekkel nem értünk egyet, s ezektől ne a hallgatás, hanem a jelenségeket helyükre tevő magyarázat útján határoljuk el magunkat". Ezeknek szellemében a PB részletesebben megszabta a párttagság jobb belső, a közvélemény szóbeli tájékoztatása érdekében, valamint a sajtómunka területén megoldandó feladatokat.

A Politikai Bizottság 1968. november 12-i ülésén megvizsgálta az előbbi határozat végrehajtásának helyzetét. Az erről szóló határozatot lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó, 1974. 244–250. old.

nél azonban még ma is előfordul, hogy indokolatlanul megtagadják a sajtó munkatársainak informálását. Olyan vállalatvezető is akad, aki egyszerűen megtiltotta beosztottainak, hogy szóba álljanak az újságíróval. Az ilyen konzervatív szemlélet, a sajtó szerepével szembeni értetlenség természetesen nagyban fékezi a tájékoztatás fejlődését. Részben ebből is fakad, hogy sok esetben az emberek többet tudnak az ország, világ dolgairól, mint saját üzemükről vagy városukról. Pedig a feladatok végrehajtását nagyban segítené, ha az emberek tudnák, mit miért kell tenniök.

A tájékoztatásban mutatkozó gondok, problémák ellenére is megállapíthatjuk, hogy a sajtó munkatársainak tájékoztatása sokat javult, és ma már menynyiségileg kielégítő. Az információ minőségén és felhasználásán azonban még lehet és kell is javítani. Sajnos az is előfordul, hogy a sajtó munkatársai az információval visszaélnek, kifecsegnek, vagy eltorzítanak dolgokat, hamis adatokra, tényekre építenek és a valóság helyett vélt igazságokat hangoztatnak; félreinformálják a közvéleményt.

Mint ismeretes, sajtóirányító szerveink nem avatkoznak be közvetlenül a lapok, a rádió és a televízió műsorainak szerkesztésébe. A főszerkesztők – a megfelelő politikai információk birtokában – önállóan dolgoznak. A lapok munkájáért, szakmailag és politikailag egyaránt felelősek. Nem kétséges, hogy igyekeznek a rájuk bízott feladatnak messzemenően megfelelni. De a mindennapi munka – sokszor fárasztó, idegesítő – mechanizmusában sokszor megesik, hogy nem fordítanak elég gondot a szerkesztésre. Nem eléggé mérlegelik az írásokat, az arányokat, és így néha papírra, képernyőre kerülnek vagy elhangzanak olyan publikációk is, amelyek nem segítik ügyünket. Sokszor az ötletesség, a szellemesség, a kellő politikai megfontolás helyett a rutin, a mechanikus munka nyomja rá bélyegét a lapokra, a műsorokra.

Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni a szerkesztők és újságírók politikai, szakmai, ideológiai felkészültségének hiányát sem. Bár az utóbbi években belpolitikai újságírógárdánk is sokat fejlődött, bizonyos jelek arra mutatnak, hogy a felkészültség még nem kielégítő. A múlt évben is, az idén is tapasztalhattuk, hogy fontos, vezető beosztásban dolgozó újságírók elbuktak a politikai főiskola felvételi vizsgáján. Néha egyes publikációk is arról vallanak, hogy a szerző az alapvető ideológiai, politikai, szakmai ismereteknek sincs birtokában.

A belpolitikai újságírók között kevés az olyan kimagasló, tehetséges egyéniség, mint például a külpolitika vagy az újságíró szakma más, speciális területein. Ugyanakkor sok a véletlen vagy rossz káderkiválasztás folytán e területre került újságíró, akik jórészt becsületes, megbízható emberek, de megfelelő képességek hiányában nem tudnak elég hatásosan írni, beszélni. Ezért az-

tán sokszor túlságosan „tárgyilagosak", szenvedély nélküliek, hatástalanok a belpolitikai életről szóló beszámolóik.

Akadnak a belpolitikai újságírással kapcsolatban bizonyos szemléletbeli problémák is. A szerkesztőségek nagy részében még azt is vitatják, mi tartozik a belpolitikai újságíráshoz. A mai rovatbeosztásnak megfelelően a belpolitikát általában leszűkítik néhány állami, társadalmi, illetve közéleti témára, ellentétben azzal a lenini felfogással, mely szerint belpolitikának kell tekintenünk mindent, ami hazánk és népünk belső gazdasági, társadalmi életére vonatkozik. Egyesek a belpolitikai újságírás problémáit megoldhatatlannak tartják. Azt mondják, a belpolitikát a sajtóban azért nem lehet jól csinálni, mert abba mindenki beleszól, sok a gátló és tiltó tényező, kevés a lehetőség az önálló, szubjektív vélemények kifejtésére. Mások ezzel szemben azt vallják, a belpolitikához nem kell érteni, azt a szerkesztőségekben bárki csinálhatja, aki le tud írni egy értelmes mondatot. Ezért sokszor a belpolitikai rovatba kerülnek a leggyengébb emberek.

Lapszerkesztőinknek jobban figyelembe kellene venniök azt a fejlődést, amely a sajtó életében, összetételében és az olvasók műveltségében, igényeiben az utóbbi évtizedben végbement.

Az emberek nagy része ma már nemcsak az országos napilapokból és a rádióból, hanem nagymértékben a televízióból nyeri alapvető politikai tájékozódását. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a hetilapok és a megyei lapok gyorsan növekvő térhódítását sem. Különböző felmérések és véleménykutatások bizonyítják, hogy az állampolgárok a tájékozódásra, szórakozásra, művelődésre fordított szabad időből naponta két-három órát töltenek a képernyő előtt és 20–30 percet fordítanak újságolvasásra, vagy a rádió híreinek hallgatására. Ha ezt figyelembe vesszük, akkor gondolnunk kell a kommunikációs eszközök közötti nagyobb munkamegosztásra.

Tudomásul kell venni azt is, hogy a mai tv-nézők, rádióhallgatók és újságolvasók nagy része magasfokú általános műveltséggel és jó politikai tájékozottsággal rendelkezik. Ennek megfelelően új igényeket támaszt a sajtóval szemben. Nem ámítják el az üres, semmitmondó szenzációk. Tartalmas, magvas mondanivalót keres az újságokban, a rádió- és tv-műsorokban. Nem elégíti ki a puszta tények közlése; ismerni, tudni akarja, mi van a hírek, események mögött. Kíváncsi az újságíró véleményére, állásfoglalására, mert maga is állást akar foglalni. Ebből az olvasói igényből szükségszerűen következik, hogy a rövid hírek, kommentárok mellett szükség van alapos elemző írásokra is.

A magyar sajtóra – és ezen belül a belpolitikai újságírókra – a közeljövőben nagy feladatok várnak. Pártunk X. kongresszusa világosan és egyértelműen megállapította, hogy hazánk és népünk előtt ma egyetlen mindent átfogó feladat áll: a szocializmus teljes felépítése. Ezt a nagy nemzeti célt kell

szolgálnia belpolitikai újságírásunknak is. Nem kétséges, hogy a legjobb tervek, határozatok is csak úgy valósulnak meg, ha mozgósítani tudjuk végrehajtásukra a társadalmat, és e mozgósításban nagy szerepe lesz a belpolitikai újságírásnak.

IV

Következtetések:

A magyar sajtó belpolitikai munkája az utóbbi évtizedben sokat fejlődött. Az újságok, a rádió és a televízió az ország belpolitikai életében fontos és növekvő szerepet töltenek be. Hírközlő rendszerünk tömegpolitikai nevelő munkája átfogja az egész országot és rajta keresztül a párt szava szinte naponta eljut hazánk minden állampolgárához.

A párt számíthat a belpolitikai élet területén dolgozó újságírókra. Aktívan vettek részt a szocialista alapok lerakásáért – a mezőgazdaság szocialista átszervezéséért – folytatott harcban. Lelkesen dolgoznak a szocializmus teljes felépítésének nagy ügyéért; harcolnak a gazdasági életben bevezetett reformok érvényesítéséért, szövetségi politikánk megvalósulásáért, a szocialista demokrácia kiszélesítéséért, tudományos, kulturális életünk fejlődéséért.

Az elért eredmények azonban, a jelentős fejlődés ellenére sem kielégítőek. Ha figyelembe vesszük a lehetőségeket és a megnövekedett igényeket, akkor meg kell állapítanunk, hogy belpolitikai újságírásunk – a lehetőségekhez viszonyítva – még elmarad a követelményektől. Mennyiségi tényezőit – az egész lakosságra kiterjedő hatókörét – tekintve, a sajtó belpolitikai munkája kielégítő, de hatásában, tartalmi vonatkozásaiban még nem tesz eleget a vele kapcsolatos szakmai, politikai elvárásoknak. Belpolitikai életünk sokkal színesebb, gazdagabb, mint ahogy az a lapokban, a rádióban és a televízióban tükröződik.

További feladatok:

1. Pártunk X. kongresszusa világosan és egyértelműen meghatározta belpolitikai feladatainkat. A sajtó akkor szolgálja jól a párt politikáját, ha a rendelkezésre álló eszközökkel mozgósítja a lakosságot a kongresszusi határozatok végrehajtására. Ne csak ismertesse, magyarázza a határozatokat, hanem a mindennapi termelő és politikai munka konkrét gyakorlati példáin keresztül mutassa meg a tennivalókat. Dicsérje meg a jó példákat, segítse elterjeszteni a jó tapasztalatokat. Bírálja és ostorozza a fejlődést, a munka eredményességét gátló tényezőket: a felelőtlenséget, a hanyagságot, a közömbösséget, a begyepesedett maradiságot, a bürokratikus akadékoskodást. Tárja fel és segítse megol-

dani a gazdasági, társadalmi életben jelentkező új ellentmondásokat, a termelő és politikai munka feszültségeit. Legyen a szocialista demokrácia hatásos eszköze és fóruma: olyan élő kapocs a párt és a különböző területen dolgozó emberek között, amely naponta biztosítja a kölcsönös párbeszédet, a nélkülözhetetlen véleménycserét.

2. A sajtóirányító szervek biztosítsák továbbra is az állandó és rendszeres belpolitikai információt; adjanak még több, még konkrétabb segítséget a belpolitikai újságírók munkájához. A Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala gondoskodjék róla, hogy az állami, kormányzati munka propagandája tovább javuljon, a megyei, járási, városi szervek vezetői, a vállalatok, intézmények, szövetkezetek vezetői érezzék kötelességüknek a sajtó megfelelő informálását, ezen keresztül a dolgozók tájékoztatását.

3. A tömegtájékoztatás, a közvéleményformálás nagy felelősséget ró a sajtó munkatársaira. Ezért helyes, ha a belpolitika területén dolgozó újságírók szoros kapcsolatot tartanak a párt- és állami szervek illetékes beosztottjaival, ügyintézőivel és rendszeresen informálódnak a napirenden levő politikai, gazdasági, társadalmi kérdésekről. Törekedjenek pontosságra, a vélt igazságok helyett, a pontos információn alapuló valóság megírására. Ne csak regisztrálják, hanem formálják, alakítsák a közvéleményt. Bíráljanak, mondjanak véleményt, de ne a kívülálló, hanem a szocializmusért dolgozó kommunista ember alapállásából. Harcoljanak a hibák ellen, a téves nézetek ellen, de ne az indulat, a felháborodás diktálja mondanivalójukat, hanem az őszinte segítő szándék. A szocializmus ügyét szolgáló politikai újságíró nem lehet egyszerű lapkiadói alkalmazott; agitátornak és népnevelőnek kell lennie.

4. A lapok, a Rádió és a TV vezetői teremtsenek az eddiginél jobb feltételeket a belpolitikai újságíráshoz. Helyezzenek tehetséges embereket a belpolitikai rovatokba. Ösztönözzék jobban erkölcsileg is, anyagilag is azokat az újságírókat, akik sikeresen és hatásosan oldják meg a politikailag nagyon fontos sajtófeladatokat.

5. A belpolitikai szerkesztés legyen figyelmesebb, rugalmasabb és ötletesebb. Alaposabban mérlegelje a cikkeket, a műsorokat, hogy minél kevesebb téves állásfoglalás, hibás nézet vagy káros hatású belpolitikai publikáció kerüljön nyilvánosságra. A szerkesztők törekedjenek a helyes arányokra; ne legyenek a sajtópropagandának fehér foltjai; kapjon nagyobb teret a munkás-paraszti élet ábrázolása, az állami, tanácsi, politikai munka bemutatása. Ne maradjon a sajtóban megválaszolatlanul egyetlen fontos kérdés sem, amely a közvéleményt izgatja, foglalkoztatja.

6. Kerüljön a belpolitikai újságírás középpontjába az ember. A lapok ne elvontan, az emberektől függetlenül foglalkozzanak termelési, politikai kérdésekkel; mindig, mindent a dolgozók szemszögéből vizsgáljanak. A helyes el-

vek, adatok, tények megírása mellett mutassák be azt is, hogy a politikai, gazdasági célkitűzések hogyan segítik a lakosság életének javulását, hogyan hatnak a családok sorsának alakulására.

7. A belpolitikai publicisztika – a helyes elvek és álláspontok hangsúlyozásán túl – próbáljon sokkal inkább az élet mélyére ásni. Legyen könnyedebb, megkapóbb, érzelemrehatóbb; ne csak az intellektuális értelemre apelláljon, igyekezzen hatást gyakorolni a dolgozók minden rétegére, különösen a munkásságra és parasztságra.

8. Az eddiginél jobban figyelembe kell venni a belpolitikai újságírásban is az olvasók műveltségében, politikai tájékozottságában végbement változást és az ebből adódó új igényeket. Ma már az emberek többsége rádiót hallgat, televíziót néz és emellett olvas újságot. Érthető módon, logikusan összekapcsolja az információs forrásait. Ha este hall egy fontos hírt a rádióban, másnap keresi az újságban a kommentárt, a magyarázatot, a háttéranyagot, mert többet szeretne tudni az eseményről. Ha érdekes vagy kifogásolható műsort lát a televízióban, másnap kíváncsi arra, hogy mit ír erről a műsorról az újság. Nyilvánvaló, hogy az olvasónak az ilyen értelmű igénye bizonyos munkamegosztást feltételez a kommunikációs eszközök között. A nagyobb általános műveltséggel és az alapvető politikai ismeretekkel rendelkező embert nem elégítik ki az üres, semmitmondó szenzációk, ő elsősorban informálódni, tájékozódni akar a sajtóból, ezért keresi a tartalmasabb mondanivalót. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a fokozatosan csökkenő munkaidő ellenére az újságolvasásra fordított idő nem növekszik, hanem inkább csökken. Ezért arra kell törekedni, hogy a lapok gyorsan áttekinthetők legyenek, rövid, tömör írásokat közöljenek. Természetesen ez a törekvés nem zárhatja ki a tartalmas, elemző írások közlését, amelyeket bizonyos esetekben a fontos mondanivaló szükségessé tesz.

9. Az olvasói igények növekedése egyre nagyobb követelményeket támaszt az újságírókkal szemben. Ha a sajtó munkásai meg akarnak felelni az új követelményeknek, nagyobb politikai, szakmai tudásra kell szert tenniük. Az Újságíró Szövetség gondoskodjon a belpolitikai újságírók rendszeres továbbképzéséről. Körültekintőbb, tervszerűbb kádermunkával, jobb kiválasztással és az újságíró-utánpótlás magasabb színvonalú képzésével biztosítani kell, hogy a következő években még több tehetséges, jól képzett újságíró kerüljön a belpolitika területére. Ebből a szempontból megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a televízióra, melynek műsoraiban különösen nagy politikai nevelő hatást tudnak kifejteni a képzett, tehetséges, jó megjelenésű és egyéniségükkel is ható újságírók.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság a jelentést tudomásul vette. Megállapította, hogy a magyar sajtó belpolitikai tevékenysége az elmúlt évtizedben sokat fejlődött. A sajtó aktívan részt vett a szocialista alapok lerakásáért, a mezőgazdaság szocialista átszervezéséért folytatott harcban. Igyekezett megértetni a lakossággal pártunk szövetségi politikájának lényegét. Jó közhangulatot teremtett a gazdasági irányítás reformjának bevezetéséhez. Nemcsak magyarázta a reformot, hanem érvelt is szükségessége mellett.

A politikai, tartalmi fejlődés mellett figyelemre méltó az a formai, stílusbeli változás is, amelyet a sajtó belpolitikai munkájában ugyancsak megfigyelhetünk. A hamis álpátoszt, az üres szólamokat felváltotta a reálisabb hang, a könnyebb stílus és a tartalmasabb mondanivaló.

Az eredmények elismerése mellett az Agitációs és Propaganda Bizottság megállapította azt is, hogy a belpolitikai újságírás színvonala elmarad az igényektől. Belpolitikai életünk sokkal színesebb, gazdagabb, mint ahogy az a lapokban, a rádióban és a televízióban tükröződik. A dolgozók aktivitása, a tömegek részvétele a közéletben, a gazdasági, politikai munkában, az emberek tudományos, kulturális érdeklődése sokkal nagyobb, mint ahogy az a sajtóból kitűnik.

A szocializmus építésében elért eredményeink nem kapnak olyan publicitást a tömegtájékoztatásban, hogy az olvasók, a hallgatók, a nézők figyelmét, érdeklődését és nem utolsósorban kicsit a büszkeségét is kiváltsák. Sokszor a nagy és kimagasló eredményeink is hamis megvilágításba kerülnek egyes negatív részjelenségek felnagyítása miatt. Riportereink még mindig nem tudják elég színesen, sokoldalúan bemutatni a szocializmus építésében legtöbbet vállaló embereket.

Publicistáink egy része még nem találta meg azt a stílust, azt a közvetlen hangot, amely megragadja az emberek figyelmét. Sokszor a publicisztika témaválasztása sincs összhangban a lakosságot leginkább foglalkoztató kérdésekkel.

A belpolitikai újságírás keveset foglalkozik az állami, kormányzati munkával, a minisztériumok tevékenységével, a tanácsokkal. A képviselői munka is rendszerint csak a parlamenti ülések alkalmával jelentkezik a sajtóban.

A belpolitikai újságírás hiányosságai nem politikai okokból fakadnak, nem a társadalmi életben gyökereznek, hanem a szerkesztéssel, az újságírói szemlélettel és a káderek szakmai, politikai felkészültségével függnek össze.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság úgy ítéli meg, hogy a szocialista demokrácia fejlesztésének nélkülözhetetlen feltétele a lakosság alaposabb tájékoztatása, jobb orientálása, a közéletbe való fokozott bevonása. Ez a tömegtájékoztatásra is nagy feladatokat hárít.

A belpolitikai újságírás fejlesztése érdekében tartalmilag össze kell hangolni a társadalompolitikai, a gazdasági, a kulturális és az elméleti kérdésekkel foglalkozó újságírást, ami mindenekelőtt tartalmi kérdés, de szükségessé teszi a szerkesztőségek belső rovattagolásának felülvizsgálatát is.

A belpolitikai újságírás fejlesztése kétirányú feladat: egyrészt gondolatgazdagabbá kell tenni, másrészt műfajilag kell szélesíteni a publicisztika, a kommentár, az interjú szaporításával. Emellett nyelvezetén is javítani kell.

A belpolitikai újságírás területén különösen nagy a helyi (megyei, üzemi) sajtó szerepe. Ezt a jövőben tovább kell növelni.

A belpolitikai újságírás fejlesztéséhez megfelelő káderek (publicisták, kommentátorok) képzése szükséges.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság megbízza az Agitációs és Propaganda Osztályt, hogy a vita alapján dolgozza át az állásfoglalás-tervezetet, s azt küldje meg a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának, a Magyar Újságírók Országos Szövetségének, a Magyar Távirati Irodának, a Magyar Rádió és Televíziónak, az országos napi- és hetilapok szerkesztőségeinek. A szerkesztőségek pártszervezetei az állásfoglalást vitassák meg.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság helyesli, hogy az Agitációs és Propaganda Osztály a belpolitikai újságírás kérdéseiről kommunista újságíró aktívaértekezletet szervezzen.[3]

13

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK AJÁNLÁSA A SZÖVETKEZETPOLITIKAI ELVEK ÉS GYAKORLAT TERÜLETI ÖSSZEHANGOLÁSÁRA

(1971. JÚNIUS 3.)

A Politikai Bizottságnak az MSZMP Központi Bizottsága Szövetkezetpolitikai Munkaközössége előterjesztése alapján megtárgyalt és jóváhagyott irányelvei a szövetkezeti mozgalom fejlesztésére és a kommunisták tevékenységére

[3] Az országos újságíró-aktívaértekezletre 1971. november 11-én került sor. Lásd Népszabadság, 1971. november 12. 2. old. és november 14. 3–4. old.

a szövetkezetekben[1] útmutatást adnak a szövetkezetek szocialista jellegének, önállóságának, gazdasági funkciójának, továbbá az állam szervei és a szövetkezetek, valamint a szövetkezetek és társadalmi képviseleti szerveik, közös vállalkozásaik, vállalataik kapcsolatainak értelmezéséhez. Ez serkentőleg hat a szövetkezeti mozgalomra, a szövetkezetek társadalmi képviseleti szervei munkájára és az államigazgatási tevékenységre.

A mezőgazdasági szövetkezetek megszilárdulását követően az ipari és a fogyasztási szövetkezetekben meggyorsult fejlődés eddigi tapasztalatai szerint az egymástól eltérő szövetkezetek mindegyikében az egységes elvi alapokon nyugvó szövetkezetpolitika valósulhat meg, sajátosságaiknak megfelelő megoldásokkal és módszerekkel.

Az egységes szövetkezetpolitikai elvek és a sajátosságok értelmezése, a különböző szövetkezetek közös és eltérő érdekeinek feltárása, a szövetkezetek közötti együttműködés és a verseny, a szövetkezetek tevékenységének beillesztése az állami, illetve területfejlesztési koncepcióba rendszeres közös tanácskozásokra ösztönzi a szövetkezetek országos képviseleti szerveinek vezetőit. Ennek módszerei kialakultak.

Az egyes megyékben alakult különböző területi szövetségek vezetői is keresik a megyén belüli együttműködés formáit, módszereit. A területi szövetségek megyén belüli együttműködésének módszereire a Munkaközösség az alábbi módszereket ajánlja:

1. A szövetkezetek területi szövetségeiben dolgozó kommunisták kezdeményezzék, hogy a területi szövetség közgyűlése, küldöttgyűlése olyan határozatot hozzon, amely tartalmazza:

– az egy megyében működő területi szövetségek vezetői, vezetőségei munkaterv alapján rendszeresen tartott közös tanácskozásokon vitassák meg a szövetkezeti mozgalom általános elvi kérdéseit, a különböző szövetkezetek együttműködésével, a szövetkezeti és területfejlesztési koncepció összehangolásával kapcsolatos kérdéseket;

– a közös tanácskozásokon az egyes területi szövetségek elnöke és a választott vezetőség 2–3 tagja képviselje a szövetséget. Szükség szerint vigyen magával szakértőket is;

– a megyei közös tanácskozással kapcsolatos elnöki és ügyvédi teendőket az egyes területi szövetségek vezetői – külön apparátus nélkül – felváltva lássák el;

– a területi szövetségek megyei tanácskozásának munkaterve a részt vevő szövetségek javaslatai, illetve a más szervektől érkezett javaslatokkal kapcsolatos állásfoglalásai szerint alakuljon, a tanácskozáson kialakult állásfoglalá-

[1] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó, 1974. 568–578. old.

sokat tájékoztatás, illetve javaslat formájában kapják meg a döntéstől függően – a szövetkezetek, a területi szövetségek, illetve egyéb szervek;

– a területi szövetségek megyei tanácskozásainak ügyrendjét és eljárási szabályait a tanácskozás résztvevői állapítsák meg, apparátust erre a célra ne hozzanak létre, a tanácskozó testület ne képezzen szervezetet, ne legyen jogi személy.

2. A középszintű államigazgatási szervekben, tanácsokban dolgozó kommunisták kezdeményezzék, hogy a szövetkezetek területi szövetségeinek megyei közös tanácskozásán napirendre kerüljenek az állami gazdaságpolitika szövetkezeteket érintő fontosabb koncepciói, köztük a területfejlesztési koncepció, továbbá azok a szolgáltatási, kommunális, művelődési és szociális kérdések, melyek megoldása egyéni, csoport- és társadalmi érdek, s megvalósításukban az együttműködés lehetséges és szükséges.

3. A megyei pártbizottság nyújtson segítséget a szövetkezetek területi szövetségeinek megyei tanácskozásai megszervezésében, az elvi kérdésekben folyó vitákban, a helyes állásfoglalások népszerűsítésében, megvalósításában.

14

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A BERUHÁZÁSI TEVÉKENYSÉG HATÉKONYSÁGÁT NÖVELŐ FELADATOKRÓL

(1971. JÚNIUS 29.)

I

A vezető pártszervek az elmúlt években többször foglalkoztak a beruházási tevékenység alakulásával és határozatokat hoztak az egyensúly megteremtésére. A IV. ötéves terv időszakára a beruházási politika alapvető követelményeként jelölték meg a pénzeszközök és a kivitelezési kapacitások egyensúlyának megteremtését, a kivitelezési idő csökkentését.

A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a határozatok végrehajtására az állami szervek több helyes intézkedést tettek. Ezek azonban még nem bizonyultak elégségesnek, a beruházási feszültség nem csökkent, továbbra is hosszú a beruházások kivitelezési ideje, túlzottan magas a befejezetlen beruházások

állománya. Az egyensúly hiánya kedvezőtlen hatást gyakorol a külkereskedelmi, a pénzügyi helyzetre, egész népgazdaságunk hatékonyságára, az ország politikai légkörére.

A IV. ötéves terv beruházáspolitikai célkitűzéseinek tervszerű megvalósítását az alábbiak akadályozzák:

– a beruházási döntésekért nem egyértelmű a felelősség, nincs megfelelően meghatározva a funkcionális és ágazati irányító szervek feladata, felelőssége;

– a népgazdasági tervezés hiányosságai: a források és fejlesztési célkitűzések nem megfelelő összhangja, a fejlesztési költségek alátervezése;

– építő és szerelő kapacitások elégtelensége, valamint a kivitelezői tevékenység szervezetlensége;

– a népgazdaság erőforrásait meghaladó és gyakran luxus építési igények kielégítésének szorgalmazása;

– a beruházások előkészítésének fogyatékosságai;

– alacsony a IV. ötéves tervben számításba vett tartalék, a minisztériumok és a vállalatok pedig általában nem képeznek beruházási tartalékot. A IV. ötéves tervtörvényben jóváhagyott beruházási kereten felül a minisztériumok, a tanácsok, a vállalatok mintegy 40 milliárd forintot kitevő igény kielégítését szorgalmazzák.

II

A IV. ötéves terv fejlesztési célkitűzései tervszerű végrehajtásának megszervezése és a szabályozó rendszer hatékonyabb alkalmazása megköveteli a beruházások területén a vezetői munka színvonalának emelését.

A IV. ötéves terv fejlesztési célkitűzéseinek tervszerű megvalósítása érdekében az alábbi politikai és gazdasági intézkedések megtétele, következetes végrehajtása szükséges:

1. A Politikai Bizottság olyan döntési rendszer kialakítását tartja szükségesnek, amelyben egyértelműen meghatározott az egyes állami szervek, azok vezetőinek hatásköre és felelőssége a beruházási egyensúly szempontjából:

– az Országos Tervhivatal a beruházási egyensúly megtervezéséért, a felhalmozási források mértékének és fő arányainak kialakításáért, a központi fejlesztési célok ütemezéséért legyen felelős;

– a Pénzügyminisztérium biztosítsa, hogy az állami költségvetés tervtől eltérő fejlesztéseket ne finanszírozzon, a hitel- és pénzpolitika gyakorlati alkalmazásában szerezzen érvényt az egyensúlyi követelményeknek;

– az építésügyi és városfejlesztési miniszter az ágazatokért felelős jogkörében biztosítsa, hogy a felügyeletéhez és egyéb irányító szervek hatáskörébe

tartozó építőipari vállalatok kapacitásai összehangoltan fejlődjenek a tervben előirányzott építési igényekkel;

– az ágazati minisztériumok és a tanácsok legyenek felelősek a fejlesztési koncepciók kidolgozásáért, a költségelőirányzatok realitásáért és betartásáért, valamint a fejlesztések tervszerű megvalósításáért;

– a vállalatok és szövetkezetek vezetői felelősek azért, hogy a vállalati eszközöket hatékony, gyorsan megtérülő, intenzív fejlesztésekre összpontosítsák.

2. Az irányítás és a gazdálkodás minden szintjén politikai követelményként kell érvényesíteni, hogy fejlesztési döntést hozni és annak végrehajtásához kezdeni csak a szükséges pénzügyi források garanciája esetén lehetséges. Következetesen érvényt kell szerezni annak az elvnek, hogy a vállalatok, a szövetkezetek általában maguk teremtsék meg fejlesztésük pénzfedezetét.

Meg kell szüntetni azt a helytelen gyakorlatot, hogy a vállalatok és a szövetkezetek felhalmozásra fordítható pénzforrásaikat meghaladó fejlesztési kötelezettségeket vállalnak, illetve a fejlesztési költségeket alátervezik. A pénzügyi kötelezettségeit teljesíteni nem tudó, vagy a központi forrásokkal nem megfelelően gazdálkodó vállalatok és szövetkezetek vezetőit felelősségre kell vonni.

3. A IV. ötéves terv tervszerű végrehajtása érdekében az éves népgazdasági tervezésnek évről évre biztosítania kell a beruházási egyensúly javulását, a beruházási objektumok megvalósításának gyorsítását, a népgazdasági terv pénzügyi kereteinek maradéktalan betartása mellett.

Meg kell vizsgálni a IV. ötéves terv jóváhagyása óta a minisztériumok és a tanácsok által felvetett terven felüli, pótlólagos, jelentős volumenű igényeket. A tervtörvény kereteit, fő céljait betartva az egyensúly javítása érdekében a IV. ötéves terv 1972 után kezdődő nagyberuházásait felül kell vizsgálni, és olyan ütemezést kialakítani, ami biztosítja a népgazdasági terv és állami költségvetés beruházási előirányzatainak betartását. A tételesen még el nem döntött új beruházási objektumok megvalósításának – a tapasztalható túlzásokkal és sürgetésekkel szemben – reális ütemezését kell kidolgozni és az éves tervekben megvalósítani.

Az állami költségvetés az egyes beruházási objektumok előirányzatának laza tervezése következtében terven felül jelentkező pénzfedezetet automatikusan nem finanszírozhatja. A népgazdasági és vállalati tervben, valamint a fejlesztési koncepciókban az árak emelkedésével kapcsolatos többletköltségek fedezetére megfelelő tartalékokat kell előirányozni. A lakásépítés pénzügyi fedezetét a tervezett építési normák keretein belül folyamatosan, központilag biztosítani kell. A beruházások tervezésének műszaki és pénzügyi normáit felül

kell vizsgálni és korszerűsíteni, a minisztériumok és a tanácsok folyamatos ellenőrzéssel biztosítsák a normák egyidejű alkalmazását és betartását.

A Politikai Bizottság szükségesnek tartja a tervezés színvonalának továbbfejlesztését, megalapozottságának fokozását. A tervezés minden szintjén biztosítani kell, hogy

– a népgazdasági tervben szereplő fejlesztési célok komplexen kerüljenek meghatározásra és összhangban legyenek a pénzügyi forrásokkal;

– a tervezés során pontosabban vegyék figyelembe a várható tervteljesítéseket és a reális árváltozásokat;

– a beruházási tevékenység tervszerűségének biztosítása érdekében minden szinten megfelelő tartalékok kerüljenek kialakításra;

– a népgazdasági tervezés és a gazdasági irányítás az eddigicknél jobban segítse elő a hatékonyan működő vállalatok gyorsabb ütemű fejlesztését, a gazdaságtalanul működő vállalatok fejlesztési eszközeinek mérséklését, illetve átcsoportosítását.

4. A Politikai Bizottság a kivitelező tevékenység hatékonyságának növelése érdekében szükségesnek tartja, hogy

– a tervező szervek vizsgálják a IV. ötéves tervben jóváhagyott könnyűszerkezetes építési program gyorsabb végrehajtásának lehetőségét;

– a minisztériumok, a tanácsok és a területi pártszervek ne engedjék és ne is kényszerítsék az építőipari, szerelőipari vállalatokat, hogy kapacitásaikat meghaladó feladatokat vállaljanak, kapacitásaikat szétforgácsolják;

– az építőipari és az építőanyag-ipari vállalatoknál politikai eszközökkel is segíteni kell a munkamorál erősítését, a munkafegyelem megszilárdítását;

– az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium a műszaki tervező és kivitelező építőipari vállalatoknál szigorítsa meg az építőipari árak ellenőrzését és az indokolatlan áremelésekért a vállalatok vezetőit vonja felelősségre;

– az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, a Munkaügyi Minisztériummal és a Szakszervezetek Országos Tanácsával egyeztetve dolgozzanak ki intézkedéseket a kivitelezésben dolgozók munkaidőalapjának jobb kihasználására. Ezt elősegítő bérgazdálkodási és ösztönző rendszereket kell kialakítani, s lehetővé kell tenni olyan munkarendet, hogy a dolgozók a kötött munkaidőalapon túl is munkát vállalhassanak munkahelyükön és ezért a teljesítménnyel arányos bérezésben részesüljenek.

5. Politikai követelménynek kell tekinteni a népgazdasági, ágazati, vállalati beruházások tervezésével foglalkozó apparátusoknak megerősítését mérnökökkel és közgazdászokkal. A kivitelező vállalatok szakmai színvonalának növelése érdekében az építésügyi és városfejlesztési miniszter tegyen intézkedéseket.

6. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy az állami szervek indokolt

esetben adminisztratív intézkedésekkel is akadályozzák meg a népgazdaság erőforrásait meghaladó, pazarló kivitelezésű objektumok létesítését és biztosítsák a népgazdasági tervben a célcsoportos beruházásokra előirányzott pénzügyi normatívák betartását. A népgazdaság eszközeinek pazarló felhasználásáért az illetékes vezetők ellen fegyelmi eljárást kell indítani.

7. A Politikai Bizottság felhívja a pártszervezeteket, hogy a népgazdasági egyensúlyt veszélyeztető, a tervet meghaladó erőforrások szerzésére irányuló törekvésekkel szemben lépjenek fel.

Az irányító főhatóságok pártbizottságai kísérjék figyelemmel, hogy a beruházásokkal kapcsolatos politikai követelmények hogyan érvényesülnek a tervező, a döntést előkészítő munkában és a végrehajtásban. Az ellenőrzésük során tapasztalt hiányosságokat közöljék az állami és gazdasági vezetőkkel, amennyiben azok felszámolására hatékony intézkedések nem történnek, a problémákról tájékoztassák a felső pártszerveket.

A területi pártszervezetek a területi fejlesztési célkitűzések kidolgozásánál és végrehajtásánál követeljék meg a népgazdasági érdekek érvényesítését, a népgazdasági lehetőségekkel összhangban álló fejlesztéseket. Teremtsék meg a politikai feltételeit olyan közhangulatnak, amely nem tűri a pazarlást, a tervfegyelem lazaságát. Lépjenek fel a megalapozatlan, rosszul értelmezett helyi érdekekkel, az indokolatlan áremelésekkel és jövedelemszerzéssel szemben.

A területi pártbizottságok politikai szervező munkájukkal biztosítsák, hogy a tanácsok az előirányzott város- és lakásépítési feladatokat a népgazdasági tervben biztosított pénzügyi keretek betartása mellett teljesítsék. A szakszervezetekkel együttműkodve segítsék a munkaidőalap jobb kihasználását, a munkafegyelem és a munkamorál javítását, adjanak politikai támogatást a munkahelyi vezetőknek, művezetőknek a munkafegyelem megszilárdítására tett intézkedéseik végrehajtásához.

8. A minisztériumok és tanácsok a népgazdasági tervben nem szereplő új létesítmények megvalósításának időpontjáról a közvélemény előtt ne vállaljanak a döntés előtt előre olyan kotelezettséget, amellyel a döntést hozó szervet kész tények elé állítják.

9. A beruházási egyensúly követelményeinek érvényesülését és tudatosítását a kommunikációs eszkozok segítsék elő. Ennek érdekében a sajtó, a rádió és a televízió elsősorban a népgazdasági tervben szereplő fejlesztésekről, azok népgazdasági jelentőségéről és végrehajtásukkal kapcsolatos feladatokról adjanak tájékoztatást. Jobban népszerűsítsék a gazdaságos műszaki megoldásokat, a beruházási eszkozok takarékos felhasználását.

III

1 A Politikai Bizottsag felkeri a Kormanyt, hogy a IV oteves terv fejlesztesi célkituzeseinek megvalositasahoz szukseges intezkedeseket dolgozza ki es azokat mar az 1972. evi nepgazdasagi terv keszitese es vegrehajtasa soran ervenyesitse

2. A miniszteriumok es a fohatosagok vezetoi 1971 szeptembereben tartsanak aktivaertekezletet a Politikai Bizottsag hatarozata vegrehajtasaval kapcsolatos feladatokrol.

A Szakszervezetek Orszagos Tanacsanak elnoksege, a budapesti es a megyei partbizottsagok a Politikai Bizottsag hatarozata alapjan jeloljek meg annak vegrehajtasa erdekeben teruletukon teendo konkret feladatokat es 1971 szeptembereben elnokségi, illetve partbizottsagi ulesen targyaljak meg

3 A Gazdasagpolitikai Bizottság a Politikai Bizottsag hatarozatanak vegrehajtasat 1972 masodik feleben ellenorizze es megallapitasairol tajekoztassa a Politikai Bizottságot.[1]

15

AZ MSZMP KOZPONTI BIZOTTSÁGA PÁRTÉPÍTÉSI MUNKAKOZOSSÉGÉNEK ÚTMUTATÓJA A CSÚCSVEZETŐSÉGEK, AZ ALAPSZERVEZETEK, AZ ALAPSZERVEZETI VEZETŐSÉGEK ÉS TITKÁROK, VALAMINT A PÁRTCSOPORTOK FELADAT- ÉS HATÁSKORÉRE

(1971 JUNIUS)

I. A CSUCSVEZETOSÉGEK FELADATA ÉS HATÁSKÖRE

Azokban a termelesi, hivatali, intezmenyi vagy kozigazgatasi egysegekben, ahol tobb alapszervezet mukodik, de partbizottsag nincs, osszevont taggyulesen vagy kuldottertekezleten negyevenkent csucsvezetoseget valasztanak A csucs-

[1] A kerdessel a Politikai Bizottsag 1972 junius 27 en ismet foglalkozott Lasd a kotet 48 sz dokumentumat

vezetőség irányítja és összehangolja a hozzá tartozó alapszervezetek munkáját, állást foglal az irányítása alá tartozó területek egészét érintő – a szervezeti szabályzat szerint hatáskörébe tartozó – kérdésekben. Megszervezi a közös akciókat és rendezvényeket, irányítja és összehangolja a tömegszervezetekben dolgozó kommunisták munkáját. Állást foglal a hatásköri, illetve véleményezési listáján szereplő személyi kérdésekben.

AZ IRÁNYÍTÓ MUNKÁBAN

Tevékenységének egészét meghatározó legfontosabb feladata a párt politikai irányvonalának érvényesítése azon a területen, amelyre tevékenységi köre kiterjed.

Ebből eredően feladata:

– a felsőbb pártszervek határozatainak megismerése, alkalmazása és továbbítása a területén levő pártalapszervezetekhez;

– a működési területe egészét érintő, legfontosabb politikai, gazdaságpolitikai, községpolitikai, kultúrpolitikai, szociális és egészségügyi kérdésekkel való foglalkozás, e kérdésekben vélemény nyilvánítása, szükség szerint határozathozatal;

– a kommunisták által képviselendő álláspont kialakítása az adott üzem távlati és éves terveihez, a kollektív szerződésekhez, az alapszabály-tervezetekhez. A gazdasági tevékenység és politikai, társadalmi hatásainak vizsgálata, a tapasztalatok eljuttatása a felsőbb pártszervekhez, az illetékes állami, gazdasági és társadalmi szervekhez;

– az azonos szinten működő KISZ-, szakszervezet és más tömegszervezetek, -mozgalmak, valamint a tanácsok pártirányításának ellátása, az alapszervezetek segítése a tömegszervezetek pártirányításának megvalósításában;

– a párt káderpolitikai alapelvei gyakorlati megvalósításának ellenőrzése és segítése;

– az önálló közigazgatási, gazdasági egységekben, valamint intézményekben működő azon csúcsvezetőségek, amelyek irányítását közvetlenül a járási, városi, Budapest-kerületi pártbizottságok végzik, káderhatásköri listával, illetve döntési joggal rendelkeznek. Káderhatáskörük gyakorlásánál kikérik és figyelembe veszik annak az alapszervezetnek a véleményét, ahol az illető személy él és dolgozik;

– a párt politikájának következetes képviselete, és a lakosság politikai hangulatának figyelembevételével történő állásfoglalás a politika végrehajtásának módját érintő kérdésekben. A területén dolgozó állami és társadalmi szervek és mozgalmak tevékenységének, munkájuk politikai hatásának ellenőrzése;

– önálló nyilvántartás és tagdíjelszámolás.

– a területén működő pártalapszervezetek, állami és társadalmi szervek tevékenységének összehangolása (például munkatervek, akciótervek egyeztetése, alkalom szerinti konzultáció stb.);

– az irányítása alá tartozó pártalapszervezetekben az ideológiai, politikai nevelő munka, a politikai oktatás, a párt- és egyéb társadalmi rendezvények megszervezésének segítése;

– a területén működő állami, társadalmi és tömegszervezetek rendezvényeinek összehangolása.

II. A PÁRTALAPSZERVEZET FELADATA ÉS HATÁSKÖRE

Az alapszervezet működési területén politikai irányító, végrehajtó szervezet, döntési és határozathozatali joggal rendelkezik. „A pártszervezet joga és kötelessége működési területén a párt politikájának érvényesítése, a munka átfogó ellenőrzése, az állami, gazdasági vezetők beszámoltatása." (Szervezeti szabályzat.)

Az alapszervezet tevékenységi köre kiterjed az adott termelési, hivatali, intézményi, közigazgatási egység területére és annak politikai, társadalmi életére. Legfontosabb feladata, hogy:

– megszervezze és rendszeresen ellenőrizze a párt politikájának végrehajtását;

– állandóan erősítse a párttagság eszmei, politikai, szervezeti egységét, gondoskodjon a párttagok neveléséről, képzéséről;

– biztosítsa, hogy tagjai elvszerűen, egyértelműen álljanak ki a párt politikája mellett, magatartásukkal, munkájukkal erősítsék a párt tekintélyét;

– rendszeres és céltudatos nevelő munkával gondoskodjon a párt folyamatos utánpótlásáról;

– törekedjen az össztársadalmi, csoport- és egyéni érdekek összhangjának megteremtésére;

– biztosítsa a párt és a tömegek állandó és eleven kapcsolatát;

– a politikai célkitűzéseknek megfelelően irányítsa – az e szervekben dolgozó kommunisták útján – a területén dolgozó állami, gazdasági szervek, tömegszervezetek és -mozgalmak munkáját.

Az alapszervezetek a párt tömegkapcsolatainak legközvetlenebb formálói, alakítói, megvalósítói. Tevékenységükkel, javaslataikkal részt vesznek a párt politikájának alakításában.

Az alapszervezet legfőbb szerve a taggyűlés, amely a helyi politikai kérdésekben döntési, ellenőrzési, beszámoltatási és fegyelmi jogkörrel rendelkezik.

A taggyűlésen minden párttag egyenrangú. Az egyes párttagok jogai gyakorlásának ez a legfőbb fóruma. A párttagság alapvetően a taggyűlésen kapcsolódik be a párt politikájának és a pártszervezet fő feladatainak meghatározásába. Biztosítania kell, hogy a párttagok a szervezeti szabályzatot betartsák, teljesítsék kötelességeiket és éljenek jogaikkal.

A taggyűlés a kommunisták nevelésének, eszmei, politikai, erkölcsi és cselekvési egysége megteremtésének színtere. Vitafórum, ahol a közös véleménycsere alapján kialakítják az akarati és cselekvési egységet.

Az alapszervezet tagja részt vesz a döntésekben, azokat mindig és mindenütt köteles képviselni, mindennapi munkája során azok szellemében cselekedni, még akkor is, ha valamelyikkel a taggyűlésen nem értett egyet.

A taggyűlés dönt:

– a párt politikája helyi alkalmazásának módjáról, az alapszervezet főbb feladatairól, a tárgyalt napirendekkel összefüggő kérdésekről, az előterjesztett határozati javaslatokról;

– az alapszervezet titkárának és a vezetőség többi tagjának megválasztásáról, illetve felmentéséről, a felsőbb pártértekezlet küldötteinek megválasztásáról;

– az alapszervezet és a vezetőség munkatervéről;

– a pártba való felvételről és törlésről, valamint az alapszervezet tagjainak fegyelmi ügyeiről. Az ezzel összefüggő döntéseit köteles a tagfelvételi, valamint fegyelmi jogkörrel rendelkező irányító pártbizottság elé terjeszteni jóváhagyás végett;

– a minden párttagra kötelező helyi feladatokról, a tömegszervezetekben és -mozgalmakban, valamint más fontos területen dolgozó kommunisták megbízatásáról;

– az alapszervezet pártoktatási formáiról, a propagandisták kiválasztásáról;

– a pártcsoportbizalmiak megerősítéséről;

– a munkásőrségbe való ajánlásokról;

– évenként értékeli az alapszervezet egész munkáját, működési területének politikai helyzetét;

– az érvényben levő határozatok vagy saját munkaterve alapján időközönként napirendre tűzi és értékeli a pártmunka egyes területeit;

– elfogadja a véleményezendő funkciók listáját, időnként megvitatja a véleményezési jogkör gyakorlásának tapasztalatait (ezt a jogkört csak a 10 főn aluli alapszervezetben gyakorolja közvetlenül a taggyűlés).

A taggyűlés ellenőrzési jogköréhez tartozik:

– rendszeresen beszámoltatja a vezetőséget a végzett munkáról, a határozatok végrehajtásának helyzetéről;

– munkaterv vagy esetenkénti döntés alapján beszámolót kér a működési területén tevékenykedő állami, gazdasági, hivatali, intézményi vezetőktől, akkor is, ha azok pártonkívüliek (kivételt képeznek azok az alapszervezetek, melyeknek ilyen természetű jogkörét külön határozatok szabályozzák);

– esetenként számon kéri a pártcsoportbizalmiaktól a pártcsoportokban folyó munkát, az egyes párttagoktól pedig a taggyűléstől közvetlenül kapott pártmegbízatások teljesítését;

– a taggyűlésnek joga van eljárást kezdeményeztetni azon tagjaival szemben is, akik felsőbb pártszervnek is tagjai, de munkájukkal, magatartásukkal kapcsolatban kifogás merült fel. (Az eljárást az a pártszerv folytathatja le, amelyiknek az illető párttag tagja.)

A PÁRTVEZETŐSÉG

Két taggyűlés között a pártvezetőség gyakorolja az alapszervezet jogkörét – kivéve azokat a jogokat és feladatokat, amelyek kizárólag a taggyűlést illetik meg.

A pártvezetőség tagjai egyenjogúak. Együttes jogaikat a – legalább havonként összehívott – vezetőségi ülésen gyakorolhatják. Tevékenységükért felelősek a taggyűlésnek és az alapszervezetet közvetlenül irányító pártszervnek. Munkájukat a felsőbb pártszerv, a taggyűlés és saját határozataik, valamint az elfogadott munkaterv alapján végzik.

A vezetőség működésének alapelve a személyes felelősséggel párosuló kollektív vezetés a döntések meghozatalában és végrehajtásában.

A pártvezetőség fő feladatai:

– tagjai között elosztja a pártmunka főbb területeit; reszortosokat jelöl ki. A reszortfelelősök – a testületi munka mellett – önállóan végzik feladataikat és személyesen felelősek munkaterületükért;

– megszervezi, segíti és ellenőrzi a felsőbb pártszervek, a taggyűlés és saját határozatai végrehajtását;

– dönt az alapszervezet munkájával összefüggő részkérdésekben, az egyes feladatok végrehajtásával felelősöket bíz meg és azokat beszámoltatja;

– gondoskodik arról, hogy a tagság éljen a szervezeti szabályzatban biztosított jogaival, teljesítse kötelességeit. Szervezi, irányítja az alapszervezet belső életét;

– előkészíti a taggyűléseket, megvitatja és a taggyűlés elé terjeszti a munka-

terv alapján esedékes napirendeket, mindazokat a problémákat, amelyekben a taggyűlésnek kell döntenie;

– taggyűlésen ismerteti a felsőbb pártszervek határozatait, javaslatot tesz azok végrehajtásának módjára;

– tájékoztatja a tagságot működési területének politikai, gazdasági, társadalmi életéről;

– rendszeresen összehívja a pártcsoportvezetőket, véleményt kér tőlük és tájékoztatja őket a legfontosabb feladatokról, a soron következő taggyűlés témáiról;

– folyamatosan gyűjti a párttagság és a lakosság politikai hangulatát tükröző információkat, és továbbítja azokat a felsőbb pártszervekhez;

– átfogóan ellenőrzi a területén folyó munkát, beszámoltatja a területéhez tartozó állami, gazdasági, társadalmi szervek vezetőit;

– irányítja és ellenőrzi a tömegszervezeteket, -mozgalmakat, az ott dolgozó kommunisták révén. Koordinálja tevékenységüket, gondoskodik rendeltetésszerű működésükről;

– állást foglal a pártszervezet véleményezési listáján szereplő vezetők személyét érintő kérdésekben és azt közli a hatáskörileg illetékes szervek vezetőivel;

– véleményt mond a felsőbb pártszervek hatáskörébe tartozó személyek munkájáról, magatartásáról, amennyiben azt a felsőbb pártszerv kéri, vagy a vezetőség indokoltnak tartja;

– rendszeres kapcsolatot tart az alapszervezetet közvetlenül irányító pártszervvel, tájékoztatja a végzett munkáról, a terület politikai, gazdasági, társadalmi életéről.

AZ ALAPSZERVEZET TITKÁRA

A titkár az alapszervezet választott vezetője. Munkájáért egyrészt a vezetőségnek, illetve a taggyűlésnek, másrészt az alapszervezet irányítását ellátó felsőbb pártszervnek közvetlenül felelős. Taggyűlésen és vezetőségi ülésen az alapszervezet, illetve a vezetőség tagjaival azonos jogok illetik meg, felelőssége azonban – funkciójánál fogva – nagyobb.

Taggyűlések és vezetőségi ülések között az alapszervezet felelős vezetője képviseli a pártszervezetet a felsőbb pártszervek, illetve az állami, gazdasági, társadalmi és tömegszervezetek előtt. Állásfoglalásai, elhatározásai nem állhatnak ellentétben a felsőbb pártszervek, a taggyűlés és a vezetőség érvényben levő határozataival. Tevékenységéről, annak eredményeiről rendszeresen tájékoztatnia kell a vezetőséget, illetve a taggyűlést.

A titkár alapvető feladata, hogy állandóan és átfogóan vizsgálja, tanulmányozza az alapszervezet hatáskörébe tartozó terület politikai állapotát, ismerje

a mindennapi gondokat, problémákat és azok megoldására tegyen javaslatot, észrevételeket a vezetőségnek, a taggyűlésnek, a felsőbb pártszerveknek, a területen működő gazdasági, állami szervek vezetőinek.

Feladata a vezetőségi ülések munkájának irányítása, gondos előkészítése, a vezetőségen belüli munkamegosztás megszervezése, a munka ellenőrzése.

Gondoskodnia kell a rendszeres és megbízható informálódásról és a vezetőség, valamint az alapszervezet tagjainak tájékoztatásáról.

Joga és egyben kötelessége a párthatározatok végrehajtásának, a pártmegbízatások teljesítésének személyes ellenőrzése és az elvégzett munka minősítése.

Munkájával, személyes magatartásával erősítenie kell a párt és a tömegek kapcsolatát, a pártszervezet tekintélyét.

A PÁRTCSOPORTOK

A pártcsoportok az alapszervezet legkisebb szervezeti egységei, amelyek a párttagok nevelésének, összefogásának, tevékenységük egybehangolásának fórumai.

A pártcsoport segítségével lehet legjobban összegyűjteni a párttagság és a lakosság értékítéletét a mindennapi élet politikai, gazdasági jelenségeiről, de a széles körű és gyors tájékoztatásnak is legalkalmasabb szervezete.

Közvetlen kapcsolata a párttagsággal a legjobb lehetőségeket nyújtja a politika továbbítására, magyarázására, végrehajtásának megszervezésére és ellenőrzésére.

A pártcsoporton belüli kötetlen beszélgetéseket, vitákat fel kell használni a tagság vagy egyes párttagok céltudatos nevelésére.

Fontos szerepe van a pártcsoportnak a pártonkívüliek nevelésében, a tagfelvételek előkészítésében, a párttagok és a párton kívüli dolgozók személyes problémáinak feltárásában, megoldásában is.

A pártcsoport segít minden olyan kezdeményezést és mozgalmat, amely a tervek gazdaságos teljesítését, a munkafegyelem megszilárdítását stb. szolgálja.

A pártcsoport munkáját a csoport által választott és a taggyűlés által megerősített pártcsoportvezető (bizalmi) irányítja. A bizalmi – a pártvezetőséggel összhangban – gondoskodik a tagság rendszeres és folyamatos vagy alkalmankénti pártmunkával való ellátásáról, segíti és ellenőrzi a megbízatások végrehajtását, s erről tájékoztatja a vezetőséget. Továbbítja a pártvezetőség és a felsőbb szervek határozataiból adódó feladatokat, közvetíti a kommunisták véleményét a párt politikájáról, a munkahelyi intézkedések által kiváltott hatásokról.

A bizalmiak a pártcsoport választott vezetői. Munkájuk továbbfejlesztésénél arra kell törekedni, hogy erősödjék tevékenységük politikai jellege.

A pártcsoportok kialakításánál figyelembe kell venni a párttagok elhelyezkedését, közös érdeklődési körét. A csoport tagjai lehetőleg közös vagy összefüggő munkaterületen dolgozzanak. Általában a 20 főnél nagyobb alapszervezetben célszerű pártcsoportokat szervezni. Létszámuk 5-től 15 főig terjedhet.

A pártcsoport lehetőleg a vezetőségi ülések után és a taggyűlések előtt üljön össze. Módot kell teremteni arra, hogy a vezetőség pártcsoportonként is tájékoztatni tudja a tagságot döntéseiről, állásfoglalásairól, illetve a taggyűlés előkészítése során véleményt tudjon cserélni az alapszervezet tagjaival.

Megjelent: Pártélet, 1971. 9. sz. 21–26. old.

16

KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA ÉS A MAGYAR FORRADALMI MUNKÁS-PARASZT KORMÁNY EGYÜTTES ÜLÉSÉRŐL

(1971. AUGUSZTUS 4.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága és a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1971. augusztus 4-én, Kádár János elvtárs elnökletével együttes ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság és a Minisztertanács tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a Budapesti Pártbizottság titkárai, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára, az államtitkárok, valamint a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság és a kormány együttes ülése

– megvitatta és elfogadta Komócsin Zoltán elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját időszerű nemzetközi kérdésekről;

– megvitatta és elfogadta Nyers Rezső elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa XXV. ülésszakáról, valamint az 1971. évi népgazdasági terv teljesítésének helyzetéről szóló jelentést.

I

A Központi Bizottság és a Minisztertanács együttes ülése a nemzetközi helyzet időszerű kérdéseit megvitatva, megállapította:

1. A nemzetközi helyzetet változatlanul a szocializmus, a haladás és a béke erőinek, valamint az imperializmus, a reakció és a háború erőinek a politika, a gazdaság és az ideológia síkján zajló éles és bonyolult küzdelme jellemzi. E harcban a szocializmus, a haladás, a béke pozíciói erősek, a világ népeinek antiimperialista egységfrontja szilárdul, békemozgalma szélesedik. Eközben az imperialisták, mindenekelőtt az Egyesült Államok vezető körei meg-megújuló próbálkozásokat tesznek az antiimperialista egységfront és a szocializmus erőinek megbontására, gyengítésére, ami fokozott éberséget kíván a szocializmus, a haladás, a béke erőitől, az antiimperialista harc híveitől. A Központi Bizottság és a Minisztertanács ismételten kifejezte elvi megyőződését és törekvését, hogy

– a Központi Bizottság végrehajtó szerveinek nemzetközi tevékenységükben, a kormányszerveknek diplomáciai munkájukban egyaránt fokozott erőfeszítéseket kell tenniük a Varsói Szerződés, a KGST, a szocialista világrendszer országai közötti egység és együttműködés erősítésére; minden kísérletet, amely ennek bomlasztását célozza, vissza kell utasítani;

– a proletár internacionalizmus eszméitől vezérelve változatlanul teljes szolidaritást vállalunk a kapitalista országok munkásosztályainak a társadalmi haladásért folyó harcával;

– továbbra is tevékenyen támogatjuk a népek szabadságáért, függetlenségéért, az imperialista gyarmatosítás és újgyarmatosítás ellen küzdő nemzeti felszabadító mozgalmakat, sokrétű együttműködésre törekszünk Ázsia, Afrika és Latin-Amerika fejlődő országaival;

– a gazdaságilag fejlett tőkésországokkal – általában a kapitalista országok viszonylatában – változatlanul a békés egymás mellett élés elvének érvényesítését, a kapcsolatok normalizálását és fejlesztését szorgalmazzuk.

Pártunkat és kormányunkat nemzetközi politikai tevékenységében az a meggyőződés vezeti, hogy külpolitikai erőfeszítéseinknek a Szovjetunióval való szövetséget, a szocialista országok közötti egységet, a haladást, a népek közös érdekeit, a békét kell szolgálnia.

2. A Központi Bizottság és a Minisztertanács változatlanul nagy jelentőséget tulajdonít az európai biztonsági értekezlet létrehozásának. A Szovjetunió, a szocialista országok, a békeszerető erők erőfeszítéseinek eddigi eredményei lehetővé teszik, hogy a kétoldalú eszmecserék mellett sokoldalú konzultációk szervezésével az előkészítés aktívabb fázisába lépjünk.

Az együttes ülés üdvözli Európa politikai és társadalmi erőinek a béke, a

biztonság és az együttműködés elősegítésére irányuló törekvéseit. Pártunk és kormányunk, mint eddig, a jövőben is mindent megtesz az európai békéért és biztonságért.

3. A Központi Bizottság és a Minisztertanács teljes szolidaritásáról biztosítja az indokínai népeket az amerikai agresszorok és csatlósaik elleni igazságos és hősi küzdelmükben. Változatlan meggyőződésünk, hogy egyedül az indokínai népek jogosultak dönteni a saját sorsukat érintő kérdésekben. A világ haladó közvéleményével együtt a mi népünk, pártunk és kormányunk is elutasít minden olyan kísérletet, hogy az indokínai népek háta mögött próbálkozzon bárki is egyezkedni.

A dél-vietnami ideiglenes forradalmi kormány hétpontos javaslata reális, minden érdekelt fél számára méltányos megoldást kínál és alkalmas a béke és biztonság helyreállítására Délkelet-Ázsiában. Az amerikai kormánynak e javaslatok alapján az indokínai népek képviselőivel közvetlen tárgyalások útján kell megegyezésre jutnia. E cél elérésére a vietnami néppel, az indokínai népekkel rokonszenvezők fokozott szolidaritását követeli az egész világon.

4. A Központi Bizottság és a Minisztertanács elítéli az Egyesült Államok kormányának az izraeli agresszorokat támogató és bátorító politikáját, amellyel akadályozza a békés rendezést a Közel-Keleten. Miközben különböző manőverekkel arra törekszik, hogy közvetítőként tüntesse fel magát, mind nyilvánvalóbbá válik igazi szándéka: az agresszió következményeinek elismertetése és megszilárdítása. A magyar nép továbbra is támogatja az arab népek igaz ügyét az izraeli agresszorokkal és az imperializmus mesterkedéseivel szemben.

5. Az együttes ülés elítéli a palesztinai nép és függetlenségi mozgalma elleni jordániai irtóhadjáratot. A jordániai hatóságok eljárása súlyos támadás az arab egység és az arab népek igazságos harcával szemben, amelyből csak az amerikai imperialisták és az izraeli agresszorok húzhatnak hasznot.

6. A Központi Bizottság és a Minisztertanács ismételten kifejezi mély meggyőződését, hogy a népek – köztük az arab népek – antiimperialista harca a béke, a haladás, a szocializmus összes erőinek összefogását, szilárd együttműködését, akcióegységét követeli meg.

Minden, ami ezt elősegíti, a népek ügyét szolgálja, minden, ami ezt akadályozza, káros, árt a népek közös érdekeinek. A magyar nép szolidáris a szabadságukért, a nemzeti függetlenségükért harcoló népekkel, így az arab népekkel is, éppen ezért a világ haladó és antiimperialista erőivel együtt népünk is mélységes megdöbbenéssel értesült a Szudánban lezajlott tragikus eseményekről. Elítéli az arab népek igaz ügyéért, nemzeti függetlenségéért harcoló kommunisták és más hazafiak üldözését és fizikai megsemmisítését, az ellenük folytatott terrorhadjáratot. A szudáni nép létérdeke, az izraeli agresszió elleni eredményes harc követelménye, hogy Szudánban létrejöjjön és erősöd-

jön az imperialistaellenes és haladó erők egysége. A szocialista országok, a világ haladó erői, az arab népek összefogása az agresszorok feletti győzelem legfőbb biztosítéka.

II

A Központi Bizottság és a Minisztertanács együttes ülése meghallgatva a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának XXV. (bukaresti) ülésszakáról szóló tájékoztatót, jóváhagyta a magyar kormányküldöttség munkáját. Megelégedését fejezte ki, hogy a XXV. ülésszak elfogadta *„az együttműködés további elmélyítését és tökéletesítését, valamint a KGST-tagállamok szocialista gazdasági integrációjának fejlesztését célzó Komplex Programot"*.

1. A Központi Bizottság és a Minisztertanács egyetértését fejezi ki a KGST XXV. ülésszakán elfogadott határozatokkal. A szocialista gazdasági integráció programjának jóváhagyása jelentősen járul hozzá a KGST-ben tömörült országok politikai egységének megszilárdításához és gazdasági erejének növeléséhez:

– tovább erősíti a tagállamok közötti internacionalista kapcsolatokat, a szocialista világrendszert s annak védelmi képességét;

– elősegíti a tagállamokban a termelőerők gyorsabb fejlődését, a tudományos-műszaki színvonal, a társadalmi munka termelékenységének emelését, a szocialista világpiac stabilitásának növelését, valamint a társadalmi termelés gazdasági hatékonyságának fokozását;

– hozzájárul a tagállamokban élő népek életszínvonalának növeléséhez, országaik gazdasági fejlettségi színvonalának fokozatos közelítéséhez és magas színvonalon történő kiegyenlítődéséhez;

– erősíti a tagállamok pozícióját a világgazdaságban és a kapitalizmussal folyó gazdasági versenyben, és történelmi jelentőségű szerepet tölt be abban, hogy a szocializmus és a kommunizmus újabb győzelmeket érjen el a béke és a nemzetközi biztonság megszilárdításában.

2. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága és a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány kinyilvánítja, hogy kész minden erővel részt venni a program megvalósításában. Mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy hozzájáruljon a szocialista integráció kibontakoztatásához, a KGST XXV. ülésszakán kitűzött feladatok végrehajtásához. A Komplex Program megvalósítása jól szolgálja népünk nemzeti érdekeit és internacionalista politikánkat.

3. A Központi Bizottság és a Minisztertanács szükségesnek tartja, hogy a Komplex Programnak megfelelően az érdekelt országokkal együttműködve

folytassuk a szocialista gazdasági integrációval kapcsolatos további módszerek és gyakorlati lehetőségek kimunkálását.

4. Az együttes ülés egyetért azzal, hogy a KGST keretében megvalósuló sokoldalú együttműködés mellett intenzíven fejleszteni kell a kétoldalú gazdasági kapcsolatokat is. Ehhez fel kell használni a kétoldalú kormánybizottságokat és a kapcsolatok minden más meglevő és célszerűen kiépíthető rendszerét.

5. Az együttes ülés helyesli, hogy a Komplex Program kinyilvánítja a KGST gazdasági integráció nyílt jellegének elvét. A magunk részéről mindent meg fogunk tenni annak elősegítésére, hogy az integrációba, a kölcsönös érdekeknek megfelelően más országok is bekapcsolódhassanak.

6. Az együttes ülés szükségesnek tartja, hogy a kormány a közeljövőben határozza meg az állami szervek feladatait a Komplex Program végrehajtásában.

IV. ötéves tervünk megvalósításában, népgazdaságunk hatékonyságának emelésében, hosszú távú fejlesztési terveink kialakításában, a tudományos-műszaki haladás meggyorsításában számolni kell a gazdasági integráció kibontakozásával.

A Központi Bizottság és a kormány szükségesnek tartja a Komplex Program nyilvánosságra hozását.[1]

III

A Központi Bizottság és a Minisztertanács áttekintette az 1971. évi népgazdasági terv teljesítésének helyzetét, foglalkozott a gazdasági építőmunka időszerű kérdéseivel. Megállapította, hogy a termelőágazatok fejlődése összességében megfelel a tervezettnek, egyes területeken meghaladja azt.

1. A szocialista ipar termelése 1971 első félévében a tervezettet megközelítő mértékben nőtt és 5,6 százalékkal haladta meg az 1970 első félévit. Az építőipar a tervezettnél lényegesen gyorsabban növelte termelését és 14 százalékkal termelt többet a tavalyi első félévinél. Jelentős eredmény, hogy az iparban a termelés növekedése teljes egészében a termelékenység emelkedéséből származott.

A mezőgazdasági termelés kielégítően fejlődik, s ez lehetővé teszi a lakosság jobb ellátását és az export fokozását. A továbbiakban is időben és jól elvégzett munkával elérhetjük, hogy a terméshozamok a tervezettet meghaladják. A kalászosok betakarítása kielégítő ütemben folyik, kenyérgabona-termelésünk fedezi az ország ellátását.

[1] A Komplex Program megjelent a Népszabadság, 1971. augusztus 1-i számának mellékleteként.

2. A lakosság pénzbevétele 8 százalékkal nőtt. Az átlagkeresetek az iparban 4,4 százalékkal, az építőiparban 7 százalékkal emelkedtek. A vállalatoknál és a szövetkezeteknél a törzsgárda anyagi és erkölcsi megbecsülése javul. 1971 első félévében központi bérintézkedésekre is sor került.

A kiskereskedelmi forgalom a jövedelmeknél nagyobb mértékben, 10 százalékkal emelkedett, az áruválaszték javult. A fogyasztói árak átlagos színvonala – a tervezett kereten belül – 1,3 százalékkal nőtt.

3. A beruházási kiadások a tervezettnél lényegesen gyorsabban emelkedtek, és 23 százalékkal haladták meg az 1970 első félévit. A folyamatban levő beruházások viszont továbbra is lassú ütemben valósulnak meg. Változatlanul egyik legfontosabb területe a gazdasági munkának a beruházási tevékenység hatékonyságának javítása. Ehhez további kormányzati intézkedések szükségesek.

4. A félév folyamán a kivitel a tervezettnél lassabban, a behozatal pedig gyorsabban növekedett. Javítani kell a külkereskedelmi forgalomban a tervszerűséget, az év második felében jelentősen fokozni kell az exportot és mérsékelni az import növekedését, a termelés és a lakosság áruellátása szempontjából nem alapvető jelentőségű, sokszor indokolatlan tőkés importigényeket.

5. A következő időszakban a gazdasági munka központi feladata a népgazdaság IV. ötéves tervének teljesítése. Ennek keretében a lakosság áruellátásában elért eredmények fenntartása mellett különös figyelmet kell fordítani az ésszerű vállalati gazdálkodás erősítésére, a népgazdasági tervvel összhangban kidolgozott vállalati IV. ötéves tervek, s ezen belül az 1971. évi tervek teljesítésére. Lényegesen javítani kell a vállalati gazdálkodás szervezettségét és csökkenteni kell a termelési költségeket. Takarékosabb gazdálkodással is elő kell segíteni az állami költségvetés egyensúlyának megszilárdítását.

6. A Központi Bizottság és a Minisztertanács felhívja a párt-, állami és társadalmi szervezeteket: a politikai munka fokozásával érjék el, hogy a gazdasági lehetőségeket reálisan számba vevő gondolkodásmód és a hatékonyság növelésére irányuló törekvés, a fegyelmezett és jól szervezett munka jobban hassa át a társadalom egészét.

Megjelent: Népszabadság, 1971. augusztus 5.

17
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A TÁRSADALMI ÖSZTÖNDÍJRENDSZER MÓDOSÍTÁSÁRA, TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE

(1971. AUGUSZTUS 30.)

I

Az ösztöndíjrendszernek a „társadalmi ösztöndíj" formáját kormányzatunk 1959-ben hívta életre kettős céllal, hogy

– anyagi támogatásban részesítse a felsőoktatási intézményekben tanuló, elsősorban fizikai dolgozók gyermekeit;

– elősegítse a vállalatok, intézmények szakemberszükségletének jobb kielégítését.[1]

A társadalmi ösztöndíjrendszer nemcsak céljait, hanem eszközeit tekintve is újszerű volt. Az állami vállalatoknak, intézményeknek, állami gazdaságoknak és termelőszövetkezeteknek lehetőségük volt arra, hogy szakember-utánpótlásuk kiválasztásában és nevelésében közvetlenül részt vállalhassanak. Ugyanakkor jelentősen kiegészítették az állami költségvetés ösztöndíjra fordított kiadásait is. (Ennek mértéke 1964–1965-ben 67 millió Ft volt, jelenleg 30–32 millió Ft, ugyanezen időszakokban az állami ösztöndíjra fordított évi kiadás 100, illetve 110 millió Ft.)

A társadalmi ösztöndíj adományozásának alapja a kétoldalú szerződés, amelyben a hallgató anyagi juttatás ellenében vállalja, hogy – a szerződésben meghatározott munkahelyen – annyi időre szóló munkaviszonyt létesít, ahány éven keresztül ösztöndíjat kapott. Az adományozó kötelezi magát, hogy a megállapodás szerinti ösztöndíjat a hallgatónak rendszeresen folyósítja.

A társadalmi ösztöndíjasok száma 1959-től dinamikusan emelkedett (1960-ban 1100 fő, a hallgatók 4,4 százaléka, 1964-ben 10 625 fő, a hallgatók 21,8 százaléka volt társadalmi ösztöndíjas).

A szerződések számának növekedésében döntő szerepet játszott, hogy a felsőoktatási intézmények által nyújtott pénzbeli juttatások összege alacsonyabb volt a társadalmi ösztöndíjnál. A fiatalok szerződéskötési készségét növelte,

[1] Lásd a 19/1959. (IV. 12.) Korm. számú rendeletet társadalmi tanulmányi ösztöndíj létesítéséről. (Művelődésügyi Közlöny, 1959. 9. sz. 165–168. old.)

hogy már tanulmányi idejük alatt biztosíthatták leendő munkahelyüket, továbbá az is, hogy az egyetemi felvételeknél – ha a követelményeknek egyébként megfeleltek – a társadalmi ösztöndíjszerződéssel rendelkezőket előnyben kellett részesíteni.

A társadalmi ösztöndíjrendszer 1959-től két alkalommal módosult (1963-ban és 1969-ben) azzal az indokkal, hogy a vidék szakemberellátásának kielégítése mellett ösztönözzön a jobb tanulmányi eredmény elérésére is.[2]

A jelenlegi társadalmi ösztöndíjnak a tanulmányi és szociális része nagyságrendileg azonos az állami ösztöndíjjal. Ezen felül Budapest területén kívüli munkahelyvállalás esetén 100–400 Ft, megyei jogú városokban 100 Ft vidéki pótlékot kaphatnak a hallgatók. A kétféle ösztöndíj közötti különbség tehát maximálisan 400 Ft.

Az ösztöndíjasok száma az utóbbi években jelentősen csökkent, ezt a folyamatot a társadalmi ösztöndíjrendszer 1969. évi módosítása sem tudta megállítani. A társadalmi ösztöndíjasok száma az 1970/71-es tanévben 5489 fő volt (a hallgatók 10,6 százaléka).[3]

A társadalmi ösztöndíj egyes területeken a szerződések számának általános csökkenése ellenére ma is fontos szerepet játszik a szakemberellátás biztosításában (pl. agrártudományi intézmények, Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem, a Budapesti Műszaki Egyetem Építőipari-Közlekedési karain az ösztöndíjasok aránya 15–28 százalék).

Az elmúlt időben a KNEB vizsgálta a társadalmi ösztöndíjak adományozásának, a végzett ösztöndíjasok foglalkoztatásának problémáit. A reprezentatív felmérés adatai alapján levont következtetések, valamint tapasztalataink alapján is megállapítható, hogy a szerződéskötések csökkenésére az alábbi tényezők hatottak:

A vállalatok, intézmények nem készítenek távlati szakemberszükségleti tervet, káderutánpótlásuk általában szükséges előrelátás nélkül történik.

Az adományozók érdeklődése, illetve érdekeltsége is csökkent a szerződéskötésekben. A vállalatok az ösztöndíjat (1967 óta) részesedési alapjukból fizethetik. Úgy vélik, hogy több éves anyagi áldozatvállalás nélkül is – kedvező pályázati feltételek kiírásával – biztosítani tudják szakemberszükségletüket.

A fiatal szakemberek elhelyezkedési lehetőségei az utóbbi években javultak. A legtöbb szakon lényegesen több álláshely áll rendelkezésre, mint a vég-

[2] Lásd a 22/1963. (IX. 21.) Korm. sz. rendeletet a társadalmi tanulmányi ösztöndíjról (Művelődésügyi Közlöny, 1963. 19. sz. 421–424. old.), valamint az 5/1969. (VII. 27.) MM sz. rendeletet a nappali tagozatos iskolai képzésben részt vevőkkel köthető tanulmányi szerződésekről. (Művelődésügyi Közlöny, 1969. 15. sz. 268–271. old.)

[3] Az 1975/76-os tanévben a felsőoktatási intézmények hallgatóinak száma: 64 319 fő, ebből társadalmi ösztöndíjas 6703 fő. (OM Statisztikai Tájékoztató, 1975/76. tanév. Felsőoktatás. 116. old.)

zett hallgatók száma. Így az ösztöndíjszerződés elvesztette munkahely-biztosító jellegét is.

A hallgatók szerény összegű – 100–400 Ft – többletjuttatásért hosszabb időre nem szívesen kötik magukat adott munkahelyhez. Hátrányosnak tartják, hogy amennyiben szerződéses kötelezettségüket nem teljesítik, az ösztöndíj teljes összegét vissza kell téríteni. Az állami ösztöndíjban részesülőket ugyanakkor visszatérítési kötelezettség nem terheli. Rossz visszhangja volt annak is, hogy egyes hallgatók összeköttetés útján jutottak társadalmi ösztöndíjhoz, s ha munkahelyüket nem foglalták el, visszatérítési kötelezettségüket elengedték vagy mérsékelték.

Az utóbbi években megváltozott a hallgatók családi jövedelem szerinti összetétele, emelkedett a nagyobb jövedelemmel rendelkező családokhoz tartozó hallgatók aránya. (1963/64-ben a hallgatók 62,2 százalékánál volt az egy főre eső családi jövedelem 800 Ft alatt, jelenleg már csak 32 százalékánál, az 1100 Ft-on felüli egy főre eső jövedelem viszont 16,9 százalékról 45,7 százalékra emelkedett.)

A szülők többsége ma már jobb anyagi körülmények között él, ezért a hallgatók közül kevesebben kényszerülnek arra, hogy minimális anyagi többletért vállalják a társadalmi ösztöndíjszerződéssel együtt járó kötelezettségeket.

Sem a felsőoktatási intézményekben, sem a végző középiskolások körében nem megfelelő az ösztöndíj-lehetőségek propagandája.

Általában nem kielégítő a vállalatok és a társadalmi ösztöndíjas hallgatók kapcsolata, érdeklődési körük alakulását, tanulmányi munkájukat nem kísérik figyelemmel.

A vázolt körülmények együttes hatásaként a társadalmi ösztöndíj elvesztette korábbi vonzóerejét, célját jelenlegi formájában nem tudja megfelelően betölteni. Szükséges ezért a társadalmi ösztöndíjrendszer olyan korszerűsítése, amely mind a hallgatók, mind az adományozók érdekeinek a mainál jobban megfelel.

A társadalmi ösztöndíjrendszert változatlanul fenn kell tartani a nehezen betölthető – főként vidéki munkahelyek – szakember-utánpótlásának, továbbá az alacsony jövedelmű, elsősorban fizikai dolgozó szülők tehetséges gyermekei továbbtanulásának biztosítása érdekében.

Ezt a kettős célt csak akkor lehet kitűzni, ha a társadalmi ösztöndíjas hallgató a jelenleginél lényegesen nagyobb anyagi juttatásban részesül.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság megvitatta a társadalmi ösztöndíjrendszer korszerűsítésére javasolt módozatokat és ezek közül az alábbi variánst találta alkalmasnak a rendezésre: egységesen részesedjék minden jogosult hallgató állami tanulmányi ösztöndíjban, továbbá pénzbeli szociális támogatásban. Ezen túlmenően, az a hallgató, aki szerződést köt valamely vállalattal vagy intézménnyel, kiegészítő társadalmi ösztöndíjban is részesüljön. A végleges javaslat részleteinek kidolgozásánál azonban szükséges az alábbi szempontokat figyelembe venni.

A társadalmi ösztöndíj nagyságát úgy kell limitálni, hogy az az állami ösztöndíjjal együtt számottevően alacsonyabb legyen a fiatal diplomások kezdő fizetésének alsó határánál. A társadalmi ösztöndíj legyen differenciált: ösztönözzön a vidék és a munkaerőhiánnyal küszködő szakmák szakemberellátásának kielégítésére. Társadalmi ösztöndíj adományozásánál vegyék figyelembe a szülők anyagi helyzetét, a hallgatók tanulmányi eredményét, emberi magatartását. Nem helyes, ha a vállalatok az ösztöndíjon felül a hallgatók részére további túlzott kedvezményeket biztosítanak (lakásjuttatást stb.). A hallgatókat olyan formában kell a vállalatokhoz kötni, hogy az anyagiakkal összhangban erkölcsi-politikai érdekeltségük erősödjék (az ösztöndíjas hallgatók tanulmányi idejének beszámítása a törzsgárdatagokat megillető jogok elnyeréséhez szükséges időbe; a társadalmi ösztöndíj egy részének a vállalat lakásépítési alapjába történő átutalása stb.). A készülő rendelet határozottan mondja ki, hogy szerződésbontás esetén a hallgatók kötelesek a társadalmi ösztöndíjakat a vállalatnak visszatéríteni.[4] Az Agitációs és Propaganda Bizottság megerősíti: szorgalmazni kell, hogy a vállalatok és egyéb szervek segítsék saját alacsony jövedelmű fizikai dolgozóik geyrmekeinek társadalmi ösztöndíjjal való továbbtanulását, olyan esetben is, amikor a fiatal szakembert nem saját vállalatuknál kívánják végzés után foglalkoztatni.

A végleges javaslat kidolgozása előtt a Művelődésügyi Minisztérium konzultáljon a kérdésben az érdekelt gazdasági tárcákkal, továbbá a KISZ KB és a SZOT illetékes vezetőivel. A véglegesen kimunkált javaslat alapelveit közöljük a KB Agitációs és Propaganda Osztály Tájékoztatójában.[5]

[4] Lásd a 7/1972. (IX. 15.) MM sz. rendeletet a nappali tagozaton iskolai képzésben részt vevőkkel köthető tanulmányi szerződésekről. (Művelődésügyi Közlöny, 1972. 18. sz. 448–452. old.)
A fenti rendeletet módosítja a 4/1973. (IV. 13.) MM sz. rendelet. (Művelődésügyi Közlöny, 1973. 19. sz. 491. old.)

[5] A Tájékoztatóban megjelent anyag – amely a javaslatokat is tartalmazza – azonos az itt közölt dokumentummal.

18

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TERMELŐSZÖVETKEZETEK NEM MEZŐGAZDASÁGI JELLEGŰ TEVÉKENYSÉGE ÁLLAMI SZABÁLYOZÁSÁNAK ALAPELVEIRŐL

(1971. SZEPTEMBER 7.)

I

1. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek gazdasági tevékenysége és jövedelme az utóbbi években gyorsan fejlődik. Az átszervezés befejezése óta a közös gazdaságok termelése 50 százalékkal, a harmadik ötéves tervben évente 4,5 százalékkal nőtt. Az egy foglalkoztatottra jutó termelés 1965–1970 között 64 százalékkal, az egy főre jutó jövedelemrészesedés pedig a közös gazdaságból 51 százalékkal emelkedett. Javultak a hozamok, jobb a gazdálkodás, növekedett a termelés biztonsága. 1970-ben, gyengébb esztendőben is a közös gazdaságok termelése csak 1,5 százalékkal esett vissza az 1969-es rekordtermés viszonyítva. Az eredményeket az állam jelentős segítségével eszközölt nagyarányú befektetések, a szakemberellátás bővülése, a korszerű technikai eljárások terjesztése, a termelőszövetkezeti gazdálkodás önálló vállalatszerű gazdálkodási feltételeinek megteremtése (a felvásárlási árszínvonal emelése, az alapképzés, a személyi ösztönzés, a garantált munkadíjazás) alapozta meg.

2. A termelőszövetkezetek gazdálkodásának egyre jellegzetesebb vonása, hogy gazdasági tevékenységüket szélesebb profil alapján szervezik, gazdálkodásukat alapvetően helyes irányban bővítik, gyorsan fejlesztik a különféle ipari feldolgozói és más szolgáltatási jellegű munkájukat. 1968–1970 között élelmiszer-feldolgozásuk 113 százalékkal, építőipari tevékenységük 165 százalékkal, egyéb ipari munkájuk árbevétele 110 százalékkal, közvetlen termelői értékesítésük pedig 45 százalékkal növekedett. A szövetkezetek jövedelmi helyzetének javulásában ennek számottevő szerepe van.

3. A termelőszövetkezetek gazdálkodásának szélesebb profilú fejlesztése célszerű iránynak bizonyult:

a) hozzájárult az áruellátás választékának javításához, a zöldség- és gyü-

molcsertekesites útjanak rovidítésehez, egyes lakossági szolgáltatások (pl. szállitás, javitás-szerelés, tatarozás) fejlodéséhez;

b) a szélesebb vertikum gazdasagosabb és korszerűbb termelést tett lehetove, elomozditotta a szovetkezetben dolgozók munkaidoalapjának jobb kihasználását;

c) bovultek a szovetkezetek sajat felhalmozási forrásai, szamos kedvezotlen adottsagú termeloszovetkezetben jelentós mértékben fejlődott a mezogazdasági termelés és ezzel egy idoben csokkent, sot megszűnt a mostoha adottsagokkal osszefuggo állami támogatás.

4. A pozitív tapasztalatok mellett az is kiderult, hogy a termeloszovetkezetek kiegeszíto tevékenységenek állami szabalyozása nem kielégito, egyes szakmákban, foleg a nagy varosok kozelében bizonyos fokú elszívó hatast érvenyesitettek az allami ipar felé. Ezért 1969-ben és 1970-ben tobb kérdésben kormányzati intézkedések szulettek. Az 1969-es kormányhatározat megtiltotta, hogy a termelószovetkezetek telephelyukon kívul ipari tevékenységet, valamint bermunkat folytassanak. Ennek alapjan a Mezogazdasagi es Élelmezesugyi Minisztérium az állami vallalatokéval osszhangban szabályozta a termeloszovetkezeti alkalmazottak berezését.[1] Az igazsagosabb adózás céljából 1971. januar 1-tol valamennyi termeloszovetkezeti tevékenységre vonatkozó adónem progressziója novekedett. A termeloszovetkezeti alkalmazottakra is kiterjesztettek az állami alkalmazottakeval azonos kozterheket (illetményadó, SZTK). 1971. január 1-tol az új termelési adó az azonos ipari és kereskedelmi tevékenységgel elért jovedelmet az állami vállalatok által fizetett eszkozlekotési jarulekkal és illetményadóval azonos mértékű adóval vonja el a termelószovetkezetektol, hogy ne jussanak e kulonbségekből indokolatlan jovedelmekhez.[2]

5. Az eddigi kormányzati intézkedések helyesek voltak, de azokon tulmenoen is szükséges a termelószovetkezetek tevékenységi korét szabályozni. Mielóbbi rendezésre van szukség a kovetkező kérdésekben:

a) A szovetkezeti vezetok a kozos gazdaságok egy részében (különösen Budapesten és kornyékén) az élelmiszer-gazdasági vertikumon kívuli gép-, konyny- es vegyipari tevékenységet nem csupán a termelőszovetkezeti tagok munkaidejenek, a helybeli munkaerő-tartalékoknak a jobb kihasznalására fordítják

[1] 1025/1969 (VII 1) Korm szamu hatarozat a mezogazdasági uzemek kiegészito tevekenységenek helyzeterol es tovabbfejlesztesevel kapcsolatos feladatokrol, 19/1969. (XII 31) MÉM sz. rendelet a mezogazdasagi nagyuzemek kiegeszito tevekenysege és a haztaji gazdalkodás egyes szabalyainak módositasarol (Torvények es Rendeletek Hivatalos Gyujteménye 1969 316–319 old es 481–483 old)

[2] Az erre vonatkozo kormanyintezkedes 1045/1970 (V 17) Korm szamú hatarozat a mezogazdasagi uzemek es az elelmiszeripar egyes againak szabalyozo rendszererol (Torvenyek es Rendeletek Hivatalos Gyujtemenye 1970 286–291 old) Végrehajtasara még abban az evben tobb penzugyminiszteri es mezogazdasagi es elelmezesugyi miniszteri rendelet szuletett

– mint ahogy azt gazdasagpolitikai es szocialis celkituzeseinkben eloiranyoztuk –, hanem az allami szektortol is „elszivnak" szakmunkasokat

b) A termeloszovetkezetek az alaporaberek mertekere vonatkozo allami szabalyozast betartjak, viszont gyakran az ipari reszlegekben dolgozo munkasoknak es alkalmazottaknak olyan mertekben fizetnek ki premiumokat, kulon fele munkahelyi potlekokat, hogy ezek az alapberekkel egyutt jelentosen meghaladjak az allami vallalatokban azonos tevekenysegek utan fizetett oraberet valamennyi potlekkal egyutt szamitva. Ez egyreszt a szovetkezeteken belul, masreszt a szovetkezetek es nagyipari vallalatok kozott indokolatlan jovedelemaranytalansagokat szul, mint azt a Vasasszakszervezet 1970 oszi jelentese es a KNEB-vizsgalatok is jeleztek

c) Az ipari vallalatok egy reszenel helyes kiepiteni a termeloszovetkezeti bedolgozast es kooperaciot, mert ily modon beruhazasi lehetosegeiket hasznosabb tevekenysegekre koncentralhatjak, viszont a kooperacio szervezettsege gyakran nem kielegito. Az iparfejlesztes kereteben szamos szukseglet kielegitesere nem tortennek tervszeru intezkedesek, hanem az iparvallalatok rogtonoz ve szerzodnek, a szovetkezetek pedig gyakran kezdetleges szinvonalon, kelloen at nem gondolt modon probaljak az igenyeket kielegito vallalkozasaikat megvalositani

d) A termeloszovetkezetek elelmiszer-feldolgozo tevekenysege meg jelenleg sem fejlodik a kivanatos mertekben, a vertikalis integracio lassan fejlodik es nem tehermentesiti az allami dotacios elelmiszer-feldolgozo nagyipart

e) A mezogazdasagi szovetkezetek egy kisebb reszeben jelenleg mar nagy aranyt vagy tulsulyt ert el az ipari tevekenyseg, de tovabbra is mezogazdasagi szovetkezetkent tartjak oket szamon. Ezen szovetkezetekben az ipari tevekenysegbol szarmazo jovedelem nagyobb reszet a mezogazdasag fejlesztesere forditjak, s ezzel az allamot tehermentesitik, viszont az ilyen szovetkezetek uj jelensegek a nepgazdasagban, es ujszeru allami szabalyozast igenyelnek

6 A termeloszovetkezetek ipari bedolgozasa korul 1970-ben tapasztalt problemak elemzesevel es feltarasaval az illetekes kormanyzati szervek es szovetkezeti szovetsegek nem foglalkoztak kello idoben Az agazati tarcak nem gyakoroljak megfeleloen a szovetkezetek tevekenysegere vonatkozo ellenorzesi jogaikat Nem gondoskodtak az agazatok teruleten a szukseges koordinacioról Elofordul, hogy az ipari tevekenyseg allami engedelyezese formalis aktussa valik, az allami szerveket kesz tenyek ele allitjak

Az iparosodasnak, a műszaki fejlodésnek és korszerúsitesnek torvenyszeru velejárója a mezőgazdasági termelés iparszerűvé válása, tovabba az ipari tevekenységek fejlődése a mezogazdasági nagyuzemekben. Az iparilag fejlett szocialista és tókés országokban ez egyaránt tapasztalható. A fejlodes mai fokán ez a nagyüzemi gazdálkodas sikeres végzéséhez, bovített ujratermelésének zavartalan viteléhez elengedhetetlen. Termelőszovetkezeteinkben is hasonló arányú fejlodés bontakozott ki. A Politikai Bizottság megállapitja, hogy a termeloszovetkezeti gazdálkodás szélesebb profilú fejlesztése helyesnek bizonyult. Erre iranyuló munkánkban mint eddig, ezutan is alapelvnek tekintjuk egyfelol a nagyuzemi élelmiszer-termelés és -feldolgozás jobb vertikalis osszekapcsolódását, a tevékenységek ésszerű kombinalasát, másfelol a kihasználatlan helyi munkaerő munkával való jobb ellátasát a termelőszovetkezetek keretében. E célkitűzések kovetkezetes érvényesítése és továbbfejlesztese, valamint annak pozitív gazdasági és politikai hatása érdekében a Politikai Bizottsag szukségesnek tartja, hogy a kormány javitsa az ez irányu allami szabalyozast, annak adminisztratív és kozgazdasági elemeit egyaránt.[3]

A kormányzati intézkedések iranyelveit a Politikai Bizottsag a kovetkezokben határozza meg:

1. A mezőgazdasági termeloszovetkezetek gazdasági tevekenységének bővítese a kovetkező elvek alapjan történhet:

a) A mezőgazdasági termeloszovetkezetek tevékenységéhez szervesen hozzakapcsolódónak kell tekinteni az élelmiszer-feldolgozást és a fagazdasagi tevekenységet, a tmk-munkakat (gepjavítast, épitést, karbantartást), a termelesi szolgáltatást és szállítast, tovabba az élelmiszerek kozvetlen termeloi belfoldi értékesítését. Mindezek az eddiginél gyorsabb ütemben fejleszthetok. Az e te-

[3] Lasd 1048/1971 (XII 14) Korm szamu hatarozat a mezogazdasagi szovetkezetek nem mezogazdasagi jellegu tevekenysegéiol. (Torvenyek es Rendeletek Hivatalos Gyujtemenye 1971. 583–586 old), az ezt modosito 1048/1972 (XII 31) szamu hatarozat (Torvenyek es Rendeletek Hivatalos Gyujtemenye 1972 482–483 old) Mindkettot hatalyon kivul helyezte es a kérdést újra szabalyozta az 1002/1976 (I 20.) minisztertanacsi szamu határozat a mezogazdasagi szovetkezetek nem mezogazdasagi tevekenysegerol (Torvenyek es Rendeletek Hivatalos Gyujtemenye 1976 343–344 old)

Az 1048/1971 (XII 14) Korm szamu hatarozat celja az volt, hogy kozgazdasagi eszkozokkel a tarsadalmilag kivanatos mertekre visszaszoritsa a mezogazdasagi szovetkezetek ipari tevekenyseget, illetve a mezogazdasagi, elelmiszer-gazdasagi es az ahhoz kapcsolodo, valamint a szolgaltatoi munka iranyaba terelje azt Ahol pedig a nepgazdasági igények kielegitese erdekében ipari tevekenyseget nagyobb aranyban tudnak es kivannak vegezni, ott indokolt, hogy koltsegvetesi kapcsolataik az ipari tevekenyseget fotevekenysegként folytato allami, illetve szovetkezeti ipareval azonosak legyenek

ren tapasztalható lemaradás megszüntetésére a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium tegye meg a szükséges intézkedéseket.[4]

b) A jövőben sem kell korlátozni a lakosság részére végzett szövetkezeti szolgáltatásokat, a helyi építőanyagok termelését, a lakossági és közéleti igények jobb kielégítését szolgáló kisipari jellegű termelést, sőt kívánatos, hogy e téren fokozódjon a magánszektorral folytatott verseny.

c) Állami vállalatok és intézmények által igényelt kooperációs jellegű ipari termelés akkor szervezhető, ha azt a szövetkezetek megrendelésre, szerződéses keretek között az illetékes minisztériumok szabályozásának megfelelően végzik. Ilyen ipari bedolgozás akkor ösztönözhető, ha a korszerű nagyipari kapacitások termelése nem elegendő a szükségletek kielégítésére, továbbá főleg olyan vidékeken, ahol ezzel helyi foglalkoztatási gondokat lehet megoldani, kihasználatlan helyi kapacitásokat lehet hasznosítani és állami dotációt lehet csökkenteni. A termelőszövetkezetek ipari részlegeiben az adott körülmények között reálisan elérhető egészségügyi és munkavédelmi feltételeket biztosítani kell.

d) A fentiektől eltérő, közvetlen értékesítésre irányuló ipari árutermelést a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben nem szabad engedélyezni, illetve 1972. június 30-ig meg kell szüntetni. Ahol kivételesen – népgazdasági, helyi foglalkoztatási, vagy más nyomós érdekek miatt – későbbi megszüntetés indokolt, az illetékes ágazati minisztériumok eseti vizsgálat alapján határozzák meg annak időpontját.

2. Az intenzív gazdasági fejlesztés szakaszában számolni kell azzal, hogy az ipar bizonyos területei munkaerőt kell hogy felszabadítsanak a népgazdaság számára. Ezt a folyamatot azonban célirányosabbá kell tenni.

a) A budapesti agglomeráció mintegy 60 km-es átmérőjű vonzáskörében, más gazdálkodó szervek és vállalatok részére a mezőgazdasági termelőszövetkezetek és a fogyasztási szövetkezetek újabb gép-, könnyű- és vegyipari bedolgozást ne szervezzenek. A már működő ilyen részlegeket az illetékes ágazati tárcák két éven belül folyamatosan vizsgálják felül, és egyedi elbírálás alapján – a foglalkoztatási igényeket és az állami dotáció csökkentésének lehetőségeit mérlegelve – döntsenek azok sorsáról. Az ország más iparvidékein szükség esetén értelemszerűen a budapestihez hasonló eljárást lehet alkalmazni.[5]

b) Meg kell vizsgálni, hogy a termelőszövetkezetek gazdasági megerősödése ellenére melyek a mélyebb okai az alkalmazotti létszámarány növekedésének és ennek hatásosabb szabályozására intézkedéseket kell tenni. A Politikai Bizottság ezért megbízza a Gazdaságpolitikai Osztályt, hogy az érdekelt szervek

[4] Lásd 42/1975. (XI. 15.) PM–MÉM sz. együttes rendelet a mezőgazdasági üzemek támogatásáról (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1975. 967–1002. old.), valamint a 2. sz. jegyzet ide vonatkozó részeit.

[5] Lásd a 3. jegyzetben megjelölt rendeletek, határozatok vonatkozó részeit.

bevonasaval vizsgalja meg a kerdest, es 1972 elso felében keszitsen jelentest es javaslatokat a tennivalokrol.

3 A szovetkezeti tevekenységek bovitesenek hatasosabb szabalyozasa es koordinalasa erdekeben

– megfelelo jogszabalyokban tetelesen fel kell sorolni a szovetkezetek szamara tiltott tevekenysegeket, tovabba egyes korzetekben a tevekenyseg folytatasanak egyeb felteteleit

– Szabalyozni kell azt is, hogy azok a mezogazdasagi termeloszovetkezetek, amelyek osszes termelesi ertekebol az elelmiszeripar es fagazdasagi tevekenységhez egyaltalan nem kapcsolodo gepipari, vegyipari es konnyuipari bedolgozas arbevetele 30–50 szazalek kozott van, alakuljanak at mezogazdasagi-ipari szovetkezetekke, azok pedig, ahol ez az arany 50 szazalek fole kerul, ipari-mezogazdasagi szovetkezetekke.[6] A mar ma is letezo vegyes profilu szovetkezetekre jellemzo mezogazdasagi jovedelemszabalyozas keretei kozott a jovoben a mezogazdasagi tevekenysegre a mezogazdasagi, az iparira pedig az ipari jovedelemelvonast kell ervenyesiteni differencialt termelesi ado alkalmazasaval [7] A szabalyozas segitse elo, hogy ezek a termeloszovetkezetek az ipari tevekenysegbol szarmazo tobbletjovedelmuk nagyobb hanyadat a mezogazdasagi termeles fejlesztesere forditsak.

A mezogazdasagi termeloszovetkezetek ipari reszlegeinek a szervezeset az illetekes agazati tarcak koordinaljak es rendszeresen ellenorizzek. A termeloszovetkezetek reszerol a koordinaciot a megbizo szovetkezetek szamara – szeny jutalek fejeben – a Termeloszovetkezetek Aruertekesiteset Szervezo Iroda (TÁSZI), illetve a hasonlo tevekenyseget folytato teruleti termeloszovetkezeti tarsulasok segitsek elo. A termeloszovetkezetek kepviseloibol ennek koordinalasara letrehozott bizottsagot az allami rahatas es osszehangolas erositese celjabol a jovoben a Mezogazdasagi és Élelmezesugyi Miniszterium vezesse, s munkajaba be kell kapcsolni valamennyi illetekes agazati miniszterium kepviselojet.

4. A berezési feszultsegek, jovedelemaranytalansagok megelozese es meg szuntetese érdekeben a kovetkezo intezkedesek szuksegesek

a) Az iparvallalatokkal kotott szerzodésekbe – amelyek felteteleiben a val

[6] Lasd A mezogazdasagi szovetkezetek mezo- es erdogazdasagi tevekenysegehez kapcsolodo egyes tevekenysegek fogalommeghatarozasa (Termeloszovetkezeti jogszabalyok Kozgazdasagi es Jogi Konyvkiado, 1975 615–620 old., valamint ugyanott a 621–624 old.)

[7] A termeloszovetkezetek nem mezogazdasagi tevekenysegenek adoztatasat a mezogazdasagi nagyuzemek es vizgazdalkodasi tarsulatok adojarol szolo 48/1971 (XII 31) PM szamu rendelet szabalyozta A rendelet ertelmeben a mezogazdasaggal osszefuggo tevekenysegek utan az adot kedvezmenyesen allapitottak meg a mezogazdasagi tevekenységgel ossze nem fuggo kimondottan ipari jellegu tevekenysegeknel pedig ennel magasabb adokulcsokat hataroztak meg (Torvenyek es Rendeletek Hivatalos Gyujtemenye 1971 943–947 old.)

lalatok es a szovetkezetek szabadon allapodnak meg – fel kell venni a tol–ig hatarral a megrendelesre vegzett, munkaban reszt vevo szovetkezeti munkavallaloknak fizetheto bert is, amely a hasonlo tevekenyseget vegzo allami vallalatok orabereitol – az alapberhez a jutalmakat es nyeresegreszesedest is hozzaszamitva – legfeljebb 10 szazalekkal terhet el. A berezes ezaltal vegye elejet a kereseti aranytalansagok keletkezesenek es reszben honoralja azt a korulmenyt, hogy a szovetkezetek ipari reszlegeiben dolgozok rosszabb muszaki feltetelek, mostohabb szocialis es kulturalis ellatottsag mellett vegzik munkajukat. Az ilyen dolgozok munkaidejet nem kell 8 oraban korlatozni, a havi munkaido azonban csucsidoben sem haladhatja meg a 300 orat.

b) Tovabb kell fejleszteni a mezogazdasagi termeloszovetkezetek ipari tevekenysegevel kapcsolatos adorendszert is. Ennek celja, hogy a termelesi adot jobban termelesfejlesztesi es jovedelempolitikai celkituzeseink szolgalataba allitsuk. Ezert a Penzugyminiszterium es a Mezogazdasagi es Elelmezesugyi Miniszterium a termeloszovetkezetek altal fizetett termelesi ado – foldrajzi adottsagok es tevekenyseg szerinti – differencialasara dolgozza ki a tovabbi szukseges intezkedeseket.[8]

5. Az elelmiszergazdasagi vertikumon kivuli ipari tevekenyseg nyilvantartasara, az ipari reszlegekben fizetett berek rendszeres statisztikai megfigyelesere a Mezogazdasagi es Elelmezesugyi Miniszterium es a Penzugyminiszterium az itt lefektetett elveknek megfeleloen tegyek meg a szukseges intezkedeseket. Az SZTK idoszakos adatszolgaltatassal, a Kozponti Statisztikai Hivatal reprezentativ felveteleivel segitse a realis ertekelest.[9]

[8] A Politikai Bizottsag hatarozatanak megfeleloen a Penzugyminiszterium felulvizsgalta a termelesi adokulcsokat. Ennek eredmenyekent az epitoanyag ipari termekek a vas- es femipari termekek a vegyipari termekek illetoleg a textilipari termekek adokulcsat felemeltek. E enkivul a Budapest fovaros es kornyeke altalanos rendezesi tervenek jovahagyasarol szolo 1005/1971. (II. 26.) Korm. szamu hatarozat (Torvenyek es Rendeletek Hivatalos Gyujtemenye 1971. 542–544. old.) alapjan kijelolt budapesti agglomeracioban a konnyuipari, a vas- es femipari illetoleg a vegyipari tevekenyseget folytato mezogazdasagi nagyuzemeknek 10 szazalék tobblet termelesi adot kell fizetniuk. A kedvezotlen termohelyi adottsagu es tamogatasban reszesulo mezogazdasagi nagyuzemeknek 30 szazalekos termelesiado kedvezmenyt biztositottak, amelyet a nagyuzemek a mezogazdasagi termeles fejlesztesere fordithatnak.

[9] A MÉM Szovetkezeti Foosztalya megvizsgalta az ipari–mezogazdasagi kategoriaba sorolt szovetkezetek es tarsulasok 1973. evi gazdalkodasat es megallapitotta, hogy az ebbe a kategoriaba sorolt 13 szovetkezet netto arbevetele egy ev alatt 27,8 szazalekkal novekedett, ezen belul a kono- es gepipari, vegyipari es konnyuipari tevekenyseg netto arbevetele 33,4 szazalekkal emelkedett. A netto arbevetel 27,8 szazalekos novekedese mellett a nyereseg 48,3 szazalekkal, mig a berkoltseg csak 21,1 szazalekkal novekedett. Az alloeszkozok brutto erteke egy ev alatt 31,1 millio Ft-tal (14,6 szazalek) novekedett, ennel nagyobb mertekben novekedett 6 szovetkezetnel a bevetel: 26,7 millio Ft-tal. A jelentes megallapitja, hogy A koltsegvetesi kapcsolatokban bekovetkezett valtozas nem erintette hatranyosan az ipari–mezogazdasagi kategoriaba sorolt szovetkezeteket, az intezkedesek eredmenyesek voltak, jollehet a vizsgalt 13 szovetkezet es szovetkezeti tarsulas orszagosan a szovetkezetek kis hanyadat kepviseli. (Forras: TOT Irattari anyag.)

Az illetékes állami és szövetkezeti belső ellenőrző szervek rendszeresen ellenőrizzék a szövetkezetek ipari részlegeit, és a törvénytelenségek, szabálytalanságok megelőzésére, illetve megszüntetésére idejében tegyenek intézkedéseket.

A tevékenység szerint illetékes ágazati tárcák vezetői a jövőben fokozottabban éljenek a jogszabályokban előírt hatáskörükkel és felelősségükkel.

6. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a Gazdaságpolitikai Bizottság 1972 elején vizsgálja meg a kisipari termelőszövetkezetek tevékenységét abból a szempontból, hogy gyakorolnak-e érdemi elszívó hatást az állami vállalatok dolgozói felé, s ha igen, dolgozzon ki intézkedéseket a helyzet megváltoztatására.

7. A kormány a Politikai Bizottság határozatának végrehajtása érdekében tegyen intézkedéseket. Az állami határozatok megvalósításával kapcsolatos feladatokat tárgyalják meg a megyei tanácsok végrehajtó bizottságai, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa, a termelőszövetkezetek területi szövetségei, a fogyasztási szövetkezetek és az ipari szövetkezetek országos tanácsának elnöksége.

A kormány határozatát a sajtó megfelelő formában ismertesse.

Megjelent: Szövetkezetpolitikai kérdések.
Kossuth Könyvkiadó, 1973. 40–47. old.

19
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A NYUGDÍJKORHATÁRT ELÉRT DOLGOZÓK ÉS NYUGDÍJASOK RACIONÁLIS FOGLALKOZTATÁSÁRA

(1971. SZEPTEMBER 21.)

I

Nyugdíjrendszerünkben a nyugdíjkorhatárt elért dolgozók túlnyomó többsége jogosult a nyugellátásra. Számottevő részük azonban még aktív munkára képes és különböző okokból továbbra is kereső foglalkozást folytat. 1970-ben

a mintegy 2,1 millió nyugdíjkorhatárt betoltottek kozul kb. 400 ezer munkás-alkalmazott állt munkaviszonyban, kb. 40 százalékuk aktív keresőként, mintegy 60 százalékuk pedig részmunkaidőben. Az idős korban munkát vállalók tobb mint 50 százaléka, a férfiaknál a 60–64 évesekből, a nóknél az 55–59 évesek kozul kerul ki.

A nyugdíjkorhatáron felüli dolgozók tobbsége fizikai munkát végez, az aktív keresőknél a fizikai-szellemi munkakörben dolgozók aránya 70:30, a részmunkaidőben munkát vállaló nyugdíjasoknál 80:20.

Az idős korúak munkavállalásában szerepe van a munkaeró irant mutatkozo keresletnek, az alacsony osszegű nyugdíjban részesulők viszonylag nagy számának, valamint annak, hogy az átlagos életkor meghosszabbodása folytán egyre tobben képesek aktív kereső tevékenységet folytatni.

Az utóbbi években a nyugdíjkorhatárt betoltott aktív keresők száma jelentosen csokkent, ami nagyrészt azzal kapcsolatos, hogy a jelenlegi nyugdíjrendszer és a nyugdíjasok kereső foglalkozásának szabályai nem az aktív munkában maradásra, hanem inkább a nyugdíjba vonulásra és emellett részmunka vállalásra osztonoznek. Ugyanis a nyugdíjjal és a havi 500 forintos, illetve évi 6000 forintos keresettel – lényegében havonként egyheti munkával – 2000 forint átlagfizetést alapul véve is el lehet érni a korábbi jövedelmi szint kb. 90 százalékát.

A nyugdíjkorhatárt betoltottek foglalkoztatásának az eddiginél megfelelőbb megoldását egyrészt a munkaerőhelyzet jelenlegi és várható feszultségeinek enyhítése, másrészt egyes nyugdíjas rétegek szociális helyzetéből kiinduló igények teszik indokolttá.

Annak érdekében, hogy a nyugdíjkorhatárt betoltott dolgozok munkaban maradjanak, a nyugállományba vonulás jelenlegi feltételeinek valtozasa nélkul fokozni kell a munkában maradásra való érdekeltséget. Ez ugy érhető el, ha a nyugdíjjogosultság után munkában toltott évekért a nyugdíj osszege magasabb százalékkal emelkedik, mint azt megelozően.

Munkaerő-gazdálkodási és társadalompolitikai meggondolásokból helyesnek látszik az osztonzés mértékét úgy differenciálni, hogy a fizikai munkakorokben a munkában maradásra eroteljesebb legyen az érdekeltség. Ennek az felel meg, ha az osztonzés mértéke a betoltott munkakor jellegétől függően (nyugdíjra számítva) évi 4–8 százalék kozott lesz. Ezzel arra lehetne osztonozni az idős korú dolgozókat, hogy a nyugdíjkorhatár betoltése után még 4–5 évig aktív kereso foglalkozást folytassanak. Az osztonzéssel novelt nyugdíj osszege azonban ne haladhassa meg az átlagkereset 95 százalékát.

A nyugdíjasok részmunkaidőben való foglalkoztatására is meg kell hagyni a lehetőséget, főként az idényszerűen, vagy kisegító jelleggel fellépő igények kielégítése és a teljes munkát vállalni nem tudó idős emberek foglalkoztatása

érdekében. Erre olyan megoldás látszik alkalmasnak, amely lehetővé teszi, hogy minden nyugdíjas az éves munkaidőalap egyharmadáig nyugdíjának folyósítása mellett dolgozhasson.

A javaslatok kidolgozása során felmerült, hogy a nyugdíjasok foglalkoztatását semmilyen módon ne korlátozzuk. Ilyen javaslat elfogadása a kereső nyugdíjasok jövedelmét lényegesen a többi aktív kereső jövedelme fölé emelné, ami feszültséget váltana ki, továbbá több milliárd forinttal növelné a nyugdíjakat, mivel a nyugdíjkorhatár elérésekor minden dolgozó kérné a nyugdíjazását (a jelenleg tovább dolgozók is). Ezért ezt a megoldást nem javasoljuk.

Kívánatos lehetővé tenni, hogy az alacsony összegű nyugdíjban részesülők számára, valamint azokban a munkakörökben, ahol tartós és jelentős mértékű a munkaerőhiány, kivételesen hosszabb időtartamú foglalkoztatás is engedélyezhető legyen.

A nyugdíjkorhatárt elért dolgozók nyugdíjazását vagy további foglalkoztatását a jövőben is fakultatívan kell alkalmazni, a nyugdíjjogosult további munkában maradásához a dolgozó és a munkáltató együttes érdekeltsége, illetve akarata legyen szükséges.

A nyugdíjas termelőszövetkezeti tagok fizikai munkát a termelőszövetkezetekben ma is korlátozás nélkül végezhetnek. Más munkakörökben pedig évi 120 napot dolgozhatnak, ami megfelel az előbbiekben javasolt részfoglalkoztatási időtartamnak. Ezért az előterjesztésben foglalt javaslatok e területen való bevezetését nem tartjuk szükségesnek.

A nyugdíjkorhatárt elért dolgozók és nyugdíjasok racionális foglalkoztatásának új rendszerét 1972. január 1-vel célszerű bevezetni.

II

A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a munkaerőhelyzet, egyes nyugdíjas rétegek szociális helyzetének javítása, valamint az átlagéletkor meghosszabbodása folytán megnövekedett foglalkoztatási igény szükségessé teszi a nyugdíjkorhatárt betöltött, de még munkaképes bérből és fizetésből élő dolgozóknak a jelenleginél ésszerűbb foglalkoztatását. Ennek érdekében célszerűnek tartja a nyugdíjas korúak foglalkoztatását elősegítő nyugdíj- és nyugdíjfolyósítási rendszer kialakítását.

Az új intézkedések kidolgozásánál alapelvként az alábbiakat kell követni:

1. A nyugdíjrendszert úgy kell továbbfejleszteni, hogy az a nyugdíjjogosultságot szerzett dolgozókat – elsősorban a fizikai munkásokat – ösztönözze a további munkában maradásra. A nyugdíjjogosultság után munkában töltött éve-

kért a nyugdíj összege magasabb százalékkal növekedjen, mint az azt megelőző évekért:

– a fizikai munkásoknál évenként 8 százalékkal,

– értelmiségi és alkalmazotti munkakörökben 4 százalékkal.

A kormány vizsgálja meg, lehetséges-e, hogy az állami rendelkezések egyes adminisztratív jellegű alkalmazotti kategóriákra szigorúbb engedélyezési rendszert állapítsanak meg.

Az így elérhető nyugdíj összege nem haladhatja meg a nyugdíj alapját képező átlagkereset 95 százalékát.

2. A nyugdíjasok számára lehetővé kell tenni, hogy nyugdíjuk és keresetük korlátozása nélkül általában az éves időalap egyharmadáig (4 hónapig) dolgozhassanak. Ennél hosszabb időn át tartó munkavállalás, illetve kereső foglalkozás esetén a nyugdíj folyósítását szüneteltetni kell.

Az alacsony összegű nyugdíjban részesülők számára, valamint egyes tartós munkaerőhiánnyal küzdő, a népgazdaság szempontjából fontosnak ítélt munkaterületeken vagy szakmákban a nyugdíjfolyósítás melletti munkavállalást 4 hónapnál hosszabb időtartamban is meg lehet állapítani.

3. A nyugdíjkorhatárt elért dolgozók és nyugdíjasok racionális foglalkoztatásának új rendszerét 1972. január 1-vel kell életbe léptetni. Az intézkedést visszamenő hatállyal ki kell terjeszteni azokra is, akik 1972. január 1-t megelőzően nyugdíjjogosultságot szereztek és aktív keresőként tovább dolgoznak a rendelet kiadásának időpontjában.[1]

4. A Politikai Bizottság felkéri a kormányt, hogy a SZOT bevonásával a szükséges határozatokat úgy hozza meg, hogy azok hosszú időre szólóan oldják meg a nyugdíjasok megfelelő foglalkoztatását.

[1] A továbbdolgozásra ösztönző nyugdíjpótlék bevezetésére született a 45/1971. (XII. 24.) Korm. sz. rendelet. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1971. 524–526. old.) A rendelet a termelés, a forgalom és a lakosság ellátásával kapcsolatban álló ágazatokban foglalkoztatott fizikai dolgozókat továbbdolgozásra ösztönzi az évi 7 százalékos pótlék, az értelmiségi és alkalmazotti munkakörökben az évi 3 százalékos pótlék biztosításával.

A rendelet végrehajtásáról intézkedett a 3/1971. (XII. 24.) SZOT számú irányelv, amely szabályozta a továbbdolgozásra ösztönző nyugdíjpótlék elszámolását és a nyugdíjasok racionális foglalkoztatását. Megszabta, mely területeken lehet a nyugdíjast a nyugdíja fenntartása mellett korlátlan munkaidőben foglalkoztatni. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1971. 988–993. old.)

20

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MUNKA MELLETTI ISKOLARENDSZERŰ OKTATÁS HELYZETÉRŐL ÉS FEJLESZTÉSÉNEK FŐ FELADATAIRÓL

(1971. OKTÓBER 10.)

A dolgozók munka melletti oktatása a felszabadulást követő években bontakozott ki. Jelentős szerepet töltött be a volt uralkodó osztályok műveltségi monopóliumának felszámolásában. Elősegítette a dolgozók műveltségi színvonalának emelését, a szakemberszükséglet kielégítését, valamint az értelmiség összetételének megváltozását, munkások és parasztok értelmiségivé válását.

Ez a fejlődési szakasz a 60-as években lezárult. Csökkent a létszám és megváltozott a résztvevők összetétele is. A tanulási lehetőségektől korábban elzártak közül azok, akik tanulni akartak, ekkorra már éltek a dolgozók iskolái által nyújtott lehetőségekkel. A munka melletti tanulás szerepe csökkent a szakemberképzésben is. Mindez átmenetileg olyan nézetek kialakulásához vezetett, mintha a felnőttoktatás véglegesen betöltötte volna feladatát, és sorsa csakis a visszafejlesztés lehet. Ezek a nézetek oktatáspolitikai koncepcióvá nem kristályosodtak ki, fékezték azonban az oktatás fejlesztésére irányuló társadalmi erőfeszítéseket.

A munka melletti iskolai oktatás a dolgozók művelődésének egyik legfontosabb eszköze ma és a jövőben is.

Tetemes azoknak a fiataloknak a száma, akik anyagi, családi, kulturális körülményeik miatt nem fejezik be, illetve nem folytathatják tanulmányaikat a rendes korúak iskoláiban, és vannak fiatalok, akikben később érlelődik meg a tanulási szándék (a dolgozók gimnáziumába járók közel 70 százaléka, a szakmai középiskolákban a legtöbb szakon a hallgatók 50 százaléka a 22 éven aluli, a felsőfokú oktatásban részt vevők 45 százaléka a 25 éven aluli, további 20 százalékuk pedig a 25–30 év közötti).

A speciális képzettség megszerzése, a továbbképzés és a postgraduális képzés ugyancsak jelentős feladatokat hárít a felnőttoktatásra.

A szocializmus építésének indulásához képest ugyan sokkal kisebb számban, de ma is kerülnek közvetlenül a fizikai munkából vezető pozícióba munkások és parasztok.

A felnőttoktatás segíti az iskolarendszer belső ellentmondásainak, a felvételi rendszerünkkel együtt járó társadalmi feszültségeknek feloldását.

A politikai és gazdasági döntésekben való részvétel, a „közéletiség", a demokratizmus erősítése megfelelő szintű műveltséget és egyre inkább növekvő szakértelmet kíván.

A szabad idő növekedése szélesebb lehetőséget teremt a munka melletti tanuláshoz.

I

1. A dolgozók iskoláztatásának valamennyi szintjén a leglényegesebb gond a létszámcsökkenés.

Legnagyobb mértékű a csökkenés az általános iskolában, ahol az 1963/64. évi 116 ezerrel szemben 1970/71-ben 21 ezren tanultak. Ez azért is aggasztó, mert évente 15–19 ezer fiatal nem végzi el a nyolc osztályt. A középiskolában az 1964/65. évi 186 ezer fővel szemben (ebben az évben volt a legmagasabb) a létszám 1970/71-ben 113 ezer volt. A csökkenés itt megállt, sőt az utolsó évben lassú emelkedés tapasztalható. A felsőoktatásban a létszám az 1964/65. évi 43 ezerrel szemben 1970/71-ben 26 ezer fő volt. A csökkenő tendenciát itt is lassú emelkedés váltotta fel.

Abban, hogy a korábbinál kevesebben érzik a munka melletti tanulás szükségességét, jelentős szerepet játszik, hogy:

A vállalatok, szövetkezetek, intézmények az utóbbi években kevesebb érdeklődést tanúsítanak dolgozóik iskoláztatása iránt. Ez nem csupán hozzáállásuk, szubjektív felfogásuk eredménye. Van érdekkülönbség, sőt ellentét is ezen egységek jelen és jövő érdekei, illetve a partikuláris és össztársadalmi érdek között is. Feloldásuk módját, formáit és eszközeit nem találtuk még meg.

Új munkaügyi szabályaink a korábbinál kedvezőtlenebb helyzetet teremtettek a dolgozók továbbtanulása számára: a kvalifikációs követelményeket az esetek többségében eltörölték, s az üzemek és intézmények csak akkor kötelesek megadni a tanulással járó kedvezményeket, ha a továbbtanulási szándékkal egyetértenek. Az esetek egy részében még ekkor sem adják meg azokat, a végzettek pedig nem részesülnek megfelelő erkölcsi-anyagi elismerésben.

Nem kielégítő a társadalmi szervek, elsősorban a szakszervezetek, KISZ-szervezetek mozgósító, szervező munkája és a továbbtanulók tanulmányainak figyelemmel kísérése sem. A SZOT 1970 decemberében hozott határozatokat a dolgozók tanulásának elősegítésére, ennek azonban még nem jelentkezhet a hatása.

– Az iskolák és a munkahelyek, a túlterhelt pedagógusok és a dolgozók ta-

nulásával nemigen törődő üzemek kapcsolata véletlenszerű, rendszertelen. Az iskolák és a munkahelyi KISZ-szervezetek az útjukat kereső serdülőket és ifjakat legtöbbször magukra hagyják.

2. Az oktatás színvonala minden fokozatban alacsonyabb a nappali tagozaténál, ennek ellenére minden oktatási fokozatban nagymértékű a lemorzsolódás. (Az általános iskolákban 25–28, a középiskolában 35–40, az emelt szintű szakmunkásképzésre épülő ipari szakon 60, a felsőfokon 40 százalékos a lemorzsolódás.)

A nagy lemorzsolódás részben munkahelyi és családi okokkal, az alacsony színvonal részben pedig a dolgozók iskoláinak belső gyengeségeivel függ össze.

Az ismeretanyag mechanikusan követi a rendes korúak iskolájának modelljét. Lényegesen kisebbíthető óraszámban, lényegében azonos tananyagot kell tanítani.

Évek óta vita van arról, hogy a dolgozók általános és középiskolái a tantervi követelmények tekintetében teljesen azonosak legyenek-e vagy sem a nappali tagozattal. Tudomásul kell venni, hogy ez nem lehetséges.

A dolgozók életkori sajátosságainak, munkahelyi és élettapasztalatainak megfelelő tantervek, önálló tanulásukat jobban elősegítő tankönyvek készítése megindult ugyan, de évekkel ezelőtt megrekedt, és nem dolgoztuk ki a dolgozók oktatásának sajátos metodikáját sem.

A dolgozók iskolái túlnyomórészt a rendes korúak iskoláinak épületeiben működnek, így a tanítási idő és a feltételek korlátozottak, csak az esti órákban taníthatnak, diákpadokban; csak az alkalmilag, sokszor nehézkesen rendelkezésre bocsátott szemléltető eszközökkel. Megoldatlan a szabad szombatok kihasználása a felnőttoktatásban.

A pedagógusok elenyésző része főhivatású, az óraadás dominál, amit a nappali tagozaton elfáradt tanárok teljesítenek. A felnőttoktatás a pedagógusképzésben alig-alig kap helyet; az általános és szakfelügyelet számára a felnőttoktatás periferikus feladat.

3. A társadalmi követelmények erőteljes jelentkezése ellenére csak elvétve tapasztalható olyan helyes és eredményesnek ígérkező törekvés, hogy rugalmasabb kereteket teremtsenek az iskolák. A kihelyezett üzemi osztályok, a váltóműszakos oktatás, a mezőgazdasági területeken a téli időszakra koncentrált tanítási idő, a vizsgákra előkészítő tanfolyamok hasznosak, igyekeznek a hallgatók munkájához, szabad idejéhez igazodni, de még mindig kevés az ilyen jó példa és kísérlet.

A népművelés és az iskolarendszerű oktatás között még nem alakult ki a kapcsolat. A népművelés kötetlenebb módszereit, előadásait, eszközeit az is-

kolarendszerű oktatásban nem használják fel. A rádió és a televízió segítséget nyujt ugyan, de a bennuk rejló lehetőségeket még korántsem használtuk ki.

A IX. kongresszusnak azt a határozatát, hogy iskolába járás nélkül is lehessen vizsgázni egy-egy évfolyam teljes vagy részleges anyagából, nem hajtottuk végre. A rendelkezés ugyan megjelent, de a rugalmasabb, szabadabb vizsgarendszerrel való élésre nem elég az osztonzés.

4. Az általanos jellegű gondok mellett az egyes típusok specialis problémakkal is kuszkodnek.

Az általános iskolai létszámcsokkenés egyik oka, hogy az általanos iskolai oktatást – meg a felsőbb osztalyokban sem – kapcsoljuk ossze szakmai ismeretekkel. Ezért a dolgozók szívesen elmennek szakmai tanfolyamokra, de az általanos iskolába nem. Az osszekapcsolas gondolata évekkel ezelott már felvetodott. A tananyag kidolgozása és kipróbálasa azonban elmaradt.

A dolgozók gimnáziumának a felsófokú tanulmányokra felkészíto funkciója csokkent, egyre kevesebben jelentkeznek innen felsőfokú tanulmanyokra, illetve kerulnek be kozuluk a felsooktatási intézmenyekbe (1965/66-ban 3300, 1970/71-ben 1500 fo). Hallgatóinak tobbsége társadalmi helyzetének, presztízsének emelése céljából tanul, kozuluk sokan – orvendetes modon – általános műveltséguk gyarapítása érdekében.

A dolgozók technikumai 1970-ig működtek. Vonzóercjukct az adta, hogy a szakmunkások és más foglalkozásúak technikusi végzettséget és címet szereztek. Ezeket az intézményeket 1970-ben atszerveztuk szakkozépiskolává. Mivel ez a kozépiskola technikusi végzettség helyett az ipari-mezogazdasági szakokon kevésbé megfogható kozépfokú szakmai képzettséget ad, ez elbizonytalanítja a pedagógusokat és a hallgatókat is, érdeklódésuket csokkenti.

Az emelt szintű (B-tagozatú) szakmunkásképzés létrehozásával újabb jelentos lépést tettunk iskolarendszerunk nyíltságát (zsákutcáinak megszüntetését) illetően. A B-tagozatu szakmunkásképzésre épulő 2 éves esti-levelező szakkozepiskola megadja a legjobbaknak az érettségi megszerzésének lehetőségét. Ez a lehetoség azonban erősen eltúlzott a koztudatban és gyakran az iskoláztatási propagandában is. Az eddigi tapasztalataink ezeket a túlzó várakozásokat nem igazolják.

Az egyetemek és főiskolák esti, illetve levelezo tagozataira tomegesen azok kerulnek, akik egyszeri vagy tobbszori probalkozas után sem jutottak be a nappali tagozatra. További figyelmet érdemlo jelenség, hogy a hallgatók kozt csupan 7,7 százalék a fizikai foglalkozásúak aranya.

II

A TOVÁBBFEJLESZTÉS FŐ IRÁNYAI

1. Rendkívül fontos társadalmi-politikai és gazdasági feladat a dolgozók és a gazdasági egységek érdekeltté tétele a tanulásban. A SZOT, a KISZ, a MüM és a szaktárcák következetesen biztosítsák a munka mellett tanulók törvényadta jogait és közösen dolgozzanak ki irányelveket anyagi és erkölcsi ösztönzők bevezetésére.[1]

Távlati gazdasági és társadalmi céljaink, az egyéni törekvések és a közvetlenül jelentkező napi vállalati érdekek közötti ellentétek feloldásában nagy szerep hárul a pártszervezetekre és a társadalmi szervezetekre.

2. A felnőttoktatás hatékonyságának érdekében a dolgozók iskoláinak keretein belül

a) meg kell vizsgálni az alsó- és középfokú oktatásban a nappali tagozattól eltérő speciális követelményrendszer kialakításának módozatait;[2] az általános iskolában az általános műveltségi anyag szakmai tanfolyamokkal való egybekapcsolásának lehetőségeit; a szakmai középiskolák képzési célját pontosítani kell;

b) a felsőoktatásban alapvető követelmény, hogy a megszerzett diploma a nappali tagozat feltételeinek megfelelő felkészültséget és tudást fejezzen ki; ennek érdekében a minőség emelése a döntő feladat, mennyiségi fejlesztésre csak ez után lehet törekedni;

c) a tanulási formák differenciálásával jobban kell alkalmazkodni a dolgozók élet- és munkakörülményeihez (váltóműszak, kihelyezett osztályok, szabad szombat stb.) és speciális igényéhez;

d) meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy az esti, illetve a levelező tagozatokról a különösen tehetséges fiatalok – mindenekelőtt a fizikai dolgozók – tanulmányi ösztöndíjban részesülve hogyan végezhetnék el a nappali tagozaton tanulmányaikat;[3]

[1] A munka mellett tanulók jogainak és ösztönzésének szabályozására a 6/1972. (IV. 21.) MüM számú rendelet meghatározta a munkások továbbképzésének irányelveit, a továbbképzés formáit, tartalmát, a résztvevők anyagi és erkölcsi ösztönzésének kereteit. Az anyagi és erkölcsi ösztönzés kereteit részletesen szabályozza a rendelet 1. számú melléklete. (Előresorolás, jutalmazás, béremelés stb.) (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1972. 775–782. old.) A 23/1974. (XI. 4.) MüM számú rendelet szabályozta a továbbtanuló dolgozókat megillető munkaidő és tanulmányi kedvezményeket, szabadságot. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 545–548. old.)

[2] Lásd a művelődésügyi miniszter 151/1973. (M. K. 15.) MM számú utasítását a dolgozók gimnáziuma tantervének módosításáról (Művelődésügyi Közlöny, 1973. 15. sz. 414. old.), valamint az oktatási miniszter 108/1975. (M. K. 6.) OM számú utasítását a dolgozók általános iskolája új tantervének és óratervének kiadásáról. (Művelődésügyi Közlöny, 1975. 6. sz. 298. old.)

[3] A felsőoktatási intézmények nappali tagozatán tanulmányokat folytató szakmunkás képesítésű hallgatók munkajogi helyzetét, az őket megillető ösztöndíjakat a 10/1974. (IV. 14.) MüM

e) javítani kell az oktatás anyagi feltételeit.

3. A szervezett oktatás és a népművelés törekvéseit koordinálni kell. Széles körben lehetővé kell tenni a szabad vizsgára bocsátást. A vizsgáknál (érettségi, diploma megszerzésénél is) – az iskolarendszerű oktatásban való részvétel előfeltétele nélkül – a tudás, a felkészültség legyen a döntő.

4. Meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy a televízió hogyan tudná a dolgozók szervezett és főleg önálló (vizsgára felkészítő) tanulását segíteni.

5. Nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy azok közül a dolgozók közül, akik nem végezték el az általános iskolát, mind többen beiratkozzanak az általános iskolába (különösen a fiatalabb korosztályok tagjai) és azt el is végezzék. Az üzemek mindenekelőtt az általános iskolába járó dolgozók tanulását támogassák és kulturális intézményeinkben tanulásukhoz nyújtsanak szervezett lehetőséget.

III

Az Agitációs és Propaganda Bizottság megtárgyalta a Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály jelentését a munka melletti iskolarendszerű oktatás helyzetéről, mely állami oktatási rendszerünk felülvizsgálata keretében készült. Megállapította, hogy az előterjesztés reálisan tárja fel a problémákat és megfelelő javaslatokat tesz a továbbfejlesztés érdekében. A javaslatot a további munka alapjául elfogadja. Szükségesnek tartja néhány szempont kiemelését az átfogó felülvizsgálati anyag e fejezetének kimunkálásához.

A munka melletti iskolarendszerű oktatás hallgatói létszámában az utóbbi években bekövetkezett csökkenés, természetes velejárója volt a fejlődésnek. A dolgozók iskolai oktatása betöltötte a bevezetésekor megfogalmazott történelmi hivatását és most az a feladat, hogy a megváltozott társadalmi-politikai körülményeknek megfelelően értelmezzük helyét, szerepét, célját. Az a lényeges vonása azonban ma sem változott, hogy segítse elő a társadalmi mobilitást.

számú rendelet szabályozza (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1974 532–533. old.) A rendelet munkajogi intézkedéseit kiegészítette a 6/1975 (IV. 18.) MuM számú rendelet (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1975 801–802. old.) A Minisztertanács 1065/1974. (XII. 31.) számú határozata kimondja, biztosítani kell, hogy a példamutató magatartást tanúsító fiatal, szakmunkás képesítésű fizikai dolgozók, az e célra tervezett elokészítő tanfolyam sikeres elvégzése alapján *felsőfokú intézmény nappali tagozatán* olyan esetben is továbbtanulhassanak, ha középiskolai érettségi vizsgát nem tettek. Intézkedik a határozat arról is, hogy a továbbtanuló fizikai dolgozók a 12 hónapra szervezett elokészítő tanfolyam ideje alatt megfelelő tanulmányi kedvezményben, majd az azt követő felsőfokú tanulmányuk *egész ideje alatt* átlagkeresetükhöz igazodó, tanulmányi eredményük és szociális helyzetük szerint differenciált pénzbeli támogatásban részesüljenek, illetőleg a mezőgazdasági termelőszövetkezeti tagok részesedést kapjanak. A szakmunkás végzettségű hallgatók egyetemi előkészítő tanfolyamairól intézkedett a 2/1975 (IV. 26.) OM–MuM számú rendelet (Ugyanott, 857–859. old.)

Adja meg a szellemi munkára tehetséges – iskolás korban tovább tanulni nem tudó – fizikai munkásoknak a lehetőséget a magasabb iskolai végzettség megszerzéséhez, s ezáltal maradjon csatornája a kívánatos, egészséges társadalmi mozgásnak. Ugyanakkor nem szabad abszolutizálni az iskolai képzési formákat és leszűkíteni a művelődés kérdését az iskolai tanulásra. Ma már az iskolán kívüli önképzés, továbbképzés számtalan formája ad lehetőséget a kulturálódáshoz.

Erőteljesen szorgalmazni kell az általános iskolát nem végzettek tanulását és biztosítani kell az iskola elvégzéséhez szükséges feltételeket. A munka melletti közép- és felsőfokú képzésben viszont ne az érettségi, illetve a diploma megszerzése legyen a cél, ne csak a szervezett iskolai oktatásra helyeződjék a hangsúly, hanem az általános szakmai műveltség emelésének továbbképző, önképző formájára.

A felnőttoktatás ismeretanyaga ne kövesse mechanikusan a rendes korúak iskolájának modelljét. Alsó- és középfokon az oktatás alkalmazkodjon a dolgozók speciális körülményeihez. Az egyetemeken, főiskolákon az esti, levelező oktatást a legképzettebb oktatók végezzék, ellenkező esetben nem biztosítható a színvonalas oktatás. Szorgalmazni kell az iskolán kívüli önképzési formák elterjesztését, a televízió és rádió szerepének növelését a dolgozók továbbtanulásának elősegítésében. Bátran kell propagálni az egyéni úton felkészültek vizsgára való jelentkezésének lehetőségét is.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság felkéri a SZOT elnökségét és a KISZ Központi Bizottságát, hogy vizsgálják meg: miként lehetne a dolgozók általános iskoláiban nagymértékű létszámnövekedést elérni, milyen gazdasági, munkaügyi intézkedések, erkölcsi és anyagi ösztönzők bevezetése szükséges a törvény által biztosított tanulási lehetőségek tényleges gyakorlásához.

21

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A GAZDASÁGTALAN TERMELÉS CSÖKKENTÉSÉRE TEENDŐ INTÉZKEDÉSEKRŐL

(1971. OKTÓBER 19.)

1. A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a gazdaságirányítási rendszer reformja keretében tett intézkedések pozitív hatást gyakoroltak a gazdasági hatékonyság javulására, a termelési szerkezet korszerűsítésére. A reform erősíti a vállalatok törekvését új, korszerűbb termékek és technológiák meghonosítására és ezúton a termelés gazdaságosságának fokozására. A gyors nemzetközi műszaki haladás folytán gazdaságtalanná váló tevékenységek visszaszorításának és megszüntetésének folyamata azonban még lassú, az elavult technika és a gazdaságtalan termék túlzott szerepet kap a termelési szerkezetben. Ezért a Politikai Bizottság szükségesnek tartja a gazdaságosság javításának gyorsítását.

2. A gazdaságtalan, korszerűtlen termelés visszaszorítására és fokozatos megszüntetésére erősíteni kell a központi kezdeményezést. A középtávú tervezésben a fejlesztési célok kijelölésekor a kiemelten és gyorsan fejlesztendő tevékenységek mellett a jövőben nagyobb súlyt kell helyezni a visszafejlesztendő tevékenységek meghatározására, az ilyen jellegű feladatok megvalósításához az előfeltételek biztosítására.

3. A gazdaságtalan termelés fokozatos visszaszorítására már a IV. ötéves terv időszakában is erősíteni kell a központi kezdeményezést és a vállalati öntevékenységet. Az elavult technikával és technológiával folyó gazdaságtalan termelés fokozatos megszüntetését a kormány kezdeményezze már az 1972–1975. évekre szólóan, hozzon határozatot erre vonatkozó program készítésére, irányítsa és ellenőrizze annak végrehajtását.[1]

[1] Lásd: A 2041/1971. (XII. 16.) Korm. számú határozat a gazdaságosabb termelési szerkezet kialakítása érdekében teendő intézkedésekről (Határozatok Tára Gyűjtemény 279–280. old.); a 23/1972. (VII. 11.) MT számú rendelet a gazdaságosabb termelést elősegítő egyes intézkedésekről (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 699–700 old.); a 35/1972. (XI. 14.) PM számú rendelet a gazdaságosabb termelést elősegítő egyes intézkedésekről szóló 23/1972. (VII. 11.) MT számú rendelet végrehajtásáról (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 4. köt. 538. old.); az 1003/1972. (III. 14.) Korm. számú határozat a vállalati szervezés fejlesztéséről (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 884–885. old.); a 2031/1973. (IX. 19.) Mt. h. számú határozat a vállalati szervezési tevékenység fejlesztéséről (Határozatok Tára Gyűjtemény.

A gazdasagtalan termeles visszaszoritasara keszitsen intezkedesi tervet minden agazati miniszterium, amelyhez termelo vallalatok tartoznak. A terveket a kormany Gazdasagi Bizottsaga segitsen osszehangolni es ezutan keszitsek el a miniszteriumok a vegrehajtas programjat, s azt rendszeresen ujitsak fel az eves nepgazdasagi tervuk kereteben A miniszteriumok jeloljek meg a fo iranyat a visszafejlesztesnek, az utemet, a termekek potlasat a hazai piacon es az allam penzugyi intezkedeseit a vallalatok fele

A gazdasagtalan tevekenysegek visszaszoritasat celzo intezkedesi tervek tartalmazzak a dolgozok mas munkara valo atiranyitasat es szukseg eseten atkepzeset is Az atcsoportositasra kerulo dolgozok erdekeit messzemenoen figyelembe kell venni, es biztositani kell, hogy uzemi kollektivak berszinvonalaban ne kovetkezzen be csokkenes.

4. A gazdasagtalan termeles csokkentese kapcsan biztositani kell, hogy
- az orszag vedelmi kepessege fenntartasahoz,
- a lakossag ellatasahoz,
- az allamkozi szerzodesekben vallalt kotelezettsegek teljesitesehez nelkulozhetetlen, de ma meg csak gazdasagtalanul eloallithato termekeket a vallalatok tovabbra is gyartsak. Ezen esetekben elsosorban a termeles korszerusitesevel, az uzem- es munkaszervezes javitasaval, a belso tartalekok fokozottabb feltarasaval, vagy a nemzetkozi araknal lenyegesen alacsonyabb kozponti arak esetei esetleg arrendezessel kell javitani a gazdasagossagot Egyes esetekben sor kerulhet a vallalt nemzetkozi kotelezettsegeknek a kolcsonos erdekek alapjan torteno felulvizsgalatanak es modositasanak kezdemenyezesere

5. A jovobeni nemzetkozi kotelezettsegvallalasok soran az allami szerveknek jobban torekedniok kell a gazdasagtalanul eloallithato termekek exportjanak csokkentesere, hogy ezaltal is segitsuk a termelesi szerkezet korszerusiteset. Nemzetkozi egyuttmukodesunk fejlesztese soran fokozott figyelmet kell forditani arra, hogy a visszafejlesztendo termelest szocialista importtal helyettesitsuk, vagy nemzetkozi kooperacio utjan gazdasagossa tegyuk.

6. A kozponti intezkedesek soran a gazdasagtalan tevekenysegek visszaszoritasa valtozatlanul elsosorban a gazdasagi feltetelek szigoritasaval, az ar- es szabalyozorendszer megfelelo alkalmazasaval tortenjek azzal a cellal, hogy a vallalatok sajat fejlesztesi forrasaikat es a hiteleket rekonstrukciora forditsak A cel erdekeben fokozni kell a vallalatokra gyakorolt allami gazdasagi nyomast, ezuton nagyobb hatekonysagi kovetelmenyt allitva a termeles ele Fokozatosan csokkenteni kell a dotaciokat, a vesztesegterito tamogatasokat, az export allami visszateriteseket, tovabba a kulonfele mentesiteseket

364 old) Jelentes a Minisztertanacsnak a vallalati szervezesi tevekenyseg fejleszteserol szolo minisztertanacsi hatarozat vegrehajtasarol (Hatarozatok Tara Gyujtemeny 364–467 old)

7. Kiveteles es kulonleges esetekben egesz vallalatok visszafejlesztését is kezdeményezni kell azzal a cellal, hogy az eszkozoket vegul is vagy mas vallalatoknak adjak at, vagy teljesen mas nepgazdasagi celokra hasznosítsak. A visszafejlesztendo vallalatokat komplex allami felulvizsgalat nyoman ki kell ,elolni Ezen vallalatok fejlesztesi forrasait reszben vagy egeszben el lehet vonni. Az elvont forrasok felhasznalasára vonatkozo szabalyok tegyek lehetove, hogy azt a miniszteriumok a gazdasagos termelés gyorsabb fejlesztésére hasznaljak fel. Indokolt esetben a vallalatok visszafejlesztesi programjanak vegrehajtasara „allami felugyelo bizottsag"-ot celszerú kinevezni Ezen túlmenoen szukseg eseten szanalasi eljarast kell kezdemenyezni.

8. A Politikai Bizottság szukségesnek tartja, hogy a vállalatok is dolgozzanak ki intézkedési terveket korszerűtlen, gazdaságtalan termelésuk csokkentésére és fokozatos megszuntetésére.[2] A vallalatok a gazdaságossaguk fokozása érdekében az eddigieknél nagyobb mértekben használják ki belső tartalékaikat, selejtezzék ki és értékesítsék az elavult technikát. A vállalatok torekedjenek a korszerű állóeszkozok jobb kihasznalására, a műszakszám novelésére, az ésszerű, a folyamatos termelésre. Kulonosen a gépiparban elő kell segíteni, hogy ahol tobbségében modern technikai eszkozokkel jól értékesíthető termékeket gyártanak, ott megszervezzék a tobb műszakban történő uzemeltetést.

9. A Politikai Bizottság felhívja a pártszervezeteket és a szakszervezeteket, hogy a gazdaságtalan tevékenységek visszaszorítására vonatkozó javaslatok kidolgozását és jó végrehajtását támogassak. A pártszervezetek ellenőrizzék a gazdaságtalan termelés visszaszorítasara készulo kozponti intézkedési terv és ágazati programok végrehajtását és a politikai munka eszkozeivel segítsek megérteni a tervezett intézkedesek népgazdasági jelentőségét, illetve szükséges-

[2] A vallalatok intezkedesi terveikben termekeiket elsosorban abbol a szempontbol vizsgálták, hogy a gyartas fenntartasa indokolt-e, szukseges-e A vallalati intezkedesi tervek alapjan a szaktarcak a termeles bizonyos hanyadat megszuntettek (pl a gepiparnal mintegy 4 szazalekat), il letve atadtak olyan szovetkezeteknek, tanacsi vallalatoknak, ahol a termekek eloallitasi feltetelei kedvezobbek voltak A megmarado gazdasagtalan termekek nem kielegito jovedelmezosegenek okai kozul nehany vallalati szinten megszuntetheto volt, masok felszamolasa hosszabb idot, esetleg adminisztrativ beavatkozast igenyel

Kulon kerdes emellett a termekszerkezet javitasa A vallalatok a termekszerkezet valtoztatasának iranyat az 1971 evi ertekeles alapjan jeloltek meg Az 1973 evi cel a visszafejlesztesre kijelolt termekek gyartasanak a megszuntetese volt Az ezzel kapcsolatban tervezett intézkedések tobbsege megvalosult Ennek eredmenyekent a gazdasagtalan termekek mennyisege csokkent, a gazdasagos vagy gazdasagossa tehető termekek eloallitasanak aranya nott

A vallalatok 1973 elejen kidolgoztak a kijelolt termekcsoportok, termekek gazdasagossaganak noveleset elosegito intezkedeseket es ezek hatasat Ezt kovetoen a vallalatok ez iranyu tevékenysege tovabb szelesedett Termeszetesen, a gazdasagtalan termeles megszuntetese fokozatosan megoldasra varo, hosszabb tavra szolo feladatot jelent

Lasd meg Az MSZMP KB Titkarsagának 1974 majus 27-i hatarozatat, e kotet 99 sz dokumentumat

ségét. A szakszervezetek – segítve a népgazdaság számára szükséges folyamat megvalósulását – e munka lebonyolításánál vegyék számba az érintett dolgozók reális igényeit és képviseljék azt az állami szervek és vállalati vezetők döntéseinek meghozatalánál.

10. A pártszervezetek a hatáskörükbe tartozó káderek minősítése és beszámoltatása során a jövőben kérjék számon a gazdaságtalan tevékenységek visszaszorítása érdekében teendő intézkedések végrehajtását. A vezető káderek szakmai rátermettségének és vezetőkészségének megítélésében a fő szempont a vállalati munka gazdaságosságának javulása legyen. Ha tartósan nem javul a gazdaságosság, kezdeményezzék a vezetés színvonalának javítását és ennek érdekében az illetékes miniszterekkel egyetértésben tegyenek javaslatokat a szükséges kádercserékre.

11. A Központi Statisztikai Hivatal alakítsa ki a gazdaságtalan termelés megfigyelésének módszerét és az ennek alapján végzett vizsgálatokról, valamint a Pénzügyminisztérium a pénzügyi ellenőrzés tapasztalatairól időszakonként tegyen jelentést a kormánynak.

12. A Központi Bizottság Gazdaságpolitikai Bizottsága évenként vizsgálja meg a Politikai Bizottság határozatának végrehajtását, adjon tájékoztatást az elért eredményekről és a szükséges további intézkedésekről.

22

KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1971. NOVEMBER 3.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1971. november 3-án Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott.

Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Budapesti Pártbizottság titkárai, továbbá a kormány tagjai, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára, a Magyar Testnevelési és Sportszövetség Országos Tanácsának elnöke, valamint a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság ülése

– megvitatta és jóváhagyta Komócsin Zoltán elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját nemzetközi kérdésekről;

– megvitatta és elfogadta Biszku Béla elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján az államigazgatás fejlesztéséről és az állami munka pártirányításáról szóló javaslatot.

I

A Központi Bizottság a *nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdéseit* megvitatva, megállapította:

A nemzetközi helyzetet napjainkban a szocializmus, a haladás, a béke erőinek fokozódó harca, növekvő aktivitása jellemzi. A magyar kommunisták, dolgozó népünk mély megelégedéssel fogadták azokat a konkrét kezdeményezéseket, aktív diplomáciai lépéseket, amelyeket a Szovjetunió Kommunista Pártja, a Szovjetunió kormánya a XXIV. kongresszuson elfogadott békeprogram érdekében megvalósít. A Magyar Szocialista Munkáspárt, népköztársaságunk kormánya az internacionalizmus elveitől vezetve a maga részéről továbbra is tőle telhetően részt vállal a szocializmus, a haladás, a béke ügyét szolgáló közös erőfeszítésekben.

1. A Szovjetunió és a szocialista országok széles körű, sokoldalú erőfeszítéseinek eredményeképpen javulnak a béke és a biztonság kilátásai Európában.

Kontinensünk kedvezőbb politikai légköréhez nagy jelentőségű hozzájárulás a négy nagyhatalom Nyugat-Berlinről szóló megállapodása. Ezzel a nemzetközi jogi érvényű egyezménnyel a nyugati nagyhatalmak tényként tudomásul veszik Nyugat-Berlin sajátos politikai státusát és a Német Demokratikus Köztársaság önálló állami létét. Az európai béke és biztonság tartós megszilárdításához elengedhetetlen a Szovjetunió és a Német Szövetségi Köztársaság, illetve a Lengyel Népköztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság korábban megkötött szerződésének mielőbbi ratifikálása.

Elhárultak a legfőbb akadályok az európai biztonsági értekezlet sokoldalú előkészítése elől. Az értekezlet eredményeként intézményesíteni lehetne az európai biztonsági rendszert, valamint az európai államok közötti együttműködést. Ezen az úton létrejöhetnek a fegyveres erők csökkentésének és a különböző leszerelési intézkedések reális alapjai.

A NATO bizonyos körei továbbra is késleltetik az európai biztonsági értekezlet előkészítését. A Központi Bizottság elítéli az európai politikai feszültség fenntartásában érdekelt erők különböző akcióit, amelyek arra irányulnak, hogy akadályozzák az enyhülést, visszaállítsák a bizalmatlanság és a hidegháború légkörét Európában. Ilyen lépésnek értékelhető Nagy-Britannia kormányának

a diplomaták tömeges kiutasításával eszközölt szovjetellenes intézkedése. Ezért változatlanul szükség van a szocialista országok aktivitására, minden európai kormány konstruktív erőfeszítésére, a még fennálló akadályok elhárítására, a lendületesebb előkészítő munkára.

A Központi Bizottság üdvözli Európa népeinek növekvő aktivitását az európai kormányok biztonsági értekezletének, a földrész biztonságának, országai együttműködésének előmozdítására. Pártunk, kormányunk, a magyar nép fáradhatatlanul azon munkálkodik, hogy elősegítse az európai béke és biztonság ügyét, hozzájáruljon földrészünk népeinek együttes harcához.

2. Indokínában folytatódik az amerikai agresszió. Az Egyesült Államok, miközben hangoztatja a háború befejezésére irányuló készségét, továbbra is katonai erővel és a közvéleményt megtéveszteni szándékozó manőverekkel próbálja elérni reakciós céljait, megvalósítani a háború „vietnamizálását".

Az amerikai kormány szabotálja a párizsi tárgyalásokat, mindeddig érdemi válasz nélkül hagyta a Vietnami Demokratikus Köztársaság és a dél-vietnami ideiglenes forradalmi kormány javaslatait a politikai rendezésre, sőt időről időre felújítja a Vietnami Demokratikus Köztársaság elleni terrorbombázásokat.

A válság megoldása kizárólag az indokínai népek képviselőivel folytatott tárgyalások és megegyezés útján lehetséges; Vietnam, Laosz, Kambodzsa népeinek háta mögött, nélkülük és ellenükre senki sem dönthet az indokínai konfliktus ügyében.

Hősiesen harcoló vietnami testvéreink kezdettől fogva erőt merítenek a Szovjetunió, a többi szocialista ország politikai, gazdasági és katonai támogatásából. Az imperializmus ellen a szabadságukért, függetlenségükért, az önrendelkezésért harcoló indokínai népek hősi küzdelmükben maguk mögött tudják az egész haladó világ szolidaritását, növekvő támogatását. A Magyar Népköztársaság, internacionalista kötelezettségeinek eleget téve, továbbra is minden tőle telhető módon segíti Vietnam, Laosz, Kambodzsa bátor népeit.

3. A Közel-Keleten az imperialisták és a támogatásukat élvező izraeli uralkodó körök az agresszió következményeinek elfogadására próbálják kényszeríteni az arab államokat.

Az izraeli agresszorok – az imperialisták és a különböző országokban tevékenykedő cionista csoportok közreműködésével – időhúzó taktikát folytatnak, hogy ilyen módon állandósítsák a megszállt arab területek feletti uralmukat. Ezt a törekvésüket biztos kudarcra ítéli az arab népek igazságos küzdelme, a velük szolidáris haladó erők harca, a nemzetközi közvélemény.

Az imperialisták a közel-keleti kérdésben is kétszínű, félrevezető politikát folytatnak. Az Egyesült Államok kormánya, miközben látszólag közeledik az agressziót elszenvedett országokhoz, s különböző megtévesztő javaslatokat pro-

pagal ugymond a valsag megoldasara, valojaban folytatja az izraeli agresszor felfegyverzését.

A Kozponti Bizottság, a magyar kozvélemény valtozatlanul tamogatja az izraeli agresszio felszamolására, a palesztin nép jogainak biztosítására iranyulo politikai torekvéseket. Meggyozodesunk, hogy e harc sikerenek alapveto feltetele az osszes imperialistaellenes erok egységének további erositese. A halado erok kozotti szethuzás és ellentet, a legkovetkezetesebb antiimperialista erokre, a kommunistakra mért csapas mindenkor es mindenhol az imperialista, neokolonialista és más reakciós erok érdekeit szolgalja. A Kozponti Bizottsag ismetelten hangsulyozza a magyar nep egyuttmukodesi készseget az arab világ haladó eroivel, az imperializmus és Izrael agresszios torekveseivel szemben.

4. A Kínai Népkoztarsasag torvenyes jogainak helyreállítasa az Egyesult Nemzetek Szervezeteben a szocialista orszagok és a világ mas halado eroi tobb mint két évtizedes kovetkezetes harcanak eredmenye es nagy sikere. A Kozponti Bizottság azzal a varakozassal tekint a Kínai Nepkoztarsasag ENSZ-beli szereplése elé, hogy Kína a szocialista orszagokkal, valamint mas progreszszív erokkel egyuttmukodve fog tevekenykedni az emberiség békéje, a társadalmi haladas érdekében.

II

A Kozponti Bizottság az *államigazgatas fejleszteserol es az allami munka pártirányításáról* szoló javaslatot megvitatva, attekintette az államélet és a szocialista demokrácia fejlesztéset celzo eddigi munkat, a már életbe léptetett valasztójogi reform tapasztalatait, a tanácstorvény életbe léptetésével, az alkotmany módosításának előkészítésével kapcsolatos munkát.[1] Kiemelte, hogy

[1] Alkotmanymodositasrol lasd 1972 evi I torveny az 1949 evi XX torveny modositasarol es a Magyar Nepkoztarsasag Alkotmanyanak egyseges szovegerol (1972 aprilis 26) (Hatalyos Jogszabalyok Gyujtemenye 1945–1972 1 kot 9–14 old)

A valasztasi rendszer tovabbfejlesztesere megjelent az 1966 evi III torvenyt modosito 1970 evi III torveny A torveny a kovetkezo lenyeges valtozasokat eredmenyezte a jelologyulesek szerepe nott, a demokratizmus tovabbfejlesztese celjabol a jeloles jogat kozvetlenul a valasztok jelologyulései gyakoroljak (eddig csak ajanlottak), a jarasokban es a megyei jogu varosok kerületeiben tanacstagot nem választanak, a megyei es a fovarosi tanacstagokat a helyi tanacsok valasztjak, valasztasuk tehat kozvetett, idoben elkulonul a kepviselok es a tanacstagok valasztasa

A valtozasok eredmenyekent novekedett a jelologyulesek tarsadalmi szerepe, nott a politikai aktivitas Jobban kibontakozott a kozsegi tanacsok hataskore, felelossege A fovarosi es a megyei tanacsban jobban kifejeződik a helyi tanacsok erdekeinek kepviselete A kepviselok es a tanacstagok valasztasanak elkulonulese azonban az 1976 evi VI torveny alapjan 1980 tol megszunik, a tanacstagok megbizatasa az oteves terveciklusokhoz igazodik Az iranyelvekben foglaltakat figyelembe veve megjelent a tanacsokrol szolo 1971 evi I torveny, amely jol szolgalja a kozponti iranyitas es a helyi onallosag egyidoben torteno fejleszteset

az államigazgatás, valamint az állami szervek pártirányításának tökéletesítése az államélet és a szocialista demokrácia fejlesztésének szerves része.

1. A Központi Bizottság megállapította, hogy államigazgatásunk alapvető feladatait megfelelően ellátja, szervezete tökéletesedett, munkája javul.

Államigazgatásunk a fokozatos átalakulás állapotában van. A X. kongresszus határozatai alapján, az új tanácstörvény végrehajtásaként az igazgatási munkában, főleg az állampolgárok ügyeinek hatósági intézésében helyes irányú változtatások történtek. Miután az államigazgatás alapjaiban megfelelően működik, a feladat a munka rendszeres javítása és fejlesztése. A gazdaságirányítás reformja lényeges változtatásokat hozott az állam gazdaságszervező tevékenységében, a központi szervek feladatkörében és belső szervezetében. A gazdasági igazgatás központi szervei a reform követelményeinek megfelelően módosították munkájukat, irányító tevékenységük azonban még nem érte el azt a színvonalat, amelyet a fejlődés követelményei támasztanak.

A további munka és fejlesztés célja: hatékonyabbá, egyszerűbbé tenni az államigazgatást minden területen. A központi irányító szervek (minisztériumok, országos hatáskörű szervek) tevékenységében tovább kell tisztázni a hatásköröket, növelve az eljáró hatóságok és köztisztviselők felelősségét.

Az államigazgatás központi szervei elsősorban ágazatuk átfogó elvi irányításával foglalkozzanak és javítsák a hatáskörükbe tartozó ügyek intézését. A hatáskörök felülvizsgálata során a hatósági ügyintézést – az anyagi és személyi feltételek egyidejű biztosítása mellett – tovább kell decentralizálni azokhoz a szervekhez, amelyeknek működési területén az ügyek jelentkeznek, főleg a községi, városi és fővárosi kerületi tanácsok szakigazgatási szerveihez.

Az állampolgárok törvényes jogainak és érdekeinek védelme megköveteli a hatósági ügyintézés további egyszerűsítését, a döntések gyorsítását, az ügyintézésben észlelhető bürokratizmus csökkentését, valamint a hatósági munkában a szocialista törvényesség további erősítését.

Az államigazgatási tevékenység korszerűsítéséhez szükség van az igazgatási folyamatok, az ügyvitel felülvizsgálatára, kritikai értékelésére, a párhuzamosságok megszüntetésére, esetenként a döntési szintek megváltoztatására és egyes ügyviteli munkák gépesítésére. Tekintettel a feladatok komplex jellegére, hosszabb távú program kidolgozása indokolt.

A hivatkozott törvények forrása: 1966. évi III. törvény az országgyűlési képviselők és a tanácstagok választásáról (az 1970. évi III. törvénnyel egységes szerkezetben foglalt szöveg). (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 221–228. old.) 1970. évi III. törvény az országgyűlési képviselők és a tanácstagok választásáról szóló 1966. évi III. törvény módosításáról. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 303–304. old.)

1971. évi I. törvény a tanácsokról. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 306–314. old.)

1976. évi VI. törvény a tanácstagok választásáról. (Magyar Közlöny, 1976. X. 26. 911–912. old.)

A Központi Bizottság megvitatta a társadalmi szervezetek (szakszervezetek, KISZ) szerepét egyes államigazgatási feladatok ellátásában. Megállapította: nagy jelentősége van annak, hogy a dolgozó nép állama építhet a társadalmi szervezetekre és tömegmozgalmakra, amelyek a szocializmus építésének negyedszázada alatt közvetlenül is részt vettek egyes állami jellegű feladatok ellátásában.

Annak érdekében, hogy a társadalmi szervezetek, tömegmozgalmak rendeltetésszerűen tevékenykedhessenek, a szocializmus építésének jelenlegi szakaszában célszerű tehermentesíteni őket az állami jellegű feladatoktól. A rendezés elvi alapja: a kifejezetten állami jellegű feladatokat állami szervek végezzék, a társadalmi szervezetek viszont mozgalmi eszközeikkel segítsék és ellenőrizzék az állami munkát.

A társadalom szociális ellátásának feltételeit a dolgozó nép állama biztosítja. A szociálpolitikai tevékenység továbbfejlesztése érdekében meg kell teremteni a szociálpolitika átfogó állami szakigazgatási és hatósági irányítását. A társadalombiztosítási munkát megfelelő irányító szerv létrehozásával a szakszervezetek, a szövetkezetek és más társadalmi szervek, valamint az állam képviselői együttesen végezzék a kormány felügyelete alatt. A szociálpolitika állami irányításának fejlesztésével egyidejűleg továbbra is biztosítani kell az érdekképviseleti szervek, a dolgozók bevonását a célok kialakításába és megvalósításába. A szociálpolitika helyi feladatainak ellátásában fokozódjék a helyi tanácsok szerepe és felelőssége.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy az államigazgatás fejlesztésének jóváhagyott irányelvei alapul szolgáljanak a jogi szabályozásban és az igazgatási munka korszerűsítésében.

2. A Központi Bizottság az utóbbi 15 év tapasztalatait értékelve, megállapította, hogy az állami munka pártirányításának és pártellenőrzésének az említett időszakban kimunkált alapelvei helyesnek bizonyultak.

Ezek az alapelvek: a párt a társadalom egészére, ezen belül az egész államszervezetre is kiterjedő elvi-politikai irányítást végez; a párt határozatai tagjaira kötelezőek, s a pártirányítás az állami szervekben dolgozó kommunisták és a pártszervezetek útján valósul meg; a párt biztosítja és segíti az állami szervek rendeltetésszerű működését, növeli önállóságukat és felelősségüket.

A pártirányítás továbbra is ezeknek az alapelveknek megfelelő, elvi-politikai tartalmú legyen, biztosítsa az állami szervek önálló döntését és felelősségét. Módszereiben az adott körülmények által meghatározott követelményekhez igazodjék. Ennek megfelelően kell a pártirányítás módszereiben bizonyos változtatásokat eszközölni, mindenekelőtt a párt- és az állami vezető szervek munkájának jobb összehangolásával, a helyenként fellelhető felesleges párhuzamosságok megszüntetésével.

Az állami munka pártirányításának alapelveit a Központi Bizottság megerősítette és a pártirányítás módszereinek fejlesztésére vonatkozó javaslatokat elfogadta.

Megjelent: Népszabadság, 1971. november 4.

23
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI AZ ÁLLAMIGAZGATÁS FEJLESZTÉSÉRE ÉS AZ ÁLLAMI MUNKA PÁRTIRÁNYÍTÁSÁRA

1971. NOVEMBER 3.

I
AZ ÁLLAMIGAZGATÁS HELYZETE[1]

Államszervezetünk egésze, és azon belül az államigazgatás betölti hivatását, szervezete tökéletesedett, munkája javult.

[1] A Központi Bizottság határozatát követően a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1971. december 23-i ülésén hozott döntést az államigazgatás színvonalának növelésére, demokratizmusának erősítésére, az ügyintézés egyszerűsítésére, amelyben többek között kimondta: növelni kell a kormány konkrét és közvetlen szerepét a külügyi, belügyi, honvédelmi és igazságügyi igazgatás irányításában. Meg kell vizsgálni, mely feladatok ruházhatók át tanácsi szervekre. Szabályozni kell az Országos Tervhivatal hatáskörét és felelősségét. Készüljön javaslat a szociálpolitika állami irányítására a következő elvek figyelembevételével: *a)* bővíteni kell a Munkaügyi Minisztérium feladatkörét; *b)* létre kell hozni a Társadalombiztosítási Tanácsot, ki kell dolgozni önkormányzati jogkörét; *c)* az egészségügyhöz közelálló szociálpolitikai intézményekre ki kell terjeszteni az egészségügyi szakigazgatás irányító tevékenységét.

Készüljön javaslat az állampolgárokat érintő igazgatási tevékenység javítására. Ennek irányelvei: *a)* a hatósági ügyintézést helyben kell bonyolítani, ehhez biztosítani kell az anyagi és személyi feltételeket; *b)* a vállalatok hatósági jogkörét át kell ruházni az államigazgatási, tanácsi szervekre; *c)* a tömeges ügyintézéseknél ügymenetvizsgálatokat kell tartani, és ki kell iktatni a felesleges lépéseket; ki kell dolgozni a népességnyilvántartás új rendszerét. Fejleszteni kell az államigazgatási dolgozók munkaviszonyát, felkészültségük színvonalát. A közalkalmazottakon belül kiemelten kell kezelni a közhatalmi jogosítványok kezelőit (vezetők, önálló hatáskörrel rendelkező ügyintézők stb.), meg kell vizsgálni az egységes alapelveken nyugvó közszolgálati bérrendszer és a közalkalmazotti címrendszer kialakításának lehetőségét; felül kell vizsgálni és kritikailag értékelni az államigazgatási folyamatokat, gépesíteni kell egyes ügyviteli munkákat. Ki kell dolgozni a korszerűsítés 8–10 éves programját. A fentieken kívül a határozat számos egyéb, az államigazgatás fejlesztését szolgáló megállapítást tartalmaz. Mindezekről külön feladattervek, végrehajtási utasítások, rendeletek születtek 1971 és 1975 között.

Az igazgatás jogszabályok alapjan folyik; a legtobb ágazatban a szocialista építés igényeit kielégítő torvényi szabályozás all rendelkezesre (pl. Foldtorvény, Szovetkezeti torvény, Munka Torvénykonyve, az építésugyrol, a postáról, vasútról, vízügyról stb. szóló torvények).[2]

Az államigazgatás folyamatos fejlesztése érdekében a Kozponti Bizottság és a Minisztertanács 1969. marciusi munkaokmánya a néhány fo kerdés vizsgálatára osszpontosította a figyelmet.

E kérdések:

– az államigazgatás egysegesebbe tetele mind a kozponti, mind a helyi szerveknel;
– az allamapparátus szervezete, funkcioi, az irányítás elvei;
– a kozhivatalnokok helyzete és felelossege;
– társadalmi szervezetek szerepe az állami feladatok megoldásában;
– az államigazgatás szakszerűségének, az ugyintézés gyorsaságának novelése.

Az elemző vizsgálatok és a javaslatok az államigazgatási szervezetek vizsgálata mellett az államigazgatási munka szamos tartalmi kérdését is felolelték.

Az 1950-es évek elején az államigazgatás, de kulonosen a gazdaságirányítás kozponti szervezetében – a dontési hatáskorok túlzott centralizálásával, az adminisztratív eszkozok széles korű alkalmazásával – rendkívül tagolt államigazgatási szervezet alakult ki. Az ellenforradalom leverését követő időszakban szamos intézkedés történt a kozponti irányító szervezet munkájának egyszerűsítésére, hatékonyságának novelésére, létszámának csokkentésére.

A kozponti irányító szervek feladatkorében és szervezetében az elmúlt másfél évtized alatt, kulonosen az ellenforradalom utáni években végbement változások nyomán csokkent az apparátus létszáma. Az 1967. évben a minisztériumok és országos főhatóságok létszáma mintegy 40 százalékkal volt alacsonyabb az 1955. évinél, ami a gazdaságirányítási rendszer reformja során 1970-re további mintegy 10 százalékkal csokkent. Az igazgatási ágazat osszes kiadása noha abszolút számokban novekedett, a koltségvetés osszes kiadasában 1955-ben még 4,5 százalékot, 1970. évben pedig 1,8 százalékot tett ki.

A gazdasági reform lényeges valtozasokat hozott az állam gazdaságszervező tevékenységében, a kozponti szervek feladatkorében és belső szervezetében. A gazdaságirányítas kozponti szervei a reform új kovetelményeinek nagyrészt

[2] A felsorolt teruletekrol lasd
– 1967 évi IV torveny a foldtulajdon es foldhasznalat tovabbfejleszteserol (Hatalyos Jogszabalyok Gyujtemenye 1945–1972 1 kot 246–249 old.)
– 1967. évi III. torvény a mezogazdasagi termeloszovetkezetekrol (Ugyanott 234–246 old.)
– 1967 évi II. torveny a Munka Torvenykonyverol (Ugyanott 228–234 old.)
– 1964 evi III torveny az epitesugyrol (Ugyanott 210–215 old.)
– 1964 evi III torvény a postarol es a tavkozlesrol (Ugyanott 208–210 old.)
– 1968 evi IV torveny a vasutakrol (Ugyanott 267–268 old.)
– 1964 evi IV torveny a vizugyrol (Ugyanott 216–220 old.)

eleget tettek, de irányító tevékenységükben nem érték még el azt a színvonalat, amelyet a reform elvei és a fejlődés követelményei támasztanak.

A minisztériumok irányító szerepének határozottabb kibontakoztatása érdekében a kormány intézkedéseket tett tevékenységük továbbfejlesztésére.[3] Ennek alapján a minisztériumok munkájában kedvező változások következtek be: irányító tevékenységükben a legfontosabb az átfogó, hosszabb távra szóló tervezés, a beruházási politika, a struktúrát meghatározó átcsoportosítások, a hatékonyságot elősegítő szabályozórendszer fejlesztése, a hazai kooperáció és a nemzetközi együttműködés szervezése és a vállalatok feletti felügyelet gyakorlása. A gazdasági irányítás fejlesztését szolgálta a kormány döntése a felügyelő bizottságok létrehozásáról,[4] ugyancsak kormányhatározat született a számítástechnika államigazgatási alkalmazásának előkészítésére is.

Az elmúlt évben létrejött a kormány Tudománypolitikai Bizottsága,[5] amely a kormánybizottságok számára előírt funkcióknak megfelelően működik. Megfelelő határozatok rögzítik az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság és a Magyar Tudományos Akadémia feladatait is. A tudományos kutatások állami irányításának rendszerében további módosításra ez idő szerint nincs szükség.

Az oktatási tevékenység állami irányítása főhatósági szinten elaprózott, tanácsi szinteken rendkívül tagolt. A Művelődésügyi Minisztériumon kívül 17 minisztérium (országos hatáskörű szerv) felügyelete alatt működnek közép- és felsőfokú oktatási intézmények. Az oktatásügy állami irányításának továbbfejlesztése a Központi Bizottság számára készülő, az állami oktatási rendszerünk felülvizsgálatát célzó munka keretében kidolgozandó.

A szociálpolitika fejlesztésének szükségessége társadalmunkban egyre növekszik. Jelenleg azonban erősen széttagoltak az irányítási és szabályozási funkciók. Ez is oka annak, hogy még nincs kidolgozva hosszabb távú szociálpolitikai koncepció és ennek végrehajtását szolgáló összehangolt fejlesztési és végrehajtási rendszer. A szakszervezetek jelenleg a társadalombiztosítási feladatokat az állami költségvetés terhére, az államigazgatási szabályoknak megfelelően látják el. A társadalombiztosításnak a szakszervezeti szervek által történt intézése számos előnnyel járt (így például a demokratikus módszerek fejlesztése az irányításban, a dolgozók bevonása a vitás ügyek intézésébe).

Ugyanakkor viszont érdekvédelmi tevékenységüknek az állami jellegű fel-

[3] A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1970. I. 15-én határozta meg az állami irányító szervek 1970. évi gazdasági tevékenységét.

[4] 11/1967. (V. 13.) Korm. számú rendelet az állami vállalatokról, VI. rész: Az állami vállalat felügyelete. [A 15/1971. (IV. 15.) Korm. számú rendelet szövegének megfelelően módosított 26. § 2. és 3. bekezdése megtalálható: Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 464. old.] A módosítás lényege: előírja, hogy a szakszervezet képviselőinek nagyobb szerepet és súlyt kell adni a felügyelő bizottságokban.

[5] Lásd a 2020/1969. (VII. 1.) Korm. számú határozatot Tudománypolitikai Bizottság létesítéséről. (Határozatok Tára Gyűjtemény. 137–138. old.)

adatokkal való összefonódása nehezíti az alapvető funkciók ellátását. A szakszervezeti irányítás ellentmondásos azért is, mert a társadalombiztosítás a szövetkezeti tagokra, alkotó-közösségek tagjaira is kiterjed. A szociálpolitikai tevékenység továbbfejlesztése érdekében célszerűnek látszik megteremteni az állami szakigazgatási és hatósági irányítást.

Jelenleg a munkavédelemmel kapcsolatos szabályozó hatáskör, az egyedi hatósági döntések meghozatala, az érdekvédelem és a társadalmi ellenőrzés egyaránt szakszervezeti hatáskörbe tartozik. A munkavédelmi igazgatás (jogszabályok kiadása, mely ma a SZOT hatáskörében van) jellegében állami feladat, míg az érdekvédelem és a társadalmi ellenőrzés szakszervezeti feladat.

A testnevelés és sportmozgalom terén a társadalmi irányítási formára való áttéréskor kitűzött célokat nem sikerült az elgondolásoknak megfelelően valóra váltani. Az irányítás jelenlegi rendjében a szakirányítás és a társadalmi jelleg összemosódik. Elvész a személyi, az egyesületi, szakszövetségi felelősség és önállóság, valamint a társadalmi ellenőrzés.

Mivel a tömegszervezeti rendszerre történő áttérés nem hozta meg a várt eredményt, a sporttevékenység központi irányítása állami jelleggel hatékonyabban oldható meg. A változtatást – többek között – indokolja az is, hogy a sporttevékenység anyagi alapjának mintegy 50 százalékát az állami költségvetés fedezi. Állami eszközökből valósulnak meg az új sportlétesítmények is.

Államigazgatásunk a bürokratizmusnak még sok jegyét viseli magán, nem végzi kellő hatásfokkal az alája rendelt szervezetek irányítását. A hatósági és szakigazgatás nehézkessége, lassúsága, s nemritkán merevsége csorbítja az állampolgárok érdekeit. A bürokratizmus oka főként a funkciók ellátásának nem kielégítő színvonalában, az államigazgatási szervezet túlzott tagoltságában, a jogi szabályozás és a jogalkalmazás egyes fogyatékosságaiban, az apparátus személyi problémáiban, valamint egyes, kedvezőtlen gazdasági jelenségekben (hiánygazdálkodás) rejlik.

Államigazgatásunk ma a fokozatos átalakulás állapotában van. A X. kongresszus határozatainak szellemében helyes irányú munka kezdődött. A Központi Bizottság szükségesnek tartja a folyamat erősítését.

II
AZ ÁLLAMIGAZGATÁSI MUNKA FEJLESZTÉSÉNEK FŐBB TERÜLETEI

Kiindulva abból, hogy államszervezetünk és azon belül az államigazgatás, alapjaiban megfelelően funkcionál, a feladat a munka rendszeres javítása és fejlesztése, lényeges szervezeti változtatás csak néhány területen időszerű.

A továbbfejlesztés célja: hatékonyabbá, egyszerűbbé, olcsóbbá tenni az államigazgatási munkát. A központi irányító szervek (minisztériumok, országos hatáskörű szervek) tevékenységében mindenekelőtt tovább kell tisztázni a hatásköröket, növelve az egyes szervek és köztisztviselők felelősségét.

Az állam központi szervei (minisztériumok, országos hatáskörű szervek) ágazatuk átfogó elvi-politikai irányításával foglalkozzanak, tevékenységükben csökkentsék a felesleges operatív ügyintézést. Az államigazgatási szervek és a lakosság kapcsolatának erősítése érdekében a feltételek fokozatos megteremtésével – különösen a tanácsoknál – arra kell törekedni, hogy a lakosság ügyeit közvetlenül a lakóterületen (községekben, városokban, fővárosi kerületekben) intézzék.

A párt központi szervei és a kormányszervek munkájában meglevő párhuzamosságot tovább kell csökkenteni. Jobban el kell határolni a párt, illetőleg az állami szervek által tárgyalt kérdéseket, világosabban meg kell határozni a tárgyalt témák megközelítésének módját, a döntések jellegét.

1. A KORMÁNY

A korábbi politikai állásfoglalásoknak megfelelően fejleszteni kell a kormányzati munkát.

Növelni kell a kormány konkrét és közvetlen szerepét a külügyi, honvédelmi, az igazságügyi és a kulturális igazgatás irányításában.

A kormány bizottságai (Gazdasági Bizottság, Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Bizottsága, Honvédelmi Bizottság, Tudománypolitikai Bizottság) a továbbiakban is döntéselőkészítési jelleggel működjenek, biztosítsák, hogy sokoldalú elemzés alapján kidolgozott javaslatok kerüljenek a kormány elé. A kormány felhatalmazása alapján a bizottságok feladatkörükben döntési jogkört is gyakorolnak. A kormánybizottságok számát nem kell tovább növelni, ugyanakkor pontosabban rendezni kell a kormány előtti felelősségüket.

a) a külügyi munka irányítása

A külügyi munka jellege szükségessé teszi, hogy annak elvi, politikai irányítása továbbra is közvetlenül a Központi Bizottságból történjen. Ennek indoka többek között, hogy a nemzetközi munkásmozgalom kérdései és az államközi kapcsolatok összefüggnek, hatnak egymásra, ezért csak mindkét terület behatóbb ismeretében lehet helyes irányvonalat kidolgozni.

Ugyanakkor szükséges, hogy a kormány az eddiginél behatóbban foglalkozzon a külpolitikai kérdésekkel. Javítani kell a kormány tagjainak tájékoztatását a nemzetközi kérdésekről, több jelentősebb külpolitikai előterjesztés kerüljön a kormány elé.

b) A belügyi és a honvédelmi igazgatás

A belügyi és honvédelmi szervek irányításának és ellenőrzésének rendjét

és módját meghatározza, hogy a fegyveres testületek a proletárdiktatúra hatalmi szervei, ugyanakkor a közrend és a közbiztonság, valamint a védelmi képesség érdekében jelentős, az állampolgárokat érintő igazgatási feladatokat is ellátnak.

Biztosítani kell e szerveknél is az igazgatási munka egyszerűsítését, az állampolgárok ügyeinek gyorsabb intézését. Vizsgálni kell azt is, mely feladatok ruházhatók át más államigazgatási – elsősorban tanácsi – szervekre.

A pártirányítás és pártellenőrzés az államélet más területeihez képest közvetlenebbül érvényesüljön. A párt központi szervei határozzák meg továbbra is a tevékenység fő irányát és közvetlenül ellenőrizzék a belügyi és honvédelmi kérdésekre vonatkozó párthatározatok végrehajtását.

c) Az igazságügyi igazgatás

Az ítélkezés elvi irányítását az alkotmánynak megfelelően a Legfelsőbb Bíróság végzi. Az igazságügy-miniszter a bíróságok működéséről szerzett tapasztalatairól, valamint a jogalkotás helyzetéről, irányzatáról és tapasztalatairól az eddiginél rendszeresebben tájékoztassa a kormányt. Segítse elő, hogy a bűnügyekből, a vállalatok, szövetkezetek jogvitáiból vagy az állampolgárok peres ügyeiből általánosítható tapasztalatokat a kormányzati munkában hasznosítsák.

d) A népgazdaság igazgatása

A gazdaságirányítás terén a minisztereket közvetlenebbül kell bevonni a gazdaságpolitika kidolgozásába, a felsőszintű tervezés és szabályozás munkájába. Ez módot nyújt arra, hogy már e munkák során megismerkedjenek a saját irányítási körükön túlmenő elképzelésekkel és részesei legyenek az átfogó döntések előkészítésének. Így is biztosítandó, hogy ne az apparátus szintjén dőljenek el olyan kérdések, amelyek az egész kormányzati munkában jelentősek.

A következő időszakban tovább kell javítani a funkcionális szervek munkáját, a funkcionális és ágazati irányító szervek együttműködését. A népgazdasági tervezésben – különösen az éves tervek és a költségvetés kialakításában – az Országos Tervhivatal és a Pénzügyminisztérium rendszeresebb együttműködése szükséges.

Növelni kell az Országos Tervhivatal felelősségét a népgazdasági felhalmozás tervszerűségében, különösen a beruházások tervszerű és hatékony végrehajtásáért.

Indokolt a Munkaügyi Minisztérium feladatkörének kibővítése oly módon, hogy a bér- és személyi jövedelempolitika, illetőleg az anyagi gondoskodás és támogatás központi államigazgatási gazdájává váljék.

e) A társadalomtudományi kutatás és a propagandatevékenység irányítása

A társadalomtudományi kutatásokban, állami oktatási intézményekben folyó ideológiai képzésben, a kulturális és művészeti tevékenységben – tekintettel

azok ideológiai vonatkozására – közvetlenebb pártirányítás érvényesül. Gondoskodni kell arról, hogy a propaganda-művelődési munkában fontos szerepet játszó sajtó, rádió és televízió közvetlen állami felügyelete is javuljon.

2. A TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS IGAZGATÁS, A MUNKAVÉDELEM, A TESTNEVELÉS ÉS A SPORTMOZGALOM IRÁNYÍTÁSA

A társadalombiztosítás, munkavédelem és sportmozgalom irányításának korábban elhatározott társadalmasítását a tapasztalatok nem igazolták. E tevékenységek központi irányítása továbbra is államigazgatási feladat maradt és ellentmondást szült, hogy társadalmi szervek állami jelleggel végzik azokat. A sportügyek társadalmi szervezetben való intézése, illetőleg más állami funkciónak a szakszervezetek feladatkörébe történt átadása túlzottan megterhelte a szakszervezeti mozgalmat, erőt von el fő feladatok megoldásától. A szükségesnek mutatkozó változások végrehajtása hatékonyabbá és egyértelműbbé teheti e területek igazgatását, s lehetővé teszi a szakszervezeti ellenőrzés hatékony megőrzését. Ennek megfelelően:

a) A szociálpolitikai tevékenység továbbfejlesztése érdekében meg kell teremteni a szociálpolitika állami szakigazgatási és hatósági irányítását.[6]

b) A társadalombiztosítás irányítására önkormányzati szervként működő Országos Társadalombiztosítási Tanácsot célszerű létrehozni, amelyben részt vesznek a szakszervezetek, a szövetkezetek és más társadalmi szervek és az állam képviselői. A szerv a kormány felügyelete alatt működjön. A társadalombiztosítással kapcsolatos állami jogszabályok előkészítése a munkaügyi miniszter feladata.[7]

A társadalombiztosítási kérdésekben meg kell őrizni és tovább kell fejleszteni mindazokat a helyes módszereket, amelyeket a szakszervezetek az elmúlt időszakban kialakítottak.

Az állami feladatelhatárolás során biztosítani kell, hogy az egészségügyi ellátáshoz közelálló szociálpolitikai intézményekre, valamint a társadalombiztosítással kapcsolatos beteg- és gyógyszerellátási teendők tekintetében érvényesüljön az egészségügyi szakigazgatás irányítása.

Széles körben biztosítani kell az érdekképviseleti szervek és a dolgozók be-

[6] A szociálpolitika állami szakigazgatásáról és a munkavédelmi feladatok államivá tételéről, az egyes főhatóságok és szervek hatásköréről több ízben tárgyaltak az illetékes szervek. Az MSZMP KB Politikai Bizottsága – a feladatok kimunkálása nagy időigényességére való tekintettel – a kérdés rendezését 1980-ig elhalasztotta.

[7] Lásd a 27/1976. (VIII. 3.) MT számú rendeletet a társadalombiztosítás szervezetének egységesítéséről szóló 1964. évi 6. számú törvényerejű rendelet végrehajtására vonatkozó 16/1964. (VII. 19.) Korm. számú rendelet módosításáról. (Magyar Közlöny, 1976. augusztus 3. 60. szám 344–345. old.) Az 1964-es rendelet 4. §-a 51 tagú Országos Társadalombiztosítási Tanácsot hozott létre, a módosítás – az operativitás érdekében – ezt a létszámot 26-ra csökkentette.

vonását a szociálpolitika céljainak kialakításába és végrehajtásába. A szociálpolitikai tevékenységek tekintetében fejleszteni kell a tanácsok felügyeleti szerepét és felelősségét.

c) Meg kell szüntetni azt a helyzetet, hogy az egyedi munkavédelmi hatósági döntések meghozatala, az érdekvédelem és a társadalmi ellenőrzés egyaránt szakszervezeti hatáskörbe tartozzék. Az államigazgatási jellegű munkavédelmi feladatokat (jogszabályok kiadása, egyedi hatósági döntések) a SZOT-tól az állami munkaügyi szervek hatáskörébe kell utalni. A szakszervezetek szerepének növelésére van szükség a dolgozók érdekvédelme és a társadalmi ellenőrzés gyakorlása céljából.

Az átszervezéssel el kell érni, hogy áttekinthetőbb, hatékony irányítási rendszer jöjjön létre, törekedve a költségek viszonylagos csökkentésére.

d) A sporttevékenység központi irányítását állami feladatnak kell tekinteni. Ezért a Magyar Testnevelési és Sportszövetség átszervezésével kis apparátussal dolgozó állami szervet kell létrehozni.[8] Egyidejűleg növelni kell a társadalmi jellegű szakszövetségek önállóságát, tartalmasabbá kell tenni tevékenységüket. A testneveléssel kapcsolatos iskolai oktatási feladatokat a Művelődésügyi Minisztérium az eddiginél hatékonyabban lássa el.

A megnevezett területeken ki kell munkálni a fejlesztés irányát, s az átszervezést 1972. december 31-ig be kell fejezni.

3. AZ ÁLLAMPOLGÁROKAT ÉRINTŐ IGAZGATÁSI TEVÉKENYSÉG JAVÍTÁSA

Az állampolgárok törvényes jogainak és jogos érdekeinek védelme megköveteli a hatósági ügyintézés további egyszerűsítését, az ügyek eldöntésének gyorsítását, az ügyintézésben észlelhető bürokratizmus csökkentését, valamint a hatósági munkában a szocialista törvényesség további erősítését.

Az államigazgatási munka fejlesztésében, a jogalkotás előkészítésében és az egyéb szükségesnek ítélt intézkedések megtételében a Minisztertanács az alábbi irányelveket vegye figyelembe:

a hatáskörök felülvizsgálata során:

– a hatósági ügyintézést tovább kell decentralizálni – az anyagi és személyi feltételek egyidejű biztosítása mellett – azokhoz a szervekhez, amelyeknek működési területén az ügyek felmerülnek, főleg a községi és városi szervekhez;

– különös gondot kell fordítani a szükségtelen ügyintézés kiiktatására, vagyis arra, hogy az állampolgároknak minél kevesebb feleslegesen keletkező hivatalos ügye legyen;

[8] Lásd az 1973. évi 9. számú törvényerejű rendeletet a testnevelés és sport irányításáról (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 216–218. old.), valamint a 10/1973. (IV. 1.) MT számú rendeletet a testnevelés és sport irányításáról szóló 1973. évi 9. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 343. old.)

– a vállalatok és az intézetek hatósági jogkörét általában el kell vonni, az ilyen hatósági jogosítványokat át kell adni államigazgatási, tanácsi szerveknek;

– ügymenetvizsgálatokat kell végrehajtani mindazon hatósági ügycsoportokban, ahol tömegesen merülnek fel az állampolgárok ügyei, s ki kell iktatni azokat az ügyintézési mozzanatokat, amelyek az állampolgárok felesleges idézgetéséhez, s az ügyek befejezésének indokolatlan elhúzódásához vezetnek. Így pl. megérett a helyzet arra, hogy a személyi igazolvány egy, minden alapvető adatot tartalmazó okmánnyá változzék, és ezt követően a személyi igazolványban szereplő adatok egyikéről se kérhessen állami, tanácsi szerv más hatósági igazolást, bizonyítványt. A személyi igazolvány továbbfejlesztése lehetővé teszi a lakóbizottság hatósági ténykedésének megszüntetését.

4. AZ ÁLLAMIGAZGATÁSI DOLGOZÓK MUNKAVISZONYÁNAK FEJLESZTÉSE

Az államigazgatási munka színvonalának emelése megkívánja az államapparátusban dolgozók összetételének, felkészültségének további javítását. Az államapparátus a jelenleginél kisebb létszámú és stabil legyen. Ez azonban nem jelenthet megcsontosodást, legyen lehetőség az apparátusban a szükséges cserék végrehajtására. E célok elérése megkívánja a közalkalmazottak jogi helyzetének egységes elveken nyugvó rendezését, a közalkalmazottak anyagi és erkölcsi elismerésének további növelését. A Minisztertanács az alábbi elvek alkalmazásával gondoskodjék a jogszabályok előkészítéséről és az egyéb intézkedések megtételéről.

A közalkalmazottak és más dolgozók munkaviszonyának elvi azonossága mellett eltérések vannak a munka jellegében, az azzal járó nagyobb felelősség mértékében. Ezeket jogszabályokban rendezni kell.

A közalkalmazottak körén belül – jogaik és kötelezettségeik megállapítása céljából – indokolt kiemelten kezelni a közhatalmi jogosítványok gyakorlóit, elsősorban a vezetőket és azokat az ügyintézőket, akik önálló hatáskörrel rendelkeznek, vagy egyébként közhivataluk működésére feladatuk jellege miatt lényeges befolyással bírnak, valamint azokat, akiknek az ügyvitel terén irányító szerepük van.

Egységes alapelveken nyugvó közalkalmazotti bérrendszert kell bevezetni. A közalkalmazottak keresete fokozatosan közeledjék a hasonló vállalati munkakört betöltő dolgozók keresetéhez.[9]

Az államigazgatás központi szerveinél a vezető munkájának segítésére cél-

[9] Lásd a 38/1973. (XII. 27.) MT számú rendeletet az államigazgatási és igazgatási dolgozók munkaviszonyának egyes kérdéseiről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 400–403. old.), valamint a 15/1973. (XII. 27.) MüM számú rendeletet az államigazgatási és igazságszolgáltatási dolgozók munkabéréről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 643–650. old.)

szerű a tanácsadói rendszer kiszélesítése. A tanácsadók körét a gazdasági és tudományos élet elismert szaktekintélyeiből, illetőleg koruk, vagy egészségi állapotuk miatt rendszeres hivatali munkát már végezni nem tudó, nagy tapasztalattal és tudással rendelkező személyek köréből célszerű kialakítani. A tanácsadókat a miniszter nevezze ki. Így kialakulhat az államigazgatás vezetői mellett az apparátus kötöttségeitől mentes tanácsadói kör, ezáltal erősödik a felsőbb államigazgatás társadalmi bázisa. A tanácsadók és a tanácsadói testületek nem csökkenthetik a miniszter egyszemélyi felelősségét.[10]

A Központi Bizottság javasolja, hogy a kormány az e pontban foglaltak állami végrehajtására az év végéig dolgozzon ki munkatervet. Az állami intézkedéseket fokozatosan 1975 végéig be kell vezetni.[11]

III
IRÁNYELVEK AZ ÁLLAMI SZERVEK PÁRTIRÁNYÍTÁSÁNAK FEJLESZTÉSÉRE

1. Az utóbbi 15 év tapasztalatai szerint az állami szervek pártirányításának és pártellenőrzésének – 1956 után kimunkált – alapelvei helyesnek bizonyultak. Ezek az alapelvek a következők:

– a pártirányítás a társadalom egészére – ezen belül az egész államszervezetre is – kiterjedő elvi, politikai irányítás;

– a párt határozatai saját tagjaira kötelezőek, s a pártirányítás az állami szervekben dolgozó kommunisták és a pártszervezetek útján valósul meg;

– a párt biztosítja és segíti az állami szervek rendeltetésszerű működését, növeli önállóságukat és felelősségüket;

– a párt káderpolitikájának az állami szerveknél történő érvényesítésével biztosítja az állami szervek eredményes működését;

– a párt segíti az állami szerveknél a párthatározatok végrehajtásának szervezését és folyamatosan ellenőrzi a végrehajtást.

Az állami szervek pártirányításának rendszere kiépült. A párt szervei és szervezetei az alapelvek gyakorlati érvényesítésével egyre hatékonyabban oldják meg az állami szervek pártirányítását. Munkájuk eredményeképpen fejlődött az állami szervek és apparátusuk munkája, jobban látják el rendeltetés-

[10] A tanácsadói rendszer a gyakorlatban sok főhatóságnál, vállalatnál is létezik, rendelet vagy határozat azonban nem szabályozta ezt a kérdést.

[11] Az Irányelveknek itt elhagyott eredetileg III. fejezete azokat a szervezeti feladatokat tartalmazza, amelyeknek megoldásával a különböző állami szerveknek, hatóságoknak a közeljövőben foglalkozniuk kell.

szerű feladataikat. Ugyanakkor az irányító pártszervek és az általuk irányított állami szervek munkájában még gyakran előfordul a szükségtelen párhuzamosság, átfedés, a nem kellő összehangoltság. Időnként egyes pártszervek és apparátusaik az állami szervek, az államapparátus feladatkörébe tartozó kérdések megoldásával is foglalkoznak. Ez csökkenti az állami vezetők hatáskörét, elmossa felelősségüket. Általában is, de különösen a KB osztályai részéről fokozni kell az állami szervek munkájának átfogó ellenőrzését, figyelmet fordítva egy-egy terület helyzetének elemzésére, a párt politikájának érvényesítésére.

Ugyanezen elveket kell érvényesíteni mind a középfokú, mind az alapszervezetek munkájában is.

A Központi Bizottság fontos feladatnak tartja az állami szervek pártirányításának további javítását, az alapelvek következetes gyakorlati érvényesítését.

2. A Központi Bizottság szükségesnek tartja:

– a Külügyminisztérium, a Belügyminisztérium, az Igazságügyi Minisztérium, a Legfőbb Ügyészség, a Legfelsőbb Bíróság, a Honvédelmi Minisztérium, a Művelődésügyi Minisztérium, továbbá a Rádió, Televízió és sajtószervek felsőszintű pártirányításában a jelenlegi rendszert továbbra is fenntartani;

– a szocialista törvényesség megtartása érdekében a párt által kidolgozott jogpolitikai elvek következetes érvényesítésének ellenőrzését, a bűnüldöző szervek összehangolt tevékenységének koordinálását továbbra is a párt központi és területi szervei végezzék.

A Központi Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, hogy ülésein e minisztériumokat rendszeresebben számoltassa be, mivel e szervek tevékenysége a kormányzati munka szerves részét képezi.[12]

3. A Központi Bizottság megbízza a Politikai Bizottságot, illetve a Titkárságot, tegyen intézkedéseket a párt- és állami szervek, illetve apparátusaik munkájában jelentkező szükségtelen párhuzamosságok, átfedések kiküszöbölésére. Ennek érdekében szükséges:

– a Központi Bizottság mellett működő bizottságok, munkaközösségek feladatkörének pontosabb körvonalazása, rendszeres fejlesztése;

– a KB osztályai állami szervekkel kapcsolatos feladatának és hatáskörének pontosabb meghatározása.

4. A Központi Bizottság végrehajtó szervei rendszeresen ellenőrizzék és segítsék az állami szerveknél a párt politikájának megvalósítását. A KB Titkársága rendszeresen ellenőrizze a határozatok végrehajtását. A Politikai Bizott-

[12] A Minisztertanács rendszeresen beszámoltatja a minisztériumokat egy-egy munkaterület helyzetéről, ami a KB határozata óta valóban a kormányzati munka szerves részévé vált. Erről a napisajtó rendszeresen tájékoztatja a közvéleményt.

ság, esetenként a Központi Bizottság is tűzze napirendre egyes határozatok végrehajtásának tapasztalatait. A KB Titkársága vizsgálja meg a végrehajtás ellenőrzésére irányuló átfogó terv kidolgozásának lehetőségét.

5. A Központi Bizottság Titkársága biztosítsa, hogy a KB osztályai fejlesszék munkakapcsolataikat a minisztériumi pártbizottságokkal, nyújtsanak segítséget munkájukhoz úgy, hogy az a pártélet egyéb területein ne csorbítsa a területi pártbizottságok hatáskörét.

6. A KB felhatalmazza a Politikai Bizottságot, hogy az állami szabályozásokkal párhuzamosan tegyen konkrét intézkedéseket az egyes állami szervek pártirányításának fejlesztésére.

24

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A TESTNEVELÉS ÉS SPORTMOZGALOM HELYZETÉRŐL ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEIRŐL

(1971. NOVEMBER 20.)

A Központi Bizottság 1971. november 3-i határozata elvileg állást foglalt a magyar testnevelési és sporttevékenység állami irányításának bevezetéséről.[1] Jelentésünkben tájékoztatjuk a Politikai Bizottságot a testnevelési és sportmozgalom helyzetéről, s javaslatokat teszünk a jelenlegi és a további tennivalókra.

A Politikai Bizottság ezt megelőzően 1967. szeptember 26-i ülésén foglalkozott a testnevelési és sportmozgalom helyzetével.[2] Kötelezte a Magyar Testnevelési és Sportszövetséget széles körű fejlődést szolgáló program megvalósítására. Ennek megfelelő átfogó terveket dolgoztak ki és fontos határozatok születtek a fejlődést szolgáló alapvető kérdésekben.

Az elmúlt négyéves időszakban a testnevelési és sportmozgalom több területén fejlődés tapasztalható. Az MTS vezetése jelentős erőfeszítéseket tett, hogy az előrelépést biztosítsa.

[1] Lásd a kötet 23. sz. dokumentumát.

[2] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó, 1974. 100–115. old.

Törekedett arra, hogy tovább szélesítse a mozgalom alapjait, biztosítsa az élsport magasabb színvonalát és megteremtse a szélesebb körű társadalmi összefogást. A haladás e területeken eltérő mértékű és nem egyértelmű, egyes – már sok éve fennálló – problémák nem nyertek megoldást.

A TÖMEGEK TESTNEVELÉSE ÉS SPORTJA

A tömegek rendszeres testedzése és részvétele a sportolásban össztársadalmi és egyéni érdek. Világszerte igen sok országban nagy felvilágosító kampányok folynak és szervezett testedzési mozgalmak tevékenykednek, hogy minél többen vegyenek részt a sportolás különböző formáiban egészségük megőrzése, fejlesztése érdekében. Nálunk a rendszeres testedzés – ha egyes részterületeken vannak is eredmények – nem kapja meg a szükséges figyelmet és támogatást a sportirányító szervektől. Nagy jelentőségű tömegtestnevelési kérdésekben ugyan készültek irányelvek, de ezeket az illetékesek nem tekintik magukénak. A munkahelyi sport-, szakszervezeti és KISZ-szervek nem szervezik hatékonyan és összehangoltan a dolgozók rendszeres sportolását. Az egészségügyi szervek felvilágosító és betegségmegelőző tevékenységükben nem adnak kellő hangsúlyt és szerepet a testedzésnek. Elsősorban irányítási és szervezeti viták miatt nem fejlődött a természetjárás, városrendezési, építési és anyagi okokra hivatkozva nem teremtették meg a lakóhelyi testedzés minimális feltételeit. Az üdülőhelyek nem nyújtanak elég lehetőséget a sportolásra. Nem rendelkezünk kellő számú, a hétvégi pihenőnapokon felkereshető üdülési és sportolási lehetőséget nyújtó centrumokkal. Az utóbbi években a beépítések miatt tovább csökkent a testedzésre, a sportpályák és létesítmények számára igénybe vehető különben is kevés szabad terület.

A sportegyesületek – néha anyagi okok miatt – nem engedik be a létesítményekbe a sportolni vágyókat. Nincsenek egyénileg vagy csoportosan bérelhető asztalitenisz-termek, teke- és teniszpályák, elenyészően kevés az úszási és a csónakázási lehetőség. A tömegsport-cikkek és felszerelések ára magas, minőségük gyenge. Télen a kevés fedett létesítmény miatt tovább csökken a rendszeres testedzésben részt vevők száma. Olyan testmozgási formák kerültek előtérbe – a propaganda is főleg erre ösztönöz – mint a lakásban végezhető torna, a sétálás, a kirándulás, a „kocogás".

A felvilágosító tevékenység fogyatékosságai és az erősen korlátozott lehetőségek ellenére is növekszik a sportolás iránti igény.

Az oktatási intézményekben folyó testnevelés a szocialista nevelés, a személyiségformálás szerves része. A testnevelés nem választható el az oktatásügy, a népegészségügy és a sportmozgalom fejlődésétől, kapcsolódnia kell az iskolához. A fejlődést befolyásolja az oktatásügy általános személyi, tárgyi és anyagi helyzete, valamint az irányító Művelődésügyi Minisztérium és az iskolákat fenntartó szervek tevékenysége, amely elmarad mind az igényektől, mind a követelményektől. Az iskolai testnevelés színvonala alacsony, tartalmi követelményei elavultak, a tanulók többségét inkább taszítja, mintsem igényt ébreszt bennük. A tanulóifjúság egészségi helyzete romlik. Az iskolákban sok az indokolatlanul vagy indokkal felmentett tanuló. (Kb. 50 ezer.)

A Budapesti Műszaki Egyetemen 1000 beteg hallgató közül 500 valamilyen mozgásszervi megbetegedésben szenved. Budapesten a sorozottak közül átlag 29 százalék egészségi okok miatt alkalmatlan katonai szolgálatra. A bevonuló fiatalok 2–3 százaléka az első hónapokban hasonló problémák miatt leszerel.

A testnevelésre előírt óraszám elégtelen, elmarad a megnövekedett követelményektől. Az általános iskolákban ez – elvileg – heti 2 óra, azonban szemléleti, személyi okok miatt és létesítmények hiányában nem mindenütt fordítják testnevelésre. Az óvodák többségében meghonosodó játékos testnevelési foglalkozásokat sok általános iskola alsó tagozatában nem követi folytatás.

A szakmunkástanuló-oktatásban csak részben biztosított a heti 2 óra, a harmadik évfolyamon általában már csak heti 1 testnevelési óra van. A felsőfokú oktatásban csupán az I–II. évfolyamnak kötelező a testnevelés heti 2 órában, de az Orvostudományi Egyetemen, az ELTE Természettudományi Karán, a Műszaki Egyetemen ebből csak egy órát tartanak meg. (A környező fejlett országokban már heti 3–5 óra a kötelező testnevelés!)

Az általános iskolákban 778 testnevelő hiányzik, 540 tanuló jut egy testnevelőre. Különösen az alsó tagozatoknál és a falusi iskolákban súlyos a helyzet. A középiskolákban 295 tanulóra jut egy szaktanár, a szakmunkásképző intézetekben 570 tanulót kell ellátnia egy testnevelőnek. Az iskolák sokszor nem igényelnek testnevelő tanárt, ugyanakkor a végzettek nagy része szívesebben vállal edzői munkát, mint vidéki tanári állást.

Az általános iskolákban egy tornateremre 911 tanuló, a középiskolákban 551 tanuló, a szakmunkásképző tanintézetekben 1768 tanuló jut. Ezekben az iskolatípusokban összesen 1211 tornaterem hiányzik. A felsőoktatási intézmények tornatermi ellátottsága 55 százalékos. A 3200 tanintézménynek csupán a fele rendelkezik sportpályával, és mindössze 29 uszoda áll a tanulók rendelkezésére. Sok helyütt hiányoznak a feltétlenül szükséges tornaeszközök, s a megle-

vők állapota is elmarad a minimális követelményektől. Mivel a sportszerek nem tartoznak a tanszerek kategóriájába, pótlásukról nem gondoskodnak. A testnevelési órák célirányos felhasználása sok tanintézetben kifogásolható. Nincs kellő törekvés a szabadtéri lehetőségek kihasználására sem.

A DIÁKSPORT HELYZETE

A tanórai testnevelést kiegészítő iskolai sport jelentős eszköze a sport- és ifjúsági mozgalom nevelő tevékenységének, alkalmat nyújt a szabad idő kulturált eltöltésére.

Az elmúlt években folyamatosan nőtt a sportolásban alkalomszerűen részt vevő tanulók száma. Mérhető eredmények jelzik a tanulók sport iránti érdeklődésének, igényének fokozódását. Az Úttörőszövetség az általános iskolai tanulók részére viszonylag rendszeres sportolási lehetőséget biztosít (Úttörő Olimpia, sportakciók, játékos foglalkozások keretében).

A középfokú tanintézményekben a fiataloknak mintegy egyharmada sportol többé-kevésbé rendszeresen (kb. 160 000 fő). Egyes tömegsportakcióik (VIT jelvényszerző verseny, Kongresszusi Kupa, Felszabadulási Jelvényszerző stb.) – az ifjúsági szövetség aktív közreműködésével, esetenként kezdeményezésével – a tanulók jelentős részét alkalomszerűen bevonják a sportba. A felsőfokú intézmények azonban már a hallgatóknak csupán 20 százalékát aktivizálják.

A diáksport egységes rendszere és megfelelő irányítása eddig nem valósult meg. Az oktatási intézmények a diáksportban nem vállalnak kielégítő szerepet, gyenge az ifjúsági szövetség befolyása, a sportszervek sem fordítanak megkülönböztetett figyelmet az iskolai sportmunkára. Megoldatlan a tanulók tömeges és rendszeres sportfoglalkoztatása. Működnek ugyan sportszakkörök, sportegyesületi szakosztályok, de a különben is minimális anyagi lehetőség, a testnevelők ideje és energiája szétforgácsolódik. Kevés a sporttal, a turisztikával törődő pedagógus. Az iskolai bajnokságok rendszerében főként azok a tanulók vesznek részt, akik egyesületben is versenyeznek. A sportegyesületek csak a tehetséges sportoló tanulókat foglalkoztatják.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT A FEGYVERES TESTÜLETEKBEN

A Magyar Néphadseregben és a belügyi egységeknél a sorállomány kötelező testnevelése és sportja hatékony, pozitív fejlődést mutat. Nehézséget jelent a bevonuló korosztály többségének gyenge fizikai felkészültsége, egyharmada nem tud úszni, 60 százaléka nem rendelkezik még a legszükségesebb állóké-

pességgel sem. A fegyveres testületeknél folyó kötelező testedzés egy részüknél pótolja a korábbi mozgáshiányt és hozzásegít az állandó igény kialakításához is. A honvédségi és belügyi sportegyesületek eredményes fejlődést biztosítanak a bevonult minősített versenyzők számára.

A Magyar Honvédelmi Szövetség fontos szerepet tölt be a honvédelmi, technikai sportok révén a tömeges sportmozgalom fejlődésében. Jelentős számú fiatal sportol rendszeresen a klubokban, egyre növekvő a honvédelmi előképzés során foglalkoztatott fiatalok száma. Jelentkezik azonban itt is bizonyos élsportcentrikus törekvés, amely tendenciájában gátolja a honvédelmi és technikai sportok egészséges, tömeges fejlődését.

AZ ÉLSPORT ÉS AZ UTÁNPÓTLÁS SZÍNVONALA, HELYZETE

A hazai élsport eredményessége a különböző sportágak nagy világversenyein, az olimpiákon a közhangulatot befolyásoló tényező. A versenymezőny szinte az összes sportág nemzetközi élvonalában kiszélesedett, így a versengés még kiélezettebbé vált. Ezért számos intézkedést és jelentős erőfeszítést kellett tenni, hogy a magyar élsport a hagyományoknak megfelelően a nemzetközi élvonalban maradjon, illetve oda felzárkózzék. Ennek érdekében a többi között:

- elkészült a sportágak távlati fejlesztési programja;
- érvényesül a sportágak differenciált fejlesztése, megtörtént az egyesületek „kiemelése";
- tervszerűen folyik az olimpiai felkészülés;
- magasabb teljesítményekre ösztönző új nyilvántartási és minősítési szabályzatot vezettek be;
- megvalósult az edzők és szakvezetők új anyagi ösztönzési rendszere;
- folyamatosan emelkedik a legfontosabb sportágak válogatott kereteinél és a kiemelt egyesületeknél dolgozó főfoglalkozású edzők száma;
- az utánpótlás nevelése az elfogadott fejlesztési terv alapján történik.

Az intézkedések elősegítették, hogy a magyar sportolók sikeresen szerepeltek a mexikói olimpiai játékokon, majd ezt követően sok sportág világ- és Európa-bajnokságán kiemelkedő eredményeket értek el, aranyérmeket és értékes helyezéseket szereztek.

A legutóbbi években azonban a különböző sportágakban tapasztalható fejlődés mellett megtorpanások, hullámzások, tartós visszaesések vannak. Ezek okai: vezetési problémák, a felkészítésben tapasztalható következetlenség, esetenkénti kapkodás, elbizakodottság, rossz formaidőzítés, a legmodernebb módszerek alkalmazásának mellőzése, a tehetséges, szorgalmas, kitartó munkát követelő szakemberek nem kellő támogatása, korszerű sporteszközök és felsze-

relések, megfelelő sportlétesítmények hiánya, a szakirányításban jelentkező következetlenség, néhány kiemelten kezelt egyesület anyagi helyzetének rendezetlensége.

Egyes sportágak jelenlegi nemzetközi erőviszonyait elemezve a következő állapítható meg:

– az élvonalba tartozunk a kötöttfogású birkózásban, kajak-kenuban, ökölvívásban, öttusában, vívásban, vízilabdában, kézilabdában, női röplabdában, asztaliteniszben, súlyemelésben, valamint az úszás és atlétika néhány számában;

– a nemzetközi élvonalat megközelítettük a szabadfogású birkózásban, cselgáncsban, tornában, íjászatban, vitorlázásban és a teniszben;

– a nemzetközi élvonaltól távolodtunk labdarúgásban, sportlövészetben;

– nem történt jelentősebb fejlődés általában az atlétikában és úszásban, evezésben, kerékpározásban, kosárlabdában, férfi röplabdában és a téli sportágakban.

Az elmúlt években a versenyzői létszám egyes sportágakban eltérően alakult. A labdajátékok sportágaiban emelkedés mutatkozott, az egyéni – elsősorban olimpiai – sportágakban viszont visszaesett a létszám. A sportágak élvonalába kerülni ma már távolról sem olyan vonzó a fiatalok számára, mint azelőtt. A rendszeres testedzés, a folyamatos felkészülés kemény munkát igényel, és sok lemondással jár együtt.

Az élsportra hatást gyakorol a sportolók és szakvezetők anyagi helyzete is. Anyagi ösztönzésük, megbecsülésük javult – néhány magas jövedelmű labdarúgót és edzőt kivéve –, életszínvonaluk a jó középszint körül alakul. A megoldatlan lakáshelyzet, a fokozott táplálkozáshoz szükséges anyagiak hiánya azonban hátrányosan befolyásolja sporttevékenységüket. Előfordulnak olyan esetek is – főleg alsóbb szinten –, amikor egyesületek és bázisszervek meg nem érdemelt vagy szabályokkal ellentétes juttatásokban részesítik a sportolókat.

Az élsport fejlődését továbbra is terhelik olyan nevelési és erkölcsi problémák, amelyek negatív hatást gyakorolnak az élsport egészére vagy egy-egy sportág helyzetére. Az élsportolók egy részének életmódja példakép lehet a fiatalok előtt. Alaptalanok a közvéleményben – a sajtó révén is – elterjedt hírek az élsportolók vagyonáról, fényűző életmódjáról. Tény viszont, hogy sportolók és sportvezetők többször belekeveredtek csempészési ügyekbe, szembekerülnek törvényekkel, rendeletekkel.

Az edzők és szakvezetők új ösztönzési rendszere a jobb munkát ismeri el. A sport színvonalának fejlődése növekvő követelményeket támaszt a szakemberekkel szemben, akik nem szívesen vállalják a függetlenített edzői funkciót. A különböző szintű edzőképzés nem követi eléggé az adott sportágakban bekövetkező gyors haladást, ritka a tervszerű önképzés. Az edzők munkáját ne-

hezíti az eredmények gyors, nemritkán türelmetlen megkövetelése, az illetéktelen beavatkozás munkájukba és hatáskörükbe.

Időnként fel nem oldható ellentét jelentkezik a válogatott és az egyesületi érdek között. A magyar sport nemzetközi hírnevét elsősorban válogatottjaink jó szereplése öregbíti, ugyanakkor ma már az egyre sokasodó rangos nemzetközi kupaküzdelmek is a sportág értékmérői. Emellett az egyesületek – érthetően – sokat adnak a magyar bajnokságban való jó szereplésre. Gyakori összeütközések forrása a központi és egyesületi felkészítés összhangjának hiánya. A nemzeti érdekek elsődlegességének érvényesítésében az MTS vezetése ért el eredményeket, de még ma is sűrűn lehet találkozni nyílt vagy burkolt ellenállással. Az érdekellentétek tompíthatók, de teljesen nem szüntethetők meg.

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy magas színvonalú sportolás, a nemzetközi jelentőségű eredmények állandó fejlesztése tudományos kutatás nélkül lehetetlen. A sport vonatkozású kutatómunkában végrehajtott szervezeti változások, a javuló személyi és tárgyi feltételek az előzőeknél kedvezőbb lehetőséget nyújtanak. Ennek azonban még csak kezdeti eredményei mutatkoznak a sportolók felkészítésében.

A szakmai tevékenységből jórészt hiányzik a tudományos igényesség. A fiatal szakemberek fokozott tudományos érdeklődésével szemben az idősebb korosztályúak inkább a „bevált módszerekhez" ragaszkodnak, hajlanak a konzervatív felfogásra. Sokszor nem fordítanak kellő figyelmet a szükséges nemzetközi információk beszerzésére, a külföldi kutatási eredmények megismerésére. A hazai kutatók témaválasztása szegényes, esetenként öncélú, a feltárt eredmények gyakorlati bevezetése lényeges javításra szorul. A sportorvosok még csak szerény részt vállalnak a kutatómunkában és az élsport segítésében.

Tervszerűbbé vált az utánpótlás nevelése. 32 egyesületben, illetve városban folyik sportiskolai képzés. A sportiskolások kiválasztását az 1969 óta folyamatosan létrehozott 62 testnevelés-tagozatos általános iskola segíti. Hozzájárulnak az eredményes kiválasztáshoz a mind több fiatalt mozgósító központi és megyei serdülő-sporttáborok, az úttörő olimpiák bővülő versenyalkalmai, a középiskolai bajnokságok, az évjáratos seregszemlék, az ifjúsági kupák és más tehetségkutató versenyek.

A sportiskolák fokozatosan megszilárdulnak, és ezzel párhuzamosan tért nyer a központi irányelvekre alapozott egységes szakmai képzés. Ugyanakkor még gyakori jelenség, hogy a kiválasztási rendszer liberalizmusa miatt nem csak a valóban tehetségesek jutnak be a sportiskolákba. Néhány nagy sportegyesületnél a képzésnek ezt a formáját még ma is kényszerű kötelezettségnek tekintik; élvonaluk kialakítását nem ezen keresztül, hanem változatlanul az átigazolásokkal biztosítják.

A hazai élsport színvonalát alapvetően befolyásoló tárgyi feltételek kedve-

zőtlenül alakulnak. Bár az utóbbi években a testnevelési és sportmozgalom anyagi alapjai a népgazdaság teherbíró képességével összhangban növekedtek, a fejlesztési lehetőségek hosszú időn át tartó hiánya, valamint az építőipari, vendéglátóipari és sportszerárak rohamos növekedése miatt nem biztosítanak kellő – az elvárásokkal és igényekkel arányos – fejlesztést.

Hazánk a fedett sportlétesítmények, korszerű versenyuszodák, munkacsarnokok és sporteszközök számát tekintve nem éri el a középmezőnybe tartozó országok színvonalát sem. Ma már a jelentősebb sportágak válogatott keretei részére is nagy gond a szükséges feltételek biztosítása az időtartamában lényegesen megnövelt és magas színvonalú felkészüléshez. A létesítmények társadalmi összefogással történő fejlesztése – a szükséges többirányú egyeztetés, az anyagi alapok biztosításának nehézkessége és az elhúzódó kivitelezés miatt – mindössze csekély lehetőséget teremt a felzárkózásra. Lehetőségeinket reálisan mérlegelve, szükségszerűen felvetődik: az egyre kiélezettebb nemzetközi sportvetélkedésben tudunk-e és meddig versenyben maradni nálunk jóval nagyobb, gazdagabb országokkal, amelyeknek döntő többsége hatalmas sportcélú beruházásokat folytat.

Ahhoz, hogy az élsportolók nemzetközi szintű eredményeket érhessenek el – illetve azokat megtarthassák –, szükséges a tárgyi feltételek fokozott ütemű javítása. Enélkül versenysportunk nem tud kielégítően fejlődni. Mindenképpen indokolt, hogy a központi beruházások között kiemelt helyen szerepeljen a Budapesti Sportcsarnok és a nemzetközi méretű 50 m-es fedett uszoda megépítése.

A TESTNEVELÉS ÉS A SPORTMOZGALOM VEZETÉSE

Az MTS vezető szerveinek tevékenységében erősödött a tervszerűség. A mozgalom több területén átfogó programok, határozatok és konkrét intézkedések születtek, elkészült a 15 éves távlati fejlesztési terv. Megszűnt az a felfogás és gyakorlat, hogy minden sporttevékenység kizárólag az MTS irányításával és szervezeti kereteiben végezhető. Továbbra is gondot képez azonban egyes meghatározások és fogalmak különböző értelmezése. Ilyenek: az MTS, a sportegyesületek szövetsége, az élsport és a tömegsport viszonya stb. Egyes fontos részterületeken – nemzetközi sportpolitikánkban, a kádermunkában – nincs hosszú távra kidolgozott elképzelés.

Az MTS vezetése törekedett a választott testületek szerepének növelésére, a testületek tagjainak aktivizálására – mindez azonban nem valósult meg kellő hatékonysággal. Az MTS Országos Tanácsa a nagy létszáma, összetétele és a gyakori személycserék miatt továbbra is formálisan működik.

Az MTS Elnöksége és szűkebb vezetése még mindig túl sok részletkérdéssel foglalkozik, elaprózza magát, gyakran nem képes kitérni lényegtelen problémák elől. Az irányító munka színvonala, hatékonysága, a határozatok egy részének előkészítése és végrehajtásának ellenőrzése sok kívánnivalót hagy maga után. Az állami tömegszervezeti és társadalmi szervek tevékenyebben vesznek részt a testnevelés és sport irányításában, szervezésében, aktívan együttműködnek az MTS-sel. A közös tennivalókat két- és több oldalú megállapodásokban, munkaprogramokban rögzítették. A tanácsok, a vállalatok és az intézmények a korábbinál nagyobb anyagi részt vállalnak a sport fejlesztésében. Ennek ellenére több kérdésben még mindig nem egyértelműen tisztázott a felelősség, a hatás- és jogkör; az állami szervek az MTS javaslatait és észrevételeit figyelmen kívül hagyják.

A sportági szakszövetségek munkájában előrelépés történt. Egyes kérdésekben azonban nem rendelkeznek megfelelő hatáskörrel, illetve a meglevő hatáskörrel nem élnek eléggé. Jelenleg nem tudnak eleget tenni azon feladatuknak, hogy – az MTS szakmai irányító, tanácsadó és végrehajtó szerveiként – felelősek legyenek egész sportáguk erkölcsi-szakmai állapotáért.

A sportegyesületek – a Politikai Bizottság határozatának megfelelően – önálló társadalmi szervezetekké váltak. A központilag kiemelt sportegyesületek bázisszerveinek bevonásával ötéves fejlesztési program készült. A megnövekedett egyesületi hatáskörrel csak a viszonylag pénzügyileg is rendben levő „nagy egyesületek" élnek, a kisebbek nem tudják azt kiaknázni, az egyesületi vezetés színvonala nem növekedett kellő mértékben. Az önállóságot néhol a függetlenséggel tévesztették össze, és több helyütt komoly gondot okoz a bázisszervek vezetőinek indokolatlan beavatkozása a sportegyesületek életébe.

A magyar sport szervezetében eddig bekövetkezett gyakori változások, illetve a változtatásokra vonatkozó meg-megújuló elképzelések érthetően bizonytalanságot okoznak. Ez megmutatkozik a vezetésben, az apparátusnál és érzékelhető a sportolók között is.

A TESTNEVELÉS ÉS A SPORTMOZGALOM PÁRTIRÁNYÍTÁSA

A párt irányító szerepe és tevékenysége – a PB határozatának megfelelően – a testnevelési és sportmozgalomban működő párttagok útján valósul meg. A pártszervek az elmúlt négy évben a sportmozgalom különböző vezető szerveibe több ezer párttagot küldtek pártmegbízatással. A párttagok többsége hivatástudattal és megfelelő politikai, szakmai felkészültséggel, öntevékenyen dolgozik a sportpolitikai célkitűzések megvalósításáért. A különböző szintű pártszervek befolyásolják a sportszervek és sportegyesületek tevékenységét, folya-

matosan – évenként rendszerint egy-két alkalommal – tárgyalják területük sportmozgalmának helyzetét, a kommunisták feladatait.

A testnevelési és sportmozgalom pártirányítása – elveiben, módszereiben és szervezetében – a tömegszervezetek pártirányításához hasonló. Összességében a pártirányítás és ellenőrzés azonban jelenleg nem kielégítő, mivel nem alkalmazkodik kellően ahhoz a sajátos helyzethez, hogy a testnevelési és sportmozgalom egyrészt állami, másrészt társadalmi jellegű. A gyakorlati pártmunkában rendszertelen, nem egységes és nem elég hatékony az állami, társadalmi és tömegszervezetek sporttevékenységének koordinálása. Nem valósult meg érdemi segítés, pártellenőrzés a megyei pártbizottságok, az állami szervek, az MTS és a tömegszervezetek irányításában –, és nincs megfelelő koordináció. Az MTS Országos Tanácsában és az országos szakszövetségekben dolgozó kommunistákkal a Központi Bizottságnak nincs szervezett kapcsolata. Kommunista sportaktíva értekezlet központi szinten 1965 óta nem volt. Rendezetlen az olyan nagy sportegyesületek és klubok általános helyzete és pártirányítása, ahol a bázis és az irányító pártbizottság nem azonos. (Vasas, FTC, MTK, VM-Egyetértés, BVSC, Postás stb.)

A sportszervek és egyesületek pártirányításában további tartalmi problémák is tapasztalhatók. Több esetben a sportpolitika érvényesítését pusztán anyagi-pénzügyi és sportszakmai kérdésnek tartják és a tervszerű káderмunka helyett sok energiát fordítanak az egyes személyek, csoportok közötti ellentétek „egyeztetésé"-re. Továbbra is gondot okoz, hogy egyes pártszervezetekben a sportmozgalom pártirányítása alig jelent többet a labdarúgó-szakosztály ügyeivel való foglalkozásnál. A sportegyesületek vezetőségeiben dolgozó párttagok politikai irányítása, tájékoztatása, beszámoltatása nem rendszeres. A sportmozgalomban szerzett tapasztalatok, a sportolókat és sportvezetőket foglalkoztató kérdések politikai elemzése nem folyamatos. Különböző bázisszerveknél egyes vezetők az anyagi támogatást – helytelenül – személyes támogatásként fogják fel és sok esetben a sportpolitikai célkitűzésekkel ellentétes saját koncepciójuk elfogadásához kötik. Nincs kellő következetesség a sporterkölcsöket sértő anyagi és morális problémák elleni fellépésben. A párt és állami tömegkommunikációban nem rendszeres a sportpolitikai célok érvényesítésének segítése, a problémák elemző felvetése, a közvélemény helyes orientálása.

*

A Politikai Bizottság összefoglalóan megállapítja:

1. Az iskolai testnevelés és sport jelenlegi állapotában már nem alkalmas az ifjúság és ennek nyomán az egész lakosság testkultúrájának kibontakoztatására; nem tud megfelelni az egyéb fontos (pl. egészségségügyi, honvédelmi) követelményeknek. Nem képezheti – a többi között – a minőségi sport megfele-

lő bázisát sem. Ezért fejlesztését a következő időszakban az állami iskolapolitika és sportpolitika hangsúlyos feladatává kell tenni. Alapvető követelmény, hogy az iskolai testnevelés és sport fő funkcióihoz megfelelő feltételeket biztosítsunk.

2. A lakosság tömeges testedzését és sportolását nem sikerült az elmúlt években számottevően fejleszteni, noha a szakszervezetek és szövetkezetek aktivitása e területen növekedett. A jövőben – a tapasztalatok szerint – a tömegsport fejlesztésének súlypontját a lakosság körében végzett felvilágosító és aktivizáló munka, a létesítmények fejlesztése kell hogy képezze, összefüggésben a helyi erőforrások mozgósításával, az egyénileg is űzhető sportolási módok fejlesztésével, a sporteszközök gyártásának és forgalmazásának (árainak) rendezésével.

3. A versenysport és élsport helyzete – amelynek megítélésénél figyelembe kell venni a nemzetközi versenysport dinamikus fejlődését, a hazai versenysport hiányos ellátottságát, valamint a nem elég hatékony központi irányítás problémáit is – arra enged következtetni: versenysportunk egyre nehezebben őrizheti meg a nemzetközi élsportban elfoglalt helyét. A fejlesztésnek a következő időszakban a versenysport belső arányainak rendezésére, a működési feltételek (elsősorban a létesítmények) fejlesztésére és a központi irányelvek valóra váltásának megszervezésére kell összpontosulnia. A hazai élsport jelentős részét tömörítő nagy sportegyesületek a minisztériumok, nagyvállalatok és országos hatáskörű állami és szövetkezeti szervek bázisán működjenek.

4. A testnevelés és sport pénzügyi ellátásának fejlesztésében a támogatások célirányosságára kell törekedni, ugyanakkor a finanszírozási rendszert a hatékony költséggazdálkodás irányában kell továbbfejleszteni.

5. Az MTS 1967-ben tömegszervezetből társadalmi szervvé alakult át, amely a társszervek – (állami, társadalmi és tömegszervezetek) közreműködésével fejti ki tevékenységét. A sportegyesületek önálló társadalmi szervezetként működnek, az MTS ezek szövetsége. Az MTS irányító szerepe a területi és ágazati elv alapján épül fel és erősödik a sportági szakszövetségek szakmai irányító munkája. E változásokkal feloldódott a korábbi évek merev centralizmusa, mely szerint minden testnevelési és sporttevékenység csak az MTS keretében folyhat. A jelenlegi irányítási rendszerben viszont bonyolult az MTS és területi szervei, az állami, szövetkezeti, tömegszervezeti szervek, a sportági szakszövetségek, az egyesületek közötti együttműködés kialakítása. Elvész a személyi, az egyesületi, szakszövetségi felelősség és önállóság, valamint a társadalmi ellenőrzés. A helyzetet tovább motiválja, hogy a mozgalom egyes kérdéseiben (válogatott keretek, nemzetközi sportkapcsolatok stb.) viszont centralizációnak kell érvényesülni. Az így kialakult helyzet miatt a jelenlegi szervezeti rendszerben a koordinációs problémák nagy tömege jelentkezik. Az irányítási és

szervezeti rendszert úgy kell átalakítani, hogy a sporttevékenység központi irányítását állami feladatnak kell tekinteni.

6. A testnevelési és sportmozgalom pártirányításában nem bizonyult elég hatékonynak, hogy továbbra is a tömegszervezetek pártirányításához volt hasonló. A testnevelési és sportmozgalom sajátos helyzetét, szervezeti és irányítási rendszerének változását figyelembe véve kell kidolgozni a testnevelés és sport pártirányításának tartalmi célkitűzéseit, főbb módszereit, szervezeti és személyi feltételeit.[3]

25

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A RÁDIÓ MŰSORPOLITIKÁJÁRÓL, MŰSORAIRÓL ÉS A FEJLESZTÉSI TERVEKRŐL[1]

(1971. NOVEMBER 23.)

I

A X. pártkongresszus határozatai, a párt általános politikai vonala alapján a Magyar Rádió műsorpolitikájában a következő fő célkitűzésekre összpontosítjuk erőfeszítéseinket:

1. Fokozzuk műsoraink eszmei hatékonyságát: műsoraink legyenek aktuálisak és valósághűek, gazdagítsuk érvanyagunkat, alkalmazzunk szigorúbb ideológiai és esztétikai mércét.

2. Előtérbe állítjuk a munkások, a parasztok mindennapi életével foglalkozó témákat, nagyobb szerepet kell kapnia a jó munka méltatásának.

3. Hatékonyabban segítjük a szocialista elveinknek megfelelő erkölcsi felfogás érvényesülését, határozottabban fellépünk a kispolgári magatartás, az önzés, a társadalmi közömbösség ellen, mindaz ellen, ami ellenkezik a szocializmus erkölcsi követelményrendszerével.

[3] A továbbiakban a határozat a szervezeti intézkedésekkel foglalkozik, amelyeknek végrehajtásáról lásd e kötet 59. sz. dokumentumát.

[1] Az Agitációs és Propaganda Bizottság a Rádió Elnökségének a jelentése alapján alakította ki állásfoglalását.

4. Jobban kell ellatni feladatainkat a kozművelodésben, nagyobb gondot fordítva a munkasok, a mezogazdasagi dolgozok es a fiatalok specialis művelodési problémainak feltárasára és azok megoldására.

5. Fontos feladata a Rádionak a szocialista demokratizmus, a kozéleti érdeklődés fejlesztésének segítése, s ezen belul a tarsadalmi konfliktusok bemutatása, a konstruktív hozzájárulás az erdekek felismertetéséhez, szembesitéséhez és egyeztetéséhez.

6. A művészeti műsormunka gyakorlatában kovetkezetesebben elonyben részesitjuk az eszmeileg egyértelmű szocialista alkotásokat. Emeljük a művészi műhelymunka színvonalát, nagyobb szerkesztoi igényességgel biraljuk el és magasabb rendezoi színvonalon realizáljuk a bemutatandó műsorokat.

7. Szaporítani kell a „szolgáltató" jellegű musorokat, amelyek bizonyos kérdésekben tajékoztatnak, visszatérnek az intezkedesekre es ilyen új műsortipusok kialakításával erősiteni kell a kozonséggel fenntartott kapcsolatokat.

8. Erősíteni kell a proletár internacionalizmus, a szocialista országok kozotti barátság eszméjét; ismertetni, megértetni a Szovjetunio, az SZKP szerepet a szocialista kozosségben, a nemzetkozi munkásmozgalomban. Közönségunket a Szovjetunió szeretetére és becsulésére kell nevelnunk.

A HAZAI RADIÓZAS FEJLŐDÉSE

A Magyar Rádiónak 1971. január 1-én 2 millió 530 000 előfizetője volt. 100 háztartásra országosan 76 előfizető jut, Budapesten 85, vidéken, kozsegekben 71. A készulékvásárlás gyorsan nó, bar nem beszelhetunk telitettségrol. Míg 1965-ben a kereskedelem 143 000 új rádiókészuléket adott el, 1970-ben már 641 000 darabot. (Ennek 85 százaléka a hordozható készulék.)[2]

A televízió rohamos elterjedése következtében kulonosen az esti órákban csokkent a rádió hallgatottsaga. 1969-es adatok szerint a felnótt lakosság 74 szazaléka mindennap, 12 szazaleka hetenként tobb alkalommal, 3 százaléka pedig altalában hetenként egyszer hallgat radióműsort.[3]

A rádiózásnak ma három csúcsidószaka van: a reggel, a dél (a Déli Krónika hallgatottsága ma már felulmúlja a reggeliét), valamint a késó délután–

[2] A radioelofizetok szama evek ota ket es fel millio korul stagnal Ugyanakkor a keszulekek szama dinamikusan nő A lakossag evente kb felmillio uj radiokeszuleket vasarol Mind tobb az olyan csaladok szama, ahol 2–3 vagy tobb keszulek is van Felmerések szerint 100 munkas es szellemi dolgozó haztartasaban 148 radiokeszulek van, 100 paraszti es kettos jovedelmu haztartasban 113 1974 vegen mintegy 5 millio keszulek volt a lakossag birtokaban, s kozelitünk a telitettseg fele, a radio az elet nelkulozhetetlen reszeve, mondhatni elsodleges szolgaltatássa valt

[3] A felmerések szerint az utobbi 5 evben a radiohallgatasra forditott osszido emelkedő tendenciat mutat. Ez azzal is osszefugg, hogy a radiomusor gazdagabba, differencialtabbá valt, csokkent a fovaros-centrikussaga Ezt a Radio olyan korülmenyek kozott erte el, amikor a veteli viszonyok hazai adohalozatunk viszonylagos elmaradasa miatt romlottak, s amikor a tomegkommunikacio mas agazataiban tobbszorosen nagyobb fejlődés ment végbe

kora este (jóval kevesebb hallgatóval, mint a megelőző kettő). Érdekes jelenség, hogy a közönség a hét végén (szombaton–vasárnap) kevesebbet hallgat rádiót, mint hétköznap.

1966-ban és 1969-ben a Rádió nagyobb arányú műsorreformot hajtott végre. Bevezettük a Reggeli, majd a Déli Krónikát, a Petőfi adó egész nap folyamatosan sugároz programot, kibővítettük az URH program adásidejét. Jelenleg a Kossuth, Petőfi és URH adók együttesen napi 44 óra 50 perc műsort szolgáltatnak.

Az elmúlt évek során a műsor belső arányai alapvetően nem változtak.

A műsorban tovább erősödött az aktualitás, a pártos, hiteles tájékoztatás, színvonalasabb lett a zenei műsorszolgáltatás, fejlődött a természettudományos és a technikai ismeretterjesztés, a művészi szórakoztatás új típusai formálódtak ki, s népszerűvé váltak a közönséggel való kapcsolaton alapuló új műsorok.

A POLITIKAI MŰSOROK

Az összműsor 18–20 százalékát politikai műsorok teszik ki, ami mennyiségileg elegendőnek látszik.

Különös gondot fordítottunk a hír és információs jellegű műsorszolgáltatás fejlesztésére. Jelenleg 29 híradásunk van. A Krónikákban szaporítottuk a kommentárok, hírmagyarázatok számát.

Agitációs műsorainkban törekszünk a párt politikájának, határozatainak megvalósítását gátló és a szocialista morált, közfelfogást sértő, negatív jelenségek bírálatára, az érzelmi és értelmi ráhatás együttes érvényesítésére, a tényszerűségre, az agitáció dokumentatív jellegének erősítésére. Figyelmet fordítunk a jogok és kötelességek együttes megkövetelésére, a társadalmi felelősségtudat növelésére.

A fenti céloknak megfelelően több új műsortípust alakítottunk ki – pl. „168 óra", „Így élünk", „Vendégségben X. Y.-nál", „Ifjúsági randevú", „Táskarádió", „Törvénykönyv" stb.

Több olyan műsor jött létre, amelyben a közönség véleményt mondhat, kérdezhet, s ez a közönséggel való politikai kapcsolatok erősítésére is lehetőséget ad. Több ilyen műsorunk van („Sajtókonferencia", „Különleges tudakozó", „Nyitott stúdió", „Mikrofórum", „Polpresszó").

A politikai műsorok hatékonyságán javítani kell.

A témaválasztás sokkal szélesebbé és életszerűbbé vált, a Rádió általában beszámol a külföldi s a hazai eseményekről. A közönség igénye az eseményekről történő tájékoztatás iránt megnőtt. Igénylik a teljesebb, sokoldalúbb információt, de ennek sokszor nem tudunk megfelelően eleget tenni. Közérdeklődésre számot tartó eseményeknél néha nagyon szűkszavúak vagyunk vagy késünk, s így a közönség egy része a nyugati rádiókra hagyatkozik; ez

rontja tájékoztatásunk hitelességét. A számunkra kedvezőtlen eseményeknél gyakori még a tétovázás, a bizonytalankodás.

A minisztériumok, a vállalatok, a közép- és alsó szintű állami és gazdasági szervek gyakran megtagadják vagy megnehezítik a hiteles információt.

A társadalmunkat bemutató műsorok színvonala, témaválasztása nem kielégítő. Sokszor nem foglalkozunk az embereket érintő aktuális problémákkal, s nem tudunk időben meggyőző választ adni rájuk.

A politikai műsorok nem eléggé differenciáltak. Az egyes társadalmi rétegek speciális igényeinek, problémáinak nagyobb teret kellene kapniuk.

A politikailag (és kulturálisan is) alacsony műveltségű (különösen a falusi, tanyasi, ingázó) rétegekhez szóló műsorok hatásfoka nagyon gyenge.

A publicisztika színvonalát nem tudtuk javítani. Hiányoznak a nagyon népszerű, egyéni hangvételű rádiókommentárok.

A riporteri munkában kísért a rutin, a sablon, a túlbeszélés, ritka az egyéni hangvétel.

Még mindig erős a főváros-centrikusság.

A vidékről szóló aktuális anyagok nem elég színvonalasak, gyakran perifferikusak.

A MŰVÉSZETI MŰSOROK

A művészi műsorterületeken a műsorpolitika alapvető koncepciója:

– zenei, irodalmi művek bemutatásával a művészet igazi értékeit a legszélesebb közönséghez eljuttatni,

– ismeretterjesztő és kritikai műsorokkal orientálni a közönséget,

– segíteni, támogatni az amatőr, működvelő tevékenységet, a művelődési klubokat, csoportokat,

– a közönség igényét az igazi művészeti élményre felébreszteni, ízlését pozitívan befolyásolni.

A Rádió zenei tevékenységét mind az alkotók, a Zeneművész Szövetség, mind a közönség elismeri, bár sok esetben vannak viták, eltérő értékelések.

A világ zenei irodalmának kincseit a legjobb előadóművészek tolmácsolásában igyekszünk közkinccsé tenni. Az új magyar zeneművek nagy többségét a Rádió mutatja be. Különböző akciókat szervezünk a komoly zene iránti érdeklődés felkeltésére, illetve az amatőr zenei tevékenység támogatására (Országos Bartók műveltségi verseny, „Ki nyer ma", „Kóruspódium", „Éneklő Ifjúság" stb.).

A Rádió együttesei: a Szimfonikus zenekar, az Énekkar, a Gyermekkórus nagy tekintélyt vívott ki a hazai és a nemzetközi zenei életben.

1971-ben erőfeszítéseket tettünk a folklór műsorok fejlesztésére, nemcsak zenei, hanem irodalmi területen is.

A tánc- és könnyűzene az összműsor 10 százalékát teszi ki, s tükrözi az országos színvonalat. Tánczenénkben ugyanakkor jócskán van még kommersz elem, sok a silány szöveg és a gyenge előadói teljesítmény.

Zenei műsormunkánk legfőbb fogyatékossága, hogy erőfeszítéseink az igazi művészi zene megkedveltetésére nincsenek arányban az elért eredményekkel.

Az irodalmi műsoroknak nagy hagyományai vannak. A közönség igényli és kedveli a színházi közvetítéseket, a rádiójátékokat, az irodalmi művek feldolgozásait, a folytatásos regényfelolvasásokat. Évente 50 hangjátékot mutatunk be. A magyar és külföldi kortárs irodalom java a műsorba kerül. Nagy szerepe van a klasszikus irodalmi művek bemutatásának és rendszeres műsoron tartásának.

Az írók legtöbbjével szoros kapcsolatban állunk, támogatjuk a fiatal tehetségeket. Nagyobb akciók szolgálják az irodalom népszerűsítését és megszerettetését. (Sorozatok hangzottak el elfelejtett magyar drámákról; bemutattuk 25 év magyar hangjátékait, megrendeztük a magyar nyelv, valamint a magyar népköltészet hetét, a költészet napját, sok műsorban emlékeztünk meg a Könyvhétről.) Jó visszhangot váltott ki az elmúlt évben megrendezett „Szóljatok szép szavak" című ifjúsági műsorsorozat, amely az amatőr ifjúsági színpadi együtteseknek biztosított országos pódiumot. A vidéki irodalmi esteken igyekszünk az ország különböző tájain élő s alkotó írók műveit bemutatni.

Irodalomkritikai műsoraink jórészt a szakmának szólnak, nem minősítenek eléggé, gyakran kerülik az állásfoglalást irodalom- és kultúrpolitikánk kérdéseiben. Visszaesett a dokumentumjátékok száma, és színvonaluk sem üti meg a kívánt mértéket. Az adaptációk művészi színvonala sem egyenletes, közöttük elég sok az alacsony színvonalú.

A művészi műsormunka gyakorlatában következetesebben kell előnyben részesíteni az eszmeileg egyértelmű szocialista alkotásokat.

A művészi szórakoztatásban jelentős erőfeszítések történtek a műfaji skála bővítésére, a színvonal emelésére, az ízléstelen tendenciák kiszorítására. Szórakoztató műsorainkban igyekszünk nemes irodalmi és zenei anyagokat is felhasználni. Biztató eredmény a havonta jelentkező Kabarészínház.

Keressük a szórakoztatás korszerű, szocialista tartalmi és formai jegyeit. A legfontosabbnak azt tartjuk, hogy szórakoztatásunk kulturált, ízléses legyen, és ne terjessze a nyugati életfelfogást, ne engedje beszüremleni az individualista, kispolgári szemléletet.

A rádió-rendezői munka fejlődött, bár sok nehézséggel küzd. Ma már ritkábban jut érvényre a naturalista rendezői felfogás, rendezőink általában a rádió sajátosságainak jobban megfelelő művészi megoldásokat alkalmaznak. Egyenletesebb színészfoglalkoztatás megvalósítására törekszünk, a vidéki városokban működő színészeket fokozott mértékben vonjuk be a rádió mun-

kájába. E területen jelentős haladás azonban csak akkor fog bekövetkezni, ha vidéki stúdióink alkalmasak lesznek művészi műsorok színvonalas felvételére is.

AZ ISMERETTERJESZTŐ MŰSOROK

A korszerű ismereti anyagban tapasztalható változásoknak megfelelően ismeretterjesztésünkben is bekövetkeztek bizonyos tematikai arányeltolódások. Nagyobb helyet kaptak a társadalomtudomány legújabb kutatásainak eredményei, azok marxista elemzése. Előtérbe kerültek a természettudományos és a technikai ismeretek, a tudományok kölcsönhatásának és egymáshoz kapcsolódásának bemutatása. Műsoraink között több olyan is van, amely 10–15 éves múltra tekint vissza, mégis változatlanul népszerű (Rádiólexikon, Kíváncsiak Klubja).

Kialakult, kifejlődött és stabilizálódott az iskolarádió. A tanyasi általános iskolák összevont I–IV. osztályai számára indított „Nyitnikék" sorozat jelentős visszhangot, érdeklődést váltott ki. Sajnos, általános és középiskoláink nem használják fel eléggé az iskolarádió műsorait.

Ismeretterjesztésünk gyengesége, hogy nem eléggé differenciál, az alacsonyabb műveltségű, a 8 osztályú általános iskola szintjén levő közönség részére kevés vonzó, érdekes ismeretterjesztő műsorunk van. (Sokszor a 10–14 éves gyermekekhez szóló műsoraink töltik be ezt a funkciót, s ezért sok felnőtt is hallgatja őket.)

FŐ CÉLKITŰZÉSEK A MŰSORSZERKESZTÉSBEN

A műsorszerkesztés gyakorlatában fő célkitűzéseink az alábbiak:
Nagy figyelmet fordítunk a jelentős műsorakciókra és vállalkozásokra. Folytatjuk a korábban elkezdett akciókat, mint pl. az Éneklő Ifjúság, Kóruspódium, megrendezzük a szovjet hangjáték hetét, a lengyel hangjátékciklust. Kétoldalú szórakoztató műsort szervezünk a moszkvai, berlini, ljubljanai rádióval, megrendezzük a költészet, a magyar nyelv, a magyar népdal és a magyar népköltészet hetét, valamint a magyar zenei előadóművészek hónapját.

A Rádió kulturális szervező szerepét is jobban ki kell aknázni, javítanunk kell kapcsolatainkat, konkrét, összehangolt együttműködésünket más kulturális intézményekkel, szervekkel.

Erőfeszítéseinket néhány elhanyagolt műsorterületre összpontosítjuk (dokumentumműsorok, dokumentumjátékok). Javítjuk a vitaműsorok témaválasztását. Több, műfajilag változatosabb rétegműsorra van szükség.

Felülvizsgáljuk a hétvége (szombat és vasárnap) műsorstruktúráját és műsortípusait, néhány új műsort vezetünk be, és szombat–vasárnap az URH adásidejét némileg bővítjük, növelve a műsorválasztékot (legalább a hét végén).

A fáradt, „megöregedett" műsorokat gyorsabb ütemben kell felcserélnünk új műsorokkal.

A KÁDERHELYZET

Műsoraink színvonala a vezetés és kádereink színvonalától függ. Mind a politikai, mind a művészeti és ismeretterjesztő műsorterületen támaszkodhatunk a Rádióban kialakult törzsgárdára. Az utóbbi 2–3 évben előtérbe került a fiatalítás, jó néhány fiatal, tehetséges újságíró, szerkesztő, rendező került hozzánk. A fiatal utánpótlás politikai nevelése, szakmai fejlődésük meggyorsítása, beilleszkedésük elősegítése a vezetés egyik napirenden levő, legfontosabb kötelessége.

A FEJLESZTÉSI TERVEK

A Központi Bizottság mellett működő Agitációs és Propaganda Bizottság már 1965-ben fő vonásaiban jóváhagyta a Rádió műsorfejlesztési elképzeléseit, amelyeket később részletesen kidolgoztunk és „A hetvenes évek Rádiója" címen közreadtunk. Ez ma is alapul szolgál fejlesztési terveinknek.

A Rádió fejlesztési elképzeléseinél a következőkből indultunk ki:

A gazdasági struktúrában bekövetkezett változások, a technikai civilizáció fejlődése, az életszínvonal emelkedése, a városiasodás, a falusi életmódban végbemenő nagyarányú változások, a műveltségi igények növekedése (a jelentős fehér foltok és az ellentmondások ellenére is), a szabadidő-struktúra átalakulása, a televízió gyors térhódítása új helyzetet teremtett a rádiózás számára.

A Rádió megtalálja új helyét a tömegkommunikációs eszközök között. Biztonsággal állítható, hogy szerepe, jelentősége mint a széles tömegek közötti politikai propaganda, az ismeretterjesztés, a zenei és az irodalmi műveltség terjesztésének eszköze – megváltozik, de nem csökken.

A Rádiónak jobban ki kell használnia előnyeit. Nem szükséges „totálisan" mindennel foglalkoznia, mint eddig, illetve jobban kell összpontosítania azokra a témákra, műfajokra, amelyeket mindenekelőtt a rádió tud kielégíteni.

A rádiózási szokások alapvetően megváltoztak, s ezekhez jobban kell alkalmazkodnunk.

Sokkal nagyobb műsorválasztékot kell nyújtani, biztosítani kell, hogy az egyes napszakokban a közönség többféle műsor között válogathasson.

Differenciáltabb műsorpolitikát és szerkesztést kell megvalósítani, jobban ki kell elégíteni a kisebb rétegek és hallgatói csoportok érdeklődését és igényeit is.

A műsorszerkesztésnek jobban figyelembe kell vennie, hogy százezrek hall-

gatják a rádiót más tevékenység közben is. Nagyobb figyelmet kell fordítani a csendes munkahelyeken lehetséges rádiózásra.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság által 1965-ben jóváhagyott koncepciót, a három profilú műsorszolgáltatás bevezetését elsősorban az adó-feltételek hiánya miatt nem tudtuk megvalósítani. E koncepció realizálása szükségessé teszi a három országos rádióműsor profiljainak markánsabb elválasztását. Eszerint a Kossuth adó alapjában véve a jelenlegi funkciókat teljesítő országos fő program lenne, itt hangoznak el a fő híradások, a hírösszefoglaló krónikák, továbbá a legjelentősebb reprezentatív zenei, irodalmi, művészeti, szórakoztató és ismeretterjesztő műsorok. A Petőfi-műsor fokozatosan informatív-szórakoztató programmá alakul át. Az óránként elhangzó hírek mellett sok könnyű szórakoztató zenei programot, magazinszerű műsort sugározna. Terveink szerint ez a műsor a nemzetközi gyakorlathoz hasonlóan 24 órás programot szolgáltatna. A 3. műsor, amelyet kizárólag URH-n sugároznánk, napi 16 órában igényes művészi, zenei, irodalmi, társadalompolitikai és ismeretterjesztő műsorokat adna. Ezzel a három adó jelenlegi egymást kiegészítő „vegyes" jellege megszűnne, és nagyobb műsorválasztékkal, jobban tudnánk kielégíteni a differenciált igényeket.

A műsorstruktúra eddigi reformjai során már megtettük az első lépéseket a fenti profilírozásra, azonban annak következetes véghezvitele késik. A legsúlyosabb probléma és elmaradás az adóhálózat fejlődésében van. Az adók vételi lehetőségeinek alapvető megjavítása nélkül nem lehetséges a programok profilírozása, a műsorválaszték növelése és a rádió hagyományos funkciójának betöltése.

Fejlesztési tervünket két lépcsőben kívánjuk megvalósítani:

– a 3. programot vivő URH adók legalább egy részének kiépítése után, remélhetőleg 1973–74-ben;

– ezt követően a 70-es évek végére történhet meg a profilok teljes kialakítása.

Terveinkben szerepel egy nagyzenekari stúdió és néhány kisebb stúdió építése, mert a stúdió-helyzet egyáltalán nem kielégítő.

II

Az Agitációs és Propaganda Bizottság – az előterjesztés és a vita alapján – megállapította: a Rádió munkája, műsorpolitikája a X. pártkongresszus óta jelentősen fejlődött. Ez elsősorban abban jut kifejezésre, hogy a műsorok behatóbban foglalkoznak a társadalmi élet problémáival. A műsorokban tovább erősödött az aktualitás, növekedett a hiteles tájékoztatás pártossága, javult a

természettudományos és technikai ismeretterjesztés, színvonalasabb lett a zenei műsorszolgáltatás, a művészi szórakoztatás új típusai fejlődtek ki, s népszerűvé váltak a közönséggel való kapcsolaton alapuló új műsorok.

1. A Magyar Rádió műsorpolitikájában összpontosítsa erőfeszítéseit az alábbi fő célok elérésére:

– a műsorok eszmei színvonalának emelésére;

– a szocialista építőmunka és eredményeinek sokoldalú bemutatására; ösztönözzön a tudatos és magasabb színvonalú egységes cselekvésre, a munkafegyelem szilárdítására, a gazdaságosság, a termelékenység növelésére;

– a szocialista demokratizmus, a közéleti érdeklődés fejlesztésére, a dolgozó tömegeket foglalkoztató problémák gyors és aktivitásra serkentő megvilágítására;

– az internacionalizmus, a szocialista országok közötti barátság eszméjének ápolására, a Szovjetunió szerepének sokoldalú bemutatására;

– szocialista elveinknek megfelelő erkölcsi felfogás terjesztésére;

– hatékonyan működjön közre a dolgozó tömegek műveltségének emelésében;

– a művészeti műsorokban következetesen támogassa a szocialista eszmeiségű alkotásokat;

– fejlessze a közönség számára nyújtott szolgáltatásokat.

2. Az Agitációs és Propaganda Bizottság egyetért azzal, hogy a következő években – a technikai feltételek megteremtésével összhangban – folytatódik a három adó (Kossuth, Petőfi, URH) profilírozása. Eszerint:

– A Kossuth Adó alapjában véve megtartva jelenlegi funkcióját, az országos fő programot sugározza, itt hangzanak el a fő híradások, hírösszefoglalók, kommentárok, a legjelentősebb, reprezentatív ismeretterjesztő, irodalmi, művészeti és szórakoztató műsorok;

– A Petőfi Adó az óránkénti híradás mellett szórakoztató zenei programokat, magazinszerű műsorokat sugároz;

– az URH Adó társadalompolitikai, ismeretterjesztő, művészi, zenei, irodalmi műsorokat sugároz.

3. Az Agitációs és Propaganda Bizottság szükségesnek tartja még a következő főbb kérdésekre felhívni az MRT Elnökségének figyelmét:

Fokozottan kell törekedni a három rádióadás és a televízió műsorainak egyeztetésére, egységes megtervezésére.

A X. pártkongresszus határozatainak végrehajtása és az MRT előterjesztésében jelzett hibák megszüntetése érdekében tovább kell javítani a műsorok tartalmát és színvonalát, jobban kihasználni az egységes irányításban rejlő lehetőségeket. Növelni kell az MRT állami irányításának hatékonyságát; a köz-

művelődésben és a művészetek terjesztésében tovább kell javítani az MRT és az illetékes állami szervek együttműködését, munkájuk összehangolását.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság ajánlja, hogy a Rádió vezető munkatársai rendszeresen hallgassák meg a területi párt- és társadalmi szervek véleményét, és igényeljék segítségüket a közönséget foglalkoztató kérdések megválaszolásában.

A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya folyamatosan adjon tájékoztatást a várható politikai rendezvényekről és eseményekről, hogy az MRT kellő időben bekapcsolódhasson ezek előkészítésébe.

A Rádió az eddigieknél többször – de rövidebben, tömörebb műsorokban – szólaltassa meg legjobb közéleti marxista szakembereinket, tudósainkat. Egyértelműen álljon ki társadalmi életünk pozitív jelenségei mellett, és harcoljon a negatív jelenségek ellen. Lépjen fel az olyan – mondhatni – új sematizmussal szemben, amely emberközelség ürügyén az eredményeknek, a sikereknek is rendszerint az árnyoldalait, negatív motívumait igyekszik megragadni és bemutatni, s ezáltal torz látásmódot terjeszt; az őszinte emberi szót az öncélú problémázgatással téveszti össze.

Keressen a Rádió új, változatos módszereket a politikai és kulturális kérdések iránt még nem eléggé érdeklődő rétegek igényeinek felkeltésére.

4. Az MRT törődjön többet legfontosabb műsorainak népszerűsítésével, a hallgatóság helyes orientálásával. A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya segítse elő, hogy a napilapokban kialakuljon a Rádió legfontosabb műsorainak előzetes ismertetése. Ennek során hívják fel a közönség figyelmét azokra a műsorokra, amelyeknek szelleme, mondanivalója leginkább megfelel a szocialista eszmeiség követelményeinek, politikai céljainknak, kulturális törekvéseinknek.

5. Az MRT dolgozzon ki hosszú távú káderpolitikai tervet a káderutánpótlás folyamatos biztosítása érdekében. A követelmények növelésével el kell érni, hogy ideológiai, politikai és szakmai szempontból jól felkészült, tehetséges fiatalok kerüljenek a Rádió szerkesztőségeibe.

6. Az Agitációs és Propaganda Bizottság aggodalommal állapítja meg, hogy a magyar rádióadók vételi viszonyai a teljesítménynövekedés ellenére tovább romlottak. A Kossuth adó műsora az esti órákban az ország területének körülbelül 66 százalékán, a Petőfi adóé 40 százalékán, az URH adóé pedig csupán 9 százalékán vehető zavarmentesen. Ezért az Agitációs és Propaganda Bizottság elsőrendű politikai kérdésnek tartja a Rádió adóhálózatának fejlesztését. Tudomásul veszi, hogy e feladattal az illetékes állami szervek foglalkoznak, és megbízza a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztályát, hogy a fejlesztés kérdését tartsa napirenden, kísérje figyelemmel, és szükség esetén a helyzetről tegyen jelentést a Politikai Bizottságnak.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság a politikai szempontokat mérlegelve az MRT működésével összefüggő gazdasági-műszaki problémák közül a rádióadóállomások teljesítményének növelését rangsorolja első helyre.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság helyesli azt a javaslatot is, hogy – elsősorban helyi erőforrásokra építve – fokozatosan fejleszteni kell a vidéki rádióstúdiókat.

Felkéri az MRT Elnökségét, hogy 1972 első felében terjessze be tartalmi elemző jelentését az Agitációs és Propaganda Bizottság elé a Rádió és a Televízió munkájáról, különös tekintettel a X. pártkongresszus határozatainak végrehajtására;[4] külön elemzés készüljön a politikai műsorokról, illetve a művészi és az ismeretterjesztő műsorokról.

26
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1971. DECEMBER 1.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1971. december 1-én *Kádár János* elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott.

[4] Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1974. november 6-i ülésén tárgyalta a Magyar Rádió belföldi műsormunkáját. Megállapította, hogy a rádió „a legszélesebb közönséghez juttatta el és magyarázta a X. kongresszus határozatait, a párt politikáját, a szocialista eszmerendszert és erkölcsi felfogást. Nagy súlyt helyezett a Központi Bizottság 1972. majd 1973. évi novemberi határozatának feldolgozására, és arra, hogy e határozatok szelleme az egész műsorpolitikában is érvényre jusson. Így került előtérbe a munka és a munkásember; a hatékonyabb termelés szükségessége és feltétele; az érdekviszonyok közérthetőbb magyarázata, a társadalmi felelősség és a közéleti érdeklődés felkeltése; a szocialista közgondolkodás, magatartás és etika aktívabb propagandája; a közművelődés, a kulturálódás, a művészeti értékek iránti érdeklődés és igény sokoldalú felkeltése". A műsorok és a műsormunka fejlődését segítik a Tömegkommunikációs Kutató Központ vizsgálatai, a közönség reagálásának folyamatos elemzése.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság a műsormunka fogyatékosságának tartotta egyebek mellett, hogy a rádiónak a szocialista világnézet és erkölcsi felfogás erősítése érdekében végzett tevékenysége nem eléggé hatásos, a társadalmi problémák rangsorolása nem mindig megfelelő. Nem találták még meg azokat a hatásos módszereket, amelyekkel a politika iránt még nem érdeklődő rétegek érdeklődését fel tudnák kelteni a társadalmi problémák megismerése érdekében. A Bizottság a hiányosságok megszüntetése mellett kijelölte a Rádió előtt álló legfontosabb feladatokat is. Többek között hangsúlyozta: „Alapelv, hogy mindhárom adó vállalja a Rádió minden fő feladatát. Az egyes profilok közötti különbség a feldolgozásban, a műsorok formáiban, ritmusában és a műsorarányokban van."

Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Budapesti Pártbizottság titkárai, valamint a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, az államtitkárok, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára, a Fővárosi Tanács elnöke és a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság ülése

– megvitatta és jóváhagyta *Komócsin Zoltán* elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját időszerű nemzetközi kérdésekről;

– megvitatta és elfogadta *Nyers Rezső* elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján az 1972. évi népgazdasági terv és az állami költségvetés irányelveiről szóló javaslatot, továbbá a vállalati üzem- és munkaszervezés korszerűsítésére, valamint a szocialista munkaverseny-mozgalom továbbfejlesztésére tett javaslatokat;

– megvitatta és elfogadta a Központi Bizottság 1972. évi munkatervét.

I

A Központi Bizottság a nemzetközi helyzetet, valamint külpolitikánk időszerű kérdéseit megtárgyalva, megállapította:

A legújabb nemzetközi események is azt tanúsítják, hogy a szocializmus, a haladás és a béke erői bonyolult és nehéz körülmények között folytatott harcban további sikereket érnek el.

A világhelyzetet a Szovjetuniónak és a szocialista országoknak a kezdeményezései, fokozott aktivitása, az annak nyomán egyes területeken kibontakozó enyhülés, a tárgyalások gyakorlatának térhódítása jellemzi. A szocialista országok következetes békepolitikája döntően hat a nemzetközi politika alakulására. Pártunkat, kormányunkat – népünk érdekeiből kiindulva – következetesen az a szándék vezérli, hogy a proletár internacionalizmus elve alapján hatékonyan elősegítse a Varsói Szerződés szervezetében és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsában tömörült országok közös célkitűzéseit, a szocialista világrendszer érdekeinek érvényesülését, a haladás és a béke ügyének győzelemre vitelét.

1. A Központi Bizottság megállapítja, hogy az európai béke és biztonság érdekei sürgetik a Szovjetunió és a Német Szövetségi Köztársaság, valamint a Lengyel Népköztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság között megkötött egyezmények ratifikálását, a négy nagyhatalom Nyugat-Berlinről szóló megállapodásának mielőbbi életbe léptetését. A Központi Bizottság értékeli azt a

tényt, hogy a két szuverén német állam között tárgyalások folynak; támogatja a Német Demokratikus Köztársaságnak a tárgyalások sikeres befejezésére irányuló törekvését és azt a harcát, amelyet teljes jogú elismertetéséért folytat.[1]

A Központi Bizottság megállapítja, hogy mind nagyobb támogatásra talál a szocialista országok javaslata az európai biztonsági és együttműködési értekezlet összehívására. Figyelembe véve a javuló európai légkört, lehetségesnek tartja, hogy az európai béke és biztonsági értekezlet már 1972-ben összeüljön. Ehhez első lépés lehetne, hogy a finn kormány ismert javaslata alapján megkezdődjön az érdekelt államok képviselőinek közvetlen konzultációja.

2. Az Indokínában folyó agresszióval kapcsolatban a haladó nemzetközi közvéleményt felháborítja, hogy az amerikai kormány mind a mai napig nem adott érdemi választ a Vietnami Demokratikus Köztársaság és a dél-vietnami ideiglenes forradalmi kormány konstruktív, az indokínai helyzet politikai rendezését célzó javaslataira. Sőt agressziójának kudarcából nem okulva, időhúzó politikai manővereivel most azzal kísérletezik, hogy az indokínai népek megkerülésével próbáljon a maga számára kedvező döntést elérni. A háború e politikailag bonyolult szakaszában még inkább szükséges a vietnami, a laoszi és a kambodzsai nép hathatós politikai, diplomáciai és katonai támogatása. A Magyar Népköztársaság továbbra is maradéktalanul eleget tesz ebből adódó internacionalista kötelezettségeinek.

3. A Közel-Keleten az imperialisták, az izraeli uralkodó osztály tovább folytatják manővereiket az agresszor érdekeinek érvényesítéséért. A magyar közvélemény elítéli ezeket a törekvéseket, valamint a nyugati országokban működő reakciós cionista körök szította kommunista- és szovjetellenes kampányt, amely rontja a nemzetközi légkört és akadályozza a közel-keleti kérdés békés eszközökkel történő igazságos rendezését.

A Központi Bizottság ismételten leszögezi, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1967. november 22-i határozatának végrehajtását tartja a válság megoldásához vezető reális és járható útnak.[2] Ez felel meg az e térségben élő valamennyi nép alapvető érdekének is. A haladó arab országok több ízben kinyilvánították az egész világ előtt, hogy készek ezen az alapon rendezni a konfliktust: pártunk, kormányunk és népünk változatlanul támogatja ezt a törekvést.

[1] Szovjetunió–NSZK szerződés aláírása 1970. augusztus 12-én volt. Ratifikálás 1972. május, érvényes 1972. június 3-tól. A Lengyelország–NSZK szerződés aláírása 1970. december 7. A Nyugat-Berlinről szóló, négyhatalmi egyezmény parafálása 1971. szeptember 3., aláírása 1972. június 3.; Az NDK–NSZK alapszerződés parafálása 1972. november 8. Aláírás 1972. december 21. Ratifikálás 1973. június 20.

[2] Az ENSZ Biztonsági Tanácsa november 22-i határozatáról lásd Népszabadság, 1967. november 24. 1. old.

4. A Központi Bizottság sajnálattal állapítja meg, hogy a Kelet-Pakisztánban kialakult helyzet, amely súlyos megpróbáltatásokat jelent a bengál lakosságnak, nagymértékben veszélyezteti e térség békéjét és biztonságát is. Elítéli a kelet-pakisztáni néptömegek elleni kegyetlenkedéseket; elismerését fejezi ki India népének a kelet-pakisztáni menekültek segítésében vállalt áldozatáért.

A Központi Bizottság megállapítja, hogy csak az vezethet igazságos megoldáshoz, ha Kelet-Pakisztánban olyan feltételeket alakítanak ki, amelyek között a menekültek visszatérhetnek hazájukba, és ezzel a világ e részében elhárul a háború jelenleg fenyegető veszélye. Mindent el kell követni a válság politikai rendezésére és minden államnak tartózkodnia kell olyan lépésektől, amelyek tovább mérgeznék a kialakult helyzetet.

5. A nemzetközi helyzet és a világ haladó erői egyre erőteljesebben követelik az antiimperialista akcióegységet. Pártunk kötelességének tartja, hogy fokozott erőfeszítéseket tegyen az imperializmus ellen harcoló erők sorainak tömörítésére és közös akcióik előmozdítására. A Központi Bizottság kész arra, hogy a kommunista és munkáspártokkal, valamint minden más, az antiimperialista harcban érdekelt párttal és szervezettel széles körű konzultációt folytasson az egység és a közös fellépés előmozdításának aktuális feladatairól. Kifejezi meggyőződését, hogy a kommunista pártok és más antiimperialista erők közös erőfeszítésével megfékezhetők az agresszió, a régi és az újgyarmatosítás erői, a népek nemzeti függetlensége, a demokrácia, az emberi haladás érdekében.

II

A Központi Bizottság áttekintette és összegezte a X. kongresszus határozatainak végrehajtásával kapcsolatos gazdasági munka, valamint a népgazdaság 1971. évi fejlődésének eredményeit, tapasztalatait, és a IV. ötéves terv céljaival összhangban meghatározta az 1972. évi gazdaságpolitikai feladatokat.[3]

1. A Központi Bizottság megvizsgálta a X. kongresszus gazdaságpolitikai határozatainak megvalósítása érdekében 1971-ben tett intézkedéseket. Megállapította, hogy a párt gazdasági szervező munkáját a X. kongresszust követően erősödő aktivitás jellemzi. A IV. ötéves terv megvalósításának elősegítésére a párt kezdeményezésével és a kormány irányításával 1971-ben jelentős szervező munka folyt. A gazdasági hatékonyság fokozásának elősegítésére, az életszínvonal növelésére, a szociálpolitikai helyzet javítására, a népjólét emelésére, a nők és az ifjúság helyzetének javítására, a társadalmilag indokolatlan

[3] Lásd e kötet 29. sz. dokumentumát.

jövedelmek korlátozására, a gazdasági élettel összefüggő egyes negatív jelenségek visszaszorítására számos intézkedés történt és van folyamatban.

Az intézkedések átfogják a kongresszus gazdasági útmutatásainak minden lényeges elemét, jó alapot biztosítanak azok végrehajtásához, a további tervszerű és magasabb szintű munkához.

A gazdaságpolitikai kérdések megítélésében erősödő az egységes szemlélet és cselekvés, amihez az állami és társadalmi fórumokon 1971-ben lezajlott országos és helyi jellegű tanácskozások is hozzájárultak. Ezek eredményeképpen gazdaságpolitikánk eredményei, végrehajtásának problémái, a közös tennivalók a korábbinál nagyobb mértékben kerültek megvilágításra a közvetlen illetékesek és a széles közvélemény előtt.

A gazdasági élet áttekintése megerősíti: népgazdaságunk szilárd alapokon fejlődik, a gazdaságirányítás rendszere megfelelően működik. A beruházások azonban 1970–1971-ben túlzottan nőttek, túllépték az ötéves terv kereteit, gyengült a népgazdaság egyensúlyi helyzete.

A vállalatok és szövetkezetek nagyobb figyelmet fordítanak a gazdálkodás főbb kérdéseire. Munkájukban jobban szem előtt tartják a távlati célokat. A gazdaságos és korszerű termékek termelésének bővítésével egyidejűleg azonban nem foglalkoznak eleget a gazdaságtalan termékek termelésének csökkentésével, a fejlett üzem- és munkaszervezési módszerek elterjesztésével. Túlzottnak tekinthető a vállalatok létszámnövelési és beruházási igénye. Ezeket a problémákat gazdaságpolitikai céljainkkal összhangban meg kell oldani.

2. A Központi Bizottság megállapította, hogy a X. kongresszuson megszabott gazdasági feladatok végrehajtása sikeresen folyik, nemzeti össztermelésünk 1971-ben is dinamikusan fejlődött.

a) A nemzeti jövedelem termelése 1971-ben dinamikusan növekedett, várhatóan 7–8 százalékkal lesz nagyobb az előző évinél. A felhasználása azonban még ennél is gyorsabban emelkedett és meghaladta a létrehozott nemzeti jövedelmet. Ehhez hozzájárult az 1970. évi gyengébb mezőgazdasági termés, az árvíz okozta károk áthúzódó hatása, valamint a nagymértékben felgyorsult beruházási tevékenység.

b) Az ipar alapvetően a központi fejlesztési programokban megjelölt módon – a tervezett szerkezeti változások irányában – fejlődött. A termelés növekedése teljes egészében a termelékenység emelkedéséből származott. Folytatódott a technikai, technológiai fejlődés, a gyártmányok korszerűsödése. Egyes szakmákban kiemelkedő eredményeket értek el, felzárkóztak a nemzetközi színvonalhoz.

A gazdasági munka fontos területein okoz hátrányokat, a gazdaságos gyártmányszerkezet kialakulását fékezi, hogy a műszaki fejlesztés sok helyen még lassú.

Az építőanyag-ipar termelése elmaradt a tervezettől és a szükségletektől, s növekedett az építőanyagok importja. Az építőipar termelése a tervezettnél lényegesen gyorsabban fejlődött. Emelkedett a termelékenység: az idén a termelés növekedésének kétharmadát a termelékenység emelkedése biztosította. A munka minősége, a költségek alakulása azonban még kifogásolható.

c) A mezőgazdaságban tovább erősödtek a szocialista nagyüzemek, korszerűsödtek a termelési módszerek, emelkedett az össztermés.

A tavalyi őszi munkákat hátráltató árvíz ellenére kenyérgabonából az idén az eddigi legjobb termést takarítottuk be, a kukorica hozama a nyári szárazság ellenére szintén nagyobb a tervezettnél. Szálas takarmányból, cukorrépából, zöldségfélékből a tervezettnél kisebb a termés. Nagymértékben fejlődött a sertésállomány, a szarvasmarha-állomány viszont változatlanul stagnál.

d) Az életszínvonal a nemzeti jövedelem emelkedésével arányosan fejlődött. A lakosság reáljövedelme és fogyasztása egyaránt 6 százalékkal nőtt. A jövedelmek növekedése és a teljesítmények emelkedése között szorosabb a kapcsolat, mint korábban. A fogyasztói piac stabilabbá vált, bővült az áruellátás, javult az áruválaszték.

3. A Központi Bizottság megállapította, hogy a szocialista építőmunka 1972. évi feladatait is a X. pártkongresszus határozatai, a IV. ötéves terv irányelvei szabják meg.

Ennek megfelelően:

– a nemzeti jövedelmet 5–6 százalékkal kell növelni. A nemzeti jövedelemnél kisebb mértékben növekedjék a felhalmozás;

– az ipari termelés 4–6 százalékkal, az építőipar termelése 4 százalékkal növekedjék;

– reális célul tűzhető ki a mezőgazdasági termelés 2–3 százalékos emelése;

– az állami költségvetésben a bevételek növelésére, a kiadások mérséklésére kell törekedni. A költségvetés egyensúlyának javítása érdekében csökkenteni kell a termelői árak állami támogatását és a fogyasztói árak állami támogatása nem haladhatja meg az eddigi színvonalat. Fokozottan takarékoskodni kell a közületi fogyasztást szolgáló pénzgazdálkodásban;

– a termelői ágazatok fejlesztésében fő követelmény a gazdaságos termelés fokozása, a hatékonyság növelése, a nemzetközi együttműködés szélesítése mindenekelőtt a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal;

– a népgazdasági egyensúly biztosítása érdekében a felhalmozás arányát 1972-ben csökkenteni kell és közelíteni a IV. ötéves tervben meghatározott arányhoz;

– folytatódjék a népgazdaság szerkezetének javítása, emelkedjék tovább a munka termelékenysége, hatékonysága, gazdaságossága, a gazdaságosan elő-

állítható termékek körének bővítésével egyidejűleg csökkenjen a gazdaságtalan termékek termelése;

– a beruházások összértéke ne haladja meg az 1971. évit. Ésszerű intézkedésekkel gyorsítani kell a folyamatban levő beruházások befejezését, új beruházások engedélyezését szigorúbban kell elbírálni;

– lényegesen növelni kell a gazdaságos exportot, szigorúbb és szabályozottabb eljárást kell alkalmazni az importforgalomban és a devizagazdálkodásban.

4. A Központi Bizottság megállapította, hogy a gazdasági munka eredményeivel összhangban tovább kell javítani a lakosság életviszonyait. Ennek érdekében a munkások és alkalmazottak, valamint a parasztság egy főre jutó reáljövedelme 1972-ben egyaránt 5–6 százalékkal emelkedjék. A munkások és alkalmazottak egy keresőre jutó reálbére 2,5–3,0 százalékkal növekedjék. Az áruellátásban továbbra is fenn kell tartani a mai színvonalat.

Emelni kell a három- és többgyermekes családok, valamint az egy- és kétgyermekes egyedülálló szülők családi pótlékát.

A lakásprogram keretében 1972-ben 74 500 lakás épüljön fel, amelyből 25 600 tanácsi lakás legyen.

Intézkedni kell egyes, társadalmilag indokolatlanul magas személyi jövedelmek igazságosabb adóztatásáról.

5. A Központi Bizottság megállapította, hogy a IV. ötéves terv teljesítésének és a gazdasági hatékonyság növelésének egyik fontos eszköze a vállalati üzem- és munkaszervezés színvonalának növelése. A gyorsuló műszaki haladás korában nemcsak a gyártmányok cserélődnek ki, hanem elavulnak a korábbi szervezési elvek, és új szervezési módszerek válnak szükségessé.

A Központi Bizottság a legutóbbi másfél évtized folyamán kezdeményezte az államigazgatás ésszerűsítését és létszámának csökkentését, az iparban a vállalatok összevonását, a nagyvállalatok kialakítását, majd a gazdasági reformot. Mindez megfelel a szocialista társadalmi fejlődés, a műszaki, gazdasági előrehaladás követelményeinek és erősíti a társadalom szervezettségét, fejleszti az irányítás módszereit, növeli a tervszerűséget, a gazdasági ágazatok és a vállalatok önállóságát és felelősségét.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy népgazdasági terveink teljesítése érdekében az 1972. évi terv megkezdésével egyidejűleg a termelés és a szolgáltatás területén a gazdasági és műszaki vezetők irányításával, az öntudatos munkásság közreműködésével széles körű akció bontakozzék ki a vállalaton belüli üzem- és munkaszervezés színvonalának növelésére. Ennek közvetlen célja a hatékonyabb munkaerő-gazdálkodás, az állóalapok jobb kihasználása, az önköltség csökkentése, az ügyviteli rendszer fejlesztése, az üzem- és munkaszervezésben rejlő tartalékok feltárása legyen.[4]

[4] Lásd e kötet 27. sz. dokumentumát.

A Központi Bizottság javasolja, hogy a kormány kezelje kiemelt feladatként a gazdasági szervező munka színvonalának emelését, s tegye meg a kellő intézkedéseket. Ugyanakkor szükségesnek tartja, hogy az üzem- és munkaszervezési tevékenység minél szélesebb körű kibontakoztatása érdekében a területi és termelőhelyi pártszervezetek fokozzák politikai aktivitásukat, határozott és konkrét követelményeket támasszanak a gazdasági vezetőkkel szemben.

A Központi Bizottság felkéri a Szakszervezetek Országos Tanácsát, hogy támogassa a vállalati szervezési tevékenység javítását célzó akciót, népszerűsítse a jó módszereket és eredményeket, segítse ezek elterjedését.

6. A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a szocialista öntudat és az anyagi érdekeltség kettős pillérjére építve tovább fejlődjön, újabb lendületet kapjon a szocialista munkaverseny-mozgalom, feladatait társadalompolitikai és gazdaságpolitikai céljainkkal fokozottabb összhangban határozzák meg. A munkaverseny továbbfejlesztéséhez kedvező feltételeket teremtenek az eddigi eredmények, valamint a dolgozók segítő szándéka, áldozatvállalása.[5]

A szocialista munkaverseny eddig is jelentős mértékben járult hozzá építőmunkánk eredményeihez, társadalmi és gazdasági fejlődésünkhöz. A mozgalomban kezdettől fogva és jelenleg is élen jár az öntudatos ipari munkásság. Eredményesen kapcsolódtak a munkaversenybe a műszaki értelmiségiek, a mezőgazdasági állami üzemek, a közlekedés, a kereskedelem dolgozói és a szövetkezetek tagjai is.

A munkaverseny általános céljait a IV. ötéves tervvel összhangban kell meghatározni és a versenyt elsősorban azokon a munkahelyeken kell kezdeményezni, ahol a versenycélok és feladatok a dolgozókhoz közel állnak, konkrétan meghatározhatók és lehetőség van az eredmények reális számbavételére, s annak a verseny részvevői által történő ellenőrzésére. A verseny segítse a gazdálkodás intenzív fejlődését, biztosítson nagyobb teret a jó minőségű, fegyelmezett, lendületes munkának és nagyobb lehetőséget az egyéni és a közösségi tevékenység minél teljesebb kibontakoztatásához.

A munkaverseny alapvető formája továbbra is a szocialista brigádmozgalom legyen, amely eddig is a dolgozók kollektív együttműködésének fejlett, előremutató formája volt. A „Szocialista brigád" cím elnyerésének feltételeit a jövőben szigorítani kell. A szocialista brigádok mint a dolgozó tömegek öntudatos kollektívái, továbbra is töltsenek be úttörő, mozgósító és példamutató szerepet a munkában, a termelésben, a művelődésben, a közösségi életben érvényesítsék a kölcsönös segítség elvét, lépjenek fel a munka- és technológiai fegyelem lazaságai ellen, harcoljanak a minőségért. Változatlanul arra

[5] A szocialista munkaverseny továbbfejlesztéséről lásd e kötet 28. sz. dokumentumát.

kell törekedni, hogy a szocialista brigádmozgalomban minél nagyobb számban vegyenek részt a termelést közvetlenül irányító műszaki vezetők is.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a munkaversenyben élen járó kollektívák és dolgozók eredményeikkel arányosan részesüljenek állami kitüntetésben, vállalati, erkölcsi és anyagi elismerésben, ha a munkaköri követelményeket meghaladó mértékben segítik elő a népgazdasági és vállalati tervek teljesítését. A vállalatoknál és szövetkezeteknél a munkaverseny értékelését, a kitüntetésekre, jutalmazásokra vonatkozó javaslatok megvitatását a versenyben részt vevő dolgozók bevonásával, demokratikus keretek között kell lebonyolítani, s lehetővé kell tenni, hogy a kollektívák az elnyert jutalmat saját hatáskörükben differenciáltan osszák fel. A munkaversenyben kimagasló eredményeket elért dolgozók, brigádok, munkacsoportok a legkiválóbb versenyeredményekért kapják meg a legmagasabb állami kitüntetéseket (Szocialista munka hőse, Állami Díj, Munka Vörös Zászló Érdemrendje).[6]

Javítani kell a munkaverseny propagandáját. Folyamatosan és sokoldalúan népszerűsíteni kell a jelentős kezdeményezéseket, versenyeredményeket, nyilvánosságot kell adni a kimagasló eredményeket elért brigádok, munkások, műszaki és gazdasági szakemberek munkájának, segíteni kell a jó kezdeményezések széles körű elterjesztését.

A Központi Bizottságnak meggyőződése, hogy a szocialista munkaversenymozgalom továbbra is jelentősen hozzá fog járulni a szocialista építőmunka eredményeihez, társadalmi és gazdasági fejlődésünkhöz. A Központi Bizottság bizonyos abban, hogy ez a mozgalom a dolgozó tömegek részéről széles körű támogatásra talál és a kommunisták, akik eddig is élen jártak, továbbra is példamutatóan vesznek részt a munkaverseny-mozgalomban.

7. A Központi Bizottság szükségesnek tartja a gazdasági szervező tevékenység és a politikai munka hatékonyságának növelését: gyakoroljon az eddiginél erőteljesebb hatást a gazdasági életre, javítsa a gazdasági folyamatok tervezését és irányítását, emelje a végrehajtás színvonalát.

A Központi Bizottság felhívja a gazdasági területen dolgozó kommunistákat, hogy tartsák legfőbb kötelességüknek a terv megvalósításának elősegítését; fordítsanak nagy figyelmet a beruházásokra, az export növelésére, a minő-

[6] Lásd az 1001/1970. (I. 7.) Korm. számú határozatot a szocialista brigádok kitüntetéséről (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 832–833. old.); az 1007/1972. (IV. 12.) Korm. számú határozatot a szocialista munkaversenyről (I. 6.); a munkaversenyben elnyerhető kitüntetések és jutalmak (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 887. old.); az 1047/1972. (XII. 27.) számú minisztertanácsi határozatát a Munka Vörös Zászló Érdemrendje vállalatok, intézmények és más szervek, valamint szocialista brigádok, munkacsoportok részére történő adományozásáról (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1947–1972. 2. köt. 911–912. old.), valamint az 1004/1975. (II. 21.) sz. minisztertanácsi határozatot az 1047/1972-es határozat módosításáról és kiegészítéséről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1975. 584. old.)

ség javítására, a gazdaságtalan termelés tervszerű visszaszorítására, az üzem- és munkaszervezés színvonalának emelésére, a szocialista munkaverseny továbbfejlesztésére, a takarékosságra.

III

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta az 1972. évi munkatervét.

Megjelent: Népszabadság, 1971. december 2.

27
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A VÁLLALATI ÜZEM- ÉS MUNKASZERVEZÉS KORSZERŰSÍTÉSÉRE

(1971. DECEMBER 1.)

A korszerű üzem- és munkaszervezés nagy jelentőségű a szocialista vállalatok és az egész népgazdaság fejlődésében. A gazdaságpolitikai célok elérésében döntő szerepe van annak, hogy a vállalatok termelő és szolgáltató munkájukat hogyan szervezik meg, hogyan gazdálkodnak munkaerővel, anyaggal, gépekkel, állóeszközökkel.

Élve a szocialista viszonyok adta lehetőségekkel, a gazdasági munka szervezettségében komoly eredmények születtek. Pártunk X. kongresszusa azonban felhívta a figyelmet a termelés és a hatékonyság növelésének olyan tartalékaira, amelyek a vállalati üzem- és munkaszervezés korszerűsítésével, a munkafeltételek javításával, az üzemek közötti kooperációs kapcsolatok fejlesztésével, a kisebb termelő egységek munkájának jobb egymáshoz kapcsolásával tárhatók fel. A tartalékok a tapasztalatok szerint azonban a munka mindennapi folytatása közben és a szokásos módszerekkel csak kismértékben mozgósíthatók, ezért szükség van időről időre a munka- és üzemszervezés átfogó értékelésére, elemzésére, széles körű továbbfejlesztésére.

Napjaink egyik fő jellemzője a gyorsuló műszaki-technikai haladás, amelynek során a technikával együtt nemcsak a gyártmányok cserélődnek ki, hanem

a korábbi helyes szervezési elvek is elavulttá válnak, új módszerek alkalmazását kívánják meg. A IV. ötéves terv céljainak valóra váltása megköveteli, hogy korszerűen szervezett jó vállalataink is tovább fejlődjenek, tartsanak lépést a világszerte végbemenő haladással, a kevésbé korszerű vállalatainknak pedig fokozatosan fel kell zárkózniuk az élen járó vállalatokhoz.

A gazdasági reform új lehetőségeket és új követelményeket állított a vállalati vezetés elé. E lehetőségekkel a vállalatok egy része élni tud. A vállalatok többségénél azonban a vezetés még nem tudta kielégíteni, illetve nem ismerte fel az új követelményeket. Ezért a vállalatok többségénél az üzem- és munkaszervezésben még nem érvényesülnek kellően a gazdasági reform célkitűzései.

Az a tény, hogy sok vállalatnál nem kielégítő az üzem- és munkaszervezés színvonala, egyik akadályává válik a népgazdasági hatékonyság gyorsabb növelésének, táptalaja az extenzív fejlesztési törekvések fennmaradásának, az indokolatlanul nagy munkaerő-keresletnek és forrása annak a törekvésnek, hogy minden vállalati célkitűzést beruházásnöveléssel oldjanak meg.

A Központi Bizottság úgy ítéli meg, hogy a IV. ötéves terv teljesítésének és a gazdasági hatékonyság növelésének egyik fontos eszköze a vállalati szervezés színvonalának növelése. Szükségesnek tartja, hogy az 1972. évi népgazdasági terv végrehajtásával együtt az anyagi termelés és szolgáltatás területén országos aktivitás bontakozzon ki, amelynek célja a vállalati üzem- és munkaszervezésben rejlő tartalékok módszeres feltárása, a későbbiek során pedig a vállalati szervezési tevékenység folyamatos fejlesztése.

I
A VÁLLALATI ÜZEM- ÉS MUNKASZERVEZÉS NÉPGAZDASÁGI CÉLJAI ÉS FŐ MÓDSZEREI

A szervezéssel szemben támasztott követelményeket a világszerte megmutatkozó gyors műszaki haladással való lépéstartás határozza meg. A technika gyors fejlődése – az új technológiák alkalmazása és új termékek megjelenése mellett – új szervezési megoldásokat is követel.

A IV. ötéves terv kijelölte azokat a területeket, ahol a technika megújítása a következő években napirendre kerül. Ezeken a területeken az új technikának megfelelő szervezési követelmények érvényesülését kell biztosítani.

A vállalati szervezés javítására szükség van olyan területeken is, ahol a technika megújítására a közeljövőben nincs lehetőség, viszont a termékek korszerűségét és választékát az adott technika mellett is fejleszteni kell.

Ugyancsak jelentősek a vállalati szervezésben rejlő tartalékok a hagyományos technológiával és gyártmányszerkezet mellett termelő vállalatoknál. Az adott technikát és technológiát a jelenleginél azonban jobban kell hasznosítani. A vállalati és üzemszervező munka népgazdasági céljai – a vállalatok eltérő sajátosságainak figyelembevételével – a következők legyenek:

– a munkatermelékenység növelése a munkaidőalap jobb kihasználásával, a gépesítéssel kiváltható munkaerőlétszám felszabadításával;

– az állóalapok jobb kihasználása a műszakszám lehetséges növelésével és a felesleges állóeszközök kiselejtezésének gyorsításával;

– az önköltség – különösen a rezsiköltségek – csökkentése;

– az ügyviteli rendszer javítása és fejlesztése mellett a túlzott adminisztráció veszélye elleni fellépés;

– az üzem- és munkaszervezés javulásával párhuzamosan a dolgozó kollektívák munka- és kereseti feltételeinek javítása;

– az állami jövedelmekhez való nagyobb vállalati hozzájárulás és az állami támogatás arányának mérséklése.

Az általános népgazdasági célkitűzésekből a vállalatok határozzák meg azokat a célokat, amelyeknél konkrét körülmények között, munkájuk javítására legnagyobb a lehetőség.

A vállalati üzem- és munkaszervezés javítása érdekében főként a következő módszerek alkalmazását kell kezdeményezni:

– a termelés elemei – a munkaerő, gép, anyag, technológia, készletek – összhangjának biztosítását, optimális kombinációját az adott, illetve a tervben rendelkezésre álló technikai és munkaerő-feltételek mellett;

– a felesleges vagy rossz hatásfokkal foglalkoztatott létszám más munkára történő átcsoportosítását;

– a munkaerőképzésben, továbbképzésben, átképzésben rejlő vállalati lehetőségek feltárását és hasznosítását;

– a vállalaton belül az üzemrészek közötti ésszerű specializáció, munkamegosztás kialakítását;

– a vállalati termelőegységek gazdasági teljesítménye mérésének, anyagi érdekeltségének, a gazdasági önelszámolás célszerű formáinak és mértékének tökéletesítését;

– a vállalaton belüli vezetési lépcsők ésszerű kialakítását, feladataik – különösen az alsóbb vezetési szintek feladatainak – egyértelmű meghatározását;

– a vállalati és üzemegységi feladatkörök és munkarend továbbfejlesztését, a munkafeladatok normatív szabályozását és rendszeres korszerűsítését.

II

KORMÁNYZATI ÉS VÁLLALATI FELADATOK

1. A Központi Bizottság ajánlja a kormánynak, hogy

– az 1972. évi népgazdasági terv elfogadása után tárgyalja meg a vállalati üzem- és munkaszervezés korszerűsítésére irányuló országos mozgalom konkrét célját és programját. Gondoskodjon arról, hogy a mozgalom fellendülése nyomán az üzem- és munkaszervezés tökéletesítése – a következő 2–3 évben kiemelt feladatként is – állandóan napirenden maradjon;

– kötelezze az ágazati minisztériumokat, hogy az országos szervezésfejlesztési programból rájuk háruló feladatokat dolgozzák ki, konkrétan határozzák meg és indítsák el a maguk területén a szervezés fellendítésére irányuló mozgalmat;

– hozzon határozatot a szervezés tudományos szintű, intézményes fejlesztésére, a szervező szakemberképzés és továbbképzés összefüggő rendszerére; biztosítsa a vezetőképzés keretében a korszerű szervezési ismeretek megfelelő oktatását.

2. Az ágazati minisztériumok váljanak irányítóivá és konkrét segítőivé a vállalati üzem- és munkaszervezés fellendítésének és rendszeres fejlesztésének. Ennek érdekében:

– vizsgálják meg, hogy mely vállalatoknál vannak olyan adottságok, ahol viszonylag rövid idő alatt lényeges javulás érhető el a vállalati üzem- és munkaszervezés fejlesztésében;

– határozzák meg azoknak a vállalatoknak a körét, ahol a szervezési tapasztalatok gyűjtése és hasznosítása a soron következő feladat;

– jelöljék ki és népszerűsítsék a nemzetközi mércével mérve is korszerű szervezési módszereket alkalmazó vállalatokat, szervezzék meg tapasztalataik megismertetését és átadását;

– a vezetői munka megítélésénél szerepeljen nagyobb súllyal a szervezettség színvonalának javulása;

– készítsenek a vállalatok részére módszertani segédleteket, adjanak gyakorlati útmutatást;

– vizsgálják meg a kutatási és szervezési intézetek szervezeti hovatartozását és méreteik ésszerűségét;

– elemezzék és ellenőrizzék a hatáskörükbe tartozó üzemszervezési intézetek tevékenységét, munkájuk hatékonyságát, programjaikat.

3. Az ágazati szervezési intézeteket a vállalati üzem- és munkaszervezési tevékenység kutatási és gyakorlati szakmai bázisává kell fejleszteni. Fő feladatuknak kell tekinteni:

– a termelőerők fejlettségének és a termelési struktúrának leginkább megfelelő szervezési megoldások kidolgozását és bevezetését;

– a korszerű technológiákban rejlő előnyök kiaknázását biztosító szervezési megoldások kidolgozását;

– típus-megoldások, szervezés-metodikai eljárások, sémák készítését a vállalatok részére;

– mintaszervezések végzését, a korszerű szervezési módszerek intézményes terjesztését, az irányítási és kooperációs kapcsolatok bemutatását;

– a korszerű vállalatra jellemző szervezettség követelményrendszerének kimunkálását;

– a szervezettség megítélésére alkalmas ágazati mutatók és beszámoltatási rendszer kialakítását;

– a vállalati munka- és bérgazdálkodás korszerű szervezési módszereinek kidolgozását, a változó feltételeknek megfelelő munkanormák megállapítását és rendszeres fejlesztését;

– a külföldi szervezési irodalom, szervezési tapasztalatok és licencek figyelemmel kísérését és hazai terjesztését.

4. Az üzem- és munkaszervezés fejlesztésével el kell érni, hogy a szervezés a vállalati vezetés egyik alapvető funkciója legyen, a vállalati vezetés és a vállalati szakemberek rendszeres tevékenységévé váljon. Ezért a vállalatvezetői testület – az egyszemélyi vezetés érvényesülésének biztosítása mellett

– a vállalatok egy részénél – ahol a feltételek biztosítottak – ötéves tervük szerves kiegészítéseként 1972-ben készítsen átfogó szervezési programot, a többi vállalatnál pedig gondoskodjon megfelelő feltételek és ismeretek biztosításáról, amelyek 1973-ban lehetővé teszik átfogó szervezési program kialakítását és megvalósítását;

– végezze el a vállalati gazdálkodás szervezettségének általános értékelését, és tárja fel annak összefüggéseit a gazdasági hatékonyság, a munkaerő- és állóeszköz-gazdálkodás alakulásával;

– tanulmányozza az üzem- és munkaszervezéssel foglalkozó szakirodalmat, elemezze a szocialista és tőkés országok hasonló struktúrájú, legfejlettebb vállalatainak tapasztalatait és hasznosítsa azokat saját vállalati gyakorlatában;

– a vállalati belső irányítási rendszer korszerűsítése érdekében folytassa a hatáskörök rendezését, az önálló elszámolási és érdekeltségi rendszer korszerűsítését, az információs rendszer és döntéselőkészítés jobbátételét;

– a nagyvállalatoknál különös gondot kell fordítani a vállalati központ és a gyáregységek közötti gazdasági kapcsolatok rendszerének tökéletesítésére. Biztosítani kell a gyáregységek teljesítményét jobban ösztönző és pontosabban értékelő elszámolási és érdekeltségi rendszer kialakítását, a nagyvállalati (trösztí) központ tevékenységét a fejlesztési kérdésekre kell koncentrálni;

– biztosítsa a vállalati alapegységek hatékonyabb irányítását, vizsgálja felül és bővítse a művezetők jogait és kötelességeit;

– gondoskodjon a normák rendszeres karbantartásáról, az idő- és teljesítménybérezés helyes alkalmazásáról.

A vállalati vezetők az üzem- és munkaszervezés fejlesztésére kidolgozott javaslataikat, az ezekből adódó fontosabb teendőket vitassák meg a dolgozó kollektívával, a vállalat társadalmi szerveivel.

III
A PÁRT- ÉS A TÁRSADALMI SZERVEZETEK FELADATAI

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a párt- és a társadalmi szervezetekhez forduljon az üzem- és munkaszervezés javítására irányuló kormányzati és vállalati intézkedések sikeres végrehajtásának politikai támogatása érdekében. A pártszervezetek, a tömegszervezetek politikai munkájukkal segítsék elő a szervezési tevékenység javításának minél szélesebb körű kibontakozását.

A Központi Bizottság elengedhetetlennek tartja, hogy a szervezési tevékenység hiányosságainak megszüntetésére, a haladás gyorsítására a területi és termelőhelyi pártszervezetek az eddiginél nagyobb figyelmet fordítsanak, határozott és konkrét követelményeket támasszanak a gazdasági vezetőkkel szemben. Kísérjék figyelemmel, hogy az állami és vállalati szervek a Központi Bizottság és a Kormány határozatának megfelelően végezzék ezt a munkát, intézkedéseik összhangban álljanak a népgazdasági és a vállalati terv célkitűzéseivel és a helyi adottságokkal, körülményekkel. Érjék el, hogy a vállalati munka magasfokú szervezettsége folyamatos és tartós tevékenységgé váljon.

A vállalati korszerű szervezés megvalósítását segítő tömegpolitikai munka is hosszabb időszakot felölelő feladat, a IV. ötéves terv gazdaságpolitikai célkitűzéseinek végrehajtásához kapcsolódó folyamatos tevékenységet igényel. A szervezési tevékenység, a racionalizálás, az újítómunka fellendítésére irányuló politikai munkával elő kell mozdítani, hogy a közéletben, a közgondolkodásban, a propagandában a termelés, a munka, a termelési költségek kérdései jelentőségüknek megfelelő helyet kapjanak, a munkások jobban ismerjék vállalatuk helyzetét, s így javaslataikkal segíteni tudják a vállalatok belső tartalékainak jobb kihasználását.

1. A vállalati pártbizottságok 1972 első felében tárgyalják meg a Központi Bizottság határozatából következő helyi tennivalókat. Segítsék elő, hogy a vállalati ötéves tervhez kapcsolódó, annak hatékony teljesítését szolgáló szervezésfejlesztési tervet dolgozzanak ki minden olyan vállalatnál, ahol annak szüksé-

gességét az állami vezetés elemzései feltárták és az intézkedésekhez a feltételek megteremthetők. A vállalatok vezetőinek előterjesztése alapján, alapos helyi vizsgálatra és ágazati tapasztalatcserére támaszkodva értékeljék a vállalati üzem- és munkaszervezés helyzetét, fejlesztésének főbb tennivalóit.

2. Az ágazati és a vállalati programok kidolgozása és jóváhagyása után a pártszervezetek politikai szervezőmunkával segítsék az intézkedések zökkenőmentes végrehajtását. Mozdítsák elő, hogy az ésszerűsítés jellegű szervezési teendők kialakításában a vállalati kollektíva jelentős része – minél több munkás, mérnök, közgazdász – részt vegyen. A szervezési munka javításában széleskörűen, támaszkodjanak a kommunisták, a legnagyobb szakmai tapasztalattal és helyismerettel rendelkező törzsgárda-tagok kezdeményezéseire.

A politikai nevelőmunkának biztosítania kell a szükséges szervezési intézkedések elfogadtatását, a fegyelmezett, jól szervezett munka feltételeinek kialakítását. A politikai feladatokat foglalják a munkások számára az adott területen konkrétan megfogható felhívásokba, jelszavakba attól függően, hogy mi a legfontosabb láncszeme a belső tartalékok kihasználásának, hogy melyek az új módszerek alkalmazását fékező objektív és szubjektív tényezők. Lépjenek fel a vállalati vezetés hibáiból adódó szervezetlenség, más – hazai és külföldi – vállalatok hasznos tapasztalatai átvételével szembeni ellenállás, elzárkózás, szűklátókörűség ellen.

3. A Központi Bizottság felkéri a Szakszervezetek Országos Tanácsát, hogy támogassa és irányítsa a vállalati szervezés javítását célzó mozgalmat a szakmai szakszervezetek és a szakszervezetek megyei tanácsainak bevonásával, értelmezze és tisztázza a mozgalom összefüggéseit a szakszervezetek munkájával, dolgozza ki a szakszervezetek sajátos feladatait.

A vállalati szakszervezeti bizottságok tárgyalják meg a szervezéssel kapcsolatos helyi teendőket, vonják be fórumaikat a vállalati szervezés fejlesztésébe, a racionalizálási mozgalomba, a kiváló eredmények és jó módszerek felkutatásába, valamint elterjesztésébe. Gondoskodjanak a szervezési intézkedéseknek a kollektív szerződésekkel való összehangolásáról.

A termelési tanácskozásokon, műszaki konferenciákon, munkaértekezleteken, a szakszervezeti taggyűléseken, a csoportértekezleteken, továbbá a szocialista brigádokkal, kiváló dolgozókkal és újítókkal folytatott megbeszéléseken tájékoztassák a vállalati kollektívát a kitűzött gazdasági-műszaki és szervezési feladatokról, támaszkodva a szocialista munkamozgalmakra, elsősorban a szocialista brigádokra, az újító- és munkaverseny-mozgalomra, segítsék elő a vállalati szervezés javítására vonatkozó feladatok hatékony végrehajtását.

Lépjenek fel a haladó szervezési módszerek alkalmazásáért. Kezdeményezzenek olyan megoldásokat, amelyek biztosítják, hogy a dolgozók nagyobb zök-

kenő nélkül és mielőbb beilleszkedhessenek az új munkakörülményekbe, amikor azt a racionalizálás, a szervezés javítása magával vonja.

Követeljék meg, hogy a vállalati szervezés javítására teendő intézkedéseket a gazdasági vezetés szakszerűen és gondosan készítse elő, s a vállalati szervezettség fokozásával biztonságosabb és egyenletesebb munkalehetőségeket teremtsen.

4. Az agitációs és propagandamunkában rendszeresen foglalkozni kell a vállalati szervezési tevékenység fejlesztésének politikai kérdéseivel. A figyelmet főként arra kell irányítani, hogy ötéves tervünk fő céljainak teljesítésében milyen fontos szerepe van a gazdasági munka szervezettebbé tételének minden munkahelyen, munka- és technológiai folyamatban.

A tömegtájékoztatás eszközeit is fel kell használni a szervezési tevékenység fejlesztésének, problémáinak és főként pozitív eredményeinek vállalati példákon keresztül történő bemutatására, az élen járó vállalatok, munkások, vezetők és munkáskollektívák népszerűsítésére, ugyanakkor a gyengeségek és hibák konkrét bírálatára. A minisztériumok az országos szakmai értekezletek munkájába vonják be az üzemi lapok szerkesztőit. Az üzemi lapokban kapjanak központi helyet a vállalati szervezés kérdései.

5. A Központi Bizottság ajánlja, hogy az MTESZ (Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége), a Magyar Közgazdasági Társaság és a különböző szakmai-társadalmi szövetségek dolgozzanak ki saját programot a hazai szervezési tapasztalatok cseréjének fellendítésére, a nemzetközi tapasztalatok terjesztésére. A szervezés aktuális elméleti és gyakorlati problémáival rendezvényeiken rendszeresen foglalkozzanak. A szaksajtó megfelelő súllyal, szakszerűen foglalkozzon a szervezés fejlesztésének kérdéseivel, az élen járó hazai és nemzetközi tapasztalatok ismertetésével és nyújtson segítséget hazai alkalmazásukhoz.

28
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A SZOCIALISTA MUNKAVERSENY-MOZGALOM TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE

(1971. DECEMBER 1.)

I

A Központi Bizottság megállapítja, hogy a szocialista munkaverseny-mozgalom jelentősen hozzájárult a szocialista építőmunka eredményeihez, társadalmi és gazdasági fejlődésünkhöz. A szocializmus magasabb fokon történő építésének időszakában továbbra is fontos eszköze társadalompolitikai és gazdaságpolitikai céljaink megvalósításának, ezért azokkal összhangban kell meghatározni céljait és ezzel új lendületet kell adni a mozgalomnak.

A szocialista munkaverseny-mozgalomban kezdettől fogva és jelenleg is élen jár az öntudatos ipari munkásság, kifejezésre juttatva a szocializmus építéséért érzett felelősségét, helytállásának és áldozatvállalásának fontosságát. A mozgalomba az állami gazdaságok és a közlekedés dolgozói is eredményesen bekapcsolódtak. A munkások körében egyre inkább terjed az a felismerés, hogy a gazdasági hatékonyság növelése munkásérdek és általános közérdek, s ha magasabb színvonalon akarunk élni, jobban kell dolgozni és gazdálkodni.

A mezőgazdaság szocialista átszervezését követően a termelőszövetkezetekben is kibontakozott a parasztság munkaversenye. Sok területen érdemben hozzájárult a kollektív munkavégzési formák megszilárdításához, a közös gazdaságok megerősödéséhez. Az utóbbi 10 évben jelentősen fejlődött a munkaverseny az ipari szövetkezetekben is. A szövetkezeti szektorban a munkaverseny ma még meglevő gyengesége, hogy az irányításával, szervezésével kapcsolatos kérdések nem kapnak megfelelő súlyt a szövetkezeti közgyűlések és a választott szervek munkájában.

A szocialista kereskedelem alapjainak megteremtésében mind az állami vállalatoknál, mind a fogyasztási szövetkezetekben szintén nagy szerepe van a szocialista munkaverseny-mozgalomnak. A nagykereskedelemben szervezett munkaversenyben sok a formális jelenség, a kiskereskedelem dolgozóinak munkaversenyét pedig kedvezőtlenül érinti a dolgozók területi szétszórtsága, a verseny értékelésében nem kapott kellő szerepet a fogyasztók értékítélete.

A szocialista munkaverseny-mozgalom nagy sikere, hogy létrejött és 4–5 év

alatt elterjedt, az együttműködés maradandó formájává vált a szocialista brigádmozgalom. Szocialista brigádokban dolgozik a munkásság mintegy 30 százaléka. A szocialista brigádok nagy része kiemelkedő munkasikereket ért el, emelte a dolgozók műveltségi színvonalát, fejlesztette a szocialista gondolkodást és közösségi szellemet, erősítette az összetartozást, a vállalatokhoz való ragaszkodást a dolgozókban. A szocialista brigádmozgalom mai helyzetében az szükséges, hogy a brigádok tevékenységében nagyobb súlyt kapjanak a vállalati tervcélokkal jól összehangolt gazdasági, termelési feladatok.

Az ifjúsági termelési mozgalmak nagy része hozzájárult a fiatalok szakmai műveltségének gyarapításához, az ifjúság szocialista neveléséhez, segítette több, társadalmilag fontos akció sikeres megvalósítását. Az ifjúsági termelési mozgalmakban a reális célkitűzések mellett tapasztalhatók formális vállalások, s a konkrét gazdasági feladatokkal kellően össze nem hangolt tevékenység.

A szocialista munkaverseny különösen ott vált eredményes mozgalommá, ahol céljaival, szervezésével és a verseny értékelésével közel került a dolgozókhoz, s ezért elsősorban a kisebb közösségekben, brigádokban kapott mozgalmi tartalmat.

A szocialista munkaverseny-mozgalom kiemelkedő jelentősége és eredményei mellett a mozgalmat gyengítő formalizmus és bürokratizmus is tapasztalható. A munkaverseny-mozgalom rendszerébe általános jelleggel épült be a vállalati szintű eredmények értékelése és összehasonlítása, figyelmen kívül hagyva azt, hogy ez elsősorban az állami irányítás, a gazdasági hatékonyság számbavételének feladata.

A vállalatok, szövetkezetek gazdasági vezetői munkájának gyengesége, hogy csak kampányszerűen foglalkoznak a munkaverseny kérdéseivel, a munkások mozgalmát nem tudják kellően összekapcsolni a tervfeladatokkal, egy részük a munkaversenyt elválasztja a gazdasági feladatoktól, s azt esetenként nem kellően értékeli.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a szocialista munkaverseny-mozgalom az eddigi eredményekre építve, a dolgozók segítő szándékát, áldozatvállalását felhasználva új lendületet kapjon, növekedjen a verseny társadalmi, vállalati hasznossága és a dolgozók érdekeltsége. Ebben nagy feladat hárul a gazdasági vezetőkre, a szakszervezetekre és a szövetkezetek választott testületeire.

II

A Központi Bizottság a szocialista munkaverseny-mozgalom továbbfejlesztése érdekében a következők érvényesítését tartja szükségesnek:

1. A kormány az 1972. évi népgazdasági terv jóváhagyása után tűzze napirendre a szocialista munkaverseny-mozgalom továbbfejlesztésének kérdéseit, biztosítsa, hogy a mozgalom új lendületet kapjon mai gazdaságpolitikai céljaink megvalósítására. Vegye figyelembe és hasznosítsa a munkásság és a szövetkezeti tagság munkakezdeményezéseit, segítő szándékát. Ebben a munkában támaszkodjon a szakszervezetekre, mint a munkaverseny legfőbb társadalmi szervezőire, valamint a szövetkezetek szövetségeire.

A minisztériumok – az ágazati szakszervezetekkel közösen – a kormány által meghatározott célokra alapozva jelöljék meg a vállalatok számára a munkaverseny-mozgalom célkitűzéseit, értékeljék a verseny gazdasági eredményeit.

2. A Központi Bizottság a szocialista munkaverseny-mozgalom lendületének az üzemekben történő fokozása érdekében felkéri

– a Szakszervezetek Országos Tanácsát, hogy dolgozza ki a munkaverseny országos szervezési feladatait, határozza meg a szakmai szakszervezetek ezzel összefüggő tennivalóit;

– a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsát, az Ipari Szövetkezetek Országos Tanácsát, az Általános Fogyasztási Szövetkezetek Országos Szövetségét, hogy érvényesítsék a munkaverseny irányításával, szervezésével összefüggő feladatokat a szövetkezetek választott szerveinek munkájában és dolgozzák ki a szövetkezeti célok megvalósításáért folyó munkaverseny sajátos formáit, módszereit;[1]

– a KISZ Intéző Bizottságát, hogy a munkaverseny-mozgalom általános rendszerével összhangban fejlessze az ifjúsági brigádmozgalmat, szervezzen speciális munkatáborokat, de biztosítsa, hogy ne legyenek formális versenyvállalások.

A pártszervek kísérjék figyelemmel és segítsék az állami, a gazdasági vezetők, a szakszervezetek, a szövetkezetek és a KISZ-szervek munkaversenyt szer-

[1] A párthatározatot követően jelent meg a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1007/1972. (IV. 12.) Korm. számú, valamint a SZOT 1972. (IV. 7.) határozata, amelyek a gazdasági, illetve a szakszervezeti szervek feladatait szabályozzák a munkaversenymozgalom továbbfejlesztésében. Ezek alapján született meg a belkereskedelmi miniszter 2/1973. (I. 14.) BkM számú rendelete, amely a SZÖVOSZ feladatait is szabályozza a munkaversenyben. (Lásd SZÖVOSZ Tájékoztató, 1973. február 3. 121–128. old.) A mezőgazdasági szövetkezetek szocialista munkaverseny-mozgalmáról szintén az 1007/1972. (IV. 12.) Korm. számú határozat, valamint az 1044/1972. (IX. 9.) minisztertanácsi határozat és a 8/1973. (V. 24.) MÉM számú rendelet rendelkezik. A Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztériummal egyetértésben, kidolgozta a munkaverseny-mozgalom továbbfejlesztésére vonatkozó irányelveit. Lásd TOT dokumentumok. 1967–1976. Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa 1976. 173–176. old.

Az OKISZ-nak a határozattal kapcsolatos teendőit lásd Az OKISZ Elnökségének 12/1972. (O. É. 47.) számú irányelvei az ipari szövetkezetek szocialista munkaverseny-mozgalmának szervezéséhez. (Forrás: OKISZ Értesítő, 47. szám. 1972. dec. 30. 664–666. old.)

A KISZ Intéző Bizottsága 1972. januárjában elfogadott határozata értékelte az ifjúsági szocialista munkaverseny-mozgalom helyzetét, és irányelveket fogadott el a további feladatokra.

vező tevékenységét, tapasztalataikat hasznosítsák politikai irányító munkájukban.

3. A szocialista munkaverseny-mozgalom fellendítése érdekében:

– a munkaverseny súlypontja a termelés legyen, a munkaversenyt elsősorban munkahelyi mozgalommá kell tenni, s konkrét munkahelyeken kell kezdeményezni, ahol a versenycélok és feladatok a dolgozókhoz közel állnak, konkrétan meghatározhatók és lehetőség van az eredmények reális számbavételére, s annak a verseny résztvevői által történő ellenőrzésére; ennek alapján szükséges a munkaverseny fejlesztése az ipar, az építőipar, a mezőgazdaság, a közlekedés és szállítás területén, valamint az állami és szövetkezeti kiskereskedelemben; a munkavégzés más területein az egyéni és a kollektív munka rendszeres javítására más eszközöket kell keresni és felhasználni;

– munkaverseny-tevékenységként azokat a kezdeményezéseket kell elismerni, amelyek a népgazdasági célok, vállalati tervfeladatok megvalósítását a munkaköri követelményeket meghaladó mértékben segítik elő, és erősítik a munka megjavítására irányuló újszerű törekvéseket, továbbá a dolgozók közötti kölcsönös segítség elvének érvényesülését, bővítik a dolgozók korszerű szakismereteit, fejlesztik a munkaerkölcsöt;

– munkaverseny-mozgalomnak a vállalatokon, szövetkezetekben, gazdaságokon belüli termelő egységek, a brigádok, a munkacsoportok, illetve az egyének közötti versenyt kell tekinteni;

– állami feladattá kell tenni a vállalatok közötti gazdasági verseny értékelését, s ebben a népgazdasági terv és a gazdasági hatékonyság követelményeinek helyi megvalósulását kell alapul venni. A munkaversenynek a terv teljesítésére és a hatékonyság növelésére gyakorolt hatása nem hasonlítható össze a különböző vállalatok szintjén, ezért az értékelésnél elsősorban azt kell figyelembe venni, hogy a munkaverseny mennyire áll összhangban a vállalati célokkal és a kollektívák önként vállalt kötelezettségeivel.

4. A szocialista munkaverseny-mozgalom általános céljait a IV. ötéves tervre alapozva kell meghatározni, s biztosítani kell, hogy a munkaverseny segítse a tervek teljesítését, a technika és a gazdaság korszerűsítését, a termelés mennyiségének növelését.

Az iparban a munkaverseny-mozgalom járuljon hozzá a termékek külkereskedelmi versenyképességének fokozásához, illetve a lakossági és a termelői fogyasztás igényeinek jobb kielégítéséhez, a megmunkálás minőségének javításához, a munkaidőalap jobb kihasználásához – indokolt esetben a műszakszám növeléséhez – az élőmunka termelékenységének emeléséhez, az önköltség csökkentéséhez. Az építőipari dolgozók munkaversenye ezen túlmenően segítse az építkezések határidőre történő befejezését, javítsa a kivitelezői munka minőségét.

A mezőgazdasági termelőszövetkezetekben a munkaverseny segítse elő a korszerű termelés- és üzemszervezési formák alkalmazását, az erő- és munkagépek komplex felhasználását és jobb kihasználását.

A közlekedés, szállítás és a szolgáltatások területén a munkaversenynek elő kell segítenie az igények pontos, kulturált és jó minőségű kielégítését.

A kiskereskedelemben a munkaverseny fő célja: rendszeresen megújított, ésszerű méretű készletekkel megfelelő áruválaszték fenntartása, a fogyasztók igényeinek kielégítése és a kiszolgálás gyorsítása, a fogyasztók iránti figyelmesség javítása.

5. A szocialista munkaverseny-mozgalom alapvető formája a szocialista brigádmozgalom. A szocialista brigád cím elnyerésének követelményeit emelni, s azokat a címek adományozásánál következetesen érvényesíteni kell, figyelembe véve azt, hogy a mozgalomnak nem elsődleges célja a brigádok számának növelése.[2]

A szocialista brigádok a dolgozó tömegek olyan vezető kollektívái legyenek, amelyek úttörő, mozgósító és példamutató szerepet töltenek be a munkában, a tanulásban, a közösségi életben, érvényesítik a kölcsönös segítség elvét, fellépnek a munka- és technológiai fegyelem lazasága ellen. A szocialista brigádmozgalom emellett tartsa meg tömegmozgalom jellegét is.

Elő kell segíteni az olyan – állandó vagy a feladattól függően átmenetileg működő – szocialista brigádok létrehozására irányuló kezdeményezéseket, amelyekben az azonos termékek gyártásának különböző területein dolgozó munkások, mérnökök, technikusok és közgazdászok közösen teljesítik a versenycélokat. Közös tevékenységük fő célja az együttműködés javítása, a munka minőségének emelése legyen.

6. A vállalatok, szövetkezetek gazdasági vezetői, az üzemvezetők, műhelyvezetők és művezetők – a szakszervezeti bizottsággal és aktivistákkal együttműködve – a dolgozók bevonásával konkrétan jelöljenek meg az adott munkaterület legfontosabb feladatain alapuló versenycélokat. Ezeket reálisan – a

[2] A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány és a SZOT Elnöksége 1001/1970. (I. 7.) Korm. sz. határozata szerint a szocialista brigád cím elnyerésének, illetve megvédésének feltételei: legalább egyéves tevékenység a „szocialista módon dolgozni, tanulni, élni" jelszó követelményeinek megfelelően. A szocialista címet első alkalommal elnyert brigádok „oklevelet", másodszori elnyerés esetén „szocialista brigádzászlót", harmadízbeni elnyerésért – tevékenységük eredményei és színvonala alapján – bronz, ezüst vagy arany brigádérmet kaphatnak.

A felsorolt elismerések mellett – az előírt követelmények kiváló teljesítése esetén – „A vállalat kiváló brigádja" – „A szakma (ágazat) kiváló brigádja" –; „A Magyar Népköztársaság kiváló brigádja" címek, illetve a kitüntetést tanúsító oklevelek adományozhatók. A határozat rendelkezik a brigádtagoknak adományozható, a brigád kitüntetését kifejező jelvényekről; az elismerések és kitüntetések odaítélésére jogosult testületekről, személyekről; valamint az elismerések és kitüntetések esetleges megvonásának indokairól. (Forrás: SZOT Határozatok, 1970. 1. szám. 7–11. old.)

teljesítésükhöz szükséges feltételekkel együtt – építsék be a vállalati tervekbe, munkahelyi programokba. A munkaversenybe történő bekapcsolódással járó kötelezettségeket, felajánlásokat a dolgozó kollektívák határozzák meg. Tervszerűen és folyamatosan gondoskodjanak a munkaverseny anyagi, műszaki, szervezési és személyi feltételeiről, értékeljék a verseny eredményeit, biztosítsák a hatékony erkölcsi, anyagi ösztönzést. A dolgozók munkaversenyét, munkafelajánlásait a jövőben is célszerű igénybe venni előre nem látható országos, vagy munkahelyi nehézségek megoldásához.

A szakszervezeti bizottságok töltsenek be nevelő, szervező és felvilágosító szerepet a szocialista munkaverseny-mozgalomban. Támogassák az egyének és kollektívák kezdeményezéseit, tudatosítsák, hogy a munkaversenyben való részvétel közösségi és egyéni érdek is. Kísérjék figyelemmel a verseny feltételeinek biztosítását, vegyenek részt a verseny értékelésében, az eredményes munkamozgalmak megismertetésében, a munkában élen járó kollektívák és egyének népszerűsítésében.

A KISZ-szervezetek szervezzék a fiatalok munkaverseny-mozgalmait, megtartva azok sajátos ifjúsági jellegét. A versenycélok helyes meghatározásával segítsék az ifjúsági brigádok munkáját, a pályakezdő fiatalokat neveljék a munka szeretetére, a szakma megbecsülésére, a munkahelyhez való ragaszkodásra.

A pártszervezetek segítsék a gazdasági vezetők és a mozgalmi szervek hatékony együttműködését, biztosítsák a kommunisták példamutató, élen járó szerepét a munkaverseny-mozgalomban.

7. A munkaversenyben élen járó kollektívák és dolgozók részesüljenek erkölcsi elismerésben és jutalomban. Növelni kell az erkölcsi és anyagi elismerések közötti összhangot, a jövőben is fenntartva azok önálló formáit.

A munkaverseny-mozgalomban kimagasló eredményeket elért brigádok, munkacsoportok részére legmagasabb kitüntetésként Munka Vörös Zászló Érdemrendet, illetve Állami Díjat lehet adományozni.[3] A munkások, parasztok, műszaki és gazdasági szakemberek legkiválóbb egyéni versenyeredményeit a Szocialista Munka Hőse kitüntetéssel és személyi kormánykitüntetésekkel is honorálni lehet.

A vállalatoknál, gazdaságoknál és a szövetkezeteknél a munkaverseny értékelését, a kitüntetésekre, jutalmazásokra vonatkozó javaslatokat a versenyben részt vevő dolgozók bevonásával, demokratikus keretek között kell megvitatni. A vállalatoknál a béreken felüli jövedelmek olyan elosztását kell megvalósítani, amely szorosan kapcsolódik a munkában és a munkaversenyben együttesen elért eredményekhez, s ennek megfelelően kell továbbfejleszteni az egyes jövedelmek felosztásának módszereit a szövetkezetekben is. Lehetővé kell ten-

[3] Lásd a 26. sz. dokumentum 6. sz. jegyzetét.

ni, hogy a kollektívák az elnyert jutalmat saját hatáskörben, differenciáltan osszák fel.

8. A kormány, a minisztériumok és a felügyeleti szervek – a szakszervezetek és a szövetkezeti központok bevonásával – a jövőben is értékeljék a vállalatok, gazdaságok, szövetkezetek és intézmények tevékenységét, annak társadalmi hasznossága alapján. A kimagasló eredményeket évenként a kiváló vállalati cím kitüntetéssel ismerjék el.

A vállalatok, szövetkezetek közötti gazdasági versenyben a középtávú tervidőszakban elért jelentős eredményekért pedig a Minisztertanács és a Szakszervezetek Országos Tanácsa Vándorzászlóját (szövetkezeteknél a Minisztertanács Vándorzászlóját) kell adományozni. Biztosítani kell, hogy a kitüntetésekkel együtt a vállalatok és szövetkezetek részesüljenek megfelelő – az eredményekkel, illetve kitüntetésekkel arányos – jutalomban és szociális, kulturális vagy sportlétesítményben.

9. Rendszeressé és sokoldalúvá kell tenni a munkaverseny-propagandát. Az országos, megyei és városi hírközlő szervek – a Szakszervezetek Országos Tanácsa, a szakmai szakszervezetek, szövetkezeti szövetségek, ágazati minisztériumok és felügyeleti szervek tájékoztatásaira alapozva – biztosítsák az országos jelentőségű kezdeményezések, versenyeredmények megismertetését, a kimagasló eredményeket elért vállalatok, szövetkezetek, brigádok, munkások, műszaki, gazdasági szakemberek munkájának népszerűsítését.

A vállalatokon belül a termelési tanácskozásokat, párt-, KISZ-taggyűléseket, szakszervezeti gyűléseket, szövetkezeti közgyűléseket, az üzemi lapokat, a híradókat fel kell használni a versenyeredmények folyamatos megismertetésére és értékelésére, a brigádok kezdeményezéseinek elterjesztésére, az egyének javaslatainak közzétételére.

Megjelent: Pártélet, 1972. I. sz. 15–19. old.

29
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1972. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRE[1]

(1971. DECEMBER 1.)

A Központi Bizottság megállapítja, hogy a párt és a kormányzati szervek gazdasági szervező munkáját a X. kongresszuson megszabott feladatok végrehajtására irányuló erősödő aktivitás jellemzi. A párt vezető szerveinek 1971-ben hozott határozatai összességükben átfogják a kongresszus gazdasági határozata minden lényeges elemét, jó alapot biztosítanak azok végrehajtásához, a további tervszerű és magasabb szintű munkához.

A kormányszervek a párthatározatokban megjelölt feladatok végrehajtására számos intézkedést tettek. Ezek hatása már kezd érvényesülni a gazdasági munkában, de jelentős részben még ezután kell biztosítani a következetes végrehajtást és ellenőrzést.

A gazdasági kérdésekről 1971-ben állami és társadalmi fórumokon megtartott tanácskozások pártunk gazdaságpolitikáját erősítették, támogatták a gazdasági reformot és fejlesztési céljainkat. Hozzájárultak az egységes szemlélet kialakulásához és az egységes cselekvés irányának megtartásához.

A vállalatok és szövetkezetek nagyobb figyelmet fordítanak a gazdálkodás alapvető kérdéseire. Munkájukban erősödött a távlati szemlélet. Nem foglalkoznak azonban eleget a gazdaságos és a korszerű termékek termelésének bővítésével, a fejlett üzem- és munkaszervezési módszerek elterjesztésével.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy 1972-ben is minden erőnket összpontosítsuk a kongresszusi célkitűzések megvalósítására hozott határozatok végrehajtására, a kijelölt tennivalók megszervezésére. A politikai munka súlypontját a vezető-irányító szintekről a vállalati és a szövetkezeti munkahelyekre kell áttenni. El kell érnünk, hogy a határozatokban megfogalmazott elvek a mindennapi cselekvés vezérfonalává váljanak.

[1] Az 1971. évi tervjelentést lásd A népgazdaság 1971. évi fejlődése, a Központi Statisztikai Hivatal jelentése. Népszabadság, 1972. január 30. 1–3. old. A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az 1971. évi népgazdasági terv teljesítéséről és a társadalmi, gazdasági élet fejlődéséről. Statisztikai Szemle, 1972. március. 302–312. old.

I

A Központi Bizottság megállapítja, hogy a népgazdaság 1971-ben is dinamikusan fejlődik. A nemzeti jövedelem 7–8 százalékkal lesz nagyobb az előző évinél. Ezzel arányosan nő a fogyasztás és javultak a dolgozó emberek életkörülményei.

Az ipari termelés a tervezettnek megfelelően, 5–6 százalékkal nő. Az ipar alapvetően a központi fejlesztési programokban kijelölt szerkezeti változások irányában fejlődött. A termelő egységekben folytatódott a már 1970-ben is tapasztalt erőteljesebb technikai, technológiai fejlődés és a gyártmányok korszerűsítése. Egyes szakmákban kiemelkedő eredményeket értek el, felzárkóztak a legkorszerűbb színvonalhoz. Néhány iparág termelése azonban elmaradt a tervezettől és a piac reális szükségletétől. A gazdaságos gyártmányszerkezet javulását még fékezi, hogy a műszaki fejlesztés sok helyen késik, a korábban vállalt nemzetközi exportkötelezettségeink miatt is fenntartunk nem kellően gazdaságos termelést és egyes termékekben a hazai piac méretei kis szériákat igényelnek.

Az építőipar termelése 11–12 százalékkal emelkedik. A mezőgazdasági termelés növekedése előreláthatólag eléri a 9–10 százalékot. A közlekedés áruszállítási teljesítményei 7 százalékkal haladják meg az 1970. évit.

A termelő ágazatok fejlődése a munka termelékenységének javulása mellett ment végbe.

Kedvező eredményeket értünk el az életszínvonal emelésében, a fogyasztói piac stabilitásában. A lakosság reáljövedelme és fogyasztása egyaránt 6 százalékkal emelkedett. A jövedelmek növekedése és a teljesítmények emelkedése között szorosabb a kapcsolat, mint korábban volt. A fogyasztói piac stabil volt, az áruellátás bővült, összetétele korszerűsödött. A fogyasztói árszínvonal várhatóan 2 százalékkal emelkedik.

1971-ben megkezdődött a IV. ötéves terv lakásépítési programjának megvalósítása. Ez évben a lakásépítési terv néhány százalékkal túlteljesül, 73–74 ezer lakás épül fel.

A termelés és a nemzeti jövedelem dinamikus növekedése ellenére a nemzeti jövedelem belföldi felhasználása felülmúlja a létrehozott nemzeti jövedelmet. Ezért 1970-ben és 1971-ben külföldi erőforrásokat kellett igénybe venni. Az egyensúlytalanság fő oka, hogy beruházásokra lényegesen többet fordítottunk a tervezettnél és lehetőségeinknél. Emellett növeltük a honvédelmi célú kiadásokat, és a váratlan, tőlünk független események ellenére is a tervnek megfelelően növeltük az életszínvonalat.

Az egyensúlyi problémák leküzdésének alapvető módja a felhalmozás rész-

arányának csökkentése a IV. ötéves terv arányára, továbbá a népgazdaság szerkezetének javítása, a gazdaságosan előállítható termékek körének bővítése, a termelékenyebb, hatékonyabb munka.

II

A Központi Bizottság az 1972. évi terv fő követelményének tekinti, hogy fenntartva a népgazdaság terv szerinti fejlődését, biztosítsa a gazdasági egyensúly javulását és feleljen meg a IV. ötéves terv fejlődési irányvonalának.

Az 1972. évi népgazdasági terv fő előirányzatai	1972. évi terv
A nemzeti jövedelem növekedési üteme	5–6 százalék
A nemzeti jövedelem belföldi felhasználásának növekedése	3–4 százalék
Ipari termelés növekedése	4–6 százalék
Országos építés-szerelés növekedése	3–4 százalék
Mezőgazdasági termelés növekedése	2–3 százalék
Az egy főre jutó reáljövedelem növekedése	5–6 százalék
Az egy keresőre jutó reálbér növekedése	2,5–3 százalék
Kiskereskedelmi áruforgalom növekedése (folyó áron)	kb. 10 százalék
A szocialista szektor beruházása (1971. évi áron)	kb. 106 milliárd Ft
Devizahelyzet változása:	
rubel viszonylatban	0– + 20 millió rubel
dollár viszonylatban	–180–200 millió dollár

1. A nemzeti jövedelem 1972-ben 5–6 százalékkal növekedjék. A nemzeti jövedelem növekedésénél kisebb ütemű legyen a belső felhasználás, főként a felhalmozás.

2. A felhalmozás és fogyasztás arányát, amely a IV. ötéves tervben meghatározottól 1971-ben jelentősen eltért, javítani kell a fogyasztás javára és közelíteni kell az ötéves terv fő arányához. Ennek érdekében:

– a beruházás a népgazdaság összességében az 1971. évi színvonalon maradjon;

– a beruházási erőforrások felosztásakor a IV. ötéves tervben rögzített fő arányokhoz kell igazodni a népgazdasági ágak részesedésében;

– a lakosság fogyasztása a nemzeti jövedelemmel arányosan, mintegy 5 százalékkal növekedjék;

– a társadalmi termelésből exportálható rész arányát növelni kell;

– a külkereskedelmi forgalom egyensúlyát javítani kell úgy, hogy szocialista viszonylatban a behozatal és a kivitel kiegyenlítse egymást. Tőkés vi-

szonylatban a passzívum növekedését meg kell állítani és valamelyes passzívumcsökkenést kell tervezni.

3. Az 1972. évi állami költségvetés hiánya csak kismértékben haladhatja meg az 1971. évit. Ezért az állami bevételek növekedésére, a kiadások mérséklésére megfelelő intézkedéseket kell kidolgozni. Az állami költségvetés egyensúlyának javítása érdekében erőteljesen szigorítani kell a termelői és bizonyos körben a fogyasztói állami ártámogatások nyújtását. A társadalmi közös fogyasztás céljait szolgáló pénz felhasználásában határozottabban érvényre kell juttatni a takarékosságot.

4. A termelő ágazatok fejlesztésében fő követelmény a gazdaságos termelés fokozása, a hatékonyság növelése. Az eddiginél jobban kell törekedni a munkaerővel való takarékosságra, a felesleges munkaerő felszabadítására, a kapun belüli munkanélküliség fokozatos megszüntetésére.

Az ipari termelés a szükségleteknek megfelelően a hatékonysági követelmények kielégítése mellett 4–6 százalékkal növekedjen.

Az építőiparban törekedni kell a beruházások gyorsabb befejezésére, az építőipari árak növekedésének mérséklésére, a szervezés és irányítás színvonalának emelésére, a munkafegyelem javítására.

– A mezőgazdasági termelés növelését – az idei kivételesen jó termelési eredmények után – mérsékelt ütemben, a IV. ötéves tervnek megfelelően 2–3 százalékban indokolt előirányozni.

5. A munkások és alkalmazottak, valamint a parasztság egy főre jutó reáljövedelme egyaránt 5–6 százalékkal emelkedjen. Ezen belül a munkások és az alkalmazottak egy főre jutó reálbére 2,5–3 százalékkal növekedjen.

Emelni kell gyermekenként havi 100 Ft-tal a 3 és több gyermekes családok, valamint az egyedülálló egy- és kétgyermekes szülők családi pótlékát.

Az áruellátást a jövedelemelkedéssel arányosan kell biztosítani, biztosítva az áruellátás mai színvonalának fenntartását.

A fogyasztói árak átlagos színvonala mintegy 3 százalékkal emelkedhet. Hatósági intézkedéssel emelni kell egyes építőanyagok és a sör árát, le kell szállítani a szappan, valamint egyes szintetikus mosó- és tisztítószerek fogyasztói árát.

6. 1972. évben 74 500 lakást kell felépíteni, amelyből tanácsi lakás 25 600 db. Az építési anyagok hatósági áremelésének kihatását a tanácsi lakásépítés területén a központilag tervezett lakásszámnak, technológiának és felszereltségnek megfelelően a tanácsi lakás célcsoport pénzügyi előirányzatának megemelésével ellensúlyozni kell.

7. Intézkedéseket kell tenni egyes kiugró, társadalmilag indokolatlan jövedelmek adóztatás útján történő fokozottabb elvonására.

8. Az egyensúly fokozatos megvalósítása, termeléspolitikai céljaink elérése

érdekében gazdaságirányítási rendszerünkkel összhangban a következő intézkedések szükségesek:

A beruházási vásárlóerő-kibocsátást a jövedelemszabályozás és az állami pénzpolitika eszközeivel a tervben meghatározott keretek között kell tartani. A beruházások korlátozásának fő módszereként nem a vállalati jövedelmek elvonását, hanem az ezeket kiegészítő állami támogatások, hitelek és preferenciák mérséklését és a szigorúbb pénzügyi fegyelmet biztosító eszközöket kell alkalmazni. Mérsékelni kell az eddig kezdeményezett beruházási célokat: halasztással, átcsoportosítással, esetleg végleges elhagyással.

A felesleges készletképződés megakadályozása érdekében a hitelnyújtást szigorítani kell. El kell érni, hogy a tartós készletnövekedést a vállalatok saját fejlesztési alapjaikból finanszírozzák.

A külkereskedelmi áruforgalom és a devizahelyzet terén kialakult kedvezőtlen tendenciák megállítása érdekében az import árkiegészítéseket, vámkedvezményeket mérsékelni kell. Szigorúbb határok között kell tartani a dollár viszonylatú import-devizakereteket és bővíteni kell az importkontingensek körét.

A termelői árakat, illetve árarányokat fokozatosan korszerűsíteni kell és ennek érdekében 1972-ben emelni kell egyes hazailag előállított, vagy importált termékek termelői árát.

III

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a gazdasági szervező és politikai munka az eddiginél erőteljesebb hatást gyakoroljon a gazdasági életre, növelje a hatékonyságot, javítsa a gazdasági folyamatok tervezését és irányítását, emelje a végrehajtás ellenőrzésének színvonalát.

A politikai munka során hangsúlyozni kell, hogy az 1972. évi feladatok között fontos helyet foglal el a népgazdasági egyensúly megjavítása. A párt, a társadalmi, az irányító és a gazdálkodó szervek értékeljék az 1971. évi gazdasági munka eredményeit és határozzák meg saját konkrét feladataikat.

A Központi Bizottság felhívja a gazdasági életben dolgozó kommunistákat, hogy tartsák legfőbb kötelességüknek a terv egésze megvalósításának elősegítését, fordítsanak különös figyelmet:

1. A beruházások helyzetének javítására. Kezdeményezzék minden ágazatban, vállalatnál, szövetkezetnél a beruházási munka felülvizsgálatát és ahol szükséges, a beruházások reális újraütemezését. Lépjenek fel a lehetőségeket meghaladó, pazarló beruházások ellen, szorgalmazzák a fejlesztési eszközökkel való takarékosságot. Harcoljanak a népgazdasági terv és a határozatok alól kibúvót keresők ellen;

2. Az export növelésére és az exporttermelés minőségi javítására. Karoljanak fel olyan kezdeményezéseket, amelyek a gazdaságos export fokozását eredményezik. A dolgozók körében tudatosítsák a korszerű és gazdaságos exporttermékek fontosságát a népgazdaság szempontjából. Kezdeményezzék az importanyagokkal és -termékekkel való ésszerű gazdálkodás terjesztését a műszakiak és általában a dolgozók körében.

A mezőgazdaságban az export növelésének további tartalékait fel kell tárni, emellett intézkedéseket kell tenni a mezőgazdasági termékek importjának mérséklésére mindazokon a területeken, ahol a mezőgazdaság adottságai, az eszközök kihasználása lehetővé teszi;

3. A gazdaságtalan termelés fokozatos, tervszerű visszaszorítására. Ezt a tevékenységet körültekintően végezzék minden vállalatnál, jóelőre hívják fel a kereskedelmi és a felhasználó szerveket a termelési szerkezet várható változására. Politikai felvilágosító munkával érjék el, hogy a dolgozók megértsék a gazdaságtalan termelés visszaszorításának szükségességét;

4. Az üzem- és munkaszervezés színvonalának növelésére. Az öntudatos munkásokra támaszkodva támogassák és szorgalmazzák a jelentős és gyorsan mozgósítható tartalékok feltárását célzó ésszerű jellegű vállalati szervezési intézkedéseket;

5. A szocialista munkaverseny továbbfejlesztésére. A politikai munkában az anyagi ösztönzés szerepének ismertetése mellett jobban kell apellálni az öntudatra, a szocialista erkölcsre. A gazdálkodó egységek céljaihoz és adottságaihoz igazodva működjenek közre a kettős pillérre – anyagi és erkölcsi elismerésre – épült szocialista versenymozgalom fellendítésében;

6. A takarékosságra. Törekedjenek olyan közszellem kialakítására, amely elítéli a pazarlást, a nagylábon élést, fellép a közpénzek herdálása ellen. A szolid, a takarékos magatartás beosztástól függetlenül mindenki számára, minden körülmények között kötelező norma. Szorgalmazzák, hogy a gazdasági vezetők minden gazdálkodó egységnél konkrét lépéseket tartalmazó, magatartást formáló takarékossági programot dolgozzanak ki.

7. Az agitációs és propagandamunka a X. kongresszus szellemében építsen jobban a munkaeredményekre és adjon feleletet a dolgozók gazdasággal kapcsolatos problémáira. Az agitációs munkában a dolgozók nevelésében az anyagi ösztönzés mellett jobban kell építeni az öntudatra, a szocialista erkölcsre. Világossá kell tenni, hogy perspektívában a hatékonyság az egyetlen lehetőség a vállalati jövedelmek kedvező alakulásához és ezen keresztül a dolgozók jövedelmei növekedéséhez. Népszerűsíteni kell a jó vállalatok és szövetkezetek eredményeit, alkalmazott módszereit.

1972

30

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A POLITIKAI KÖZVÉLEMÉNY-KUTATÁS HELYZETÉRŐL, TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL

(1972. JANUÁR 10.)

A Politikai Bizottság 1968. december 10-i, „A politikai információ párton belüli rendszerének továbbfejlesztéséről" szóló határozata az Agitációs és Propaganda Osztály feladatává tette a politikai közvélemény-kutatás megszervezését.[1]

A Politikai Bizottság határozata alapján az elmúlt három évben az Agitációs és Propaganda Osztály megkezdte a politikai közvélemény-kutatás szervezését.

I

A POLITIKAI KÖZVÉLEMÉNY-KUTATÁS ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK HELYZETE, EREDMÉNYEI, TAPASZTALATAI

1. A határozat szellemében az MRT Tömegkommunikációs Kutatóközpontjában megkezdődött az Agitációs és Propaganda Osztály irányításával a próbavizsgálatokhoz szükséges személyi feltételek kialakítása. Ennek megfelelően létrejött a politikai közvélemény-kutatáshoz értő kérdezőbiztosok, a politikai tématervek megszerkesztését, a válaszadók véleményét politikai szempontok alapján elemző – egyelőre még kisszámú – csoport, amelyben sok a jóképességű, megfelelő elméleti felkészültségű fiatal. Szervezetszerű képzésük a Magyar Rádión belül megkezdődött. Tanulmányozzák a nemzetközi szakirodalmat, folyamatosan összegezik a hazai tapasztalatokat.

2. Ebben az időszakban a Tömegkommunikációs Kutatóközpont 20 társadalompolitikai témában végzett felméréseket (lásd melléklet), elsősorban tapasztalatszerzés céljából. A tárgyköröket a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya jelölte ki, annak figyelembevételével, hogy mi foglalkoztatja

[1] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó, 1974. 303–304. old.

leginkább a párt- és állami vezetést, a széles közvéleményt, milyen kérdések megválaszolása áll a tömegpolitikai munka homlokterében. Az eddig végzett felmérések egy részéből rövid összefoglalók készültek az elosztási tervben szereplő politikai, állami vezetők részére. Tapasztalataink szerint az elemzéseket megkapó vezetői kör érdeklődéssel fogadta az anyagokat. A felmérések teljes anyagát az osztály az agitációs és propaganda munkában részben hasznosította.

3. Megkezdődött a közvélemény-kutatás felhasználhatóságának magyarázása, elsősorban a párttisztségviselők között. Pártiskolákon, agitációs és propaganda tanácskozásokon, titkári tanfolyamokon fokozatosan ismereteket nyújtottunk a közvélemény-kutatásról. A párt- és társadalmi szervezetek, a sajtó segítségével is kértük a lakosság támogatását a közvélemény-kutatási vizsgálatok elvégzéséhez. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a vizsgálatok során az emberek szívesen és őszintén válaszoltak, ha a különböző társadalmi problémákról kérték véleményüket. A nem válaszolók aránya esetenként csupán 1–2 százalék körül mozgott.

4. Néhány megyei pártbizottság az elmúlt három évben nagyobb mértékben törekedett – több, kevesebb sikerrel – a közvélemény-kutatás eszközeivel megismerni a helyi lakosság véleményét. Túlzás csak elvétve volt tapasztalható. Ellenállás – elszórtan – csak az alsóbb szintű pártszervek részéről volt. Igen nagy azonban a központilag végzett – a helyi szükségletekre készülő – kutatás iránti igény.

5. Legfontosabb tapasztalatunk: bebizonyosodott, hogy a közvélemény-kutatáshoz kedvező a politikai, társadalmi légkör. Kialakult a politikai közvélemény-kutatás hazai sajátosságainknak megfelelő kerete. A politikai közvélemény-kutatást közvetlen pártirányítás mellett kell megszervezni, mivel a „manipulálás" lehetősége politikai veszélyeket rejt magában. A politikai közvélemény-kutatás irányításáért, a tervek kialakításáért, a beérkezett adatok elemzéséért, a következtetések levonásáért továbbra is a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya legyen felelős. Az eredmények belső vagy nyílt felhasználása is csak szigorú rendező elvek alapján, pártellenőrzés mellett történhet. A vizsgálatok lebonyolítására hosszabb távon is alkalmas a Magyar Rádió és Televízió Tömegkommunikációs Kutatóközpontja, melynek emellett fő feladata továbbra is a műsorok fogadtatásának vizsgálata kell, hogy maradjon. Ugyanakkor megvizsgálandó, hogy fokozatosan nem fejleszthető-e ki a Kutatóközpont keretei között az egész magyar kommunikációs rendszer hatásvizsgálata és módszertani műhelye.

6. Az eredmények ellenére a politikai közvélemény-kutatás objektív és szubjektív feltételei még nem alakultak ki teljesen. További másfél-két esztendő alatt fokozatosan kell – és lehet – továbbfejleszteni a jelenlegi alapokon a

politikai közvélemény-kutatást, és 1974-ben kialakítani végleges szervezetét. Ezt indokolja, hogy a marxista politikai közvélemény-kutatás módszertana még nincs kidolgozva, az elmúlt – lényegében két esztendő – erre kevésnek bizonyult. A vizsgálati anyagok értékét rontja a téma nem kellően átgondolt megközelítése, a célt nem jól szolgáló kérdésfeltevés, a jelentések terjengős, túlzottan szakmai zsargonban való megfogalmazása. Tapasztalataink szerint egy-egy felmérés során nem biztosították az országos reprezentativitást, amely kizárta a megfelelő következtetések levonását. Általánosan jelentkező fogyatékossága az eddigi anyagoknak, hogy a politikai vezetés, a politikai felvilágosító munka számára nélkülözhetetlen következtetések többnyire rejtve maradtak, még akkor is, ha az anyagok ezek feltárására lehetőséget biztosítottak. Esetenként a vizsgálatokról készített összefoglaló jelentés nem volt elég politikus, túltengett a szakmai, módszertani elem. A technikai feltételek biztosítása ma is nem egy esetben gondot okoz. A fiatal munkatársak között kevés a párttag, a közvélemény-kutató csoport politikai, szakmai arculata még nem kiforrott. Általában az erre a munkára alkalmas szakemberek száma is kevés.

Nincs kellő ismeretünk a legfejlettebb politikai közvélemény-kutatási tapasztalatokról – sem a szocialista, sem a kapitalista országokból. A vizsgálati anyagok felhasználása sem megfelelő.

Mindebből következik, hogy jelenleg még csak az útkeresés stádiumában vagyunk. Nincsenek még meg a gyors továbbfejlesztés feltételei. Ezért az elkövetkezendő két esztendőben tovább kell kísérletezni, tapasztalatokat gyűjteni.

II
A POLITIKAI KÖZVÉLEMÉNY-KUTATÁS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FELADATAI

1. A politikai közvélemény-kutatást az MRT Tömegkommunikációs Kutatóközpontja végezze a jövőben is. Tovább kell javítani az MRT Tömegkommunikációs Kutatóközpontban a közvélemény-kutatás feltételeit. A politikai és szakmai szempontok figyelembevételével növelni kell a politikai közvélemény-kutatással foglalkozók létszámát, különösen a párttagok arányát. Az MRT vezetősége segítse a meglevő technikai ellátottsággal kapcsolatos problémák megoldását, a növekvő számú tudományos kutató szellemi kapacitásának teljesebb kihasználása érdekében a nemzetközi normáknak megfelelő kisegítő apparátus, technikai feltételek megteremtését. Itt szerezzenek szakmai tapasztalatokat később a pártapparátusban dolgozó, közvélemény-kutatással foglalkozó munkatársak. A tudományos káderek kiválasztása közvetlenül az Agitációs és Propaganda Osztály hatáskörébe tartozzék.

A Tömegkommunikációs Kutatóközpont a vizsgálatok során folyamatosan és szervezetten biztosítsa a közvélemény-kutatók szakmai képzését, továbbképzését. Nagyobb gondot fordítson a politikai képzésükre. Ehhez a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya és az MRT pártszervezete nyújtson segítséget.

A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya a jövőben szorosabb és állandó kapcsolatot alakítson ki az MRT Tömegkommunikációs Kutatóközponttal. Az Agitációs és Propaganda Osztály közvetlenül gyakoroljon felügyeletet a Tömegkommunikációs Kutatóközpont politikai közvéleményt vizsgáló tevékenysége felett. A Rádió és Televízió szükségletére végzett vizsgálatokban azonban ne sértse a Magyar Rádió és Televízió önállóságát.

2. A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya – az eddigi tapasztalatokat felhasználva – a jövőben egyre határozottabban vállalja magára a kutatási koncepciók kimunkálását, valamint az eredmények politikai elemzését.

3. A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya következetesen és folyamatosan válassza ki azokat a munkatársakat, akik a jövőben közvélemény-kutatói munkára a Központi Bizottság vagy az MRT apparátusában számításba jöhetnek. Szervezze meg továbbképzésüket.

4. A lehetőségeknek megfelelően a jövőben hatékonyabban kell segíteni a megyei pártbizottságokat a helyi közvélemény-kutatásban. Négy-öt nagyobb városban létre kell hozni a közvélemény-kutatás társadalmi bázisát, amely a jövőben része lehet az országos közvélemény-kutatási rendszernek. Amennyire lehet, igényeiket figyelembe kell venni a központi kutatási tervek elkészítésénél.

5. 1972-ben és 1973-ban a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya és az MRT Tömegkommunikációs Kutatóközpontja ismerje meg a szocialista országokban, illetve egyes kapitalista országokban folyó politikai közvélemény-kutató munka tapasztalatait, szocialista országokban a pártirányítás gyakorlatát.

6. Tervszerűen tovább kell folytatni a lakosság körében a politikai közvélemény-kutatással kapcsolatos felvilágosító tevékenységet. Ennek érdekében biztosítani kell, hogy az országos lapok publikáljanak részeredményeket. A párt folyóiratai, a Kossuth Kiadó időnként jelentessenek meg tanulmányokat a felmérések anyagából.

7. Az elkövetkezendő két-három esztendőben rendszerbe kell foglalni a marxista politikai közvélemény-kutatás elvi, módszertani alapjait.

8. A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya két év múlva ismét összegezze a politikai közvélemény-kutatás tapasztalatait.

III
AZ AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁG ÁLLÁSFOGLALÁSA

Az Agitációs és Propaganda Bizottság megállapítja, hogy a Politikai Bizottság 1968. december 10-i határozata szerint a politikai közvélemény-kutatás – kísérleti jelleggel, tapasztalatszerzés céljából – megkezdődött, folyamatban van a személyi és tárgyi feltételek megteremtése, s az elmúlt években mintegy 20 felmérés készült. A Magyar Rádió és Televízió Tömegkommunikációs Kutatóközpontja eredményes munkát végzett.

Az eredmények ellenére a politikai közvélemény-kutatás objektív és szubjektív feltételei még nem alakultak ki teljesen. A marxista politikai közvélemény-kutatás módszertana még nincs eléggé kidolgozva, viszonylag kevés a nemzetközi tapasztalat és a hazai eredmények sem elégségesek ahhoz, hogy a politikai közvélemény-kutatás bevezetésére átfogó javaslat készülhessen. Kevés az e munkára alkalmas szakember, s a technikai feltételek sem elégségesek. A politikai közvélemény-kutatás gyors fejlesztésére még nem értek meg a feltételek.

Mindezek alapján az Agitációs és Propaganda Bizottság szükségesnek tartja a tapasztalatszerzés, a kísérletek folytatását oly módon, hogy eközben a politikai vezetés növekvő mértékben kapjon felhasználható eredményeket.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság – szükségesnek tartva a politikai közvélemény-kutatás fokozatos fejlesztését – felhívja a figyelmet arra, hogy mindez nem pótolja a párt-, állami és tömegszervezeteknek a társadalmi valóság megismerésére irányuló egyéb vizsgálatait, a pártdemokrácia, a szocialista demokrácia különböző fórumain szerzett tapasztalatokat, s nem helyettesítheti a tömegkapcsolatok bevált formáit.

A politikai közvélemény-kutatást a továbbiakban is a Magyar Rádió és Televízió Tömegkommunikációs Kutatóközpontja végezze. Az Agitációs és Propaganda Bizottság felkéri az MRT Elnökségét, hogy javítsa tovább e munka személyi és tárgyi feltételeit.

A Tömegkommunikációs Kutatóközpont folytassa a közvélemény-kutatás elvi, módszertani kérdéseinek tanulmányozását, s ennek során működjön együtt más tudományos intézményekkel.

A kutatási tematika összeállításánál a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya az eddigi gyakorlatnak megfelelően vegye figyelembe a Központi Bizottság osztályainak igényeit és a tömegkommunikációs kutatóközpont véleményét. A hosszabb időt igénybevevő átfogó vizsgálatok mellett – ugyancsak kísérleti jelleggel – kezdjék meg néhány aktuális kérdés (például egy-egy intézkedés fogadtatása, egy-egy esemény visszhangja) gyors felmérését is.

A Kozponti Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya nyújtson segítséget a kozvélemény-kutatással foglalkozó káderek kiválasztasahoz, politikai és szakmai továbbképzéséhez. Segítse elő a közvélemény-kutatás eredményeinek fokozottabb politikai hasznosítását, és szabályozza a kutatási eredmények publikálásának rendjét.

A Kozponti Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya egy év mulva ismét osszegezze a politikai kozvélemény-kutatás tapasztalatait, alakítsa ki a politikai kozvélemény-kutatás végleges szervezeti koncepcióját és terjessze azt az Agitációs és Propaganda Bizottság elé.

31

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A TÖMEGSZERVEZETEK ÉS TÖMEGMOZGALMAK 1971. ÉVI NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉGÉRŐL ÉS AZ 1972. ÉVI NEMZETKÖZI MUNKÁJUK FŐ FELADATAIRÓL[1]

(1972. JANUÁR 17)

I

1. A tomegszervezetek és tomegmozgalmak 1971-ben érvényesítették nemzetkozi munkájukban azokat az elveket, amelyeket az MSZMP vezető szerveinek nemzetkozi határozatai és a Titkárság 1971. január 18-i, a tómegszervezetek 1971. évi nemzetközi feladatait összefoglaló határozatai tartalmaznak. A konkrét feladatokat az elmúlt évben is az egyes szervezetek vezető testületeinek döntései, a nemzetközi szervezetek tagságából, valamint a két- és több oldalú találkozókon, egyeztetőkon kialakított közös állásfoglalásokból adódó kotelezettségek határozták meg.

[1] A Kozponti Bizottság Titkarsága a kovetkező években tobb izben targyalta a tomegszervezetek es tomegmozgalmak nemzetkozi tevékenységének tapasztalatait, es hatarozott a kovetkezo evre szoló munkájuk fó feladatairól. Az itt kozolt dokumentum az elobbiekben emlitettek szerint hosszabb tavra szólóan osszegezi az érintett szervezetek, mozgalmak nemzetkozi tevékenysegenek alapelveit es az ezután hozott határozatok – a konkrét helyzet altal felvetett igenyeknek megfeleloen – csak motiválták a feladatokat, de az alapelveken nem valtoztattak

A nemzetközi életben erősödő pozitív folyamatok növelték a tömegszervezetek és mozgalmak nemzetközi kapcsolataival szemben támasztott igényeket, és bővítették a kapcsolatok lehetőségeit is. Növekszik a szocialista országok testvérszervezeteinek aktivitása a nemzetközi munkában. Fokozódott a szocialista országok szervezetei iránti érdeklődés, bővült a velük kapcsolatot létesíteni akaró szervezetek és mozgalmak száma a fejlett tőkés és a fejlődő világban. (A Béketanács pl. 1971-ben 23 mozgalommal teremtett új kapcsolatot.) Továbbra is tapasztalható a magyar tömegszervezetek és mozgalmak munkája, állásfoglalásai iránti növekvő érdeklődés szocialista és nem-szocialista viszonylatban egyaránt. Mindez növelte a magyar társadalmi szervezetek nemzetközi munkáját, annak jelentőségét és hatását is.

A tömegszervezetek és mozgalmak jól hasznosították a szocialista országok külpolitikája, a nemzetközi kommunista mozgalom, az antiimperialista erők egységtörekvései, valamint a biztonság és együttműködés ügyében érdekelt más társadalmi erők akciói következtében megnövekedett lehetőségeket. Erősítették együttműködésüket a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal, hozzájárultak az imperializmus ellen küzdő indokínai, arab, afrikai és latin-amerikai népek iránti nemzetközi szolidaritáshoz, elősegítették a különböző irányzatú társadalmi mozgalmak közeledését, valamint a nemzetközi demokratikus tömegszervezetek hatókörének kiszélesítését.

A tömegszervezetek és mozgalmak – sajátos jellegükkel összhangban – nagy figyelmet fordítottak az európai biztonság és együttműködés ügyét szolgáló társadalmi akciók támogatására. Hazai kongresszusaikon, konferenciákon (SZOT, KISZ, SZÖVOSZ, Nőtanács, Szolidaritási Bizottság, ENSZ-Társaság), kétoldalú kapcsolataikban és jelentős nemzetközi találkozókon (SZOT, Partizánszövetség, KISZ, Nőtanács), a nemzetközi demokratikus szervezetek vezető testületeinek ülésein demonstrálták a szocialista magyar társadalom érdekeltségét, és hasznos javaslatokkal segítették a különböző nemzetközi akciókat. Kezdeményezésükre több nemzetközi találkozón született pozitív határozat és állásfoglalás. Ez a munka az Európai Biztonság és Együttműködés Magyar Nemzeti Bizottságának megalakulásával összehangoltabbá vált. Azok a szervezetek, amelyek elsősorban más jellegű – gazdasági, tudományos – kapcsolatokkal foglalkoznak, ugyancsak részt vállaltak e fontos politikai munkában (szövetkezeti szervek, MTESZ). Az egyházi békemozgalmak fejlődő nemzetközi kapcsolatai is szerves részei ennek a munkának, és jól szolgálják hazánk béketörekvéseit.

Az elmúlt évben javult a tömegszervezetek és mozgalmak nemzetközi munkájának összehangolása. A szervezetek ismerik egymás küldöttségcsere terveit, s így módjuk van kapcsolódni egymás küldöttségéhez, illetve vendégeivel folytatott megbeszélésekhez. Néhány szervezet élt is ezzel a lehetőséggel. Nagyobb

figyelmet fordítottak a kiutazó küldöttségek felkészítésére, idegen nyelvű kiadványaikkal pedig hozzájárultak a szocialista eszmék és tapasztalatok népszerűsítéséhez és terjesztéséhez.

Pozitívan értékelhető a tömegszervezetek és tömegmozgalmak hozzájárulása a nemzetközi kérdésekről folytatott hazai tájékoztató munkához.

2. Fejlődtek a kapcsolatok a szocialista országok tömegszervezeteivel. A kapcsolatokban a tapasztalatcserék, az operatív konzultációk és a szocialista egyeztetők dominálnak. A szocialista testvérszervezetek fokozottan érdeklődnek a magyar tapasztalatok iránt. A szovjet testvérszervezetekkel minden tömegszervezet kapcsolata hatékony és sokoldalú, nemcsak vezető, de alsóbb szinten is. Az NDK-beli, a csehszlovák, a lengyel szervezetekkel a meglevő jó kapcsolatok tartalmasabbá váltak. A bolgár szervezetek részéről erősödött az együttműködési készség a szakszervezetek és az ifjúság vonalán is. A jugoszláv kapcsolatok normálisak, a román társadalmi szervezetekkel tartott kapcsolatokban mérsékelt fejlődés tapasztalható.

Jelentős előrelépés történt a kubai kapcsolatokban, különösen a SZOT, a KISZ, a Hazafias Népfront és a Béketanács vonalán. Erősödött a kapcsolat a koreai szervezetekkel. A VDK tömegszervezeteivel a kapcsolatok változatlanul jók, s döntően szolidaritási jellegűek.

A mongol tömegszervezetekkel a közvetlen kapcsolatok ritkák, de tartalmilag hasznosak.

Új jelenség, hogy néhány ifjúsági testvérszervezet (NDK-beli, szovjet, bolgár, kubai) több éves együttműködési megállapodások megkötését szorgalmazza. Ilyen szerződéseket eddig a SZÖVOSZ kötött szovjet, bolgár, csehszlovák, lengyel, NDK-beli és román partnerével.

A kínai és albán szervezetekkel nincsenek kapcsolatok.

3. Bővültek a kapcsolatok a fejlett tőkésországok tömegszervezeteivel és mozgalmaival. Elsősorban a kommunista pártok befolyása alatt működő szervezetekkel tartott kapcsolatok fejlődtek, különösen szakszervezeti és ifjúsági vonalon. Gyengék a kapcsolatok az NSZK-beli és az angol kommunista ifjúsági szervezetekkel.

Fejlődtek és bővültek a kapcsolatok a szociáldemokrata, szocialista és keresztény irányzatú skandináv, nyugatnémet, osztrák, belga, francia, holland és olasz szervezetekkel. Jelentősek a szakszervezetek nyugatnémet, osztrák és skandináv szakmai kapcsolatai, a Béketanács új, luxemburgi, norvég, máltai és ír, valamint a SZÖVOSZ bővülő japán és angol kapcsolatai. A Nőtanács felújította olasz partnerével az 1968-ban megszakadt kapcsolatokat.

Lehetőség van kapcsolatok felvételére a Hazafias Népfront vonalán szociáldemokrata és polgári pártokkal, így a Svéd Centerpárttal, a Norvég Munkapárttal és a Holland Munkáspárttal.

Folytatódtak az élénk kapcsolatok a finn tömegszervezetekkel – kétoldalú eszmecserék, barátsági rendezvények, nagy létszámú küldöttségcserék szolgálták a hagyományos magyar–finn kapcsolatokat. A SZÖVOSZ új finn partnerre is talált a Centrum-párti szövetkezeti szervezetben.

Az együttműködés hasznos elősegítői voltak azok a nemzetközi műszaki-tudományos konferenciák, amelyeket a MTESZ és tagszervezetei rendeztek, illetve amelyeken magyar szakemberek részt vettek.

4. A magyar tömegszervezetek és mozgalmak erősödő kapcsolatokkal rendelkeznek a fejlődő országok tömegszervezeteivel. Az elmúlt évben – néhány kapcsolat megszűnése, illetve gyengülése ellenére is – ezek a kapcsolatok fejlődtek, bővültek. A partnerszervezetek igénye általában nagyobb, mint amit a magyar tömegszervezetek kielégíthetnek, s a jövőben az igények növekedésével számolhatunk.

Az elmúlt évben a latin-amerikai kapcsolatok fejlődtek legjobban, s itt mutatkozik e kapcsolatok szélesítésére is az igény, a lehetőség. Megerősödtek a SZOT kapcsolatai a chilei, perui, uruguayi, Costa Rica-i, panamai és kolumbiai partnereivel, a KISZ új kapcsolatokat teremtett a chilei, az argentin és a venezuelai kommunista ifjúsági szervezetekkel. A latin-amerikai országokban kibontakozó népi egységmozgalmak fokozottan szorgalmazzák az együttműködést a Hazafias Népfronttal és az Országos Béketanáccsal. E szervezetek érvényes meghívással rendelkeznek Chilébe és Peruba, s további meghívásokat jeleztek venezuelai, argentin, kolumbiai és uruguayi szervezetek is. A SZOT-előadók kiküldésével és rövid tanfolyamok magyarországi szervezésével értékes segítséget nyújtott partnerszervezeteinek.

Az arab kapcsolatok is erősödtek – annak ellenére, hogy a szudáni szervezetekkel tartott jó kapcsolatok megszakadtak és az EAK-ban történt események következtében a Béketanáccsal kialakított sokoldalú együttműködés stagnál. Szakszervezeti vonalon előtérbe került a szocializmus építésében szerzett tapasztalatok átadása. A pártközi tárgyalások utat nyitottak a tömegszervezeti kapcsolatoknak Algériával.

A független afrikai országok közül Guineával erősödtek az ifjúsági kapcsolatok. Losonczi elvtárs megbeszélése után a kapcsolatok szélesítésére vonatkozó igények növekedésével kell számolni több afrikai ország – így Guinea, a Kongói Népi Köztársaság – tömegszervezetei részéről. A fegyveres antiimperialista mozgalmakkal – elsősorban a Mozambique-i Felszabadítási Frontal, az Angolai Népi Felszabadítási Mozgalommal, Portugál-Guinea Függetlenségi Pártjával és a Dél-Afrikai Nemzeti Kongresszussal – szolidaritási vonalon vannak kapcsolatok.

Ázsiában a tömegszervezetek legjelentősebb partnerei az indiai szervezetek, de fejlődik az együttműködés Ceylonnal is.

Az elmúlt évben sem sikerült e fontos relációban lényegesen javítani a szocialista országok közötti együttműködést és munkamegosztást.

5. 1971-ben tovább fokozódott a nemzetközi demokratikus tömegszervezetek aktivitása, ami a magyar szervezetek tevékenységére is kihatott. E szervezetek – élve a világszerte erősödő együttműködési törekvések nyújtotta lehetőségekkel – bővítették kapcsolataikat, növelték befolyásukat e szervezetekhez nem, illetve más nemzetközi szervezetekhez tartozó nemzeti szervezetekkel és mozgalmakkal, továbbá olyan területeken és fórumokon, amelyeken korábban nem játszottak lényeges szerepet.

Ezt igazolták az elmúlt évben olyan fontos események, mint: a Szakszervezeti Világszövetség és a Szabad Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége tagszervezeteinek találkozója Helsinkiben; a DIVSZ kapcsolatainak megerősödése Latin-Amerika antiimperialista ifjúsági mozgalmaival, s kapcsolat létesítése a DIVSZ „ellenszervezete" európai szervezetével; a Béke-világtanács budapesti közgyűlése (amelyen 124 ország békemozgalma, 33 nemzetközi szervezet, 200 BVT-hez nem tartozó mozgalom, az Afrikai Egységszervezet, az ENSZ Apartheid és Dekolonizációs Bizottsága, továbbá afrikai és latin-amerikai kormányképviselők vettek részt), valamint befolyásának növekedése a fejlődő világban és az ENSZ-ben; az Európai Asszonyok Találkozója Moszkvában; a hadviseltek és ellenállók európai értekezlete Rómában; európai ifjúsági találkozó Firenzében; nemzetközi diákkonferencia Svédországban és Jugoszláviában; az Európai Középiskolás Diákszeminárium Budapesten.

Növekedett a szocialista országok tömegszervezeteinek befolyása azokban a nemzetközi szervezetekben is, amelyekben a tőkés érdekeltségű szervezetek vannak többségben – így a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalban, a Vöröskereszt és Vörösfélhold Társaságok Szövetségében. A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége felvette tagjai sorába az NDK-beli Fogyasztási Szövetkezetek Szövetségét, a magyar Termelőszövetkezetek Országos Tanácsát, valamint az Országos Szövetkezeti Tanácsot. E nemzetközi szervezetek – szocialista kezdeményezésre – több, pozitív tartalmú politikai határozatot fogadtak el.

A magyar tömegszervezetek és tömegmozgalmak tevékenyen részt vettek a nemzetközi tömegszervezetek munkájában.

II

A tömegszervezetek és tömegmozgalmak az 1972. évi nemzetközi munkájukban:

1. Erősítsék tovább kapcsolataikat a Szovjetunió és a többi szocialista ország testvérszervezeteivel, előtérbe állítva az érdemi tapasztalatcseréket, az

operatív konzultációkat. Tevékenyen vegyenek részt a szocialista egyeztetőkön és az igényeknek megfelelően alakítsák ki a hosszú távú együttműködési megállapodásokat.

2. Erősítsék kapcsolataikat a fejlett tőkés országok kommunista partnerszervezeteivel. Törekedjenek a nem kommunista szervezetekkel létesült kapcsolatok erősítésére és szélesítésére, elsősorban szocialista, szociáldemokrata vonalon. Hasznosítsák a kiemelkedő közéleti személyiségekkel meglevő kapcsolataikat legfontosabb céljaink elősegítése érdekében.

3. Mélyítsék el a fejlődő országok tömegszervezeteivel és tömegmozgalmaival meglevő kapcsolataikat. Fordítsanak megkülönböztetett figyelmet az indokínai, indiai, arab és latin-amerikai kapcsolatokra. Célszerűen fejlesszék kapcsolataikat Fekete-Afrikával, mindenekelőtt Guinea és a Kongói Népi Köztársaság szervezeteivel. Törekedjenek e téren a célszerű koordinációra és munkamegosztásra a hazai szervezetekkel és a szocialista országok testvérszervezeteivel.

4. Folytassák konstruktív részvételüket a nemzetközi demokratikus tömegszervezetekben, segítsék elő e szervezetek belső erősítését, hatókörük, kapcsolataik további szélesítését és közös akcióikat e szervezeteken kívüli szervezetekkel és mozgalmakkal.

5. Sajátos jellegüknek megfelelően segítsék elő a nemzetközi antiimperialista egységért folytatott harcot és lépjenek fel a jelentkező kommunista- és szovjetellenességgel szemben. Segítsék elő az európai biztonság és együttműködés ügyét szolgáló társadalmi akciók sikerét.

6. Folytassák szolidaritási tevékenységüket, támogassák az indokínai népek antiimperialista küzdelmét, az arab népek törekvéseit az imperialista agresszió következményeinek felszámolásáért és a társadalmi haladásért, a latin-amerikai népek harcát a nemzeti függetlenségért és a haladásért, továbbá más népek és mozgalmak küzdelmét függetlenségükért. Törekedjenek arra, hogy a szolidaritási akciók hatékonyabbak legyenek hazai és nemzetközi vonatkozásban egyaránt.

7. Lépjenek fel a kétoldalú kapcsolatok során, nemzetközi értekezleteken, a nemzetközi szervezetekben és mozgalmakban (kínai, vagy bármely más oldalról) jelentkező szovjetellenes, kommunistaellenes, antimarxista nézetek ellen, s törekedjenek az internacionalista álláspont érvényesítésére.

Ugyanakkor a Béke-világtanácsban és rokonterületeken tanúsítsanak elvileg szilárd, gyakorlatilag rugalmas magatartást azokkal az ott jelenlevő erőkkel, melyek tőlünk eltérő ideológiát képviselnek, de hajlandók az együttműködésre az imperializmus ellen, a társadalmi haladásért, a békéért folytatott harcban.

Ezekben a kérdésekben is különös gondot fordítsanak a szocialista országok testvérszervezeteivel való együttműködésre.

8. Törekedjenek kapcsolataikban a formális elemek, az indokolatlan utazá-

sok, létszámok és napok megszüntetésére, az anyagi keretek célszerű felhasználására. A Szakszervezetek Országos Tanácsa nemzetközi kapcsolatainak anyagi fedezésére szükség szerint vegye igénybe az általa létrehozott devizakeretet.

9. A KB Külügyi Osztálya folytassa a tömegszervezetek és tömegmozgalmak nemzetközi munkával foglalkozó vezetőinek rendszeres tájékoztatását a legfontosabb nemzetközi kérdésekről, segítse elő a tömegszervezetek nemzetközi munkájának jobb koordinálását hazai viszonylatban és a szocialista országok testvérszervezeteivel. Kiemelten foglalkozzon a tömegszervezetek és tömegmozgalmak legfontosabb küldöttségeivel, a jelentősebb nemzetközi rendezvényekkel (így az európai szakszervezeti találkozóval, a X. Világifjúsági és Diáktalálkozó előkészítésével, a vietnami szolidaritási világtalálkozóval, az Európai Népek közgyűlésével, a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségének kongresszusával) és a nemzetközi demokratikus tömegszervezetek fontosabb politikai problémáival (így az SZVSZ [Szakszervezeti Világszövetség] egységével, a BVT [Béke-világtanács] Párizsba való visszatelepítésével).

32

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KOMMUNISTA MŰVÉSZEK, ÍRÓK ÉS A MŰVÉSZETI PÁRTSZERVEZETEK HELYZETÉRŐL

(1972. JANUÁR 18.)

A X. pártkongresszus legfontosabb kulturális célkitűzéseink közé sorolta a korszerű szocialista művészeti tendenciák erősítését, sokoldalú támogatását. A kulturális építés programjának megfelelően különösen szorgalmazta annak a folyamatnak az elmélyítését, mind teljesebb kibontakoztatását, amelyben a szocialista építőmunka magasabb szintjén – tudatos kölcsönhatás eredményeként – a művészetek közelebb kerülnek a dolgozó tömegekhez, s a dolgozó tömegek a színvonalas szocialista művészetekhez.

A szocialista eszmék hegemóniájának erősítésében nagy érdemei voltak és vannak a kommunista művészeknek, a kultúra azon művelőinek és terjesztői-

nek, akik párttagként is szolgálják a párt politikáját. A kongresszus határozatában szögezte le, hogy számukra méltó megbecsülést kell biztosítani, helyzetüket figyelemmel kell kísérni.

A kommunista művészek és a művészeti pártszervezetek helyzetének vizsgálata – a X. kongresszus határozatainak megvalósítását szolgáló tevékenység részeként – összefügg olyan, már folyó munkákkal, mint a marxista művészetkritika állapotának és feladatainak elemzése, a művészeti szövetségek szerepének és helyzetének áttekintése, a fiatal írókkal, művészekkel való foglalkozás, könyvkiadás-politikánk beható áttekintése.

I

A szocialista művészet fogalmának és tartalmának változása, valamint fejlődése következtében a kommunista művészek és a szocialista művészet helyzete differenciált vizsgálatot igényel napjainkban is. A művészet pártirányításában igen fontos szerepe van a kommunista művészeti közvéleménynek, a párt nem utolsósorban ezen keresztül tudja aktívan és hatékonyan befolyásolni a művészeti életet. Ugyanakkor mind a kommunista művészek, mind a pártfórumok gyakran érzik, hogy a kommunista művészközvélemény nem működik megfelelő mértékben, kellő egységgel és következetességgel.

Helytelen volna mechanikusan egyenlőséget feltételezni a párttag művészek művei és a szocialista művészet között. A múlt évtizedben számos jelentős alkotás született, mely a szocialista művészet körén belül van, de alkotója nem párttag, és esetleg életművének egésze sem tartozik a szocialista művészethez; ugyanakkor több nagy hatású, nem szocialista mű is megjelent. A nem párttag, de szocialista gondolkodású alkotók – műveikben kifejeződő – közeledése a párt politikájához, a szocializmus magyarországi építésének konkrét valóságához, bizonyítéka általános és kulturális politikánk helyes irányvonalának. Igen értékes tendencia, hogy a pártonkívüli haladó, szocialista felfogású jelentős alkotók többsége a jelenlegi bonyolult nemzetközi és munkásmozgalmi helyzetben felelősségteljes azonosulást vállal az MSZMP politikájával, szemben a bizonyos művészkörökben ma is divatos meddő „kívülállással". Ez utóbbi magatartás néhány esetben a pártból való kilépéshez is vezetett, ugyanakkor ennél több – bár távolról sem elegendő – példát sorolhatnánk fel tekintélyes művészeknek a pártba való belépésére.

A kulturális politika sokkalta szélesebb pozitív, szocialista bázisra épülhet, mint csupán a párttag művészek táborára. Mindezzel együtt kétségtelen, hogy mind történelmileg – különösen az ellenforradalom leverését követő nehéz periódusban –, mind a jelenben azok a kommunista művészek vállalták és vál-

lalják a legtöbb terhet, a legnagyobb feladatokat szakterületeiknek és azok intézményeinek irányításában, vezetésében, akik párttagként végezték és végzik kultúrpolitikai munkájukat, esetenként sok időt és energiát vonva el saját alkotóművészetüktől.

Egységesnek mondható a kommunista művészbázis a pártpolitika alapelveinek elfogadásában, a szocializmus általános politikai és alapvető ideológiai kérdéseiben, a párt vezető szerepének elismerésében és erősítésének igényében, szocialista építésünk eredményeinek védelmezésében, a fiatal nemzedékeknek a szocializmus felé irányításában, az apolitikusság, az elviséget nélkülöző és tagadó álláspontok elutasításában, a művészeti életben is felbukkanó, irritáló polgári hatások és jelenségek megítélésében, bírálatában. Ez az általános egység azonban nem jelent nézetazonosságot a kommunista művészek körében például olyan fontos kérdésekben, mint a kontinuitás-diszkontinuitás felfogása, a szövetségi politika értelmezése, az új gazdaságirányítási rendszer elveihez és következményeihez való viszony. Megállapítható, hogy a párttag írók és művészek között nemegyszer áttételekkel ugyan, de tükröződik az értelmiség köreiben létező párton és a marxizmuson kívüli felfogás is.

Megmutatkoznak a nézetkülönbségek a kommunista művészeti bázison belül is a nemzeti és társadalmi szempontok kölcsönviszonyánál. E tekintetben legalábbis háromféle álláspont érzékelhető gyakran csak hangsúlykülönbségekben, de mégsem elhanyagolható eltéréseket tükrözve. Az egyik álláspont sajátossága, hogy a munkásosztály melletti állásfoglalást nem kapcsolja össze határozottan és céltudatosan a munkásosztály konkrét, mai politikájával. A másik álláspont jellemzője, hogy a nemzeti kategóriáját egyes konkrét esetekben nem dialektikusan az osztálykategóriák fölé helyezi. A helyes álláspont a munkásosztály ügyének elvi vállalását összekapcsolja az osztály konkrét kommunista politikájával, valamint a nemzeti érdekekkel. Minden művészeti ágban vannak teoretikusai és képviselői ennek az álláspontnak, de a művészeti fórumokon ez a csoportmegosztottságokon felül álló elviség nem érvényesül elég következetesen, minősítő, orientáló erővel.

Egyes esztétikai és stíluskérdésekben a kommunista művészek állásfoglalása sem egységes, de az ilyen jellegű egység megteremtését nem is tekinthetjük reális és szükséges célkitűzésnek. Művészetpolitikai alapelveink szerint a párt a különböző stílusok versenyének és vitájának nem tulajdonít általában közvetlen politikai jelentőséget, ha a stílusok vitája nem világnézeti, ideológiai, politikai ellentéteket takar.

Politikum és esztétikum között kétségtelenül lényeges kapcsolat van, de nincs szükségszerű és közvetlen megfelelés. Célkitűzésünk természetesen az, hogy egyes művészek és művek politikai és esztétikai minősítése minél közelebb essék egymáshoz, de számolni kell azzal, hogy a kettő között vannak és lehet-

nek eltérések. A kommunista művészek bizonyos körében esetenként éppen az okoz zavart, hogy esztétikai felfogásukat politikai platformként hirdetik, annak politikai védelmezését igénylik, vagy megfordítva: elvárják, hogy a műveikben, vagy azokon kívül kifejtett pozitív politikai álláspontjuk feltétlenül kedvező esztétikai minősítésben részesüljön.

Ilyen szempontból a kongresszus megállapításaival maradéktalanul egyetértő kommunista művészbázis mellett kulturális életünk megítélésében két felfogáscsoport különböztethető meg. Az egyikhez olyan minden tiszteletet megérdemlő régi párttag művészek tartoznak, akik ragaszkodnak az illegalitás, a korabeli mozgalmi munkásművészet esztétikai igényei, törvényei szerint kialakult művészetfelfogásukhoz, de nem szembesítik nézeteiket a mai valósággal, a megváltozott politikai és kulturális feltételekkel. Másik felfogáscsoportot alkotnak egyes fiatalabb kommunista művészek, akik közvetlenül az ellenforradalom után műveikben és a közéletben bátran, határozottan kiálltak a szocializmus mellett, 1957–1960-ban domináns szerepet játszottak a művészeti fórumokon, de ma, amikor a teljes művészeti mezőnyben viszonylag kisebb arányú a szerepük, ezt – szubjektíve – a szocialista művészet általános háttérbe szorításának vélik.

Számolnunk kell azzal is, hogy a párttag művészeknek sem minden műve feltétlenül szocialista műalkotás. Van példa arra is, hogy párttag és kommunista meggyőződésű alkotó jellegzetesen kispolgári szemléletű művet hoz létre. Politikai hiba lenne az ilyen művet (pl. romantikus bestsellert, érzelgősfelszínes lírát, giccses festményt stb.) alkotójának esetleges elvárása szerint – tekintettel annak pártállására – szocialistának minősíteni.

A marxista kritikának, a közvéleményt alakító publikációs fórumoknak, a közművelődés munkásainak az eddiginél erőteljesebben kell támogatniuk a kommunista művészek pozitív példának állítható jelentős alkotásait. A valódi szocialista művészeti értékrend hitele és tisztasága érdekében kulturális politikánknak, a pártszerveknek a lehető legkövetkezetesebben ki kell zárniuk annak lehetőségét, hogy bármely művész kommunista meggyőződése miatt a művészi jelentőségénél hátrányosabb helyzetbe kerülhessen valamiféle sznob morális terror, vagy éppenséggel divatos „ellen-értékrend" hatásaképpen. Ugyanakkor kulturális politikánk ugyancsak a valódi szocialista értékrend hitele és tisztasága érdekében nem teheti meg, hogy eleve erőltesse a politikai meggyőződésnek, az etikai érdemeknek és szándékoknak művészi értékként történő elismertetését.

A párttagság a művészeti életben nem jelenthet sem kiváltságokat és művészeti előjogokat, sem pedig hátrányt a művészi tekintély megszerzésében.

A kommunista, a szocialista eszmeiségű írók, művészek véleményének, kritikai észrevételeinek sokoldalú, körültekintő vizsgálata a művészetpolitikai munka fontos eleme. Nem általánosíthatók azok az olykor-olykor és helyenként felerősödő szélsőséges, indulatos panaszok, vélekedések, miszerint a „kommunista művészek az utóbbi időben elvesztették pozícióikat". Ez a vélekedés ellenkezik a vezető kommunista alkotók helyzetértékelésével, és korántsem tükrözi a szocialista irodalmi, művészeti alkotások létrehozóinak véleményét.

Szükséges azonban, hogy a kommunista művészek körében tapasztalható elégedetlenséget differenciáljuk, a jogos és vélt sérelmeket, aggodalmakat egymástól elkülönítsük. Létezik a szocialista értékek féltéséből, a valóban káros jelenségek miatti felháborodásból eredő, konstruktív elégedetlenség; van indokolt vagy indokolatlan aggodalom az új gazdaságirányítás „kommercializáló hatása" miatt; van régi, romantikus illúziók iránti nosztalgia, kiábrándultság, szkepticizmus; s végül van – legnagyobbrészt fiatalok körében és a párton kívül – „újbaloldali" jellegű, türelmetlen elégedetlenség.

Éppúgy, ahogyan nem általános az elégedetlenség vagy régebbi illúziók iránti nosztalgia, nem helytálló, nem igaz az a szélsőséges minősítés sem, hogy ma a kommunista művészekre – egészében – a konzervativizmus vagy a jelennel szembeni értetlenség volna a jellemző, s mindezzel együtt a korszerűtlen, elavult és gyenge művészi teljesítmény. Mindkét szélsőséges véleményt cáfolva kimutatható: mai művészeti életünk és intézményeink vezető egyéniségei többségükben olyan párttag vagy a párthoz közel álló művészek, szerkesztők, teoretikusok, akik szakmai tekintéllyel rendelkeznek. Az egészséges művészeti, kritikai és társadalmi közvélemény a kommunista művészek mai jellegzetes típusának az olyan alkotót tekinti, aki a jelen kérdéseire marxista módon, korszerűen és kezdeményezően reagál.

Tény az is, hogy a pártonkívüliek között viszonylag több az országosan és nemzetközileg is kimagasló művész, mint a párttagok között. Tekintetbe kell venni, hogy sok neves író, művész, aki 1956 előtt párttag volt, az ellenforradalom után különböző okok miatt nem lépett vissza a pártba. A fiatal művészek bizonyos körében fellelhető olyan nézet, hogy az említett írók, művészek „párttag-korszakát" sematikus szakasznak látják, míg a későbbit művészileg sikeresnek. (Ez is egyik oka lehet annak, hogy fiatal művészek tartózkodnak a pártba történő jelentkezéstől.) Arra kell törekedni – nem kampányszerűen –, hogy azokat az élvonalbeli művészeket, akik műveikben és magatartásukban a szocializmus, a párt eszmeiségét képviselik, ténylegesen is a párthoz kapcsoljuk.

Művészeti díjakban, kitüntetésekben a párttag művészek megfelelően részesülnek. (Az utóbbi négy évben művészeti díjakban és kormánykitüntetésben részesített írók, művészek mintegy egyharmada párttag. Ez jelentősen magasabb arány, mint a párttagoké az összes művészek között.)

A jövedelemszintek tekintetében a kommunista művészek általában nem maradnak el kategóriaátlaguktól, néhol (pl. a játékfilmrendezőknél) annak felette is állnak. Ugyanakkor pl. a színművészetben csak az alapfizetéseknél kielégítő a helyzet. Sok kommunista művész éppen politikai elkötelezettsége miatt több felelősséget érez és több társadalmi munkát vállal saját színházáért, a jó munkahelyi légkörért. Így a színházon kívüli foglalkoztatottságuk kevesebb, és ez anyagi áldozat vállalását is jelenti. Ugyanez jellemző lényegében a kommunista zeneművészekre, sőt írókra, szerkesztőkre is: a kielégítő havi fizetés nem kárpótolhatja maradéktalanul őket azokkal szemben, akik egész idejüket saját művészi munkájuk kibontakoztatására fordítják.

A kommunista művészek joggal elvárják, hogy az állami és pártszervek, a sajtóorgánumok, marxista kritikai fórumok határozottabban támogassák jelentős produkcióikat, illetve műveiket; támogassák és segítsék szocialista jellegű kollektív kezdeményezéseiket, irodalom- és művészetszervező tevékenységüket. Rendszeres pártépítéssel, a vezető kommunista bázis szélesítésével azt is el kell érni, hogy csökkenjenek azoknak a kommunista művészeknek a közéleti terhei, akiknek olykor négy-ötféle párt, állami, szakszervezeti vagy más társadalmi funkció betöltése is nehezíti önálló művészi alkotómunkáját. Éppen ezért az illetékes szerveknek különös figyelmet kell fordítaniuk arra, hogy megfelelő alkotói munkafeltételeket (ösztöndíjakat, alkotószabadságot stb.) biztosítsanak a kommunista művészek számára.

Idősebb párttag művészek sérelmei gyakran nemcsak a művészi sikerélmény hiányából, hanem a közéleti sikerélmény megfogyatkozásából is erednek. Általában nagy művészi és politikai tapasztalattal, tiszteletre méltó életművel rendelkező elvtársakról van szó, s ezért jogos igény, hogy a területi pártbizottságok, a Hazafias Népfront, a szakszervezetek, a MÜDOSZ és más társadalmi szervek rendszeresen és jelentőségüknek megfelelő társadalmi funkciókban foglalkoztassák őket.

A vidéken élő kommunista művészek problémái zömében azonosak a vidéken élő művészek általános problémáival, és főként a magyar művészeti élet Budapest-centrikusságából erednek. Országos publicitást biztosító szerepléseikre (TV, Rádió, film, hanglemezgyár, könyvkiadás) többnyire csak a fővárosban van lehetőség, s ezen intézmények, valamint a központi lapok részéről

kevéssé tapasztalják azt a törekvést, hogy a vidéki művészeket tehetségüknek megfelelő arányban foglalkoztassák.

Vidékenként eltérő a párttag művészek szám- és részvételi aránya a művészeti életben, s ez kihat az egyes pártszervezetek működésére is. Ugyanakkor némelyik vidéki társulatnál – pl. a három vidéki szimfonikus nagyzenekarnál – tartalmasabb, színvonalasabb pártmunka folyik, mint a hasonló fővárosi intézményekben.

IV

A művészeti területen dolgozó pártszervezetek a múlt évtizedben nagy erőfeszítéseket tettek munkájuk javítása érdekében. Tevékenységüket elismerés illeti, de mai helyzetüknek vizsgálata során több megoldatlan, problematikus kérdésre derült fény, mint általában a kommunista művészek helyzetével kapcsolatban. A kritikai megjegyzések gyakorta nem általában a kommunista művészek helyzetére vonatkoznak, hanem egy-egy pártszervezet működésére.

A művészeti szövetségek pártszervezetei általában az 1960-as évtized első felében, a művészeti szövetségek újraalakulása után kezdték meg tevékenységüket. Ily módon egy már működő szervezet alapszabályban rögzített feladatkörén belül kellett megkeresniük szerepüket, s ez nem sikerült maradéktalanul. Az új alapszabályok a szövetségek politikai, művészetpolitikai szerepkörét csökkentették, s ez hatással volt a pártszervezetek munkájának jellegére.

A párt szervezeti felépítése a művészi területen nem egységes.

A párttag írók (396 szövetségi tagból 89-en), képzőművészek (728 szövetségi tagból 57-en), valamint a zeneművészek (183 szövetségi tagból 20-an) a művészeti szövetség önálló pártalapszervezetéhez tartoznak.

A színművészek és táncművészek az egyes színházak pártszervezeteiben, a filmművészek a MAFILM pártalapszervezeteiben, a Televízióban s a fotóművészek szintén munkahelyükön végzik pártmunkájukat. A kommunista alkotó értelmiség jelentős része, a szerkesztők, lektorok, teoretikusok, kritikusok, főiskolai tanárok – és mások – a munkahelyi pártszervezetekben dolgoznak, és esetleg regisztrált tagként tartoznak az illetékes művészeti szövetség pártszervezetéhez is.

A két forma közül kétségtelenül az utóbbi – a munkahelyi, területi – látszik egészségesebbnek, a nem formális, tartalmi pártmunkára alkalmasabbnak. Azok közül, akik kizárólag a művészeti szövetségek pártszervezeteihez tartoznak (leszámítva a belső apparátusban dolgozó néhány kommunistát) többen nyugdíjasok vagy „szabadúszók". A művészeti szövetségek pártszervezeteiben olykor felerősödik egyfajta „ellenzékiség" a kulturális politikával, illetve a

„pozícióban levő" legaktívabb kommunistákkal (pl. szerkesztőkkel, kiadókkal, igazgatókkal) szemben. Ez utóbbiak emiatt elhúzódnak a szövetségi pártszervezetek gyakran meddő vitáitól, s ott végzik a pártmunkát, ahol dolgoznak. Ennek sajnálatos következménye, hogy a művészeti pártszervezetek a gyakorlatban nem képesek egyesíteni területük legaktívabb kommunista alkotóit. Testületi állásfoglalásaikban sem mindig tükröződik az illető művészeti ág kommunistáinak általánosan jellemző politikai véleménye.

A művészeti pártszervezetek vezetőségei felelősségteljesen fogják fel tevékenységüket. Tudatában vannak, hogy a művészeti területen dolgozó pártszervezetek működésének, a párttagsággal szemben támasztott követelményeknek politikai, ideológiai normái ugyanazok, mint bármely más pártszervezetnél.

A pártépítés munkája a művészeti pártszervezetekben nem kielégítő. Legtöbb helyen 4–5 éve szinte egyáltalán nem volt tagfelvétel az alkotók köréből. Rossz a pártépítés helyzete a zeneművészeknél és az íróknál, elfogadhatóbb a filmművészet és a képzőművészet területein. Ez is azt mutatja, hogy nem kísértük kellő figyelemmel a tehetségekben kissé bővelkedő, népes, fiatal művésznemzedék fellépését, vagy az illető pártszervezet nem tudott megfelelő vonzóerőt gyakorolni a fiatalokra. E helyzet megváltoztatásában nagy felelősség hárul a művészeti főiskolák párt- és KISZ-szervezeteire, a fiatal művészek stúdióit, munkaközösségeit irányító KISZ-szervekre. A művészeti pártszerveknek fokozottabban kell bevonniuk munkájukba az illető művészeti ág fiatal marxista kritikusait is.

V

Az MSZMP Központi Bizottságának Agitációs és Propaganda Bizottsága megállapítja: a kommunista művészek politikai és művészi tevékenységükkel az elmúlt másfél évtizedben nagyban hozzájárultak a művészeti élet konszolidációjához, s ma fontos szerepet töltenek be a művészeti élet irányításában. A párt politikai befolyásának további növelése, a szocialista művészet hegemóniájának erősítése érdekében szükséges, hogy:

– minden művészeti területen működő pártszervezetben tűzzék napirendre a pártépítés helyzetét, vizsgálják meg a tekintélyes, elkötelezett szocialista művészek felvételének lehetőségét, és a politikai, művészeti, erkölcsi szempontból egyaránt legkiválóbb fiatalabb alkotók, kritikusok nagyobb arányú felvételét;

– a művészeti főiskolák pártszervezetei vizsgálják meg a tehetséges és ideológiai szempontból felkészült fiatal művészek pártfelvételi lehetőségét már a főiskolán;

– a KISZ Központi Bizottsága dolgozza ki a pártépítés segítését a fiatal művészek stúdióiban, munkaközösségeiben tömörülő alkotók között;

– a kommunista művészek alkotó és közéleti munkásságának bemutatását a pártsajtóban *(Népszabadság, Társadalmi Szemle, Pártélet)* kívánatos rendszeressé tenni. Ily módon a pártközvélemény jobban megismerheti a kommunista művészek személyét és tevékenységét;

– a megyei és a budapesti, a kerületi pártbizottságok vizsgálják meg annak lehetőségét, hogyan vonhatnának be idős, tekintélyes művészeket a helyi kulturális, társadalmi és pártfunkciókba;

– az egyes művészeti ágak kommunistái számára gyakrabban tartsanak országos aktívaüléseket, melyeken az illető művészeti ág legfontosabb elvi és kultúrpolitikai kérdéseiben színvonalas vita alapján elvi állásfoglalások születhetnek;

– a kulturális területen dolgozó kommunista funkcionáriusok valósítsák meg a gyakorlatban a párt kulturális politikáját, és ne csupán a központi szervek elé utalják az általuk irányított művészeti ág problémáinak megoldását;

– a párt- és állami vezetők egy-egy művészeti szövetségben, intézményben a jövőben is tartsanak tájékoztatást, folytassanak beszélgetéseket fontos ideológiai, politikai és gazdasági kérdésekről;

– a kulturális intézmények (a kiadók, a filmgyárak, a Magyar Rádió és Televízió stb.) pártszervezetei, valamint a MÜDOSZ tekintsék feladatuknak a vidéken élő művészek, köztük a kommunisták rendszeres foglalkoztatásának ellenőrzését.

33
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ AGITÁCIÓT IRÁNYÍTÓ TÁRSADALMI ÉS FÜGGETLENÍTETT APPARÁTUS KÉPZÉSÉNEK ÉS TOVÁBBKÉPZÉSÉNEK ELŐKÉSZÍTÉSÉRE

(1972. FEBRUÁR 2.)

I

A pártban mintegy 20 ezer párttag foglalkozik különböző szinten az agitáció szervezésével, irányításával. Négyszázan a középszintű irányító függetlenített apparátusban, háromezren a csúcsvezetőségekben, 16 ezren az alapszervezeti vezetőségekben agitációs felelősként, társadalmi munkában.

A függetlenítettek 30 százaléka tíz évnél hosszabb ideje foglalkozik az agitációs munka irányításával, 62 százaléka mindössze 1–5 éve. 88 százalékuk pártiskolát végzett.

Az alapszervezeti társadalmi munkások közül mintegy tízezren csak 1–5 éve foglalkoznak az agitációs munka irányításával, kb. négyötödük semmiféle pártiskolát nem végzett.

Az agitációt irányító társadalmi és függetlenített pártmunkások nagy szerepet töltenek be a párt politikájának terjesztésében, magyarázásában, a tömegek mozgósításában. Elősegítik, hogy minél több párttag kapcsolódjék be az agitációba, minél jobban megvalósuljon az elv, hogy „minden párttag agitáljon". Tevékenységük nem merül ki az agitáció szervezésében, irányításában, politikai állásfoglalásaik, nézeteik orientálják a párttagokat és pártonkívülieket, befolyásolják politikai felfogásukat, magatartásukat.

A hagyományos agitáció módszere azonban nagy ütemben átalakul, fejlődik. A tömegközlési eszközök, mindenekelőtt a televízió széles körű elterjedése új követelményeket támaszt a szóbeli agitáció módszerével és rendszerével, és az agitációs munkát irányító apparátussal szemben. Az agitáció szervezése, irányítása magasabb fokú politikai műveltséget, a párt politikájának alapos ismeretét, sokoldalú egyéni adottságot, konkrét politikai helyzetismeretet, a különböző szinteken különböző fokú, sajátos képzettséget, a különféle segédtudományokban, a szociológiában, pszichológiában, pedagógiában, retorikában való jártasságot, a szerzett ismeretek tudatos alkalmazását igényli.

A magas követelményekhez képest az agitációt irányító káderek „szakmai" képzettsége nem megfelelő. Az agitációt irányító társadalmi és függetlenített apparátus képzése és továbbképzése megoldatlan. Ugyanakkor az agitációval foglalkozó pártmunkások körében nagy a fluktuáció, nagy számban vannak fiatalok, akik közül sokan nem rendelkeznek kellő politikai érzékenységgel, bátorsággal, s a pártmunkában, elsősorban az agitációs munkában kevésbé járatosak.

A jelenlegi oktatási rendszer az agitátorok számára nem képes a sajátos feladataiknak megfelelő elegendő ismeretet nyújtani. Jelenleg központilag – a tömegpropaganda oktatásban – egy téma foglalkozik a tömegbefolyásolás kérdéseivel. A káderoktatásban egyáltalán nem szerepel ez a téma. Magasabb színvonalú oktatást csak a pártiskolák, elsősorban a Politikai Főiskola biztosít. A megyei pártbizottságok és oktatási igazgatóságok gyakorlatban is érzik a „szakmai" ismeretek alacsony színvonalának káros következményeit, s ezért – főként, ahol pártépítési és vezetésismereti tanszékek működnek – a politikai, s ezen belül a speciális tömegpolitikai vezetőképzést az utóbbi két évben több kísérlettel igyekeztek fejleszteni. Több helyen az alapszervezeti titkári tanfolyamok tematikájába is beiktatták. A hézagpótló törekvések több megyében jelentékeny részeredményeket hoztak az oktatásban, azonban nem hozhatták létre – „alulról" – a tömegpolitikai káderek speciális képzését.

II

1972-től fokozatosan, 1973 őszétől teljesen meg kell teremteni az agitációt irányító függetlenített és nem függetlenített káderek speciális, folyamatos alap- és továbbképzésének rendszerét.

Tervszerűen biztosítani kell a választott (megyei, agit. prop. bizottsági tagok, alapszervezeti vezetőségi tagok), a függetlenített irányító és szakoktató káderek alapképzését, majd későbbiekben a továbbképzését.

A képzés hosszú távú feladat, amelyhez megfelelő, több évre szóló munkaprogramot kell kidolgozni. Az agitációt központi, területi szinten irányító, mintegy 2000 káder alapképzését kell mindenekelőtt megoldani, lehetőleg 1973/1974-től kezdve.

Az agitációs képzés a pártoktatás szerves része legyen. Országos, megyei és területi szinten folyjék, módszertanilag és formailag alap- és továbbképzésre tagolódjék. Az alapképzés főként zárt iskolai formákban történjék; a továbbképzés elsősorban konferenciákon valósuljon meg. A továbbképzés csak azután kezdődjék meg, amikor az alapképzés első szakasza már befejeződött.

A párt politikájával összefüggő kérdések mellett szociológiát, pszichológiát, pedagógiát, retorikát is oktatni kell. Biztosítani kell az agitátorok folyamatos tájékoztatását az időszerű feladatokról. 1972-ben ki kell alakítani a tananyag tematikáját, az oktatás módszertanát, a képzés egységes koncepcióját. Kísérleti tanfolyamokon tapasztalatokat kell gyűjteni a legjobb oktatási módokhoz, tananyaghoz.

Az e munkát végző káderek felkészítése, szakképzése a Politikai Főiskolán történjék a pártépítési és politikai vezetési ismeretek tanszékén.[1] A tanszék – a KB Agitációs és Propaganda Osztályának segítségével – szervezze meg a szakemberekből, vezető káderekből a tanári kart, készítsen tankönyveket (jegyzeteket) a képzés minden szintje számára.

A Politikai Főiskola nappali tagozatának hatodik félévi tantervét és tantárgyi programjait célszerű módosítani úgy, hogy lehetővé váljon a tömegpolitikai munkára káderek speciális képzése.[2]

Fokozatosan speciális továbbképző tanfolyamokat kell tartani mindazok számára, akik e szakképzés bevezetése előtt végezték a Politikai Főiskolát, és a tömegpolitikai munka irányításában dolgoznak.

A tömegpolitikai munka területi irányítását végző káderek (kerületi, járási, városi, kiemelt nagyüzemi pártbizottságok és a közvetlen járási irányítású vezetőségek tömegpolitikai munkatársai) a főiskolai mintára, az oktatási igazgatóságokon szervezett képzésben, továbbképzésben vegyenek részt. Speciális tanfolyamokon kell képezni a tömegpropaganda tanfolyamok propagandistáit is.

Az agitációs elméleti-módszertani képzést a tömegpropaganda jellegű oktatásban is be kell vezetni. „A pártirányítás és a pártélet kérdései" tömegpropaganda tanfolyam hallgatói számára arányaiban és tartalmában alaposabb ismereteket kell nyújtani. Az alapszervezeti társadalmi munkások képzését itt kell folyamatossá tenni. Számukra időnként speciális tanfolyamokat kell szervezni.

[1] A tömegpolitikai munkát irányítók képzésének szükségességét a Politikai Bizottság 1968. november 12-i határozata írta elő. (Lásd Az MSZMP határozatai és dokumentumai. 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 235–244. old.) A képzés konkrét előkészítésére vonatkozó feladatokat az Agitációs és Propaganda Bizottság itt közölt állásfoglalása tartalmazza. A Politikai Főiskolán az első tanfolyamot 1972-ben szervezték meg, amelyet további két tanfolyam követett 1973-ban. A tömegpolitikai munkát irányítók országos képzése – a Megyei, a Budapesti Oktatási Igazgatóságokon – a Politikai Főiskolán kialakított tematika és program alapján kezdődött el 1973 őszétől, és jelenleg is tart. 1974-ben megjelent egy tanulmánygyűjtemény is a tömegpolitikai munkát irányító tanfolyamok számára.

[2] A Politikai Főiskolán folyó alapképzés pártépítési tematikájában jelentősen növekedett a párt agitációs és propagandamunkáját ismertető témák óraszáma, a VI. szemeszteri szakosított képzésben pedig önálló jelleggel – gyakorlati tapasztalatcsere foglalkozások beiktatásával – kerül feldolgozásra az e terület munkáját tartalmazó tematika.

Az Agitációs és Propaganda Osztály 1974 első felében adjon tájékoztató jelentést az Agitációs és Propaganda Bizottságnak e határozat végrehajtásáról, az agitációt irányító káderek képzésének tapasztalatairól.

III

Az Agitációs és Propaganda Bizottság megállapítja, hogy az agitációt irányító társadalmi és függetlenített pártmunkások (mintegy 20 ezer párttag) nagy szerepet töltenek be a párt politikájának terjesztésében, magyarázásában, a tömegek mozgósításában.

Az agitációs munkát a tömegközlési eszközök nagymértékű fejlődése – mindenekelőtt a televízió széles körű elterjedése – új követelmények elé állította. Az agitációs munka színvonalának további emelése magasabb fokú politikai műveltséget igényel az agitáció szervezőitől, irányítóitól.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság egyetért az agitátorképzés és továbbképzés megindításával. 1972/1973-ban elő kell készíteni az alap- és továbbképzés rendszerének kidolgozását, a képzés egységes koncepcióját (meg kell határozni a résztvevők körét, az oktatandó tárgyakat, ki kell dolgozni a tananyagok tematikáját, az oktatás módszertanát stb.). Az oktatást az 1973/1974. tanévben kell elkezdeni, mindenekelőtt az agitációt központi és területi szinten irányító káderek (mintegy 2000 fő) alapképzésével.

Az alapképzés főként iskolai formában történjék. A továbbképzés elsősorban konferenciákon valósuljon meg. Az oktató munkát végző káderek felkészítését, szakképzését a Politikai Főiskola végezze. A tömegpolitikai munka területi irányítását végzők az oktatási igazgatóságokon vegyenek részt szervezett képzésben, továbbképzésben. A képzésen túl rendszeresen tájékoztatni kell az agitációt irányító társadalmi és függetlenített apparátust az időszerű politikai kérdésekről.

Az Agitációs és Propaganda Osztály 1974 első felében adjon tájékoztató jelentést az Agitációs és Propaganda Bizottságnak az agitációt irányító káderek képzésének tapasztalatairól.

34
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT LEVÉLTÁRI ANYAGÁRÓL ÉS A PÁRTARCHÍVUMOKRÓL

(1972. FEBRUÁR 28.)

A magyar munkásmozgalom tevékenysége során létrejött vagy arra vonatkozóan összegyűjtött dokumentumok a nemzeti levéltári anyag részét képezik, amelyeknek biztonságos megőrzését, szakszerű használatát a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkársága az alábbiak szerint szabályozza.

I
A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT LEVÉLTÁRI ANYAGA

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) levéltári anyagát azoknak a politikai, tudományos, történeti jelentőségű iratoknak az összessége alkotja, amelyek:

a) a magyar munkásosztály pártjainak, valamint a felszabadulás előtti munkásmozgalom más haladó szervezeteinek,

b) a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetségnek (KISZ) és elődeinek,

c) a magyar munkásmozgalom kiemelkedő harcosainak, és

d) a Munkásőrségnek, valamint a Magyar Partizán Szövetségnek a tevékenysége során keletkeztek és gyűltek össze.

2. Az I. 1. pontban meghatározott levéltári anyagok az MSZMP és a KISZ szerveinek, intézményeinek, a Munkásőrségnek és a Magyar Partizán Szövetségnek az irattáraiban, valamint a pártarchívumokban összpontosulnak és kerülnek megőrzésre.

3. Az MSZMP levéltári anyaga a párt tulajdonát képezi, felette a párt Központi Bizottsága és más illetékes szervei rendelkezhetnek.

II

A PÁRTARCHÍVUMOKRÓL

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

4. Az MSZMP levéltári anyaga, valamint az I. 1. pontban fel nem sorolt, de a párt és a munkásmozgalom történetére vonatkozó, (a II. 8. pontban külön is megjelölt dokumentumok) átvételéről és megőrzéséről a pártarchívumok gondoskodnak.

5. A pártarchívumok fenntartásával és működésével, az ott őrzött levéltári anyag védelmével kapcsolatos kérdéseket az MSZMP központi vezető szerveinek, valamint – a helyi pártarchívumok esetében – az illetékes (fővárosi és megyei) pártbizottságok határozatai szabályozzák.

A helyi pártarchívumokban a szakmai munkát a Párttörténeti Intézet Archívumának irányelvei, útmutatói alapján végzik.

6. A pártarchívumok rendszeréhez a következő archívumok tartoznak:

a) az MSZMP KB Párttörténeti Intézete Archívuma (mint Központi Pártarchívum);

b) a budapesti és a megyei pártbizottságok archívumai (a továbbiakban helyi pártarchívumok).

7. A pártarchívumok alapvető, közös feladatai:

a) az illetékességi és gyűjtőkörükbe tartozó levéltári anyag gyűjtése, átvétele, szakszerű kezelése (konzerválása, restaurálása), biztonságos megőrzése.

b) Az őrizetükben levő levéltári anyag tudományos-technikai rendszerezése, nyilvántartása és segédletek készítése útján kutatásra alkalmassá tétele és a kutatás egyéb feltételeinek biztosítása.

c) A párt- és az államtitkokat tartalmazó dokumentumok megkülönböztetett kezelésének biztosítása, a bennük foglalt titkok megőrzése.

d) Az archívumban őrzött iratok felhasználásának elősegítése a pártszervek munkájában.

e) Hivatalos célokat szolgáló személyi-igazolási ügyekben igazoláskérések teljesítése az archívumban őrzött dokumentumok alapján.

f) A pártoktatás, a tömegkommunikációs, a közművelődés párt- és munkásmozgalom-történeti munkájának támogatása.

g) Részvétel a párt és a munkásmozgalom történetének feldolgozásában, dokumentumainak publikálásában.

h) A párton belüli iratkezelés és irattározás módszertani segítése, együttműködve az MSZMP KB Pártgazdasági és Ügykezelési Osztályával, illetve a pártbizottságok Pártgazdasági és Ügykezelési Osztályaival.

A pártarchívumokra vonatkozó általános rendelkezések (4–7. pont) mellett a Párttörténeti Intézet Archívumának tevékenységére az alábbi szabályokat is alkalmazni kell:

8. A Párttörténeti Intézet Archívuma illetékességi és gyűjtőkörébe tartoznak:

– a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, a Kommunisták Magyarországi Pártja (Magyarországi Szocialista Munkáspárt, Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja), az MSZMP, a Békepárt, a szakszervezetek, munkásegyesületek, szövetkezetek és más haladó szervezetek felszabadulás előtti iratai;

– a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Magyar Dolgozók Pártja és az MSZMP központi szerveinek, apparátusának – intézményeinek –, sajtószerveinek az iratai;

– a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége és a felszabadulás előtti más forradalmi ifjúmunkás szervezetek iratai;

– a KISZ és a felszabadulás utáni elődei központi szerveinek, apparátusának – intézményeinek –, iskoláinak az iratai;

– a két világháború közötti kommunista és szociáldemokrata emigráció szervezeteinek, valamint más külföldön működött haladó magyar munkásszervezeteknek az iratai;

– a hazai és a külföldi börtönökben, internáló és koncentrációs táborokban tevékenykedett kommunista kollektívákkal, illetve azok magyar tagjaival kapcsolatos dokumentumok;

– a magyar munkásmozgalom kiemelkedő személyiségeinek, a nemzetközi munkásmozgalom jeles magyar résztvevőinek, valamint a magyar munkásmozgalomhoz közel álló jelentős személyek dokumentumai;

– a magyar munkásmozgalomra és annak résztvevőire, a mozgalommal kapcsolatban álló más személyekre vonatkozó visszaemlékezések;

– a magyar munkásmozgalom röplapjai és plakátjai (1945-ig);

– a magyar munkásmozgalommal és kiemelkedő személyiségeivel kapcsolatos, külföldi levéltárakban őrzött dokumentumokról készített másolatok;

– Munkásőrség Országos Parancsnoksága iratai;

– Magyar Partizán Szövetség iratai;

– a Magyarországi Tanácsköztársaság legfőbb központi szerveinek az iratai;

– a Tanácsköztársaság harcosai és a munkásmozgalom résztvevői ellen 1919–1944 között indított perek, eljárások iratai, az ellenforradalmi rendszer belügyminisztériumának, igazságügy-minisztériumának, más minisztériumainak, politikai rendőrségének, csendőrségének stb., a forradalmi munkásmozgalommal foglalkozó iratai;

– a magyarországi antifasiszta ellenállási mozgalmak iratai, valamint a más országok ellenállási mozgalmában részt vett magyarok dokumentumai;

– a felszabadulás utáni koalíciós pártok központi szerveinek és egyes vezetőinek iratai;

– az 1956-os ellenforradalom időszakával kapcsolatos és a párt illetékes szervei által az archívum gyűjtőkörébe utalt dokumentumok;

– egyéb dokumentumok, amelyeket a párt illetékes szervei, illetve azok megbízásából a Párttörténeti Intézet vezetője az archívum gyűjtőkörébe utalt, illetve utal.

Azokban az esetekben, amikor a pártarchívumok és állami, tanácsi és szaklevéltárak (egyéb tudományos intézmények) között szükségessé válik valamely levéltári anyag hovatartozásának eldöntése, az ezzel kapcsolatos kérdéseket a Párttörténeti Intézet Archívuma és az illetékes állami vagy társadalmi szerv vezetői kölcsönös megállapodással oldják meg.

9. A Párttörténeti Intézet Archívuma fentieken kívül:

a) biztosítja az együttműködést a magyar állami levéltári hálózat országos szervével, központi intézményeivel, valamint a társadalmi szervek központi irattáraival és szaklevéltáraival;

b) együttműködik a szocialista országok központi pártarchívumaival;

c) irányítja a helyi pártarchívumok tudományos-módszertani munkáját, koordinálja szakmai tevékenységüket, általánosítja tapasztalataikat, munkájukhoz irányelveket, útmutatókat készít és ad ki, biztosítja az archívumvezetők rendszeres szakmai továbbképzését, támogatja helytörténeti tevékenységüket.

A HELYI PÁRTARCHÍVUMOK

A pártarchívumokra vonatkozó általános rendelkezések (4–7. pont) mellett a helyi pártarchívumok tevékenységére az alábbi szabályokat is alkalmazni kell:

10. A helyi pártarchívumok vezetőit, valamint politikai munkatársait – a Párttörténeti Intézet igazgatója vagy helyettese véleményének előzetes kikérése után – az illetékes pártbizottságok nevezik ki.

11. A helyi pártarchívumok közvetlen felügyeletét és irányítását az illetékes – budapesti és megyei – pártbizottságnak az ideológiai kérdésekkel foglalkozó titkára látja el.

Az archívumvezetők egyetemi vagy főiskolai végzettséggel rendelkezzenek. Ez alól a Párttörténeti Intézet igazgatója vagy helyettese adhat felmentést.

Az archívumvezetők munkáját – a helyi szükségletnek megfelelően – szakelőadói, adminisztrátori munkaerők támogatják.

12. A helyi pártarchívumok illetékességi és gyűjtőkörébe tartozik a fővárosi és megyei pártbizottságok hatáskörébe tartozó pártbizottságok, pártintéz-

mények, pártszervezetek, ifjúsági szervezetek felszabadulás utáni levéltári anyaga.

13. A helyi pártarchívumok a maguk területén illetékesek átvenni és őrizni:

a) az MSZMP, KISZ és felszabadulás utáni elődeik területi (fővárosi, megyei, kerületi, járási), üzemi hivatali pártbizottságainak, csúcsvezetőségeinek és alapszervezeteinek, intézményeinek, sajtószerveinek, valamint a Munkásőrség fővárosi, ill. megyei parancsnokságainak levéltári anyagait;

b) a párt és a munkásmozgalom helyi vezetőinek, neves résztvevőinek a dokumentumait;

c) a helyi párt- és munkásmozgalomra, valamint vezetőire és harcosaira vonatkozó visszaemlékezéseket.

35
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖZPONTI ÉS VIDÉKI IRODALMI FOLYÓIRATOK HELYZETÉRŐL

(1972. FEBRUÁR)

I
AZ IRODALMI FOLYÓIRATOK FELADATA, SZEREPE KULTURÁLIS ÉLETÜNKBEN

Irodalmi folyóirataink mai struktúrája lényegében az ellenforradalom leverését követő konszolidáció időszakában alakult ki. Később új igények jelentkezése nyomán nőtt a központi folyóiratok száma, és a vidéki kulturális centrumok fejlődésével párhuzamosan a vidéki folyóiratok köre is kibővült.

Hazánkban a múlt évben 1 irodalmi és politikai hetilapot, 8 minden hónapban és 3 kéthavonta megjelenő irodalmi folyóiratot adtak ki. Éves összpéldányszámuk meghaladta a kétmilliót. Irodalmi orgánumaink számban és jellegben át tudják fogni az irodalmi élet egészét, és alkalmasak a velük szemben támasztott követelmények teljesítésére.

Az irodalmi folyóiratoknak megalakulásuk, újraindulásuk óta fő feladata a párt kulturális politikájának támogatása és érvényesítése. Szerkesztői munká-

jukkal, irodalomszervező tevékenységükkel a magyar irodalom szocialista fejlődését szolgálják, nem egyes irodalmi irányzatokat, csoportokat képviselnek. Sajátosságaik és különbözőségük a profileltérésekből, a feladatok más és más hangsúlyából adódnak. Folyóirataink a 60-as évek közepétől – helyesen – kiléptek irodalmi bezártságukból, s megfelelő mértékben teret biztosítottak társadalmi, közéleti kérdéseknek, tudományos témáknak és a társművészetek problémáinak is. A tematika gazdagodását az olvasók is kedvezően fogadták.

II
AZ IRODALMI FOLYÓIRATOK TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB VONÁSAI

A X. kongresszus határozatai az alkotóműhelyek önállóságának és felelősségének növelését, a párt kulturális politikájának magasabb színvonalú és következetesebb képviseletét fogalmazták meg. Az irodalmi folyóiratok szerkesztőségeit alkotóműhelyeknek tekintjük, ezért munkájukban nagyfokú önállóságot élveznek.

Az alkotóműhelyek növekvő önállóságának és felelősségének nagy szerepe van abban, hogy ezek a folyóiratok – ha fejlődésük nem is volt egyenletes – jelentős eredményeket értek el. A szerkesztés gyengeségei általában akkor jelentkeztek és jelentkeznek, amikor az önállóság növekedését nem kíséri megnövekedett felelősség, amikor az alkotó szabadságot liberalizmusként értelmezik, s így eltérnek kulturális politikánk elveitől.

A folyóiratok szerkesztői nemegyszer azzal hárítják el a bírálatokat, hogy az irodalmi élet adott közegében dolgoznak, és a közölt írásokban esetenként megnyilvánuló eszmei bizonytalanság, pesszimizmus, polgári ideológia stb. nem a szerkesztés gyengeségét, hanem az irodalom helyzetét tükrözi. Kétségtelen, hogy az irodalom fejlődése az elmúlt években bonyolultabbá vált. Ez a többi között összefügg az élet rohamos változásaival, az új jelenségek és problémák sokasodásával, amelyek az írók eligazodását, az írói elemzést is megnehezítik. Annak is érezhető a zavaró hatása, hogy az irodalomkritika, a marxista esztétika sem tudott mindenben lépést tartani az irodalom új jelenségeivel. A folyóiratoknak azonban nem a puszta tükrözés a fő feladatuk, hanem az irodalom szocialista orientálása, az eszmei, művészeti kérdések tisztázása, közlés útján a támogatás megvalósítása.

Gyakran adódnak problémák a művek kiválasztásában: van rá eset, hogy a szerkesztők a testvéri szocialista országokat, azok kultúráját sértő, bíráló írást jelentetnek meg. Esetenként olyan közlemények is megjelennek, amelyek sértik a szocialista internacionalizmust.

Az elmúlt évek folyamán a közlési lehetőségek kibővültek, de ezen belül a szocialista törekvések támogatása és erősítése nem érvényesült megfelelően. Kevés azoknak az írásoknak a száma, amelyek helyesen és reálisan tükrözik a dolgozó osztályok életének mai alakulását. Ugyanakkor a folyóiratok nem egy száma olyan szépirodalmi anyagot közöl, amelyben a mai élet negatívumai kerülnek előtérbe. Túltengenek néha a hamis moralizálgatások, a hatalom és az erkölcs konfliktusai; a mai nehézségek és összeütközések „sorstragédiává" torzulnak.

Nem ritkán jelennek meg öncélú triviális megfogalmazású írások is, amelyek joggal sértik a szocialista közízlést.

Folyóirataink a szükségesnél ritkábban hirdetnek pályázatokat és adnak megbízásokat fontos témákra. Úgy tűnik, hogy egyes szerkesztők a publikálás parttalan szabadságának biztosítását fontosabb feladatuknak tartják, mint a támogatás módszereinek kialakítását.

Az önállóság és a felelősség érvényesülésének, az önálló kezdeményezéseknek vannak jó példái is. A szerkesztőségek külön számokat szentelnek a közvéleményt leginkább foglalkoztató kérdéseknek, vagy egy számon belül külön tömbben foglalkoznak a kiemelt témával. Többnyire jól sikerültek és megfelelő súlyt kaptak folyóirataink a jeles évfordulókat, írói jubileumokat méltató megemlékezések.

A X. kongresszust megelőző időszakban, majd a kongresszus után megélénkültek folyóirataink közéletről és a történelemszemléletről kezdeményezett viták. Ezek általában fontos kérdéseket érintettek, és helyesen orientáló véleményeket publikáltak, de a vitákba olykor disszonáns hangok is vegyültek, amelyek megfelelő válasz nélkül maradtak. Többször előfordult, hogy a vitákat nem zárták le megnyugtatóan.

A kiválasztás és a megrendelés mellett a kultúrpolitikai orientálás legfontosabb eszköze a kritika. A kritikai rovatok tanúskodnak legközvetlenebbül a szerkesztőségek ideológiai munkájáról. Ahhoz, hogy a kritika betöltse hivatását, és megfeleljen a marxista követelményeknek, el kell határolnia magát mind a pusztán leíró jellegű recenzálástól, mind az elvtelen, személyi elkötelezettségről árulkodó dicséretektől. A marxista igényű elemzések száma csökkent az utóbbi időszakban, sokszor még a marxista terminológiát is mellőzik.

A kritikai élet erősítésében jelentős feladatok várnak az 1972 februárjában megindított Kritika című művelődéspolitikai, kritikai lapra.

Az utóbbi esztendőkben folyóirataink többet és érdemlegesebben foglalkoznak a szomszédos szocialista országok irodalmával. Az elismerés elsősorban a vidéki folyóiratokat illeti (a *Napjaink* korábbi „Híd" c. rovatát, a *Tiszatáj* Most-Punte-Híd c. rovatát és a *Forrást*). A szomszédos szocialista országok magyar és nemzeti irodalmát s azok összefüggéseit bemutató publikációk arról

tanúskodnak, hogy folyóirataink többnyire helyesen értelmezik internacionalista kötelezettségüket.

Nem megoldott a fiatalok szerepeltetése, szereplése folyóiratainkban. A 60-as évek végén jelentkező írónemzedék természetes beépülése irodalmunkba még nem történt meg, a kampányok, az antológiák, különrovatok zártságát még nem mindenütt váltotta fel koncepciózus szerkesztői gyakorlat.

Az utóbbi időben megnőtt az olvasótábor érdeklődése az írói személyiség és műhely belső kérdései iránt. Ennek az igénynek a folyóiratok interjúsorozatai, ankétjai igyekeznek megfelelni. Sajnos a közölt írások nem mindig felelnek meg a követelményeknek, előfordul az írói nyilatkozatok álobjektív, kritikátlan közlése, az intimitások és szubjektív mozzanatok felnagyítása.

III
ÁLLAMI IRÁNYÍTÁS, SZERVEZETI KÉRDÉSEK, ANYAGI FELTÉTELEK

Az irodalmi folyóiratok önállóságának és felelősségének erősítése megkívánja a párt- és állami irányítás módszereinek fejlesztését, a kultúrpolitikai koordinálás javítását és az ellenőrzés megszervezését. A X. kongresszus határozatai nyomán rendszeressé vált az irodalmi folyóiratok főszerkesztőinek kultúrpolitikai tájékoztatása, elsősorban a megjelent számok tanulságai alapján. A Művelődésügyi Minisztérium Irodalmi Osztálya az érdekelt szervek bevonásával évenként értékeli a megjelent számokat, és megbeszéli a szerkesztőségekkel a további teendőket.

Sem a felügyeleti rend nem tisztázott minden vonatkozásában, sem a közvetlen felügyeletet gyakorló szervek kötelezettsége, felelőssége. Az Írószövetség évek óta nem tárgyalta egyik irodalmi lapunk munkáját sem; nem tekintette feladatának a szerkesztők segítését terveik kialakításában. Éveken keresztül a megyei tanácsok sem foglalkoztak érdemben a helyi irodalmi folyóiratokkal. Nem támasztottak igényeket a szerkesztőkkel szemben, nem ellenőrizték munkájukat, és – kevés kivétellel – hasonlóképpen nem sokat törődtek szervezeti és egyéb problémáikkal. E téren a legutóbbi hónapokban a tanácstörvény nyomán tapasztalható javulás.

A fővárosban megjelenő lapok szerkesztőségeinek létszáma általában kielégítő, vidéken a főállású dolgozók száma igen alacsony. A kisegítő-adminisztratív apparátus létszáma is a kívánatos alatt marad. Nagy a különbség az anyagi ellátottság színvonalában is a központi és a vidéki műhelyek között, az előbbiek javára. 1971-ben a folyóiratoknál nem emelték számottevően a honoráriumkereteket. A kismértékű emelés után a vidéki lapoknál az ívek ará-

nyához képest is, abszolút összegben is jóval alacsonyabb a keret. Ez a helyzet megnehezíti a vidéki folyóiratok színvonalának további emelését, mivel azonos minőségű kéziratokért 30–40 százalékkal kevesebbet tudnak fizetni, mint a fővárosiak.

A folyóiratok szerkesztőségei és kiadói ténylegesen nem érdekeltek a terjesztésben, az előfizetők és a példányszám növelésében. Ezért nem fordítanak nagyobb figyelmet az intenzívebb olvasói kapcsolatokra, a terjesztés kérdéseire. Az olvasók reagálásáról legfeljebb csupán szórványos könyvtári olvasási statisztikák, a ritkuló pódiumestek, ankétok, s időnként a kérdőíves tájékozódások adnak képet. A szerkesztők egyre inkább csak a szakmai-irodalmi közvélemény és a felettes szervek véleményére támaszkodhatnak.

A terjesztés a Posta Központi Hírlapiroda feladata. A szerkesztőségek joggal elégedetlenek a terjesztéssel. A fővárosiak inkább csak az elosztás aránytalanságát, rendszertelenségét, bizonyos lazaságait kifogásolják, a vidéki folyóiratok viszont szót emelnek a terjesztés egész jelenlegi rendszere ellen.

IV
FELADATOK

Az irodalmi folyóiratok mint művészeti alkotóműhelyek jelentős szerepet töltenek be irodalmi, művészeti, kulturális életünkben, a párt kulturális politikájának megvalósításában. A folyóiratok feladatkörében, szerkesztési elveiben, struktúrájában lényeges változtatásokra nincs szükség. Az Agitációs és Propaganda Bizottság a munka megjavítása érdekében az alábbi feladatokra hívja fel a figyelmet:

A szocialista tendenciák sokoldalú támogatása érdekében nagyobb gondot kell fordítani a folyóiratközlemények helyes kiválasztására. A szerkesztőségek éljenek bátrabban a különböző pályázati kiírások és a megrendelések lehetőségeivel. Ne csak tükrözzék, hanem szervezzék, orientálják az irodalmi életet a rovatok tudatosabb munkájával, vitákkal, körkérdésekkel, ankétokkal. A folyóiratok továbbra is szolgálják az egész magyar irodalom ügyét, és bírálják elvi alapon a nem szocialista tendenciákat. Az eddigieknél következetesebben kell fellépniük a polgári ideológiák megnyilvánulásai ellen, ne engedjenek teret a pesszimizmusnak, a nacionalizmusnak. Az egész művészeti életben vissza kell szorítani az ízléstelenséget, a trágárságot, a szocialista közízlést sértő szabadosságot.

A szerkesztőségeknek el kell érniük, hogy ne kapjon teret az elfogult, szubjektív „baráti" kritika, s hogy a kritika ne szorítkozzék pusztán megállapításokra, hanem mutasson irányt marxista igényű elemzéssel.

Pozitív jelenség, hogy a lapok, folyóiratok kiléptek az irodalmi bezárkózottságból és teret biztosítanak szélesebb társadalmi, politikai kérdéseknek, tudományos témáknak és más művészi ágak problémáinak. A tudományos jellegű írások közlését azonban megfelelő szaklektorálásnak kell megelőznie.

A környező szocialista országok magyar irodalmával még magasabb színvonalon kell foglalkozni. E munka egyik legfontosabb eleme a rendszeresebb kritikai számontartás, az internacionalizmus követelményének figyelembevételével.

A szerkesztőségek fordítsanak különös gondot a fiatal írók munkájára, biztosítsák egészséges kibontakozásuk lehetőségeit, ideológiai és művészi fejlődésüket. A szerkesztőségek is segítsék elő, hogy idősebb, tekintélyes íróink foglalkozzanak a pályakezdőkkel.

Az önállóság elvének csorbítatlan érvényesítésével fokozni kell az irodalmi folyóiratok főszerkesztőinek személyi felelősségét. Az irodalmi folyóiratok operatív irányítása a Művelődésügyi Minisztérium feladata, amely kéthavonként, az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya pedig nagyobb időszakonként értékelje a folyóiratok munkáját. Az Írószövetség kísérje nagyobb figyelemmel a lapok, folyóiratok irodalmi tevékenységét. A vidéki folyóiratok közvetlen segítését és ellenőrzését a megyei tanácsok a megyei pártbizottságokkal együttműködve végezzék.

A szerkesztőségeknek sokkal nagyobb figyelmet kell fordítaniuk az olvasói kapcsolatokra. A helyi tanácsok a lapkiadó vállalatokkal és a terjesztő szervekkel együtt vizsgálják meg, milyen módon lehet a vidéki lapok terjesztésének körét bővíteni, a magas remittendát csökkenteni.

Rendezni kell a vidéki folyóiratok honoráriumkeretét: a honoráriumok mértékét ne a folyóirat vidéki vagy fővárosi jellege, hanem az írás színvonala döntse el. A Tájékoztatási Hivatal – az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályával és a Művelődésügyi Minisztériummal egyeztetve – készítsen javaslatot a premizálási rendszer módosítására. A főszerkesztők prémiumát a KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya és a Művelődésügyi Minisztérium jóváhagyásával állapítsák meg.

Indokolt a *Látóhatár* c. folyóirat megszüntetése, s egyidejűleg a kulturális sajtó legszínvonalasabb írásaiból válogató, utánközlő folyóirat megindítása.[1]

A Bács-Kiskun megyei *Forrás* c. kéthavonta megjelenő folyóirat a jövőben évente tízszer kerüljön kiadásra.[2]

[1] A korábbi profilú *Látóhatár* c. folyóirat helyett az új profilú *Látóhatár* 1972 decemberétől jelenik meg havonta, a dokumentumban megjelölt tartalommal.

[2] A *Forrás* c. folyóirat 1973-ban 6 ízben, 1974. január 1-től pedig évente tízszer kerül kiadásra.

36

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI A MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZETEK II. KONGRESSZUSÁN RÉSZTVEVŐ KOMMUNISTÁK SZÁMÁRA[1]

(1972. MÁRCIUS 7.)

A mezőgazdasági szövetkezetek az 1967 tavaszán megtartott első kongresszusuk óta jelentős eredményeket értek el.[2] A III. ötéves terv előirányzatait a termelőszövetkezetek túlteljesítették. A lakosság élelmiszer-ellátásának javításával egyidőben az exportot is számottevő mértékben növelték.

Az eredményekben meghatározó szerepe volt a párt helyes politikájának és a munkásosztály aktív támogatásának. A gazdaságirányítás fejlesztése lehetővé tette az önálló vállalati gazdálkodás és a szövetkezeti demokrácia erősödését, ezzel együtt a parasztság munka- és életkörülményeinek lényeges javulását. Mindezek a szövetkezeti parasztság milliós táborában közvetlenül erősítik a hűséget a munkásság és a parasztság megbonthatatlan szövetségéhez, elmélyítik a tiszteletet és a megbecsülést társadalmunk vezető ereje, a Magyar Szocialista Munkáspárt iránt.

A mezőgazdasági szövetkezetek II. kongresszusán és a gyakorlati munkában a kommunisták segítsék elő, hogy a szövetkezeti parasztság továbbra is jelentőségének megfelelő figyelmet fordítson a szocialista építésben előttünk álló feladatok megvalósítására és a munkás-paraszt szövetség erősítésére. Irányítsák a figyelmet a X. pártkongresszus határozataiból adódó és a IV. ötéves terv megvalósítását szolgáló termelőszövetkezeti feladatokra:

1. A IV. ötéves terv a mezőgazdaságban 15 százalékos termelésnövekedést irányzott elő. Ezt csak úgy lehet teljesíteni, ha a termelőszövetkezeti közös gazdaságok termelése a III. ötéves terv növekedési ütemét meghaladó mértékben, évente legalább 5–6 százalékkal nő és nem csökken a háztáji termelés sem. A termelőszövetkezetek a mezőgazdasági termelésnek és felvásárlásnak több mint 70 százalékát adják. A lakosság jobb élelmiszer-ellátása, az áruválaszték bővítése, a mezőgazdasági export növelése tehát túlnyomórészt a gazdálkodá-

[1] Mezőgazdasági Szövetkezetek II. Kongresszusa 1972. március 29–31. (Megjelent a TOT kiadásában, 1972. 1–244. old.)

[2] A termelőszövetkezetek I. Országos Kongresszusát 1967. április 20–22. között tartották meg, amelynek anyagát a SZÖVOSZ 1967-ben kiadta.

suk fejlesztésén múlik. A termelőszövetkezetekben dolgozó kommunisták ennek tudatában segítsék gazdaságpolitikai célkitűzéseink, az élelmiszer-ellátás és -export növelésére irányuló kormányintézkedések megvalósítását. Többek között, hogy:

– a közös gazdaságok ne csak a gyors ütemben korszerűsített üzemágakban (kalászosok, kukorica, baromfi, sertés), hanem a munkaigényes és hagyományos technológiával termelő ágazatokban (cukorrépa, dohány, zöldség, szarvasmarha) is számottevően növeljék a termelést;

– a baromfitenyésztésben és sertéshizlalásban kibontakozó kezdeményezéseket fejlesszék tovább, és alakítsák ki a közös gazdaságok háztáji üzemágát a zöldségtermesztésben, valamint a szarvasmarha-tenyésztésben is.

2. A termelőszövetkezetek területi méretei kialakultnak tekinthetők, kedvező lehetőséget nyújtanak a legkorszerűbb gépek, berendezések, termelési technológiák alkalmazására is. A fejlesztés fő feladata tehát a belterjesség és a hatékonyság fokozása, a föld, a természeti adottságok, a belső erőforrások (a termelőeszközök és a munkaerő) jobb hasznosítása. Ma már indokolatlan a termelőszövetkezetek kampányszerű egyesítése. A hatékonyság fokozása érdekében a kommunisták:

– a termelőszövetkezetek saját forrásaival összhangban szorgalmazzák a nagyüzemi termelés korszerűsítését, és

– a beruházások jobb előkészítésével egyidőben a kapacitások jobb kihasználását;

– támogassák az adottságoknak megfelelő termelési szerkezet kialakítását, az élelmiszer-gazdasági vertikumon belüli tevékenység bővítését, a kedvezőtlen adottságú vidékeken pedig kiegészítésül olyan gazdaságos ipari tevékenység szervezését, amelynek segítségével csökkenteni lehet a foglalkoztatási gondokat és az állami támogatást;

– segítsék a kölcsönös előnyökre és kockázatvállalásra épülő gazdasági együttműködést mind a szövetkezeti szektoron belül, mind a termelőszövetkezetek és állami vállalatok között.

3. Az utóbbi években megerősödött a termelőszövetkezetek önálló vállalati gazdálkodása. 1967 és 1971 között tiszta vagyonuk 35 milliárd Ft-ról 63–64 milliárd Ft-ra emelkedett, a fejlesztési alap és a személyi részesedés pedig a termeléssel arányosan nőtt.

Az üzemszerű gazdálkodás erősödését, egyensúlyának kialakulását jelenleg nehezíti, hogy több száz közös gazdaságnak nincs biztonsági alapja. A termelőszövetkezetek alapvető érdeke, hogy fokozatosan olyan nagyszámú biztonsági tartalékot képezzenek, amelyből a termésingadozás miatt kieső jövedelmet pótolni tudják.

A termelőszövetkezeti gazdálkodás megszilárdításával egyidőben biztosítani

kell, hogy az állam közvetlen anyagi segítségének igénybevételére ritkábban kerüljön sor, és az átmeneti nehézségek áthidalásában a termelőszövetkezetek egymást kölcsönös támogatási alap létesítésével segítsék. Kisebb befektetések finanszírozásához, átmeneti gondjaik megoldásához – tagsági kölcsön és egyéb formák felhasználásával – vegyék jobban igénybe a tagság pénzügyi segítségét. Mindez azonban csakis önkéntesen vállalt kötelezettség alapján történhet.

4. A termelőszövetkezetekben a tagok díjazása a munka szerinti elosztás elve alapján történik. Ma már általános, hogy a közös gazdaságok a tervezett évi részesedés 80 százalékát garantálják. A munkaegységet fokozatosan pénzdíjazással váltják fel.

A műszaki fejlődéssel együtt célszerű a munkadíjazási formák, az anyagi érdekeltség továbbfejlesztése is. A termelés ösztönzése érdekében széles körben alkalmazzák a teljesítménydíjazás korszerű formáit és a részes művelést. Változatlanul fontos követelmény, hogy a személyi-anyagi ösztönzés szorosan a termelési eredményhez kötődjék.

Az anyagi ösztönzéssel együtt nagyobb figyelmet kell fordítani a munkakörülmények javítására és a jó munka erkölcsi elismerésére is. A kommunisták határozottan lépjenek fel az anyagiassággal, a végzett munkával arányban nem álló indokolatlanul magas jövedelmekkel és a munka nélküli jövedelemszerzéssel szemben, akár a tagok, akár a vezetők részéről tapasztalják azt.

A kommunisták segítsék elő, hogy a Központi Bizottság 1971. decemberi határozatának megfelelően a munkaverseny-mozgalom a termelőszövetkezetekben is új lendületet kapjon.[3] Súlypontja a termelés, alapvető formája pedig a szocialista brigádmozgalom legyen. Segítsék, hogy a szocialista brigádok a termelőszövetkezetekben is olyan kollektívákká váljanak, amelyek úttörő, mozgósító és példamutató szerepet töltenek be a termelésben, a közösségi életben és a szocialista munkaerkölcs erősítésében.

5. A Termelőszövetkezetek I. Országos Kongresszusa óta történelmi horderejű változás kezdődött a termelőszövetkezeti parasztság szociális körülményeiben, nyugdíj-, családi pótlék és egészségügyi ellátásában. Azzal egyidőben, hogy az egy főre jutó munkás és paraszti reáljövedelem kiegyenlítődött, számottevő mértékben csökkent a különbség a szociális ellátásban is. A IV. ötéves terv előirányzatainak megvalósításával a különbségek még tovább mérséklődnek, a nyugdíjkorhatárban meglevő eltérések azonban a IV. ötéves tervben nem szüntethetők meg.[4] Az egységes nyugdíj- és szociális ellátás megteremté-

[3] Lásd e kötet 28. számú dokumentumát.

[4] A nyugdíjkorhatár ezen a területen 1976–1980-ig fokozatosan kiegyenlítődik, az V. ötéves terv végén tsz-tagoknál is azonos lesz az ipari, értelmiségi, alkalmazotti biztosítottakkal. A háztáji termelés után is részesülhetnek a társadalombiztosítási ellátásban a tsz-tagok, s nyugdíjéveket is szerezhetnek. A termelőszövetkezeti törvény módosítása során felemelték a kórházi ápolás

se csak a későbbiekben és fokozatosan lehetséges, a kormány vizsgálja ennek feltételeit. Megoldásához nélkülözhetetlen a termelőszövetkezeti parasztság szorgalmas munkája és a közös gazdaságok arányos tehervállalása a növekvő társadalmi költségekből.

A termelőszövetkezetek az eddigi jó kezdeményezések szélesebb körű elterjesztésével – a jobb foglalkoztatással, a nyugdíjak kiegészítésével, egyéb szociális juttatásokkal – saját erőből, közvetlenül is segítsék az öregek életkörülményeinek javítását.

6. A termelőszövetkezetek fejlődésének fontos tényezője, hogy tovább erősödjék a szövetkezeti önkormányzat. A kommunisták szorgalmazzák, hogy minden termelőszövetkezetben az alapszabályban meghatározott fórum elé kerüljenek a kollektíva megoldásra váró feladatai. Segítsék elő, hogy a közgyűléseket, részközgyűléseket, brigádgyűléseket rendszeresen megtartsák.

A vezetőség legyen szoros kapcsolatban a tagsággal, rendszeresen tájékoztassa őket, ismerje véleményüket. Különös gonddal foglalkozzék az ifjúság és a nők problémáival, munka- és életkörülményeik javításával.

7. A vezetés demokratizmusának fejlesztése és egyúttal korszerűsítése megköveteli, hogy a termelőszövetkezetek erősítsék az ellenőrzést. Az ellenőrző bizottság a tagság megbízásából fokozottabban ellenőrizze a termelőszövetkezet egész működését és gazdálkodását. Figyelmét főleg a közös vagyon védelmére, a közgyűlés és a vezetőség határozatainak végrehajtására, a tagok jogainak és kötelességeinek érvényesülésére, általában a jogszabályok és a termelőszövetkezeti alapszabály betartására összpontosítsa. Munkájában legyen a vezetőség segítőtársa.[5]

A kommunisták követeljék meg, hogy a termelőszövetkezeti vezetők minden szinten munkaköri feladatuk szerves részének tekintsék az ellenőrzést. Szorgalmazzák, hogy a vezetők minden termelőszövetkezetben és szövetkezeti

idejére járó betegségi segély és a fizethető legmagasabb betegségi segély napi összegét. (A MÉM írásos közlése.)

A termelőszövetkezeti törvény módosításáról lásd 1977. évi 9. törvényerejű rendelet A mezőgazdasági termelőszövetkezetekről szóló 1967. évi III. törvény módosításáról és kiegészítéséről. (Magyar Közlöny, 1977. 23. sz. 1977. márc. 12.)

[5] A tsz-ek ellenőrző bizottságainak tanfolyamos képzése, továbbképzése 1971 óta szervezett formában a MÉM Mérnök és Vezetőtovábbképző Intézet keretében folyik. Az Intézet az 1971–1976. években egyhetes tanfolyamokon összesen 1856 ellenőrző bizottsági elnököt (ill. EB-tagot) részesített kiképzésben. Ezen túlmenően 1974-ben 36, 1975-ben 130, 1976-ban 60 belső ellenőrt részesített középfokú, ill. felső szintű képzésben. A tanfolyamokra történő szervezést a tsz területi szövetségek és a megyei tanácsok mezőgazdasági és élelmezésügyi osztályai összehangoltan végzik, és a tanfolyamos képzésen túlmenően számos szövetség területén egy-két napos konzultációs formában segítik az EB hatékonyabb munkáját. (MÉM Igazgatási és Jogi Főosztály írásos tájékoztatója.) Vesd össze: az ellenőrzés fejlesztésére hozott intézkedések tapasztalatai, a felügyelő (ellenőrző) bizottságok munkájának javítása, a belső ellenőrzés erősítése a szövetkezetekben. Szövetkezetpolitikai kérdések. Kossuth Könyvkiadó 1976. 9–22. old.

társulásban kétévenként legalább egy alkalommal külső revizorokat is vegyenek igénybe az ellenőrzéshez.

8. A vezetés korszerűsítésének fontos eszköze a termelőszövetkezetekben is az üzem- és a munkaszervezés színvonalának az emelése. El kell érni, hogy a szervezés fejlesztése a termelőszövetkezeti vezetők és a szakemberek rendszeres tevékenységévé váljon. Főbb tennivalói:

– takarékos gazdálkodás az eszközökkel, a munka jobb megszervezése, a nyújtott és kettős műszak szélesebb körű elterjesztése;

– az egyes üzemrészek közötti ésszerű munkamegosztás kialakítása, a vezetési szintek feladatainak, hatáskörének egyértelmű meghatározása;

– a termelő, illetve munkaszervezeti egységek gazdasági teljesítménye mérésének, a gazdasági önelszámolás célszerű formáinak fejlesztése, jól áttekinthető, az üzemvezetésben hasznosítható és általában stabil ügyviteli, nyilvántartási rendszer kialakítása.

9. A Központi Bizottság 1967. februári határozata alapján létrehozott termelőszövetkezeti érdekképviselet intézménye bevált.[6] Az Országos Tanács és a területi szövetségek a párthatározatban lefektetett elvek alapján dolgoztak, tevékenységüket azonban a jövőben még fokozottabban segítsék elő, hogy a termelőszövetkezetek és társulásaik:

– gazdálkodásukat a törvények és érvényes jogszabályok alapján folytassák, belső életüket, önkormányzatukat a szocialista normák alapján fejlesszék, erősítsék a belső ellenőrzést;

– az egyéni és csoportérdeket hangolják össze a népgazdasági célkitűzésekkel, használják ki jobban belső erőforrásaikat, az üzem- és munkaszervezés fejlesztésében rejlő lehetőségeket;

– az érdekvédelem ellátásával egyidőben fejlesszék tovább a tagszövetkezetek által igényelt szolgáltató tevékenységeket.

10. A szövetkezetek és területi szövetségeik együttműködésének erősítése érdekében a kommunisták kezdeményezzék, hogy a megyékben működő fogyasztási, ipari és mezőgazdasági szövetkezetek munkájukat koordinálják, tartsanak rendszeres tanácskozásokat. Vitassák meg a szövetkezeti mozgalom fejlesztésének megyei kérdéseit, a különböző szövetkezetek és állami, tanácsi vállalatok, intézmények együttműködésével, a szövetkezeti és területfejlesztési koncepció összehangolásával kapcsolatos tennivalókat és segítsék a helyi feladatok megoldását.

Megjelent: Szövetkezetpolitikai kérdések.
Kossuth Könyvkiadó 1973. 67–71. old.

[6] Lásd Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 35–49. old., valamint ezen kötet 75. sz. dokumentumát.

37

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA KÖZPONTI ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A PÁRTVIZSGÁLATOK ÉS A PÁRTFEGYELMI VIZSGÁLATOK NÉHÁNY ELVI ÉS MÓDSZERBELI KÉRDÉSÉBEN

(1972. MÁRCIUS 13.)

Az újabb tapasztalatok, valamint a pártvizsgálatok és pártfegyelmi eljárások során előforduló hibák, az egyes fegyelmi vétségek megítélésében mutatkozó jelentős eltérések tették szükségessé, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság a pártvizsgálatok és pártfegyelmi eljárások elveinek és módszereinek néhány fontosabb kérdésében állást foglaljon, annak érdekében, hogy egységes elvek érvényesüljenek a cselekmények megítélésében, az eljárások módszerében.

1. Egyenlőség az elbírálásban, a cselekménnyel és a beosztással arányos felelősség

a) A pártban minden párttag azonos jogokat élvez és azonosak a kötelességei. Ezért azt, aki a Szervezeti Szabályzattal összeütközésbe kerül, érdemeire vagy funkciójára való tekintet nélkül felelősségre kell vonni, és a cselekmény súlyának megfelelő mértékű büntetésben kell részesíteni.

b) A felszabadulás előtti párttagok fegyelmi ügyeit külön gonddal kell vizsgálni. A Szocialista Hazáért Érdemrenddel kitüntetett párttagok esetében a fegyelmi eljárás megindításához és lefolytatásához a budapesti, illetve a megyei párt-végrehajtóbizottságok hozzájárulása szükséges.

c) Ha vezető tisztségben, felelős beosztásban dolgozó párttag vétséget követ el, külön meg kell vizsgálni, hogy visszaélt-e a ráruházott hatalommal. A hatalommal való visszaélést súlyosbító körülménynek kell tekinteni, és azt a cselekmény súlyával arányosan büntetni kell.

d) Ha a párttag köztörvénybe ütköző cselekményt követ el, és ezért mint állampolgárt elmarasztalja a bíróság, tettéért, mint kommunista a párt előtt is felelősséggel tartozik. A párttagnak, mint állampolgárnak, kötelessége példásan betartani a szocialista állam törvényeit, és ezenfelül a pártélet törvényeit és erkölcsi normáit is. Megtörténhet, hogy a párttag cselekményével, eljárásával, magatartásával nem sérti meg az állam törvényeit, de megszegi a szocialista együttélés szabályait, a pártélet törvényeit és normáit. Ezért a párt előtt fegyelmi felelősséggel tartozik.

2. A bírálat fejlesztése érdekében nem tűrhetjük sem a megtorlást, sem a rágalmazást és intrikát

a) Pártunk erejének, eszmei-politikai, cselekvési egységének, fejlődésének egyik forrása a nyílt, őszinte bírálat. Ez a hibák feltárásának, kijavításának legfontosabb feltétele.

A párt nyíltságot, egyenes magatartást követel tagjaitól. A Szervezeti Szabályzat minden kommunista kötelességévé teszi, hogy nyíltan, személyre való tekintet nélkül bíráljon, lépjen fel a visszásságok, hibák, a kártékony és bűnös cselekmények ellen.

Ha a párttag írásos bejelentést tesz, névaláírásával vállaljon felelősséget állításaiért. Ha a bejelentés taggyűlésen, vagy más pártfórumon hangzik el, a jegyzőkönyvet a bejelentővel alá kell íratni.

A névtelen bejelentés, a névtelen levél méltatlan a párthoz és tagjaihoz. Ezért a pártszervek névtelen bejelentések alapján vizsgálatot, pártfegyelmi eljárást nem indíthatnak.

Ha a párttagnak olyan dolgok jutnak a tudomására, amelyeknek valódiságát nincs lehetősége ellenőrizni, úgy bejelentésében ezt a körülményt jeleznie kell. Ellenőrizetlen információt a forrás megjelölésével kell közölnie.

b) A szocialista rendszer hatékony védelmet nyújt minden becsületes embernek, aki a köz érdekéért dolgozik és harcol. Ezzel kapcsolatban mindenekelőtt a pártban kell példamutató légkört teremteni. Nem fordulhat elő, hogy hátrány, vagy bántódás érjen valakit, aki becsületesen feltárja a hibákat.

Ha valaki a bírálót vagy bejelentőt burkoltan vagy nyíltan hátrányos helyzetbe hozza, vele szemben megtorlást alkalmaz, akkor a Szervezeti Szabályzatban megfelelően pártfegyelmi eljárást kell indítani ellene. A bírálat megtorlása önmagában is rendkívül súlyos pártfegyelmi vétség, mert elnémítja a párttagok, a dolgozók hangját, akadályozza a hibák, a visszaélések napvilágra kerülését.

A bírálat elfojtása a hatalommal való visszaélés egyik formája. Azzal szemben, aki ezt elköveti, a legszigorúbban kell eljárni.

c) Aki semmibe veszi a jogos bírálatot, lényegében azonosítja magát a bírált hibával, akadályozza annak kijavítását, és magatartásával fékezi a bíráló szellemet. Ha a jogos bírálatot nem követi intézkedés, ezt ugyancsak a bírálat semmibevevésének és visszautasításának kell tekinteni. Ezért azokat, akik semmibe veszik a jogos bírálatot, felelősségre kell vonni.

d) A hibák elleni nyílt és következetes harc fokozódásával megnő annak a veszélye, hogy egyesek a bírálat ürügyén és a bírálókat védő intézkedéseket kihasználva, megrágalmaznak becsületes párttagokat.

Rágalmaz az, aki ártó szándékkal vagy pusztán felelőtlenségből valakiről sértő és megbélyegző valótlanságot híresztel a helyi közösség, esetleg a fel-

sőbb szervek előtt, hogy ezzel a saját érdekét előmozdítsa, vagy hogy a megrágalmazottat befeketítse és aláássa iránta a bizalmat. A rágalmazás és az intrika egy tőről fakadnak. Mind a kettő nagy veszélyt jelent a pártra. Ha ez elharapózna, bomlasztaná a párt egységét, aláásná a párt tekintélyét, megrendítené a párt iránti bizalmat. A rágalmazás becsületes elvtársakat tett, és tehet tönkre.

Ezért a rágalmazást – mint a párt elleni súlyos erkölcsi vétséget, s mint a párttagsággal összeférhetetlen tevékenységet –, szigorúan üldözni kell.

Pártunk soraiban nem tűrhetünk rágalmazókat, intrikálókat.

A jogos, pártszerű bírálatot gondosan el kell határolni a rágalmazástól és az intrikától. Nem szabad előfordulnia, hogy rágalmazókként vagy intrikusokként bélyegezzenek meg olyan jóhiszemű párttagokat, akik becsületesen küzdenek a hibák ellen, pártszerű keretek között bírálnak.

A jogosan bírálók védelme szorosan összefügg a rágalmazók és intrikusok leleplezésére irányuló harccal.

3. A pártvizsgálatokkal és a pártfegyelmi vizsgálatokkal kapcsolatos feladatok

a) Ha egy párttag ellen bejelentés érkezik, ezt – a vizsgálat legelső lépéseként – a tudomására kell hozni, először tőle kell magyarázatot kérni.

b) Az ügyek jellegétől függően pártvizsgálatot vagy pártfegyelmi vizsgálatot kell tartani. Azt, hogy pártvizsgálatra vagy pártfegyelmi vizsgálatra van-e szükség, az adott pártszerv dönti el.

Hiba, hogy jelenleg a pártszervek általában nem tesznek különbséget pártvizsgálat és pártfegyelmi vizsgálat között, s gyakran pártfegyelmi eljárást folytatnak le olyan esetekben is, amikor az ügy pártvizsgálattal is tisztázható lenne. Gondosan meg kell különböztetni a pártvizsgálatot a pártfegyelmi vizsgálattól.

A pártvizsgálat – a pártfegyelmi vizsgálattal ellentétben – nem személyekkel kapcsolatos, hanem jelenségek, tendenciák, problémák feltárását, tisztázását szolgálja.

Pártvizsgálatot – az okok feltárására és tisztázása érdekében – olyan ügyekben kell indítani, amikor a dolgok nyilvánvalóan nem a párt politikai vonalának és határozatainak megfelelően alakulnak. A pártvizsgálat deríti fel az objektív és a szubjektív okokat. Ha a megállapított tényekben párttagok személy szerint vétkesek, akkor pártfegyelmi eljárást kell indítani ellenük.

A pártvizsgálat tehát személyek elleni fegyelmi eljárással végződhet, ha a vizsgálat fegyelmi vétségeket is feltár. Pártvizsgálat tárgya csak pártügy lehet. Gazdasági ügyeket az illetékes állami szerveknek kell vizsgálatra átadni. Ha ezek a vizsgálatok párttagok felelősségét is megállapítják, az illetékes pártszervek döntik el, hogy szükséges-e pártfegyelmi eljárás megindítása.

A pártvizsgálat és pártfegyelmi vizsgálat egymást nem helyettesítheti, és nem zárja ki.

Párttagok, tehát egyes személyek által elkövetett fegyelmi vétségek esetén pártfegyelmi vizsgálatot, pártfegyelmi eljárást kell indítani, s a vétségnek megfelelő pártbüntetést kiszabni, erről értesíteni kell az érintetteket.

Minden vizsgálatot annak a szervnek kell lezárnia, amely a megindítására döntést hozott.

A pártvizsgálatot az illetékes pártszervnek vagy pártszervezetnek határozattal kell befejezni. Ha az érintettek a határozattal nem értenek egyet, akkor annak felülvizsgálatát kérhetik a felettes pártszervtől.

c) A pártvizsgálat és a pártfegyelmi eljárás célja: a párt védelme, erősítése és a párttagok nevelése. A vizsgálat nem sértheti a párttagok önérzetét, nem lehet megalázó. Arra kell törekedni, hogy az eljárás a hibák felismerésére és kijavításukra vezessen.

A pártvizsgálatok és a fegyelmi vizsgálatok során mind a pártszerveknek, mind a vizsgálattal megbízottaknak és a meghallgatott elvtársaknak be kell tartaniuk a pártszerűség követelményeit. A pártszerűség kizárja a fecsegést, a szubjektivizmust, a részrehajlást, az indulatokat, a felületességet és az őszintétlenséget.

A vizsgálat feladata felderíteni a tényeket, azt, hogy ki miben hibás vagy vétkes. Feltételezés, hallomás alapján senkit sem szabad gyanúsítani. Minden ügyben csakis a tények, a bizonyítékok alapján, kellő mérlegelés és megfontolás után szabad dönteni.

d) A pártszervek és pártszervezetek a legnagyobb gondossággal kötelesek foglalkozni a bejelentésekkel, és a vizsgálatot a Szervezeti Szabályzatban előírt 60 napon belül be kell fejezniük. Ha ez bármilyen okból nem lehetséges, akkor – kellő indokolással –, a vizsgálatot elrendelő pártszervtől engedélyt kell kérni a vizsgálati idő meghosszabbítására.

e) A vizsgálat lefolytatásával megbízottak alaposan és lelkiismeretesen készítsék el a vizsgálati anyagot. Eközben az objektív tényekre és az alapszervezet tagjainak a véleményére támaszkodjanak. A tényeket világosan és áttekinthetően tárják a döntésre hivatott választott pártszerv elé. A döntés joga és a döntésért való felelősség egyértelműen a választott pártszerveké. A vizsgálatért az azzal megbízott választott vezető személy szerint is felelős.

A választott pártszervek kötelesek alaposan mérlegelni az eléjük terjesztett vizsgálati anyagot. Pártunkban sérthetetlen törvény, hogy semmilyen szinten és semmilyen ügyben, de különösen az emberek sorsát érintő kérdésekben nem szabad formálisan, felületesen állást foglalni és dönteni. Azok ellen, akik ilyen ügyekben felületességükkel kárt okoznak, pártfegyelmi eljárást kell indítani.

f) Gondoskodni kell róla, hogy a pártvizsgálatoknál és a pártfegyelmi vizsgálatoknál szigorú tárgyszerűség érvényesüljön, presztízsszempontok ne befolyásolhassák a döntéseket.

Minden párttag köteles védelmezni a párt politikáját és ezen alapuló tekintélyét. Megengedhetetlen azonban, hogy ezt felcseréljék az egyes személyek presztízsének elvtelen védelmével, vagy akár az ügyben közvetlenül érintett párt-, állami, társadalmi szervek tekintélyének hamis védelmével. Amikor presztízsszempontok érvényesülnek, akkor annak mindig a párt ügye vallja kárát. Erkölcsi kárt okoz a pártnak, ha bármelyik tagja vagy képviselője a saját presztízsét a párt tekintélyeként tünteti fel.

A párt tisztségviselőinek és tagjainak tekintélyét meg kell védeni minden jogtalan támadástól, azonban a funkció vagy a párttagság éppen úgy nem számíthat előnynek, mint ahogyan hátrány sem lehet.

g) Nagyon gyakori, hogy a fegyelmi eljárás alá vont személy úgy próbálja saját hibáját, felelősségét kisebbíteni és elhárítani, hogy az eljárás során viszontváddal él a bejelentő vagy mások ellen. Ilyen esetben a hangoztatott vádakat, a viszontvádat úgy kell tekinteni, mint egy új bejelentést, amely független a folyamatban levő fegyelmi eljárástól, és amelyet ennek lezárása után kell megvizsgálni. Ha nem így tennénk, kuszává, kibogozhatatlanná válnának a fegyelmi ügyek, s elveszne a vizsgálat alá vont személy felelőssége.

h) A már megvizsgált és lezárt ügyekben újabb vizsgálatot csak akkor lehet indítani, ha az ismételt bejelentés olyan új körülményeket, adatokat tár fel, amelyekről az ügy lezárásáig nem tudtak. Új vizsgálatot azonban az ilyen esetben is csak a felettes pártszerv engedélyével lehet kezdeményezni. Ez az eljárási szabály természetesen nem zárja ki, hogy a pártszervek, belátásuk szerint esetleg felülvizsgálják saját határozatukat, és ha hibás döntést hoztak, azt helyrehozzák.

i) A felsőbb pártszerv a hozzá érkezett bejelentést illetékességből, a vizsgálat lefolytatása céljából alsóbb pártszervhez, vagy egyéb szervhez és intézményhez utalhatja.

A bejelentés nem továbbítható olyan szervnek, amelynek tisztségviselőit a bejelentő bírálja.

A vizsgálatot nem szabad azokra bízni, akiket az adott ügyben felelősség terhel, vagy akik a bejelentésben kifogásolt cselekménnyel gyanúsíthatók.

4. Szigorú elviség, teljes felelősség a vizsgálatokban

a) A pártvizsgálatoknál és a pártfegyelmi vizsgálatoknál ki kell zárni annak a lehetőségét, hogy bármilyen rokoni, baráti összefonódás és befolyás érvényesülhessen, vagy érdekeltség, összeférhetetlenség tegye lehetetlenné a pártszerű kivizsgálást. Ezért a vizsgálatot végző személyek kiválasztásánál gondos körültekintésre van szükség. A vizsgálat alá vont párttagnak lehetőséget kell ad-

ni, hogy a vizsgáló személyével kapcsolatban észrevételt tehessen, indokolt esetben akár másik vizsgáló kijelölését is kérhesse (pl. ha korábban személyi ellentéteik voltak, vagy a vizsgáló a felettese, a beosztottja volt stb.). Az ilyen esetekben a választott pártszerv dönt. Nem lehet figyelembe venni az alá nem támasztható feltevéseket, a vélt sérelmeket, a vádaskodásokat. Az illetékes pártszervek védjék meg a vizsgálattal megbízottakat az alaptalan vádaskodásoktól.

Ha ismételt vizsgálat válik szükségessé, célszerű, ha ennek lefolytatását – az elfogulatlanság érdekében – más személyekre bízzák.

b) Előfordulhat, hogy a vizsgálat során beavatkozási kísérlet történik a vizsgálat pártszerűtlen befolyásolására. Az ilyen beavatkozást vissza kell utasítani. Súlyosabb pártszerűtlenség esetén a beavatkozót felelősségre kell vonni.

c) A pártvizsgálatokat és pártfegyelmi vizsgálatokat lezáró határozatok nyilvánosságra hozatalával kapcsolatban a Szervezeti Szabályzat előírásai az irányadók.

Pártfegyelmi ügyekkel csak zárt taggyűlés foglalkozhat. Olyan taggyűlésen, amelyen pártfegyelmi ügyet tárgyalnak, vagy pártfegyelmi határozatot ismertetnek, pártonkívüli meghívottak nem lehetnek jelen.

d) A felsőbb pártszerveknek a pártvizsgálatokban és pártfegyelmi ügyekben hozott határozatait minden olyan alsóbb pártfórumon ismertetni kell, ahol az ügyet korábban tárgyalták, állást foglaltak, illetve döntöttek. Ha a felettes pártszerv megváltoztatja a hatáskörébe tartozó alsóbb pártszerv határozatát, köteles azt minősíteni, és a megítélésben jelentkező különbségekre, illetve eljárási hibákra is rámutatni.

e) Számos pártvizsgálatból, illetve pártfegyelmi ügyből leszűrt tapasztalat, hogy olyan párttagok, akik beosztásuknál fogva személyi kérdésekben eljárnak, javaslatokat tesznek, véleményeznek, többször felelőtlenül ajánlottak egyes személyeket különböző beosztásokba. Előfordult, hogy kifogástalan minősítéssel „adtak túl", s juttattak fontos tisztségekbe olyan személyeket, akikről tudták, hogy jellemtelenek, erkölcstelenek, vagy egyéb okból alkalmatlan emberek. Később, amikor a súlyos fogyatékosságok kiderültek, az ajánlók élőszóban az ellenkezőjét közölték annak, amit korábban leírtak. Ennek az elvtelenségnek a következményeként egyesek méltatlanul kerültek jelentős munkakörökbe, és ott politikai, gazdasági károkat okoztak, mérgezték a légkört.

A X. kongresszus határozatainak szelleméből, a kommunisták felelősségével kapcsolatos állásfoglalásaiból félreérthetetlenül következik, hogy a párt tagjai személyi ügyekben is felelősséggel tartoznak véleményeikért és javaslataikért. Ha valakiről kiderül, hogy súlyos hibái már a korábbi munkahelyén is ismertek voltak, a javaslattevőket – akik ezt elhallgatták – felelősségre kell vonni.

A Központi Ellenőrző Bizottság kéri a kommunistákat, a pártszerveket és pártszervezeteket, hogy tanulmányozzák a KEB elvi állásfoglalását, és azt a mindennapi munkájuk során hasznosítsák.

38

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK LEVELE A PÁRTSZERVEZETEKHEZ A KEB ÁLLÁSFOGLALÁSÁNAK FELHASZNÁLÁSÁRÓL

(1972. ÁPRILIS 6.)

Tisztelt Elvtársak!

A Politikai Bizottság a pártszervezetek rendelkezésére bocsátja a Központi Ellenőrző Bizottság állásfoglalását a pártvizsgálatok és pártfegyelmi eljárások újabb tapasztalatairól. Felhív minden pártszervezetet, hogy az állásfoglalást vitassa meg, és azt munkájában hasznosítsa. A párt szervezeti szabályzatával ellentétes, a párt egységével, erkölcsi normáival szembenálló jelenségek ellen az alapszervezetek és pártszervezetek következetesen harcoljanak, s a káros jelenségeket és tendenciákat küzdjék le.

A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a pártszervek és pártszervezetek (az ott dolgozó párttagok) megfelelően hasznosítsák a Központi Ellenőrző Bizottság csatolt fontos elvi állásfoglalásának következtetéseit a rendellenességek határozott és radikális megszüntetése érdekében.

Több fegyelmi ügy és ezek következményei, egyes indokolatlannak bizonyult eljárások arra figyelmeztették a párt vezető szerveit, hogy nem elegendő a fegyelmi vizsgálatok ügyrendjét és az eljárás formális szabályozását ellenőrizni, hanem fel kell tárni az ügyek lényegét, azokat a társadalmi jelenségeket és nem kívánatos mozzanatokat, amelyek – ha rejtve maradnak, ha igazi arculatukat nem leplezzük le – további súlyos károkat okozhatnak.

Hazánkban az elmúlt tizenöt esztendőben sokat fejlődött a közéleti aktivitás; növekedett a szocialista demokratizmus. Ennek következtében fokozódott az alap- és középfokú szervek felelőssége, súlya. Ezt a folyamatot, mint pozitív irányzatot értékelte a Magyar Szocialista Munkáspárt X. kongresszusa. E folyamat tisztaságát, szocialista demokratikus tartalmát meg kell védenünk a

torzulásoktól, a vadhajtások elburjánzásától. A „torzulások" és „vadhajtások" nem általában léteznek, hanem konkrét módon, konkrét társadalmi tartalom kifejeződéseként jelentkeznek.

A szocialista demokratizmus fejlődésének folyamatában, ezzel visszaélve nem ritka jelenség az sem, hogy egyes nagyobb befolyáshoz jutott funkcionáriusok, tisztségviselők visszaélnek a hatalommal, kiskirályok módjára viselkednek, megfélemlítik környezetüket. Az utóbbi időben egyre gyakrabban fordul elő, hogy eszközökben nem válogató törtetők, a korábbi befolyásuk elvesztése miatt sértődött emberek, személyi leszámolásra vállalkozó bajkeverők, különféle intrikusok, mániákusok kihasználják a jogos bírálatot védő és a jövőben is védelmező határozatokat. Ilyen jelenségek hatására terjed a klikkszellem, felülkerekedik a pártszerűtlen, kritikátlan, hajbókoló magatartás.

Mindez visszavezethető a történelmileg megvert, de még tovább élő burzsoá szemléletre, a jelenleg is meglevő és számos helyen megerősödött kispolgáriasságra. Ha a becsületesen dolgozó emberek azt látják, hogy rágalmazással, intrikával, igazságtalan vádakkal tönkre lehet tenni a párt igaz katonáit, becsületesen dolgozó kommunista munkásokat, parasztokat, értelmiségieket, akkor csökken a politikai bizalom a szocializmus iránt, gyengül a közélet szocialista jellegű átalakulásának egészséges és a magyar nép által egyértelműen támogatott irányzata.

Annál inkább figyelni kell az ilyen jelenségekre, nem szabad tűrni azokat, mert a politikai ellenség és a politikailag ellenséges szándékú elemek is felhasználják saját céljaikra. A rágalom eszközeivel igyekeznek lejáratni, a tömegektől elszigetelni a becsületesen dolgozó, a szocializmushoz hű embereket.

Fejlődésünk belső ellentmondásai közé tartozik – és a Központi Ellenőrző Bizottság állásfoglalása erre helyesen mutat rá –, hogy a szocialista demokratizmus kibontakoztatása megkívánja a bírálat határozott és következetes védelmét. Ez a védelem ugyanakkor a rágalmazóknak és intrikusoknak is bátorítást adhat. Lehetővé teheti és teszi, hogy a jogos bírálat ürügyeként a bírálat jogának védelmére hivatkozva terjeszthessenek a tisztességes dolgozókat lejáratót feltételezéseket. Ezek az ellentmondások több irányú harcra, körültekintésre, a helyzetünk és problémáink összetettségét figyelembe vevő gondos mérlegelésre intenek. Figyelmeztetnek arra, hogy egyszerre kell küzdeni a bírálat elfojtói és a bírálat jogával visszaélő intrikusok ellen. Minden pártszervezetnek világosan kell látnia, hogy a kétfajta, látszólag gyökeresen ellentétes magatartás mögött lényegében ugyanaz az osztálytartalom, ugyanaz a magatartás húzódik meg. Mindkettő mögött ott van a csak az egyéni, szűk érdekeket néző, karrierista, önző magatartás, a kispolgáriság.

A szocialista demokratizmus fejlesztése – a pártvizsgálatok és a pártfegyelmi eljárások pártszerűségének feltétlen biztosításán túlmenően – fokozott ideo-

lógiai feladatokat is ró a pártszervezetekre. Általában küzdeniük kell az önzés, az egyéni vagy a csoportérdekeket abszolutizálni kívánó kispolgári magatartás ellen, és különösképpen harcolniok kell ezeknek a párt soraiba való behatolásával szemben.

Növelni kell a szocialista öntudatot, a társadalmi, az össznépi érdekeket néző felelősséget. Mind a bírálatot elfojtó kiskirálykodásnak, mind pedig a bírálat jogával visszaélő intrikus szellemnek az erősödő és az állandóan erősítendő szocialista öntudat a legfőbb ellenszere. A szocialista tudat fokozott fejlesztésének és a szocialista demokratizmus továbbfejlesztésének az észlelt belső ellentmondások feloldásához kell vezetnie. Világosan kell látni, hogy minden kispolgári önzésből, vagy ártó politikai szándékból eredő rágalmazás, intrika, lejáratő kísérlet ellen nem a szocialista demokratizmus korlátozásával kell és lehet védekezni, ellenkezőleg: a szocialista demokratizmus fokozása a teendő.

A rágalmazás legfontosabb ellenszere a nyíltság, a nyilvánosság, ahol rögtön az érdekelt elé tárják az ügyet, nyíltan, őszintén és felelősséggel beszélnek arról. Az, hogy úgy vizsgálják a tényeket, hogy ne érvényesülhessen rágalmazó, intrikáló szellem. A demokratizmus kívánalmait figyelembe nem vevő kiskirálykodás éppen ellenkezőleg hat: kedvez a rágalmazóknak, az intrikusoknak.

A tudatformálás fontossága, a szocialista demokratizmus megkívánta nyíltság, az őszintén és bátran e mellett kiálló közszellem fokozásán kívül különösen fontos, hogy a kommunisták mindenütt gonddal ügyeljenek a szigorú, elvszerű magatartásra az ilyen kérdések vizsgálásánál. Nem lehet elégszer ismételni: kommunistának lenni szolgálat, a nép szolgálata. A hamis testületi vagy személyi presztízs-okokból történő tekintélyvédelem sem a kiskirálykodóknak, sem a rágalmazóknak nem adhatnak menlevelet. A párt védi testületeit, tagjait, minden becsületes dolgozót a lejáratő, rágalmazó kísérletek ellen, de ez a védelem mindig elvszerű, sohasem öncélú.

A hamis „tekintély-szempontok" előtérbe kerülése szubjektivizmushoz vezet, lehetőséget teremt arra, hogy megbújjék mögötte a kispolgári klikkszellem, és így súlyosan ártó a párt tényleges érdekeinek. A párt érdekeit nem lehet úgy védeni, hogy egyes tagjainak vagy funkcionáriusainak, egyes testületeinek tévedését elkendőzik, elhallgatják, hanem azzal, ha személyre való tekintet nélkül elvszerűen és bátran kiállunk a helyes és igaz álláspont, a valóság és a tények tanúsága mellett.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága felhívja a párttagság figyelmét arra, hogy a pártvizsgálatok és pártfegyelmi vizsgálatok lebonyolítása különösképpen megköveteli a nagyfokú felelősséget, az ügyintézés humanizmusát, az igazság tárgyszerű, a lehetőség szerint gyors felderítését. Törekedni kell az ilyen ügyek határozott, elvszerű, konkrét lezárására, a szónak abban

az értelmében is, hogy az ügyek lezárása után az érintettek megtalálják helyüket a dolgozók társadalmában, a párttagság kollektívájában.

Ezért tartjuk szükségesnek, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság állásfoglalását, a Politikai Bizottság levelét a pártszervek az alapszervezetek taggyűléséig bezárólag megvitassák és mindennapi munkájukban a párt védelme, erkölcsi-politikai tisztasága érdekében hasznosítsák.

39
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1972. MÁRCIUS 15.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1972. március 15-én *Kádár János* elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott.

Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Budapesti Pártbizottság titkárai, valamint a Minisztertanács tagjai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, a Fővárosi Tanács elnöke és a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság kegyelettel megemlékezett Egri Gyuláról és Somoskői Gáborról, a Központi Bizottság közelmúltban elhunyt tagjairól.

A Központi Bizottság

– *megvitatta és jóváhagyta Komócsin Zoltán elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját az időszerű nemzetközi kérdésekről;*

– *megvitatta és elfogadta Biszku Béla elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján a Magyar Népköztársaság alkotmánya módosításának alapelveit.*

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzetet, pártunk és kormányunk külpolitikai tevékenységének időszerű kérdéseit, és megállapította:

1. A nemzetközi helyzet legutóbbi eseményei is bizonyítják, hogy a szocia-

lista országoknak a béke és a nemzetközi biztonság megteremtésére irányuló kitartó erőfeszítései, kezdeményezései kedvező visszhangra találnak a világ népeinél és a kapitalista országok egyes, reálisan gondolkodó politikai vezetőinél is. E kezdeményezések sikerének egyre fontosabb tényezője a szocialista országok egységének erősödése, valamint a nemzetközi munkásmozgalom, a haladó és békeszerető erők, a nemzeti felszabadító mozgalmak fokozódó együttműködése és szolidaritása. Az imperializmus, a tőkés világ kibékíthetetlen ellentmondásait bizonyítja a dolgozók egyre erőteljesebbé váló harca jogaikért és a békéért. Nehézségeit fokozza az elhúzódó nemzetközi valutaválság, az agressziós politika kilátástalansága, az imperialista katonai szövetségek belső problémáinak éleződése.

A Központi Bizottság hangsúlyozza, hogy pártunk és kormányunk külpolitikai tevékenysége változatlanul a szocialista országok, a nemzetközi kommunista mozgalom és az antiimperialista erők egységének további megszilárdítására irányul. Jóváhagyólag tudomásul veszi a jelentést azokról az eredményes tárgyalásokról, amelyeket párt- és kormányküldöttségeink folytattak a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének prágai ülésén, továbbá a Német Demokratikus Köztársaság, a Vietnami Demokratikus Köztársaság, a Román Szocialista Köztársaság, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság küldöttségeivel; a magyar–szovjet barátság és együttműködés fontos eseményének tartja Kádár János és Leonyid Brezsnyev elvtársak moszkvai találkozóját. Mindezek a tárgyalások erősítették a testvéri szocialista országok és pártjaik közötti proletár internacionalista kapcsolatokat, a sokoldalú, gyümölcsöző együttműködést, s bizonyították, hogy a világos elvi osztálypolitika elősegíti a szocializmus, a béke és a biztonság ügyét. A Központi Bizottság megelégedéssel állapította meg, hogy a Magyar Népköztársaság és a Román Szocialista Köztársaság között sor került az új barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés aláírására.

2. A Központi Bizottság megállapítja: a szocialista országok összehangolt és aktív tevékenysége, valamint a tőkésországokban egyre inkább teret hódító reálpolitika eredményeképpen növekednek a kilátások arra, hogy Európa a szuverén és egyenjogú államok békés egymás mellett élésének, együttműködésének kontinensévé váljon. A magyar társadalom támogatja a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének 1972. január 26-i prágai nyilatkozatát, amely állást foglal az európai biztonsági értekezlet mielőbbi megtartása mellett, s tartalmazza a béke és biztonság további erősítésének, valamint az európai államok közötti kapcsolatok fejlesztésének világos alapelveit. A szocialista országok, köztük a Magyar Népköztársaság, felkészültek arra, hogy haladéktalanul bekapcsolódjanak az értekezlet sokoldalú előkészítésébe.

Minden európai állam és nép érdeke az európai béke tartós alapjait képező

szovjet–nyugatnémet és lengyel–nyugatnémet szerződések mielőbbi érvénybe léptetése. A béke és a biztonság valamennyi őszinte hívét nyugtalansággal tölti el az európai enyhülést csökönyösen ellenző nyugatnémet jobboldali körök fokozódó aktivitása a szerződések ratifikálásának megakadályozására. A ciprusi kérdés kiélezése, újabb görögországi támaszpont biztosítása az amerikai flotta számára ugyancsak mérgezik a légkört és nehezítik a nemzetközi biztonság ügyének előrehaladását.

Az agresszív erők politikájával, a békét veszélyeztető akcióival határozottan szembehelyezkednek a szocialista országok, az európai munkásosztály, valamint más haladó erők egyre szélesedő társadalmi mozgalmai, kontinensünk és a világ népei. Pártunk és népünk szolidaritásáról biztosítja a kommunista és munkáspártok erőfeszítéseit, a nyugat-európai munkásosztály, a haladó tömegek harcát jogaik védelméért és bővítéséért, a kontinens politikai légkörének javításáért. Elítéli az álbaloldali megnyilvánulásokat és provokációkat, melyek végső soron az osztályellenségnek kedveznek.

3. Vietnamban, az indokínai országokban az amerikai imperialista agresszió csúfos kudarcot szenved. Az egész világ és az Egyesült Államok haladó közvéleménye is elítéli a kiúttalan agressziós politikát, felháborítónak tartja, hogy az amerikai kormány csalárd „béketerveivel" egyidőben hidegvérrel folytatja a népi Vietnam bombázását, makacsul ragaszkodik a „vietnamizálási" terveihez, s mindeddig nem adott kielégítő választ a Vietnami Demokratikus Köztársaság és a dél-vietnami ideiglenes forradalmi kormány javaslataira, amelyek az igazságos rendezés reális alapjai.

Az agressziótól sújtott Indokína népeinek kitartó küzdelme, a szocialista országok, elsősorban a Szovjetunió önzetlen testvéri segítsége, a világ haladó erőinek támogatása továbbra is legfőbb biztosítéka annak, hogy győzelemmel fejeződjön be a vietnami, a laoszi, a kambodzsai nép hősies harca. Ez a győzelem a szocializmus, a béke és az egész emberi haladás ügyét szolgálja. Pártunk, kormányunk, népünk internacionalista kötelességének tartja, hogy támogassa Indokína népeit a betolakodók elleni igazságos küzdelmükben és segítse a Vietnami Demokratikus Köztársaságot a szocialista építőmunkában.

Pártunk, kormányunk, népünk teljes mértékben szolidáris a dél-vietnami ideiglenes forradalmi kormány hétpontos javaslatával és az 1972. február 2-i kiegészítő nyilatkozattal; az Egyesült Államok kormányának feltétel nélkül, haladéktalanul meg kell szüntetnie mindennemű katonai tevékenységét, ki kell tűznie csapatai és más idegen országok alakulatai, valamint felszereléseik kivonásának pontos idejét, fel kell számolnia az amerikai támaszpontokat. Az Egyesült Államok kormányának tiszteletben kell tartania a dél-vietnami nép önrendelkezési jogát és meg kell szüntetni mindennemű beavatkozást Dél-Vietnamban, az 1954. évi genfi egyezményeknek megfelelően biztosítani kell a

vietnami nép demokratikus szabadságjogait, beleértve a nemzeti egyetértés kormányának létrehozását.

4. A Közel-Keleten folytatódik az arab népek elleni agresszió, amelynek nem titkolt célja a területi terjeszkedés és a haladó arab erők gyengítése. A nemzetközi burzsoázia e törekvéseinek legfőbb segítője az antikommunizmus, a haladó erők egységének megbontására irányuló taktika.

Izrael változatlanul semmibe veszi az Egyesült Nemzetek Szervezetének határozatait és a világközvélemény felháborodását, nyíltan hangoztatja területi igényeit, ismételten fegyveres agressziót követett el Szíria és Libanon ellen.

A világ haladó közvéleménye támogatja az Egyiptomi Arab Köztársaság és a többi haladó arab ország harcát a nemzetközi imperializmussal szemben. Országunk és népünk szolidáris a közel-keleti antiimperialista erőkkel, támogatja az Egyiptomi Arab Köztársaság védelmi képességének növelésére tett lépéseket. Az egyetlen szükségszerű és igazságos megoldás az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1967. novemberi határozatának végrehajtása, az agresszió következményeinek teljes felszámolása, a térség minden népe – köztük a palesztinai arab nép – önrendelkezési jogának biztosítása és tiszteletben tartása.

5. A világhelyzet alakulása parancsolóan megköveteli a széles körű imperialistaellenes akcióegység megteremtését, amire a haladó erők egyre céltudatosabban törekednek. Pártunk továbbra is megtesz minden tőle telhetőt, hogy hozzájáruljon az imperializmus ellen harcolók sorainak tömörítéséhez. A Központi Bizottság kifejezi meggyőződését, hogy a kommunista és munkáspártok, továbbá más antiimperialista erők egyesített erőfeszítései képesek az agresszió megfékezésére, a neokolonialista törekvések meghiúsítására, a társadalmi haladást szolgáló feltételek biztosítására.

II

A Központi Bizottság megtárgyalta az alkotmány módosítására vonatkozó javaslat elvi kérdéseit. Időszerűnek tartja a Magyar Népköztársaság alaptörvényének olyan módosítását, amely kifejezi a társadalom életében több mint két évtized alatt végbement változásokat, dolgozó népünk országépítő munkájának történelmi eredményeit és hazánk szocialista jellegének további erősödését szolgálja.

A Központi Bizottság megállapítja, hogy az alkotmány módosítására vonatkozó javaslat összhangban áll eredményeinkkel és céljainkkal, a X. pártkongresszus útmutatásaival, segíti a szocialista demokrácia még teljesebb kibontakozását, az állampolgári jogok és kötelességek érvényesülését.

A Központi Bizottság javasolja, hogy az alkotmány módosítását előkészítő

országgyűlési bizottsag es a Minisztertanács a Kozponti Bizottság állásfoglalasának figyelembevételével készítse el és terjessze az orszaggyűlés elé a Magyar Népkoztársaság alkotmányának módosítására vonatkozo torvénytervezetet, es azt az orszaggyűlés ulése elott a kozvélemény tajekoztatasara hozza nyilvanossagra.[1]

Megjelent Népszabadsag, 1972 marcius 16

40
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZSÉGI PÁRTBIZOTTSÁGOK ÉS CSÚCSVEZETŐSÉGEK HELYZETÉRŐL ÉS MUNKÁJUK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

(1972 MÁRCIUS 21)

I
A KÖZSEGI PÁRTSZERVEK JELENLEGI HELYZETÉNEK NÉHÁNY JELLEMZOJE

A kozsegek társadalmi, politikai, gazdasagi fejlodeset a termeloszovetkezetek letrehozasa, majd azok egyesülése, a vidéki ipar eróteljes novekedése és a gazdasag iranyításának reformja nagymértékben befolyásolta.

Modosult a kozigazgatasi szervezet is. Az új tanacstorveny biztosítja a kozsegek nagyobb onalloságat, lehetové teszi az intenzívebb tarsadalmi és gazdasagi fejlodesuket. Az 1971. majus 1-i adatok alapjan az orszagban 232 nagykozseg van, amelybol 167 onallo es 65 kozos tanacsú. Az 1595 községbol 1017

[1] A Politikai Bizottsag 1971 julius 27-i ulesen foglalt allast az alkotmany modositasanak szuksegessegerol Megallapította, hogy a modositasokat indokoltta tette· 1 A tarsadalmi, politikai, gazdasagi es kulturalis eletunkben vegbement fejlodes, 2 Az Alkotmany elfogadása ota a termelesi viszonyokban vegbement fejlődes, 3 A part, a Hazafias Nepfront, a szakszervezetek es a szovetkezetek megnovekedett szerepe, 4 Az államigazgatas funkcionalis valtozasa

A Magyar Nepkoztarsasag Alkotmanyanak modositasara vonatkozo torvenytervezetet az Orszaggyules 1972 aprilis 19-en targyalta Az uj egyseges szoveget lasd Hatalyos Jogszabalyok gyujteménye 1945–1972 I. kot 9–14 old

az önálló és 578 a közös tanácsú. A 643 közös tanácsú nagyközség és község 1500 települést tömörít.

A közös tanácsú községek rendszerének kialakítása a községi pártszervek munkájával összefüggésben új körülményeket teremtett:

– a közigazgatási határok nem mindenütt esnek egybe a termelő üzemek (tsz-ek) határaival;

– a képzettebb káderek a székhelyközségbe kerültek át, gyengült a társközségek politikai élete;

– helyenként érdekellentétek alakultak ki a társközségek között, főként községfejlesztési kérdésekben.

A közigazgatási rendszer átszervezésével tanácsi vonalon csak néhány helyen – elsősorban a nagyközségekben – sikerült felkészült káderekkel és technikai eszközökkel javítani a munka feltételeit.

A pártszerveknél a gondok fokozottabban jelentkeznek, különösen azokon a helyeken, ahol 5–6 társközség tartozik a székhelyközséghez.

Jelenleg 216 községi pártbizottság és 504 községi csúcsvezetőség van az ország területén. Az önálló nagyközségek mindegyikében, a közös tanácsú községek egy részében dolgoznak községi szintű pártszervek.

A közös tanácsú nagyközségekben és községekben a párt szervezeti felépítése nem mindenütt követte a megváltozott körülményeket, és változatos képet mutat:

– Közös tanácsú községek székhelyén pártbizottság vagy csúcsvezetőség van, de nem tartoznak irányítása alá a társközségek alapszervezetei;

– a község területén levő alapszervezetek egy része a székhelyközség pártszervének, másik része pedig a járási pártbizottságnak az irányítása alá tartozik;

– egy községi csúcsvezetőség és külön egy vagy több üzemi, termelőszövetkezeti csúcsvezetőség is működik, amelyek közvetlenül a járási bizottságokhoz tartoznak, esetenként a községi csúcsvezetésnek vannak alárendelve;

– a közös tanácsú községek mindegyikében egy-egy kevés párttagot tömörítő alapszervezet van közvetlen járási irányítás alatt.

A községi pártbizottságok és csúcsvezetőségek vezetésének személyi és munkájának tárgyi feltételeit az alábbiak jellemzik:

– a nagyközségekben 194, a községekben 50 pártbizottsági és csúcsvezetőségi titkár van a párt által függetlenítve. A 216 pártbizottság élén – néhány kivételtől eltekintve – mindenütt van függetlenített titkár;

– a községi pártbizottságokon és néhány csúcsvezetőségnél 240 félállású adminisztrátor dolgozik. Számuk egyrészt kevés, másrészt a jelentkező feladatokat a nagyközségi pártbizottságoknál ma már félállásban nem tudják ellátni;

– több helyen a pártbizottságok és csúcsvezetőségek elhelyezése csak átme-

netileg megoldott, szegényes a helyiségek berendezése, technikai eszközökkel való ellátottsága. Gondot okoz a községi titkárok közlekedésének megoldatlansága a közös tanácsú és a nagy határral, tanyavilággal rendelkező nagyközségekben.

A községi pártbizottságok közvetlenül irányítják a területükön dolgozó alapszervezetek többségét és néhány kivételtől eltekintve önálló tagfelvétel-jóváhagyási, fegyelmi és káderhatásköri jogkörrel is rendelkeznek. Általában eredményes munkát fejtenek ki a községpolitikában, a községben működő gazdasági egységek irányításában, a politikai munka koordinálásában. Egyre több gondot fordítanak a párt belső életére, a tömegpolitikai munkára és a közművelődés, a közoktatás kérdéseire is. A választott testületek személyi összetétele a X. kongresszus előtti választások során javult, munkájuk színvonala emelkedett. Több községi pártbizottság mellett létrehozták az állandó munkabizottságokat is.

Helyenként az alapszervezetek irányításában, segítésében, a határozatok végrehajtásának megszervezésében és ellenőrzésében, a tanácsok és tömegszervezetek pártirányításában munkájuk gyengesége is megmutatkozik.

A csúcsvezetőségek tevékenysége erősebben differenciálódik. Jogkörük szűkebb, mint a pártbizottságoké, jóllehet esetenként pártbizottsági szintű feladatokat kell ellátniuk. Nehezíti munkájukat, hogy sok helyütt sem az alapszervezetek, sem a járási bizottságok nem tekintik őket irányító pártszerveknek.

Az irányító pártszervek néhány helyen nem tisztázták egyértelműen hatáskörüket. Ez abban jut kifejezésre, hogy egyes járási pártbizottságok az alapszervezetek irányítását nem rajtuk keresztül, hanem közvetlenül végzik.

A megnövekedett feladatokat a csúcsvezetőségi titkárok több helyen társadalmi munkában már nem tudják megfelelően ellátni.

II
A KÖZSÉGI PÁRTSZERVEK MUNKÁJA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FELADATAI

A községi pártbizottságok és csúcsvezetőségek létrehozása, irányítása, feladat- és hatáskörük meghatározása – a Szervezeti Szabályzat és az érvényben levő határozatok keretei között – a megyei és járási pártbizottságok feladata.

A községi pártszervek munkájának továbbfejlesztése során arra kell törekedni, hogy mindinkább képessé váljanak a párt politikájának községi szintű hatékony megvalósítására, a párt vezető szerepének érvényesítésére, a község társadalmi, politikai életének irányítására. Irányító, segítő és ellenőrző munkájukkal emeljék a hozzájuk tartozó alapszervezetek munkájának színvonalát.

A megyei és járási pártbizottságok – a községi pártszervek munkájának továbbfejlesztése érdekében – irányító munkájuk során az alábbi fő elveket vegyék figyelembe.

1. A PÁRTSZERVEZETEK IRÁNYÍTÁSÁBAN

A községi pártbizottság és csúcsvezetőség a területén levő alapszervezeteknek irányító szerve. A községi pártszerv feladata a község egész politikai életének irányítása, koordinálása. E munka során fordítsanak az eddiginél nagyobb gondot az alapszervezetek munkájának fejlesztésére és az egyes alapszervezetek feladatát, hatáskörét meghaladó községi szintű politikai rendezvények megszervezésére (együttes pártnapok, ünnepségek, évfordulók, községi szintű pártoktatási formák, propagandisták felkészítése, továbbképzése stb.).

Biztosítsák, hogy a községben lakó, de másutt dolgozó kommunisták és pártonkívüliek az eddigieknél jobban bekapcsolódhassanak a község politikai, társadalmi életébe.

A községek politikai életének irányítását leghatékonyabban a községi pártbizottságok tudják ellátni. A megyei pártbizottságok a Szervezeti Szabályzat alapján – az adott helyzet felelősségteljes elemzése után – 200-nál kevesebb párttag esetén is engedélyezhetik PB létrehozását abban az esetben, ha annak irányítása alá legalább 150 párttag tartozik és emellett a község politikai, gazdasági települési viszonyai, lélekszáma ezt indokolttá teszik.

A községi pártbizottságok mellett – szükség szerint – hozzanak létre pártépítési, gazdaságpolitikai és agitációs-propaganda munkabizottságokat.

Érvényesítsék a pártszervezetek irányításának területi elvét községi szinten is. Minden olyan pártszervet és szervezetet, amely a község területén dolgozik, a községi pártbizottság vagy csúcsvezetőség irányítson.

Ki kell emelni a község közvetlen irányítása alól azokat a nagyüzemeket (ipari, mezőgazdasági) és intézményeket, amelyek tevékenysége túlnő a község határain, vagy amelyek nagyságuknál, jelentőségüknél fogva felsőbb pártszerv hatáskörébe kell hogy tartozzanak. Az indokolatlanul járási hatáskörbe vont gazdasági egységek irányítását községi pártszervek irányítása alá kell helyezni.

A közös tanácsú községekben a társközségek párttagsága által választott irányító pártbizottságot vagy csúcsvezetőséget a székhelyközségben kell létrehozni.

Azokban a községekben, ahol üzemi vagy termelőszövetkezeti pártszerv vagy szervezet tevékenykedik és nincs községi pártbizottság vagy csúcsvezetőség (és ez valamilyen oknál fogva nem is hozható létre) a pártmunka községi szintű koordinálását a járási PB döntése alapján az üzemi, termelőszövetkezeti pártszerv vagy szervezet lássa el.

Ha a község területén olyan üzemi, termelőszövetkezeti vagy intézményi pártszerv és pártszervezet is van, amelyet közvetlenül a járási pártbizottság irányít, a községi pártbizottságot vagy csúcsvezetőséget a járási PB megbízása alapján illesse meg az a jog, hogy községpolitikai kérdésekben egyeztessen az üzemi vagy intézményi pártszervvel, szervezettel.

Azokban a közös községekben, ahol nem hozható létre pártbizottság vagy csúcsvezetőség, az alapszervezeti vezetőknek olyan értekezleteket kell rendszeresíteni, ahol kialakítják egységes álláspontjukat a község egészét érintő kérdésekben. (Ennek összehívásáról vagy a járási bizottság, vagy annak megbízásából valamelyik alapszervezeti titkár gondoskodjék.)

2. A TÖMEGSZERVEZETEK ÉS MOZGALMAK PÁRTIRÁNYÍTÁSÁBAN

A pártirányítást a községi pártszerv elsősorban a pártalapszervezetekben és a tömegszervezetekben dolgozó párttagokon keresztül végezze. Ahol valamely tömegszervezetnek vagy mozgalomnak községi szintű szerve van, annak közvetlen pártirányítása a községi pártszerv hatáskörébe tartozzék.

A közös tanácsú községek társközségeiben dolgozó tömegszervezeteket és mozgalmakat nem kell megszüntetni és a pártszervek felépítését se kövessék. Tevékenységüket fejleszteni kell, biztosítva munkájuk koordinálását.

3. A GAZDASÁGI ÉLET IRÁNYÍTÁSÁBAN

A pártirányítás tartalmát a gazdasági életre vonatkozó határozatok ismertetése, végrehajtásának megszervezése, segítése és ellenőrzése képezze.

A községi pártszervek és az általuk irányított alapszervezetek munkájában is fokozottabban kell érvényesíteni azt az elvet, hogy a gazdasági kérdéseket politikailag vizsgálják és elsősorban azt segítsék és ellenőrizzék, hogy a gazdasági szervek döntései összhangban legyenek a párt politikájával.

Biztosítani kell a gazdasági egység vezetőjének egyszemélyi felelősségét.

A községi pártszerv segítse és ellenőrizze, hogy a községi tanács és a község területén funkcionáló gazdasági egységek vezetői rendszeresen egyeztessék álláspontjukat az üzemek olyan terveivel és tevékenységével kapcsolatban, amelyek a község egészére kihatással vannak. (Fejlesztés, munkaerő-gazdálkodás, szociális, kommunális, kulturális beruházások stb.)

Segítsék a vállalati központok és a községekben levő telephelyek jobb és hatékonyabb munkakapcsolatának kialakítását.

Fordítsanak nagyobb figyelmet a KTSZ-ek, ÁFÉSZ-ek termelő, szolgáltató, forgalmazó tevékenységére.

4. A KÁDER- ÉS SZEMÉLYZETI MUNKÁBAN

A káder- és személyzeti munka tartalmát a párt idevonatkozó határozatainak következetes érvényesítése képezze. A községi pártszervek vizsgálják felül káderhatásköri listájukat és a felsőbb pártszervekkel egyeztetve végezzék el a szükséges módosításokat. A káderhatáskörök kialakításánál fokozottan törekedjenek arra, hogy csak a legfontosabb állami, gazdasági és politikai funkciók kerüljenek a hatásköri listájukra. A kádermunka során érvényesítsék az alapszervezetek véleményezési jogkörét a saját hatáskörükben levő káderekkel kapcsolatos döntéseknél. Rendszeresebben ellenőrizzék az állami és gazdasági egységekben folyó személyzeti munkát.

Az irányító pártszervek fordítsanak az eddigieknél nagyobb gondot a községi pártszervek titkárainak képzésére és továbbképzésére. A vezetőképzés keretei között a községi titkárok képzése a megyei bizottságok, rendszeres évi továbbképzése pedig a járási bizottságok feladata legyen.

5. A TANÁCSOK PÁRTIRÁNYÍTÁSÁBAN

A községi tanácsok pártirányításának tartalma és célja, hogy erősödjék a tanács államigazgatási, népképviseleti és önkormányzati jellege, mind tökéletesebben lássa el az ezzel járó feladatait.

A községi tanácsok pártirányítására a községi pártbizottság, végrehajtóbizottság, a községi csúcsvezetőség, és ahol ilyen nem működik, ott a községi pártalapszervezet és annak vezetősége jogosult.

A pártszerv foglaljon állást alapvető községpolitikai és a lakosságot közvetlenül érintő közhangulatformáló kérdésekben. (Fejlesztési tervek, beruházások, hatáskörbe tartozó káderügyek stb.)

A politikai munka fontos feladata a lakosság egészének mozgósítása a községi célkitűzések megvalósítására, a társadalmi erőforrások feltárására, koncentrálására és legcélszerűbb felhasználására. E munkát a kommunistákon keresztül az állami, gazdasági szervekre, a tömegszervezetekre és mozgalmakra támaszkodva kell végezni.

Hassanak oda, hogy a tanácsok munkatervei, testületi és szakigazgatási döntései mindenkor vegyék figyelembe a határozatok, döntések, rendelkezések várható politikai következményeit is. Kísérjék figyelemmel a lakosság ügyeinek intézését, és annak politikai hatását, a tapasztalatokról a tanács vezetőit rendszeresen tájékoztassák.

A közös tanácsú községekben különösen nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy az általános és társközségi érdekek összhangban legyenek. Megfelelő politikai és szervező munkával érjék el az érdekek egyeztetését. A közös tanácsú községek egészét érintő kérdések eldöntésekor igényeljék és vegyék figyelembe a társközségek pártszervezeteinek véleményét.

Céltudatos káderpolitikai munkával el kell érni, hogy a községi tanácsok apparátusának vezetői és dolgozói mind politikailag, mind szakmailag megfeleljenek a velük szemben támasztott követelményeknek.

A községi pártszervek a tanács pártirányítását a kommunista tanácstagokon keresztül végzik. Ha szükséges és politikailag indokolt, fontos döntések előtt a községi pártszerv hívja össze a tanács kommunista tagjait, ismertesse velük a pártszerv álláspontját, alakítsák ki az egységes állásfoglalást.

6. SZEMÉLYI ÉS TÁRGYI FELTÉTELEK

A községi szinten folyó pártpolitikai munka színvonala és hatékonysága érdekében a személyi és tárgyi feltételeket a szervezeti változásokkal összhangban kell kialakítani és fejleszteni.

a) A községi pártbizottságok és csúcsvezetőségek titkárainak, politikai munkatársainak függetlenítését a Politikai Bizottság 1972. március 21-i, a státushelyzettel kapcsolatos határozata szabályozza.

A nagyközségi pártbizottságoknál az adminisztrációs munkák ellátására az állományon kívüli béralap terhére 1000–1400,– Ft havi fizetésű teljes állású, a községi pártbizottságoknál és a közös tanácsú községek csúcsvezetőségeinél pedig mintegy 600–1000,– Ft-os havi fizetésért félállású adminisztrátort kell foglalkoztatni.

A termelőszövetkezetek által függetlenített alapszervezeti titkárokat az eddigieknél hatékonyabban be kell vonni a községi szintű pártmunkába.

b) A megyei pártbizottságok a költségvetés keretein belül gyorsítsák meg a községi pártszervek munkájához szükséges anyagi, technikai feltételek javítását.[1]

[1] A határozat befejező része a megoldásra váró anyagi és technikai feltételek részletezését tartalmazza.

41

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A JÁRÁSI PÁRTBIZOTTSÁGOK MUNKÁJÁRÓL ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FŐ FELADATAIRÓL

(1972. MÁRCIUS 21.)

I
A JÁRÁSI PÁRTBIZOTTSÁGOK HELYZETE, MUNKÁJUK FŐBB TAPASZTALATAI

A 97 járási pártbizottságba a legutóbbi pártértekezleteken 4557 elvtársat választottak. (79,4 százalék férfi, 20,6 százalék nő, 85 százalék 50 év alatti, 37,3 százaléknak van 8 általános, 31,8 százaléknak érettségi és 30,9 százaléknak főiskolai, egyetemi végzettsége. Eredeti foglalkozás szerint 61,3 százalék, a jelenlegi foglalkozás szerint 17,7 százalék munkás.)

A bizottsági tagok megnövekedett általános és politikai műveltsége, a pártmunkában szerzett tapasztalatok hatása jelentkezik a testületi munka színvonalának javulásában.

A járási pártbizottságok kádernevelő munkája eredményeként sok tehetséges, politikailag és szakmailag képzett elvtársat állítottak különböző szintű állami, gazdasági, társadalmi vezető funkcióba.

A járási bizottságok területük elismert, tekintéllyel bíró irányító szervei.

A járási pártbizottságok belső apparátusának létszáma 1971. december 31-én 1066 politikai munkatárs.

A járásokhoz tartozik 244, a párt által függetlenített nagyközségi, községi pártbizottsági és csúcsvezetőségi politikai munkatárs, illetve 79 üzem és 1091 tsz által függetlenített titkár.

Az elmúlt évek során jelentős mértékben növekedett a függetlenített apparátus általános, szakmai és politikai műveltsége. A politikai munkatársak 87 százalékának közép- és felsőfokú iskolai; 67 százalékának egyéves vagy ennél magasabb pártiskolai, illetve pártfőiskolai végzettsége van, 90 százaléka közép- és felsőfokú szakmai képesítéssel rendelkezik.

A járási elsőtitkárok politikai továbbképzése megoldott, a munkatársaké nem megfelelő. A politikai munkatársak 42 százaléka 8 évnél több, 36 százaléka 3 évnél kevesebb időt töltött függetlenített funkcióban.

A járások egy részében az apparátus dolgozói csak reszortos (párt- és tömegszervezeti, gazdaságpolitikai stb.) feladatot látnak el, másutt alkalmazzák a reszortosi és instruktori munka kombinációját.

A megyei pártbizottságok többsége a Politikai Bizottság 1968. november 26-i határozata[1] elveinek megfelelően a járási pártbizottságok függetlenített munkatársai egy részét a községi pártbizottságokhoz, csúcsvezetőségekhez irányította. Ennek következtében az elmúlt négy évben 20 százalékkal csökkent a járási bizottságokon dolgozó politikai munkatársak létszáma. Ugyanakkor néhány megyében a határozatot csak részben hajtották végre. Emiatt a járási bizottságok függetlenített apparátusi létszámában jelentős a különbség (7–17 fő).

A járások gazdasági, társadalmi struktúrájában az elmúlt években lényeges változások történtek.

A legdöntőbb változást a termelőszövetkezetek gyors ütemű fejlődése, gazdálkodásukban az önállóság és a döntési jogkör szélesedése jelentette.

Az iparosítás eredményeként módosult a járások gazdasági szerkezete. Új üzemek telepítésével, részben a meglevők fejlesztésével erősödött az ipari tevékenység. Meggyorsult a községekben dolgozó, illetve ott élő, iparban foglalkoztatottak arányának növekedése.

Lényeges változások történtek a tanácsrendszerben. Jelentős számban alakultak nagy- és közös tanácsú községek. A járási tanácsok helyett létrejöttek a megyei tanácsok járási hivatalai.[2] A járások területén nincs olyan szervezet vagy intézmény, melyek munkáját tartalmi és szerkezeti változások ne érin-

[1] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 251–256. old.

[2] A Központi Bizottság és a Minisztertanács 1970. április 16-i együttes ülésén a tanácsi munka fejlesztéséről elfogadott „Irányelvek" mondták ki, hogy a járásokban nincs szükség tanácstestületek működésére, hanem csupán az igazgatási apparátust kell – csökkentett létszámban és „járási hivatal" néven – fenntartani. (Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 606–624. old.) Ennek megfelelően a választási szabályok módosítására alkotott 1970. évi III. törvény az országgyűlési képviselők és a tanácstagok választásáról szóló 1966. évi III. törvény módosításáról (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 303–304. old.) előírta, hogy a következő alkalommal a járási tanácsokat nem kell újraválasztani. Így a lakosság az 1971. április 25-én tartott általános választáskor járási tanácstagokat már nem választott. A szervezeti változás időbeli előkészítése érdekében a 3537/1970. (XII. 17.) Korm. sz. határozat írta elő az új tanácstörvény megjelenéséig végrehajtandó feladatokat. A tanácsokról szóló 1971. évi I. törvény (Lásd 1971. évi I. törvény a tanácsokról; Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 306–314. old.) szerint a járásokban a megyei tanács Végrehajtó Bizottságának egységes, önálló hatáskörű szerveként a járási hivatalok látják el a tanácsi igazgatási feladatokat. A törvény általános végrehajtási rendelete, a 11/1971. (III. 31.) Korm. sz. rendelet (Lásd Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 616–632. old.) határozza meg a járási hivatalok szervezetét és fő feladatait. A törvény végrehajtásához számos minisztériumi rendelkezés kiadása, korábbiak módosítása is szükséges volt (pl. a tanácsi hatáskörök rendezéséhez), ezek jó része érintette a járási hivatalok feladatait.

tették volna. Néhány járási szervtől eltekintve a döntés, hatáskör és jogkör nagyobb része más szintű szervekhez került. Megnőtt és tovább növekedik a helyi tanácsok önállósága. A változások eredményeképpen az ügyek érdemi intézésének illetékesévé a helyi és a megyei tanácsok váltak.

A járási bizottságok munkájában ez új helyzetet teremtett.

A változások eredményeként a járások területén jelentős számban jöttek létre nagyközségi, községi pártbizottságok és csúcsvezetőségek. A pártbizottságok, csúcsvezetőségek száma növekedett a gazdasági egységekben is.

A járási pártbizottságok jelenleg 270 pártbizottságot, 911 csúcsvezetőséget és 8221 alapszervezetet irányítanak. Az alapszervezetek 75 százalékát a községi pártbizottságok és csúcsvezetőségek útján irányítják. Ez megyénként eltérő: Komárom megyében 58 százalékát, Szolnok megyében 95 százalékát.

A változások a járási pártbizottságok munkájával kapcsolatban új igényeket támasztanak és a körülményekhez igazodó munkastílus kialakítását követelik meg. A járási pártbizottságok, a megyei pártbizottságok irányításával erőfeszítéseket tettek és tesznek munkájuk, munkamódszerük e változásokhoz igazodó továbbfejlesztésére.

A járási pártbizottságok munkájában – nem általánosan – jelentkező főbb gyengeségek:

Az általuk irányított pártszervek és szervezetek sokoldalú segítése és ellenőrzése nem kap kellő figyelmet. A politikai munkatársak munkaidejük 60–70 százalékát írásos jelentések készítésével töltik. Helyszíni munkájuk sokszor csak egy-egy részfeladat segítésére, ellenőrzésére irányul. Sok pártszervet, szervezetet hosszú időn át nem keresnek fel, a kapcsolatot sok esetben csak a havonta megtartott titkári értekezletek biztosítják. A titkári értekezletek színvonala nem felel meg a követelményeknek. Sok helyütt még nem tudták megoldani a pártszervek és szervezetek differenciált irányítását.

A járási pártszervek aránytalanul sokat foglalkoznak elemzéssel, hosszú ideig tartó vizsgálatokat folytatnak olyankor is, amikor a felsőbb szervek határozatainak megértetése, és a gyakorlati végrehajtást biztosító konkrét feladatok meghatározása lenne a feladatuk. Nem fordítanak megfelelő figyelmet és energiát a végrehajtás ellenőrzésére. Gazdaságszervező munkájukban sokszor szakmai (termeléstechnikai, pénzügyi stb.) oldalról közelítik meg a gazdaságpolitikai kérdéseket. Esetenként tapasztalható felszínesség, rutinból végzett munka is.

Irányító és végrehajtást szervező munkájukban – tanácsi, gazdasági, társadalmi szervek nem kielégítő munkájára hivatkozva – más szervek feladatkörébe tartozó kérdésekkel is foglalkoznak. Sok helyütt nem elég tudatos és következetes munkát végeznek annak érdekében, hogy e szerveket és szervezeteket egyre alkalmasabbá tegyék rendeltetésszerű feladataik ellátására.

Alapjában véve rajtuk kívül álló okok miatt nem tudnak elég hatékonyan részt venni a megye politikai – elsősorban fejlesztési – célkitűzéseinek kialakításában. Több esetben a megyei fejlesztési lehetőségek ismeretének hiányában irreális járásfejlesztési célkitűzéseket alakítanak ki. Irányító munkájukban még nem veszik kellően figyelembe, hogy a döntések a helyi és megyei tanácsokhoz, az önállóan gazdálkodó egységekhez helyeződtek át.

A munka továbbfejlődését akadályozó okok:

A járások területén történő változások, különösen a járási tanácsok megszüntetése bizonytalanságot, időleges zavart okozott a járási pártbizottságok perspektívájának megítélésében.

A megyei pártbizottságok megnövekedett feladataik ellátása közben (például a gazdaságirányítási reform bevezetése, a közigazgatás átszervezése, ipartelepítés stb.) nem fordítottak kellő energiát a járási pártbizottságok irányító munkájának fejlesztésére. Az átalakulás folyamatában nem rendelkeztek a szükséges tapasztalatokkal sem. A megyék többségében csak 1971-ben kezdték vizsgálni, elemezni a tapasztalatokat, és a megváltozott körülmények alapján kialakítani a járási pártirányítás gyakorlatát.

A Központi Bizottság az utóbbi években közvetlenül nem tanácskozott a járási pártbizottságok vezetőivel.

Mindez hozzájárult a járási bizottságok egy részénél a korábbi irányítási módszerek, formák konzerválásához.

II
A JÁRÁSI PÁRTBIZOTTSÁGOK MUNKÁJÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉVEL KAPCSOLATOS FŐBB FELADATOK

A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a változásokat figyelembe véve munkájuk a következőkre irányuljon:

1. A járási pártbizottságok alapvető feladata, hogy biztosítsák a párt politikájának, a felsőbb pártszervek határozatainak végrehajtását.

a) Megteremtődött a feltétele és szükségessége annak, hogy munkájukban a fő figyelmet a területükön működő alapszervezetek községi, üzemi, hivatali, intézményi csúcsvezetőségek és pártbizottságok tevékenységének fejlesztésére fordítsák. E szervek és szervezetek önállóságának, felelősségének, kezdeményezőkészségének növelésével segítsék elő a párthatározatok következetes helyi megvalósítását.

Fő feladatuk a pártszervek és szervezetek helyszíni segítése, a határozatok végrehajtásának ellenőrzése. Munkájukban a legfontosabb határozatok végrehajtásának szervezésére, ellenőrzésére összpontosítsanak. A választott testületek

ülésein gyakrabban számoltassák be a pártszerveket és szervezeteket a végzett munkájukról, egy-egy határozat végrehajtásáról.

b) A járási szintű állami, tanácsi, gazdasági, társadalmi szervek önálló munkájához a párt politikája hatékonyabb érvényesülése érdekében biztosítsák az ott dolgozó kommunisták útján a szükséges politikai ismereteket. Biztosítsák, hogy a pártszervek alapvető határozatait megismerjék és azt egységesen értelmezzék. Támasszanak nagyobb igényeket, követelményeket az e szervekben dolgozó kommunisták felé. Segítsék elő az e szervek közötti feladatelhatárolást, ugyanakkor koordinálják munkájukat.

c) Vegyenek részt a megyei politikai célkitűzések kialakításában, az éves, a középtávú és a távlati fejlesztési tervek kidolgozásában. A járások fejlesztési elképzelései legyenek összhangban a megyei célkitűzésekkel. Erősítsék munkakapcsolataikat azoknak a városoknak a pártbizottságaival, amelyek jelentősen befolyásolják a járás dolgozóinak helyzetét.

Legyenek kezdeményezői továbbra is – figyelembe véve a megyei célkitűzéseket – a helyi tanácsok, tsz-ek és ipari üzemek közös célokat szolgáló társulásainak. Segítsék elő az erők és eszközök összefogását a lakosság kulturális, közművelődési, szociális, egészségügyi, kereskedelmi és kommunális ellátottsága javítása érdekében.

A megyei célkitűzésekkel összehangolt járási fejlesztési gazdaságpolitikai feladatok végrehajtását minden esetben a helyi pártszervezetek útján kell biztosítani. Irányító munkájukkal segítsék elő, hogy a járásban tevékenykedő gazdasági egységek mind hatékonyabban hajtsák végre gazdaságpolitikai célkitűzéseinket.

2. A feladatok végrehajtásának fontos feltétele a járási pártbizottságok munkastílusának és munkamódszerének állandó továbbfejlesztése.

a) A határozatok, az elvi, politikai és szervezeti feladatok egységes értelmezése és végrehajtása biztosításának alapvető eszköze a rendszeres havi titkári értekezlet. A titkári értekezletek feleljenek meg a tájékoztatás, feladatmeghatározás, tapasztalatcsere és vitafórum követelményeinek. Több figyelmet fordítsanak az összefüggések megértésére, a titkárok tényekkel és érvekkel való ellátására.

Valamennyi alapszervezetet érintő feladat esetében a titkári értekezletre meg kell hívni a pártbizottsági és csúcsvezetőségi titkárokon kívül az e szervek irányítása alá tartozó alapszervezeti titkárokat is. Ugyanakkor tartsanak külön titkári értekezleteket a pártbizottságok és csúcsvezetőségek titkárai számára.

Célszerűnek látszik az alapszervezeti reszortfelelősök gyakoribb tájékoztatása, eligazítása.

Szükséges mértékben nagy tapasztalatokkal bíró elvtársakat vonjanak be az alapszervezeti munka segítésére.

Indokolt, hogy a járási pártbizottság hatáskörébe vontak számát – a megyékben folyó hatásköri lista módosításának részeként – tovább csökkentsék. A feltételek figyelembevételével a községi, üzemi, tsz-pártbizottságok, csúcsvezetőségek hatáskörébe kell adni azon funkciókat, amelyekkel érdemben tudnak foglalkozni. Biztosítsák, hogy a pártalapszervezetek kádervéleményezési jogkörüket gyakorolni tudják.

b) A függetlenített apparátus szervezeti felépítését, munkamódszerét a megváltozott körülményekhez kell igazítani. A járási pártbizottságok függetlenített apparátusában egységes szervezeti felépítést kell biztosítani. Mindenütt alakítsák ki a munkatársak instruktori tevékenységét, emellett biztosítsák a szükséges reszortfeladatkörök ellátását.

A járási pártbizottságok vezetői szervezzék meg, hogy az apparátus segítő, ellenőrző munkája a legfontosabb határozatok végrehajtására irányuljon és munkaidejük nagyobb részét a pártszervek és szervezetek helyszínen történő segítése képezze.

A pártbizottságok első titkárai biztosítsák, hogy a politikai munkatársak írásos munkával való túlzott leterhelése csökkenjen. Ennek érdekében a végrehajtó bizottságok ülésein növeljék a szóbeli beszámolók számát. A járás területén levő párt-, állami és társadalmi szervektől csak a végrehajtó bizottság döntése, illetve az első titkár jóváhagyása esetén lehet írásos jelentést kérni.

A járási pártbizottság a tsz-ek, üzemek által függetlenített titkárokat – helyi munkájuk elsődlegességének figyelembevétele mellett – vonják be nagyobb mértékben a járási bizottság feladatainak megoldásába.

3. A megyei bizottságok emeljék a járási pártbizottságokat irányító, segítő, ellenőrző munkájuk színvonalát.

E határozat alapján a megyei pártbizottságok alakítsák ki a járási pártbizottságok irányító munkája továbbfejlesztésével kapcsolatos feladataikat. Gondoskodjanak arról, hogy a járási pártbizottságok sajátos helyzetük figyelembevételével növeljék munkájuk hatékonyságát. Rendszeres időközökben tartsanak járási titkári értekezleteket. Több figyelmet fordítsanak az egységes szemlélet, illetve cselekvés kialakítására. Terjesszék a bevált munkamódszereket segítő beszámoltatásokat.

Alakítsák ki annak feltételeit, hogy a járási pártbizottságok érdemben részt vehessenek a megyei politikai célkitűzések kialakításában. Segítsék a megyei tanácsszervek és a járási bizottságok kapcsolatának, eredményes működésének mielőbbi kialakítását, a járási bizottságok által szerzett tapasztalatoknak, javaslatoknak a megyei tanács munkájában való hasznosítását.

Kísérjék külön figyelemmel a járási pártbizottságok és a tanácsi szervek, illetve a járási pártbizottságok és az SZMT [Szakszervezetek Megyei Taná-

csa] tsz-szövetségek kapcsolatát és alakítsák ki az együttműködés javítását biztosító módszereket.

A járási pártbizottságtól írásos vagy szóbeli jelentést csak a végrehajtó bizottság, illetve a megyei pártbizottság első titkára engedélyével kérhetnek.

A megyei oktatási igazgatóságok bevonásával rövidebb-hosszabb ideig tartó tanfolyamok szervezésével biztosítsák a járási apparátus rendszeres továbbképzését.

Az évenkénti bérfejlesztés, a bel- és külföldi üdülési lehetőségek, a kitüntetések elosztásakor fordítsanak nagyobb figyelmet a járási pártapparátus anyagi és erkölcsi megbecsülése javítására.

4. A járási pártbizottságok munkájának továbbfejlesztése érdekében a Központi Bizottság Titkársága

– egyes nagy fontosságú határozatok végrehajtása előtt és jelentős események alkalmával hívja össze a járási jogú pártbizottságok első titkárai országos értekezletét, időnként 2–3 napos tanfolyamokat tartson részükre, politikai kérdések megbeszélésére, határozatok feldolgozására;

– biztosítsa, hogy a Központi Bizottság és szervei azon határozatait, tájékoztató anyagait, amelyek végrehajtásán járási szinten is tevékenykedni kell, a pártbizottságok megkapják. A vezetők látogatásai alkalmából biztosítani kell az eddigieknél többször a járási bizottságokkal való találkozást.

42

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖNYVKIADÁS HELYZETÉRŐL, FELADATAIRÓL[1]

(1972. MÁRCIUS 28.)

Az MSZMP X. kongresszusának az ideológiai-kulturális kérdésekről adott általános jellemzése és határozatai időszerűvé tették könyvkiadásunk mai helyzetének értékelését.

[1] A Politikai Bizottság 1972. május 30-i ülésén megtárgyalta és elfogadta a könyvkiadás helyzetéről készült, itt közölt előterjesztés összegező, rövidített változatát.

I. A MŰVELŐDÉSPOLITIKAI ELVEK ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK EREDMÉNYEI, PROBLÉMÁI

1. 1957-ben még a hatalom megszilárdításáért folyt a harc, amikor a Politikai Bizottság napirendre tűzte a könyvkiadás ügyét. A hatvanas évek közepéig számítható időszakban a könyvkiadás feladatai a politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális előrehaladással összhangban változtak és fejlődtek. Az igények növekedésének a könyvkiadás – bár voltak tévedései és mulasztásai – lényegében megfelelt. Azelőtt soha nem látott gazdagságban jelentek meg a magyar és külföldi írók jelentős alkotásai, a kortársi hazai szerzők úgyszólván teljes mezőnye teret kapott, kiemelkedő művek születtek, erősödtek a szocialista tendenciák. A könyvkiadás fejlődése, mind a művek száma, mind a példányszám tekintetében dinamikus és nagyarányú volt, fokozatosan megszűnt a könyvhiány Magyarországon, abban az értelemben, hogy a kulturálisan fontos kategóriák mindegyikében korszerű választék állt a közönség rendelkezésére. Ezt a nagy ütemű fejlődést azonban nem követte a közönségbázis szélesedése, bővülése, és így egyik-másik kategóriában telítődött a piac. sőt túltermelés következett be.

2. A hatvanas évek közepétől napjainkig a kiadáspolitika legfőbb ideológiai meghatározói az MSZMP IX. és X. kongresszusának határozatai, az Agitációs és Propaganda Bizottság 1965. decemberi állásfoglalása, a Tudománypolitikai Irányelvek és az Ifjúságpolitikai Határozat voltak. A gazdaságirányítási reform nyomán alakuló társadalmi és gazdasági viszonyok ugyancsak befolyásolták a könyvkiadás munkáját.

3. Korunkban világjelenség a könyvkiadás rohamos fejlődése. Szocializmust építő társadalmunk legfőbb célja a dolgozó nép anyagi életviszonyainak és kulturális színvonalának állandó emelése. Az utóbbi évek hazai tapasztalatai is igazolják: alaptalannak bizonyult az a korábbi feltevés, hogy a tömegkommunikációs eszközök térhódításával párhuzamosan csökkenni fog a könyv kulturális funkciója. Nemzetközi összehasonlító adatok alapján Magyarország a világ könyvkiadásában az erős középmezőnyhöz tartozik. A tízezer lakosra jutó könyvféleségek száma Európában az északi országokban a legmagasabb: 10 körül van. A népi demokratikus országokban Magyarországhoz hasonlóak az arányok, tízezer lakosra évente 4–6 új könyv megjelenése jut. A példányszámoknak a lakossághoz viszonyított aránya az NDK-ban kiemelkedő, a Szovjetunióban, Csehszlovákiában és Magyarországon egymáshoz közel eső értékrendek alakultak ki. Magyarország a szocialista országok sorrendjében a tízezer lakosra jutó könyvek és füzetek száma alapján a második, példányszáma alapján a negyedik helyen áll (1968-as UNESCO adatok alapján).

Könyvkiadásunk mutatói szerint 1966-ban 4660 mű 45 263 000, 1970-ben 4793 mű 46 980 000, 1971-ben 5536 mű 53 449 000 példányban jelent meg. A művek számának fokozatos emelkedése szinte teljes egészében a könyvkiadással nem hivatásszerűen foglalkozó szervek (tanácsok, intézmények, vállalatok, dokumentációs központok) tevékenységének következménye. A hivatásos kiadóknál a művek számában lényegében stagnálás, sőt egyes években visszaesés mutatkozott (1966-ban 3817, 1970-ben 3185, 1971-ben 3470 mű jelent meg). A Kiadói Főigazgatóság közvetlen irányítása alá tartozó 12 kiadónál jellemző volt a művek számának kisebb mértékű csökkenése (1966-ban 3013, 1970-ben 2633, 1971-ben 2848 mű jelent meg).

Miután a Kiadói Főigazgatóság közvetlen irányítási és közvetett felügyeleti jogköre csak a hivatásos kiadók tevékenységére terjed ki, a kiadással nem hivatásosan foglalkozó szervek tevékenységét csupán a sajtóigazgatási jogkör gyakorlásával kapcsolatosan érintjük.

4. Azt a kiadáspolitikai koncepciót, amelyet az Agitációs és Propaganda Bizottság 1965-ös állásfoglalása körvonalazott a III. ötéves tervidőszakra, csak részben sikerült megvalósítani. A művelődéspolitikai célok szolgálatában, a szocialista világnézet terjesztésében, a marxizmus–leninizmus hegemóniájának biztosításában, a népgazdasági igények kielégítésében, a korszerű általános és szakműveltség fejlesztésében, a magyar és egyetemes kultúra értékeinek demokratizálásában és a kulturált szórakozásban hatékony tényező volt a könyvkiadás, azonban feladatának – részben saját gondjai (ezek között különösen a gazdasági, nyomdai és terjesztési problémák) és mulasztásai, másrészt pedig a kulturális életben sajátosan jelentkező társadalmi-ideológiai kérdések (a tudományos és művészeti élet állapota, a kritika passzivitása, álobjektivitása) következtében – nem tudott maradéktalanul megfelelni.

5. A kiadók, a művelődéspolitikai alapelvekkel összhangban, nagyfokú önállóságot élveznek, tevékenységüket cenzúra nem korlátozza, az egyes művek kiadásában, elutasításában döntési joguk van. A gazdaságirányítás új rendje is növelte önállóságukat, ugyanakkor a gazdasági és műszaki nehézségek korlátozták tevékenységüket. Az önállóságot azonban nem mindenütt kísérte az ideológiai-politikai felelősség növekedése. A kiadói műhelyek funkcionálása egyenetlen, teljesítményük hullámzó volt. Fontos, maradandó művek egész sorát jelentették meg, a társadalmi és kulturális haladást szolgáló új vállalkozásokba fogtak. Ugyanakkor megmutatkozott az ideológiai bizonytalanság és engedékenység, alkalmankint adminisztratív beavatkozást igénylő politikai hibák is előfordultak. Nem váltak általánossá a támogatás célravezető módszerei (nagyobb példányszám, tömegkönyv-formák, kiemelt propaganda stb.), de gyengítette a hatékonyságot az a körülmény is, hogy a nagy példányszámú klasszikusok és szórakoztató művek kivételével – rögzített ár és a magas elő-

állítási költség következtében – csaknem minden könyv dotációval jelenik meg. A kiadói műhelyek aktivitása átmenetileg gyengült, a kulturális életnek nem szervezői és befolyásolói, inkább kiszolgálói voltak. Ritkán éltek az ösztönzés hatékony módszereivel, pedig több sikeres vállalkozás („Magyarország felfedezése" – Felszabadulási regénypályázat!) igazolta az ilyen kezdeményezések helyességét. A kiadói önállóság növekedésének kísérője volt a profilokban bekövetkezett módosulás. Egyfelől folytatódott a korábbi, merev kiadási monopóliumok feloldása, fontos kulturális ágazatokban alakult ki egészséges versengés (filozófiában, közgazdaságtudományban, szociológiában, természettudományos ismeretterjesztésben), ugyanakkor fellazulás is jelentkezett, mert éppen a kulturálisan periferikus területeken folyt szükségtelen konkurrencia.

6. Az elmúlt években a Kiadói Főigazgatóság elvi irányító munkája meggyengült. A politikai kontroll érvényesült, de a kiadók ideológiai orientálása és ellenőrzése halványodott. A tervezésre nem tudott érdemben hatni, formálissá vált a kiadási programok jóváhagyása és megvalósításuk értékelése. Nehezítette a kibontakozást, hogy átmenetileg tisztázatlanná vált az állami irányítás és a kiadói önállóság viszonya, ez is közrejátszott abban, hogy nem volt következetes a kiadói felelősség elvének az érvényesítése, az átgondolatlan döntések szankcionálása. A jelzett hiányosságok részben magyarázhatók azzal, hogy a szakma anyagi-műszaki feltételeinek biztosítása a Kiadói Főigazgatóságot is tartósan lekötötte. Az MSZMP X. kongresszusa után erőfeszítések történtek az irányító munka színvonalának javítására, a kiadáspolitikai koncepció korszerűsítésére. (A terjesztés átszervezése, szovjet irodalom kiadásában Tanácsadó Bizottság felállítása, a Szerkesztőségi Tanácsok újjászervezése, memoárok lektorálása, a kiadói programok rendszeres kritikája stb.) Több lényeges kérdésben azonban még nem sikerült előrelépni (a kiadással nem hivatásosan foglalkozó szervek tevékenységének mérséklése, a szakma gazdasági és műszaki bázisának biztosítása stb.).

7. *A kiadói ágazatok* aránya a korszerű fejlődés egyik fokmérője. Általános nemzetközi tendenciává vált az utóbbi évtizedben a non fiction térhódítása és a szépirodalom kiadásának csökkenő üteme. A hazai fejlődés hasonló tendenciájú. Évről évre nőtt a tudományos és ismeretterjesztő művek volumene, a szépirodalom stagnálása mellett. Különösen örvendetes a társadalomtudományok előretörése. A szakmai könyvkiadás fokozatos visszaesése ellentétes a nemzetközi fejlődés irányával. A kiadás főbb ágazataiban az eredmények és problémák az alábbiakban összegezhetők:

a) A politikai irodalom kiadása általában fejlődött. Ezt bizonyítja a klasszikus és „félklasszikus" örökség mind teljesebb közreadása, valamint a marxizmus–leninizmust a mai valóságra alkotóan és termékenyen alkalmazó, s a

polgári és antimarxista ideológiákkal konfrontáló művek egész sora. Az MSZMP politikájának megvilágításához és tudatosításához eredményesen járultak hozzá a szocializmus hazai építésének időszerű feladatait, fontos társadalompolitikai kérdéseket, közvetlen politikai jellegű témákat feldolgozó kiadványok. Megfelelő teret kapott a nemzetközi munkásmozgalom fejlődésének, erőfeszítéseinek, harcainak és gondjainak bemutatása, a szocialista országok életének ismertetése, és meggyorsult a reagálás a nemzetközi élet eseményeire. Tervszerűen és folyamatosan jelentek meg a hazai és nemzetközi munkásmozgalom vezetőinek írásai. Színvonalas, gazdagon dokumentált munkák készültek a nagy történelmi évfordulókra. A szélesebb rétegek világnézeti nevelésére, politikai tájékoztatására új tömegkiadvány-típusok jöttek létre. Szaporodtak a szűkebb kört érintő, de elméleti szempontból fontos és értékes feldolgozások. A tematikai gazdagodásban, differenciálódásban közrejátszott az is, hogy a báziskiadó (Kossuth) mellett a korábbinál nagyobb szerepet vállaltak más kiadók is. Az eredmények mellett politikai könyvkiadásunkban bizonyos hiányosságok is tapasztalhatók. Nem gondoskodott a könyvkiadás a politikai standardművek (Marx, Engels, Lenin válogatott művei, egyes kiemelkedő alkotásaik pl. Tőke stb.) állandó piacon tartásáról, máig sem oldotta meg a fontos művek olcsó, tömegkiadvány típusainak kialakítását, nem folyt elég tervszerűen és kielégítő mértékben a válogatás a szocialista országok politikai irodalmából, a szükséghez képest kevés összefoglaló, elméleti munka született, s még számos fontos ideológiai, politikai kérdés (nacionalizmus, dogmatizmus, modern revizionizmus, kispolgáriság stb.) feldolgozása hiányos, felszínes.

b) A szépirodalom kiadásában belső arányeltolódás következett be a kortárs szerzők javára, egyidejűleg a hagyományos műfajok mellett jelentős szerephez jutott az ún. non fiction (memoár, dokumentum, életrajz stb.). Nem érvényesült következetesen az, hogy elsőrendű cél nemzeti irodalmunk fejlesztése, ezért a magyar irodalom kiadásában teljességre kell törekedni, míg a külföldi irodalomból más mércével kell válogatni. *A mai magyar irodalom* bemutatása nagy áldozattal folyt. Széles bázisra épültek a kiadói programok, bővült az életműsorozatok köre, nagyobb publikációs lehetőségekhez jutottak a pályakezdők, számos új, értékes alkotás jelent meg, a fejlődés azonban egyenetlen volt. A lírában töretlenebb volt a folyamatosság, a szépprózában kevesebb olyan őszinte, mélyről jövő és meggyőző mű született, mint a 60-as évek első felében. Változatlanul gyengesége irodalmunknak és a kiadásnak, hogy továbbra is háttérbe szorult az alapvető dolgozó osztályok ábrázolása, és kevés eredményt sikerült elérni a periferikus témák és szürke művek visszaszorításában. Helyenként a polgári szemlélet és álbaloldaliság térnyerése is megmutatkozott. *A mai külföldi irodalom* kiadásában lényegében befejeződött a több évtizedes adósságok törlesztése és meggyorsult az új értékek közvetítése. Ko-

rábban nem ismert és elhanyagolt nyelvterületek irodalmának bemutatásával nagyobb lehetőség nyílt a magyar közönség világirodalmi műveltségének gyarapítására. Megkezdődött a fejlődő országok irodalmának feltárása. A szovjet irodalom kiadásában a háborús tematika mellett nagyobb hangsúlyt kaptak a 20-as évek szerzői, ezért korszak- és irányzateltolódás következett be. Egyes művek átütő sikert értek el, azonban a mai szovjet valóságot tükröző írások nem kaptak kellő teret. Átmenetileg (1968–1969-ben) – terjesztői érdeklődés hiányából is – a szovjet irodalom kiadása stagnált, sőt visszaesett. A helyzet az utóbbi két évben kedvezően alakult. Nemcsak a művek száma és példányszáma nőtt, hanem a kortársi orosz írók mellett a Szovjetunió nem orosz nyelvű szerzői is nagyobb helyet kaptak. A baráti szocialista országok irodalmának kiadásában egyre következetesebben valósult meg a közösen kialakított ún. aranyalap listák és a kölcsönös ajánlások alapján, a valódi értékek felfedezése. Egyes országok politikai és kulturális életében jelentkező problémák átmenetileg zavarokat idéztek elő a kiadás folyamatosságában. A nyugati irodalmak megjelentetésében érezhető színvonalcsökkenés következett be; a haladó humanista, antiimperialista mondanivalót kifejező, stílusban közérthető művek mellett megjelentek gyenge, értéktelen művek is. – *A magyar és világirodalom klasszikusainak* kiadása ugyan teljesebbé vált, de a művek száma és a példányszám csökkent, elsősorban a régi magyar irodalomban. Egyes életművek nagy példányszámot értek el, viszont hullámzó, alkalomszerű volt a standard művek megjelentetése. Tervezet készült a magyar és külföldi klasszikusok új, korszerű sorozataira, de megindításuk csak a következő években várható.

c) A szórakoztató irodalom kiadása – mind a művek számát, mind azok példányszámát tekintve – ugrásszerűen emelkedett. Ez a jelenség nem egyértelműen pozitív, s gyakran volt viták forrása. Tény, hogy az intenzívebbé váló munka, az életritmus felgyorsulása és a növekvő szabad idő hatására megnőtt a társadalmi igény a szórakozásra. Valódi, jogos igény ez, és színvonalas kielégítése fontos része művelődéspolitikánknak. Nem tekinthető megnyugtatónak, hogy szakmai körökben még mindig két szélsőséges nézet uralkodik. Az egyik szükséges rossznak tekinti a szórakoztatást és arisztokratikusan elzárkózik az ilyen feladatok teljesítésétől, a másik elvtelen liberalizmussal enged a hibásan értelmezett tömegigénynek.

A könyvkiadás az elmúlt időszak folyamán kísérletet tett arra, hogy a szórakozással kapcsolatos igényeket megfelelő színvonalú művekkel elégítse ki. Növelte a történelmi regények, népszerű életrajzok, útleírások, ifjúsági kalandregények számát, s kezdett meghonosodni a tudományos-fantasztikus irodalom is. Ugyanakkor a krimik száma és példányszáma a korábbi mennyiség többszörösére szökött fel, az importált művek szelektálása igénytelenebbé vált, s kis-

polgári szemléletet árasztó, giccses, selejtes művek is megjelentek. Azok az intézkedések, melyeket az utóbbi években hoztunk az ilyen könyvek kiadása ellen, s a szórakoztató irodalom elfogadható arányainak biztosítására, egyelőre kevés eredménnyel jártak. Kevesebb igénytelen krimi és lektűr jelenik meg, mint 3 évvel ezelőtt, példányszámuk azonban olyan magas, hogy hígulást idéz elő az egész könyvpiacon.

A kulturális élet fejlődése szempontjából szükséges lenne a szocialista tömegszórakoztatás koncepciójának kidolgozása.

d) A gyermek- és ifjúsági irodalom kiadása nem tudott olyan mértékben hozzájárulni az ifjúság szocialista szellemű neveléséhez és művelődéséhez, ahogyan azt az ügy aktualitása megkövetelte és a párt ifjúságpolitikai határozata megszabta. Amíg a 60-as évek első felében a gyermek- és ifjúsági könyvkiadás a leggyorsabban fejlődő ágazat volt, az utóbbi években visszaesés következett be. A gyermekek és fiatalok igényének, könyvéhségének kielégítésére sem a választék, sem a mennyiség nem bizonyult elegendőnek és a színvonal is okot adott a jogos kritikára. Természetesen voltak pozitív eredmények is. A gyermekköltészet, a képeskönyvek és az iskolai oktató-nevelő munkát segítő korszerű, új sorozatok (Képes Történelem, Képes Földrajz, életrajz stb.) kiadása nemzetközi elismerést kapott. Általában megfontoltabban, differenciáltabban és eredményesebben folyt a gyermek- és problematikusabban az ifjúsági irodalom kiadása. Főként a serdülőknek szóló regényekben volt feltűnő a színvonalesés, aminek számos oka van (a jó írók tartózkodása, az esztétikusok és kritikusok fölényessége stb.).

A KISZ-korosztály könyvellátása a KOZMOSZ-profil létrehozása dacára sem tekinthető megoldottnak, évente mindössze 25–30 mű jelenik meg.

e) A tudományos könyvkiadás igyekezett lépést tartani a tudományos és technikai forradalom kibontakozásával, a tudományok társadalmi, gazdasági és kulturális szerepének növekedésével. A Tudománypolitikai Irányelveknek a magyar tudományos életről adott jellemzése azonban érvényes könyvkiadásunkra is. A könyvkiadás a legtöbb ágazatban szükségszerűen alkalmazkodott a hazai kutatás helyzetéhez, színvonalához. A kutatás minden értékes eredményének utat nyitott, esetenként azonban kiszolgálta a tudományos monopóliumokat, és nyilvánosságot adott a periferikus témáknak és vitatható értékű műveknek is. Önállóság, kezdeményezőkészség, kultúrpolitikai felelősség nyilvánult meg abban, hogy számos kiadó felkarolt olyan tudományágakat, amelyeknek hazai művelése kezdeti stádiumban van és kutatóbázisa még fejletlen. A korábban is intenzíven művelt ágakban (történet-, irodalom- és nyelvtudomány) a régebbi eredményeket is szintetizáló, az összefüggéseket mélyebben, szélesebben feltáró munkák domináltak, néhány előbb mostohán kezelt területen (közgazdaságtudomány, szociológia, pszichológia) összegező,

alapvető kézikönyvek és a hazai kutatás friss eredményeinek a közreadása folyt. Egyes ágazatokban (etika, esztétika, művészettörténet, pedagógia) nem sikerült felszámolni az elmaradást. Tervszerűbbé és folyamatosabbá vált a klasszikus örökség feltárása (filozófia). A természettudományi könyvkiadás jobban építhetett a hazai kutatás megszilárdult, kész eredményeire. Bővült a gyakorlatban jól alkalmazható, nemzetközileg is figyelemre méltó új eredmények közreadása. Idegen nyelvű tudományos könyvkiadásunk nemzetközi rangot vívott ki magának.

f) Az ismeretterjesztő könyvkiadás kötelezettsége az elmúlt években arányosan nőtt a tudomány társadalmi szerepének fokozódásával. A tudományos eredmények széles körben történő elterjesztésének, a tömegkommunikációs eszközök mellett, fontos tényezői a népszerűsítő feldolgozások. Könyvkiadásunk nagy erőfeszítéssel igyekezett megfelelni feladatának. Művelődési szintek szerint differenciált formában, módszerben gazdagodó, változatos kiadványtípusokkal szolgálta a korszerű műveltség tömegméretűvé válását. A társadalomtudományi ismeretterjesztésben (irodalom, zene, képzőművészet) új népszerűsítő sorozatok indultak. A természettudományos világkép kialakítását értékes egyedi kiadványok sora (földrajz, matematika, fizika, biológia) támogatta, tömegsorozatot azonban nem sikerült létrehozni. Az alapfokú ismeretterjesztést sem tudta megvalósítani a könyvkiadás, a kísérletek egy része (Színes Könyvek, Minerva) kudarcot vallott. Nem jelent meg elegendő olyan kiadvány, amely a magas humán műveltséggel rendelkezők természettudományos világképét lett volna hivatott megalapozni és elmélyíteni. Változatlanul gond, hogy kevés jó szakembert lehet az ismeretterjesztéshez szerzőül megnyerni.

*g) A szakmai könyvkiadás*ban erősödött a népgazdasági igényekhez való alkalmazkodás. Ez kifejeződött bizonyos témák (vegyipar, híradástechnika, számítástechnika, modern technológiák bevezetése a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban, üzemszervezés stb.) előtérbe állításában és a gyakorlathoz közvetlenül kapcsolódó kiadványtípusok (kézikönyv, zsebkönyv stb.) szaporításában. A meghosszabbodott átfutási idő és a szaksajtó megnövekedett információs szerepe, valamint az egyes dokumentációs szervek kiterjedt tevékenysége új helyzetet teremtett. A szakkiadóknál csökkent a volumen, a művek hatékonyságát pedig korlátozta az alacsony példányszám.

h) A tankönyvkiadás feladatát az elmúlt időszakban is az oktatási reform szabta meg. Maximális erőfeszítésre volt szükség, hiszen romló gazdasági és műszaki feltételek mellett szinte jelképes áron, szigorúan megszabott határidőre hatalmas mennyiségben kellett a tankönyveket elkészíttetni. A szűk nyomdakapacitás évről évre nehezebbé teszi, s szinte már veszélyezteti e társadalmilag elsőrendűen fontos kötelezettség teljesítését.

8. *A könyvek olvasottsága* az elmúlt években túlszárnyalta a korábbi idő-

szak eredményeit. 1971-ben az országos konyv-kiskereskedelmi forgalom 1142 millió forint volt. Nagy eredmény, hogy úgyszólván változatlan árszint mellett kovetkezett be a forgalom nagyarányú emelkedése. Soha nem volt hazánkban annyi olvasója, vásárlója a konyvnek, mint az elmúlt években. Ehhez a választék tartalmi korszerűsodése, gazdagodása mellett hozzájárultak a tomegkiadványok, az új nagy példányszámú sorozatok, de utalhatunk a tomegkommunikációs és kozművelődési intézményekkel (rádió, televízió, konyvtárak stb.) közösen bonyolított könyvnépszerűsítő és a kulturális célokat szolgaló árkedvezményes akciókra is. A kereskedelmi forgalom legfrissebb adatai azonban nemcsak az eredményeket jelzik, hanem a hiányosságokra is figyelmeztetnek. A kozművelődési konyvtárak beszerzése nem fejlődott a kívant mértékben, jelentősen elmaradt a lakosság vásárlásának dinamikus felfutása mogott, hiszen 1965–1968-ig kifejezetten stagnálás mutatkozott s csak 1970–1971-ben emelkedett ismét. Legnagyobb probléma, hogy a falusi lakosság konyvvasarlása messze elmaradt az országos átlagtól (az egy főre esó országos átlag 1971-ben 110,– Ft, viszont a parasztságé csak 25,– Ft volt). A munkásság konyvvásárlasa jelentősebb volt (61,– Ft) ugyan mint a parasztságé, de az is jóval az átlag alatt maradt. Mivel a tankonyvforgalom és a kozuleti vásárlások értékét is magában foglalja az átlag, konnyű felismerni a súlyos igazsagot: a parasztság csak filléreket költ konyvre! A fogyasztási statisztika szerint a parasztsag, de a munkásság is jovedelmének aránylag kis részét fordítja kulturális célokra, de a konyvszakma gyengeségeit is tükrozik a tények. Tobbek kozott azt, hogy nem sikerült még megteremteni az olcsó tomegkonyv korszerű típusait, hogy nem valósult meg a standard művek állandó piacon tartása, és olykor a fontos és keresett klasszikusok is eltűntek hosszabb időre, pedig uj vásárlókat, olvasókat legjobban a klasszikusokkal lehet toborozni. Az is tény, hogy a munkásság és parasztság konyvvásárlása konyvterjesztésünk szervezetének az egyenetlenségével is osszefuggott, ugyanis a bolthálózat fővároscentrikus, s itt is a belső kerületekben található a boltok zóme. Az elmúlt években raadásul rendkívül előnytelen feltételek kozott bonyolították a konyvkereskedelmet a munkásság (Művelt Nép), illetőleg a falusi lakosság konyvellátásával (SZOVKONYV) foglalkozó vállalatok. Bebizonyosodott az életképtelenségük, ez volt az egyik oka, hogy 1972. január 1-i hatállyal szervezeti reformra került sor a konyvterjesztésben.

II. A KÖNYVSZAKMA GAZDASÁGI HELYZETE ÉS A KÖNYVKIADÁS TECHNIKAI BÁZISA

1. A gazdaságirányítási reform következtében lényegesen megváltozott a könyvkiadás-könyvterjesztés gazdasági környezete és a gazdálkodás szabályozó rendszere.

A Kiadói Főigazgatóság közvetlen felügyelete alá tartozó 12 kiadó 1965-ben 22 millió, 1966-ban 15 millió, 1967-ben 14 millió nyereséget fizetett be. A nyereség folyamatos csökkenéséből nyomon követhető, hogy a könyvkiadás önköltségének növekedése már 1965–1966-ban megkezdődött. A gazdaságirányítás új rendszerével életbeléptetett termelési árreform a könyvek előállítási (papír- és nyomdaipari) önköltségéhez igazítva jelentősen emelte a termelési árat, ugyanakkor helyes politikai meggondolásból lényegében változatlanul tartotta a könyvek (önköltségüktől függetlenül képzett) fogyasztói árát. Következésképpen a kiadók a korábbi nyereségbefizetés helyett 1968. január 1. óta állami támogatást kapnak. Az állami támogatás összege évről évre nő, minthogy évről évre emelkednek a költségek.

A saját árbevételhez viszonyítva aránytalanul növekedett az állami támogatás:

Év	Saját árbevétel	Állami támogatás
1968-ban	5234 millió Ft	706 millió Ft
1969-ben	4659 millió Ft	936 millió Ft
1970-ben	5353 millió Ft	941 millió Ft
1971-ben	6890 millió Ft	1390 millió Ft

A vállalati nyereségérdekeltség és a kultúrpolitikai törekvések összhangját nem sikerült megteremteni. A könyvkiadás korábban is meglevő gondjai az új mechanizmusban élesen rajzolódtak ki, súlyosbodtak a kiadók, a terjesztők és nyomdák érdekellentétei.

A kulturális szempontok elsőbbségének biztosítására hozott intézkedések (állami támogatás, Kulturális Alap, a könyvnyomtatás kötött árrendszere stb.) csak részben segítettek. Az anyagi lehetőségek bizonytalansága határozatlanságot okozott a kiadási koncepciókban. A kiadók tartózkodtak az új kezdeményezésektől, vállalkozásoktól, a piaci igények és az ezeket közvetítő terjesztői rendelésekhez való alkalmazkodás növelte a szórakoztató könyvek számát és példányszámát. A könyvterjesztésben a belkereskedelemre általában érvényes szabályozók és finanszírozási gyakorlat következtében háttérbe szorultak a kulturális érdekek. A szakma a gyorsan fogyó, nagy példányszámú könyvek eladásában vált érdekeltté, és a készletek radikális csökkentésére kényszerült.

Az állami támogatás (dotáció) minden évben növekszik ugyan, de a növekmény csak a megelőző évekhez viszonyított költségnövekedés fedezete, ezért tartalmi fejlesztésre nem nyújt módot, egyszerű újratermelésre elég, de a kulturális produkció bővített újratermelésére nincsen lehetőség.

Tekintettel arra, hogy az állami támogatás csupán a preferált fogyasztói árat egészíti ki a tényleges ráfordítás határáig, funkcióját illetően nem dotáció – ahogyan nevezzük –, hanem ártámogatás, amelyet államunk a fogyasztónak juttat. Mégis e pótlékoló szerepe a kiadási szférában véget ér s a könyvkereskedelem árbevételében már nyoma sincsen. Ez okból a könyvterjesztés bruttó nyeresége – bár a könyvforgalom állandóan növekszik – irreálisan alacsony. Az ebből képezhető fejlesztési alap ma már a forgalom növekedéséhez szükséges készletek finanszírozására is alig elegendő, s ezért a bolthálózat fejlesztése, karbantartása a szakma saját anyagi erejéből megoldhatatlan. A Politikai Bizottság még 1960-ban határozatban[2] kötelezte az Országos Tervhivatalt arra, hogy biztosítsa a könyvterjesztési hálózat szükséges rekonstrukcióját. A határozat végrehajtását az Agitációs és Propaganda Bizottság 1965-ben ismételten szorgalmazta, de végrehajtására azóta sem került sor.

2. A nyomdai kapacitás mennyiségi és minőségi problémái korlátozzák és veszélyeztetik a könyvkiadásban a politikai és művelődési célkitűzések érvényesítését. A magyar nyomdaipar technikai és technológiai színvonala oly alacsony, hogy termelékenysége a nemzetközi átlag mintegy egyharmadára becsülhető. A műszaki-technikai bázis elégtelensége a könyvszakma egyik súlyos problémája volt már a gazdaságirányítási reform bevezetése előtti időszakban is. 1968. január 1. óta a nyomdák kettős árrendszerrel dolgoznak: a könyv-, napilap- és folyóirat-termelés hatóságilag kötött áras, az egyéb nyomdatermékek előállítása szabad áras. Az új jövedelemszabályozási rendszerrel egyidejűleg bevezetett termelői árrendszer a nyomdákat prospektusok, kereskedelmi nyomtatványok, dobozok stb. termelésére ösztönzi s ezekből a cikkekből az adott kapacitás mellett csak a könyv célú kapacitás csökkentése árán tudnak többet termelni. Innen adódik, hogy 1967-hez viszonyítva a könyv célú kapacitás állandóan csökken: 1967-ben 68 559 ív, 17 626 tonna, 1970-ben 64 681 ív, 16 899 tonna.

Minden korábbinál nagyobb mértékben meghosszabbodtak a nyomdai átfutási idők (szakkönyveknél, tudományos könyveknél ma már a másfél–két évet is eléri), alkalmanként szinte lehetetlenné válik a kis példányszámú mű-

[2] A Politikai Bizottság 1960. június 21-i ülésén foglalkozott a könyvkiadás és könyvterjesztés helyzetével, megszabta e terület második ötéves tervének irányelveit. Az elvi, szakmai kérdések mellett állást foglalt a könyvkiadás gazdasági természetű kérdéseiben is (pl. a papír- és nyomdakapacitás helyzete; a béralapok fejlesztése; a honorárium-rendszer kérdése), és leszögezte, hogy „A lehetőségekhez képest fejlesszék a könyvesbolt-hálózatot és javítsák meg a kiadók elhelyezését". A fentiekben ez utóbbira is történik utalás.

vek elhelyezése, irreálissá vált a kulturális érdekeknek megfelelő ütemezés. Az értékes művekben rejlő sikerek kiaknázását az utánnyomás elhúzódása lehetetlenné teszi. A nyomasztó gondokat csak átmenetileg enyhítette az igen költséges külföldi bérmunka, miközben a hazai nyomdák exporttermelése tovább nőtt. Nem hajtották végre az Agitációs és Propaganda Bizottság 1965-ös állásfoglalását, amely a kulturális érdekek elsőbbségét hangsúlyozta. A helyzet javítását célzó újabb intézkedések és a folyó ötéves tervidőszakra előirányzott fejlesztés elsősorban a folyóirat és lapkiadás nyomdai lehetőségeit bővítik és csak kismértékben szolgálják a könyvnyomtatási kapacitás szükséges növelését.

A fejlődés a kapitalista országokban úgy ment végbe, hogy vagy a nyomdáknak van kiadójuk vagy a kiadóknak van nyomdájuk, a szocialista országok legtöbbjében pedig a nyomdaipar az állami sajtóbizottságok vagy kiadói irányító szervek közvetlen felügyelete alatt működik.

Nálunk különböző tárcák, intézmények, intézetek és szervek a szakmai információk gyors közreadása érdekében saját sokszorosító üzemeket és nyomdákat létesítettek: elmondhatjuk, hogy hazánkban ma már csak a könyvkiadásnak nincsen saját nyomdai bázisa. A nyomdák gazdasági érdekeltsége és a könyvkiadás kultúrpolitikai feladatai nincsenek összhangban.

3. A könyvkiadás lehetőségeinek megteremtése és munkafeltételeinek biztosítása: az előzőekben ismertetett közgazdasági-pénzügyi, továbbá nyomdai problémák az elmúlt években mind a Kiadói Főigazgatóság, mind a kiadói vezetők munkaidejének és munkaerejének nagy részét lekötötték, nemegyszer a tartalmi munka rovására.

III. FELADATOK

1. A könyvkiadás alapvető feladata a X. kongresszus határozatainak érvényesítése a kiadás valamennyi ágazatában és a könyvterjesztésben. Az iskolázási szint növekedése, a szocialista műveltség terjedése, az igények differenciálódása, a tudományos és technikai forradalom nagyobb társadalmi szerepe, a népgazdasági szükséglettel párhuzamosan növelendő szakmai műveltség, a nemzetközi kulturális és tudományos életbe való szélesebb körű bekapcsolódás a könyvkiadástól magasabb teljesítményt követel, amelynek korszerű tematikával kell eleget tennie.

Maximális támogatásban kell részesíteni a szocialista világnézetű, a marxizmus–leninizmus hegemóniáját szolgáló szépirodalmi, tudományos, ismeretterjesztő műveket. Növelni kell az ideológiai igényességet a nem marxista, de bizonyos szempontból értéket képviselő művek kiadásában, ezeket megfelelő

kritikával kell közreadni. Nem kaphatnak teret az antimarxista, a szocializmussal ellenséges irányzatokat képviselő művek.

2. A kiadók fokozottan tegyenek eleget a korszerű tömegkönyvkiadás követelményeinek, biztosítsák a fontos klasszikus művek, a modern hazai és külföldi irodalom legjelentősebb alkotásainak jelenlétét a könyvpiacon, a tömegérdeklődésre számot tartó ismeretterjesztő művek nagy példányszámú kiadását, az értékes művekre épülő olcsó sorozatokat, a színvonalas szórakozásra alkalmas olvasmányokat, a művelődéshez alapvető lexikális kiadványokat.

3. Az egyes szakterületeken:

a) A politikai könyvkiadás gondoskodjék arról, hogy az alapvető politikai művek állandóan kaphatók legyenek a könyvpiacon, teremtse meg a fontos művek olcsó tömegkiadványtípusait, válogasson tervszerűbben a szocialista országok politikai irodalmából.

b) A szépirodalmi könyvkiadás elsőrendű feladata nemzeti irodalmunk fejlesztése, ezért a magyar irodalom kiadásában teljességre kell törekedni. Ugyanakkor ki kell használni minden lehetőséget a pártos, szocialista szemléletű, a munkásság és parasztság életét ábrázoló, közéleti ihletésű, színvonalas alkotások létrehozására, kiadására. A könyvkiadás a marxista társadalomtudomány újabb eredményeire támaszkodva tervszerűen végezze el klasszikus örökségünk további feltárását, volumenében is növelje a klasszikus irodalom kiadását.

c) A világirodalommal való eleven kontaktus érdekében gyorsabban kell reagálni a szocialista, a haladó művekre. Növelni kell a szovjet és szocialista országok irodalmának jelenlétét, szerepét a magyar kulturális életben. El kell zárkózni a polgári irodalom középszerű vagy éppen értéktelen termékeinek megjelentetése elől, akkor is, ha ez a műszám csökkenéséhez vezet.

d) A szórakoztató irodalom társadalmi szükségletet elégít ki, ezért kiadása – az egészséges arányok betartásával indokolt. A szórakoztató irodalmon belül azonban előnyben kell részesíteni a hiteles ismeretanyagot hordozó életrajzi, történeti regényeket, tudományos-fantasztikus alkotásokat, népszerű útleírásokat, általában az egészséges életérzést kifejező műveket. Vissza kell utasítani a morbid, giccses, pornográf, selejtes írásokat.

e) Az ifjúsági könyvkiadás – az ifjúságpolitikai határozat szellemében – szolgálja erőteljesebben és nagyobb mértékben az ifjúság szocialista szellemű nevelését és művelődését.

f) Minden kategóriában növelni kell a társadalom- és természettudományos ismeretterjesztést. Ismeretterjesztő könyvkiadásunk eredményesebben és differenciáltabban elégítse ki a meglevő igényeket, és jó kezdeményezésekkel igyekezzen új igényeket felkelteni.

g) A tudománypolitikai irányelveknek megfelelően a tudományos könyvkiadás a kiemelt főbb témákra koncentráljon, a társadalom- és természettudo-

mányok azon ágaira, amelyek intenzív hazai művelése lehetséges és biztosított. A tudományos információkkal szemben támasztott igények szerint célszerűen válogasson a közlési formák (folyóirat, sokszorosítás, könyv) között. Különösen fontos feladat a szocializmus építésének elméleti kérdéseit feldolgozó művek publikálása. Csökkenteni kell a kutatás fő irányán kívül eső, periferikus művek kiadását. Azokban a tudományágakban, amelyekben a kutatás hazai eredményei a korszerű társadalmi szükségletet nem elégítik ki, külföldi művek tervszerű közreadására kell törekedni. Javítani kell az idegen nyelvű tudományos könyvkiadásban a társadalomtudományok helyzetét, arányát.

b) A szakmai könyvkiadás alkalmazkodjék a tudományos-technikai forradalom gyorsuló folyamatával megváltozott helyzethez, korszerű összefoglaló művek, kézikönyvek megteremtését állítva a kiadói munka középpontjába. Világosabban el kell határolni a könyv és dokumentáció feladatkörét. Bátrabban kell támaszkodni a szaktudományok nemzetközi eredményeire.

i) Biztosítani kell a zavartalan tankönyvellátást, és fel kell készülni az oktatás továbbfejlesztéséből adódó feladatokra. Átfogó, részletes terv alapján magasabb szintre kell emelni a korszerű pedagógiai könyvkiadást.

4. Meg kell erősíteni a könyvkiadás állami irányítását.

a) Elsősorban elvi-ideológiai befolyásolásra kell törekedni, s rendszeresebbé kell tenni a kiadói munka ellenőrzését, az eredmények elismerését és a hibák szankcionálását. A Kiadói Főigazgatóság következetesen járjon el felügyeleti jogkörében, és koordinálja a kiadók tevékenységét. Biztosítani kell a kultúrpolitikai célkitűzéseknek megfelelő ágazati és műfaji arányokat.

b) Fokozni kell a kiadói műhelyek kritikai és befolyásoló tevékenységét. Érvényt kell szerezni annak az elvnek, hogy a nagyobb önállóság nagyobb felelősséggel jár. A demokratizmus szélesítése, a társadalmi kontroll fokozása érdekében nagyobb szerepet kell adni a pártszervezeteknek és szakszervezeteknek. Elevenebbé kell tenni a Szerkesztőségi Tanácsok véleményező közreműködését a tartalmi munkában.

c) A kiadói profilokat a kiadók közötti célszerű munkamegosztás és az összkiadás korszerű arányainak biztosítása érdekében felül kell vizsgálni. Meg kell akadályozni a profilok indokolatlan fellazítását, csak a kulturális célokat szolgáló versenyt kell támogatni.

d) A kiadókon kívüli könyvkiadást az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalásának megfelelően kell szabályozni.[3] A különböző állami szervek,

[1] Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1972 januárjában foglalkozott ezzel a kérdéssel. Megállapította, hogy az utóbbi években jelentősen megnövekedett a nem központi kiadók által megjelentetett kiadványok száma. Az 1966. évi 1108-ról 1970-re 1608-ra növekedett ezek száma. Ugyanebben az időben a könyvkiadók 3552, illetve 3185 művet adtak ki. Ezt az arányt a Bizottság egészségtelennek ítélte meg, és felhívta az illetékesek figyelmét arra, hogy számolják fel a helyi kiadványokkal folytatott pazarlást. Állást foglalt amellett, hogy az engedélyezési eljárást – a ta-

fohatosagok, tanacsok, intezmények stb. figyelmét fel kell hívni arra, hogy orszagos terjesztésre szánt műveiket hivatásos kiadók útján jelentessek meg, csak színvonalas, társadalmilag szükséges művek megjelentetését támogassák. A Kiadói Főigazgatóság szervezetében és létszámában meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy sajtoigazgatási jogkorében érdemben gyakorolhassa az ideológiai és szakmai kontrollt.

5. A könyvkiadásban–konyvterjesztesben alkalmazott kozgazdasági szabalyozókat úgy kell módosítani, hogy ezek rendszere a kulturális erdekek elsobbségét szolgalja, s a pozitív tendenciák kibontakoztatasára osztonozzon. A konyvtárakat lényegében valtozatlan szinten kell tartani, ezért az allami tamogatas osszegét évrol évre oly mértekben kell novelni, hogy az ne csak a novekvo koltségeket fedezze, hanem nyujtson gazdasági lehetőséget a kulturalis színvonal emelésére, a művelődéspolitikailag szükséges arányváltoztatásokra

Tekintettel arra, hogy a konyvkészletek 1969–1970-ben mélypontra kerultek, feltoltésükhoz megfelelo forgóalap-juttatás szükséges. A konyvforgalom eloirányzott fejlesztésének alapfeltétele a készletek forgalommal arányos novelése, ezért biztosítani kell, hogy a fejlesztési alap nyújtson fedezetet a novekedés finanszírozásához.

A konyvesboltok számát novelni kell, gondoskodni kell arról, hogy az uj lakótelepeken konyvesboltok létesuljenek a fővárosban és vidéken egyarant. Minthogy a szakmának a beruházásokhoz szükséges saját pénzforrása nincsen, végre kell hajtani a Politikai Bizottság 1960-ban hozott határozatát a halozatfejlesztés állami tamogatásáról.

6. Kovetkezetesen végre kell hajtani a konyvnyomtatási kapacitás fejlesztése tárgyában hozott párt- és állami határozatokat. A nyomdai ár- és jovedelemszabályozási rendszert úgy kell módosítani, hogy az ne a kulturális érdekek

karékosságon kívul – úgy kell szabályozni, hogy az eddiginel jobban biztositsa a part és allam sajtopolitikai elveinek ervenyesuleset, a kozponti iranyito szervek ellenorzesi lehetoseget, ugyan akkor jelentosen fokozni kell az engedelyezesre jogosult helyi szervek, tanacsok, intezmenyek ideologiai, politikai es kulturpolitikai felelosseget Az Agitacios es Propaganda Bizottsag felhivta az illetekes partszervek figyelmet ezek megfelelo ellenorzesere „Segitsek elo, hogy csak indokoltan, tenyleges igenyek alapjan jelenhessenek meg kiadvanyok "

A helyzet idoleges javulasa utan a kesobbiekben meg tovabb romlott az arany a hivatasos kiadok es az egyeb kiadvanyok kozott A nepi ellenorok 1977 januarjaban vegzett vizsgalatai szerint evrol evre 15–20 szazalekkal novekszik a *nem* hivatasos kiadok altal megjelentetett konyvek szama A novekedes uteme 3–5 szorose az egesz magyar konyvkiadás novekedesi utemenek Jol erzekeltetik ezt a szamok az 1975-ben kiadott osszesen 7730-fele konyvnek tobb mint fele nem hivatasos kiadok gondozasaban jelent meg, peldanyszamuk viszont az egesz konyvkiadas peldanyszamanak 14 6 szazalekat jelentette (Forrás· Népszabadság, 1976 januar 6) A fentebbi adatokat bizonyos mertekig magyarazza a helytorteneti, uzemtorteneti kutatomunka jelentos fellendulese az utobbi evekben, valamint az „evfordulos" kiadvanyok szamanak szaporodasa Ezek kozott szamos ertekes munka latott napvilagot, de az is vitathatatlan, hogy a pazarlas nem csokkent ezen a teren sok esetben pedig az Agitacios es Propaganda Bizottság allasfoglalasaban rogzitett igenyeknek sem felelnek meg egyes kiadvanyok

ellenében hasson. A kis és közép példányszámú könyvek előállításához szükséges nyomdakapacitás és a gyors utánnyomások biztosítására létre kell hozni a könyvkiadás saját nyomdai bázisát.

7. Haladéktalanul meg kell kezdeni a könyvszakma káderfejlesztési tervének kidolgozását. Fokozott figyelmet kell fordítani a könyvkiadóknál dolgozó szerkesztők politikai-ideológiai képzésére és továbbképzésére.

IV

Az Agitációs és Propaganda Bizottság megtárgyalta a Művelődésügyi Minisztérium jelentését a könyvkiadás helyzetéről és azt a további munka alapjául elfogadta. Felhívja a Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály figyelmét, hogy a Politikai Bizottság elé rövidebb terjedelmű, döntésre alkalmas összegezést terjesszen.[4] Az átdolgozás során két fő kérdés kerüljön középpontba: a könyvkiadás ideológiai-politikai problémái és gazdasági helyzete. A további munkában az osztály az alábbi szempontokat vegye figyelembe:

A könyvkiadás ideológiai, politikai színvonalának emelése érdekében:

Fokozni kell a Kiadói Főigazgatóság, mint felügyeleti hatóság ellenőrző munkáját, valamint a szakszervezetek, művészeti szövetségek konzultatív részvételét a társadalmi igények megfogalmazásában és közvetítésében. A Kiadói Főigazgatóság következetesebben valósítsa meg felügyeleti jogkörében a politikai kontrollálás és ideológiai orientálás szerepét. Érvényt kell szerezni annak, hogy a Kiadói Főigazgatóság koordinálja valamennyi kiadó tevékenységét.

Erősíteni kell a könyvkiadók alkotóműhely jellegét: szükség esetén a műszám mennyiségének csökkentése révén is biztosítani kell a minőség növelését, a kulturális, politikai szempontból fontos művek példányszámának emelését.

A könyvkiadók ne kiszolgáló vállalatok legyenek, hanem a kulturális élet szervezői és befolyásolói is (megrendelések, pályázatok stb.). Szükséges a lektori munka javítása.

Kulturális, politikai érdekeinket abban is érvényre kell juttatni, hogy a könyvkiadásban, könyvterjesztésben kapjanak maximális támogatást (nagyobb példányszám, tömegkönyv-formák, kiemelt propaganda stb.) a szocialista eszmeiségű művek.

Ha szükséges, adminisztratív eszközökkel is biztosítani kell a gyakorlati érvényesülését azoknak a korábbi rendelkezéseknek, amelyek meghatározták a kiadók profilját.

[4] Az 1. számú jegyzetben foglaltakra történik itt utalás.

Az előterjesztésnek érintenie kell a szomszédos szocialista országok magyar nyelvű könyvkiadását, valamint a nem könyvkiadók által megjelentetett kiadványok kérdéseit is.

Az előterjesztés foglalkozzék a könyvszakma káderfejlesztési problémáival, a lektorutánpótlás kérdéseivel is.

A könyvkiadás terén is biztosítani kell, hogy az új gazdaságirányítási rendszerben a kultúra nem válhat áruvá. Ennek érdekében:

A KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya és Agitációs és Propaganda Osztálya a Gazdaságpolitikai Osztály segítségével vizsgálja meg, hogy a gazdaságirányítási reform, a gazdálkodás szabályozó rendszere hogyan hat a könyvkiadásra és könyvterjesztésre.

Hangsúlyozottabban szerepeljenek az előterjesztésben a könyvkiadás olyan funkcionális problémái, amelyek a kommercializálódás irányában hatnak és akadályozzák a kulturális szempontok elsőbbségének biztosítását (a dotáció és a különböző címeken történő költségvetési befizetések aránytalansága, a nyomdai kötött és szabad áraknak a tervezett céloktól eltérő hatása).

Szükségtelen minden olyan művet, amelyet folyóiratok közölnek, könyv alakban is megjelentetni, s ezzel terhelni a nyomdai kapacitást.

Kis példányszámú (tudományos) műveket célszerű modern sokszorosítási eljárásokkal készíteni. Biztosítani kell, hogy az ilyen formában megjelent műveket is jegyezzék a hazai és nemzetközi tudományos életben. Indokolt esetben a honorárium mértéke egyezzen meg a nyomdai technikával kiadott művekével.

A KB Agitációs és Propaganda Osztálya és Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya vizsgálják meg a könyvkiadás számára saját nyomdai bázis megteremtésének lehetőségét. A javaslatot május végéig terjesszék elő az Agitációs és Propaganda Bizottságnak.

43

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ IPARI KAPACITÁSOK KIHASZNÁLÁSÁNAK JAVÍTÁSÁRÓL

(1972. MÁJUS 16.)

1. Társadalmi-gazdasági fejlődésünk eredménye, hogy biztosítottuk a teljes foglalkoztatottságot, és az iparilag elmaradott területek munkaerő-feleslege számára megfelelő munkaalkalmat teremtettünk. Jelentősebb foglalkoztatási gondokkal a jövőben sem kell számolnunk. A munkahelyek száma ma már meghaladja a rendelkezésre álló munkaerőforrást, s mindinkább jellemzővé válik a munkaerőhiány, amely az iparban kapacitás-kihasználatlanságot okoz.

A munkahelyek számának növelése fokozná az ipari kapacitás-kihasználatlanság mértékét, illetve munkaerőt vonna el a szolgáltató ágazatok fejlesztésétől és nehezítené az iparon kívüli területeken a munkaidő-csökkentést. Ezért követelmény, hogy gyorsuljon meg a munkaerőnek a korszerű, hatékony gépi munkahelyekre történő áramlása, növekedjen a közvetlen termelőfolyamatokon és a gépi munkahelyeken dolgozók aránya, csupán egyműszakos üzemeltetésre új, korszerű termelőkapacitások ne létesüljenek, s ezáltal a teljes foglalkoztatottságot magasabb gazdasági hatékonyság mellett érvényesítsük.

2. A gazdasági fejlődés érdekében fokozottabban érvényt kell szerezni annak a gazdaságpolitikai követelménynek, hogy a népgazdaság kiegyensúlyozott fejlődéséhez a munkaerő és a termelő berendezések összehangolt hasznosítása szükséges. A gazdasági és politikai munkában elő kell segíteni, hogy a korszerű, gazdaságosan termelő kapacitások tartalékai – az ágazati sajátosságok figyelembevételével – fokozatosan hasznosításra kerüljenek és hatékonyabb eszközgazdálkodással pótlólagos erőforrások szabaduljanak fel.

Fel kell lépni az olyan törekvésekkel szemben, amelyek a műszakszám csökkentését, vagy az egyműszakos termelést szorgalmazzák ott is, ahol gazdaságilag az nem indokolt, és ellentétes érdekeinkkel, lehetőségeinkkel.

3. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a termelő kapacitások jobb kihasználása érdekében a kormány intézkedéseket tegyen az állami irányító munka színvonalának emelésére az alábbi területeken:

– a tervező szervek a népgazdasági fejlesztési tervek készítésénél a munkaerőforrásokat jobban hangolják össze a rendelkezésre álló és az újonnan létrehozott kapacitások kihasználásának követelményeivel;

– a területi tervezés a még jelentkező munkaerő-tartalékok foglalkoztatását elsősorban ne új ipartelepítéssel, hanem a meglevő korszerű termelő kapacitások jobb kihasználása révén biztosítsa. A tanácsok időszakonként vizsgálják felül a munkaerőhelyzetet, a munkaerőmérlegeket. Az újonnan munkába lépőket oda kell irányítani, ahol a gazdaságos termelés feltételei adottak és kihasználatlan korszerű kapacitások állnak rendelkezésre:

– az ágazati minisztériumok az irányításuk alá tartozó vállalatok számára határozzanak meg konkrét, az ágazati sajátosságoknak megfelelő követelményeket az optimális kapacitáskihasználás fokozatos elérésére;

– a gazdaságosan termelő vállalatok számára a termelő kapacitások modernizálása és a munkaerő nagyobb mértékű felszabadítása érdekében lehetővé kell tenni a fejlesztési alapok gyorsabb bővítését;

– meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy különösen az ipari centrumokban milyen mértékben lehetséges növelni a több műszakos munkarend bevezetését bérügyi intézkedésekkel, lakás, bölcsődei, óvodai ellátás, valamint a közlekedés fejlesztésével. A lakásépítésben és elosztásban célszerű a hatékonyan termelő vállalatok szerepét növelni;

– a műszaki fejlődéssel összhangban gyorsítani kell és tervszerűbbé kell tenni a szakmunkás-továbbképzést, szélesebb körben kell felhasználni a felnőttek szakmunkásképzését az egyes területeken tapasztalható szakmunkáshiány pótlására;

– a közgazdasági szabályozókat a lehetőségeknek megfelelően az V. ötéves terv időszakára olyan irányba kell továbbfejleszteni, hogy azok jobban segítsék elő a korszerű és gazdaságos kapacitások kihasználását;

– a vállalatoknak a munka- és üzemszervezés javítása érdekében indított mozgalomban kiemelten kell kezelni a gazdaságos és korszerű kapacitások jobb kihasználását, a II., illetve III. műszakban történő foglalkoztatás bővítését. A vállalatok az üzem- és munkaszervezés javításával, valamint a gazdaságtalan termelés visszaszorításával összhangban dolgozzanak ki programot a kapacitások jobb kihasználására;

– a Központi Statisztikai Hivatal az ágazati minisztériumok bevonásával alakítsa ki a kapacitások kihasználása országos megfigyelésének rendszerét, és ennek alapján végzett vizsgálatokról időszakonként tegyen jelentést a kormánynak.

4. A Politikai Bizottság felhívja a pártszervezeteket és a szakszervezeteket, hogy támogassák a termelő kapacitások jobb kihasználására vonatkozó javaslatok kidolgozását és azok végrehajtását. A vállalati pártbizottságok és szakszervezeti bizottságok a gazdasági vezetéssel közösen vizsgálják meg a műszakszám növelésének szükségességét és lehetőségét. Azoknál a vállalatoknál, ahol indokolt és lehetséges a műszakszám növelése, nagy gondot kell fordítani az

intézkedések politikai előkészítésére, az anyagi osztonzés megfelelő kimunkálására, hogy a dolgozók megértsek és tamogassák a műszakszam noveléset.

5. A tudományos és propaganda tevékenységben visszatérően foglalkozni kell a korszerű és hatékony kapacitások jobb kihasználásának lehetőségeivel, az eredmények szeles korű megismertetésével és a fogyatékosságok feltárásával. Ily modon is ra kell irányítani a figyelmet a termeloberendezések kihasználasának népgazdasagi jelentőségére.[1]

44

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MAGYAR TELEVÍZIÓ MUNKÁJÁRÓL[1a]

(1972 JUNIUS 6)

I

A Magyar Radio es Televizio Elnokségének jelentése a hazai televiziozas szamottevo fejlodeserol szamol be. 1966-ban – amikor a Politikai Bizottság ki-

[1] A KNEB eloterjesztese alapjan foglalkozott a 2013/1972 (VI 21) Mt h szamu hatarozat a nagyuzemi ipari termelokapacitasok kihasznalasaval kapcsolatos feladatokkal (Hatarozatok Tara Gyujtemeny 295–296 old) A Minisztertanacs a KNEB eloterjeszteset tudomasul vette, meg allapitotta, hogy a gazdalkodo egysegek a 2013/1972 szamu hatarozatnak csak reszben tettek ele get Figyelemmel kell kiserni a termeloberendezesek kapacitasanak kihasznalasat Ezert *a)* a 2013/1972-es hatarozat kiterjed a kivitelezo epitoipari agazatra is, *b)* ahol az agazati miniszterek nem intezkedtek, irjak elo hogy a gazdalkodo egysegek eves es kozeptavu terveikben rogzitsek kulonosen korszeru, nagy erteku es ujonnan beszerzett berendezesek, gepek kapacitasanak novelesevel kapcsolatos celjaikat (a gazdasagi munka hatekonysaga emelesevel es a szervezesi munka javitasaval osszhangban), *c)* az agazati miniszterek utasitsak a vallalatokat, hogy a 2013/1972 es hatarozat 3/*a* pontja ertelmeben vizsgaljak meg, hogy a termeles novelese nem biztositható e uj beruhazasok nelkul, a meglevo kapacitasok jobb kihasznalasaval, *d)* 1974-tol a felugyeleti szervek (az uzem- es munkaszervezesi tevekenyseg ertekelese soran) a kapacitasfokozas kihasznala sara tett intezkedesekrol is szamoltassak be a vallalatokat, *e)* a KSH felmeresebe bevonando egysegek koret agazati elv szerint, felugyeleti hovatartozastol fuggetlenul kell meghatarozni, *f)* a teljesitett geporak es veszteseg idok nyilvantartasat szakmankent egysegesse kell tenni Erre irany elveket kell kidolgozni

[1/a] Az Agitacios es Propaganda Bizottsag a Magyar Radio es Televizio Elnokségenek jelentese alapjan alakitotta ki allasfoglalasat

jelölte a Magyar Televízió fejlesztésének irányát[2] – a műsorrendszer még kialakulóban volt, s az egymillió előfizető kétharmada a városi, egyharmada a falusi lakosságból tevődött össze.

1972-ben az 1. műsor politikai, kulturális, közművelődési műsorkínálata a korábbinál szélesebb körű és színvonalasabb. Működik a kísérleti (2.) műsor, és mindkét műsorban színes adások is vannak. Az előfizetők száma – több mint kétmillió – országosan megkétszereződött, a községekben háromszorosára nőtt. A tv munkája a műsorpolitikai célkitűzések szellemében fejlődött.

Napjainkban a fő kérdés: a politikai és kulturális nevelőmunka eszmei tartalmának, hatékonyságának növelése abból a célból, hogy a televízió minél nagyobb segítséget tudjon nyújtani a X. pártkongresszus határozatának végrehajtásához.

A POLITIKAI MŰSOROKRÓL

A Magyar Rádió és Televízió Elnöksége a politikai munka meghatározásánál a X. kongresszus helyzetelemzéséből indult ki. Feladatának mindenekelőtt a szocialista szemlélet formálását, a politikai aktivitás erősítését, a szocialista életforma népszerűsítését tekinti.

1. A politikai aktivitás növelésének egyik legfontosabb feltétele az átfogó, megbízható, gyors és pártos tájékoztatás. A tv-híradó reformja, az „A hét" című műsor létrehozása, a széles gazdasági, tudományos, művészeti tájékoztató műsorrendszer mind ezt a célt szolgálja. A hatékonyságot még csökkenti egyes kommentárok alacsony színvonala, a riporteri felületesség, az általtudományos okoskodás, a bonyolult vagy magyartalan fogalmazás. Néha előfordul – és presztízsveszteséget okoz –, hogy széles tömegeket érdeklő eseményekről nem tájékoztatunk idejében.

2. Nagy visszhangot váltottak ki a tv fórumai. Biztosítani kell továbbra is, hogy a nézők a kérdéseikre első kézből kapjanak választ. Ez az ellenséges propaganda elszigetelésének is a hatékonyabb módja.

3. A műsorok közelebb jutottak a lakosság különböző rétegeihez, gondjaihoz (pl. nőkhöz, nyugdíjasokhoz, fiatalokhoz). Nem kerülik el életünk konfliktusait, ugyanakkor kevesebb a szélsőséges ábrázolás. Nagyobb figyelmet fordítanak eredményeink bemutatására, s ezzel hozzájárulnak – bár egyelőre még nem a kellő mértékben – a közösen elért sikerek fölötti öröm, lelkesedés növeléséhez.

4. Szocialista fejlődésünk alapvető feltétele: a munkásosztály politikai, gazdasági és kulturális aktivitásának erősödése. A társadalmi osztályok és rétegek helyzetét, fontosságát szem előtt tartva különösen a munkáséletteI és a fiata-

[2] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1963–1966. Kossuth Könyvkiadó, 1974. Második, bővített kiadás. 292–299. old.

lokkal foglalkozó műsorokat kell fejleszteni. Néhány új vállalkozás jelzi e törekvések irányát.

Belpolitikai életünkben továbbra is a gazdasági építés tennivalói állnak az első helyen. A televízió ismerteti népgazdaságunk eredményeit, építő munkánk sikereit. A nehézségekről tárgyilagosan szól, tájékoztat azokról az intézkedésekről, amelyekkel a nehézségeket le akarjuk küzdeni.

5. A fiatalok nagy tömegei nézik a műsort, és vannak milliókat mozgató, befolyásoló ifjúsági akciók. Ennek ellenére a fiatalokra gyakorolt hatás még nem kielégítő. A televízió saját gyengeségein túl az is nehézséget jelent, hogy egyes fiatalok megjelenése (riportokban, tv-játékokban), még inkább egyes fiatal rétegek szórakozási szokásai a felnőtt nézők egy részét irritálják. Nem kielégítőek a szerkesztőség kapcsolatai a fiatal nézőkkel. Közös összefogással és a legjobb erők mozgósításával változtatni kell ezen.

6. A politikai műsorok sokféle módon fejlesztik a nézőkben a szocialista hazafiság érzését (hagyományaink, nagyjaink, hazai tájaink, nemzeti kultúránk kincseinek folyamatos bemutatása). A hazafiságtól elválaszthatatlan a haladás, a nemzetköziség gondolata. A nacionalizmus maradványainak és egyes új jelenségeinek leküzdését az egészséges társadalmi gyakorlattal párhuzamosan végzett, hosszú időre szóló feladatnak kell tekinteni.

Javult, szélesedett a Szovjetunióról és a többi szocialista országról szóló tájékoztatás, de még ezzel együtt sem elégíti ki a nézők sokoldalú érdeklődését. A jövőben több utazó szerkesztő-forgatócsoportot szükséges munkába állítani, ezeknek mindenekelőtt a szocialista országok népeinek életét, alkotómunkáját kell jobban bemutatniuk. Növelni kell a baráti országokkal közösen készülő műsorvállalkozások számát.

7. A portréműsorokban, a dokumentumfilmekben, a vitaműsorokban és a művészi műsorok egész sorában törekvés tapasztalható a szocialista erkölcs, a kommunista magatartás jó példáinak terjesztésére. A televíziónak még inkább hozzá kell járulnia a munka, a politikai aktivitás, a műveltség megbecsülésének a biztosításához. A pozitív értékek bemutatása mellett hatékonyabb módszerekkel kell fellépnie a kispolgári és más egészségtelen jelenségekkel szemben (pl. harácsolás, közömbösség, szabadosság).

8. Az ismeretterjesztő műsorok hozzájárulnak a pártoktatáshoz, népszerűsítik a marxista szellemű társadalomtudományok klasszikus és új eredményeit. A történelmi, közgazdasági, jogi műsorok színvonala emelkedett. Az Iskolatelevízió műsorai a tanulók világnézeti nevelését is célozzák. Az ismeretterjesztő műsorok rendszerét differenciálták, több olyan műsort indítottak, amely a kevésbé iskolázott rétegek igényeit jobban figyelembe veszi.

A televízió, mint politikai intézmény egyben hatalmi eszköz. A politikai, ideológiai munkával szemben támasztott követelmények közvetve – megfelelő áttételekkel – meghatározók a művészi, szórakoztató műsorokra is. Ugyanakkor szem előtt kell tartani a művészetek sajátos törvényszerűségeit, úgyszintén a játék, a pihenés, a kikapcsolódás nélkülözhetetlen szerepét is. A művészi törekvések és az alkotók egyes csoportjai, valamint a művészi műsorok és a közönség egyes rétegeinek igényei között különbségek, ellentmondások vannak. A művészi szórakoztató műsorok szerkesztőségeiben előforduló eszmei és ízlésbeli hibák, hiányosságok mellett ezek a különböző tényezők idézik elő hol az arisztokratizmus, hol pedig az igénytelenség jelentkezését. A X. pártkongresszus határozatának kulturális fejezete erőteljesen felhívta a figyelmet mindenekelőtt a szórakoztató műsoroknál tapasztalható problémák megoldására. Azóta gondosabb válogatásban és arányosabb elosztásban kerülnek képernyőre a krimik és kalandsorozatok. Növekedett a sportműsorok és a különböző, részben ismeretterjesztő játékok száma, amelyek kiszorítják az adásból a gyengébb vagy nem tévébe való produkciókat. Ezekkel az intézkedésekkel megtörténtek az első lépések a határozat végrehajtásához.

Most a legfontosabb azoknak a műsorforrásoknak a fejlesztése, amelyek színvonalas szórakoztató és művészi produkciókkal tudják kielégíteni a sokféle és magas igényt.

Az alkotóműhelyek tevékenysége az elmúlt két évben javult. Jelentősen növekedett a saját produkciók s ezen belül az eszmeileg és művészileg értékes alkotások száma.

A zenei sorozatok közül európai visszhangot váltott ki az Interfórum-akció, a szocialista országok fiatal előadóművészeinek a bemutatása. Több játéksorozat vívott ki népszerűséget.

A művészetek népszerűsítésében is haladás tapasztalható. Az elmúlt évben 201 nem saját gyártású játékfilmet és 75 kisjátékfilmet mutatott be a televízió. Ezek között több volt az értékes alkotás, és sikerült a giccses produkciók számát valamelyest csökkenteni.

Jók a műsorszerkesztőség kapcsolatai a színházakkal. Évente 35–40 előadás közvetítésére kerül sor, ezek a színházi estek továbbra is a közönség legkedveltebb szórakozásai közé tartoznak. Műsoron szerepelnek zenei életünk kiemelkedő eseményei is.

Egyre következetesebben valósul meg az a követelmény, hogy a tájékoztató műsorok elsősorban a szocialista és realista művészeti törekvéseket népszerűsítsék. A televízió művészeti és irodalmi kritikai tevékenységének kialakításában – néhány próbálkozás mellett – egyelőre csupán az előkészítő szakaszról beszélhetünk.

Jelenleg az összműsor 27 százaléka politikai és tájékoztató adás, 55 százalék körüli a művészi, szórakoztató műsorok aránya, a pedagógiai, ismeretterjesztő és oktató műsor az adásidő 18 százalékát teszi ki.

Nagy figyelmet fordítanak az úgynevezett csúcsidők szerkesztésére, hétköznapokon a 19.30 és 21.30 közötti időszakra, az ünnepnapi, a szombati és vasárnapi műsorokra. Az erőfeszítések ellenére még előfordul, hogy kiemelkedő értékek nem kapják meg a legjobb helyet a műsorban, máskor pedig gyenge vagy oda nem illő produkciók kerülnek meg nem érdemelt helyre.

Elindult a televízió kísérleti (2.) műsora. Egyelőre hetenként kétszer jelentkezik. Előrehaladtak a színes technika alkalmazásának a kísérletei. A technikai feltételek lehetővé tették, hogy mind az 1., mind a 2. műsor keretében színes adásokat közvetíthessenek.

A VEZETŐI, A SZERVEZŐ TEVÉKENYSÉGRŐL ÉS A MUNKAKÖRÜLMÉNYEKRŐL

Az elmúlt időszakban fontos feladat volt a vezetés színvonalának emelése, a kádermunka javítása. Új szerkesztőségek létrehozásával sikerült jobban megosztani a munkát, és a vezetésbe friss erőket is bevontak. Most a vezetés legfontosabb feladata a műsor- és munkafegyelem erősítése, az alkotói kedv fokozása.

Helyes és eredményes törekvés mindazoknak a pártmunkásoknak, íróknak, tudósoknak, művészeknek a tv köré tömörítése, akiknek a tanácsaira, javaslataira és közreműködésére szükség van. A műsorok rendszeres értékelésébe ebből a körből szakembereket vontak be. Létrehozták a Televízió Művészeti Tanácsát.

Ez év végén a Televízió, a korábbi határozat szerint, megkapta a Technika Házát, s így megfelelően el tudja helyezni szerkesztőségeit, a legszükségesebb stúdiókat, próbatermeket, műszaki munkahelyiségeket, vágószobákat stb.

A televíziózást a szomszédos országokban is rendkívül dinamikusan fejlesztik. Az MRT Elnökségének igyekezete arra irányul, hogy televíziónk megtartsa szerény, de nemzetközileg is elismert helyét; ennek érdekében folyamatosan tovább gondoskodik a televíziózás tervszerű fejlesztéséről.

II

Az Agitációs és Propaganda Bizottság megállapítja: A Magyar Televízió munkája a Politikai Bizottság 1966. évi határozatának szellemében fejlődött; a határozatot alapjaiban végrehajtották. Az elmúlt hat évben a televízió széles kör-

ben elterjedt hazánkban, a politikai nevelőmunka és a kulturális élet jelentős tényezőjévé vált.

A X. pártkongresszus óta eltelt időszakban a televízió politikai és kulturális műsorai mind eszmei-politikai tartalmukban, mind művészi színvonalukban észrevehetően javultak. A televízió eredményesen működött közre a kongresszus határozatának ismertetésében és a végrehajtásra való mozgósításban.

A jelentős eredmények elismerése mellett a televízió munkájának továbbfejlesztése érdekében az Agitációs és Propaganda Bizottság a következőkre hívja fel a Magyar Rádió és Televízió Elnökségének és pártbizottságának figyelmét:

A politikai műsorokban a televízió még fokozottabban igazodjék a párt és a kormány politikájához. Műfaji sajátosságainak megfelelően ismertesse és magyarázza a fontosabb határozatokat, kísérje figyelemmel azok végrehajtását, számoljon be az eredményekről, segítsen az akadályok leküzdésében. Mindezzel erősítse a bizalmat a párt és a kormány politikája iránt.

A televízió javítsa tovább gazdaságpolitikai műsorait. A napi gazdasági kérdésekről készült riportokban, műsorokban határozottabban képviselje a párt állásfoglalásait, a közlés mellett erőteljesebben kommentáljon, orientáljon.[3] A differenciált anyagi ösztönzés propagálása mellett vállaljon nagyobb szerepet az erkölcsi ösztönzés, a társadalmi elismerés helyes formáinak kialakításában. A televízió ne adjon teret a párt és a kormány beruházási politikájával ellentétes törekvéseknek, igényeknek.

A jövőben alapvetően a politikai szükséglet döntse el a jelenleg is jól funkcionáló „tv-fórum" megrendezésének időpontját, témáját és a résztvevők összetételét. Minden egyes „tv-fórum" előtt meg kell tervezni, hogy az adással milyen főbb politikai célokat akarnak elérni. Más jelentősebb műsorok tervezéséről is előre gondoskodjanak.

Fokozott mértékben kell kihasználni a televízió lehetőségeit a fiatalok politikai, világnézeti, erkölcsi, esztétikai nevelésére. Gazdagítsák az ifjúsági műsorokat a KISZ, az Úttörő Szövetség és egyéb szervek ifjúsági rendezvényeivel, a tudományos ismeretterjesztő és a nevelő jellegű, ugyanakkor szórakoztató, figyelmet felkeltő filmek számának növelésével. A fiatalokkal foglalkozó, jelenleg is meglevő egyes műsorokban (pl. a „Radar"-ban) bátrabban és egyértelműbben foglaljanak állást sajátos problémáikban, közösségi életük fontos, aktuális kérdéseiben.[4]

[3] Az MSZMP XI. kongresszusa óta a tv politikai műsorainak gerincét a gazdaságpolitikai tematika képezi. Ennek aránya az összadásokon belül nehezen mutatható ki, mert a belpolitikai műsorok is jelentős mértékben gazdasági tartalmúak.

[4] A fiatalok politikai, világnézeti, erkölcsi és esztétikai nevelése érdekében több új műsorsorozat indult. Ilyen pl.: az Iskolatelevízió „Világnézetünk" és „Filmesztétika" sorozata és számos irodalmi és történelmi témájú adás. Új gyermekműsor sorozatok indultak, amelyek a művészeti-világnézeti nevelést segítik elő. Ilyenek: „Fabula", „Papírsárkány", „Cimbora", „Tizen

A televízió a jövőben foglalkozzon intenzívebben a család szerepével, tegyen többet a gyermekkultusz ápolásáért, az anyák megbecsüléséért.

A televízió helyezzen a továbbiakban még nagyobb súlyt a szocialista életforma népszerűsítésére. A műsorok adjanak pozitív útbaigazítást az embereknek: hogyan élhetnek szocialista módon.[5] Ezzel kapcsolatban használják ki jobban a televízió sajátos előnyeit, növeljék az életből vett műsorok arányát az előadásos formák rovására (pl. a szocialista demokráciáról szóló előadás helyett adjanak tényszerű, élő dokumentumanyagot stb.).

A televízió naponta milliós tömegek gondolkodását és szemléletét alakítja. Ez fokozott felelősséget ró a műsorszerkesztőkre. A televízió a céljainkkal egyező, eszméinknek megfelelő, főként szocialista tartalmú művészeti és szórakoztató alkotások bemutatását támogassa. A nem saját gyártású játékfilmek vásárlásánál és cseréjénél jobban tekintettel kell lenni a politikai és a művészeti tartalomra. A kapitalista országokból beszerzett filmek esetében ajánlatos előzetes konzultációt folytatni az ottani kommunista pártokkal.

A televízióra alkalmazott irodalmi művek olvasottsága ugrásszerűen megnőtt. Ezért csak az eszmei, művészi szempontból értékes, progresszív irányzatú, s mindenekelőtt a szocialista tendenciákat erősítő művészi alkotásokat népszerűsítsék.

A szocialista eszmeiségű művészi alkotások (színdarabok, filmek, könyvek) erőteljesebb támogatása érdekében folytasson a televízió intenzívebb propagandát. Ehhez hosszabb távra kapja meg a könyvkiadás, a színházak programját, és ezek alapján előzetesen népszerűsítse a legértékesebb produkciókat.[6] Használja fel hatékonyabban saját műsorainak propagálására a *Rádió és Televízió Újság*ot.

A művészeti élet marxista befolyásolásának, a nézők ízlésnevelésének segítésére a televízió alakítsa ki önálló kulturális kritikai fórumát. Az Agitációs és Propaganda Bizottság ajánlja az MRT Elnökségének, hogy tehetséges, marxista fiatalok köréből kezdje meg a kritikusi gárda kinevelését.

Túliak Társasága". Évente készülnek történelmi és mai tematikájú gyermekfilmsorozatok. Az ifjúság körében elsősorban a KISZ-szel együtt szervezett társadalmi akciók, a „Ki mit tud?", a „Ki minek mestere?", a „Mozdulj!" váltottak ki nagy érdeklődést.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása óta jelentős előrelépés történt a felnőttoktatás és ismeretterjesztés területén. (Mindenki Iskolája, a tv szabadegyeteme.)

[5] Az „Állásfoglalás" megszületése óta ezen a területen is jelentős előrelépés történt. Gyakoribbak a munkásportrék, a szocialista brigádok, a gondolkodva dolgozó, alkotó emberekről készített műsorok. („Suga Juli és a többiek", „Kertészeti brigád", „Felnőtt korban", „Hétvégén a hétköznapokról".) Ide sorolhatók azok a portréműsorok is, amelyek kiváló politikusokat, művészeket, tudósokat mutatnak be.

[6] A tv illetékes részlege a Könyvkiadók Egyesülésével és a Kulturális Minisztériummal egyetértésben alakítja ki kulturális propagandáját. Ezen a területen továbbfejlődést ígér az, hogy 1977 októberében indul a Magyar Televízió Kulturális Magazinja.

A szórakoztatást szolgáló különböző vetélkedőkben, az oktatómunkát segítő és más adásokban a lexikális ismeretek súlykolása helyett a gondolkodásra tanítás kerüljön előtérbe.

Emelni kell a riporteri munka színvonalát, mindenekelőtt tervszerűbb, tudatosabb előkészítéssel és megvalósítással, gazdagabb témaválasztással. A riporterek tevékenysége nem épülhet rögtönzésre, spontaneitásra, a riportokat a műsorszerkesztőnek tervszerűen kell előkészítenie. A riportkészítés során a közvetlenségre való törekvés ne csapjon át az öncélú bizalmaskodásba. A televízió vezetősége – ha szükséges, utasítás formájában is – szerezzen érvényt a műsormunkában előforduló bizalmaskodás megszüntetésének. Az MRT Elnöksége biztosítsa a riporterek és a szerkesztők állandó jellegű politikai és szakmai továbbképzését.

Mivel szabad idejének nagy részét nemcsak a felnőtt lakosság, hanem a fiatal nemzedék is a tv-készülék előtt tölti, a műsor összeállításánál az illetékesek ügyeljenek arra, hogy a csúcsidőben korhatár nélkül megtekinthető értékes produkciókat mutassanak be.

Tovább kell fejleszteni a televízió és a területi pártbizottságok, a társadalmi szervek között kialakuló egészséges kapcsolatokat. A televízió vezetői rendszeresen kérjék a területi pártszervezetek, a közművelődési szervek, a pedagógusok véleményét, tanácsát mind az egyes műsorokkal, mind az egész műsorpolitikával kapcsolatban.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság – az előterjesztéssel összhangban – nem tartja szükségesnek, hogy az 1. műsor óraszáma tovább emelkedjen, viszont megerősíti korábbi álláspontját: 1972-ben a 2. program harmadik adásnappal bővüljön, majd pedig 1973 folyamán induljon meg a rendszeres 2. program; a televízió rendszeres színes programokat is sugározzon mind az 1., mind a 2. adásban, kb. heti 10–15 órában.[7]

[7] A Televízió Elnöki Titkárságának információja szerint a 2. programra vonatkozó határozat a következő ütemben valósult meg, illetve valósul meg:

1972. november 7-től: három adásnap (kedd, szerda, péntek); 1973. november 7-től: négy adásnap (kedd, szerda, csütörtök, péntek); 1977. január 1-től pedig öt adásnapra kerül sor (kedd, szerda, csütörtök, péntek, szombat). Az összadásidő: az 1. műsorban az 1972. évi 169 969-ről, 1976-ra 184 491 műsorpercre (ebből színes 22 339, illetve 55 625 perc); a 2. műsorban 18 432-ről 34 739 percre emelkedett (ebből színes: 4837, illetve 9572 perc).

Jelentősen megnőtt 1972 óta az ún. „besugárzott" terület nagysága. Az 1. műsor 1972-ben az ország területének 81 százalékán, 1976-ban 91 százalékán volt fogható. Ugyanezek a mutatók a 2. műsornál: 1972: 13 százalék; 1976: 33 százalék. A „besugárzott" terület nagyságánál jellemzőbbek azok az adatok, amelyek az e területen élő lakosság lélekszámára vonatkoznak: 1972-ben az 1. műsort az ország lakosságának 85 százaléka, a 2. műsort a lakosság 30 százaléka foghatta. 1976-ban ugyanezek a mutatók: 93 százalék, illetve 46 százalék. 1976 őszén megkezdte munkáját a Magyar Televízió szegedi és pécsi körzeti stúdiója. Működésük révén nemcsak a környező megyék műsorellátottsága javul, hanem a központi stúdió részére készített műsoraik is élénkítik, színesítik majd a Magyar Televízió adásait. (A Televízió titkárságának tájékoztatása.)

Az Agitációs és Propaganda Bizottság felkéri a Magyar Rádió és Televízió Elnökségét, hogy legközelebb 1973 nyarán számoljon be az eszmei, politikai és kulturális munkáról, a televíziózás továbbfejlesztésének kérdéseiről.

45
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1972. JÚNIUS 14—15.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1972. június 14–15-én Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott.

A Központi Bizottság

– megvitatta és jóváhagyta Komócsin Zoltán elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját időszerű nemzetközi kérdésekről;

– megvitatta és elfogadta Aczél György elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól szóló jelentést.

Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Budapesti Pártbizottság titkárai, valamint a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára, a Fővárosi Tanács elnöke és a központi sajtó vezetői.

A második napirendi pont megtárgyalásán részt vett a Magyar Tudományos Akadémia elnöke és a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságának illetékes titkára is.

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzetet, pártunk és kormányunk külpolitikai tevékenységének időszerű kérdéseit, jóváhagyta a Központi Bizottság legutóbbi ülése óta tett lépéseket és megállapította:

A Szovjetunió, a szocialista országok egyeztetett, következetes külpolitikája

és egységes fellépése a nemzetközi helyzetben tapasztalható bizonyos enyhülés döntő tényezője. Az enyhülés folyamatának tartóssá tételét, elmélyítését, az eredményes nemzetközi tárgyalásokat szolgáló törekvések mind erőteljesebbé válnak. A nemzetközi biztonság megteremtésére irányuló erőfeszítések ma már egyre inkább cselekvő támogatásra találnak a népek, a haladó erők, valamint a tőkésországok azon politikusai részéről, akik készek elismerni a világ realitásait.

1. A Központi Bizottság nagyra értékeli és támogatja a Szovjetunió Kommunista Pártja XXIV. kongresszusán meghirdetett békeprogram eredményes megvalósítását. Kifejezi azt a meggyőződését, hogy a vitás nemzetközi kérdések megoldhatók tárgyalások útján, ha az imperialista hatalmak is a béke érdekeit részesítik előnyben a nemzetközi feszültséget és a háborús veszélyt növelő lépésekkel szemben.

A moszkvai szovjet–amerikai tárgyalások a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett éléséről vallott lenini tanítások gyakorlati alkalmazását példázzák. A megkötött egyezmények és az aláírt okmányok azt bizonyítják, hogy a tárgyalásos politika – az alapvető érdek- és nézetkülönbségek ellenére – alkalmas eszköz a feszültség csökkentésére.

A Szovjetunió állhatatos elvi magatartásának köszönhető, hogy sikerült megállapodni olyan bonyolult kérdésekben, mint a rakétaelhárító rendszerek és a hadászati támadó fegyverek gyártásának korlátozása, elősegítve ezzel a fegyverkezési hajsza megfékezését.

A kereskedelmi-gazdasági kapcsolatokról, a tudományos és műszaki együttműködésről és más fontos kérdésről folytatott tárgyalásokkal, a megkötött kétoldalú megállapodásokkal az ellentétes társadalmi rendszerű országok együttműködésének új lehetőségeit tárták fel az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján.

Pártunk és népünk üdvözli a Szovjetunió – ez alkalommal is hangsúlyozott – határozott állásfoglalását az Egyesült Államok délkelet-ázsiai agressziójával szemben. Teljesen egyetért azzal is, hogy Vietnam, Laosz és Kambodzsa népei igaz ügyének támogatása semmilyen vonatkozásban nem lehet alku tárgya.

A magyar kommunisták, hazánk dolgozó népe nagy figyelemmel kísérte és támogatja a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága és a szovjet kormány képviselőinek a szovjet–amerikai csúcstalálkozón tanúsított következetes osztályállásponttól áthatott magatartását. Ez alkalommal is kifejezésre jutott az a mély felelősségérzet, amellyel az SZKP és a szovjet kormány harcol a világ békéjéért, az emberiség biztonságáért. A tárgyalásokon elért eredmények jól szolgálják az egész szocialista közösség ügyét; jelentősen javítják a nemzetközi kommunista mozgalom, az összes imperialistaellenes erők küzdelmének feltételeit.

A Központi Bizottság meggyőződéssel vallja: az enyhülés biztató folyamata és az a tény, hogy a kapitalista országok mind jobban kénytelenek számolni a realitásokkal, nem homályosíthatja el, hogy az imperializmus természete, alapvető törekvései nem változtak. Napjainkban a nemzetközi imperializmus történelmi lehetőségei csökkentek. A szocializmus, a haladás és a béke erői bonyolult és nehéz körülmények között harcolnak. A nemzetközi életben továbbra is együtt van jelen a feszültség enyhülésének és az imperializmus agresszív törekvéseinek egymással ellentétes irányzata. A két irányzat küzdelme a nemzetközi osztályharc logikája, törvényei szerint fejlődik.

Pártunk és népünk tudatában van annak, hogy a világbéke megőrzésének a jövőben is legfőbb záloga a Szovjetunió, a szocialista közösség, a haladás erőinek szüntelen növekedése, valamennyi imperialistaellenes erő akcióegysége. A magunk részéről mindent megteszünk az egység erősítéséért.

2. A Központi Bizottság üdvözli a szovjet–nyugatnémet, valamint a lengyel–nyugatnémet szerződés ratifikálását, a Nyugat-Berlinről szóló négyoldalú megállapodás zárójegyzőkönyvének aláírását, valamint a Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság közötti általános közlekedési megállapodás megkötését.

Az egyezmények életbe lépése segíti az európai biztonság megszilárdítását. Elhárultak azok az akadályok, amelyeket egyes nyugati kormányok az összeurópai biztonsági értekezlet egybehívása és megtartása elé gördítettek. Örvendetes tény, hogy jelenleg valamennyi érdekelt kormány egyetért az értekezlet előkészítését szolgáló sokoldalú tanácskozás mielőbbi megkezdésével.

Az Európában most kibontakozó új szakaszban elengedhetetlen az életbe léptetett történelmi fontosságú szerződések és egyezmények következetes érvényre juttatása. A további előrehaladás megköveteli, hogy a Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság államközi kapcsolatai a nemzetközi jog, a teljes egyenlőség alapján rendeződjenek. Szükséges, hogy a két német államot egyidejűleg felvegyék az Egyesült Nemzetek Szervezetébe.

A Magyar Népköztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság kapcsolatait, külpolitikánk alapelveinek megfelelően, hazánk nemzeti érdekeit szolgálva, szövetségeseinkkel összhangban, a békés egymás mellett élés politikája alapján kívánjuk rendezni és fejleszteni.

Az európai enyhülés irányzatának erősítéséért folytatott harcunkban figyelembe vesszük, hogy a béke ellenségei nem teszik le a fegyvert. Szívósan akadályozni próbálják a megkötött egyezmények tartalmának és szellemének megvalósulását, a problémák megoldását szorgalmazó tárgyalásos politika térnyerését. Ezt a ratifikálással szemben folytatott kampányuk legutóbb is megmutatta. A reakciós erőket segíti a Német Demokratikus Köztársaság felvételének megakadályozása a Nemzetközi Egészségügyi Szervezetbe és egyenjogú

részvételének meghiúsítása a stockholmi nemzetközi környezetvédelmi értekezleten.

A Központi Bizottság határozottan elítéli az enyhülés ellenzőinek tevékenységét. Reményét és meggyőződését fejezi ki, hogy kontinensünkön fokozatosan kiépül a biztonság és a széles körű együttműködés rendszere. Ehhez már eddig is értékes hozzájárulást nyújtott az európai közvélemény és képviselőinek brüsszeli közgyűlése. Kívánatos, hogy Európa haladó társadalmi erői a jövőben még határozottabban tevékenykedjenek a földrész sorsának alakításában.

3. Délkelet-Ázsiában az Egyesült Államok, „vietnamizálási" politikájának teljes bukásától való félelmében, a Vietnami Demokratikus Köztársaság kikötőinek elaknásításával, városainak, falvainak, ipari és mezőgazdasági létesítményeinek rendszeres bombázásával az agresszió kiterjesztéséhez folyamodott. Barbár eszközökkel, tömeges megtorlásokkal akarja térdre kényszeríteni a vietnami népet. E kísérletei azonban – ugyanúgy, mint az eddigiek – sorra megtörnek a hazafias erők határozott ellenállásán, sikeres akcióin.

Ebben a helyzetben még inkább szükség van a szocialista országok fokozott mértékű és összehangolt erőfeszítéseire. A hősiesen harcoló vietnami nép, Indokína népei továbbra is támaszkodhatnak a Szovjetunió és a többi szocialista ország politikai, anyagi és katonai segítségére. Vietnami testvéreink a jövőben is számíthatnak a Magyar Népköztársaság támogatására.

A Központi Bizottság ismételten hangsúlyozza: pártunk és népünk teljes mértékben egyetért a Dél-vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormány hétpontos javaslatával és az 1972. február 2-i kiegészítő nyilatkozattal: az Egyesült Államoknak feltételek nélkül és azonnal be kell szüntetnie értelmetlen agressziós cselekményeit, meg kell határoznia saját hadserege és a csatlós alakulatok kivonásának pontos idejét, a térségben fel kell számolnia minden támaszpontot és meg kell szüntetnie a saigoni rezsim katonai támogatását. Követeljük, hogy az Egyesült Államok kormánya haladéktalanul folytassa a párizsi tárgyalásokat: tartsa tiszteletben a dél-vietnami nép önrendelkezési jogát a szuverenitás és a belügyekbe való be nem avatkozás elve alapján.

4. A Közel-Keleten a haladó rendszerű arab államok küzdenek az ENSZ Biztonsági Tanácsa által is elismert igazságos követeléseik teljesítéséért. Egyidejűleg erősítik gazdaságukat, védelmi képességüket, eredményesen munkálkodnak társadalmi fejlődésük időszerű feladatainak megoldásán. Fontos intézkedéseket tesznek országaik progresszív erőinek összefogására és mozgósítására, a demokratikus jogok és vívmányok bővítésére. Helyzetük megszilárdulása lehetővé teszi, hogy felszámolják az imperialista hatalmak gazdasági befolyását és érvényesítsék a természeti erőforrások, s bennük az olajkincsek feletti teljes nemzeti szuverenitást. Ilyen irányban tett újabb lépéseik, közöttük a

külföldi tőkeérdekeltségek államosítása, jogosak és törvényesek; közvetve szolgálják az egész arab nemzeti felszabadító mozgalom érdekeit is.

A haladó arab országok belső társadalmi, nemzeti törekvéseik és külpolitikai céljaik valóra váltását egységük és összefogásuk erősítésével, az imperialista hatalmak beavatkozásának elhárításával, a Szovjetunióval, a szocialista közösség országaival megvalósított szoros baráti együttműködéssel érhetik el.

A Magyar Népköztársaság továbbra is következetesen támogatja az arab népek harcát az izraeli agresszió következményeinek felszámolásáért, a palesztinai nép törvényes jogainak érvényesítéséért, a közel-keleti helyzet politikai rendezéséért.

5. A Központi Bizottság megállapítja: a nemzetközi politikai események egyre jobban bizonyítják a Szovjetunió és a szocialista országok – közöttük hazánk – külpolitikai vonalvezetésének helyességét. A számunkra kedvező folyamatok azonban nem ébreszthetnek illúziókat bennünk, mert az enyhüléssel szemben álló erők még jelentősek. Az előttünk levő nagy nemzetközi feladatok megkövetelik, hogy még következetesebben oldjuk meg a szocializmus építésének soron levő tennivalóit. A Szovjetunióval, a testvéri szocialista országokkal szoros szövetségben küzdünk az agressziók felszámolásáért, a békés egymás mellett élésre, a nemzetközi biztonság erősítésére irányuló politikánk érvényesüléséért.

II

A Központi Bizottság, a X. kongresszus határozatának megfelelően, megtárgyalta az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól szóló jelentést és megállapította:

1. Az állami oktatásban népünk a felszabadulás óta évszázados mulasztásokat pótló, történelmi jelentőségű eredményeket ért el. A volt uralkodó osztályok műveltségi monopóliumának felszámolásával, az oktatásügy demokratizálásával, tartalmának szocialista szellemiségével minőségileg új iskolarendszert teremtettünk. Mindez hozzájárult szocialista hazánk, társadalmi-gazdasági életünk fejlődéséhez, népünk alkotó energiájának kibontakozásához, társadalmunk tudati és kulturális fejlődéséhez.

Az állami oktatás az elmúlt negyedszázadban hazánk fejlődését 260 000 felsőfokon, 575 000 középfokon végzett szakember, 754 000 szakmunkás képzésével segítette. Az esti és a levelező oktatás százezrek számára nyitotta meg az utat a műveltség megszerzéséhez, munkájuk végzése mellett.

Az állami oktatás eredményei nemzetközi összehasonlításban is megállják helyüket. A fejlődés eredményeként ma már a megfelelő korosztály 60 száza-

léka óvodás, 90 százaléka elvégzi az általános iskolát, 70 százaléka középfokú, 7 százaléka felsőfokú tanulmányokat végez.

A szocialista köznevelés fejlesztésében kiemelkedő a pedagógusok szerepe. Áldozatos munkával, eredményesen oktatják és nevelik a felnövekvő nemzedéket, tanították és tanítják a felnőtteket, s tevékeny részesei a közéletnek. Pártunk, társadalmunk bizalommal van irántuk és épít munkájukra a jövő nagy feladatainak megoldásában is.

2. A Központi Bizottság értékelte az 1961. évi iskolareform megvalósítását.[1] Megállapította, hogy elsősorban az oktató munkában értünk el lényeges előrehaladást, növekedett az oktatás hatékonysága. A reform alapelvei – az oktatás korszerűsítése, a gyakorlattal való kapcsolatának erősítése, a szocialista nevelőmunka javítása – helyesek és továbbra is érvényesek.

A Központi Bizottság a jelentős eredmények mellett azt is megállapította, hogy a helyesen megszabott feladatok egy részének megvalósítását személyi és tárgyi feltételek hiánya gátolta. A középfokú oktatás általánossá tételének gyors megvalósításával és a gimnáziumi politechnikai oktatással kapcsolatos elképzelés nem volt reális.

3. Oktatásügyünk továbbfejlesztését a szocializmus magasabb szinten történő építése, a tudományos-technikai forradalom hazai kibontakoztatása sürgetően igényli.

Állami oktatási rendszerünk kettős feladat előtt áll. A közeljövőben a jelenlegi szervezeti kereteken belül kell fejleszteni, korszerűsíteni az oktatást. Ugyanakkor a most meginduló korszerűsítéssel összekapcsolva, haladéktalanul el kell kezdeni és néhány év alatt ki kell dolgozni az iskolarendszer távlati fejlesztésének koncepcióját.

4. Oktatási intézményeinkben a túlméretezett tananyag nemcsak felesleges megterhelést okoz a pedagógusoknak és a diákoknak, hanem gátolja a tanulók önálló gondolkodási készségének fejlődését, a tanult ismeretek aktív felhasználását is.

A tudományos-technikai fejlődés mai szakaszában iskoláink csak úgy felelhetnek meg a társadalmi követelményeknek, ha az alapvető ismeretek tanítására törekszenek, ha a tanulók gondolkodását fejlesztve kialakítják a továbbtanulás igényét és képessé teszik őket a folyamatos önművelődésre.

A különböző iskolatípusok jelenlegi tananyagát csökkenteni és korszerűsíteni kell. A tartalmi korszerűsítés során nagyobb figyelmet kell fordítani a gazdasági, politikai ismeretek oktatására, az állampolgári nevelésre. A tananyagot úgy kell megállapítani, hogy a tanulók kötelező iskolai elfoglaltsága a jelenleginél kisebb legyen.

[1] Az iskolareformról lásd 1961. évi III. törvény a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 158–161. old.)

A szakmai képzésben a hangsúlyt az elméleti alapokra, a munkafolyamatok egészének áttekintésére és olyan gyakorlati ismeretek tanítására kell helyezni, amelyek lehetővé teszik a munkahely speciális követelményeihez való gyors alkalmazkodást.

5. Iskoláink szocialista szellemben nevelik a fiatalokat. Tanulóifjúságunk iskolai munkája és munkaerkölcse ma általában kielégítő. Mindamellett iskoláinkban változatlanul a legfőbb feladat a nevelőmunka fejlesztése.

Iskoláink alapozzák meg jobban a fiatalok világnézetét. A szocialista magatartás erkölcsi elveinek megismertetésével, a közösségi élet fejlesztésével segítsék elő, hogy növendékeik a társadalom hasznos tagjaivá váljanak. Az iskolai életben a Kommunista Ifjúsági Szövetségek szervezeteire, az úttörőszervezetekre, a diákönkormányzatra támaszkodva – minden fokon és minden iskolatípusban – szélesíteni kell a tanulóifjúság jogait, növelve kötelességtudatát, felelősségérzetét és fegyelmét. Az iskola támogassa a tanulók önművelését és segítse a szabad idő kulturált felhasználását is.

Az ifjúság nevelésében az iskola mellett jelentős szerepük van az ifjúsági szervezeteknek, az iskolán kívüli kulturális intézményeknek és a tömegtájékoztatási eszközöknek. A köznevelés irányításáért felelős szervek gondoskodjanak ezek nevelőmunkájának jobb összehangolásáról.

A fiatalok szocialista nevelése érdekében erősíteni kell azt a közszellemet, amelyben a társadalom minden egyes tagja átérzi felelősségét a felnövekvő nemzedék sorsáért. Az iskolai, a társadalmi és a családi nevelés összhangja a fiatalok egészséges szellemi és jellembeli fejlődésének elengedhetetlen feltétele.

6. Népi államunk politikai feladata, hogy erőteljesen segítse a fizikai dolgozók gyermekeinek iskoláztatását. Jelenleg a középiskolák első évfolyamain a tanulók 55 százalékának, az egyetemeken, főiskolákon az első éves hallgatók 40 százalékának szülei ma is fizikai dolgozók. A kollégiumokban, a napközi otthonokban, az egész napos iskolákban továbbra is elsősorban a fizikai dolgozók gyerekeit kell elhelyezni. Emellett növelni kell a magasabb fokú továbbtanulást elősegítő tanfolyamok számát is.

7. A Központi Bizottság állást foglalt az óvodák, az egyes iskolatípusok fejlesztési irányainak kérdésében:

– az óvodák hálózatát a következő ötéves tervek során jelentősen bővíteni kell, az óvodába nem járó gyerekek számára iskolaelőkészítő foglalkozásokat kell szervezni;

– a következő években legfontosabb feladat az általános iskolai oktatás fejlesztése. Az oktatás színvonalát – az egyes iskolák közötti különbségek csökkentésével, a rosszabb körülmények között működők helyzetének javításával, a tananyag korszerűsítésével – emelni kell;

– a szakmunkásképzés tartalmi fejlesztése, személyi és tárgyi ellátottságának

javítása oktatásügyünk másik fő feladata. A szakmunkásképzés korszerűsítésére megindult munkálatokat gyorsítani kell;

– a szakközépiskolák a jövőben a szakmai irányuknak megfelelő felsőoktatási intézményekben való továbbtanulásra készítsék fel tanulóikat. Az ipari és mezőgazdasági szakközépiskolákban – mindenekelőtt az igényesebb elméleti megalapozást kívánó szakmákban – a szükséges gyakorlati idő biztosításával lehetővé kell tenni, hogy a végzett tanulók szakmunkás-bizonyítványt kapjanak;

– a gimnáziumi oktatásban erősíteni kell az egyetemi, főiskolai tanulmányokra való felkészítést, azoknak a tanulóknak a számára pedig, akik az érettségi után munkába kívánnak állni, lehetőséget kell teremteni gyakorlati ismeretek megszerzésére. Mindkét cél érdekében szükséges a jelenlegi kötelező tananyag csökkentése és a feltételek megteremtésével – a 2. osztálytól kezdődően – a fakultatív tárgyak rendszerének fokozatos bevezetése;

– a felsőoktatásban tovább kell javítani a képzés minőségét. Az egyetemeken, főiskolákon széles alapismereteket kell adni, a specialisták képzése a továbbképzés feladata legyen. Az új képzési igények kielégítését a meglevő intézmények együttműködésével és nem új intézmények létrehozásával kell biztosítani;

– az egyetemi-főiskolai felvételi rendszert alapelveinek fenntartásával kell továbbfejleszteni;

– az esti és a levelező képzési formák nélkülözhetetlen szerepet töltenek be azzal, hogy lehetővé teszik a tanulást azok számára is, akik valamilyen ok miatt nem tudnak részt venni a nappali képzésben. Az esti és a levelező oktatásnak fontos szerepe van az egyre inkább általános szükségletté váló továbbképzésben is. Ezért megfelelő ösztönzéssel is támogatni kell a dolgozók munka melletti tanulását. Valamennyi társadalmi szervezetnek, az üzemek, vállalatok, intézmények vezetőinek elő kell segíteniük az esti és levelező képzés lehetőségének kihasználását és a munka melletti tanulás erkölcsi és anyagi megbecsülését;

– a szakemberek továbbképzéséért a munkahelyek vezetői a felelősek, a továbbképzés feltételeit az oktatási intézmények biztosítsák.

8. A középfokú és felsőoktatási intézményekben továbbtanulók létszámát a népgazdaság szakemberszükségletével összhangban kell meghatározni.

Mivel 1977-ig az általános iskolát végző korosztály létszáma csökken és a 80-as évek elejéig stagnál, fokozottan törekedni kell arra, hogy a továbbtanulók aránya növekedjék. Ezen belül különös gondot kell fordítani arra, hogy az általános iskolát végzett lányok közül minél többen tanuljanak tovább a középfokú oktatási intézményekben, a szakközépiskolákban, a szakmunkásképző intézetekben.

9. Lényegesen javítani kell oktatási rendszerünk személyi és tárgyi feltételeit. A köznevelés továbbfejlesztése érdekében vonzóbbá kell tenni a pedagógus

hivatást és életpályát. Az élet- és munkakörülmények megfelelő színvonalával elő kell segíteni, hogy a fiatalok nagyobb számban válasszák a nevelői hivatást.

Emelni kell a pedagógusképzés színvonalát, ki kell dolgozni a továbbképzés új rendszerét, s a pedagógusokat érdekeltté kell tenni továbbképzésükben. A továbbképzés bázisai a megfelelő felsőoktatási intézmények legyenek.

Növelni kell a pedagógusok, a tantestületek önállóságát. Lehetővé kell tenni, hogy az előírt pedagógiai-tantervi célok és követelmények eléréséhez legjobban megfelelő módszereket a pedagógusok maguk választhassák meg.

Az oktatásügy fejlesztése kiemelt társadalmi feladat, amelyre a következő ötéves tervekben a nemzeti jövedelemnek a jelenleginél nagyobb hányadát kell biztosítani. Ugyanakkor gondoskodni kell arról, hogy a rendelkezésre bocsátott anyagi eszközöket hatékonyabban használják fel.

A köznevelés irányítását valamennyi szinten meg kell javítani. A kormányszervek erősítsék mind az általános pedagógiai, mind a szakirányítást. A középfokú szakoktatási intézmények fenntartói fokozatosan a megyei tanácsok legyenek. Az iskolák belső életében növelni kell az igazgatók hatáskörét, a tantestületek szerepét.

A neveléstudományi kutatómunkát fejleszteni kell, hogy fokozottan segíthesse az iskolai oktató-nevelő tevékenységet és a távlati oktatáspolitikai döntések megalapozását.

10. A Központi Bizottság felhívja a pártszervezeteket, hogy vállaljanak kezdeményező szerepet a Központi Bizottság határozatának végrehajtásában. Az oktatási intézményekben működő pártszervezetek fordítsanak különös gondot az oktató-nevelő munka eszmei, politikai színvonalának emelésére, korszerűsítésére. Segítsék a szocialista pedagógiai elvek és módszerek terjedését, érvényesülését, foglalkozzanak a pedagógusok szakmai, elméleti felkészültségének növelésével.

11. A Központi Bizottság javasolja, hogy a Minisztertanács tárgyalja meg az oktatásügy fejlesztésének kérdéseit és határozza meg a szükséges állami intézkedéseket.

12. A Központi Bizottság „Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai" című dokumentumot nyilvánosságra hozza.

Megjelent: Népszabadság, 1972. június 16.

46

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ÁLLAMI OKTATÁS HELYZETÉRŐL ÉS FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL

(1972. JÚNIUS 14—15.)

I

Oktatásügyünk az elmúlt negyedszázadban történelmi jelentőségű eredményeket ért el. A kulturális forradalom szerves részeként nagymértékben hozzájárult hazánk, szocialista társadalmunk fejlődéséhez, népünk alkotóerejének kibontakoztatásához. Az iskola a volt uralkodó osztályok művelődési monopóliumának eszközéből a kulturális felemelkedés, a munkás-paraszt hatalom kulturális-nevelő funkciójának egyik legfontosabb hordozójává vált, a társadalmi fejlődés egyik alapvető eszköze, közügy lett.

Az egységes nyolcosztályos általános iskola létrehozása, az iskolák államosítása, az iskolarendszerű szakmunkásképzés, az általánosan művelő gimnáziumok, a szakmai középiskolák, a főiskolák és egyetemek bővülő hálózatának kiépítése oktatásügyünk fejlődésének alapvető tényezői. Az oktatás és nevelés megváltozott tartalma egészében a tudományos, marxista világnézet iránti elkötelezettséget tükrözi.

Az intézményes oktatás és nevelés politikai funkciójának forradalmi változása alapvetően hozzájárult társadalmunk tudati, kulturális fejlődéséhez. A tizenöt éves és annál idősebb népességen belül a mai általános iskolának megfelelő végzettségűek aránya a felszabadulás előtti 15 százalékról 52 százalékra, az érettségizetteké a tizennyolc éven felüliek között 4 százalékról 16 százalékra, a felsőfokú intézményekben végzetteké pedig a huszonöt éves és idősebb népességen belül 1,6 százalékról 4,3 százalékra emelkedett.

A szocialista köznevelés fejlesztésében kiemelkedő a pedagógusok szerepe. Áldozatos munkával, eredményesen oktatják és nevelik a felnövekvő nemzedéket, tanították és tanítják a felnőtteket, s tevékeny részesei a közéletnek. Pártunk, társadalmunk bizalommal van irántuk, és épít munkájukra a jövő nagy feladatainak megoldásában is.

1961-ben az oktatási rendszer egészét átfogó reformra került sor. A szocializmus alapjainak lerakásához közeledő társadalmunk új igényei és oktatásügyünk gondjai az iskolarendszer továbbfejlesztését sürgették. A reform a problémák helyes felmérésén alapult, és alapvető tartalmi célkitűzései – az oktatás korszerűsítése, a gyakorlattal való kapcsolatának erősítése, a szocialista nevelés javítása – továbbra is helytállóak. Néhány célkitűzése (pl. a középfokú oktatás általánossá tétele) azonban nem volt reális, az alapelvek megvalósítására tett konkrét intézkedések egy részét is hibásan, illetve pontatlanul határoztuk meg, s bevezetésüket nem előzték meg kísérletek. A reform egyes célkitűzései megvalósításához nem tudtuk a szükséges személyi és tárgyi feltételeket maradéktalanul biztosítani.

A reform alapelvei egyenlőtlenül érvényesültek. Mindenekelőtt az oktatás tartalmában értünk el lényeges előrehaladást. Az alsó- és középfokú oktatási intézményekben ma is lényegében az akkor kialakított oktatási anyagok (tantervek, programok, tankönyvek) alapján folyik a munka. Ezek színvonalasabbak, mint a megelőzők, s alkalmazásukkal hatékonyabbá vált az oktatás. Iskoláink szocialista szellemben nevelik a felnövekvő nemzedéket, és minden fokon hasznos ismeretekkel készítik fel a továbbtanulásra, az alkotó társadalmi tevékenységre. Tanulóifjúságunk tanulmányi és munkaerkölcse általában kielégítő, közösségi munkára való készségének számos meggyőző jelét adja.

A reform tapasztalatait, eredményeit és gondjait 1965-ben a Központi Bizottság elemezte, majd ennek alapján a Politikai Bizottság korrekciókra hozott határozatot.[1] Többek között állást foglalt abban, hogy a demográfiai hullámból fakadó feszültségeket a szakmunkásképzés bővítésével kell levezetni, s a középiskolák hálózatán belül a szakközépiskolák arányát szükséges növelni. E célok megvalósultak.

A korrekció után új problémák jelentkeztek; oktatásügyünk fejlődése ellenére – különösen a jövő követelményeinek fényében – egyre több gonddal, ellentmondással küzd.

1. *a)* Nemzetközi viszonylatban is jelentősnek mondható, hogy a megfelelő korosztályok 59 százaléka részesül óvodai elhelyezésben (1938-ban 24 százalék). Az óvodai ellátás iránti igény azonban gyorsabban növekszik, mint a férőhelyek száma. 1971-ben 247 000 gyerek járt óvodába (1938-ban 112 000), de 30 000 gyermek óvodai elhelyezését igénylő kérésnek nem tudtunk eleget tenni.[2] A városok kerületeiben az óvodai ellátottság az országos átlag alatt van,

[1] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1963–1966. Kossuth Könyvkiadó 1968. 209–217. old.

[2] Az óvodai férőhelyek száma a IV. ötéves terv éveiben 92 ezerrel nőtt. 1975 végén 100 óvodás korú gyermek közül 78-at tudtak óvodákban elhelyezni.

a községeknek mintegy felében nincs óvoda. Az óvónők 15 százaléka képesítés nélküli.

Az alsófokú oktatást több országban „lefelé" terjesztik, nagy jelentőséget tulajdonítva az iskola-előkészítésnek. Hazánkban is új nevelési programot vezettek be az óvodákban. Az otthon nevelkedő gyermekek számára iskola-előkészítő foglalkozásokat szerveznek. Ezek az ötéves gyermekek 20 százalékát fogják át, s – bár hatékonyságuk az óvodákét nem éri el – jelentősen segítik az iskolára való előkészítést.

b) Az általános iskola több mint két évtizeden át eredményesen oldotta meg azt a feladatát, hogy a felnövekvő nemzedék számára megadja a műveltség legfontosabb alapjait, és jelentős feladatot teljesített a felnőttek művelődésében is. A dolgozók általános iskoláját mintegy 300 000-en végezték el.

A tanköteles korú tanulóknak 98–99 százaléka beiratkozik az általános iskolába, és mintegy 80–81 százaléka a nyolc év alatt, 90–91 százaléka a tízéves tankötelezettségen belül elvégzi. (1938-ban a tankötelesek 79 százaléka iratkozott be az iskolába, s 14 éves korukig 19 százalékuk szerzett a mai általános iskolának megfelelő végzettséget.)

Az általános iskolák többsége a tanulóknak megfelelő alapműveltséget nyújt. Egy részük azonban a gyenge tárgyi és személyi feltételek miatt nem tud eleget tenni a megnövekedett követelményeknek. A kisegítő iskolák hálózata nincs arányban a különleges bánásmódot igénylő gyermekek számával. Kevés a gyermekvédelmi férőhely, nem megfelelő a veszélyeztetett helyzetben levő gyermekekkel történő megelőző foglalkozás.

Az iskolák szemléltető, kísérleti eszközökkel való ellátottsága alacsony szintű s hiányos; tanszerellátásuk korszerűtlen. Több helyen – az új iskolák egy részében is – hiányoznak a szükséges előadótermek, szertárak, laboratóriumok, tornatermek, könyvtárak, ifjúsági klubok. A napközi hálózat jelenleg a tanulóknak csupán 21 százalékát tudja befogadni, s csak lassan alakulnak a gyermekek egész napos tevékenységét átfogó új szervezeti formák.[3] Kevés a szétszórt településeken lakó gyermekek számára létesített diákotthoni férőhelyek száma (8000).

A felső tagozatos tanítási óráknak országosan 74 százalékát látja el az adott tágyra képesített tanár, a községekben ez az arány 63 százalék. A pedagógusok 5,6 százalékának nincs képesítése.[4]

c) Az általános iskolát végzettek 82–84 százaléka (a fiúk 95–97 százaléka,

[3] A IV. ötéves tervben 29,9 százalékra emelkedett a napközis gyermekek aránya. A tervek szerint ez a szám az V. ötéves tervben 37,4 százalékra nő.

[4] A határozatot követő években tovább nőtt a képesítés nélküli pedagógusok aránya. Ezért a párt illetékes szervei felhívták a kormányzati szervek figyelmét arra, hogy a képzett pedagógusok számának növelése hatékonyabb intézkedést követel. Ennek érdekében két újabb kihelyezett tanítóképzőt hoztak létre. (Az egyiket Szekszárdon, a másikat pedig Zsámbékon.)

a lányok 68–69 százaléka) tanul tovább középfokon (szakmunkásképző intézetben, szakközépiskolában és gimnáziumban), ez a megfelelő korosztálynak mintegy 70 százaléka (1938-ban ez az arány 17 százalék volt).

A továbbtanulóknak mintegy 53–55 százaléka szakmunkásképző intézetbe, 45–47 százaléka pedig középiskolába jár. Az arányok a művelődési lehetőségek és igények alapján területenként jelentősen eltérnek. (Budapesten pl. az általános iskolát végzetteknek 55 százaléka, Hajdú-Bihar megyében 26 százaléka jár a középiskolák első osztályaiba.) Az utóbbi években a középfokú oktatás keretein belül nőtt a szakközépiskolákban és szakmunkástanuló intézetekben tanulók száma, és 1971-re elérte a 78 százalékot. Ez az arány lényegesen jobb, mint a korábbi (1965-ben 69 százalék), de a népgazdaság szakemberszükségletével még mindig nincs megfelelő összhangban. A szakmunkástanuló intézetekbe és a szakközépiskolákba járók aránya alacsony.

A szakmunkásképzés a felszabadulás óta 754 000 szakmunkás kiképzésével segítette népgazdaságunk fejlődését. A vállalatok a kezdő szakmunkások többségével elégedettek.

A középfokú oktatás általánossá tételének meghirdetése a szakmunkásképzést a 60-as évek elején visszavetette fejlődésében. Az elmaradást felismerve 1965-től hozzákezdtünk a tananyag fokozatos korszerűsítéséhez, s ezt eddig a szakmák 65 százalékában végeztük el. Ennek során alakítottuk ki a hagyományos szakmunkásképzés mellett az emelt szintű tagozatot.

Nem jutott elég személyi és tárgyi fejlesztés a szakmunkásképző intézetek számára 1965 után sem, holott ez az iskolatípus vezette le a demográfiai hullámból eredő feszültséget. Az általános iskolák mellett a szakmunkásképző intézetek dolgoznak a legkedvezőtlenebb feltételek között.[5] Jelentős részüknek

[5] Az Oktatási Minisztérium 1975. november 25-én jelentést terjesztett az Agitációs és Propaganda Bizottság elé. Ebben megállapította, hogy „a szakmunkásképzés tárgyi feltételei lényegesen jobbak: a tantermi, a tanműhelyi, a diákotthoni hálózat jelentős fejlesztése mellett gyors ütemben javult a szakmunkásképzők ellátottsága taneszközökkel is. A Munkaügyi Minisztérium az iskolák vezetőit tervszerűen továbbképzi. Gondot okoz, hogy nincs összhang a képzési lehetőségek és a munkaerő-szükséglet között, a képzés színvonala pedig egyenetlen."

A fejlődést mutatja, hogy 1960 óta megháromszorozódtak a szakmunkásképzésre fordított költségvetési kiadások. Csupán az egy tanulóra jutó kiadás – az egyéb feltételek fejlesztése nélkül – az 1960. évi 4314 forintról 9899 forintra növekedett. Az elmúlt években történt korszerűsítések lehetővé tették azt is, hogy az 1969. évi, a szakmunkásképzésről hozott törvény, valamint az MSZMP KB 1972. évi oktatáspolitikai határozatai megvalósulhassanak. Ennek ellenére több tényező – elsősorban a demográfiai hullám – együttes hatására a szakmunkástanulók száma az 1970/71-es tanévtől az 1975/76-os tanévre 223 750-ről 164 581-re csökkent. Így több, a népgazdaság számára fontos szakmában nem lehet kielégíteni a munkaerőigényeket, miközben egyes, úgynevezett „divatos" szakmákban túlképzés is tapasztalható. Súlyosbítja a helyzetet, hogy egy-egy korosztályon belül 40–45 százalék azoknak a fiataloknak az aránya, akiknek munkábaálláskor, illetve a nagykorúság elérésekor semmilyen szakmai képzettségük nincsen. Ezt tetézi az a gond is, hogy a szakmunkásképzés feltételeit javító fejlesztési célok nem valósulnak meg hiánytalanul. Például a negyedik ötéves tervben a központi eszközökből erre a célra előirány-

nincs saját épületük. Kevés a tanműhely, s a kollégiumban elhelyezett tanulók aránya is csupán 12 százalék. A pedagógusellátottság is lényegesen gyengébb, mint a szakközépiskolákban és a gimnáziumokban. Az üzemek jelenleg nem a kívánt mértékben veszik ki részüket a szakmunkástanulók gyakorlati képzéséből.

A szakmai középiskolák a felszabadulás óta a nappali tagozatokon 305 000, az esti-levelező tagozatokon 272 000 szakembert képeztek. Jelenlegi szakmai középiskolánk, a szakközépiskola váltja ki a középfokú iskolatípusaink közül a legtöbb vitát, és kétségtelenül itt van a legtöbb probléma is.

A középfokú technikusképzés megszüntetése helyes lépés volt, de a kialakult ipari és mezőgazdasági szakközépiskolák mai képzési célja irreálisnak bizonyult: a 4 éves tanulmányi idő alatt középfokú szakképesítést, a szakmunkás tevékenység végzéséhez szükséges elméleti és gyakorlati ismereteket kívánnak adni, s képzési céljukban differenciálatlanul szerepel a továbbtanulásra való felkészítés is. Ez utóbbi alól az egyéb szakközépiskolák sem kivételek.

A közismereti képzés nem ad elegendő alapot a továbbtanulásra, a végzettek – a teljesíthetetlen, de tantervileg végighajszolt követelményekből fakadóan – jelenleg szakirányú továbbtanulás esetén is hátrányban vannak a gimnazistákkal, szakmunkás-ismeretekben pedig a szakmunkásképző intézetekben végzettekkel szemben.

A gimnázium továbbtanulásra felkészítő funkciója az utóbbi években erősödött (az egyetemekre, főiskolákra felvetteknek 72 százaléka gimnazista), de a gimnáziumban érettségizetteknek még így is csupán 30–35 százaléka tanul tovább felsőoktatási intézményekben. A tovább nem tanulóknak a gyakorlati életre való megfelelő előkészítése azonban megoldatlan. A gimnáziumok személyi és tárgyi ellátottsága között nagy a különbség, s ez alapvetően befolyásolja a továbbtanulók arányát és a továbbtanulás irányát.

d) Felsőoktatási intézményeink a felszabadulás óta 254 000 szakembert bocsátottak a szocialista termelés, államigazgatás, egészségügy, a kultúra és a köznevelés szolgálatára. A tekintélyes mértékű mennyiségi fejlődéssel párhuzamosan a képzés minőségét nemzetközileg is elismert színvonalra fejlesztettük. Az utóbbi évtizedben sikeresen indítottuk útjára a műszaki, közgazdasági és mezőgazdasági felsőoktatásban a szakemberképzésnek a nemzetközi tendenciákkal egybeeső két szintjét (üzemmérnök- és mérnökképzés). Felsőoktatási intézmé-

zott összegnek csak 87 százalékát használták fel. Vagyis, annak ellenére, hogy az oktatáspolitikai határozat szellemében az utolsó tíz évben gyors ütemben fejlődött a szakmunkásképzés iskolahálózata, a lehetőségek nagyobbak annál, mint ami ezen a téren megvalósult. (Forrás: Népszabadság, 1977. május 13. 5. old.)

Az 1975/76-os tanévtől fokozatosan megszűnik a szakmunkásképzés korábbi emelt szintű és hagyományos tagozata, valamennyi szakmában egységes lesz a szakmunkásképzés.

nyeink tudományos központokká fejlődése előrehaladt, azonban a párt tudománypolitikai irányelveinek végrehajtása további ösztönzést igényel.

A felsőfokú oktatásban részesülők száma az utóbbi években – a nemzetközi tendenciákkal ellentétben – alig emelkedik. A továbbtanulásra jelentkezők száma átlagosan több mint kétszerese a beiskolázási keretnek. A jelentkezők szakonkénti megoszlása aránytalan. Vannak egyetemi, illetve főiskolai karok, amelyeken négyszeres (egyes szakokon nyolc-tízszeres) a túljelentkezés, míg másutt – ahol matematika és természettudományi tárgy a felvételi vizsga anyaga – pótfelvételit kell hirdetni.

A felsőfokú oktatásban az utóbbi években az alapozó képzést erősítettük, a specializálódás a felsőbb évfolyamokon, illetve az egyetemi képzés befejezése után folyik. Azt a követelményt azonban, hogy szilárd alapokat és a legfontosabb szakmai ismereteket kell megtanítani, csak részben sikerült megvalósítani. Néhány intézményben (főleg azokban, amelyeket a 60-as évek elején létesítettünk) a képzés nem éri el a kívánatos színvonalat.

Az új képzési irányok bevezetésével szemben – kivéve pl. a megvalósult agrárkémikus-képzést – elég nagy az érdekelt intézmények ellenállása, mindenekelőtt azért, mert bizonyos szakpárosítások nem könnyen illeszthetők be a hagyományos egyetemi-főiskolai keretbe. A meglehetősen széttagolt tanszéki szervezet helyett a hatékonyabb oktató-nevelő-tudományos munkára alkalmas szervezeti egységek kialakítása gyakran a részérdekek és a megszokás visszahúzó erejébe ütközik.

Bár a felsőoktatás fejlesztésére jelentős eszközöket fordítottunk, az oktatás korszerűsítését itt is korlátozzák anyagi-tárgyi hiányok. A régi – főként budapesti – egyetemek épületeinek egy része elavult, több intézményben nagy a helyiséghiány, kevés a segédszemélyzet. A gép- és műszerpark szinten tartási költségeit a rendelkezésre álló keretek nem fedezik. Kevés a kollégiumi férőhely (a hallgatók 49 százaléka lakik kollégiumban), az étkeztetési normák alacsonyak. Az egyetemek és főiskolák többségének nincsenek megfelelő kulturális lehetőségei és sportlétesítményei.

A felsőoktatás területén az oktatók létszáma megfelel a szükségleteknek (egy oktatóra országosan nyolc hallgató jut), de eloszlásuk nagyon egyenlőtlen. Az oktatók egy része nem tud lépést tartani a fejlődéssel. Kimagasló elméleti és megfelelő gyakorlati tapasztalatokat szerzett szakembert (pl. gyakorlott középiskolai tanárt) nem megfelelő számban visznek be az egyetemekre. A pályázatok általában személyre szabottak, külső személyek csak elvétve pályáznak. Még ma sem kielégítő a kutatóintézetekben és az üzemekben dolgozó szakemberek bevonása az intézmények oktató-nevelő munkájába.

2. Minden eddigi erőfeszítés ellenére sem növekedett megfelelő mértékben az intézményes iskolai nevelés hatékonysága.

Az érettségik, sőt az egyetemi-főiskolai záróvizsgák sokéves tapasztalatai azt mutatják, hogy 12–16 évi tanulás után sem alakul ki ifjúságunkban a növekvő igényeknek megfelelő korszerű világkép és gondolkodás a természet, a társadalom, az emberi alkotótevékenység leglényegesebb összefüggéseiről, törvényszerűségeiről, a hazánkban és a világban végbemenő társadalmi folyamatokról. A tanulmányaikat befejező fiatalok egy része nincs tisztában szakmája, egyéni munkája társadalmi-politikai jelentőségével, nem képes azonosulni nagy társadalmi céljainkkal.

Marxista világnézeti és politikai nevelésünk gyengeségei jórészt a túlterhelő, sokszor megtaníthatatlan, a valóságtól elszakadt elméletieskedő tananyagokból fakadnak. Erkölcsi nevelésünk esetében pedig negatív társadalmi, környezeti hatások mellett a társadalmi-közösségi tapasztalatok korlátozott volta – a közösségi nevelés gyengesége is lényeges ok.

A tanulók és hallgatók társadalmi, közéleti tapasztalatai viszonylag szűk körre korlátozódnak. A mai iskolai szervezeti forma, az iskolai élet rendje nem ad kellő keretet a tanulók aktivitásának kibontakoztatására; a közösségi nevelés nehezen fejlődik. Az iskolák életét túlszabályozottság jellemzi. Az utóbbi években – elsősorban a felsőfokú oktatási intézményekben – több intézkedés született a diákok önkormányzati jogainak szélesítésére. A diákokat azonban mégsem vonják be eléggé saját ügyeik intézésébe, kevés gyakorlási lehetőséget teremtenek számukra az állampolgári tevékenységre való felkészüléshez.

Az iskolai ifjúsági szervezetek lehetőségei mostohák, munkájukban túlteng a formális szervezés és kevés a politikai tartalom. Iskoláinkban még mindig gyenge a közösségi élet és a diákok sokrétű érdeklődésére épülő aktív öntevékenység.

3. Jóllehet, az 1961. évi reform egyik célkitűzése a tanulók túlterhelésének megszüntetése volt, mégis az általános iskolák felső tagozatában a tanulók heti tanrendi elfoglaltsága 29–31, a középiskolásoké a gimnáziumokban 31–36, a szakközépiskolákban 35–38 óra, s így az egyéni tanulásra fordított idővel együtt az átlagos képességű diák terhelése – esetenként messze – meghaladja a heti 48 órát. Jelentős a túlterhelés a felsőoktatási intézmények többségében is.

A tananyagokat felesleges lexikális adatokkal, részletekkel terhelik, gátolva ezzel az alapvető ismeretek szilárd elsajátítását, az alkalmazási készségnek, mindenekelőtt a gondolkodásnak és a gyakorlati érzéknek a fejlesztését. Ebbe az irányba hat a tömegkommunikációs eszközök lexikális tudást népszerűsítő tevékenysége is.

Az iskola az ismeretek megértésében, elsajátításában, gyakorlásában túlzot-

tan a tanulók otthoni munkájára, a családi segítségre számít, nem fejleszti kellően a diákokban az önálló tanulás képességét. Mindez – a továbbtanulásért folytatott versennyel együtt – a különórák elburjánzását eredményezi.

A tanulók jelentős hányada marad el tanulmányaiban. Az általános iskola I. osztályos tanulóinak 11 százaléka – több tényező együttes hatására – tanévet ismétel. Jelentős mértékű a tanévvesztés az általános iskola egészében (19 százalék) és a szakmunkásképző iskolákban (19–20 százalék). A középiskolákban és a felsőoktatásban a lemorzsolódás 30, illetve 17 százalék.

A tanulmányaikat időben befejező gyerekek egy részének sem megfelelő a tudása. A szakmunkásképző iskolák évről évre nagy számban olyan tanulókkal kénytelenek foglalkozni, akiknek számolási, olvasási készsége, írásbeli és szóbeli kifejezőképessége erősen fogyatékos.

4. Oktatómunkánk javításra, korszerűsítésre szorul. A matematika és az anyanyelv oktatásának jelentősége nő. Világszerte hozzákezdtek korszerűsítésükhöz, illetve meg is valósították azt, mi eddig csak a kísérletek megindításáig jutottunk. A természettudományok és az idegen nyelv oktatását korábban, már az alsó tagozatban el lehetne kezdeni.

Az állampolgári, gazdasági, politikai műveltség alapjai hiányosak, és az általánosan képző iskoláinkban nem megfelelő a gyakorlati ismeretek oktatása sem.[6]

A nemzetközi tendenciáktól eltérően, minden tanulónak – az általános iskola felsőbb osztályaiban és a gimnáziumban is – a kötelező óraszámok keretében azonos tananyagot kell tanulnia, függetlenül attól, milyenek egyéni képességei, milyen irányú tehetsége van. Differenciálásra csak a mindenkire kötelező, magas óraszámon felül van lehetőség és erre sem minden iskolában.

Az oktatás-nevelés módszerei sem felelnek meg a követelményeknek. A túlterhelő tananyag miatt a pedagógusoknak alig van idejük arra, hogy a tanulókat bevonják a munkába. Ezért aránytalanul sok a tanári közlés, az előadás, és kevés az iskolában végzett aktív tanulói munka. Enélkül pedig az önálló ismeretszerzésre, az önművelés igényére felkészíteni nem lehet.

Értékelési rendszerünk a tanulmányi átlag növelésére ösztönöz, és nem honorálja kellően az egyes területeken kiemelkedő tanulókat, a tanulók személyiségét. A mérési módszerek pontatlanok, azonos iskolatípuson belül az iskolák eredményei (osztályzatai) nehezen vagy alig hasonlíthatók össze. A közép-

[6] A fentebb említett problémák megoldása érdekében az általános iskolákban 1973/74-től bevezették az új, korszerűbb matematikai tantervet. Valamennyi középiskolában az 1974/75. tanévtől kezdődően tanítják a „Világnézetünk alapjai" c. tantárgyat. Kísérletek folynak az általános iskola 8. osztályában az Állampolgári ismeretek, a gimnáziumokban és néhány általános iskolában pedig fakultatív tárgyak oktatására.

iskolákból továbbtanuló diákoknak egy hónap alatt két megterhelő vizsgát (érettségi és felvételi vizsgát) kell tenniük.[7]

5. A származás szerinti kategorizálás megszüntetése (1963) után a fizikai dolgozók gyermekeinek tanulási aránya a közép- és felsőfokú intézményekben néhány százalékkal csökkent, az utóbbi két évben azonban ez a csökkenés a felsőoktatásban megállt (az első évfolyamokon az arány 39 százalék, a középiskolában pedig némi emelkedés tapasztalható, 55 százalék).[8]

A jelenlegi helyzetet nem lehet mechanikusan egybevetni a tíz évvel ezelőttivel, amikor a származás szerinti megkülönböztetés még érvényben volt. Az utóbbi tíz évben a fizikai dolgozók aránya az összes foglalkoztatott között 83,4 százalékról 74 százalékra csökkent. 1963-ban a származási kategorizálás szerint a szellemi foglalkozásúaknak mintegy fele eredetileg fizikai dolgozó volt, gyermekeik ezért munkás-paraszt származásúnak számítottak. Ha ma is az 1963 előtti elvek alapján számolnánk a származási arányt, természetesen jelentősen magasabb lenne a munkás- és parasztszülők gyermekeinek aránya. Reprezentatív felmérések tanúsága alapján az apa eredeti (a gyermek születésekor folytatott) foglalkozása szerint 1970-ben a nappali tagozatos egyetemi, főiskolai hallgatóknak 58 százaléka, az 1971-ben végzetteknek pedig 56 százaléka munkás- és parasztszármazású volt.

A tanulás, illetve továbbtanulás feltételei tekintetében az egyes családok között – a kétkezi dolgozók hátrányára – ma is jelentősek a különbségek. Az iskola ezt a különbséget egyedül áthidalni nem képes, reálisan csak csökkentésére törekedhet. Jelenleg azonban azokban az iskolákban, amelyekben a munkás- és parasztgyermekek nagy többsége tanul, a feltételek átlagosak vagy annál gyengébbek (külső kerületi, tanyai, falusi iskolák). Ezért a munkás- és parasztcsaládok gyermekeinek felkészültsége akkor is alacsonyabb, lemorzsolódási arányuk pedig magasabb, mint a szellemi és alkalmazotti dolgozók gyermekeié, ha egyébként képességeik azonosak. Ez természetesen elsősorban a magasabb iskolatípusokban történő továbbtanulásukat hátráltatja.

Az utóbbi években létesített különböző előkészítő tanfolyamok és táborok, tanácsi, üzemi, termelőszövetkezeti ösztöndíjak kezdeti eredményeket hoztak, s többek között jelentős szerepük volt abban, hogy a fizikai dolgozók gyermekei arányának csökkenése a magasabb fokú iskolákban megállt.

A feladat távlati megoldását segítő intézkedések megvalósítása is elkezdő-

[7] Az érettségi és felvételi vizsgák rendszerét jelentősen módosították. A felvételizők túlterhelésének csökkentését szolgálta például az 1973-ban bevezetett közös felvételi-érettségi írásbeli matematika vizsga. 1974 óta pedig fizikából is közös az írásbeli vizsga.

[8] A határozatot követően emelkedett a középiskolákba és a felsőfokú intézményekbe beiratkozott fizikai dolgozók gyermekeinek az aránya. A középiskolákban (az 1975/76-os tanévben) általában ez 60,6 százalék; a gimnáziumokban 50,6 százalék; a felsőfokú intézményekben az 1972. évi 36,2 százalékról 36.9 százalékra emelkedett.

dött. Az állami kollégiumépítés növekvő üteme mellett társadalmi kollégiumépítő akció kezd kibontakozni több megyében, s anyagilag is ösztönzik a pedagógusok külső területeken való munkavállalását.

6. A továbbképzés, az önművelődés nem kap növekvő fontosságának megfelelő súlyt. Káderfejlesztési gyakorlatunk, az anyagi és erkölcsi érdekeltség nem ösztönöz kellőképpen a továbbképzésre, mely – néhány kivételtől eltekintve – nem elég szervezett. Az orvostovábbképzés jól funkcionáló rendszere és a kialakuló mérnöktovábbképzés mellett az utóbbi időben hozzákezdtünk a szakmunkás- és a középkáder-továbbképzés rendszerének kialakításához is.

A dolgozók munka melletti szervezett tanulását és továbbtanulását biztosító esti-levelező tagozatok változatlanul jelentős szerepet töltenek be az iskoláztatás ellentmondásainak, többek között a felvételi rendszerrel együtt járó társadalmi feszültségeknek a feloldásában. Elősegítik a közvetlenül fizikai munkából vezető pozícióba kerülő munkások és parasztok szakmai képzését, és lehetőséget adnak azok tanulására, akik szociális és egyéb okok miatt nem tanulhattak nappali tagozaton. (A dolgozók gimnáziumába járók 60 százaléka, a szakközépiskolába járók 50 százaléka 22 éven aluli, a felsőoktatásban tanulók 70 százaléka 30 éven aluli.) E képzési forma fontosságát alátámasztja, hogy szocialista rendszerünk elő kívánja segíteni a műveltség terjesztését és az egyén tudásának fejlesztését, és ezt húzza alá a demokratizmus kiterjesztésére irányuló törekvésünk is.[9] Mégis, az utóbbi időben a dolgozók szervezett, iskolarendszerű tanulására a korábbiakhoz képest kedvezőtlenebb helyzet alakult ki: a tanulás társadalmi presztízse csökkent, csak akkor jár kedvezménynyel, ha a vállalatok, intézmények hozzájárultak a továbbtanuláshoz. Az üzemek, vállalatok egy része azonban csak akkor nyújt támogatást, ha közvetlen érdeke fűződik a dolgozók tanulásához.

A dolgozók általános iskoláinak tananyaga nem veszi kellően figyelembe a felnőttek képzésének sajátosságait, nem kapcsolódik egybe szakmai ismeretek oktatásával, a dolgozók továbbképzésével. Nem vált kellően széles körűvé a kötetlenebb (pl. vizsgaelőkészítő tanfolyami) formák alkalmazása sem.

7. A köznevelés döntő tényezője a pedagógus. Számuk a felszabadulás óta három és félszeresére növekedett. A pedagógusellátottság szintje a jelentős fejlődés ellenére sem éri el a mennyiségi és minőségi tekintetben kívánatos

[9] A munka mellett tanulók száma növekedett. A dolgozók általános iskolájában az 1974/75. tanévben mintegy 70 ezren tanultak az előző évi 44 ezerrel szemben; a középiskolák és a felsőoktatási intézmények esti-levelező tagozatain pedig mintegy 20 ezerrel tanultak többen, mint az 1973/74. tanévben. 1974-ben megkezdte működését a szakmunkások 3 éves középiskolája is.

Jelentős intézkedés, amely az érettségivel nem rendelkező szakmunkásfiatalok számára – munkahelyi javaslat alapján – egyetemi, főiskolai tanulási lehetőséget teremt a műszaki, jogi, közgazdasági és mezőgazdasági szakmákban. Megszervezték a munka mellett érettségizett szakmunkások előkészítőit is.

mértéket. Ennek lényeges oka, hogy a pedagógusok munkájának fontosságával még ma sincs megfelelő összhangban társadalmi, erkölcsi, anyagi megbecsülésük.[10] A velük szemben támasztott követelmények növekedésével nem tartott lépést munkafeltételeik javítása: sok a felesleges adminisztratív, szervezési teendőjük, hiányzik a munkájukat segítő személyzet, eszköz, felszerelés. Jelentős részüket túlterhelik.

A tanügyi rendelkezések a pedagógusok munkáját túlságosan megkötik, ezért önállóságuk szűkre szabott, s az ellenőrzés is elsősorban a munka formális elemeire terjed ki. Szinte kizárólag az oktatómunkát ellenőrzik, a nevelőtevékenységet alig. A pedagógusok egy részének munkájában tovább élnek elavult szokások, beidegződések. A kellő segítés, buzdítás, elismerés hiánya miatt kevesen keresnek új módszereket és eszközöket, az újat sikerrel alkalmazók pedig gyakran elkedvetlenednek.

Nem megfelelő az igazgatók kiválasztásának rendszere. Kisebb részük nem alkalmas funkciója ellátására; szakmailag, pedagógiailag, sőt vezetőkészségben is sok helyen felülmúlják őket beosztottjaik. Kiválasztásukra a tantestületeknek nincs befolyása, munkájuk értékeléséhez ritkán kérik ki a pedagógusok véleményét. A tantestületek közösségi élete nem fejlődött eléggé, demokratizmusa elmaradt a társadalmi demokratizmus átlagos szintjétől.

A pedagógusok helyzetének fő motiváló tényezői alapvetően befolyásolják az utánpótlást. A legjobb felkészültségű fiúk közül kevesen választják a pedagógus pályát. Jelentős azoknak a száma is – ezek főleg fiatalok –, akik elhagyják a pályát, továbbá azoké is, akik el sem kezdik a nevelői munkát. (Az 1971-ben végzett óvónők 95 százaléka, a tanítók 86 százaléka, az általános iskolai tanárok 85 százaléka, a középiskolai tanárok 47 százaléka ment el tanítani.)

A pedagógusképzésben, főleg a középiskolai tanárképzésben nem sikerült megfelelően egyeztetni a szaktárgyi és a pedagógiai követelményeket. A képzés nem készíti fel eléggé a pedagógusokat a pályaválasztás segítésére, az ifjúsági mozgalomban való tevékenységre, a gyermekek szabad idejének megszervezésére, a modern oktatási eszközök és módszerek használatára.

Hosszú ideje megoldatlan a pedagógusok továbbképzése és rendszeres oktatáspolitikai tájékoztatása. Az új tartalmi elemek és módszerek – a feltételek

[10] Azóta több részintézkedés szolgálta a pedagógusok élet- és munkakörülményeinek javítását. 1972 óta a korábbinál többen kapnak kormánykitüntetést, Apáczai-díjat. Sor került Pedagógus Szolgálati Emlékérem alapítására. Több megyében helyi pedagógiai díjat létesítettek, felemelték a letelepedési segélyt. Évente ezer pedagógus kap házépítési és 300 autóvásárlási kölcsönt. 1977-ben sor került a pedagógusok fizetésrendezésére is. Lásd erről: Az oktatási miniszter és a munkaügyi miniszter 6/1977. (VII. 27.) OM–MüM számú együttes rendeleteit az alsó- és középfokú oktatási intézmények pedagógusai és egyéb dolgozói munkabéréről. Magyar Közlöny 1977. 58. szám 782–788. old.

hiányosságain kívül – azért is terjednek nehezen, mert bevezetésükre nem készítjük fel megfelelően a pedagógusokat.

8. Neveléstudományunk elmarad a követelményektől. Ezért nem tud kellő segítséget adni sem a gyakorlatnak, sem a köznevelés távlati fejlesztésének tervezéséhez. A kutatás bázisai erőtlenek, nincsenek kísérleti iskoláink, s a kisszámú pedagógiai kísérlet értékelése is elmarad. A folyó kutatások jelentős része nem illeszkedik átgondolt tervbe; a különféle helyeken folyó kutatások koordinálatlanok. A pedagógiai kutatások laza szálakkal kapcsolódnak a rokon tudományokhoz.[11]

9. A közoktatás irányító szerveinek nincs a közoktatás egészére kiterjedő távlati fejlesztési tervük, ezért a közoktatás-politikai, az iskolarendszerre vonatkozó döntések nem határozott koncepció részeként születtek meg, hanem a rövid távú igénynek gyors kielégítését tartották szem előtt. Fontos közoktatáspolitikai, pedagógiai tartalmú döntéseket nem előzött meg kísérlet, elemzés, a hazai és a nemzetközi tapasztalatok gondos figyelemmel kísérése és körülményeikkel való egybevetése.

A középfokú oktatási intézményeket 13 főhatóság irányítja. A Művelődésügyi és a Belkereskedelmi Minisztériumot kivéve az irányítást a tárcák közvetlenül végzik. Az iskolahálózat fejlesztése nem elég tervszerű, a különböző főhatóságokhoz tartozó intézmények között nincs megfelelő kooperáció. Hasonló – esetenként azonos típusú – szakközépiskolákat tartanak fenn tanácsok és szakminisztériumok, s ezek anyagi és személyi ellátottságában nagy különbségek vannak.

A felsőoktatási intézmények irányítása néhány kivételtől eltekintve (pl. Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola, Testnevelési Főiskola), fokozatosan három tárca (Művelődésügyi, Mezőgazdasági és Élelmezésügyi, Egészségügyi Minisztérium) hatáskörébe kerül.

10. Az oktatásügy fejlesztésére jelentős összegeket fordítottunk ugyan, de ez a legszükségesebb mennyiségi fejlesztési igények kielégítésére is csak szűkösen volt elegendő. A minőségi színvonal javítására általában nem jutott megfelelő anyagi eszköz. Az oktatásügy részesedése a nemzeti jövedelemből mind a nemzetközi összehasonlítások alapján, mind pedig a hazai szükségletekhez mérten alacsony (1971-ben 4,3 százalék). Ugyanakkor szűkös anyagi erőforrásainkat sem használtuk fel mindig célszerűen.

[11] Az oktatáspolitikai határozat alapján megkezdődött a pedagógiai tudományos kutatómunka fejlesztése. A köznevelés fejlesztését szolgáló kutatásokat a kormány a kiemelt feladatok közé sorolta, és az egyik kutatási főiránynak nyilvánította. Az Oktatási Minisztérium Tudományos Titkárságot létesített, amely előírta a kutatási tervek felülvizsgálatát; új kutatási koncepciót készített és meghatározta a konkrét tennivalókat.

III

Az oktatásüggyel kapcsolatos társadalmi követelmények megnövekedtek. A szocializmus magasabb szinten történő építéséhez, a tudományos-technikai forradalom hazai kibontakoztatásához műveltebb, marxista világnezetű, szocialista erkolcsú szakemberekre, egyre sokoldalúbb kozosségi személyiségekre van szükség.

Hazánk természeti-gazdasági adottságai és az, hogy az utóbbi évtizedben szuletett korosztályok alacsonyabb létszáma feszultséget okoz a munkaeroforras és a szükségletek kozott, egyre fokozottabban koveteli meg a képzés minoségének emelését.

Koznevelésünket iskolarendszerunk jelenlegi szervezeti kereteinek megtartásával kell továbbfejlesztenünk: az iskola belső életét, az oktatas-nevelés tartalmát és módszereit kell korszerűsítenünk. Erőfeszítéseinket elsősorban azokra a feladatokra koncentráljuk, amelyek a további fejlódést is alapvetoen meghatározzák, így

– az általanos iskolák fejlesztésére és a kozottük levő színvonalbeli kulonbségek csokkentésére;

– a szakmunkásképzés fejlesztésére;

– a középiskolák képzési célkitűzései, valamint a népgazdaság munkaero- és szakember-szukségleti terve kozotti osszhang megteremtésére;

– az irányítás szervezettségének, hatékonysagának novelésére, a burokratizmus csokkentésére;

– a fejlesztéshez szukséges személyi és anyagi feltételek megteremtésere es hatékony felhasználására.

Ugyanakkor haladéktalanul el kell kezdeni, és néhány éven belül tudományos elemzésekre támaszkodva ki kell dolgozni a koznevelési rendszer távlati továbbfejlesztésének fő irányait, az ennek megfelelő iskolarendszer szerkezetét és tartalmát, valamint a helyességüket ellenőrző kísérleteket is le kell folytatni. A jelenlegi keretek kozott meginduló korszerűsítés minél elobb kapcsolódjék a koznevelés távlati fejlesztésének koncepciójához.[12]

1. Az ifjúság nevelése az egész társadalom feladata, melyben a család, az ifjúsági szervezetek, az iskolán kívüli kulturális intézmények és a tomegtajékoztatási eszkozok mellett az iskolának alapveto szerepe van.

Az iskolának egész tevékenységével onálló, aktív, kezdeményező, alkotó személyiségeket kell nevelnie. Meg kell alapoznia a tanulók világnézetét; a szocialista magatartás erkolcsi elveinek megismertetésével és a gyermeki, tanulói,

[12] A korszerusites munkalatai a hatarozatot kovetoen megkezdodtek, az uj tantervek bevezetese a tervek szerint az altalános iskolakban 1978-ban kezdődik meg A szakkozepiskolak szakmunkaskepzok es gimnaziumok tanterveinek bevezetési utemét az Oktatasugyi Miniszterium 1975 vegen megszabta

hallgatói közösségeken belüli gyakorlásával kell elindítania a felnövekvő nemzedék tagjait a szocialista emberré válás útján.

Az iskola ne csak a tanulást, hanem a tanulók társas életét, közösségi, társadalmi tevékenységét is szervezze; váljék a fiatalok művelődésének, alkotó kedvteléseinek, értékes szórakozásának szervező központjává. Ez szükségessé teszi az iskolák zártságának feloldását, a társadalom különböző intézményeihez – így a közművelődési intézményekhez – fűződő kapcsolataiknak erősítését, az iskolán kívüli egyéb nevelési tényezők fokozottabb közreműködését.

Az iskolai életben szélesíteni kell a tanulók, a hallgatók jogait, és növelni kell felelősségérzetüket. Az oktató-nevelő intézmények életét szabályozó dokumentumokban rögzíteni kell a diákönkormányzatok hatáskörét, biztosítva az úttörőcsapat, a KISZ-szervezet önálló tevékenységét. Ki kell alakítani a nevelők és tanulók együtt munkálkodó közösségét. A KISZ váljék a tanulói közösségek szervezőjévé, a közszellem alakítójává, de őrizze meg önálló politikai-mozgalmi jellegét.

2. A jelenleg érvényes tantervekben és tankönyvekben rögzített tananyagot rövid időn belül lényegesen csökkenteni kell.

Az alsó- és középfokú oktatás tananyagát – a jelenleg folyó tantárgyi korszerűsítési kísérletek lezárásával – a 70-es évek második felében fokozatosan módosítani kell, illetve újjal kell felváltani.

Az oktatás-nevelés tartalmának továbbfejlesztése során abból kell kiindulni, hogy az oktatási intézmények nem taníthatnak meg mindent, ami az életben szükséges. Nem adhatnak befejezett műveltséget sem az általános, sem a szakképzés keretében. Az iskolának nem úgy kell válaszolnia a tudomány gyors fejlődésére, hogy a változó ismeretek mind nagyobb tömegét tanítja, állandóan bővítve tananyagát. A tudományos-technikai fejlődés mai szakaszában iskoláink csak úgy felelhetnek meg a társadalmi követelményeknek, ha az alapvető ismeretek tanítására törekszenek, ha a tanulók gondolkodását fejlesztve kialakítják a továbbtanulás igényét és képessé teszik őket a folyamatos önművelődésre.

Az alsó- és középfokú oktatás tananyagait egységes alapokon és egymásra építve kell megtervezni. Széles körű tudományközi együttműködés útján kell meghatározni a tudományok, a művészetek, a kultúra, a technika azon általános alapjait, amelyek átfogó tájékoztatást adnak a tudomány, a termelés, a közélet és a kultúra valamennyi lényeges területén.

Keresni kell a jelenlegi tantárgyi szétaprózottság felszámolásának útjait, a több tudományág keretébe tartozó és jelenleg külön tantárgyakban oktatott ismeretanyag közös tantárgy keretei között történő integrált oktatásának lehetőségeit.

Az általános iskola és a gimnázium törzsanyagában a társadalmi és termé-

szettudományi ismeretek arányain lényegesen változtatni nem kell. A heti kötelező óraszámot és a tananyagot úgy kell megállapítani, hogy az átlagos képességű tanulók kötelező iskolai elfoglaltsága a jelenleginél kisebb legyen. Az egyes iskolatípusok óraszámát a tanulók életkorának megfelelően maximálni kell.

A tartalmi korszerűsítés során az egyes iskolafokozatokban – a tanulók életkori sajátosságainak megfelelően – nagyobb figyelmet kell fordítani az állampolgári, gazdasági, politikai ismeretek oktatására, az állampolgári nevelésre.

A szakmai képzésben a hangsúlyt a képzési fokozatnak megfelelő elméleti alapokra, a munkafolyamatok egészének áttekintésére, az önálló szakmai tájékozódás kialakítására és olyan gyakorlati ismeretek elsajátítására kell helyezni, amelyek lehetővé teszik a munkahelyek speciális követelményeihez való gyors alkalmazkodást.

A jelenlegi merev tantervi követelmények helyett olyan rugalmas keretek kialakítását kell célul tűzni, amelyek a folyamatos korszerűsítést is lehetővé teszik. A pedagógusok a követelmények megvalósításához kapjanak fokozott önállóságot.

Arra kell törekedni, hogy a tankönyvek színvonala, tanulhatósága emelkedjék, terjedelmük jelentősen csökkenjen. A szerzők a tudomány és a pedagógiai gyakorlat legjobb művelői legyenek, s megfelelő erkölcsi és anyagi ösztönzést kell teremteni számukra. Az általános műveltség szempontjából alapvető tantárgyakból a korszerűsítés során két tankönyvi változat készüljön, s a pedagógusok joga legyen a köztük való választás.

Az oktatásügy tartalmi egységének erősítésével párhuzamosan fokozott gondot kell fordítani az egyéni képességek fejlesztésére, a kiemelkedően tehetséges tanulók képzésére.

3. Oktatási intézményeink nyitva állnak minden fiatal előtt, aki szorgalmával és tehetségével elégséges alapot szerez a továbbtanulásra. Emellett népi államunknak nem csupán művelődési, hanem politikai feladata is, hogy a fizikai dolgozók tanulás szempontjából hátrányos helyzetben levő gyermekeinek iskoláztatását minden szinten – társadalmi, pedagógiai és szociális eszközökkel – fokozottabban segítse.

Tovább kell fejlesztenünk a kollégiumi hálózatot és a kollégiumokba mindenekelőtt a fizikai dolgozók elméletigényesebb pályák iránt tehetséges gyermekeit kell elhelyezni. Az egész napos foglalkoztatást biztosító iskolákat, napközi otthonokat elsősorban a munkáslakta területeken kell fejleszteni.

Amíg a munkás- és parasztgyerekek tanulási körülményeit nem tudjuk lényegesen javítani, amíg az iskolák közötti jelenlegi különbségek jelentősen nem csökkennek, a fizikai dolgozók gyermekeinek továbbtanulását segítő speciális tanfolyamok számát növelni kell.

A képességfejlesztés, tehetséggondozás, pályairányítás nevelői tevékenységrendszerében különös gondot kell fordítani a fizikai dolgozók gyermekeire. A művelődési intézmények és a propagandaszervek összehangolt tevékenységgel segítsék, hogy a munkás- és parasztcsaládok szorgalmazzák gyermekeik – tehetségüknek megfelelő – továbbtanulását.

4. Oktatásügyünk továbbfejlesztésének az egyes iskolatípusokhoz kapcsolódó feladatai:

a) Az óvodába járó gyermekek számát és arányát jelentősen növelni **kell.** Az óvodába nem járó gyermekek számára is gondoskodni kell az iskolaelőkészítés lehetőségeiről.

b) A nyolcosztályos általános iskolai oktatás színvonalának emelése és az egyes iskolák közötti színvonalkülönbség fokozatos kiegyenlítése az oktatásügy fejlesztésének legfontosabb feladata. Az általános iskolát eredményesen befejezők arányát növelni kell.

Az általános iskolai oktatást a jelenlegi szervezeti keretekben kell továbbfejleszteni, a tartalmi korszerűsítést és a feltételek lényeges javítását együtt kell végezni. Meg kell vizsgálni, hogy perspektívában szükséges-e az alsófokú oktatás időtartamának növelése.

Az általános iskola tartalmi továbbfejlesztését az alsó tagozatos oktatás korszerűsítésével kell elkezdeni. Gondoskodni kell róla, hogy a tananyag a tanulókat a különböző osztályokban – életkori adottságaiknak megfelelően – egyenletesen terhelje. Olyan követelmény- és értékelési rendszert kell kidolgozni, olyan módszertani, pedagógiai eljárásokat kell meghonosítani, hogy az első osztályban az évismétlést gyakorlatilag felszámolják. Radikálisan csökkenteni kell az alsó tagozaton a bukások arányát.

Az általános iskola pályairányítási tevékenységét az oktatási-nevelési folyamat szerves részévé kell tenni. Ennek érdekében fejleszteni kell a szakköri munkát, ki kell dolgozni a felsőbb (7–8.) osztályokban a fakultatív tárgyak rendszerének koncepcióját, s ezt kísérleti iskolákban ki kell próbálni.

c) Az általános iskolát végzettek között a továbbtanulók arányát a közműveltség növelésének igénye, a népgazdaság szakemberszükséglete alapján kell meghatározni, számolva a demográfiai viszonyok alakulásával.

Mivel 1977-re az általános iskolát végző korosztály létszáma az 1969. évihez képest kétharmadára csökken és az 1980-as évek elejéig nem emelkedik, fokozottan törekedni kell arra, hogy a továbbtanulók aránya növekedjék.

Fokozottabb gondot kell fordítani a népgazdaság igényeinek megfelelő pályaválasztásra és pályairányításra. Megfelelő intézkedések kialakításával csökkenteni kell azt a társadalmi ellentmondást, amely ma a fiúk és a lányok iskolázottsági szintjének eltéréséből fakad.

A középiskolában végző tanulók számának csökkenése miatt is az oktatás színvonalának emelésével kell növelnünk – mindenekelőtt a műszaki irányú – továbbtanulásra alkalmas fiatalok arányát.

A szakmunkásképzés tartalmi fejlesztése, tárgyi és személyi ellátottságának javítása – az általános iskoláké mellett – oktatásügyünk alapvető feladata. A szakmunkásképzés korszerűsítésére megindult munkálatokat meg kell gyorsítani.

A szakmunkásképző intézetekben és a szakközépiskolákban folyó képzés tartalmát és a létszámokat össze kell hangolni. Az úgynevezett hagyományos és emelt szintű oktatást egységesíteni kell.

A munka mellett továbbtanulni szándékozó fiatal szakmunkások számára a szakközépiskolákban 3 éves, szakközépiskolai érettségi vizsgával záruló estilevelező tagozatokat kell szervezni.

A fiatal szakmunkások nevelésében – mindenekelőtt a gyakorlati képzésben – az üzemek vállaljanak jelentősebb szerepet.

Meg kell változtatni a szakközépiskolák képzési céljait. Az ipari és mezőgazdasági szakközépiskolák szakirányú továbbtanulásra készítsenek fel, és mindenekelőtt az elméletigényesebb szakmákban – megfelelő tantervi változtatásokkal és a szükséges gyakorlati idő biztosításával – lehetővé kell tenni, hogy a végzettek szakmunkás-bizonyítványt kapjanak. Az úgynevezett nem termelői és szolgáltatói szakterületek (pl. a közlekedés, az egészségügy, az ügyvitel stb.) számára képző szakközépiskolák – a szakiránynak megfelelő felsőfokú intézményekben történő továbbtanulásra felkészítés mellett – változatlanul középfokú szakmai képesítést adjanak végzett tanulóiknak.

A technikusképzést – a szaktárcák szakmai követelményei szerint, munka melletti és ahhoz kapcsolódó, a szaktárcák által szervezett – tanfolyami formában kell biztosítani. A technikusi címet a szakközépiskolákban végzettek kétéves szakmai gyakorlat után, a szakmai minisztériumok által meghatározott feltételek teljesítése esetén nyerhessék el.

A gimnáziumok feladata elsősorban a továbbtanulásra való felkészítés legyen. A tovább nem tanulókat a gimnázium segítse a gyakorlati életre való felkészüléshez is.

A II. évfolyamtól kezdődően fakultatív tárgyak oktatását kell bevezetni, s ezek sorában olyan tantárgyak, tantárgycsoportok szerepeljenek, amelyek részben a továbbtanulásra készítik fel a tanulókat (pl. irodalom, történelem, matematika, természettudományok, idegen nyelvek), részben a végzés utáni munkába állásukat segítik (pl. közgazdasági, közigazgatási ismeretek, műszaki rajz, gép- és gyorsírás, az üzemek igénye alapján meghatározandó speciális ismeretek).

Fakultatív oktatást csak ott szervezzenek, ahol bevezetésének személyi, tár-

gyi feltételei biztosíthatók.[13] A feltételek megteremtése érdekében segíteni kell a középiskolák közötti együttműködést. Kívánatos, hogy a felsőoktatási és tudományos, kulturális intézmények munkatársainak bevonásával is növeljék a szabadon választott tantárgyak számát.

A tagozatos osztályokat a fakultatív oktatás kifejlesztéséig működtetni kell. Meg kell vizsgálni, hogy hosszabb távon milyen legyen a középfokú oktatás struktúrája.

d) A felsőfokú szakemberképzéssel szemben támasztott új igényeket – különösen az új, határterületi szakokon – az egyetemek, illetve az egyetemek és főiskolák együttműködésével kell kielégíteni. A kétfokozatú mérnök-, agrármérnök- és közgazdászképzésben az oktatás célkitűzését, tartalmát és a képzési létszámokat össze kell hangolni.

Az egyetemeken – a tudománypolitikai irányelvek megvalósítása és az oktatás-nevelés színvonalának emelése érdekében – növelni kell a tudományos kutatások fejlesztésének lehetőségeit. A meglevő kutatási eszközöket hatékonyabban kell felhasználni.

Fokozatosan általánossá kell tenni az egyetemi és főiskolai gyakornokok, tanársegédek és adjunktusok határozott időtartamra való kinevezését. A jelenleg munkaviszonyban állók esetében az áttérést az elkövetkező egy-két évben differenciáltan kell végrehajtani. A követelményeket teljesíteni nem tudó oktatókat más munkaterületre kell áthelyezni. A tudományos kutatóintézetekben dolgozókat fokozottabban kell bevonni az oktató-nevelő munkába.

Az egyetemi-főiskolai felvételi rendszert – alapelveinek megtartásával – tovább kell fejleszteni.

A felsőfokú szakemberszükségleti terveket folyamatosan össze kell vetni a valóságos társadalmi szükségletekkel.

5. Növelni kell a munka melletti tanulás társadalmi megbecsülését. Megfelelő erkölcsi ösztönzéssel, az érvényes munkaügyi szabályok módosításával is elő kell segíteni a dolgozók munka melletti tanulását.

A dolgozók általános iskolájának tananyagát szakmai ismeretekkel kell összekapcsolni, s az e fokon tanulók részére tanulmányi szabadságot kell biztosítani. Minden fokozatban szorgalmazni kell a rugalmasabb és kötetlenebb formákat, az önálló ismeretszerzést, biztosítva a vizsgára való jelentkezés lehetőségét. Ehhez nyújtsanak segítséget a kulturális intézmények, a televízió és a rádió.

A szakemberek iskolán kívüli továbbképzéséért a munkáltató üzemek a felelősek, ahhoz az oktatási intézmények nyújtsanak segítséget. A továbbképzésben fokozottabban vegyenek részt a kutató-fejlesztő intézetek.

[13] Lásd 6. sz. jegyzetet.

Az alapképzést adó intézmények a képzés minden fokozatán törekedjenek a továbbképzés és az önművelés iránti igény kialakítására, az önálló tanulás képességének kifejlesztésére. A nappali tagozatokon folyó alapképzést, az estilevelező oktatást és a továbbképzést egyenrangú feladatnak tekintsék.

6. Az oktatásügy továbbfejlesztése megköveteli a pedagógusképzés színvonalának emelését.

Beosztott óvónőket – a felsőfokú képzési forma megtartásával – átmenetileg középfokon is képezni kell, s lehetővé kell tenni számukra a felsőfokú képzettség munka melletti megszerzését.

A tanítók és az általános iskolai tanárok képzési létszámát növelni kell. Hatékonyabb pályairányítással, a felvételi módszerek javításával, a pedagóguspálya vonzóbbá tételével, a pedagógusok anyagi és munkakörülményeinek javításával elő kell segíteni, hogy a pályára alkalmas fiatalok kerüljenek a pedagógusképző intézetekbe, és növekedjék a fiúk aránya.

El kell érni, hogy a pedagógusképző intézményekben végzettek nagy többsége iskolába menjen dolgozni. Gondoskodni kell a színvonalas pedagógiai-módszertani felkészítésről, jobban előkészítve a hallgatókat a nevelőmunkára.

A középiskolai tanárképzésben a szakmai középfokú oktatási intézményekben folyó munka speciális feladataira is fel kell készíteni. A műszaki, közgazdasági, egészségügyi szaktanárképzés fejlesztését meg kell gyorsítani.

Gondoskodni kell róla, hogy az egyetemeken a legszínvonalasabb oktatók végezzék a pedagógusok képzését, legyenek szakmájuk tudományos művelői, s megfelelő pedagógiai (iskolai) gyakorlattal is rendelkezzenek. Általánossá kell tenni a korszerű oktatási eszközök használatát, erre fel kell készíteni a pedagógusjelölteket.

A tanítóképzés színvonalát az alsó tagozaton folyó oktatás korszerűsítési igényeinek megfelelően kell továbbfejleszteni. A folyamat során a tanítóképző intézeteket a tanárképző főiskolákhoz kell kapcsolni, és a bennük folyó képzést főiskolai jellegűnek kell elismerni.

Ki kell alakítani a pedagógus-továbbképzés szervezett, vonzó, a legjobb szakemberek részvételével megvalósuló rendszerét. A továbbképzés formái igazodjanak az iskolai élet követelményeihez és a pedagógusok elfoglaltságához. Meghatározandó időszakonként minden pedagógusnak kötelezően részt kell vennie továbbképzésben. A továbbképzési kötelezettség teljesítése a magasabb fizetési fokozatba történő lépés feltétele legyen.

Szervezetten kell gondoskodni az iskolai vezetők, a közoktatásügyi felügyelet és az igazgatás dolgozóinak neveléstudományi továbbképzéséről.

A rádió, a televízió és a pedagógiai sajtó hatékonyabban segítse a pedagógusok oktatáspolitikai tájékozódását. Adjon nagyobb segítséget az oktatás-ne-

velés korszerű eljárásainak elterjesztéséhez, ösztönözze és segítse az iskolai kísérleteket.

7. A neveléstudományi kutatómunkát számottevő mértékben fejleszteni kell. E munka intézményes bázisának és káderellátottságának tervszerű fejlesztése a köznevelés feladatai fokozatos megoldásának fontos feltétele. Szükség van a mindenkor rendelkezésre álló tudományos kapacitás jobb koordinálására is.

A pedagógiai kutatás elsőrendű feladata a közvetlen iskolai oktató-nevelő munka aktuális problémáinak vizsgálata és megoldásuk segítése, különös tekintettel az általános iskolára, a tanulók pályairányítására, az egyéni képességek sokoldalú kiművelésére, a kiemelkedő tehetségekről való gondoskodásra.

Fokozott erőfeszítésekre van szükség a távlati oktatáspolitikai döntések tudományos megalapozásához, a közoktatásügyi tervezés elméleti kérdéseinek tisztázásához. A tudományos munka és a pedagógus-továbbképzés gyakorlati bázisaként kísérleti iskolákat kell létrehozni. A kísérletekben részt vevő nevelőket anyagi és erkölcsi támogatásban kell részesíteni.

A neveléstudományra váró, sok tekintetben újszerű feladatok eredményes megoldása érdekében ki kell szélesíteni, némely esetben pedig meg kell alapozni a munkát a legfontosabb határtudományok területén is.

8. A köznevelés irányítását valamennyi szinten meg kell javítani. A kormányszervek erősítsék mind az általános pedagógiai, mind a szakirányítást.

A felsőoktatás irányításának rendszere ne változzék.

Gimnáziumokat a megyei tanácsokon kívül a megyeszékhelyi városok és néhány nagy, hagyományos iskolaváros is fenntarthatnak. A szakközépiskolák és a szakmunkásképző iskolák fenntartásának jogát a főhatóságok fokozatosan a megyei tanácsoknak adják át.

A megyei tanácsok hatáskörébe tartozzék a középfokú szakoktatási intézmények hatósági és pedagógiai irányítása, tanulmányi felügyelete.[14] A szakközépiskolákban és a szakmunkásképző intézményekben folyó szakmai képzés irányítása és ellenőrzése a Művelődésügyi, a Munkaügyi, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi, valamint a Belkereskedelmi Minisztérium feladata legyen.

A művelődésügyi miniszternek az iskolai oktatás-nevelés egészére, a munkaügyi miniszternek pedig a szakmunkásképzésre kiterjedő ágazati felelőssége mellett az alábbiak szerint kell biztosítani a szakképzésben érdekelt tárcák részvételét a szakképzés tartalmának, követelményeinek és feltételeinek kialakításában:

Részt vesznek a szakmai oktatás követelményeinek és alapdokumentumainak (tantervek, tankönyvek) kidolgozásában, ezek végrehajtásának ellenőrzésében, a szakmai oktatás személyi és tárgyi feltételeinek megteremtésében.

[14] A középfokú szakoktatási intézmények a határozatot követően a tanácsokhoz kerültek. A tanácsok megnövekedett feladataik ellátásához még hosszú ideig erőteljes támogatást igényelnek.

Gondoskodnak róla, hogy az üzemek, gazdaságok tanműhelyeket, gyakorlóterületeket bocsássanak az iskolák rendelkezésére.

A szakminisztériumok javaslata alapján állapítja meg a Művelődésügyi Minisztérium, illetve a Munkaügyi Minisztérium a szakközépiskolák és a szakmunkásképző iskolák országos iskoláztatási irányszámait.

Gondoskodnak a szakmai elméleti tantárgyak és gyakorlatok szakfelügyelőinek rendszeres tájékoztatásáról, továbbképzéséről.

9. Az alsó- és középfokú iskolák igazgatóit – az érdekelt tantestület véleményét kikérve – 5 éves időtartamra az iskolákat fenntartó tanácsok nevezzék ki.[15] A feladatukat jól ellátó igazgatók megbízatása többször megismételhető. A tanácsok a kinevezés előtt kérjenek véleményt a felsőbb szintű szakigazgatási szervektől, nagyobb területek (több megye) igényeit szolgáló speciális szakközépiskolák esetén az illetékes szakminisztériumtól. Azt a jelöltet, akit a felettes szakigazgatási szerv szakmailag nem tart megfelelőnek, kinevezni nem lehet. Az iskolák irányításában bővíteni kell a tantestületek javaslattevő és véleményező jogát, és növelni szükséges azokat a jogköröket, amelyekben a tantestületek döntenek.

10. Iskolarendszerünk anyagi-tárgyi feltételeit jelentős mértékben fejleszteni kell. Az oktatásügy – társadalmi-politikai jelentőségének növekedésére és jelenlegi helyzetére való tekintettel – fejlesztését a következő időszakban kiemelt társadalmi feladatként kell kezelni, ezért a nemzeti jövedelemből a jelenleginél nagyobb hányadot kell ráfordítani. Az V. és VI. ötéves tervek előkészítésekor erre figyelemmel kell lenni. Gondoskodni kell az anyagi erőforrások hatékony felhasználásáról.

A köznevelés intézményhálózatának fejlesztése legyen összhangban az ország településstruktúrájának alakulásával. Az egyes iskolák közötti feltételbeli különbségeket a vidéki és a városi külső kerületi iskolák feltételeinek, felszereltségének javításával csökkenteni kell; a fejlesztés során különös figyelmet kell fordítani az általános iskolák, az óvodai, a gyermekvédelmi és a gyógypedagógiai intézmények, az általános iskolai és középiskolai diákotthonok hálózatának bővítésére. Az általános iskolai diákotthoni hálózat bővítésével párhuzamosan a felső tagozaton az összevont (osztatlan) tanulócsoportban folyó oktatást fokozatosan meg kell szüntetni. A köznevelés fejlesztése elkerülhetetlenné teszi a célcsoportos beruházási elv fokozottabb érvényesítését és az alsófokú oktatásra való kiterjesztését.

A szakmunkásképzés fejlesztésénél arra kell törekedni, hogy működési fel-

[15] Az igazgatók határozott időtartamú megbízásának rendszere a vezetés színvonalának emelkedését szolgálja. Legtöbb megyében jól készítették elő és fokozatosan valósítják meg ezt az intézkedést. A Munkaügyi Minisztérium saját területén ennek a rendszernek a bevezetését eddig nem tartotta időszerűnek és megoldhatónak.

tételei fokozatosan megkozelítsék a középiskoláét. A szakmunkásképzés és a szakközépiskolák hálózatát egybehangoltan kell fejleszteni.

Az új intézmények építése során fokozott figyelmet kell arra fordítani, hogy ezek a jovőben várhatóan érvényesülő oktatás-tartalmi és oktatas-szerkezeti fejlódesnek is megfeleljenek. Ahol lehetséges és célszerű, az iskolai és a művelődési otthonok építését kozösen kell megoldani.

11. Az iskolai pártszervezetek – az állami oktatásügyről szóló határozatnak megfelelően – kezdeményezően vegyék ki részüket az oktató-nevelő munka fejlesztéseból, korszerűsítéséből. Fordítsanak megkulónboztetett gondot a nevelótestuletekben az eszmei-politikai munkára, segítsék elő a szocialista pedagogia ervényesulését, a pedagógusok szakmai-ideológiai felkészültségének fejlesztését. Az ifjusági szervezetek onállóságának és ontevékenységének biztosításával hatékonyan irányítsák az iskolai gyermek- és ifjúsági mozgalom munkajat, fejlesszék a tantestületek szocialista demokratizmusát, nyújtsanak politikai segítséget az iskola vezetésének, és éljenek bátran az állami vezetés beszamoltatasának, ellenorzésének jogaval.

Az egyetemi és foiskolai pártszervezetek fo feladata a hallgatók kozotti politikai munka irányítása legyen.

12. A Kozponti Bizottság javasolja, hogy a Minisztertanács tárgyalja meg az oktatasugy fejlesztésének kérdéseit, és hatarozza meg a szükséges állami intézkedéseket.[16]

Megjelent: Pártélet, 1972 8 sz 55–72. old

[16] A tegyzetek alapjat kepezo jelentest az MSZMP KB Agitacios es Propaganda Bizottsaga megtargyalta, azt tudomasul vette es megerositette a tovabbi munka fo iranyait Fo feladatkent jelolte meg 1 A vilagnezeti, az erkolcsi-politikai neveles felteteleinek es szinvonalanak javitasat, 2 Az iskolaztatas feltételeiben mutatkozo egyenlotlensegek es az egyes iskolák szinvonalbeli kulonbsegeinek csokkenteset, 3 A tankotelezettsegi torveny vegrehajtasat, a pedagogustovabb kepzes korszerusiteset es az aranyosabb pedagogusellatas biztositasat, 4 Az uj tantervek, tankonyvek kidolgozasat es bevezetesuk elokeszitest, 5 A koznevelest es az iskolarendszer tavlati fejlesztest szolgalo kutatasok gyorsitasat es a kozeptavu feladatok vegrehajtasat, 6 A kepzesi letszamok es a nepgazdasagi igenyek jobb osszehangolasat, 7 Az iranyitas hatekonysaganak fejlesztest

Lasd meg Az ifjusagi es Uttoro Szovetseg feladatai az oktatas helyzetevel es tovabbfejlesztesevel foglalkozo hatarozat vegrehajtasaban A KISZ KB hatarozata 1972 aug 25 Forras Ifjusagpolitikai dokumentumok Ifjusagi Lapkiado Vallalat 1976 9–19 old

47

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A GAZDASÁGPOLITIKAI TÁJÉKOZTATÁS, AGITÁCIÓ ÉS PROPAGANDA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE[1]

(1972. JÚNIUS 27.)

A gazdaságpolitikai tájékoztatás, agitáció és propaganda eredményesen ismerteti, magyarázza a párt politikáját, hozzájárul ahhoz, hogy a társadalom tagjai alapvetően helyesen ítéljék meg gazdaságpolitikánkat, a feladatokat, népgazdaságunk jelenlegi helyzetét és fejlődési lehetőségeit.

A gazdaságpolitikai tájékoztatás, agitáció és propaganda méreteiben jelentősen kiszélesedett, tömegessé vált, jobban átfogja a társadalom osztályait és rétegeit.

A X. kongresszus és a Központi Bizottság gazdaságpolitikai határozatainak, a kormány döntéseinek végrehajtása, a IV. ötéves terv célkitűzéseinek és a KGST komplex programjának megvalósítása ugyanakkor szükségessé teszi a gazdaságpolitikai tájékoztatás, agitáció és propaganda továbbfejlesztését.

1. Egyértelművé kell tenni minden szinten a gazdaságpolitikai tömegmunka általános célját, funkcióját, konkrét tartalmi feladatait és módszereit. A gazdaságpolitikai tájékoztatás, agitáció és propaganda alapvető célja: a párt gazdaságpolitikájának állandó, rendszeres ismertetése, megértetése, elfogadtatása, a végbemenő gazdasági és társadalmi folyamatok lényegének tudatosítása, a jó tapasztalatok sokoldalú és széles körű bemutatása, népszerűsítése, terjesztése, a tömegek mozgósítása. Állandó feladata, hogy bemutassa a gazdaságban, a munkahelyeken születő újat, a fejlődés tényezőit, az újat létrehozó és az újért áldozatot, küzdelmet vállaló embereket.

2. A párt eszmei-politikai egységének további szilárdítása, erősítése érdekében a pártoktatás, részben pedig az agitáció segítse megértetni a párttagok körében a párt gazdaságpolitikáját, mozgósítson következetesebb képviseletére és végrehajtására. A propaganda igyekezzen széles körben terjeszteni az új közgazdasági ismereteket, magyarázza a fogalmakat, figyelembe véve az eltérő műveltségi és kulturális szinteket.

[1] Ugyanezzel a témával – elsősorban a gazdasági információ mechanizmusának aspektusából – foglalkozott a KB Titkársága 1969. június 23-i határozatában. Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 329–331. old.

3. A gazdaságpolitikai tájékoztatás, agitáció és propaganda adjon sokoldalú, reális képet a népgazdasági folyamatok összességéről, az ország gazdasági helyzetéről, fejlettségéről és fejlődési lehetőségeiről, hazánknak a szocialista világrendszerben és a világgazdaságban elfoglalt helyéről.

Sokoldalú érveléssel bizonyítsa, hogy a népgazdaság szilárd, egészségesen és dinamikusan fejlődik, a gazdaságirányítási rendszer bevált, s a tervgazdálkodás hatékonyabbá tételével segíti gazdaságpolitikai céljaink megvalósulását. Bizonyítsa, hogy a gazdaságirányítás új rendszere a magyar viszonyok között a tervgazdálkodás továbbfejlesztése. Lépjen fel azokkal a leegyszerűsítő nézetekkel szemben, amelyek azt feltételezik, hogy fejlődésünk ellentmondásai, egyensúlyi problémái közvetlen oksági kapcsolatban vannak a gazdaságirányítás rendszerével.

Segítse azokat a központi intézkedéseket és helyi kezdeményezéseket, amelyek a beruházási (felhalmozási) egyensúly megszilárdítására irányulnak. Mondjon határozott nemet azokra a gazdasági igényekre, amelyek megoldására jelenleg nincsenek meg a lehetőségek.

Segítsen megértetni (főleg a közép- és alsószintű gazdasági vezetőkkel), hogy a problémák egy részét azon a szinten kell megoldani, ahol keletkeznek, s hogy minden állampolgárnak a saját munkaterületén kell fegyelmezettebben és hatékonyabban dolgozni.

A sajtó, a rádió, a televízió adjon több lehetőséget a gazdasági vezetők számára véleményük kifejtésére. Vállalja a vitát, alakuljon ki egészséges eszmecsere, amely segítse az egységes szemlélet, egységes cselekvés megerősödését.

A tájékoztatás, az agitáció törekedjen a szocialista érdekviszonyok sokoldalú és komplex bemutatására. Erősítse azt a szemléletet, hogy az egyéni és a csoportérdek hosszú távon csak a népgazdasági érdek talaján érvényesíthető. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a népgazdasági érdek nem a csoportérdektől elkülönülve létezik, hanem a csoportérdekek érvényesülésében és kölcsönös kapcsolataiban fejeződik ki. A népgazdasági érdek érvényesítését a tömegpolitikai munka úgy segítheti, hogy az egyént csoportérdekeinek helyes felismerésére orientálja.

Hangsúlyozza és érzékeltesse gazdaságpolitikánk osztályjellegét, azt, hogy a gazdaságpolitika politikánk szerves alkotórésze és a szocializmus teljes felépítésének hatékony eszköze.

A gazdaságpolitikai kérdéseket a termelés és a fogyasztás dialektikus kapcsolatában szemlélve, hangsúlyozza, hogy elosztani csak azt lehet, amit megtermelünk.

Jobban előtérbe kell állítani – a fogyasztói igények oldalát is figyelembe véve – a termeléssel kapcsolatos kérdéseket.

Hatékonyabban segítse a szocialista munkaversenyről, a korszerű üzem- és

munkaszervezésről szóló párt-, kormány- és SZOT-határozatok végrehajtását mint a munka hatékonyságát javító, a munkafegyelmet szilárdító eszközt. Szakszerűbben, a megoldás konkrét módjait figyelembe véve foglalkozzon a gondokkal, feladatokkal.

Az életszínvonalról a legtágabb értelemben, komplex módon, társadalmi rétegekre bontva, országos és helyi érvek együttes felhasználásával beszéljen. A tájékoztatás, az agitáció magyarázza sokoldalúan az életszínvonal, elsősorban a munkások életszínvonalának alakulását és a hármas árrendszer lényegét, a jobb ellátásban betöltött szerepét. Az életkörülmények változását, javulását a gazdasági hatékonyság növekedésével kapcsolja össze.

Sokoldalúan és differenciáltan, szemléltetően mutassa be, hogy a gazdasági hatékonyság növekedése a fejlődés alapvető tényezője, és ebben minden egyes dolgozó embernek meghatározott teendője van. Ezzel összefüggésben erősítse meg azt az elvet, hogy aki jobban dolgozik, az keressen többet, és ezen elv alapján ösztönözzön a jobb, az eredményesebb munkára. Mozgósítson az élőmunka termelékenységét és a társadalmi vagyonnal való ésszerű gazdálkodást biztosító központi és helyi intézkedések hatékony érvényesítésére.

A gazdaságpolitikai tájékoztatás, agitáció és propaganda határozottan szálljon szembe a helyenként fellelhető szociális demagógiával és egyenlősdivel, amely az egyéni lehetőségek egyenlőségét egyenlő jövedelmi színvonalként értelmezi. Határozottabban bírálja a fogyasztói társadalom burzsoá, kispolgári elméletét.

A tájékoztatás és az agitáció érzékeltesse, hogy a gazdasági életben a kedvező tendenciák nem részlegesek, hanem a gazdaság egészét jellemzik, hogy végső soron az eredmények vannak túlsúlyban, de ne hallgassa el a gondokat sem. Bírálja a negatív jelenségeket, de azokból ne általánosítson; úgy bíráljon, hogy azzal ne teremtsen rossz közérzetet.

Sokoldalúbban mutassa be a magyar nép erőfeszítéseit, amelyet a szocializmus teljes felépítéséért fejt ki. A tájékoztatás rendszeresen ismertesse a nép alkotó munkája nyomán létrejött eredményeket, találja meg azt, aminek örülni lehet, láttassa meg a szorgalmas munka gyümölcseit. Alakítsa ki a szocialista építés nemzeti büszkeségét; ezen a talajon fejlessze a nemzeti öntudatot.

Fejleszteni kell a pártbizottságok és pártalapszervezetek agitációs és propagandamunkáját, az alapszervezeti pártvezetőségek politikai irányító és szervező tevékenységét. Erősíteni kell az alsóbb szervek önálló politizáló készségét, alkalmassá kell tenni az agitációs és propagandakádereket, a pártcsoportokat a tömegpolitikai munka jobb végzésére, bővíteni kell gazdasági ismereteiket. El kell érni, hogy képesek legyenek a rugalmasabb, a követelményekhez gyorsan igazodni tudó munka tervezésére, kialakítására, az élet mozgékonyságát követő érvanyag kidolgozására.

Több, sokoldalúbb és differenciáltabb eszmei, politikai, módszertani segítséget kell nyújtani. A gazdaságpolitikai tájékoztatást, agitációt és propagandát irányító káderek rendszeres és folyamatos felkészítését, pontos orientálását az országos agitációs és propaganda tanácskozások, az ágazati agitációs konferenciák rendszerében kell biztosítani.

A helyi tájékoztatást rendszeresebbé kell tenni. El kell érni, hogy a gazdasági vezetők első számú propagálói és agitátorai legyenek a helyi és a központi gazdasági döntéseknek. A gazdaság középszintű vezetői, a művezetők, a szocialista brigádok, a törzsgárda tagjai körében növelni kell a tömegpolitikai munka hatékonyságát.

Az üzemi lapok, a helyi stúdiók rendszerét továbbra is fejleszteni kell; a kisfilmeket és egyéb szemléltető eszközöket szélesebb körben, hatékonyabban kell felhasználni.

5. A tömegszervezetek és mozgalmak gazdaságpolitikai tájékoztató, agitációs és propagandatevékenységének színvonalát emelni kell.

A szakszervezetek vállaljanak nagyobb részt a gazdaságpolitika ismertetésében, magyarázatában, elfogadtatásában, mozgósítsanak a gazdaságpolitikai célok megvalósítására. Munkájuk elsődleges színtere a vállalat, a munkahely legyen. Az országos feladatok mellett különös gonddal foglalkozzanak a dolgozókat közvetlenül érintő jelenségekkel, tennivalókkal. Kísérjék figyelemmel a dolgozók körében felvetődő észrevételeket, javaslatokat, szorgalmazzák a dolgozókat foglalkoztató gazdaságpolitikai kérdések érdemi megválaszolását, problémáik megoldását.

A KISZ tegye hatékonyabbá az ifjúság körében – figyelembe véve életkori sajátosságaikat – a gazdaságpolitikai agitációt, tájékoztatást és propagandát. Munkája során vegye figyelembe, hogy a fiatalok tényismerete szűkebb, tapasztalata kisebb, véleménye helyenként egyoldalúbb. A szocialista fejlődést alkalmanként problémamentesen fogják fel, az eredményeket természetesnek tartják, ezért a negatív jelenségekre élesebben reagálnak. A valóságnak megfelelő differenciált képet kell kialakítani gazdasági helyzetünkről, problémáinkról, a gazdaságpolitika kérdéseiről, nagy gondot fordítva a szocialista gazdaság perspektíváinak bemutatására, a távlati feladatok megoldásában az egyén szerepének érzékeltetésére.

A Hazafias Népfront területi szervei elsősorban az értelmiség, a paraszti és kispolgári rétegek körében vállaljanak nagyobb szerepet a reálisabb szemlélet alakításában, erősítésében.

Minden szervezet törekedjen káderei, tisztségviselői és aktivistái jobb, módszeresebb felkészítésére.

6. A komplex gazdaságpolitikai feladatok elfogadtatása érdekében felkészültebbé, differenciáltabbá és egyben átfogóbbá, arányosabbá kell tenni a gazda-

ságpolitikai tájékoztatást, az agitációt és propagandát. Munkastílusát, irányítását fejleszteni kell. Ehhez szükséges az apparátus rendszeres módszertani továbbképzése. A módszertani munka fejlesztésével növelni kell a közgazdasági tudatformálás hatékonyságát, amelyet az oktatás-nevelési rendszer a gazdasági ismeretek komplex oktatásával segítsen.

Rendszeres, folyamatos munkakapcsolatot kell kialakítani a párt- és állami vezetés minden szintjén, hogy a tömegpolitikai munka irányítói időben, előre megtervezhessék feladataikat, előkészíthessék a gazdasági döntések ismertetésének, elfogadtatásának a tájékoztatás, az agitáció és propaganda területei szerint differenciált érvanyagát. Ehhez az illetékes párt- és állami szervek – országos és megyei szinten – időben biztosítsák az agitációs és propaganda apparátus számára a szükséges anyagokat, tájékoztatókat.

A KB Agitációs és Propaganda Osztálya és Gazdaságpolitikai Osztálya között ki kell alakítani az együttműködés szervezett formáit, kereteit. A KB Agitációs és Propaganda Osztálya, valamint Gazdaságpolitikai Osztálya úgy alakítsa munkastílusát, hogy rendszeresen adjon érvanyagot az apparátusnak, a pártszervezeteknek egy-egy gazdasági döntés elfogadtatásához, ezzel is segítve az agitációs és propaganda apparátus felkészítését.

Ki kell alakítani a tájékoztatás és az agitáció munkamódszerében azt az érvelési gyakorlatot, amely a gazdaságpolitikai célok általános, társadalmi (osztály- és rétegszintű) megvalósulása mellett az iparági, az üzemi, a területi társadalmi-gazdasági különbségeket is jobban figyelembe veszi.

7. A határozatot saját helyzetük értékelése alapján tárgyalják meg a megyei, járási, városi, nagyüzemi pártbizottságok, a sajtó, a Rádió és Televízió pártbizottságai, pártszervezetei és szerkesztő bizottságai. A KB Agitációs és Propaganda Osztálya adjon segítséget a SZOT, a KISZ, a Hazafias Népfront, a TOT, a TIT, a Magyar Közgazdasági Társaság, a MTESZ megfelelő szerveinek a gazdaságpolitikai tájékoztatás, agitáció és propaganda hatékonyságának fokozása érdekében, sajátos feladataik kialakításához.

48

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A BERUHÁZÁSI TEVÉKENYSÉGGEL KAPCSOLATOS FELADATOKRÓL

(1972 JUNIUS 27)

1 A Politikai Bizottsag megallapítja, hogy a beruházási egyensúly megjavítására hozott politikai hatarozat végrehajtása érdekében tobb hatékony intezkedés történt, de meg nem szűnt meg az ágazati és vállalati túltervezés veszélye. A beruházási tevékenység hatekonyságat novelo intézkedések kidolgozasanal, illetve végrehajtasanal tovabbra is a Politikai Bizottság 1971. junius 29-i határozatát kell érvényesíteni.[1]

2. A Politikai Bizottság tudomasul veszi, hogy a beruházási feszultség fokozatos csokkentése érdekében a IV. otéves tervidőszakban a beruházások nagysaga folyo aron mintegy 545 milliárd forint korül fog alakulni.[2] Ennek biztositasa erdekében a tervben szerepló, kozpontilag finanszírozott tobb beruházási cél elhagyasa, illetve elhalasztása, az állami támogatasok csokkentése, egyes fejlesztési forrasok zarolása szukséges

3. A beruházasi vasárlóero kiaramlasát és a készletek alakulását úgy kell szabályozni, hogy a felhalmozasi hányad a nemzeti jovedelmen belul az otéves terv masodik felében ne haladja meg a tervtorvényben előírt 25 százalékot.[3]

[1] Lasd e kotet 14 sz dokumentumat Ez olyan donteseket tartalmaz, amelyeket hosszabb tavon kell ervenyesiteni

[2] A dontes a IV oteves terv beruhazási eloiranyzatat – figyelembe veve a tervezettnel magasabb arnovekedest – folyo aron 545 milliard forintban allapitotta meg A IV oteves tervről szolo tervtorveny a beruhazasok előiranyzatat 480–500 milliard forintban hatarozta meg, ezzel szemben a miniszteriumok javaslatai alapjan mintegy 600 milliard forintos beruhazasi keretre lett volna szukseg

Az MSZMP KB Gazdasagpolitikai Bizottsaga 1973 augusztus 13-i ulesen megtargyalta es tudomasul vette, hogy a IV otéves terv beruhazasai elorelathatolag mintegy 550 milliard forintot igenyelnek s ezen belul a IV oteves terv agazati eloiranyzatai kisebb mertékben modosulnak A tulteljesites a lakossag eletkorulményei szempontjabol lenyeges, nem termelo beruhazasok teren valt szukségessé

A IV oteves terv idejen megvalosult beruházások tényleges értéke 574 milliard forint volt Ehhez a tervezettnel gyorsabb aremelkedés mellett az is hozzájárult, hogy 1973 tol kezdve az energetikaban tobblet-beruhazasokat kellett vegrehajtani

[3] A IV oteves tervről szólo torvény a nemzeti jövedelem felhasznalasaban a felhalmozás aranyat 23–25 szazalekban hatarozta meg A IV oteves terv szamitasai 1968 évi aron keszultek, a teljesites adatai viszont 1972 evi osszehasonlito árszinten allnak rendelkezesre A IV oteves

A terv eredeti előirányzatánál a felhalmozási hányad a tervidőszak egészére magasabb lesz és a kulgazdasági, valamint a költségvetési egyensúly megszilárdulása a tervezettnél lassabban következik be.

4. Az állami költségvetés helyzetének javítása érdekében fokozottabb takarékosságot kell megvalósítani. Vizsgálni kell annak lehetőségét, milyen mértékben lehet csökkenteni a társadalmi kozos fogyasztás kiadásait, valamint milyen mértékben lehet novelni a költségvetés bevételét, a költségvetés által finanszírozott és tervben szereplő beruházási célokra igénybe vehető kulfoldi forrasokkal.

A Politikai Bizottság javasolja a kormánynak, hogy a költségvetési eloirányzat végrehajtásáról az Országgyűlésnek adott tájékoztatója keretében ismertesse a IV. otéves terv beruházási célkitűzései eddigi teljesítését, a beruházasi egyensúly alakulását.

5. A Politikai Bizottság szukségesnek tartja, hogy a beruhazásokat érinto intézkedések kidolgozása során az állami szervek kulonös figyelmet fordítsanak a magyar–szovjet viszonylatra, biztosítsák az államkozi megállapodások teljesítését.

6. A politikai munkában az eddigieknél jobban kell tudatosítani, hogy a népgazdaság reális lehetőségei nem teszik lehetővé a IV. otéves terv beruhazasi volumenének nagyobb arányú túlteljesítését. Ki kell hangsúlyozni, hogy a visszafogás ellenére is a tervezettnél tobb beruházás valósul meg és nem a IV. otéves terv célkitűzéseinek módosításárol van szó, hanem a terv eredeti eloirányzataihoz való kozelítésről.

A megyei és a minisztériumi pártbizottságok a jelentkező beruházási problémák megoldása során kovetkezetesebben érvényesítsék és tudatosítsák a népgazdasagi szempontokat, érdekeket, segítsék elő, hogy a minisztériumok, a megyei tanácsok feladataikat a mai igényeknél kevesebb beruházással oldják meg, politikai befolyásukkal hassanak oda, hogy a népgazdaság erőforrásait meghaladó tobbletberuházási igényeket a tárcák és a tanácsok ne támasszanak.

terv eloirányzatait 1972 evi arakra vetitve azt tapasztalhatjuk, hogy az 1971–1975 evi tervezett felhalmozasi arany 27 4 szazalek A tenyleges teljesites is 27 4 szazalek

A IV otéves tervidoszakban megvalosult felhalmozasi aranv azonban szorodast mutat 1971-ben a felhalmozasi arany meghaladta a 30 szazalekot, 1972–1973-ban az intezkedesek hatasara jelentosen csokkent (1972-ben 26 szazalek, 1973-ban 25 szazalek), mig 1974–1975-ben ismetelten emelkedett A felhalmozasi hanyad evenkent eltero alakulasa visszatukrozi azoknak a gazdasag politikai intezkedeseknek a hatását (beruhazasok merseklese, szabalyozo rendszer modositasa keszletgazdalkodas szabalyozasa stb), amelvek a tervezettnek megfelelo egyensulyi helyzet ki alakitasat kivantak elosegiteni

49

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA PÁRTÉPÍTÉSI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A HIVATALOKBAN ÉS INTÉZMÉNYEKBEN DOLGOZÓ PÁRTSZERVEZETEK MUNKÁJÁNAK TAPASZTALATAIRÓL

(1972. JÚNIUS)

I. AZ IRÁNYÍTÓ PÁRTSZERVEK ÉS A HIVATALI, INTÉZMÉNYI PÁRTSZERVEZETEK KAPCSOLATÁNAK, MUNKÁJÁNAK SAJÁTOSSÁGAI[1]

A hivatali pártszervezetek – sajátos feladatkörüknél, tevékenységüknél és számuknál fogva – már a IX. kongresszus időszakában is jelentős helyet foglaltak el a pártszervezetek között. A IX. pártkongresszus óta tett fejlődés, pl. a gazdaságirányítási rendszer reformjának és az államigazgatás továbbfejlesztésének eredményeként jelentőségük, szerepük, s befolyásuk erősödött, túlnő szervezeti keretükön.[2]

1. A hivatali, intézményi fogalom nem fejezi ki azt a sokrétűséget, mely feladatban, hatáskörben az azonos jellegű szervezethez tartozás ellenére is jellemző.

[1] A IX. kongresszus az ellenőrzési és beszámoltatási jogkör általánossá tételével megszüntette az üzemi és az egyéb munkaterületeken működő pártszervezetek között korábban meglevő hatásköri különbségeket. Egyben választ adott azokra a vitákra is, amelyek a gazdasági irányítási rendszer bevezetésének időszakában arra vonatkoztak, hogyan és miáltal lesz majd érvényesíthető a pártszervezetek irányító és ellenőrző szerepe.

A X. kongresszus a pártszervezetek munkájához még kedvezőbb feltételeket teremtett. A módosított Szervezeti Szabályzat 29. pontja meghatározza: „A pártszervezet joga és kötelessége működési területén a párt politikájának érvényesítése, a munka átfogó ellenőrzése, az állami, gazdasági vezetők beszámoltatása."

A jogok és kötelességek hangsúlyozása mellett növekedett a pártszervezetek felelőssége a párt vezető szerepének érvényesítésében. A X. kongresszus az irányító pártszervek alapvető feladatává tette az alapszervezeti munka színvonalának növelését, az ellenőrzés és a helyszíni segítés javítását. Mindez az irányító pártszervek és hivatali, intézményi pártszervezetek munkájában sajátos vonásokkal jelentkezik. Az e témáról készített jelentést, melyet megtárgyalt a KB Pártépítési Munkaközössége, a KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya tájékoztatás és a tapasztalatok felhasználása céljából a budapesti, megyei, kerületi, járási és városi pártbizottságok rendelkezésére bocsátott.

[2] A hivatali, intézményi pártszervezetek száma 1966 és 1972 között 2927-ről 4536-ra, párttagságunk száma 69 872-ről 105 254 főre (35 382 fővel) növekedett. Ebből új tagfelvétel 28 194 volt.

A hivatalok, intézmények jelentős részének feladatait a felettes irányító szervek határozzák meg. Itt a pártszervezetek alapvető feladata a felettes szervek által hozott határozatok, a törvények, rendeletek, utasítások egységes értelmezésének biztosítása és a végrehajtás segítése (pl. pénzintézetek, vám- és pénzügyőrség, ügyészség, bíróság).

A hivatalok, intézmények másik csoportja nagyobb önállósággal rendelkezik. Feladataikat csak kisebb részben kapják felettes szervektől, azokat nagyrészt maguk dolgozzák ki. Itt a pártszervezetek részt vesznek a teendők meghatározásában, a végrehajtás előkészítésében (pl. kutató- és tervezőintézetek).

Sajátos a helyzet azoknál az intézményeknél, szerveknél, ahol választott testület határozza meg a feladatokat, és a pártirányítást felsőbb pártszerv végzi. A helyi pártszervezet tevékenysége itt az apparátus által végzett teendőkhöz kapcsolódik (pl. tanács).

Speciális helyzetéből adódóan korlátozott az állami és szakmai feladatok ellenőrzése, pl. az egészségügyi pártszervezetek esetében.

2. A hivatali, intézményi pártszervezetek irányítása nem képez egyforma súlyú feladatot a területi pártszervek munkájában. Ennek fő okai között meg kell említenünk:

A hivatali és intézményi pártszervezetek nagy többsége Budapesten, megyeszékhelyen, városokban működik. A járásoknál csupán néhány hivatali alapszervezet van.

A pártszervezeteknek csupán a kisebb része az, ahol pártbizottság vagy csúcsvezetőség működik, a többségük olyan kislétszámú pártalapszervezet, amelyet közvetlenül budapesti-kerületi, illetve járási, városi pártbizottság irányít. Ezt jól érzékelteti az alábbi statisztika:

Taglétszám	A hivatali, intézményi pártalapszervezetek száma 1972. VI. 30-án	Az összes pártalapszervezet százalékában
10 párttag alatt	1302	28,5
11– 30 párttag	2230	49,2
31– 50 párttag	671	14,9
51–100 párttag	301	6,7
100 párttag felett	32	0,7
Összesen:	4536	100,0

A községek többségében a hivatalban vagy intézményben dolgozó párttagok a községi pártszervezethez vagy más alapszervezethez kapcsolódnak (pl. tsz-pártalapszervezethez).

Gyakori, hogy két vagy több, egymástól eltérő hatáskörű és feladatú hivatal, intézmény párttagsága tartozik egy alapszervezetbe (pl. MTS–TIT; megyei tanács és földhivatal, adóhivatal; KIOSZ, KISOSZ; ITO, Állami Biztosító; ügyészség, bíróság).

Befolyással van a pártirányításra a hivatali, intézményi szervezetek sokfélesége is, a területi elhelyezkedésük és a hatáskörük; az állami, gazdasági irányítás és kapcsolatrendszer különbözősége; s néhány olyan eltérés, ami a pártszervezetek területi elv szerinti irányításából ered.

Az utóbbi években az állami irányítás fejlődése jelentős változásokra vezetett, mind a szervezeti kérdésekben, mind a munka tartalmában. Az állami, gazdasági szervek önállósága, jogköre, felelőssége növekedett, új szervezetek jöttek létre. A változásokhoz a pártszervezeteknek is igazodniuk kellett.

Ezek a különféle vonások és tényezők összességükben bonyolulttá teszik az irányító pártszervek munkáját.

3. A különböző szintű irányító pártszervek munkája és kapcsolata több irányú.

A budapesti és megyei pártbizottságok:

Egyrészt maguk is közvetlenül tárgyalnak országos, budapesti és megyei szintű szervekkel, ellenőriznek és vizsgálnak olyan kérdéseket, amelyek a hivatali-intézményi pártszervezetek munkáját érintik. Eközben gyakran nem veszik figyelembe az irányításuk alatt működő pártszervek és pártszervezetek véleményét, tapasztalatait. Ez helyenként – és esetenként – szinte elkerülhetetlenül több lépcsős irányítást eredményez. Másrészt a budapesti-kerületi, városi, járási pártbizottságok tevékenységét is figyelemmel kell kísérniük. Apparátusaikban az osztályok között a feladatok olyan elhatárolása jött létre, melynek következtében ezek a pártbizottságok munkájukban legkevésbé kötődnek a KB Párt- és Tömegszervezetek Osztályához. Az osztályok koordinációja nem mindig biztosítja a pártélet egészét átfogó irányító, ellenőrző, segítő munkát. Erőteljesebb a szakmai, illetve reszortjellegű tevékenység, előtérben áll a gazdasági, állami vezetéssel tartott szakjellegű kapcsolat.

A budapesti-kerületi, a járási, városi pártbizottságok:

Közvetlen és rendszeres konzultatív kapcsolatot teremtenek s tartanak fenn a budapesti, a megyei szintű vagy területileg más pártszerv irányításához tartozó hivatali, intézményi szervekkel. Ezek a kapcsolatok többek között a feladatok megoldására, a területfejlesztéssel összefüggő kérdésekre irányulnak, s ott rendszeresek, megfelelőek, ahol viszonylag kevés a közvetlenül irányított pártszervezet. Az irányításban mutatkozó problémák többfélék. Általános gyakorlat, hogy a budapesti-kerületi, a járási, a városi pártbizottságok figyelmüket elsősorban a termelőegységek pártszervezeteire fordítják. Ugyanakkor a szükségesnél kevesebbet törődnek a helyi hivatali, intézményi pártszervezetek-

kel. Ismereteik ezért e pártszervezetek munkájáról általában nem kielégítőek. Előfordul még ezen a szinten is, hogy nincs egyértelműen tisztázva, milyen pártszervezetek tartoznak a hivatali, intézményi pártszervezetek fogalomkörébe, vonatkozik ez pl. az üzemek irodai alapszervezeteire és néhány nem költségvetési szervre. E területen leggyakoribb a kettős, illetve többes káderhatáskör, ami esetenként sok vita forrása.

Vannak olyan szervezetek is, mint például a TSZ Szövetségek, melyek több közigazgatási egységben működnek, ezért az ilyen szövetségek vezetőségeivel egyszerre több járási pártbizottság keres kapcsolatot.

Más jellegűek az irányító munka gondjai ott, ahol a helyi hivatalnak nincs pártszervezete (pl. az OTP és az MNB fiókjainál).

Ezek a tényezők és problémák összességükben gyengítik a pártirányítást a hivatali, intézményi pártalapszervezetek egy részénél, átfedéseket okoznak, esetenként a pártszervezetek magukra hagyatottságát eredményezik.

II. A HIVATALI ÉS INTÉZMÉNYI PÁRTSZERVEZETEK MUNKÁJÁNAK FŐBB JELLEMZŐI

A hivatali és intézményi pártszervezetek munkája a IX. kongresszus óta fejlődött, ugyanakkor szembetűnőek gyengeségei is.

A pártszervezeti munka feltételei. E pártszervezetek munkájának feltételei – figyelembe véve a sajátosságokat – többnyire biztosítva vannak. A pártvezetőségek alkalmasak irányító, szervező és ellenőrző feladataik ellátására. A pártvezetőségi tagok és a párttitkárok általános, politikai és szakmai képzettsége jó. A párttagok megfelelő tájékozottsággal rendelkeznek: ismerik azokat a határozatokat, törvényeket, rendeleteket, amelyekből teendőik következnek.

A pártalapszervezetek munkájában jelentős helyet foglal el a hivatali feladatok megoldásának segítése politikai módszerekkel. Törekednek arra, hogy aktívan bekapcsolódjanak a döntések előkészítésébe és végrehajtásába. Az utóbbi években ezt munkaterveikben is rögzítik.

A pártszervezetek együttműködése a szakmai vezetéssel általában jó. A szakmai témák megtárgyalásakor meghívják a hivatal, az intézmény vezetőjét; a titkárok pedig részt vesznek a hivatal, az intézmény vezetőinek megbeszélésein. A hivatalvezetők kikérik a párttitkárok véleményét. A pártszervezetek támogatást nyújtanak a vezetők egyszemélyi felelősségének érvényesítéséhez.

A kezdeményező, önálló munkát azonban gyakran fékezi a bürokratikus felfogás, egyes szakmai vezetők szubjektivizmusa, túlzott óvatossága és az átlagosnál nagyobb mértékben jelentkező egzisztenciális függés. Vannak hivatalok, in-

tézmények, ahol a szakmai vezetés nem igényli, nem veszi figyelembe a pártszervezet jogos észrevételeit, kritikáját. Néhol a pártszervezet ellenőrző tevékenységét a legszűkebbre igyekeznek korlátozni, sok esetben annak csak formális jelentőséget tulajdonítanak.

Beszámoltatás, ellenőrzés. A vezetők beszámoltatása többségében vezetőségi ülésen történik. Taggyűlésen még nem vált gyakorlattá, jóllehet erre már vannak kezdeti törekvések.

A pártszervezetek egy részénél a beszámoltató és ellenőrző munka tartalmi elemeiben bizonytalankodás, igénytelenség, formalizmus jelentkezik. Nem támasztanak követelményeket; előzetesen nem hívják fel a figyelmet azokra a tartalmi kérdésekre, amelyekről jelentést, illetve tájékoztatást kívánnak kapni. Gyakran a pártszervezet vezetősége sem készül fel, nem informálódik megfelelően a tárgyalt témában. Máshol – különösen a pedagógus, egyetemi és egyéb hivatali pártszervezetekben – a rosszul értelmezett lojalitás, az egzisztenciális függőség s részben a vezetők ellenállása miatt megelégednek a beszámoltatást helyettesítő „elbeszélgetéssel", kerülik a beszámoltatásnak még a látszatát is. Gyakori a konkrétság hiánya is.

Az ellenőrzési jog gyakorlása kialakulóban van. Nem mindenütt tisztázott azonban, hogy a pártszervezet ellenőrzési és beszámoltatási jogköre meddig és mire terjed ki. Ezért is szűkül le sokszor a vezetők beszámoltatására; a taggyűléseket, a pártcsoportok fórumait nem hasznosítják eléggé. Egy-egy téma vizsgálatánál nem élnek eléggé a pártmegbízatások lehetőségével. Különösen kevés az olyan határozat, amely az ellenőrzés során észlelt hiányosságok megszüntetését segíti. Ennek következtében még nem megfelelő az ellenőrzés hatékonysága.

A hivatali, intézményi pártszervezetek – sajátos helyzetükből adódóan – fontos feladatuknak tekintik a szocialista törvényesség védelmét, segítik az ügyintézés javítását, a bürokrácia elleni harcot. A hivatali, intézményi légkör, a munkamorál és a magatartás formálásában eltérő hatásfokkal és eredményességgel tevékenykednek.

A szervezeti élet. Rendszeressége, színvonala az elmúlt években fejlődött. A pártszervezetek többsége féléves munkaterv alapján dolgozik, taggyűléseket 1–2 havonta, vezetőségi üléseket 2–4 hetenként tart. Ahol a lehetőségek adottak, ott a pártcsoportokat általában kiépítették. A pártmunka-tervezés, a pártélet – különösen az általános iskolai pártszervezetek nagy részénél – szembetűnően gyenge, alkalomszerű, elmosódnak a különbségek a párt- és az iskolavezetés testületi ülései között.

A párttagság 60–70 százaléka rendelkezik pártmegbízatással. A végrehajtást többnyire évente egy alkalommal pártcsoport-értekezleten vagy taggyűlésen értékelik.

A tagfelvételi tevékenység a pártszervezetek többségében rendszeres, de a kiválasztás nem körültekintő és nem elég tervszerű. A tagfelvételi mérce, a felvételi követelmények sok tekintetben kialakulatlanok, értelmezésbeli eltérések is találhatók.

Az eszmei, politikai, cselekvési egység. A pártvezetőségek a párttagság eszmei, politikai, cselekvési egységének erősítésére törekednek. Ennek ellenére az eszmei-politikai egység nem problémamentes. A kritikai szellem alacsony színvonalú. Eközben az átlagosnál nagyobb mértékben léteznek és élnek a kispolgári nézetek. Ennek következménye, hogy sok helyen „békésen együtt élnek" a párt politikájával egyetértő és az attól eltérő, ellentétes nézetek.

E negatív jelenségekkel szemben az alapszervezetek sok helyütt nem lépnek fel kellő határozottsággal. Óvatosság és a politizáló készség hiánya is tapasztalható. Az irányító pártszervezeteknek ritkán jelzik a szocialista világnézettel ellentétes, attól idegen szemléletbeli és magatartásbeli problémákat.

A káder- és az állami személyzeti munka. A Politikai Bizottság 1967. május 9-i határozata[3] nyomán a pártszervezetek kádermunkája rendszeresebbé vált, kialakították hatásköri listáikat, növekedett a kommunisták igényessége és kritikája a vezetés személyzeti tevékenységével kapcsolatban. Összességében: tisztázottabbá vált a pártszervezetek joga és kötelessége, amely korábban éppen e területen volt a legvitatottabb. Jelenleg tapasztalható problémák: a pártszervezetek egy része túl sok kádert vett saját hatáskörébe, több tekintetben nem él viszont megfelelően a véleményezési jogával. Hiányzik a szükséges folyamatosság, különösen a nevelésben és a minősítéseknél, ahol az óvatosság is igen nagyfokú. Egyes állami – pl. egészségügyi, közoktatási – szerveknél túlzott a centralizálás. A különböző állások betöltésénél még pályázati kiírás esetén is nagy szerepet játszik az összeköttetés és az ismeretség. Jelentős gondok vannak a káderek, különösen a vezető káderek, de az egyéb magasan képzett szakkáderek tervszerű utánpótlásában is. A helyettesek ritka esetben válhatnak a vezetők utódaivá, a pártszervezet beleszólási lehetősége sok esetben formális, máshol döntenek, pl. a kettős hatáskörbe tartozó személyek dolgában.

A tömegszervezetek pártirányítása. A hivatalokban, intézményekben működő tömegszervezetek pártirányítása alapvetően a párt határozatainak megfelelően történik. Önállóságukat tiszteletben tartják, sok párttag kapta pártmegbízatásként a társadalmi szervezetekben végzendő munkát. Fejlődött a pártszervezetek koordináló tevékenysége, előtérbe kerültek az eszmei, politikai elemek, csökkent a közvetlen operatív jellegű beavatkozás. Mindamellett több pártszervezet irányító tevékenysége kimerül abban, hogy évente beszámoltatják a szakszervezetben dolgozó párttagokat és a KISZ-szervezet titkárát. A beszámolta-

[3] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 72–79. old.

tás esetenként túl általános, s emiatt hatástalan. Nem fordítanak megfelelő figyelmet a KISZ-szervezetek munkájának tartalmára, a kommunista jelleg erősítésére, az ifjúsági vezetők tudatosabb politikai nevelésére és képzésére.

III. AZ IRÁNYÍTÓ PÁRTSZERVEK TEVÉKENYSÉGE

A IX. kongresszus határozata az irányító pártszervek részére is új helyzetet teremtett, s azok igyekeztek megfelelni a munkájukkal szemben támasztott magasabb követelményeknek.

1. A hivatali, intézményi pártszervezetek irányítása az elmúlt években – a meglevő gondok mellett is – javult. Az irányító pártszervek segítséget nyújtottak a pártszervezeteknek a jogkörükhöz és a felelősségük érvényesítéséhez szükséges önállóság biztosításához; a gazdasági, szakmai feladatok eredményes ellátásához.

Az alapvető irányítási forma: a budapesti-kerületi, járási, városi pártbizottságok által szervezett titkári értekezlet. Ma már általános gyakorlat, hogy differenciált titkári értekezleteket tartanak, amelyeken lehetőség van a jelleg szerinti feladatmeghatározásra, beszámoltatásra, tájékoztatásra és tapasztalatcserére. Helyenként az azonos jellegen belül is tovább differenciálnak. Esetenként aktívaértekezletre hívják össze a pártvezetőségeket, elsősorban a közvetlenül őket érintő határozatok ismertetésére és a végrehajtás megbeszélésére. Több irányító pártszerv tanfolyamot is szervezett a hivatali, intézményi alapszervezeti titkárok, vezetőségi tagok részére. (Téma a megnövekedett hatáskör volt.) Ezekben még sok a formális elem, alacsony a színvonal, a titkárokat indokolatlanul sok értekezlettel terhelik.

Kiemelten foglalkoztak az állami és pártvezetés színvonalának erősítéséhez szükséges kádercserékkel, képzéssel és káderutánpótlással; az új hivatalok, intézmények vezetésének megoldásával, a hatáskörök és a véleményezési jogkörök kialakításával. Így az elvi, politikai munka most jobban párosul a feltétlenül kívánatos szakmai ismeretekkel és hozzáértéssel.

A különböző irányító pártszervek testületi üléseiken gyakrabban vitatnak meg a hivatali, intézményi pártszervezetek egész munkáját jellemző összesítéseket, illetve olyan jelentéseket, melyek egy-egy részterületről adnak számot (pl. pedagógus pártszervezetek, kutató-tervező intézetek pártélete, pártmunkája).

Gyakoribb egy-egy hivatali vagy intézményi vezetés, egy-egy pártszervezet beszámoltatása is, olykor előzetes vizsgálat alapján is.

A helyszíni ellenőrzés és segítés elsősorban a nagyobb jelentőségű intézmények, hivatalok, illetve a nagyobb létszámú pártszervezetekre irányul.

2. Az irányító munka a tapasztalható fejlődés ellenére – esetenként és helyenként – továbbra sem elégíti ki a központilag támasztott nagyobb követelményeket és a pártszervezetek jogos elvárásait.

IV. AZ IRÁNYÍTÁS HATÉKONYSÁGÁNAK NÖVELÉSE

A hatékonyabb irányítás érdekében célszerű nagyobb figyelmet fordítani az alábbiakra:

A budapesti és a megyei pártbizottságoknál: Rendszeres időközönként értékeljék a hivatali és intézményi pártszervezetek tevékenységét; összegezzék a munka tapasztalatait átfogóan, illetve egy-egy területen. Biztosítsák, hogy a pártszervezetek megismerjék az általánosítható következtetéseket és a feladatokat. A káder- és személyzeti munkában a budapesti-kerületi, járási és városi pártbizottságokkal együtt szerezzenek érvényt az előírt hatásköröknek és véleményezési jogköröknek. Ahol indokolt, csökkentsék a hatáskörbe tartozó, valamint a döntést igénylő és véleményezési jogkörbe vettek számát s a többes hatáskört. A Titkárság 1968. december 2-i határozata[4] alapján vizsgálják meg a pártszervezetek szervezeti felépítését, érvényesítsék a területi, ill. üzemi elvet: ott, ahol a feltételek adottak, hozzák létre az önálló pártalapszervezeteket.

A budapesti-kerületi, járási és városi pártbizottságoknál: A területükön levő pártszervezetekkel jelentőségüknek megfelelő színvonalon, tervszerűbben foglalkozzanak. Nyújtsanak több eszmei-politikai segítséget a munkájukhoz és a beszámoltatási, ellenőrzési jogkörük helyes gyakorlásához. Ezt biztosítják már a munkatervkészítés folyamán, hogy ezáltal a politikai tervezés és a végrehajtás ráépüljön az adott időszakban érvényes határozatokra. Lépjenek fel a párt politikájától eltérő minden káros nézettel és egyéb olyan szemléleti megnyilvánulással szemben, ami csökkenti a hivatal, az intézmény tekintélyét, a helyi közvéleményformálás eredményességét. Ezekkel szemben adjanak hatékony segítséget a pártszervezeteknek.

A minden pártszervezetre érvényes egységes feladatok mellett vegyék figyelembe a jellegnek megfelelő sajátosságokat. Ennek érdekében tegyék általános gyakorlattá a csoportos titkári értekezleteket, erősítve azok beszámoltatási és munkaértekezlet jellegét. Szorgalmazzák a hivatali vezetés és a pártvezetés együttes megbeszéléseit a pártszervezeteket érintő állami rendeletekről és párthatározatokról.

A vezetés színvonalának emelése érdekében biztosítsák a káderek szakmai és politikai továbbképzését, ezzel is segítve a tervszerű káderutánpótlást.

[4] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 295–297. old.

50

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MINISZTÉRIUMOK ÉS ORSZÁGOS FŐHATÓSÁGOK PÁRTSZERVEZETEINEK FELADATAIRÓL, HATÁSKÖRÉRŐL, IRÁNYÍTÁSUK EGYSÉGES RENDSZERÉRŐL

(1972. JÚLIUS 25.)

I

1. A minisztériumok és országos főhatósági pártszerveink alapvető feladata munkaterületükön a párt politikája következetes érvényesítésének elősegítése. Elvi-politikai irányítást végeznek a KB 1971. november 3-i – „Az államigazgatás fejlesztéséről és az állami munka pártirányításáról" szóló irányelvek alapján, amelyet a pártszervezetek és a kommunisták útján valósítanak meg.[1]

A párthatározatokból és a kormányzati döntésekből a munkaterületükre háruló feladatok kidolgozását és végrehajtását a politikai munka eszközeivel segítik annak érdekében, hogy a minisztériumok, országos főhatóságok rendeltetésszerű feladataikat egyre hatékonyabban, önállóan és felelősségteljesen lássák el.

a) Munkájukban erősítsék a miniszter, az országos főhatóság vezetőjének egyszemélyi felelősségét.

Segítsék döntéseik sokoldalú előkészítését, a végrehajtás folyamatos ellenőrzését úgy, hogy e folyamatban növekedjen a kommunisták, a dolgozók felelőssége és aktivitása. Ennek érdekében erősítsék a politikai nevelő munkát. Határozottabban lépjenek fel azokkal a téves és káros nézetekkel szemben, amelyek a hatékonyabb munkát gátolják.

A pártbizottságok joga és kötelessége, hogy ha az állami vezetés a párt politikája végrehajtását segítő észrevételüket, javaslataikat nem fogadja el, vagy figyelmen kívül hagyja, ezt jelezzék – állásfoglalást kérve – a felsőbb pártszerveknek, egészen a KB illetékes osztályáig, vagy a KB Titkárságáig.

b) A pártbizottságoknak joga és kötelessége területükön a beszámoltatá-

[1] Lásd e kötet 23. dokumentumát.

si és ellenőrzési jogkör gyakorlása. Ellenőrizzék a párt és az ehhez kapcsolódó állami határozatok végrehajtását.

Megvitathatják a minisztérium, országos főhatóság munkájával kapcsolatos elvi, politikai és szakmai kérdéseket. A miniszter és országos főhatóság vezetője kivételével bármely vezetőt és beosztottat beszámoltathatnak. A pártbizottságok a minisztertől, országos főhatóság vezetőjétől a fenti témában tájékoztatást kérhetnek.

c) Következetesen juttassák érvényre a Politikai Bizottság 1967. május 9-i „A párt káderhelyzetéről és az állami személyzeti munka pártellenőrzésének helyzetéről, a káder- és személyzeti munka továbbfejlesztéséről" szóló határozatát.[2] Ennek érdekében rendszeresen – de legalább kétévenként – vizsgálják meg és tűzzék napirendre a káder- és az állami személyzeti munka helyzetét.

Folyamatosan foglalkozzanak az állami vezetéssel, összehangolva az apparátus politikai oktatásával, segítsék a szakmai továbbképzésüket.

A minisztériumok és országos főhatóságok pártbizottságainak hatáskörébe tartozó kádereket érintő kérdésekben (előléptetés, felmentés, kitüntetés stb.) a felsőbb párt- és állami szervek kötelesek a pártszerv illetékes testületének előzetes véleményét, állásfoglalását kikérni.

Az irányító párt- és állami szervek a személyi kérdések eldöntésénél kérjék ki a pártalapszervezetek véleményét.

A Központi Bizottság és szervei hatáskörébe tartozó vezetők minősítése előtt ki kell kérni az illetékes minisztériumi, országos főhatósági pártbizottságok véleményét.

A Központi Bizottság szervei hatáskörébe tartozó vezetők kinevezésénél és felmentésénél:

– miniszterek, országos főhatóságok vezetői, valamint a miniszterhelyettesek kinevezéséről vagy felmentéséről a végrehajtás és nyilvánosságra hozatal előtt kapjon tájékoztatást az illetékes pártbizottság;

– országos főhatóság helyettes vezetői, a főosztályvezetők kinevezésénél, felmentésénél, illetve ennél magasabb beosztásoknál, ha az előléptetés az ottani apparátusból történik, döntés előtt ki kell kérni az illetékes pártbizottság véleményét.

d) A minisztériumok és országos főhatóságok pártbizottságai egyes konkrét kérdésekben, tapasztalatszerzés céljából időnként kapcsolatba léphetnek munkaterületük irányítása alatt álló termelési egységek, intézmények pártszerveivel – gondosan ügyelve arra, hogy ez nem jelentheti irányításuk átvételét.

2. A minisztériumokban, főhatóságokban dolgozó pártszervek államigazga-

[2] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 72–79. old.

tási és ágazati feladatokkal kapcsolatos, a fő kérdésekben történő pártirányítása a Központi Bizottság feladata, melyet határozatai alapján az illetékes osztályai által – indokolt esetben az illetékes kerületi pártbizottság bevonásával – gyakorol.

A napi, folyamatos munkával összefüggő irányítást (a Néphadsereg és a BM pártbizottságai kivételével) a Budapesti Pártbizottság felügyelete mellett – a Szervezeti Szabályzatban rögzített területi elvnek megfelelően – közvetlenül az illetékes budapesti-kerületi pártbizottságok végzik.

1. A KÖZPONTI BIZOTTSÁG ILLETÉKES OSZTÁLYAINAK FELADATAI

A minisztériumok irányában végzett munka folyamatában – nem külön feladatként kezelve – fordítsanak nagy figyelmet az ott tevékenykedő pártbizottságokkal való foglalkozásra.

Ellenőrizzék és segítsék e pártszerveket feladataik megoldásában. Vegyenek részt azokon a testületi üléseken, ahol a minisztérium, országos főhatóság alapvető feladataival kapcsolatos pártpolitikai munkát tárgyalják.

Adjanak tájékoztatást a minisztériumi és főhatósági pártszervek párttitkárainak azokról a feladatokról, illetve végrehajtásuk helyzetéről, melyek alapvetően szükségesek az adott területen végzett politikai munkához. Kellő időben biztosítsák a budapesti és Budapest kerületi pártbizottságok egységes tájékoztatását is. A legfontosabb kérdésekben koordinálják a budapesti és a kerületi pártbizottságoknak a minisztériumok irányában végzett tevékenységét.

Tegyenek javaslatot az illetékes pártbizottsági titkárok meghívására a vezető szervek üléseire, illetve külön összehívására tájékoztatás céljából, ha a Központi Bizottság és szervei üléseiken a minisztérium, országos főhatóság egészét érintő kérdéseket, illetve az ott folyó állami személyzeti munka tapasztalatait és feladatait tárgyalják.

A KB osztályai a minisztérium, országos főhatóság munkáját érintő átfogó kérdésekben a döntések előkészítése során konzultáljanak a pártbizottságokkal.

Az igényeknek megfelelően időnként a minisztériumi, országos főhatósági pártbizottságokkal közösen szervezzenek kommunista aktívákat.

A minisztériumok és országos főhatóságok pártbizottságainak munkáját a KB apparátusában a KB PTO (Párt és Tömegszervezetek Osztálya) koordinálja.

2. A BUDAPESTI PÁRTBIZOTTSÁG FELADATA

Az általános politikai tennivalók, a minisztériumok, országos főhatóságok feladatának ismeretében segítse és ellenőrizze a kerületi pártbizottságok, illetve a minisztériumok és országos főhatóságok pártbizottságainak munkáját.

Kísérje figyelemmel a kerületi pártbizottságoknak a minisztériumokra, országos főhatóságokra vonatkozó pártpolitikai munkájának gyakorlatát, vizsgálja a kerületi pártbizottságok ez irányú munkájának tapasztalatait.

A rendelkezésre álló információk alapján esetenként közvetlenül adjon tájékoztatást a minisztériumok, országos főhatóságok pártbizottsági titkárainak.

A Budapesti Pártbizottság osztályainak tevékenysége e feladatokhoz kapcsolódjon, azok megvalósítását segítse.

A munkában szerzett tapasztalatokról tájékoztassák a Központi Bizottság illetékes osztályait, szükség esetén a párt vezető szerveit.

3. A KERÜLETI PÁRTBIZOTTSÁG FELADATA

Tegyen eleget a közvetlen irányítással összefüggő feladatainak. Ennek során:

A Központi Bizottság illetékes osztályaival koordinálva vizsgálja és esetenként tűzze napirendre, hogy az irányítása alatt álló minisztérium, országos főhatóság pártbizottsága munkájában hogyan érvényesíti a párt politikáját, hogyan jutnak érvényre munkájukban a vezető szervek határozatai.

A Budapesti Pártbizottsággal koordinálva időnként tűzze napirendre és tárgyalja meg a minisztériumokban, országos főhatóságokban folyó pártmunka módszereit, tapasztalatait. Biztosítsa a jó módszerek elterjesztését.

Nyújtsanak segítséget a minisztérium, országos főhatóság pártbizottságának az apparátus dolgozói politikai neveléséhez.

II

Az egységes pártirányítás, a belügyi szervekben folyó pártmunka hatékonyságának növelése érdekében az MSZMP BM Pártbizottsága a jövőben közvetlenül a KB irányítása és ellenőrzése alatt tevékenykedjék.

A BM budapesti és megyei főkapitányságain, a budapesti-kerületi kapitányságain, járási kapitányságain és rendőrőrsein működő pártbizottságokat és pártszervezeteket a Politikai Bizottság 1967. november 14-i határozatában foglaltaknak megfelelően a jövőben is a területi pártbizottságok irányítják és ellenőrzik.[3]

[3] A Politikai Bizottság itt említett határozata ugyancsak az itt közölt dokumentumban foglaltakkal foglalkozik és részletesen szabályozta a fegyveres testületekben folyó pártmunka irányításának gyakorlati kérdéseit.

51

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A TANÁCSTÖRVÉNY VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL

(1972. AUGUSZTUS 27.)

I

1. Az MSZMP Központi Bizottsága és a Minisztertanács 1970. április 16-i együttes ülésén irányelveket fogadott el a tanácsok és szerveik munkájának fejlesztéséről.[1] Az irányelveket a párt X. kongresszusa az államélet és a szocialista demokrácia fejlesztésének lényeges részeként megerősítette. Az irányelvek alapján megalkotott új tanácstörvény 1971. április 25-én hatályba lépett.[2] A Minisztertanács általános végrehajtási rendeletet alkotott; megszabta a kongresszus határozataiból adódó feladatokat, intézkedett a munka korszerűsítésére. Megjelentek a szükséges miniszteri végrehajtási rendelkezések is, egyes minisztériumok azonban késlekedve készítették elő a végrehajtási jogszabályokat. Esetenként a törvény célkitűzéseitől eltérő jogszabályok is születtek.

A helyi párt- és tanácsi vezetés nagy figyelmet fordított a tanácsrendszer fejlesztésében érvényesülő társadalom- és gazdaságpolitikai alapelvek megértetésére, a törvény megismertetésére. Ez a folyamat jelenleg is tart.

2. A tanácstörvényt a közvélemény kedvezően fogadta. Bevezetését követően nőtt a tanácsok tekintélye, a velük szembeni várakozás és ezzel együtt felelősségük. A lakosság részvétele fokozódott a tanácsok munkájában, bővült és tartalmasabb az együttműködés a nem tanácsi szervekkel.

A törvény végrehajtását eredményesen segítették és figyelemmel kísérték a társadalmi és tömegszervezetek. Ezt példázzák a tanácsok, a Hazafias Népfront együttműködési megállapításai.

3. A törvény hatálybalépése a jelentős változások ellenére zökkenőmentesen történt. Előírásai, elvei az eddigi tapasztalatok szerint beváltak, célszerűségük bebizonyosodott. Néhány új rendelkezésének megvalósítása fokozatosan alakul

[1] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 600–603. old.

[2] Forrás: 1971. évi I. törvény a tanácsokról. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 306–314. old.)

ki a gyakorlatban, pl. a tanácsok önkormányzati jellegének gazdasági megalapozása; a községi, járási és megyei szervek kapcsolatának módszerei; a tisztségviselők módosult felügyeleti tevékenysége, feladatköre.

II

1. A tanácsok népképviseleti jellegének, szerepkörének kibontakozása kedvezően alakult. Ezt elősegítették a választójogi törvény[3] új szabályai, a képviseleti rendszer korszerűsítése. A járásokban és a megyei városi kerületekben a testületek megszüntetése nem okozott zavart, előnyösen hatott a községi önállóság és a megyei felelősség növelésére.

A tanácsok testületi munkája jó irányú, a testületek alkalmasak a megnövekedett feladatok ellátására. A tanácsülések aktívak, az előterjesztések és a határozatok megalapozottak, mindinkább érdemben, átfogóan foglalkoznak a település, illetőleg a terület problémáival. Erősödött a tanácstestület elhatározó szerepe és az apparátus munkája feletti testületi ellenőrzés.

A fővárosi és a megyei tanácstagok közvetett választása ugyancsak bevált, konkrétabbá és tartalmasabbá tette a település, a helyi tanácsok képviseletét, növelte a megyei tanácsok összehangoló szerepét a különböző községi-városi érdekek között. A tanácstagok többsége aktívan bekapcsolódott a helyi tanácsok munkájába, beszámoltak tevékenységükről a helyi tanácsnak. A központi intézkedések végrehajtását a fővárosi és a megyei tanácsok megfelelően biztosítják.

A tanácsi bizottságok száma csökkent. A bizottságok jelentős számú nem tanácstag szakemberrel egészültek ki (a bizottsági tagok mintegy egynegyede nem tanácstag), bár nem minden tanács élt ezzel a lehetőséggel. A bizottsági tevékenység főképpen a testületi előterjesztések előkészítésében és véleményezésében eredményes, az ellenőrző, koordinációs és javaslattevő szerepkörben kevésbé bontakozott ki. Főleg a községekben szükséges javítani, tartalmasabbá tenni a bizottságok munkáját.

A tanácsok végrehajtó bizottságainak munkája megfelel a várakozásnak. Tagjai aktívak és egyre felelősségteljesebben, hozzáértőbben vesznek részt a testület tevékenységében. Nem elég hatékony a végrehajtó bizottságok területi koordinációs és ellenőrző munkája. Nem bontakozott még ki kellően a fővárosi és a megyei végrehajtó bizottságoknak az alsóbb tanácsi szerveket differenciáltan, a sajátos helyzetüknek megfelelően irányító, felügyelő munkája.

Eredményesen érvényesülnek a tanácstörvény szocialista demokratizmust széle-

[3] Erre vonatkozóan lásd: az 1970. évi III. törvény az országgyűlési képviselők és a tanácstagok választásáról szóló 1966. évi III. törvény módosításáról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1970. 15–19. old.)

sítő egyéb szabályai, jó keretet biztosítanak a lakossági kapcsolatok erősítéséhez. Tevékenyen és hasznosan működnek a megyei tanácstagok járási, városi csoportjai, a közös tanácsú községek egy részében a társközségi tanácstagcsoportok. A falugyűlések általában eredményesek, a résztvevők száma felülmúlta a várakozást. Egyes községekben még szervezési hiányosságok tapasztalhatók.

2. Az önkormányzati jelleg kibontakozásának lényeges feltétele: a tanácsi gazdálkodás megalapozottsága. A tanácsok gazdasági önállósága, jogosítványai növekedtek. Az önkormányzati jelleg gazdasági megalapozása azonban ma még nem tekinthető teljesnek és befejezettnek.

Kedvező a tanácsok költségvetési kapcsolatai és bevételei szabályozásának 1971. január 1-ével történt megváltoztatása. Bevételeik többségét a területükön működő valamennyi gazdasági szervtől, vállalattól, szövetkezettől azonos szabályok szerint kapják. A szabályozó rendszer alapjaiban bevált; bár a helyi tanácsok egy részénél zavart okozott, hogy a működésükhöz szükséges pénz nem állt folyamatosan és kellő összegben rendelkezésükre. A kívánatos korrekciókat az 1973. évi költségvetés előirányozza.

Az elmúlt másfél évben a tanácsok eredményesen oldották meg gazdasági feladataikat. A lakosság ellátásának javítása érdekében bővítették koordinációs tevékenységüket, hatékonyabban gazdálkodtak a rájuk bízott anyagi eszközökkel. A tanácsok gazdálkodása – összességében – eredményes, indokolt volt gazdasági önállóságuk növelése.

A tanácsok nagyobb gazdasági önállóságának és gazdasági kezdeményezésének szélesebb körű kibontakoztatása hosszabb folyamat. Ezt azonban jelenleg néhány tényező nehezíti, illetőleg akadályozza:

Annak ellenére, hogy a tanácsok fejlesztési és költségvetési bevételeinek növekedési üteme meghaladja a nemzeti jövedelemnek a IV. ötéves tervidőszakra előirányzott növekedési ütemét, feszültség van a tanácsok anyagi lehetőségei és a velük szemben támasztott nagyobb helyi és központi igények között.

Több helyen túlzott a várakozás a tanácsok anyagi lehetőségeivel szemben. A lakosság, valamint a helyi szervek olyan fejlesztésekre is ösztönzik a tanácsokat, amelyek pénzügyileg megalapozatlanok.

A tanácsi tervek a fejlesztést koncentrálják (125 településen valósul meg a fejlesztés mintegy 90 százaléka). Ennek előnyei kétségtelenek, de ez egyúttal sok településen feszültséget okoz.

A tanácsok gazdálkodását erősen befolyásolják a népgazdaságban végbemenő folyamatok, elsősorban az építőipari árak vártnál nagyobb arányú emelkedése. Az elhatározott és a lakossággal is ismertetett célok egy részét a tanácsok áremelkedések, tervezési hiányosságok, beruházások átmeneti korlátozása miatt nem, vagy csak a tervezettnél későbbi években tudják megvalósítani. Ez a kö-

rülmény általában is, de figyelemmel az esedékes tanácstagi választásokra, a politikai munkában is gondokat okoz. Az áremelkedés a tanácsok és intézményeik költségvetési gazdálkodását is érinti.

A tanácsok gazdasági tevékenysége az említett hatásokat leszámítva sem hibamentes. Főképpen a helyi tanácsok egy része jobban kihasználhatná a helyi kezdeményezésből adódó lehetőségeket. Előfordul, hogy a valóságosnál kisebbre tervezik a beruházási költségeket, költséges megoldásokat választanak vagy erejükön felüli fejlesztésbe kezdenek. Nem elég körültekintőek és takarékosak a beszerzéseknél, nem mindig hatékony a költségvetési gazdálkodás ellenőrzése, a bevételek kimunkálása stb.

A tanácsszervek mindinkább felelősséget éreznek nemcsak a szűken vett tanácsi feladatok megvalósításáért, hanem a terület, a település egész fejlesztéséért, a lakosság életkörülményeinek javításáért. A tanácsok és nem tanácsi szervek között, különösen a lakás és gyermekintézmények fejlesztésében, szélesedik a kölcsönös érdekeken alapuló gazdasági koordináció. Kedvezőek a tapasztalatok a vidék – főleg az iparilag gyengén fejlett megyék – iparfejlesztésében is.

3. A több éve folyó és befejezéséhez közeledő hatáskörrendezés a tanácstörvényben megfogalmazott rendező elvek alapján megy végbe. Jelentős állomása volt a tanácsok, a végrehajtó bizottságok és a tisztségviselők hatáskörének felülvizsgálata. Ennek eredményeként a tanácsi testületek mentesültek az aprólékos ügyek intézésétől; ez elősegíti, hogy érdemi irányító szerepük jelentősen erősödjön. Egyidejűleg meggyorsították az állampolgárok ügyeinek intézését. A miniszterek az általuk korábban alkotott jogszabályokat ugyancsak felülvizsgálták. Zömében megtörtént és rövidesen befejeződik a szakigazgatási hatáskörök felülvizsgálata, decentralizálása is. A decentralizálás tapasztalatai kedvezőek. A helyi tanácsszervek általában jól intézik a hatáskörükbe utalt ügyeket. A decentralizálás megközelíti a jelenleg lehetséges mértéket. Esetenként a decentralizálási célkitűzés nem valósult meg, és nem helyeselhető centralizációs törekvések is előfordultak, pl. intézmények irányításában.

A helyi államigazgatás egységesítése és a tanácsok szerepének növelése érdekében is több intézkedés született; pl. a tűzoltóság tanácsi irányítás alá helyezése, az egységes ingatlannyilvántartás megteremtése, valamennyi szövetkezet állami felügyeletének a tanácsszervek hatáskörébe adása. Ez a folyamat azonban esetenként vontatottan halad. Előfordult, hogy egyes minisztériumok a szükséges személyi, dologi feltételek biztosítása nélkül adtak át feladatokat.

A tanácsszervek államigazgatási munkája fejlődést mutat. Az ügyintézés összességében törvényes. Valamelyest egyszerűsödött az államigazgatás. Javult az állampolgárokkal való kapcsolat, de sok még a hiányosság. A tanácsszervek ügyintéző munkájában – elsősorban a fővárosban és a nagyobb városok-

ban – nem sikerült számottevően csökkenteni a bürokratizmust. Ennek okai – többek között – az egyes területeken jelentkező túlszabályozás, továbbá egyes tanácsi dolgozók nem megfelelő képzettsége, gyakorlatlansága.

III

A tanácstörvénynek a tanácsok központi irányítására, ezen belül a minisztériumok és a tanácsok kapcsolatára, együttműködésére, az ágazati irányításra vonatkozó rendelkezései beváltak és a végrehajtás során folyamatosan érvényesülnek.

Helyesnek bizonyult az irányítási jogok zömének átadása a Minisztertanácsnak. A Minisztertanács irányító szerepének gyakorlására több további lehetőség kínálkozik. Ilyenek: a megyei végrehajtó bizottságok beszámoltatása, a megyei tanácselnökök esetenkénti részvétele minisztertanácsi ülésen, a miniszterek és a tanácselnökök együttes előterjesztése a Minisztertanácshoz.

A szakigazgatási szervek kettős alárendeltségének megszűnésével, a szakigazgatási tevékenység normatív szabályozásával jobban érvényesül a tanácsok önállósága, öntevékenysége és egyben felelőssége az ágazati feladatok végrehajtásáért.

A minisztériumok irányító tevékenysége és kapcsolatuk a tanácsokkal összességében eredményes és jó irányba fejlődik. Mind a tanácsok, mind a minisztériumok részéről készség mutatkozik az együttműködés fokozására. Egyes minisztériumok azonban esetenként késve adják ki a jogszabályokat. A központi szervek párhuzamos, ismétlődő, esetenként felesleges információkat is kérnek, ami nehezíti a tanácsok, főleg a helyi tanácsok munkáját. Ez elsősorban szemléleti okokból, a tanácsi munka fejlesztésében követett társadalompolitikai célok nem kellő megértéséből és bizonyos mértékben a tanácsok iránti kellő bizalom hiányából is ered.

IV

1. A tanácsigazgatás szerkezete már a tanácstörvény hatályba lépése előtt jelentősen változott. Bevált a nagyközségek létrehozása. Hasznosnak bizonyult – a többi városénál nagyobb önállóságot biztosító garanciák mellett – a megyei városok kialakítása és a megyék alá rendelése. Kezdeti, de nem kielégítő lépések történtek a fővárosi és a kerületi tanácsi szervek kapcsolatainak korszerűbbé tételére, a kerületek hatáskörének, önállóságának növelésére.

A körültekintő előkészítés, a megyei és járási pártszervek segítségének ered-

ményeként rendben megalakultak a járási és a megyei városi kerületi hivatalok. Létszámuk mintegy harmadával csökkent. A járási hivatalok tevékenysége eredményes, megfelelően töltik be funkciójukat. Tovább kell javítani kapcsolati rendszerüket, munkamódszerüket, főleg pedig a községeket segítő, ellenőrző, koordinációs tevékenységüket.

A tanácsigazgatás jelenlegi szerkezete hosszabb időre kialakultnak tekinthető. A következő években a stabilizálás, a kialakult szervezeti kereteknek tartalmas munkával való megtöltése az alapvető feladat.

2. A megnövekedett feladatok eredményes ellátásának lényeges feltétele: a hozzáértő, politikai és szakmai szempontból jól képzett vezetőgárda és apparátus.

a) A tanácsi vezetési munka javult és fejlődő irányú, mind jobban betölti a tanácstörvényben meghatározott funkcióját. Hozzájárult ehhez a vezetés színvonalának emelése érdekében hozott több központi és helyi intézkedés.

A megyei vezetés új rendszerének kialakítása a vártnál lassúbb ütemű. Elsősorban a tanácselnök-helyettesek ún. tevékenységi felügyelete bontakozik ki vontatottan. A tanácselnök-helyettesek száma is vitatott volt. Tapasztalatok szerint a városokban általában egy, a kisebb megyékben két elnökhelyettes elegendő.

A vb-titkárok politikai, szakmai képzettségét tekintve határozott a javulás, ez azonban – főleg a községekben – még nem éri el a kívánt mértéket.

b) Az apparátus szervezete főleg a városoknál, valamint a fővárosban és kerületeiben a túlzott tagoltság megszüntetésével egyszerűsödött. A tanácsi szakigazgatási szervezet – noha az irányelvek további összevonásokat javasoltak – minden tanácsszinten kialakultnak tekinthető, további lényeges módosítás jelenleg nem indokolt.

A tanácsapparátus kedvező változásokon ment át. Az összlétszám 1968 óta folyamatosan csökken. Ezen belül a tervszerűbb bérgazdálkodás és létszámpolitika eredményeként – ha nem is teljesen párhuzamosan a hatáskörök leadásával – a városokban és a községekben dolgozók aránya javult.

A személyi állomány kvalifikáltsága viszont nem javult olyan ütemben, különösen a fővárosi kerületekben, a községekben, a nagyközségekben és egyes városokban, mint amilyen ütemet a tanácstörvény előkészítése idején terveztünk.

A tanácsapparátus a politikai és szakmai felkészültséget, emberi magatartást, valamint a munkamorált illetően is – megfelel a követelményeknek. A növekvő feladatok színvonalas ellátása azonban azt igényli, hogy határozottabban növeljék a felsőfokú végzettséggel rendelkező szakemberek számát.

A tanácsi munkára kedvezőtlenül hat, hogy hosszabb idő óta a személyi állománynak majdnem a 15 százaléka évenként cserélődik. Ez az arány a szak-

emberek körében több helyütt 25–35 százalék. Emiatt a legtöbb tanácsnál hiány van megfelelő közigazgatási gyakorlattal is rendelkező műszakiakban, közgazdászokban, jogászokban. Bérfeszültség alakult ki – a pedagógusok és orvosok bérrendezése óta – a művelődésügyi és egészségügyi osztályok és az általuk irányított intézmények között.

A tanácsi dolgozók alacsony bére miatt kialakult kontraszelekció hátrányosan hat a tanácsi munka továbbfejlesztését célzó határozatok végrehajtására. Az 1970. április 16-i irányelveknek megfelelően indokolt a tanácsapparátus bérének központi eszközökből való rendezése és egyidejűleg a célnak jobban megfelelő bérrendszer bevezetése. A tanácsi dolgozók jutalomkeretének felemelése 1973-ban a béralap 6 százalékára és a 44 órás munkahétnek 1973. június 1-i bevezetése kedvező fogadtatásra talált.

Összefoglalva megállapítható, hogy a párt X. kongresszusának elvi, politikai célkitűzései a tanácstörvényben és végrehajtási rendelkezéseiben érvényesülnek. A tanácsok másfél éves tevékenysége eredményes, tendenciájában javuló, a tanácstörvény végrehajtása megfelelően folyik.

52

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA KULTÚRPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA IRODALOM- ÉS MŰVÉSZETKRITIKÁNK NÉHÁNY KÉRDÉSÉBEN

(1972. SZEPTEMBER)

A művészeti kritikának minden korszakban különös jelentősége van a kortárs művészet törekvéseinek, eredményeinek, fogyatékosságainak társadalmi tudatosításában; a közönség, a közízlés, valamint az alkotóművészek és a publikáló műhelyek orientálásában; a művészetek és a közönség egymáshoz közelítésében; a kortárs művészetről alkotott közvélemény és a művészeti élet légkörének alakításában. *A kritika fontos közéleti szerepet tölt be,* mert a széles nyilvánosság előtt elemzi a szellemi élet folyamatait, s ezáltal sajátosan tükrözi, résztvevőként formálja a társadalmi életben megnyilvánuló világnézeti áramlatok harcát is.

A kritika a művészeti közélet szerves része, de feladatait nem a valóság művészi tükrözése, hanem tudományos, fogalmi kifejtés útján teljesíti. *A marxista felfogás hangsúlyozza a kritika gondolati, ideológiai, tudományos jellegét.* Ez természetesen nem kizárja, hanem feltételezi, hogy a művészeti kritika művelője ismerje és felismerje a művészi alkotás sajátosságait, lehetőségeit, s rendelkezzék a szuggesztív kifejezés képességével is.

A kritikai tevékenység nem korlátozható a kinyomtatott műbírálatok körére. Szaktanulmányok vagy korszak-összefoglaló monográfiák is kritikának számíthatnak, és kritikai tevékenység az alkotóműhelyek (könyvkiadók, filmstúdiók, színházak, szerkesztőségek, a rádió és a televízió) belső, előkészítő, kiválasztó munkája éppúgy, mint a nyilvánosságnak szánt ismertetés.

Az MSZMP művelődéspolitikai elvei és gyakorlata szerint *az alkotóműhelyek önálló* válogatási, publikálási jogkörrel rendelkeznek, ugyanakkor az önállósággal arányosan, nagymértékben *felelősek* azért, hogy tevékenységüket centralizálja a marxizmus–leninizmus, szocialista kulturális politikánk eszmeisége. Művelődéspolitikai törekvéseink lényegéhez tartozik, hogy minden alkotó- és publikáló műhely a maga sajátos eszközeivel *támogassa, népszerűsítse a magas színvonalú, a szocialista elkötelezettségű művészetet.* A még nem szocialista, de humánus, értékes műveknek ne puszta továbbélésére adjon lehetőséget, hanem segítse elő a közeledést a szocializmus eszmeiségéhez, célkitűzéseihez. Akadályozza meg az antimarxista, szocializmusellenes vagy művészet alatti, ízlésromboló megnyilvánulások jelentkezését.

A kulturális irányítás ilyen rendszerében a művészet területén végzett ideológiai munka elemző, tudatosító, tudat- és ízlésfejlesztő szerepe igen jelentős. *A szocialista kulturális politika a kritikát a szellemi élet lényeges ideológiai tényezőjének tekinti,* s nagy fontosságot tulajdonít az olyan marxista kritikai tevékenységnek, amely egyaránt orientálja a közönséget, az alkotóműhelyeket és a művészeket; támogatja a művészi értéket, felkarolja a szocialista tendenciákat, aktív tudat- és ízlésfejlesztő munkára vállalkozik.

Több mint tíz évvel ezelőtt, 1961-ben jelentek meg az MSZMP Központi Bizottsága Kulturális Elméleti Munkaközösségének Irodalomkritikánk néhány fogyatékosságáról című tézisei. Ezek a tézisek részét alkották annak az ideológiai munkának, amely az ellenforradalom leverését követő konszolidáció időszakában az elvi, elméleti kérdéseket volt hivatott tisztázni. Az MSZMP X. kongresszusának irányelvei leszögezték, hogy az „ideológia és a kultúra frontján a fő feladat az erők jobb összefogásával az eszmei harc fokozása, a marxista–leninista ideológia hegemón helyzetének erősítése, a szocialista kultúra fejlesztése. E téren elsősorban ideológiai eszközökkel, érvekkel, az új kérdések marxista megoldásával, a meggyőzés módszerével, a szocialista eszmék, erkölcs hatékony terjesztésével harcolunk." A X. kongresszus beszámolója szerint: „Hí-

ven eddigi politikánkhoz a művészeti munkába, stíluskeresésbe nem kívánunk adminisztratív eszközökkel beavatkozni ezután sem."

A X. kongresszus határozata kimondta: „Irodalmi és művészeti életünk fejlődésében nagy szerepe van a magas színvonalú, marxista szellemű kritikának. Eszmeileg szilárd, szakmailag hiteles és formailag közérthető értékelésekkel az eddiginél jobban töltse be segítő feladatát, előrehajtó szerepét."

Az MSZMP KB mellett működő Kultúrpolitikai Munkaközösség ezen állásfoglalásának célja a kritika helyzetének és a vele szemben támasztott igényeknek felvázolásával *a kongresszusi határozat végrehajtásának segítése.* A művészetkritika elvi kérdéseit körvonalazza, azzal a szándékkal, hogy *orientáló alapot adjon* az egyes művészeti ágak kritikai életének sajátosságait konkrétan elemző cikkekhez, a különböző kulturális, tudományos és művészeti fórumok eszmecseréihez. Nagy jelentőséget tulajdonítunk ennek, mert a marxista kritika hatékonyabbá tétele, elvi és gyakorlati problémáinak megvilágítása, a párt kulturális politikáját közvetve és közvetlenül segíti. Az elvi szilárdságú, szakmailag felkészült, világosan állást foglaló marxista kritika erősítése határozott igénye az irodalomnak, a művészeteknek, egész szocialista társadalmunknak.

I

A kritika minden korszakban szorosan kapcsolódik a művészeti élethez, a különböző művészeti ágak belső folyamataihoz, kiemelkedő vagy mérsékelt teljesítményéhez. Áttételesen tükröződnek a kritikában az alkotóművészet helyzetén túl az általános ideológiai és társadalmi-gazdasági viszonyok is.

A művészetkritikának a hatvanas évek elején mutatott fellendülése összefüggött azzal a fejlődéssel, amely – az ország és a művészeti élet eredményes konszolidációja alapján – a magyar költészetben, prózairodalomban, majd a színház-, film- és zeneművészetben végbement. A marxista művészetkritika, lépést tartva a társadalom mozgását színvonalasan tükröző művészi folyamatokkal, felkarolta a szocialista tendenciákat, reális értékrendet alakított ki, vállalkozott az élő művészet áramlatainak, belső összefüggéseinek orientáló feltárására, a kortárs művészet irányzataiból levonható esztétikai általánosításokra, a lapok és folyóiratok élénk kritikai tevékenységet fejtettek ki. Mindez növelte a kritika tekintélyét mind az alkotók, mind a közönség körében, fokozatosan megszüntette a korábbi bizalmatlanságot.

A szocialista építés bázisán *kiszélesedett a kritikai mezőny:* a különböző indíttatású kritikusok és teoretikusok eszmecseréje, az eltérő nézetek és megközelítési módok nyílt, elvi szembesítése a korábban elzárkózókat is a marxiz-

mushoz közelítette. Egyoldalúságoktól, ellentmondásoktól nem voltak mentesek, de megszaporodtak, felélénkültek az elvi viták: elsősorban a realizmus és a szocialista realizmus értelmezéséről, a marxista történelemszemlélet problémáiról, a kultúra nemzeti és internacionalista jellegéről, az avantgarde megítéléséről, a közérthetőségről és más kérdésekről.

Gazdagodott, fejlődött a kritika *szaktudományi* eszközrendszere. Elvileg igényes, színvonalas tanulmány- és kritikakötetek egész sora jelent meg, mind az idősebb, mind a középnemzedékhez tartozó szerzőktől, s megkezdődött egy új, fiatal marxista kritikusgárda fölzárkózása.

E pozitív folyamat kialakulásában jelentős része volt annak is, hogy szellemi életünk az utóbbi évtizedben ismerhette meg jelentőségüknek megfelelően a Szovjetunió, más szocialista országok és kommunista pártok klasszikus és mai elméleti, esztétikai, művészetkritikai irodalmát; a magyar szocialista művészetelméletben és kritikában klasszikusnak számító alkotók munkásságát: a radikális polgári szemlélettől a tudatos marxista gondolkodásig fejlődő Bálint György művét, a szlovákiai magyarság baloldali irodalmi-művészeti mozgalmainak teoretikusát, Fábry Zoltánt, a kolozsvári *Korunk* marxista szerkesztője, Gaál Gábor cikkeit, tanulmányait. Megjelent Lukács György „Az esztétikum sajátossága" című műve, amely tudományosan rendszerezett és megalapozott állásfoglalás a realizmusról, mint a marxista esztétika központi, orientáló kategóriájáról.

A kritika helyzete az adott időszak társadalmi és művészeti fejlődésével összefüggésben vizsgálandó, ugyanakkor mint önálló szellemi teljesítmény is mérlegelhető. A hatvanas évek második felében mutatkozó változások – a társadalmi-gazdasági élet új vonásai – a művészeteket is új feladatok elé állították. A társadalom egészének pozitív fejlődése, törekvései, útkeresése új és újfajta konfliktusokat is felszínre hozott, s a művészetek tárgyukat: a dinamikusan változó társadalmi életet nem tudták még kellő határozottsággal megragadni, így *egyes művészeti ágakban és a kritikában is a megtorpanás, elbizonytalanodás jelei mutatkoztak.* A fejlődés újfajta problematikája megmutatkozik a kritikai élet belső, ideológiai kérdéseiben is.

A *szocialista demokratizmus* növekedése együtt jár az igazságra törekvő, a szocialista fejlődést segíteni akaró viták élénkülésével, más oldalon a megnövekedett lehetőségeket felhasználó nem marxista, burzsoá és kispolgári nézetek nyíltabb jelentkezésével. A marxista társadalomtudomány és kritika számított az e téren adódó új feladatokra. Már a hatvanas évek elején megfogalmazott ideológiai irányelvek is leszögezték, hogy a nem szocialista világnézetű, de művészi értéket képviselő művek és megnyilvánulások ellen nem a demokratizmus (például a megjelenési lehetőségek) szűkítésével, hanem a marxista kritikai bázis egységének és aktivitásának erősítésével kell föllépnünk. Az el-

lenséges indulatú, rossz szándékú, tudománytalan, antimarxista művek megjelenési lehetőségének kizárása nem jelenti a szocialista demokratizmus szűkítését.

Jelenleg a marxista kritikusok, a kommunista tudósok, szerkesztők, könyvkiadók, művészeti szövetségvezetők bázisa elvileg egységes, de munkájuk olykor nincs kellően összehangolva, kitérnek a nyilvános vita, illetve az aktuális napi kritikai feladatok vállalása elől. Így a legutóbbi időszak napi kritikai gyakorlatában a társadalmi felelősségű, realista művészeti fővonulat kritikai támogatói esetenként nem lépnek fel olyan határozottan, mint némely polgári, nem szocialista művészeti áramlatokat igazoló kritikusok.

A kulturális politikai irányítás és a kritika marxista eszmeiségének szilárdsága között kölcsönhatás van: *a művészetpolitikai döntésekhez szükségesek a marxista kritika megalapozott és hatékony elvi, orientáló elemzései;* a marxista kritika pedig így kaphatja meg állásfoglalásainak visszaigazolását a művészetpolitikai döntésekben.

Értékeink következetes, határozott támogatása mellett kritikánk fontos feladata a művészeti divatokat is kihasználó *burzsoá ideológiai befolyások felismerése, az imperialista fellazítás változó formáinak bírálata.* Az imperializmus ideológiai síkon az egész szocialista világrendszert támadja, ezért az ellene folytatott együttes harc a szocialista országok kulturális tényezőinek közös feladata. Ezt a harcot segíti az a feladatmegjelölés, amelyet az SZKP KB „Az irodalmi, művészeti kritikáról" című 1972. januári határozata hangsúlyoz: „A kritikának mint az ideológiai küzdelem fontos eszközének, folytatnia és erősíteni kell a fellazítás elleni harcot, mert ellenségeink egyre gyakrabban helyezik a harc súlypontját az elmélet kérdéseire, különösen azokra, amelyek a szocializmus alapjaival, forrásaival, új emberszemléletével kapcsolatosak. Tevékenységük alapja, alapgondolata ugyanaz, de a taktika változott: a divatos konvergencia-elmélettel összhangban azt igyekezett elhitetni, hogy ma már nincs egységes marxista–leninista ideológia."

Korunk bonyolultabb, sokrétű ideológiai helyzetében *megnövekedtek a marxista kritika feladatai és a vele szemben támasztott követelmények is.* Olyan új kérdésekkel és jelenségekkel is szembe kell néznie, amelyeknek megválaszolásához a marxista kritikának még kevés a történelmi tapasztalata. Hivatásának lényege, hogy *a szocialista elvek, a társadalmi valóság és az alkotások összhangját, illetve eltéréseit marxista szemlélettel, a közvéleményt és az alkotói tevékenységet befolyásoló módon mérlegelje.* Ehhez elvileg határozott, korszerű nézetekkel kell rendelkeznie azokról az igényekről, amelyeknek teljesítését a szocialista társadalom ma a művészetektől elvárja. E szemléletmód kialakításához és következetes érvényesítéséhez a marxista kritikusoknak meg kell kapniuk a szocialista közvélemény – ezen belül a pártközvélemény – támogatását. Természetesen ez feltételezi a nagyközönséghez nyíltabban, világo-

sabban szóló, hozzászólást, visszhangot keltő, közérthető kritikák szaporítását és ösztönzését.

A szocialista művészeti és társadalmi közvélemény támogatásának, kohéziós erejének *szorosabban kell összekapcsolnia* a más-más területen kifejtett marxista tevékenység eredményeit. Ezek az eredmények a legutóbbi években is számottevőek; utalhatunk itt például Petőfi, Ady, József Attila munkásságának marxista értelmezésére (Pándi Pál, Király István, Szabolcsi Miklós tanulmányaiban); a magyar irodalomtörténet marxista szintézisének megjelenésére; Sőtér István, Köpeczi Béla, Tőkei Ferenc elméleti és történeti elemzéseire, Szabolcsi Bence, Újfalussy József, Szigeti József, Aradi Nóra esztétikai műveire; a *Népszabadság*, a *Kritika*, a *Kortárs*, az *Új Írás*, a *Tiszatáj*, az *Alföld* kritikai tevékenységére; a *Népszava* „Szép Szó" c. mellékletének ismeretterjesztő munkájára; Rényi Péter, Hámos György, Nemes György, Héra Zoltán és mások publicisztikájára; Béládi Miklós, Bodnár György, Czine Mihály, Koczkás Sándor bírálataira és rádiókritikáira stb. A példaként felsorolt kritikusok természetesen nem minden esetben vitathatatlan állásfoglalásaikkal, hanem munkásságuk fővonalával hatnak termékenyítően szellemi életünkre. A közös, marxista alapon nyugvó kritikai tevékenység példái hosszan sorolhatók, de az egységes, összetartó elvi vonások kellő tudatosításának hiányában gyakran a másodlagos fontosságú nézetkülönbségek a szembetűnőbbek.

A marxista kritikán belül természetesen vannak és lehetnek eseti felfogásbeli, nézetbeli különbségek, *de az alapvető elveket illetően nincsenek és nem lehetnek különböző irányzatok.* A marxista kritikában nincs helye ideológiai pluralizmusnak; a marxizmus az egyetlen, gyakorlati cselekvésre vezető, a szellemi erőket szervező és összefogó eszme.

Különböző irodalmi-művészeti vonzalmak és megközelítési módok kifejeződése, valamint néhány vitakérdésben *különféle álláspontok* kialakulása a marxizmuson belül lehetséges, sőt – mint a teljesebb tudományos, esztétikai, kritikai eredményhez vezető átmenet – legtöbbször szükséges és hasznos. Problémát jelent azonban, hogy olykor a marxista kritikán belül a különböző szemléletcsoportok bezárkóznak, elkülönülnek, megritkult az eltérő felfogások nyílt, elvi ütköztetése.

Előfordul, hogy *elhomályosul a határ* egy-egy szemléletcsoport marxista képviselői és azok között, akik egyes kérdésekben – a szocializmus általános igenlésén belül – nem marxista álláspontokig távolodnak. A különböző felfogáscsoportok képviselőinek megnevezése óhatatlanul leegyszerűsítéssel jár. Természetesen nem a példaként említettek egész munkásságát minősítjük, hanem egyes konkrét írásokban felbukkanó nézetekkel vitázunk.

Számos kritikai orientáció közül leginkább jellegzetesnek a következők látszanak:

A realizmust, mint a marxista esztétika középponti kategóriáját értelmező, azt ágazati esztétikában érvényesítő, marxista filozófusok, esztéták (például Almási Miklós, Hermann István, Mészáros Vilma, Zoltai Dénes stb.) mellett vannak, akik esztétikai szemléletben közel állnak ugyan ehhez, de egyes kritikusi vagy teoretikus megnyilvánulásaikban gyakorlatilag feladják a marxista esztétikai szempontokat. Ily módon szembekerül egymással a nagy felkészültséggel képviselt realizmus-centrikus elmélet és a valóság konkrét értelmezése. (Ilyen megnyilvánulások olvashatók a marxista filmtudomány erősítésére létrehozott, de ezt a feladatot az utóbbi évfolyamokban gyakran szem elől tévesztő Filmkultúrában vagy Eörsi István, Fehér Ferenc és mások néhány cikkében.)

A tízes-húszas évek hazai és európai munkás- és művészeti mozgalmának *avantgard hagyományait* felelevenítő, a realizmus fogalmát bővítő, gazdagító marxisták (Szabolcsi Miklós, Illés László, Miklós Pál és mások) tevékenységétől meg kell különböztetnünk azokét, akik a marxizmussal össze nem egyeztethető módon, „világnézetként" alkalmazzák a mechanikusan átvett formalista-modernista szemléletet. Reális értékelésben el nem fogadható módon emelnek részleteket totalitássá, ezáltal elmossák vagy nihilizálják a valóságos „művészeti értékhatárokat". (Például a „Formateremtő elvek a költészetben" és „A novellaelemzés új módszerei" című kiadványok néhány tanulmánya, egyes írásaiban Hankiss Elemér, Bojtár Endre stb.)

A fent említett két csoporttal bizonyos pontokon vitáznak a marxista szemléletnek azok a képviselői (Sőtér István, Kovács Kálmán, Diószegi András és mások), akik *irodalmunk, művészetünk értékes, de nem forradalmi vonulatát* – nevekben jelezve: Arany, Madách, Kemény Zsigmond, Babits, Kosztolányi értékeit – úgy rajzolják föl, hogy közben a meghatározó forradalmi vonulat ne homályosodjék el. Ám létezik, s egyre nyíltabban jelentkezik ennek a törekvésnek polgári tartalmú, nem marxista „átértékelése", olyan írásokban, amelyek a múltbeli és az élő művészetben egyaránt szembeállítják az apolitikus, elvontan humanista művészet eszményét a forradalmi, elkötelezett művészettel. A marxista ideológia számára e téren nyíltabb vitapartner az a nézetrendszer (például a Vigiliában), amely bevallottan nem marxista, mint az, amely gyakran marxista frazeológiába burkoltan, nehezebben felismerhetően jelenik meg, de tartalmában azonosul az ember és a világ megítélésének polgári mértékével. Az utóbbi időben több ilyen írás jelent meg nagy művészi értéket képviselő, kulturális politikánk által is értékelt alkotókról (mint például Füst Milán, Weöres Sándor, Pilinszky János), akiknek művészete, életműve ehelyett ideológiailag igényes elemzést érdemelt volna.

Kritikai életünkben a történeti-esztétikai orientációk különbségén túl, eltérések mutatkoznak *a nemzeti és az osztályszemlélet* egységének és kapcsolatának értelmezésében is. A nemzeti szempontok és sajátosságok fontosságát marxista

módon képviselők (például Darvas József, Király István, Ortutay Gyula, Csatári Dániel és mások) művei mellett sokszor megjelenik a kritikai életben az eltorzuló, nem szocialista elemeket is tartalmazó nemzeti tudat, amely konzerválja a kisparaszti orientációból eredő nézeteket, kétségbeesetten tekint az emelkedő életszínvonalat biztosító, modern szocialista fejlődés által meghaladott paraszti vonások elhalványodására, történelmietlenül vizsgálja a nemzeti kérdéseket. Ez a szemlélet gyakran a „kozmopolitizmus", a nemzeti közömbösség terjedésének veszélyére hivatkozik.

Világosan meg kell azonban különböztetni itt is azokat a marxista kritikusokat, művészeket, tudósokat (például Kardos László, Nagy Péter, Dobossy László, Garai Gábor, E. Fehér Pál stb.), akik a kelet-európai, világirodalmi horizont tágításán, az értékes, modern művészeti törekvések meghonosításán, a marxista nemzettudat és internacionalizmus elvi alapján fáradoznak, azoktól, akik nem marxista, polgári mentalitással elhanyagolják, sőt lenézik a népi-nemzeti meghatározottságú művészetet, a „modernség" jegyében összemossák a haladó és dekadens törekvéseket, s olykor a nyugati divatáramlatoknak még az epigonjait is magasabbra helyezik, mint az eredeti, nemzeti értékeket. (Ilyen tendenciák fel-felbukkannak a heti sajtó zsurnalisztikájában; Vajda Miklós, Ungvári Tamás és mások írásaiban; igényesen, de elvileg vitatható módon például Sükösd Mihály, Somlyó György, Mihályi Gábor egyes tanulmányaiban.)

A marxista kritikának viszonylag kevesebb a hagyománya a nyugati világban jelentkező új és nagyon összetett ideológiai jelenségeknek és ezek hazai befolyásának felismerésében, melyek nem részesültek olyan elemzésben és bírálatban, mint például 1956 után a revizionizmus vagy a „népies" ideológia.

A helyzet bonyolultságára jellemző, hogy *a különböző nem marxista áramlatok,* bár gyakran egymás szükséges ellentéteiként tüntetik fel magukat, *közös nevezőre jutnak* egy-egy mű „védelmében" a marxista, kommunista bírálattal szemben. Így például Konrád Györgynek a francia „új regényt" követő könyvét, vagy Hernádi Gyula és Jancsó Miklós némelyik vitatható művét szinte egyhangúan dicsérték a legkülönbözőbb, látszólag ellentétes áramlatokat képviselő kritikusok.

Határozottan le kell szögeznünk, hogy a *marxizmuson kívüli áramlatoknak* – mint a polgári-kispolgári ideológia különböző megjelenési formáinak – *ideológiailag következetes bírálója csakis a marxista–leninista filozófia, esztétika, kritika lehet.* A különböző eredetű, nem marxista áramlatok bizonyos esetekben együttesen lépnek fel a marxista állásponttal szemben; annál inkább szükséges, hogy a *marxista–leninista bázis is egységesebb legyen a velük folytatott vitában.* Ez utóbbi azonban nem egyszer adós marad a csupán látszólag ellentétes áramlatok valóságos tartalmainak föltárásával. Pedig az egyoldalú-

ságokat meghaladó, a különböző „iskolák" eredményeit felhasználó, a marxista művészetkritika tapasztalatainak egészét szintetizáló marxista szemlélet dominál kulturális és oktatási intézményeink többségében. A kritikai élet további fejlődése szempontjából biztató, hogy a jelzett elvi, szemléleti alapon mindinkább kibontakozik egy fiatal marxista generáció kritikusi és szerkesztői munkája.

II

A kritikai életben a jelentős eredmények mellett mutatkozó negatív tendenciák lényege abban jelölhető meg, hogy *a megnövekedett feladatokhoz képest nem erősödött kellő mértékben a kritika ideológiai megalapozottsága, bizonytalanabbá vált a marxista kritika értékelő szerepe, csökkent orientáló hatása.* Az ideológiában azt a teret, amelyet a marxista gondolat felad, törvényszerűen kispolgári és polgári nézetek töltik be. Ezért a dezideologizáltság nem a gondolkodás semleges terét jelenti, hanem a nem marxista és antimarxista nézetek aktivizálódásának lehetőségét. Nem csupán néhány kispolgári álláspontot és ízlést képviselő kritikus pontosan körülhatárolható tevékenységéről van itt szó, hanem arról, hogy a marxista kritikusok és szerkesztők elbizonytalanodása, elvi engedékenysége következtében az ő működési területükön is megjelentek negatív tendenciák. A kritika szakmai fejlődése ellenére *gyarapodott az álláspont nélküli kritikák száma is, terjedt a semleges kritikusi magatartás;* az alkotók körében csökkent a kritika tekintélye, a művészetet befogadó közönség is kevésbé bízik benne, egyes területeken pedig – a marxista eszmékért helytálló kritikusok erőfeszítései ellenére – feltűnik a polgári nézetek hatása.

A dezideologizáló magatartásnak egyik jellemző megnyilatkozása az a *„pártatlan" szerkesztői „objektivizmus"*, amely lehetővé teszi a különböző, egymással gyakran ellentétes nézetek és értékrendek marxista szembesítés nélküli párhuzamosságát egy-egy lap, folyóirat hasábjain. Ez a szerkesztői magatartás nem védelmezi kellően a művészi értékeket, nem erősíti a marxizmus pozícióit, hanem a dezideologizálás és értéknihilizálás irányába hat, s egyik oka a folyóiratok tarkaságának, karakternélküliségének. Ilyenféle „elkötelezetlen" szerkesztői magatartás mellett nem tud érvényesülni a marxista álláspontok elsődlegessége, vezető szerepe; a folyóirat eszmei, világnézeti, művelődéspolitikai alapállása válik bizonytalanná.

A szerkesztői következetesség hiánya esetenként elvi engedményekhez vezet, s ideológiai problémákat hagy nyitva. *A vitákban sokszor nem dominálnak a marxista esztétikai kategóriákat védelmező álláspontok,* s e hiányt a szerkesztő-

ségek vitaösszefoglalókkal, álláspontjuk leszögezésével csak ritkán igyekeznek pótolni.

Ideológiailag vitatható az a szemlélet is, amely mellőzi, *a kritikai számontartásból kirekeszti a magyar és a világművészetnek* a szerkesztés leszűkítő koncepciójába nem illő, jelentős, *értékes hányadát.* (Nem egyedüli példa erre a *Művészet* című folyóirat néhány évfolyama.) Előfordul, hogy degradálnak a hazai és a nemzetközi marxista kritikában elismert műveket, és fordítva: polgári szemléletet tükröző művekről kritikátlanul méltató, eszmeileg nem vitázó cikkeket közölnek. Elvétve olyan kiadványok is megjelentek, amelyeknek álobjektív válogatási-szerkesztési szempontjai a párt politikai érdekeit sértik.

Az irodalom- és művészetkritikák nagy részében *csökkent az orientáló esztétikai fogalmaink, kategóriáink érdemi alkalmazása.* A szocialista realizmus, a pártosság, a népiség, a pozitív hős fogalma mindinkább a történeti értékelés kritériumává vált. A kritika bátortalan ezeknek a kategóriáknak az élő művészeti folyamatra vonatkozó, dinamikus, alkotó alkalmazásában; az élő művészeti folyamatokat illetően alig jutott túl a dogmatikus és a revizionista torzítások passzív bírálatán. Elméletileg és a kritikai gyakorlatban *kevés történt e kategóriák gyarapításáért, továbbfejlesztéséért.* A művészeti és kritikai közélet egyes rétegeiben e kategóriákkal szemben kimondatlan szkepszis él. Kritikánk csak fogyatékosan tesz eleget a művészeti értékek támogatásának, a szocializmus építésében cselekvő részvételre mozgósító, a szocialista életeszményeket erősítő művek pártfogolásának, az értéktelen divatok elutasításának, az ellenséges, polgári befolyások következetes elvi bírálatának.

Az eleven marxista szellemi élet természetes jelensége, hogy a marxista kritikán belül hangsúlyokban, megközelítési módokban, történeti vagy újonnan felmerült kérdések megítélésében eltérések mutatkoznak. Az azonban a kritikai élet egészét gyengíti, ha az eltérő nézeteket különállással, elszigetelődéssel, más vélemények figyelmen kívül hagyásával juttatják kifejezésre, illetve *a vitákban az összekapcsoló, közös elvek és célok mellőzésével csakis az eltéréseket hangsúlyozzák.* A kritikai közéletben tapasztalható ilyen jelenségek az eszmei kapcsolatok gyengüléséhez, nemkívánatos személyi csoportosulások kialakulásához vezetnek, háttérbe szorítva a polgári nézetek elleni közös harc és a marxista kategóriák közös vitákban történő továbbfejlesztésének feladatait. Így előfordulhatnak olyan esetek, hogy a marxista kritikusok, ahelyett, hogy a különböző, egymással is vitázó polgári nézetekkel szemben elvi egységben lépnének fel, esetenként ezek valamelyikének engedményt téve, egymással kerülnek szembe.

A kritikai életen belül a fenti jelenségekkel függ össze, hogy ideológiailag ugyan nem tiszta formában, de *teret nyertek különböző* kritikátlanul átvett, terjesztett és alkalmazott *polgári nézetek.*

Nálunk is terjedőben van – mert divatossága és bizonyos részeredményei miatt a kritikusok többsége óvakodik élesen fellépni ellene – *a művészetelméleti formalizmus* nem egy változata, amely a műelemzés történelmi-társadalmi értékelését tagadja: a szerkezetelemzés technikai módszerét világnézetté „előléptető" strukturalizmus, a csak látszólag ideológiamentes neopozitivizmus befolyása.

A marxista műelemzésben a vulgarizáló szemlélet egy időben háttérbe szorította a művek részelemeinek beható vizsgálatát. Ennek korrigálása azonban nem fajulhat a tartalmi vonatkozások, a tartalom-forma kölcsönkapcsolat tagadásáig, végső soron a művészet sajátos valóságfeltáró szerepének figyelmen kívül hagyásáig. (A korábbi *Kritika*, újabban a *Filmkultúra*, a *Valóság* néhány számában, a „Művészet és közérthetőség" című kötetben olvashattunk ilyen tanulmányokat.) A különféle formalista iskolák a műelemzés fontos problémáira irányították a figyelmet, de a részeredményeken túl nem adhatnak választ a művészet alapvető kérdéseire. Társadalomtudományi, kritikai fórumainknak színvonalas, hatásos kritikával kell visszaszorítaniuk a formalizmus hazai térhódítását.

Feltűnik *a társadalomtól elvonatkoztatott művészet*, a l'art pour l'art teoretikus kritikai támogatása, amely nemcsak az elkötelezett, forradalmi magyar művészet hagyományával, hanem a marxista esztétikával, a marxizmus legáltalánosabb elveivel is ellenkezően elfogadja a társadalmi léttől elvonatkoztatott ember idealista fikcióját; *az ún. „végső kérdések létművészetét"* szembehelyezi a közéleti művészettel, és annak fölébe rendeli. Ez az idealista – egyes változataiban misztikus – esztétikai orientáció megkísérli, hogy nemzeti művészetünk forradalmi fő vonulatának reprezentánsait is a maga képére formálja, vagy – kimondva-kimondatlanul – megkérdőjelezi ennek a forradalmi hagyománynak irányadó érvényét, s egy polgári hagyományértelmezés jegyében foglal állást művészetünk jelenének és fejlődési irányának kérdésében. (Például a nem forradalmi művészeti értékek méltó megbecsülésén túlmenően kísérletek történtek Kemény Zsigmond politikai nézeteinek rehabilitására, az Ezüstkor nemzedék mentalitásának eszményítésére stb. is.)

A kritika – főként az irodalom területén – *nem tudja megfelelő mértékben figyelemmel kísérni a művészeti folyamat egészét.* A megjelent művek nagy hányada nem kap kritikai visszhangot. Oka ennek a kevés szóval is tartalmas, mozgékony, friss kritikai rovatok, műfajok hiánya, a művészeti folyamat jelenségeit, a műfajok alakulását összegezve felmérő kritikai tanulmányok kis száma. A nagy kortárs életművekről, amelyek befolyásolják mai művészeti életünket, egyelőre még hiányoznak az átfogó, alaposan értékelő, helyes értékrendet kialakító kismonográfiák.

Művészetkritikánknak igen fontos ideológiai és művészetpolitikai feladata

a fiatal író- és művészgeneráció termésének, szemléletének alapos, orientáló elemzése. Az alkalomszerű recenziók nem adnak a művészeti közélet és a művészetpolitika számára hosszabb távra is érvényes összegező, differenciált jellemzést a korábbi nemzedékektől sokban eltérő problematikát és karaktert mutató fiatalokról.

Korlátozott, a lehetőségekhez mérten is *szűk a kritika tömeghatása.* A tömegközlési eszközök elterjedéséből származó hatásnövelés lehetőségeit a művészetkritika eddig nem tudta optimálisan kihasználni. Ennek egyrészt a közműveltség általános feltételeiben rejlő objektív, és csak hosszabb távon, az általános gazdasági, társadalmi, kulturális előrehaladás arányában csökkenthető okai vannak. Ez azonban nem fedheti el azokat a szubjektív, könnyebben korrigálható hibákat, amelyek korlátozzák a televízió, a rádió, a napisajtó kritikáinak tömeghatását.

A tömegközlési fórumok kritikai gyakorlatát gyengíti, hogy *a tömegekhez forduló művészetkritikát az esztéták, művészettörténészek és művészek egy része nem tekinti igazi kritikának.* A kritikusok közül sokan folytatják a magyar kritikának azt a rossz hagyományát, hogy elsősorban a szakmai-alkotói világ szűk rétegéhez beszélnek, egyesek csak „beavatottak" számára érthető vagy tudálékos, áltudományos terminológiát és szempontrendszert használnak. Az effajta kritika lényegében átveszi az elit- és tömegkultúra polgári kettéválasztásának hamis elvét, *eleve lemond arról a feladatáról, hogy széles körben megismertesse és megszerettesse a korszerű, haladó művészeti értékeket.* Nem teljesíti a művészeti kultúra és ízlés terjesztésének, fejlesztésének feladatát, adott esetben nem vállalkozik arra, hogy a közvélemény előtt leleplezze a nagy példányszámú ál- vagy félművészet termékeit; elhanyagolja a munkásosztály, az egész nép tudati állapotának, ízlésszintjének marxista vizsgálatát és fejlesztését, vagy pedig tartózkodik attól, hogy figyelembe vegye és fejlessze a közvélemény egészséges ítéletét.

Mindezekért a fogyatékosságokért felelősek a tömegkommunikációs fórumok szerkesztőségei is. Műhelymunkájuk során – kétségtelen eredményeik mellett – nem alakították ki elégségesen, és nem mindig juttatják kellő határozottsággal érvényre a maguk arculatának megfelelő kritikai műfajokat és módszereket.

Egyfelől a művészeti élet, az alkotók, másfelől a kritika, a kritikusok viszonya, kapcsolata nem mindig áll elvi alapon. Az elmúlt évtizedek tapasztalataiból a kritikusok egy része azt az egyoldalú és elvtelen következtetést vonta le, hogy az írókkal és művészekkel inkább érdemes jó kapcsolatot fenntartani, mintsem vitát kezdeni velük. Sok kritikus arra törekszik, hogy személyek vagy csoportok kegyét nyerje meg. Elterjedt a *„szerzőszemléletű kritika"*, amely elhallgatja az adott mű problémáit, s feladatának az alkotó vagy az alkotói élet-

mű apológiáját tekinti. Nagy jelentőségű és összetett életművek megértetését nem jól szolgálja az a fajta kritika, amely a mű nagyságát megillető árnyalt elemzést rajongással helyettesíti (például az Arcok és vallomások sorozat egyes köteteiben).

A besorolásaiban statikussá merevedett szentenciákra támaszkodó, egyes életművek egészét bírálhatatlannak tartó, a mű ellentmondásait elsimító, a művész változó teljesítményének reális értékelését nem vállaló „bírálat" valójában a *kritikai dogmatizmus* egyik mai változata. Egyes írók és művészek tudatában pedig még mindig a régi dogmatikus kritikus képe él, és indokolatlan érzékenységgel reagálnak minden bíráló megjegyzésre. Az előítéletszerű kritika- és általában elméletellenesség meglehetősen elterjedt az irodalomban és a filmművészetben is, de különösen jellemző a képzőművészetre és a színházművészetre. Ilyen és hasonló okok következtében az alkotások megítélésétől függetlenül is feszültségek támadnak alkotói műhelyek és kritikusok között, teret engedve az intrikáknak, a kölcsönösen sértegető – a szocialista szellemi élettel összegyeztethetetlen – megnyilvánulásoknak.

III

Az MSZMP X. kongresszusa határozatának végrehajtása során, figyelembe véve művészetkritikánk helyzetét, elért eredményeit és fogyatékosságait, határozottabban lehet és kell tovább erősíteni a marxista kritika pozícióit, és a nem marxista, polgári, kispolgári ideológiai és kritikai nézetek elleni harcot. Ahhoz, hogy a kritika képes legyen a fejlett szocialista társadalom építésének igényei szerint ellátni feladatait, *mindenekelőtt a marxista eszmeiség hegemón helyzetének erősítése szükséges.* A kritika nem hatalmi eszközökkel, hanem a művészeti alkotás és a valóságos társadalmi élet hiteles szembesítésével segítse a művészeti alkotómunkát; a szocialista közvélemény – különösen a pártközvélemény – pedig segítse, támogassa az elvileg következetes marxista kritikát.

Ismeretes, hogy kulturális politikánk – figyelembe véve társadalmunk átmeneti helyzetét – a művészeti életben a szocialista értékek támogatása mellett helyet ad nem marxista értékeknek is, de ezt elválaszthatatlanul összeköti a szocializmushoz közelítésük igényével, a polgári tartalmak bírálatával. A művészeti élet terén ebben nyilvánvaló a művészetkritika alapvető szerepe és felelőssége. *A művészetkritikában* – a kritika közvetlen ideológiai felelősségének és szerepének megfelelően – *szükségszerűen erősebbnek kell lennie a marxizmus hegemóniájának, mint a művészeti folyamatban.* Biztosítani kell, hogy művészeti életünk szocialista karakterét a marxista kritika kezdeményező alkotó aktivitása jellemezze. Ennek megvalósításához elengedhetetlen a publikációs

fórumok ideológiai igényességének fokozása és határozottabb gyakorlati érvényesítése.

Hangsúlyozni kell: *a közölt kritikákért, azok irányáért a műhelyek vezetői különösen felelősek.* A hetilapok és folyóiratok kritikai rovatait – a kritikaírás fokozottabb megbecsülése révén is – meg kell erősíteni. Egy-egy szellemi műhely elsősorban azzal tudja kifejezni ideológiai arculatát, hogy maga köré gyűjti, kineveli a saját törekvései szellemében dolgozó belső kritikusgárdát, ha kritikai irányvonalának alakulását nem bízza a véletlenre; a kritika tárgyát, a kritikus személyét, a közlés módját úgy választja meg, hogy kulturális politikánk célkitűzéseit szolgálja.

Elengedhetetlen feladat *a marxista esztétika mércéjének, értékkritériumainak alkotó gazdagítása, továbbfejlesztése.* A marxista esztétika alapvető kategóriáit a kritikai gyakorlat mindennapjaiban, a művészeti közélet fórumain kell érvelő, vitázó gazdagítással érvényesíteni. Nem elegendő annak ismételgetése, hogy ezeket a kategóriákat a dogmatizmus, a revizionizmus ugyan eltorzította, de azok ma is érvényesek.

A *pártosság kategóriáját* az esztétika, az ágazati esztétikák, a történeti és kritikai megközelítések egymást kiegészítő, vitázó egységében kell pontosabbá tenni, tovább munkálni. A különböző torzítások defenzív bírálatát fel kell váltania a műben megmutatkozó világnézet, a társadalmi tudatosság, a mozgalomhoz való kapcsolódás mélyebb, differenciáltabb elemzésének.

A népiesség marxista fogalmát – amelyet az esztétika és a közvélemény jelenleg jobbára csak történeti elvként érvényesít – az esztétikai gondolkodás és a kritikai gyakorlat révén ki kell terjeszteni a kortárs művészetre, s elsősorban ennek alapján kell időszerű tartalmait körvonalazni. A népiség kategóriáját a marxizmus a burzsoá-liberális irányzatokkal és a kispolgári narodnyik-szektás „népiességgel" szembefordulva dolgozta ki. Ennek lényege: a világot a dolgozó emberek oldaláról nézni, művészeti szemléletté alakítani a dolgozó osztályok, a szabadságukért küzdő népek történelmi érdekeit úgy, hogy közben napi világuk, érdekeik és élményeik is az ábrázolás anyagává váljanak. Ennek az igénynek az érvényesítése *feltételezi a kritikusok közvetlenebb* életismeretét, azt a tudományos és tapasztalati felkészültséget, amely segítheti, inspirálhatja a dolgozó osztályok ábrázolásával sokban adós irodalmunkat, művészetünket. Az alkotásokban kifejeződő, legtöbbször összetett, differenciált, de *mindig meghatározható társadalmi gyökerek feltárását, az osztályálláspont vizsgálatát* a marxista műelemzés nem kerülheti meg; nem kielégítő az olyan „osztály szempontú" bírálat, amely csak elvontan, általánosságban érinti az osztályjelleget.

A marxista esztétika központi kategóriája, *a realizmus* kérdésében az elmúlt évek során széles körű viták zajlottak le, ám elméleti eredményeik csak szór-

ványosan érvényesülnek a kritikai gyakorlatban. Annak felismerése, hogy a realizmusnak a lenini visszatükröződés elméletén alapuló esztétikai értelmezése és megjelenési formáinak történeti elemzése egymást feltételezi, hozzájárul ahhoz, hogy *a szocialista realizmust számos formát, stílust, megközelítést integráló esztétikai kategóriaként fogjuk fel.* Tartalom és forma bonyolult egységének, kölcsönhatásának elméleti vizsgálata, s főként műelemzésekben való érvényesítése azonban még korántsem hatékony, pedig csak ezt a bonyolult viszonyt szem előtt tartva képes a marxista kritika a szocialista realizmus sokszínűségének felismerésére és differenciált támogatására.

A pártosság, népiség, realizmus eddig kimunkált kategóriáinak az élő művészeti folyamatra való alkalmazása, továbbfejlesztése, korszerű összefüggéseik feltárása helyezheti csak biztosabb alapokra a kritika fő feladatát: *az esztétikailag hiteles, orientáló minősítést.* A szocialista realizmus elméleti kérdéskörének alkotó megválaszolása egyben alapvető kritériumokat nyújt a kortárs polgári humanizmus, valamint a mai polgári dekadencia jellemzéséhez, elhatárolásukhoz; elméleteik, értékítéleteik, ars poeticáik differenciált vitatásához.

A marxista kritikának alkotó, kezdeményező módon, bátrabban kell kibontakoztatnia elméletének és módszerének lehetőségeit. Nem elégedhet meg a *polgári nézeteknek* mint puszta jelenségeknek a bírálatával. Határozottabban, nyíltabban kell törekednie azok *összetevőinek és gyökereinek komplex* – történelmi, társadalmi, művészeti, alkotás- és hatáslélektani – *elemzésére.* Különösen szükséges ez a látszatra különböző előjelű polgári nézetekkel való vita során, a hozzájuk fűződő hamis tudat, illetve álellentétek leküzdésénél. Kezdeményezőnek és vezetőnek kell lennie a művészeti folyamatok *összefüggéseinek,* jelenségeinek feltárásában, tudatosításában és minősítésében; a jelentős kortárs életművek, életpályák, s nem utolsósorban a fiatal írók, művészek szemléleti sajátosságainak értékelő felrajzolásában, valamint a *műelemzés* alapvető kérdéseinek elméleti és gyakorlati megválaszolásában. Mindez feltételezi azt is, hogy a marxista kritika szüntelenül fejlessze, gazdagítsa műfajait, eszközeit, elemző módszereit.

Erősíteni kell a marxista kritikai bázis egységét. Ez természetesen nem pusztán elhatározás és jó szándék, hanem mindenekelőtt a közös feladatokon való közös munka kérdése. A marxista esztétika alapvető orientáló kategóriáinak aktív továbbépítése, a marxista kritika alkotó jellegének további kibontakoztatása *egész művészeti közéletünk – de mindenekelőtt a marxisták – közös feladata.* Függetlenül attól, hogy egyetemen vagy kutatóintézetben dolgozik, hogy esztéta, irodalomtörténész vagy kritikus, alkotóművész, író, tudós vagy pedagógus – minden, a művészeti életben érdekelt marxistának belső meggyőződésből fakadó kötelessége, hogy ezeknek a kérdéseknek, feladatoknak napi-

renden tartását, konstruktív vitatását sajtóban, a művészeti élet fórumain személyesen is elősegítse. A különböző marxista nézetek képviselőinek, a nemegyszer tapasztalható elzárkózás helyett a közös elvek és célok alapján kell eltérő nézeteiket konfrontálniuk.

Esztétikai, kritikai közéletünknek a publikálás és a közvetlen kapcsolattartás lehetőségeivel is élve, *intenzívebben kell részt vennie a marxista esztétika, kritika nemzetközi vitáiban, osztoznia problémáiban és közös feladataiban.* Hazai kritikai életünket időnként károsan befolyásolják a fellazítás csatornáin át is terjesztett nyugati burzsoá nézetek. A burzsoá ideológia felhasználja, ellenünk fordíthatja a marxizmus revizionistáinak (például Garaudy, Ernst Fischer és mások) művészetértelmezéseit is. Mind a burzsoá, mind a revizionista nézetekkel szembenálló, megalapozott, érvelő vitában értékes segítséget jelenthet a szocialista országok, a nemzetközi munkásmozgalom esztétikai és kritikai eredményeinek elsajátítása.

Törekedni kell arra, hogy az irodalomtudományban és más művészettudományokban *az elméleti módszertani munka, a történeti kutatások és a kritikai gyakorlat eddiginél szorosabb egysége valósuljon meg.* Kívánatos annak előmozdítása, hogy az elméleti-történeti kutatások eredményei átkerüljenek a kritikai gyakorlatba, hogy az elméleti munka mindenekelőtt az élő művészeti folyamat tanulságaiból táplálkozzék. A művészettörténet, esztétika és kritika kölcsönhatásának biztosítása annak is fontos záloga, hogy *forradalmi és progreszszív hagyományaink* hatékonyabb kritikai mércéül, orientáló erőül szolgáljanak művészetünkben; hogy a mai művészet szocialista értékeinek kritikai elemzése alapján is támogatni lehessen forradalmi hagyományaink fő vonalának folytonosságát.

A kiadók, szerkesztőségek aktív közreműködésével *szélesíteni kell a kritika reagálási körét.* Mozgékony, friss formák, műfajok alkalmazásával jóval több alkotásra kell reflektálni; törekedni kell az élő művészeti folyamat jelenségeit áttekinteni képes, leíró-minősítő kritikai tanulmányok, valamint az életműveket összegező, elvileg és nem személyileg elkötelezett monográfiák számának gyarapítására. Jobban be kell vonni a központi lapok, folyóiratok kritikájának hatáskörébe is az olyan fontos területeket, mint az ifjúsági irodalom, film, zene és képzőművészet; jobban ki kell terjeszteniük figyelmüket a nem fővárosi eredmények, produkciók kritikai számontartására.

Erősíteni kell a kritika népnevelő szerepét: a marxista műbírálat segítse annak a lenini elvnek a megvalósítását, hogy a nép kritikailag elsajátíthasson minden valódi kulturális értéket, amit az emberiség története során megalkotott.

A tudományos életben biztosítani kell azoknak az erkölcsi megbecsülését, akik elméleti, történeti munkájukat és tájékozottságukat a napi kritikai gyakor-

latban vagy a művészeti, esztétikai, kritikai ismeretterjesztésben kamatoztatják.

A szerkesztőknek, a kulturális műhelyek irányítóinak hatékonyabban kell fellépniük az elvtelen, a határozott állásfoglalást nem vállaló, illetve a kritika tömegformáló szerepét lebecsülő kritikai tevékenységgel szemben.

Aktív műhelymunka során biztosítsák, hogy a kritikák – választásukkal, műfajukkal, hangvételükkel, stílusukkal – *az adott fórum sajátosságához mért legszélesebb közönséghez szóljanak.* Tegyenek eleget a művészet és a közönség közti kölcsönös közvetítés, valamint a közízlés, a művészeti kultúra fejlesztése feladatának. Az egyes fórumok kritikai arculatát határozottabban kell formálni aszerint, hogy a legszélesebb, a szűkebb érdeklődő vagy a szakmai közönséghez szólnak-e.

A legnagyobb közvéleményhez szóló *tömegközlési eszközök* nem folytathatnak olyan műsorpolitikát, mint a művészi kísérletezés céljaira létrehozott, szűkkörű stúdiók. A televíziónak nagyobb igényességgel kell értékpropagandáját megszerveznie: *elsősorban a támogatásra, tömeges elterjesztésre méltó műveknek adjon kritikai fórumot,* de ki kell alakítania az ízlésnevelő kritika sajátos televíziós formáit is. A rádió kritikai műsoraiban növelni kell az értékes művészetet és irodalmat népszerű formában terjesztő műsortípusok (versenyek, sorozatok stb.), illetve a lényeges kritikai-művészetpolitikai kérdésekről közérthetően szóló vitaműsorok arányát.

A párt- és tömegszervezeti oktatás művelődés- és művészetpolitikai tanfolyamain fordítsanak nagyobb gondot a művészetkritika szerepének megismertetésére; a TIT a közönségnek a kritika befogadására való felkészítését is tekintse feladatának.

Kritika és művészet kapcsolatának javítása érdekében *a művészeti szövetségek lépjenek fel az előítéletszerű elmélet- és kritikaellenességgel szemben;* tekintsék feladatuknak, hogy az egyes művészeti szakosztályok munkájába érdemben bevonják a kritikusokat. Minden művészeti szövetség alakítsa meg kritikai szakosztályát, illetve biztosítsa a kritikai szakosztályok intenzívebb működését, és azt, hogy annak rendezvényein, vitáin az alkotóművészek aktívan részt vegyenek. Az ilyen viták lehetőség szerint jussanak el publikálható állásfoglalásokhoz. A szövetségek a plenáris tagsági üléseken, választmányi üléseken rendszeresen tűzzék napirendre a művészetkritika helyzetének, egy-egy orgánum kritikai tevékenységének elemzését. Általában törekedjenek arra, hogy egész tevékenységük érdemleges erősítője, gazdagítója legyen a marxista művészeti tudatnak.

A magyar kritika jó hagyományaihoz híven elő kell mozdítani, hogy *a jelentős írók és alkotóművészek rendszeres kritikai tevékenységet folytassanak.* A folyóiratok, kiadók törekedjenek arra, hogy minél több olyan írói, alkotói kri-

tika, esszé szóljon bele a szellemi élet értékelő munkájába, amely a maga sajátos eszközeivel, egyszersmind teljes művészetpolitikai felelősséggel, elvi alapon járul hozzá a helyes értékrend kialakításához.

Ügyelni kell arra, hogy a kritikusok mindig a marxista *szellemi partner* igényével, nézetekkel, művekkel elvi alapon vitázzanak, de az alkotó személye iránti tisztelettel szóljanak.

Átgondoltabban kell törekedni *a kritikusi bázis szélesítésére és utánpótlására.* A tapasztalt marxista kritikusok számára egy-egy lapnál állandó rovatot vagy legalábbis folyamatos közreműködést kell biztosítani. A tehetséges fiatal kritikusok kapjanak több és egyre nagyobb próbákra tevő feladatokat. Szervezettebben kell gondoskodni – különösen az egyetemek bölcsészeti karain, a művészeti főiskolákon – a kritikus-, lektor- és dramaturgutánpótlásról.

*

A Központi Bizottság mellett működő Kultúrpolitikai Munkaközösség fenti állásfoglalásával, annak közzétételével a X. kongresszus művészetkritikára vonatkozó határozatának végrehajtását segíti. Felhívja az alkotókat, a kritikusokat, a művészeti élet műhelyeit, a szerkesztőségeket, a művészeti szövetségeket, az érdekelt tudományos és felsőoktatási intézményeket, a kultúra kommunista és párton kívüli munkásait, az egész művészeti közvéleményt, hogy a dokumentum szellemében, szóban és írásban, sokoldalúan, alkotó módon vitassa meg művészetkritikánk helyzetét és feladatait. Meggyőződésünk, hogy ilyen közös erőfeszítés jelentősen hozzájárulhat a kritika tartalmi fogyatékosságainak leküzdéséhez, gyakorlati, szervezeti feltételeinek javításához – a marxista művészetkritika, egész művészeti életünk további kibontakoztatásához.

Megjelent: Társadalmi Szemle, 1972. 10. sz. 26–39. old.

53

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MŰVÉSZETI SZÖVETSÉGEK HELYZETÉRŐL

(1972. OKTÓBER 3.)

A szocialista demokratizmus erősítése, a társadalmi felelősség és ellenőrzés növelése, a decentralizáció helyes alkalmazása érdekében szükséges a művészeti szövetségekre háruló feladatok pontosabb meghatározása. A művészeti szövetségek többsége a közeljövőben tartja esedékes közgyűlését. Ez is időszerűvé teszi munkájuk tartalmi és szervezeti kérdéseinek áttekintését.

I

A művészeti szövetségek a Politikai Bizottság 1958. novemberi határozata alapján szerveződtek újra (1959-ben Magyar Írók Szövetsége, Képző- és Iparművészeti, Zeneművészeti Szövetségek, kezdetben a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének önálló szakosztályaként a Magyar Színházművészek és a Magyar Filmművészek Szövetségei).[1]

II

A művészeti szövetségek feladatairól, jogköréről, tevékenységi formáiról a Politikai Bizottság 1958. novemberi határozatában leszögezett elvek ma is változatlanul érvényesek. Szükség van olyan társadalmi szervezetekre, amelyek elősegítik a művészeti alkotómunka elvi és művészetpolitikai problémáinak marxista szemléletű tisztázását. A szövetségek fő feladata ma is az ideológiai munka: a művészi alkotás időszerű problémáinak, eszmei és művészetpolitikai kérdéseinek rendszeres megvitatása; a szövetségi munkán keresztül a magyar művészet szocialista vonásainak, a marxizmus hegemóniájának állandó erősítése.

A szövetségek ideológiai munkájának lényeges része a művészek körében végzendő politikai, eszmei és erkölcsi nevelés. Ezen belül különösen fontos valamennyi művészeti ágban a fiatal művészek szakmai és politikai fejlődésének rendszeres támogatása, a pályakezdők művészi közösségeinek irányítása,

[1] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. Kossuth Könyvkiadó 1973. Második, bővített kiadás. 281–295. old.

a fiatalok beilleszkedésének, méltó feladatvállalásainak elősegítése a művészeti és a társadalmi életben egyaránt. Változatlanul a szövetségek feladatkörébe tartozik az állam által biztosított anyagi eszközök felhasználásának társadalmi ellenőrzése, a külföldi kapcsolatok ápolása, szakmai tanácsadás állami szervek és az állami szervek által irányított kulturális műhelyek részére, javaslattétel művészeti díjakra és kitüntetésekre.

A szövetségek feladata a művészek társadalmi és klubéletének, rendszeres találkozóinak szervezése, valamint a művészetek és a közönség kapcsolatának erősítését szolgáló közművelődési szempontok érvényesítése, változatos, hatékony formákban.

Az újjáalakított művészeti szövetségek a Politikai Bizottság 1958-as határozatának és az MSZMP KB 1959-es Művelődéspolitikai Irányelveinek[2] egységes elvei alapján – a különböző művészeti ágak sajátosságainak megfelelően eltérő alapszabályok szerint – kezdték meg működésüket. A művészetek területén elősegítették a konszolidációt, a művészeti közélet társadalmi bázisának megteremtését, jelentős szerepet játszottak a szocialista művészeti törekvések támogatásában, erősítésében.

1959 után fokozódott a művészeti szövetségek szorosabban vett szakmai tevékenysége; az egyes művészeti ágak helyzetéről készült elemzések, az új törekvésekről folytatott szakosztályi viták segítették a szocialista művészeti értékrend kialakítását, megszilárdítását. A párt és a kormány vezetőivel szervezett találkozások a párt politikájának jobb megértetését szolgálták. A művészeti szövetségek tartalmas kapcsolatokat építettek ki a szocialista országok társszövetségeivel, hozzájárultak művészeti értékeinek nemzetközi elismertetéséhez. Az ország művészeti életének fejlődésében lényeges szerepet játszottak a szövetségek és a szövetségi tagok, úgy is, mint alkotóművészek, s úgy is, mint a művészetpolitika és művészetalkotás képviselői.

Az elmúlt évtizedben bekövetkezett társadalmi fejlődés sok tekintetben módosította a szövetségek működésének körülményeit, munkájuk tartalmát, formáját, szervezeti kereteit. A pozitív tevékenység mellett számos jele látható annak, hogy a szövetségek munkájában megszaporodtak az ellentmondások, nehézségek. Néhány szövetség gyakorlatában gyengült az ideológiai munka, rendszertelenné vált esztétikai-szakmai kérdésekben az állásfoglalás, az új művészeti jelenségek elemzése, értékelése a megérdemeltnél kevesebb figyelmet kapott. A legtöbb művészeti szövetség taglétszáma erősen felduzzadt; a tagfelvételi követelmények színvonala csökkent. A taglétszám növekedését nem kísérte a marxista eszmeiség befolyásának, hegemóniájának megfelelő erősítése; a vezetőségek nem vagy csak ritkán vállalják az irányzatok, felfogások szerint heterogén összetételű tagság körében érzékelhető ideológiai-szakmai ellen-

[2] Ugyanott, 243–271. old.

tétek nyílt, elvi konfrontálását a szövetségek fórumain. Több szövetségben monopol szerepre törekvő szűk csoportok zavarják a nyugodt munkát, az irodalmi-művészeti élet irányzatonkénti szerveződésének elfogadhatatlan igényével lépnek fel. Másfelől a tagság jelentős része – s közöttük sok tekintélyes művész, marxista teoretikus is – közömbös, tartózkodik az érdemi szövetségi munkától. A szövetségen belüli viták pedig legfeljebb burkoltan érintik az elméleti-szakmai problémákat, sokszor pusztán egzisztenciális érdekeket tükröznek.

Ilyen körülmények között a művészeti szövetségekbe, illetve a művészeti életbe bekerülő fiatal alkotók – hatékony, centrális marxista orientálás híján – különböző szűk csoportokba csapódnak, esetenként oppozíciós hangulatok és törekvések jelentkeznek köreikben. Elősegíti ezt az a körülmény, hogy a szövetségek vezetőségei ritkán teremtenek fórumot a fiatalok törekvéseit tisztázó, körükben a marxizmus pozícióit erősítő, az elkötelezett, szocialista eszmeiségű művészetet támogató vitáknak.

III

A művészeti szövetségekben az utóbbi időben megélénkült a vita szerepükről, feladat- és hatáskörükről. Az érdeklődés középpontjában társadalmi hivatásuk meghatározása, az úgynevezett „partnerszerep" értelmezése áll: milyen területeken és hogyan, mely társadalmi, állami szervek viszonylatában tölthetik ezt be. A szövetségek felett bizonyos vonatkozásokban felügyeletet gyakorló irányító társadalmi és állami szervek is több tisztázatlan vagy anakronisztikus vonást látnak az együttműködés gyakorlatában.

Egyes szövetségi tagok és vezetőségek körében keverednek jogos és indokolatlan kérdések; az alapszabályok pontatlan megfogalmazásai is lehetőséget adnak az egyoldalú értelmezésre. Előfordult, hogy egyes szövetségek állami hatáskörbe vagy szakszervezeti érdekvédelmi feladatkörbe tartozó feladatokat is igényeltek, de ezeknek nem tudtak érdemben eleget tenni, s így veszítettek presztízsükből, tagságuk érdeklődése, bizalma csökkent. Az állami, illetve érdekvédelmi jogkörök igénylése illúziókat keltett a tagság egy részében, s amikor kiderült e várakozások irrealitása, felerősödött az elégedetlenség, egészen a művészeti szövetségek értelmének kétségbevonásáig.

A tartalmi és szervezeti módosulások következtében a szövetségek párt- és állami irányításában is tapasztalhatók hiányosságok. Előfordult, hogy a szövetségek javaslata, véleménye nem talált érdemi meghallgatásra, elfogadásra és egyes esetekben ezért is tettek kísérletet hatáskörüket meghaladó (jogkörükbe nem tartozó) feladatok vállalására.

Az MSZMP KB 1971. november 3-i határozata hangsúlyozza: „az állami

jellegű feladatokat állami szervek végezzék, a társadalmi szervezetek viszont mozgalmi eszközeikkel segítsék és ellenőrizzék az állami munkát".[3]

Ennek értelmében kell az állami felügyelet gyakorlásának kérdéseit két éven belül minden vonatkozásban tisztázni, megszüntetni a felesleges kettősséget.[4] Az állami felügyeletet valamennyi művészeti szövetség munkája felett a Művelődésügyi Minisztérium gyakorolja. A művészeti szövetségek állami funkcióval és jogkörrel nem rendelkeznek. A Művelődésügyi Minisztérium hatáskörébe tartozik a nemzetközi kapcsolatok koordinálása, szakmai-politikai ellenőrzése.

Ugyanakkor növelni kell az állami szervek, intézmények művészetpolitikai irányító munkájának demokratizmusát és színvonalát. Az állami szervek, intézmények jobban támaszkodjanak a szövetségek munkájára, kezdeményezéseire, véleményére a kultúrpolitikai elvekhez igazodó gyakorlati teendők meghatározásában (lap- és könyvkiadó, kiállítás- és fesztiválrendezés, kitüntetések, szociális problémák, a Művészeti Alap gazdasági és kulturális politikai tevékenységének összehangolása stb.).

A mai differenciált művészeti közéletben a művészetpolitikai elvek eredményes valóra váltásához, az állami és társadalmi szervek irányító munkájához elengedhetetlenül szükséges a szövetségek által biztosított szakmai bázis és véleményező tevékenység.

A művészeti életben megnövekedett feladatok szükségessé teszik a szövetségek, illetve a minisztérium és a szakszervezet világosabb munkaelosztását és hatásosabb együttműködését. A módosításoknak ki kell terjedniük az alapszabályok jogi vonatkozásaira is; a szükséges korrekciókat a Politikai Bizottság határozatának megfelelően a Művelődésügyi Minisztériumnak, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének és a szövetségeknek együttesen 1974 októberéig kell kidolgozniuk.

V

A művészeti szövetségek legfontosabb jogai és kötelességei továbbra is a következők legyenek:

[3] Lásd e kötet 23. dokumentumát.

[4] 1976. március 16-án a Kulturális Minisztérium lett a felügyeleti szerve – a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége helyett – a következő művészi szövetségeknek: Magyar Film- és Televízióművészek Szövetsége; Magyar Színházművészek Szövetsége; Magyar Táncművészek Szövetsége. Ezzel felszámolták a PB határozatában említett „kettősséget". Az említett szövetségek alapszabályait 1976-ban módosították.

Az állami felügyelet nem jelenti a szövetségi funkció korlátozását a szövetségeket érintő elvi és gyakorlati kérdésekben. A szövetségek továbbra is megtartották a működésükhöz szükséges szervezeti felépítésüket (közgyűlés, elnökség, titkárság, szakosztályok). A szövetségek alapszabályzatában azonban megfogalmazást kap a felügyeleti szerv miniszteriális jellege.

– törekedni a művészeti alkotómunka elvi, esztétikai problémáinak tisztázására, segíteni a művészek ideológiai-politikai fejlődését, a párt kulturális politikájának megvalósítását;

– szakmai vitákkal, továbbképzéssel segíteni a marxista eszmeiségű, szocialista művészet hegemóniáját; a tagfelvételi normák emelésével is erősíteni a marxista bázis pozícióját és a szocialista művészetpolitikával szembenálló irányzatok hatásának szűkítését;

– támogatni az egyes művészeti ágak egészét átfogó, egységesen érvényes szocialista tendenciákat és azt a folyamatot, amely a vidék szerepének és jelentőségének növelését célozza;

– tevékenyen részt vállalni a társadalom és a művészetek kapcsolatainak erősítésében; keresni és biztosítani a művészeti eredmények tömeges elterjesztésének hatékony módjait;

– nagyobb lehetőségeket biztosítani a legjobb művészek aktív részvételére a közélet különböző fórumain;

– segíteni a fiatal művészek szakmai fejlődését és társadalmi beilleszkedését;

– közreműködni az egyes művészeti ágak nemzetközi kapcsolatainak erősítésében;

– a Művelődésügyi Minisztérium mellett működő Művészeti Tanácsokba, a folyóiratok szerkesztő bizottságaiba, a kiadói tanácsokba, az MRT művészeti kollégiumába szövetségi tagokat delegálni;

– javaslatokat tenni állami szerveknek a különböző művészeti díjakra.

A Művelődésügyi Minisztérium feladata, hogy a társadalmi felelősség érvényesítése érdekében a jelentősebb művészetpolitikai döntéseket megelőzően konzultáljon a szövetségek vezető testületeivel, kérje a művészeti szövetségek véleményét, állásfoglalását.

Szükséges, hogy az újjáalakítandó Művészeti Tanácsokba – az összes művészeti ágban – hívja meg a szövetségek képviselőit. A gazdasági és külkapcsolati tervek elkészítésekor a minisztérium vegye figyelembe a szövetségek véleményét.[5]

[5] A határozatnak megfelelően megalakultak a Kulturális Minisztérium mellett működő művészeti tanácsok. Ezekben részt vesznek a szövetségek képviselői is és tevékenységükkel konzultatív feladatok mellett – segítik az alkotóműhelyek művészeti tanácsainak munkáját. A minisztérium vezetői fontos kultúrpolitikai, művészetpolitikai döntések és intézkedések előtt konzultálnak a szövetségek vezetőivel. Még mindig lehet találkozni azonban olyan igényekkel, amelyek állami feladatokat szeretnének a szövetségek jogkörébe vonni. (Pl. folyóiratkiadás, kiállításrendezés, publikálás). Újjáalakultak az alkotóműhelyek (szerkesztőségek, kiadók, színházak, művészeti intézmények és vállalatok stb.) művészeti tanácsai is. Ezek újjáalakulása azonban a szükségesnél lassabban halad, a tanácsok munkáját pedig gyakran még formalizmus jellemzi. (A Kulturális Minisztérium 1974. augusztus 7-i feljegyzése a PB 1972. október 3-i határozatának végrehajtásáról. Irattári anyag.)

Az új Művészeti Tanácsok személyi összetételét a minisztérium és a szövetségek közösen alakítsák ki. A Művészeti Tanácsok munkája nem jelentheti az állami és társadalmi, valamint az érdekvédelmi feladatok felcserélését. A tanácsadás, a konzultálás társadalmi alapot ad a kultúrpolitikai döntésekhez.

Az érdekvédelmi feladatokat – a szövetségek ajánlásait figyelembe véve – a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége lássa el. Állami szinten szociális vonatkozású feladatokat lát el a Művészeti Alap.

Két éven belül szükséges megvizsgálni, hogy célszerű-e a legfontosabb feladatok egységes áttekintése érdekében a művészeti szövetségek közös teendőinek koordinálása végett létrehozni a művészeti szövetségek koordinációs bizottságát.[6] Ennek állandó tagjai lehetnének – a művészeti szövetségek elnökei vagy főtitkárai; a művelődésügyi miniszter, illetve helyettese; az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának képviselője; a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége főtitkára; a KISZ KB titkára; a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja igazgatója; az Országgyűlés Kulturális Bizottságának elnöke.

A bizottság feladata lehetne a különböző művészeti ágak és a szövetségek kapcsolatának erősítése, a művészetek és a közönség közelítését szolgáló összhang elősegítése.

Feladatai közé tartozna az egyes művészeti szövetségek által javasolt nemzetközi kapcsolatok összehangolása. A bizottság létrehozása nem csorbíthatná a szövetség jogkörét. Fóruma és eszköze lehetne a szövetségek hatékonyabb pártirányításának. A bizottság irányításával működhetne az 1973-ra tervezett kulturális művészeti tömegalap.

V

A Politikai Bizottság 1958. november 25-i határozata kimondja, hogy „az MSZMP Szervezeti Szabályzatában lefektetett elveknek megfelelően a művészeti szövetségekben pártszervezetek nem alakulnak. A pártirányítást a KB a vezető testületekben dolgozó kommunisták pártcsoportján és aktíváján keresztül látja el". Később – a konszolidáció előrehaladásával – a Politikai Bizottság 1962. március 20-i határozatában hozzájárult, hogy azokban a szövetségekben, ahol szabad foglalkozásúak nagyobb számmal vannak (Írószövetség, Képzőművész Szövetség, Zeneművész Szövetség) pártszervezetek alakuljanak.

A pártszervezetek fontos szerepet vállaltak a művészeti élet politikai konszolidálásában, a marxista eszmeiség erősítésében. Ma már azonban a szervezeti

[6] A Kulturális Minisztérium illetékesének információja szerint a kérdést megvizsgálták, de a koordinációs bizottság létrehozását nem látták célszerűnek.

keretek változása és a szövetségi tagok létszámának megnövekedése következtében nem minden művészeti ágban egyesítik országosan a legaktívabb kommunistákat, akik közül sokan munkahelyi pártszervezetekhez tartoznak (hasonlóan a párttag film-, tv-, színház-, tánc- és fotóművészekhez).[7]

A kommunista művészek és művészeti pártszervezetek helyzetének vizsgálata is bizonyította: a művészeti élet sajátos jellege miatt itt a párttagok helytállásának, eszmei és erkölcsi példamutatásának különösen nagy jelentősége van. A párttagság, a pártfegyelem általános követelményei a művészeti területen is érvényesek, a párt általános normáinak betartása minden kommunistára kötelező.

A művészeti terület pártirányításában az elvi orientáció a KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály feladata, a pártélet gyakorlati irányítása pedig a szervezetileg-területileg illetékes pártbizottságoké. A művészeti terület ideológiai és politikai munkájának erősítése érdekében minden szövetségben rendszeresen kell működtetni a kommunista aktívát. A kommunista aktíva képviselje a művészek körében a párt politikáját, mozgósítsa és tömörítse ennek érdekében – lakóhelyi, munkahelyi szövetségi vagy pártalapszervezeti hovatartozástól függetlenül – a szakterület kommunistáit.

A kommunista aktívák vezetői kapcsolatot tartanak az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályával. A kommunista aktíva értekezletét negyedévenként kell összehívni, a művészeti ág legfontosabb ideológiai, művészetpolitikai kérdéseinek megvitatására.

A kommunista aktíva ösztönözzön az új művészeti törekvések, jelenségek helyes értelmezésére, szorgalmazza a marxizmus–leninizmus elméleti eredményeinek megismerését és alkalmazását; segítse a kommunista és a pártonkívüli művészek jobb együttműködését, ideológiai-politikai közeledését; segítse a szövetség vezetőségének munkáját. Kezdeményezően vállaljon részt a tagság aktivizálásában, a fiatal nemzedék politikai nevelésében, irányításában, nagy figyelmet fordítson a pártépítési munkára.

Két éven belül a szövetségek pártfórumai dolgozzanak ki tervet a fiatal művészek megfelelő marxista–leninista politikai képzésére, iskolázására.

A KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya – a Budapesti Pártbizottsággal együttműködve – két éven belül vizsgálja meg a művészeti szövetségekben működő három pártalapszervezet munkáját, struktúráját. Értékelje az újjáalakított, illetve megalakított kommunista aktívák tevékenységét. Terjesszen elő konkrét javaslatot a művészeti területen a pártmunka hatékonyságát növelő, a pártélet jobb ritmusát és színvonalát biztosító szervezeti felépítésre.

*

[7] Erről lásd a kötet 32. dokumentumát.

A művészeti szövetségeknek, mint az alkotóművészek önkéntes, demokratikus társadalmi szervezeteinek a továbbiakban is fontos feladataik vannak a maguk munkaterületén a X. kongresszus határozatainak megvalósításában. Segíteniük kell a párt kulturális politikájának megvalósítását a művészet és a társadalom, a művészek és a közönség kapcsolatának erősítését, az alkotómunka ideológiai, esztétikai problémáinak marxista megvilágítását, a szocialista tendenciák további kibontakoztatását, a művészek eszmei-politikai-erkölcsi fejlődését. Ezek a feladatok – a marxizmus hegemóniájának erősítését szolgáló elviség alapján – álljanak az 1972–1973-ban megtartandó szövetségi közgyűlések munkájának középpontjában.

54

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A KOORDINÁLÁSI JOGKÖRREL FELRUHÁZOTT PÁRTSZERVEK ÉS SZERVEZETEK MUNKÁJÁRÓL

(1972. OKTÓBER 9.)

Az iparban az elmúlt évtizedben, mint szervezetek kialakultak a nagyvállalatok, önálló vállalatok és az egyes iparágakban a vállalatokat összefogó trösztök is. A vállalatok többsége más közigazgatási egységekben működő egy vagy több gyáregységet és telephelyet is irányít. A vállalatok gazdasági felépítéséhez hatáskörben igazodott a szakszervezeti szervek felépítése.

A pártszervezetek szervezeti felépítésénél nem követtük a gazdasági területen bekövetkezett változásokat. (Kivéve a Politikai Bizottság által engedélyezett egyedi eseteket.) Az egy közigazgatási egységben levő pártszerveket és pártalapszervezeteket – a területi elv alapján – az adott területi pártszerv irányítja.

A KB Titkársága 1968. december 2-i határozata szerint: „A vállalatok, trösztök központi pártszervezeteinek irányításáért azok a területi pártbizottságok felelősek, ahol a vállalat központja van. A vállalatok, trösztök más közigazgatási területeken levő gyáregységei pártszervezeteinek irányításáért az a területi pártbizottság felelős, ahol a gyáregység van. A vállalati központok, trösztök párt-végrehajtóbizottságainak, csúcsvezetőségeinek, illetve pártvezetőségeinek jogukban áll munkájukban koordinálni a más közigazgatási terüle-

ten levő gyáregységek párttitkárait. A koordinációs tevékenység csak az egész üzemet érintő legátfogóbb feladatokkal (a tervekkel, a kollektív szerződéssel, azok végrehajtásával) kapcsolatos véleményegyeztetésre, közös állásfoglalásokra terjedhet ki. A gyáregységi párttitkárokkal évente két-három ízben tarthatnak megbeszélést."

A KOORDINÁLÓ MUNKA TAPASZTALATAI

1. A koordinációs joggal felruházott pártszervezetek munkájában jelentős eltérések vannak. Kisebb részük rendszeres kapcsolatot alakított ki a gyárak, gyáregységek, telephelyek pártszervezeteivel, melynek eredményeképpen erősödött az egységes vállalati szemlélet, hatékonyabban oldják meg a felmerülő érdekellentéteket. Ezeknél a vállalatoknál javult a különböző gazdasági egységek pártszervezeteinek részvétele a vállalati feladatok kialakításában, erősödött a kölcsönös bizalom és megértés.

A koordinálás leggyakoribb formái: a központok pártszervezetei – elsősorban a középtávú és éves tervek tárgyalásánál – meghívják a gyáregységi titkárokat választott testületi üléseikre, igazgatói tanácsülésekre. Évente két-három alkalommal tájékoztatót adnak az egész vállalatot érintő kérdésekben. A vállalati központok párt- és gazdasági vezetői időközönként együttes látogatást tesznek a gyáregységekben, személyes konzultációkat folytatnak a gazdasági vezetőkkel, a párttitkárokkal a feladatokról, a különböző helyi problémákról, a káderkérdésekről.

A koordinációs jogkörrel felruházott pártszervek többségének munkája azonban főleg szemléletbeli okok miatt nem kielégítő. Van olyan vélemény – ezt egyes gazdasági vezetők is támogatják –, hogy a koordinációs jog nem elegendő az egységes vállalati szemlélet kialakításához és az érdekellentétek feloldásához. Eltúlozzák a területi és vállalati szervezés eltéréséből adódó különbségeket. A megoldást abban látják, hogy a pártszervezetek szervezeti felépítése igazodjék a vállalati felépítéshez, és a gyáregységek, telephelyek pártszervezeteit a vállalati központ pártszerve irányítsa.

A koordináló pártszervezetek jelentős részének tevékenysége abból áll, hogy a vállalat gazdasági vezetői által tartott értekezletekre meghívják a pártszervezetek képviselőit. A gazdasági feladatokat politikai megközelítés nélkül tárgyalják, és elmulasztják a politikai tennivalók előzetes egyeztetését, közös álláspontjuk kialakítását.

A gyárak, gyáregységek, telephelyek szakszervezeti bizottságainak pártirányítása megoldott, ezzel szemben a vállalati szakszervezeti tanácsok (VSZT) pártirányításának gyakorlata még nem alakult ki. A vállalat egészét érintő kér-

désekben a pártszervezetek és a VSZT-ben dolgozó kommunisták véleménye az esetek túlnyomó többségében nem egyeztetett. Ezért nincs eléggé kihasználva az a lehetőség, melyet a VSZT hatásköre a vállalat egészére biztosít. Ez sok vitának forrása (bér- és szociálpolitikai kérdésekben stb.).

A koordinációs jogot sok helyütt – a határozattal ellentétben – nem a testület, hanem a titkár vagy a titkár által megbízott gazdasági vezető gyakorolja. Egyes helyeken a feladatok végzésére állandó jellegű szervezetet (koordinációs bizottság, titkári kollektíva stb.) hoztak létre.

A koordinációs jogkört a pártszervezetek egy része csupán jogként és nem kötelezettségként fogja fel.

A vállalati központokban működő pártszervezetek munkája kétirányú: közvetlenül irányítják a hatáskörükbe tartozó pártalapszervezeteket; emellett jelentős feladatot képez az egész vállalatot érintő kérdésekkel való foglalkozás. Ez a körülmény is hozzájárul a koordinációs feladatok ellátásában mutatkozó gyengeségekhez.

A trösztök pártszervezetei koordinálási jogkörüknek csak formálisan tudnak eleget tenni. Ennek oka egyrészt a trösztök szervezeti felépítésével, másrészt e pártszervek hivatali jellegű tevékenységével magyarázható.

2. A gyárak, gyáregységek és telephelyek pártszervezetei igénylik a koordinációt. A vállalati központoktól kapott tájékoztatókat általában taggyűléseken, termelési tanácskozásokon hasznosítják.

A koordinálás egyes vállalatoknál segítette a belső irányítási rendszer fejlődését, a gyáregységi önállóság biztosítását, az üzem- és munkaszervezés javulását, az új profilok kialakítását, egyes termékek, gyártmányok átcsoportosítását, a fejlesztési, beruházási tevékenységet, helyenként a bér- és szociális kérdésekben jelentkező feszültségek megszüntetését.

Számos gyáregységi pártszervezet kifogásolja, hogy a koordinációs értekezletek többsége csak a vállalati központokban hozott döntések ismertetését szolgálja. Nincs lehetőség érdemi véleménynyilvánításra, javaslattételre.

A gyárak, gyáregységek pártszervezeteinél tapasztalható az összvállalati érdek háttérbe szorítása, a gyáregységi érdekek túlzott érvényesítésére való törekvés. Munkájuk gyengeségeit sok esetben a vállalati központok tevékenységére igyekeznek visszavezetni. A pártmunka gyakorlatában nem használják fel körültekintően, módszeresen a koordináló pártszervezetek részéről biztosított információkat. (Pl. a gyáregységi tervjavaslatok összeállításánál, az üzem- és munkaszervezés javításánál stb.)

A gyáregységek pártszervezetei a vállalat egészét érintő kérdésekben ritkán kezdeményezők. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy a koordinálás keretében csak a vállalati központban fontosnak ítélt kérdésekkel foglalkoznak.

A gazdasági fejlődés – újabb – minőségi követelményei, a vállalati köz-

pontok és a gyárak, gyáregységek között fennálló feszültségek, ellentmondások szükségessé teszik az iparvállalatok szervezeti formáinak, belső mechanizmusának tökéletesítését, amellyel az illetékes szervek már foglalkoznak.

A vállalati központok és gyáregységek gazdasági vezetése közötti feszültségek kihatnak a koordinációs munkára is. A viták az alábbi kérdésekben jelentkeznek:

– a rendelkezésre álló fejlesztési és beruházási összegek felosztásában;

– a vállalati belső irányítási rendszerben a túlzott központosítás miatt a lehetséges és szükséges önállóságot sem biztosítják a gyáregységeknek, ugyanakkor egyes gyárak, gyáregységek olyan kérdésekben is önállóságot követelnek, melyek a nagyvállalat döntési hatáskörébe tartoznak;

– elszakadási törekvés tapasztalható olyan gyáregységek részéről, amelyek kedvező beruházási, fejlesztési tevékenység vagy profiltisztítás következtében előnyösebb helyzetbe kerültek;

– egyes nagyvállalatoknál – visszatérően – viták forrása a felosztható nyereségtömeg sorsa, elosztása. Ennek oka egyrészt az, hogy a nagyvállalatok központjaiban megtalálható az egyenlősdire való hajlam, másrészt viszont a gyáregységek arra törekednek, hogy a nyereséget teljes egészében ott osszák el, ahol megtermelték.

A vállalati lehetőségek kihasználását akadályozza a különböző szintű gazdasági vezetők között előforduló szubjektív viszony, személyi ellentét, sértődöttség, elvtelen kapcsolat; az önállóság és a felelősség elmosódása, áthárítása; illetékes szervek részéről egyes személyek eltérő megítélése, a kölcsönös őszinte tájékoztatás hiánya stb.

Mindenütt gondot jelent az állami személyzeti munkára vonatkozó határozat következetes végrehajtása.[1] Különösen azokban az esetekben, amikor az érintett személy előléptetése, felmentése, minősítése több pártszerv hatáskörébe tartozik. A pártszervek sokszor nem tudnak érvényt szerezni hatáskörüknek, az alapszervezetek véleményét – még ha azt ki is kérik – nem veszik kellően figyelembe.

3. Az 1968. december 2-i határozat értelmében a koordinációs munka segítése és ellenőrzése a területileg illetékes pártbizottság feladata. Az egyes területi pártbizottságokra a koordinációs munka eltérő súlyú feladatot ró, attól függően, hogy a közigazgatási területen milyen számban működnek vállalati központok, illetve gyárak, gyáregységek és telephelyek. Noha törekednek a vállalati, gyáregységi érdekek egyeztetésére, munkájuk nem elég hatékony. Ennek fő oka, hogy nem rendelkeznek a szükséges vállalati információval.

Az illetékes pártbizottságok nem nyújtanak kellő segítséget a koordináló

[1] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 72–79. old.

pártszervezeteknek feladataik helyes értelmezéséhez és gyakorlásához. Nem kísérik kellően figyelemmel munkájuk hatását, nem szorgalmazzák a nagyvállalati pártszervezeteknél a tapasztalatcsere jellegű megbeszéléseket. Ritkán tűzik napirendre a koordinációs tapasztalatok értékelését. Ez különösen azokon a területeken jelent problémát, ahol több koordinációs joggal felruházott pártszervezet van. Gyakori, hogy e jogkört maguk próbálják betölteni.

FELADATOK A KOORDINÁLÓ MUNKA FEJLESZTÉSÉBEN

A vizsgálat tapasztalatai alapján a Titkárság – a trösztpártszervek koordináló jogkörének kivételével – megerősíti az 1968. december 2-i határozatot, amely a pártszervezetek részére nem csupán jogként, hanem kötelezettségként mondja ki a koordináció feladatát. A határozat végrehajtása érdekében a Titkárság a következőkre hívja fel a pártszervek és -szervezetek figyelmét:

A koordinálási joggal felruházott pártszervezetek még a gazdasági vezetés döntése előtt biztosítsák a pártszervezetek véleménycseréjét, közös állásfoglalásait a határozatban megjelölt alapvető kérdésekben. Ily módon segítsék a vállalathoz tartozó pártszervezetek részvételét a célkitűzések kialakításában. A pártszervek és -szervezetek a maguk működési területén szorgalmazzák az összvállalati feladatokból adódó helyi tennivalók végrehajtását.

A vállalaton belül a központ és az egyes gyáregységek, telephelyek közötti feszültségek jelentős részben a gazdasági vezetés tevékenységéhez kapcsolódnak. A koordinációs joggal felruházott pártszervezetek igényeljék a vállalati központ vezetésétől olyan intézkedések kidolgozását, amelyek alkalmasak a feszültségek feloldására.

Biztosítani kell a vállalati szakszervezeti tanácsok pártirányítását. Olyan esetekben, amikor a vállalati szakszervezeti tanács a hatáskörébe tartozó és a vállalat egészét érintő kérdésekben dönt – ilyen pl. a kollektív szerződés –, az illetékes pártszervezetek a kialakított közös állásfoglalás alapján véleményegyeztetés céljából előzetesen konzultáljanak a vállalat központjában, gyáraiban, gyáregységeiben, telephelyein dolgozó kommunista VSZT-tagokkal.

A pártszervek és pártalapszervezetek a koordinációs munka során vegyék figyelembe a KISZ-szervezetek véleményét, különös tekintettel a vállalatnál jelentkező ifjúságpolitikai kérdésekre. A vállalati központokban működő KISZ-szervezetek részére a koordinációs jog megadása nem indokolt. A vállalati központok KISZ-szervezetei a gyárak, gyáregységek és telephelyek KISZ-titkáraival ifjúsági érdekvédelmi kérdésekben évente 1–2 esetben tanácskozzanak.

A területileg illetékes irányító pártszervek (budapesti-kerületi, járási, városi pártbizottságok) törekedjenek a koordinációs munka egységes és helyes értel-

mezésének kialakítására. A pártszervezeteknél számolják fel a helytelen gyakorlatot, módszereket és nézeteket. Tekintsék át és rendezzék az egyes vállalatoknál előforduló káder- és hatásköri problémákat. A budapesti és a megyei pártbizottságok egy éven belül tárgyalják meg a budapesti-kerületi, járási, városi pártbizottságok koordinációs tevékenységét.

A trösztök központjában működő pártszervezetek a koordinációs jogkört a jövőben ne gyakorolják. Ugyanakkor koordinációs jogot kell adni a trösztökhöz tartozó olyan önálló vállalatok pártszerveinek, ahol gyáregység (telephely) van.

A budapesti-kerületi, járási, városi pártbizottságok 1972. december 31-i titkári értekezleten ismertessék a tapasztalatokat, és tegyék meg a határozat módosításából adódó intézkedéseket. A KISZ KB megyei titkári értekezleten tűzze napirendre a témával kapcsolatos sajátos feladatait.

55
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1972. NOVEMBER 14—15.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1972. november 14–15-én kibővített ülést tartott.

A napirend tárgyalása előtt az ülés részvevői kegyelettel megemlékeztek Soltész Istvánné elvtársnőről, a Központi Bizottság közelmúltban elhunyt tagjáról.

A Központi Bizottság

Kádár János elvtársnak, a KB első titkárának előterjesztése alapján megvitatta és elfogadta a Politikai Bizottság jelentését a X. kongresszus határozatainak végrehajtásáról és a tennivalókról.

Nyers Rezső elvtársnak, a KB titkárának előterjesztése alapján megvitatta és elfogadta az 1973. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveit.

Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Budapesti Pártbizottság titkárai, valamint a Szakszervezetek Országos Tanácsa Elnökségének tagjai, a Minisztertanács tagjai,

a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára, a Fővárosi Tanács elnöke és a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság széles körű, beható vita után egyhangúlag elfogadta az alábbi határozatokat:

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG ÁLLÁSFOGLALÁSA A X. KONGRESSZUS HATÁROZATAINAK VÉGREHAJTÁSÁRÓL ÉS A TENNIVALÓKRÓL

A Magyar Szocialista Munkáspárt X. kongresszusa két évvel ezelőtt, 1970 novemberében határozta meg a párt további politikai tevékenységének fő irányvonalát. A Központi Bizottság most, a két kongresszus közti időszak felén, áttekintette a helyzetet, ellenőrizte, hogyan valósulnak meg a X. kongresszus határozatai.

A Központi Bizottság megállapítja: a X. kongresszus bel- és külpolitikai irányvonala, gazdaságpolitikai, szociálpolitikai és művelődéspolitikai határozatai helyesnek bizonyultak, kiállották a gyakorlat próbáját.

A kongresszus döntéseit a párttagság magáévá tette, a Hazafias Népfrontban egyesült összes társadalmi erő helyeselte. Népünk az általános választások során a szavazatok millióival erősítette meg, a munka hétköznapjain pedig tettekkel támogatja a kongresszus célkitűzéseit. A kongresszusi határozatok végrehajtása általában megfelelően folyik; nagy eredmények születtek a társadalmi élet minden területén, a Magyar Népköztársaság az elmúlt két esztendőben előrehaladt a szocialista társadalom építésének útján.

A Központi Bizottság ugyanakkor azt is megállapítja, hogy a kongresszusi határozatok végrehajtásában egyes területeken elmaradás van, sőt helyenként a végrehajtás nem a kívánt irányban és módon történik. Az eredményes végrehajtást esetenként objektív okok gátolják, más esetekben a feladat megoldása több időt kíván. Szubjektív okokból, a következetes ellenőrzés hiánya, a teendőkre való nem elég körültekintő felkészülés, a felső vezetés vagy a helyi végrehajtás vagy mindkettő hiányosságai miatt is vannak elmaradások.

A párt a X. kongresszus bevált fő irányvonalát és összes alapvető elvi döntését követve tevékenykedik tovább. A Központi Bizottság ezért most nem tartja szükségesnek a kongresszus valamennyi határozatának részletes taglalását; állásfoglalásában csak azokra tér ki, amelyeknél ezt a gyakorlati munka megkívánja, illetve amelyek időszerűsége ezt külön indokolja. A Központi Bizottság a kongresszusi határozatok végrehajtásának helyzetéről, a tennivalókról a munka egyes területein az alábbiakat állapítja meg:

Pártunk és kormányunk nemzetközi tevékenységében a X. kongresszus irányvonala alapján következetesen és eredményesen dolgozik a szocialista országok, a nemzetközi kommunista mozgalom egységének erősítéséért, a társadalmi haladás, a népek szabadsága és nemzeti függetlenségi harca előmozdításáért, szocialista építőmunkánk külső feltételeinek, népünk békéjének biztosításáért, egy új világháború kirobbantásának megakadályozásáért, a világ összes haladó erőinek tömörítéséért az imperializmus ellen folyó harcban.

1. Nagy eredmény, hogy közös elveink és céljaink szilárd elvi alapjain tovább fejlődött, erősödött egységünk és együttműködésünk legfőbb szövetségesünkkel, a világ első és leghatalmasabb szocialista országával, a Szovjetunióval, amely az idén ünnepli megalakulásának ötvenedik évfordulóját.

2. Eredményesen fejlődtek politikai, gazdasági és kulturális kapcsolataink a Varsói Szerződés többi országaival, valamint a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának országaival, közöttük a KGST új tagjával, Kubával. Egyre erősödő a kapcsolatunk a hősies, önfeláldozó harcot vívó Vietnami Demokratikus Köztársasággal. Jól fejlődnek kapcsolataink a szomszédos Jugoszláviával és a Koreai Népi Demokratikus Köztársasággal. Bár történt némi előrehaladás, nem megfelelőek kapcsolataink a Kínai Népköztársasággal és az Albán Népköztársasággal. Változatlanul arra törekszünk, hogy az államközi kapcsolatokat e két országgal is normalizáljuk és fejlesszük.

3. Következetesen részt veszünk a szocialista országok két legfontosabb nemzetközi szervezetének munkájában.

Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy a Varsói Szerződés tagállamainak aktív politikai és katonai közreműködésével tovább fejlődött, még hatékonyabbá vált a szocialista országoknak, a népek barátságának és békéjének legfőbb védelmi pajzsa.

Mint az alapító tagországok egyike, az elmúlt két évben is szorgalmaztuk a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa keretében kibontakozó gazdasági együttműködést, amely a tárgyalt időszak alatt is minden részvevő javára tovább erősödött.

4. Szélesedtek kapcsolataink – és tovább szándékozunk bővíteni azokat – Ázsia, Afrika, Latin-Amerika fejlődő országaival, újabban Chilével, Peruval, Szomáliával, a dél-ázsiai szubkontinens új államával, a Bengáli Népi Köztársasággal és más országokkal.

A kölcsönösen előnyös kapcsolatok fejlesztésén túlmenően, tőlünk telhetően segítjük a fejlődő országokat abban a harcban, amelyet az imperialistákkal, a nemzetközi monopoltőke elnyomó törekvéseivel szemben vívnak önállóságuk és nemzetgazdaságuk megerősítéséért.

5. A fejlett kapitalista országokkal a békés egymás mellett élés elve alapján építjük kapcsolatainkat. Hosszabb idő óta jók a kapcsolataink a semleges Ausztriával és Finnországgal. Az utóbbi időben előrehaladás van Franciaországgal, Olaszországgal és más államokkal kialakított kapcsolatainkban. Némi haladás mutatkozik e tekintetben az Amerikai Egyesült Államok viszonylatában is.

A kétoldalú kapcsolatokat és a nemzetközi összefüggéseket, szövetségeseink érdekeit is figyelembe véve, úgy véljük, érlelődnek a feltételei a Magyar Népköztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság államközi kapcsolatai rendezésének, ideértve a diplomáciai kapcsolatok felvételét is.

6. A nemzetközi élet, a béke és biztonság konkrét, időszerű kérdéseiben szilárd, elvi álláspontunk alapján folytatjuk munkánkat:

Az elmúlt hetekben a vietnami nép hősies harcának, a nemzetközi szolidaritásnak eredményeként megérett a helyzet arra, hogy befejeződjék korunk legigazságtalanabb háborúja és béke legyen Vietnamban, egész Indokínában. A Vietnami Demokratikus Köztársaság békejavaslatai igazságosak. Az Amerikai Egyesült Államoknak haladéktalanul alá kell írnia a létrejött megállapodást és maradéktalanul be kell tartania vállalt kötelezettségeit.

Változatlanul támogatjuk a Vietnami Demokratikus Köztársaság kormányának, a dél-vietnami ideiglenes forradalmi kormánynak, a vietnami, a laoszi, a kambodzsai népnek a harcát, amelyet önrendelkezési jogáért, országa függetlenségének és szuverenitásának védelméért, az USA politikai és katonai beavatkozásának teljes felszámolásáért folytat.

Szolidárisak vagyunk az izraeli agresszió ellen küzdő arab országok és a palesztin nép imperialistaellenes harcával. Támogatjuk a közel-keleti válság igazságos rendezését, a megszállt területek felszabadítását és az ENSZ Biztonsági Tanácsa határozatának érvényesítésével lehetséges békés megoldást.

Kezdettől fogva tevőlegesen részt vettünk az európai béke és biztonság megszilárdítását célzó erőfeszítésekben. A Magyar Népköztársaság részt vesz az ez év november 22-én Helsinkiben kezdődő sokoldalú előkészítő megbeszélésen, s mindent megtesz annak érdekében, hogy az európai biztonsági értekezlet 1973-ban végre megkezdhesse munkáját.

Az európai helyzet kedvező alakulása elképzelhetetlen a nyugatnémet revansisták visszaszorítása nélkül. A hidegháború maradványainak felszámolása, az államok közötti ésszerű kapcsolatok fejlesztése megköveteli a Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság egyenjogú kapcsolatainak és mindkét német állam ENSZ tagságának mielőbbi rendezését.

A béke fenntartására és megszilárdítására irányuló törekvéseinket szolgálva, a Magyar Népköztársaság részt vesz a genfi leszerelési tanácskozásokon, és tá-

mogat minden nemzetközi kezdeményezést és megállapodást, amely a népek békéjét, biztonságát erősíti.

Üdvözöljük a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok megállapodását a stratégiai védelmi fegyverek fejlesztésének korlátozásáról, s tárgyalásaikat a támadó fegyverek korlátozásáról. Egyetértünk a Szovjetunió javaslatával a leszerelési világkonferencia összehívására. Helyeseljük az Európában szemben álló katonai erők kölcsönös csökkentésének lehetőségeit kidolgozó nemzetközi tanácskozás összehívását is.

7. Pártunk a kongresszus határozatainak szellemében végzi nemzetközi tevékenységét.

A Magyar Szocialista Munkáspárt részt vett a kommunista és munkáspártok 1969. évi moszkvai értekezletének előkészítésében, határozatainak kidolgozásában és dolgozik azok megvalósításáért. A magyar kommunisták állhatatosan harcolnak forradalmi elméletünk tisztaságának megőrzéséért, mindenféle jobb- és „baloldali" torzítás ellen, a nemzetközi kommunista mozgalom marxista–leninista egységének megszilárdításáért. Változatlanul és határozottan elítéljük a káros, álbaloldali maoista eszmerendszert, s annak szovjetellenes, a szocialista országok, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egységét bomlasztó politikai megnyilvánulásait.

8. Pártunk, társadalmi szervezeteink, a magyar békemozgalom sokoldalú és széles körű munkát végez, és lankadatlanul dolgozik a jövőben is az összes antiimperialista erő akcióegységének megteremtéséért, amely a társadalmi haladás, a nemzeti függetlenség és a béke ügyének általános győzelmét közelebb hozza.

II. BELPOLITIKAI, TÁRSADALMI KÉRDÉSEK

A Központi Bizottság ezúttal is hangsúlyozza, hogy pártunk legfőbb feladata a marxizmus–leninizmus nemzetközi érvényű tanításainak alkotó alkalmazása, nemzeti sajátosságainknak és hazánk adottságainak figyelembevételével. Ebből kiindulva, a X. kongresszus megerősítette és továbbfejlesztette a pártnak az elmúlt másfél évtizedben kidolgozott és bevált politikai irányvonalát. Mindennek s ezen belül az elmúlt két évben végzett munkának eredményeképpen ma az ország belpolitikai helyzete kiegyensúlyozott és megfelelően alakul.

1. A kongresszus határozatainak végrehajtásával fejlődött hazánkban az államélet, a szocialista demokrácia.

Módosítottuk az alkotmányt: népköztársaságunk alaptörvénye most az eddiginél pontosabban és teljesebben foglalja össze és hatékonyabban védelmezi népünk szocialista vívmányait. Jelentősen fejlesztettük az országgyűlés, a Minisz-

tertanács és az igazságügyi szervek munkáját. Az országgyűlés megalkotta a szövetkezeti törvényt. Elkészült és hatályba lépett az új törvény, amely a tanácsok önállóságát és hatáskörét növelte. A tanácsok megnövekedett hatáskörével élve, tovább kell javítani az államigazgatási munkát, a lakosság ügyeinek intézését és vissza kell szorítani a bürokráciát.

A szocialista demokrácia erősítését továbbra is társadalmi fejlődésünk egyik központi feladatának tekintjük. Ennek fontos eleme, hogy az állampolgárok az üzemi, a tanácsi szervek útján, a tömegszervezetek és tömegmozgalmak keretében mind nagyobb számban vegyenek részt a közügyek intézésében és eldöntésében.

2. Az elmúlt két évben tovább erősödött hazánkban a szocialista rendszer. A munkásosztály hatalma szilárd, a párt eszmei és politikai vezető szerepe növekedett a társadalom életében. Gyarapodtak az ország termelőerői. A tanácsok, az üzemek, a szövetkezetek fejlődésével erősödtek a szocialista termelési és tulajdonviszonyok, rendszerünk gazdasági alapjai; tovább erősödött a szocialista törvényesség.

3. Államunk legfőbb politikai alapja, a munkás-paraszt szövetség szilárd. A közös célok alapján fejlődik a társadalom dolgozó osztályainak és valamennyi rétegének összefogása, erősödik a szocialista nemzeti egység. E szövetségi politika továbbra is a párt belpolitikai irányvonalának sarkalatos pontja.

Pártunk a X. kongresszus határozatának megfelelően, figyelemmel kíséri az egyes társadalmi osztályok és rétegek helyzetét, tudatosan dolgozik a társadalmi, csoport- és egyéni érdekek összhangjának megteremtéséért. A soron levő ideológiai, politikai és gazdasági feladatok megoldásával, az ellentmondásokból keletkező feszültségeket leküzdve erősíteni és fejleszteni kell a munkás-paraszt szövetséget és a szocialista nemzeti egységet.

4. Belpolitikai életünk legfőbb jellemzője népünk mindennapos alkotó tevékenysége, helytállása az építőmunkában. A X. kongresszus határozata, negyedik ötéves tervünk a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség mindennapi munkájában valósul meg, s ez jövő fejlődésünk legfontosabb záloga. A munkásosztály magatartása, munkája, fegyelme, szemlélete, a szocialista munkaverseny és brigádmozgalom példája kihat az egész társadalomra, városban és falun egyaránt. Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek dolgozói a nehéz időjárási viszonyok közepette is jó termést takarítanak be. Értelmiségünk alkotó munkája szocialista fejlődésünk szerves részévé vált.

5. A kongresszus a társadalom fontos kérdései sorában külön foglalkozott a nők, az ifjúság helyzetével és a népesedés kérdésével.

A kongresszus határozatainak megfelelően, nagy erőfeszítések történtek a nők helyzetének könnyítésére. Két év alatt számos központi intézkedés, állami rendelkezés és az üzemek, vállalatok, intézmények helyi akciói vitték előbbre

a dolgozó nők helyzetének könnyítését célzó párthatározat végrehajtását. Változatlanul elsőrendű fontosságú feladata egész társadalmunknak a nők egyenjogúságának mind teljesebb megvalósítása az élet minden területén.

Az országgyűlés megalkotta az ifjúsági törvényt, a kormányzat, a társadalmi erők széles körű programot dolgoztak ki, a Kommunista Ifjúsági Szövetség s a fiatalok más érdekvédelmi szervezetei is megmozdultak annak érdekében, hogy az ifjúság problémái gyorsabban és a korábbinál jobban megoldódjanak.

A párt, a népfront, a Magyar Nők Országos Tanácsa és a kormány napirenden tartja a népesedés alakulásának nagy fontosságú kérdését. Számos részintézkedés történt a népszaporulat kedvezőbb alakulása érdekében. A kedvezőtlen jelenségek okainak mélyreható feltárása és fokozatos megszüntetése azonban – tekintve a kérdés szerteágazó és bonyolult társadalmi, gazdasági és közegészségügyi vonatkozásait – körültekintő vizsgálatot kíván; ez folyamatban van.

III. A GAZDASÁGI ÉPÍTŐMUNKA

A X. kongresszus határozatainak jelentős része a szocialista társadalom alapjait érintő gazdasági építőmunka kérdéseivel foglalkozik, amelyeknek pártunk tevékenységében is döntő szerepük van. A Központi Bizottság megállapítja, hogy a kongresszus által jóváhagyott gazdasági feladatok megoldása folyamatban van.

1. A népgazdaság az elmúlt két évben a kongresszus irányvonalának megfelelően és a IV. ötéves terv előírásával összhangban fejlődött.

A nemzeti jövedelem – az 1961–1967 közötti időszak évi 5,3 százalékos átlagával szemben – 1968–1971-ben évi átlagban 6,1 százalékkal növekedett. A IV. ötéves terv első két évében a termelés össznövekedése – lényegében azonos dolgozói létszámmal – teljes egészében a munka termelékenységének emelkedéséből adódik. Ugyanezen években a társadalmi összfogyasztás a nemzeti jövedelemmel közel azonos mértékben emelkedett.

Problémát okozott, hogy a nemzeti jövedelem felhasználásában 1971–1972-ben a tervezettnél nagyobb részarányú a felhalmozás. Biztosítani kell, hogy a következő három évben a nemzeti jövedelemből a felhalmozás aránya az ötéves terv előírásainak megfelelően 23–25 százalék legyen.

2. Az ipar általános növekedési üteme a korábbiakhoz képest valamelyest – évi 6,8 százalékról 5,7 százalékra – csökkent. Kedvező, hogy az ipari termelésen belül a kiemelt iparágak – vegyipar, energiaipar, építőipar – az átlagosnál nagyobb mértékben növekedtek. Viszont a tervszerűen visszafogott szénbányászat mellett a ruházati ipar termelése a tervezettnél lassabban, csak évi

4,3 százalékkal nőtt. Nem a tervezettnek és nem a szükségletnek megfelelően növekedett az építőanyag-ipar termelése.

Az iparban a termelés strukturális változásának iránya megfelelő, bár annak mértéke még nem kielégítő. A központi fejlesztési programok teljesítését – a közútijármű-gyártást, a könnyűipari rekonstrukciót, az alumíniumipari fejlesztést, a könnyűszerkezetes építési módot, a földgázfelhasználást, a kőolajtermékek vegyipari feldolgozását, a számítástechnika alkalmazását – továbbra is kiemelt feladatként kell kezelni.

A feladat most az ipar progresszív ágazataiban a termelés növekedési ütemének emeléséhez szükséges rendszabályok kidolgozása, a gazdaságos cikkek termelésének növelése és a nem gazdaságos cikkek termelésének további, gyorsabb ütemű csökkentése.

A gazdasági irányító szervek külön vizsgálják meg és kísérjék figyelemmel az ország ipari termelésének jelentős részét előállító legnagyobb 40–50 állami vállalat tevékenységét, és amelyiknél ez szükséges, külön intézkedéssel biztosítsák a megfelelő munkához szükséges feltételeket. Az általánostól eltérő megoldást kell kidolgozni és alkalmazni annak a több ezer dolgozót foglalkoztató 8–10 nagyvállalatnak a korszerűsítésére, amelyeknél a termelési struktúra szükséges átalakításához saját erőből nem biztosíthatók az anyagi eszközök.

A kongresszus határozatának megfelelően, az ipari szövetkezetek az állami nagyipart hasznosan kiegészítve, főleg a lakosság közvetlen szükségleteire termeljenek, a növekvő igényeknek megfelelően szolgáltatásokat végezzenek.

Az ipari termelés struktúrájának korszerűsítésére irányuló munka érdekében a fejlődés szempontjából jelentős állami nagyüzemek számára biztosítani kell a szükséges munkaerőt, mert még gyakori, hogy munkaerő hiányában nagy értékű termelőberendezések kihasználatlanok. A minisztériumok a termelési feltételek korszerűsítésével együtt dolgozzák ki a belső munkaerő-tartalékok felszabadítására, átképzésére és átcsoportosítására vonatkozó terveket, ideértve a megfelelő kereseti viszonyok és munkafeltételek megteremtését is a fejlesztendő területeken.

3. A mezőgazdaság összes termelése az elmúlt két évben a tervezett évi 3,6 százalékkal szemben évi 4,6 százalékkal növekedett. Mezőgazdaságunk most már évek óta rendszeresen kielégíti az ország kenyérgabona-szükségletét, s nagy eredmény, hogy megoldottnak tekinthető a korszerű kukoricatermesztés, a baromfi- és újabban a sertéstenyésztés.

Most mezőgazdaságunkban – az eddigi eredmények megőrzése és továbbfejlesztése mellett – a növénytermesztésben a cukorrépa-, a dohány- és a zöldségtermesztés, az állattenyésztésben a szarvasmarha-tenyésztés, a hús- és tejtermelés erőteljes fejlesztése és gazdaságosabbá tétele a fő feladat.

4. Az ismert és még meglevő hiányosságok ellenére a kereskedelem sokat

fejlődött. Ezt meggyőzően bizonyítja a viszonylag egyenletes és kielégítő közellátás olyan körülmények között, amikor az országban, több éves átlagot összehasonlítva, az egy főre eső fogyasztás a régebbi, évi 3,6 százalékkal szemben, az utóbbi időben évi 5,5 százalékkal növekedett.

A feladat most az, hogy az ipar és a kereskedelem között jobb együttműködés alakuljon ki; a kereskedelem átgondoltabban adja megrendeléseit az iparnak; az ipar gyorsan, jó minőségben és a kívánt mértékben elégítse ki a kereskedelem megrendeléseit, s feleslegesen ne halmozzanak fel készleteket.

5. A közlekedés és áruszállítás kielégítően megoldja a népgazdaság évről évre növekvő szállítási feladatait. A vasúti szállítás korszerűsítése, a jelentős méretű útépítés, a gépkocsi-teherszállítás, az autóbuszhálózat, a személygépkocsi-állomány növekedése lendületesen folytatódik.

A továbbiakban nagyobb erőt és figyelmet kell fordítani a még nem kielégítő tömegközlekedés fejlesztésére, elsősorban az egyesítés századik évfordulóját ünneplő fővárosunkban, Budapesten.

6. Az 1968. január 1-én életbe léptetett gazdaságirányítási rendszer alkalmas és hatékony eszközként szolgálja a szocialista tervgazdálkodást, a szocialista építés céljait. A gazdasági irányítás fejlesztése azonban továbbra is feladat, hasznosítani kell az elmúlt évek tapasztalatait és szem előtt kell tartani, hogy a fejlődés folyamatában változnak a feltételek, új technika lép életbe és új szervezés bontakozik ki, növekednek a követelmények az irányítással szemben. Legfőbb tennivalók a következők:

A Központi Bizottság kezdeményezésére, a pártszervek irányításával elkészült a gazdaságirányítás mai helyzetének és problémáinak átfogó elemzése. A kormány szerveinek, erre építve, ki kell dolgozniuk a népgazdaság tervszerű fejlődését biztosító közgazdasági szabályozók módosítását úgy, hogy azok 1975-ben, az új ötéves terv indításának időpontjára bevezethetők legyenek.

1973-tól kezdve meg kell szüntetni a vállalati nyereség és a bérek alakulásának szoros kapcsolatát a szénbányászatban és a villamosenergia-iparban, központilag szabályozva a bérfejlesztést. Kísérletképpen néhány ipari és építőipari vállalatnál be kell vezetni az átlag-bérszabályozás helyett a létszám-megtakarításra jobban ösztönző bértömeg-szabályozás rendszerét.

7. Az új irányítási rendszer bevezetése óta eltelt négy év alatt a népgazdaságban a termelés és a fejlődés tervszerűsége a korábbinál nagyobb mértékben érvényesült. A tervezőmunka is fejlődött, növekedett a középtávú ötéves tervek megalapozottsága és szerepe. Ebben a ciklusban van először az üzemeknek és a tanácsoknak is önállóan kidolgozott ötéves tervük. Megkezdődött a tudományosan megalapozott, országos 15 éves távlati terv és annál hosszabb időre szóló fejlesztési programok kidolgozása.

Feladataink:

A gazdaság tervszerű fejlődésének erősítése érdekében javítani kell a népgazdasági tervek megalapozottságát, fejleszteni kell a tervező szervek közötti együttműködést és munkamegosztást, fokozni kell a tervek végrehajtásának ellenőrzését. A tervek megalapozottságának javítása a központi fejlesztési programok és a beruházások jobb műszaki-gazdasági előkészítését, a naturális célok és a pénzügyi fedezet pontosabb összehangolását, valamint az értéktervezés fejlesztését teszi szükségessé.

A népgazdasági tervezésről törvényt kell alkotni, amelyben biztosítani kell az Országos Tervhivatal nagyobb hatáskörét is.[1] Növelni kell az ágazati minisztériumok felelősségét tervjavaslataik realitásáért, a műszaki fejlesztés irányáért és a tervezési struktúra korszerűsítéséért. Megfelelő előkészítés után létre kell hozni a Minisztertanács szerveként az Állami Tervbizottságot, amely jobban összehangolja a minisztériumok és főhatóságok tervező munkáját, javaslatokat tesz a kormánynak a népgazdasági tervre és a gazdasági szabályozásra, s ellenőrzi a végrehajtást.[2]

8. A beruházások több éven át meghaladták a népgazdaság lehetőségeit, túlméretezetté váltak, szétszórtságuk növekedett és a befejezetlen beruházások állománya magas szintre emelkedett. 1970–1971-ben a beruházások és a fogyasztás együttes összege érezhető mértékben meghaladta a megtermelt nemzeti jövedelmet; növekedett a költségvetési hiány és az ország külföldi adóssága.

A Központi Bizottság és a kormány 1971 végén az 1972. évi beruházások fő összegét lényegében az 1971. év szintjén állapította meg. Ez megfelel a IV. ötéves terv tényleges beruházási előírásainak. Az intézkedések hatására 1972-ben a megfelelő szintre korlátozódtak mind a központi, mind a vállalati beruházások. A kérdés nagy népgazdasági horderejét számba véve, a beruházásokat a továbbiakban is szorosan kézben kell tartani, hogy azok – külön-külön bármennyire is indokoltak volnának – összességükben ne haladhassák meg a népgazdaság tényleges lehetőségeit.

9. Jelenlegi gazdaságirányítási rendszerünkben az árrendszer fontos szabályozó szerepet tölt be a népgazdasági tervek megvalósításában, a gazdasági munka hatékonyságában, a termelés és a fogyasztás alakulásában. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a fix, a limitált és a szabad árak rendszere alapvetően betölti rendeltetését.

Ugyanakkor az áraknál még számos megoldatlan kérdés van, ami a gazdasági fejlődést is zavarja. Az építőiparban az 1968-ban központilag elhatározott 13 százalékos áremelésen túl a termelői árak túlzott, évi 4 százalékos

[1] Az 1972. évi VII. törvény a népgazdasági tervezésről (kihirdetés napja 1972. december 22.). (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 345–348. old.)

[2] Lásd az 1023/1973. (VI. 30.) számú minisztertanácsi határozatot az Állami Tervbizottság létrehozásáról. Életbe lépett 1973. június 30-án. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 425. old.)

emelkedése, a kivitelezés költségeinek növekedése esetenként lehetetlenné teszi a tervek végrehajtását és súlyosan terheli a költségvetést. Fix árú végterméket kibocsátó számos nagyüzemnél a szabad árakkal dolgozó kooperáló vállalatok által felemelt termelői árak hatása nehéz problémákat okoz a gazdálkodásban.

A rögzített fogyasztói árak egy részénél a rendkívül magas állami ártámogatás a költségvetésben fokozódó feszültséget okoz. Ugyanakkor a szabadáras fogyasztási cikkek áremelkedéseinek egy része indokolatlanul terheli a fogyasztót.

A Központi Bizottság úgy foglalt állást, hogy gazdaságpolitikai céljaink elérése érdekében folytatni kell a jelenlegi árpolitikát. Továbbra is az értékarányos árakra kell törekedni, de közben maximálisan biztosítani kell az árak stabilitását. A felismert hibákat ki kell küszöbölni. Ennek érdekében:

Mind a termelői, mind a fogyasztói áraknál javítani, szélesíteni és szigorítani kell az árellenőrzést. Ki kell terjeszteni az árváltoztatás bejelentési kötelezettségét, s a megalapozatlan áremeléseket nem lehet engedélyezni.

A termelői áraknál a rögzített, a limitált és a szabad árak mellett széleskörűen be kell vezetni a megrendelőt és a szállítót egyaránt kötelező szerződéses árak rendszerét.

A kötött építőipari árak arányát a jelenlegi 60 százalékról 90 százalékra kell növelni. Az építőipari költségeket kötelező normatívák alapján kell felszámolni és maximálni kell a haszonkulcsot.

A Központi Bizottság, mérlegelve a helyzetet és megvizsgálva az illetékes állami gazdasági szervek idevonatkozó javaslatait, elfogadta, hogy néhány fogyasztási cikknél – különböző okoknál fogva – most áremelést kell végrehajtani. Ezek a következők:

A ráfordítási költségek megközelítése és az állami ártámogatás csökkentése céljából a tej és tejtermékek fogyasztói árát átlagosan 30 százalékkal kell felemelni. Az utalványra adott csecsemőtej ára nem emelhető. Az élelmezési normák felemelésével, a költségvetés terhére a gyermekgondozó intézmények, a kórházak és hasonló intézmények tejellátásának eddigi szintjét fenn kell tartani.

A tej és tejtermékek fogyasztói ára emelkedésének részbeni ellensúlyozásául, az áremeléssel egyidejűleg a nyugdíjakat, a járadékokat, a családi pótlékot, a gyermekgondozási segélyt és az ösztöndíjakat egységesen havi 50 Ft-tal fel kell emelni.

A költségvetési bevételek növelése céljából fel kell emelni az égetett szeszes italok és a cigaretta árát.

A költségvetés bevételeinek növelése céljából, valamint a gépjármű-közlekedés nagyarányú növekedése miatt szükséges járulékos beruházások (útépítés stb.) költségeinek részbeni fedezésére fel kell emelni a személyi tulajdonban

levő gépkocsik adóját – a gépkocsik nagyságától függően differenciálva – átlag havi 100 Ft-tal, a motorkerékpárokét havi 20 Ft-tal.

A Központi Bizottság megvizsgálta a nagy állami hozzájárulást igénylő fogyasztói húsárakat is. Úgy foglalt állást, hogy a hús fogyasztói árának indokolt és szükséges felemelésére 1976-ban, a következő ötéves terv elején kerüljön sor. Akkor is úgy, hogy a hús árának felemelését ezzel egyidejűleg és annál nagyobb mértékben bér- és szociálpolitikai intézkedésekkel, valamint a textil-, ruházati és egyéb iparcikkek árának csökkentésével kell ellensúlyozni.

A Központi Bizottság úgy döntött, hogy a most elhatározott áremelések után az alapvető élelmiszerek árait az ötéves terv hátralevő részében maximálisan stabilizálni kell. A IV. ötéves terv végéig az alapvető fogyasztási cikkek hatóságilag rögzített árai nem változhatnak. A szabadáras cikkek körét nem lehet bővíteni.

10. Országunk adottságai – különösen nyersanyagszegénységünk – következtében népgazdaságunk s annak fejlődése nagymértékben függ a nemzetközi gazdasági tevékenységtől. Nemzeti jövedelmünk mintegy 40 százaléka a külkereskedelmi forgalomban realizálódik, és ma már a nemzeti jövedelem 1 százalékos növelése a külkereskedelmi forgalom 2 százalékos növelését igényli.

Mindennek következtében Magyarország széles körű gazdasági kapcsolatokat épített ki, s azokat növelni kívánja a jövőben is, elsősorban a Szovjetunióval, a többi szocialista országgal. Gazdasági kapcsolatainkat bővítjük a fejlődő országokkal és a fejlett kapitalista országokkal is.

Külkereskedelmünk az elmúlt négy év alatt is lendületesen fejlődött, 1968–1969-ben a tervezett irányban, 1970–1971-ben azonban nem a tervezettnek megfelelően. Összességében az import négy év átlagában évi 15 százalékkal, az export csak évi 12 százalékkal növekedett. Mivel ez az arány tartósan egészségtelen, az illetékes párt- és állami szervek 1971 decemberében határozott intézkedéseket hoztak, és ennek eredményeként 1972 első 9 hónapja alatt az import 4 százalékkal csökkent, az export viszont 23 százalékkal növekedett. Ez azonban csak átmeneti és részeredmény. A népgazdaság megfelelő fejlődését, az ország nemzetközi fizetési mérlegének kívánatos alakulását az export és az import egészséges arányának tartós megteremtésével lehet csak biztosítani.

11. Nemzetközi gazdasági kapcsolataink különleges fontosságú eleme a KGST-országok közötti szakosítás és kooperáció gazdag lehetősége, amellyel ez ideig még csak kismértékben tudtunk élni. Az együttműködés új, magasabb formáját nyitja meg az önálló nemzetgazdaságokon alapuló szocialista gazdasági integráció közösen kidolgozott komplex programja, amelynek megvalósítását a Magyar Népköztársaság minden tőle telhető módon előmozdítja.

12. A X. kongresszus gazdaságpolitikai határozatainak végrehajtása folya-

matban van, de ez még sok irányú és lendületes munkát kíván az illetékes párt-, állami, gazdasági szervektől, a társadalmi szervezetektől, a dolgozó tömegektől egyaránt. E határozatok végrehajtásától függ népgazdaságunk erősödése, az életszínvonal további emelkedése, szocialista társadalmunk fejlődése. A tennivalók gazdaságirányítási rendszerünk továbbfejlesztése érdekében 1975-ig:

A népgazdaság irányítóinak meg kell vizsgálniuk a gazdasági fejlődést eddig hatékonyan segítő, de a nagy állami vállalatok műszaki, gazdasági fejlődését ma már inkább fékező eszközlekötési járulék csökkentésének, esetleg megszüntetésének lehetőségét.[3]

1975-ig a közszolgáltató vállalatok gazdálkodási rendjét újból átfogóan felül kell vizsgálni és tovább kell fejleszteni, az V. ötéves terv feladatainak megfelelően.

13. A feladatok megoldása érdekében a gazdasági vezetőknek intenzíven kell dolgozniuk a Központi Bizottság és a kormány üzem- és munkaszervezésről szóló határozatának végrehajtásán.[4] El kell érni, hogy valamennyi gazdasági egységben lényegesen korszerűsödjön a szervezettség. Ennek során gátat kell vetni az adminisztratív létszám egészségtelen felduzzadásának is. E folyamatot a párt- és szakszervezeti szervek fokozott mértékben ösztönözzék, segítsék és ellenőrizzék.

Jó, hogy az utóbbi időben a szocialista munkaverseny-mozgalomban egyre inkább a hatékonyság növelése, a minőség javítása, a hibátlanul végzett munka követelménye kerül előtérbe. Fontos politikai feladat, hogy ezek a célok és követelmények a munkaversenyben, a szocialista brigádok vállalásaiban még nagyobb súlyt kapjanak és a mozgalom egészére kiterjedjenek.

A munka hatékonyságának rendszeres emelése útján biztosítani kell, hogy a termelés szélesebb területein csökkenjen a termékek önköltsége, főként a korszerűség és a nagy sorozatokban való gyártás fokozásával. Intézkedni kell az irányítás és a végrehajtás minden szintjén a munka termelékenységének további javítására, a korszerű termelő kapacitások fokozottabb kihasználására, az

[3] Az eszközlekötési járulékot [a 41/1970. (X. 27.) Korm. számú rendelet 18. §-a alapján] a 42/1970. (XII. 13.) PM számú rendelet határozta meg. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 4. köt. 382–384. old.) Ezt módosította a 42/1971. (XII. 30.) PM, az 55/1972. (XII. 31.) PM, és a 47/1973. (XII. 29.) PM számú rendelet. Valamennyi rendelet (minden új évre) újra szabályozza (lényegében növeli) az eszközlekötési járulék fizetése alól mentesített vállalatok körét.

Az előbbi rendeleteket hatályon kívül helyezte és újra szabályozta a kérdést a 48/1974. (XII. 23.) MT számú rendelet, valamint a 42/1974. (XII. 30.) PM számú rendelet (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 202., illetve 760–761. old.). 1975-ben a 41/1970. számú rendelet is hatályát vesztette. Új rendezés: 28/1975. (XI. 15.) MT számú rendelet (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1975. 565–568. old.). Ennek alapján intézkedik az eszközlekötési járulékról a 65/1975. (XI. 22.) PM számú rendelet (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1975. 1030. old.).

[4] Lásd e kötet 27. sz. dokumentumát.

előállított termékek minőségének javítására, valamint a termelés önköltségének, a rezsi és az általános költségeknek a csökkentésére.

Az ötéves terv végrehajtása megkívánja a fegyelmezett és intenzív munkát, a normáknak a bevezetett új technikával és technológiával lépést tartó folyamatos karbantartását, ugyanúgy, mint a jobb munka megkülönböztetett díjazását, a szocialista bérezés elvének jobb érvényesítését.

IV. ÉLETSZÍNVONAL, SZOCIÁLIS KÉRDÉSEK

A X. kongresszus újólag megerősítette pártunk politikájának azt az alaptételét, hogy a szocialista társadalom építésének menetében a dolgozók életszínvonalának rendszeresen emelkednie kell, és több döntést hozott az életszínvonal kérdésében.

A X. kongresszusnak az életszínvonalra vonatkozó alaptétele és határozatai a gyakorlatban megvalósulnak. A lakosság teljes foglalkoztatottsága lényegében megoldódott. Minden dolgozó osztály és számottevő réteg kereseti és lakásviszonyai, fogyasztása, egészségügyi, szociális, kulturális ellátottsága javul, életszínvonala rendszeresen emelkedik.

A kongresszus óta központi intézkedésekkel emeltük az építőipari, a közlekedési dolgozóknak, a fegyveres erők tagjainak, a pedagógusoknak, az egészségügyi, az igazságügyi és egyes kulturális intézmények dolgozóinak bérét. Emelkedett a családi pótlék, a nyugdíj, több központi és helyi intézkedés nyomán javult a nők, a fiatal dolgozók helyzete.

Ez a kedvező összkép azonban nem homályosíthatja el, hogy az elmúlt két évben a kereseti viszonyok és az életszínvonal általános javulása mellett, egyes dolgozó családok – különösképpen, amelyekben kevés a kereső, sok az eltartott, a gyermek – életszínvonala alig vagy nem emelkedett. Következetesen kell dolgozni azon kongresszusi cél érdekében, hogy a családi jövedelmek közelítsenek egymáshoz.

Külön probléma, hogy az alapvető dolgozó osztályok és rétegek közül általában a munkások, különösképpen az állami nagyüzemi munkások keresete viszonylag kisebb mértékben emelkedett. A nyereségrészesedés egyenlőtlen, néha igazságtalan megoszlása is rendezést kíván. A fogyasztási cikkek egy részének áremelkedése is érezhető teher a dolgozók számottevő részénél.

A kongresszus életszínvonalra vonatkozó határozatainak megfelelő végrehajtása érdekében az alábbi intézkedések szükségesek:

1. A népgazdasági tervnek megfelelően – az előző évek bérfejlesztéséhez hasonlóan – a bérből, a fizetésből élő dolgozók keresete 1973-ban átlagosan 4–5 százalékkal emelkedjék.

2. Ezen túlmenően 1973. március 1-től külön központi bérintézkedéssel az állami ipar munkásainak és művezetőinek bérét átlagosan 8 százalékkal, az állami kivitelező építőipar munkásainak és művezetőinek bérét pedig átlag 6 százalékkal fel kell emelni.

A béremelést vállalatok és foglalkozások szerint, a közelmúltban végrehajtott bérfejlesztéseket is szem előtt tartva, differenciáltan kell végrehajtani. Figyelembe kell venni a magasabb képzettséget, a teljesítményt, a nehéz fizikai munkát és előnyben kell részesíteni a nagyobbrészt nőket foglalkoztató, több műszakban dolgozó üzemeket. E központi bérintézkedés az állami lakbérhozzájárulás mértékét nem csökkenti.

3. A tanácsi dolgozók jutalomkeretét a béralap 6 százalékára kell felemelni.

4. A Központi Bizottság fontosnak tartja, hogy a munka szerinti elosztás, az anyagi érdekeltség szocialista elve következetesebben megvalósuljon. A megfelelő kereseti arányok biztosítása érdekében a bértarifa-rendszer részeként ki kell dolgozni a szakmai bérek országos táblázatát. Ezúton fokozottabban érvényt kell szerezni annak, hogy az egyes szakmák azonos gyakorlattal rendelkező, azonos teljesítményt nyújtó munkásai ugyanazon skálájú alapbért kapjanak az egész országban, függetlenül attól, melyik iparágban, nagy vagy kisüzemben, az állami, a szövetkezeti vagy a magánszektorban dolgoznak. A szakmai bértáblázatban is kifejezésre kell juttatni, hogy a magasabb képzettséget, a nagyobb erőkifejtést igénylő, illetve kedvezőtlen körülmények között végzett munkát az átlagosnál nagyobb alapbér illeti meg.

5. A dolgozók munkaidejének csökkentését előirányzó program szerint az iparban már megvalósult a 48 órás munkahétnek 44 órás munkahétre való csökkentése. További tennivaló:

Az iparon kívüli egyes területeken lehetséges munkaidő-csökkentés keretében 1973. június 1-én kerüljön sor a 44 órás munkahét bevezetésére – többletlétszám és bér igénybevétele nélkül – az államigazgatás területén.

A további munkaterületeken lehetséges munkaidő-csökkentésre, valamint ennek központi irányítására és ellenőrzési rendszerére a kormány a miniszterekkel és szakszervezetekkel együttesen dolgoztasson ki programot.

6. A X. kongresszus az életszínvonal, illetve a szociális ügyek központi kérdéseként foglalkozott a lakáshelyzettel, amelyben a kongresszusi határozatok végrehajtásával ugyancsak nem lebecsülendő javulást értünk el.

1971–1972-ben a tervezett 143 000 helyett mintegy 155 000 lakás épül. A lakásépítés struktúrája azonban eltér a tervezettől, mert 8 ezerrel kevesebb az állami építésű lakás és 20 ezerrel több a lakossági építésű lakás. A IV. ötéves tervben elhatározott 400 000 lakás felépítése összességében 1975 végére teljesíthető, ami a lakáshelyzet lényeges javítását eredményezi. Ezen belül azonban az állami segítséggel épülő magán-lakásépítés jelentős túlteljesítése

mellett az állami lakásépítésben a IV. ötéves tervre előirányzott feladatok, anyagi okok következtében, mintegy féléves késéssel valósulnak meg. Biztosítani kell, hogy a lakásépítési terv keretében a Budapestet és az öt kiemelt várost arányosan megillető lakások felépüljenek.

A lakáshelyzet további javítása érdekében:

A folyó ötéves tervben évente növekvő számú, éspedig 1973-ban 33–34 000, 1974-ben 36–37 000, 1975-ben 40–41 000 állami lakás építését kell előirányozni.

Lakótelepek tervezésével, a beépítendő területek közművesítésével és más módon is fel kell készülni az V. ötéves terv mainál nagyobb állami lakásépítésére.

A lakásépítő szövetkezeteknél a készpénz-előtörlesztés összegét lakásonként átlagosan 20 000 forinttal csökkenteni kell; több gyermekes munkáscsaládoknál egyedi elbírálás alapján az előtörlesztést teljesen el lehet engedni.

Ösztönözni kell a vállalatok munkáslakás-építési akcióit. Arra kell törekedni, hogy a munkások tehervállalásának mértéke kisebb legyen, mint a lakásépítő szövetkezetekben.

A lakosság szükségleteit szolgáló építkezések és az életszínvonalat növelő más célok érdekében fel kell lépni a túlzott igényű, költséges, tisztán dekoratív célokat szolgáló városközpontok, valamint a luxus jellegű magánvillák s hasonlók építése ellen.

7. A Központi Bizottság a bérek, a szociális és lakáskérdések kapcsán felhívja az illetékeseket, hogy a tervezett intézkedésekhez szükséges pénzügyi, anyag- és árualapok fedezéséről gondoskodjanak. Ismét hangsúlyozza, hogy csak azt oszthatjuk el, amit megtermeltünk, és a kibocsátott pénznek megfelelő árufedezettel kell rendelkeznie.

8. A X. pártkongresszus kötelezte a végrehajtó szerveket: intézkedjenek a meg nem szolgált keresetek, az elharapózott üzérkedés és harácsolás lehetőségeinek felszámolására.[5]

[5] A Politikai Bizottság a társadalmilag indokolatlan jövedelmek képződésének kérdésével 1971. március 23-i ülésén foglalkozott. Megállapította, hogy a társadalom osztályainak, főbb rétegeinek jövedelmei között nincsenek indokolatlan jövedelemkülönbségek. Ugyanakkor csaknem minden rétegnél előfordulnak kiugróan magas, sokszor aránytalan jövedelmek. Ezek száma nem nagy, de növekszik. Ezek a kiugró jövedelmek előfordulnak a magánkisipar és kereskedelem egy szűk rétegénél; a szabadkasszás (gebines) elszámolású egységeknél; a formális másod- és mellékállások halmozóinál; vagyonok értékesítésének, öröklésnek, külföldi ajándékozásoknak eredményeként; a hálapénz- és borravalórendszerből, valamint spekuláció és korrupció következtében. Az indokolatlan és az aránytalan jövedelmek képződésének megakadályozására tovább kell fejleszteni a keresetek és jövedelmek kiáramlásának közvetlen szabályozását és ellenőrzését, az adminisztratív megkötések és korlátozások rendszerét; az adórendszer hatékonyságát.

A Politikai Bizottság felhívta a párt-, állami, társadalmi, gazdasági szerveket és azok vezetőit, hogy fokozzák a gazdasági és társadalmi ellenőrzést, következetesen alkalmazzák a törvényes szankciókat az indokolatlan jövedelmek keletkezésének megakadályozására.

A Kozponti Bizottság megállapítja, hogy e határozatok végrehajtásaként számos célszerű intézkedés történt. A visszaéléseket gátló szigorításokra került sor a mellék- és másodállásoknál. Jogszabályokat alkottak a lakás- és telekügérkedés felszámolására. Az árdrágítás, a spekuláció anyagi és büntetőjogi megtorlása erőteljesebb és hatékonyabb lett.

Az igazságos közteherviselés érvényesítése érdekében, további intézkedésként, meg kell vizsgálni a nem munkából eredő jövedelem (oroklés, ajándékozás stb.), az ingó és ingatlan tulajdonra vonatkozó megfeleló, átfogó adórendszer kidolgozásának és bevezetésének lehetőségeit.[6]

V. AZ IDEOLÓGIAI HELYZETRÓL

Az ideológiai munkában, a tomegpropagandában, a tudományos és kulturalis teruleteken is eredményesen folyik a X. kongresszus határozatainak végrehajtása. Tovább erősodott társadalmunk egyetértése szocialista céljainkkal. Az ideológiai életben nőtt a marxista–leninista eszmék befolyása. A kozgondolkodásban erősódott a szocialista szemlélet, tomegesebb és határozottabb a szocializmus normáitól idegen jelenségek, ideológiai és politikai torzulások elítélése.

Pártunk számol azzal a ténnyel is, hogy társadalmunk világnézetileg még nem egységes. Az ideológiai élet, a közgondolkodás alapvetően kedvező irányú fejlődésével egy időben és azzal ellentétesen érvényesülnek a szocializmustól idegen jelenségek és folyamatok is. Időnként felerősodnek a polgári, kispolgári jelenségek, a szocializmus nagy történelmi érdekeit és távlatait szem elől tévesztő individualizmus, önzés legkülönbözőbb formái, egyrészt jobboldali, másrészt ultraradikális nézetek jelentkeznek.

A párt – eddigi politikájának megfelelően – azt vallja, hogy a negatív jelenségek leküzdésében legfontosabb fegyverünk a párt ideológiai felvértezettsége és egysége, eszméink terjesztése, a marxizmus–leninizmus propagandája-

[6] A határozat értelmében 1973-tól folyamatosan az alábbi fontosabb intézkedések történtek: Az öröklési és ajándékozási illetéknél új illetéksáv és a korábbinál magasabb adókulcs alkalmazására került sor. A módosítás során tovább differenciálódtak az adókulcsok az örökhagyó (ajándékozó) és az örökös (megajándékozott) közötti rokonsági fok szerint; a 100 ezer forintnál nagyobb értékű ingóság esetén is fizetni kell illetéket; mentesül az illetékfizetési kötelezettség alól a legközelebbi rokonok 20 000 forintnál nem nagyobb értékű ingatlan öröksége. Ez az intézkedés kedvezően érintette az örökösök igen széles, rendszerint kisebb jövedelmű rétegeit; az üdülők utáni adótételeket a lakóházaknál magasabb összegekben állapították meg, ezáltal a két szobásnál nagyobb üdülők házadója mintegy 50 százalékkal emelkedett; 1974 július 1-től kezdve a 800 ezer forintnál nagyobb értékű lakóházak (lakások) és az 500 ezer forintnál nagyobb értékű üdülők után a házadón kívül házértékadót is kell fizetni. A rendelet kimondja, hogy a nagycsaládosoknál és más méltányos körülmények esetén adókedvezmény adható, sőt kivételesen a mentességre is van lehetőség. Jelentősen emelkedett a lakásoknak és az üdülőknek üdülés és pihenés céljára történő bérbeadásából származó magas jövedelmek adóterhelése. Az adóemelés

nak elmelyítese, hatekonyságának erosítese. A kongresszusi határozatok jobb vegrehajtasa érdekében:

1. A Kozponti Bizottság napirenden tartja a tudománypolitikai irányelvek érvenyesítésével kapcsolatos feladatait. Elkészult a távlati tudományos kutatasi terv, amely jó alapot biztosít tudománypolitikai céljaink megvalósításához.

2. A tarsadalomtudományokat jobban kell osztonozni fejlődó szocialista társadalmunk mai, valódi kérdéseinek feldolgozására és megválaszolására és arra, hogy valóságfeltáró feladatunk mellett fokozottabb mértékben lassák el azt a szerepet is, amely a tudatformalasban, az emberek nevelésében, a helytelen nezetek elleni harcban hárul rájuk.

E téren hiányossagaink nagy része abbol fakad, hogy a változó helyzetben felmerulő új kérdésekre gyakran megkésve válaszolunk. Arra kell torekednunk, hogy a marxizmus–leninizmus alkotó alkalmazásával, álláspontunk világos kifejtésével, igazunk meggyozó bizonyításával kuzdjük le az antimarxista nezeteket.

3. A Kozponti Bizottság, a kongresszus hatarozatát végrehajtva, megtargyalta az állami oktatás helyzetét és megjelolte a tennivalókat. Most e hatarozat egyseges értelmezése és végrehajtása a feladat. Társadalmunknak marxista világnézetű, kommunista meggyőződésű, onálló munkára képes, jól felkészult szakemberekre van és lesz még inkább szüksége. Ezért jovőnk épitésének, szakemberképzésünknek kulcskérdése a szocialista kozoktatás magasabb szintre emelése.

4. Népünk általános műveltségi színvonalának emelése, a gyors utemben novekvő tudományos és technikai ismeretek terjesztése, a szocialista kultúra alkotásainak népszerűsítése megkoveteli kozművelődési rendszerunk továbbfejlesztését, a rendelkezésünkre álló szellemi és anyagi erők osszehangoltabb, céltudatosabb felhasználását. Ezért két éven belül ki kell dolgozni a kozművelődés fejlesztésének átfogó tervét.

5. Az irodalom, a művészetek kovetik a társadalmi életben bekovetkezett valtozásokat és egészében a szocialista eszmeiség jegyében fejlódnek. Ugyanakkor a tarsadalomban meglevó ellentmondások esetenként eszmei bizonytalanságot okoznak, egyes alkotásokban mai életünk problémai felnagyítva, torzítva jelentkeznek, másokban pedig a társadalom, a nép sorskérdései irant kozombosség tapasztalható.

azonban differencialt es elonyt biztosit az idegenforgalmi szervek utjan történo berbeadások szamara Progressziv adót kell fizetni a megszerzett ingatlanok értekkulonbozettel torteno – 10 even beluli – ertekesitesebol elert kulon jovedelem utan

A vallalkozas jelleggel folytatott mezőgazdasági tevekenyseg eseten az idegen munkaero foglalkoztatasabol elert jovedelem adoterhelése emelkedett, jobban megkulonboztetve ezt a csaladi munkan alapulo jovedelemtől Noveltek a főallason kivul szarmazo jovedelmek adojat, valamint – differencialtan – a szemelyi tulajdonban levő gepkocsik motorkerekparok adoját

Az irodalom, a művészetek területén folyó ideológiai harcban nélkülözhetetlen fegyverünk a marxista kritika, amelynek megalkuvás nélkül, elvi alapon kell ösztönöznie, bírálnia, eszmeileg befolyásolnia az alkotókat és tájékoztatnia, nevelnie a közönséget. Az irodalom- és művészetkritikában fokozni kell a szocialista eszmék és alkotások melletti következetes állásfoglalást, határozottan szembe kell szállni a giccs, a selejt terjesztésével, valamint a nyugati dekadencia „alkotásait" utánzó sznob polgári, kispolgári törekvésekkel.

Művelődéspolitikai irányelveink szellemében növelni kell a művészeti alkotóműhelyek, a lektorátusok, a kiadók, a szerkesztők ideológiai, politikai felelősségét, művészi igényességét.

A tömegkommunikációs eszközök, a sajtó, a rádió, a televízió támogassák bátrabban, kezdeményezőbben a szocialista művészet pozitív hagyományait és új hajtásait, s ezzel is segítsék elő a művészetek, a közgondolkodás szocialista fejlődését.

6. A párt X. kongresszusa nyomatékosan hangsúlyozta a kultúra szerepét a szocialista tudat, a közgondolkodás, a közízlés alakításában és fejlesztésében. Pártunk eddig is hirdette, most is kinyilvánítja, hogy szocialista társadalmunkban a művészeti alkotások, a kulturális szolgáltatások, általában a kultúra fontos társadalompolitikai ügy, és nem kereskedelmi kérdés.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja e területen a gazdasági szabályozórendszer felülvizsgálatát azzal a céllal, hogy a növekvő állami támogatás egyértelműen a szocialista társadalom számára fontos és értékes alkotásokat segítse.

7. A szocialista eszmék terjesztésében, a szocializmus vívmányainak széles körű hazai és külföldi propagálásában, a pozitív példák és kezdeményezések népszerűsítésében, a közízlés fejlesztésében kiemelkedően fontos szerepe van a sajtónak, a rádiónak, a televíziónak.

A műsorokban és a publikációkban a fő figyelmet társadalmi rendszerünk magasabbrendűségének, mély humanizmusának propagálására, a fizikai munka, általában a jól végzett munka erkölcsi és anyagi megbecsülésére, népszerűsítésére, a közösségi élet fejlesztésére, a szocialista hazafiság és internacionalizmus elmélyítésére kell fordítani.

Következetesen érvényesíteni kell azt az elvet, hogy ne kapjanak nyilvánosságot a szocializmussal szemben ellenséges, népünk érdekeit veszélyeztető irányzatok, alkotások.

8. Társadalmi törekvéseinkkel összhangban, mindenütt, minden fórumon élesen és határozottan vissza kell utasítani a népünk, nemzetünk érdekeit súlyosan sértő nacionalizmust, a szocialista hazafisággal összeegyeztethetetlen kozmopolitizmust.

Következetes és szívós harcot kell folytatni az individualizmus, az önzés, az anyagiasság, az emberi együttélés szabályait, erkölcsi normáinkat semmibe vevő, eredményeinket lebecsülő cinizmus megnyilvánulásai ellen. Hasonló határozottsággal kell fellépni a munka szerinti bérezés szocialista elvével szemben álló egyenlősdi és a demagógia minden jelentkezése ellen.

9. Nagy fontosságú a párt hazai szövetségi politikájának és a nemzetközi politikában követett békés egymás mellett élés elvének helyes értelmezése az ideológiai munkában, a kulturális élet területén. A párt e területen is fellép mindenféle korlátolt, szektás szűkkebblűség ellen, de sem az államok közötti együttműködés, sem a különböző társadalmi erők közötti politikai szövetség nem jelentheti az ideológiai különbségek elmosódását vagy elvi engedményt az antimarxista nézetekkel szemben.

A marxizmus–leninizmus eszméjét mindenkor tisztán meg kell őrizni, hogy a párt be tudja tölteni ideológiai, politikai vezető szerepét a társadalomban. A párt így s ezzel nyújtja a nem marxista, nem kommunista szövetségeseinek azt a támaszt, amelyet azok mástól nem kaphatnak meg, és nem is várhatnak. Ezért is sokkal jobban meg kell élénkíteni a nem marxista nézetekkel szembeforduló vitaszellemet; világossá kell tenni, hogy a vita a marxista ideológia eszköze, a marxista ideológusok nem mellőzhető kötelessége.

VI. A PÁRT MŰKÖDÉSE, PÁRTÉPÍTÉS

A Központi Bizottság megállapítja, hogy a párt általános helyzete kedvező. A párt egységes, a párttagság aktívan dolgozik a X. kongresszus határozatainak végrehajtásán; tömegkapcsolatai erősek. A pártszervek és a pártszervezetek munkája tovább fejlődött. Nagy többségük a központi irányelveknek és határozatoknak megfelelően, nagyfokú önállósággal és kezdeményező képességgel, mint az ügyek tényleges gazdája, területük elismert társadalmi vezető ereje dolgozik.

A Központi Bizottság kritikusan vizsgálta a pártmunka gyengeségeit is. Megállapította, hogy a pártszervezetek és a párttagság egy része a pártélet lenini normáit nem tartja be, nem megfelelően él a nagyobb önállóság adta lehetőségekkel, nem vállalja az ezzel járó nagyobb felelősséget.

A pártszervezetek egy része a pártban meghonosodott demokratikus vita mellett nem érvényesíti azt a követelményt, hogy az egyik vagy másik kérdésben különvéleményt valló párttag munkájában, nyilvános fellépéseiben mindenkor a párt álláspontját köteles képviselnie, és nem léphet fel az ellen.

Egyes pártszervezetek a munka menetében, az országos érdekek védelmezése

helyett, gyakran a rosszul felfogott helyi, csoportérdekeket hangoztatók uszályába kerülnek.

Vannak pártszervezetek, amelyek nem elég kezdeményezőek, felülről várnak intézkedést olyan ügyekben és kérdésekben is, amelyekben joguk és kötelességük önállóan eljárni, s amelyeket helyileg meg lehet és meg kell oldani.

A X. kongresszus határozatainak végrehajtása érdekében a párt belső életében az alábbi feladatokat kell megoldani:

1. Pártszervezeteink munkájában most különösen fontos, hogy képesek legyenek a dolgozó tömegeket lelkesíteni, megszervezni és vezetni a szocialista építőmunka soron levő feladatainak megoldására. Ennek érdekében a párt szervezeteinek egységeseknek kell lenniük a helyzet és a feladatok megítélésében, a párt politikájának következetes képviseletében.

2. Mind a feladatok megoldása, mind a tömegkapcsolatok további megszilárdítása szempontjából elengedhetetlen feltétel, hogy a pártszervezetek, pártfunkcionáriusok, a párttagok legyenek eszmeileg szilárdak, erkölcsileg feddhetetlenek, vagyis legyenek mentesek azoktól a hibáktól, amelyek ellen harcolniuk kell: a politikai kishitűségtől csakúgy, mint az álradikalizmustól, a hatalommal való visszaéléstől, a bürokráciától, az illetéktelen befolyásolástól, az elvtelen hízelgéstől, a pazarlástól, az önző anyagiasságtól, az úrhatnámságtól és más, a párt eszméitől, erkölcsi felfogásától idegen jelenségektől.

3. A jövőben is szem előtt kell tartani, hogy most a szocialista fejlődés oly szakaszában élünk, amikor erősödik és mind fontosabbá válik a Hazafias Népfront, a szakszervezetek, a Kommunista Ifjúsági Szövetség, a tömegszervezetek és tömegmozgalmak önálló, felelősségteljes munkája, szerepe. Céljaink elérése, a X. kongresszus határozatainak jobb végrehajtása érdekében a pártszervezeteknek, a kommunistáknak fokozniuk kell a tömegek között, a tömegszervezetekben és tömegmozgalmakban végzendő munkát.

4. A párt politikailag egészségesen fejlődik. A tagfelvételi munkán azonban van igazítanivaló. A taglétszám növelésére vonatkozóan a kongresszus kimondta, hogy nem a tömeges tagfelvételre kell törekedni. Ennek ellenére a taglétszám növekedése a IX. és X. kongresszus közötti évi 3,3 százalékról a X. kongresszus óta eltelt időben évi 4,9 százalékra emelkedett. Ez a határozatnál gyorsabb növekedési ütem nem kívánatos.

A pártnak ma – kereken – háromnegyed millió tagja van, s a továbbiakban nem számszerűleg, hanem politikailag kell erősödnie. Ezért a párttagságnál fokozott mértékben meg kell követelni a szervezeti szabályzat szerinti magatartást, a kommunista példamutatást, az igényességet a munkában. Az új tagok felvételénél szigorítani kell a felvételi normákat, s a tagfelvételnek olyan szabályozását kell kidolgozni, amelynek eredményeként évente az új párttagok száma országosan nem haladja meg az össztaglétszám 3 százalékát. Ezen

belül főképpen az arra érdemes és alkalmas munkásokat, szövetkezeti parasztokat, műszaki értelmiségieket és fiatalokat kell felvenni a tagság soraiba.

5. A Központi Bizottság szilárd meggyőződése, hogy a szocializmus erőire, eddigi jelentős eredményeinkre támaszkodva, gazdag tapasztalatainkat hasznosítva, a munka menetében adódó nehézségek sikeresen leküzdhetők, az eredmények tovább gyarapíthatók, a hiányosságok felszámolhatók. Ha a pártszervezetek, a párttagság szilárdan helytáll, egységesen lép fel és a tömegekre támaszkodva lendületesen dolgozik, megvan minden feltétel ahhoz, hogy a X. pártkongresszus határozatai maradéktalanul megvalósuljanak.

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG HATÁROZATA AZ 1973. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL

A Központi Bizottság meghallgatta az 1972. évi terv várható teljesítéséről kapott tájékoztatást és megvitatta az 1973. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveit.

Megállapította, hogy a népgazdaság a IV. ötéves tervben meghatározott irányban fejlődik. Az idei gazdaságpolitikai feladatokat kijelölő 1971. december 1-i határozatainak végrehajtásával számos kedvező változás következett be. 1972-ben a termelés a legtöbb területen eléri vagy túlhaladja, másutt pedig megközelíti a tervezettet. A felhalmozásnak és a fogyasztásnak a IV. ötéves terv időszakára előirányzott aránya helyreállt; az ország külkereskedelmi és nemzetközi fizetési mérlege javult. Az állami költségvetés a tervezettnek megfelelően alakult, de az egyensúlyt még nem sikerült a kívánt mértékben megteremteni, ezért e téren további erőfeszítések szükségesek.

Az ipar bruttó termelése a tervezett ütemben, mintegy 6 százalékkal növekszik, ami teljes egészében a termelékenység emelkedéséből származik. A mezőgazdaság termelése mintegy 4 százalékkal meghaladja a múlt évit. A közlekedés és hírközlés – a városi közlekedés és távbeszélő-hálózat kivételével – az igényeknek megfelelően fejlődik.

A nemzeti jövedelem ez évben 6 százalékkal növekszik. A lakosság egy főre jutó reáljövedelme 4,2 százalékkal, az egy keresőre jutó reálbér 2,4 százalékkal emelkedik. Az áruellátás kiegyensúlyozott. A lakásépítési tervet összességében teljesítjük, a tervezett 75 ezerrel szemben mintegy 81 ezer lakás épül.

A Központi Bizottság a IV. ötéves terv célkitűzéseiből kiindulva, az 1973. évi terv fő követelményének az eddigi kedvező tendenciák erősítését és újabbak kibontakoztatását tekinti.

1. A Központi Bizottság az 1973. évi népgazdasági terv fő előirányzataiként a következőket jelöli meg:

a nemzeti jövedelem termelésének növekedése	4 –5	százalék
a nemzeti jövedelem belföldi felhasználásának növekedése	4 –5	"
az ipar bruttó termelésének növekedése	5,5–6	"
az országos építés–szerelés teljesítményének növekedése	3 –4	"
a mezőgazdaság bruttó termelésének növekedése kb.	2	"
a munkások és az alkalmazottak egy keresőre jutó reálbérének növekedése	2 –2,5	"
az ipari és építőipari munkások reálbérének növekedése	5,5–6	"
az egy lakosra jutó reáljövedelem növekedése	4,5–5	"
a kiskereskedelmi áruforgalom növekedése	6 –6,5	"
a szocialista szektor beruházása	111–113	milliárd Ft
lakásépítés	81–82	ezer
ebből állami lakásépítés	33–34	"
az állami költségvetési bevétel növekedése kb.	9	százalék
az állami költségvetési kiadások növekedése kb.	8,5	"

A termelés növelése során érvényesíteni kell azt a fő követelményt, hogy a termelés jobban feleljen meg a hazai és a külkereskedelmi szükségleteknek, csökkenjen a gazdaságtalan termékek termelése, javuljon a gazdaságosság. Következetesen végre kell hajtani a beruházások, a készletek, a külkereskedelmi áruforgalom, az állami költségvetés és a hitelezés tervszerű alakítására hozott intézkedéseket.

2. Az ipar termelését úgy kell növelni, hogy a termelékenység a IV. ötéves tervben tervezettnél nagyobb mértékben legyen a növekedés forrása.

Az ipari termelésen belül a kőolaj-feldolgozás 7–8 százalékkal, a földgáztermelés 10–11 százalékkal, a villamosenergia-termelés 9–10 százalékkal, a timföldtermelés 26 százalékkal, a műtrágyatermelés 12 százalékkal, a híradástechnikai ipar termelése 8–9 százalékkal, a cementtermelés 11–12 százalékkal emelkedjék.

Az építőiparban a termelés és a kereslet legyen kiegyensúlyozottabb, az építményeket gyorsabban fejezzék be, az építőipari munka minősége jelentősen javuljon. Előbbre kell lépni a könnyűszerkezetes építési mód alkalmazásában.

3. A mezőgazdaság fejlesztésében a szarvasmarha-tenyésztés fellendítését, a tehénállomány növelését és a hozamok emelését, a zöldségtermesztés növelé-

sét és a hozzá szükséges modern technika szélesebb körű elterjesztését központi feladatnak kell tekinteni.

4. 1973-ban folytatni kell az 1972. évi beruházáspolitikát. Továbbra is elsőrendű feladat a beruházási tevékenység hatékonyságának növelése minden területen, a központi szerveknél, a tanácsoknál, a vállalatoknál és a szövetkezeteknél egyaránt. A beruházások volumene összességében lényegesen nem növelhető, ezért a pénzeszközök gondos és megfontolt felhasználására van szükség. A vállalatok és szövetkezetek csak a pénzügyi lehetőségeikkel összhangban álló, reálisan megvalósítható fejlesztési célokat tűzzenek ki.

Az ötéves tervben számításba vett nagy beruházások közül többek között megkezdjük a székesfehérvári alumínium-hengermű bővítését, a Magyarországot a Szovjetunióval összekötő gázvezeték létrehozását, a dunaújvárosi papírgyár továbbfejlesztését, a kiskörei vízlépcső építésének második szakaszát, valamint Leninvárosban a nagy kapacitású kőolajfinomító megépítését.

5. A Központi Bizottság, a párt életszínvonal-politikájának megfelelően, fontosnak tartja, hogy az életszínvonal növelése mindig szoros összhangban legyen a reális lehetőségeinkkel.

Meg kell teremteni annak feltételeit, hogy a lakosság áruellátása az ez évihez hasonlóan 1973-ban is kiegyensúlyozott legyen. 1973-ban a lakosság fogyasztásának 5,4 százalékos növekedésével lehet számolni. A központi árintézkedéseken felül a piaci hatásokra végbemenő fogyasztói árszintemelkedés nem haladhatja meg az 1–2 százalékot, a hatósági áremelkedésekkel együtt pedig a 3,6 százalékot. A kórházak, gyermekintézmények és más hasonló intézmények élelmezési költségnormáit átlagosan 15 százalékkal fel kell emelni. Emiatt a térítési díjak nem változnak.

1973-ban 81–82 000, ezen belül 33–34 000 állami lakás épüljön fel. Az ötéves tervben kiemelt városok – Budapest, Debrecen, Győr, Miskolc, Pécs, Szeged – magasabb részesedési aránya a tanácsi lakásépítésben érvényesüljön. A tanácsok a költségvetési eszközök hatékony felhasználásával és saját erőforrásaik koncentrálásával, az olcsó és ésszerű megoldások alkalmazásával segítsék a lakásépítés meggyorsítását. A lakosság építési kölcsönök iránti igényeit az 1972. évinél magasabb szinten kell kielégíteni. Javítani kell a lakosság építőanyag-ellátását.

6. 1973-ban tovább kell szélesíteni nemzetközi gazdasági kapcsolatainkat. Együttműködésünk a KGST tagországaival, elsősorban a Szovjetunióval fokozódjék. Az irányító szervek és a vállalatok fordítsanak nagy gondot az exportkötelezettségek ütemes teljesítésére.

7. Az állami költségvetés bevételeinek közel 90 százalékát továbbra is a szocialista gazdálkodó szervek befizetéseiből kell biztosítani. Az egészségügyi és szociális kiadások 9 százalékkal, az oktatásra és kulturális tevékenységre

fordított kiadások 9–10 százalékkal emelkednek. Ez lehetőséget nyújt az állami oktatás továbbfejlesztésére hozott határozat végrehajtásának megkezdésére, a gyermek- és diákjóléti, egészségügyi és szociális intézmények hálózatának bővítésére.

A költségvetési egyensúly javítása minden szinten szükségessé teszi a pénzgazdálkodásban az ésszerű takarékosság elvének érvényesítését.[7]

*

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága a párt X. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról és az 1973. évi népgazdasági terv irányelveiről hozott határozatával társadalmunk legfontosabb politikai, gazdasági és ideológiai feladatainkra hívja fel a párt és az egész ország közvéleményének figyelmét.

Az ország belpolitikai helyzete megfelelő; társadalmunk a kongresszus által kijelölt irányba fejlődik. A X. kongresszus határozatainak következetes végrehajtásával, az 1973. évi népgazdasági terv teljesítésével tovább erősítjük szocialista társadalmunkat.

Folytatjuk a dolgozó osztályokat, a kommunistákat és pártonkívülieket átfogó szövetségi politikánkat, fejlesztjük a szocialista demokráciát, biztosítjuk a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődését és ezzel együtt a nép életszínvonalának rendszeres emelését.

Mindennek érdekében tovább erősítjük pártunk eszmei, politikai, cselekvési egységét és emeljük munkájának színvonalát. A marxizmus–leninizmus hegemóniájának erősítésével, az ideológiai harc fokozásával továbbvisszük a szocialista kulturális forradalmat és biztosítjuk kongresszusi határozataink és elveink érvényesülését.

A Központi Bizottság utasítja a párt minden szervezetét és tagját, hogy példamutató helytállással, cselekvéssel, a tömegek mozgósításával dolgozzon e határozatok végrehajtásáért.

A Központi Bizottság felhívja a kormányban, az állami, gazdasági és kulturális szervekben, intézményekben és szervezetekben dolgozó kommunistákat, tisztségviselőket, hogy minden szinten nagy politikai felelősséggel, határozottan és következetesen képviseljék és hajtsák végre pártunk és államunk politikáját. A párt politikájának és államunk törvényeinek szellemében cselekvő vezetők mindenkor számíthatnak a pártszervezetek teljes támogatására és népünk egyetértésére, bizalmára.

[7] Az 1973-as tervteljesítésről szóló jelentés forrásai: A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az 1973. évi terv teljesítéséről, a népgazdaság fejlődéséről. (Népszabadság, 1974. február 3. 1. és 3. old., valamint Statisztikai Szemle, 1974. február–március. 215–224. old.)

Felhívjuk a Hazafias Népfront, a szakszervezetek, a nőmozgalom, a Kommunista Ifjúsági Szövetség, minden tömegszervezet és tömegmozgalom vezetőit és aktív tagjait, a kommunistákat és pártonkívüli szövetségeseinket, a szocializmus minden hívét, hogy állásfoglalásukkal és munkájukkal segítsék e határozatok végrehajtását, dolgozzanak velünk együtt a közös célokért, a nép, a haza javára.

A Magyar Szocialista Munkáspárt következetesen halad tovább a X. kongresszus által kijelölt úton. Nagy történelmi céljaink szolgálatában, mint mindenkor, most és a jövőben is bizalommal épít munkásosztályunk, parasztságunk, értelmiségünk, egész népünk politikai öntudatára, hazaszeretetére. Bizonyosak vagyunk abban, hogy a X. kongresszus határozatainak végrehajtásával újabb nagy eredmények születnek, újabb lépést teszünk előre a szocialista társadalom építésének útján.

Megjelent: Népszabadság, 1972. november 17.

56

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTTAGSÁG LÉTSZÁMÁNAK NÖVEKEDÉSÉRŐL ÉS SZOCIÁLIS ÖSSZETÉTELÉNEK ALAKULÁSÁRÓL

(1972. NOVEMBER 21.)

A párttagság száma 1972. június 30-án 724 350 fő volt. Az összlakosság 7 százaléka és a 18 éven felüli népesség 9,9 százaléka tagja a pártnak. A létszám 1970. június 30-a óta 61 953 fővel, 9,3 százalékkal növekedett.

I

A PÁRT TAGLÉTSZÁMÁNAK ES OSSZETETELENEK FEJLODESE A KÉT MUNKÁSPÁRT EGYESÜLESÉTOL AZ ELLENFORRADALOMIG

Az MDP taglétszama a két munkaspart egyesulése után 1 184 534 fo volt: az osszlakossag 12,8 százalékát, a 18 éven feluli népesség 17,4 százalékát tomorítette soraiba:

munkás	489 213 fo	41,3	szazalek
paraszt	215 585 fó	18,2	”
értelmiség	35 536 fó	3,0	”
alkalmazott	274 812 fó	23,2	”
egyéb	169 388 fó	14,3	”
	1 184 534 fo	100,0	”

A párttagság soraiban voltak a munkasosztaly, a dolgozok legjobbjai, de jelentos szamban ingadozo elemek is; ezek dontoen a ket part egyesulése elott a rivalizáció, a tagtoborzás kovetkezteben kerultek a partba.

Az MDP I. kongresszusan elfogadott Szervezeti Szabályzat a part védelmében visszaallította az ajánlási rendszert és a tagjeloltséget.[1] A pártszervezetek zome azonban nem tudott azonnal szakítani az elózó években megszokott modszerekkel; továbbra is a taglétszam novelését tekintette a befolyás novelése fo útjának. Ez a párt új – hatalmi – helyzetében felhígulással, a párt és a tomegek kozotti hatarok elmosódasaval fenyegetett. Ezért a Kozponti Vezetőseg 1948. szeptember–1949 majusa kozott felvételi zárlatot és tagfelülvizsgálatot rendelt el.

A felulvizsgalat soran a pártból kikerult 304 550 fó; több mint felét kizártak, a masik része onként maradt ki a pártból. A kizartak 28,8 százaléka munkas, 13,2 szazaléka paraszt, 7 százaléka értelmiségi és 50,2 szazaléka egyéb; az onkent kimaradtak zome paraszt volt.

A felulvizsgalattal a kitűzott celt – a munkasok es parasztok arányának lényeges noveléset – nem sikerult elérni, arányuk 59,5 százalekról csak 62,7 százalékra novekedett.

A tagfelvételi munka meghatározott celja a munkások nagyobb arányú felvétele, a kispolgári es a ketes elemek tavol tartasa volt. A határozatok azonban nem valósultak meg, a felvettek kozott a fizikai dolgozok aranya csokkent.

[1] Lásd A Magyar Kommunista Part es a Szocialdemokrata Part Egyesulesi Kongresszusa jegyzőkonyve Szikra 1948 357 old

Az MDP taglétszámának alakulására stagnálás volt a jellemző. A tagok és tagjelöltek száma 1950. január 1-én 828 695 fő; 1956. január 1-én 859 037 fő volt.

A párttagság összetételének alakulásában a következő tendenciák figyelhetők meg:

a) A fizikai dolgozók aránya az 1950. évi 62,7 százalékról 1956 januárig 47,2 százalékra csökkent. Ezt részben magyarázza, hogy ebben az időben ment végbe a munkásosztály, a parasztság – zömében párttagok – térhódítása a társadalmi, az állami és a gazdasági élet vezető pozícióiban. 1953 után az ismert politikai okok, a munkások élet- és munkakörülményeinek kedvezőtlen alakulása is gátolta új párttagok felvételét. Emiatt a tagjelöltek között a munkások aránya ingadozott; 1951-ben 48,2 százalék, 1952-ben 50,1 százalék, 1953-ban 53,6 százalék és 1954-ben 46,9 százalék volt.

b) A paraszt párttagok aránya csökkent, annak ellenére, hogy a növelés a párt egyik fő törekvése volt. A parasztok aránya a tagjelöltek között 1950-ben 13,4 százalék, 1956-ban 11,0 százalék volt.

A parasztság száma és aránya a pártban az MDP működésének ideje alatt három alkalommal esett vissza lényegesebben: az egyesülés után a tagfelülvizsgálat következtében; 1952-ben a tagkönyvcserével és a tagjelöltek ügyének rendezésekor. A csökkenés jelentős részét nem a pártból eltávolítottak tették ki, hanem azok, akik önként maradtak ki.

c) Az értelmiségiek száma és aránya a pártban emelkedett (1950: 4 százalék, 1956: 6,1 százalék).

d) Az alkalmazottak száma és aránya – az elhatározással ellentétben – gyorsan növekedett, bár 1949 és 1955 között „eredetileg alkalmazottat" csak a Központi Vezetőség hozzájárulásával lehetett felvenni.

A felsorolt tendenciák hatására a párt összetételében 1956. január 1-ére az alábbi arányok alakultak ki:

munkás	310 316 fő	36,2 százalék
paraszt	95 143 fő	11,0 "
értelmiség	52 213 fő	6,1 "
alkalmazott	260 536 fő	30,3 "
egyéb	140 829 fő	16,4 "

A tagfelülvizsgálat befejezésétől 1956. január 1-ig a párttagság száma 2,4 százalékkal, a munkás és paraszt párttagok aránya 15,5 százalékkal csökkent. A párttagságra az átlagéletkor emelkedése volt a jellemző.

II

AZ MSZMP TAGFELVÉTELI POLITIKÁJA ÉS A PÁRT NÖVEKEDÉSE

Az MSZMP az ellenforradalom elleni harcból politikailag és szervezetileg megerősödve került ki. A párt nagyrészt megszabadult a karrierista elemektől, kimaradtak a pártból az ingadozók, a rokonszenvezők, de sok politikailag megzavart munkás is.

Az átigazolások befejezése után, az országos pártértekezlet idején a pártnak 345 733 tagja volt. Ebből: 294 565 volt MDP-tag és 51 168 fő az újonnan pártba lépett.

A párt szociális összetétele:

munkás	34,8	százalék
tsz-tag és egyéni paraszt	10,5	”
értelmiségi	6,7	”
alkalmazott	27,2	”
nyugdíjas	2,2	”
egyéb	18,6	”

A taglétszám növekedésének mértéke szempontjából az 1957 decemberétől a X. kongresszusig tartó időszak két szakaszra osztható: az 1958–1961-es és az 1962–1970-es évekre.

a) 1958–1961 közötti években a konszolidáció és a mezőgazdaság szocialista átszervezése időszakában a párt gyorsan növekedett. A tag-, illetve a tagjelöltfelvétel az 1957. júniusi pártértekezlet határozatainak alapján történt, amelyek kimondták, hogy a pártot elsősorban a termelésben közvetlenül részt vevő munkások, dolgozó parasztok és az értelmiség legjobbjaival kell erősíteni.[2] A felvételeknél erőteljes osztálypolitika érvényesült, ami a tagjelöltségi idő differenciáltságában is kifejezésre jutott. E törekvést erősítette meg a Központi Bizottság 1958. évi – a munkásosztályról szóló határozata,[3] amely kimondta, hogy tovább kell javítani a munkások arányát a párttagok között, különös gondot fordítva a felvételeknél a szakmunkások és a munkásnők arányának javítására.

A számszerű növekedést segítette az átszervezés idején és később is, hogy a falusi és tsz-pártszervezetek erősítése érdekében tagjelöltség nélkül is vehet-

[2] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. Kossuth Könyvkiadó 1973. Második, bővített kiadás. 89. old.

[3] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1956–1962. Kossuth Könyvkiadó 1973. Második, bővített kiadás. 272–277. old.

tek fel párttagokat. A mezőgazdaságban dolgozó fizikai és szellemi foglalkozású párttagok száma a mezőgazdaság szocialista átszervezésének idején kb. 20 000 fővel nőtt.

Ebben az időben a párttagság évi 7 százalékkal növekedett. Az újonnan felvettek között a munkások aránya 34,5 százalék, a tsz-tagok és egyéni parasztok aránya 8,6 százalék volt éveken keresztül. A munkás-paraszt párttagok száma nőtt, párton belüli arányuk azonban lényegében változatlan maradt.

b) 1962–1970 közötti időszakban a növekedés üteme mérséklődött. A Politikai Bizottság 1961. márciusi határozata[4] a mennyiségi növekedésről a minőségi fejlesztésre irányította a pártszervezetek figyelmét és megszüntette a rendkívüli, tagjelöltség nélküli felvételeket. A VIII. kongresszus megszüntette a differenciálást a tagjelöltség tartamában.[5]

1962-től a párt taglétszáma kiegyensúlyozottan, évenként kb. 3,5 százalékkal növekedett. A tagjelöltség eltörlése 1966-ban sem jelentett a fejlődés ütemében lényeges változást.

A VII–X. kongresszusok között a párttagság összetételének alakulására jellemző, hogy a fizikai dolgozók aránya 6,6 százalékkal csökkent, míg a szellemi dolgozók aránya 4,6 százalékkal és a nyugdíjas párttagok aránya 9,2 százalékkal emelkedett.

III
A X. KONGRESSZUSON A PÁRTTAGSÁG NÖVELÉSÉRE ÉS ÖSSZETÉTELÉNEK ALAKULÁSÁRA HOZOTT HATÁROZATOK VÉGREHAJTÁSÁNAK HELYZETE

A X. pártkongresszus határozata kimondja: „A pártépítés során ezután is az a feladat, hogy a munkában élen járó fizikai és szellemi dolgozók köréből nyerjünk új harcosokat. Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a párt munkásjellegének erősítésére, ipari munkások és más fizikai dolgozók legjobbjainak kommunistává nevelésére és a pártba való felvételére. Erősíteni kell a nők és a fiatal nemzedék soraiban folyó pártépítő munkát is."

A nők aránya – 1970. július 1. és 1972. június 30. közötti felvételekben – 33,1 százalék, 27 994 fő, ami 4,5 százalékkal meghaladja a IX–X. kongresszusok közötti felvételi arányt. Nem kedvező, hogy az új női párttagok között a fizikai dolgozók aránya 30,0 százalék, lényegesen elmaradt az alkalmazotti, adminisztratív dolgozók aránya mögött.

[4] Ugyanott. 613. old.

[5] A PB 1961. március 28-i határozata a párttagság társadalmi összetételével, a párttagság és a pártszervezetek számának alakulásával foglalkozott a VII. kongresszustól 1960. december 31-ig.

A tagfelvételi korhatár módosításának eredményeként a 18–21 éves korosztályokból felvettek 7310 főt, ami a felvételek 8,6 százaléka.

1970. VII. 1. és 1972. VI. 30. között a párttagság növekedési üteme lényegesen meggyorsult, évi 4,65 százalék. A két év alatt párttagnak felvettek száma 84 486 fő; ez 53 százalékkal több, mint a IX. kongresszus utáni két évben felvettek aránya.

A gyors számszerű növekedés pozitív és negatív tényezőkre vezethető vissza:

A X. kongresszus előkészítése, a kongresszus határozatai, valamint az azt követő politikai akciók élénkítették a politikai légkört, behatóbban megismertették a párt politikáját a tömegekkel. Jelentős számú pártonkívüli aktivista munkájával bizonyította be alkalmasságát a párttagságra.

A tagfelvételi korhatár leszállítása nagyobb lehetőséget biztosított az ifjúság köréből a tagfelvételre.

A tagfelvételi jogkör decentralizálása is hozzájárult a felvételi ütem növekedéséhez. A pártbizottságok rendszeresen beszámoltatják alapszervezeteiket tagfelvételi terveik teljesítéséről, ami a számszerű növekedést segíti elő.

A kevés párttaggal rendelkező pártszervezetek száma magas (3012 a 10 főn aluli), melyek a számszerű növekedést tartják elsődleges feladatnak.

A párt politikája, hatalmi helyzete vonzza a párttal szimpatizálókat, de jelentkeznek a párttagságra még nem érett emberek, esetenként karrieristák is. Az utóbbi jelenséget erősíti, hogy nem minden területen valósul meg következetesen az a helyes elv, miszerint pártfunkció kivételével minden más beosztást pártonkívüliek is betölthetnek.

Kialakult egy olyan nézet, hogy a párt szociális összetételének javítását a felvételek számának növelésével lehet megoldani.

A párt taglétszámának gyors növekedése nem tekinthető egészségesnek és azzal a veszéllyel jár, hogy a pártba olyan emberek is bekerülnek, akiknek párttaggá válása különböző okok miatt nem kívánatos. A társadalomban észlelt negatív jelenségek kisebb mértékben a pártban is tükröződnek. A fegyelmi vétségek között a X. kongresszus által elítélt jelenségek növekvő mértékben szerepelnek.

A párttagság összetételének alakulása 1970. július 1. és 1972. június 30. között:

A nők aránya a párttagságon belül 1970. július 1. és 1972. június 30. között 24,4 százalékról 25,7 százalékra növekedett.

A párttagság átlagéletkora az 1970. évi 44 évről 43 évre változott. Ebben jelentős szerepe van annak, hogy az elmúlt két évben felvett párttagok 88 százaléka 40 éven aluli.

Rendszeresen növekszik a párttagság, valamint az újonnan felvettek műveltségi szintje, iskolai végzettsége, és jelentősen meghaladja az összlakosságét.

1959-ben a párttagság 21,9 százaléka, 1970-ben 35,1 százaléka rendelkezett közép- és főiskolai végzettséggel. Az általános iskolát el nem végzettek aránya rendszeresen csökken.

A X. kongresszus – a párttagsággal kapcsolatos – alapvető politikai célkitűzését: a munkásarány növelését, a párttagság szociális összetételének javítását – nem sikerült teljesíteni. A pártbizottságok és pártszervezetek jelentős erőfeszítéseket tettek a fizikai dolgozók pártba való felvétele érdekében. A pártba felvett fizikai dolgozók száma ugyan növekedett, de arányuk a párttagságban és az újonnan felvettek között ennek ellenére csökkent.

A fizikai dolgozók aránya a párttagságon belül 2,1· százalékkal, az egyéb kategóriákhoz tartozók aránya 0,4 százalékkal csökkent, a szellemi dolgozók aránya 1,4 százalékkal és a nyugdíjasok aránya 1,1 százalékkal növekedett. A tendenciát és az arányokat némileg javítja, de alapvetően nem változtatja meg, ha a nyugdíjas párttagokat a nyugdíj előtti foglalkozásuk szerint soroljuk be.

Eredeti foglalkozás szerint a párttagság 58,3 százaléka munkás, 14,2 százaléka paraszt. Ezek az arányok 1961 óta lényegében nem változtak.

A fizikai dolgozók száma a párton belül jelenleg is jelentős; aránya azonban nem megfelelő, jóval kisebb, mint a társadalomban, és több év óta csökkenő tendenciájú. 1961–1966 között 0,9 százalékkal; 1966–1972 között gyorsuló ütemben, 6,6 százalékkal csökkent a fizikai dolgozók aránya.

Az aktív keresők között:

	A fizikai dolgozók aránya		A szellemi dolgozók aránya	
	a társadalomban	a pártban	a társadalomban	a pártban
1960	83 százalék	47,1 százalék	17 százalék	35,4 százalék
1970	74 százalék	38,0 százalék	26 százalék	40,1 százalék
1972. V. 30.	74 százalék	35,9 százalék	26 százalék	41,5 százalék

A párttagság foglalkozás szerinti összetételének kedvezőtlen alakulását alapvetően a fizikai és szellemi dolgozók felvételének nem megfelelő aránya okozza. 1970. július 1. és 1972. június között a felvételekben a fizikai dolgozók 45,2 százalékos, a szellemi dolgozók 41,1 százalékos arányt képviseltek. Az ilyen felvételi arányok mellett a párttagságban a fizikai dolgozók arányának csökkenését az alábbiak idézik elő:

a) A párttagok általános és politikai műveltségének fejlődése, vezető beosztásba, illetve szellemi pályákra való kerülése befolyásolja a fizikai dolgozók arányának alakulását. Örvendetes, hogy az 1970. VII. 1.–1972. VI. 30. között

párttagnak felvett 38 190 fizikai dolgozó 38,4 százalékos (14 674 fő) szellemi pályákra került fizikai dolgozó párttagok pótlását jelentette.

b) A nyugdíjba került fizikai dolgozó párttagok száma 6075 fő; ez az összes újonnan felvett fizikai dolgozó párttag 15,9 százaléka.

c) Évek óta magas a pártból kikerültek (kizártak, töröltek és kilépettek) között a fizikai dolgozók aránya.

Ilyen okok miatt a felvett 38 190 fizikai dolgozó ellenére a párttagságban csak 8509 fővel növekedett a fizikai dolgozók száma. Ugyanebben az időben a felvett 34 707 fő szellemi dolgozóval létszámuk 34 360 fővel növekedett a párttagságon belül. A fentieken kívül a fizikai dolgozók arányának alakulására több tényező is hatással van:

– a párt politikájának végrehajtása során jelentkező problémák esetenként és helyenként gátolják a fizikai dolgozók közeledését a párthoz;

– a KISZ viszonylag gyenge a munkásfiatalok között és ez korlátozza ajánlási lehetőségeit;

– nem rendszeres és céltudatos a szakszervezeti, valamint más társadalmi munkában kitűnt fizikai dolgozók párttaggá való nevelése, viszonylag kevés a szocialista brigádokban dolgozók közül a felvételre javasoltak száma is;

– a nagyipari és építőipari üzemekben hátrányosan befolyásolja a munkások felvételi arányát a nagyarányú munkaerő-vándorlás és a nagyszámú ingázó.

Az összetétel alakulásában szerepe van a pártszervezetek tagfelvételi munkájában fellelhető helytelen nézeteknek, szemléletbeli hibáknak is. A pártszervezetek túlértékelve a politikai egység növekedésének tendenciáit, a tagfelvételeknél túl nagy teret engednek a spontán hatásoknak. A szakmai hozzáértés és a vezetés színvonala emelésének igényével helyenként olyan nézet párosul, amely az értelmiségnek és a különböző vezető posztot betöltőknek a párton belül a szükségesnél nagyobb jelentőséget tulajdonít.

A pártépítő munka gyakorlati végrehajtásában mutatkozó gyengeségek is hozzájárulnak a fizikai dolgozók aránycsökkenéséhez. A gazdaságirányítás fejlesztésére, az állami, társadalmi szervek önállóságának növelésére irányuló munka során sok pártszervezet munkájának figyelmébe – helyesen – elsősorban a vezetők és a szellemi dolgozók kerültek. Az ő körükben élénkült meg elsősorban a pártba való jelentkezés. A fizikai dolgozók felvételére irányuló tudatos tevékenység viszont nem állt eléggé a pártszervezetek figyelmének középpontjában. A felvételre kerülők nagy többsége, főleg a fizikai dolgozók, a párt aktivistáinak kezdeményezésére kerül a pártba, míg a szellemi dolgozók jelentős része saját maga kezdeményezi felvételét.

Az elmúlt két évben szélesedett az a gyakorlat, hogy a felvételét kérővel megismertetik a párttagok jogait és kötelességeit, a Szervezeti Szabályzatot. Ennek ellenére még mindig jelentős azoknak a száma, akik csak a pártba ke-

rülés után ismerik meg kötelezettségeiket: ez esetenként konfliktusokat eredményez. A felvételeket megerősítő pártbizottságok gyakran nem elég körültekintően vizsgálják meg a kérelmeket, emiatt esetenként oda nem való elemek is bekerülnek a pártba.

A tagfelvételüket kérőkkel szemben a pártszervezetek nem támasztanak differenciált követelményeket; gyakran a munkások felvételénél nagyobb követelményeket támasztanak, mint egy-egy alkalmazott vagy értelmiségi esetében. Nem mérlegelik eléggé, hogy a pártba jelentkezők munkahelyükön túl, a családi környezetben vagy a közéletben képviselik-e a párt politikáját. A belépésnél a párt politikájával való általános egyetértésen van a hangsúly, kevésbé az ettől elválaszthatatlan aktív tevékenység vállalásán.

Mindezekhez járul, hogy az irányító pártszervek nem eléggé rendszeresen elemzik a pártépítési tapasztalatokat. Nyilvántartási rendszerünk a Politikai Bizottság 1971. június 15-i határozatáig nem adott lehetőséget a párttagság összetételének folyamatos elemzésére.

IV

A Politikai Bizottság megtárgyalta a „Jelentés a párttagság növekedéséről és szociális összetételének alakulásáról. Javaslat a szükségessé vált intézkedésekre" című előterjesztést, és az alábbiakat állapította meg:

A párt taglétszáma 1957–1970 között megfelelő ütemben fejlődött. 1971-től a növekedés üteme felgyorsult. Az összetételben kedvezően alakult a fiatalok és a nők aránya, valamint a tagság műveltségi színvonala. Ugyanakkor 1961 óta tartó tendencia a tagfelvételekben – és ennek következtében a párttagság összetételében – a jelenlegi foglalkozás szerinti fizikai dolgozók arányának csökkenése. A X. kongresszus óta a párttagság összetételében a munkásarány növekedése nem következett be, annak ellenére, hogy a vezető pártszervek, az alapszervezetek is nagy erőfeszítéseket tettek az idevonatkozó határozatok végrehajtására. A kongresszus vonatkozó határozata nem lett teljesítve.

A Politikai Bizottság 1971. június 15-i határozata tökéletesítette a párttagság nyilvántartási rendszerét.[6] A jelenlegi foglalkozás mellett bevezette a párt-

[6] A tagnyilvántartás korábbi rendszere a politikai elemzéshez szükséges néhány kérdésre nem adott választ. Pl. az eredeti foglalkozás szerint mennyi a munkás-paraszt, alkalmazott és egyéb kategória; a nők szociális összetétele; a nyugdíjazás *előtti* foglalkozás stb. Továbbá a kor szerinti kimutatás sem felelt meg már a pontos felmérés feltételeinek, azáltal, hogy a X. kongresszus 18 évre szállította le a párttagság alsó korhatárát. Ezért a korábbiakhoz képest két új kategóriát iktatott be: az alsó korhatárhoz tartozóknál a „26 éven alul" helyébe bevezette a 18–21, 22–26 évesekre bontást, valamint az 50–59 éves kategóriát is kétfelé bontotta az új nyilvántartási rendszer, az 50–59 helyett: 50–54 és 55–59 évesekre.

tagság eredeti foglalkozás szerinti nyilvántartását is. Ez biztosabb alapot nyújt a párttagság szociális összetételének osztályalapon történő elemzéséhez. Párttagságunk eredeti foglalkozás szerint: munkás 58,3 százalék és paraszt 14,2 százalék, ami jelzi, hogy az MSZMP összetételében is alapvetően a munkásosztály, a dolgozók pártja. A párttagság szociális összetételében a munkásarány kedvezőbb alakítása összetett intézkedéseket igényel. Szükséges a párt X. kongresszusa – a párt szociális összetételének javítására hozott – határozatainak maradéktalan érvényre juttatása, a pártszervezetek ideológiai, politikai nevelő munkájának, valamint tagfelvételi tevékenységének javítása a következők szerint:

1. Az évenként felvett új párttagok száma ne haladja meg a párttagság 3 százalékát. A felvételre kerülők összetételét, minőségét azonban javítani kell.

A tagfelvételekben biztosítani kell a fizikai dolgozók, elsősorban a munkások többségét. A KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya a budapesti és a megyei pártbizottságoknak 1973. június 30-ig a területükön dolgozók és lakók helyzetének és speciális körülményeiknek megfelelően differenciáltan határozza meg a fizikai dolgozók felvételi arányát. A budapesti és a megyei pártbizottságok ugyancsak differenciáltan szabják meg a járási, városi, kerületi pártbizottságok felvételi arányait. Az alapszervezetek számára előírásokat alkalmazni nem lehet. Az alapszervezetek és az irányító pártbizottságok politikai munkával, a párttagnak alkalmas személyek céltudatosabb kiválogatásával és a taggá nevelés időszakában nyújtott segítséggel biztosítsák a kívánatos arányt. A munkástöbbséget az üzemi pártszervezetek tagfelvételénél kell elsősorban biztosítani. Az irányító pártbizottságok vegyék figyelembe, hogy a kulturális, egészségügyi, államigazgatási, igazságügyi területeken egyes helyeken indokolt a párt taglétszámának növelése magas képzettségű párttagnak alkalmas értelmiségi dolgozókkal. Az adminisztratív alkalmazotti arányt ajánlatos minden területen lényegesen csökkenteni.

A nők és a fiatalok kedvező arányát továbbra is kívánatos megtartani. Törekedni kell arra, hogy közülük is nagyobb arányban a fizikai dolgozók kerüljenek felvételre.

A pártbizottságok az évenként készített részletes statisztika alapján tárgyalják meg üléseiken a párttagságuk szociális összetételének alakulását.

Beható elemzés után jelöljék meg azokat a feladatokat, amelyek a tagfelvételi munkában a munkásarány növekedését, a nők és a fiatalok arányának további javítását szolgálják.

2. A pártszervezetek és a felvételt megerősítő párt-végrehajtóbizottságok a jelentkezőkkel szemben differenciáltan növeljék a követelményeket. A szellemi dolgozóknál fokozott figyelmet fordítsanak a párt politikája melletti nyílt kiállás, a magasabb színvonalú marxista–leninista képzettség és a közösségért végzett önzetlen társadalmi munka megkövetelésére.

3. A pártszervezetek vezetőségei az évi beszámoló-taggyűlések előtt folytassanak beszélgetést minden párttaggal. A beszélgetések alapvető célja a párttagság aktivitásának növelése, fegyelmének javítása. A beszélgetéseken azoknak, akik a Szervezeti Szabályzat által rögzített követelményeknek önhibájukból tartósan nem tesznek eleget, vessék fel a pártból való kilépés és törlés lehetőségét anélkül, hogy az egzisztenciális helyzetüket érintené. Az eljárás nem jelenthet felülvizsgálatot, de biztosítsa a párt folyamatos megtisztulását.

A kilépéseket és törléseket a Szervezeti Szabályzatban rögzített eljárás alapján kell eszközölni.

4. A Politikai Főiskola Pártépítési Tanszéke, a Társadalomtudományi és a Párttörténeti Intézet – a KB PTO irányításával – dolgozza fel a párt létszámának, összetételének fejlődését, ezzel összefüggésben az élcsapat jelleg érvényesülését az 1945–1974-es időszakban. Ennek keretében vizsgálják meg a taglétszám elemzése közben felmerült valamennyi elvi kérdést és javaslatot: tagfelülvizsgálat, tagfelvételi korlátozás, tagjelöltség visszaállításának lehetőségeit is. A téma feldolgozásának megállapításait és következtetéseit a XI. kongresszus beszámolójában és határozataiban hasznosítani kell.[7]

57
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A FIZIKAI DOLGOZÓK GYERMEKEI TOVÁBBTANULÁSÁT SEGÍTŐ TÁRSADALMI AKCIÓKRÓL

(1972. NOVEMBER 28.)

Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1971. március 5-én foglalkozott a fizikai dolgozók gyermekei továbbtanulását segítő társadalmi akciókkal.[1] Állásfoglalásában javasolta, hogy

– növeljék a tanfolyamok számát, javítsák a tanfolyamok színvonalát, szervezettségét, jegyzetekkel való ellátottságát; javasolta tanfolyamok szervezését a

[7] A határozatban megjelölt intézmények által végzett vizsgálat eredményeit a Politikai Bizottság 1974. június 17-i határozata értékesíti. Lásd e kötet 103. sz. dokumentumát.

[1] Lásd e kötet 5. sz. dokumentumát.

szakmunkástanulók számára, és kívánatosnak tartotta mind több bentlakásos előkészítő tábor szervezését;

– javasolta kollégiumépítési mozgalom indítását;

– nyomatékosan felhívta a figyelmet a továbbtanulással – ezen belül a munkás-paraszt gyerekek továbbtanulásával – kapcsolatos propaganda javítására.

A fizikai dolgozók gyermekeit segítő társadalmi akciók (tanfolyamok, előkészítő táborok, kollégiumépítő akciók, ösztöndíjak) az utóbbi 2 évben nagyobb lendülettel folytatódtak. Szerepük van abban, hogy a fizikai dolgozók gyermekeinek aránya nőtt a középiskolákban, a felsőoktatási intézményekben pedig arányuk alig csökkent.

1. A egyetemi, főiskolai továbbtanulást segítő KISZ-akciók, tanfolyamok és táborok továbbfejlődtek, a résztvevők létszáma jelentősen növekedett.

	1970	1971	1972
Évközi előkészítő tanfolyamra járók száma	3 216	2 450	2 646
Egy vagy több hetes táborban részt vevők száma	806	1 956	3 522
Összesen	4 022	4 446	6 168
A társadalmi akciókra fordított összeg, Ft	502 000	1 112 000	1 966 000

A KISZ által szervezett akciók résztvevőinek kb. 90 százaléka fizikai dolgozók gyermeke, a többiek jórészt pedagógusgyerekek. A résztvevők létszámának növelését nem tervezik, legfontosabb feladatnak most az előkészítő munka minőségének javítását tekintik. A leghatékonyabb formának az előkészítő táborok bizonyultak, mivel ezeken a helyeken a legképzettebb, legrátermettebb oktatók, illetve hallgatók tartották a foglalkozásokat.

Örvendetes, hogy egyre változatosabb formákat hívnak létre az akciók szervezői. Az ELTÉ-n pl. az évközi tanfolyamok mellett az általános iskolai versenyeken helyezést elért (VII–VIII. osztályos) tanulókkal levelező kapcsolatot építenek ki. A Semmelweis Orvostudományi Egyetem KISZ-szervezete a felvételt nem nyert fizikai dolgozók gyermekeit is segíti stb.

Az elmúlt évben 20–20 000 példányban megjelent a matematika és fizika előkészítő tanfolyamok tananyaga. Ezt az 1973/74. tanévben biológia, kémia jegyzetek követik, és tervbe vették történelemből és nyelvekből az előkészítő jegyzetekkel való ellátást is.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalásának megfelelően a Budapesti Műszaki Egyetem KISZ-szervezete a KISZ Budapesti Bizottságával és a Munkaügyi Minisztériummal akciót indított a szakmunkástanulók tanulmányi segítésére. Az elmúlt évben 10 intézmény 700 hallgatójával foglalkoztak

(több mint 90 százalékuk fizikai dolgozó gyermeke). A kezdeti eredmények alapján a szervezők „Egyetemisták a szakmunkásképzésért" címmel országos kezdeményezést indítottak ez év októberében.

Differenciált munkával segíti a munkás-paraszt gyermekek pályaválasztását, továbbtanulását az Úttörőszövetség is. Fontos szerepet játszik ebben a szakköri mozgalom (a tanulók 65 százaléka szakköri tag). Új formaként alkalmazza az Úttörőszövetség a szaktáborokat. A szakkörökben és a szaktáborokban mintegy 10 ezer tanuló vesz részt (a fizikai dolgozók gyermekeinek aránya kb. 50 százalék; a jövőben arányuk növelése fontos lenne). Az Úttörőszövetség egyéb táboraiban is jelentősen növekedett a munkás és paraszt gyermekek aránya, és eléri a 60 százalékot. Az Úttörőszövetség nagy gondot fordít a járási, megyei tanulmányi versenyekre; az itt kitűnt munkás-paraszt tanulókat gimnáziumi tagozatos osztályokba javasolják.

A szakszervezetek szinte minden megyében előkészítő tanfolyamot indítottak a VII., VIII. osztályos tanulók számára, és előkészítők szervezésébe kezdtek a szakmunkásképző intézetekben is. Az egyetemi, főiskolai előkészítő tanfolyamokon bővítették a tárgyak körét. (Amíg korábban szinte kizárólag matematikából és fizikából készítették fel a tanulókat, addig az elmúlt évben majd minden megyében pl. orosz nyelvi tanfolyamokat is indítottak.) A szakszervezetek által szervezett tanfolyamokon és nyári táborokon több mint 10 000 általános és középiskolai tanuló vett részt. 1971-ben csaknem 2 millió forintot biztosítottak előkészítő tanfolyamokra, mintegy 3 milliót pedig középiskolai ösztöndíjalapra.

A különböző akciók megszervezésében az elmúlt évben javult a SZOT, a KISZ, az Úttörőszövetség és a tanácsok kapcsolata, az együttműködés azonban még mindig nem kielégítő. Elsősorban a folyamatos együttműködés hiánya az oka annak, hogy az előkészítő tanfolyamokra bevontak számában az egyes megyék között rendkívül nagyok a különbségek.

2. A kollégiumi hálózat fejlesztését szolgáló társadalmi akcióknak két formája alakult ki.

Az elsőt jól reprezentálja a Bács és a Szabolcs megyei kezdeményezés, ahol a Megyei Pártbizottság és a Hazafias Népfront Megyei Bizottsága a megye (a Bács megyeiek az egész ország) lakosságához, üzemeihez fordultak segítségért új kollégiumok társadalmi erőből történő építése érdekében. Mindkét akció szép eredményeket hozott. Bács megyében több mint 13 millió forintot fizettek be, a Budapesti Műszaki Egyetem részt vett az egyik kollégium tervezésében, építőtábort szerveztek felépítésére, és vállalták a kollégium felszerelését is. Figyelemre méltó törekvés volt pl. a Belkereskedelmi Szállítási Vállalatoké, amelyek alapítványi rendszerben építenek kollégiumot fizikai dolgozóik gyermekeinek.

A másik: a tervezett állami kollégiumok építéséhez és felszereléséhez való társadalmi hozzájárulás. Erre jó példa az egri középiskolai kollégium, amelynek építéséhez a községek és a vállalatok mintegy 1 millió forinttal járultak hozzá; vagy a hajdúböszörményi általános iskolai kollégium, amelynek felszerelését és működtetését biztosították társadalmi erőből.

Az ilyen jellegű társadalmi segítségre és összefogásra annál is inkább szükség van, mert a IV. ötéves tervben előirányzott kollégiumi építési tervek nem realizálódnak megfelelően.

A tervezett általános iskolai 9200 férőhely helyett mintegy 5200 felépülése látszik reálisnak, ennek is több mint egyharmada meglevő épületek átalakításával készül el. A tervezett 15 000 középiskolai férőhelyből mintegy 12 000, a főiskolai 4100 férőhely helyett pedig 2300 látszik megvalósíthatónak.

Az általános iskolai kollégiumok esetében a gondok egyik gyökere az, hogy azoknak a helyi tanácsoknak, ahol a kollégiumok épülnek, nem elsődleges érdekük, hogy a környező települések tanulói részére diákotthont létesítsenek. Jelentősen nehezíti a diákotthonok létesítését még a költségnövekedés, valamint a kötelező tartalékképzés is. A megoldást az fogja segíteni, ha a diákotthonok építése – a Központi Bizottság határozatának megfelelően – célcsoportos beruházássá válik.

3. A társadalmi akciók fejlődése mellett javult az állami szervek ez irányú munkája is, hatékonyabbá vált szervező és koordináló szerepük.

A Művelődésügyi Minisztérium együttműködve a társszervekkel (a Minisztertanács Tanácsszervek Hivatala, az Országos Ifjúságpolitikai és Oktatási Tanács, a Szakszervezetek Országos Tanácsa, a KISZ Központi Bizottsága, a Pedagógusok Szakszervezete és a Magyar Úttörők Szövetsége) és a tanácsokkal, irányelveket, útmutatókat, segédleteket juttatott el az iskolákhoz; lehetővé tette az ország valamennyi középiskolájában előkészítők szervezését matematikából és fizikából, és vállalta az egyetemi KISZ-szervezetek tanfolyamainak anyagi segítését, tankönyvekkel való ellátását.

Az Országos Ifjúságpolitikai és Oktatási Tanács a középiskolai tanulmányi ösztöndíjak szervezésében nyújt jelentős segítséget a fizikai dolgozók továbbtanulni szándékozó gyermekeinek. Kormányhatározat alapján – a SZOT-tal és a szövetkezeti szervekkel közösen – irányelveket adott ki az ösztöndíjjuttatás alapelveiről. Az ösztöndíjat tanévenként adják, az odaítélésről a megyei (fővárosi) tanács mellett működő diákszociális bizottság dönt. A középiskolai ösztöndíjalap (mintegy 24 millió Ft) negyede társadalmi erőfeszítésből származik. Ily módon mintegy 10 000 középiskolai tanuló részesülhet évente 2–3000 forintos ösztöndíjban.

A X. kongresszus határozata, az állami oktatásügy helyzetének felülvizsgálata, a KB oktatáspolitikai határozata állandóan napirenden tartotta a fizikai

dolgozók gyermekei tanulásának kérdését. Többször is napirendre tűzték a témát – a területi pártbizottságok mellett – a megyei, illetve helyi, városi tanácsok végrehajtó bizottságai, és vagy konkrét feladattervekben, vagy pedig irányelvekben rögzítették tennivalóikat. Ma már szinte egyetlen olyan megye sincs, ahol ne központi oktatáspolitikai kérdésként kezelnék a fizikai dolgozók gyermekeinek tanulásával és továbbtanulásával kapcsolatos feladatokat. Ez a tény még akkor is elismerést érdemel, ha tudjuk, hogy a konkrét segítséget egyenlőtlen színvonalon nyújtották a megyék.

4. A fizikai dolgozók gyermekeinek tanulmányi segítését a közvélemény fontos társadalmi, politikai kérdésként tartja számon. Ebben jelentős szerepet játszik a sajtó, a tömegkommunikáció. A sajtópropaganda elvi irányvonala általában kielégítő. A fizikai dolgozók gyermekeinek segítése mindenekelőtt a *Népszabadság* hasábjain és a televízió műsorán szerepel rendszeresen.

Évekkel ezelőtt a sajtó szinte kizárólag általánosságban foglalkozott a témával, elemezve a problematika társadalmi, politikai jelentőségét. Ma már ez nem elegendő. Az ügy szempontjából is előremutatóbb, az olvasó számára pedig vonzóbb az egy-egy konkrét témával, kezdeményezéssel való foglalkozás. A sajtónak, rádiónak, televíziónak jobban népszerűsítenie kellene az előremutató kezdeményezéseket és egy-egy akció konkrét eredményeit.

Változatlanul fontos a pedagógusok szemléletének formálása. A pedagógusok többsége megfelelő módon segíti a fizikai dolgozók szellemi pályára tehetséges gyermekeinek továbbtanulását. Egy részük azonban még mindig nem érti, vagy nem ért egyet törekvéseinkkel. Az iskolai munka egyik fogyatékossága, hogy a fizikai dolgozók gyermekeivel való törődés sokszor megbélyegző, az osztályközösségeket rossz értelemben megbontó formában jelentkezik. Ifjúsági fórumokon gyakran maguk az érdekeltek tiltakoznak a megkülönböztetés, az „F" ellen; s ez is tükrözi azt, hogy fontos politikai feladatainkhoz nem mindig találjuk meg a megfelelő formát.

Nem kevesebb a tennivaló az olyan fizikai dolgozó szülők körében, akik továbbtanulásra alkalmas gyermekeiket nem akarják továbbtaníttatni. Bizonyítja ezt az is, hogy az egyébként szűk lehetőségeink mellett vannak üres körzeti kollégiumi férőhelyek is.

*

Az Agitációs és Propaganda Bizottság megvitatta és elfogadta a Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály jelentését, a következő megjegyzésekkel:

A Bizottság ajánlatosnak tartja, hogy az illetékes minisztériumok készítsenek a rendeltetésszerű használatnak, a célszerűségi szempontoknak megfelelő, a

felesleges luxusigényeket mellőző típusterveket az új kollégiumok létesítéséhez. A kollégiumépítéssel kapcsolatos költségvetési és naturális normatívákat felül kell vizsgálni és igazítani kell a reális árviszonyokhoz, valamint a területileg differenciáltan jelentkező reális építési szükségletekhez.

A Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály vizsgálja felül a felsőoktatásban a lemorzsolódás alakulását, a kimaradottak társadalmi összetételét és a felmérés eredményét későbbi időpontban terjessze a Bizottság elé.

A sajtó, a rádió, a televízió jobban népszerűsítse, általánosítsa a pozitív kezdeményezéseket és egy-egy akció konkrét eredményeit. (Pl. a Bács megyei kollégiumépítő mozgalmat.)

Erélyesen fel kell lépni az olyan megnyilatkozások ellen, amelyek sértik a fizikai dolgozók gyermekeinek önérzetét.

58

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ALAPSZERVEZETI MUNKA HELYZETÉRŐL, A MUNKA SZÍNVONALÁNAK FEJLESZTÉSÉRŐL

(1972. DECEMBER 20.)

I

AZ ALAPSZERVEZETEK HELYZETE, BELSŐ ÉLETE

A pártalapszervezetek működési területükön a párt politikájának érvényesítésére, a X. kongresszus határozatainak megvalósítására törekednek.

A társadalmi és gazdasági életben bekövetkezett fejlődés, a gazdaságirányítás továbbfejlesztése, a társadalmi és az állami élet demokratizmusának szélesítése, az új választási és tanácstörvény tovább növelte az alapszervezeti munkával szemben támasztott követelményeket. Az alapszervezetek arra törekedtek, hogy munkájuk tartalma és stílusa egyre inkább megfeleljen a változó körülményeknek. Az irányító pártszervek igyekeztek ennek megfelelően segíteni az alapszervezeteket, fokozni öntevékenységüket, kezdeményező készségüket. Az elért fejlődés nem egyöntetű.

1. Az 1972. június 30-i adatok alapján 22 883 pártalapszervezethez 724 350 párttag tartozik.

Szervezetileg átfogják társadalmunk minden területét. A X. kongresszus óta az alapszervezetek száma 1883-mal, a taglétszám pedig 62 650 fővel növekedett. A termelő, közlekedési és kereskedelmi egységekben dolgozik a párttagság 64,3 százaléka. Az összes dolgozóhoz viszonyítva a párttagság aránya: a villamosenergia-iparban 18,6 százalék, a bányászatban 16,5 százalék, a kohászatban 15 százalék, a közlekedésben 13,8 százalék, a vegyiparban 11,4 százalék. Alacsonyabb a párttagság aránya az élelmiszeriparban (9,5 százalék), a mezőgazdaság állami szektorában (9,4 százalék), a kereskedelemben (8,8 százalék), az építőiparban (6,7 százalék). A nagyüzemekben dolgozó alapszervezetek szervezetileg erősek, munkájuk általában kiegyensúlyozott, hatékony. A gazdaság más területein – például a szolgáltatásban – szervezetileg gyengébbek.

2. A X. kongresszus óta a pártszervezetek belső élete, szervezeti rendje fejlődött, bár a kívántnál lassúbb ütemben.

Az 1970-ben megválasztott alapszervezeti titkárok 85 százaléka 50 éven aluli, több mint fele főiskolai vagy középiskolai végzettségű és 48 százaléka 1957 előtt lett a párt tagja; 25 százaléka a közép- és felsőfokú, 44,5 százaléka alsófokú pártiskolát végzett; eredeti foglalkozás szerint 65 százaléka, jelenlegi foglalkozás szerint 21 százaléka fizikai dolgozó; ezen belül az üzemi párttitkároknak eredeti foglalkozás szerint 62 százaléka, jelenlegi foglalkozás szerint 30,1 százaléka fizikai dolgozó. A vezetőségi tagokra hasonlóak jellemzők; csupán a pártiskolai végzettségük alacsonyabb; 50 százalékuk nem végzett pártiskolát, 33 százalékuk pedig csak alsó fokon tanult.

A megválasztott titkároknak 14,8 százaléka, a vezetőségi tagoknak 23,5 százaléka nő.

A 1968-as választásokhoz viszonyítva szinte minden területen, de különösen az alapszervezeti vezetők általános és ideológiai műveltségében pozitív előrelépés történt a körültekintőbb kiválasztás folytán. A megyebizottságok a vezetőségválasztások után hosszabb-rövidebb időtartamú tanfolyamokat szerveztek az újonnan megválasztott titkároknak, vezetőségi tagoknak. Bentlakásos pártiskolára elsősorban az üzemi párttitkárokat, nagyobb létszámú pártszervek titkárait küldik. Az alapszervezeti titkárok többsége felkészültségük, magatartásuk alapján a párttagok s a pártonkívüliek által is elismert vezető. A vezetőségi tagokra ugyanez ilyen mértékben nem mondható el.

A vezetőségi tagok, pártcsoportbizalmiak képzése és továbbképzése megoldatlan probléma továbbra is. A budapesti és a megyei pártbizottságok a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetemet, a marxista középiskolákat nem használják ki megfelelően az alapszervezeti titkárok, vezetőségi tagok és a pártcsoportbizalmiak képzésére. A pártpropagandában bevezetett „Pártirányítás és pártépítés kérdései" című tanfolyam sokat segített, de nem elegendő ahhoz, hogy keretében a fokozódó követelményeknek megfelelő vezetőségi tagokat képezzünk.

A pártszervezetek általában havonta, de egyre több helyütt másfél-kéthavonként tartják taggyűléseiket. A taggyűléseken általában a párttagság 70–80 százaléka vesz részt, 10–15 százaléka nyilvánítja véleményét. A napirendek általában munkaterv szerintiek. Ettől eltérés többnyire az irányító pártszervek által 40–50 százalékos arányban kötelezően előírt vagy ajánlott napirendek miatt fordul elő.

A termelés területén dolgozó alapszervezetekben a napirendek 40–50 százaléka közvetlenül kötődik a termelő tevékenységhez. Ritkán tűznek napirendre olyan problémákat, melyek a dolgozók körében politikai üggyé váltak, amelyek a termelés egy-egy konkrét területét (anyagellátás, munkaszervezés, gépkihasználás stb.) érintik. A párttagokat és általában a dolgozókat közvetlenebbül érintő, konkrét jelenségekhez kapcsolódó termeléspolitikai kérdések taggyűlési vitája aktívabb és állásfoglalása után a párttagok cselekvése is fokozódik. Növekedett a párt belső életével foglalkozó napirendek száma: pártépítés, pártoktatás, pártfegyelem, tömegszervezeti munka, rendezvények stb.

A taggyűlések előkészítése sok helyütt mechanikus. A párttagok nem kapnak elég információt a várható vitát és döntést igénylő kérdésekről, megoldásuk lehetséges formáiról. A pártcsoportbizalmiakat több helyen tájékoztatják a döntésekről, de azok meghozatala előtt ritkán konzultálnak velük.

Még nem vált általános gyakorlattá, hogy előre meghatározott témákról a pártcsoportbizalmiakon keresztül kérnék a párttagok és a pártonkívüliek véleményét. Nem ösztönzik őket arra, hogy a környezetükben jelentkező gazdasági, politikai, személyi és más problémákat jelezzék a pártvezetőség számára intézkedést, választ kérve, illetve arra, hogy ezek kapcsán öntevékenyen cselekedjenek.

Az alapszervezeti munka hatékonysága nagymértékben a vezetőségek munkájától függ. Általában 2–4–6 hetenként tartanak vezetőségi ülést. Egyre több vezetőség számol be taggyűlésen a végzett munkáról.

A vezetőségi ülések napirendjére mind gyakrabban kerülnek működési területük sajátos problémái. Ugyanakkor egy-egy konkrétan jelentkező probléma megvitatása kapcsán az egész működési területre kiterjedő állásfoglalás és a végrehajtáshoz személy szerinti feladatok, felelősök kijelölése számos esetben elmarad. Így a végrehajtás megszervezése és ellenőrzése is nehézségeket okoz. Az ellenőrzés rendszertelensége, elhanyagolása, a felelősségre vonás elmaradása csökkenti a pártmegbízatások értékét, és fegyelmezetlenség forrásává válik számos alapszervezetben.

A taggyűlési beszámolókat általában megvitatják, kialakítják a kollektív állásfoglalást és ezt a taggyűlésen egységesen képviselik. Előkészítik a tagfelvételeket, véleményt mondanak személyi kérdésekben.

A vezetőségi munka fogyatékosságai közé tartozik, hogy nem határolják el

világosan a taggyűlés és a vezetőség hatáskörébe tartozó kérdéseket. Jórészt ennek következménye, hogy sok vezetőség munkája nem elég rugalmas, gyors és operatív. Sürgős állásfoglalást igénylő problémák eldöntésére nem hívnak össze rendkívüli vezetőségi ülést. Ilyenkor legtöbbször a titkár dönt, saját hatáskörét meghaladó kérdésekben is, ami a vezetőségi tagok szerepét, felelősségét csökkenti, sérti a kollektív vezetés elvét. A titkár sokszor magára vállalja azokat a feladatokat is, amelyek egy-egy vezetőségi tag reszortmunkáját képezik.

A pártvezetőségek munkájának jelentős részét képezi az agitációs és propagandamunka irányítása és szervezése. Ennek ellenére továbbra sem kapnak kellő helyet az olyan kérdések, mint a párttagok és a pártonkívüliek politikai, erkölcsi arculata, a vezetők és beosztottak viszonya, az egyének vagy kisebb csoportok körében jelentkező téves ideológiai, politikai nézetek bírálata. A pártcsoportoknak is ritkán adnak feladatot e vonatkozásban.

A párttagok és a pártonkívüliek viszonylag jól tájékozottak a nemzetközi élet jelenségeiről, az országos politikai kérdésekről, ugyanakkor kevesebb információval rendelkeznek közvetlen környezetük, munkahelyük, területük életével összefüggő tervekről, döntésekről, megoldásra váró problémákról. Nem alakult ki eléggé a pártvezetőségeknek az a készsége, hogy az ilyen kérdésekre önállóan, gyorsan és egyértelműen válaszoljanak. Inkább azt az utat választják, hogy helyi jellegű kérdéseket is a felsőbb szerveikhez továbbítanak. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy a párttagok egy része nem eléggé aktív és határozott a politika, a határozatok melletti kiállásban, megmagyarázásában.

II
AZ ALAPSZERVEZETEK MUNKÁJA, SZEREPE A PÁRT POLITIKÁJÁNAK, HATÁROZATAINAK KÉPVISELETÉBEN ÉS HELYI ÉRVÉNYESÍTÉSÉBEN

A párt politikájának alapvető kérdéseit az alapszervezetek általában ismerik, egységesen értelmezik, elfogadják és dolgoznak valóra váltásukért. Az alapszervezetek nagyobb része alapjában alkalmas arra, hogy működési területén betöltse a párt vezető szerepéből ráháruló feladatokat. A politika ismerete elsősorban a kongresszusi határozatokra, a jelentősebb és átfogó központi bizottsági döntésekre, továbbá azokra a dokumentumokra vonatkozik, amelyek közvetlenül érintik az adott alapszervezetet. Kevésbé ismerik azokat a határozatokat, amelyek a társadalmi, gazdasági vagy kulturális élet egy-egy részterületére vonatkoznak.

A pártszervezetek különböző hatásfokon és színvonalon hajtják végre a párt politikáját. A színvonalbeli eltéréseknek különböző okai vannak. Összefüggnek az alapszervezet objektív helyzetével, tagságának, vezetőségének összetételével, a titkárok és vezetőségi tagok képzettségével, az alapszervezeteket irányító pártszervek munkájával is.

Az alapszervezetek zöme helyesen és jó politikai érzékkel választja ki az általános politikai feladatok közül azokat, amelyek működési területén elsősorban megvalósítandók. Egyes alapszervezetek részben tájékozatlanságból, részben engedve bizonyos hangulatoknak, hajlamosak indokolatlanul erőteljesebben hangsúlyozni a politika azon elemeit, amelyek területük szempontjából „előnyösek", figyelmen kívül hagyva a társadalmi érdekeket, önkényesen állítanak fel helytelen „fontossági sorrendet" a politika képviseletében, terjesztésében és végrehajtásában; szemet hunynak a népgazdasági érdekeket sértő, de az adott kollektíva szempontjából pillanatnyilag előnyös gazdasági döntések felett. Egyes irányító pártszervek sem nyújtanak megfelelő segítséget számukra ezeknek a hibáknak az elkerüléséhez.

1. Az alapszervezetek működési területén tevékenykedő társadalmi és tömegszervezetek, tömegmozgalmak és gazdasági vezetők politikai irányítása és ellenőrzése.

A tömegszervezetek, az állami és gazdasági vezetők pártirányításának elveit az alapszervezetek túlnyomó többségében ismerik és munkájukat ennek szellemében végzik. A tömegszervezetekben és -mozgalmakban végzett társadalmi munkát mindinkább teljes értékű pártmunkának ismerik el. Egyre tudatosabban törekednek arra, hogy e szerveket képessé tegyék rendeltetésszerű feladataik ellátására.

Az alapszervezetek igyekeznek a tömegszervezetek feladatainak elhatárolására. Egyesek már a munkatervek készítése során elvégzik a munkamegosztást. Sok helyen kialakult és rendszeres a párttitkár, a gazdasági vagy hivatalvezető, a szakszervezeti tisztségviselő és a KISZ-titkár heti koordinációs megbeszélése. Tájékoztatják egymást az adott hét fő feladatairól és összehangolják tevékenységüket. E megbeszélések eredményesen segítik az egységes értelmezést és fellépést, valamint a tömegszervezetek önállóságát, felelősségüket, sajátos munkastílusuk kialakítását.

Taggyűléseken, vezetőségi üléseken évente napirendre tűzik, értékelik e szervek munkáját. Az értékelésnél általában az adott tömegszervezet tevékenységével foglalkoznak. Nem térnek ki eléggé az e szervekben dolgozó kommunisták munkájának minősítésére.

Az utóbbi években számos alapszervezet a tömegszervezeteket olyan „melléjük rendelt" szervként fogta fel, amelyek irányításáért minden vonatkozásban azok felsőbb szerve felelős. E felfogás kialakulásához hozzájárult az a körül-

mény, hogy az alapszervezetek a tömegszervezetek felsőbb szerveinek a határozatairól alig kapnak tájékoztatást. Nem érvényesül ezeknél az alapszervezeteknél az az elv, hogy a helyi politika kérdéseiért a pártszervezet a felelős. A szakszervezeti jogok kiterjesztése után több alapszervezetnél erőteljesen jelentkezett és ma is él az a szemlélet, hogy a szakszervezeti szervek nagyobb jogokkal bírnak, mint ők.

Nem tisztázott az alapszervezetek zöménél a KISZ közvetlen pártirányításának elvi és gyakorlati értelmezése.

Az állami, gazdasági és szövetkezeti vezetőkkel a pártszervezetek többsége jó munkakapcsolatot tart.

Az alapszervezeti vezetőségek és a párttagok döntő többsége érti, helyesen értelmezi s munkájukban alkalmazzák az állami és gazdasági vezetés önállóságát, döntési jogkörét és az ezzel járó felelősséget. A gazdaságvezetők alapvetően a párt politikáját igyekeznek végrehajtani, számolnak a gazdasági döntések politikai következményeivel; igénylik és figyelembe veszik a pártszervek és pártszervezetek véleményét, állásfoglalását.

A pártszervezetek és a gazdasági vezetők munkakapcsolata elsősorban a párttitkár és az igazgatók, részlegvezetők, művezetők személyes kapcsolatát jelenti. Ez általában eredményes, tartalmát a működési terület lényegi, általános és esetenkénti részproblémái képezik. A gazdasági döntések többségükben tartalmazzák a pártszervezet vezetőinek előzetes véleményét. Hiba viszont, hogy a döntések előkészítéséről, a munka közbeni vitákról a párttagság sok esetben csak utólag vagy egyáltalán nem értesül. A párttitkárok, vezetőségek nem tudnak minden olyan kérdésben előzetesen konzultálni a párttagsággal, amelyben szükséges, és ezt akkor is elmulasztják, amikor lehetséges lenne.

Még mindig tapasztalható az a szemlélet, amely mereven szétválasztja az állami és gazdaságvezetői tevékenységben a szakmai és a politikai munkát. A pártszervezetek és a gazdasági vezetők egy része előtt nem világos, hogy az állami és gazdasági vezetési munka a pártpolitika valóra váltását szolgálja, hogy a szakmai döntések jelentős részének politikai súlya és következménye van. Pártmunkaként kezelik, ha az igazgató szemináriumot vezet, de csak szakmai tevékenységnek minősítik az ésszerű üzemszervezés érdekében tett intézkedéseket. Ennek következtében alakul ki a gazdasági és állami vezetőkben is az a nézet, hogy szakmai munkájuk színvonaláért a felügyelő szerveiknek felelősek, az alapszervezet előtt pedig „csak" az onnan kapott pártmegbízatásért. Egyesek szemléletében a párt és a párthatározatok a felsőbb pártszervekkel és azok határozataival azonosulnak, és mellékesként kezelik az alapszervezetet. Rendezvényein sokszor nem vesznek részt, ha pedig ott vannak, felszólalásaik gyakran valamiféle „felülről jövő információként" hatnak. A gazdasági élet problémáinak, folyamatainak közgazdasági megfogalmazásokban,

szakmai zsargonban történő megfogalmazása; a számok rengetegének felsorolása, a döntések megváltoztathatatlanként való feltüntetése a pártvezetőkben és a tagokban azt az érzést erősíti, hogy ehhez nem értenek, nem is szólhatnak bele. Tapasztalható az egzisztenciális függésnek olyan jelensége is, hogy a taggyűlések vitáiban a gazdaságvezetők véleménye a meghatározó, azzal ellenkező álláspontot – a párttagok úgy vélik – nem ajánlatos hangoztatni. Sok megjegyzés hangzik el még mindig a kritika finom, sok áttétellel történő megtorlására. Az ilyen helyzet kialakulásáért a pártszervezet vezetősége is felelős.

Az állami, gazdasági, szövetkezeti vezetők jó része szívesen veszi, ha döntései előtt megismeri a párttagság és a dolgozók véleményét. Ez azonban nem általános. A folyamat hatékonyabb kibontakozását nehezíti a szakmai ismeretek túlértékelése, valamint attól való félelem, hogy a demokratizmus lassítja a döntést, nehézkessé teszi a vezetést.

Az alapszervezetek a működési területükre érvényes állami rendelkezésekről, gazdasági döntésekről, szabályozó-rendszerekről kevés tájékoztatást kapnak. Nem követelik meg az állami és gazdasági vezetőktől, hogy munkájukról rendszeresen informálják a vezetőséget, a párttagságot. A tagságban pedig egyre erőteljesebben él az az igény, hogy a működési területe tevékenységét meghatározó kérdések eldöntésében véleményét, javaslatát kérjék, s azt a párt-, állami és gazdasági vezetők hasznosítsák, reagáljanak rá. Ez gyakran elmarad s ez is hozzájárul ahhoz, hogy a párttagok egy részében felvetődik a kérdés: „menynyivel több a párttag a pártonkívülinél"?

A gazdaságvezetők között tapasztalható felfogás és gyakorlat abból fakad, hogy közülük sokan félreértik a megnövekedett önállóságot, a személyes felelősség elvének érvényesítését.

A gazdaságvezetők zöme párttag. Politikai képzettségükben, főleg az alsóbb beosztásban levőknél – nagy lemaradás van. Ha nem is perdöntő, mert nem teljes értékű bizonyíték, de figyelemre méltó, hogy pl. Győr megyében az ipari üzemekben a főosztályvezetők, osztályvezetők 50 százaléka, az üzemvezetők, főművezetők, művezetők kb. 70 százaléka nem végzett pártiskolát. A Tatabányai Szénbányák 903 vezetőjéből 28,5 százaléknak van politikai iskolai végzettsége.

2. A IX. és a X. kongresszus nyomán az alapszervezeti munkában általában, a gazdasági területen dolgozó alapszerveknél pedig különösen előtérbe került a gazdaságpolitika.

A pártalapszervezetek többsége a központi határozatok és irányelvek szellemében, politikai felelősséggel foglalkozik a gazdasági kérdésekkel.

A fejlődést eredményesen segíti, hogy az utóbbi időben a Központi Bizottság több olyan konkrét kérdést tűzött napirendre, amelyek közvetlen feladatokat jelentettek az alapszervezeteknek. Színvonalas, kezdeményező munka folyik az

üzem- és munkaszervezés, a beruházások, a szocialista munkaverseny, a gazdaságos termelés megvalósításánál. A dolgozók véleményének összegyűjtésével, megismerésével hatékonyan segítették a vállalati, szövetkezeti középtávú tervek kialakítását, azok végrehajtását. A műszaki fejlesztés fontosságát felismerve a politikai munka eszközeivel szervezik, támogatják a szakmai képzést, illetve továbbképzést. A műszaki fejlesztésre irányuló munkát az alapszervezetek egy része kizárólag a gazdaságvezetésre háruló feladatnak fogja fel. Ugyanígy a gyártmánystruktúra szükséges változtatásának és a kapacitások jobb kihasználásának feladatát is.

A párttagok és a pártonkívüliek körében a gazdaságpolitika iránti érdeklődés erőteljesen fogyasztói szemléletet tükröz. A pártszervezetek munkájának egyik hiányossága, hogy a vezetők és dolgozók közötti vitákban nem mindig lépnek fel a dolgozók egy részénél esetenként jelentkező demagógiával szemben, de nem követelik meg a vezetőktől sem a dolgozókkal való gyakoribb találkozást, közvetlen kapcsolatot.

Az állami iparban, építőiparban, közlekedésben, kereskedelemben és a mezőgazdaság állami szektorában az alapszervezetek túlnyomó többsége nem önálló gazdasági egységben, hanem gyáregységben, műhelyben, üzemrészben tevékenykedik. Működési területükön a gazdasági vezetők alapvetően operatív termelésirányítással, a vállalatvezetés által meghatározott tervek teljesítésével foglalkoznak. Ezekben a termelőegységekben közvetlenül nem alakítják, hanem végrehajtják a vállalati szinten kialakított gazdaságpolitikát.

Az irányító és koordinálási joggal felruházott pártszervezetek munkájának gyengeségei következtében az alapszervezetek a maguk területén nem tudják eléggé egyeztetni telephelyük, műhelyük stb. érdekeit a vállalati érdekekkel, amiből vita keletkezik és kihat a termelésre is. A nem önálló gazdasági egységben dolgozó pártszervezeteknek ugyanakkor joguk és kötelességük, hogy tapasztalataikkal, javaslataikkal a gazdasági vezetésen, az irányító, illetve koordináló pártszerveken keresztül járuljanak hozzá a vállalati szintű feladatok kialakításához, amire sokszor nincs megfelelő lehetőségük.

Az alapszervezetek zöme előtt nem világos, hogy a felmerülő gazdasági kérdéseket elvi-politikai célkitűzéseink alapján konkrétan kell eldönteni, operatív intézkedéseket kell tenni, illetve azt igényelni a felelősöktől. Így egy részük esetenként nem a működési területe életében jelentkező problémák megoldásával foglalkozik, hanem az adott szintű gazdasági vezetőkkel együtt a felsőbb párt- és vállalati vezetést bírálja, a területükön jelentkező nehézségek okát csak a fentről jött intézkedésekben látja.

A tanácsi iparban, a KTSZ-ekben és a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben az alapszervezetek túlnyomó többsége önálló döntési joggal bíró gazdasági vezetővel vagy vezetőséggel áll kapcsolatban. Ezek a pártszervezetek jelentős

és eredményes erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy megtalálják a gazdaságirányítás jelenlegi rendszerében a pártmunka legjobb módszereit. A pártszervezetek egy része – főleg a személyi feltételek hiánya miatt – nem tudott megbirkózni a feladattal, nem vált az adott önálló gazdasági egység politikai gazdájává, feladatainak jelentős részét az irányító pártszerveknek kellett megoldani.

Az alapszervezetek gazdaságszervező munkáját mindenütt nehezíti az, hogy alig kapnak világos, jól használható mércét, viszonyítási alapot a gazdasági, termelési munka megítéléséhez, belső és külső piaci szükségletek ismeretéhez.

3. A párt kulturális politikájának érvényesítése.

A kulturális és művészeti életben jelentős a párt szervezettsége, az e területen dolgozók 15 százaléka, a főhatóságok, vállalatok és intézmények vezetőinek 60–70 százaléka párttag. A kulturális élet egyes területeit irányító szervek mindegyikében dolgozik pártszervezet. Az irodalom és a könyvkiadás területén a 4500 dolgozóból 550, a 66 vezetőből 40 párttag. A képzőművészet irányításában 2000 dolgozó közül 180, a 21 vezetőből 13 tagja a pártnak. Hasonlóak vagy még jobbak az arányok a filmgyártás és -forgalmazás (47 vezetőből 37 párttag), valamint a közművelődés irányításában is (106 vezetőből 63 párttag).

A kulturális területen működő alapszervezetek általában a párt irányvonalának megfelelő állásfoglalást tanúsítanak. A taggyűléseken elsősorban (egyes helyeken 80 százalékos arányban) kultúrpolitikai vagy azzal összefüggő ideológiai kérdésekkel foglalkoznak. Megfelelő alapossággal és a helyi viszonyokra alkalmazva dolgozták fel a X. kongresszus kulturális, ideológiai határozatait és hajtják végre felsőbb pártszerveknek ezek megvalósítását szolgáló állásfoglalásait. A felsőbb pártszervek kultúrpolitikai, tudománypolitikai irányelvei, határozatai egységes értelmezését nagymértékben elősegíti, hogy az elvi állásfoglalások előkészítése során a felsőbb párt- és állami szervek rendszeresen kikérik a pártszervezetek, a kulturális intézmények kommunistáinak véleményét. Az alapszervezetek zöme nehéz körülmények között végzi munkáját; kis létszámúak a pártszervezetek, nem kívánatos belső-külső hatások erőteljesen érvényesülnek dolgozóik jó részénél. Több alapszervezetnél van hajlam arra, hogy a kulturális élet szocialistaellenes, polgári jelenségeivel szemben mindent „felülről" várjanak, a kritikai észrevételek kapcsán nem merül fel bennük kellőképpen saját felelősségük kérdése. Esetenként az alapszervezetek, illetve azok párttitkárai átmenetileg hatása alá kerülnek a terület polgári, kispolgári nézeteinek, esetenként pedig részeseivé vagy utólag igazolóivá válnak egy-egy – az adott kulturális műhely által elkövetett – hibának.

Hiba, hogy egyes alapszervezetek nem foglalkoznak kellő arányban általános politikai, gazdaságpolitikai, kül- és belpolitikai kérdésekkel. Így tájékozott-

ságuk nemegyszer egyoldalú, hiányos, illetve a kulturális kérdéseket sem tudják mindig megfelelő mértékben összekapcsolni a társadalmi-politikai élet egészével.

Az alapszervezetek és az állami vezetők közötti kapcsolat általában megfelelő. A párttitkárok és az állami vezetők minden fontosabb kérdést kölcsönösen megtárgyalnak, álláspontjukat egyeztetik. Ott, ahol az intézmény vezetői nem vagy kisebb számban párttagok, a beosztott munkakörben dolgozó kommunisták a párt vezető szerepét nehezebben, esetenként csak felsőbb segítséggel tudják érvényre juttatni. Előfordul, hogy egyes állami vezetők presztízsveszteséget látnak a pártvezetés által történő beszámoltatásuk mögött. Nem egy állami vezető az intézmény munkájának pártellenőrzését feleslegesnek tartja.

A pártszervezetek sok helyen kifogásolták, hogy felsőbb párt- és állami szervek az intézmény kérdéseiben a pártszervezetet megkerülve, kizárólag az állami vezetővel konzultálva hoztak döntéseket. A pártszervezetek az állami vezetéssel való vitáik tisztázása érdekében nagyobb és konkrétabb segítséget várnak a kerületi, illetve megyei pártbizottságoktól.

A pártszervezetek – az állami vezetéssel karöltve – általában eredményesen biztosítják az ideológiai, politikai oktatást, a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetemre történő beiskolázást. Legáltalánosabb és sokban még megoldatlan probléma ezen a területen olyan oktatási témakörök és formák kialakítása, amelyek igazodnak ugyan az adott kulturális terület sajátosságaihoz, de megtartják politikai-ideológiai jellegüket, és nem válnak szakmai továbbképzéssé.

Káderpolitikai munkájukat – a hármas követelmény érvényesítésével – általában eredményesen látják el, az állami vezetés e téren igen komolyan épít a pártszervezet véleményére. Hiányos azonban a káderpolitika távlatilag is megalapozott, a kultúrpolitikai feladatokkal összehangolt tervezése.

A pártépítés tekintetében – főleg művészeti területen – a jelentős alkotó egyéniségek és a tehetséges fiatalok pártba való felvétele, párthoz való közelítése nem kielégítő.

A nem kulturális (termelési, kereskedelmi) területen működő alapszervezetek a párt kulturális politikájával keveset foglalkoznak, általában hiányosan ismerik a párt kultúrpolitikájának elveit. Főként erre vezethető vissza, hogy ezeken a területeken a párt kulturális politikájának megítélése egyoldalúan elmarasztaló, kimerül a negatív jelenségek általánosító bírálatában. A kritikai megjegyzések a kulturális élet tényleges fogyatékosságait is szóvá teszik. A könyvkiadás decentralizálása a szocialista erkölccsel, tudattal össze nem egyeztethető művek megjelenéséhez is vezet, a kulturális alkotások egy része nem a dolgozók igényeit tükrözi, a képzőművészetekben eluralkodott a nyugati divatok utánzása, a művészetkritika nem a munkásosztály, a dolgozók szemszögéből minősít, mégis megkapja a sajtó – közte a *Népszabadság* is –, a rádió, a te-

levízió nyilvánosságát stb. A kritikai magatartás tapasztalható egyoldalúsága azonban mind a párt, mind a pártonkívüli közvélemény orientálásában nem kívánatos következményekkel is jár. Nem ismeri, nem tartja számon és így nem propagálja a tényleges szocialista kulturális eredményeket és alkotásokat.

Az üzemi alapszervezeteknél a pártvezetőségek a szervezett iskolai oktatást, a pártoktatást és a szakmai továbbképzést kísérik több-kevesebb figyelemmel és törekszenek azok támogatására. Az alapszervezeti pártélet fórumain a párt kulturális politikájával általában nem, a helyi kulturális munkával is csak igen ritkán foglalkoznak, elsősorban a pártbizottságok, a párt-végrehajtóbizottságok szintjén. Az alapszervezetekben más napirendekkel összefüggésben (pl. KISZ-munka, szocialista brigádmozgalom) érintik ugyan a kulturális munka egy-egy kérdését, ez azonban korántsem mondható tervszerűnek. Ennek részben oka, részben következménye, hogy az üzemi kulturális munka feltételei a legtöbb helyen nem megnyugtatóak, alig néhány helyen van megfelelő, a közös művelődésre, a szabad idő kulturált eltöltésére alkalmas helyiség.

A pártalapszervezetekben a kulturális alapok felhasználásáról általában megfelelően tájékozottak a vezetőségek, abba beleszólási igényük is van, a felhasználás módjával azonban nem mindig értenek egyet. A kulturális alapok megfelelő célokra való fordítását sok helyütt nehezítik a gazdasági vezetők szubjektív vonzalmai vagy olyan hagyományok, mint például a labdarúgó csapatok támogatása, amely minden pénzt felemészt. Helyenként a pártszervezetek vezetői is egyfajta anyagias szemlélet uszályába kerülnek azon az alapon, hogy a dolgozók csak azt értékelik, ami a borítékban van, támogatják a gazdasági vezetőknek azt az álláspontját, hogy a közvetett juttatásokat – ezen belül a kulturális kiadásokat – lehetőleg csökkentsék.

III
AZ IRÁNYÍTÓ PÁRTSZERVEK MUNKÁJA

Az irányító pártszervek a X. kongresszus óta erőteljesen törekednek arra, hogy javítsák az alapszervezeti munka színvonalát. A KB szerveinek a X. kongresszus óta végzett munkájában is jelentős helyet kapott e feladat végrehajtása. A Politikai Bizottság határozatot hozott a járási, a községi pártbizottságok tevékenységéről, fejlesztésük további feladatairól. A Titkárság meghallgatta több megyei, budapesti pártbizottság jelentését az e témával összefüggő kérdésekben. Az említett jelentések, az azok alapján hozott határozatok sok olyan elvi, módszerbeni kérdést tartalmaznak, amelyek meghatározók a tennivalók szempontjából.

A megyei, budapesti pártbizottságok, a járási, városi, üzemi pártszervek – a

X. kongresszus, a Központi Bizottság határozatai alapján – több konkrét intézkedést tettek az alapszervezetek fokozottabb segítésére, az alapszervi munka megjavítására, a párt vezető szerepe érvényesítésének fokozására.

A gazdasági és államigazgatás irányítási rendszeréhez igazodva a politikai munka követelményeinek megfelelően nagy számban jöttek létre községi, üzemi, termelőszövetkezeti, intézményi pártbizottságok és csúcsvezetőségek. Amíg korábban az alapszervezetek zöme közvetlenül járási, városi, kerületi pártbizottságokhoz tartozott, addig ma csak 30 százalékuk. A pártszervezetek 70 százalékát üzemi, községi stb. pártbizottságok, csúcsvezetőségek irányítják. Ezen szervek munkája még nem mindenütt alakult ki, de az illetékes pártszervek ehhez hathatós elvi, módszerbeli segítséget nyújtanak. A területi pártszervek mind nagyobb számban vizsgálják az alapszerveket közvetlenül irányító pártszervek munkájának tapasztalatait és azokat a gyakorlatban hasznosítják.

Rendszeressé vált – ha tartalmilag sokban még javítandók is – az alapszervezeti titkári értekezletek. A feladatok túlnyomó többségét szóban közlik. Ez nem biztosítja a pontos ismeretet, mert a közlés során erősen megkopik, sok esetben általános és nem ad elég módszerbeli segítséget. Sok helyütt a titkár a tájékoztatást, a tennivalókat nem közli a vezetőséggel, a tagsággal. Fejlődik az a gyakorlat, hogy évenként egyszer különböző időtartamú egész napos tanfolyamokat tartanak a titkárok, néhol a reszortfelelősök számára is. Az irányító pártszervek többsége a szükségesnél kevesebbet foglalkozik a vezetőségi tagokkal. Ezzel – akaratlanul is – akadályozzák az úgynevezett „titkárcentrikus" szemlélet és gyakorlat felszámolását.

A társadalmi fejlődés során bonyolultabbá vált a politikai munka és nem adtunk kellő helyszíni segítséget; a járási bizottságok munkájában a Politikai Bizottság határozata óta jelentős változás van.[1] Az apparátus, az aktivisták rendszeres helyszíni segítséget nyújtanak.

Napjainkban is zavaróan hat az elvi, politikai eszközökkel való vezetés és az operativitás szembeállítása. A gazdasági élet pártirányításának propagandája során erőteljesebben hangsúlyoztuk, hogy mit ne csináljanak, mibe ne avatkozzanak bele a pártszervezetek, és kevésbé azt, hogy mi a konkrét feladatuk. E téren fokozatos változás következett be. A pártszervezetek, gazdasági vezetők kölcsönösen felismerték, hogy az eszmei irányításon kívül operatív intézkedés is szükséges.

Az alapszervezetek irányításában gond, hogy a felsőbb szervek sok esetben nem a reális erőviszonyok figyelembevételével szabják meg az alapszervezetek feladatait. Sok feladatot, határozatot kapnak, amit nem képesek végrehajtani saját helyi feladataik mellett. Ez fegyelmezetlenséget, közömbösséget szül, csök-

[1] Lásd e kötet 41. sz. dokumentumát.

kenti az irányító szervek tekintélyét. Az irányító pártszervek határozatai közül azokkal foglalkoznak hatékonyan, amelyek területük problémáinak megoldásához elvi, politikai és módszertani segítséget adnak.

A tömegszervezetek és tömegmozgalmak irányításában tapasztalható, hogy egyes pártszervezetek úgy fogják fel a párt vezető szerepét, hogy az kizárólag az alapszervezet döntéseiben testesül meg. Nem veszik figyelembe, hogy az állami, társadalmi és tömegszervezetek felsőbb szerveitől kapott határozatokban is érvényesül a párt politikája. Másutt azt vallják, hogy a pártszervezet csak elvileg irányít, következésképpen semmi konkrét ügyért nem terheli felelősség. Többször előfordul, hogy az irányító szervek lebecsülik az alapszervezeteket, figyelmen kívül hagyják véleményezési jogkörüket káderkérdésekben, sőt gyakran meg is sértik azt. Ez nyilvánul meg abban is, hogy az irányító pártszervek vezetői, munkatársai nem egy esetben kiutazásaik alkalmával csak az állami, gazdasági vezetőket keresik fel.

A szükségesnél kevesebb az irányító pártszervektől az alapszervezetek felé áramló – a határozatok végrehajtását, a párt politikájának erősítését szolgáló – információ és agitációs érvanyag, és nem is elég áttekinthető. Sokszor nem vagy késve kapnak választ az őket foglalkoztató politikai kérdésekre. Az alapszervezeti titkári és reszortfelelősi értekezleteket nem használják fel kellőképpen az alapszervezeti vezetők látókörének bővítésére.

A párt vezető szervei, az irányító pártbizottságok területi munkája nem elég differenciált. Az alapszervezetek irányításában és segítésében sok még a sablonosság, gyakran figyelmen kívül hagyják az alapszervezetek objektív és szubjektív feltételeinek különbözőségét.

IV

A Központi Bizottság Titkársága által kiküldött munkabizottság előterjesztését a Politikai Bizottság elfogadja.

Az alapszervezeti munka továbbfejlesztésének elveit a X. kongresszus, illetve a Központi Bizottság szervei különböző dokumentumokban meghatározták, ezek módosítására, illetve elvi jelentőségű döntésekre nincs szükség, de az alábbiakban néhány fontosabb kérdésre felhívja a figyelmet.

1. A BUDAPESTI ÉS A MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁGOK FELADATAI

A budapesti és a megyei pártbizottságok, valamint az alapszervezeteket közvetlenül irányító pártbizottságok és csúcsvezetőségek feladata, hogy munkájuk során biztosítsák, segítsék és ellenőrizzék az alapszervezetek jogainak és kötelességeinek érvényesítését.

A határozatokat az alapszervezetek számára érthetően és konkrétan fogalmazzák meg. Minden esetben mondják ki, hogy az alapszervezettől melyik határozat igényel intézkedést és melyeket kell tájékoztató jellegűnek tekinteni. A határozatok megismertetéséhez, elfogadtatásához adjanak az alapszervezetek számára tájékoztatást az összefüggésekről és több politikai érvanyagot. Gondoskodjanak arról, hogy minden olyan fontosabb határozat, amelynek végrehajtása az alapszervezetre tartozik, írásos formában álljon az alapszervezet rendelkezésére.

Szükséges, hogy az alapszervezetekkel szemben támasztott követelmények az objektív helyzethez igazodjanak. A munkatervek összeállításánál tüntessék fel, hogy a hatáskörükbe tartozó kérdések eldöntése előtt mely esetekben kérik ki az alapszervezetek, illetve a párttagság véleményét. Nagy figyelmet fordítsanak az alapszervezeteknek a párt politikájával összefüggő jelzéseire, és azt döntéseiknél vegyék figyelembe.

Testületi üléseiken vagy az ellenőrzés más formái útján (személyes beszámoltatás, látogatás stb.) tervszerűen, rendszeresen számoltassák be a kerületi, járási, városi, nagyüzemi stb. pártbizottságokat az alapszervezeteket irányító tevékenységükről. Az alapszervezeteket közvetlenül irányító pártbizottságok és csúcsvezetőségek minősítésénél az alapvető értékmérő az általuk irányított alapszervezetek munkájának színvonala legyen.

Biztosítsák, hogy a káderképzés különböző formáin – Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetemen, a pártiskolákon stb. – az eddigieknél lényegesen nagyobb arányban vegyenek részt alapszervezeti titkárok, vezetőségi tagok és pártcsoportbizalmiak.

Tekintsék át a gazdasági vezetők – elsősorban üzemvezetők, művezetők – politikai képzettségének helyzetét, és nagyobb számban vonják be őket a pártoktatás különböző formáiba. Fordítsanak több figyelmet a gazdasági vezetők szemléletének formálására.

Segítő, ellenőrző munkájukkal biztosítsák, hogy az alapszervezetek munkája színvonalának általános emelkedésén belül hatékonyan fejlődjön az alapszervezetek gazdaság területén végzett munkája. A jövőben is megkülönböztetett figyelmet fordítsanak az üzemi pártbizottságok munkájára –, mint a termelő egységek alapszervezeteit irányító pártszervre.

A budapesti és megyei pártbizottságok vezetői, a választott pártszervek tagjai és függetlenített munkatársai az eddiginél gyakrabban látogassák és segítsék az alapszervezeteket, folytassanak kötetlen beszélgetéseket párttagokkal és pártaktivistákkal.

További fejlődés szükséges a tömegszervezetek hatékonyabb munkájában. A munka tervezése, végrehajtása során állandóan számoljanak tevékenységükkel. Biztosítsák, hogy a társadalmi szervezetek eredményesen gyakorolhassák jelző

funkciójukat, érdekvédelmi tevékenységüket, és vegyék ki részüket a feladatok megvalósításából.

Az alapszervezeti munka hatékonysága szempontjából vizsgálják meg a túl nagy létszámú (a 100 főn felüli) alapszervezetek helyzetét és amennyiben indokolt és lehetséges, hozzanak létre kisebb alapszervezeteket. Ugyanakkor lépjenek fel az alapszervezetek öncélú szétaprózását, a munka hatékonyságának csökkentését eredményezhető törekvésekkel szemben.

2. AZ ALAPSZERVEZETEKET KÖZVETLENÜL IRÁNYÍTÓ PÁRTBIZOTTSÁGOK ÉS CSÚCSVEZETŐSÉGEK FELADATAI

A politika egységes értelmezése és végrehajtása érdekében a járási, városi, kerületi és nagyüzemi pártbizottságok szervezzenek rövid tanfolyamokat, szemináriumokat fontos határozatok feldolgozására. Ha az alapszervezetekben a határozatok értelmezésével kapcsolatban félreértések, viták tapasztalhatók, akkor térjenek rá vissza, alakítsák a véleményeket, álláspontokat.

Az alapszervezetek által jelzett, politikailag problémát okozó kérdésekre rendszeresen adjanak választ, illetve jelezzék azokat a felsőbb pártszerveknek. Ezzel is segítsék az alapszervezetek politizáló tevékenységének fejlesztését.

Az irányító pártbizottságok – amikor politikai, szervezeti okok indokolják – tartsanak alapszervezeti titkári értekezletet. Ezen, a feladatok megbeszélésén kívül legyen lehetőség a megértés ellenőrzésére, az előzőleg kiadott instrukciók végrehajtásának számonkérésére, a jó tapasztalatok terjesztésére. Indokolt esetben jelleg szerinti titkári értekezleteket tartsanak.

Az alapszervezeti vezetőségek reszortfelelőseit rendszeresen, de legalább évenként kétszer hívják össze a feladatok megbeszélése, egységes értelmezésének kialakítása végett.

A feladat jellegétől függően alkalmazzák az alapszervezeti titkárok, az állami, gazdasági vezetők, a titkárok, a KISZ-titkárok és az szb-titkárok együttes tájékoztatását.

Az alapszervek feladatokkal való ellátásában legyenek körültekintőbbek. Vegyék figyelembe a vezetőség helyzetét, a tagság elfoglaltságát, csökkentsék az általuk előírt kötelező napirendek számát.

Biztosítsák, segítsék elő, hogy még hatékonyabb legyen a feladatelhatárolás az alapszervezetek és az állami, szövetkezeti, társadalmi szervek között. Tegyék általánossá, hogy a féléves munkatervek elkészítésekor, illetve a szükséges esetekben az alapszervezetek vezetőségei az egyeztetést rendszeresen elvégezzék.

Minden alapszervezettől követeljék meg a rendszeres fellépést a pártéletet indokolatlanul elhanyagoló, a pártmegbízatásokat nem teljesítőkkel szemben.

Az irányító pártszerv a hatáskörébe tartozó vezetőkről történő minden lényegesebb döntése előtt kérje ki az illetékes alapszerv vezetőségének a véleményét. A gazdasági vezetőktől követeljék meg, hogy minden olyan káder esetében, aki alapszervezeti véleményezési jogkörben van, döntés előtt kérjék ki az alapszervezet vezetőségének a véleményét.

Fokozzák helyszíni segítő és ellenőrző munkájukat; a pártbizottságok, csúcsvezetőségek tagjai, a függetlenített munkatársak rendszeresen vegyenek részt az alapszervezeti vezetőségi üléseken, taggyűléseken. Látogatásaikkor elsősorban az alapszervezeteket, azok vezetőit keressék fel.

Fel kell lépni a pártmunkában mutatkozó hivatalnoki stílus ellen, fokozni kell annak társadalmi, mozgalmi jellegét. Arra kell törekedni, hogy a pártrendezvényeket munkaidőn kívül tartsák meg, és a pártmegbízatásokat lehetőleg munkaidőn kívül végezzék a párttagok.

3. AZ ALAPSZERVEZETEK FELADATAI A MUNKA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉBEN

Az alapszervezeti vezetőségek munkájában jobban érvényesítsék az irányító pártbizottságok határozatainak helyi viszonyokra való alkalmazását. A párttagokkal a szükséges részletességgel ismertessék meg a párthatározatokat, állásfoglalásokat, azok elvi-politikai összefüggéseit. Végrehajtásukra konkrét cselekvési programot, különböző területekre és személyekre bontott javaslatot terjesszenek a taggyűlés elé. A felsőbb szintű határozatok adaptálása mellett figyelmesebben válasszák ki azokat a területükön jelentkező gondokat, problémákat, amelyek a párttagság vitáját, állásfoglalását és döntését igénylik. E kérdéseket a vezetőség vitassa meg és megoldásukra tegyen javaslatot a taggyűlésnek.

Vezetőségi üléseket szükség szerint, de legalább havonta tartsanak. Ha indokolt, és a helyzet szükségessé teszi, hívjanak össze rendkívüli vezetőségi ülést, esetleg taggyűlést. A titkár csak indokolt esetben vállalja magára a vezetőség vagy a tagság nevében történő döntést, s erről a legrövidebb időn belül tájékoztassa a vezetőséget.

Nagyobb igényességgel kell előkészíteni a taggyűléseket. A kis létszámú alapszervezeteknél a vezetőségi tagok, a nagyobbaknál a pártcsoportbizalmiak minden taggyűlés előtt ismertessék a párttagokkal a napirendet, kérjék ki véleményüket, javaslataikat. Ezért minden vezetőségi ülés után – ha szükséges, gyakrabban is – hívják össze a pártcsoportbizalmiakat, tájékoztassák őket, hallgassák meg véleményüket. A pártvezetőség minden taggyűlésen adjon érdemi tájékoztatást a két taggyűlés között végzett munkájáról. Számoljon be a lejárt határidejű határozatok végrehajtásáról. Esetenként a taggyűlés előtt kérje számon egy-egy párttagtól, pártcsoporttól a kapott megbízatás teljesítését. Az állami, gazdasági vezetők és a tömegszervezetek, -mozgalmak pártirányítá-

sának jó tapasztalatait – a feladatok elhatárolása, a munka koordinálása, a rendszeres heti operatív megbeszélések stb. – általánosítani kell. Az eddigieknél jobban támaszkodjanak munkájukra, tapasztalataikra. A KISZ-titkárt rendszeresen, a szakszervezeti bizottsági titkárt a témától függően hívják meg a vezetőségi ülésekre. A szakszervezeti bizottság titkára adjon rendszeresen tájékoztatást felső szervei határozatairól, és kérje az elhatározott intézkedések végrehajtásának támogatását. Az illetékes pártszervek gondoskodjanak arról, hogy a tömegszervezetek fontosabb határozatait (SZOT-határozatok, ifjúságpolitikai értesítő) az irányító pártszervek megkapják. Gondoskodjanak arról, hogy a KISZ-szervezetek szerezzenek tudomást a párt felső szerveinek a határozatairól.

Segítsék és ellenőrizzék az állami, a gazdasági vezetők munkáját. Nyújtsanak támogatást az egyszemélyi felelősség fokozásához, a fegyelmezettebb munkára irányuló intézkedések végrehajtásához, a gazdaságos termelés érdekében hozott műszaki, szervezési stb. határozatok megvalósításához. A vezetők politikai alkalmasságán az aktív politikai tevékenységet, a párt politikája melletti kiállást, annak képviseletét és védelmét értsék. Legyen követelmény velük szemben a dolgozók között végzett politikai munka, a szocialista emberi magatartás. Kísérjék figyelemmel, hogy az állami, gazdasági vezetés a párt káderpolitikájának megfelelően végezze az állami személyzeti munkát. Értékeljék a véleményezési jogkörükbe tartozó vezetők munkáját.

Rendszeresen értékeljék a gazdasági munka eredményeit, a folyamatos munka feltételeit, a munka szervezettségét, a munkafegyelmet. Az önálló gazdasági egységekben dolgozó pártszervezetek vizsgálják az adott terület termelésével, gazdaságosságával, műszaki fejlesztésével, munkafegyelmével, az anyagi és erkölcsi ösztönzéssel összefüggő tennivalókat, és ezeket igényként és követelményként támasszák a gazdasági vezetéssel szemben. Az éves és középtávú tervet, javaslatokat jóváhagyás előtt az alapszervezetek vezetőségi ülésén, taggyűlésén vitassák meg. Ezek előterjesztése a gazdasági vezetés feladata.

A gyáregységi és telephelyi pártszervezetek alapvető feladata a gyáregység előtt álló konkrét termelési feladatok megvalósításának politikai eszközökkel történő elősegítése, a párttagság és a gyáregység dolgozóinak e feladatok végrehajtására való mozgósítása; a szakszervezeti és KISZ-szervezetek útján a szocialista munkaverseny-mozgalom kibontakoztatása. Azokat a problémákat, gondokat, amelyeket saját hatáskörben megoldani nem tudnak, a koordinálást végző pártszervezeteken keresztül jelezzék az illetékes gazdasági vagy pártvezetés felé.

A koordinálási joggal felruházott pártszervek és szervezetek munkájuk során kötelesek a KB Titkársága 1972. október 9-i, a koordinálási jogkörrel fel-

ruházott pártszervek és szervezetek munkájáról szóló határozata szerint eljárni.[2]

Minden alapszervezetben biztosítani kell a párt kulturális politikája elveinek jobb megismerését, a kulturális nevelő munka színvonalának emelését.

A kulturális területen dolgozó alapszervezetek erősítsék a kulturális műhelyek, intézmények politikai, ideológiai felelősségtudatát, aktívabban és határozottabban lépjenek fel a polgári, kispolgári ideológiai jelenségekkel és a saját területükön elkövetett, kultúrpolitikailag hibás döntésekkel szemben.

A pártcsoporton belüli munka tartalmát a párttagok egyéni munkájának szervezése, a pártmegbízatások elosztása, végrehajtásának megszervezése és ellenőrzése képezze. Ezért a pártcsoportokat szükség szerint, de legalább két taggyűlés között egyszer össze kell hívni. Ezen ismertessék a következő taggyűlés napirendjét, alakítsák ki azzal kapcsolatos véleményüket, másrészt konkrétan határozzák meg az előző taggyűlés határozataiból adódó feladataikat. A pártcsoport-értekezleteket fel kell használni arra, hogy a párttagok kötetlen formában kicserélhessék gondolataikat, informálják a bizalmiakat a dolgozók hangulatáról, tájékozódjanak munkahelyük problémáiról, felvessék kérdéseiket, igényeiket.

A pártcsoportok legyenek hatékony segítői a kommunista közösség eszmei-politikai és erkölcsi egysége erősítésének. Foglalkozzanak a párttagok egyéni gondjaival. Határozottan lépjenek fel a szocialista közgondolkodást sértő nézetekkel és jelenségekkel szemben.

Alakítsák ki a kollektív véleményt a párttagok egyéni munkájáról, magatartásáról, tegyenek javaslatot a vezetőségnek a dicséretre, bírálatra, fegyelmi eljárás megindítására stb. Kísérjék figyelemmel közvetlen környezetükben a pártonkívüli dolgozók munkáját, magatartását, úgy foglalkozzanak velük, hogy a legjobbak – elsősorban a fizikai dolgozók – kérjék felvételüket a pártba.

A pártvezetőségek munkájának egyik fontos mércéje a pártcsoportok és ezen belül a kommunisták munkájának színvonala legyen.

[2] Lásd e kötet 54. sz. dokumentumát.

1973

59
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TESTNEVELÉS ÉS SPORT PÁRT- ÉS ÁLLAMI IRÁNYÍTÁSÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

(1973 JANUÁR 30)

I
A TESTNEVELÉS ÉS SPORT EGYSÉGES ÁLLAMI IRÁNYITÁSA

A testnevelés és sport szerepe a társadalom életében szükségesse teszi, hogy a párt sportpolitikajának végrehajtása érdekében a szocialista állam hatékonyabb szervező és egységes irányító tevékenységet végezzen. Az állami iranyítást oly módon kell kialakítani, hogy a sport alapjainak érintetlen hagyasa mellett fokozódjék az iskolai testnevelés és sport szerepe az ifjuság nevelesében.

1. Ezért – az MTS átszervezésével – állami irányító szervet, a Minisztertanács felügyelete és közvetlen irányítása alatt országos hataskorű szervként működo Országos Testnevelési és Sporthivatalt kell létrehozni. Az OTSH élén elnok (államtitkári rangban) áll, akı állami, társadalmi, szovetkezeti szervek képviselőiből tanácsadó, koordináló, a végrehajtást elősegítő bizottságot hoz létre.

2. Ennek megfeleloen az Elnoki Tanács és a kormány 1973 március vegéig jogszabályban határozza meg az OTSH-nak, mint a testnevelés és sport kozponti állami irányító szervének feladatait, felügyeleti, szakigazgatási és hatósági jogkorét.[1]

A jogszabályalkotásnál tekintsék irányadónak, hogy a testnevelés és a sport kozponti állami irányító szerve:

– a párt testnevelési és sportpolitikája alapján kidolgozza a fejlesztési koncepciókat, az állami feladatokat a testnevelés és sport kulonbozo területére (tomeg-, iskolai és versenysport); ellenórzi, koordinálja, biztosítja egységes

[1] Lasd az 1973 evi 9 sz torvenyereju rendeletet a testnevelés es sport iranyitasarol (1973 aprilis 1), valamint a 10/1973 (IV 1) MT szamu rendeletet a fenti torveny vegrehajtasarol (Torvenyek es Rendeletek Hivatalos Gyujtemenye 1973 216–218, illetve 343 old) tovabba a 2010/1973 (IV 1) Mt h szamu hatarozatot a testneveles es sport iranyitasaval kapcsolatos kerdésekrol (Hatarozatok Tara Gyujtemény 348 old)

érvényesülését, az elvi, szakmai, módszertani tevékenység egységét, a tervszerű fejlődést;

– irányítja a tömegtestnevelést és sportot, valamint a versenysportot és az utánpótlás nevelését, a nemzetközi sportkapcsolatokat;

– a sport állami területen történő irányítása céljából normatívákat és jogszabályokat alkot;

– a testnevelés és sport ágazati irányítását a különböző állami, társadalmi és szövetkezeti szervekkel együttműködve közvetlenül, valamint a fővárosi, megyei tanácsok végrehajtó bizottsága útján végezze;

– irányítja a sportegyesületeket;

– hatáskörébe tartozik az állami költségvetési és beruházási támogatás elosztása és rendeltetésszerű felhasználásának ellenőrzése;

– felelős a testnevelés és sportszakemberek képzéséért, továbbképzéséért, a sport tudományos kutatásának fejlesztéséért, eredményeinek a gyakorlatban történő hasznosítása elősegítéséért;

– hatáskörébe tartozik a sportszakemberek külföldi munkavállalásának engedélyezése;

– a sportegészségügy, valamint a más szervekhez tartozó sportlétesítmények létrehozásában és használatában egyetértési jogkört gyakorol;

– központi oktatási, tudományos kutatási és szolgáltató intézményeket működtet, meghatározza feladataikat, ellenőrzi tevékenységüket;

– sportági szakszövetségeket hoz létre, szabályozza feladatukat, hatáskörüket és működésüket, megbízza, illetve kinevezi tisztségviselőiket.

3. Növelni kell az országos sportági szakszövetségeknek – mint az OTSH sportági szakmai szerveinek – a részvételét a feladatok kialakításában és végrehajtásában, kapjanak nagyobb hatáskört a feladatok ellátásához. Biztosítani kell, hogy a szövetségi munkában tovább szélesedjék a társadalmi tevékenység, s ezzel együtt érvényesüljön jobban a felelősség az állami célkitűzések és rendelkezések betartásáért.

Az OTSH vezetése a központi állami irányító szervezet kialakítása során a fentieknek megfelelően határozza meg a sportági szakszövetségek vezetésének és működésének rendszerét, s biztosítsa az ehhez szükséges feltételeket.

A szakszövetségek fő feladatai a következők legyenek:

a szakemberek aktivizálása, a társadalmi tevékenység növelése, a sportág népszerűsítése, a sportág versenyszabályainak kiadása; bajnokságok, versenyek kiírása, rendezése, hazai és nemzetközi versenynaptárak kidolgozása, a válogatott keretek és felkészülési programok elkészítése, s azok megvalósításának szervezésében való részvétel; szakmai irányelvek és útmutatók elkészítése, a sportolók nyilvántartásában, igazolásában és a minősítésekben való közreműködés; a sportszakemberek képzésének és továbbképzésének elősegítése,

játékvezetői és versenybírói minősítési követelmények előírása; gazdálkodás anyagi eszközökkel; a sportág képviselete; a sportág eredményes hazai és nemzetközi szereplésének elősegítése.

4. Az Országos Testnevelési és Sporthivatal elnöke a testnevelés és a sport központi irányítását a fővárosi, a megyei tanácsok végrehajtó bizottsága útján végezze.

A feladatok ellátására – az MTS területi szerveinek az átszervezésével – a fővárosi, megyei tanácsok, valamint a megyei városok végrehajtó bizottságának szakigazgatási szerveként irányítási, felügyeleti és hatósági jogkörű Testnevelési és Sporthivatalt kell létrehozni. A városi, a fővárosi kerületi tanácsok végrehajtó bizottságának szerveként, továbbá a járási hivatalokban sportfelügyelőségeket kell létrehozni. A községekben az egységes szakigazgatási szerv feladata terjedjen ki a testneveléssel és sporttal kapcsolatos teendők ellátására is.

5. A testnevelés és sport irányításának állami feladattá tétele szükségessé teszi a sportegyesületek jogi helyzetének a rendezését oly módon, hogy az egyesületek állami felügyeletét szabályozó törvényerejű rendelet hatályát ki kell terjeszteni a sportegyesületekre is, figyelembe véve azok sajátosságait.

6. Az iskolai testnevelés és sport (tanórai és tanórán kívüli) irányítását, fejlesztését, feltételeinek biztosítását – a testnevelési és sportpolitikai célkitűzéseknek megfelelően, az OTSH-val és a KISZ-szel egyetértésben – az oktató-nevelőmunka szerves részeként (valamennyi iskolatípusban) a művelődési szervek végezzék.

A művelődésügyi miniszter 1973 június végéig terjessze a kormány elé az iskolai testnevelés és sport irányításával kapcsolatos kérdéseket.[2]

7. Az állami irányításra való áttéréssel párhuzamosan növelni kell a társadalmi szervek, különösen a szakszervezetek, a KISZ és a szövetkezetek, valamint a HM, BM szerepét és felelősségét a testnevelésben és sportban. Segítsék a sportpolitikai célkitűzések megvalósítását, a társadalmi öntevékenység növelését, elsősorban a tömegtestnevelés terén, vegyenek részt a feladatok végrehajtásának és a helyi anyagi eszközök felhasználásának ellenőrzésében. Az OTSH és a tanácsok fokozottabban igényeljék e szervek véleményét és közreműködését a célkitűzések kialakításában és megvalósításában.

A társadalmi szervezetek országos vezető szervei 1973. június végéig tűzzék napirendre és határozzák meg feladataikat a testnevelés és sport terén az irányítás új rendszerében, az érvényben levő párthatározatok alapján.

[2] Lásd az oktatási miniszter 109/1974. OM sz. utasítása az iskolai testnevelés és diáksport szervezéséről és irányításáról. (Művelődésügyi Közlöny, 1974. 16. sz. 604–605. old.), valamint az oktatási miniszter 110/1974. OM sz. utasítása a középfokú oktatási intézmények sportköréről. (Művelődésügyi Közlöny, 1974. 16. sz. 605–606. old.)

8. Tovább kell növelni a testnevelés és sport helyi társadalmi bázisát. Ennek elősegítésére:

– a helyi tanácsoknak a terület fejlesztésében és a lakosság szükségleteinek kielégítésében meglevő feladatát ki kell terjeszteni a testnevelés és sport területére is;

– a költségvetési szervek, az állami vállalatok és a szövetkezetek a helyi lehetőségek célszerűbb felhasználásával biztosítsák a dolgozók testnevelése és sportolása feltételeinek rendszeres fejlesztését.

9. A testnevelés és sportirányítás átszervezése során:

– gondoskodni kell a vezetés és a munka folyamatosságáról, az eddigi irányító szervezet kedvező vonásainak – különösen a sportszervezetek egységes irányítása rendszerének az érvényesüléséről;

– hatékonyabbá kell tenni a központi irányítást és erősíteni minden szinten az állami szervek szerepét;

– növelni kell a társadalmi öntevékenységet, a társadalmi és a szövetkezeti szervek aktivitását segítő, szervező, ellenőrző tevékenységét, tovább kell javítani a különböző állami és társadalmi szervek együttműködését;

– biztosítani kell az anyagi eszközök rendszeres fejlesztését, összehangolt és célszerű felhasználását, a létesítményhelyzet elmaradottságának fokozatos csökkentését;

– az állami irányítást végző szerv közvetlen apparátusának létszámát úgy kell kialakítani, hogy az a jelenlegi apparátus létszámához képest mintegy 20–25 százalékkal csökkenjen. A felszabaduló státusokkal elsősorban a sportszövetségeket kell megerősíteni.

Az átszervezés során felmerülő személyi kérdéseket körültekintően kell megoldani, biztosítva a káderek megfelelő átcsoportosítását, illetve elhelyezését.

II
A TESTNEVELÉS ÉS SPORT PÁRTIRÁNYÍTÁSA

1. A testnevelés és sport pártirányítása elvi-politikai irányításban jusson kifejezésre.

A pártirányítás a területi elv alapján a sportszervezetekben dolgozó kommunisták és pártszervek útján valósuljon meg, elősegítve a vezetés önállóságát és felelősségét; a párt káderpolitikájának érvényesítésével, a pártellenőrzés biztosításával segítse a sportszervek eredményes működését.

2. A testnevelés és sport pártirányításának hatékonysága érdekében létre kell hozni a KB Titkárság irányítása alatt működő Testnevelési és Sportbizottságot, amely:

– a KB apparátusában koordinálja a párt-, állami és társadalmi szervek testneveléssel és sporttal kapcsolatos központi tennivalóit;

– megvitatja és véleményezi a testnevelés és sport fejlesztésével kapcsolatos elgondolásokat.[3]

A testnevelés és sport pártirányításával, segítésével és ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat a KB megbízásából a KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztály végezze – a szükséges kérdésekben együttműködve a KB illetékes osztályaival. Az osztály létszámát 1 főelőadói státussal növelni kell.

Az MSZMP megyei (budapesti) bizottságainál a közigazgatási és adminisztratív osztály felelős a testnevelés és sport pártirányításáért.

A városokban, a járásokban, a községekben, a kerületekben a párt-végrehajtóbizottságok határozzák meg a testnevelés és sport pártirányításáért felelős személyeket.

Az üzemi, vállalati, intézményi, tanintézeti, szövetkezeti bázison működő sportegyesületek pártirányítása, segítése, ellenőrzése a helyi pártszervek, a minisztériumi bázison működőké az illetékes minisztériumok pártbizottságainak feladata.

3. Azokban a sportintézményekben, ahol az állandó dolgozók között a párttagok száma eléri a szervezeti szabályzatban megjelölt minimumot – pártszervezeteket kell létrehozni, pártcsoportok pedig ott működjenek, ahol a munka ezt megkívánja.

A pártirányítás erősítése fokozottabban igényli, hogy a testnevelés és sportmozgalom különböző szerveiben társadalmi tevékenységet végző kommunistákat a hatáskörileg illetékes pártszervek rendszeresen tájékoztassák, munkájukat segítsék és ellenőrizzék.

[3] A Testnevelési és Sportbizottság a határozatot követően megalakult. Vezetője Biszku Béla lett. A II. fejezet itt elhagyott része a bizottság személyi összetételére vonatkozik.

60

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA NÉPESEDÉSI HELYZETÜNKRŐL, NÉPESEDÉSPOLITIKAI FELADATAINKRÓL

(1973. FEBRUÁR 13.)

A Politikai Bizottság hazánk népesedéspolitikai helyzetének alakulását nagy fontosságú nemzeti és társadalompolitikai ügynek tekinti. A helyzet elemzése alapján rövidebb és hosszabb távú intézkedési terv kidolgozását határozta el.

I

NÉPESEDÉSI HELYZETÜNK ALAKULÁSA 1966–1967 UTÁN

A Politikai Bizottság 1966. októberi, majd 1967. áprilisi határozatának megfelelően[1] gazdasági, szociális és egyéb intézkedésekre került sor népesedési helyzetünk javítása érdekében. Legfontosabbak voltak: a dolgozó anyák gyermekgondozási szabadságának, illetve gyermekgondozási segélyének bevezetése; a terhességi, gyermekágyi szabadság időtartamának meghosszabbítása; a családi pótlékban részesülők körének kibővítése, a pótlék összegének emelése; a gyermekintézmények gyorsabb ütemű fejlesztése; változtatások a lakáskiutalási rendszerben a nagycsaládosok érdekében; munkahelyi kedvezmények a terhes, kisgyermekes anyáknak; nőhatározat és más intézkedések. Kezdeti lépéseket tettek a családtervezés korszerűbb módszereinek elterjesztésére: a művi vetélések magas számának csökkentése érdekében korszerű fogamzásgátló szereket hoztak forgalomba. Erőfeszítések történtek a nagycsaládosok megbecsülésének fokozására.[2]

[1] A PB 1966. októberi, majd 1967. áprilisi határozatára való utalás a lakosság életkörülményeit javító intézkedésekre vonatkozik. Az utóbbit lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 63. old.

[2] Lásd a 3/1967. (I. 29.) Korm. számú rendeletet a gyermekgondozási segélyről (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 458–459. old.); az 5/1969. (I. 28.) Korm. számú rendeletet a 3/1967. (I. 29.) Korm. számú rendelet módosításáról (szövege beiktatva az előzőbe); az 1/1967. (II. 26.) SZOT számú szabályzatot a 3/1967. rendelet végrehajtásáról (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 4. köt. 715–716. old.); a 2/1969. (IV. 1.) SZOT számú szabályzatot a gyermekgondozási segélyről szóló 3/1967. (I. 29.) Korm. számú rendeletet, valamint a rendeletet módosító 5/1969. (I. 28.) Korm. számú rendelet végrehajtásáról (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 4. köt. 732. old.)

Részben a felsorolt intézkedések hatására, részben annak következtében, hogy a hatvanas évek közepén nagyobb volt a szülőképes nők aránya az össznépességen belül, 1966–1967-től megnőtt az élveszületések abszolút száma; az 1963-as 13,1 ezrelékes élveszületési arány 1969-ig 15 ezrelékre emelkedett. Lassan csökkent a nemzetközi összehasonlításban is igen magas művi vetélések száma.

Az élveszületési arányszám 1966–1967-től mutatkozó emelkedésével Magyarország az európai országok sorában elkerült az akkori utolsó helyről, de még mindig az igen alacsony élveszületési arányú országok között van.

A születési arányszám növelésére tett intézkedések hatása nem bizonyult tartósnak. A viszonylag magasabb, 15 ezrelék körüli születési arányszám két év után ismét csökkent. 1970-ben 14,7, 1971-ben pedig 14,5 élveszületés jutott 1000 lakosra. 1972-ben kismértékben nőtt: 1000 lakosra 14,7 élveszületés jutott.[3]

Az utóbbi évtizedben jelentősen csökkent a termékenységben mutatkozó különbség a társadalmi rétegek, illetve az ország egyes területei között, de sajnos a kiegyenlítődés az alacsonyabb szint felé közeledés formájában valósult meg. Még jelenleg is számottevő azonban a rétegenkénti eltérés, így például az 1970. évi adatok szerint a parasztságé 3 százalékkal haladta meg a munkásságét, és 31 százalékkal volt magasabb a szellemi foglalkozásúakénál. Ugyanakkor 1970-ben Szabolcs-Szatmár és Hajdú-Bihar megyékben az élveszületések aránya egyharmaddal volt magasabb, mint Csongrád, Heves, illetve Somogy megyékben. 1000 szülőképes korú Szabolcs megyei nőre közel 75 százalékkal több élveszületés jutott, mint ugyanannyi budapesti, illetve szegedi nőre.

A természetes szaporodás 1958 utáni tendenciája az 1966-tól tapasztalt viszonylagos emelkedés ellenére társadalmunk egyre fokozódó elöregedését idézi elő. 1960 és 1973 között 440 ezerrel csökkent a 15 éven aluliak, és 460 ezer-

A terhességi-gyermekágyi szabadságot szabályozza: 34/1967. (X. 8.) Korm. számú rendelet a Munka Törvénykönyvéről szóló 1967. évi II. törvény végrehajtásáról (egységes szöveg) 57. §. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 484. old.)

A családi pótlék kiterjesztése: 16/1966. (VI. 1.) Korm. számú rendelet a családi pótlékról; 2/1966. (VI. 1.) SZOT számú szabályzat a 16/1966-os rendelet végrehajtásáról, valamint módosításaik egységes szövege. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 4. köt. 684–715. old.)

[3] Az élveszületések száma és aránya 1972 óta

Év	Az élveszületések száma	1000 lakosra jutó élveszületés
1972	153 265	14,7
1973	156 224	15,0
1974	186 288	17,8
1975	194 240	18,4
1976	185 395	17,5

Forrás: a KSH adatközlése.

rel nőtt a 60 éven felüliek száma.[4] Távlatilag pedig az ország abszolút lélekszámának fogyását eredményezi. Magyarország népessége a számítások szerint a jelenlegi demográfiai feltételekkel kedvezőtlenül alakulna a jövőben.

A társadalom mennyiségi reprodukciója mellett sajátos hazai probléma a reprodukció minőségének kérdése is. Magyarországon az elmúlt évtizedben a koraszülöttek rendkívül magas aránya, sőt annak emelkedése figyelhető meg. Ez nem magyarázható csupán az általános népesedési tendenciákkal vagy urbanizációs ártalommal. Sem a szocialista, sem a fejlett tőkés országokban nem található a koraszülések ilyen gyakori előfordulása. 1967-ben 100 élveszülött közül koraszülött volt Angliában 6,5, Ausztriában 5,9, Dániában 5,5, Svédországban 4,4, a Német Demokratikus Köztársaságban 5,8, a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban 6,0, Magyarországon pedig 10,8. Emellett a koraszülöttek arányszáma a gazdaságilag fejlettebb országokban általában nem emelkedik, ugyanakkor hazánkban 8 év alatt 7 százalékos emelkedés mutatkozott, 1971-ben elérte a 11 százalékot.[5] A koraszülés magas arányának pontos okai nem ismeretesek, de a vizsgálatok azt bizonyítják, hogy az érett mazgat világrahozatalának esélyei számottevően romlanak, ha a terhes anyának korábban művi vagy spontán vetélése volt. A művi vetélések egészségi ártalmai: koraszülés, szövődmények ismertek, de a lakosságban nem tudatosodtak.

A koraszülöttség ilyen magas aránya és a veleszületett rendellenességek gyakorisága a fő oka a viszonylag magas – 1972-ben 33 ezrelékes – csecsemőha-

[4] A 15 éven aluliak és az 50 éven felüliek számának és arányának alakulása 1973 óta

Év	0–14 évesek		51 évesek és idősebbek	
	száma 1000 fő	aránya százalék	száma 1000 fő	aránya százalék
1973. I. 1.	2082	20,0	2837	27,2
1974. I. 1.	2082	19,9	2879	27,6
1975. I. 1.	2119	20,2	2918	27,8
1976. I. 1.	2166	20,5	2943	27,8
1977. I. 1.	2212	20,8	2978	28,0

Forrás: a KSH adatközlése.

[5] A koraszülöttek száma és aránya 1973 óta

Év	Koraszülöttek	
	száma	aránya százalék
1972	17 912	11,6
1973	19 040	12,1
1974	22 815	12,1
1975	22 651	11,6

Forrás: a KSH adatközlése.

landosagnak, valamint szerepe van abban is, hogy az eletben maradtak kozott egyre tobb a szellemileg serult gyermek, s ez sokszor tragikus csaladi es tarsadalmi kovetkezmenyekkel is jar 10 ev alatt kozel megketszerezodott – 27 000-re emelkedett – a gyogypedagogiai intezmenyekben es osztalyokban elhelyezett 6–13 eves, szellemileg serult gyermekek szama

Nepesedési helyzetunk karos tarsadalmi, gazdasagi es politikai hatasai mar a viszonylag kozeli jovoben is megmutatkoznak, sot a jelenlegi nepesedesi tendenciat feltetelezve, egyre hatvanyozottabban. A munkaerohelyzet, a szocialis, oktatasi intezmenyek varhato gondjait szaporitva, a tarsadalom eloregedese miatt a jovedelmeknek egyre nagyobb hanyadat kell nyugdijra forditani.

II
NEPESEDÉSI HELYZETÜNK OKAI

Magyarorszagon a szuletesszam folyamatos csokkenese mar a XIX. szazad vegen megkezdodott. A felszabadulas utani szuletesi aranyszam a masodik vilaghaboru elotti szinten, 18–20 ezrelek korul alakult Az abortusztilalom es egyes csaladpolitikai intezkedesek eros, de atmeneti hatasakent 1953–1955-ben a szuletesek szama jelentosen, 23 ezrelekre emelkedett 1956 utan rendkivul meggyorsult a szuletescsokkenes folyamata, es a szuletesi aranyszam 1962-ben elerte nemzetkozileg is egyedulalloan alacsony, 13 ezrelekes melypontjat Amig az 1950-es evek vegeig tarto szuletescsokkenest a halandosag csokkenese szamszeruleg nagyjabol ellensulyozta, addig a hatvanas evekben, a nepesseg eloregedese miatt, a halandosagi aranyszam mar stagnalt, illetve lassan emelkedett, es igy a termeszetes szaporodas visszaesett

Az iparilag fejlettebb orszagokban sok helyi tenyezotol – erkolcsi szokasoktol, jogszabalyoktol, az idealis gyermekszamra vonatkozo normaktol – motivaltan, ez a folyamat mar a masodik vilaghaboru elotti evtizedekben kibontakozott, es azota is tart Az otvenes evekben tapasztalt maximalis értekhez viszonyitva Japanban 33, az USÁ-ban 30, Csehszlovakiaban 29, az NSZK-ban, NDK-ban, Daniaban es Ausztriaban 10–20 szazalekkal csokkent a szuletesi aranyszam. A fejletlenebb gazdasagot orokolt kelet-europai szocialista orszagokban a szocialista iparositas es az annak kapcsan vegbement igen gyors tarsadalmi atrendezodes – az urbanizacio, az eletkorulmenyek javulasa, a foglalkozasi struktura atalakulasa es mas korulmenyek valtottak ki lenyegileg hasonlo tendenciakat Így pl 1966-ban Romaniaban 14,3, Bulgariaban 14,9 ezrelekes elveszuletesi arany volt, ami joval alacsonyabb a korabbi evtizedek aranyszamanal A masodik vilaghaboru utan a kulonosen magas lengyel szuletesi aranyszam a 60-as évek vegere 45 szazalekkal esett vissza.

Magyarországon az 1956 után eltelt nyolc év alatt 10 ezrelék ponttal süllyedt a születési arányszám. Bár ezt a gazdasági fejlődés, illetve az annak nyomán előállt rohamos társadalmi változások önmagukban nem magyarázzák, mégis közrejátszottak a születéscsökkenés gyors ütemében és mértékében. Megfigyelhető, hogy a születések alakulását lényeges mértékben befolyásolják a nagy társadalmi változások, kritikus helyzetek és a pozitív irányú fejlődés egyaránt.

A születéscsökkenést előidéző okok között fontos szerepe volt az ellenforradalom okozta megrázkódtatásoknak, az ellenforradalom utáni disszidálásoknak, amelyek során kb. 170 000, jórészt termékeny korú, vagy a hatvanas években termékeny korba lépő személy hagyta el az országot.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése, a fiatalságnak faluról történő nagyarányú elvándorlása szintén szerepet játszik a születésszám csökkenésében.

Születéscsökkentő hatása lehetett annak a körülménynek is, hogy az életszínvonal 1956 utáni társadalmi méretű emelkedését, az egyén anyagi érdekeltségének, illetve anyagi gyarapodásának nagyobb lehetőségeit nem követte megfelelően a jövedelemelosztásnak olyan rendszere, amely fokozottabban venné figyelembe a családokban nevelt gyermekek számát. A sokgyermekes családok akkor is jóval alacsonyabb életszínvonalat érnek el, ha kereső tagjaik az átlagosnál hasznosabb, jobb minőségű munkát végeznek. Magukban a családokban is nőtt az igény a magasabb színvonalú gyermekellátás iránt.

Közvetlen összefüggés van a nők fokozottabb foglalkoztatottsága és a születési arányszám csökkenése között. A nők viszonylag magas foglalkoztatottsági arányával – 1970-ben a 15–19 éves nők 64,3 százaléka volt foglalkoztatva – gyermekintézmény-hálózatunk fejlődése nem tartott lépést. 1960-ban a 3 éven aluli gyermekes dolgozó anyáknak 21 százaléka tudta elhelyezni gyermekét bölcsődébe. A bölcsődei férőhelyek számának növelése ellenére ez az arány 1970-re 13 százalékra csökkent, a dolgozó anyák további 13 százaléka pedig a gyermekgondozási segélyt vette igénybe. Erősödik a tendencia, hogy a gyermekgondozási segélyt igénybe vevő nők a szülés után egy évvel bölcsődébe szeretnék adni gyermeküket, hogy visszamehessenek munkahelyükre.[6]

[6] A bölcsődei és óvodai hálózat adatai 1972 óta

	1972	1973	1974	1975	1976
A bölcsődei helyek száma ezerben	43,0	44,9	47,1	50,0	52,0
Bölcsődékbe elhelyezett gyermekek száma, ezer fő	48,1	50,6	50.2	55,4	59,0
Ezer bölcsődés korú gyermek közül bölcsődés	109	115	105	107	108
Óvodai helyek száma ezerben	234	255	276	296	311
Óvodás gyermekek száma, ezer fő	270	296	316	329	349
Az óvodáskorúak százalékában	62,0	66,1	71,8	75,5	79,7

Forrás: a KSH adatközlése.

Az óvodai hálózat erőteljes fejlesztése ellenére évről évre emelkedik az óvodai ellátást igénylő, de helyhiány miatt elutasított gyermekek száma. Az igényekhez képest alacsony a diákszociális ellátásban részesülő általános iskolai tanulók aránya: 1971-ben az összes tanuló 22 százaléka részesült valamilyen szociális juttatásban. A dolgozó családos, terhes nők objektíve nehezebb helyzetét tovább súlyosbítják a munkahelyükön elszenvedett hátrányok, pl. fizetésemelés, előléptetés elmaradása a gyermekkel kapcsolatos hiányzások miatt; idegenkedés a szülés előtt álló nők alkalmazásától, sőt az is gyakran megesik, hogy a nekik nyújtott kedvezmények dolgozótársaik ingerültségét váltják ki.

A családosok szociális problémáival való törődés sem teljesen kielégítő. Így például igen alacsony az aránya a családosok intézményes üdültetésének, a SZOT összes üdültetési lehetőségének évente mindössze 10,4 százaléka használható fel családosok, illetve gyermekek üdültetésére. A gyermekellátási költségek, pl. a gyermekruházati cikkek ára az utóbbi években jelentősen megemelkedett.

A család szerepének változásával, „termelési egység" funkciójának fokozatos megszűnésével különösen a parasztság körében a családi kapcsolatok lazulása figyelhető meg. Mindez a válások magas számában is tükröződik.

Lakáshelyzetünk fokozatosan javul, a 100 lakásra jutó személyek száma 1970: 328, 1971: 323, 1972: 319 volt, de még mindig nem érjük el a lakások tekintetében közepesen ellátott európai országok szintjét.[7] Igen magas az önálló lakással nem rendelkező családok és családtöredékek száma: 1970-ben 320 000; az összes családok 9,5 százaléka. 1971 végén Budapesten, a megyei jogú és egyéb városokban összesen 199 000 lakásigénylést tartottak nyilván, ezen belül az összes igénylő 39 százaléka fiatal házas volt.[8]

[7] A lakáshelyzet alakulása 1973 óta

	1973	1974	1975	1976	1977
Lakások száma (az év elején) ezerben	3 346	3 401	3 472	3 551	3 626
Laksűrűség (az év elején) száz lakásra jutó népesség	312	307	302	298	293
száz szobára jutó népesség	172	166	162	157	153
Épített lakások száma	85 211	87 843	99 588	93 905	–
Ezer lakosra jutó lakásépítés	8,2	8,4	9,4	8,9	–

Forrás: a KSH adatközlése.

[8] A lakásigénylések számának alakulása 1972 óta

Év	A lakásigénylések száma az év végén, ezerben
1972	218,5
1973	241,0
1974	283,8
1975	326,5

Forrás: a KSH adatközlése.

A felsorolt történeti és későbbi keletű okok hatása főként a család átlagos nagyságának csökkenésében nyilvánul meg: erősen visszaesett a sokgyermekes és viszonylagosan megnőtt az 1–2 gyermekes családok aránya.[9] 1930-ban az akkor befejezett termékenységű nők egyharmadának volt 6 vagy annál több gyermeke, 1970-re ez az arány 5 százalékra esett vissza. Ugyanez idő alatt 21 százalékról 12 százalékra csökkent a négy-öt gyermekes nők száma. A háromgyermekes családok aránya viszont alig változott. A kétgyermekes családideál térhódítását jelzi, hogy amíg 1930-ban 13 százalék, addig 1960-ban 26 százalék, 1970-ben pedig 33 százalék volt a kétgyermekes családok aránya. Növekszik az egygyermekes családok részaránya is: 1930-ban a családok 10 százalékában, 1960–1970-ben 20–22 százalékában volt egy gyermek. Ezen a tendencián nem változtatott a születések számának 1966 utáni növekedése sem: a születési arányszám viszonylagos emelkedését a második és az elsőszülött gyermekek számának növekedése okozta. Évente az újszülöttek 50 százaléka elsőszülött, 34 százaléka másodszülött, és csak 16 százaléka harmadik vagy további gyermek.

A családtervezési vizsgálatok szerint állandóan csökken a tervezett gyermekek száma: az újonnan házasságra lépők 1958–1960-ban még 2,3; 1965–66-ban már csak 2,1 gyermeket terveztek. A tervezett gyermekszám a fiatalabb korosztályok felé haladva egyre csökken; a megkérdezett 25–29 éves nők átlagosan 2,02, a 20–24 évesek 1,98, a 15–19 évesek pedig 1,96 gyermeket terveztek házasságkötésük után. A tényleges gyermekszám viszont rendszerint nem éri el a tervezettet sem. Ez a szemlélet és magatartás hosszabb távon a népesség egyszerű reprodukcióját sem biztosítja.

[9] Az egy- és kétgyermekes családok száma és aránya 1970–1973 között

	1970	1973
Családok száma, ezerben	2891	2984
Ezen belül:		
egygyermekes család	1023	1069
kétgyermekes család	645	679
Száz család közül:		
egygyermekes család	35,4	35,8
kétgyermekes család	22,3	22,8

Forrás: a KSH adatközlése.

III
A NÉPESEDÉSPOLITIKAI ESZKÖZÖK HATÉKONYSÁGA

A népesedéspolitikai – szociális, egészségügyi, tudatformáló – eszközök alkalmazásának célja a kívánatosnak ítélt születésszám elérése. Az elmúlt években az európai szocialista országokban sorra vezettek be ilyen intézkedéseket. Az intézkedések mértéke, tervezett hatékonysága aszerint különbözik, hogy az egyes országokban, az adott időpontban mennyire súlyosnak ítélték meg a népesedési helyzetet. Országonként eltérőek a népesedéspolitika megvalósításának alapelvei is. Legfontosabbak a közvetett és közvetlen, a pénzbeni vagy természetbeni juttatások mértéke és progresszivitása; adminisztratív ösztönzők és más intézkedések.

Népesedéspolitikai intézkedéseink során két alapelv érvényesült az utóbbi időben:

a) A kívánt gyermekszám elérésére a gyermeknevelés terheinek csökkentésével, a szociális és egyéb társadalmi támogatással ösztönözzük a családokat.

b) Az általános jövedelempolitikai koncepcióba beleillően erősödött az a tendencia, hogy a közvetett juttatások, pl. a gyermekintézmény-hálózat fejlesztése mellett, a társadalom fokozott mértékű közvetlen pénzbeli juttatásokkal járuljon hozzá a gyermekek eltartási és felnevelési költségeihez, és ezzel is közelítsük a családon belül az egy főre jutó jövedelmeket.

1. GAZDASÁGI, SZOCIÁLIS ESZKÖZÖK

Családi pótlék

A családok gyermekszámából adódó életszínvonal-különbségek kiegyenlítésére vonatkozó intézkedések közül ez a legáltalánosabban alkalmazott, legközvetlenebb eszköz. 1971-ben 2,7 milliárdot, 1972-ben pedig a három- és több gyermekes családoknál bevezetett családipótlék-emelés következtében 3,7 milliárd forintot tett ki a családi pótlékra kifizetett összeg. A családi pótlék népesedéspolitikai hatása jelentős, de az adott viszonyok között ez kevés a negatív hatások ellensúlyozására. Probléma az, hogy a szükséges gyermeknevelési költségeknek viszonylag alacsony hányadát fedezi.

Gyermekgondozási segély

Évente összesen 1,3 milliárd forintot tesz ki. Pozitív népesedéspolitikai hatása jelentős, különösen a bevezetése utáni 1–2 évben volt érezhető. Főként az alacsonyabb jövedelmű családok, a szakképzetlen dolgozó anyák veszik igénybe. Újabban a bér- és áremelkedésekkel összefüggésben, és amiatt, hogy 3 év után elég nehéz ismét eleget tenni a munkahelyi követelményeknek, beilleszkedni

a közösségbe, a foglalkoztatott kisgyermekes anyák többsége már a segély lejárta előtt szeretne visszatérni munkahelyére, ezért bölcsődébe adná gyermekét.[10]

Gyermekintézmények

Gyermekintézmény-hálózatunk – ezen belül különösen az óvodai ellátottság – az utóbbi években sokat fejlődött. Ebben szerepe volt a gyorsabb ütemű beruházásoknak, valamint a gyermekintézmények létesítésénél, fenntartásánál megnyilvánuló társadalmi, vállalati összefogásnak. Bölcsődei, óvodai ellátottságunk az európai szocialista országok sorában közepes szinten van.

A gyermekintézmények egyetlen típusa sem tudja még kielégíteni az igényeket. A gyermekintézmények viszonylag szűk befogadóképessége főleg az alacsonyabb keresetű városi rétegek számára teremt hátrányos helyzetet.

Lakás és népesedés

Az önálló lakáshoz való jutás módja, valamint az új lakások átlagos mérete népesedési szempontból nem eléggé kedvező. Azok a fiatal rétegek, amelyektől a népesedési helyzet javítása volna várható, ugyanolyan mértékű anyagi terheket kényszerültek vállalni a lakásszerzés érdekében, mint az idősebbek. Bér- és szövetkezeti lakásépítési lehetőségeink korlátozott volta a városokban, az állami erőből épült új lakások átlagos nagysága az egy-két gyermekes családtípusra ösztönöz.

A legújabb lakáspolitikai jogszabályok, népesedéspolitikai rendelkezéseinek – a több gyermekes családok részére biztosított állami hozzájárulás; a fiatal házasoknak adott kölcsön elengedése a születendő gyermekek számától függően – kedvező hatása főként politikailag mérhető, a népesedési helyzetre gyakorolt pozitív befolyása – a nagy tömegű, kielégíthetetlen lakásigény miatt – egyelőre kevéssé érzékelhető.[11]

[10] A gyermekgondozási segély és a családi pótlék összegének alakulása 1973 óta

Év	Gyermekgondozási segély	Családi pótlék
	millió Ft	
1973	1571	4483
1974	2384	5182
1975	3006	6426
1976	3476	7468

Forrás: a KSH adatközlése.

[11] Az egyes lakásépítési formák pénzügyi feltételeiről és a szociálpolitikai kedvezményről szóló jogszabályok egységes szerkezetbe foglalt szövege: Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 666–676. old.

A dolgozók lakásépítésének támogatásáról szóló 26/1971. (VI. 24.) PM–ÉVM–MüM számú

Felkészítés a családi életre

A lakosság családi életre, családtervezésre való előkészítése igen hiányos, sok tekintetben nem megfelelő.

A reprodukció szempontjából végzett egészségügyi tevékenység hosszú ideig elsősorban a terhes anya gondozására, az újszülött ellátására irányult. Az újszülöttek fejlettségének, egészségi állapotának és halandóságának elemzéséből azonban ma már nyilvánvaló, hogy az egészségügyi gondoskodást sokkal korábban meg kell kezdeni; törődni kell valamennyi gyermekkel, mindkét nembeli ifjúsággal, a szülőkorban levő nőlakossággal a reprodukció biztosítása érdekében is.

A fiatalok testi és személyiségfejlődésével kapcsolatban hiányosságok vannak a családi életre való felkészítésben, a családtervezés módszereinek alkalmazásában, a gyermekek fogadására és nevelésére irányuló munkánkban. A kellő időben alkalmazott és a családi életre való felkészítést célzó egészségügyi felvilágosítás ma még hiányzik az iskolákból, nem kielégítő a családon belül és a környezetben sem. Ezt a feladatot a család önmagában nem tudja megoldani. A családban elmaradó ismeretek pótlásáról – a pedagógusok hiányos felkészültsége és a nem kielégítő szervezés miatt – az iskola sem tud gondoskodni. Hiányzik az olyan típusú egészségügyi intézményhálózat, amely tanácsadással szolgálna a fiatal korosztályok férfi- és nőtagjai, a házasságkötésre jelentkező fiatalok, vagy a családi életben a szexuális harmóniát meg nem találók részére.

Terhességmegszakítás – fogamzásgátlás

Hazánkban az 1956 júniusa óta érvényben levő kormányrendelkezés legálisan lehetővé teszi a terhesség művi megszakítását.[12] A művi vetélések engedélyezése előtt, becslések szerint, évente mintegy 100–150 000 illegális, mintegy 35–40 000 engedélyezett terhességmegszakítást hajtottak végre. A művi vetélések legalizálását követően az engedélyezett esetek száma folyamatosan emelkedett, és 1969-ben megközelítette a 207 000-t. Azóta folyamatosan csökken. 1971-ben 187 000, 1972-ben pedig 178 000 – 5 százalékkal kevesebb – művi vetélés történt. A csökkenés elsősorban a házasságban élő nőknél tapasz-

együttes rendelet és az ezt módosító és kiegészítő 8/1973. (I. 26.) PM–ÉVM–MüM számú rendelet egységes szerkezetbe foglalt szövege: Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 677–681. old.

[12] Lásd: az 1047/1956. (VI. 3.) számú minisztertanácsi határozatot a terhesség megszakításával kapcsolatos kérdések szabályozásáról és a magzatelhajtás büntetéséről (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1956. 158. old.) és a 2/1956. (VI. 24.) EüM számú rendelet a terhesség megszakításával kapcsolatos eljárás szabályozásáról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1956. 311–313. old.)

talható, viszont emelkedik a nem házas nők körében – 1969-ben 35 000, 1971-ben 36 000 –, különösen a 15–19 éves korosztálynál.[13]

A születésszabályozás legelterjedtebb módszere a fiataloknál ma még a terhesség művi megszakítása. 1972-ben az előző évhez viszonyítva 45 százalékkal növekedett a 20 éven aluli nőknél a művi terhességmegszakítások száma, amely a későbbi időpontban kihordandó terhességre káros következménnyel járhat.

A spontán vetélések száma is igen magas, kb. évi 30 ezer, legtöbbször olyan nőknél, akiknek többsége vállalná a gyermeket, de nem tudják a terhességet kihordani. Számottevő az illegális művi vetélések előfordulása is.

A 100 élveszületésre bejelentett művi vetélések aránya nemzetközileg pontosan nem hasonlítható össze, mert elsősorban jogi szabályozással van összefüggésben, és nem ismert az illegális művi vetélések száma. Ennek ellenére hazánkban – nemzetközi összehasonlításban is – a művi vetélések száma elfogadhatatlanul magas.

A művi vetélések magas száma összefüggésben van azzal a körülménnyel, hogy olyan időszakban tették szabaddá a művi vetélést, amikor – sőt ezt követően tíz éven keresztül – nem tették hozzáférhetővé a hatékony fogamzásgátlás hagyományos és korszerű eszközeit, nem propagálták ezek alkalmazását. A születésszabályozás tömegesen alkalmazott módja lényegében 1968-ig a terhességmegszakítás volt. A korszerű eszközök azóta sem terjedtek el, 1972 végére a 17–19 éves nőknek még csak 11 százaléka alkalmazott Infecundint, illetőleg Bisecurint.

Az egészségügyi felvilágosítás nem volt elég hatékony és őszinte. A terhességmegszakítást engedélyező bizottságok munkája az érvényes rendelkezések folytán is formális, a művi vetélések számának csökkenése szempontjából teljesen eredménytelen. Eljárásmódjuk sokszor sérti a nőket, működésük a társadalom általános kritikáját váltotta ki.

3. NÉPESEDÉS ÉS TUDATFORMÁLÁS

A népesedés alakulásában jelentős szerepe van a társadalom felfogásának, erkölcsi magatartásának. Számos jel arra mutat, hogy a közvélemény fogékony

[13] A művi vetélések száma 1972 óta

Év	Művi vetélések száma
1972	179 035
1973	169 650
1974	102 022
1975	96 212
1976[a]	94 100

Forrás: a KSH adatközlése.

[a] előzetes adat.

a nők, a gyermekek, a családok megbecsülését kifejező megnyilvánulások iránt. A családok, különösen a nagycsaládok, a terhes nők megítélése a közvéleményben azonban ma mégis erősen problematikus.

A sokgyermekes szülők, a nagycsaládok – már a 3–4 gyermekesek is annak számítanak – nem kapják meg az őket megillető megbecsülést, sőt az ilyen szülőket, családokat gyakran lenézik, élhetetlennek, felelőtlennek, szánandónak tartják. A terhes nők a hétköznapi életben – a munkahelyen, a közlekedésben, a bevásárlásnál – gyakran a legelemibb megbecsülésben, figyelemben sem részesülnek, sőt az is megesik, hogy terhességük miatt hátrányos, helyenként megalázó helyzetbe kerülnek. Hazánkban nem fejlődik megfelelően az egészséges, helyes irányú gyermekkultusz.

A társadalom felfogásának, erkölcsi magatartásának alakításában nagy a propaganda, a felvilágosító és nevelő munka szerepe, felelőssége. Közvélemény-formáló eszközeink – különösen a sajtó és a rádió – a Politikai Bizottság 1967-es, 1968-as határozata nyomán erőfeszítéseket tettek a népesedéssel kapcsolatos társadalmi tudat pozitív befolyásolására.[14] Munkájuk eredményeként némileg javult a közvélemény tájékozottsága, növekedett a figyelem a népesedési helyzet iránt, valamelyest csökkent a népesedéssel kapcsolatos régebbi beidegzettségek, valláserkölcsi, nacionalista nézetek hatása. Az erre irányuló felvilágosító munka azonban még korántsem kielégítő. A népesedési kérdés társadalmi, politikai jelentőségét – a központilag tett erőfeszítések ellenére – az állami és társadalmi szervezetek, a lakosság nagy része még nem ismerték fel. Ezért a tudatformálásban további nagy erőfeszítéseket kell tenni.

IV
KÖVETKEZTETÉSEK, FELADATOK

Népesedési helyzetünkből egyértelműen következik, hogy Magyarországon a népesedéspolitikának az eddiginél fokozottabban továbbra is a születésszám, a termékenység növelését kell céloznia. Kívánatos lenne, hogy legalább az egyszerű reprodukciót biztosító 16 ezrelékes születési arányszámot, illetőleg az annak megfelelő családonkénti átlagos 2,16 gyermekszámot érjük el a mai 1,8–1,9 helyett. Ennek érdekében hosszú távú népesedéspolitikai stratégiát kell kidolgozni, és számításba kell venni a nem kifejezetten népesedéspolitikai intézkedéseknek a népesedésre gyakorolt hatását is.

Korstruktúránk káros hatású egyenetlenségei miatt – pl. az 1954-ben élve születettek száma több mint 70 százalékkal volt magasabb az 1962. évinél – a korösszetétel torzulásainak megszüntetésére kell törekedni. A termékenység

[14] Lásd e dokumentum 1. sz. jegyzetét.

jövőbeli alakulását úgy kell befolyásolni, hogy a demográfiai „hullámvölgy" propagatív korba lépésének esztendeiben, amikor a kislétszámú nemzedék 20–29 éves lesz, növekedjék a termékenység, nehogy a „hullámvölgy" megismétlődjék, újra és újra felidézve a vele járó káros gazdasági és társadalmi hatásokat. A születésszám emelését célzó intézkedéseket úgy kell időzíteni, hogy azok legerősebben a hetvenes évek közepétől, a szülőképes korú nők számának csökkenésével egyidejűleg hassanak.

A népesedési helyzet kívánatos irányba való befolyásolásánál biztosítani kell, hogy népesedéspolitikai intézkedéseink összhangban legyenek társadalmunk szocialista elveivel, pl. a nők egyenjogúságának, a szocialista demokráciának az elvével, a munkához való joggal. Ennek megfelelően a jövőben is főként az erkölcsi és anyagi ösztönzést egyaránt magában foglaló módszereket kell alkalmazni.[15]

Társadalmunk teherbírásától függően fokozni kell a népesedési helyzetünk javítását célzó gazdasági, szociális erőfeszítéseket. A társadalomnak növelnie kell a több gyermekeseknek nyújtott anyagi támogatást. Ezzel is elő kell segíteni, hogy már az V. ötéves terv időszakában is mérséklődjenek a családok eltérő lélekszámából adódó életszínvonal-különbségek.[16]

A gazdasági-szociális intézkedések alapján a társadalmi szervezetek tömegpolitikai munkájával és a tömegtájékoztató eszközök segítségével erősíteni kell azt a felfogást, hogy a társadalom reprodukciója, népesedési helyzetünk javítása szocialista rendszerünk fontos ügye. Az egészséges, harmonikus családnak fontos szerepe, jelentősége van a szocialista társadalom jelene és jövője szempontjából. A gyermekek világrahozatala és felnevelése össztársadalmi érdek is, ezért a gyermeket nevelő család az egész társadalom megbecsülését és támogatását érdemli.

Fokozottan kell hangsúlyozni a családok kötelességét a társadalom megfelelő reprodukciójáról való gondoskodásban. A családtervezési munkát és a művi abortuszok elbírálásának rendszerét úgy kell módosítani, hogy a mostaninál jelentékenyebb befolyást tegyen lehetővé a művi terhességmegszakítások magas számának, káros egészségügyi hatásainak csökkentésére.

[15] Erre vonatkozóan korábban is több fontos intézkedés történt. Többek között ezt szolgálta az MGMP KB 1970. február 19-i határozata a nők politikai, gazdasági, szociális helyzetéről és a további feladatokról. Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 525–545. old.; valamint az 1013/1970. (V. 10.) Korm. számú határozat a nők gazdasági és szociális helyzetének megjavításáról (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 835–837. old.). A továbbiakban lásd még a 17. sz. jegyzetet.

[16] Lásd e kötet 91. sz. dokumentumát.

V

A Politikai Bizottság – a fenti célkitűzésekkel összhangban – az alábbi feladatok megoldását látja szükségesnek:

1. GAZDASÁGI, SZOCIÁLIS TÉREN

a) A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a IV. ötéves terv célkitűzéseivel összhangban – emeljék a kétgyermekes családok családi pótlékát. Ezen túlmenően vizsgálják meg a jelzett időszakban a gyermekgondozási segély emelésének, valamint az anyasági segély differenciált növelésének lehetőségét. A népgazdasági lehetőségek figyelembevételével vizsgálják meg az első gyermek utáni időszakos pl. 3 éves korig szóló családi pótlék bevezetésének indokoltságát, előnyeit és problémáit.[17]

b) A Központi Bizottság Gazdaságpolitikai Osztálya vizsgálja meg a gyermektelenek által fizetendő családtámogatási hozzájárulás bevezetésének lehetőségét, és 1973. II. félévében terjessze véleményét az illetékes pártszervek elé. Ugyancsak vizsgálja meg a városokban, az ipari településeken élő három- és több gyermekes családok kiemelt lakáshoz juttatásának lehetőségét.

c) Az V. ötéves terv keretében a Minisztertanács a születési arányszám növelésének előmozdítására olyan komplex szociálpolitikai programot dolgozzon ki, amely fokozatosan ösztönöz a 2–3 gyermekes családtípus tervezésére, ezzel egyidejűleg megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a gyermekintézmények, mindenekelőtt az óvodai, bölcsődei és általános iskolai napközi férőhelyek fejlesztésére. Az igények teljesebb kielégítése érdekében:

– meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy Budapesten és az ipari centrumokban az V. ötéves terv végére kielégíthessük a bölcsőde és óvoda iránti igényeket;

– emelni szükséges a lakásépítéshez kapcsolódó gyermekintézmények normáit. Biztosítani kell, hogy az új lakótelepeken a gyermekintézmények időben valósuljanak meg.

d) Az V. ötéves terv, illetőleg a távlati lakásépítési, valamint településfejlesztési tervek végrehajtása során, az állami erőből épített lakáskeretben növelni kell a népesebb családok befogadására alkalmas, nagyobb alapterületű la-

[17] Lásd 1040/1973. (X. 18.) számú minisztertanácsi határozatot (a népesedéspolitikai feladatokról) (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 434–438. old.); a 31/1973. (XII. 23.) MT számú rendeletet a családi pótlékról szóló 16/1966. (VI. 1.) Korm. számú rendelet egyes rendelkezéseinek módosításáról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 396–397. old.); a 4/1973. (XII. 23.) SZOT számú szabályzatot a családi pótlékról szóló 2/1966. (VI. 1.) SZOT számú szabályzat egyes rendelkezéseinek módosításáról (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 777–778. old.)

kások számát. Egyidejűleg szerény igényeket kielégítő, egyszobás lakásokat is kell építeni, hogy a fiatal házasok a családi életet megkezdhessék.[18]

e) A családosok, terhes anyák fokozottabb megbecsülése és további kedvezmények biztosítása céljából központi, helyi, vállalati intézkedések – pl. pótszabadság a 3 és több gyermekes dolgozó anyáknak, soron kívüli munkaidőcsökkentés, részfoglalkoztatási, bedolgozási lehetőség, s további hasonló intézkedések – lehetőségét is meg kell vizsgálni.[19]

A szakszervezeti, üzemi üdültetés keretében növelni kell a gyermekes családok üdülésének arányát.

f) A Központi Bizottság 1972. novemberi határozatának[20] szellemében különösen szigorú árellenőrzést kell végezni a gyermekellátási cikkek területén.

2. EGÉSZSÉGÜGYI TÉREN

Az egészségügyi szakszolgálatnak a népesedéspolitikai célkitűzések megvalósítására irányuló munkáját sokoldalúan fejleszteni kell:

a) Az egészségügyi felvilágosítás keretében az állami és társadalmi szervek Egészségügyi Minisztériumból irányított, összehangolt munkája révén a lakosság széles rétegeivel meg kell ismertetni a korszerű családtervezés módszereit és eszközeit, a művi terhességmegszakítás káros következményeit. Gondoskodni kell az orvosok és egészségügyi szakdolgozók ehhez szükséges képzéséről és továbbképzéséről. A felvilágosítás középpontjába azt kell állítani, hogy a családtervezés korszerű módszere nem a művi vetélés; az első terhesség lehetőleg akkor jöjjön létre, amikor annak kihordásához a feltételek adva vannak.

b) Az Egészségügyi és a Művelődésügyi Minisztérium dolgozza ki az iskolás korú és az iskolás koron túli fiatalság részére az életkori sajátosságaiknak megfelelő, a családi életre való felkészítés és a szexuális nevelés jelenlegi helyzetének javításához szükséges alapelveket.

c) Az egészségügyi ellátás részeként be kell fejezni a Család- és Nővédelmi Tanácsadók hálózatának kiépítését, melynek feladata a korszerű családtervezés elterjesztése is. A fiatal házasulandók számára házasságkötés előtt kötelezővé kell tenni ezen intézmények felkeresését, hogy szakemberektől megfelelő tanácsadásban részesüljenek a családtervezés kérdéseiben.[21]

[18] Erről intézkedik a 2012/1973. (IV. 15.) Mt. h. számú határozat a IV. ötéves tervben gyermekintézmény fejlesztésére előirányzott keretek felhasználásáról. (Határozatok Tára Gyűjtemény. 349. old.)

[19] Erről lásd a 12/1973. (XII. 23.) MüM számú rendeletet a munkaidő és a pihenőidő egyes kérdéseiről szóló 6/1967. (IX. 8.) MüM számú rendelet kiegészítéséről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 634. old.) (Egy gyermek után 2, két gyermek után 5, három vagy több gyermek után 9 szabadnap jár évente a szabadságon felül.)

[20] Lásd e kötet 55. sz. dokumentumát.

[21] Lásd az 5/1973. (XII. 5.) EüM számú rendeletet a család- és nővédelmi tanácsadáson való részvételről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 462–463. old.)

d) A nemzetközi tapasztalatok figyelembevételével meg kell vizsgálni, hogy a korszerű fogamzásgátló szerek hogyan tehetők hozzáférhetőbbé a lakosság számára anélkül, hogy az egészségi károsodás veszélye növekednék.

e) A terhességmegszakítás jelenlegi rendszerét felül kell vizsgálni és szigorítani kell. Megfelelő jogszabályokat kell kidolgozni az alábbi elvek figyelembevételével:

– engedélyhez kell kötni a terhesség művi megszakítását, és a kérelmek elbírálására bizottságokat kell létrehozni;

– a bizottságok olyan esetben, amikor a terhesség megszakítását egészséges, házasságban élő, 40 évnél nem idősebb, főbérleti vagy saját lakással rendelkező nő kéri, és nincs háromnál több élő gyermeke, a terhesség művi megszakítását – egyedi elbírálás alapján – ne engedélyezzék;

– a bizottságok olyan esetben engedélyezhetik a terhesség művi megszakítását, amikor a terhesség kihordása egészségi okokból nem lehetséges, vagy nyilvánvaló szociális és egyéb indokok miatt nem kívánatos – pl. leányanya, 40 évnél idősebb kor, 3 vagy több gyermek, főbérleti vagy saját lakás hiánya.

f) Engedélyezett terhességmegszakítás esetén a művi vetélések díját fel kell emelni olyan mértékben, hogy az fedezze a tényleges költségeket. A régi térítési kötelezettséget kell előírni az alacsony keresetűeknél, viszont ennél magasabb, a jövedelemmel párhuzamosan növekvő térítési díjat kell megállapítani a többi esetben.

Egészségügyi szükségesség miatti terhességmegszakítás esetén a nők számára térítésmentességet kell adni és táppénz folyósítását is lehetővé kell tenni.

g) Az illegális művi abortuszok számának csökkentése érdekében fokozni kell az ellenőrzést, és következetesen érvényt kell szerezni a törvényes büntető rendelkezéseknek.

3. AZ ERKOLCSI, TUDATI BEFOLYÁSOLÁS TERÉN

A népesség gyarapodását szolgáló sokoldalú intézkedésekkel egyidejűleg céltudatos erőfeszítéseket kell tenni a sajtó, a rádió és a televízió, az irodalom és a művészet, az agitáció és propaganda, a felvilágosítás és a nevelés minden igénybe vehető eszközének felhasználására és munkájának fejlesztésére, a népesedési helyzet javítása érdekében:

a) A munka középpontjában az anyaság megbecsülése, a gyermekáldás és -nevelés öröme, a család intézményének védelme és erősítése, a humánus érzelmek mélyítése legyen. Széles körben tudatosítani kell, hogy a gyermek hozzátartozik a teljesebb, tartalmasabb emberi élethez. Erősíteni kell a közvéleményben annak tudatát, hogy a szocialista társadalom által nyújtott létbiztonság szilárd alap a családalapításhoz, a gyermekneveléshez. Az ehhez szükséges jó társadalmi légkör kialakítása a propaganda állandó feladata.

b) A népesedéssel kapcsolatos tömegpolitikai munka politikailag és elvileg legyen egyértelmű és tiszta. Feleljen meg a szocialista világnézetnek, erkölcsi felfogásnak. A család, a nő, a gyermek kultusza nem jogcím konzervatív nézetek felelevenítésére. Vissza kell utasítani a népesedés problémájának nacionalista, valláserkölcsi alapon való megközelítését, a maradi előítéleteket. Ki kell szorítani a közfelfogásból az anya, a család, a nő eszményét kikezdő kispolgári, cinikus nézeteket, bántó megkülönböztetéseket, de a karitatív hangvételnek sincs helye. Az egoizmus, a tartalmatlan életmód, a céltalan kényelemszeretet legyen gúny, bírálat tárgya. A család, a gyermeket szülő és nevelő dolgozó anya legyen eszménykép, és kapja meg a társadalom minden irányú megbecsülését.

c) Szálljon szembe a népesedési helyzetet felhasználó, a „létbizonytalanságot", a „szegénységet" és a „nemzethalált" hangoztató szocializmusellenes, uszító burzsoá propagandával. A külföldön ellenünk folytatott propaganda ellensúlyozására adjunk nagyobb nyilvánosságot a szocialista társadalom vívmányainak az anya- és gyermekvédelemben, a család támogatásában.

d) Folytatódjék a fiatalok, a felnőttek szexuális felvilágosítása és nevelése. Ez azonban megfelelő keretekben, a közízlést nem sértő módon folyjék; az anyák, a nők védelme, a gyermekáldás biztosítása, a nők és a férfiak egészségének, testi, szellemi és érzelmi épségének megóvása, a rendezett életmód erősítése legyen a célja. Ezt a munkát nagy körültekintéssel, felelősséggel, az eszközöket és módszereket jól megválogatva kell végezni.

e) A Központi Bizottság 1971. évi határozata a nők helyzetéről továbbra is útmutató.[22] Az agitáció és propaganda minden erővel segítse a párt és a kormány törekvéseinek megvalósulását, az anyagi és egyéb feltételek megteremtését. A jelenlegi népesedési helyzetet reálisan, sokoldalú összefüggéseiben mutassa be. Lépjen fel az olyan egyoldalú, leegyszerűsítő nézetekkel szemben, amelyek csupán anyagi, szociális vagy pusztán erkölcsi-tudati kérdésnek állítják be a problémát. Ne kendőzzék el a gondokat és terheket, amelyeket a gyermek családi nevelése jelent, de ne is túlozzák el azokat, és mutassák fel a társadalom erőfeszítéseinek eredményeit. A gyermeknevelés elsősorban a szülők, a család gondja, ugyanakkor a társadalom is jelentős szerepet vállal belőle. A propaganda ebben az összefüggésben tárgyalja a gyermeknevelés kérdéseit.

f) A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya készítsen egy évre szóló tervet a sajtó, a rádió, a televízió, a szóbeli agitáció, a politikai oktatás teendőinek összehangolására. A tervet a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága hagyja jóvá.

[22] Lásd a 15. sz. jegyzetet.

1. A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, hogy 1973. július 1-ig tűzze napirendre a népesedési problémát, és hozzon megfelelő határozatot.[23]

2. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a népesedés elvi, elméleti, koncepcionális kérdéseit az illetékes szervek folyamatosan vizsgálják, és a vizsgálatok eredményeit a népesedéspolitikát érintő döntéseknél, a távlati tervek során és az életszínvonal-politikai intézkedéseknél vegyék figyelembe.

3. A Politikai Bizottság ajánlja a társadalmi szervezeteknek, hogy a határozatot vitassák meg, és tevékenységükkel segítsék elő megvalósítását. Javasolja, hogy mindenütt, ahol nőbizottságok működnek, tevékenységük terjedjen ki a családvédelemre is.

4. A Politikai Bizottság megbízza a KB Titkárságát, hogy ellenőrizze a határozat végrehajtását, s megfelelő időben tegyen jelentést a Politikai Bizottságnak.

61

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A FELSŐSZINTŰ VEZETŐK POLITIKAI TOVÁBBKÉPZÉSÉNEK HELYZETÉRŐL ÉS A FELADATOKRÓL

(1973. FEBRUÁR 27.)

A vezetők politikai továbbképzése érdekében az elmúlt években sok intézkedés történt. A felsőszintű vezetők továbbképzése általában megfelelően folyik. Az utóbbi időben azonban a politikai továbbképzés elmaradt a megnövekedett követelményektől. A továbbképzés tartalmilag és szervezetileg nem kielégítő, a továbbképzésbe bevont vezetők köre egyenetlen. Ezért a Politikai Bizottság megvizsgálta a felsőszintű párt-, állami, gazdasági, tömegszervezeti vezetők eszmei, politikai továbbképzésének helyzetét.

[23] Erről lásd az 1040/1973. (X. 18.) számú minisztertanácsi határozatot a népesedéspolitikai feladatokról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 434–438. old.)

1. Az utobbi években javult a vezetők szakmai és politikai képzettsége, felkészultsége. E fejlődésen belül azonban a szervezett politikai továbbképzés elmarad a szakmai továbbképzés mogott. Bár a politikai iskolázottság szintje nem fejezi ki minden esetben a politikai felkészultséget, a nem kívánatos tendenciára a pártnak mégis fel kell figyelni.

A gazdasági teruleten dolgozó vezetők érdeklődése a novekvő kovetelmények miatt a szakmai képzés és továbbképzés iránt az utóbbi évtizedben jelentosen megélénkült. Ez a szukségszerű és pozitív folyamat azonban azzal is jart, hogy esetenként a politikai továbbképzés háttérbe szorult, a gazdasági vezetok szakmai és politikai végzettsége kozott rés keletkezett. A tudományos, kulturalis és oktatási terulet vezetőinek politikai végzettsége kevésbé marad el a szakmaihoz képest.

2. A szakmai vezetotovábbképzés bázisai az elmúlt évek során jelentosen fejlodtek. A vezetótovábbképzés fejlesztéséről hozott legújabb kormányhatarozat (1023/1971. VI. 22.) biztosítja a továbbképzés fokozatos kiszélesítését, a vezetőtovábbképzés tudományos megalapozottságának, nevelő- és szemléletformálo szerepének erősítését.[1]

A szakmai továbbképzéssel párhuzamosan viszont nem folyik megfelelő színvonalú ideológiai-politikai továbbképzés. Egyes területeken a politikai továbbképzést lebecsülik, „szukséges rossznak" fogják fel, kevés óraszámban, alacsony színvonalon foglalkoznak vele. Ez tapasztalható tobb gazdasagi továbbképző intézet működésében, de mas teruleteken is.

3. A vezetók teljes korét átfogó politikai tovabbképzési rendszer nem alakult még ki. A politikai továbbképzést jelenleg zommel pártoktatási intézmények es tomegszervezeti iskolák végzik. A politikai továbbképzés a Politikai Főiskolan, a megyei oktatási igazgatóságokon folyik. A pártiskolai továbbképző tanfolyamokon évenként mintegy 15 000, az esti egyetemek szakosító tanfolyamain 8000, a speciális kollégiumokon 1000 fo vesz részt. A résztvevók kozott alacsony a vezető beosztásúak száma. A vezetok politikai továbbképzésében jelen-

[1] Az 1023/1971 (VI 22) Korm sz határozat (Torvenyek es Rendeletek Hivatalos Gyujtemenye 1971 560–563 old) szabalyozta a vezetokepzes hatokoret, a kepzes formait, az anyagi fedezet eloteremteset, az Orszagos Vezetokepzo Kozpont munkajanak tovabbfejlesztesét

Az allamigazgatas teruleten dolgozo vezetok tovabbkepzesének tartalmi, szemelyi es szervezeti elokeszitese a PB iranyelvei alapjan tortent meg, a tarshatosagok es szakertoi bizottsagok bevonasaval Ennek megfeleloen 1972 szeptembere es 1973 november vége kozott negy bentlakasos tanfolyamra kerult sor az Orszagos Vezetokepzo Kozpontban negyhetes idotartammal a nepgazdasag iranyitasi kerdeseibol A tanfolyamokon osszesen 123 fo vett reszt A tanfolyamok tematikaja politikai, gazdasagpolitikai kerdesekbol, allamigazgatasi rendszer szervezete es mukodese, a vezetes eszmei, ideologiai es a szervezes alapveto modszertani kerdeseit felolelo foglalkozasokbol epult fel

tős szerepe van az SZKP Pártfőiskolájának és a Társadalomtudományi Akadémiának. (Az előbbin 66, az utóbbin 50 fő végzett 1966 óta. 222 fő vett részt a háromhónapos továbbképző tanfolyamon.)

4. A politikai továbbképzés jelenleg többnyire tanfolyamokon történt. A tanfolyamok időtartama az egyhetestől a több hónapos bentlakásos tanfolyamokig terjed, de megtalálhatók a nem tanfolyam jellegű továbbképzési formák is.

A tanfolyamok mellett az önképzés is növekvő jelentőséget kap, különösen a felsőszintű vezetők körében. Az önképzés azonban még nem illeszkedik szervesen a továbbképzés rendszerébe.

5. A továbbképző tanfolyamokon való részvétel és beiskolázás még nem eléggé tervszerű. A vezetők egy része hosszú idő óta sem szakmailag, sem politikailag nem képezi magát, míg mások többször is részt vesznek továbbképzésen. Egységesen minden területen alkalmazható elvek és szabályok hiányában a továbbképzés gyakorlatában a rendszerességnek nem érvényesülhet megfelelően, e tekintetben csupán egyes területeken és funkciókban tapasztalható előrelépés.

A továbbképzés nem differenciált, nem igazodik a beosztáshoz és a végzettségi szinthez. Általában azonos továbbképző tanfolyamokon vesznek részt különböző fokú végzettséggel rendelkező vezetők. A jelenlegi gyakorlat mellett a tananyag színvonala és a továbbképzésben részt vevők tényleges ismeretei jelentős eltérést mutatnak.

6. A politikai továbbképzés korábban a marxizmus–leninizmus elméleti alapkérdéseinek elmélyültebb tanulmányozását jelentette. Az elmúlt években a társadalmi, gazdasági vezetőkkel szemben jelentkező új igények, az elmélet és gyakorlat kapcsolatának erősödése és a továbbképzés terén végbement szemléletbeli fejlődés eredményeként a politikai továbbképzésben mind nagyobb helyet kezdtek elfoglalni a párt politikájának időszerű kérdései, a társadalomtudomány újabb eredményei, valamint olyan tárgyak is, mint a szociológia, pszichológia, pedagógia, a korszerű vezetés- és szervezéselmélet. Mindezek ma már a politikai továbbképzés szerves részét alkotják.

II

Megőrizve a továbbképzés már kialakult és jól működő formáit, a vezetők politikai továbbképzési rendszerét úgy kell továbbfejleszteni, hogy az mind a továbbképzésben részt vevők körét, mind a továbbképzés színvonalát illetően kielégítse a megnövekedett követelményeket. Biztosítani kell a szakmai és a politikai továbbképzés szervezettségét, folyamatosságát, helyes összhangját.

E célok érdekében:

1. Az érintett vezetők továbbképzése rendszeresen és tervszerűen folyjék. Ezért 1974. március 31-ig minden illetékes szerv, testület döntse el, hogy a hatáskörébe tartozó vezetők közül kiknek van szükségük politikai továbbképzésre, milyen formában célszerű továbbképzésüket folytatni.[2]

A vezetők továbbképzése 4–5 éves periódusokban ismétlődjék. Zömében lehetőleg a pártkongresszusok utáni időszakban kerüljön rá sor, hogy egyúttal alkalom nyíljék a kongresszusi határozatok végrehajtásával kapcsolatos politikai-ideológiai jellegű kérdéseket megbeszélni. A továbbképzésre történő javaslatnál messzemenően támaszkodni kell a káderek időnként esedékes minősítésére. A tervezésnél figyelembe kell venni a vezetőutánpótlás igényeit is.

2. A politikai (párt- és tömegszervezeti) vezetők továbbképzése a párt oktatási rendszerében történjék. Ugyanitt kerüljön sor a politikailag fontos beosztásban dolgozó államigazgatási, gazdasági, fegyveres testületekben és másutt dolgozó vezetők továbbképzésére is. Itt irányadónak a párt vezető testületei hatásköri listáját kell tekinteni.

3. A vezetők politikai továbbképzésére új intézményeket nem kell létrehozni. A már meglevő és kialakulóban levő intézményeket kell megerősíteni, olyanná fejleszteni, amelyek kielégítik a gyorsan növekvő szükségleteket.

A Politikai Bizottság és a KB Titkársága az elmúlt évek során foglalkozott a pártoktatás rendszerének minden láncszemével, a tömegtanfolyamoktól a Politikai Főiskoláig, s határozataiban olyan intézkedéseket hozott, amelyek már messzemenően figyelembe vették a politikai továbbképzés igényét.

A felsőszintű vezetők politikai továbbképzésében jelentősen szélesíteni kell az önálló tanulást, de az megfelelően irányított és ellenőrzött legyen, s a tanulók kapjanak kellő segítséget, ha szükséges, konzultációs lehetőséget.

Az SZKP KB Pártfőiskoláján tovább kell folytatni a már működő továbbképző tanfolyamokat. Az SZKP illetékes szerveivel való megállapodás alapján 1972-től ezek a tanfolyamok specializáltak (ideológiai, gazdasági-politikai és általános) lettek.

Az MSZMP Politikai Főiskolája folytassa a már bevált és nagy érdeklődést kiváltó továbbképző tanfolyamait. Vizsgálja meg a 3 hónapos vezetőtovábbképző tanfolyam specializálásának lehetőségeit. Szervezzen továbbképző speciális tanfolyamokat a PTO, a Gazdaságpolitikai Osztály, a Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály, a Külügyi Osztály, a Közigazgatási és Adminisztratív Osztály, valamint az Agitációs és Propaganda Osztály hatáskörébe tartozó vezetők számára is. A felmerülő politikai szükséglet szerint szervezzen egyéb speciális továbbképző tanfolyamokat is. A felsorolt tanfolyamokra küldés elveit és az érintett kategóriák körét a KB PTO terjessze jóváhagyásra a Titkárság elé.

[2] Lásd e kötet 101. sz. dokumentumát.

4. A politikai továbbképzés másik kerete az államigazgatási, gazdasági, tudományos, kulturális és közoktatási területen már kialakult és a Minisztertanács határozata alapján fejlődő továbbképzési rendszer legyen.[3]

Itt vegyenek részt politikai továbbképzésben a minisztériumok, országos főhatóságok, államtitkárságok, országos vállalatok, tudományos, kulturális intézmények közvetlen hatáskörébe tartozó vezetők.

A szervezett politikai továbbképzés működő formái mellett (önálló tanulás, tanfolyamok) a minisztériumok, főhatóságok, tudományos és kutatóintézetek vezetői számára ki kell dolgozni és el kell terjeszteni a továbbképzést szolgáló ankétok, konferenciák, tudományos ülések rendszerét is.

A Központi Bizottság minden osztálya biztosítsa, hogy a területükön dolgozó szakmai továbbképző intézmények munkájában a politikai, ideológiai ismeretek megfelelő szerepet kapjanak. A Központi Bizottság osztályaival a munka koordinálását a KB Agitációs és Propaganda Osztálya végezze.

5. A politikai továbbképzés témaköreit és tematikáit úgy kell kialakítani, hogy az minden szinten tartalmazza a párt általános politikája, a politika végrehajtása által felvetett problémák elméleti, ideológiai alapjait, a megoldásra váró feladatokat, a társadalomtudományok új, már megérlelt, a propagandában felhasználható eredményeit, a vezetési, irányítói képességek, készségek fejlesztését szolgáló tapasztalatokat és ismereteket. A továbbképzés adjon alkalmat az új ideológiai és politikai problémák áttekintésére, nyújtson segítséget a régi és az új ismeretek időnkénti rendszerezésére.

A vezetők politikai továbbképzését az eddiginél jobban kell differenciálni. A tematikák kialakításánál figyelemmel kell lenni a vezetői szintre, valamint az azonos szintű vezetőknél az egyes területek és ágazatok sajátosságaira.

6. A politikai továbbképzés számára kialakítandó oktatási formák legyenek mentesek mindenfajta formalizmustól. Bátran kell alkalmazni a pedagógia korszerű elveit, a szemléltetés modern eszközeit. A továbbképzés rendszerében a szükségleteknek megfelelően kombinálni kell a tanfolyam formát, az előadást, a vitát, a konferenciákat és konzultációkat, valamint az irányított egyéni önképzést. Az oktatási formát mindig a politikai továbbképzés tartalmához kell igazítani.

7. A vezetőtovábbképzés komplex rendszerének fokozatos kialakításáért, a követelmények érvényesítéséért a továbbképzést irányító szervek felelősek.

A KB Agitációs és Propaganda Osztálya felelős a pártvonalon folyó politikai továbbképzésért. Biztosítsa, hogy állami vonalon a Politikai Bizottság jelen határozata szellemében alakuljon a politikai továbbképzés, ezért működjön együtt a továbbképzést összefogó Munkaügyi Minisztériummal.

[3] Lásd az 1. sz. jegyzetet.

A feladatok végrehajtása során kiemelt jelentőséget kell biztosítani a vezetők továbbképzését végző oktatók kiválasztásának, felkészítésének, hogy a társadalmi szükségleteknek és a párt politikájának megfelelően tudják feladataikat ellátni.

8. A KB Agitációs és Propaganda Osztálya vizsgálja meg a középszintű vezetők politikai továbbképzésének helyzetét is és erről terjesszen jelentést és javaslatokat 1974 első felében a Politikai Bizottság elé.[4]

9. A KB Agitációs és Propaganda Osztálya 1974 első felében készítsen jelentést a Politikai Bizottságnak a jelen határozat végrehajtásának állásáról.

62

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA KULTÚRPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA NÉHÁNY TÁRSADALOMKUTATÓ ANTIMARXISTA NÉZETEIRŐL

(1973. MÁRCIUS)

I

Közel négy év telt el azóta, hogy az MSZMP Központi Bizottsága elfogadta a tudománypolitikai irányelveket, amelyeket a párt X. kongresszusa is megerősített.

A tudománypolitikai irányelvek, majd a párt X. kongresszusa megkülönböztetett figyelemmel foglalkozott a társadalomtudományi kutatómunka feladataival és néhány ideológiai–politikai vonatkozásával. A párt hangsúlyozta, hogy – politikája tudományos megalapozása érdekében – messzemenően támaszkodni kíván a társadalmunk fejlődésének törvényszerűségeit feltáró társadalomtudományok eredményeire. Kéri és elvárja a társadalomtudományok marxista művelőinek közreműködését a politikai döntések megalapozásában, és ezért konkrét megbízatásokkal is ösztönzi a valóság fejlődése során felmerülő új kérdések megválaszolására irányuló kutatómunkát. Ezzel összhangban állapította meg a KB 1972. novemberi állásfoglalása is: „A társadalomtudományokat

[4] Lásd e kötet 101. sz. dokumentumát.

jobban kell ösztönözni fejlődő társadalmunk mai, valódi kérdéseinek feldolgozására és megválaszolására."[1]

E célkitűzések érvényesítését szolgálják azok az alapelvek, melyeket a párt Központi Bizottsága már a tudománypolitikai irányelvekben félreérthetetlenül leszögezett. Így mindenekelőtt az, hogy „a párt a társadalomtudományokban is biztosítja az alkotó kutatómunka szabadságát. Nincsenek tiltott témák és előírt következtetések". A marxizmus–leninizmus gazdagításának követelményével és a kutatás szabadsága elvével összhangban, az irányelvek leszögezték a tudományos viták szabadságának elvét, s rámutattak arra, hogy „a marxista alapon álló tudományos iskolák, új kutatási irányok kialakulása, a különféle álláspontok összevetése, a szabad tudományos vitalégkör segíti a marxizmus–leninizmus fejlődését".

Ugyanakkor az irányelvek a párt korábbi dokumentumaival egybehangzóan, ismételten és kategorikusan elutasították a marxizmus–leninizmus pluralizálását: „A kutatási irányok, iskolák sokfélesége akkor válik politikai és ideológiai veszéllyé, ha azok olyan gondolati-politikai rendszerré, irányzattá állnak össze, amelyek a marxizmus–leninizmus elméleti rendszerét megkérdőjelezik, feloldják vagy elvetik ... A pluralizált marxizmus ideológiai koncepciója politikai pluralizmushoz és ez a kommunista párt, végső soron a munkásosztály vezető szerepének a tagadásához vezethet." Mindettől elválaszthatatlanul az irányelvek felhívták a figyelmet a társadalomtudományok művelőinek fokozott társadalmi-politikai felelősségére: „A társadalomkutatóknak mindig számolniuk kell azzal, hogy kísérleti alanyuk a társadalom, s a helytelen megoldások az egész társadalmat érinthetik, esetenként veszélyeztethetik ... A kutatómunka szabadsága egyben nagyfokú politikai felelősséget, következetes önellenőrzést feltételez."[2]

Ezeknek az elveknek a kidolgozásában a társadalomtudósok maguk is aktívan részt vettek, ezért azok nemcsak széles körű megértésre és visszhangra találtak a társadalomtudományok művelői közt, hanem bátorították a mai, időszerű kérdések vizsgálatát célzó tudományos kutatómunkát is. Mindez a X. kongresszus által megjelölt legfontosabb kutatási témák kidolgozására irányuló munkálatokban is megnyilvánul.

A társadalomtudományok művelőinek túlnyomó többsége – megértve a mai feladatokat – valóban felelősen és alkotó módon élt és él a szocialista társadalmunk által biztosított lehetőségekkel. A tudomány és a szocializmus iránti belső elkötelezettségtől indíttatva tartja szem előtt egyfelől a kutatási és vitaszabadság, másfelől a politikai és közlési felelősség egységét, a marxizmus alap-

[1] Lásd e kötet 55. sz. dokumentumát.

[2] A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 355–356. old.

elvei megőrzésének és alkotó alkalmazásának egységét, a marxista–leninista politikának és tudománynak azt a X. kongresszus által is hangsúlyozott egymásrautaltságát és szövetségét, amely a marxizmus gazdagodásának, a tudomány fejlődésének és a társadalomirányítás hatékonyságának egyaránt lényeges feltétele.

Mindennek ismételt leszögezésére azért van szükség, mert a társadalomtudományok terén az alapjában véve pozitív fejlődés mellett visszás, tudományos közéletünktől idegen jelenségek, megnyilvánulások is észlelhetők. A társadalomtudományok művelőinek egy szűk köre a legutóbbi időben olyan írásokat hozott nyilvánosságra, illetve kívánt publikálni, amelyekben a marxizmus alapfogalmait és megállapításait, valamint mai társadalmunk egyes jelenségeit önkényesen értelmezve, a marxista elemzés látszatát keltve, vagy éppen a marxizmus pluralizálásának jogosultságát hirdetve a marxista–leninista pártok, köztük az MSZMP elméletét és politikájának alapelveit veszik revízió alá és a szocializmustól idegen nyugati „újbaloldali" törekvésektől „eszméket" kölcsönző jobboldali revizionista ideológiai-politikai platformot körvonalaznak.

Ilyen törekvések fejeződnek ki Hegedüs András és Márkus Mária egy amerikai alapítvány Varsóban megrendezett konferenciáján „A modernizáció és a társadalmi fejlődés alternatívái" címmel megtartott és szétosztott előadásában, Heller Ágnesnek „Elmélet és gyakorlat az emberi szükségletek szempontjából" címmel, az Egyesült Államokban megtartott előadásában, amely az *Új Írás* 1972. évi áprilisi számában is megjelent, valamint Vajda Mihálynak a *TELOS* c. amerikai „újbaloldali" folyóiratban megjelent „Marxizmus, egzisztencializmus, fenomenológia" című írásában.

Ezekkel az írásokkal korántsem tudományos súlyuk, nem is elsősorban kispolgári-eklektikus ideológiai, hanem mindenekelőtt félreérthetetlen politikai irányultságuk miatt foglalkozunk. Pártunk művelődéspolitikája számol a polgári-kispolgári ideológiák jelenlétével tudományos-kulturális életünkben. Amennyiben az ilyen ideológiájú művekben pozitív értékek vannak – s ez egyes részeredményeket tekintve egyáltalán nincs kizárva –, azokat elismerjük. Ami vitatható, azzal a nyilvános ideológiai harc, vita és meggyőzés módszereit felhasználva, vitatkozni kell. A nyilvánvalóan hamisat pedig el kell utasítani. Az olyanfajta ideológiai pluralizáló tendenciák azonban, amelyek a párt politikája, a nemzetközi forradalmi munkásmozgalom és annak ideológiája, a marxizmus–leninizmus alapjai ellen irányulnak, nemcsak tudományos és tudománypolitikai, hanem politikai megítélést is igényelnek.

Az említett írásokban kifejezésre jutó politikai koncepciót a legegyértelműbben és a legközérthetőbb formában Hegedüs András és Márkus Mária fogalmazták meg, amikor a kelet-európai szocialista országok jelenlegi fejlődési tendenciáinak „értékelésére" vállalkoztak. Hegedüsék szerint ezekben az országokban a fejlődésnek két fő iránya bontakozott ki. Egy részük az ún. „államigazgatási modellt" követi. E „modellben" a termelés a tervekben és tervutasításokban kifejeződő társadalmi szükségletek szerint folyik, e szükségleteket azonban – szerintük – „bürokratikus apparátusok határozzák meg", mindenekelőtt a bürokrácia hatalmi és rétegérdekeinek megfelelően.

A kelet-európai szocialista országok másik csoportja, Hegedüsék szerint, a fejlett tőkés országok által egyszer már bejárt „főútvonalon" halad, s a piaci viszonyok reprodukálásával próbálja biztosítani a fejlődés nagyobb dinamizmusát.

A Hegedüsék adta jellemzésből teljesen egyértelmű, hogy szerintük a kelet-európai szocialista országokat csak az ezekben az országokban uralkodó „hivatalos ideológia" szerint lehet szocialista országoknak tekinteni, voltaképpen sem nagyobb dinamizmussal nem büszkélkedhetnek, sem humánusabb társadalmi viszonyokat nem tudtak létrehozni, mint a fejlett tőkés országok.

Ami a dinamizmust illeti, Hegedüs András és Márkus Mária azt állítják és hirdetik, hogy a „marxizmusnak a kapitalizmus fölött a hatékonyság szempontjából gyakorolt kritikája az utóbbi évtizedek tapasztalatai alapján fő vonásokban elvesztette relevanciáját". A társadalmi viszonyok tekintetében Hegedüsék szerint a kelet-európai szocialista országokban egy teljesen zárt, a munkamegosztáson alapuló hierarchikus társadalmi struktúra jött létre.

A történetiség teljes mellőzésével úgy tüntetik fel ezen országok fejlődését, mintha jelenlegi fejlődési tendenciáik perspektívája kizárólag a fejlett tőkés országok fogyasztási modelljének megfelelő életszínvonal és életforma lenne és lehetne. Az „ipari társadalmak" burzsoá elmélete terminológiájának megfelelően Hegedüsék a fejlett tőkés országok és a kelet-európai szocialista országok fejlődését a fejlett és kevésbé fejlett társadalmak közötti viszonyként jellemzik, s ezzel összhangban azt állítják, hogy a szocialista országokban jelenleg voltaképpen nem is a szocialista társadalmak építése folyik, hanem a „modernizáció" feladatai állnak előtérben. Hegedüsék elutasítják a szocialista fejlődésnek általuk feltételezett mindkét útját. Az „államigazgatási modell" szerintük nem biztosítja a szükséges dinamizmust, a „főútvonal" követése viszont, „ha nem is állítja vissza a termelési eszközök magántulajdonát, de lényegében egy nyereségre orientált, acquisitiv[3] típusú társadalmat hoz létre".

[3] Acquisitiv = szerző, gyűjtő.

Ezekkel a mesterségesen kreált „modellekkel" szemben, saját „szocialista" alternatívájukként vázolják fel programjukat. Ennek közelebbi jellemzőiről azonban mindössze annyit közölnek, hogy ez a „modell" képes összeegyeztetni a gazdasági hatékonyságra törekvést a humanizációs tendenciákkal. Hogy hogyan, azt nem konkretizálják. Jelzik ugyan, hogy az általuk javasolt modellnek biztosítani kell az értelmes életformák közötti választás lehetőségét, az egyének individuális fejlődését, önmegvalósításra és önkifejezésre irányuló törekvését, s hogy a hatalomnak valamiféle, közelebbről meg nem határozott, de reális társadalmi erőt képviselő közösségek kezébe kell átmennie, amelyek képesek ellenőrzést gyakorolni mind a piac, mind pedig az állami bürokrácia fölött – mindez azonban megmarad a ködös-utópikus általánosságok szintjén.

Óvnak egyszersmind attól, hogy bárki azt higgye, hogy az általuk helyesnek tartott modell megvalósítása a kelet-európai szocialista országokban már a mai „bázison" elkezdődhet. Ehhez a szocialista társadalmak „komoly strukturális átalakulására" van szükség. Számba vehető esetleges „tömegbázisukat" felmérve, arra számítanak, hogy a tömegek elfordulnak a szocializmus általuk jellemzett mindkét „modell"-jétől. S fejtegetésüket így zárják: „A másik, szintén nem elhanyagolható kérdés, hogy a kialakult hatalmi struktúra eltűri-e az önrealizációt, az önkifejezést kereső mozgásokat. A válasz erre a kérdésre nem feltétlenül nemleges. Ez ui. nagymértékben függ a konkrét erőviszonyoktól az egyes országokban, illetve nemzetközi méretekben. Hozzájárulhat ehhez a bürokrácia pluralisztikus irányba való fejlődése is, amely tendenciát a különféle gazdasági reformok erősítik. Így létrejöhetnek olyan partikuláris érdekek, amelyek alapján az előzőekben felvázolt mozgásokat egyes hatalmi erők támogatják, jóllehet esetleg csupán bizonyos látszatok fenntartása érdekében."

Végső soron a szocializmus ugyanolyan „fejlődési" tendenciáihoz fűzik reményeiket, mint a szocializmus ellenségei: a szocialista országok kommunista pártjai tömegbefolyásának csökkenéséhez, a tömegeknek a szocialista építés ezen országokban elfogadott programjától való elfordulásához, a szocialista társadalmon belüli ellentétek kialakulásához és megmerevedéséhez, a „bürokrácia" pluralisztikus irányba való fejlődéséhez, s a nemzetközi erőviszonyok olyan alakulásához, amelyek kedveznek a belső ellentétek kifejlődésének és kihasználásának.

Nem kétséges: ezeknek a reményeknek, az ilyesfajta politikai spekulációknak ugyanúgy nincs köze a szocializmushoz, mint ahogyan nincs köze a társadalomtudományokhoz sem.

Heller Ágnes említett cikkében a szocialista forradalmak voltaképpeni forradalom-mivoltának, a munkásosztály korunk forradalmaiban betöltött vezető szerepének tagadásához jut el. Figyelmen kívül hagyva a társadalmi forradalmak marxista–leninista elméletét, a forradalmak osztályjellegét, Heller a „politi-

kai forradalmak" terminussal jelöl és mos egybe minden olyan mozgalmat, amely az egész társadalom forradalmi átalakítását tűzi ki célul a politikai hatalom megragadása útján. (E forradalmak legklasszikusabb típusa – Heller szerint – a francia jakobinizmus.) Ugyanakkor az így definiált politikai forradalmaktól megkülönbözteti az ún. „össztársadalmi forradalmakat", s azt állítja, hogy ilyen forradalmakat mindeddig nem ismer a történelem. Vagyis a Nagy Októberi Szocialista Forradalom és századunk világtörténelmi jelentőségű forradalmai nem „össztársadalmi forradalmak" voltak. Ezzel félreérthetetlenül a fenti értelemben definiált „politikai forradalmak" közé soroltatnak be a szocialista forradalmak is, amelyek így – amennyiben egyáltalán forradalmak voltak – szintén csak a politikai hatalom birtoklásában jelentettek változást, nem vezethettek a társadalom egészének forradalmi átalakításához, nem vezettek életforma-forradalomhoz.

A szocialista forradalmak és a munkásmozgalom – Heller terminológiájában: a „politikai forradalmi mozgalmak" – azért nem érhetik el céljukat, a kapitalizmus radikális átalakítását, mert a munkásosztálynak a kapitalizmusban már kialakult szükségleteire alapozzák programjukat. E szükségletek kielégítése ugyanis nem mutat túl a kapitalizmuson, a marxi értelemben elképzelt forradalom viszont – folytatja Heller – az egész polgári szükségletstruktúra meghaladását feltételezi, olyan szükségletek kialakulását, amelyek elvileg nem elégíthetők ki a kapitalizmus keretei között. Ezeket a szükségleteket Heller „radikális szükségleteknek" nevezi, s azt állítja, hogy a történelmi tapasztalat szerint a munkásosztálynál – Marx várakozásával ellentétben – nem alakulnak ki ilyen szükségletek. Ezért, ha hűek akarunk maradni a marxi programhoz, úgymond, „más utakon kell kísérletezni".

Ez a „más utakon való kísérletezés" Hellernél egyértelműen a forradalmi munkásmozgalomtól, a szocialista országokban folyó szocialista építés programjától való elfordulást és mindezzel szemben a fejlett tőkés országok ultraradikális ifjúsági és diákmozgalmai felé való orientálódást jelenti. Heller a fejlett tőkés országok néhány, összefüggéseikből kiragadott válságjelenségének tényeire hivatkozva jut történelmileg tarthatatlan, antimarxista konzekvenciákhoz. „Mikor az iparilag legfejlettebb kapitalista társadalmakban az ifjúság egy rétege (és többnyire éppen a legjobb) hátat fordít az apák frizsider-, autó- és presztízs értékrendszerének, mikor tömegessé válik – megint gyakran éppen a legjobbak részéről – az egyetemek elhagyása (éppen ebből a motívumból), mikor egy új családforma – a kommuna – van elszaporodóban, mindez jelzi, hogy létrejött a szükséglet a szükséglet-struktúra átalakítására."

Mindez azt jelenti: a szocialista országokban nem a marxi forradalom-koncepció realizálódik; a munkásosztályban, a munkásmozgalomban nem jönnek létre a szükséglet-struktúra átalakítására irányuló „radikális szükségletek", de

létrejönnek a fejlett tőkésországokban, a társadalmi harcokban csak rövid – s nemegyszer meglehetősen kétes értékű – szereplésekre vállalkozó, a társadalomból kivonuló és a maguk naiv elképzeléseit társadalmon kívüli szigeteken megvalósítani szándékozó hippik kommunáiban. A munkásmozgalom forradalmi programja, a munkásosztály forradalma helyett az ellenkultúra-mozgalom és a kommunák „forradalma" – ez Heller Ágnes „újbaloldali", „forradalmi" programja.

Vajda Mihály írása a marxizmus filozófiai alapjainak relativizálására irányul, és egy „következetes" pluralista koncepciót fejt ki. E koncepció szerint nincs „autentikus marxizmus", a marxizmusnak több, egymástól különböző interpretációja – vagyis többféle marxizmus – lehetséges. Ez a koncepció ugyanakkor nem csupán a marxizmus, hanem általában a tudomány ellen is irányul. Vajda szerint ugyanis nincs objektív igazság, az igazság „gyakorlati kérdés", nem pedig az objektív valóság összefüggéseinek feltárása, visszatükrözése. Ez azt jelenti, hogy pl. egymásnak homlokegyenest ellentmondó társadalmi elméletek Vajda szerint egyaránt igazak lehetnek, ha megfelelnek valamely társadalom vagy társadalmi erők gyakorlatának. Így azt, hogy a polgári és a marxista elmélet közül, „melyeknek mindegyike hamisként kezeli a másikat, melyik lesz történelmi igazsággá, nem az dönti el, hogy melyik tükrözi helyesen a fennálló társadalmi állapotokat. E két igazság között csak az őket képviselő erők harca dönthet. Lényegében ezt értem azon, hogy az igazság gyakorlati kérdés" – írja Vajda.

A tudomány létezése alapfeltételének – annak, hogy egy adott kérdésben csak egy igazság lehetséges – ilyesfajta elutasítása után már nem meglepő Vajdának az a kijelentése sem, miszerint „az emberi magatartásnak és ennélfogva a történelem menetének nincsenek törvényei". A történelem menetében érvényesülő szükségszerűség elutasításával összhangban, Vajda tagadja a szocialista társadalom létrejötte szükségszerűségét is, s a lehetőségek világába utalja azt, ami – Hegedüsék és Heller Ágnes álláspontjával összhangban – szintén a megvalósult és megvalósuló szocializmus szocialista voltának megkérdőjelezését jelenti.

III

Az említett írásokból kirajzolódó antimarxista ideológiai-politikai platform közössége, koncepciójuk összefüggése a közvetlen érintkezéseken túl is nyilvánvaló. Nyilvánvaló pl., hogy a marxizmus pluralista felfogásának Vajda-féle koncepciója milyen közvetlenül támasztja alá a szocializmus politikai pluralizá-

lódásának Hegedüs András és Márkus Mária által feltételezett és kívánatosnak tartott tendenciáját.

E platform lényege: fellépés egy kispolgári-humanista frázissá sekélyesített „marxizmus" nevében a marxizmus és a munkásmozgalom ellen, a reálisan létező szocializmussal szembeállított „szocialista alternatíva" nevében a szocializmus gyakorlatilag megvalósult minden formájával szemben. Ez a platform egyszerre szolgálja a végbement világtörténelmi jelentőségű szocialista forradalmak elméleti „visszavételét", korunk világforradalmi folyamata vezető erői, a szocialista országok és a nemzetközi munkásmozgalom forradalmi szerepének elvitatását, a kelet-európai szocialista országok fejlődésének lejáratását, ezen belül az MSZMP politikájának (s különösen az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése nyomán kibontakozó fejlődés) dezavuálását, és a nemzetközi munkásmozgalom stratégiai irányvonalától eltérő, a szocializmus építése minden eddig ismert gyakorlati útjával és elméletével szakító politikai orientáció és program felvázolását.

Ez a program a marxizmus–leninizmus alapvető elveinek revízióján alapszik, illetve arra irányul. Vezérmotívumai ködös-általános humanisztikus szólamok, kispolgári utópiák a szükséglet-struktúrát biztosítani hivatott közösségekről, amelyek majd az állami bürokráciát és a piacot egyaránt képesek lesznek uralmuk alá hajtani, s amelyeknek az előképét az iparilag legfejlettebb tőkésországok kommuna- és ellenkultúra-mozgalmában kellene látnunk. Akik ismerik a tudományos szocializmus alapjait, klasszikusainak a szocializmusra vonatkozó tanításait, azok tudják azt is, hogy humanisztikus frázisokra, valamiféle elgondolt – mindenesetre a szocializmus reálisan létező erőivel, a munkásosztály forradalmi mozgalmával szembeállított – „közösségeknek" politikailag meglehetősen kétes értékű mozgalmára redukálni a szocializmus marxi programját nem egyéb, mint a szocializmus fogalmával kapcsolatos revizionista visszaéléseknek egy újabb változata.

Amióta a társadalom egymással ellentétes érdekű osztályokra szakadt, a történelem a maga nagy kérdéseit mindig osztályszempontból tette fel, és teszi fel ma is; ennek megfelelően a mai világ alapvető frontvonalai is a kapitalizmus és a szocializmus, az imperialista burzsoázia és a munkásosztály között húzódnak. Aki erről az alapvető tényről nem óhajt tudomást venni, s a mai világ fejlődését meghatározó forradalmi erőktől elszigetelődve, azokkal szakítva vagy egyenesen azokkal szemben próbál valamiféle „harmadik utat" keresni és realizálni, az történelmileg eleve kudarcra ítélt vállalkozásba fog, és – szubjektív szándékaitól függetlenül – előbb-utóbb az imperializmus erőinek eszközévé válik.

Minderre azért is szükséges felhívni a figyelmet, mert az említett koncepció kifejtésében – s következésképpen a marxizmussal való szakításukban – még

tovább mennek ugyanezeknek a szerzőknek és néhány más, ugyanezt a platformot képviselő filozófusnak (Bence Györgynek, Kis Jánosnak és Márkus Györgynek) azok az írásai, amelyek megjelentetésére kiadók és szerkesztőségek megalapozott és felelős döntése alapján nem került sor. Érdemben nem is kívánunk foglalkozni velük, de mint e publikált írásokban kifejezésre jutó és az előzőekben elemzett nézetek antimarxista irányban történő további „elmélyítésének" és kiszélesítésének dokumentumaira szükségesnek tartjuk az utalást. Ezekben az írásokban szerzőik ugyanis már nem pusztán a munkásosztály forradalmi szerepét vitatják el, hanem eljutnak a tőkés rendszer megdöntésében egységesen érdekelt munkásosztály létének (visszamenőleg, történelmileg is értendő) tagadásáig, kijelentve, hogy ezért minden olyan erő, amely a munkásosztály nevében lép fel, hamis tudattal cselekszik. Nemcsak a leninizmust iktatják ki a forradalmi munkásmozgalom elméleti örökségéből, de szembeállítva a „filozófus" és „közgazdász" Marxot, elutasítják – mint több alapvető tételében elhibázottat – az egész marxi „Tőkét", zárójelbe teszik a szocializmus és a marxizmus egész történetét, múltját, a forradalmi munkásmozgalmat és annak tapasztalatait; a szocializmus és kommunizmus marxi koncepcióját megvalósíthatatlannak minősítve, nyíltan deklarálják a nemzetközi munkásmozgalom történelmileg ismert valamennyi fő irányzatának „csődbejutását".

A kispolgári revizionizmus eme „hazai" változatainak nemcsak politikai törekvései kétesek, ideológiai forrásvidéke is zavaros; elemei nélkülözik az eredetiséget. Innen e teóriák eklektikus mivolta. A marxista frazeológia maradványai e tanulmányokban a marxista módszertől idegen, minden konkrét és történeti elemzést nélkülöző polgári szociológiai koncepciókkal, burzsoá elméletpótlékokkal keverednek: a munkásosztály forradalmi szerepét elvitató újbaloldali elméleti klisék és a „klasszikus" revizionizmus spontaneitás-kultusza éppúgy felfedezhető itt, mint a divatos burzsoá konvergencia-elméletek. S ez a fajta „ideológiai békés egymás mellett élés" nem a véletlen műve: a mai harmadikutas, álbaloldali revizionizmus tulajdonképpen a konvergencia-elméletek egy sajátos válfaja, egyfajta „fordított" konvergencia-elmélet, amely a kapitalizmust és a szocializmust lényegében azonosítva, mint egyaránt rosszat utasítja el.

A kapitalizmus és a szocializmus azonosításának, a szocialista forradalmak „elméleti visszavételének" semmi köze sincs a valóságos történelmi folyamatokhoz, s legfeljebb arról tanúskodik, hogy hirdetői – akarva-akaratlanul – a szocializmus és a forradalmi munkásmozgalom ellen irányuló burzsoá elméletekkel kerülnek egy álláspontra. De ugyanebből a szellemi arzenálból származik az a bürokráciaelmélet is, amely azt igyekszik elhitetni, hogy korunk szocialista társadalmaiban az uralkodó osztály szerepét a „bürokrácia" vette át és tölti be. Nemkülönben a szocializmus állítólagos „modelljeinek" teóriája, amely a

kelet-európai szocialista országokban folyó társadalomépítésnek az eltérő társadalmi-történeti feltételek és a nemzeti sajátosságok alapján kialakult különböző gyakorlati útjait és megoldásait igyekszik elméleti érvényű különbségekké, sőt ellentétekké felnagyítani.

Ezekben az írásokban egy, a kispolgári szocializmus eszmekörében fogant politikai koncepció keresi a maga filozófiai burkát. Az ilyen „elméleti" törekvések idegenek a marxizmustól és a tudománytól, még ha tudományos mezben és marxista frazeológiával jelentkeznek is. Aligha szükséges bizonyítani, hogy az objektív valóság létezésének tagadása, az egy adott kérdésben lehetséges többféle igazság feltételezése, a törvényszerűségek tagadása a történelemben – tudománytalan, sőt lényegében tudományellenes tételek; hogy az említett írások módszerei meglehetősen távol állnak mindenfajta tudományos elemzés kritériumaitól, a legtávolabb pedig a marxista tudományosság követelményeitől. Már maga a választott fogalmi apparátus, az olyan fogalmak használata, mint a mindenfajta társadalmi meghatározottságától eloldott és társadalmi alapjaitól függetlenített „modernizáció" vagy a forradalmak Heller által adott sematikus osztályozása, kiindulópontként tartalmazzák azt, amit voltaképpen bizonyítani igyekeznek, nevezetesen, hogy a kelet-európai szocialista országokban a szocialista átalakulás helyett valamiféle „modernizáció" folyik, illetve, hogy a szocialista forradalmak voltaképpen nem is forradalmak.

Nem egy esetben azzal igyekeznek hitelt adni ártó és káros mondanivalójuknak, hogy a párt által már régóta felvetett kérdéseket – mint például a bürokratikus jelenségek leküzdése, a szocialista demokratizmus, szocialista életforma, a teljes, értelmes emberi élet – mintegy kisajátítják. Úgy tüntetik fel, mintha ez a problémamegoldás az ő kérdésfelvetésük, az ő érdemük lenne, illetve állításaik, téziseik igazolására próbálják felhasználni az általuk kisajátított, helyes kérdésfelvetéseket is.

Azonban a valóságos problémákat is történelmietlenül közelítik meg. A történetiség mellőzése pedig a társadalomtudományokban a tudománytalanság egyik mindenkori ismertetőjegye. Egy rosszul feltett, nem a szocializmus valóságos problémáiból, hanem divatos nyugati, polgári vagy újbaloldali elméletének a mi viszonyainkra való kritikátlan alkalmazásából született, történelmietlen kérdésre nem lehet tudományosan hiteles választ adni. Az említett írások ebből a szempontból meggyőzően tanúsítják, hogy a marxizmussal való szakítás egyben intellektuális-tudományos hanyatlást is jelent.

Az említett szerzők nem egyik pillanatról a másikra kerültek szembe a marxizmussal, váltak revizionistákká. A párt már korábban is kénytelen volt foglalkozni nézeteikkel, illetve konkrét politikai fellépéseikkel kapcsolatos problémákkal. Kellő türelmet tanúsított velük szemben, s lehetőséget adott nézeteik vitatására, önkritikus revideálására, arra, hogy a számukra biztosított

kutatási lehetőséget szocialista társadalmunk érdekében hasznosítsák. A társadalomtudományok marxista művelői részéről történtek kísérletek arra, hogy nyílt vitákban utasítsák el pl. Hegedüs András politikailag már korábban is erősen vitatható nézeteit vagy a marxizmus pluralizálását meghirdető filozófiai törekvéseket, az említett írások szerzői azonban kitértek az érdemi vita elől. Emellett megsértve az állami fegyelmet, több esetben munkahelyi viták és felelős intézeti vezetőik megkerülésével hozták nyilvánosságra, illetve igyekeztek megjelentetni írásaikat.

Az egyes kérdésekben megnyilvánuló különállásukat átgondolt elméleti és politikai különállássá, majd szembenállássá „fejlesztették". Ezzel egyszersmind átlépték ideológiai közéletünknek azt a határát, amelyet kulturális politikánk elvei régóta és számos alkalommal – többek közt a tudománypolitikai irányelvekben is – félreérthetetlenül megvontak. Ezek az elvek – amelyek egyszersmind a kutatási és vitaszabadság, a tudományos iskolák kialakulásának és versengésének biztosítékai és ösztönzői – mit sem változtak. A szóban forgó szerzők korábban is vitatott vagy vitatandó nézetei változtak: az utóbbi időben kaptak egységes, összegezett és – különböző mértékben bár, de – politikai célzatú-érdekű kifejtést.

Tanulságos az említett írások szerzői Lukács Györgyhöz való viszonyának megváltozása is. Amíg Lukács élt, a tudományos közvélemény többüket Lukács György tanítványaként tartotta számon. Lukácsnak a marxizmus pluralizálására irányuló törekvéseket élesen elutasító nézetei azonban épp olyan jól ismertek, mint az, hogy a munkásmozgalmat, amelynek 1918-tól harcosa volt – utolsó művének kifejezésével élve –, „a marxizmust saját hazájának" tekintette. „Pluralista lehet egy neopozitivista gondolati manipuláció megalapozása" – írta Lukács György. – „A marxizmus azonban minden kérdésben csupán az objektív valóságnak megfelelő egyetlen helyes választ ismer." Lukács György nem hagyott kétséget afelől sem, hogy „a létező szocializmus objektíven szocialista jellegének kétségbevonása a polgári értetlenségek és rágalmazások körébe tartozik".

Az említett írásokból kirajzolódó koncepció valamennyi lényeges kérdést illetően ellentétes Lukács marxista életművének alapvető elméleti és politikai törekvéseivel. S ez nem véletlen. Ezen írások szerzőinek szakítása a marxizmussal, szakítást jelent Lukáccsal is. Minderre azért szükséges külön is felhívni a figyelmet, mert Lukács György életművét egy sor kérdésben vitatható és vitatandó, egészében azonban kiemelkedő marxista teljesítménynek tartjuk, és meggyőződésünk, hogy csakis életművének komoly tanulmányozása és kritikai elemzése vezethet el értékeinek tisztább felismeréséhez, s csak ez akadályozhatja meg annak illetéktelen kisajátítását és meghamisítását is.

IV

A Központi Bizottságnak a X. kongresszus határozatai végrehajtásáról és a tennivalókról szóló 1972. novemberi állásfoglalása ismételten arra hívta fel a társadalomtudományok marxista művelőit, hogy „valóságfeltáró feladatuk mellett fokozottabb mértékben lássák el azt a szerepet is, amely a tudatformálásban, az emberek nevelésében, a helytelen nézetek elleni harcban hárul rájuk". Ezen túl a Központi Bizottság állásfoglalása hangsúlyozta: „Arra kell törekednünk, hogy a marxizmus–leninizmus alkotó alkalmazásával, álláspontunk világos kifejtésével, igazunk meggyőző bizonyításával küzdjük le az antimarxista nézeteket."[4]

A KB novemberi ülése ugyanakkor kifejezésre juttatta azt is, hogy a kommunisták minden téren, így a kulturális-tudományos élet területén is a párt gyakorlatban kipróbált elveinek és határozatainak az eddiginél is felelősségteljesebb és következetesebb végrehajtásával járulhatnak hozzá az előttünk álló feladatok megoldásához. Az állásfoglalás néhány megállapítása azonban külön is figyelmet érdemel az előzőekben ismertetett antimarxista nézetek jelentkezése kapcsán.

Az egyik ezek közül a tudományos-kulturális élet műhelyeinek, a kiadók és szerkesztőségek fokozott ideológiai-politikai felelősségét emeli ki, és a tudománypolitikai irányelveknek a kutatási szabadság és a közlési felelősség összefüggésével és kölcsönös feltételezettségével kapcsolatos megállapításaival összhangban leszögezi: „Következetesen érvényesíteni kell azt az elvet, hogy ne kapjanak nyilvánosságot a szocializmussal szemben ellenséges, népünk érdekeit veszélyeztető irányzatok, alkotások."[5]

A kiadók és szerkesztőségek felelőssége természetesen nem menti és nem mentheti fel a társadalomtudományok marxista művelőit, tudományos közéletünket a nem marxista nézetek elleni fellépés kötelezettsége alól. Ellenkezőleg: az egészséges vitaszellemnek és vitalégkörnek segítenie kell, ki kell egészítenie a kulturális műhelyek, a szerkesztőségek, lektorátusok munkáját. Nemcsak az helytelen, ha esetenként a hazai publikációs fórumokon lényeges társadalmi kérdésekről nem marxista, sőt antimarxista nézetek napvilágot látnak, hanem legalább annyira az is, ha ezek a nézetek a marxista álláspont képviselői részéről válasz nélkül maradnak. A társadalomtudományok valóságfeltáró és ideológiai funkciójának egysége megköveteli a marxizmus–leninizmus vitázó jellegének következetes érvényesítését. A KB novemberi állásfoglalása ezzel kapcsolatban külön is felhívta a figyelmet arra, hogy „sokkal jobban meg kell élénkíteni a nem marxista nézetekkel szembeforduló vitaszel-

[4] Lásd e dokumentum 1. sz. jegyzetét.
[5] Ugyanott.

lemet: világossá kell tenni, hogy a vita a marxista ideológia eszköze, a marxista ideológusok nem mellőzhető kötelessége".[6]

Fokozott felelősséggel kell kezelni a társadalomtudományok nemzetközi tudományos kapcsolatainak kérdését is. Következetesen érvényt kell szerezni a tudománypolitikai irányelvek azon állásfoglalásának, hogy a más társadalmi rendszerű országokkal elsősorban a marxista tudományos eredmények propagálását elősegítő tudományos kapcsolatokat kell előnyben részesíteni. Erre azért is figyelmeztetni kell, mert a „fellazítás" taktikusai sajátos kontraszelekciót igyekeznek érvényesíteni e kapcsolatok terén, felhasználva az érdeküket szolgáló presztízsteremtés legkülönbözőbb formáit, ilyen eszközökkel is támogatva minden olyan próbálkozást, amely szocialista társadalmunk és a szocialista országok egysége ellen irányul vagy ilyen célokra is felhasználható.

V

A párt tudománypolitikai irányelvei egyértelműen hitet tettek amellett, hogy „a tudomány művelésének elengedhetetlen feltétele a tudomány helyesen értelmezett szabadsága. Nincsenek olyan, társadalmi gyakorlatunkkal, társadalmunk fejlődésével összefüggő, valóban tudományos problémák, amelyek kutatása és elemzése ideológiai szempontból ne állana érdekében a szocializmust építő népnek". Ugyanakkor az irányelvek leszögezték azt is, hogy „a tudósnak kötelességei vannak népével, országával szemben. A szocializmust építő magyar nép joggal várja el a tudomány művelőitől a szocializmus, a társadalmi haladás iránti elkötelezettséget. Arra törekszünk, hogy a tudomány művelői között általánossá váljék a marxizmus–leninizmus elmélete és módszere. A tudósnak fel kell ismernie a társadalom igényeit, számolnia kell az ország lehetőségeivel, a kutatási feladatok megválasztásában ezekre figyelmet kell fordítania. A párt szervei mindenekelőtt a társadalom igényeit helyesen felismerő, és azokhoz kapcsolódó kutatómunkát támogatják".[7]

A kutatási szabadsággal való visszaélések nem jellemzők tudományos közéletünkre, a társadalomtudományok művelőinek szocialista társadalmunk és a marxizmus–leninizmus eszméi iránt elkötelezett túlnyomó többségére. Ennek ellenére még a szórványosan jelentkező ilyen próbálkozások is veszélyeztethetik a tudományos közélet jó politikai légkörét. Különösen azáltal, hogy olyan terméketlen vitákat kényszeríthetnek rá, amelyek sem a társadalomtudományok, sem pedig szocialista társadalmunk előtt álló feladatok végrehajtását nem segíthetik elő; megingathatják a társadalomtudományokkal foglalkozók

[6] Ugyanott.

[7] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1967–1970. 337. old.

iránti bizalmat, veszélyeztethetik a társadalomtudományoknak és művelőinek növekvő társadalmi megbecsülését.

Veszélyt jelenthetnek ezek a törekvések olyan fiatalokra is, akik jó szándékkal keresik a szocializmus eszméi iránt elkötelezett társadalmi cselekvés lehetőségeit, de kellő elméleti felvértezettség és szilárdság, élettapasztalatok és kellő forradalmi gyakorlat híján, ideig-óráig, könnyen megtéveszthetők tetszetős álelméleti, álforradalmi frázisokkal, tudománytalan politikai manipulációkkal.

A párt tudománypolitikai irányelveinek következetes végrehajtása és érvényesítése ma is a legfőbb biztosítéka a társadalomtudományok helyes irányba fejlődésének, és a társadalomtudományok marxista művelői ezen az úton járulhatnak hozzá a leghatékonyabban a szocialista társadalmunk előtt álló feladatok megoldásához is. Éppen ezért ismételten felhívjuk a figyelmet arra, hogy a társadalomtudományok mindenekelőtt a szocializmus építése hazai gyakorlatának és történelmi tapasztalatainak tudományos elemzésével, e tapasztalatok elméleti általánosításával járulhatnak hozzá a legeredményesebben a marxista–leninista elmélet gazdagításához, a marxizmus–leninizmus közgondolkodásunkban kivívott pozícióinak megszilárdításához és további térnyeréséhez, a szocializmus magasabb szinten való építése szempontjából legégetőbb elméleti kérdések megoldásához.

A párt számít a társadalomtudományok marxista művelőinek elkötelezettségére és felelősségteljes munkájára, és meg van győződve arról, hogy a valóban tudományos egzaktsággal és módszerekkel elkötelezett és felelősségteljes társadalomtudományi kutatómunka – bármilyen kérdésekre irányuljon – a szocializmus viszonyai között csak elmélyítheti és szorosabbra fűzheti tudomány és politika egymásrautaltságát, szövetségét.

Megjelent: Magyar Filozófiai Szemle,
1973. I–II. szám. 159–169. old.

63

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A POLITIKAI BIZOTTSÁG 1968. NOVEMBER 12-i, A PÁRTOKTATÁS HELYZETÉRŐL ÉS SZÍNVONALÁNAK EMELÉSÉRŐL HOZOTT HATÁROZATÁNAK VÉGREHAJTÁSÁRÓL[1]

(1973. MÁRCIUS 6.)

A Politikai Bizottság állásfoglalásában a pártoktatás színvonalának és hatékonyságának emelésére megfogalmazott tartalmi követelmények alapjaiban megvalósultak. Jelenleg a X. kongresszus politikai irányvonalának és a KB 1972. november 14–15-i határozatának végrehajtása képezik a propagandamunka alapját.[2]

1. EGYSÉGES OKTATÁSPOLITIKAI CÉLOK KIALAKULÁSA ÉS TELJESÍTÉSE

A fenti határozatok alapján a pártoktatást az alábbi fő vonások és törekvések jellemzik: a propaganda közvetlenül kapcsolódik a párt és a társadalom előtt álló feladatokhoz; erősíti a propaganda a hallgatók képességeit az önálló gondolkodásra és cselekvésre; nagyobb teret biztosít a helyi politika beépítésének és megismertetésének. A propaganda hatékonyságának növelése érdekében tovább folyik a tematikák, tananyagok korszerűsítése, a propagandisták elméleti és módszertani képzése, segédanyagokkal való ellátása, a formális elemek elleni fellépés. Mindezekkel együtt a propaganda fejlődésének legfőbb gondja továbbra is a hatékonyság növelése maradt, melyet a felsorolt eredmények kedvezően javítottak, de még mindig nem oldottak meg.

a) A káderképzésben az oktatáspolitikai célok teljesítése az oktatási rendszer változtatása nélkül ment végbe. Befejeződött a Pártfőiskola átszervezése Politikai Főiskolává, sikeresen folyik a PB 1968. január 9-i határozatának tel-

[1] A határozatot lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 235–244. old.

[2] Lásd e kötet 55. sz. dokumentumát.

jesítése.[3] Megtörtént az oktatási igazgatóságok kiépítése, melyek keretében a helyi szükségleteknek megfelelően szerveződtek egyéves és öthónapos pártiskolák, valamint rövidebb továbbképző tanfolyamok, továbbá az oktatási igazgatóságok keretében működnek az esti egyetemek. A Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem alaptagozata és szakosító tanfolyamai tervszerűen biztosítják a káderképzés, valamint a propagandista képzés feladatait.

A Marxizmus–Leninizmus Esti Középiskola funkciója pontosításra került. A káderképzésben továbbra is gondot jelent a tervszerű beiskolázás és a vezető káderek továbbképzésének a szükségletekhez képest lassú fejlődése.

A politikai szükségleteknek megfelelően kibővültek a káderképzés feladatai. A propaganda politikai jellegének erősítése érdekében a káderképzésben előtérbe kerültek olyan kiegészítő témák és tárgyak, mint a munkásosztály és a párt vezető szerepe; érdek, érdekeltség; szocialista demokratizmus; pártépítés stb., amelyek a fő politikai kérdések jobb megértését és végrehajtását segítik elő. A megnövekedett feladatok ellátásának segítésére az oktatási igazgatóságokon létrejöttek a pártépítési tanszékek. Megindult a politikai vezetés és a pártmunka kérdéseinek rendszeres oktatása. Nőtt a továbbképzés feladatait ellátó speciális tanfolyamok súlya. Megkezdődött a propagandisták speciális pedagógiai-módszertani képzése.

b) Az oktatáspolitikai céloknak megfelelően a Politikai Bizottság 1971. április 21-i határozata alapján jelentős változások mentek végbe a tömegpropaganda rendszerében.[4] A kialakított tanfolyamrendszer kapcsolódik a X. kongresszus fő célkitűzéseihez. Megkezdődött a társadalmi és állami élet, a világnézet és etika, pártirányítás és pártélet kérdéseinek, valamint a kulturális politika széles körű oktatása. A tömegoktatás belső arányaiban végbement változások alapján ma már ugyanannyian foglalkoznak társadalmi, ideológiai és pártépítési kérdésekkel, mint gazdasági kérdésekkel. A tömegpropaganda oktatási-nevelési feladatai között előtérbe kerültek a politika elméleti megalapozásának, a szemlélet és magatartás formálásának, valamint a politika gyakorlati megvalósítása elősegítésének feladatai. A tömegpropaganda ezáltal szolgálja a párt eszmei, politikai és cselekvési egységének, a párt tömegkapcsolatainak erősítését.

A kialakult tömegoktatási rendszer figyelembe veszi a pártszervezetek szükségleteit és számol a hallgatók felkészültségével. A tömegpropagandában jelenleg két alapfokú és hét továbbképző tanfolyam működik. Erősödött az előadássorozatok agitációs jellege, s jelenleg folyamatban van politikai vitakörökké való fokozatos átalakításuk.

[3] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 119–122. old.

[4] Lásd e kötet 7. sz. dokumentumát.

c) A partoktatas minden formajan, teruleten sikerult a figyelmet a nevelesi feladatokra iranyitani. Előterbe kerult az onallo itelokepesseg es cselekvesfejlesztes, a kommunista ember, a sokoldaluan fejlett szemelyisegneveles. Általanos torekves a realis szemleletmod kialakitasa, az illuziok es a pesszimizmus lekuzdese, a kispolgarisag, a burzsoa nezetek ellen harc A magatartas formalasaban eloterben all a szocialista magatartasi normak ismertetese es megvalositasuk kovetelmenye, valamint a szocializmustol idegen magatartas ellen kuzdelem. Eredmenyesen folyik a meggyozes a propagandaban is megtalalhato vegletek, az elvontsag es a praktícizmus ellen, javul az elmelet es a gyakorlat osszekapcsolasa Ezen a teruleten eredmenyeink meg nem kielegitoek, a neveles, szemleletformalas, valamint az ismeretnyujtas osszhangjanak megteremtese meg hosszu ideig a feladatunk lesz.

d) A partoktatasban reszt vevok letszama az 1969/70-es oktatasi evhez viszonyitva a kovetkezokeppen alakult.

A partoktatas osszhallgatoinak letszama 770 000-rol 732 000-re csokkent A kaderkepzesben reszt vevok szama nem valtozott, a letszam jelenleg is 94 000 korul mozog A tomegtanfolyamok hallgatoinak szama 400 000-rol mintegy 486 000-re nott Az eloadassorozatok resztvevoinek szama az elmult evekben 276 000-rol 152 000-re csokkent A folyo oktatasi ev adataiban a politikai vitakorok adatai is szerepelnek. A tomegpropaganda adatai arra utalnak, hogy az oktatasban erosodik a tartalmi, minosegi kovetelmenyek alapulvetele es ervenyesitese, de helyenkent meg a mennyisegi szemlelet is hat a partoktatas gyakorlataban. A tomegtanfolyamok hallgatoi letszama erofeszíteseink ellenere az elmult evekben tovabb nott, ez nehezsegeket okoz a szinvonal tartasaban, valamint nehez biztositani a munkahoz szukseges elegendo es megfelelo szinvonalu propagandistat Kedvezoen alakult a partoktatasban reszt vevo parttagok letszama, 343 000 rol 399 000-re nott

2 A PÁRTOKTATÁS HATÉKONYSÁGA FELTÉTELEINEK FEJLODÉSE

a) Általanos torekves, hogy a tananyagok megfeleljenek az elmeleti-politikai kovetelmenyeknek s egyben a gyakorlatot es a cselekvest is segito ismereteket nyujtsanak. A kaderkepzes es a tomegoktatas tananyagai altalaban megfelelnek a kovetelmenyeknek

Folyamatban van a kaderkepzesben a partiskolak egyseges tematikainak kimunkalasa, a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem alaptanfolyamanak es a Marxizmus–Leninizmus Esti Kozepiskola tananyagainak korszerusitese, bar ez

a szukségesnél lassubb utemben halad. Megoldasra var a szakositott tanfolyamok tananyagainak kiadasa.

A tomegpropagandaban az egesz eves tananyag egy kotetben jelenik meg A tananyagok evrol evre a politikai szuksegleteknek megfeleloen kerulnek javitasra es kiegeszitesre Jelenleg folyamatban van a KB 1972. november 14–15-i es a PB 1972 december 14-i hatarozatainak beepitese

Az utobbi evekben jelentosen kiszelesedett a propaganda szemleltetese. Megindult az oktatasi intezmenyek, jarasi, varosi partbizottsagok szemlelteto eszkozokkel valo ellatasa, diakepsorozatok, terkepek, tablok kiadasa

b) Javult a propagandistak felkeszitese az eszmei, nevelo munkara

A propagandistak osszetetele, altalanos es politikai felkeszultsege a kove telmenyeknek megfeleloen alakul. Jelentosen nott az egyetemet es foiskolat vegzettek aranya, emelkedett a kozepfoku politikai vegzettseggel rendelkezok szama.

A kozponti es megyei partszervek fokozott figyelmet forditanak a propa gandistak tovabbkepzesere A fuggetlenitett partoktatok tovabbkepzeseben tobb napos konferenciakon fontos ideologiai es politikai kerdesek kerulnek meg vitatasra, pl. 1972-ben az erdek es érdekeltseg problematikaja orszagos konfe rencian elmeleti, politikai es pedagogiai szempontbol kerult feldolgozasra

Tanfolyamokon es kozponti elokeszitokon tovabbra is gondot forditunk a tomegoktatas propagandistainak folyamatos segitesere. Azonban gondot jelent ma is, hogy a propagandistakkal szemben tamasztott kovetelmenyek novekede se es a lehetosegek nincsenek mindig osszhangban A problema megoldasara a megyekben megkezdodott a tudatos propagandistakepzes terveinek kidolgozasa az utanpotlas biztositasa.

Megkezdodott a propagandistak pedagogiai modszertani kepzese. Elkeszult a képzeshez a tematika, folyamatban van a tankonyv elokeszitese. Kozpontilag két ízben szerveztunk vezeto propagandistak szamara modszertani tanfolyamot A kozponti tematika es segedanyagok alapjan a megyek tobbsegeben is inditottak mar ilyen tanfolyamokat A propagandistak munkajanak segitese celjabol a kilenc tomegoktatasi tanfolyam propagandistai szamara utmutatot biztositottunk

c) Jelentosen fejlodott a partoktatas iranyitasa. A KB Agitacios es Propaganda Osztalyan erosodott az eszmei-politikai iranyito tevekenyseg. Fo figyelmunket az eszmei-politikai feladatok, utmutatok, tematikak, tananyagok kidolgozasara, a megyek tevekenysegenek segitesere forditjuk Elobbre leptunk a megyei iranyito munka elemzeseben. Rendszeresse valtak a tapasztalatcserek, a jo tapasztalatok terjesztese Tovabbra is fontos feladat a propaganda hatekonysaganak merese, az eszmei-politikai tapasztalatok elemzese, az oktatasi rendszer vizsgalata.

A megyék irányító tevékenységében is egyre jobban előtérbe került a propaganda hatékony segítése és a célok megvalósítását szolgáló konkrét feladatok megoldása. Tovább erősödött a propaganda helyének és szerepének tudatos felismerése, a propagandamunka, a politikai tevékenység az egész pártmunka szerves részévé válik. A megyei irányítás fejlődését elősegítette, hogy áttértek az oktatás középtávú tervezésére, mely lehetővé teszi, hogy a szervező munka csökkenésével a tartalmi feladatokra fordítsák a figyelmet.

Megindult az alapszervezetek propagandatevékenységének folyamatos segítése. A KB Agitációs és Propaganda Osztályának és a megyéknek a következő években is fontos feladata marad az alapszervezetek ideológiai és propaganda feladatainak kimunkálása és azok megvalósításához módszertanilag is sokoldalú és hatékony segítségnyújtás biztosítása.

64

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A JOGPOLITIKAI IRÁNYELVEK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE

(1973. MÁRCIUS 27.)

A Politikai Bizottság a jogpolitikai irányelveket 1963-ban fogadta el. Az irányelvek helyesnek bizonyultak, hozzájárultak a törvényes rend szilárdításához, jól szolgálták társadalompolitikai célkitűzéseinket.

Az eltelt tíz év alatt társadalmi és gazdasági viszonyainkban jelentős változások mentek végbe. Állami és jogi életünk fejlődött. Módosítottuk a Magyar Népköztársaság alkotmányát. Több olyan új jogszabály készült, amely a belügyi, ügyészi, igazságügyi és az államigazgatási szervek tevékenységét, az állampolgárok jogait és kötelezettségeit a mai társadalmi igényeknek megfelelően szabályozta.

E változások, valamint a jogalkalmazás során szerzett tapasztalatok indokolják a jogpolitikai irányelvek továbbfejlesztését.

1. *A szocialista törvényesség érdekében a jogalkalmazás minden területén érvényesíteni kell a következő általános elveket:*

Minden szerv köteles biztosítani a jogszabályok megtartását és megtartatását. A jogalkalmazó szervek kötelessége a törvénysértések megelőzése. Tevékenységükkel fokozottabban neveljék az állampolgárokat a törvények tiszteletére, felelősségtudatuk növelésére.

A jogalkalmazó szervek dolgozói vegyenek részt a jogszabályok és a jogalkalmazás tapasztalatainak széles körű ismertetésében.

Hatékonyabbá kell tenni a hatósági ellenőrzést és a jogellenes cselekmények feltárását.

A jogalkotó szervek a társadalmi igényeket kifejező, tudományosan megalapozott, áttekinthető jogi szabályozással szolgálják társadalmi és gazdasági életünkben a törvényesség érvényesülését.

Figyelemmel kell kísérni a jogszabályok és az általuk szabályozott társadalmi viszonyok összhangját, a jogszabályok érvényesülését és társadalmi hatását. Indokolt esetben kezdeményezni kell az elavult vagy helytelennek bizonyult rendelkezések felülvizsgálatát, új jogszabályok előkészítését, szükség esetén értelmező állásfoglalások kiadását.

Tovább kell fejleszteni a szocialista törvényesség eljárásjogi és szervezeti garanciáinak rendszerét.

A jogalkalmazó szervek tevékenységük során fordítsanak nagy figyelmet a társadalmi, a csoport- és az egyéni érdekek összhangjának megteremtésére.

Szigorúan vonják felelősségre a társadalmi tulajdon megkárosítóit. Lépjenek fel a spekuláció, az élősdiség és általában az állami és a munkafegyelem megszegői, a munka nélküli jövedelemszerzés minden formája ellen.

Segítsék elő a szocialista szervezetek és az állampolgárok körében az együttműködés követelményeinek érvényesülését, az állampolgári fegyelem és a társadalmi együttélés szabályainak megtartását.

Javítsák az ügyintézést, növeljék kulturáltságát, egyszerűsítsék és gyorsítsák az eljárást. Nyújtsanak fokozottabb segítséget az első fokon eljáró szervek jogalkalmazó tevékenységéhez.

Eljárásuk során szerezzenek érvényt a jogszabályok politikai, társadalmi, gazdasági célkitűzéseinek.

Meg kell szüntetni az esetenként még tapasztalható formális és szubjektív jogszabályértelmezést, jogalkalmazást.

A jogalkalmazás minden területén biztosítani kell az egységes szemléletet és a jogpolitikai elvek maradéktalan érvényesülését.

2. *A bűnüldözés területén:*

A bűnözés elleni küzdelem fontos politikai feladat, amelyben az egész társadalom közreműködésére szükség van.

A bűnüldöző, az állami és társadalmi szervek fejtsenek ki hatékony és összehangolt tevékenységet a bűncselekmények megelőzése érdekében. Fordítsanak megkülönböztetett figyelmet a bűnözés okainak felderítésére, elemzésére és az okok megszüntetését célzó intézkedésekre.

A bűnüldöző szervek derítsék fel a bűncselekményeket és gondoskodjanak arról, hogy azok elkövetőit – személyükre való tekintet nélkül – következetesen vonják felelősségre. Ugyanakkor biztosítsák, hogy törvényes alap nélkül senki ellen ne induljon büntetőeljárás.

Biztosítani kell, hogy az eljárás alá vont személyek a törvényben meghatározott módon védekezhessenek. A védők minden törvényes védekezési eszközt és módot késedelem nélkül használjanak fel, segítsék elő a büntető ügyek gyors és alapos elbírálását. Védői tevékenységükkel járuljanak hozzá a szocialista törvényesség érvényesüléséhez.

Az eljárás minden szakaszában differenciálni kell a cselekmény és az elkövető társadalomra veszélyességének foka szerint.

A bűncselekmény elkövetőjét olyan büntetéssel sújtsák, illetőleg vele szemben olyan joghátrányt alkalmazzanak, amely alkalmas arra, hogy az általános megelőzés mellett az elkövetőket újabb bűncselekményektől hatékonyan visszatartsa.

Ennek érdekében:

A törvény szigorát kell alkalmazni az állam, az élet elleni és a társadalom alapvető érdekeit sértő vagy veszélyeztető, különösen súlyos, szándékos bűntettek elkövetőivel és azokkal a veszélyes bűnözőkkel szemben, akik konokul szembehelyezkednek a törvényekkel és a társadalmi együttélés szabályaival.

Hasonlóan kell büntetni azokat, akik munkakerülő, alkoholista életmódjukból, élősdi szemléletükből fakadóan követnek el bűncselekményt, valamint a csoportos bűnelkövetőket, a visszaesőket, akik erőszakos jellegű, vagy a társadalomra nagyobb veszélyt jelentő, különösen elszaporodott bűncselekményeket követnek el.

Azokkal szemben, akik a bűncselekmény elkövetését megelőzően a törvényekkel nem kerültek összeütközésbe, magatartásuk nem esett kifogás alá, és cselekményük súlya, valamint bűnösségük foka is csekély, a rendőrség és az ügyészség fejezze be az eljárást figyelmeztetéssel, vagy terelje az ügyet fegyelmi, illetve társadalmi bírósági elbírálásra. Ha bírósági felelősségre vonásra kerül sor, megfelelő differenciálással pénzfőbüntetést, javító-nevelő munkát – a cselekmény súlyát mérlegelve –, szabadságvesztés büntetést kell kiszabni.

A bíróság a büntetés végrehajtását – a törvényben meghatározott időre – felfüggesztheti.

A vagyoni haszonszerzés céljából elkövetett bűncselekmények esetében az elért nyereséget vagy előnyt vagyoni hátrányt jelentő büntetéssel, intézkedéssel, illetőleg kártérítésre kötelezéssel mindig el kell vonni. Ennek lehetőségét már a nyomozás során biztosítani kell (lefoglalás, zár alá vétel).

Nagy gondot kell fordítani a büntetésvégrehajtási fokozatok kialakítására és megválasztására, az elítéltek megfelelő elkülönítésére, csoportosítására, munkáltatására és hatékony nevelésére. Tovább kell fejleszteni az utógondozás állami és társadalmi rendszerét.

3. *A polgári jogalkalmazás területén:*

A polgári jogi ügyekben, a családjogi vitákban, a munkaügyi és a szövetkezeti tagsági viszonnyal kapcsolatos jogvitákban eljáró jogalkalmazó szervek tartsák szem előtt, hogy politikai, gazdasági és társadalmi életünk fejlődése az állami szervekkel, vállalatokkal, a szövetkezetekkel, a társadalmi szervezetekkel és az állampolgárokkal szemben fokozott követelményeket támaszt.

Fordítsanak gondot arra, hogy a szocialista gazdálkodó szervezetek megtartsák az állami és a szerződési fegyelmet. A szerződések megszegőivel szemben következetesen alkalmazzák a jogszabályban és a szerződésben előírt szankciókat.

A jogalkalmazó szervek segítsék elő a gazdálkodó szervezetek jogi kapcsolatainak tisztaságát, lépjenek fel a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés, a tisztességtelen haszonszerzés ellen.

A minőség rontásával, más gazdálkodó szervezetek jogainak megsértésével vagy jó hírnevük csorbításával, illetve a szocialista gazdálkodás elveivel ellentétes tevékenységgel szerzett jövedelem, vagy károkozás esetén a szigorú anyagi következmények alkalmazása mellett a személyi felelősség megállapítását is kezdeményezzék.

Következetesen érvényt kell szerezni az állampolgárok törvényes jogainak. Ha az össztársadalmi érdek érvényesülése végett a csoport-, illetőleg az egyéni érdekeket korlátozni kell, az okozott hátrányt a törvényes rendelkezések keretei között ki kell egyenlíteni.

Ügyelni kell arra, hogy a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok, ezen belül a találmányi és az újítási díj iránti igények, a kártérítési, a kisajátítási, valamint az egyéb kártalanítási követelések érvényesítésénél az állampolgárok megkapják a jogos ellenértéket.

Az eddiginél is hatékonyabb jogi védelemben kell részesíteni a fogyasztói érdekeket.

A munkaviszonyból és a szövetkezeti tagsági viszonyból eredő igények elbí-

rálásánál segítsék elő a vállalatok és a szövetkezetek dolgozói jogos igényének kielégítését, a munka végzéséhez szükséges egészségvédelmi és biztonsági feltételek megteremtését.

A társadalom széles körét érintő családjogi bíráskodás színvonalának emelésével fokozni kell az ítélkezés tudatformáló hatását. A döntések védjék a családot és szilárdítsák a házasság intézményét, neveljék az állampolgárokat fokozottabb felelősségtudatra, a családdal és a társadalommal szemben fennálló kötelezettségek teljesítésére.

4. *Az államigazgatás területén:*

Az államigazgatási munkára is vonatkoznak azok a jogpolitikai elvek, amelyek a társadalmi tulajdon védelmére, a jogtalan gazdagodás megakadályozására, a harácsolás visszaszorítására, a család védelmére irányadók.

Hatékonyabbá és rendszeresebbé kell tenni az államigazgatási szervek felügyeleti tevékenységét a vállalatok, szövetkezetek és egyesületek felett. Fejleszteni kell az intézmények ellenőrzését, a törvényességi felügyeletet és a hatósági ellenőrzést (építési, ár-, adóellenőrzést stb.).

Az államigazgatási szervek határozataikban szerezzenek érvényt a településfejlesztési, a város- és községrendezési terveknek, a természet- és környezetvédelmi előírásoknak.

Az ügyfelek beadványait a lehető leggyorsabban, a törvényes határidőn belül kell elbírálni. Az államigazgatási szervek együttműködésének javítása útján is segítsék elő a bonyolult és hosszadalmas eljárások megelőzését. Az ügyfeleket tájékoztassák jogaikról és azok gyakorlásának módjáról, figyelmeztessék kötelezettségeikre. Törekedjenek a meggyőzésre, a jogszabályoknak és az ügyfelek érdekeinek megfelelő egyezség létrehozására.

Az államigazgatási szervek határozataikat a társadalmi körülmények figyelembevételével, a törvényesség megtartásával, az egyéniesítés követelményeinek szem előtt tartásával – indokolt esetben méltányosság gyakorlásával – hozzák meg. Többféle döntési lehetőség esetén, különösen, ha eltérő szankció alkalmazható, nagy figyelmet kell fordítani a nevelés céljait is szolgáló döntés kiválasztására és a legcélravezetőbb szankció alkalmazására.

Nagy gondot kell fordítani – különösen első fokon – a tényállás pontos megállapítására. Közérthetően, tényekkel alátámasztva indokolják a kérelmet nem teljesítő, a jogot elvonó vagy a kötelezettséget megállapító határozatokat.

A panaszokat gondosan vizsgálják meg, tárják fel azokat az okokat, amelyek az azonos jellegű államigazgatási panaszokat kiváltják és intézkedjenek az okok megszüntetésére.

Hatékonyabban kell küzdeni a bürokratizmus megnyilvánulásai, a formá-

lis ügyintézés ellen. Nem szabad eltűrni az elvtelen támogatást, az elnézést, a kivételezést. A határozatok és intézkedések végrehajtását az önkéntes teljesítés elmulasztása esetén a törvényes eszközök felhasználásával kell biztosítani.

A szabálysértési ügyekben eljáró államigazgatási szervek a bírság összegének megállapításakor jobban vegyék figyelembe a cselekmény súlyát, az elkövető anyagi helyzetét, az elért anyagi előnyt, a másnak okozott kárt s végül az elbírált szabálysértés gyakoriságát.

5. *Az ügyészi általános törvényességi felügyelet gyakorlása során:*

Az ügyészség segítse elő a jogszabályok egységes értelmezését, alkalmazását. Az állami, valamint a társadalmi és a szövetkezeti szervekben – különösen az irányítást, a felügyeletet és ellenőrzést ellátó szervekben – növelje a törvényességért való felelősséget. Rendszeresen kezdeményezze, hogy az irányítást, felügyeletet és ellenőrzést ellátó szervek törvényességi vizsgálatokat végezzenek. A maga sajátos eszközeivel ott lépjen fel, ahol ezt az állami és társadalmi érdek, illetőleg az állampolgárok jogos egyéni érdekeinek megóvása indokolttá teszi.

Az általános törvényességi felügyelet segítse elő, hogy az államigazgatási szervek és a tanácsok törvényesen működjenek. Normatív rendelkezéseik és egyedi intézkedéseik legyenek összhangban a magasabbrendű jogszabályokkal.

Az ügyészség kísérje figyelemmel a panaszügyek, a munkaügyi, vagy szövetkezeti tagsági viták intézését, a munkavédelmi előírások megtartását és a szabálysértések elbírálását. A jogszabályok megsértése esetén intézkedjék a törvényes állapot helyreállítása érdekében. Következetesen lépjenek fel azok ellen, akik a jogos bírálókkal és közérdekű bejelentőkkel szemben joghátrányt alkalmaznak. Személyükre és beosztásukra tekintet nélkül kezdeményezzék a törvénysértők felelősségre vonását.

II

A belügyi, ügyészi, igazságügyi és államigazgatási szervek vezetői javítsák a vezetés színvonalát, rendszeresen elemezzék a jogalkalmazói gyakorlatot, tárják fel az összefüggéseket, és használják fel a tudományok, különösen a jogtudomány eredményeit. Gondoskodjanak arról, hogy dolgozóik megfelelő tájékoztatást kapjanak a munkájukkal összefüggő politikai, gazdasági, társadalmi kérdésekről, az egyes időszakokban fokozottan veszélyes, elszaporodó bűncselekményekről, illetve jogsértésekről.

Rendszeresen tájékoztassák az illetékes párt-, állami és társadalmi szerveket a jogalkalmazás tapasztalatairól, társadalmi hatásairól.

A belugyi, ügyészi, igazságügyi és államigazgatási szervek kozott biztosítani kell az elvi alapon álló együttműködést. Tevékenységüket az illetékes pártszervek rendszeresen koordinálják és ezzel is segítsék a jogpolitikai elvek következetes érvényesülését.

III

A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, hogy az irányelvek alapján dolgozza ki a jogalkalmazás jogpolitikai elveit és azokat terjessze a Népkoztársaság Elnöki Tanácsa elé.[1]

A Politikai Bizottság hatályon kívül helyezi a jogpolitikai irányelvekkel kapcsolatos 1963. április 17-i határozatát.

65

KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1972 APRILIS 18)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1973. április 18-án *Kádár János* elvtársnak, a Központi Bizottság első titkárának elnökletével kibővített ülést tartott.

A Kozponti Bizottság megvitatta és elfogadta

Pullai Árpád elvtársnak, a Kozponti Bizottság titkárának előterjesztésében a *nemzetközi kérdésekről* szóló beszámolót;

Óvári Miklós elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a *belpolitikai kérdésekről* szóló beszámolót;

Nyers Rezső elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a Kozponti Bizottság 1972. novemberi állásfoglalásában megjelölt *gazdaságpolitikai feladatok végrehajtásának helyzetével* foglalkozó tájékoztatót.

Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei párt-

[1] Lásd: Az Elnöki Tanács 14/1973 számú határozata a jogalkalmazás jogpolitikai irányelveiről (1973 junius 7) (Torvenyek és Rendeletek Hivatalos Gyüjteménye 1973 307–309 old.)

bizottságok első titkárai, a Budapesti Pártbizottság titkárai, valamint a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára, a Fővárosi Tanács elnöke és a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság áttekintette a *nemzetközi helyzetet*, megtárgyalta pártunk és kormányunk nemzetközi tevékenységének időszerű kérdéseit és jóváhagyta a Központi Bizottság legutóbbi ülése óta tett intézkedéseket.

1. A Központi Bizottság megállapította, hogy a nemzetközi életben erősödött az enyhülés irányzata. Ebben a folyamatban alapvető szerepe van a szocializmusért, a haladásért, a békéért küzdő erőknek. A szocialista országok, elsősorban a Szovjetunió szerepe és befolyása mindinkább érezteti hatását az események pozitív alakulásában. A szocializmus, a haladás erőinek harcát nehezíti, hogy a szakadár kínai vezetők minden olyan nemzetközi akció ellen fellépnek, amelyet a Szovjetunió kezdeményez vagy támogat.

2. Pártunk és kormányunk az elmúlt időszakban is nagy figyelmet fordított a testvérpártokhoz és a szocialista országokhoz fűződő két- és sokoldalú kapcsolataink szüntelen fejlesztésére.

A magyar–szovjet barátság további elmélyítésének kiemelkedő eseménye volt a Leonyid Brezsnyev elvtárs vezette szovjet párt- és kormányküldöttség múlt év végi látogatása hazánkban. Ennek eredményeképpen tovább erősödött a kapcsolatainkra jellemző kölcsönös bizalom és egyetértés, s minden területen újabb távlatok és lehetőségek nyílnak népeink életére, jövőjére, döntő fontosságú kapcsolataink mind szorosabbá tételére.

A testvéri barátság elmélyítését, az országaink és pártjaink közötti együttműködés továbbfejlesztését szolgálták Kádár János és Fock Jenő elvtársak márciusi varsói megbeszélései. A magyar–csehszlovák kapcsolatok jelentős állomása volt Fock Jenő elvtárs prágai látogatása.

A Magyar Népköztársaság a szolidaritás alapján továbbra is erősíti együttműködését a fejlődő országokkal és a békés egymás mellett élés szellemében bővíti kapcsolatait a tőkésországokkal. Ennek jegyében került sor a közelmúltban a szíriai Baath-párt magas szintű küldöttségének, a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság miniszterelnökének látogatására, valamint a magyar kormányküldöttség Egyesült Államokban és Kanadában folytatott tárgyalásaira, az osztrák kancellár magyarországi látogatására.

3. A nemzetközi helyzet kedvező alakulásának legfontosabb fejleménye az

elmúlt időszakban a vietnami fegyverszüneti megállapodás aláírása, valamint a párizsi nemzetközi Vietnam-értekezlet volt.

A Központi Bizottság egész népünk nevében üdvözli a hős vietnami népet, amely sokéves harccal vívta ki a megállapodást. Ez a világ haladó erőinek győzelme. A fegyverszünet azonban még nem béke. A saigoni rezsim – az Egyesült Államok kormányának jóváhagyásával és támogatásával – sorozatosan durván megsérti a fegyverszüneti megállapodás előírásait. A Központi Bizottság, a magyar közvélemény elítéli a vietnami fegyverszüneti megállapodás megszegését, s követeli a provokációk haladéktalan beszüntetését. A magyar nép kezdettől fogva támogatta a vietnami népet a szabadságért és függetlenségért vívott harcban, és továbbra is teljes szolidaritásáról biztosítja.

Megtisztelő a magyar nép számára, hogy képviselői a nemzetközi ellenőrző és felügyelő bizottságban tevékenykedhetnek a vietnami béke érdekében. A bizottság magyar tagozata minden erejével arra törekszik, hogy becsülettel teljesítse vállalt kötelezettségeit, s a maga részéről elősegítse a békemegállapodás előírásainak maradéktalan megvalósulását.

A Központi Bizottság üdvözli a harcok beszüntetésére, a nemzeti megbékélésre és egységre vonatkozó laoszi megállapodást. Szolidárisak vagyunk a kambodzsai hazafias erők igazságos küzdelmével is. A Központi Bizottságnak az az álláspontja, hogy az Egyesült Államoknak és szövetségeseinek haladéktalanul be kell szüntetniük a beavatkozást az indokínai népek belső ügyeibe.

4. Európában javult az általános politikai légkör.

Szükségesnek tartjuk a Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság közötti alapszerződés mielőbbi ratifikálását és a két német állam egyidejű felvételét az Egyesült Nemzetek Szervezetébe. Pártunk és kormányunk támogatja a Csehszlovák Szocialista Köztársaság következetes erőfeszítéseit a müncheni diktátum érvénytelenítésére.

A Magyar Népköztársaság részese azoknak a kezdeményezéseknek és erőfeszítéseknek, amelyek az európai biztonsági értekezlet összehívását célozzák. Nem lehet azonban szemet hunyni afelett, hogy a helsinki előkészítő tanácskozásokon egyes tőkésországok halogató taktikát folytatnak. További erőfeszítésekre van szükség annak érdekében, hogy ez év nyarán összeülhessen a biztonsági értekezlet, ami nagyban hozzájárulhat az európai légkör további javulásához, az európai biztonsági rendszer megteremtéséhez, a különböző társadalmi rendszerű országok kölcsönösen előnyös kapcsolatainak a fejlődéséhez.

A fegyveres erők és a fegyverzetek csökkentéséről január végén Bécsben megkezdődött előzetes konzultáción a gyorsabb haladást néhány nyugat-európai NATO-állam akadályozza. Ezek az államok a NATO-nak katonai előnyöket biztosító megoldásokat szeretnének rákényszeríteni a szocialista ország-

gokra. Szövetségeseinkkel együtt egyértelműen abból indulunk ki, hogy a haderőcsökkentés lehetséges és szükséges, de csakis egyenlő biztonság elve alapján.

5. A Központi Bizottság üdvözli a francia baloldal előretörését, átütő sikerét a parlamenti választásokon, ami a Francia Kommunista Párt konstruktív és következetes politikájának, a haladó erők összefogásának köszönhető.

Ugyancsak a haladó erők összefogásának fontosságát bizonyítja a Népi Egység kormányának nagy sikere a chilei választásokon: a chilei baloldal a reakció aknamunkája által előidézett súlyos nehézségek ellenére sikeresen hárítja el a nemzetközi imperializmus támadásait.

6. Pártunk és kormányunk elvi politikájához híven segíti az arab népek harcát az izraeli agresszió következményeinek felszámolásáért, a Biztonsági Tanács 1967. november 22-i határozata alapján. A magyar nép mélységesen elítéli az izraeli agresszorok és amerikai támogatóik összjátékát, Izrael újabb kihívó, fegyveres akcióit.

7. A párt és a kormány népünk érdekeinek, nemzetközi törekvéseinek megfelelően a jövőben is következetesen a béke, a haladás, a szocializmus pozícióinak védelméért, további erősítéséért harcol. A Magyar Népköztársaság ebben a küzdelemben szoros szövetségben halad a szocialista országokkal, együttműködik a világ haladó erőivel.

•

II

A Központi Bizottság áttekintette a *belpolitikai helyzetet.* Megállapította: a Központi Bizottság múlt évi novemberi állásfoglalása széles körű egyetértésre, cselekvő támogatásra talált; a feladatok végrehajtása számos területen jelentős eredményeket hozott.[1] A munka az egész országban a novemberi állásfoglalás alapján és szellemében folyik. A nagyfokú társadalmi aktivitás biztosítéka a feladatok maradéktalan megoldásának, ami elősegíti a X. kongresszus határozatainak következetes végrehajtását.

1. Erősödött a párt egysége. A pártszervezetek egységesek a helyzet, a feladatok megítélésében, politikánk következetes képviseletében és megvalósításában. A határozatok végrehajtása menetében nőtt a párttagság cselekvőkészsége. A novemberi állásfoglalás végrehajtásában a kommunisták változatlan kötelessége, hogy minden területen érvekkel, példamutató munkával és magatartással mozgósítsanak a tettekre.

2. A Központi Bizottság megállapította: a munkásosztály vezető szerepének erősítésére tett intézkedések nemcsak a munkásosztályban váltottak ki kedvező hatást, hanem megértésre találtak egész társadalmunkban. A Köz-

[1] Lásd e kötet 55. sz. dokumentumát.

ponti Bizottság állásfoglalásának pozitív hatása a munkásosztály soraiban mindenekelőtt abban jelentkezik, hogy az elmúlt hónapokban észrevehetően fokozódott a munkástömegek aktivitása, ami egyaránt kifejeződik a munkában, a munkahelyi kezdeményezésekben és a közéleti tevékenységben. A munkásosztály helyzetével a jövőben is társadalmi és politikai szerepével összhangban kell foglalkozni. Ez a szocializmus építésének alapvető követelménye és egész népünk érdeke.

3. A Központi Bizottság novemberi ülését követően szövetségi politikánk növekvő hatással szolgálja a szocialista építést; tovább erősödött a munkásosztály szövetsége a parasztsággal és az értelmiséggel. Növekedett társadalmunk alkotó erőinek szocialista céljainkat szolgáló együttműködése, összefogása.

A szövetségi politika, a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség, egész dolgozó népünk szocialista nemzeti egységének további erősítése, a szocialista demokrácia fejlesztése nagy szocialista és nemzeti feladatunk, ami nélkül közös céljaink nem valósulhatnak meg.

4. A Központi Bizottság megállapította, hogy a tanácsválasztás belpolitikai életünk jelentős eseménye volt.[2] A választási kampányban az állampolgárok nagyon széles köre vett részt, s nyilvánított véleményt általános céljainkról, terveinkről és a helyi politika kérdéseiről. A választások során is kifejezésre jutott, hogy helyes volt a X. kongresszus határozata a tanácsok politikai és gazdasági önállóságának növeléséről, ami az új tanácstörvényben öltött testet. A szavazás eredménye is megmutatta, hogy hazánk állampolgárai egyetértenek politikánkkal és bizalommal támogatják e politika képviselőit.

A Központi Bizottság elismeréssel állapította meg, hogy a választások időszakában jó munkát végeztek a pártszervezetek, a Hazafias Népfront aktivistái, a társadalmi és az állami szervek. Szükségesnek tartja, hogy a választást követően mindenütt hasznosítsák az elhangzott reális javaslatokat, biztosítsák az új tanácsok megfelelő munkáját, a tanácsi, államigazgatási tevékenység további javítását.

5. A Központi Bizottság ülése – a X. kongresszus határozatainak megfelelően – foglalkozott népesedéspolitikai helyzetünkkel. Megállapította, hogy a népesedési helyzet javítása továbbra is nagy jelentőségű nemzeti, társadalmi, politikai feladat. Az elmúlt években több fontos gazdasági, szociális és más jellegű intézkedés történt a demográfiai helyzet javítása érdekében. Ezek eredményekkel jártak, hatásuk azonban tartós javulást még nem biztosított.

A jelenlegi helyzet hosszú távú népesedéspolitikát kíván. A következő időszakban átfogó anyagi, egészségügyi, nevelési intézkedésekkel, állami rendelke-

[2] A tanácsválasztások 1973. április 15-én zajlottak le. Az eredményeket lásd Népszabadság, 1973. április 17. 1. old.

zésekkel, megfelelő társadalmi felfogás kialakításával kell biztosítani a népesedési helyzet további javulását.[3]

III

A Központi Bizottság megtárgyalta az 1972. novemberi állásfoglalásban szereplő *gazdasági feladatok* végrehajtásának és a népgazdaság 1973. első negyedévi fejlődésének tapasztalatait.

1. A szocialista ipar termelése a népgazdasági tervnek megfelelően növekszik. Változatlanul gyorsan emelkedik a munkatermelékenység. A munkaerőcserélődés 1972-ben tovább mérséklődött, és már nem volt nagyobb az 1967. évinél. Az ipari termékek értékesítése a termeléssel azonos mértékben növekszik. Ez azt mutatja, hogy a termelés jobban igazodik a szükségletekhez; javult a termékek versenyképessége külföldön. A tavalyihoz képest jelentősen emelkedett a lakosság kereslete az ipari termékek iránt. Továbbra is dinamikus az ipari export. Megindultak az előkészítő munkálatok az ipar 1975 utáni nyersanyag- és energiaszükségletének biztosítására.

A Központi Bizottság novemberi határozatának megfelelően a Minisztertanács kijelölte azt az 50, döntő jelentőségű ipari nagyvállalatot és trösztöt, amelyek tevékenységét folyamatosan különleges figyelemmel kíséri. A kormány kijelölte azt a hat ipari nagyvállalatot is, amelyeknél a termelési struktúra megváltoztatásához külön központi segítséget nyújt.

A Központi Bizottság határozatának megfelelően 1973 márciusában megtörtént az állami iparban és építőiparban foglalkoztatott munkások és művezetők bérének emelése: a központi intézkedések alapján 1 millió 300 ezer dolgozó bére emelkedett, összesen évi 2,5 milliárd forinttal. A szénbányászatban és a villamosenergia-iparban 1973. január 1-től életbe lépett a módosított központi bérszabályozási rendszer, ami mindkét ágazatban évi 4,5 százalékos bérnövekedésre ad lehetőséget. Tíz ipari, 4 építőipari vállalatnál és 2 ipari szövetkezetnél az eddigi átlag-bérszabályozás helyett kísérleti jelleggel bértömeggazdálkodásra tértek át.

2. A mezőgazdaságban az őszi vetések, a szőlők és a gyümölcsösök állapota kielégítő. A tavaszi munkák végzése jó ütemben halad. A termelés anyagi-műszaki feltételei kedvezőek. A cukorrépa-, a dohány- és a zöldségtermesztés fejlesztésére hozott kormányhatározat már a múlt évben jelentős eredménnyel járt, a megkötött szerződések alapján az idén további javulás ígérkezik. A szarvasmarha-tenyésztés iránt nő az érdeklődés: a mezőgazdasági üzemek

[3] A kérdésről bővebben lásd e kötet 60. sz. dokumentumát.

megkezdték a férőhelyek feltöltését, növekszik a tehénállomány. A száj- és körömfájás átmeneti visszaesést okozott a sertéstenyésztésben.

A mezőgazdasági szövetkezetek kiegészítő ipari és kereskedelmi tevékenysége az állami intézkedések nyomán 1972 óta a határozatok által megjelölt irányban halad, és visszaszorultak a korábbi kedvezőtlen kísérőjelenségek.

3. Az építőipari vállalatok éves termelési tervei reálisabbak és közelebb állnak a népgazdasági tervhez, mint tavaly álltak. Tovább javult az építési igények és lehetőségek összhangja; az elutasított építési igény alig haladja meg a tervezett termelési érték egy százalékát. Az árak stabilizálása érdekében 90 százalékra emelték a kötött építőipari árak arányát és szigorították az árképzést.

A beruházási tevékenység javítására hozott határozatok végrehajtása eredményesen halad. A szocialista szektorban a múlt évben a tervnek megfelelő összeget, 102 milliárd forintot fordítottak beruházásokra. Reálisnak látszik, hogy az 1973. évi beruházások is a terv szerint valósuljanak meg.

Hazánkban a lakásépítés a múlt évben kiemelkedő szintet ért el: kereken 90 ezer lakás épült. A közelmúltban döntés született Budapest, Miskolc, Szeged, Debrecen, Pécs, Győr állami lakásépítésének fokozott segítésére. Ehhez a kormány további 1,3 milliárd forintot biztosít.

4. A tej és tejtermékek, a cigaretta és az égetett szeszes italok fogyasztói árának emelése, a gépjárműadó felemelése a központi határozatoknak megfelelően került végrehajtásra. Egyidejűleg megtörtént a pénzbeli szociális juttatások elhatározott növelése. A fogyasztói árszint emelkedése az első negyedévben a tervezett mértéket nem haladta meg. Az árhatóságok intézkedéseket tettek az árellenőrző apparátusok megerősítésére, és szélesítették, szigorították az ellenőrzést.

5. Az állam az idén is több szociálpolitikai intézkedéssel javítja a dolgozók, elsősorban a munkás- és sokgyermekes családok helyzetét. 1973. január 1-től kedvezőbbé vált a munkás- és sokgyermekes családok, a fiatal házasok lakásépítése és lakáshoz jutása.[4]

A jobb gyermekruházati ellátást szolgálja az árváltozás bejelentésének kö-

[4] A következő rendeletek megtalálhatók egységes szövegbe foglalva a Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 666–676. old.-án: 7/1971. (II. 8.) Korm. számú rendelet az egyes lakásépítési formák feltételeiről és a szociálpolitikai kedvezményről; 4/1971. (II. 8.) PM–ÉVM számú együttes rendelet a 7/1971-es rendelet végrehajtásáról; 3/1973. (I. 26.) MT számú rendelet a 7/1971-es rendelet módosításáról és kiegészítéséről; 7/1973. (I. 26.) PM–ÉVM számú rendelet a 4/1971. számú rendelet módosításáról és kiegészítéséről.

Ugyancsak egységes szövegbe foglalva található meg a következő két rendelet (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 677–688. old.): 26/1971. (VI. 24.) PM–ÉVM–MüM együttes rendelet a dolgozók lakásépítésének támogatásáról; 8/1973. (I. 26.) PM–ÉVM–MüM együttes rendelet a 26/1971-es rendelet módosításáról és kiegészítéséről. Lásd még e kötet 78. és 91. sz. dokumentumát.

telezettsége 30 alapvető gyermekruházati cikkre, egyes gyermekruházati termékek árleszállítása, a termelésre, a forgalmazásra és a kötelező választékra vonatkozó rendelkezések. A költségvetési intézményekben ellátottak élelmezési normáit 1973. január 1-től felemelték, e célra az állam évi 550 millió forintot juttatott. Az államigazgatás dolgozói 1973. június 1-től áttérnek a 44 órás munkahétre.

6. Szocialista államunk tervszerűen fejleszti és bővíti hazánk nemzetközi gazdasági együttműködését. Elveinknek és céljainknak megfelelően külgazdasági kapcsolatainkat elsősorban a szocialista országokkal, legjelentősebb partnerünkkel, a Szovjetunióval mélyítjük. A külkereskedelmi egyensúlyra vonatkozó előírások megvalósulnak. Külgazdasági helyzetünk kedvező, ugyanakkor a követelmények is nőnek. Tartós feladat az export gazdaságosságának javítása. A gazdasági hatékonyság fokozásához és a lakosság áruellátása színvonalának emeléséhez növelni kell az importot is, főként a szocialista országokból.

A Központi Bizottság megállapította: az 1973. évi népgazdasági terv és a Központi Bizottság 1972. novemberi állásfoglalásában szereplő feladatok végrehajtása megfelelő ütemben és eredményesen halad. A párt, a kormány gazdaságpolitikai tevékenysége révén a népgazdaságban érvényre jut a társadalmi érdek, és biztosított a helyi szervek önálló cselekvésének lehetősége is.

A XI. kongresszus gazdaságpolitikai céljainak teljes elérése további szervezett, lelkiismeretes és pontos munkát kíván. Ennek érdekében szilárdítanunk kell a munkában az országszerte tapasztalt egységet, fegyelmet, helytállást.

*

A Központi Bizottság felhívja a párt minden szervezetét, hogy példamutató, következetes munkával, felelősségtudattal, az elveink, céljaink melletti kiállással, a tömegek mozgósításával segítse elő a X. kongresszus határozatainak teljes végrehajtását. Felhívja az állami és társadalmi szervekben dolgozó kommunistákat, hogy továbbra is egységesen képviseljék a novemberi állásfoglalásban kifejezett célokat és valósítsák meg azokat. A Központi Bizottság a továbbiakban is számít a tömegszervezetek, a tömegmozgalmak, egész társadalmunk támogatására. Most a figyelmet, erőinket arra kell összpontosítani, hogy megoldjuk a gazdasági és kulturális építésnek az 1973. évi népgazdasági tervben meghatározott konkrét feladatait.

Megjelent: Népszabadság, 1973. április 19.

66

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A SZOCIALISTA BRIGÁDVEZETŐK NEGYEDIK ORSZÁGOS TANÁCSKOZÁSÁN ELHANGZOTT JAVASLATOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK HELYZETÉRŐL

(1973. MÁJUS 8.)

I

Az 1972 májusában megtartott országos tanácskozáson a felszólalók, a résztvevők szóban, illetve írásban több száz észrevételt és javaslatot fogalmaztak meg a munkahelyi ügyektől a társadalmi jelentőségű, közérdekű kérdésekig. Legtöbben a munkáspolitika következetesebb érvényesítését, a tömegaktivitás fokozásához szükséges közhangulat s feltételek létrehozását igényelték.

Elsősorban szükségesnek tartották:

– a termelőmunka, a munkások megbecsülésének fokozását, amely jobban fejeződjön ki jövedelmük növekedésében, a reálbér emelkedésében is;

– az erkölcsi megbecsülés növelését mind társadalmi, mind vállalati és munkahelyi szinten;

– az üzemi demokrácia fejlesztését, a munkások javaslatainak, észrevételeinek tudatosabb igénylését és érdemibb intézését;

– a munkakörülmények – elsősorban a munkaszervezés – megjavítását;

– felelősségteljesebb törődést a munkaversenyekkel, a munkamozgalmak és kezdeményezések fellendítésére tett intézkedések számonkérését a gazdasági és mozgalmi vezetőktől.

A SZOT, a Minisztertanács vezetőinek megállapodása alapján az illetékes minisztériumok és szakszervezetek minden javaslattevőnek írásban válaszoltak, többségében intézkedéseket tettek.

Központi intézkedés történt, illetve folyamatban van néhány társadalmi jelentőségű kérdésben:

a) Legjelentősebb a Központi Bizottság novemberi ülésének állásfoglalása a munkásság nagyobb megbecsüléséről, s intézkedése a munkásbérek emeléséről. Ez a szocialista brigádok körében is kedvező hangulatot váltott ki. En-

nek nyomán spontán brigádkezdeményezések is történtek a termelési eredmények fokozására.

b) Intézkedések történtek a szocialista brigádok erkölcsi elismerésének fokozása érdekében. A Minisztertanács 1972 decemberében határozatot hozott a Munka Vörös Zászló Érdemrend adományozási feltételeire a brigádok számára.[1] Ez évben több szocialista brigád kapott Állami Díjat, mint korábban. A SZOT határozata célul tűzte ki a SZOT-díj adományozásának kiterjesztését a termelő munkában élen járó munkások, brigádvezetők részére. A fejlődés ellenére még mindig alacsony a kormánykitüntetésekben részesített munkások aránya.

A munkások sok helyütt kifogásolják, hogy feledésbe merültek a régebbi időben jól bevált munkahelyi megbecsülést kifejező formák és módszerek. Alig tapasztalható a kiváló dolgozók, brigádvezetők, újítók, törzsgárda-tagok név szerinti bemutatása, példaképül állítása, munkamódszereik terjesztése.

c) Az országos tanácskozást követően elsősorban a párt és szakszervezeti szervek, valamint néhány minisztérium és gazdasági szerv foglalkozott behatóbban az üzemi demokrácia helyzetével és továbbfejlesztésével. A Minisztertanács ez év májusában napirendre tűzi a témát. Ezzel összhangban a SZOT Elnöksége irányelveket ad ki a szakszervezetek részére.

A tanácskozás óta egyre inkább az üzemi demokrácia újszerű fórumaivá válnak az évente egy-két alkalommal megtartott vállalati, gyári, üzemi brigádvezetői tanácskozások, ahol a legérdemibbb viták vannak a vállalati és munkahelyi ügyekről. Növekszik az igazgatókhoz, munkahelyi vezetőkhöz címzett interpellációk száma. Jelenleg megoldatlan, hogy ezek a tanácskozások a vállalati mechanizmus keretébe hogyan illeszkedjenek és abban milyen szerepet töltsenek be. Nem tisztázott még a viszonyuk a termelési értekezletekhez és az sem, mennyiben tekinthetők szakszervezeti fórumoknak.

A párt kongresszusainak határozatai és más dokumentumok már korábban megfogalmazták az üzemi demokrácia elveit és fejlesztésének feladatait. A jelenlegi helyzetet mégis az jellemzi, hogy az üzemi demokrácia, a dolgozóknak a vezetésbe történő bevonása elmarad a szocialista demokrácia általános fejlődése mögött, mindenekelőtt a társadalmi, közéleti demokrácia terén tett előrelépésekhez viszonyítva. E téren a legjelentősebb probléma, hogy a közvetlen fórumok, főként a termelési tanácskozások és munkaértekezletek változatlanul csak formálisan kérik a munkások véleményét és javaslatait az őket közvetlenül is érintő termelési, gazdasági, műszaki döntések meghozatala előtt.

[1] Az 1047/1972. (XII. 27.) számú minisztertanácsi határozat a Munka Vörös Zászló Érdemrendje vállalatok, intézmények és más szervek, valamint szocialista brigádok, munkacsoportok részére történő adományozásáról. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 911–912. old.)

A gazdasági célokról adott tájékoztatás gyakran túl általános, a munkások számára nehezen érthető, s így kevés támpontot nyújt a brigádok és egyének kötelezettségvállalásainak kialakításához.

A munkahelyi vezetők – üzemvezetők, művezetők –, akiknek a dolgozók bevonása a vezetésbe a legközvetlenebb feladata lenne, az esetek többségében nem rendelkeznek megfelelő hatáskörrel és tájékozottsággal, érdemben még maguk sem részesei a gyári, vállalati vezetésnek. Találkozunk még olyan szemlélettel is, amely az alá- és fölérendeltségi viszonyt, az egyszemélyi felelős vezetést nem tudja összeegyeztetni az üzemi demokratizmussal. E tekintetben helyes kezdeményezés volt a Kohó- és Gépipari Minisztérium, a Nehézipari Minisztérium és a Vas- és Fémipari Dolgozók Szakszervezete által a közelmúltban megtartott vállalati és országos művezetői tanácskozások.

d) A tapasztalatok szerint vontatottan halad a munka- és üzemszervezés korszerűsítésére vonatkozó központi bizottsági határozat végrehajtása. A vállalatok nagy részénél a szervezési programok megvalósítását a munkások alig érzékelik. A vállalati brigádvezetői tanácskozásokon e kérdésben hangzott el a legélesebb bírálat. A munkaszervezés hiányosságait a lazaságok és fegyelmezetlenségek legfontosabb okának minősítették. A társadalmi közreműködésre a SZOT Elnöksége is határozatot hozott, azonban az ügy előmozdítására mind ez ideig nem bontakozott ki érdemi mozgalom.

e) A szocialista brigádok jelentős szerepet vállaltak, és sikereket értek el a termelés, a munka hatékonyságának előmozdítását szolgáló kezdeményezések meghonosításában és elterjesztésében. Ez vonatkozik mindenekelőtt a „dolgozz hibátlanul" munkarendszer alkalmazására, a kiemelt beruházásokon dolgozó brigádok közötti szocialista szerződéskötésekre, valamint az ifjúsági versenymozgalmakra. Több fontos területen azonban nem sikerült előbbre lépni a munka- és üzemszervezés, a takarékosság és önköltségcsökkentés tömegmozgalommá válásában. Az újítómozgalom – tömegességét tekintve – 1968 óta nagymértékben visszaesett.

A munkaverseny-mozgalomban megmutatkozó hasznos kezdeményezések országos méretű elterjesztését visszafogja a gazdasági vezetők egy részének érdektelensége. A felügyeleti szervek sem késztetik eléggé ezek hasznosítására a vállalatokat. Például az ágazati minisztériumok többsége csak írásos utasítást adott a vállalati gazdasági vezetőknek, és ritka a beszámoltatás a munkaversenyre vonatkozó kormányhatározat megvalósításáról. A munkaversenyben és munkamozgalmakban rejlő termelési, gazdasági tartalékok feltárására ma még a gazdasági kényszerűség és érdekeltség nem késztet kellően. A szakszervezeti mozgalom szervei – bár a problémákat érzékelték és esetenként jelezték – nem léptek fel kellő eréllyel azok orvoslásáért.

f) Az országos tanácskozás vitája és a brigádvezetők javaslatai sokoldalúan

érintették a brigádmozgalom további útját és fejlődését is. Ez indokolt is, mert a problémák forrása a brigádmozgalom gyors ütemű, számszerű növekedése. Jelentős azoknak a vállalatoknak a száma, ahol már a dolgozók 60–70 százaléka szocialista címet nyert brigádokban tevékenykedik. Jelenleg közel 115 ezer brigádban egymillió 274 ezer dolgozó tagja van a mozgalomnak. A további nagyarányú számszerű fejlesztés veszélyezteti a mozgalom élen járó jellegét, csökkenti vonzerejét. A tanácskozás állásfoglalása a brigádmozgalomnak nem a számszerű, hanem a szocialista tartalmú fejlesztését tűzte ki célul.

Az elmúlt év óta – főleg a pártszervezetek határozott fellépésére – tartalmasabbá, színvonalasabbá vált a brigádok tevékenysége. Erősödik tevékenységük társadalmi eleme, igényesebbek politikai, szakmai képzettségük fejlesztésében. Ez elősegítette, hogy a legtöbb helyen megszigorítsák a szocialista cím adományozásának feltételeit is.

A színvonal emelését szolgálja, hogy a szakszervezetek kezdeményezésére területi és vállalati szinteken megkezdődött a szocialista brigádvezetők oktatása. Sok helyütt évente megrendezik a szocialista brigádok szellemi vetélkedőit. Ma már egyre gyakrabban tapasztalhatjuk, hogy vállalati, társadalmi és gazdasági szervek a kádermunkájukban számítanak a szocialista brigádvezetőkre.

II

A Politikai Bizottság a SZOT Elnökségének jelentését elfogadja. A szocialista brigádmozgalom továbbfejlesztése érdekében a következőkre hívja fel a párt, a szakszervezeti, a KISZ-szervezetek és az állami gazdasági vezetők figyelmét:

1. Következetesebben kell megvalósítani a szocialista brigádvezetők IV. Országos Tanácskozásán meghatározott feladatokat. Fokozottabban arra kell törekedni, hogy a brigádmozgalom milliós tömegereje jobban éreztesse hatását s eredményeit a soron levő gazdasági feladatok megvalósításában.

Valamennyi vállalatnál és munkahelyen a brigádok tevékenysége, kötelezettségvállalásai jobban kapcsolódjanak a Központi Bizottság múlt év novemberi határozatában hangsúlyozott gazdasági célkitűzésekhez. A munka termelékenységének további emelésére, a takarékosságra, az önköltség csökkentésére, a termékek minőségének javítására bontakozzék ki széles körű tömegmozgalom, és ebben vállaljanak élen járó, példamutató szerepet a szocialista brigádok.

A gazdasági vezetők és társadalmi szervek a munkaverseny 1973. évi célkitűzéseinek középpontjába azt állítsák, hogy a munkások béremelésével kapcsolatos költségvetési kiadások és vállalati terhek fedezetét a termelőmunka ered-

ményességének növelésével biztosítsák az érintett vállalati kollektívák. Ezzel kapcsolatban tűzzenek ki konkrét helyi, sajátos célokat a szocialista brigádok számára, jobban figyelembe véve a vállalati és munkahelyi feladatok változásait.

Biztosítani kell, hogy a szocialista munkakollektívák termelési tapasztalatait, javaslatait a gazdasági vezetők felhasználják a munka- és üzemszervezés korszerűsítésében, a „dolgozz hibátlanul" munkarendszer alkalmazásában. A Minisztertanács 1973. április 26-i határozatának következetes megvalósításával meg kell teremteni a feltételeit az újítómozgalom fellendítésének, az alkotói kedv fokozásának, mind a műszaki dolgozók, mind a szocialista brigádok körében. A mozgóbéreket, prémiumokat, jutalmakat koncentráltabban használják fel az aktivitás magas szinten tartására és a kiváló eredmények elismerésére.[2]

A Minisztertanács számoltassa be a minisztereket, az országos hatáskörű szervek vezetőit a Központi Bizottság munkaversenyről szóló határozata végrehajtására tett intézkedésekről.

2. A brigádmozgalom fejlesztésében továbbra is fő feladat, hogy a mozgalomhoz tartozó kollektívák többségében következetesebben érvényesüljenek a minőségi követelmények, erősödjön a mozgalom társadalmi, szocialista jellege. Ugyanakkor gondosabban ügyelni kell arra, hogy e tömegmozgalom számszerű növekedése ne vezessen vonzerejének, tekintélyének csökkenéséhez.

A vállalatok gazdasági és társadalmi szervei a szocialista cím elnyerése, valamint annak megtartása legfőbb mércéjének tekintsék a brigádok példamutatását a munkában, a művelődésben és a szocialista magatartásban. Ennek érdekében állítsanak reális, de egyre magasabb szintű és mozgósítóbb hatású követelményeket a kollektívák elé.

3. Az üzemi demokrácia fejlesztése érdekében növelni szükséges a szocialista brigádok súlyát, szerepét elsősorban a munkahelyi, üzemi közéletben. A dolgozók jobb felkészítése érdekében a munkahelyi gazdálkodásról rendszeresebben és közérthetőbben tájékoztassák a kollektívákat. A gazdasági vezetők biztosítsák, hogy a dolgozók az őket érintő kérdésekben a döntések előtt elmondhassák véleményüket, javaslataikat. A hasznosítható javaslatok intézésére ki kell terjeszteni az állami fegyelem kötelmeit. Az üzemi pártszervezetek széles körű politikai munkával és fokozott ellenőrzéssel biztosítsák, hogy a dolgozók reális javaslatai megvalósításra kerüljenek.

Az üzemi demokrácia érvényesülésének alapvető feltételeként tovább kell fejleszteni a vállalati belső mechanizmust, elsősorban a munkahelyi és középszintű gazdasági vezetők hatáskörének, érdekeltségének és felelősségének meg-

[2] Lásd a 2013/1973. (IV. 29.) Mt. h. számú határozatot az újítómozgalom fejlesztéséről (Határozatok Tára Gyűjtemény. 350. old.) és a 38/1974. (X. 30.) MT számú rendeletet az újításokról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 174–179. old.)

felelelő rendezésével. Az üzemi demokrácia hagyományos formái mellett hasznos új fórumnak bizonyulnak a szakszervezetek által évenként egy-két alkalommal összehívott brigádvezetői tanácskozások. Legyenek ezek konzultációs fórumok a vállalati munkahelyi feladatok, elgondolások, gondok megbeszélésére, legyenek ezek munkaértekezletek a brigádmozgalom vállalati helyzetének áttekintésére, feladatainak időről időre történő kialakítására.

4. A brigádmozgalom nagyobb társadalmi megbecsülése érdekében az erkölcsi elismerés központi és helyi formáit és módszereit úgy kell alkalmazni, hogy fokozódjék a termelő, alkotó munka társadalmi rangja, a fizikai munka megbecsülése. A vállalatoknál bátrabban alkalmazzák a jól bevált módszereket a kiváló dolgozók, brigádvezetők, újítók, törzsgárdatagok név szerinti bemutatására, példaképül állítására, módszereik terjesztésére. Az erkölcsi elismerés megnyilvánulásaként az arra alkalmas brigádvezetőket, brigádtagokat nagyobb arányban jelöljék a társadalmi élet különböző választott szerveibe, testületeibe.

5. A tehetséges brigádvezetőket a helyi vezetés utánpótlásának forrásaként kell kezelni. A pártszervezetek a tagfelvételnél céltudatosan vegyék figyelembe a szocialista brigádvezetőket és tagokat. A vállalati gazdasági vezetők, párt- és szakszervezeti, valamint KISZ-szervek intézményesen foglalkozzanak a vezetésre alkalmas munkások képzésével és továbbképzésével.

6. A Politikai Bizottság felhívja a SZOT Elnökségét, a KISZ Központi Bizottságát és az iparági szakszervezetek Központi Vezetőségeit, hogy felelősségteljesen biztosítsák a brigádmozgalom politikai gondozását, tartsák napirenden az országos tanácskozáson megjelölt feladatok megvalósítását. A szakszervezetek Központi Vezetőségei a minisztériumokkal közösen időközönként értékeljék a brigádmozgalom helyzetét, s együttesen gondoskodjanak a legjobb, ágazati érvényű tapasztalatok, módszerek, kezdeményezések elterjesztéséről, igénybe véve ehhez az országos propagandaszerveket is.

67

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA IFJÚSÁGI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZAKSZERVEZETEK TEVÉKENYSÉGÉRŐL A MUNKÁSFIATALOK KÖZÖTT, A PÁRT IFJÚSÁGPOLITIKAI HATÁROZATÁNAK VÉGREHAJTÁSÁBAN[1]

(1973. MÁJUS 10.)

A Szakszervezetek Országos Tanácsa 1970. július 2-án meghatározta a szakszervezeti szervek feladatait.[2] Kialakultak az ifjúsági munka szervezeti keretei. A SZOT-ban, a szakszervezeteknél, a szakszervezetek megyei tanácsainál, valamint a nagyüzemekben a választott testületek mellett ifjúsági bizottságok működnek, a testületekben pedig ifjúsági felelősök dolgoznak.

Az ifjúsági felelősök és bizottságok véleményező és javaslattevő feladatot látnak el. Munkájukkal segítik a vezető testületeket. Üléseik napirendjei és vitái jól kapcsolódnak az általános feladatokhoz. Tevékenységükre egyre inkább jellemző a konkrétság.

Az ifjúsági felelősök és bizottsági tagok felkészítése érdekében a SZOT, a szakmai, az iparági szakszervezetek, a szakszervezetek budapesti és megyei tanácsai tanfolyamokat szerveztek és folyamatosan szerveznek ma is. Ezeken a legfontosabb és legidőszerűbb általános és helyi ifjúságpolitikai kérdésekkel foglalkoznak. A tanfolyamok résztvevői módszertani segítséget is kapnak.

A szakmai területi bizottságok ifjúsági felelőseinek (bizottságainak) munkája még nem bontakozott ki megfelelően.

Tartalmasabb lett a szakszervezeti szervek munkája az ifjúság körében. Ez lemérhető az ifjúság megítélésében tapasztalható pozitív szemléletváltozáson. A vezető testületek munkájába mindinkább beépül az ifjúsággal kapcsolatos tevékenység. Állásfoglalásaik és intézkedéseik a párt ifjúságpolitikai határozatának szellemében történnek.

A szakszervezetek és a KISZ-szervezetek munkakapcsolatairól elmondható, hogy a SZOT-ban, a szakmai, az iparági és a megyei bizottságoknál jelentős a fejlődés. Ezt elősegíti az 1972-ben megjelent együttes SZOT elnökségi és

[1] Az MSZMP KB Ifjúsági Bizottsága megtárgyalta és elfogadta a SZOT Titkárságának jelentését a munkásfiatalok körében végzett tevékenységéről.

[2] Lásd Ifjúságpolitikai dokumentumok. 1. köt. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat 1976. 56–62. old.

KISZ intéző bizottsági állásfoglalás, amelyben a társadalmi munkamegosztásból adódóan meghatározták mindkét szervezet saját és közös feladatait.[3] Ennek figyelembevételével készültek a megyei, szakmai, alapszervezeti konkrét együttműködési, illetve intézkedési tervek. Ez év elején a SZOT és a KISZ vezetői összehangolták együttműködésüket a legaktuálisabb ifjúsági kérdésekben. Ezt követte egy országos értekezlet, amelyen a SZOT és a KISZ titkárai tájékoztatást adtak az ifjúsági határozat végrehajtásának leglényegesebb tapasztalatairól és meghatározták az 1973. évi feladatokat. Az együttműködésben – a fejlődés ellenére – kölcsönösen van javítani való.

A FIATALOK TERMELÉSI ÉS TÁRSADALMI AKTIVITÁSA

A munkásifjúság döntő többsége becsülettel végzi feladatait, lelkes, cselekvő részese a szocialista építőmunkának. Számos társadalmi munkaakciót kezdeményeznek, szívesen vállalkoznak a konstruktív új elképzelések megvalósítására. Részvételük a munkaversenyben s annak legfejlettebb formájában, a szocialista brigádmozgalomban hasonló, sőt egyes ágazatokban lényegesen magasabb, mint arányuk a dolgozók összességén belül. Például a bányászfiataloknak mintegy 80 százaléka vesz részt a szocialista brigádmozgalomban. Sok fiatal az ifjúságpolitikai határozat végrehajtása során, a velük foglalkozó fokozott törődés hatására kapcsolódott be a munkaversenybe, alakított ifjúsági brigádot, például az építőknél.

A szocialista brigádmozgalomban a fiatalok többsége együtt tevékenykedik az idősebb dolgozókkal. A szocialista brigádok fontos szerepet töltenek be a munkássá válás folyamatában, a fiatalok politikai, erkölcsi, szakmai fejlődésében. A brigádok nagy része céltudatosan törekszik erre: kötelezettséget vállal az ifjúmunkások nevelésében, a szakmai tapasztalatok átadásában, a politikai ismeretek bővítésében, a munkaerkölcs elmélyítésében. Ma még azonban ez a tevékenység sokszor nélkülözi a társadalmi és gazdasági szervek tervszerű irányítását, ösztönzését, módszertani tapasztalatait.

A sajátos ifjúsági termelési mozgalmakhoz jelentős gazdasági eredmények fűződnek és segítik a fiatalok szakmai, politikai fejlődését. A központi és helyi védnökségvállalások, a szakma ifjú mestere, a kiváló ifjúmunkás-, technikus-, mérnök-, és közgazdászmozgalom lehetőségeket ad arra, hogy a gazdasági célkitűzésekkel eredményesen kapcsolják össze ezeket a versenyformákat, elősegítve az egyéni képességek kibontakoztatását. A szakma ifjú mestere mozgalom legjobbjai a munkáskollektívák igen megbecsült dolgozói. A kiváló mérnök, kiváló technikusmozgalom keretében kiírt pályázatokra nem

[3] Lásd Ifjúságpolitikai dokumentumok. 2. köt. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat 1976. 5–7. old.

egy esetben újítási, sőt találmányi szintű dolgozatok készültek és kerültek elfogadásra. Ám a speciális ifjúsági termelési mozgalmakban rejlő lehetőségeket még közel sem használjuk ki megfelelően. Ezek a fiataloknak csak viszonylag szűk rétegét érintik, a gazdasági és a társadalmi szervek nem elég intenzíven foglalkoznak e mozgalmakkal.

A munkásifjúság áldozatvállalását, kezdeményezőkészségét az igen széles körben szervezett kommunista műszakok is bizonyítják. E munkásakciók leggyakoribb tartalma a vietnami szolidaritás, gyermekintézmények létesítése és más szociális, kulturális célok megvalósítása. Tapasztalataink szerint a fiatalok készséggel vállalnak társadalmi munkát, ha a célkitűzéseket kellően ismerik és elfogadják. Annak megítélésében, hogy egy-egy üzemben milyen gyakorisággal szervezzenek társadalmi munkát, a jelenleginél jobb összehangoltság szükséges. Ezt alapvetően meghatározza az üzemi kollektívák és szervezetek véleménye.

A munkaverseny-mozgalom hatékonyságát általában, így természetesen a fiataloknál is, számottevően befolyásolja az eredmények erkölcsi, anyagi elismerése. Mind a vállalati, mind a magasabb kitüntetések birtokosai között szerepelnek fiatalok, azonban arányukat alacsonyabbnak tartjuk, mint azt munkájuk indokolja. A speciális ifjúsági termelési mozgalmak anyagi ösztönzése ma már sok helyen arányos a cím eléréséért kifejtett teljesítménnyel. A fiatalok munkájának elismerésére adott jutalmak nem mindenütt találkoznak az idősebb dolgozók tetszésével, itt-ott megtalálható még a „várjon csak a sorára" szemlélet. Helyenként a másik véglettel is lehet találkozni, amikor a szakma ifjú mestere címért adott (esetleg többszöri) órabéremeléssel, a követelmények nem kellő megfontolásával indokolatlan bérfeszültséget teremtenek fiatal és idősebb dolgozók között.

A dolgozó fiatalok társadalmi aktivitása, az üzemi közéletben való szereplése gyorsabban fejlődik a képviseleti demokrácia, mint a közvetlen közéleti tevékenység útján.

Az üzemi élet fontos eseményeinél – mint például a középtávú tervek készítésekor vagy a kollektív szerződések megkötésekor – a vállalatvezetők többsége igényli a fiatalok részvételét; legtöbbször kérik a KISZ-titkárok vagy a KISZ-vezetőségek véleményét, észrevételeit. Ez különösen a fiatalok sajátos helyzetét érintő kérdéseknél érvényesül. Tapasztalható azonban helyenként a fiatalok véleményének lebecsülése, figyelmen kívül hagyása. Az úgynevezett „négyszögek" működése vállalati szinten aránylag problémamentes; üzemrészekben, műhelyekben már gyakoribb jelenség, hogy a döntésekbe nem vonják be megfelelően a KISZ-vezetőket.

A fiatalokkal folytatott konzultációk és termelési tanácskozások általános tapasztalatai azt mutatják, hogy a közéleti kérdések közül elsősorban a közvetlen munkával (bérezéssel, munkabeosztással, munkahelyi közösséggel) ösz-

szefüggő problémákat vetik fel. Jellemző a nyílt kérdésfelvetés, a bátor véleménynyilvánítás. Megnyilatkozásaikban egészséges türelmetlenség, tekintélyes részüknél nagyfokú érettség tapasztalható. Egyesek ugyanakkor nem mentesek a szélsőségektől, olykor túlzottan radikális változásokat követelnek. Tapasztalható olyan szemléletbeli probléma is, hogy a közéleti feladataikat csupán a jogok megfogalmazásában látják. Összességében: a fiatalok aktivizálása nyeremény a kollektívák számára, nyilvánvaló ennek nevelő hatása.

A szakszervezetek a legutóbbi választásokon fontos káderpolitikai célkitűzésnek tekintették a fiatalok arányának növelését a különböző szintű vezető testületekben. Az országos és helyi vezető szervek összetételében sikerült is lényegesen javítani az arányukat; egyidejűleg fiatalították a függetlenített apparátust is. Ezt a folyamatot nem tekintjük lezártnak. A fiatal tisztségviselők jelentős része aktívan bekapcsolódott a munkába, tevékenységük új szint, dinamikát hozott. Képzésükkel, nevelésükkel rendszeresen foglalkozunk, hogy mielőbb áttekintő készséggel és tapasztalattal rendelkezzenek.

AZ IFJÚSÁG KÖRÉBEN FOLYÓ SZAKSZERVEZETI NEVELŐMUNKA

A szakszervezeti mozgalomnak nagy hagyományai vannak az ifjúság, elsősorban a munkásifjúság nevelésében és érdekképviseletében. Nagy fontosságot tulajdonítunk a szocialista nevelésnek. A szakszervezeti szervek igyekeznek befolyást gyakorolni a fiatalok gondolkodására, a munkásszemlélet kialakítására, a munkában való helytállásra, a közösségi gondolkodás kifejlesztésére, a politikai tudatosságra. A munkakörülmények azonban nem mindig hatnak egyértelműen ebben az irányban, mert bár az üzem szervezettsége, rendje, fegyelme alapvetően pozitív befolyást gyakorol, előfordulnak nem kívánatos jelenségek, visszahúzó hatások is.

A munkássá válás folyamatának az első és legjelentősebb állomása: a munkába állás. Ez minőségi változást jelent a fiatalember korábbi társadalmi helyzetéhez képest. A szakszervezeti szervek erőfeszítést tesznek a pályakezdőkkel való érdemi foglalkozásra, a beilleszkedés segítésére. Ennek nyomán az üzemi, munkahelyi közösségek mindinkább tekintetbe veszik, hogy a munkába lépés az életpálya egyik legkritikusabb időszaka, s hogy a valóság nem mindig fedi a fiatalok elképzeléseit. Mindinkább megértik, hogy a fiataloknak időre van szükségük ahhoz, hogy kapcsolatokat teremtsenek a munkahellyel, a társadalmi szervezetekkel, a vezetőkkel, a helyi dolgozó közösséggel. Tudják és számításba veszik, hogy a fiatalok gyakran ellentétes üzemi és társadalmi hatások között nevelődnek, fejlődnek, s magatartásukban gyakran tükröződnek

az önmagukkal vívott konfliktusok is. A pályakezdőkkel való foglalkozás több helyen az ünnepélyes szakmunkásavatással és a munkába állók díszes fogadásával kezdődik. Ekkor a gyár gazdasági és mozgalmi vezetői nem csupán köszöntik őket, hanem ismertetik velük eljövendő munkájukat, környezetüket. További erőfeszítéseink arra irányulnak, hogy a műhelyekben, a munkagépek mellett az idősebb szaktársakat felkészítsük a fiatalokkal való folyamatos foglalkozásra, amely elsősorban a különböző szakmai fogások átadását, a magasabb szakértelem elsajátítását célozza. Ez kiegészül a szocialista brigádmozgalomba való bevonással, a politikai és általános műveltség gyarapításával.

A politikai nevelő munkában jelentős helyet foglal el a tudatformálás. Az ifjúsági határozat végrehajtásában szerzett tapasztalataink azt igazolják, hogy a fiatalok intenzívebb bevonása saját ügyeik intézésébe, a közösségi, társadalmi problémák megoldásába növeli felelősségérzetüket, fejleszti politikai ítélőképességüket és érettségüket. Az ifjúság szocialista tudatának, emberi tulajdonságainak kifejlesztése a munkában és a tanulásban, a kispolgári nézetekkel vívott eszmei harcban megy végbe. Ezért a határozat végrehajtása során arra törekszünk, hogy az eddiginél nagyobb lehetőséget biztosítsunk a fiatalok közéletiségének, társadalmi és politikai aktivitásának növeléséhez. Ennek jegyében jelentősen növeltük a munkásifjúság részvételét a szakszervezeti politikai oktatásban. Főként a „Szocialista demokratizmus kérdései" című tanfolyamok keltették fel a fiatalok érdeklődését. A résztvevők 40 százaléka fiatal (pl. a bánya-, a helyi és a textiliparban). Általában kedvezően lehet megítélni a munkásfiatalok aktivitását. Növekedett az ifjúsági aktivisták és propagandisták száma.

Fejlődés tapasztalható abban, hogy ezen a területen is kezd kialakulni az egészséges munkamegosztás. A KISZ elsősorban a KISZ-tagokat, a szakszervezet pedig a KISZ-en kívüli fiatalokat vonja be a politikai oktatásba. Új kezdeményezésekkel is találkozunk. A vasasok például 12 alapszervezetben huszonöt önálló ifjúsági témáról szerveztek oktatást. A Szakszervezetek Budapesti Tanácsa az ifjúsági felelősök részére negyedévenként ifjúsági fórumot szervez 200–250 résztvevővel.

Az eredmények ellenére a munkásfiatalok között végzett politikai munka még nem kielégítő, elmarad az igényektől és lehetőségektől.

AZ IFJÚSÁG MŰVELŐDÉSÉÉRT

A munkásifjúság munka melletti iskoláztatása, szakmai képzése és továbbképzése alapvető szerepet tölt be műveltségük fejlesztésében, a közéletiségük növelésében. A szakszervezeti munkában ezért nagy figyelmet fordítunk a szak-

munkás-utánpótlásra, annak képzésére. Az elmúlt évben ez a téma az ifjúsági határozat nyomán több helyen önálló napirendként szerepelt a választott testületek ülésein; intézkedések is történtek az anyagi, tárgyi és technikai feltételek javítására (pl. Borsodban, Békésben, Budapesten és a vasasszakszervezetnél).

Az elmúlt három évben a szakszervezetek ez irányú munkájában a következőkben történt előrelépés:

– segítik a pályaválasztási tanácsadást, a fizikai munka, a szakmunka megbecsülését kifejező társadalmi közfelfogás kialakítását;

– segítik a munkásfiatalok általános és szakmai továbbtanulását, nemcsak anyagi vonatkozásban, hanem a tanulmányi munka konkrét támogatásával is, például a SZOT a társadalmi ösztöndíjakhoz 3 millió forinttal, az egyetemi előkészítőkhöz 2 millió forinttal járul hozzá.

Szem előtt tartjuk a munkásifjúság továbbtanulási jogainak maradéktalan biztosítását, a továbbtanulási kedvezmények törvényes betartását.

A szakszervezeti művelődési intézményekben otthont biztosítunk a felnőttoktatás, a szakmai képzés és továbbképzés számára.

A munkásifjúság iskoláztatása a jelentős fejlődés ellenére sem mutat megnyugtató képet. Különösen nyugtalanító az ifjúság körében az alapiskolázottsági hiány.

A SZOT ifjúsági határozata kimondja, hogy jobb feltételeket kell biztosítani az ifjúság kulturális és sport igényeinek kielégítésére. A szakszervezetek feladatuknak tartják, hogy ezeket az igényeket anyagilag is támogassák.[4]

A szakszervezeti művelődési otthonokban, ifjúsági klubokban jelentősen bővült az általános, a politikai és a szakmai továbbképzés, és ezzel a lehetőséggel a szakmunkásfiatalok növekvő hányada él.

Hatékonyságában növekedett a tudományos ismeretterjesztés, tartalmában pedig a szakkörök, a vitafórumok, a különböző kulturális körök, a klubok és az önképző egyesülések munkája. Egyik-másik ifjúsági vitafórum, mint például a miskolci Bartók Béla művelődési központ országos hírnevet szerzett. Az ifjúsági vitafórumok aktuális politikai, társadalmi, gazdasági és ifjúságpolitikai kérdéseket tűznek napirendre.

Tovább szélesedett a munkásifjúság irodalmi nevelésének hatóköre. Ez egyaránt tükröződik a könyvtárak nagyobb ifjúsági látogatottságában és az egyéni könyvvásárlásokban. Új nevelési bázis: „a szakmunkás könyvbarát" mozgalom van kialakulóban. Ez egybekapcsolja az irodalmi, a zenei és a képzőművészeti nevelést. Szélesedik a „versbarát" mozgalom is.

[4] Lásd Ifjúságpolitikai dokumentumok. 1. köt. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat 1976. 56–62.; illetve 63–78. old.

A szabad idő kulturált kihasználásában növekszik az országjárás, a turizmus, a sportolás.

A munkásifjúság egyre nagyobb érdeklődéssel fordul az ifjúsági klubmozgalom felé. Ez a kulturált szórakozás mellett a művelődési, ismeretszerzési igényeiket is kielégíti. A szakszervezeti művelődési intézmények otthont biztosítanak az ifjúsági klubok számára, messzemenően biztosítják azok működési feltételeit. A művelődési otthonok látogatóinak 45 százaléka huszonöt éven aluli.

A klubmozgalomnak új, hatékony formái is kialakulóban vannak.

Az újonnan alakult szocialista brigádok körében szaporodtak a brigádvetélkedők. A felkészülés általában egyéves, témaköre a politikai és termelési kérdéseken túl szinte valamennyi tudományra és művészeti ágra kiterjed.

Az ifjúsági vitafórumok nem csak tartalmukban, de formájukban is újszerűek: egy-egy kérdést több tudományág vetületében vitatnak meg.

A „versbarát" körök, a „szakmunkástanuló könyvbarát" mozgalom szélesedő körben teljesíti az olvasóvá nevelés feladatait. A szakszervezeti könyvtárak olvasóinak 7,5 százaléka tizennégy éven aluli, 12,3 százaléka tizennégy-tizennyolc év, 29,1 százaléka pedig tizenkilenc-huszonhat év közötti.

A SZOT, a szakmai, az iparági szakszervezetek és a szakszervezetek megyei tanácsai jelentős összegeket fordítanak ifjúságpolitikai célok támogatására, a szabad idő kulturált eltöltéséhez. Pl. a SZOT központilag 1 millió forintot biztosít az ifjúsági klubok támogatására, főiskolai táborozáshoz 0,5 millió forinttal járul hozzá. Mindezen eredmények ellenére az igények és a lehetőségek között még igen nagy az eltérés, és továbbra sem megoldottak az anyagi és tárgyi feltételek.

A FIATALOK ÉLET- ÉS MUNKAKÖRÜLMÉNYEINEK JAVÍTÁSA ÉRDEKÉBEN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Az ifjúság életszínvonalának, munkakörülményeinek alakulása – az egész társadaloméval megegyezően – rendszeresen javul. Az ifjúságpolitikai határozat végrehajtása során a szakszervezeti vezető testületek és aktivisták mindinkább felismerik, hogy az általános érdekvédelmi munkán belül sajátos ifjúsági érdekvédelmi tevékenységet is kell folytatni. Rendszeresen figyelemmel kísérik és befolyásolják a fiatalok életviszonyaira sajátosan jellemző tényezők alakulását. A gyakorlatban ez differenciáltan jelentkezik: a testületi munkában, illetve a dolgozók élet- és munkakörülményeit befolyásoló döntésekben, állásfoglalásokban nagyobb mértékben, a napi érdekvédelmi munkában pedig kevésbé.

A vállalatok többségében felméréseket készítettek a fiatalok helyzetéről, s ez-

által a vezető szervek az eddiginél jobban megismerkedtek gondjaikkal, megoldásra váró problémáikkal. Az elkészült intézkedési tervekben a hangsúlyt a fiatalok bérezési viszonyainak, szociális és kulturális ellátottságuknak javítására helyezték. Az öt évre kötött kollektív szerződésekben helyt kapott több, a munkásfiatalok helyzetének javítását célzó szabályozás:

– a pályakezdő fiataloknál az induló bér, a betanulási idő meghatározása;
– tanulmányi szerződések kötése a harmadéves szakmunkástanulókkal;
– a fiatalok bérhelyzetének kötelező évi felülvizsgálata;
– a lakásépítés üzemi támogatásának meghatározása, ezen belül több helyen a fiatalok részesedési arányának megjelölése;
– az ifjúsági termelési mozgalmak jutalmazásának biztosítása;
– a fiatalkorúak túlóraszabályozása;
– a fiatalkorúak számára tiltott munkakörök meghatározása;
– a leszerelt katonák segélyezése stb.

A kollektív szerződésen túlmenően – a fiatalok érdekeit figyelembe véve – a törzsgárda szabályzatban sok helyütt beszámítják a tanulóidőt és a tényleges katonai szolgálat idejét. A vállalati munkavédelmi szabályzatban rendezik a fiatalokat érintő balesetvédelmi kérdéseket.

A munkásfiatalok bérezési viszonyai hasonlóan alakultak, mint a többi dolgozóké. Korábban különböző fórumokon sok panasz hangzott el, hogy azonos teljesítmény esetén is lényegesen alacsonyabb a fiatalok keresete, mint az idősebb dolgozóké. A vállalatok egy részében felülvizsgálták a fiatalok bérezését és a kirívó aránytalanságoknál intézkedtek. Ez azonban nem vált általánossá. Vizsgálataink során számottevő bérfeszültségeket nem tapasztaltunk. Az „egyenlő munkáért egyenlő bér" elvének megsértésére – természetszerűleg – kevesebb panasz van a teljesítménybéres munkahelyeken. Itt csak a „jól fizető" munkával való manipulálás okoz helyenként konfliktust. A textileseknél például a szövő és fonó fiatalok igazságosnak tartják a bérformájukat, mivel a teljesítményektől függően alakulnak a keresetek, az alkalmazott célprémiumrendszert pedig ösztönzőnek ítélik meg. Az időbéres területeken inkább felvetik a fiatalok, hogy a munkabér jobban fejezze ki a végzett munka mennyiségét és minőségét; a szakmában, illetve a vállalatnál töltött hosszabb időt pedig főleg a nyereségrészesedésben, valamint a törzsgárdajutalomban ismerjék el. A fiatalok jelenleg is bérfeszültséget érzékelnek a segédmunkás és a szakmunkás, továbbá a művezető és a szakmunkás keresetek között. A Központi Bizottság 1972. novemberi állásfoglalása[5] nyomán megvalósult központi béremelés enyhített az említett problémákon is.

Kedvező hatást váltott ki a munkásélet elején álló fiataloknál a pályakez-

[5] Lásd e kötet 55. sz. dokumentumát.

dők bérének jelentős emelése, amelyet a vállalatok igen nagy része alkalmazott.

Erőfeszítések, elismerésre méltó kezdeményezések történtek a fiatalok lakásgondjainak enyhítésére. Sok üzemben kamatmentes lakásépítési kölcsönöket nyújtanak a részesedési, illetve a fejlesztési alapból; ezen túlmenően több helyen önköltséges fuvarral, szerszámok és kisgépek kölcsönzésével adnak támogatást. 1971-ben 1930 üzemben 14 183 dolgozó részesült lakásépítési támogatásban, 44,7 százalékuk 30 éven aluli. Az üzemi támogatás hatékonyságának korlátokat állított az építési területek hiánya, illetve magas ára, az OTP hitel csökkentése, továbbá a lekötött fejlesztési alapok. Maguk a fiatalok a szövetkezeti formán kívül kilátástalannak látják a többi lakáshoz jutási lehetőséget. Az újabb lakásrendelet természetszerűleg fokozza a fiatalok érdeklődését a szövetkezeti lakásépítésre.

Elég gyakori jelenség, hogy a munkásfiatalok jelentős többletmunkát vállalnak a családalapítás terheinek csökkentése érdekében, ami szabad idejük, önművelésük, továbbképzési lehetőségeik rovására megy.

Az egész szakszervezeti mozgalom nagy erőfeszítéseket tett az üzemi munka- és egészségügyi feltételek javításáért. 1972-ben számszerűleg is gyarapodtak az üzemi öltözők, mosdók, étkezdék. Az iparban 1971-hez viszonyítva 7,1 százalékkal csökkent az 1000 főre jutó balesetek száma, s ez nagymértékben érinti a fiatalokat is. A fiatalok testi épségének védelme változatlanul nem kielégítő. Bár az összes üzemi baleseteknél a 29 éven auliak aránya 46,8 százalékról 46 százalékra, a halálos baleseteknél 31,4 százalékról 25,3 százalékra csökkent; a 14–19 év közöttieknél a balesetek száma növekszik. A szakszervezeti szervek több vonatkozásban törekednek a helyzet megváltoztatására, a munkavédelmi tevékenységben a fiatalok életkori sajátosságainak figyelembevételére. A munkavédelmiőr-mozgalomba növekvő számban vontak be fiatalokat. A munkavédelmi vetélkedők résztvevőinek túlnyomó többsége ifjúmunkás. Ez az ismeretterjesztési forma igen közel áll az ifjúság sajátos felfogásához. Az utóbbi időkben a vállalatok munkavédelmi minősítése során alaposabban foglalkoznak a fiatalok baleseti helyzetének elemzésével.

A szakszervezeti szervek fokozódó mértékű támogatást nyújtottak a fiatalok kulturális, sportolási lehetőségeinek bővítéséhez. A vállalati szociális és kulturális alapok felhasználásával – figyelembe véve a fiatalok igényeit – igen sok vállalatnál adtak támogatást ifjúsági klubok létrehozására, egyéb művelődési és sportlétesítmények megvalósítására, illetve működtetésére. Az említett alapokból 1972-ben 104,5 millió forintot használtak fel kulturális és 94,7 millió forintot sportcélokra az ipari, az építőipari és a közlekedési alapszervezeteknél. A szakszervezeti és a vállalati üdülőjegyek felhasználásával is törekedtek kielégíteni a fiatal dolgozók igényeit, ezen belül főleg a fiatal házasokét.

A kulturális, a tömegsport és az üdültetési akcióból azonban még kimarad a fiatalok jelentős része. Ez évtől kezdődően – az Országos Ifjúsági és Oktatási Tanaccsal közösen – 2300 szakmunkástanulót üdültetünk az elő- és utószezonban, 1974-től pedig átvesszük a MüM-től a szakmunkástanuló üdültetést, mintegy 10–11 000 fővel. Ezen túlmenően szükség lenne a Vasasszakszervezetnél tapasztalt kezdeményezés kiszélesítésére: az elmúlt évben 800 szakmunkástanulót üdültettek Nógrádverőcén és 500 munkásfiatalt a Balaton mellett.

A szakszervezeti bizottságok gondot fordítanak a fiatalokat védő törvények, rendeletek és helyi szabályok betartásának ellenőrzésére. Ez a tevékenység kedvezően befolyásolja a munkakörülményeket, azonban nem vált széles körűvé és rendszeressé. Több területen tapasztalható törvénysértés, például fiatalkorúak túlóráztatásánál, a biztonságtechnikai előírások betartásánál stb. Az ellenőrzéseket különösen a kisvállalatoknál és a magánkisiparosoknál szükséges fokozni.

A szakszervezetek és megyei tanácsaik számos rétegvizsgálatot folytattak. Elemezték a bányászok, a szakmunkástanulók, a kezdő szakmunkások és a műszakiak helyzetét; a közalkalmazottak, a gyermekgondozási segélyt igénybe vevő anyák körülményeit; a vasutasok, a felsőfokú technikumot végzettek beilleszkedési folyamatát, és állást foglaltak a helyzet javítása érdekében.

A fiatalok körében végzett érdekvédelmi tevékenység hatékonyabb kibontakozását több tényező gátolja. Az ifjúságpolitikai intézkedési terveket egyes helyeken ki sem dolgozták, egy részük pedig formális. Előfordult, hogy az üzemi szervek lemásolták az országos vagy a középszintű intézkedési terveket, határozatokat. Tapasztalható helyenként bizonyos „felülről várás", több területen csak a társadalmi szervek fellépésére hoztak intézkedéseket, s ez a körülmény kedvezőtlenül befolyásolja a végrehajtást. A szakszervezeti testületeknél, tisztségviselőknél tapasztalható még – bár csökkenő mértékben – az a szemlélet, amely szerint az ifjúsági érdekvédelem gazdája a KISZ, az ifjúsági törvény pedig majd a maga kötelező előírásaival mindent megold. Előfordul, hogy mindegyik szervezet a maga útján igyekszik csak megoldani a problémákat, kellő összehangoltság nélkül. A fiatalok helyzetének pontos megítélését nehezíti az a körülmény, hogy a gazdasági statisztika jelenlegi rendszere nem teszi lehetővé kereseti viszonyaik, szociális helyzetük folyamatos nyomonkövetését.

A Központi Bizottság Ifjúsági Bizottsága felhívja a szakszervezeteket, hogy a dolgozó ifjúság körében – a SZOT határozata szellemében és értelmében – az alábbiakra összpontosítsák figyelmüket:

1. Neveljék őket munkásöntudatra, politikai aktivitásra, közéletiségre. Különösen az üzemi demokrácia fórumait használják fel a fiatalok aktivitásának fejlesztésére.

2. Az ifjúság művelődésében helyezzék előtérbe a szakmai műveltség emelését, a klubok, könyvtárak s az öntevékeny művészeti formák felhasználását.

3. A termelést segítő mozgalmakba fokozatosan vonják be a fiatalokat. Értékeljék termelési aktivitásukat, biztosítsák munkájuk után sikerélményüket. Őrködjenek az anyagi és az erkölcsi elismerés biztosításán.

4. Az érdekvédelmi tevékenység állandó elemeként segítsék a pályakezdőket, a családalapítási gondok megoldását, a fiatalok élet- és munkakörülményeinek javítását.

5. Törekedjenek a KISZ-szel az alapszervezeti szintű együttműködés továbbfejlesztésére. Együttesen készítsék elő és tárgyalják meg az ifjúság problémáinak minél eredményesebb megoldását célzó javaslatokat.

68

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI AZ ALSÓBB FOKÚ KÖZIGAZGATÁS TERÜLETI ÉS SZERVEZETI FEJLESZTÉSÉRE

(1973. MÁJUS 22.)

A Központi Bizottság 1971. november 3-i határozatában megállapította,[1] hogy az államigazgatás betölti hivatását, szervezete korszerűsödött, munkája javult. A következő években a fő feladat a munka rendszeres javítása és fejlesztése, szervezeti változtatás csak néhány területen időszerű.

A Központi Bizottság határozatának végrehajtása, a gazdasági, társadalmi és politikai fejlődés követelményei indokolják az alsóbb fokú közigazgatás megalapozott vizsgálatát, a közeljövőben folyamatosan szükségessé váló döntések és a jövőbeli fejlesztés összehangolását, elveinek meghatározását.

A mai közigazgatás területi alapja 1950-ben, a tanácsok megalakulásával egyidejűleg jött létre, amikor

– kialakult Nagy-Budapest,

– a megyék száma 25-ről 19-re csökkent, néhány megye székhelye megváltozott;

– 150-ről 140-re csökkent a járások száma, több járás székhelye áthelyezésre került;

[1] Lásd e kötet 23. sz. dokumentumát.

– 24 város járási, 28 megyei, majd 1954-ben valamennyi városunk megyei irányítás alá került, illetőleg Debrecen, Miskolc, Pécs és Szeged kiemelt jogállást kapott;

– a korábbi 1836 jegyzőség helyett 2978 községben tanács és helyi igazgatási szervezet alakult.

Az államigazgatás területi szerkezetének politikai jelentőségét az határozza meg, hogy arra épül a tanácsi és más igazgatási szervek, valamint az igazságszolgáltatás, továbbá a gazdasági, egészségügyi, kulturális ellátó stb. tevékenységet végző legtöbb szerv működése. Növeli jelentőségét, hogy ahhoz szükségképpen igazodik a területi pártszervek és más társadalmi szervezetek területi kiépítése is.

I
A JELENLEGI HELYZET ÉS A FEJLESZTÉS FŐ IRÁNYAI

Az államigazgatás alsófokú szerkezete összességében a gazdasági, társadalmi és politikai fejlődéshez igazodva fejlődött. A községi és járási hálózat változásaira jelentős hatással volt a mezőgazdaság szocialista átalakulása, a települések fejlődése, valamint az igazgatási munka decentralizálására és korszerűsítésére tett számos intézkedés. A városok fejlődését elsősorban az iparfejlesztés és az urbanizálódás felgyorsulása váltotta ki.

A munkában a folyamatosság helyes módszernek bizonyult. A területi változtatások nagyobb kádermozgás nélkül, az igazgatási tevékenység zavartalanságának biztosításával mentek végbe.

Az igazgatási szervezet mai keretei között több évig alapvetően alkalmas a feladatok megoldására. Ezért jelenleg és a következő években a szervezet stabilitásának erősítésére és egyidejűleg a munka színvonalának növelésére, valamint a személyi és tárgyi feltételek javítására kell a figyelmet fordítani. Az időközben döntésre érett eseti módosítások mindenekelőtt az alsóbb fokú szervezetekre irányuljanak.

A fejlesztés eddig követett helyes irányát megtartva, indokolt megkezdeni az alsóbb és a magasabb fokú közigazgatás később időszerűvé váló, hosszabb távra kialakítandó területi és szervezeti továbbfejlesztésének tudományos előkészítését. Ez a munka terjedjen ki arra is, hogy területi közigazgatásunk szervezeti felépítése maradjon-e három fokozatú (megye–járás–község), vagy egyszerűsíthető-e a mai felépítés.

A témával kapcsolatos tudományos kutatás (a helyi és területi igazgatással kapcsolatos problémák, a regionális igazgatás fejlesztésének lehetőségei) a Mi-

nisztertanács 1012/1972. (IV. 27.) MT sz. határozatával az 1971–1985 közötti időszakra jóváhagyott kutatás keretében folyik.[2]

1. KÖZSÉG

A községi tanácsok száma 1960-ig emelkedett (3024), majd folyamatosan csökkent. Jelenleg 3106 községi településünk van. Ezek közül 984-ben önálló, 2122 területén pedig 685 közös tanács működik. A községi igazgatás uralkodó formája a közös tanács.

A nagyközségi tanácsok száma 287. A megyei tanácsok a kategóriába sorolható községek túlnyomó részét már átminősítették. A nagyközségek a községi települések legdinamikusabban fejlődő egységei. Fejlesztésükre a következő években nagyobb figyelmet kell fordítani.

A községi tanácshálózat a korábbiaknál nagyobb egységekből áll. A közös tanácsok működési területén elsősorban a székhelyközségek fejlesztését kell szorgalmazni. Emellett a legfontosabb alapellátást (alsó tagozatos iskola, üzlet stb.) a székhelyközségeken kívül a társközségekben is biztosítani kell. Továbbra is gondoskodni kell ezekben a községekben a politikai, állami és társadalmi élet zavartalan feltételeiről. Ennek szervezeti keretei a falugyűlés és a tanácstagi csoportok, továbbá biztosítéka a társadalmi-politikai szervek rendszeres működése. Ugyanakkor – építési és egyéb kedvezményekkel – ösztönözni, segíteni kell az itt élő lakosságot, hogy új lakóház vagy lakás építése esetén a székhelyközséget válassza.

A falusi lakosságot ellátó intézmények, közművek fejlesztése nagyobb egységek kialakítását teszi majd szükségessé. Ezért segíteni kell, hogy a községek, illetőleg a városok és a vonzáskörzetükbe tartozó községek – egyelőre a mai igazgatási keretek között – termelési, ellátási, szolgáltatási, igazgatási kapcsolatokat létesítsenek. Társuljanak helyi ellátó, szolgáltató (kulturális, egészségügyi, kereskedelmi, kommunális stb.) intézmények, létesítmények közös építésére és fenntartására. A kisebb községek egyes szakigazgatási feladatok színvonalas ellátása érdekében egyezzenek meg közös szakemberek, ügyintézők alkalmazására.

A lakosságellátási körzetek és a tanácsok területének egymáshoz közelítése a tanácsi és más szervek hatékony működésének feltétele. Ez biztosítja ugyanis a területi funkciókat is ellátó szervek, intézmények egységes, a terület egészének érdekei szerinti irányítását, felügyeletét, illetőleg a szükséges együttműködést. A jelenlegi, többségében még eltérő működési területek közelítése, majd egybehangolása folyamatosan, a feltételek kialakulásától függően történhet. E célkitűzés megvalósítása a későbbiek során magával hozza az államigazgatás alapegységei számának csökkenését, méreteinek növelését.

[2] A határozatot lásd Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972., 2. köt. 889–896. old.

A községi tanácshálózat mai keretei között legfontosabb feladat a munka színvonalának emelése, az alsóbb fokú közigazgatási szervekhez leadott hatáskörök hatékony gyakorlásához szükséges személyi és tárgyi feltételek megteremtése.

2. VÁROS

1973. április 15-től 83 városunk van. 1950–1973 között 30 község alakult át várossá, s így a városhálózat egyenletesebb.

Az ötödik ötéves terv végéig előreláthatóan 8–10 település éri el a várossá nyilvánításhoz szükséges fejlettségi szintet. A településhálózat fejlesztési koncepció az ezredfordulón mintegy 120–130 várossal számol.

Új városok alakításáról négyévenként (választási ciklusonként) egy alkalommal célszerű dönteni. Így a választások után az alakuló tanácsülést össze lehet kapcsolni a városi jogállásra emeléssel. Ettől indokolt esetben el lehet térni.

A várossá nyilvánítás feltételeit jogszabály állapítja meg. A lakosság legalább 75 százalékának ipari, művelődésügyi, egészségügyi stb. foglalkozásúnak kell lennie. Vizsgálni kell a népesség számát és növekedési ütemét, az intézményhálózatot, az egészségügyi szolgáltatásokat, kereskedelmi forgalmat és a település körzeti funkcióit. A közműhálózat kiépítettségében a követelmény a lakások legalább 25 százalékának vezetékes vízzel való ellátottsága és ugyanilyen arányú csatornázottsága, valamint a belterület szilárd burkolatú úthálózattal való ellátása. E feltételek előírása jól segítette a javaslatok objektívebb elbírálását. E normák egy része azonban ma már alacsony. Indokolt a követelményeket felemelni. A fővárosi agglomerációs övezetre az általánostól eltérő feltételeket kell megállapítani.

A megyei városok száma jelenleg 5. A következő 8–10 évben nem várható, hogy valamelyik városunk eléri a megkövetelt fejlettségi szintet.

A településfejlesztésben a városoknak elsődlegességet kell biztosítani. Ezen belül is koncentrálni kell a fővárosra, az 5 megyei városra, és arányos mértékben a többi városra. Az utóbbi években több helyről kezdeményezték a város körüli községek városhoz történő csatolását olyan esetekben is, amikor azok a várossal nem épültek egybe. Az ilyen javaslatok nem voltak tekintettel arra, hogy a falusias területrészek miatt a városi jelleg csökken. E nem kívánatos kezdeményezéseknek a jövőben nem szabad helyt adni.

3. JÁRÁS

A városoknak a járási irányítás alól történt kiemelése, néhány járásban a lakosság csökkenése, egyes járásszékhelyek fejletlensége, valamint a községi tanácsok számának változása következtében 1971-re a járások száma 97-re módosult. Számuk jelenleg is ennyi.

A községi tanácshálózat mai keretei között legfontosabb feladat a munka színvonalának emelése, az alsóbb fokú közigazgatási szervekhez leadott hatáskörök hatékony gyakorlásához szükséges személyi és tárgyi feltételek megteremtése.

2. VÁROS

1973. április 15-től 83 városunk van. 1950–1973 között 30 község alakult át várossá, s így a városhálózat egyenletesebb.

Az ötödik ötéves terv végéig előreláthatóan 8–10 település éri el a várossá nyilvánításhoz szükséges fejlettségi szintet. A településhálózat fejlesztési koncepció az ezredfordulón mintegy 120–130 várossal számol.

Új városok alakításáról négyévenként (választási ciklusonként) egy alkalommal célszerű dönteni. Így a választások után az alakuló tanácsülést össze lehet kapcsolni a városi jogállásra emeléssel. Ettől indokolt esetben el lehet térni.

A várossá nyilvánítás feltételeit jogszabály állapítja meg. A lakosság legalább 75 százalékának ipari, művelődésügyi, egészségügyi stb. foglalkozásúnak kell lennie. Vizsgálni kell a népesség számát és növekedési ütemét, az intézményhálózatot, az egészségügyi szolgáltatásokat, kereskedelmi forgalmat és a település körzeti funkcióit. A közműhálózat kiépítettségében a követelmény a lakások legalább 25 százalékának vezetékes vízzel való ellátottsága és ugyanilyen arányú csatornázottsága, valamint a belterület szilárd burkolatú úthálózattal való ellátása. E feltételek előírása jól segítette a javaslatok objektívebb elbírálását. E normák egy része azonban ma már alacsony. Indokolt a követelményeket felemelni. A fővárosi agglomerációs övezetre az általánostól eltérő feltételeket kell megállapítani.

A megyei városok száma jelenleg 5. A következő 8–10 évben nem várható, hogy valamelyik városunk eléri a megkövetelt fejlettségi szintet.

A településfejlesztésben a városoknak elsődlegességet kell biztosítani. Ezen belül is koncentrálni kell a fővárosra, az 5 megyei városra, és arányos mértékben a többi városra. Az utóbbi években több helyről kezdeményezték a város körüli községek városhoz történő csatolását olyan esetekben is, amikor azok a várossal nem épültek egybe. Az ilyen javaslatok nem voltak tekintettel arra, hogy a falusias területrészek miatt a városi jelleg csökken. E nem kívánatos kezdeményezéseknek a jövőben nem szabad helyt adni.

3. JÁRÁS

A városoknak a járási irányítás alól történt kiemelése, néhány járásban a lakosság csökkenése, egyes járásszékhelyek fejletlensége, valamint a községi tanácsok számának változása következtében 1971-re a járások száma 97-re módosult. Számuk jelenleg is ennyi.

A járások területi beosztása egészében megfelel a ma és a közeljövő követelményeinek. A járási szintű szerveket mindaddig fenn kell tartani, ameddig működésüket a társadalmi, gazdasági feltételek indokolják. Néhány korrekció azonban indokolt. Egyes területrészek járási beosztása nem célszerű, mert az átlagosnál kisebb területet és népességet, kevés községet fognak át, illetőleg székhelyük intézményhálózata fejletlen. E járások megszüntetését már korábban is tervezték, de az elsősorban politikai okok miatt elmaradt.

Előzetes felmérés szerint néhány járás megszüntetése reálisan indokolt. Szükségesnek látszik továbbá egyes járások határvonalának módosítása, székhelyének áthelyezése. Ezek megoldása esetenként egy járásnyi vagy ennél kisebb területet érintő megyehatár kiigazítást igényel. Ezekben az esetekben a megyehatárok részleges megváltoztatását is meg kell engedni. Célszerűnek látszik az érintett járások megszüntetését 1974 első félévében előkészíteni.[3] Az állami döntést követően az 1974 őszén esedékes pártbizottsági választásokat az új járási beosztás szerint lehetne lebonyolítani.

A járási hivatalok helyett több helyen városi szervek látják el a járási funkciókat. A városi szervek által irányított 21 község e szervezeti forma alkalmassága mellett foglalt állást. Cselekvési önállóságuk ebben a szervezeti formában növekedett. Indokoltnak látszik a város és a vonzáskörzetébe tartozó községek e kapcsolati formájának további vizsgálata s annak alapján a fejlesztés kimunkálása.

4. FŐVÁROSI KERÜLETEK

A főváros kerületeinek száma egykor 10 volt. A két világháború között megalakították a XI–XIV. kerületeket.

Nagy-Budapest 1949-ben történt kialakításával lehetővé vált a fővárossal általában összeépült, főként munkások lakta ipari peremvárosok és nagyközségek csatlakozása. Ennek eredményeként 8 új kerület alakult. A kerületek számának ilyen mérvű növelését a lakosság száma csak részben indokolta.

Az eltelt 23 év alatt a főváros nagy változásokon ment át. A kerületek fejlődése azonban nem volt egyenletes. Például a XI., XIV., XXI. kerületek lakosságának száma kb. 50 százalékkal emelkedett. Más kerületek viszont a teljes beépítettség (VII. kerület), vagy a falusias jelleg miatt (XVIII. kerület) kevésbé fejlődtek. Különösen nagyok az eltérések a főváros belső és külső kerületei között.

A túlzott kerületi tagozódás, illetőleg az egységes fővárosi érdek szem előtt tartása, egyes esetekben indokolatlan érvényesítése miatt nem bontakozott ki szélesebb körben a kerületi tanácsok önállósága, a képviselet tartalma. A tapasztalatok szerint a külső kerületekben a fejlesztési, gazdálkodási önállóság

[3] Lásd a 4. sz. jegyzetet.

növelése, a hatósági jogkörök szélesítése indokolt. A belső kerületekben az igazgatási, hatósági tevékenység javítása mellett – e kerületek egymáshoz hasonló jellege, közös fejlesztési feladataik miatt – egységesebb és átfogóbb irányításra van szükség. Több állami és gazdálkodó-ellátó szerv működési területe nem egyezik a kerületi beosztással (pl. bíróság, ügyészség, katonai, építésügyi, mezőgazdasági igazgatás, kereskedelmi, szolgáltató vállalatok).

5. A FŐVÁROS KÖRNYÉKE

A fővárosi agglomerációs övezet 44 települése Pest megye 7 járásának a fővároshoz csatlakozó szegélyén fekszik. E községek lakosságának foglalkoztatási és ellátási központja Budapest. Politikai, igazgatási központjuk (Vác, Gödöllő, Ráckeve stb.) viszont – a budai járás kivételével – a fővárostól 25–50 km távolságra, a lakosság mindennapos mozgásával ellentétes irányban van.

Az övezet településeinek közös sajátossága, hogy a népesség növekedése gyors. A lakosság mindennapi ellátása csak nagy erőfeszítések árán biztosítható. E települések sajátosságaik folytán elkülönülnek a megye más községeitől, városaitól.

Az agglomerációs övezet helyzetét, fejlesztésének kívánatos irányát tervező és tudományos intézetek, a fővárosi és a Pest megyei tanácsi szervek sokoldalúan tanulmányozták. Indokolt, hogy ez a terület változatlanul Pest megyéhez tartozzon, de irányítása a jelenleginél jobban igazodjék az agglomeráció sajátosságaihoz. Ezért vizsgálni kell, hogy milyen módon oldhatók meg az ezzel kapcsolatos szervezési problémák.

A távlati fejlesztések összehangolása és a lakosság jobb ellátásának megoldása érdekében a Fővárosi és a Pest megyei Tanács az eddiginél jobb és rendszeresebb együttműködést valósítson meg.

II
AZ IRÁNYELVEK VÉGREHAJTÁSÁNAK FŐBB FELADATAI

1. A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a kialakult alsóbb fokú közigazgatási szerkezet a feladatok megoldására biztosítja a terület- és településfejlesztés tervszerűségét, a tanácsi munka színvonalának emelését és a szocialista demokrácia fejlesztésének feltételeit. Ezért jelenleg és a következő években, a fejlesztés eddigi helyes irányát megtartva – a mai szervezeti keretek között –, elsősorban a munka tartalmi elemeire kell a figyelmet fordítani.

Ennek érdekében:

– a községek területi és szervezeti rendje csak indokolt egyedi esetekben, összességében kismértékben módosulhat:

1. A POLITIKAI VITAKÖRÖK LÉTREHOZÁSÁNAK CÉLJA, FELADATAI

A vitakörök létrehozásakor azt a célt tűztük ki, hogy – figyelembe véve a pártoktatás jelenlegi felépítését – fejlessze tovább a szóbeli agitáció szervezeti rendszerét, bővítse a pártszervezetekben a politikai eszmecsere lehetőségét. Tartalmi segítséget adjon a párttagok mindennapi politikai tevékenységéhez.

A vitakörök működésük során hármas funkciót látnak el: tájékoztatnak, értelmeznek, mozgósítanak. Ennek megfelelően a vitakörök feladata az időszerű politikai események összefüggéseinek és részkérdéseinek ismertetése, magyarázása, a vitában részt vevők helyes, pontos orientálása, felkészülés az emberek meggyőzésére és a gazdasági, társadalmi, politikai feladatok végrehajtására való mozgósítás. A politikai vitakör a szóbeli agitációs rendszer része, újabb formája: nem tekinthető a pártoktatás „első lépcsőfokának". Hallgatói és propagandistái között a pártoktatásban tanulók is részt vesznek.

2. A SZERVEZÉS TAPASZTALATAI

Kísérleti jelleggel, négy megyében (Békés, Borsod, Fejér, Tolna) és Budapest négy kerületében (V., VIII., X. és XIII.) széleskörűen, a többi megyében, illetve kerületben a helyi igényeknek megfelelően létrejöttek a politikai vitakörök. Terveinknek megfelelő számban alakultak vitakörök.

Érvényesítettük azt a szervezési elvet, hogy a vitakörökben tízen-tizenöten vehetnek részt, párttagok és pártonkívüliek egyaránt. A KB Agitációs és Propaganda Osztálya havonta egy, a vitakörvezetők részére kiadott anyaggyűjteményben több téma megvitatását ajánlja, és több témához biztosít segédanyagot. A területi pártszerv ajánlása alapján, a pártvezetőségek döntik el, hogy a helyi politikai igényeknek megfelelően mit vitatnak meg.

A vitakörvezetők kiválasztásánál a pártszervezetek nagy gondossággal jártak el. Olyanokat bíztak meg ezzel a feladattal, akik jól tájékozottak, képesek eligazodni az időszerű kül- és belpolitikai kérdésekben, ismerik a helyi problémákat, környezetükben tekintélyük van, az emberek ismerik, elfogadják véleményüket. A vitakörvezetők több mint 70 százaléka egyetemet, főiskolát végzett párt-, állami, gazdasági vezető. Több helyen – a vitatandó témakörtől függően – váltják a vitakörvezetőket.

A megyei pártbizottságok és a budapesti kerületi pártbizottságok a vitakörvezetőkkel előzetesen tisztázták az elvi, gyakorlati, módszertani kérdéseket. Az előkészítő megbeszéléseken sikerült megértetni, hogy a politikai vitakörökkel is érvényt akarunk szerezni a szervezeti szabályzatban foglaltaknak: „A párttag kötelessége, hogy terjessze a párt eszméit, képviselje a párt politikáját."

A résztvevők kiválasztása is körültekintően történt. Többségében olyanok vesznek részt a vitákban, akik alkalmasak arra, hogy a helyi agitáció „vezérkarát" képezzék. A résztvevők 80–85 százaléka párttag, olyanok, akik a párt-

oktatás különböző formáiban tanulnak vagy tanítanak. Többségük az aktívabb párttagok közül kerül ki. Van ezzel ellentétes tapasztalat is, ahol az összetétel nem alkalmas a színvonalas véleménycserére.

1972 októberében 3122 vitakör alakult:

Budapest	1481	Komárom	40
Baranya	120	Nógrád	12
Bács	12	Pest	87
Békés	168	Somogy	19
Borsod	434	Szabolcs	21
Csongrád	50	Szolnok	70
Fejér	217	Tolna	163
Győr	55	Vas	27
Hajdú	72	Veszprém	3
Heves	58	Zala	13

1972. október óta újabb 1000 vitakör jött létre.

3. A VITÁK TAPASZTALATAI

Tapasztalataink bebizonyították, hogy szükség van olyan formákra, amelyek figyelembe veszik a megváltozott körülményeket – a tömegkommunikációs rendszer elterjedtségét, a párt belső tájékoztatásának fejlődését, és elsősorban a sok információ pártos értelmezéséhez, a helyes következtetések kialakításához nyújt segítséget. E formák egységes rendszerének kiépítése, általánosítása helyes, szükséges.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy ezeken a foglalkozásokon érdemi eszmecserék, viták alakultak ki. Általános tapasztalat, hogy azokban a vitakörökben folyik gyümölcsöző beszélgetés, ahol a résztvevők száma nem haladja meg a 10–15 főt, ahol a vitaindító rövid (15–20 perc), ahol a vitavezető összegezi a kialakult álláspontot, nem hagy megválaszolatlan kérdéseket. Az ilyen vitakörökön gyakori a 80–90 százalékos aktivitás, amely nemcsak a kérdésfeltevésben, hanem vélemények kifejtésében is megnyilvánul.

A vitakörvezetőktől nem vártuk, hogy minden kérdésre választ adjanak, azt viszont igen, hogy visszatérjenek a meg nem értett vagy nyitva maradt kérdésekre. Ennek a követelménynek a többség megfelel. A vitavezetésnél sok helyütt még érezhető a szemináriumvezetői beidegződés, amely nem segíti az eszmecsere kialakulását. Ezért fontos a vitavezetők módszertani képzése. Ezzel is biztosítani kell, hogy megvalósuljon az a felfogás, miszerint a vitakör egyik feladata az agitációra történő felkészítés. Jó módszer, hogy egy-egy szakkér-

dés mélyebb kifejtéséhez, elemzéséhez meghívnak közgazdászokat, agronómusokat, újságírókat.

A kérdések, a vita során kifejtett vélemények nyíltak, őszinték. A résztvevők politikai magabiztossága szembetűnő. A vitában sok, a napi agitációban jól hasznosítható érvanyag halmozódik fel. Baranya, Szolnok, Szabolcs megyei tapasztalat, hogy ahol a vitakörökön elemezték, értelmezték pl. a KB novemberi állásfoglalását, ott előbb és egyértelműbben tisztázódtak azok a kérdések, melyek másutt még tartósan felszínen maradtak (pl. az ár-bérintézkedés stb.)..

4. A TÉMAKÖROKHÖZ MEGJELENTETETT VÁZLATOK (SEGÉDANYAGOK)

1972. októbertől 1973 májusig 28 központi anyagot adtunk ki. Ebből 15 gazdaságpolitikai, 5 belpolitikai, 8 nemzetközi politikai kérdésekkel foglalkozott. Ezenkívül megjelentettünk „Archívum" és „Interjú" jelzésű anyagokat is. A vázlatok minden esetben irodalomjegyzéket is tartalmaznak. A vita vezetését segítik a szemléltető anyagok. A témák megválasztása találkozott a pártbizottságok, a vitakörvezetők és a résztvevők igényével. Olyan kérdések kerültek napirendre, melyek a párt- és a pártonkívüli közvéleményt állandóan foglalkoztatják. Az anyagokat általában jónak, őszintének, bátor hangvételűnek tartják, a tárgyalt témához megfelelő ismeretet, tájékoztatást adnak. Külső formájukkal elégedettek, nyelvezetüket dicsérik. Borsod, Baranya, Heves és Szolnok megyékben helyi anyagokkal is segítették a vitakörvezetők munkáját.

Az alapszervezetek a témavázlatokat pl. a vitaköri felhasználáson túl beszámolókhoz, pártnapokra való felkészüléshez, a szóbeli agitáció során jól hasznosítják. Ezt segíti, hogy témák szerint, az erre a célra kiadott borítóban gyűjtik a segédanyagokat. Így azokban az alapszervezetekben, amelyekben működik vitakör, a helyi igényeknek megfelelő archívum jön létre, amely az érvanyag összeállítását hatékonyan segíti.

A legnagyobb érdeklődést (ezt tárgyalták a legtöbb helyen) a KB novemberi állásfoglalásával összefüggésben megjelentetett, a határozat részletkérdéseit tárgyaló anyagok keltették. Ezt megelőzően a „Miért emelkednek az árak Magyarországon?", a „Miért vannak jövedelemkülönbségek Magyarországon?" és a „Mi változott és mi nem Kínában?" című anyagok váltottak ki nagy érdeklődést.

5. FELADATOK

a) Ahol a feltételek adottak, folyamatosan, az alapszervezetek többségében létre kell hozni a politikai vitaköröket. Mindenekelőtt az üzemekben kerüljön sor az újabb vitakörök szervezésére.

A megyei, budapesti pártbizottságok döntsenek a fejlesztés üteméről, a vita-

korvezetők képzéséről és továbbképzéséről, a vitakorok irányításával összefüggő kérdésekről.

b) A témavázlatok a jövőben is az érdeklődés előterében álló időszerű politikai kérdésekről nyíltan, őszinten szóljanak. Emellett azonban az érdeklődésen kívül eső, de politikai szempontból fontos témák is kerüljenek feldolgozásra Több kultúrpolitikai és ideológiai kérdést kell napirendre tűzni. A megyei pártbizottságok, a budapesti pártbizottság a helyi politika időszerű kérdéseiről jelentessenek meg időkozonként vázlatokat, és ezzel bővítsék a viták korét, tegyék lehetővé, hogy az eszmecserék helyi kérdésekkel is foglalkozzanak.

c) A megyei és a budapesti pártbizottságok propaganda és művelődési osztályai ez év végén adjanak jelentést a KB Agitációs és Propaganda Osztályának a vitakorokben szerzett politikai tapasztalataikról. Erről készüljon tájékoztató az Agitációs és Propaganda Bizottság tagjai részére.

II

Az Agitációs és Propaganda Bizottság jóváhagyolag tudomásul vette a KB Agitációs és Propaganda Osztálya jelentését a politikai vitakorok tapasztalatairól és továbbfejlesztésének feladatairól. Megállapította, hogy a politikai vitakorok kiépítése helyes, szükséges volt, mert nagy segítséget adnak az információk sokaságának pártos értelmezéséhez, a megfelelő következtetések kialakításához.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság szükségesnek tartja, hogy folyamatosan – a feltételekkel arányban – az alapszervezetek többségében, mindenekelőtt az üzemekben jöjjenek létre vitakorok. A témavazlatokban dolgozzanak fel több kultúrpolitikai és ideológiai kérdést is. A megyei és a budapesti pártbizottsagok jelentessenek meg időnként vázlatokat, tegyék lehetővé, hogy az eszmecserék helyi kérdésekkel is foglalkozzanak.

1974 első felében a KB Agitációs és Propaganda Osztalya adjon tájékoztató jelentést a vitakorokben szerzett politikai tapasztalatokról [2]

[2] Az Agitacios és Propaganda Bizottsag 1974 augusztus 6-i ülesén foglalkozott az 1973 majus 29-i állasfoglalás tapasztalataival Megallapitotta, hogy megkezdődött a politikai vitakorok rendszerének altalanos kiepitese 1973 junius 1-en az orszagban 4100 vitakor mukodott, 1974 augusztusaban pedig 7044 vitakorben 131 057 fő vett reszt A szervezőmunka helyi tennivaloit a megyei, jarasi, varosi part-vegrehajtobizottsagok ulesein hatarozták meg A vitakorok szervezesevel egyidejűleg hosszabb-rovidebb tanfolyamokon megkezdtek a vitakorvezetők politikai mod szertani képzését A vitakörvezetők 80 szazaléka gazdasagi, állami vezeto vagy parttisztsegviselő Tobbségük magas fokon képzett kommunista A kiemelt 50 nagy vallalat mindegyikeben működik politikai vitakor A vitakori megbeszeleseken resztvevők 48 szazaleka munkas

A Bizottság megállapította, hogy a vitakörök betoltik tájékoztató es ertelmezo funkciojukat

70

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK LEVELE A PÁRTTAGSÁGHOZ A KÉT MUNKÁSPÁRT EGYESÜLÉSÉNEK 25. ÉVFORDULÓJÁN

(1973. JÚNIUS)

Elvtársak! Elvtársnők!

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága köszönti a párt minden alapszervezetét, minden tagját a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülésének 25. évfordulója alkalmából.

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt 1948 júniusában marxista–leninista program alapján egyesült. Az egyesülés betetőzése volt annak a harcnak, melyet a kommunisták és a baloldali szociáldemokraták évtizedeken át a magyar munkásosztály egységéért vívtak. Az egyesülés előzményei visszanyúlnak az első magyar proletárdiktatúra, a dicső Tanácsköztársaság hősi napjaira, a Horthy-fasizmus elleni éles és a párttól súlyos áldozatokat követelő osztályküzdelem évtizedeire, majd a felszabadulást követő, a munkáshatalom kivívásáért folytatott politikai ütközetek éveire. Tisztelet mindazoknak, kommunistáknak és volt szociáldemokratáknak, akik felismerve a társadalmi haladásért, a szocializmusért folyó harc követelményeit, elvtársi egységben képviselték a munkásosztály, a magyar nép érdekeit. Üdvözlet mindazoknak, akik átvették ezt a forradalmi örökséget, megőrizték és őrzik a párt eszmei, politikai és cselekvési egységét.

Mozgósító-agitációs hatásuk azonban még nem kielégítő, a vitában közösen kialakított érvek továbbvitele esetleges. Mégis az alapszervezetek, a kerületi, városi, járási, megyei pártbizottságok egybehangzó tapasztalata azt mutatja, hogy a politikai vitakörökkel hatékonyabbá vált, sikeres új formával gazdagodott a szóbeli agitáció, bővült az agitáció rendszere.

A vitaköri anyagok a politikailag legfontosabb, aktuális kérdések lényegét ismertették. A legnagyobb érdeklődést kiváltó témák: a népgazdaság helyzete; népesedéspolitikánk egyes időszerű kérdései; a világban és nálunk jelentkező energiagondok; a szövetségi politika; a közművelődés időszerű kérdései voltak.

1973 május–1974 június között az Agitációs és Propaganda Osztály 21 vitaanyag, 13 dokumentum, 12 interjú és 40 szemléltető anyag közreadásával segítette a politikai vitakörök munkáját.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság felhívta a figyelmet arra, hogy a politikai vitakörök nem pótolhatják sem a pártoktatást, sem a politikai kérdéseknek taggyűléseken történő megvitatását. Egyetértett azzal, hogy 1975. december 31-ig az alapszervezetek többségében jöjjenek létre a politikai vitakörök. Végül úgy döntött, hogy 1976. első félévében ismét megvitatja a politikai vitakörök munkáját.

A két munkáspárt egyesülése helyes és szükségszerű lépés, történelmi jelentőségű esemény volt, amely fordulatot jelentett a munkásosztály hatalmáért, a szocializmusért vívott harcban. A munkásosztály egységének, az egységes forradalmi munkáspártnak a megteremtésével dőlt el a hatalom kérdése Magyarországon. A pártegyesülés meghatványozta a munkásosztály erejét, politikai befolyását, és új, kedvező feltételeket teremtett a szocialista építőmunka számára. A munkásosztály és szövetségesei végleg kiszorították a hatalomból a burzsoá osztályellenséget, megfosztották politikai és gazdasági bázisától, s ezzel döntő csapást mértek rá. Hazánk fejlődésében ettől kezdve a sorait egyesített munkásosztály és pártjának szava, programja, történelmi célja és gyakorlati tevékenysége lett a meghatározó, alakította az események menetét, a hazánkban kibontakozó társadalmi fejlődést. A felszabadulást követő népi demokratikus forradalom szocialista forradalomba nőtt át. Ebben van a két munkáspárt egyesülésének történelmi jelentősége.

Az egyesülés után az események történelmileg egyáltalán nem szükségszerű módon alakultak. Az egyre jobban kibontakozó személyi kultusz akadályozta a kedvező lehetőségek kihasználását, súlyos torzulásokhoz vezetett, és nagy károkat okozott a szocializmus ügyének. A magyar munkásosztály azonban az elhajlásoktól megtisztult pártjának vezetésével úrrá tudott lenni a nehézségeken.

Az ellenforradalom leveréséért, a konszolidációért, a szocializmus építésének továbbviteléért vívott küzdelem éveiben újjászerveződött és forrt össze véglegesen a magyar munkásosztály egységes forradalmi élcsapata. A Magyar Szocialista Munkáspárt a szektarianizmus és a dogmatizmus, valamint a revizionizmus és opportunizmus elleni kétfrontos harcban megőrizte az előző évek minden történelmi vívmányát; helyreállítva a pártéletben a lenini normákat és a marxizmus–leninizmus elméletét alkalmazva viszonyainkra, internacionalista politikát folytatva nagy sikereket ért el a szocializmus építésében. Leraktuk hazánkban a szocializmus alapjait, sikeresen halad a teljes felépítése.

A két munkáspárt egyesülése hazánkban történelmileg lezárt folyamat. A párt eszmei, politikai, cselekvési egységének erősítése és megújítása, vezető szerepének érvényesítése és fejlesztése azonban állandó feladat. A párt egysége naponta megújuló harcot és munkát, forradalmi állhatatosságot, az új iránti fogékonysággal és alkotószellemmel párosuló szilárd elviséget követel minden párttagtól.

A párt egysége, a munkásosztály egysége ma is fontos erőforrásunk: ez a szilárd alapja a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség és más dolgozó rétegek szocialista elveken alapuló szoros szövetségének, s ez a legfőbb biztosítéka annak, hogy sikeresen valósuljanak meg a X. kongresszus határozatai.

A Magyar Szocialista Munkáspárt, amely a magyar munkásosztály minden

forradalmi hagyományát és vívmányát őrzi és továbbfejleszti, a pártegyesülés 25. évfordulóját is tettekkel ünnepli. Ma hazánkban a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetésével tervszerűen folyik a szocializmus építése. A párt vezető szerepének erősítése azt követeli, hogy a társadalmi fejlődés során felmerülő új kérdések marxista megoldásához újra és újra teremtsük meg az egyetértést mindenekelőtt a pártban, a párt és a munkásosztály közt. A pártnak ezért állandóan szoros kapcsolatban kell állnia a munkástömegekkel, fejlesztenie kell a munkásosztály tudatosságát és felelősségét, növelni részvételét a feladatok meghatározásában, megoldásában és az ellenőrzésben. Csak a munkásosztály és a legszélesebb dolgozó tömegek támogatásával tudjuk megvalósítani szocialista céljainkat, amelyek nem szűk pártérdeket, nem is szűk osztályérdeket, hanem az egész társadalom, az egész magyar nép alapvető érdekeit fejezik ki.

A Központi Bizottság 1972. novemberi határozata nyomán a pártban tovább erősödött az egység és nőtt a munkásosztály, a magyar nép bizalma a párt politikája iránt. A hangsúly most a cselekvésen van, a párt XI. kongresszusáig elvégzendő konkrét feladatok megoldásán. Különösen a szocializmus építésének alapkérdéseit kell a figyelem középpontjába állítanunk: a gazdasági építés és az ideológiai nevelés feladatát. E két fő feladat megoldására kell most az egész párt erőfeszítéseit összpontosítani. E két feladat megoldásától függ minden más: a munkásosztály vezető szerepének további erősödése, a népi hatalom szilárdsága, az életszínvonal emelkedése, a szocialista életforma kiteljesedése, a kultúra és a tudomány felvirágzása csakúgy, mint békénk védelme, külpolitikánk hatékonysága.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága a pártegyesítés negyedszázados évfordulóján ezen gondolatok jegyében köszönti a pártalapszervezeteket, a párttagságot, és kíván sok sikert a pártmunkához a munkásosztály, a dolgozó nép ügyének szolgálatában.

Megjelent: Pártélet, 1973. 6. sz. 3–4. old.

71
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1973. JÚNIUS 27.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Kádár János elvtárs elnökletével ülést tartott.

A Központi Bizottság

– megvitatta és jóváhagyta Pullai Árpád elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az időszerű külpolitikai kérdésekről szóló beszámolót;

– megvitatta és elfogadta Nyers Rezső elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a Politikai Bizottság javaslatát a gazdaság párt- és állami irányításának fejlesztésére, valamint a népgazdaság 1973. évi első öt hónapjának eredményeiről és a KGST XXVII. ülésszakáról adott tájékoztatást.

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzetet, a párt és a kormány nemzetközi tevékenységét, jóváhagyta a Központi Bizottság legutóbbi ülése óta tett intézkedéseket.

1. A Központi Bizottság elégedetten állapította meg, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja XXIV. kongresszusán elfogadott békeprogram sikeresen valósul meg. Ennek eredményeképpen a nemzetközi életben tovább erősödik a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének irányzata.

A nemzetközi kapcsolatok fejlődésének kiemelkedő jelentőségű eseménye volt Leonyid Brezsnyev elvtársnak, a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága főtitkárának látogatása és eredményes tárgyalása az Egyesült Államokban. Pártunk úgy ítéli meg, hogy a tárgyalások, az újabb megállapodások nagy horderejűek, segítik eltorlaszolni a hidegháború visszatérésének útját, előmozdítják a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élését, kölcsönösen előnyös együttműködését, a béke megszilárdítását.

A két világrendszer kapcsolatainak fejlesztése szempontjából ugyancsak nagy

jelentőségűnek ítéli meg L. I. Brezsnyev elvtársnak a Német Szövetségi Köztársaságban, valamint Franciaországban tett látogatását és tárgyalásait.

A szocialista országok sikeres fejlődése és fellépése a nemzetközi biztonságért, a normális kapcsolatokért és együttműködésért, növeli a szocialista világrendszer tekintélyét. A szocialista országok, mindenekelőtt a Szovjetunió következetes harca kedvező helyzetet teremt a szocialista építőmunka s általában az egész világon a haladó erők számára.

Internacionalista politikánkat követve, népünk érdekeit szolgálva, támogatjuk a Szovjetuniónak, a Varsói Szerződés országainak a haladásért, a nemzetközi viszonyok általános javításáért kifejtett történelmi jelentőségű tevékenységét. Az elért eredményeket üdvözöljük, a megszilárdításukat célzó közös erőfeszítésekben a jövőben is cselekvően részt veszünk.

2. A szocialista országok erőfeszítései és több tőkésországban a reálpolitikai irányzatok előretörése lehetővé tették, hogy ésszerű kompromisszumokkal újabb haladást érjünk el az Európa sorsát érintő kérdésekben.

A Központi Bizottság üdvözli, hogy július 3-án Helsinkiben összeül az európai biztonsági és együttműködési értekezlet. Az értekezlettől Európa népei azt várják, hogy az megerősítse az előkészítő tárgyalásokon elért eredményeket, meghatározza a további munka menetét, előbbre vigye a tartós béke és a biztonság ügyét kontinensünkön. A Magyar Népköztársaság, miként eddig, a jövőben is felelősen, tevékenyen közreműködik az európai népek és államok kölcsönös érdekein nyugvó együttműködésért.

A Központi Bizottság eredményként értékeli, hogy a bécsi haderő- és fegyverzetcsökkentési megbeszéléseken az egyenlő biztonság elvének figyelembevételével készítik elő az érdemi tárgyalásokat.

Az európai béke és biztonság megszilárdításáért vívott harc jelentős eredménye a Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság kapcsolatainak alapjairól szóló berlini szerződés. Pártunk és kormányunk nagy jelentőséget tulajdonít a müncheni diktátum érvénytelenítéséről folytatott csehszlovák–nyugatnémet tárgyalások sikeres befejezésének. A létrejött megállapodásokkal elhárulnak az akadályok a Magyar Népköztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság diplomáciai kapcsolatainak rendezése útjából.

A Központi Bizottság megelégedéssel vette tudomásul, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsa egyhangúlag javasolja a közgyűlésnek a Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság felvételét. A Magyar Népköztársaság támogatja a két német állam egyidejű felvételét az Egyesült Nemzetek Szervezetébe.

3. A Központi Bizottság pozitív és fontos lépésnek tekinti az Egyesült Államok és a Vietnami Demokratikus Köztársaság júniusban létrejött újabb megállapodását a tűzszüneti egyezmény végrehajtásáról. Ezzel megjavulnak a felté-

telek a harci cselekmények beszüntetéséhez, a valóságos és teljes fegyvernyugvás megteremtéséhez.

Hazánk, mint a párizsi nemzetközi vietnami konferencia záróokmányának egyik aláírója és a nemzetközi ellenőrző és felügyelő bizottság tagja, következetesen és eredményesen eleget tesz vállalt kötelezettségeinek. Elítéljük és határozottan visszautasítjuk azokat a mesterkedéseket, amelyek a bizottság normális tevékenységének akadályozására és meghiúsítására irányulnak.

A haladó és békeszerető erők nemzetközi összefogásával el kell érni, hogy egész Indokínában megszűnjön a háború, s ezáltal lehetővé váljon az itt élő népek békés, önálló nemzeti fejlődése.

4. A Központi Bizottság megállapította, hogy a Közel-Kelet továbbra is veszélyes válsággóc maradt. A politikai rendezésnek változatlanul alapfeltétele, hogy Izrael Állam vonja ki csapatait a megszállt arab területekről és érvényesüljenek a palesztinai nép jogai.

5. A Központi Bizottság, áttekintve a nemzetközi helyzetet, összefoglalóan megállapította, hogy a nemzetközi életben a pozitív tényezők erősödnek. Az enyhülési folyamat azonban nem automatikusan, hanem a reakciós hidegháborús erők ellen vívott állhatatos harcban érvényesül.

A Központi Bizottság úgy ítéli meg, hogy a párt és a kormány külpolitikai tevékenysége megfelel internacionalista elveinknek, jól szolgálja a szocializmus építését, népünk érdekeit, a haladás nemzetközi ügyét. Pártunk és kormányunk e célok szolgálatában továbbra is a nemzetközi haladás erőivel összefogva fejti ki tevékenységét.

II

1. A Központi Bizottság megtárgyalta az 1973. évi népgazdasági terv eddigi teljesítéséről szóló beszámolót. Megállapította, hogy a népgazdaság általános fejlődése az év első felében tervszerű és kedvező.

A szocialista ipar termelése a tervezett ütemben emelkedik; az ipar szerkezetének átalakítása valamelyest felgyorsult. A termelés növekedését túlnyomó részben a munkatermelékenység javulása eredményezte. Az ipari termékek értékesítésében fennakadás nem volt.

Az építőipar termelése, a népgazdasági tervnek megfelelően, mérsékelten növekszik. Az építkezések befejezése gyorsult, a kapacitások koncentrálása javult. A lakások építésének és átadásának üteme egyenletesebbé vált.

A beruházások az év egészében várhatóan a tervnek megfelelően alakulnak. A kiemelt programok tervszerűen valósulnak meg. Javult a beruházások elő-

készítése és megalapozottsága. A készletgazdálkodásban folytatódott a korábban megindult javulás.

A mezőgazdasági termelés 1973. évi kilátásai kielégítőek. A kalászosok termése várhatóan eléri a tervezettet. A zöldségtermelésben az állami intézkedések hatására már van bizonyos fejlődés, bár a kedvezőtlen időjárás miatt a primőrökből a kínálat nem elégítette ki az igényeket. A száj- és körömfájásjárvány megszűnt, de következményei még hatnak, főleg a húsellátás átmeneti gondjaiban. A kedvezőtlen hatások ellenére az állattenyésztés fejlődik, s a negyedik negyedévtől jelentősen javulhat a hústermelés és a húsellátás.

A lakosság jövedelme és fogyasztása a tavalyinál gyorsabban növekszik. A tervezett munkásbéremelést, az ár- és szociálpolitikai intézkedéseket szervezetten és jól hajtották végre. Az áruellátás kiegyensúlyozott, az árualapok a kereslet kielégítését általában biztosítják. A fogyasztói árszínvonal tervszerű alakulása érdekében több irányú kormányintézkedés született. A lakosság reáljövedelme a tervnek megfelelően növekszik.

2. A Központi Bizottság megvitatta és jóváhagyta a jelentést a KGST XXVII. ülésszakáról és a magyar delegáció tevékenységéről.[1] Helyesli és szükségesnek tartja azokat az elgondolásokat és intézkedéseket, amelyeket a tagállamok a KGST hatékonyabb munkájának, a szocialista integráció fejlesztésének elősegítésére Prágában elfogadtak. A nemzetközi helyzetben – mindenekelőtt az európai helyzetben – bekövetkezett enyhülés kedvező feltételeket teremt a szocialista országok és a fejlett tőkésországok közti, kölcsönös előnyökön alapuló gazdasági kapcsolatok fejlesztésére. Ennek során megteremtődhetnek a KGST és a Közös Piac közötti kapcsolatok feltételei is.

3. A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta a Politikai Bizottság javaslatát a népgazdaság párt- és állami irányításának fejlesztésére. Megállapította, hogy a gazdaságpolitikai irányelvek közép- és hosszú távra kellően kidolgozottak. A gazdaságpolitikai elvek jobb megvalósítása és az ellenőrzés fokozása

[1] A KGST kormányfői szinten 1973. június 5–8. között Prágában tartotta XXVII. ülésszakát. A tanácskozás fő feladata az 1971-ben elfogadott komplex program végrehajtásának áttekintése, a tapasztalatok értékelése és a további munka fő irányainak meghatározása volt. Ennek központi kérdéseként a kormányküldöttségek 1976–1980. évekre vonatkozó népgazdasági tervek egyeztetésével foglalkoztak. Az ülésszak munkájában részt vett Jugoszlávia, valamint megfigyelőként jelen volt a Vietnami Demokratikus Köztársaság és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság küldöttsége. A vita alapján egyeztetett határozatokat fogadtak el a további munka fő irányairól. A határozatban kijelölték: 1. Az 1976–1980. évi tervek koordinációjának súlyponti területeit; 2. A gépipari együttműködés fejlesztésének fő irányait; 3. A legfontosabb környezetvédelmi intézkedéseket; 4. A döntő teendőket a könnyűipar fejlesztésében; 5. Megerősítették a KGST és Finnország együttműködési megállapodását.

Ezenkívül számos egyéb fontos kérdésben foglaltak állást a küldöttségek. Többek között megállapodtak abban, hogy a tagországok beépítik népgazdasági terveikbe az integráció fejlesztését célzó intézkedéseket és a teljesítésükhöz szükséges erőforrásokat.

érdekében a párt- és az állami irányítás szervezetét a feladatoknak megfelelően át kell alakítani.

A Központi Bizottság Gazdaságpolitikai Bizottsága munkáját, a X. kongresszus határozatának megfelelően, az eddigi alapelvek szerint végezze tovább. A bizottság összetételét és munkáját úgy kell kialakítani, hogy az eddigiekhez képest kapjon nagyobb szerepet a gazdasági építőmunka pártpolitikai feladatainak kidolgozása, a gazdaságpolitika területi, megyei érvényesítése.

A Központi Bizottság apparátusában a népgazdasági feladatokra a Gazdaságpolitikai Osztály mellett egy új osztályt, Területi Gazdaságfejlesztési Osztályt kell kialakítani. A két szerv egymással munkamegosztásban végzi a gazdaságszervező pártmunkát.[2]

A Központi Bizottság, az 1972. novemberi határozatának megfelelően, javasolja a Minisztertanácsnak, hogy a kormány szerveként hozzon létre Állami

[2] A Titkárság határozata szerint a Gazdaságpolitikai Osztály a Területi Gazdaságfejlesztési Osztállyal együttműködésben, a gazdaságpolitikával kapcsolatos pártfeladatok megvalósításán munkálkodik. Az osztály tevékenységének fő irányai: 1. A gazdaságpolitikai párthatározatok előkészítése és a döntések végrehajtásának segítése, ellenőrzése a kormányzati munkában, különösen a népgazdasági tervezésben, a pénzügyekben, ár- és jövedelemkérdésekben, a bel- és külkereskedelemben, a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban. Tevékenységi körébe tartozik a párthatározatok és kiemelt feladatok érvényesítésének segítése és ellenőrzése az ipar, építőipar, közlekedés, mezőgazdaság átfogó fejlesztésében, és általában az ágazati irányításban; 2. Rendszeres kapcsolatot tart az illetékes kormányzati szervekkel és minisztériumokkal, főhatóságokkal, valamint a szakszervezetekkel és társadalmi szervekkel; 3. A vezető pártszerveket rendszeresen tájékoztatja a népgazdaság helyzetéről, az ipar, a közlekedés, a mezőgazdaság, a szolgáltatások fejlődéséről, a dolgozók életszínvonalát érintő fő kérdésekről, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok alakulásáról. 4. A gazdaságpolitika tudományos megalapozása érdekében figyelemmel kíséri a közgazdasági tudományos kutatás, a gazdasághoz aktuálisan kapcsolódó egyéb társadalomtudományok eredményeit, elősegíti azok felhasználását. 5. Az Osztály szervezi a Gazdaságpolitikai Bizottság, a Közgazdasági Munkaközösség, valamint a Szövetkezetpolitikai Munkaközösség munkáját, segíti állásfoglalásaik, javaslataik hasznosítását.

A Területi Gazdaságfejlesztési Osztály feladatköre többek között: 1. Ellenőrzi és segíti a helyi és az országos gazdasági szervekben a párt gazdaságpolitikájának területi érvényesítését, a területi tervezés fejlesztését, a területi tervek összehangolását a népgazdasági tervekkel. 2. Tanulmányozza az ország tervezésgazdasági körzeteinek helyzetét és komplex fejlesztését. Foglalkozik a területfejlesztési politika kialakításával, a népgazdaság termelőerőinek területi elhelyezésével és fejlesztésével, a jelentősebb beruházási, ipartelepítési javaslatokkal, valamint az emberi környezet fejlesztésével és védelmével. 3. Ellenőrzi a területfejlesztési tervek végrehajtását, azok összhangját a területrendezési tervekkel, a budapesti agglomeráció és a kiemelt felsőfokú központok fejlődésének alakulását. Segíti a megyék közötti koordinációs tevékenységet a tervezési-gazdasági körzetekben. 4. Figyelemmel kíséri és értékeli a területi pártbizottságok és tanácsok javaslatait területük gazdasági, kommunális fejlesztésére. Segíti a területi ellátási és fejlesztési koncepciók kidolgozását, az ellátás színvonala, szervezete és hálózata továbbfejlesztését, a központi és a helyi célkitűzések összehangolását. 5. Segíti a tanácsi gazdálkodást, annak fejlesztését, valamint a településfejlesztési politika megvalósítását, mindenekelőtt az urbanizáció előrehaladását. Figyelemmel kíséri a tanácsok gazdaságirányító munkájának állami szabályozását, úgyszintén a területfejlesztési és területrendezési tevékenységet megalapozó tudományos kutatómunkát.

Tervbizottságot.[3] Az új szerv feladata, hogy az eddiginél hatékonyabban hangolja össze az Országos Tervhivatal, a minisztériumok és a főhatóságok tervezőmunkáját, javaslatokat tegyen a Minisztertanácsnak a népgazdasági tervekre és a gazdasági szabályozókra, s fokozottabban ellenőrizze a végrehajtást.

A Központi Bizottság foglalkozott az elhatározott szervezeti változtatásokkal összefüggő személyi kérdésekkel; döntött a saját hatáskörébe tartozó kérdésekben, az állami munkát érintő kérdésekben pedig az illetékes szervek számára javaslatokat dolgozott ki.

*

A Központi Bizottság hangsúlyozza: az első félévi kedvező gazdasági fejlődés folytatásával, jól szervezett, lelkiismeretes, fegyelmezett munkával biztosítani lehet és kell az 1973. évi népgazdasági terv teljesítését. E feladat megoldása minden pártszervezet és minden kommunista elsőrendű kötelessége.

Megjelent: Népszabadság, 1973. június 28.

72
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A VÁROSI PÁRTBIZOTTSÁGOK HELYZETÉRŐL, MUNKÁJUK FEJLESZTÉSÉRŐL

(1973. JÚLIUS 3.)

A Politikai Bizottság a városi pártbizottságok tevékenységének néhány sajátos területével foglalkozott. Az erről készült jelentés és a határozat nem tér ki a Budapesti Pártbizottság munkájára.

A felszabadulás előtt 56, 1956-ban 62 város volt, jelenleg a 19 megyében 82 város van.[1] Itt él a lakosság csaknem 30 százaléka, az ipari munkásság 47,3 százaléka, itt tanul az egyetemi, főiskolai hallgatók közel 50 százaléka, a középiskolások 58,3 százaléka. (A fővárosban a lakosság 19,6 százaléka, az ipari

[3] Lásd az 1023/1973. (VI. 30.) számú minisztertanácsi határozatot az Állami Tervbizottság létrehozásáról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 425. old.)

[1] Budapesttel együtt 83.

munkások 26,6 százaléka, az egyetemi, főiskolai tanulók több mint 50 százaléka, a középiskolások 26 százaléka él, illetve tanul.)

A városok regionális szerepe napjainkban fokozódik: 5 kiemelt felsőfokú, 7 felsőfokú, 11 részleges felsőfokú, 43 középfokú, 14 részleges középfokú központot képeznek.

I
A VÁROSI PÁRTBIZOTTSÁGOK SZERVEZETI HELYZETE ÉS TEVÉKENYSÉGE

A városok 20 éven felüli lakosságának 13 százaléka párttag, ami a párt taglétszámának 33 százaléka. Itt tevékenykedik az alapszervezetek 33,3 százaléka. A 82 városban a megyei pártbizottságok által irányított városi pártbizottságok működnek. Ezek alá tartozik 153 pártbizottság, 435 csúcsvezetőség és 774 alapszervezet, amelynek 64 százalékát közvetlenül irányítják. Szervezeti helyzetük különböző. (Pl. a miskolci PB 20 330 párttagot, 55 közbeeső pártbizottságot, csúcsvezetőséget és 476 alapszervezetet irányít; a kapuvári PB 1000 párttagot, 2 csúcsvezetőséget és 43 alapszervezetet irányít.)

A városi pártbizottságok eredményesen valósítják meg a párt politikáját, területük elismert politikai vezetői.

1. A VÁROSPOLITIKA KIALAKÍTÁSA ÉS IRÁNYÍTÁSA. A MUNKA ALAPVETŐ TERÜLETE

A várospolitikai tevékenység erőteljesebb kibontakozásához 1956 után az iparfejlesztéssel és telepítéssel, sok irányú központi segítséggel, a tanácsok önállóságának, hatáskörének növelésével jöttek létre a feltételek. Ezekre támaszkodva a városi pártbizottságok politikai, szervező munkájának eredményeként egyre hatékonyabbá válik a várospolitikai tevékenység. Ez eltérő követelmények elé állítja a városok különböző típusaiban működő pártbizottságokat.

Az eredmények az öt megyei városban és megye székhelyű városokban a legszámottevőbbek. Minden vonatkozásban itt a legerőteljesebb a fejlődés. A gyors fejlődés azonban nem tudott lépést tartani a növekvő igényekkel a lakáscllátás, a kommunális, közlekedési és egyéb szolgáltatások területein. Az új ipari városokban (Leninváros, Százhalombatta stb.) a fő figyelmet a kommunális, szociális és kulturális létesítmények megteremtésére kell fordítani. A kisvárosokban – mivel a várossá nyilvánítás követelményei alacsonyak – ma még a fejlesztés alapjainak megteremtése a fő gond.

Az országos fejlődésen belül – természetesnek tekinthető – különbségek vannak a pártbizottságok várospolitikai munkájának színvonalában, eredmé-

nyességében. A lehetőségek és igények számbavétele, a távlati célkitűzések kialakítása és a legfontosabb kérdések előtérbe helyezése a gyakorlati megoldásban még több helyütt nem megfelelő. A fejlesztés egy-egy problémájával sokszor úgy foglalkoznak, hogy annak hatásait nem mérik fel kellően.

Iparfejlesztést sürgetnek, de annak munkaerő, kommunális, közellátási és egyéb oldalaival nem foglalkoznak behatóan. A várospolitikai munkában – helyesen – a tanácsokra támaszkodnak, de a szakszervezetek bevonásának feltételeit és módjait még nem alakították ki, a KISZ és a HNF mozgalom közreműködését csak időszakonként igénylik és hangolják össze.

A hiányosságok egyik oka, hogy a megyei pártbizottságok nem adnak elég segítséget a városi pártbizottságok munkájához. A várospolitikával való foglalkozás tapasztalatainak összegezése mindmáig nem kapott megfelelő helyet a párt egész tevékenységében. Figyelemre méltó, hogy a városi pártbizottságok egy részének véleménye szerint a központi és a megyei fejlesztési eszközök elosztása egyenlőtlen a megyékben. Az is felvetődik, hogy a központi anyagi eszközök gazdasági körzeteken belül történő elosztása sem elég tervszerű és megfontolt.

2. A VÁROSI PÁRTBIZOTTSÁGOK MUNKÁJA A GAZDASÁGPOLITIKA MEGVALÓSÍTÁSÁBAN

Irányító, szervező és ellenőrző munkájuk eredményességét a gazdaságpolitika érvényesítésében bizonyítják a termelő egységek javuló eredményei. A termelési feladatok megoldását a pártmunka eszközeivel közvetlenül és a pártszervezeteken keresztül segítik.

Jelentős részük arra törekszik, hogy városi gazdaságpolitikát alakítson ki. Terveket, programokat készítenek, s nagy energiát fordítanak a statisztikai adatok összegyűjtésére, mivel városi szintű statisztikai szerv nincs.

Ezt a munkát nehezíti, hogy csak kevés városban van önálló állami vállalat, a legtöbb helyen gyáregységek, telephelyek találhatók, amelyeknek a termelési feladatait a központból határozzák meg. Sok időt fordítanak arra, hogy kapcsolatot tartsanak a területükön levő gyáregységek, telephelyek vállalati központjaival, és kevés figyelmet fordítanak e gazdasági egységek közti ellentmondások feloldására. Azokban a városokban pedig, ahol nagyobb állami, gazdasági egységek vannak, nem fordítanak kellő figyelmet a helyi irányítás alatt álló tanácsi, szövetkezeti gazdaságokra. Mivel az ipari városok egy részében még mindig gond a női munkaerő megfelelő foglalkoztatása, a pártbizottságok különböző kapcsolatok igénybevételével próbálnak a nők részére munkahelyeket biztosítani.

A munkásság alkotja a városi lakosság zömét, s főleg olyan személyekből áll, akik korábban paraszti sorban éltek, illetve háztartásban dolgoztak. A munkások között egyre nagyobb számban vannak a felszabadulás után született fiatalok.

A pártbizottságok a munkások körében végzett politikai munka fejlesztésére törekednek. A párt-, szakszervezeti, KISZ-oktatás keretében tízezrek tanulnak. A városok párttagságának 38,4 százaléka fizikai dolgozó. A Politikai Bizottság 1972. november 21-i határozata alapján 1973 első öt hónapjában az újonnan felvett párttagok csaknem 70 százaléka munkás. A párttag munkások legjobbjai – ha nem is kielégítő mértékben – tagjai a pártbizottságoknak. A tanácsi és más társadalmi szervekben is növekszik a fizikai munkások száma. A munkások közti politikai munkában azonban sokszor nem veszik figyelembe a differenciált összetételt. A szükségesnél kevesebbet foglalkoznak az egységes osztálytudat és szemlélet kialakításával, erősítésével, valamint az egyéni problémákkal.

A helyi lehetőségeket ma már kezdik mind jobban kihasználni a munkások szociális és kulturális helyzetének javítására. A pártbizottságok egy része politikai követelményként állítja az illetékes szervek elé, hogy az állami lakások kiutalásánál biztosítsanak elsőbbséget a több gyermekes, illetve a fiatal munkásoknak. Sok üzem jelentős anyagi hozzájárulással is segíti a munkások egy részének lakáshoz juttatását. A lakáshiány azonban továbbra is a legnagyobb gond.

A munkások politikai hangulatát kedvezőtlenül befolyásolja, hogy – figyelmen kívül hagyva a termelékenység, a gazdaságosság alakulását – a nagyvállalatok központjában és a vidéki egységeiben dolgozók bére között aránytalanság áll fenn; a városokban és a községekben lakó munkások anyagi helyzete különbözik; az ipari városokban az idénycikkek árszintje magasabb a budapestinél stb.

Ma már minden városban jelentős számban élnek és dolgoznak értelmiségiek. A nagy hagyományokkal rendelkező városok értelmisége a műszaki, irodalmi, művészeti életünk fejlődésében jelentős szerepet tölt be. A pártbizottságok gondot fordítanak eszmei, politikai nevelésükre; egyre többen végzik el a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetemet. Létrejöttek az értelmiségieket tömörítő különböző egyesületek (MTESZ [Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége], Közgazdasági Társaság stb.) helyi szervei, csoportjai. A Hazafias Népfront-mozgalomnak is jelentős értelmiségi bázisa van. Az erőfeszítések ellenére sok helyütt még mindig nem sikerült megoldani, hogy az értelmiségiek rendszeresen végezzenek közéleti tevékenységet.

A városokban lakó parasztsággal a pártbizottságok rendszeres kapcsolatban

állnak a tsz-ek útján. Az itteni tsz-ek az üzemek, a munkásság közvetlenebb segítségével gyorsan megerősödtek. A munkásság pozitív politikai hatást gyakorol a parasztságra.

A városokban élő kisiparosok és kiskereskedők zöme közhasznú, becsületes munkát folytat. Közéleti tevékenységet szakmai szervezetében, a Népfrontban, vagy mint tanácstag fejt ki.

A pártbizottságok a cselekvő városszeretet meghonosításával sikeresen mozgósítják a lakosságot politikai célkitűzéseink végrehajtására. Általában helyesen alkalmazzák a párt szövetségi politikáját, erősítik tömegkapcsolatát. A politikai nevelő munkában, a mindennapos agitációban és propagandában nagy figyelmet fordítanak a munkás-paraszt szövetség elvi, politikai összefüggéseinek megértetésére. Fellépnek a munkás-paraszt szövetséget sértő nézetek ellen.

A KB 1972. júniusi határozatával[2] összhangban a közoktatás városi pártirányításában és ellenőrzésében előtérbe helyezik az igények jobb kielégítését, a nevelési-oktatási célkitűzések személyi és tárgyi feltételeinek biztosítását. Állást foglalnak a helyi kulturális távlati tervekkel kapcsolatban, és főleg a megfelelő hagyományokkal rendelkező városokban segítik az egyes művészeti ágak fejlődését, az öntevékeny művészeti csoportok tevékenységét. Néhány városban azonban e munka még nem folyik jelentőségének megfelelően. Nem támasztanak világos politikai követelményeket a kulturális és oktatásügyi vezetőkkel szemben. Eltűrik a helytelen nézetek hangoztatását, pedagógiai vonalon pedig a nevelés elhanyagolását.

4. A PÁRTBIZOTTSÁGOK IRÁNYÍTÓ MUNKÁJA, A PÁRTAPPARÁTUS HELYZETE

A pártbizottságok a területükön levő párt-, állami, társadalmi szervek irányítását a lenini elvek, a pártban kialakult munkastílus és munkamódszer érvényesítésével végzik. Formájában az irányító munka várostípusonként eltérő vonásokat mutat. A nagyobb városokban már jobban kiépült az üzemi, intézményi pártszervek rendszere, több a függetlenített párt-, tömegszervezeti funkcionárius. A kisvárosokban inkább az alapszervezetek közvetlen irányítása valósul meg.

Fokozódó céltudatossággal fejlesztik az alapszervezeteket irányító pártszervek tevékenységét és különösen a múlt év óta folyamatosan segítik az alapszervezeti munka színvonalának emelését. A káderhatáskörök ellátásában, a hozzájuk tartozó alapszervezetek irányításában növelték az üzemi, intézményi pártbizottságok, csúcsvezetőségek önállóságát. Testületi üléseken rendszeresebben vizsgálják irányító munkájuk hatékonyságát, módszereit. Az alapszervezeti munka fejlesztése érdekében intézkedéseket tettek a titkári értekezletek,

[2] Lásd a kötet 46. sz. dokumentumát.

a taggyülések, a vezetőségi ülések és a pártcsoportok munkájának javítására. Törekvés van a feladatok differenciáltabb megfogalmazására. Egyre általánosabbá válik a tájékoztatás és a feladatok kiadása mellett a számonkérés, az ellenőrzés. Több városban bevezették az alapszervezetek jellegének megfelelő külön titkári értekezleteket, amelyeken megbeszélik a sajátos feladatokat.

A reszortfelelősöknek gyakrabban tartanak eligazításokat. Évenként továbbképző tanfolyamokat szerveznek a titkárok és helyenként a vezetőségi tagok részére. Segítik a pártszervezeteket munkaterveik kidolgozásában. A közbeeső pártszervek és az alapszervezetek helyszíni segítése – különösen a sok pártszervezetet és alapszervezetet irányító pártbizottságoknál – azonban még ma sem elég rendszeres, hatékony és differenciált.

A városi munkában jelentős helyet foglal el a lakókörzeti alapszervezetek tevékenysége. Ezek biztosítják a nem munkahelyi pártszervezetekhez tartozó párttagok rendszeres szervezeti életét; részt vesznek a várospolitikai munkában, a választások politikai, szervezeti előkészítésében.

A körzeti alapszervezetek összetétele, tagságuk politikai képzettsége és aktivitása nagyon eltérő. Körükben a politikailag helyes kritikai észrevételek mellett sok a zavaros, elsősorban álbaloldali szektás nézet. A társadalomban levő fogyatékosságokat felnagyítják, sok esetben eltorzítják, s a jelenségek okát a párt vezető szerepének nem megfelelő érvényesítésében látják. Ellentéteket okoz a különböző nyugdíjrendeletek alapján folyósított nyugdíjösszegek eltérő nagysága. Egyre nagyobb az igény az 1945-ös párttagok fokozottabb megbecsülésére. A Központi Bizottság 1969. március 6-i, a nyugdíjba menő párttagok átjelentésére és a Politikai Bizottság 1968. december 10-i, a munkahelyi és a lakóterületi alapszervezetek tevékenységének koordinálására vonatkozó határozatát több helyen nem hajtják végre.[3]

A tanácstörvény szükségszerűvé tette a városi pártbizottságok és a tanácsok együttműködésének fejlesztését. A pártbizottságok többsége hatékonyan segíti a tanácsok önkormányzati, népképviseleti jellegének megszilárdítását. Biztosítják, illetve segítik az ehhez szükséges politikai, személyi feltételek megteremtését. Törekednek a tanácsi és a különböző szervek jobb együttműködésének kialakítására. Helyenként azonban nem kísérik figyelemmel a hatósági munkát, a törvények, rendeletek helyi végrehajtásának politikai kihatásait. Nem alakult még ki a tanácsok és a népfront helyi szerveinek rendszeres érdemi együttműködése. A tanácsok káderállományának felkészültsége – elsősorban anyagi okok miatt – elmarad a megnövekedett követelményektől.

Rendszeresen áttekintik egy-egy tömegszervezet, mozgalom munkáját, de sok esetben nem értékelik az itt dolgozó kommunisták tevékenységét. Törekednek

[3] A két határozatot lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 311–312., illetve 295–297. old.

a KISZ közvetlen irányítására, politikai, szervezeti helyzetének javítására, de a javuló pártirányítás a KISZ-szervezetek munkájában még nem eredményezett látható fejlődést. Nem találták meg a szakszervezeti munka városi irányításának megfelelő módszerét, s igénylik a szakszervezetek városi szervének létrehozását. Kevés gondot fordítanak a munkahelyi pártszervezeteken keresztül történő irányítás fejlesztésére, a SZOT és a szakmai szakszervezeti központok határozatai megvalósításának segítésére és ellenőrzésére. Csupán elvétve élnek azzal a lehetőséggel, hogy a szakszervezeti szervekben dolgozó kommunistákat aktívaértekezletre hívják össze. A HNF szerveinek bevonása a politikai munkába elsősorban a kampányok idején rendszeresebb. A mozgalomban dolgozó kommunisták munkájának irányítása, segítése nem folyamatos.

A városi pártbizottságok függetlenített apparátusának létszáma és felépítése a városok nagysága miatt különböző. A megyei, illetve a megye székhelyét betöltő városokban általában osztály, illetve csoport felépítésben, a kisvárosokban közvetlen titkári irányítás alatt dolgoznak. A városok többségében az apparátus tagjai csak reszortfeladatokat látnak el, és nincsenek megbízva alapszervezetek helyszíni segítésével. Ahol viszont a reszort- és a területfelelősi feladatokat összekapcsolták, a munka javult, a tapasztalatok kedvezőek.

Fejlődik a pártbizottságok apparátusának politikai és általános műveltsége, munkájának színvonala. 1970–72 között a pártfőiskolát végzett politikai munkatársak aránya 6,2 százalékkal, az egyetemi, főiskolai diplomával rendelkezők aránya 3 százalékkal nőtt. Négy év alatt az apparátus 62,5 százaléka kicserélődött. Ennek okait a szükséges kádercserék, az esetenkénti rossz kiválasztás, a túlzott igénybevételtől való szabadulás és anyagi kérdések motiválják. Emiatt gondot jelent az utánpótlás. Túlzott igények jelentkeznek az apparátus létszámának növelésére. Eléggé általános nézet, hogy a feladatokat csak nagyarányú függetlenítéssel lehet megoldani. Nem veszik figyelembe, hogy a városokban a pártmunka társadalmi jellegének fejlesztése szükséges és lehetséges. Helyenként aránytalanságok vannak az apparátus leterheltségében. Az osztályok, csoportok létszámát a vezetés sokszor szubjektív alapon dönti el.

II
A MEGYEI PÁRTBIZOTTSÁGOK IRÁNYÍTÓ MUNKÁJA

A megyei pártbizottságok többsége társadalmi, politikai, gazdasági jelentőségének megfelelő figyelmet fordít a városok fejlődésére. Az erre kijelölt községek várossá fejlesztésére megfelelő elképzelések, tervek vannak.

Jelentős eredmények vannak a városi pártbizottságok tartalmi munkájának, személyi és tárgyi feltételeinek javításában.

A megyei pártbizottságok testületei üléseiken egy-egy határozat végrehajtásáról, a területükön folyó politikai, gazdasági munka különböző kérdéseiről időről időre beszámoltatják a városi pártbizottságokat. Mind gyakoribb, hogy a megye helyzetével kapcsolatos előterjesztéseket a testületi ülések előtt megtárgyalják az elsőtitkárok értekezletén.

Az eredmények mellett azonban ma még eléggé jellemző, hogy a városi pártbizottságok irányítása, munkájuk segítése – mind tartalmi, mind módszerbeli vonatkozásban – elmarad a járási pártbizottságok irányításának színvonalától.

Irányító munkájukban nem mindig veszik figyelembe a városok sajátosságait és vonzáskörzetét. A városfejlesztési célkitűzések segítése több helyen csak a megyeszékhelyekre korlátozódik.

Az egész megyét átfogó kérdésekbe és tevékenységbe csak a megyeszékhelyeket vonják be, amiben más városok rivalizálást, elfogultságot, lebecsülést látnak. A megyei hatáskörbe tartozó vállalatok, intézmények irányításában az indokoltnál kevesebbet konzultálnak a városi pártbizottságok titkáraival, gyakran azok megkerülésével döntenek.

A városi pártbizottságok munkamódszerének, munkastílusának fejlesztésével nem foglalkoznak elég rendszeresen. Egyes megyékben a megyei pártbizottságok vezetői, az apparátus tagjai ritkán vesznek részt a városi pártbizottságok, végrehajtó bizottságok ülésein.

III

A városi pártbizottságok feladatait továbbra is a párt politikája, határozatai helyi végrehajtásának megszervezése és biztosítása, a sajátos körülményeikhez igazodó politikai munka fejlesztése képezze. Ennek érdekében a Politikai Bizottság a megyei pártbizottságok kötelességévé teszi:

1. EMELJÉK IRÁNYÍTÓ, SEGÍTŐ, ELLENŐRZŐ MUNKÁJUK SZÍNVONALÁT

a) A városok helyzetét figyelembe véve törekedjenek differenciáltabb irányításra és segítésre. Tartsák és tartassák be a városi pártbizottságok önállóságát. Munkájukat rendszeresen értékeljék. Ennek alapvető szempontja legyen, hogy milyen a sajátos városi feladatok végrehajtása érdekében kifejtett politikai munka; milyen a pártszervek és alapszervezetek tevékenységének színvonala, hatékonysága. S egyben ezt tekintsék az irányító munka fokmérőjének. A jó tapasztalatok terjesztésével segítsék elő a határozatok maradéktalan végrehajtását. Vonzáskörzetüknek megfelelően kezdeményezzék a városi és járási pártbizottságok jobb együttműködését.

b) A megyeszékhelyek mellett növeljék a többi városi pártbizottság szerepét is a megyei politika kialakításában. Fordítsanak fokozott gondot a területfejlesztés, az ipartelepítés céltudatosabb és a reális helyzethez igazodó megvalósítására.

c) A közös járási, városi szervek (ügyészség, bíróság, rendőrség, MHSZ stb.) pártszervezeteinek szétválasztása nem indokolt. Pártirányításukat saját hatáskörben rendezzék az idevonatkozó korábbi határozatok és állásfoglalások alapján.

2. BIZTOSÍTSÁK, HOGY A VÁROSI PÁRTBIZOTTSÁGOK MUNKÁJÁBAN A FŐ FELADATOK KERÜLJENEK ELŐTÉRBE

a) A várospolitikai, városfejlesztési feladatok:

Tekintsék a várospolitikai és városfejlesztési tervek alapjának a területi középtávú terveket s a tanácsválasztások során tett jogos, ésszerű javaslatokat. A program elkészítésénél realitásra kell törekedni. Politikai eszközökkel segítsék és ellenőrizzék a területek sajátos viszonyaihoz igazodó fejlesztési feladatok kidolgozását és végrehajtását, a rendelkezésre álló anyagi és társadalmi erőforrások célszerű, politikailag is a legjobb hatást kiváltó felhasználását.

Elemezzék felelősségteljesebben és figyelmesebben az ipartelepítés politikai és gazdasági kihatásait. Lépjenek fel a helyi foglalkoztatás mindenáron való megteremtése ellen.

Minden városban, de különösen az ipari városokban tegyék általánossá azt a gyakorlatot, hogy a városban levő termelőegységek vállaljanak tevékeny részt a fejlesztési célkitűzések megvalósításában.

Tájékoztató, szervező munkájukkal gondoskodjanak arról, hogy a lakosság társadalmi tevékenysége jobban kibontakozzék, a város fejlesztése, szépítése társadalmi üggyé váljék.

A városok tárják fel az összefogás lehetőségét – a közös érdekeltségből adódó fejlesztési feladatok megoldásában – a helyben működő üzemekkel, illetve a környező községek párt-, állami és gazdasági szerveivel.

Segítsék elő, hogy a tanácsi vállalatok, szövetkezetek és a kisiparosság hatékonyabban elégítse ki a lakosság ellátási, szolgáltatási igényeit.

A várospolitikai feladatok folyamatos tanulmányozása és a munkák koordinálása céljából valamennyi városban hozzák létre a pártbizottságok mellett működő várospolitikai munkabizottságot.

b) A gazdaságpolitika végrehajtásának megszervezése, segítése és ellenőrzése:

A gazdaságpolitika helyi végrehajtását alapvetően a termelés területén működő pártszervek és pártszervezetek útján biztosítsák.

A gyáregységek és telephelyek pártszervezetei gazdaságszervező munkája-

nak fejlesztése érdekében szerezzenek következetesen érvényt a KB Titkárság 1972. október 9-i koordinációra vonatkozó határozatának,[4] és kezdeményezzék a jobb kapcsolatok kialakítását.

Támasszanak nagyobb igényt a gazdasági vezetőkkel szemben a termelés és a termékek színvonalának emelésében, a termelékenység s a gazdaságosság fokozásában és az önköltség csökkentésében. Adjanak hatékony segítséget az üzemek termelési szerkezetének korszerűsítéséhez, az üzemek gondjainak megoldásához.

Ott, ahol tsz-ek működnek, biztosítsák megfelelő eszközökkel gazdasági fejlődésüket és a város igényeivel összhangban álló termelési szerkezet kialakítását.

A szakszervezetek és a KISZ fokozott bevonásával fejlesszék erőteljesebben a szocialista munkaversenyt, s a szocialista brigádokkal szemben növeljék a politikai követelményeket. Szorgalmazzák a munkaversenyben résztvevők erkölcsi, politikai és anyagi megbecsülését.

c) A városok sajátos helyzetéből adódó társadalompolitikai feladatok következetesebb végrehajtása:

A munkásság számának növekedése és összetételének változása szükségessé teszi, hogy a városi pártbizottságok többet foglalkozzanak a munkásosztály, elsősorban a nagyüzemi munkások problémáival. Politikai nevelő, szervező munkájuk során biztosítsák a szervezettebb és tartalmasabb politikai nevelést.

Az üzemi pártszervek és alapszervezetek a szakszervezeti bizottságok, a KISZ-szervek munkájának fejlesztésével segítsék elő a munkások politikai öntudatának, szocialista gondolkodásának fejlesztését, valamint társadalmi aktivitásuk fokozását.

A tagfelvételi követelmények érvényesítésével erősítsék a párt munkásjellegét.

Törekedjenek arra, hogy a gazdasági és közéleti tevékenységben kitűnt munkások nagyobb arányban lehessenek tagjai a helyi párt- és társadalmi vezető testületeknek. Segítsék elő, hogy közülük a legjobbak, legtehetségesebbek – megfelelő képzettség után – társadalmi és gazdasági vezető beosztásba kerüljenek.

Politikai követelményként állítsák a gazdasági vezetők elé a munkásság életkörülményeinek, szociális helyzetének folyamatos javítását, a munkásokkal való rendszeres kapcsolattartást.

Erősítsék és szélesítsék azokat a vállalati kezdeményezéseket, amelyekkel a nagycsaládos, alacsony fizetésű munkásoknak anyagi segítséget és előnyt biztosíthatnak a lakáshoz jutásnál.

[4] Lásd e kötet 54. számú dokumentumát.

Hassanak oda, hogy a tanácsok az állami lakások elosztásánál fokozottabban vegyék figyelembe a munkások igényeinek kielégítését.

Segítsék elő, hogy a munkás törzsgárda anyagi és erkölcsi megbecsülése tovább fokozódjék.

Az illetékes gazdasági, kereskedelmi szervek bevonásával, a járási pártbizottságokkal koordinálva tegyenek intézkedéseket a városok zöldség-gyümölcs ellátásának javítására.

Tegyék közvetlenebbé és rendszeresebbé a munkások kapcsolatait a tsz-parasztsággal. Elevenítsék fel a munkás-paraszt találkozókat. Küzdjenek a munkás-paraszt szövetséget gyengítő nézetek, szemlélet ellen.

Tekintsék fontos feladatnak a városi értelmiség eszmei, politikai nevelését, a munkásosztályhoz fűződő kapcsolatainak erősítését, közéleti tevékenységének rendszeresebbé tételét. Kérjék ki gyakrabban az értelmiségieket összefogó szervek (METESZ, Közgazdasági Társaság, TIT stb. javaslatait a helyi politikai munka kialakításához, végrehajtásához.

Lépjenek fel a munkásosztály vezető szerepét tagadó, torzító nézetekkel szemben és biztosítsák az értelmiség helyének, társadalmi szerepének helyes megítélését.

Fordítsanak figyelmet a kispolgárság körében végzett politikai munkára és igényeljék részvételét a várospolitikai feladatok megoldásában.

Az oktatási, közművelődési szervek állami irányításának decentralizálása lehetővé és szükségessé teszi, hogy azok pártirányítása terén jobban éljenek önállóságukkal. Biztosítsák, hogy az e területeken működő pártszervek és alapszervezetek meg tudjanak felelni megnövekedett feladataiknak.

Növeljék a politikai igényességet a közművelődési szervek, oktatási intézmények vezetőivel, kommunista dolgozóival szemben a párt kulturális és közoktatási politikájának megvalósításában.

Az oktató-nevelő munka színvonalának emelése – a városok oktatási központ szerepe alapján – nagy fontosságú politikai feladat. Politikai követelményként állítsák a párttag pedagógusok elé a nevelőmunka fejlesztését. Érjék el, hogy kapjon megérdemelt erkölcsi, politikai, anyagi megbecsülést az a pedagógus közösség, amely megteremti az oktató és nevelő munka egységét. Lehetőségeikkel élve fordítsanak fokozott gondot a munkás, a fizikai dolgozók továbbtanulásra alkalmas, tehetséges gyermekeinek segítésére. Fordítsanak több figyelmet a városi munkáskörzetek iskoláinak és a szakmunkásképző intézetek fejlesztésére.

d) Feladatok a szervezeti életben és az irányításban:

A választott szervek a központi és megyei határozatok helyi alkalmazásánál legyenek nagyobb figyelemmel a városok változó társadalompolitikai helyze-

tére és az ehhez igazodó konkrét feladatok kidolgozására. Fejlesszék tovább a párt- és a különböző szervek közti feladatelhatárolást. Lépjenek fel az öncélú elemezgetés ellen. Törekedjenek arra, hogy állásfoglalásuk konkrét legyen, s a cselekvéshez megfelelő iránymutatással szolgáljon.

Lépjenek fel határozottabban a hivatali szellem, a formalizmus ellen.

Biztosítsák az általuk irányított pártbizottságok, csúcsvezetőségek és alapszervezetek munkájának jobb helyszíni segítését, és fordítsanak több figyelmet az alapszervezeti titkárok módszertani képzésére.

A városokban a területi elv betartása mellett lehetőség van arra, hogy csúcsvezetőségeket, pártbizottságokat hozzanak létre a különböző önálló egységekben működő alapszervezetek irányítására. Ezért a Politikai Bizottság engedélyezi Miskolc és Debrecen városokban, hogy – ahol ennek általános feltételei megvannak – ott kísérletképpen létrehozzák az általános, közép- és szakiskolai, valamint a kereskedelem, az egészségügy, a szolgáltatás, a vendéglátóipar területén működő pártalapszervezetek pártbizottságát, illetve csúcsvezetőségét. A KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya az illetékes megyei pártbizottságokkal közösen 1974 végén értékelje a tapasztalatokat és tegyen javaslatot a KB Titkárságának.

Következetesebben érvényt kell szerezni a Központi Bizottság 1969. március 6-i és a Politikai Bizottság 1968. december 10-i, a lakóterületi alapszervekre vonatkozó határozatainak.[5] Emellett a városi pártbizottságok bízzanak meg üzemi pártbizottságokat, csúcsvezetőségeket, arra alkalmas párttagokat körzeti alapszervezetek patronálásával, ami elsősorban a lakóterületi pártszervezetek politikai erősítésére terjedjen ki.

A városi pártbizottságok apparátusának szervezeti felépítését a konkrét helyzet és a párthatározatok figyelembevételével a megyei pártbizottságok határozzák meg.

A sajátos városi helyzethez igazodó szervezeti felépítés érdekében a Politikai Bizottság engedélyezi, hogy Miskolc és Debrecen városi pártbizottságoknál kísérletképpen hozzák létre a Várospolitikai Osztályt. A Politikai Bizottság e célra egy-egy státust engedélyez, a többit megyei keretből kell biztosítani, valamint helyi átcsoportosítás útján. A Várospolitikai Osztály tevékenységének meghatározásához és az egyes osztályok feladatkörének módosításához a KB PTO nyújtson segítséget. A tapasztalatokat a KB PTO a megyei pártbizottságokkal közösen kísérje figyelemmel, és erről 1974 októberében tegyenek jelentést a KB Titkárságának.

A városi pártbizottságok vizsgálják felül apparátusuknak a tényleges feladatok nagyságához igazodó elosztását, és ott, ahol szükséges, intézkedjenek

[5] Lásd a 3. sz. jegyzetet.

az aránytalanságok felszámolására. Az apparátus szervezeti felépítésétől függetlenül biztosítani kell, hogy minden politikai munkatárshoz meghatározott számú és reszortjának megfelelő jellegű pártszerv, illetve alapszervezet tartozzék. A munkatársak felelősek a hozzájuk tartozó pártszervek, alapszervezetek rendszeres helyszíni segítéséért.

Az apparátus leterhelését csökkentsék a munka jobb megszervezésével és elosztásával, a felesleges elemezgetés és adminisztráció megszüntetésével.

Biztosítsák a városi tanácsok önállóságát és növeljék felelősségüket. Gondoskodjanak káderhelyzetük javításáról. Kísérjék figyelemmel a hatósági, ügyintézői munkájuk politikai hatását. Szorgalmazzák a tömegszervezetekkel, tömegmozgalmakkal való együttműködésük fejlesztését. A feladatok jellegétől függően szükség szerint hívják össze a tanácsok választott szerveinek kommunista tagjait. Adjanak nagyobb segítséget a tanácsi apparátusok pártalapszervezeteinek.

e) A párt- és a tömegszervezetek, tömegmozgalmak együttműködésének fejlesztése:

Minden olyan esetben, amikor valamely párthatározat végrehajtásában a tömegszervezeteknek és tömegmozgalmaknak is szerepük van, világosan határozzák meg az ott dolgozó kommunisták tennivalóit.

Érvényesítsék azt az elvet, hogy a KISZ pártirányítása az adott szintű pártszerv, illetve alapszervezet feladata, s növeljék a követelményeket.

Adjanak nagyobb segítséget a HNF szerveinek a tanácsokkal való együttműködés tartalmi és módszerbeli kérdéseinek kidolgozásában és gyakorlati megvalósításában.

A szakszervezetek városi szerveinek létrehozása nem indokolt. A szakszervezetek pártirányítását alapvetően az üzemi, hivatali, intézményi pártszervek, illetve alapszervezetek lássák el. Amikor a feladatok indokolttá teszik, tanácskozzanak a szakszervezetek titkáraival és hívják össze a szakszervezetekben dolgozó kommunisták aktíváértekezletét. A pártszervek és az alapszervezetek titkárainak továbbképzésein foglalkozzanak a szakszervezetek pártirányításának gyakorlati kérdéseivel.

A városi pártbizottságok munkájának továbbfejlesztése érdekében a Politikai Bizottság szükségesnek tartja:

– a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága – a KB PTO, Agitációs és Propaganda Osztálya és a SZOT közös előterjesztése alapján – 1974 első félévében vizsgálja meg a bejáró munkások körében végzett hatékonyabb politikai munka lehetőségeit;

– a tömegszervezetek és tömegmozgalmak országos szervei vizsgálják meg városi szerveik tevékenységét, annak tartalmi és szervezeti kérdéseit;

– a HNF központi szervei – közösen az illetékes megyei pártbizottságokkal – kísérjék figyelemmel a Miskolcon és Debrecenben létrehozott városkerületi népfrontbizottságok munkájának s a tanácsokkal való kapcsolatának tapasztalatait;

– a KB Pártgazdasági és Ügykezelési Osztálya az 1974. évi költségvetés összeállításakor vizsgálja meg a fővárosi és a városi körzeti alapszervezetek helyiségproblémáit, anyagi-technikai ellátásuk további javításának lehetőségeit.

73
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR BÉKEMOZGALOM TEVÉKENYSÉGÉRŐL ÉS IDŐSZERŰ FELADATAIRÓL

(1973. JÚLIUS 17.)

I

A VII. magyar békekongresszus[1] óta eltelt 4 évben a békemozgalom tovább erősödött, hatóköre kiszélesedett és nemzetközi tekintélye, befolyása is gyarapodott. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága és a kormánynak a nemzetközi kérdésekben kidolgozott állásfoglalásai, valamint a szocialista országok sikerei jó alapot nyújtottak a békemozgalom tevékenységéhez.

Az elmúlt időszakban a magyar békemozgalom eredményesen mozgósította a békeharcra, a szolidaritásra a társadalmat. Aktív és támogató közvéleményt alakított ki a párt és a kormány békepolitikája mellett. Tömegmunkájával hozzájárult a békeharc és a szocialista építőmunka összefüggésének megértetéséhez, a szocialista nemzeti egység kialakításához. Eredményesen segítette a párt szövetségi politikájának érvényesítését. Tevékenysége az alábbi fő kérdésekre irányult:

Éveken keresztül a vietnami békéért folytatott harc állt előtérben. Ennek érdekében kezdeményezett akciók az egész társadalomban kedvező fogadtatásra és cselekvő részvételre találtak. Külön is figyelmet érdemel e téren a nők és a fiatalok kiemelkedő aktivitása.

[1] A VII. magyar békekongresszus időpontja: 1969. október 4–5.

Európa békéjével és biztonságával összefüggő kérdések ismertetése jelentős helyet kapott a minden évben tavasszal megrendezésre kerülő békehónapok programjában. A tudományos békekonferenciák, szimpóziumok és fórumok tematikájában is egyre nagyobb súllyal szerepeltek az európai kérdések.

Foglalkozott a közel-keleti helyzet alakulásának ismertetésével, szolidaritást vállalt a haladó arab rendszerekkel, és nemzetközi fórumokon képviselte a Biztonsági Tanács 1967. évi határozata alapján történő rendezési elvet.

A békemozgalom hatásosan támogatta a függetlenségükért küzdő népeket és országokat, elsősorban Ázsiában és Latin-Amerika országaiban levő mozgalmakat.

Az Országos Béketanács sokoldalú munkát végzett annak érdekében, hogy a magyar dolgozók minél szélesebb körben ismerjék meg a szocialista külpolitikánk törekvéseit, nemzeti érdekeink és a nemzetközi szolidaritás közötti szoros kapcsolatot. Propaganda- és tájékoztató munkája fejlődött, friss, érdekes, vonzó. Jól szolgálja a békepropagandát, a népek közötti barátság ápolását, az internacionalista nevelést. Ma már egyre inkább hatással van a társadalom minden rétegére. A békemozgalomban kezdeményezett és szervezett akciók jó lehetőséget adtak a különböző világnézetű állampolgároknak, köztük a politikától távol állóknak is a béke kérdésében az állásfoglalásra. Elősegítette, hogy tettekben is kifejezhessék érzéseiket, véleményüket. Megmutatkozott ez elsősorban a vietnami háború elleni fellépésben, munkafelajánlásokban, gyűjtésekben.

A szocializmus építésében elért sikereink, a kormány következetes békepolitikája és a dolgozók politikai és erkölcsi magatartása jelentősen hozzájárult az Országos Béketanács nemzetközi tekintélyének és befolyásának növekedéséhez is. Az OBT nemzetközi munkája fejlődött, ma már 87 ország 211 szervezetével tart kapcsolatot. Rendszeres, jó kapcsolatot alakított ki a szovjet és a többi szocialista ország békemozgalmainak vezetőivel. A véleménycsere és a kölcsönös tájékoztatás különösen a Szovjetunió és az NDK békemozgalmaival rendszeres. Javaslataival, tanulmányok, cikkek publikálásával, személyiségek megnyerésével, a nemzetközi fórumokon kifejtett aktív munkájával figyelemre méltóan hozzájárult a BVT (Béke-világtanács), a BVT Információs Centrum, a stockholmi vietnami konferencia és a Nemzetközi Békeintézet munkájának fejlesztéséhez, kapcsolatainak bővítéséhez.

A magyar békemozgalomban elért sikerek fontos tényezője az az egészséges együttműködési készség és munkamegosztás is, amely az OBT, a HNF, a SZOT, KISZ és a különböző társadalmi és tömegszervezetek között kialakult. Figyelemre méltó az egyházi békemozgalmak részvétele is az OBT programjának megvalósításában.

1. A magyar békemozgalom további munkáját meghatározza, hogy a világ helyzetében számottevő változás következett be. A Szovjetunió és a szocialista államok következetes békepolitikája elérte, hogy a nemzetközi egyezmények egész sorában ölt testet a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének elve. A két világrendszer országai együttműködésében előtérbe került a sokoldalú gazdasági, műszaki, kereskedelmi, tudományos és kulturális kapcsolatok bővítése és fejlesztése. Erősödött a kormányok és a vezető pártok képviselőinek közvetlen kapcsolata, véleménycseréje. Ugyanakkor látni kell, hogy a békés egymás mellett élés megvalósítása számunkra egyidejűleg jelent harcot és együttműködést is. Harcot az imperializmus mindenfajta megnyilvánulásával, ellenséges ideológiájával szemben, együttműködést az államok között az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján.

A magyar békemozgalom – alapozva eddig elért eredményeire – tevékenységében jobban számoljon az új helyzet adta lehetőségekkel. Tegyen még nagyobb erőfeszítéseket annak érdekében, hogy fokozódjon az egész magyar nép tudatos békeharca és a társadalom támogatása a párt és a kormány politikája mellett. Szélesítse együttműködését a békés egymás mellett élés politikája érdekében mindazokkal az antiimperialista, békeszerető progresszív erőkkel, amelyek a fejlett tőkés országokban és a harmadik világban tevékenykednek.

2. A magyar békemozgalom a dolgozók szélesebb körében ismertesse a párt és a kormány következetes békepolitikáját és tudatosítsa, hogy a mi körülményeink között a békéért folytatott harc legeredményesebb megnyilvánulása a szocializmus teljes felépítéséért végzett becsületes, áldozatkész és odaadó munka. Következetesen ismertesse a Szovjetunió és a szocialista országok békepolitikáját, tevékenységét. Hatékonyabban segítse elő a hazai és a nemzetközi feladatok egységének, összefüggésének jobb megértését. Munkálkodjék még aktívabban a népek közötti kapcsolatok ápolásán.

Az Országos Béketanácsnak helyzeténél és adottságánál fogva nagy lehetősége van a magyar dolgozók között folytatandó nemzetközi agitáció és propaganda árnyaltabb és rugalmasabb formáinak alkalmazására. Az akciójellegű tevékenység mellett jobban törekedjen a folyamatos munkára. Részesítse előnyben azokat a formákat, ahol lehetőség van a kérdezésre, a véleménynyilvánításra és válaszadásra egyaránt. (Vitafórum, rétegtalálkozók, aktívák stb.) E munkája során fordítson nagyobb figyelmet a politikailag még nem aktív tömegek, rétegek mozgósítására és a fiatalok, az értelmiségiek megnyerésére.

3. A békemozgalom rendszeresebben és következetesebben foglalkozzon

olyan létfontosságú és hosszú távú békeprogrammal, mint az európai biztonsági és együttműködési rendszer kiépítése. Legyen állandó és folyamatos feladata a harc, a felvilágosító munka a szigorú nemzetközi ellenőrzés mellett végrehajtandó általános és teljes leszerelés megvalósításáért, a fegyverzet csökkentéséért, a nukleáris kísérletek betiltásáért és a Leszerelési Világkonferencia megszervezéséért.

Továbbra is kísérje éber figyelemmel a háborús veszélyt magában hordozó válsággócok helyzetét, szervezzen akciókat Indokínával összefüggésben a párizsi egyezmények betartásáért és Vietnam újjáépítésének támogatásáért.

A közel-keleti kérdésben továbbra is azt az álláspontot képviselje és magyarázza, hogy a Biztonsági Tanács 1967. novemberi határozata alapján kell rendezni a helyzetet; politikai úton kell elérni a megszállt arab területek kiürítését, a palesztin nép jogainak helyreállítását, és rendezni minden megoldásra váró problémát.

Fokozza tevékenységét a függetlenségi mozgalmak támogatása érdekében. A magyar békemozgalomnak továbbra is fontos feladata a gyarmati rendszer teljes felszámolásáért, az újgyarmatosítás és faji elnyomás elleni küzdelem következetes támogatása és céljainak széles körű magyarázata a magyar nép soraiban.

4. A magyar békemozgalom fejlessze tovább a külföldre szóló propagandatevékenységet. A különböző, arra alkalmas nemzetközi fórumokon, a nemzetközi közvéleményben sokoldalúan ismertesse a szocializmus építésében elért eredményeinket, aktívabban képviselje a magyar nép, a szocialista társadalom érdekeit. A népünk életét bemutató információkat rendszeresen juttassa el a különböző békemozgalmakhoz és békekutató intézetekhez.

A magyar békemozgalom része a béke-világmozgalomnak. Az OBT továbbra is erősítse kapcsolatait a nemzeti és nemzetközi haladó békeszervezetekkel, tudományos intézetekkel. Javaslataival, kezdeményezéseivel aktívan vegyen részt a BVT munkájában. Minden lehetőséget hasznosítson a Béke-világtanács befolyásának növelésére, a más békeerőkkel való együttműködés segítésére. Ápolja és szélesítse az együttműködést a szovjet és a szocialista országok békemozgalmaival, kezdeményezze közös akciók szervezését. Törekedjen a rendszeres véleménycserére, a kölcsönös információkra, a Béke-világtanács munkájában való egyeztetett fellépésre.

5. Az OBT – mint a békemozgalom társadalmi vezetősége – eredményes munkát végzett, jól töltötte be szerepét. A békemozgalom továbbfejlesztése és szélesítése érdekében szükséges, hogy tevékenységét továbbra is a HNF keretein belül fejlessze és egyben növelje a saját választott testületének a felelősségét és önállóságát. Erősítse a közös munkát – bátor és sokoldalú kezdeményezésekkel – a különböző társadalmi, tömegszervezetekkel és mozgalmak-

kal, különösen a SZOT-tal, a szakmai szakszervezetekkel, a KISZ-szel és a szövetkezeti szervezetekkel. Fűzze szorosabbra kapcsolatát az egyházi békemozgalmakkal és törekedjen a fiatalabb papok bevonására a békemozgalom tevékenységébe.

A tisztújítás alkalmával meg kell erősíteni a Béketanácsot és az elnökséget. El kell érni, hogy a választott testületekben a társadalom minden rétege képviselve legyen. Fontosnak tartjuk, hogy a Béketanács munkájába olyan fiatalokat, nőket, tudományos területen dolgozókat vonjanak be, akik szívesen vesznek részt a választott szervek tevékenységében és más szervekben, illetve mozgalmakban nem viselnek sok elfoglaltsággal járó tisztséget.

6. A magyar békemozgalom továbbfejlesztése fokozottan igényli, hogy a pártszervek és szervezetek fordítsanak nagy figyelmet a VIII. magyar és a Moszkvai Béke-világkongresszus előkészítésére,[2] különös tekintettel a megyei feladatok megoldására. Igényeljék az OBT munkáját, segítsék elő a békemozgalom hatókörének szélesedését. Szorgalmazzák, hogy a HNF és a különböző társadalmi és tömegszervezetek munkájában megfelelő helyet kapjanak a különböző békeakciók, a nemzetközi helyzet alakulását és a békeerők harcát bemutató propaganda.

74

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA GAZDASÁGPOLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ IPARI TERMÉKEK MINŐSÉGÉNEK ALAKULÁSÁRÓL ÉS A MINŐSÉGSZABÁLYOZÁSI RENDSZER FEJLESZTÉSÉRŐL

(1973. JULIUS)

I

Gazdasági fejlődésünk jelen szakaszában a termékek minőségének javítása különösen fontos feladat a termelés hatékonyságának növelése, a lakossági szükségletek jobb kielégítése és a nemzetközi versenyképesség fokozása érdekében.

[2] A VIII. magyar békekongresszust 1973. szeptember 20–21-én, a békeerők moszkvai világkongresszusát 1973. október 25. és 31. között rendezték meg.

Termékeink korszerűsége és minősége iránt mind a hazai, mind a külföldi felhasználók fokozott követelményeket támasztanak. Ez a minőség javítását a termelés dinamikus bővítésének, az exportpiacok megtartásának és kiterjesztésének elengedhetetlen feltételévé teszi.

Az utóbbi időben az iparban megvalósított műszaki fejlesztés eredményeként az anyagok és a beruházási javak termelésében növekedett a korszerű gyártmányok aránya, bővült a fogyasztói cikkek választéka.

A gépiparban megvalósuló gyártmány- és gyártásfejlesztés eredményeként javult a gépek és berendezések korszerűsége, a termékek egy része elérte a nemzetközi színvonalat. A gépipari gyártmányaink közül például kiemelhetők a kis számítógépek, az autóbuszok, a műszeripari automatikai termékek stb. A gépipari tartós fogyasztási cikkek körében a műszaki fejlesztés eredményei elsősorban a korszerű elektromos és híradástechnikai gyártmányok típusainak kialakításában tapasztalhatók.

Figyelemre méltó változás észlelhető a könnyűipar különböző ágazataiban is. A bútoripar rekonstrukciója következtében megváltozott a gyártástechnológia jellege, megteremtődtek a korszerű termékek előállításának feltételei. A textiliparban növekedett a mesterséges szálak felhasználásának aránya, a korábbinál szélesebb körben alkalmazzák a korszerű technológiai eljárásokat, különösen a modern kikészítési módokat. Növekedett a kötszövött gyártmányok részaránya. Mindezek növelték a könnyen kezelhető – házilag mosható, vasalást nem igénylő, gyűrődésálló – ruházati cikkek arányát. A korszerűsítés bővítette a cipőipari termékek választékát is.

Az élelmiszeripari fogyasztási cikkek választéka az utóbbi években jelentősen bővült, csökkent a termékek minőségének ingadozása, s javult az élelmiszerek csomagolása.

Egészében megállapítható, hogy az elmúlt években emelkedett a termékek korszerűségi színvonala, bővült a választék. A korszerűség tekintetében tapasztalt kedvező irányú változást nem követte a termékek minőségének érzékelhető javulása. Itt az eredmények mellett tartós gondok is vannak. Az ipari termékek minősége az indokoltnál lassúbb ütemben javul, színvonala több terméknél egyenlőtlen. A termékek minősítése helyenként kifogásolható, a technológiai fegyelmet nem minden esetben tartják be, a minőségellenőrző szervezetek működése javításra szorul.

A termékek minőségi színvonalának alakulását elemezve megállapíthatók azok a tipikus hiányosságok, melyek kiküszöbölése viszonylag kis ráfordítással, gyakran mindössze gondosabb munkával, az anyagi érdekeltség és felelősség fokozásával a minőségi színvonal javulását eredményezné. Az ipari termékek minőségének alakulásával és a minőségvédelmi módszer működésével összefüggő negatív jelenségek a következőkben foglalhatók össze:

Gyakran idéz elő minőségromlást a nem megfelelő minőségű hazai és importanyagok felhasználása s ezek figyelmen kívül hagyása a továbbfeldolgozás során. Különösen importanyagoknál fordul elő, hogy változó az anyagminőség, s ezt a feldolgozás technológiája nem egyenlíti ki (pl. a textiliparban, a cipőiparban, a bútoriparban, az élelmiszeriparban, az építőiparban). A késztermékek minőségét hátrányosan befolyásolja a kooperációs alkatrészgyártás színvonala. Gyakori a nem kielégítő vagy egyenlőtlen minőségű alkatrészek beépítése. Ez a jelenség elsősorban a gépiparon belül – a híradástechnikai gyártmányoknál, az elektromos tartós fogyasztási cikkeknél, a járműveknél és a műszergyártásnál – okoz gondot.

A technológiai lazaságok és a szerelési tevékenység hiányosságai fokozzák az előbb említett minőségrontó tényezők hatását. Például alapvetően a felsorolt jelenségek következtében kifogásolták 1971–1972-ben a minőségellenőrző intézetek a bútoripari termékek 13–15 százalékát. Hasonló a helyzet a textil- és konfekcióiparban, valamint a cipőiparban. A televíziók, a rádiók, a magnetofonok a megfelelő konstrukció ellenére gyakran adnak kifogásra okot szerelési és kivitelezési hibák miatt.

A vásárlók, illetve a felhasználók megkárosítását eredményezi az, hogy egyes területeken a termékek gyári minősítése és minőségi osztályba sorolása nem megbízható. Így pl. 1972-ben a cipőiparban a termékek mintegy 15 százalékát indokolatlanul magasabb minőségi osztályba sorolták, a tégla 30–40 százaléka nem felelt meg a termelők által tanúsított minőségnek.

A választék minőség szerinti összetétele egyes árucsoportokban nem kielégítő. Lábbeliknél például az áruválaszték eltolódása a tartós igénybevételre szánt cipők viszonylagos hiányával járt együtt. Az olcsó mosógéptípusok nem felelnek meg a textiltermékek anyagösszetételében bekövetkezett változásoknak, a mosott ruhaneműket rongálják. Nem kapható – a csekély importtól eltekintve – közepes áron a textíliák anyagösszetételének megfelelő mosógéptípus. A televíziókészülékek új típusai nem mindenkor jelentenek tényleges választékbővítést, előfordul ugyanis, hogy egyes termékek olyan új szolgáltatásokat nyújtanak, amelyekre a fogyasztóknak nincs igényük, illetve amelyek az ország jelentős részében nem használhatók ki.

A minőségi kifogások jelentékeny részét a csomagolás, a szállítás, a raktározás kedvezőtlen körülményei okozzák. A tartós fogyasztási cikkek minősége (mosógépek, kerékpárok, motorkerékpárok, televíziókészülékek, bútorok stb.) gyakran romlik a szállítás során. A Kereskedelmi Minőségvizsgáló Intézet adatai szerint a bútorok egyharmada sérülten érkezik meg rendeltetési helyére, és a megvizsgált motorkerékpárok, mopedek mintegy 20 százalékánál állapítottak meg szállítás és tárolás közben keletkezett hibát.

A gyártó vállalatok termékeik főbb minőségi tulajdonságait nem jelölik

meg következetesen. A minőség tanúsítása nem terjed ki a gyártmányok teljes körére. Nem konkretizált a fogyasztó, illetve felhasználó számára fontos tulajdonságok meghatározásának a követelménye. Jelenleg a minőség tanúsításának elmaradása és a nem megfelelő tanúsítás általában vagy nem von maga után szankciót, vagy az nem áll arányban az okozott kárral. A szállítási szerződések jelentős részében a vevők a minőségi követelményeket nem, vagy a szállító felelősségének érvényesítése szempontjából alkalmatlan módon kötik ki. A minőség kikötésének elmaradása reklamáció esetén nem ad módot a vevő jogainak érvényesítésére. A kereskedelmi vállalatok csak szűk körben alkalmazzák azokat a módszereket, amelyekkel képesek lennének a hibás teljesítést felfedni és a szállítók anyagi felelősségét érvényesíteni (minőségi kötbér, árengedmény, az átvétel megtagadása, a rendelés visszavonása stb.).

A fogyasztói érdekvédelem rendszere nem terjed ki a forgalmazott áruk teljes körére. Egyes fontos árucsoportok (építőanyagok, részben a tüzelőszerek, üzemanyagok) minőségvizsgálatát a termelő vállalatok felügyeletét ellátó tárcák minőségvizsgáló intézményei látják el. A fogyasztói érdekek védelme ezen a területen alig érvényesül. Nem megoldott a lakosság érdekvédelme a javító-szolgáltató tevékenység területén sem.

A vállalati belső minőségellenőrző szervezetek tevékenységi köre (anyagátvétel, gyártásközi és végtermék ellenőrzés), valamint a szervezetek mérete, illetve szakmai színvonala között nem megfelelő az összhang. A vállalatok nagy része nem fordít kellő gondot az itt dolgozók szakmai képzésére. Akadályozza a szakmai színvonal emelését a minőségellenőrök jelenlegi bérezési színvonala és rendszere is.

A minőségszabályozás egyik eszköze a szabványosítás. Jelenleg a központi és ágazati szabványok a forgalmazott termékek jelentős részét átfogják, azonban csak egyharmadának van minőségmeghatározó jellege is. A központi fejlesztési programokhoz, valamint a minisztériumok fejlesztési intézkedéseihez kapcsolódó ágazati szabványosítási tervüket a minisztériumok részben készítették el, a szabványosítási munka vontatottan halad. A szabványok megsértőivel szemben az irányító szervek az indokoltnál lényegesen ritkábban alkalmaznak szankciókat, indítványoznak gazdasági bírságot.

A minőségszabályozási rendszer működése során nem fejtette ki a minőség javítására elvárható hatást, a minőségszabályozás adminisztratív elemei nem kielégítő mértékben léptek a gazdasági kényszer helyébe. Az állami beavatkozás az indokoltnál ritkább volt, az irányító szervek és a hatóságok gyakran nem a súlyának megfelelően torolták meg a minőséggel kapcsolatos szabálytalanságokat. Ennek egyik oka, hogy a jelenlegi minőségszabályozási rendszerben ismétlődő és jelentősebb súlyú minőségromlás esetén nem feltétlenül kö-

teles az irányító szerv vezetője szankcionálást kezdeményezni az adott vállalattal szemben.

A minőségszabályozás rendszere alapjaiban megfelelő eszközöket nyújt a termékek minőségének biztosításához és védelméhez, azonban a gyakorlatban nem funkcionál hatékonyan. A gazdálkodási körülmények nem kielégítő mértékben hatnak a minőség javítására. Az állami szervek nem mindig lépnek fel következetesen a minőségi követelmények megszegőivel szemben.

II

A termékek minőségének javítása szükségessé teszi a vállalatok anyagi felelősségének növelését, az állami szervek irányító és ellenőrző szerepének fokozását. Ennek érdekében célszerű továbbfejleszteni a minőségszabályozási rendszert, illetve biztosítani annak végrehajtását a következők szerint:

A gyakorlatban érvényesíteni kell azt az alapelvet, hogy a termékek minőségi színvonaláért a termelő a felelős, és a minőségi szintet vita esetén neki kell bizonyítani. A bizonyítás fő eszköze a minőség tanúsítása legyen. A tanúsítványt kötelezővé kell tenni a termékek teljes körére. A tanúsítás rendszerét úgy kell szabályozni, hogy a tanúsítás elmulasztása, fontos minőségi ismérvek tanúsításának elhagyása, illetve a tanúsított minőségi színvonal be nem tartása a termelő számára hátrányos gazdasági következményekkel járjon.

A szabványok alkalmazási körét ki kell terjeszteni mind a népgazdasági, mind az ágazati szabványok területén, azzal a követelménnyel, hogy a mainál szélesebb körben és pontosabban határozzák meg a termékek minőségi színvonalát. Törekedni kell arra, hogy a nemzetközi szabványoktól esetenként eltérő hazai szabványok indokolatlanul ne akadályozzák import-, illetve exportlehetőségeinket.

A minőségfejlesztési politika kialakításában, a minőségi színvonal ellenőrzésében fokozni kell az ágazati minisztériumok szerepét és felelősségét. Az ágazatok műszaki-gazdasági koncepcióinak szerves részévé kell tenni a termékek minőségi színvonalának fejlesztését. Az ágazati minisztériumok a jelentősebb vállalati beruházások felülvizsgálatánál, az állami támogatásra vonatkozó javaslatoknál, műszaki fejlesztési alap juttatásánál, licencvásárlásnál állítsanak fel követelményeket a magasabb minőségi szintű termelés megvalósítása érdekében. Végezzenek rendszeres hatósági minőségellenőrzést. Ehhez használják fel a meglevő minőségellenőrző intézeteket.

A vállalati minőségellenőrzési rendszer szervezetét meg kell erősíteni. Ennek érdekében felül kell vizsgálni a gyártásközi és a végtermék-ellenőrzést, hogy a termékek minőségi hibái már a keletkezési helyükön megszüntethetők

legyenek. A minőség javításában való érdekeltséget úgy kell fokozni, hogy alakulása jobban hasson a keresetekre.

A fogyasztói érdekvédelem keretében biztosítani kell a rossz minőségű ipari termékek tömeges forgalomba kerülésének megakadályozását, a fogyasztói jogok meghatározását és következetes érvényesítését, a kereskedelmi szervezetek és a vásárlók tájékoztatásának fejlesztését az áruk és a szolgáltatások tulajdonságairól, minőségéről. A fogyasztói érdekvédelem kiszélesítése érdekében – a termelő által végzett minőségellenőrzésen túl – ki kell alakítani a lakossági felhasználásra kerülő építőanyagok, tüzelőszerek, üzemanyagok, valamint a lakosság részére végzett szolgáltatások minőségellenőrzésének feltételeit.

III

A Gazdaságpolitikai Bizottság a jelentést tudomásul vette, s javasolta a kormánynak, hogy ez év végéig hozzon átfogó döntést a minőség javítása érdekében. Tegye a tárcák feladatává azon intézkedések kidolgozását és megvalósítását, amelyek biztosítják a termékek korszerűségének fokozásával egyidejűleg a megfelelő minőséget, a termékek tartósságának növelését, és jelentős minőségromlás esetén a gazdasági szankciók alkalmazását.

Indokolt, hogy a kormányzati döntés foglalkozzon a szabványosítási tevékenység fejlesztésével oly módon, hogy a szabványosítási munka segítse elő a szocialista országok közötti gazdasági együttműködés fokozottabb kibontakozását. Intézkedések szükségesek az ipari termékek minősége termelői tanúsításának általánossá tételére. A Gazdaságpolitikai Bizottság szükségesnek tartja a jelentősebb szolgáltatási tevékenységek minőségellenőrzése intézményes feltételeinek kialakítását.

A Gazdaságpolitikai Bizottság megállapította, hogy az ipari termékek minősége különösen ott javult, ahol erre a vállalatokat anyagi érdekeltség ösztönözte. A fogyasztási cikkek esetében a gazdasági verseny pozitívan hatott a termékek minőségére. Így ahol ez a népgazdaság szempontjából ésszerű, ott továbbra is fenn kell tartani, illetve ahol a belföldi verseny nem lehetséges, ott elsősorban a szocialista országokból származó importtal kell ösztönözni a minőség javítására.

A termékek minőségét a jövőben fokozott mértékben politikai kérdéssé kell tenni. A Gazdaságpolitikai Osztály és a Területi Gazdaságfejlesztési Osztály közösen javaslatot dolgoz ki a pártszervezetek gazdaságszervező, segítő és ellenőrzési feladataira a minőség javításának területén. Indokolt, hogy a válla-

lati termelési értekezleteken az eddiginél nagyobb súllyal foglalkozzanak a termelés minőségének javításával.

A Gazdaságpolitikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a sajtó továbbra is tartsa napirenden a termelés minőségének javításával kapcsolatos feladatokat. Szükség van a jó minőség elismerésére, úgyszintén szükség van a termelés, a szállítás és raktározás közben keletkezett minőségi hiányosságok feltárására.

75
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MEZŐGAZDASÁGI SZAKSZÖVETKEZETEK HELYZETÉRŐL ÉS FEJLŐDÉSÜK IRÁNYÁRÓL

(1973. AUGUSZTUS)

A mezőgazdaság szocialista átszervezésekor a kedvezőtlen adottságú területeken – ahol a termelőszövetkezeti gazdálkodás feltételeit csak jelentős állami beruházásokkal és támogatással lehetett volna megteremteni – egyszerűbb szövetkezetek, úgynevezett szakszövetkezetek alakultak. Tevékenységüket 1968-ban kormányrendelet szabályozta. Jelenleg 221 szakszövetkezet működik. Egy részük jól gazdálkodik, és biztos megélhetést nyújt tagjai számára. Más részük sok gonddal, problémával küzd, azok megoldására önerejéből nem képes.

A mezőgazdasági szakszövetkezetek helyzetét, fejlesztésük irányát megtárgyalta a Központi Bizottság Szövetkezetpolitikai Munkaközössége és Gazdaságpolitikai Bizottsága. A jelentést és az állásfoglalást az alábbiakban ismertetjük.

I

A mezőgazdasági szakszövetkezetek túlnyomó többsége hat megyében (Bács, Borsod, Csongrád, Pest, Szabolcs, Zala) található. Tagjaik száma 78 000. Földterületük 280 000 hektár, amelynek egyharmadán folyik közös nagyüzemi művelés. A szakszövetkezetek felében kielégítően fejlődik a közös nagyüzemi gazdálkodás. Különösen jó eredményeket értek el az alföldi növénytermesz-

tő és a homokterületeken működő szőlő-, gyümölcstermelő, valamint a hegyvidéki szőlőtermelő és kisállattenyésztő szakszövetkezetekben. Ezekben jelentős arányú a közös tevékenység, és a termelőszövetkezetté válás felé haladnak. A földrendezés során összevont földjeiken táblás gazdálkodást folytatnak. A hegyvidéki és a homoki borvidéken működő szakszövetkezetek, valamint az újabban alakult kisállattenyésztő szakszövetkezetek jól őrzik, sőt továbbfejlesztik területük hagyományos szőlő-, gyümölcskultúráját, illetve a kisállattenyésztést. Közös termelő, feldolgozó és értékesítő tevékenységet folytatnak, szervezeti életük, vezetésük is megfelelő.

A szakszövetkezetek másik fele azonban nem tudta megalapozni a nagyüzemi gazdálkodást. A földrendezések eredményeként ugyan kialakultak a közös nagyüzemi táblák, de a kedvezőtlen adottságok, a közös gazdálkodáshoz szükséges gépek és pénzeszközök hiánya, továbbá a tagság elöregedése miatt több helyen a mai napig sem tudták területeiket ténylegesen közös művelésbe vonni. Jelentős az olyan területek aránya is, amelyek megművelésével a tagok elhalálozása vagy elöregedése miatt felhagytak. A gyengén gazdálkodó szakszövetkezetekben a becslések szerint az összterület 25–30 százaléka marad évről évre parlagon. Mintegy 25 szakszövetkezet csak a nyilvántartásban szerepel, nem felel meg a minimális követelményeknek sem.

A szakszövetkezeti tagok egyre több helyen ajánlják fel földjeiket a szakszövetkezeteknek, esetenként a szomszédos termelőszövetkezeteknek vagy állami gazdaságoknak. A szakszövetkezetek és az állami gazdaságok azonban nem fogadják el, mivel nincs elegendő eszközük a megműveléshez, vagy nem tudnak gondoskodni a földjeiket felajánlott öregek többségének a megélhetéséről.

Mindez a szakszövetkezetek egy részében kedvezőtlen társadalmi körülményekkel párosul. A tagság idős és többé-kevésbé munkaképtelen része nem tud gondoskodni földjeinek megműveléséről, és a közös gazdaság sem tud számára megfelelő segítséget adni. Nyugdíjra vagy öregségi járadékra való jogosultságot nem tudnak szerezni, és az öregségi járadék megváltásához nyújtott lehetőséggel sem tudnak élni, mivel nem képesek lefizetni a hozzájárulást. Így mintegy 24–25 000 idős szakszövetkezeti tag súlyos megélhetési gondokkal, anyagi problémákkal küzd.

II

A Központi Bizottság Szövetkezetpolitikai Munkaközössége és Gazdaságpolitikai Bizottsága megállapította, hogy a megoldatlan problémák jelentős része még a szocialista átszervezés időszakából maradt vissza, mielőbbi rendezé-

sük társadalmi érdek. Javasolja, hogy a kormány tűzze napirendre a témát, és hozzon megfelelő határozatot. Ezt követően az érintett megyei pártbizottságok a szakszövetkezetek gazdasági és pártvezetői részére tartsanak megyei aktívát. A megyei tanácsok a szövetkezetek területi szövetségeinek bevonásával 1974 végéig vizsgálják felül valamennyi szakszövetkezet tevékenységét. Vizsgálataik eredményét és döntéseiket a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium hagyja jóvá.

A mezőgazdasági szakszövetkezetek fejlesztésének irányelvei:

1. Az eredményesen működő szakszövetkezetek tevékenységének fejlesztése társadalmi érdek. Elő kell segíteni, hogy az V. ötéves tervben a szakszövetkezetek a nagyüzemileg hasznosítható területeken továbbfejlesszék a közös gazdálkodást. Lehetővé kell tenni, hogy 1974-től kezdve saját erőforrásaik kiegészítéseként az e célra biztosított állami támogatási keretből is fejleszthessék a közös tevékenységet. A korábbi időszakból visszamaradt fedezetlen hiteleket az 1966. évi kormányrendelet[1] alapján törölni kell. A tanácsok a termelőszövetkezetekével azonos kedvezményeket nyújtsanak részükre szakemberek alkalmazásához.

A kedvezőtlen adottságú szakszövetkezetekben a közös tevékenység elősegítése érdekében lehetővé kell tenni, hogy a tagok a saját gazdaságukban előállított és a közös gazdaságon keresztül értékesített termék után a termelőszövetkezetekével azonos árkiegészítésben részesüljenek. Ennek nagyobb hányadát a közös tevékenység fejlesztésére kell fordítani.

A nagyüzemileg eredményesen nem művelhető területek hasznosításáról a tagok gondoskodjanak. Ezért a szakszövetkezeteken belül erősíteni kell a közös nagyüzemi és az egyéni kisüzemi gazdálkodás kapcsolatát. A közös gazdaságok végezzenek minél több szolgáltatást tagjaik részére, hogy a csak kisüzemileg művelhető területeiket is minél jobban hasznosíthassák.

2. Ahol a szakszövetkezetek működésének reális feltételei hiányoznak, ott a vizsgálat során dönteni kell a szükséges változásokról. Lehetőséget kell biztosítani az arra vállalkozó volt tagoknak, hogy tevékenységüket földművesszövetkezet vagy termelőszövetkezet keretében önálló szakcsoportként folytathassák. Az így létrejövő szakcsoport ne legyen kötelezően jogutóda a megszűnő szakszövetkezetnek, annak tartozásait ne kelljen átvállalnia, azokat külön kell rendezni. Ahol nem lehetséges semmiféle, még szakcsoport útján történő közös tevékenység kialakítása sem, ott lehetőséget kell adni a szakszövetkezet fel-

[1] Lásd az 1020/1966. (XII. 8.) Korm. számú határozatot a mezőgazdasági termelőszövetkezetek álló- és forgóeszköz hiteleinek rendezéséről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1966. 252. old.)

számolására, gondoskodva a földek és a volt közös objektumok, gépek hasznosításáról.

3. A szakszövetkezeti tagok öregségi járadékának feltételeit a termelőszövetkezeti tagokéval azonosan kell megállapítani, a korhatárban se legyen különbség. A járadék megszerzéséhez szükséges tagsági viszonnyal nem rendelkező, de élethivatásszerűen mezőgazdasági termeléssel foglalkozott idős, munkaképtelen szakszövetkezeti tagok – ha más megélhetési forrásuk nincs – 1974-től kezdve kapjanak öregségi járadékot. Ennek feltételéül nem kell megkövetelni, hogy a nagyüzemileg nem hasznosítható földjeiket az államnak felajánlják.

4. Ki kell dolgozni a szakszövetkezeti tagok által felajánlott földek szocialista tulajdonba, illetve használatba adásának feltételeit. Szükség esetén engedélyezzék a művelési ág megváltoztatását. Ahol a termelőszövetkezet vagy az állami gazdaság hasznosítani tudja a földeket, ott célszerű szocialista tulajdonba venni, és biztosítani a hasznosító üzemeknek a szükséges forgóeszközpótlást. Ahol a felajánlott föld nagyüzemi hasznosítása nem lehetséges, ott a tanácsok gondoskodjanak a hasznosítás egyéb módjáról.

76

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETEK ELLENŐRZÉSI MUNKÁJÁNAK FEJLESZTÉSÉRE

(1973. OKTOBER 8.)

I

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1972. novemberi ülése foglalkozott az ellenőrzés kérdésével. A Központi Bizottság határozatának végrehajtásáról rendelkező 3462/1972. minisztertanácsi határozat 41. pontja előírja, hogy fokozni kell az állami, szövetkezeti és egyéb gazdálkodó szerveknél az ellenőrzés hatékonyságát és szigorát. Ennek szellemében és végrehajtása érdekében intézkedik a gazdálkodás felügyeleti és belső ellenőrzésé-

nek fejlesztéséről szóló 1032/1973. (VIII. 23.) minisztertanácsi számú határozat.[1]

A szövetkezeti szervek ellenőrzésének hatékonyabbá tételére vonatkozó párt- és kormányhatározat különös aktualitást nyert azért is, mert a gazdaságirányítás új rendszerében és a szövetkezetpolitikai elvek alkalmazása során erőteljesen megnövekedett a szövetkezetek önállósága és a gazdálkodásban fennálló felelőssége. A gazdaságirányítási reformmal összhangban kialakult és megszilárdult a szövetkezetekben az önálló vállalati gazdálkodás és a szövetkezeti demokrácia követelményeinek megfelelő önkormányzat.

Ebben a folyamatban megváltozott és tovább fejlődött a szövetkezetek ellenőrzési rendszere is. A mezőgazdasági szövetkezetek esetében a tanácsok közvetlen irányítási-igazgatási tevékenysége átalakult, a fogyasztási és ipari szövetkezetek tekintetében pedig megszűnt a szövetségek által gyakorolt irányítás és ellenőrzés, megváltozott a szövetkezetek és a szövetségek kapcsolata. Mindezek a változások előtérbe helyezték az ellenőrzési feladatoknak elsősorban szövetkezeti szintű megoldását, a szövetkezeteken belüli ellenőrzési rendszer erőteljes továbbfejlesztését.

A mezőgazdasági szövetkezeteken belüli ellenőrzés kialakításához a termelőszövetkezeti törvény és a Szövetkezetpolitikai Munkaközösség 1969. októberi iránymutatása[2] adott megfelelő eligazítást. A fogyasztási és az ipari szövetkezeteknél 1969 elejétől kezdődően – figyelembe véve a szövetségek megváltozott feladatait – ugyancsak e törvény nyújtott elvi útmutatást az ellenőrzési tevékenység megszervezéséhez mindaddig, amíg jogszabályi szinten mindhárom szövetkezeti ágazatra érvényes egységes állami döntés nem született.

Emellett a fogyasztási és ipari szövetkezeteknél az ellenőrzési munka tartalmának meghatározása, színvonalának emelése és rendszeresebbé tétele szempontjából nagy jelentőségű volt a 40/1967. (X. 13.) Korm. számú rendelet hatálybalépése,[3] amelynek végrehajtása érdekében a SZÖVOSZ és az OKISZ elnöksége (vezetősége) 1968-ban, illetőleg 1969-ben irányelveket és ajánlásokat bocsátott ki. Ezek az irányelvek és ajánlások adtak útmutatást a szövetkezetek belső ellenőri szervezetének létrehozásához, tették rendszeresebbé olyan szer-

[1] Lásd az 1032/1973. (VIII. 23.) számú minisztertanácsi határozatot a gazdálkodás felügyeleti és belső ellenőrzésének fejlesztéséről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 429–431. old.)

[2] Lásd a mezőgazdasági termelőszövetkezetekről szóló 1967. évi III. törvény, valamint a végrehajtására kiadott 35/1967. (X. 11.) Korm. számú és a 6/1967. (X. 24.) MÉM számú rendelet egységes szerkezetbe foglalt szövegét. (Termelőszövetkezeti jogszabályok. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1975. 11–493. old.), valamint: A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 431–442. old.

[3] A 40/1967. (X. 13.) Korm. sz. rendelet a gazdasági és pénzügyi ellenőrzés rendjéről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1967. 361–365. old.)

vezési útmutatók és módszertani anyagok kibocsátását, amelyek a szövetkezeteket a tulajdonosi és az operatív vállalatvezetésnek részét képező ellenőrzés megfelelő formáinak kialakítására és alkalmazására orientálták.

A szövetkezeti tulajdon fokozottabb védelme, a gazdálkodás megszilárdítása és fejlesztése tette szükségessé, hogy a három országos tanács az Országos Szövetkezeti Tanács útján az 1970. évben kezdeményezze a szövetkezetek ellenőrzési rendszerének továbbfejlesztését, a meglevő ellenőrzési formák korszerűsítését, illetőleg kibővítését. Az 1047/1970. (XI. 5.) Korm. számú határozat[4] jelentős lépés volt az ellenőrzési munka hatékonyabbá tétele terén, amely a későbbi években gyakorlati igazolást is nyert. A kormányhatározat világosan megfogalmazta, hogy a szövetkezetek alapszabályában és belső szabályzataiban meghatározott belső ellenőrzést

– a közgyűléseken – a szövetkezet gazdasági és társadalmi működésének egészére nézve – a tagok jogainak és kötelezettségeinek fokozott érvényesítésével;

– a felügyelő (ellenőrző) bizottságok munkája hatékonyságának növelésével;

– a szövetkezet operatív vállalatvezetésének részét képező ellenőrzés rendjének korszerű fejlesztésével kell megerősíteni.

A szövetkezetek általános belső ellenőrzésükhöz kötelesek legalább kétévenként külső szakértőt igénybe venni. A szakértő vizsgálati megállapításait a vezetőség és a felügyelő (ellenőrző) bizottság köteles megtárgyalni és a legközelebbi közgyűlés elé terjeszteni. Súlyos megállapítások esetén intézkedni kell a közgyűlés soron kívüli összehívása iránt.

A kormányhatározat adta meg a lehetőséget a szakértői vizsgálatoknak revizori irodák útján történő ellátására. A létrehozott és a szövetségek küldöttközgyűlésének felügyelete alatt álló revizori irodák mindinkább betöltik azt a szerepet, amit a tagok tulajdonosi érdekeinek érvényesítése, a társadalmi tulajdon védelme és a vezetői tevékenység hatékony segítése megkíván.

Az ellenőrzés rendszerének teljes körű és magas szintű szabályozását eredményezte 1971-ben a szövetkezeti törvény,[5] amely a szövetkezetek szocialista jellegű működésével és ellenőrzésével kapcsolatos tennivalókat mind a szövetkezetek, mind a szövetkezetek állami ellenőrzésében érdekelt szervek számára egyértelműen meghatározta.

A három szövetkezeti ágazat 1971-ben, illetőleg 1972-ben tartott kongresz-

[4] 1047/1970. (XI. 5.) Korm. sz. határozat a szövetkezetek ellenőrzési rendszerének továbbfejlesztéséről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1970. 293–294. old.)

[5] A szövetkezetekről szóló 1971. évi III. törvény és a végrehajtására kiadott 30/1971. (X. 2.) Korm. sz. rendelet egységes szerkezetbe foglalt szövege. (Termelőszövetkezeti jogszabályok. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1975. 503–573. old.)

szusán[6] behatóan foglalkoztak az ellenőrzés elméleti és gyakorlati problémáival. Rámutattak a kongresszusi határozatok arra, hogy a fokozott önállóság és az egyre szélesedő önkormányzat nem nélkülözheti a korszerű, magas színvonalú ellenőrzést. A kongresszusi határozatok nyomán az országos tanácsok és a területi (szakmai) szövetségek segítségével meggyorsult a szövetkezetekben az ellenőrzés megfelelő szervezetének kialakítása, és – bár az eredmények korántsem kielégítőek – javult az ellenőrzési munka szervezettsége és színvonala. Az azóta eltelt közel két év tapasztalatai alapján – melyeket az országos tanácsok illetékes szervei napirendre tűztek és megtárgyaltak – alakult ki az a vélemény, hogy a szövetkezeti belső ellenőrzést. most már a gyakorlati tapasztalatok hasznosításával, az egyes szövetkezeti ágazatok sajátosságainak figyelembevételével, de egységes elvek alapján indokolt továbbfejleszteni.

1

A szövetkezeti *belső ellenőrzés* – az alapszabályban meghatározott módon és a jogszabályok keretei között – az alábbi formákban valósul meg:

– a közgyűlés és a közgyűlés bizottságai, elsősorban a felügyelő (ellenőrző) bizottság, tehát a tulajdonosi testületi ellenőrző tevékenység útján, a tagok szövetkezeti tagságából eredő jogainak és kötelezettségeinek, tulajdonosi ellenőrzésének folyamatos érvényesítése mellett, továbbá a szövetkezeti tulajdonosi ellenőrzés keretébe tartozó revizori irodai, illetőleg külső szakértői ellenőrzés útján, amely a vezető testületi szervek és a közgyűlés számára ad tájékoztatást;

– a szövetkezeti gazdálkodás egészét és részterületeit átfogó, az operatív vállalatvezetésnek részét képező ellenőrzés keretében, amely a szövetkezeti vezetés döntéseinek megalapozását, előkészítését, valamint eredményes végrehajtását segíti elő.

A szövetkezetek tevékenységének külső ellenőrzése a szövetkezeti törvénynek és más jogszabályoknak megfelelő állami tevékenység keretében folyik.

A szövetkezetek állami törvényességi felügyeletét az illetékes tanácsok a szövetkezeti törvényben megjelölt szerveik útján gyakorolják. E tevékenység vizsgálata folyamatban van. A vizsgálatot irányító és koordináló bizottság jelentését a Szövetkezetpolitikai Munkaközösség 1974. I. felében tárgyalja meg.[7]

[6] Az OKISZ kongresszusára 1971. október 11–13-án, a SZÖVOSZ-éra 1971. december 14–16-án került sor, a mezőgazdasági termelőszövetkezetek II. kongresszusát pedig 1972. március 29–31-én tartották.

[7] A jelentést lásd a Szövetkezetpolitikai kérdések '76. c. kiadvány (Kossuth Könyvkiadó 1976.) 46–57. oldalán.

A szövetkezetek ágazati felügyeletét az ágazati minisztériumok látják el, amely a szövetkezetek gazdasági tevékenységének szakfelügyeletét jelenti.

A szövetkezeteknek az állammal fennálló pénzügyi kapcsolatai jogszabályszerűségének ellenőrzése szempontjából fontos a Pénzügyminisztérium Bevételi Főigazgatóság területi szervei által folytatott pénzügyi revíziós tevékenység.

A belügyi, az ügyészi és a népi ellenőrzési szervek is rendszeresen végeznek a szövetkezetekben ellenőrző tevékenységet. Az általuk feltárt hibák a szövetkezetek gazdálkodásában és tevékenységében meglevő fontos problémákra, a társadalmi tulajdon védelmének helyzetére mutatnak rá. A népi ellenőrzési és az ügyészi szervek sok esetben támaszkodnak a revizori iroda megállapításaira, ezért a szövetkezetek – a vonatkozó jogszabályok értelmében – kötelesek azokat e szervek kérelmére rendelkezésre bocsátani.

E külső ellenőrző szervek vizsgálatai során szerzett tapasztalatokat az Igazságügyi Minisztérium koordinálásában a Szövetkezetpolitikai Munkaközösség 1974. II. félévében tűzi napirendre.

A TULAJDONOSI TESTÜLETI ELLENŐRZÉS

A tulajdonosi ellenőrzés, amely a tulajdonosi jogok szerves része, a szövetkezetpolitikai elvek gyakorlati megvalósítása során, az önkormányzat megerősödésével és kiszélesítésével együtt jelentősen fejlődött a szövetkezetekben. A tagságnak a közgyűlések munkájában és a választott testületekben történő részvétele, jogaik érvényesítése és kötelezettségeik teljesítése, a döntések meghozatalában való aktivitása és saját határozatai betartásának ellenőrzése terén összességében – de szövetkezetenként még differenciáltan – egészséges fejlődés tapasztalható. Ezt a fejlődést jelentősen segítette a tagság képviseletében eljáró felügyelő (ellenőrző) bizottság megváltozott tartalmú munkája.

A szövetkezeti jogszabályok a felügyelő (ellenőrző) bizottságok feladatait széleskörűen és mindhárom szövetkezeti ágazatra egységesen állapították meg. A tagok által választott felügyelő (ellenőrző) bizottság munkája a tulajdonosi ellenőrzés szervezett formája, amelynek feladata a szövetkezet szervei működésének, továbbá a szövetkezet egészének – a társadalmi és gazdasági tevékenységre egyaránt kiterjedő – általános ellenőrzése, valamint alapszabály szerinti működésének elősegítése. A felügyelő (ellenőrző) bizottságok alapszabályszerű tevékenysége segíti a szövetkezet vezetését, gyorsítja a problémák belső megoldását. Egyre több helyen tapasztalható, hogy szükség esetén határozottan és megalapozott szakértői megállapításokra támaszkodva lépnek fel – a szövetkezeti elveknek megfelelő szövetkezeti élet fejlesztése érdekében is – a visszásságokkal, lazaságokkal szemben.

A szövetkezetpolitikai elvek, a szövetkezeti jogszabályok által biztosított

széles körű önkormányzat és önállóság arra késztette a szövetkezetek jelentős részét, hogy a felügyelő (ellenőrző) bizottságokba igyekezzenek a feladatok ellátására alkalmas személyeket választani. Ezt tükrözi, hogy a legutóbbi tisztújítás során a felügyelő (ellenőrző) bizottsági tagságban jelentős személyi csere következett be. Az újonnan megválasztottak között magasabb a fiatalok és a nők aránya, kedvezően javult az iskolai végzettség szerinti összetétel.

Az országos szövetkezeti tanácsok és a szövetségek igyekeztek az elmúlt időszakban segítséget nyújtani a felügyelő bizottságok munkájának szakszerűbbé tételéhez, vizsgálataik eredményességéhez.

A mezőgazdasági szövetkezetek területi szövetségei több napos konzultációk tartásával, a felügyelő bizottságok rendszeres havi tájékoztatásával és tanfolyami oktatások megszervezésével nyújtottak segítséget. Az oktatási feladatokat a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium látta el, évről évre növelve a tanfolyamok és továbbképzettek számát.[8] A fogyasztási szövetkezetek felügyelő (ellenőrző) bizottságai részére a SZÖVOSZ módszertani anyagokat bocsátott rendelkezésre, és elnökségi ajánlásban tett javaslatot a bizottságok szervezési, működési és eljárási elveire. Itt is intézményesen folyt a bizottsági tagok továbbképzése. Az OKISZ, illetve a szövetségek szintén fontos szolgáltatásokat nyújtottak.

Ügyrendmintát és kézikönyvet bocsátottak a felügyelő (ellenőrző) bizottságok rendelkezésére. Mozgalmi tájékoztatóban külön rovatot nyitottak a felügyelő (ellenőrző) bizottságokat érdeklő témáknak. Mind az OKISZ, mind a szövetségek megszervezték és eredményesen végrehajtották a felügyelő (ellenőrző) bizottsági elnökök és tagok rendszeres oktatását.

Annak ellenére, hogy a felügyelő (ellenőrző) bizottságok munkájának tartalma és színvonala jelentősen fejlődött, még mindig sok helyen nem látják el

[8] Az állami gazdaságok, termelőszövetkezetek vezetőit és szakembereit az iskolarendszerű képzésre szervesen épülő továbbképzés keretében készítik fel a konkrét munkahelyi feladatokra. A vezetők és szakemberek továbbképzése a MÉM Mérnök- és Vezetőtovábbképző Intézet szervezésében folyik. Az ellenőrző tevékenység javítása érdekében 1971 óta az Intézet rendszeresen szervez tanfolyamokat. Ezek keretében a belső ellenőrök, a különböző ellenőrzési testületek vezetői 1–2 hetes tanfolyamon ismerkednek meg az ellenőrzés szerepével kapcsolatos társadalom- és szövetkezetpolitikai tudnivalókkal, pénzügyi és számviteli alapfogalmakkal, a gazdálkodás fontos területeinek (tervezés, beruházás, munkaerő-gazdálkodás, hitel- és pénzgazdálkodás stb.) ellenőrzésével.

1971-től 1976-ig a termelőszövetkezetek részére szervezett továbbképzésben 1857 fő vett részt. Ugyanezen időszakban – elsősorban a vállalatok részére szervezett – felsőfokú revizori tanfolyamon 285 fő, középfokú revizori tanfolyamon 302 fő kiképzésére került sor. A továbbképzési tervkészítési kötelezettséget – a középfokú végzettségű szakemberek vonatkozásában – a 6/1974. (II. 9.) MÉM sz. rendelet szabályozza. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 468–473. old.) – A munkások továbbképzéséről az 1/1974. (I. 9.) MÉM sz. rendelet intézkedik. (Ugyanott, 461–464. old.) – A betanított munkások képzését pedig a 7/1974. (II. 17.) MÉM sz. rendelet írja elő. (Ugyanott, 473–476. old.)

megfelelően feladataikat. A mutatkozó problémák alapvetően a korábbi években kialakult, nem mindig helyes munkamódszerekre, a bizottságok személyi összetételében mutatkozó problémákra vezethetők vissza. Azt is figyelembe kell venni, hogy a szövetkezeti és ellenőrzési jogszabályok hatálybalépését követően a követelmények és az igények erőteljesen megnőttek a felügyelő (ellenőrző) bizottságok munkájával szemben, amelyek megvalósítására az eltelt rövid időre tekintettel még nem volt lehetőség.

A mezőgazdasági, a fogyasztási és az ipari szövetkezetekben a tagok tulajdonosi ellenőrző tevékenységének módszerei, eredményei, az ellenőrzések hatékonysága szoros összefüggésben áll a szövetkezeti demokrácia érvényesülésével. Ott, ahol a szövetkezeti demokrácia erősödik, ott a tagok ellenőrző tevékenysége is hatékonyabb.

A tagok tulajdonosi ellenőrzésével és a felügyelő (ellenőrző) bizottságok munkájával kapcsolatban az alábbi – nem minden szövetkezeti ágazatra egyformán általánosítható – megállapítás érvényes:

a) Erősíteni kell a közgyűlés ellenőrző szerepét. El kell érni, hogy a tagság következetesen igényelje a vezetőség rendszeres beszámolóját a közgyűlési határozatok végrehajtásáról, a közgyűlések közötti tevékenységéről. Számoltassa be a szövetkezet választott szerveinek vezetőit a szerv munkájáról, a küldötteket megbízatásuk teljesítéséről.

b) A felügyelő (ellenőrző) bizottságok munkájának színvonala és mennyisége nagymértékben függ a bizottsági elnök és a tagok rátermettségétől. Személyük kiválasztása tervszerűbb politikai munkát igényel.

c) Egyes felügyelő (ellenőrző) bizottságok munkájában még nem alakultak ki a helyes munkamódszerek, a sajátos tagsági nézőpontú ellenőrzési célok és feladatok. Esetenként a tulajdonosi és az operatív vállalatvezetés részét képező ellenőrzés párhuzamos.

Gyakran végeznek egyébként vezetői hatáskörbe tartozó ellenőrzéseket. Vizsgálataik még nem eléggé alaposak, közgyűlési beszámolóikban nem érvényesül kellően a tényeken alapuló elemzés, a bátor állásfoglalás. Tevékenységükben fokozni kell a kollektív munkát és törekedni kell arra, hogy a bizottsági tagok leterheltsége arányos legyen.

Törekedni kell arra, hogy a felügyelő (ellenőrző) bizottságok munkaprogram szerint működjenek és tevékenységüket ne az eseti ellenőrzések jellemezzék.

d) Annak ellenére, hogy a szövetkezetek nagy részében növekedett a felügyelő (ellenőrző) bizottságok aktivitása, több szövetkezetben a tagság még mindig nem támaszkodik eléggé a bizottságra, és nem tekinti olyan szervnek, amely képes a szabálytalanságok, a hibák feltárására. Ez abban is megnyilvá-

nul, hogy a tagok a közgyűlésen a felügyelő (ellenőrző) bizottságok munkáját általában nem vizsgálják, ritkán bírálják.

e) Egyes felügyelő (ellenőrző) bizottságok nem veszik eléggé figyelembe a tagok, a szövetkezet különböző bizottságainak jelzéseit és tapasztalatait, valamint a tagoknak a közgyűléseken vagy közvetlenül tett észrevételeit, bírálatait.

f) Még mindig előfordul, hogy a szövetkezeti vezetőség ellenőrzéssel fogadja a bizottság indítványait, és azokat nem súlyuknak megfelelően kezeli. Az is gyakori, hogy a jelzéseik alapján tett intézkedésekről, vagy azok elmaradásainak okairól nem tájékoztatják a felügyelő (ellenőrző) bizottságot.

g) A felügyelő (ellenőrző) bizottságok helyének és szerepének megerősödése, a részükre biztosított jogszabályi védettség jelentősen segítette a munka hatékonyságát. Emellett, különösen a termelő típusú szövetkezetekben, még sok helyütt problémát okoz a felügyelő (ellenőrző) bizottsági tagok beosztotti függősége. A bizottsági tagok egy része visszahúzódik az olyan ügyek vizsgálatától, amelyek egyes vezető személyeket kényelmetlenül érinthetnek. Ezért fordul elő, hogy egyes szövetkezetekben a tagok nagyobb számban tesznek bejelentést külső szerveknél, mint saját felügyelő (ellenőrző) bizottságuknál.

h) Előfordul, hogy a szövetkezeti vezetők a szakértők igénybevételéhez nem biztosítják a felügyelő (ellenőrző) bizottságoknak az anyagi fedezetet. Probléma továbbá, hogy a szövetkezeti vezetők, illetve a szövetségek sem biztosítják a rendszeres információt a bizottságok részére.

i) Lassítja a felügyelő (ellenőrző) bizottsági munka kibontakozását az is, hogy még nem alakult ki rendszeres kapcsolatuk az állami ellenőrző szervekkel. E szervek jelentős része nem tesz eleget annak a jogszabályi kötelezettségének, hogy szakigazgatási, a működés törvényességével kapcsolatos, illetőleg egyéb eseti ellenőrzésről értesítse a felügyelő (ellenőrző) bizottságot. Nem teszi lehetővé a vizsgálatokban való aktív részvételt, és nem közli a vizsgálat eredményét. Ehhez az általánosítható megállapításhoz képest ma már fejlődést mutató, pozitív kivételt jelent, hogy a törvényességi felügyelet gyakorlása során az ellenőrzést végző szervek megállapításaikról közvetlenül is tájékoztatják a felügyelő (ellenőrző) bizottságokat.

2. A REVIZORI IRODÁK, ILLETŐLEG SZAKÉRTŐI JEGYZÉKBEN SZEREPLŐ SZAKÉRTŐK ELLENŐRZÉSE

A szövetkezetek az 1047/1970. (XI. 5.) Korm. számú határozat értelmében általános belső – tulajdonosi – ellenőrzésükhöz kötelesek legalább kétévenként külső szakértőt igénybe venni. Az általános ellenőrzés során bizonylatokra épülő értékelő és elemző vizsgálatot kell folytatni, amely a szövetkezet gazdasági tevékenységére és a társadalmi tulajdon védelmére terjed ki.

A jogszabály értelmében a szakértői szolgáltatások szervezett ellátására a revizori irodák minden szövetség keretében megalakultak. A rendelkezésre álló adatok szerint az ipari és a fogyasztási szövetkezetek kivétel nélkül igénybe veszik a revizori irodák szolgáltatásait, a mezőgazdasági szövetkezetek esetében azok 97 százaléka, a társulásaik 85 százaléka igényelte a revizori irodák közreműködését. A mezőgazdasági szövetkezetek több megyére kiterjedő tevékenységet folytató társulásai általában a társulás székhelyén működő területi szövetség revizori irodájának szolgáltatásait veszik igénybe. A nagyobb jelentőségű társulások részére a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa biztosítja a revizori szolgáltatásokat. A Fogyasztási Szövetkezetek Országos Tanácsa az általa alapított országos vállalatok ellenőrzését az Országos Revizori Iroda útján látja el.

A területi (szakmai) szövetségek keretében létrejött revizori irodák tevékenysége felett a felügyeletet a szövetség küldöttgyűlése gyakorolja. Az iroda létszámát és éves költségvetését a küldöttgyűlések a szövetkezeti igények alapján állapították meg.

A kialakult revizori szervezet az általános belső ellenőrzésben való kétévenkénti közreműködésre mindenütt alkalmas. A revizori irodák egy részénél a szövetkezetek ennél gyakoribb ellenőrzést és meghatározott célú revíziók tartását is igénylik.

Megállapítható, hogy a revizori irodák túljutottak a kezdeti nehézségeken, és mindinkább betöltik feladataikat. A szövetkezetek kellően értékelik és kedvezően fogadják az irodák tevékenységét. A szakértői megállapítások ismeretében eredményesen tudják feltárni a gazdálkodásban és az egyéb területeken észlelt hibákat.

A szövetkezetek ellenőrzését a szövetkezet vezetősége, egyes szövetkezeti ágazatokban a felügyelő (ellenőrző) bizottság által adott program alapján végzik az irodák. Megállapításaikat, javaslataikat írásban bocsátják a szövetkezet rendelkezésére. A vizsgálati anyagot a szövetkezetek többségében a vezetőség és a közgyűlés a jogszabályban előírt 30 napon belül megtárgyalja. Nem kellő mértékben éltek azonban azzal a lehetőséggel – amely az 1032/1973. (VIII. 23.) Mt számú határozat hatálybalépése óta kötelezettséggé vált –, hogy a választott szervek ülésére a revizort is meghívják.

Több helyen, de különösen egyes mezőgazdasági szövetkezetek területi szövetségei területén eredményesen működnek a szövetségek szakértői névjegyzékében szereplő szakértők. Ennek ellenére a szövetkezetek nem használják ki megfelelően a szakértői közreműködésben rejlő lehetőségeket. Ennek különösen ott lenne nagy jelentősége, ahol a revizori irodák szakemberhiány, vagy nagy leterheltség miatt a szövetkezetek ellenőrzési igényeit mindenben kielégíteni nem tudják.

A szövetkezetek illetékes szervei által hozott intézkedések döntő többségükben megfelelőek a feltárt hibák belső kezdeményezés alapján történő felszámolására.

a) Az 1047/1970. (XI. 5.) Korm. számú határozat értelmében a revizori irodák a vizsgálataik során megállapított hibákat írásba foglalják és javaslatokat tesznek ezek megszüntetésére. A revizori irodák munkája csak úgy válhat hatékonnyá, és szolgálhatja a visszaéléseket lehetővé tevő okok kiküszöbölését, ha a szövetkezeti vezető testületek a megállapításokat megfelelően figyelembe veszik, és azokat hatékony intézkedések követik. Ez a gyakorlat még több szövetkezetnél nem valósult meg.

b) Az egyes szövetségek keretében működő revizori irodák szervezeti önállósága még nem mindenütt teljes. Néhány helyen az irodát – helytelenül – a szövetség ügyintéző szervezetének munkatársa vezeti, vagy az ellenőrzési szolgáltatás a szövetség ügyintéző szervezete keretébe tartozó egységen keresztül történik.

c) A revizori irodákban – az ipari szövetkezetek körében működők kivételével – állandó a szakemberhiány. A létszámkeret 15–20 százaléka rendszeresen betöltetlen. A fogyasztási szövetkezetek területén különösen jelentős a bérfeszültség. Az állomány gyakori változása nehezíti a megfelelő gyakorlat megszerzését, esetenként kedvezőtlenül befolyásolja a vizsgálatok színvonalát. A munkamódszerekben helyenként adódó problémák ugyancsak a gyakorlatlanságból erednek.

d) A revizori iroda jelentését tárgyaló szövetkezeti szerv ülésére az eljáró revizort, illetőleg az irodavezetőt nem mindig hívják meg, így nincs alkalma a megállapítások, javaslatok szóbeli indokolására, a vezetőség, a felügyelő (ellenőrző) bizottság részletesebb tájékoztatására. A vizsgálatok jellege a felügyelő (ellenőrző) bizottságokkal való még hatékonyabb munkakapcsolatot indokol.

e) Nem vált általános gyakorlattá a revizori megállapításoknak közgyűlésen való ismertetése. Ez különösen csökkenti a vezetéssel összefüggő megállapítások hatékonyságát, és nem valósul meg rendeltetésének megfelelően a közgyűlés ellenőrzési jogköre. A közgyűlésen való ismertetés helyes módszerei sem alakultak még ki. A legcélravezetőbbnek az a módszer bizonyult, hogy a szövetkezeteknél végzett vizsgálatok tapasztalatait a felügyelő (ellenőrző) bizottság közgyűlési jelentése foglalja össze. A helyes eljárás az lenne, ha ezt a témát a közgyűlés önálló napirendi pontként tárgyalná.

f) A felügyelő (ellenőrző) bizottságok – esetenként – öntevékenyen, vagy az irodák közreműködésével tartanak ugyan utóvizsgálatot, és annak keretében számonkérik a szakértői megállapítások alapján elhatározott intézkedé-

sek végrehajtását, azonban ezt a gyakorlatot széles körben a szövetkezetek még nem követik. Törekedni kell ennek általánossá tételére. Ez segítené a megállapítások hatékonyabb realizálását.

3. A SZÖVETKEZET OPERATÍV VÁLLALATVEZETÉSÉNEK RÉSZÉT KÉPEZŐ ELLENŐRZÉS

A szövetkezet operatív vállalatvezetésének részét képező ellenőrzés – mint a vezetés egyik nélkülözhetetlen eszköze – különösen jelentős a gazdasági tevékenység javítása, továbbá a belső rend és fegyelem biztosítása, a társadalmi tulajdon védelme szempontjából. Fontos feladata a gazdálkodás figyelemmel kísérése, a hiányosságok, tévedések, megalapozatlan vagy helytelennek minősülő intézkedések időben történő feltárása. Az ilyen ellenőrzés célja tehát, hogy támogassa a szövetkezetek operatív vállalatvezetését, és a hiányosságok feltárásával, megszüntetésével elősegítse a jól szervezett és ellenőrzött szövetkezeti gazdálkodás rendjét minden területen.

A szövetkezet operatív vállalatvezetésének részét képező ellenőrzés a vezetők és vezető dolgozók ellenőrző munkája, a munkafolyamatokba épített ellenőrzés és a függetlenített belső ellenőr(ök) tevékenysége útján valósul meg. Hatékonyabb megszervezéséhez a 40/1967. (X. 13.) Korm. számú rendelet alapján a fogyasztási és ipari szövetkezetek országos tanácsai 1968–1969-ben irányelveket dolgoztak ki a szövetkezetek számára. Ezek az irányelvek megfelelő eligazítást adtak a szövetkezetek jellegéhez, üzemnagyságához, a szövetkezeti sajátosságokhoz és adottságokhoz igazodó ellenőrzési formákra. Meghatározták a belső ellenőrök kötelességeit és jogait, utaltak az eljárási szabályokra, az ellenőri szervezet felépítésére és annak működési szabályaira. Hangsúlyozták, hogy az ellenőrzés megszervezéséért, folyamatosságáért, annak hatékonyságáért az elnök személyében és mellette a termelés szakvezetői, valamint a főkönyvelő felelősek.

Az ellenőrzési tevékenység megszervezéséhez részletes útmutatók készültek. Az országos tanácsok és a szövetkezetek keretében, illetve közreműködésével rendszeres továbbképzés folyik, amelynek elsősorban az a célja, hogy a szövetkezet vezető dolgozóit az ellenőrzési munkával, annak feladataival és módszereivel megismertesse.

Az országos tanácsok elnökségei az 1969. évet követően ismételten napirendre tűzték és megtárgyalták az operatív vállalatvezetés részét képező ellenőrzés helyzetét a szövetkezetekben. A téma különös hangsúlyt kapott a korszerű vállalati és belső mechanizmus kialakítását elősegítő, illetőleg a munka- és üzemszervezés korszerűsítése kapcsán jelentkező munkákban.

Az intézkedések eredményeként a szövetkezetek többségénél az alapszabály-

ban, illetve belső szabályzatokban rendezetté vált az ellenőrzés rendszere. Funkcionálása a szövetkezetek egy részénél eredményesnek mondható, de általában még nem éri el az 1032/1973. sz. minisztertanácsi határozatban megfogalmazott követelményeket.

Az ellenőrzés szervezeti formáit, feladatait, eszközeit, módszereit az alapszabályban, a szervezeti és működési szabályzatban, ügyrendben nem mindenütt rögzítették megfelelően, különböző formái nem határolódnak el egymástól.

Még nem érvényesül a gyakorlatban mindenütt az az elv, hogy az operatív vállalatvezetést szolgáló ellenőrzés rendszerének kialakításáért, feltételei megteremtéséért és eredményes működéséért a szövetkezet vezetősége, elnöke, a maga területén pedig minden gazdasági vezető felelős. Több vezető még nem tekinti a vezetői ellenőrzést az irányító tevékenység szerves részének és nem biztosította, hogy a vezetést szolgáló ellenőrzés minden formája, szerve hatékony rendszerré szerveződjön.

A belső információs rendszerben, az elemzésben, beszámoltatásban és a vezetők személyes ellenőrző munkájában még gyakori és sok a fogyatékosság. Nagy fontosságú ezért, hogy a vezetőség és a többi választott szerv rendszeresen foglalkozzanak ezzel a munkával, az alapszabályban, valamint a belső szabályzatokban foglaltak végrehajtásával.

A szövetkezeti vezetői munkakört betöltők ellenőrzési tevékenységének hatékonyságát megfelelő vezetőtovábbképzéssel, a belső viszonyok korszerű szabályozásával és a felelősségi szabályok következetes alkalmazásával is elő kell segíteni.

Problémát jelent, hogy a munkafolyamatokba beépülő ellenőrzés nem tart mindenütt lépést a fejlődés ütemével. Gyakran fordul elő, hogy a külső szervek vizsgálatai tárnak fel olyan mulasztásokat vagy egyéb visszaéléseket, amelyek a munkafolyamatokba épülő ellenőrzés megfelelő funkcionálása esetén megelőzhetők lettek volna. A vezetők egy részét az ellenőrzés fontosságáról csak a visszaéléseket, szabálytalanságokat feltáró önkormányzati vagy külső ellenőrzések győzték meg.

Nem mindenütt kielégítő a vezetői ellenőrzést segítő, függetlenített belső ellenőr(ök) működése. Különösen a kisebb szövetkezeteknél megoldásra vár e feladatok ellátása, nincs kellő előrehaladás e területen a szövetkezetek közötti együttműködésben. A munka nem eléggé tervszerű, a megállapítások írásba foglalása esetenként elmarad.

A belső ellenőr(ök)nek személyileg és anyagilag függetlennek kell lennie az általa ellenőrzött szervezeti egységek vezetőitől, és a szövetkezet elnökéhez kell tartoznia.

A belső ellenőr(ök) feladatait munkatervben kell rögzíteni. A belső ellen-

őr(ök) nem bízható meg olyan feladattal, amelyet utólag ellenőriznie kell. Az ellenőrzés megállapításait írásba kell foglalni.

Tapasztalható, hogy a belső ellenőr(ök) megállapításait nem követi minden esetben intézkedés, vagy azok túl általánosak, nem rögzítik a végrehajtásért felelős személyt és határidőt. Helyes, ha a szövetkezet elnöke a belső ellenőr(ök) lényeges megállapításait a vezetőség elé terjeszti és ott megtárgyalják.

A szubjektív tényezők mellett az operatív vállalatvezetést szolgáló ellenőrzés hatékonyságát és rendszerességét – a három szövetkezeti ágazatban nem egyformán jelentkező – több objektív tényező is nehezíti.

a) A szövetkezetek belső szervezettsége általában még elmarad a követelményektől. A belső szabályzatok elkészítése a folyamatos munka mellett nagy terheket ró a szövetkezetekre. Helyenként hiányzik a megfelelő szervezőkészség, a szakértelem is. A felkért külső szervek vagy személyek által összeállított szabályzatok sokszor sablonosak, a gyakorlatban nem alkalmazhatók.

b) A folyamatos ellenőrzést nehezíti az adminisztráció jelentős túlterheltsége, esetenként alacsony színvonala. Ez jórészt a szövetkezetekkel szemben támasztott túlzott adatszolgáltatási igény, a komplikált támogatási és adórendszer következménye, amelyeknek részletes szabályai a sokféle tevékenységet folytató szövetkezetek számára sokszor áttekinthetetlenek. A külső igényekre épült adatfeldolgozási rend csak korlátozottan és párhuzamos nyilvántartások útján tudja a vezetés információigényét kielégíteni.

c) A szövetkezetek többségében súlyos a szakemberhiány. Ebben a képzés és továbbképzés fogyatékosságai és a nem kellő anyagi érdekeltség egyaránt szerepet játszanak. Ezzel függ össze a gyakori személycsere is. Egyes helyeken a függetlenített belső ellenőrt(öket) munkaerőtartaléknak tekintik, és olyan munkakörök átmeneti ellátásával bízzák meg, amelyeket később ellenőriznie kell.

d) Az operatív vállalatvezetést szolgáló ellenőrzést több szövetkezetnél kapcsolt munkakörű, részmunkaidőben foglalkoztatott dolgozókkal látják el. Ennek az az oka, hogy különösen a kisebb szövetkezeteknél a függetlenített belső ellenőr(ök) foglalkoztatása anyagilag nehézséget jelent, illetőleg a megfelelő szakember – jellemzően vidéken – nem áll mindenütt rendelkezésre.

III
KÖVETKEZTETÉSEK

A Szövetkezetpolitikai Munkaközösség megállapítja, hogy a szövetkezeti belső ellenőrzés rendszere – a szövetkezetpolitikai elveknek megfelelően – az egységes szövetkezeti törvény, a vonatkozó jogszabályok, valamint az 1047/1970.

(XI. 5.) Korm. számú határozat alapján kialakult. A szövetkezetek önállóságán, a tulajdonosok, a tagok választott testületei alapszabályszerű tevékenységén és az ezt kiegészítő szakértői szolgáltatásokon alapuló ellenőrzési rendszer a gyakorlatban bevált, képes biztosítani, hogy a szövetkezetek szocialista céljainknak és jellegüknek megfelelően tovább fejlődjenek.

A szövetkezeti kongresszusok határozatai alapján az utóbbi időben megerősödött az önkormányzat és fejlődött az ellenőrzés rendszere. Javult a felügyelő (ellenőrző) bizottságok munkája, emelkedett az operatív vállalatvezetést szolgáló ellenőrzés színvonala, hatékonysága. Ezt segíti az egyes szövetkezeti ágazatok sajátosságainak megfelelően létrehozott nő- és ifjúsági bizottságok kibontakozó munkája is.

Az előbbiekben vázolt, szervezett és hatékony ellenőrzés a szövetkezeti mozgalmon belül az utóbbi évek vívmánya. Az egyes szövetkezetek tevékenységében ma jelentkező hibák nagy része már korábban is fennállott, és azokat valójában ez az új ellenőrzési rendszer hozta felszínre. A szövetkezeteken belül, az ellenőrzés terén jelentkező problémákat a jelenlegi rendszer keretein belül, az 1032/1973. (VIII. 23.) számú minisztertanácsi határozatban megfogalmazott elveknek megfelelően az egyes ellenőrzési formák hatékonyabb működtetésével kell és lehet jobban megoldani.

A szövetkezetek ellenőrzésével kapcsolatban a Szövetkezetpolitikai Munkaközösség az alábbiakra hívja fel az állami szervek, a szövetkezetek és érdekképviseleti szerveik figyelmét:

1. *a)* A szövetkezeti belső ellenőrzés keretében az egyes ellenőrzési formákat, a II. fejezetben foglaltak szerint – feladataik eltérő tartalmának figyelembevételével – megfelelően kell elhatárolni.

b) Fokozni kell a közgyűlés ellenőrző szerepét a tagok jogainak és kötelezettségeinek fokozott érvényesítése mellett. Ezt főként a közgyűlés határozatai végrehajtásának következetes ellenőrzésével, a vezetőség és a közgyűlés bizottságai rendszeres beszámoltatásával, a szövetségbe és a társulásokba megválasztott küldöttek tevékenységének hatékonyabb ellenőrzésével lehet megvalósítani.

c) A felügyelő (ellenőrző) bizottság szerepét, tevékenységének hatékonyságát a bizottsági elnökök és tagok személy szerinti kiválasztásának jobb politikai előkészítésével, valamint a működés anyagi és tárgyi feltételeinek biztosításával tovább kell növelni. A munkaközösség indokoltnak tartja, hogy a pártszervek – ott, ahol az újraválasztások időszerűek – foglalkozzanak a felügyelő (ellenőrző) bizottságok személyi összetételével, ezt juttassák kifejezésre a hatásköri lista összeállításánál, és támogassák az indokolt személycseréket.

Mind a szövetkezeteken belül, mind az egész szövetkezeti mozgalomban növelni kell a felügyelő (ellenőrző) bizottságok társadalmi súlyát, tekintélyét

és megbecsülését. Érdemibbé kell tenni a szövetkezeti közgyűlésen, a mérleg elfogadásában, a tervek véleményezésében betöltött szerepüket. Erősíteni kell kapcsolataikat a szövetkezeti tagsággal. A szövetségek fokozottan támaszkodjanak munkájukban a felügyelő (ellenőrző) bizottságok, illetve elnökeik és tagjaik tapasztalataira, jelzéseire és sokoldalúan segítsék munkájukat.

Az eddiginél szervezettebben és szélesebb körben kell biztosítani a felügyelő (ellenőrző) bizottságok eredményes munkájához szükséges információkat és anyagi eszközöket.

Az állami szervek jogszabályi kötelezettségüknek megfelelően értesítsék ellenőrzéseik megkezdéséről a felügyelő (ellenőrző) bizottságot. Tegyék lehetővé vizsgálataikban való részvételüket, és azok eredményét közöljék a felügyelő (ellenőrző) bizottsággal.

A felügyelő (ellenőrző) bizottság az utóvizsgálatok megtartását szorgalmazza.

d) Törekedni kell arra, hogy a revizori irodák a szövetkezeteknél tartott vizsgálatokat a felügyelő (ellenőrző) bizottságokkal együttműködve végezzék. A külső szakértő vagy revizori iroda által végzett vizsgálatok anyagának tárgyalására az ellenőrzést végző szakértőt, revizori irodát is hívják meg. A revizori irodák vizsgálatai és az azok nyomán tett intézkedések segítsék elő a szövetkezeteken belül a korszerű munka- és ügyvitelszervezést.

A tanácsi szervek az állami törvényességi felügyelet gyakorlása során fordítsanak nagy gondot arra, hogy a kétévenként kötelező revizori ellenőrzésről szóló rendelkezést minden szövetkezetben pontosan megtartsák. A törvényességi felügyelet során a tanácsi szervek ellenőrizzék, hogy a szövetkezetek a feltárt hibákat kijavították-e.

e) A szövetkezet vezetősége következetesen ellenőrizze saját határozatai végrehajtását, a vezetői munkakört betöltők munkáját.

Minden szövetkezetben az adottságoknak megfelelően ki kell alakítani az operatív vállalatvezetés részét képező ellenőrzés olyan rendszerét, amely a gazdálkodás állandó és teljes körű ellenőrzését biztosítja. A függetlenített belső ellenőrt (ellenőröket) vagy ellenőrzési részleget a rendszeres és folyamatos vezetői ellenőrzés és információ érdekében az elnök irányítása alá kell rendelni. Törekedni kell arra, hogy a belső ellenőri munkakört állandó és teljes munkakörű személyek lássák el. Kisebb szövetkezetek éljenek azzal a lehetőséggel, hogy közösen foglalkoztassanak 1–1 belső ellenőrt, vagy vegyék igénybe a revizori iroda esetenkénti szolgáltatását.

A szövetkezeti vezetők tekintsék kiemelt feladatnak az operatív vállalatvezetést szolgáló ellenőrzési rendszer kialakítását és megfelelő működtetését. E felelősségük hangsúlyozása érdekében jogszabálysértés vagy bűncselekmény esetén a felelősségre vonó szervek vegyék különösen figyelembe a belső ellenőrzés megszervezésének elmulasztását.

f) Az ellenőrzés megjavításának személyi feltételeiről az állami és a szövetkezeti oktatás, továbbképzés keretében gondoskodni kell. Az illetékes állami szervek mérjék fel a szövetkezetek ez irányú szakemberszükségletét, gondoskodjanak az igények kielégítéséről, és tegyenek intézkedést a kedvezőtlen adottságú mezőgazdasági termelőszövetkezeteknél a szakemberekre vonatkozó állami támogatásnak a belső ellenőrökre való kiterjesztésére. A szükséges ismeretek elsajátítása érdekében folytatni és szélesíteni kell a felügyelő (ellenőrző) bizottsági tagok és az egyéb ellenőrző munkát végző személyek részére rendezett továbbképző tanfolyamokat. Az országos tanácsok tekintsék feladatuknak e továbbképzés megfelelő szervezését, bonyolítását, illetőleg segítését, a megyei párt- és tanácsi szervek adjanak támogatást a revizori irodák megfelelő szakemberállományának kialakításához.

g) A sajtó és egyéb hírközlő szervek a közvélemény és a tagság megfelelő informálása érdekében a jogszabályok alapján és a szövetkezetek tényleges helyzete bemutatásával segítsék elő a szövetkezeti ellenőrzési rendszer pozitív eredményeinek megismertetését és ezek fejlődését.

2. A szövetkezetekkel kapcsolatos állami tevékenység jogi és szervezeti szabályozása helyesnek bizonyult. Kellően biztosítja a szövetkezetekben a társadalmi, a csoport- és az egyéni érdekek összhangját, a törvényesség érvényesülését, és megfelelően segíti a szövetkezeti önkormányzat kibontakozását.

3. A Minisztertanács 1032/1973. (VIII. 23.) számú határozatában tárgyalja a vállalati és szövetkezeti gazdálkodás felügyeleti és belső ellenőrzésének fejlesztését. Törekedni kell arra, hogy a szövetkezetek területén megvalósuló ellenőrzési rendszer e minisztertanácsi határozatban foglalt szempontoknak és célkitűzéseknek maradéktalanul megfeleljen.

4. A tanácsi, az ügyészi, a népi ellenőrzési és belügyi szervek vezető munkatársai, bevonva a szövetkezetek országos tanácsait, rendszeresen vitassák meg a szövetkezetek ellenőrzésével kapcsolatos elméleti és gyakorlati kérdéseket, különös tekintettel a szövetkezetpolitikai elvek és a szövetkezeti törvény rendelkezéseinek egységes értelmezésére, a közös nézőpont és megfelelő gyakorlat kialakítására.

5. Az Országos Szövetkezeti Tanács és az egyes szövetkezeti ágazatok országos tanácsai 1973. év végéig tanácsülésen tárgyalják meg a szövetkezeti belső ellenőrzés kérdését. A szövetkezetek országos tanácsai forduljanak egyidejűleg ajánlással a szövetkezetekhez és szövetségeikhez, hogy a belső ellenőrzési rendszer megfelelő kialakítása és továbbfejlesztése érdekében 1974. I. félévében a soron következő közgyűléseken, illetőleg küldöttközgyűléseken tűzzék napirendre, tárgyalják meg az ellenőrzés helyzetét, készítsenek és fogadjanak el megfelelő intézkedési tervet.

6. Az MSZMP Szövetkezetpolitikai Munkaközössége felkéri a területi, intézményi és szövetkezeti pártszerveket, hogy segítsék elő a szövetkezetek ellenőrzési rendszerének hatékony továbbfejlődését.[9]

77
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1973. NOVEMBER 1.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1973. november 1-én Kádár János elvtársnak, a Központi Bizottság első titkárának elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Budapesti Pártbizottság titkárai, valamint a KISZ Központi Bizottságának első titkára, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára és a központi sajtó vezetői.

A napirend megtárgyalása előtt az ülés részvevői kegyelettel emlékeztek meg Ilku Pál és Vályi Péter elvtársakról, a Központi Bizottság elhunyt tagjairól.

A Központi Bizottság

Pullai Árpád elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján megvitatta és elfogadta az időszerű nemzetközi kérdésekről előterjesztett beszámolót;

Biszku Béla elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján személyi kérdésekben döntött.

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzetet, a párt és a kormány nemzetközi tevékenységét, s jóváhagyta a Központi Bizottság legutóbbi ülése óta tett intézkedéseket.

[9] Az állásfoglalásban megjelölt feladatok végrehajtásáról szóló dokumentumot lásd Szövetkezetpolitikai kérdések '76. Kossuth Könyvkiadó 1976. 9–22. old.

1. A Kozponti Bizottsag megallapitotta, hogy a nemzetkozi elet alapveto es fo jellemzoje a kulonbozo tarsadalmi rendszerű államok politikai, gazdasagi es egyéb kapcsolatainak erősodése. A Szovjetunió, a szocialista országok, a halado és békeszerető erők, a realitásokkal számoló polgári politikusok és államferfiak egyuttes erőfeszítéseinek eredményeként a békes egymás mellett élés politikája eloretor. Ez a politika élvezi a haladó emberiség, a nemzeti fuggetlenségért és a neokolonializmus ellen harcoló népek rokonszenvét és tamogatasát. Csak ez a politika biztosítja hosszú távra a nemzetkozi kapcsolatok normális fejlődését, a nemzetkozi feszultseg csokkenését, a háborús gócok és a hidegháború maradványainak felszámolasat.

2. A nemzetkozi helyzet másik jellemzo tényezoje az, hogy az imperialista, militarista korok nem békéltek meg a szocializmus es más antiimperialista, békeszeretó erők világméretu eloretorésével, s elkeseredetten tamadják az enyhulés politikáját. A hideghaború hívei az utóbbi hónapokban a legkülonbozobb urugyeket felhasználva ismét felújítottak az antikommunizmus, a szovjetellenesseg osdi jelszavait, a szocialista országok elleni propagandaháborújukat [1] A nemzetkozi reakció támadása a legbrutálisabban az egész világot felháborito chilei eseményekben jutott kifejezésre.

Chilében ma az ország torvényeit labbal tipró fasiszta terror tombol. Meg-

[1] A Politikai Bizottsag tobb izben targyalta a hazank ellen iranyulo imperialista propaganda tevekenyseget 1975-os határozataban megallapitotta, hogy annak fobb jellemzoje tobbek kozott az, hogy az imperialista propaganda igyekezett meghamisitani hazank helyzetet azzal az allitassal, hogy a XI partkongresszus „eles határvonalat" huzott ket korszak koze lezarta a gazdasagi reform korszakát", es „bizonytalan jovőnek" tette ki az orszagot Az ellenseges propaganda eroteljesen tamadta a munkasosztaly vezető szerepet azzal a ragalommal, hogy a munkas szarmazasu vagy a munkasok kozul kiemelt vezetőknek nincs modjuk osztalyuk oszinte eredmenyes kepviseletere" Ugyanakkor megkiserelte az uzemi ertelmiseg szembeallitasat a parttal szocialista rendszerunkkel Az uzemi demokraciarol szolva igyekezett a szakszervezeteket a part az allam ellen uszitani Azt tanacsolta a szakszervezeteknek, hogy „ne engedjek a partirányitast erosodni mert az ellentetben all az uzemi demokracia fejlodesevel, ellentmond a dolgozok munkahelyi jogainak novelesere iranyulo erofeszíteseknek" A fiatalsaghoz szolo adasok, kommentarok hangvetele tamadobb lett Hol aktiv ellenzekisegre hol „apolitikus kozombossegre" buzditotta az ifjusagot Az ellenseges propagandaszervek uj modszereken dolgoznak a szocialista országok elleni tamadások intenzitasanak fokozasara Surgetik az uj technikai eszkozok – a muholdak a video magnokazettak – mielobbi alkalmazasat a szocialista országok kozvelemenyenek befolyasolasara

Felhivta a Politikai Bizottsag a figyelmet arra, hogy az ellenseges megnyilvanulasokkal az agitacioban, a propagandaban, a tomegtajekoztatasban szamolnunk kell, ellenuk elsosorban politikank határozott kepviseletével es ennek kovetkezetes megvalositasaval kell fellepnunk a leghatasosabb valasz ha népunk erti es valora valtja a szocialista epites programjat Mi a bekes egymas mellett eles elvei – vagyis az egyenjogusag a belugvekbe valo be nem avatkozas a kolcsonos elonyok – alapján tovabbra is keszek vagyunk a kapcsolatok bovitesere Az allampolgari allami fegyelem es kotelesseg szigoru betartasaval, a kapcsolatoknak rendes mederben tartasaval, politikai erdekeink teljes és egyertelmu ervenyesitesevel azonban elejet kell vennunk annak hogy a kelet–nyugati erintkezessel visszaelve, az imperialista hatalmak kart okozhassanak hazanknak

ölték Salvador Allendét, Chile törvényes elnökét, gyilkolják, üldözik, börtönbe vetik a chilei hazafiakat, veszélyben van Luis Corvalán elvtárs és sok honfitársának élete. Felszámolják a haladó vívmányokat, ezzel tovább élezik a súlyos társadalmi feszültségeket, még mélyebb tragédiába sodorják a chilei népet.

Az egész magyar közvélemény mély megdöbbenéssel és felháborodással fogadta a chilei katonai juntának a nemzetközi monopoltőke támogatásával történt hatalomra kerülését és elítéli a fasiszta módszereit. A Magyar Népköztársaság kormányának az a döntése, hogy felfüggeszti a diplomáciai kapcsolatokat Chilével, népünk egyetértésével találkozott.

Pártunk, kormányunk, egész népünk szolidaritásáról és támogatásáról biztosítja a testvéri Chilei Kommunista Pártot, a Szocialista Pártot és a Népi Egység más haladó erőit. A Központi Bizottságnak mély meggyőződése, hogy a chilei haladó erők igazságos ügye győzedelmeskedni fog. A reakció nem tud véglegesen felülkerekedni, a történelem menetét nem állíthatja meg Chilében és Latin-Amerikában sem.

A nemzetközi reakció mesterkedéseit jelenleg megkönnyíti és sokszor közvetlenül is az imperializmus kezére játszik a maoista vezetők szovjetellenessége és szembenállása a szocialista közösség konstruktív nemzetközi törekvéseivel.

A nemzetközi helyzet tartós enyhüléséért küzdve, a jövőben is számolni kell bonyodalmakkal, megtorpanásokkal, a nemzetközi helyzet időszakonkénti élesződésével. Történelmi tény azonban, hogy bár az imperialista erők ismételten megkísérlik a béke veszélyeztetését, már nincsenek abban a helyzetben, hogy megrendítsék a szocializmus világát és megakadályozzák a népek szabadságtörekvéseit.

3. A nemzetközi helyzet kedvező alakulásában döntő szerepe van a Szovjetunió Kommunista Pártja XXIV. kongresszusán kidolgozott békeprogramnak, amely a lenini külpolitika elveit alkalmazza a mai viszonyokra. A szovjet békeprogram széles körű nemzetközi támogatást élvez.

Az MSZMP Központi Bizottsága e program megvalósításában alapvető jelentőséget tulajdonít a szocialista országok egységes, közös fellépésének. A szocialista közösség egységének, az együttműködés erősítésének, a külpolitika egybehangolásának szempontjából kiemelkedő esemény volt a nyolc szocialista ország pártvezetőinek július végén a Krím félszigeten megtartott találkozója. A szocialista országok egységes ereje, hatékony, közös fellépése továbbra is legfőbb garanciája jövőbeni eredményeinknek. Pártunk, a Magyar Népköztársaság a jövőben is egyezteti és összehangolja erőfeszítéseit a többi szocialista országgal.

4. A Központi Bizottság értékelte és hasznosnak minősítette azokat a két-

oldalú eszmecseréket, amelyeket pártunk képviselői a testvérpártok és más haladó szervezetek vezetőivel folytattak. Eredményesnek értékelte pártunk és kormányunk képviselőinek a szocialista és más országok kormányainak vezetőivel folytatott tárgyalásait:

Magyar–vietnami kapcsolatok kiemelkedő állomása volt a Vietnami Demokratikus Köztársaság Pham Van Dong elvtárs vezette párt- és kormányküldöttségének magyarországi látogatása 1973 júliusában. A Magyar Népköztársaság a vietnami nép áldozatos harca iránti őszinte és mély elismeréseként lemondott az eddig nyújtott hitelek visszafizetéséről. A látogatás során újabb fontos megállapodások születtek pártjaink, országaink és népeink sokoldalú együttműködésének további megerősítésére. A vietnami párt- és kormányküldöttséggel folytatott eszmecserék során kölcsönösen megerősítettük nézetazonosságunkat és közös cselekvőkészségünket a nemzetközi politika fő kérdéseiben.

Hazánk, miként eddig, a jövőben is következetesen eleget tesz a nemzetközi ellenőrző és felügyelő bizottság tagjaként vállalt kötelezettségének a párizsi békemegállapodások végrehajtása érdekében.

A Központi Bizottság e kérdés kapcsán áttekintette az indokínai helyzetet, s kifejezte, hogy pártunk, kormányunk, népünk a jövőben is szolidáris az indokínai népek nemzeti függetlenségi harcával, és támogatja a térség problémáinak beavatkozástól mentes megoldását.

Pártunk támogatja a vietnami kérdések igazságos rendezését. Nagy jelentőséget tulajdonít az indokínai térség katonai, politikai feszültségének enyhítését szolgáló laoszi megállapodásoknak, amelyek megnyitották az utat e térség békéjének megteremtéséhez, új szakasz kezdetét jelentik a laoszi hazafias erők harcában.

A Központi Bizottság nagyra értékeli azokat a jelentős sikereket, amelyeket a kambodzsai hazafias erők az elmúlt időszakban a nemzeti függetlenségükért vívott harcuk során értek el. Szolidárisak vagyunk a hazafias erőkkel, a felszabadító erők oldalán állunk; támogatjuk Norodom Szihanuk kormányát.

Kádár János elvtárs ez év júliusi jugoszláviai látogatása és Josip Broz Tito elvtárssal és más jugoszláv vezetőkkel folytatott tárgyalásai jelentősen hozzájárulnak a két testvérpárt, a két szomszédos szocialista ország barátságának és együttműködésének fejlesztéséhez. A találkozó további ösztönzést ad kétoldalú kapcsolatainknak, és megerősíti a nemzetközi kérdésekben való együttműködést.

Fock Jenő elvtárs augusztusi megbeszélései Alekszej Koszigin elvtárssal, a Szovjetunió Minisztertanácsának elnökével a két ország gazdasági együttmű-

ködéséről, kedvező alapot nyújtanak a következő ötéves terv folyamatban levő kialakításához, hazánk további biztonságos gazdasági fejlődéséhez.

Fock Jenő elvtárs és Piotr Jaroszewicz elvtárs, a Lengyel Népköztársaság Minisztertanácsa elnökének augusztusi varsói megbeszélésén született megállapodások a magyar–lengyel gazdasági együttműködés további bővítését, újabb közös vállakozások megvalósítását szolgálják.

A Finn Köztársasághoz fűződő kapcsolataink jelentős eseménye Kádár János elvtárs látogatása Finnországban és megbeszélései Urho Kekkonen elnökkel és más finn vezetőkkel. A látogatás eredményeképpen tovább fejlődnek a magyar–finn kapcsolatok. A Központi Bizottság megelégedéssel állapítja meg, hogy fontos nemzetközi kérdésekben, mindenekelőtt az európai béke és biztonság ügyében, egyetértés van a két ország között.

Pierre Messmer francia miniszterelnök júliusi budapesti látogatása az álláspontok alaposabb megismerésével hozzájárul a különböző társadalmi rendszerű országok kapcsolatainak bővítéséhez, a magyar–francia kapcsolatok fejlődéséhez, különösen a gazdasági együttműködés útjában álló akadályok elhárításához.

5. A Központi Bizottság megtárgyalta a közel-keleti helyzetet, és megállapította, hogy a háború kiújulásáért minden felelősség az 1967-es háborút kirobbantó, s azóta is kihívó, agresszív magatartást tanúsító izraeli kormányt terheli. A válság kiéleződésének alapvető oka az, hogy Izrael több mint hat éve arab területeket tart megszállva, és makacsul elzárkózott a politikai rendezés minden kísérlete elől. Az izraeli uralkodó körök agresszív politikája, amely ellentmond az izraeli nép valóságos érdekeinek is, a világ közvéleménye előtt lelepleződött, és mindinkább elszigetelődik.

A Szovjetunió, a szocialista országok, köztük a Magyar Népköztársaság, következetesen és hatékonyan támogatta és támogatja az arab népek jogos törekvéseit. A Központi Bizottság üdvözli és támogatja a Biztonsági Tanácsnak a Szovjetunió és az Egyesült Államok közös javaslatára elfogadott, ez év október 22-i tűzszüneti határozatát, amely előírja az 1967. novemberi határozat végrehajtását is. A Biztonsági Tanács határozatainak következetes végrehajtása lehetővé teszi a közel-keleti térségben élő valamennyi nép súlyos problémáinak igazságos politikai rendezését.

6. A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy a nemzetközi enyhülés folyamatában változatlanul megkülönböztetett jelentősége van az európai földrésznek.

A Központi Bizottság üdvözli az európai biztonsági és együttműködési értekezlet Helsinkiben, júliusban lezajlott első szakaszának eredményeit. Kiindulva abból, hogy Európa valamennyi országa egyformán érdekelt a helsinki tanácskozáson elfogadott négy napirendi pontban, támogatjuk az értekezlet

Genfben folyó második szakaszának munkáját, s kívánatosnak tartjuk, hogy minél előbb sor kerüljön a harmadik, befejező szakaszra.

Európa országainak közös érdeke az is, hogy a fegyveres erők és a fegyverzet csökkentéséről tárgyaló, október 30-án ismét megnyílt bécsi értekezlet – figyelembe véve az egyenlő biztonság elvét – eredményes munkát végezzen.

A Központi Bizottság üdvözli a két német állam felvételét az Egyesült Nemzetek Szervezetébe. Pártunk és kormányunk nagy jelentőséget tulajdonít a Német Demokratikus Köztársaság növekvő nemzetközi tekintélyének és a teljes jogú nemzetközi elismerés nyomán mind szélesebbé váló nemzetközi kapcsolatainak.

A szocialista országok és a Német Szövetségi Köztársaság viszonyának teljes normalizálásához elengedhetetlen, hogy az NSZK kormánya tartsa magát az elmúlt években megkötött egyezményekhez és a négy nagyhatalom Nyugat-Berlinre vonatkozó megállapodásához. Ennek figyelembevételével kerülhet sor a magyar–nyugatnémet diplomáciai kapcsolatok felvételére.

7. A Központi Bizottság megállapította, hogy az elmúlt időszakban újabb lendületet kapott a nemzetközi munkásosztálynak a monopoltőke elleni harca, a nemzetközi függetlenség, a béke, a haladás erőinek antiimperialista küzdelme.

Jól szolgálta a nemzetközi munkásosztály érdekeit a Várnában ez év októberében megtartott VIII. szakszervezeti világkongresszus, amely ösztönzést adott a világ szakszervezetei közötti együttműködés erősítésének, a szakszervezeti akcióegységnek.

Az el nem kötelezett országok algériai csúcsértekezlete eredményesen járult hozzá az imperializmus és a neokolonializmus ellen harcoló erők frontjának kiszélesítéséhez.

Az elmúlt napok kiemelkedő eseménye volt a békeszerető erők moszkvai világkongresszusa, a békemozgalom eddigi legnagyobb fóruma, amely eredményesen segítette elő a béke híveinek összefogását az egész emberiség javára. A magyar társadalom, a Magyar Népköztársaság üdvözli és támogatja a kongresszusnak a világ népeihez intézett békefelhívását.

*

A Központi Bizottság, áttekintve a nemzetközi helyzetet, megállapította, hogy minden ok megvan a bizakodásra, a szocializmus, a haladás, a béke erői a reakció minden gáncsvetését, minden akadályt leküzdve előretörnek, erősödik a különböző társadalmi berendezkedésű országok békés egymás mellett élésének irányzata. Pártunk, kormányunk a jövőben is minden tőle telhetőt megtesz, hogy ezt a kedvező folyamatot elősegítse. Tovább erősíti szö-

vetségét és testvéri együttműködését a Szovjetunióval, a baráti szocialista országokkal, a kommunista és munkáspártokkal, következetesen munkálkodik a nemzetközi enyhülés folyamatának megszilárdításán, a békés egymás mellett élés politikájának további kibontakoztatásán, cselekvően hozzájárul a nemzeti függetlenségért, a békéért és haladásért folytatott világméretű küzdelemhez.

II

A Központi Bizottság személyi kérdésekben az alábbi döntéseket hozta:

– Maróthy László elvtársat, a KISZ Központi Bizottságának első titkárát beválasztotta a Központi Bizottság tagjai sorába;

– jóváhagyta a művelődésügyi miniszterré megválasztott Nagy Miklós elvtárs felmentését a Központi Bizottság osztályvezetői megbízatása alól;

– Kornidesz Mihály elvtársat kinevezte a KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya vezetőjévé, s egyben megválasztotta a Központi Bizottság mellett működő Agitációs és Propaganda Bizottság tagjává;

– javaslatot tett a Népköztársaság Elnöki Tanácsának a megüresedett miniszterelnök-helyettesi tisztség betöltésére.[2]

Megjelent: Népszabadság, 1973. november 2.

78

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ MSZMP KB 1970. FEBRUÁR 18–19-i IFJÚSÁGPOLITIKAI HATÁROZATÁNAK VÉGREHAJTÁSÁRÓL[1]

(1973. NOVEMBER 6.)

Az ifjúságpolitikai határozat az ifjúság körében végzett politikai munka alapvető, hosszabb távra szóló dokumentuma; alapelveit megerősítette a párt X.

[2] Az Elnöki Tanács 1973. november 2-án Huszár Istvánt választotta miniszterelnök-helyettessé.

[1] A határozatot lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 488–524. old.

kongresszusa. Végrehajtására a pártszervek intézkedési terveket készítettek. Egyre több pártbizottság ellenőrzi rendszeresen a megvalósításukat. Az ifjúsági törvény végrehajtása is megindult.

Az eltelt négy év alatt jelentős eredmények születtek. Lényegesen megváltozott a közvélemény az ifjúság megítélésében, s ennek kedvező hatása kifejezésre jut a fokozott gondoskodásban.

I
AZ IFJÚSÁG KÖRÉBEN VÉGZETT ESZMEI; POLITIKAI NEVELŐMUNKA HELYZETÉRŐL, HATÁSÁRÓL ÉS PROBLÉMÁIRÓL

1. AZ ESZMEI, POLITIKAI NEVELŐMUNKA HELYZETÉRŐL

A politikai munkában mind társadalmi méretben, mind pedig a fiatalok között arra törekszünk, hogy megértessük: az ifjúság szocialista szellemű nevelése az egész társadalom ügye és állandó feladata. Ehhez mélyreható szemléletváltozásra, hosszabb távra szóló feladatok végrehajtására van szükség, ami a hétköznapok apró munkájában, a mindennapi tevékenységben valósul meg.

Az ifjúság nevelésében a politikai munka legfontosabb követelményei:

Olyan, világnézetileg képzett, művelt ifjúságot kell nevelnünk, amely vállalja és vallja a szocialista eszméket, politikai törekvéseinket. Fiataljainkat igaz hazafivá és internacionalistává kell formálnunk, kibontakoztatva bennük a szocializmus teljes felépítéséért és világméretű győzelméért érzett felelősséget. A munka szeretetét erősítve és fejlesztve, fiataljainkat olyan közösségi emberré kell kovácsolnunk, akik nem tűrik meg a lógást, a fegyelmezetlenséget, a közömbösséget, akik nemcsak elvárják a társadalmi feladatok és gondok megoldását, hanem minden képességükkel igyekeznek segíteni és élen járni a szocialista építésben.

Fel kell készíteni az ifjúságot a haza, a szocialista közösség védelmére. Olyan fiatalokat kell nevelni, akik tisztelik embertársaikat, szüleiket, az idősebbeket, akik a szocialista erkölcs talaján állva életük értelmének azt tartják, hogy maradandót alkossanak. Fokozni kell a fiatalokban a személyes felelősséget saját fejlődésükért, olyan közösségek létrehozásáért, amelyekben szocialista ifjúság formálódik ki. E követelmények érvényesülését segítették elő azok az intézkedések, amelyek a határozat megjelenése óta a tájékoztatásban, az agitációban és a propagandában, valamint a pártmunka más területein megvalósultak.

a) Az ifjúság körében végzett propaganda az elmúlt négy év során célirányosabbá és részben hatékonyabbá vált. A KB Agitációs és Propaganda Osz-

tálya a határozat megjelenése után tananyagot adott ki „Az ifjúság társadalmi és politikai helyzete" címmel, amelyet az 1970/71-es oktatási évben mintegy 110 000 párttag és pártonkívüli hallgató dolgozott fel, majd a pártoktatás tananyagai egy-egy önálló téma keretében foglalkoztak az ifjúságpolitikai határozatból adódó nevelési feladatokkal. A Politikai Akadémián előadás hangzott el „az MSZMP ifjúságpolitikájának néhány kérdéséről".[2]

A pártszervezetek az ifjúságpolitikai határozat óta rendszeresebb segítséget nyújtanak a KISZ gyakorlati propagandamunkájához. Pártmegbízatással mintegy 9–10 000 párttag – a KISZ-propagandisták fele – oktat a KISZ tanfolyamain. A megyei, járási pártszervek részt vállalnak a KISZ-propagandisták képzésében. A pártszervek jelentős számú fiatalt, mintegy 50 000 KISZ-aktivistát és -vezetőt vontak be a pártoktatásba. A szóbeli agitáció keretében konzultációkkal, előadásokkal, írásos tájékoztatókkal, politikai kiállításokkal és szemléltető kiadványokkal segítették a párt ifjúságpolitikájának megértetését.

b) A Kommunista Ifjúsági Szövetség eszmei, politikai nevelő tevékenysége javult, eszközeiben gazdagodott. Szerepe ma már egyre fokozódik az ifjúsági közösségek tevékenysége tartalmának meghatározásában.

Az ifjúsági vezetőképzés keretében a KISZ központi és megyei iskoláin évente 29 000 fiatal tanul, a társadalmi vezetőképzésben 100 000 fiatalt oktatnak. A KISZ politikai oktatás 20 000 tanfolyamán évente 460–480 000 fiatal tanul. Az ifjúsági szövetség évente 90–100 politikai kiadványt jelentet meg, 2 millió összpéldányban.

Ifjúságunk százezreit mozgósították a különböző akciókra, évfordulókra, rendezvényekre. A X. Világifjúsági Találkozóhoz kapcsolódó, jól sikerült hazai rendezvényeken félmillió fiatal vett részt.

A határozat óta megnőtt az ifjúsági lapok oldalterjedelme, a formátum is változott, korszerűbb lett a nyomdai kivitel, különböző mellékletek jelentek meg. Egyes ifjúsági lapok tartalmi színvonala azonban nem fejlődött kellően. A lapok tematikájában gyakori a politikai témáktól eltávolodó, álobjektív szemléletű cikk, valamint az olyan írás, amely az ifjúság szélsőséges rétegeinek ízlés- és tudatvilágához igazodik.

A KISZ agitációs és propaganda, valamint tájékoztatási tevékenysége még nem elég hatékony, szervezés- és programközpontú, gyakran hiányzik a kellő eszmei és politikai felkészültség és a céltudatos differenciálás. A propagandarendszer ma már nem felel meg a növekvő ifjúságpolitikai szükségleteknek. Nem kap kellő figyelmet a munkás- és parasztifjúság eszmei-politikai nevelése.

c) A sajtó, a rádió, a televízió ifjúsági, politikai nevelőmunkája kiszélesedett,

[2] Az ifjúság társadalmi, politikai helyzete és szerepe. Ifjúsági előadássorozat 1970/71. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 14. old.; *Pullai Árpád:* A Magyar Szocialista Munkáspárt ifjúságpolitikájának néhány kérdéséről. Elhangzott 1971. június 2-án. Kossuth Könyvkiadó 1971. 27. old.

tartalmában célirányosabb és gazdagabb lett, témaválasztásában differenciáltabbá vált.

A sajtó kb. 15–20 százalékkal nagyobb terjedelemben foglalkozik az ifjúságot érintő politikai kérdésekkel, mint 1970-ben. Új rovatok, mellékletek indultak, fejlődtek a műsortípusok.

Bővült a rádió ifjúsági és gyermekműsora. Ma heti 20–21 óra. Az ifjúsági műsoridőn belül jelentősen megnőtt a politikai adások részaránya.

A televíziónak a KISZ korosztályhoz szóló műsorideje az 1970. évihez képest megkétszereződött.

Jelentősen fejlődött a tájékoztatási szervek munkája az ifjúságot reálisan megítélő közvélemény kialakításában; az egész társadalom felelősségének bemutatásában; a párt, a munkáshatalom és az ifjúság elválaszthatatlan kapcsolatának ábrázolásában. Nagyobb figyelmet kap a fiatal állampolgárok társadalmi helye, közéleti szerepe, felelőssége. Probléma ugyanakkor, hogy az ifjúságról szóló írások jelentős számszerű növekedésével nem járt együtt a gondolkodást, magatartást és szemléletet alakító hatásának erősödése. A sajtó, a rádió, a televízió világnézeti nevelőmunkája a követelmények és a lehetőségek alatt maradt. Az indokoltnál kisebb helyet kap a tehetséges, szorgalmas fiatalok munkájukkal arányos, megérdemelt érvényesülése. Indokolatlanul magas az ifjúsági bűnözéssel, egyes garázda elemek agresszivitásával, az egyedi ifjúságellenes cselekmények „leleplezésével" foglalkozó írások, riportok száma. Sajtónk a gazdasági fejlődés és az életszínvonal összefüggéseit, életszínvonal-politikánk lényegét mindmáig nem tudja eléggé „ifjúságközelben" ábrázolni.

2. AZ ESZMEI, POLITIKAI NEVELŐMUNKA HATÁSA

a) Szocialista fejlődésünk hatására a párt- és KISZ-szervezetek s a társadalom más szervezetei, intézményei tudatos nevelő tevékenysége nyomán lassú, pozitív fejlődés tapasztalható az ifjúság eszmei, politikai nevelésében. Bővült az ifjúság politikai ismeretanyaga, erősödött tudatos elkötelezettsége a szocialista társadalom iránt: a Kommunista Ifjúsági Szövetség tagjainak száma 795 000 fő, jelenleg a dolgozó fiatalok 30,8 százalékát, a középiskolások 63,4 százalékát, az egyetemi és főiskolai hallgatók 95,5 százalékát tömöríti a soraiban. Javult a dolgozó fiatalok viszonya a munkához. Tömegesen vesznek részt a munkaversenyben, brigádmozgalomban, társadalmi munkaakciókban, építőtáborokban. 1972-ben több mint 20 000 ifjúsági brigádban 320 000, a szocialista brigádokban 250 000 fiatal vett részt. A Kiváló Ifjúmunkás, Szakmunkás, a Szakma Ifjú Mestere mozgalmakban évente 50 ezer fiatal versenyez. 1972-ben mintegy 6000 kommunista műszakon több mint félmillió fiatal végzett társadalmi munkát. Egyre nagyobb teret nyer az a szemlélet, hogy a fiatalok politikai nevelése nem választható el a munkától.

A fiatalok között nőtt a hozzáértés és élénkebb az érdeklődés a nemzetközi kérdések iránt. Érezhetően erősödött körükben az internacionalista gondolkodás, ami elsősorban a párt külpolitikájának jobb megértésében és a KISZ jól sikerült politikai akcióiban – „Vádoljuk az imperializmust", „Veled vagyunk, Vietnam", „Szabadságot Angela Davisnek" – jelentkezett.

A politikai nevelésben elért eredmények is hozzájárultak ahhoz, hogy erősödött az ifjúságban a párthoz való kötődés. Kedvezően változik az új párttagok között a fiatalok aránya. 1972-ben a felvettek 45,1 százaléka 18–26 éves fiatal volt, és ezen belül 83,4 százalék a KISZ soraiból, nagy részük a KISZ-taggyűlés ajánlására került a párt tagjai közé. A fiatalok nagyobb arányban és felelősséggel vesznek részt a közéleti tevékenységben, a tanácsok, a tömegszervezetek, mozgalmak választott testületeiben, mint négy évvel korábban. A szakszervezetek választott szerveiben a 30 éven aluliak aránya 22,4 százalékról 26,2 százalékra nőtt.

A társadalomnak az ifjúságról alkotott megítélésében egyre inkább a reális vélemények válnak uralkodóvá. Csökkent az egyedi jelenségekből sommásan általánosítók száma, mind többen látják, hogy a fiatalok között politikailag különböző színvonalon álló rétegek, csoportok vannak.

A politikai nevelőmunka hatása sajátosan jelentkezik az egyes ifjúsági rétegek körében.

A munkásifjúság politikai fejlődését elsősorban a munkásosztály helyzete, tevékenysége határozza meg. A politikai életben, a politikai oktatásban, vitakörökben egyre erőteljesebben szerepelnek. A munkásifjúság társadalmi aktivitása különösen azokban az üzemekben bontakozik ki, ahol jelentős a műszaki fejlődés, korszerűsödik a munka szervezete, rendezettek a termelés és gazdálkodás távlatai. Tovább növekedett közöttük a szakmunkások és az érettségizett szakmunkások aránya, csökkent a segédmunkások száma. Probléma, hogy a munkásfiatalok körében nem erősödött kellően az osztályhoz való tartozás érzése, az üzemhez, a kollektívához való kötődés, a szakma szeretete, a munkáshagyományok tisztelete.

A mezőgazdaságban, az élelmiszeriparban dolgozó és falun élő több mint egymillió fiatal politikai magatartásában, érdeklődésében is fejlődés tapasztalható.

A mezőgazdasági szövetkezetek korszerű nagyüzemekké válásával emelkedett a fiatalok száma és fokozódott a szerepe. Számuk kétszázezer főre tehető, arányuk a dolgozó tagokhoz viszonyítva (nyugdíjasok nélkül) 16,2 százalék. Növekszik körükben az új technikát, agrotechnikát felhasználók csoportja.

A Központi Bizottság 1972 júniusában határozatot hozott „az állami oktatás helyzetéről, fejlesztésének feladatairól",[3] a Titkárság pedig 1973 májusá-

[3] Lásd e kötet 46. sz. dokumentumát.

ban értékelte az ifjúságpolitikai határozat egyetemi és főiskolai végrehajtásának tapasztalatait.

Az állami oktatással foglalkozó központi bizottsági határozat az iskolai nevelés hatékonyságáról szólva a gondokat és a követelményeket egyszerre fogalmazza meg. Kifejti, hogy tanulóifjúságunkban sokszor még az iskolai évek eltelte után sem alakul ki a növekvő igényeknek megfelelő korszerű világkép és gondolkodás. A határozat nyomán javult a középfokú intézményekben és az egyetemeken az ifjúság öntevékenysége, a nagyobb akciókban megmutatkozó politikai aktivitása, bővült közéleti tevékenysége. Jelentősen fejlődött a KISZ tanulmányi és szociális érdekvédelmi munkája; eredményesen hozzájárult a lakosság körében végzett közműveléshez és a fizikai dolgozók gyermekeinek egyetemi előkészítéséhez.

A jó irányú fejlődés ellenére nem kevés azoknak a fiataloknak a száma, akiknek körében – részben az ideológiai fellazítás hatására is – terjed az eszmenélküliség, a közélet, a politika iránti közömbösség és a tanulásban megmutatkozó igénytelenség; akik csak annyit teljesítenek, amennyit minimálisan megkövetelnek tőlük.

Az ifjúság nevelésében fontos szerepet tölt be a katonai szolgálat. A néphadseregben folyó nevelőmunka eredményes; az ifjúságpolitikai határozat és az ifjúsági törvény végrehajtása során javultak ennek a feltételei is. A bevonult fiatalok politikai érdeklődése jobb, általános és szakmai műveltsége magasabb, mint évekkel ezelőtt. Javult a kiképzési fegyelem, színvonalasabbá vált a katonai ismeretek elsajátítását segítő versenymozgalom. Ugyanakkor még mindig gond, hogy a fiatalok közül sokan a katonai szolgálatot – mint törvényes kötelezettséget – tudomásul veszik, de nem értik kellően a szocialista haza védelmének lényegét.

c) Politikai nevelőmunkánk hatékonyságának értékelése során találkoztunk néhány olyan jelenséggel, amely nagyobb figyelmet érdemel:

A hazafiság, az internacionalizmus, a forradalmiság értelmezésében az ifjúság egy részében bizonytalanság mutatkozik. Tudatában sokszor keveredtek a tanult és a helyenként tapasztalt hibás nézetek, ami egy részüknél politikai közömbösséghez, másoknál álforradalmisághoz, demagógiához vezet. A szocialista hazafiság érzése a szükségesnél kevésbé hatja át az ifjúság egy részét. Nem elég tartalmas a szülőföld szeretete és nem kapcsolódik össze kellően szocialista építőmunkánk eredményeinek tiszteletével, becsülésével, vállalásával és védelmével.

A proletár internacionalizmus, a Szovjetunió és a szocialista országok népei iránti barátság és megbecsülés nem erősödött kellően. A fiatalok jelentős rétegei a nemzetközi enyhülés folyamataiból – esetenként tömegkommunikációnk hibáiból is – téves következtetéseket vonnak le a kapitalizmus természeté-

ről és egyes imperialista hatalmak politikai magatartásáról. Felerősödött náluk a pacifizmus, az ideológiai kompromisszumok veszélye. Figyelemmel kell lennünk arra, hogy az ifjúságnak egy jelentéktelen rétege – esetenként a tudatos uszítás hatására – ellenségesen lép fel rendszerünkkel szemben.

Fiataljaink gazdasági építőmunkánkról, a termelésről és a fogyasztásról kevés ismeretanyaggal rendelkeznek s így nem látják eléggé az összefüggéseket és a folyamatokat. Erősen zavarják őket azok a konfliktusok is, amelyeket politikánk és a helyenként attól eltérő társadalmi gyakorlat között tapasztalnak.

Az ifjúság minden rétegére jellemző, hogy társadalmi és politikai elkötelezettsége nem minden esetben párosul kiállással, politikánk védelmével. Legtöbbjük önmagában elítéli politikánk jogtalan bírálatát, de azt nyilvánosan nem utasítja vissza. E téren nem kielégítő a fiatal párttagok és a KISZ tagjainak példamutatása sem.

Az ifjúság testi edzettsége, egészségi állapota nem megfelelő. Az általános iskolába lépő gyermekek 30–40 százalékánál hanyag testtartás és mozgásszervi elváltozások tapasztalhatók. A katonai szolgálatra behívottak között növekszik az alkalmatlanok száma. Nincs lényeges haladás a sportlétesítmények fejlesztésében és a meglevők kihasználtságában.

3. AZ ESZMEI, POLITIKAI NEVELŐMUNKA HIÁNYOSSÁGAINAK FŐBB OKAI

Az ifjúság körében végzett politikai nevelőmunka eredményeivel nem lehetünk elégedettek, színvonalában mind a követelményektől, mind a lehetőségektől elmarad. Gyengeségeinek és hibáinak főbb okai a következők:

a) A pártbizottságok és az alapszervezetek késve fogtak hozzá a határozat végrehajtásához. Többségük az ifjúsági törvény megjelenésére várt, és bizonytalan volt a módszereket illetően. A KB osztályai sem adtak megfelelő segítséget.

Az irányító és ellenőrző munkában még nem érvényesül kellően az ifjúság egészéért viselt felelősség. Nem támasztanak megfelelő követelményeket az állami, társadalmi és gazdasági szervekkel és azok vezetőivel szemben, s nem végeznek hatékony ellenőrzést. Sokan megelégednek azzal, hogy területükön anyagilag segítik és nem szidják az ifjúságot. Alapszervezeti szinten nem kielégítő a KISZ pártirányítása: vagy kevés eszmei-politikai, gyakorlati segítséget nyújtanak, vagy túlzottan beavatkoznak a KISZ életébe. A pártirányításban nagy szerepük van a pártvezetőségek ifjúsági felelőseinek. Hiba azonban, hogy sok helyen az ő személyes munkájukkal elintézettnek vélik a pártirányítást. Nem fejlődött kielégítően a pártszervek és az alapszervezetek munkájában a KISZ kádereinek képzésével és továbbképzésével való foglalkozás.

A fiatalok politikai nevelésének kérdései és konkrét teendői a határozat végrehajtásának folyamatában háttérbe szorulnak.

Az ismertetésen túlmenően az ifjúságpolitikai határozattal kevesebbet foglalkoztunk, a párt tömegpolitikai munkájában az elért eredmények ellenére sem kapott még kellő helyet. A párt propagandamunkájában kampányszerűség volt. A politikai nevelési célkitűzésekről ma már kevesebb szó esik. A KISZ-ben dolgozó propagandisták egy része csak oktat, és a nevelést elhanyagolja. A kezdeti törekvések és eredmények ellenére nem elég hatékonyak a művelődési intézmények erkölcsi, politikai nevelést szolgáló programjai. Nem alakultak még ki az ifjúság nevelésének módszerei a lakóterületeken.

A párt-, állami és gazdasági vezetők, idősebb kommunisták, ifjúságot szerető és értő felnőttek még mindig keveset vannak a fiatalok között.

A társadalmi és tömegszervezetek, a szocialista brigádok, a felnőtt dolgozók, a gazdasági vezetők – eltekintve a kevés kivételtől – nem tartják állandó feladatuknak a pályakezdő fiatalok tudatos erkölcsi, politikai nevelését. Gyakori jelenség, hogy a fiatalok hamarabb ismerkednek meg a munkahelyi pletykákkal, intrikákkal, a lógás, a könnyebb pénzszerzés fortélyaival stb., mint az üzem, intézmény múltjával, jó szokásaival, hagyományaival, munkasikereivel.

b) A KISZ politikai befolyása a tagságra és az ifjúságra nem erősödött kielégítően. Az alapszervezetek jelentős részében nincs megfelelő politizáló légkör; nem tudatosult a KISZ tagjaiban, hogy a párt ifjúsági szervezetéhez való tartozás politikai elkötelezettséget és ezzel együttjáró magatartást kíván.

Nincs kellő előrelépés a munkásifjúság közti tömegbefolyásolás és szervezettség növelésében. A fejlődés ellenére is gyenge a KISZ munkája a mezőgazdaságban dolgozó és falun élő fiatalok körében. A határozat ellenére nem növelték a diákfiatalokkal szembeni követelményeket.

A KISZ politikai oktatásának jelenlegi rendszere nem felel meg eléggé annak a követelménynek, hogy az ismeretek közlésén túl magatartást formáló ereje is legyen. Tartalmi vonatkozásaiban nem tudja felkelteni és kielégíteni a fiatalok igényeit. Formái túlságosan kötöttek.

c) A helyes kezdeményezések mellett sem kielégítő még a fejlődés a tomegkommunikációs szervek, a különböző művészeti ágak és a közművelődési intézmények ifjúságnevelő tevékenységében. Kevés az ifjúságpolitikai publicisztika, nem folyik kellően a jó módszerek elterjesztése, a kiváló fiatalok népszerűsítése. A televízió többet tehetne a politikai nevelés, a helyes ízlésformálás érdekében. Az ifjúsági lapok – különösen az *Ifjúsági Magazin, Világ Ifjúsága* – a divat- és ízlésigények kielégítésére törekednek, kerülik a direkt politizálást. Könyvkiadásunkat, színház-, film- és képzőművészetünket még nem hatja át az ifjúságpolitikai határozat szelleme.

d) Az oktatáspolitikai határozat végrehajtásában már mutatkoznak a kezde-

ti eredmények. A tanulóifjúság nevelésében gondot jelent, hogy az iskolai világnézeti, politikai nevelőmunka színvonalának emelése nem mindig tart lépést a növekvő követelményekkel. A tantárgyi oktatásban az ideológiai, politikai nevelési lehetőségek még jórészt kiaknázatlanok. A nevelés sokszor leszűkül az osztályfőnöki órákra, a tanítási időn túli foglalkozásokra, az ifjúsági szervezetek munkájára.

Lassú a haladás a család ifjúságnevelő tevékenységében. Még a kommunista szülők körében is lehet találkozni a szülői felelőtlenség súlyos eseteivel. A családok jelentős részében az anyagiak biztosításával elintézettnek vélik a nevelőmunkát. Jórészt szülői vagy közvetlen környezeti hatások eredményeként devalválódik a fizikai munka becsülete. A szülők igen jelentős része – sokszor a gyermek szándéka ellenére – csak mint utolsó lehetőséget tartja számon a munkás életpályát. A pályaválasztásnál társadalmi felfogásunknak és érdekeinknek megfelelő erőteljes orientációra van szükség.

II

Az ifjúság körében az eszmei, politikai munka továbbra is a X. kongresszus határozatának és a Központi Bizottság 1970. február 18–19-i ifjúságpolitikai határozatának végrehajtása alapján történjen.[4] A határozatok végrehajtását valamennyi szerv rendszeresen tartsa napirenden és biztosítsa maradéktalan megvalósításukat.

A Politikai Bizottság az alábbi főbb feladatokra hívja fel a figyelmet:

1. A pártszervek és szervezetek, az állami, társadalmi, gazdasági szervekben, a tömegszervezetekben és mozgalmakban dolgozó kommunisták nagyobb felelősséggel, több kezdeményezéssel és alkotó tettel hajtsák végre az ifjúságpolitikai határozatot. Állítsák előtérbe az ifjúság marxista–leninista szellemű eszmei-politikai, erkölcsi és szakmai nevelésének konkrét kérdéseit. Formálják fiataljainkat kötelességtudó, fegyelmezett, a nép, a szocialista haza ügyéért minden áldozatra kész emberekké. Mozgósítsák a szocializmus teljes felépítésének országos helyi feladataira, mutassák be a távlatokat, neveljenek a tartalmas emberi életre, a szabad idő kulturált eltöltésére; terjesszék a szocialista erkölcs és közízlés normáit. A tömegpolitikai munka célját elsősorban a szocialista embereszmény kialakítása képezze. Az ifjúság politikai nevelésében külön figyelmet kell fordítani arra, hogy a legjobb KISZ-tagok párttagokká, kommunistává nevelődjenek.

A pártbizottságok és pártalapszervezetek fokozott igényességgel irányítsák,

[4] Lásd e dokumentum 1. sz. jegyzetét.

segítsék és ellenőrizzék a nevelőmunka tartalmát és folyamatosságát. A KISZ pártirányításában erősítsék a vezetőség kollektív felelősségét. Kiemelten foglalkozzanak a pártvezetőségek ifjúsági felelőseinek kiválasztásával, képzésével, rendszeres segítésével. Érjék el, hogy az ifjúsággal a vezetőség megbízásából az arra legalkalmasabb – az ifjúságot értő és szerető – kommunisták foglalkozzanak. A gyermek- és ifjúságnevelésben követeljék meg minden párttagtól, szülőtől, iskolától, a társadalom minden szervétől, szervezetétől és a vezetőktől a felelős magatartást. A munkásosztály utánpótlása érdekében fordítsanak megkülönböztetett figyelmet a munkás és szakmunkástanuló fiatalok nevelésére.

2. A Központi Bizottság osztályainak és a pártbizottságok, pártalapszervezetek 1974. évi programjában, munkatervében kapjanak megfelelő helyet az ifjúságpolitikai határozat végrehajtásának időszerű tennivalói.

a) A párt KB Ifjúsági Bizottsága a továbbiakban is tűzze folyamatosan napirendre, ellenőrizze a határozat végrehajtásának legfontosabb kérdéseit. Számoltassa be a végrehajtásról a különböző párt, állami és társadalmi szervekben dolgozó kommunistákat, biztosítsa a legjobb tapasztalatok országos elterjesztését.

b) A budapesti és megyei pártbizottságok gondoskodjanak arról, hogy megfelelő időben – de legkésőbb 1974. június 30-ig – valamennyi pártszervezetben taggyűlésen tűzzék napirendre a határozat végrehajtásának tapasztalatait, módosítsák, fejlesszék tovább intézkedési terveiket. A munka során vegyék figyelembe a KB Titkárságának 1973. januári, a Fejér megyei pártbizottság jelentésével[5] és az 1973. májusi, az egyetemeken, főiskolákon folyó nevelőmunkával kapcsolatos határozatait. Azok az alapszervezetek, amelyek korábban elmulasztották az ifjúságpolitikai határozat feldolgozását, részletesen vitassák meg és készítsék el a végrehajtás programját. A KB PTO segítse és ellenőrizze a fenti munkát.

c) A KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya gondoskodjék arról, hogy a tanintézeti pártszervek a közoktatás-politikai határozat végrehajtásának tapasztalataival együtt foglalkozzanak az ifjúságpolitikai határozat valóra váltásával.

d) A KB Agitációs és Propaganda Osztálya gondoskodjék arról, hogy a tömegtájékoztatásban, agitációban és a pártpropagandában fontosságának megfelelően rendszeresen kapjon helyet az ifjúságpolitikai határozat megvalósítása.

Az ifjúság politikai nevelésének feladatairól 1974-ben rendezzenek pártnapokat is. A vezetők programjainak összeállításakor céltudatosabban kell megtervez-

[5] A Fejér megyei Pártbizottság jelentését – amely a KB ifjúságpolitikai határozatának megyei tapasztalatairól készült – a KB Titkársága 1973. január 8-án tárgyalta meg.

ni a fiatalok körében tett látogatásokat, előadásokat, beszélgetéseket, amelyek fontos orientáló szerepet tölthetnek be.

Az Agitációs és Propaganda Osztály segítségével a KISZ Központi Bizottsága dolgozza ki a KISZ vezetőképzésének és politikai oktatásának korszerű rendszerét. A KISZ-oktatás elsősorban az időszerű politikai események megértésére, a pártpolitika megismerésére és képviseletére készítse fel a KISZ-tagokat. A KISZ tömegoktatásának tartalma erősen agitatív, formája pedig kötetlenebb legyen. Biztosítsák, hogy a tömegkommunikációs szervek hatékonyabban járuljanak hozzá az ifjúság szocialista erkölcsi, politikai arculatának formálásához. Elsősorban az szükséges, hogy a meglevő kereteket igényesebb tartalommal töltsék meg, bátrabban és közvetlenebbül közvetítsék a fiatalok eszméinket, politikánkat. A tömegkommunikációs szerveknél és a különböző művészeti ágakban törekedjenek arra, hogy az ifjúság érzelmileg kerüljön még közelebb a munkásosztályhoz, a párthoz. Kerüljék a sekélyes értékű divat- és ízlésirányzatokat szolgáló írásokat, műsorokat és ne adjanak fórumot ilyen műalkotásoknak.

e) A KB Testnevelési és Sportbizottsága vizsgálja meg az ifjúsági testedzés és sport helyzetét és tegyen jelentést, valamint javaslatokat a Politikai Bizottságnak.

3. A KISZ Központi Bizottsága fordítson több figyelmet az alapszervezetekre, a KISZ-tagokra. Vállaljon nagyobb és kezdeményezőbb szerepet a határozat végrehajtásában, a hiányosságok feltárásában és felszámolásában. Növelje tovább az ifjúság felelősségét önmaga fejlődéséért, és biztosítsa, hogy a KISZ-szervezetekben alakuljon ki politizáló légkör, amelyben állandóan gyarapszik a KISZ-tagok politikai ismeretanyaga, fejlődik vitakészsége, formálódik magatartása. Az ifjúsági szervezet egységének továbbfejlesztésével együtt bátran erősítse – irányítómunkája minden szintjén – a rétegek közti sajátos munkát. A tagsággal szemben támasztott politikai és erkölcsi követelményeket korosztályonként, rétegenként és működési területenként differenciáltan fokozni kell. A vezetőségválasztások után tűzze napirendre ezek tapasztalatait, s a VIII. kongresszus határozatainak időarányos végrehajtását. Hozzon megfelelő döntéseket a munkásifjúság körében végzett munkájának javítására, a KISZ munkamódszereinek, a vezetőképzésnek, a politikai oktatásnak továbbfejlesztésére és az ifjúság tömeges testedzésének és sportjának kibontakoztatására.

4. A Politikai Bizottság felkéri a kormányt: gondoskodjék arról, hogy az ötödik ötéves terv kimunkálásánál nagyobb figyelemben részesüljenek az ifjúságpolitikai szempontok. Arra kell törekedni, hogy az ifjúság legégetőbb problémái – a lakáshoz jutás, a családalapítás, a pályakezdés, a testedzés és sportolás, valamint a művelődés és szórakozás lehetőségeinek biztosítása – gyor-

sabban oldódjék meg. A kormány külön is vizsgálja meg az ifjúság tömeges testedzését, egészségügyi helyzetét és tegyen intézkedéseket.[6]

A kormány az államirányítás és ellenőrzés fejlesztése érdekében vizsgálja meg az Országos Ifjúságpolitikai és Oktatási Tanács működésének tapasztalatait és továbbfejlesztésének lehetőségeit.[7]

79
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETI TÁRSULÁSOK HELYZETÉRŐL, FEJLŐDÉSÜK IRÁNYÁRÓL, FELTÉTELEIRŐL

(1973. NOVEMBER 26.)

Az MSZMP KB Szövetkezetpolitikai Munkaközössége megtárgyalta a szövetkezeti társulások helyzetét és fejlesztési lehetőségeit. Megállapította, hogy a termelés növelésének, koncentrálásának és hatékonysága fokozásának jól bevált útja hazánkban is a kooperáció erősítése, a gazdálkodó egységek közötti kapcsolatok szorosabbra vonása. Ezt a folyamatot a műszaki fejlődés ösztönzi. Erősödése kedvezően hat nemcsak a termelésre, hanem a társadalmi viszonyokra is, előmozdítja a két szocialista tulajdonforma talaján kialakult viszonyok közeledését. A kooperáció ösztönzése és fejlesztése tehát nemcsak szűk termelési érdek, hanem fontos társadalmi és politikai érdek is.

A X. pártkongresszus határozatai alapján kedvező feltételek nyíltak a kooperáció fejlődéséhez. A közös vállalatokról az Elnöki Tanács új törvényerejű rendeletet adott ki és megfelelő súlyt kapott a kérdés a szövetkezeti törvény-

[6] Lásd a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1973. évi 9. sz. törvényerejű rendeletét A testnevelés és a sport irányításáról. Közli: Ifjúságpolitikai dokumentumok. I. köt. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1976. 108–109. old. Lásd még: 1011/1974. (III. 20.) számú minisztertanácsi határozat az iskolai testnevelés és sport fejlesztésével kapcsolatos feladatokról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 227–228. old.)

[7] Az OIOT-ot 1974-ben megszüntették, és helyébe létrehozták az Állami Ifjúsági Bizottságot [Lásd 1028/1974. (VI. 13.) számú minisztertanácsi határozat az Állami Ifjúsági Bizottság létesítéséről. Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 243–244. old.], valamint az Országos Oktatási Tanácsot. [Lásd 1029/1974. (VI. 13.) számú minisztertanácsi határozat az Országos Oktatási Tanács működéséről. Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 244. old.]

ben is.[1] Az együttműködés szorosabbra fonása tapasztalható az állami vállalatok között, a fejlődés azonban jóval erősebb a szövetkezeti szektorban. A kooperációk az utóbbi években főleg a szövetkezeti szektorban értek el figyelemre méltó eredményeket. Ez részben összefügg azzal is, hogy a szövetkezetekben általában kisebb üzemi méretek alakultak ki, fejlesztési forrásaik szűkösek, így az egyes gazdálkodó egységek jobban egymásra vannak utalva. Ha viszont összeadják fejlesztési forrásaikat, társulva olyan feladatot is előnyösen meg tudnak oldani, amelyre egyenként nem lenne elég erejük.

I
A SZÖVETKEZETI TÁRSULÁSOK FEJLŐDÉSE

A szövetkezeti társulások az utóbbi években gyors ütemben fejlődtek. Szinte valamennyi szövetkezet részt vesz valamilyen kooperációban, sőt egy részük több társulásnak is tagja.

A szövetkezeti iparban 714 ipari szövetkezet részvételével jelenleg 40 társulás működik. Ezek közül 17 társulás a szövetkezetek anyagbeszerzését, 9 társulás a szövetkezetek exporttevékenységét, a többi pedig szolgáltatásaival a szövetkezetek egyéb tevékenységét segíti. Erősödik az ipari szövetkezetek együttműködése a fogyasztási és a mezőgazdasági szövetkezetekkel is.

A fogyasztási szövetkezetek 400 résztvevővel 85 egyszerű társulást, 15 megyei beszerző vállalatot hoztak létre, s ezenkívül 5 országos közös vállalatot működtetnek. Mintegy 80 ÁFÉSZ vesz részt tsz-ekkel közösen alakított egyszerű gazdasági együttműködésben, továbbá 459 ÁFÉSZ működik együtt a termelőszövetkezetekkel a zöldség-gyümölcs értékesítésben, az újjászervezett MÉK-ekben. Az ipari szövetkezetekkel közösen vesznek részt az ÁFÉSZ-ek a gyomai kötöttárut termelő társulásban és a Budapesti Szövetkezeti Áruház építésében. A fogyasztási szövetkezetek egyszerű társulásai általában a közös beszerzés és részben az értékesítés, továbbá a több szövetkezet érdekeit szolgáló beruházás, karbantartás, szolgáltatás ellátására, illetve helyi nyersanyagok feldolgozására és értékesítésére alakultak. Jelentős mértékben hozzájárulnak az egyes körzetek ellátási színvonalának javításához.

1973. év elején 477 társulás működött a mezőgazdaságban. Ebből 298 volt önálló jogi személy, a többi egyszerű társulás. Egy-egy társulásban átlagosan 13–14 résztvevő működik együtt, túlnyomó többségük termelőszövetkezet.

[1] Lásd az 1970. évi 19. számú törvényerejű rendeletet a gazdasági társulásokról (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 506–509. old.) és a szövetkezeti törvényt (1971. évi III. törvény. Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. I. köt. 314–322. old.).

Több száz tsz nem egy, hanem több társulásnak is tagja. A társulásokban részt vesznek az állami gazdaságok is és néhány élelmiszeripari állami vállalat is. Termelésük az utóbbi három évben megkétszereződött, 1972-ben 8 milliárd Ft-ra rúgott.

Jelentős szerepet töltenek be a termelés korszerűsítésében, az ipari termelési rendszerek elterjesztésében, a mezőgazdasági építkezésekben, gépjavításban és szolgáltatásokban. Nő a szerepük a lakosság élelmiszer-ellátásában is. 1972-ben több mint 100 000 hl tejjel, 1537 tonna hús- és szalonnakészítménnyel, 2700 tonna vágóbaromfival, 11 500 tonna tartósított zöldség- és gyümölcskészítménnyel járultak hozzá a lakosság jobb ellátásához.

A társulások előnyei a mezőgazdaság fejlődésében különösen jól lemérhetők a következőkben:

Meggyorsult a termelés korszerűsítése, egyre szélesebb körű az ipari termelési rendszerek alkalmazása, s ennek eredményeként egyenletesen bővül a termelés.

Lényegesen javult a belső ellátás, megkétszereződött az élelmiszerexport mennyisége és aktív egyenlege, amely számottevő mértékben bővíti népgazdasági fejlesztési forrásainkat.

Javult a falusi dolgozók foglalkoztatása és a termelőeszközök, a rendelkezésre álló források kihasználása.

Bővült az üzemek jövedelme, pótlólagos forrásaik keletkeztek a fejlesztéshez és a dolgozók anyagi ösztönzéséhez.

Iparosodik a falu, erősödik az urbanizáció, gyorsul a falusi társadalom és a parasztság átalakulása. Erősödik a gazdálkodás szocialista jellege, fejlődik a szövetkezeti parasztság szocialista gondolkozásmódja és erkölcse. Mérséklődnek a falu és a város, a munkásosztály és a parasztság közötti különbségek.

II
A SZÖVETKEZETI TÁRSULÁSOK FEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYA ÉS FŐBB GAZDASÁGI FELTÉTELEI

Az eddigi eredményekre alapozva a jövőben főleg a következő irányban célszerű fejleszteni a szövetkezetek kooperációját:

a műszaki fejlődés, a korszerű technika, technológia, ügyvitel és termelésszervezés elterjesztésére, ezen belül a mezőgazdaságban az iparszerű termelési rendszerek fokozatos térhódításának elősegítésére;

a vertikális irányú együttműködés bővítésére; a szövetkezetek egymás közötti kapcsolatainak fejlesztésével egy időben a szövetkezetek és állami vállalatok kooperációjának erősítésére;

a szövetkezetek közös tevékenységét segítő szolgáltatások előmozdítására;
a szövetkezeti tagokat és a lakosságot közvetlenül érintő lakossági szolgáltatások fejlesztése érdekében.

Az 1975-től bevezetésre tervezett gazdasági szabályozók kidolgozása során törekedni kell arra, hogy az eddiginél kedvezőbb gazdasági (pénzügyi) feltételek alakuljanak ki a társulások, különösen a vertikális kooperációk fejlődéséhez.

1. A társulások létrehozása nem öncél, hanem a több és hatékonyabb termelés eszköze. Alapításukban és fejlesztésükben következetesen érvényesíteni kell az önkéntesség elvét, továbbá azt is, hogy a társulások mindazokat az előnyöket és jogokat élvezzék, amelyekben bármely szövetkezet és vállalat részesülhet. Vagyis a társulók ne legyenek hátrányosabb helyzetben amiatt, mert valamilyen célt közösen valósítanak meg. Azt a helyes elvet, hogy az állam szükség esetén az egyes tevékenységeket – nem pedig az egyes üzemi formákat – preferálja, a jövőben ki kell egészíteni azzal, hogy a szövetkezetekből és állami vállalatokból álló vegyes jellegű társulásokhoz, továbbá a vertikális irányú kooperációkhoz az állam preferenciát, illetve az átlagosnál nagyobb kedvezményt nyújt.

2. A társulások fejlesztésének közgazdasági feltételei között meghatározó szerepe van a résztvevők jövedelmi helyzetének, felhalmozási, fejlesztési forrásainak, az egyes tevékenységi körök, üzemágak jövedelmezőségének, továbbá mindezekkel összefüggésben az alapításhoz szükséges vagyoni hozzájárulásnak (induló tőkének) és a zavartalan üzemelést biztosító forgóeszköz-ellátásnak. Mindezeket figyelembe véve a társulások előmozdítása érdekében:

a) Lehetővé kell tenni, hogy a társulni kívánó gazdálkodó szervek:

– az induló vagyont a tevékenység fejlesztésének ütemezése szerint biztosíthassák;

– a vagyoni hozzájárulást hitel kiegészítésével is teljesíthessék, ha egyébként hitelképesek.

b) Célszerű, hogy működő társulás közvetlenül vehessen fel fejlesztési hitelt a tagok döntése alapján, továbbá már az első évben is legyen lehetőség idényszerű ráfordításokra rövid lejáratú hitelt nyújtani. A készfizetői kezesség megadását is célszerű egyszerűsíteni. Több tag esetén 2–3 tag kezességvállalása is elfogadható rövid lejáratú hiteleknél.

3. A társulásoknál alkalmazott jövedelemszabályozási és érdekeltségi rendszer kialakításánál következetesebben kell érvényesíteni a társulók hovatartozásából és a társulás tevékenységének jellegéből adódó követelményeket.

a) A mezőgazdasági termelőszövetkezetekre vonatkozó szabályozórendszert kell alkalmazni, ha a társulás résztvevői kizárólag szövetkezetek vagy szövetkezetek és állami vállalatok együtt, de a tevékenység jellege az 1048/1971.

Korm. sz. határozat fogalom, meghatározása szerint az élelmiszer- és fagazdaság vertikumába tartozónak, vagy ahhoz szorosan kapcsolódónak minősül.[2]

b) Az ipari-mezőgazdasági termelőszövetkezetekre vonatkozó szabályozókat kell alkalmazni, ha a társulás résztvevői szövetkezetek vagy szövetkezetek és állami vállalatok, de a társulás tevékenysége teljes egészében kohó- és gépipari, vegyipari, vagy könnyűipari ágazatba tartozik.

c) A társulás alaptevékenysége szerint állami vállalati szabályozórendszert kell alkalmazni, ha a társulás résztvevői kizárólag állami vállalatok, vagy szövetkezetek és állami vállalatok együtt, de a társulás tevékenysége nem tartozik az első bekezdésben (*a)* pontban) megjelölt körbe.

4. A társulás által realizált jövedelem felosztásában nagyobb döntési jogot célszerű biztosítani a társulás tagjainak, és jobban kell érvényesíteni a kockázatvállalásból adódó előnyöket. A nyereség „R" és „F" részre történő megosztását a résztvevők hatáskörébe kell utalni.

5. A társulásoknál képződő amortizáció felhasználása a következő irányelvek alapján történjék:

a) A társulásoknál képződő amortizációs alap állóeszköz pótlásra és hiteltörlesztésre (beruházási és forgóalap hitel törlesztésére egyaránt) felhasználható legyen.

b) A társulásoknál képződő amortizációs alapot a tagok ideiglenesen vagy véglegesen igénybe vehessék vagyonbetétjük arányában.

c) A társulásoknál képződő amortizációs alap ideiglenesen vagy véglegesen is forgóalappá alakulhasson át és a forgóeszközök fedezetét képezhesse.

A felhasználás módját az *a, b, c* pontok variációiban a társulás közgyűlése döntse el.

III
A SZÖVETKEZETI TÁRSULÁSOK FEJLESZTÉSÉNEK JOGI FELTÉTELEI

Jogrendszerünkben a társulási jog – egyrészt a túlkötött, másrészt a hézagos szabályozás miatt – nem elégíti ki a vele szemben támasztott követelményeket, ezért felülvizsgálatra és korszerűsítésre szorul. Igazságügyi szerveink elkezdték ezt a munkát. Addig is, amíg a jogi szabályozás továbbfejlesztésére sor kerül – amely hosszabb időt igényel – a szövetkezetek és a többi résztvevők törekedjenek az érvényes jogszabályokban meghatározott lehetőségek mi-

[2] Lásd az 1048/1971. (XII. 14.) Korm. számú határozatot a mezőgazdasági szövetkezetek nem mezőgazdasági jellegu tevékenységéről (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. kot. 880–883. old.).

nél jobb kihasználására. Egyidejűleg az illetékes állami szervek tegyék meg azokat a közbeeső módosításokat, amelyek elősegítik a társulások keretében folytatott tevékenységek gyorsabb fejlődését. Ezek közül a legfontosabbak:

– a társulások létesítésének és működésének gazdasági szabályozóiban, pénzügyi feltételeiben bekövetkező – az előző II. részben felsorolt – módosítások miatt szükségessé váló jogszabályok kidolgozása;

– a munkaügyi tekintetben és a gesztori tevékenységgel kapcsolatban tapasztalható joghézag mielőbbi megszüntetése, amelyre a társadalombiztosítási rendszer tervezett egységesítése kedvező lehetőséget nyit.[3]

*

A Szövetkezetpolitikai Munkaközösség felkéri a szövetkezetek országos tanácsait és az illetékes állami szerveket, hogy mindezek alapján vizsgálják meg a szövetkezeti társulások fejlődését, fejlesztési lehetőségeit, és intézkedéseikkel, állásfoglalásaikkal segítsék a szövetkezeteket a kooperációban rejlő lehetőségek jobb hasznosításában.

A szövetkezetek az eddiginél szélesebb körben kezdeményezőbb és öntevékenyebb módon éljenek a társulások különféle formáiban rejlő lehetőségekkel. A társuló szövetkezetek az együttműködés eredményessége érdekében fordítsanak gondot érdekeik körültekintő egyeztetésére. Tegyék hatékonyabbá a társulások önkormányzati szerveinek működését, mind az irányítás, mind pedig a tulajdonosi ellenőrzés tekintetében (ezen belül rendszeresen vegyék igénybe a kormányhatározat által előírt kétévenkénti kötelező ellenőrzést a revizori irodák révén). Lássák el megfelelő utasításokkal és számoltassák be küldötteiket a társulások szerveiben kifejtett tevékenységükről. A társulási célok és a hatékony gazdálkodás érdekében pontosan tartsák be az érvényes jogszabályokat, minél szélesebb körben alkalmazzák a korszerű vállalati és munkaszervezési módszereket.

[3] A mezőgazdaságban a „gesztor", illetve a „gesztor-gazdaság" elnevezést az 1960-as évek végén, illetve a hetvenes évek elején kezdték használni. Használata a kereskedelmi (elsősorban külkereskedelmi) ágazatból – ahol már korábban használatos volt ez a kifejezés – került át a mezőgazdaságba. A több vállalatot érintő ügylet lebonyolításával megbízott vállalatot nevezték gesztornak (gesztor-vállalatnak).

A mezőgazdaságban az egyszerűbb gazdasági együttműködésre lépő gazdaságok közül az viseli ezt az elnevezést, amelyet a szerződést kötő mezőgazdasági nagyüzemek maguk közül megbíznak azzal, hogy a részvevőket harmadik személlyel szemben képviselje és elkülönített számlán kezelje, illetve intézze az együttműködéssel kapcsolatos pénzügyeket is. Az iparszerű termelési rendszereket kidolgozó és szerződés keretében más üzemek részére ezt átadó és egyéb, a termelési rendszerrel összefüggő szolgáltatást végző rendszerszervező (rendszergazda) gazdaságot is gyakran neveznek gesztornak vagy gesztor-gazdaságnak.

80

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ OKTATÁSPOLITIKAI HATÁROZAT MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL[1]

(1973. NOVEMBER 23.)

A KB 1972. júniusi oktatáspolitikai határozata[2] – elsősorban a széles körű politikai előkészítés és viták, a jól szervezett határozat ismertetés, feldolgozás eredményeként – nem érte váratlanul a társadalmat.[2] A végrehajtás előkészítésében, a szemléletformálásban jelentős munkát végeztek a pártszervek, az iseredményeként – nem érte váratlanul a társadalmat. A végrehajtás előkészített üléseken tárgyalták meg a határozatból adódó feladatokat. A legtöbb megyében ellenőrzési terv is készült, és sok helyütt már vissza is tértek a határozat végrehajtásának eddigi tapasztalataira. A határozat időszerűségét, jogosultságát mindenki elismerte. Mindez utólag is megerősíti azt, hogy a KB nagyon fontos társadalompolitikai kérdésben hozta meg határozatát.

Az állami szervek fontos intézkedéseket és rendeleteket dolgoztak ki; ezek előkészítésében, vitájában, ill. ismertetésében jelentős szerepet vállaltak a társadalmi szervek, elsősorban a Pedagógusok Szakszervezete, a KISZ, továbbá a pedagógiai lapok, a sajtó, a rádió és a televízió.

Jelentésünkben áttekintjük a végrehajtás első lépéseit, és jelezzük azokat a gondokat, amelyek megoldása a további munkához elengedhetetlen.

1. A Minisztertanács 1972 szeptemberében megjelölte azokat a kiemelt témaköröket, amelyekben kormányszintű döntésekkel kívánja az oktatás fejlesztési irányait meghatározni.

a) 1972 decemberében rendeletet hozott az állami irányítás rendezéséről. Eszerint valamennyi középfokú oktatási intézmény fenntartói egységesen a megyei tanácsok (megyei városok) lettek. A szakmunkásképzők 1973. szeptember 1-ig a tanácsokhoz kerültek; folyamatban van a szakközépiskolák átadásának előkészítése. A tanácsok érzik, hogy óriási feladattal kell megbirkózniuk, amelyhez feltételeik jelenleg még nem megfelelőek (pl. a szakoktatás legjobbjait általában nem lehet megnyerni tanácsi munkára). Az átadott intézmények

[1] A jelentést, amelyet a KB Közoktatási és Tudományos Osztálya terjesztett elő – az Agitációs és Propaganda Bizottság megtárgyalta és elfogadta.

[2] Lásd e kötet 46. sz. dokumentumát.

vezetői, tanárai attól tartanak, hogy a tanácsokhoz való kerülésük az anyagi eszközök csökkenését vonja maga után. A szaktárcák tudják, hogy még hosszú ideig jelentős segítséget kell nyújtaniuk a tanácsoknak, ezt a tanácsok igénylik is.[3] Több minisztérium aggályát fejezi ki amiatt, hogy a megyei irányítás, a megyei érdekek nem veszik majd kellően figyelembe az országos szakoktatási érdekeket, s fennáll a veszélye annak, hogy az országos beiskolázású intézmények fejlesztése, telepítése háttérbe szorul.

Kormánydöntés született az oktatásügy fejlődését segítő kutatások kiemelt kutatási irányként való kezeléséről és finanszírozásáról.[4] E kormányhatározat szerint 1980-ig kell kidolgozni az oktatási rendszer távlati fejlesztésének döntésre alkalmas variánsait. Ugyanakkor egy másik minisztertanácsi határozat azt írja elő, hogy az 1980-ig szóló távlati népgazdaság-fejlesztési tervet, s ennek részeként az oktatásfejlesztési tervet 1975 végéig kell a kormánynak benyújtani.[5] Mindez a munka megkettőzését idézi elő, és gondokat okoz az egyébként is szűk tervezési kapacitásnak. Ugyancsak a tervező munka gondjait szaporítja az is, hogy a szakemberképzés nagyságrendjének megállapításához a népgazdaság távlati fejlesztésének fő vonalai nem állnak, a párhuzamos tervezési szisztéma miatt nem is állhatnak megbízhatóan rendelkezésünkre.

Készül – nem várva a központi irányelvekre – a különböző szaktárcák oktatásfejlesztési koncepciója; a megyei tanácsok fejlesztési terveket dolgoznak ki; a felsőoktatás egyes területein és néhány felsőfokú oktatási intézményben is hozzáfogtak a tartalmi és szervezeti korszerűsítéshez. Az egyes területek, szintek más-más időtartamra, eltérő ütemezéssel terveznek (vannak me-

[3] Lásd a 2021/1972. (IX. 3.) Mt. h. számú határozatot az állami oktatás fejlesztésével kapcsolatos egyes feladatokról. (Határozatok Tára Gyűjtemény. 298–300. old.) 1973. I. 26-án rendeletek és határozatok születtek az Oktatási Tanácsokkal kapcsolatos korábbi rendelet módosításáról (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 321–324., illetve 409. old.); a szakközépiskolák tanácsi fenntartásával kapcsolatos egyes kérdések szabályozásáról; a szakmunkásképzés irányításáról. (Határozatok Tára Gyűjtemény 316–317., illetve 317–322. old.)

[4] Lásd az 1035/1973. (IX. 19.) számú minisztertanácsi határozatot az ország távlati tudományos kutatási terve kiegészítéséről (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 432. old.); az 1036/1973. (IX. 19.) számú minisztertanácsi határozatot a pedagógiai tudományos kutatásokkal összefüggő kérdések rendezéséről (ugyanott, 432–433. old.); valamint az oktatási miniszter 112/1974. (M. K. 17.) OM számú utasítását „A köznevelés fejlesztését szolgáló pedagógiai kutatások" c. országos kutatási főirány anyagi, pénzügyi ellátásáról, finanszírozásáról és beszámoltatásáról. (Művelődési Közlöny 1974. 17. sz. 631–632. old.)

[5] Lásd 2030/1973. (IX. 2.) Mt. h. számú határozat az 1976–1990. évekre szóló hosszú távú népgazdasági tervezés munkamegosztásáról, módszeréről és munkaprogramjáról. (Határozatok Tára Gyűjtemény 363–364. old.)

A KB határozata nyomán az MSZMP megyei pártbizottságai és a Budapesti Pártbizottság elemezték és hosszú távra meghatározták a közoktatás fejlesztésének irányát. Ennek alapján a megyei és a fővárosi tanácsi testületek kidolgozták a közoktatásfejlesztés hosszú távú – 1990-ig szóló – programját. A programok egy része tartalmazza az oktatási feladatok mellett a közművelődési feladatokat is.

gyék pl. amelyek 1980-ig, mások 1990-ig); ezért szükségessé vált e munkák összehangolása, koordinálása.

A problémák megoldására a Művelődésügyi Minisztérium és az Országos Tervhivatal vezetésével tárcaközi bizottság alakult, és vállalta, hogy a távlati fejlesztési koncepciót 1974 végéig elkészíti.[6]

A távlati tervezéssel foglalkozó szervek mindegyike megfogalmazza azt az igényt, hogy munkájukban ismerni szeretnék a fejlesztés anyagi feltételeit, lehetőségeit.

A tervezőmunka alátámasztására neveléstudományi kutatások és kísérletek indultak, ezek még nem elég összefogottak, célratörőek, valamint kevés a feladatok megoldására alkalmas kutató.

Az Elnöki Tanács módosította az 1961. évi III. törvényt és az 1965. évi 24. sz. törvényerejű rendeletet, s ebben az egyes középfokú és felsőfokú oktatási intézmények képzési célját, helyét az oktatási rendszerben.[7]

A közelmúltban hozott határozatot a Minisztertanács a szakmunkásképzés korszerűsítéséről, egységesítéséről (vagyis az egyes tagozatok megszüntetéséről), anyagi ellátásának meggyorsításáról, a vállalatok közreműködésének fokozásáról.[8]

b) Az állami oktatás fejlesztésével kapcsolatos feladatokat ütemező minisztertanácsi határozat előkészítése nem volt minden tekintetben megfelelő. Ez is oka annak, hogy az előterjesztések nagy része késéssel készült el, ill. nem készül el határidőre. Nem készült még el az alsófokú oktatás fejlesztési terve, valamint a pedagógusképzés és továbbképzés korszerűsítésének előterjesztése sem. Ez utóbbi koncepció kidolgozását az is hátráltatja, hogy a pedagógusképzés a Művelődésügyi Minisztérium két különböző részlegéhez tartozik; véle-

[6] A Művelődésügyi Minisztérium és az Országos Tervhivatal vezetésével létrejött tárcaközi bizottság keretében az Oktatási Minisztérium 1974 végére munkaanyagot készített az oktatás távlati fejlesztésének kidolgozásához, melyhez az Országos Tervhivatal részletes tematikát, majd tematikai kiegészítést adott. Ezeket az Oktatási Minisztérium felhasználta.

Az Állami Tervbizottság 1976. január 20-án megtárgyalta „A munkaerő-szükséglet és az oktatás összefüggései" című előterjesztést – az előterjesztést az Országos Tervhivatal, az Oktatási Minisztérium és a Munkaügyi Minisztérium készítette –, amely ismertette az oktatás távlati fejlesztésével kapcsolatos munkálatok eredményeit. Az Állami Tervbizottság határozatot hozott a munka továbbfolytatására, amelyért első helyen az Oktatási Minisztérium a felelős az Országos Tervhivatal és a Munkaügyi Minisztérium közreműködésével. A feladatok ütemezése alapján az várható, hogy az oktatás távlati fejlesztési koncepciója 1978-ra elkészül.

[7] 1973. évi 24. számú törvényerejű rendelet a Magyar Népköztársaság oktatási rendszerének továbbfejlesztéséről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1973. 261–262. old.) (1961. évi III. tv. módosítása.) 1973. évi 25. számú törvényerejű rendelet a középfokú oktatási intézményekről szóló 1965. évi 24. számú törvényerejű rendelet módosításáról. (Indoklással.) (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 262–263. old.)

[8] Lásd a 2038/1973. (XI. 13.) Mt. h. számú határozatot a szakmunkásképzés korszerűsítésének és az anyagi ellátás fejlesztésének meggyorsításáról, valamint a vállalatok szerepének fokozásáról. (Határozatok Tára Gyűjtemény. 379–380. old.)

ménykülönbségek és a belső koordináció hiánya is késlelteti a munkát. Késik a tanszéki struktúra korszerűsítését elősegítő jogszabály, mivel az Akadémia ezzel kapcsolatos vitái elhúzódnak.

2. A minisztériumok nagy lendülettel és energiával láttak hozzá a határozatban megfogalmazott rövid távú feladatok megoldásához. A legszámosabb és a gyakorlati munkát leginkább befolyásoló intézkedés a közoktatás területén született. A határozat állami végrehajtásához – mindenekelőtt a végrehajtásban első helyen érdekelt minisztériumok – közvetlenül a határozat meghozatala után hozzáfogtak. Sőt, már a KB-ülést megelőzően is születtek előremutató intézkedések.

1975 szeptemberétől mind az általános iskolák, mind a középfokú oktatási intézmények csökkentett tantervi anyag alapján dolgoznak. A tanulók terheit csökkentik, illetve az egészségesebb terhelést szolgálják a bevezetett óratervi változások, az írásbeli házi feladatok mennyiségének, gyakoriságának korlátozása, a testnevelés óraszámának emelése.

Már az 1972/73. tanévben több intézkedés született az osztályozás korszerűsítésére, a bukás, a tanévvesztés csökkentésére. Megszüntették a tanulók félévi osztályozását az általános iskola első és ötödik osztályában minden tantárgyban, s a többi osztályokban is az újonnan belépő tantárgyak esetében. Minden megyében és a fővárosban több általános iskola I. osztályában kísérletet indítottak: a tanulók a tanév végén az esetleges elégtelen eredmény ellenére is tovább mehetnek a II. osztályba, s közben külön korrepetálással segítik felzárkóztatásukat. Négyezernél több iskolában szerveztek a tanév végén a bukásra álló tanulók számára pótló foglalkozásokat. Kiszélesítették az iskolaelőkészítő foglalkozások rendszerét; ezeken és az óvodákban a 6 éves gyermekeknek több mint 80 százaléka kapott előkészítést az iskolai munkára.

1973-ban a kormány az általános iskolák alapvető felszerelésekkel való ellátottságának javítására 125 millió forint póthitelt szavazott meg.

Szabályozásra került az alsó- és középfokú intézmények általános és szakfelügyelete. Növekedett az iskolavezetők önállósága, döntési hatásköre. A pedagógiai munka kereteit szeptembertől új rendtartások adják, amelyek az iskolai demokrácia lehetőségeit bővítik. Az iskola épületében megtiltották a tanulóknak a dohányzást, a szeszes ital fogyasztást, elrendelték az iskolaköpeny viselését.

Az 1973/74. tanévtől kezdődően minden középiskolai IV. osztályban tanítják a Világnézetünk alapjai c. tantárgyat. Az általános iskola VIII. osztályában megkezdik az Állampolgári ismeretek nevű új tantárgy kísérleti oktatását (végleges bevezetését 1975-re tervezik).

A szakmunkástanuló iskolákban 21-gyel bővül a korszerűsített szakmák kö-

re, így a reform szerinti képzés 138 szakmára (az I. évfolyamú tanulók 87 százalékára) terjed ki. Meggyorsult a szakmunkásképzés korszerűsítését szolgáló dokumentumok, tankönyvek bevezetése. A Munkaügyi Minisztérium a szakoktatás kutatási bázisának erősítésére létrehozta a Szakoktatási Pedagógiai Intézetet.

Beindult a dolgozók általános iskolájának rövidített, szakmai képzéssel összehangolt tanfolyami formája, amelyre 1973-ban mintegy tízezren iratkoztak be, s ezzel az esti-levelező tagozatra járók száma hosszú idő óta először növekedett.

Az 1973/74-es oktatási évben 35 szakma 50 000 szakmunkása és 13 000 betanított munkása vesz részt szakmai továbbképzésben.

A felsőfokú oktatásban 1973 nyarán a felvételi eljárásról szóló miniszteri utasítás módosított változata szerint folytak a felvételek. Az érettségivel nem rendelkező szakmunkások felsőfokú továbbtanulását előkészítő tanfolyamok indultak. A pedagógusképző intézmények többségében új óratervek és programok léptek életbe. Az általános iskolai pedagógusképzésben bevezették a közoktatás-politikai ismeretek tanítását. Az egyetemeken megkezdték a szervezési ismeretek oktatását, valamint a számítástechnikai oktatás programjának megvalósítását. A műszaki egyetemek és a természettudományi karok részére, az alapkutatás és a korszerű oktatás műszerigényének kielégítésére műszaki fejlesztési alapot hoztak létre (1974-ben és 1975-ben 100–100 millió forint). Jelentős lépések történtek a kétfokozatú és a határterületi képzés továbbfejlesztése érdekében.

A minisztériumok a felsorolt intézkedések egy részének meghozatalakor mérlegelték: azonnal kiadják-e ezeket vagy csak a következő tanévben, illetve szakaszosan vezessék be őket. Döntésükben az volt a meghatározó, hogy a végrehajtás a kulcstémákban (pl. a túlterhelés csökkentésében) nem tűrt halasztást, továbbá az, hogy a következő lépések megtételéhez időt nyerjenek. A szükséges intézkedések kidolgozásában elismerésre méltó munkát végeztek, de a gyors munkatempó miatt egyes részletekben késtek, illetve hibáztak. Az 1973/74. tanév folyamán több szakaszban folyó ellenőrzéseik célja többek közt az, hogy a gyakorlatban felmerülő hibákat az új tanév elejére kijavítsák.

Agitációs munkánk gyengesége, hogy a közvéleményben, beleértve a nevelőket is, nem vált világossá, hogy a megjelent intézkedések csak a kezdetét jelentik az oktatáspolitikai határozat megvalósításának; hogy nem mutattuk be ezen intézkedéseknek a következő szakaszokhoz való kapcsolódását, egységes koncepcióvá formálódását.

3. Az iskolákban az ősszel megindult munka sokirányú tájékozódást és mindenekelőtt alapos elmélyülést kíván mind a pedagógusok, mind az igazgatók,

mind a középszintű irányításban dolgozóktól. A felső vezetésnek segítenie kell az új gondolatok megérlelését, az oktatás, az értékelés–osztályozás új módszereinek, a tanár–diák viszony új alapjainak elfogadását.

Az új iskolai rendtartásokat, a testületi és a tanulói demokrácia fejlesztésére hozott intézkedéseket a nevelők többsége elfogadta. A gyakorlatban azonban sok helyütt torzulást szenved a kötelességek és a jogok helyes aránya, összhangja: indokolatlanul nagyobb hangsúlyt kapnak a jogok. Ez a jelenség is erősítheti azt a végletet, amely minden nevelési probléma megoldására egyetlen eszközt ismer, a drillt.

Szükségesnek látjuk, hogy az iskolai nevelőmunka egyes területeivel (a tanítási órán folyó világnézeti neveléssel, a tanulói közösségek formálásával, az iskolai rend és fegyelem kérdésével stb.) többet foglalkozzunk, s gondoskodjunk az ifjúságpolitikai és az oktatáspolitikai határozat végrehajtásának összehangolásáról.

A végrehajtásból adódó feladatok tovább növelték a pedagógusok terheit; ez nemcsak munkaidejük növekedésében jut kifejezésre, hanem abban is, hogy az új feladatok fokozottabban igénylik kezdeményezésüket, alkotó munkájukat.

A Művelődésügyi Minisztérium egy korábbi minisztertanácsi határozat alapján tervet készít a pedagógusok óraszámának csökkentésére. Ennek megvalósítása – a pedagógusok létszámának növekedése nélkül – egyelőre nem csökkentené a pedagógusok terheit, viszont a túlórákkal többletjövedelemhez juttatná őket. Ez anyagi helyzetük javulását eredményezné, ami jó hatással lesz hangulatukra, munkakedvükre.

4. Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása alapján szabályozásra kerül az érettségi új rendje, tovább közelítve a felvételi vizsgához.[9] A minisztériumok dolgoznak az igazgatók meghatározott időtartamra szóló kinevezésén, folyamatban a Szakmunkásképző Intézetek Vezetőképzési Intézetének létesítése, amelyben 1974. év végén megkezdik a vezetők továbbképzését.[10] Foglalkoznak a felsőoktatási intézmények marxizmus–leninizmus oktatásának, va-

[9] Lásd: a művelődésügyi miniszter 148/1973. (M. K. 14.) MM számú utasítása a tanulmányi átlagosztályzat és az érettségi vizsga fokozatainak megszüntetéséről. (Művelődési Közlöny, 1973. 14. sz.); a művelődésügyi miniszter 104/1974. (M. K. 4.) MM számú utasítása a szakközépiskolai érettségi vizsgák átmeneti szabályozásáról (Művelődési Közlöny, 1974. 4. sz. 72–73. old.); valamint az oktatási miniszter 105/1975. (M. K. 2.) OM számú utasítása a gimnáziumi érettségi vizsgaszabályzatról szóló 180/1973. (M. K. 23.) MM számú utasítás módosításáról. (Művelődési Közlöny, 1975. 2. sz. 55–57. old.)

[10] A Szakmunkásképző Intézetek Vezetőképző Intézete 1974 októberében alakult meg Esztergom székhellyel. Feladata a szakmunkásképző intézetek igazgatóinak és igazgatóhelyetteseinek továbbképzése, a későbbiekben pedig az itt oktató tanárok továbbképzése. (Szakmai továbbképző feladatokat lát el.)

lamint a felnőttoktatás tartalmi korszerűsítésével, a tanuló felnőtteknek járó kedvezmények bővítésével, a szakmunkásképző iskolák tanműhelyeinek fejlesztésével.

A középtávú, 1980-ig elvégzendő feladatokról szólva a párthatározat első helyen a jelenlegi tantervek módosítását, ill. újakkal való felváltását írja elő. E feladathoz jelentős segítséget nyújt a Magyar Tudományos Akadémia. A munka megkezdődött: elkészültek a tantervek általános irányelvei és kidolgozásuk ütemterve. A tartalmi korszerűsítési munkát – az általános iskola I. és 5. osztályos új matematikai tanterv bevezetésével – 1974-ben elkezdik, s 1978-ban fejezik be.

A szakközépiskolai új tartalmi dokumentumok elkészítésében gondot okoz, hogy a Munkaügyi Minisztérium, a szaktárcák és a Művelődésügyi Minisztérium között nincs még egyetértés abban, hogy az egyes ipari, ill. mezőgazdasági szakközépiskolák mely elméletigényes szakmákban adjanak szakmunkásbizonyítványt, s így a szakközépiskolák és a szakmunkásképzők munkájának összehangolása is késik.[11]

Az intézkedések, elképzelések egyeztetése a szaktárcák között nehézkes, időigényes. (Igaz, ez a probléma előfordul minisztériumon belüli egyeztetések során is.)

5. A végrehajtás eddigi szakaszában a pártbizottságok a korábbinál többet foglalkoztak a pedagógusokkal, a pedagógus pártszervezetekkel. Erősödött az igény az önálló pedagógus pártszervezetek létrehozására. Ez az önmagában nagyon kedvező folyamat – bár még mindig kevés a pedagógus pártszervezet és pártcsoport – még számos gonddal, ellentmondással terhes. Az újonnan alakult pártszervezetek egy része kezdeti bizonytalansággal küzd, keresik helyüket, szerepüket a helyi feladatok végrehajtásában, kiforratlan a munkastílusuk, sokszor nincsenek tisztában lehetőségeikkel. Gyakori még a párt- és az állami vezetés egybeolvadása (az igazgatóhelyettes a párttitkár, a községi pártszervezet titkára egyben az iskola igazgatója).

A különböző pártszervezetek reálisan és helyeselhetően úgy foglaltak állást, hogy a falvak nem mondhatnak le a kommunista pedagógusok szélesebb, a lakóterületi közösséget átfogó politikai tevékenységről. Ez azt jelenti, hogy a kommunista pedagógusoktól legalábbis változatlan intenzitású részvételt várnak a jövőben is a társadalmi, politikai életben, de mindenképpen nagyobb energiát, ráfordítást az iskolákban a közoktatás-politikai határozat megvalósításában. A várható és máris jelentkező tehernövekedést sokan teszik szóvá.

[11] Az ügy rendezését szolgálta a munkaügyi miniszter, az oktatási miniszter, valamint a mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter 129/1974. (II.) MüM–OM–MÉM számú együttes utasítása egyes szakközépiskolákban végzők szakmunkás-képesítéséről. (Művelődési Közlöny, 1974. 17. sz. 635–638. old.)

A vezetőségek, a párttagság tájékozottsága nem megnyugtató. Előfordul, hogy politikai, közoktatási, ifjúságpolitikai és fontos állami döntésekről előbb tájékoztatják az igazgatókat, az ifjúsági mozgalom vezetőit, mint a pártvezetőségeket, a párttagságot. Ez csökkenti a pártszervezetek kezdeményező készségét, időnként megkérdőjelezi irányító munkájukat. Emiatt is gyakran elmarad vagy formális az iskola vezetőinek beszámoltatása. Erősítenünk kell azt a kialakuló gyakorlatot, hogy rendszeresen tájékoztatják a párttitkárokat, iskolaigazgatókat, az ifjúsági mozgalom vezetőit a közös feladatokról.

6. A határozat végrehajtásának hatékonyabbá tétele érdekében javasoljuk:

a) Az állami szervek fokozzák erőfeszítéseiket az oktatáspolitikai határozat megvalósítására, törekedjenek a tervezett határidők betartására, pótolják lemaradásaikat.

Az oktatást irányító minisztériumok koncentrálják erőiket a közép- és hosszú távú feladatok megoldására. Erősítsék kapcsolatukat a gazdasági tervezéssel. Gyorsítsák meg a szakemberszükségleti távlati tervek kidolgozását. Az egész oktatás távlati fejlesztési programjának fő irányait és célkitűzéseit mielőbb készítsék el, hogy ahhoz igazodhassanak a tanácsok, a minisztériumok, a felsőoktatási intézmények.

Az oktatás távlati fejlesztésével foglalkozó szerveket meg kell erősíteni. Gondoskodni kell arról, hogy a kutatás kiszélesedett anyagi bázisa mellett a személyi feltételek is javuljanak. Tudatosan kell a kutatókat erre a feladatra átcsoportosítani.

A minisztériumok együttműködését egyszerűsíteni kell. A Művelődésügyi Minisztérium érvényesítse munkájában az oktatási ágazat egységét biztosító jogait. Az oktatást irányító minisztériumok ügyeljenek az utasítások összhangjára, és a tanácsokkal együtt gyűjtsék össze a tapasztalatokat, értékeljék őket, és időben reagáljanak rájuk. A minisztériumok és az országos főhatóságok nyújtsanak széles körű és mindennapos segítséget a tanácsoknak megnövekedett feladataik ellátásához.

A Művelődésügyi Minisztérium nagyobb erőt összpontosítson a nevelés feltételeinek és tartalmának javítására. A Művelődésügyi Minisztérium belső koordinációját javítani szükséges, szervezeti egységeit a feladatokhoz kell igazítani.

b) A pártszervezetek fő feladata minden szinten továbbra is a szemléletformálás erősítése, elsősorban a pedagógusok körében és a tanácsi apparátusban. A fő erőt a konzervativizmus leküzdésére kell fordítani. Ennek feltétele a pedagógusok ideológiai, politikai és oktatáspolitikai továbbképzése és meggyőzése.

A vezető pártszervek és a pártszervezetek gondoskodjanak arról, hogy az

oktatáspolitikai határozatot egységben hajtsák végre a korábbi párt- és állami határozatokkal, különös tekintettel az ifjúságpolitikai határozatra és a tanácstörvényre.

81

KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1973. NOVEMBER 28.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1973. november 28-án ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a Budapesti Pártbizottság titkárai, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Minisztertanács tagjai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára, a Fővárosi Tanács végrehajtó bizottságának elnöke, valamint a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság ülése

– megvitatta és elfogadta Kádár János elvtársnak, a Központi Bizottság első titkárának előterjesztése alapján az 1972. november 14–15-i központi bizottsági határozat végrehajtásáról szóló jelentést;

– megvitatta és elfogadta Nyers Rezső elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján az 1974. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveit;[1]

– megvitatta és elfogadta Pullai Árpád elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján a párt káderpolitikájáról, valamint a káder- és személyzeti munka helyzetéről szóló jelentést.[2]

I

A Központi Bizottság megállapította, hogy a múlt évi, 1972. november 14–15-i határozatának végrehajtása megfelelően folyik, a megtett intézkedések politikai

[1] Lásd a kötet 82. sz. dokumentumát.
[2] Lásd a kötet 83. sz. dokumentumát.

hatása kedvező. Meggyorsult és újabb lendületet kapott a X. kongresszus határozatainak végrehajtása.

1. A nemzetközi politika, a nemzetközi munkásmozgalom legfontosabb kérdéseiben a Központi Bizottság rendszeresen állást foglal. Ennek megfelelően, a novemberi határozat végrehajtásaként tovább erősödött szövetségünk a Szovjetunióval, a Varsói Szerződés országaival s általában a szocialista országokkal. Közös elveink alapján fejlődtek kapcsolataink a testvérpártokkal. Szélesedtek kapcsolataink a szocialista és a szociáldemokrata pártokkal, a haladó szervezetekkel.

Szilárdan támogattuk hősi harcában és a jövőben is teljes szolidaritásunkról biztosítjuk Vietnam népét, az indokínai népeket. A Közel-Keleten támogatjuk az arab népek és a haladó arab rendszerek küzdelmét az igazságos békéért, figyelembe véve, hogy a nemzeti függetlenség biztosítása és a tartós béke feltételeinek megteremtése e térségben élő valamennyi nép közös érdeke és a világbéke megőrzésének is fontos tényezője. Bővültek kapcsolataink a fejlődő országokkal és szolidárisak vagyunk minden, szabadságáért és nemzeti függetlenségéért küzdő néppel.

A békés egymás mellett élés elvei alapján építjük kapcsolatainkat a fejlett tőkésországokkal is. A szocialista országokkal együtt nagy erőfeszítéseket teszünk az európai biztonság megszilárdításáért és az európai országok közötti együttműködés fejlesztéséért.

Felléptünk a nemzetközi reakciónak az enyhülési folyamat megtorpedózására irányuló kísérleteivel szemben. Elítéljük a chilei katonai junta gaztetteit. Szolidárisak vagyunk a katonai diktatúra ellen harcoló görög néppel.

Pártunk, kormányunk, népünk azon munkálkodik, hogy a kommunista és munkáspártok 1969. évi moszkvai értekezletén elfogadott határozatot, az 1973. évi Krím félszigeti találkozón közösen kialakított álláspontokat a gyakorlatban is érvényre juttassa.

A Magyar Szocialista Munkáspárt a békéért és a szocializmus építéséért folyó harcban döntő tényezőnek tartja a nemzetközi kommunista mozgalom egységének erősítését. A jövőben is fejlesztjük kétoldalú kapcsolatainkat a testvérpártokkal, és tevékenyen részt veszünk a több oldalú találkozókon is.

Hozzájárulunk az SZKP XXIV. kongresszusán elfogadott és széles körű nemzetközi támogatást élvező békeprogram megvalósításáért, a nemzetközi enyhülés tartóssá tételéért folyó harchoz. Készek vagyunk tettekkel is támogatni a békeszerető erők moszkvai világkongresszusának a világ népeihez intézett felhívását.

2. Hazánk belpolitikai helyzete kiegyensúlyozott, társadalmunkat a nyugodt alkotómunka és a bizakodás jellemzi. Népünk túlnyomó többsége politikánk fő vonalával egyetért és annak megvalósítását munkájával is támogatja.

A Központi Bizottság 1972. novemberi határozatának végrehajtásával egész népünk érdekében tovább erősödött a munkásosztály vezető szerepe. A munkásosztály és a parasztság szövetsége szilárd, erősödött a szocialista nemzeti egység.

A nő- és az ifjúságpolitikai határozatok végrehajtása mindinkább társadalmi üggyé válik. A párt-, állami és társadalmi szervek rendszeresen foglalkoznak a határozatokból adódó feladatok megoldásával.

A népesedéspolitikai kérdésben a Politikai Bizottság elvi állásfoglalása nyomán hozott kormányintézkedések végrehajtása megkezdődött.[3] Újabb jelentős szociálpolitikai lépések történtek a családok helyzetének javítására. Az egészségügyi szabályozás védi a nők és születendő gyermekeink egészségét, segíti a családtervezést.

3. A gazdasági építőmunkában az 1973. évi és a negyedik ötéves terv eredményes végrehajtása folyik. A X. kongresszus határozatainak megfelelően intézkedések történtek a szocialista tervgazdálkodás továbbfejlesztésére. Az országgyűlés megalkotta a tervtörvényt. A népgazdasági tervezőmunka szervezeti feltételeinek fejlesztésében fontos lépés volt az Állami Tervbizottság létrehozása.[4] A kormány döntést hozott az ország ipari termelésének jelentős részét előállító kiemelt nagyvállalatok fokozottabb bevonására a tervezőmunkába, elsősorban a középtávú tervek készítésébe.

Az ipar szerkezeti átalakítása folytatódott. Ez alapvetően a központi fejlesztési programok javuló végrehajtásának az eredménye. A kormány kijelölte azt a hat nagyvállalatot, ahol a termelés korszerűsítését központi segítséggel és pénzügyi támogatással oldják meg.[5] Az Állami Tervbizottság értékelte a folyamatos megfigyelésre kijelölt ötven nagyvállalat helyzetét. E vállalatok tevékenysége egészében összhangban van gazdaságpolitikai céljainkkal, eredményesen működnek.[6]

[3] Lásd az 1040/1973. (X. 18.) számú minisztertanácsi határozatot a népesedéspolitikai feladatokról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1973. 434–438. old.)

[4] Lásd az 1023/1973. (VI. 30.) számú minisztertanácsi határozatot az Állami Tervbizottság létrehozásáról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1973. 425. old.)

[5] Az MSZMP KB 1972. november 14–15-i határozata, valamint a Gazdasági Bizottság 1/1973. (II. 20.) számú határozata megjelölte azokat a vállalatokat, trösztöket, amelyeket kiemelt vállalatokként kezelnek. Ezek tevékenységéről 1973–1976 között évente több alkalommal készített értékelő-elemző jelentést a Pénzügyminisztérium, az Országos Tervhivatal és a Központi Statisztikai Hivatal. Az elemzések azt mutatták, hogy a kiemelt vállalatok fejlődése megfelelő, s ezért 1977-től a gazdaságirányító szervek szükségtelennek tartották külön elemző-értékelő anyag készítését. A kijelölt vállalatokra vonatkozó adatokat, gazdasági fejlődésük tényeit azonban továbbra is nyilvántartja és összesíti a Pénzügyminisztérium illetékes főigazgatósága.

[6] A kijelölt nagyvállalatoknak a IV. ötéves terv időszakában mutatott fejlődéséről tanulmány jelent meg a Társadalmi Szemle 1976. novemberi számában. (18–30. old.)

A közgazdasági szabályozók 1975-ben esedékes módosításának előkészítése tervszerűen halad. Az a cél, hogy a vállalatok ötödik ötéves tervüket már a módosított népgazdasági szabályozók ismeretében dolgozhassák ki.

A vállalati nyereség és a bérek alakulásának szoros kapcsolata a szénbányászatban megszűnt, a villamosenergia-iparban mérséklődött.[7] Tizennégy ipari, építőipari vállalatnál és két ipari szövetkezetnél a bérszínvonal-szabályozás helyett kísérletképpen bértömeg-szabályozást vezettek be.[8]

Az árhatóságok fokozták és hatékonyabbá tették az árellenőrzést. Érvénybe léptek az árkalkulációs rendszer új jogszabályai.[9] Az építőipari árak kalkulációját megszigorították: kötött árformába sorolták az építőipari munkák körülbelül 90 százalékát. A Központi Bizottság határozatának megfelelően emelkedett néhány fogyasztási cikk ára. Figyelembe véve a szabadáras termékek áremelkedését, valamint az árcsökkentő intézkedéseket is, a fogyasztói árszint a terv szerint alakul.

Az üzem- és munkaszervezésről szóló határozatok végrehajtása megkezdődött, a vállalatok egy része konkrét intézkedéseket tett. A végrehajtás ütemének gyorsítása érdekében a vállalatok vezetőinek további erőfeszítéseket kell tenniük a munka- és üzemszervezés, általában a szervezettség javítására.

4. Az életszínvonal- és szociálpolitikai intézkedések a novemberi határozatnak megfelelően valósulnak meg. Az állami ipar és építőipar munkásai és művezetői körében végrehajtott központi bérpolitikai intézkedés következtében 1,3 millió dolgozó keresete 9–10 százalékkal emelkedett.

1973. június 1-től csökkent az államigazgatási, valamint egyes állami és tár-

[7] Az MSZMP KB 1972. november 14–15-i határozatának megfelelően 1973-tól mindkét ágazatban központi bérszínvonal-szabályozás érvényesül, 1973-tól évi 3,5 százalék, 1976-tól pedig évi 4,5 százalék bérszínvonal-fejlesztéssel. Emellett egyéb bérjellegű intézkedések is történtek. Pl. a szénbányászatban módosításra került a hűségpénz mértéke stb.

Az intézkedések eredményeként mindkét ágazat felzárkózott az ipar átlagához a bérszínvonal és a személyi jövedelmek növekedési üteme tekintetében.

[8] 1973. január 1-ével 14 ipari, illetve építőipari vállalatnál és két ipari szövetkezetnél bértömeg-szabályozás került kísérletképpen bevezetésre. A kísérletben részt vevő vállalatok dolgozóinak létszáma mintegy 120 000 fő. A kísérletben részt vevő vállalatok közé került a Csepel Vas- és Fémművek Troszt (kb. 35 000 dolgozó), az Egyesült Izzó (kb. 25 000 dolgozó) és az Ikarus (kb. 15 000 dolgozó). A kísérlet eredményesnek bizonyult. A kísérletben részt vevő vállalatok zöme mérsékelte létszámfejlesztési igényét, a szabályozás ösztönző és kényszerítő hatására fokozódott a munka- és üzemszervezési tevékenység. A kísérlet tapasztalatai alapján – korrigálva a negatív tapasztalatok hatását – 1976. január 1-vel bővült a bértömeg-szabályozásban részt vevő vállalatok száma és köre.

[9] Az MSZMP KB 1972. november 14–15-i határozata nyomán számos rendelkezés jelent meg az ármechanizmus és az árszabályozás továbbfejlesztéséről, amelyeknek alapvető célja az árstabilitás megerősítése volt, az árszabályozás teljes körűvé tétele. A célok érdekében megjelent *fontosabb* jogszabályokat lásd Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1973., 1974. Az 1973-as kötet megfelelő oldalai: 625–636. old.; az 1974-ben megjelent kötetben: 423–425. old.; 487–490. old.; 514. old.; 653. old.; 760. old.; 760–763. old.; 764. old.

sadalmi szervek dolgozóinak a munkaideje. A tanácsi dolgozók jutalomkeretét a béralap 6 százalékára emelték fel.[10]

A kormány módosította a lakásépítés pénzügyi és hitelfeltételeit.[11] A tanácsi értékesítésű lakásoknál a három és ennél több gyermekről gondoskodó munkások esetében egyedi elbírálás alapján a készpénz-előtörlesztés részben vagy teljes egészében elengedhető. A munkás-lakásépítési akció keretében 1750 lakás építését kezdték meg.

5. Az ideológiai helyzetre az jellemző, hogy tovább erősödött társadalmunk egyetértése szocialista céljainkkal. A tömegpropaganda jobban összpontosított az időszerű politikai és gazdasági feladatokra, és ezáltal hatékonyabbá vált.

[10] Az 1011/1973. (IV. 5.) számú minisztertanácsi határozat szabályozta az államigazgatási, valamint az egyes állami és társadalmi szervek dolgozóinak munkaidő-csökkentését. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1973. 417–418. old.)

A további munkaterületek munkaidő-csökkentéséről intézkedett az 1034/1974. (VII. 4.) számú minisztertanácsi határozat (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1974. 248–250. old.), amely a munkaidő-csökkentést kiterjesztette az egészségügyi ellátásban, közlekedésben, az állami mező-, erdő- és vízgazdálkodásban, a kommunális szolgáltatásban, a kulturális ágazatokban foglalkoztatottakra. A rövidebb munkaidőre való áttérés feltételei voltak: 1. Létszám- és többletbéremelés *nélkül*, az ügyintézés zavartalanságának és folyamatosságának biztosítása mellett kellett megvalósítani; a munkaidő-csökkentés miatt a dolgozók bére nem csökkenhetett; a hivatalok feladataikat a szombati munkanapokon is betöltsék; a lakossági és vállalati igények kielégítésében fennakadás nem következhetett be; a lakosság ügyeinek intézésére fordított időt csökkenteni nem lehetett stb. Részletesebben lásd: 1011/1973. (IV. 15) számú minisztertanácsi határozat az államigazgatási, valamint az egyes állami és társadalmi szervek dolgozóinak munkaidő-csökkentéséről; és függeléke. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1973. 417–418. old., a függeléket lásd Határozatok Tára Gyűjtemény 311–315. old.)

A 3569/1973. (XII. 21.) számú minisztertanácsi határozat 2/*a* pontja alapján átlagosan 15 százalékos béremelést kellett végrehajtani a tanácsi szerveknél, a Központi Statisztikai Hivatal területi szerveinél és a népi ellenőrzés területi szerveinél. A társadalombiztosítás területi szerveinél átlagosan 6 százalékos, az igazságszolgáltatás területén – a nem bírói és ügyészi munkakörben foglalkoztatottaknál – átlagosan 5 százalékos béremelést hajtottak végre. A határozat 2/*c* pontja értelmében az államigazgatás és az igazságszolgáltatás területén a jutalmazási keretet egységesen a béralap 6 százalékában kellett megállapítani. (A Minisztertanács Tanácsi Hivatala tájékoztatása.)

[11] A korábban érvényes pénzügyi és hitelfeltételeket módosították az MT, illetve a PM és az ÉVM rendeletei. A legfontosabb változások: *a)* a pénzügyi feltételek úgy módosultak, hogy nagyobb lett a kölcsön, hosszabb a törlesztési idő és alacsonyabb a kamat; *b)* bevezetésre került az állami vállalatoknál dolgozó munkások lakásépítésének külön támogatása, amely nagy összegű dotációból, mérsékeltebb előtörlesztésből és kisebb kamatból áll; *c)* a szociálpolitikai kedvezmény igénybevétele a később született gyermek után is lehetséges; *d)* a fiatal házaspárok által fizetett előtörlesztő-részlet az első három évben csökkenthető; *e)* kiterjesztették a családi házak építésére adott kedvezmények körét és a lakás (épület) szobaszámától és az alapterületétől függően szabályozták a kölcsönnyújtás feltételeit; *f)* a szövetkezeti lakások új árára tekintettel bővítették a törlesztési és kamatkedvezményeket, növelték az állami vállalatok dolgozóinak támogatását és kiterjesztették a vállalati támogatás rendszerét. *Források:* Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteményének vonatkozó kötetei. 1972: 400–403. old. és 846–850. old.; 1974: 319–321. old. és 664–676. old.; 1975: 163–164. old. és 734–735. old.; 1976: 576–578. old. és 1039–1042. old.

A tudományos és kulturális területen a szocializmus melletti elkötelezettség talaján újabb értékek és eredmények születtek. Az alkotóműhelyek munkája javult, a marxista kritika pozíciói erősödtek.

Tervszerűen folyik az oktatáspolitikai határozat végrehajtása. Újabb intézkedések történtek a munkások, valamint a fizikai dolgozók gyermekeinek tanulása és továbbtanulása érdekében.

A sajtó, a rádió, a televízió eredményesen propagálta a novemberi határozatot, felelősen mozgósított a feladatok megoldására, és ezzel hozzájárult a kedvező belpolitikai légkör kialakításához.

6. A Központi Bizottság 1972. novemberi határozatának végrehajtása megerősítette a párt vezető szerepét, eszmei, politikai, cselekvési egységét. A párt belső helyzete kedvező, tömegkapcsolatai szilárdak. A pártmunkában előtérbe került a határozatok ellenőrzése, a végrehajtás helyszíni segítése. Az alapszervezetek többségében emelkedett a munka színvonala.

A tagfelvételi munkában fokozott figyelmet fordítanak a felvételüket kérők eszmei, politikai és emberi tulajdonságainak alaposabb megismerésére, a párt társadalmi összetételének tudatosabb alakítására. Az újonnan felvettek 71,7 százaléka fizikai dolgozó. Javult az összes felvettek között a nők és a 30 éven aluliak aránya.

Fejlődött a társadalmi és tömegszervezetek pártirányítása és ez lehetővé tette, hogy a közös cél érdekében nagyobb önállósággal lássák el sajátos feladataikat. A szakszervezetek, a kommunista ifjúsági szervezetek, a Hazafias Népfront bizottságai, a nőmozgalom és más fontos társadalmi szervezetek jó munkájukkal hozzájárultak a novemberi határozat végrehajtásához.

7. A Központi Bizottság összefoglalóan megállapította: az 1972. november 14–15-i ülés határidőhöz kötött határozatait végrehajtottuk, a hosszabb távú feladatok megoldása megfelelő ütemben folyik.

A Központi Bizottság elismerését fejezi ki a párt-, állami és társadalmi szervezeteknek, a párttagoknak és a párton kívüli szövetségeseinknek azért az odaadó munkáért, amit az élet minden területén végeztek a novemberi határozat következetes végrehajtása érdekében. Szilárdan bízik abban, hogy a párttagok és a szocializmus pártonkívüli híveinek összefogásával, további áldozatos munkával elérjük a párt X. kongresszusán kitűzött célokat.

II

A Központi Bizottság megvitatta és jóváhagyta az 1974. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveiről szóló előterjesztést.

1. A nemzeti jövedelem 1973-ban a tervezettnél gyorsabban, 6–7 százalék-

kal nő. Erősödtek a kiegyensúlyozott fejlődést biztosító tendenciák: a nemzeti jövedelem termelése meghaladja a belföldi felhasználást, tovább javul az ország külkereskedelmi mérlege és a számítottnál gyorsabban növekszik a munka termelékenysége.

Az ipar termelése 6–7 százalékkal növekszik, ami túlnyomó részben a termelékenység emelkedéséből származik. Az átlagosnál gyorsabban fejlődik a vegyipar, a könnyűipar és a villamosenergia-ipar.

A népgazdasági beruházás a tavalyi szintet 2 százalékkal haladja meg, de némileg elmarad a tervezettől. A tervezettnek megfelelően alakul a termelő és a nem termelő, továbbá az állami és a vállalati beruházások aránya. Ezek közül kiemelkedik a Gagarin Hőerőmű, a Barátság II. Kőolajvezeték, a Tisza 2. Vízlépcső, az Ajkai Timföldgyár, a Beremendi Cementgyár, a Magyar Viscosagyár új műanyagüzemének megépítése, a Magyar Vagon- és Gépgyár acélöntödéjének, az Ózdi Kohászati Üzemek, a Dunai Vasmű, a Lenin Kohászati Művek kapacitásának modernizálása és bővítése.

A mezőgazdasági termelés mintegy 5–6 százalékkal meghaladja az elmúlt évit. Kenyér- és takarmánygabonából biztosított a belföldi igények kielégítése, búzából kivitelre is jut. A zöldség- és gyümölcstermelés – főként a rendkívüli szárazság következtében – a tervezettnél kisebb, burgonyából importra van szükség. A szarvasmarha-tenyésztés meggyorsult. A IV. negyedévtől a sertéshústermelés is jelentősen növekszik.

Az építőipari tevékenység az elmúlt év második felében felélénkült, és egész évre számítva a növekedés üteme 2,5–3 százalék lesz. A kapacitások és az igények összhangja a korábbinál jobb. Egyes munkáknál javult a koncentráció és kevesebb a minőségi kifogás. Ugyanakkor nem kielégítő a fejlődés a befejezési munkáknál. A lakásépítési tervet teljesítjük, mintegy 85 000 lakás épül.

A közlekedés és a hírközlés a terveknek megfelelően fejlődik.

A termelés szerkezete és az élénk külföldi kereslet a vállalatokat az export növelésére ösztönözte. Az export dinamikusan, az import mérsékelten növekedett.

A lakosság fogyasztása 4–5 százalékkal, az egy főre jutó reáljövedelem 4–4,5 százalékkal, az egy keresőre jutó reálbér 2,3 százalékkal emelkedik. A nagyüzemi munkások reálbérének növekedése eléri a tervezett 5,8 százalékot. Az áruellátás kiegyensúlyozott, bár év közben átmeneti ellátási nehézségek voltak húskészítményekből, zöldség- és gyümölcsfélékből.

2. A Központi Bizottság elfogadta az 1974. évi népgazdasági terv és állami költségvetés fő előirányzatait:

a nemzeti jövedelem termelésének növekedése	5	százalék
a nemzeti jövedelem belföldi felhasználásának növekedése	5 –6	"
az ipar bruttó termelésének növekedése	5,5–6	"
az országos építés–szerelés teljesítményének növekedése	4	"
a mezőgazdasági termelés növekedése	2 –2,5	"
az egy lakosra jutó reáljövedelem növekedése	5 –5,5	"
a munkások és az alkalmazottak egy keresőre jutó reálbérének növekedése	3,7	"
a szocialista szektor beruházása	117–118	milliárd Ft
a kiskereskedelmi áruforgalom növekedése	8 –9	százalék
lakásépítés	85 000	
ebből: állami lakás	36 000	

A beruházások között 1974-ben kezdődjék meg az adriai kőolajvezeték, a Paksi Atomerőmű I. ütemének, a Bélapátfalvi Cementgyár, a Borsodi Vegyi Kombinát új PVC-gyárának, a kiskunhalasi új Kötöttárugyár, a Gyulai Húskombinát, a Magyar Viscosagyár új II. üzemének, az Ózdi Kohászati Üzemek acélgyártó kapacitásának fejlesztése. Meg kell kezdeni az új, nagy teljesítményű Kossuth-adó építési munkáit.

A munka termelékenysége a IV. ötéves tervben a tervezettnél gyorsabban, több mint 5 százalékkal emelkedjen. Az ipari termelésen belül az átlagosnál dinamikusabban fejlődjön a villamosenergia-ipar, a vegyipar és az élelmiszeripar termelése.

3. A Központi Bizottság az életszínvonal növelése érdekében 1974-ben – az automatikus bérnövekedésen felül – olyan központi intézkedéseket tart szükségesnek, amelyek lehetővé teszik, hogy az egy főre jutó reáljövedelem 5 százalékot meghaladó mértékben, az egy keresőre jutó reálbér 3,7 százalékkal, a lakosság összes fogyasztása pedig közel 6 százalékkal emelkedjen.

Ennek érdekében a Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy 1974-ben 1 milliárd 200 millió forint éves kihatással központi intézkedéssel emeljék

– az állami szektorban 1973-ban központi béremelésben nem részesült ipari és építőipari tevékenységet folytató munkások,

– az állami iparban és építőiparban a kisegítő állománycsoportba tartozó dolgozók,

– a tanácsok és szűkebb körben más helyi államigazgatási szervek dolgozóinak,

– a gazdasági és igazgatási helyi költségvetésű szervek dolgozóinak,

– a kutatóintézetek,

– a színházak és színházjellegű intézmények dolgozóinak bérét.

A béremelés mértékét, a végrehajtás időpontját a Miniszertanács a SZOT bevonásával állapítsa meg.

A népesedéspolitikai határozattal összefüggő szociálpolitikai jellegű állami juttatások (gyermekgondozási segély, egyszeri anyasági segély, babakelengye, anyák gyermekápolási táppénze, kétgyermekesek családi pótléka) 1974-től történő növelésére mintegy évi 1 milliárd 660 millió forintot kell biztosítani.

A fegyveres erők sorkatonáinak pénzbeli ellátmányát és az eltartásra szoruló hozzátartozók családi segélyét 1974. január 1-től fel kell emelni.

1974-ben a dolgozók újabb kategóriáinál folytatjuk az áttérést a 44 órás munkahétre.

A gyermekintézményi hálózat fejlesztése és ellátottságának javítása érdekében 2400 bölcsődei és 12 000 óvodai férőhelyet kell létesíteni. Az oktatáspolitikai feladatok megoldását összesen 720 általános, közép- és szakmunkásképző iskolai osztályterem, továbbá 6000 kollégiumi férőhely megépítésével kell elősegíteni.

Az egészségügyi ellátás további javítására 1600-zal kell növelni a gyógyintézeti ágyak számát, a szociális otthoni ágyak számát pedig 1000-rel. A megyei kórházak bővítésének és rekonstrukciójának folytatása mellett a járóbeteg-ellátást 50 új orvosi körzet és napi 650 szakorvosi rendelőóra szervezésével is javítani kell.

A fogyasztói árszínvonal emelkedése 1974-ben nem haladhatja meg a 2 százalékot. A kiskereskedelmi áruforgalom növelése mellett a termelő és kereskedelmi vállalatok együttműködésének fejlesztésével javítani kell az áruválasztékot, és csökkenteni az átmenetileg hiányzó cikkek körét. A kereskedelmi vállalatok fordítsanak megkülönböztetett figyelmet arra, hogy a lakosság árucellátásában a munkaidő további csökkenése esetén se legyen zavar.

4. Az 1974. évi népgazdasági terv teljesítése megköveteli a gazdasági szervező, irányító, ellenőrző munka további javítását. Ennek érdekében a pártszervezetek politikai munkájukkal támogassák a gazdasági vezetőket a gazdálkodás hatékonyságának növelésében, a kapacitások ésszerű kihasználásában, a termelési struktúra korszerűsítésében, a termékek minőségének és a munka szervezettségének javításában, a munka-, technológiai, pénzügyi fegyelem további megszilárdításában, a takarékos gazdálkodásban.

A politikai tömegmunka segítse elő olyan egységes szemlélet kialakítását, amely hozzájárul a rendelkezésre álló eszközök minél célszerűbb felhasználásához.

A pártszervezetek nyújtsanak segítséget a KISZ-szervezeteknek ahhoz, hogy a fiatalok kezdeményezően és tevékenyen vegyenek részt munkahelyük politikai, társadalmi és gazdasági életének alakításában.

A szakszervezetekben és a szövetkezeti szövetségekben dolgozó kommunisták segítsék elő, hogy szervezeteik az érdekvédelmi tevékenység mellett következetesen támogassák a termelés hatékonyságának további javítását, a racionális üzem- és munkaszervezést, a teljesítményhez igazodó bérezést, a szocialista munkaverseny fellendítését.

A tömegtájékoztatás területén dolgozó kommunisták gondoskodjanak arról, hogy a sajtóban, a rádióban és a televízióban kapjon megfelelő hangsúlyt a lelkiismeretes és színvonalas termelőmunka.

A Központi Bizottság felhívja a pártszervezeteket, a párt valamennyi tagját, hogy odaadó munkával és példamutató tettekkel vegyenek részt a párt gazdaságpolitikájának megvalósításában. Felkéri a Hazafias Népfront Országos Tanácsát, a Szakszervezetek Országos Tanácsát, az Országos Szövetkezeti Tanácsot, a KISZ Központi Bizottságát és a tömegmozgalmak vezetőit, hogy a maguk területén segítsék elő az 1974. évi gazdasági feladatok eredményes megoldását.[12]

II

A Központi Bizottság áttekintette a párt káderpolitikáját, a káder- és személyzeti munka helyzetét, főbb feladatait, és az alábbiakat állapította meg:

1. A káderpolitika összhangban van a párt politikai fő vonalával, célkitűzéseivel. A politikai megbízhatóság, a szakmai hozzáértés és a vezetői rátermettség hármas követelménye alapelvként bevált, egyre következetesebben érvényesül a vezetők kiválasztásában.

A káderek a különböző területeken és beosztásokban összességükben eredményesen dolgoznak. Döntő többségük a szocializmus odaadó híve, a reá bízott jogkörrel és hatalommal helyesen él, aktív a közéletben, magatartása, életmódja megfelel erkölcsi követelményeinknek.

Fejlődött a káderek többségének politikai képzettsége és szakmai felkészültsége. Kisebb részük nem tudja ismereteit megújítani, nem tart lépést a fejlődéssel és hosszabb távon nem tud eleget tenni a növekvő igényeknek.

Egyes vezetőknél tapasztalható, hogy figyelmen kívül hagyják döntéseik társadalmi, politikai hatásait, nem folytatnak közéleti tevékenységet, nem fejlesztik kapcsolataikat a dolgozókkal. Helyenként előfordul vezetői gőg, a kollektíva véleményének semmibevevése, a jogos bírálat megtorlása. Az ilyen jelenségekkel szemben a párt vezető szerveinek ismételt figyelmeztetése ellenére még mindig tapasztalható békülékenység, elvtelen engedmény, a felelősségre vonás elmulasztása.

[12] Lásd a 82. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét.

A vezetők megítélésénél továbbra is a politikai megbízhatóság, a szakmai hozzáértés és a vezetői rátermettség hármas követelményét kell alkalmazni, de ezek tartalmát illetően magasabb mércét kell állítani.

2. A szocialista építés egyre bonyolultabb, nagyobb hozzáértést, ügyszeretetet kívánó feladatai szükségessé teszik, hogy emeljük a kádermunkával szemben támasztott követelményeket.

A káder- és személyzeti munkában a jövőben is fontos feladatunk a stabilitás biztosítása. Emellett a vezetői állomány egészséges fejlődése és összetételének kedvező irányú változása érdekében szükség van az ésszerű és folyamatos cserélődésre. Következetesen érvényesíteni kell azt az elvet, hogy minden ember képességének és adottságának megfelelő helyen dolgozzék.

A Központi Bizottság továbbra is helyesnek és szükségesnek tartja, hogy társadalmunkban – párttisztséget kivéve – bármely beosztást pártonkívüli is betölthessen, aki a szocializmus építésének programját elfogadja, és annak megvalósításáért aktívan dolgozik.

A kádermunkát a vezetők túlnyomó többsége fontos feladatának, munkája szerves részének tekinti. Az állami személyzeti munkában tovább kell erősíteni az egyszemélyi felelősséget. Ugyanakkor a központi irányítás és ellenőrzés erősítésével, a párt- és társadalmi szervezetek bevonásával, a bizalom és nyíltság légkörével, elvszerű kritikával el kell érni, hogy a szocialista demokrácia fejlődéséből következően erősödjenek a kádermunka demokratikus vonásai. Ez segíti a szubjektivizmus háttérbe szorítását és káderpolitikai elveink hatékonyabb érvényesülését.

3. A Központi Bizottság a kádermunka fejlesztésében az egyik legfontosabb feladatnak tartja a gondoskodást a tervszerű káderutánpótlásról.

Fontos politikai, hatalmi kérdésnek kell tekinteni, hogy tehetséges munkások, termelőszövetkezeti parasztok tervszerű előkészítéssel fokozatosan és folyamatosan vezető beosztásokba kerüljenek. Az MSZMP Politikai Főiskoláján, a budapesti, megyei pártbizottságok oktatási igazgatóságain meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy a fizikai dolgozók az eddiginél nagyobb számban tanuljanak; az állami felsőoktatásban is növelni kell annak lehetőségét, hogy a fizikai munkások felsőfokú tanulmányokat végezhessenek.

A felsőoktatási intézményekben emelni kell az oktató- és nevelőmunka színvonalát, mert viszonyaink között a káderutánpótlás egyik legfontosabb forrása ma már az egyetemet és főiskolát végzettek köre.

A vezető posztok betöltésénél jobban számításba kell venni az erre alkalmas nőket. Határozottan fel kell lépni az előítéletek, a pozícióféltésből eredő hátrányos megkülönböztetések ellen, és az ajánlásoknál, kinevezéseknél azonos feltételek esetén előnyben kell részesíteni őket.

A társadalmi érdek és a vezetés folyamatossága is megkívánja a követel-

ményeknek megfelelő fiatalok fokozottabb bevonását a vezetésbe. A párt- és KISZ-szervezetek tekintsék fontos feladatuknak, hogy adjanak lehetőséget a fiataloknak képességeik kipróbálására.

A szakigazgatás, a kultúra, a tudomány és az egészségügy területén célszerű a bevált pályázati rendszer kiterjesztése. Az üzemi demokrácia fejlesztésével összhangban biztosítani kell, hogy az állami üzemek, intézmények dolgozói érdekképviseleti szerveik útján nagyobb beleszólási lehetőséget kapjanak vezetőik kiválasztásába és megítélésébe.

4. A Központi Bizottság elfogadta és határozattá emelte a párt káderpolitikájáról, a káder- és személyzeti munka helyzetéről, valamint főbb feladatairól beterjesztett jelentést. A határozat a *Pártélet* című folyóiratban megjelenik.

A Központi Bizottság javasolja a Minisztertanácsnak, hogy e határozat, valamint a tapasztalatok alapján módosítsa és egészítse ki a személyzeti munkáról szóló rendeleteit.

A Központi Bizottság továbbra is meghatározónak tekinti a X. kongresszus útmutatását: „A pártmunka továbbfejlesztésének és az ország fejlődésének alapvető követelménye a kádermunka javítása."

*

A Központi Bizottság elfogadta 1974. évi munkatervét.

Megjelent: Népszabadság, 1973. november 30.

82
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1974. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL

(1973. NOVEMBER 28.)

A Központi Bizottság megállapítja, hogy a népgazdaság fejlődésének iránya megfelel a X. kongresszus és a IV. ötéves terv gazdaságpolitikai céljainak.

Az 1972. novemberi határozat kedvező hatással volt a gazdasági építőmunkára, a népgazdasági terv teljesítésére. A munkahelyeken fokozódott a dolgo-

zók kezdeményezése, alkotói aktivitása és felelősségérzete a termelőmunkáért. 1973-ban a termelés növekedése eléri, egyes ágazatokban meghaladja a tervezettet. A gazdaságban erősödtek a kiegyensúlyozott fejlődést biztosító tendenciák: a nemzeti jövedelem termelése meghaladja a belföldi felhasználást, kedvezően alakul az ország külkereskedelmi mérlege és javul az állami költségvetés helyzete. A számítottnál gyorsabban növekszik a munka termelékenysége.

Az elért eredmények mellett továbbra is jelentősek a feladatok a termelési struktúra korszerűsítése, a beruházási tevékenység hatékonyságának javítása terén. A népgazdasági szükségletek javuló minőség mellett történő kielégítése, különösen az ipari termelés szerkezetének korszerűsítésében, rugalmasságának fokozásában követel gyorsabb előrehaladást. Továbbra is feladat a költségvetés tartós egyensúlyát biztosító követelmények érvényesítése.

I

A nemzeti jövedelem 1973-ban várhatóan a tervezettnél gyorsabban, mintegy 6–7 százalékkal nő. Az élőmunka termelékenysége a számítottnál gyorsabban emelkedik és kisebb az előirányzottnál a fajlagos anyagfelhasználás. Mindezek eredményeként a nyereség növekedési üteme nagyobb az előző évinél, ugyanakkor a kifizetett bérek emelkedése a tervnek megfelelő.

1. Az ipari termelés várhatóan 6–7 százalékkal lesz nagyobb a múlt évinél. A növekedés túlnyomó részben a termelékenység emelkedéséből származik. Az iparban foglalkoztatott létszám a tavalyi csökkenés után mérsékelten, az év egészében kb. 1 százalékkal emelkedik. Az egy foglalkoztatottra jutó termelés a számítottnál valamivel gyorsabban, 5,5–6 százalékkal nő. Az állóeszközök hatékony kihasználása azonban még nem kielégítő.

Az ipari termelésen belül az átlagosnál gyorsabban fejlődik a vegyipar, a könnyűipar és a villamosenergia-ipar. Az idei tervezettel megegyezik, de az ötéves tervben számítotthoz képest elmarad az építőanyag-ipari termelés növekedése. Az élelmiszeripar termelése döntően az állatállományra kedvezőtlenül ható állatbetegség miatt, a tej- és szesziparban az árintézkedésekkel összefüggő átmeneti keresetcsökkenés miatt a tervezettnél kisebb mértékben emelkedik.

Az ipari termelés növekedését elsősorban a külföldi értékesítés viszonylag kedvező lehetőségei ösztönözték. A várható ipari exportnövekedés rubel viszonylatban a tervezett 5 százalékkal szemben 10–11 százalék, dollár viszonylatban a tervezett 7–8 százalékkal szemben 21–22 százalék lesz.

1973-ban több jelentős nagyberuházás lépett üzembe. Ezek közül kiemelkedik a Gagarin Hőerőmű, a Barátság II. kőolajvezeték, az Ajkai Timföld-

gyár, a Beremendi Cementgyár, a Magyar Viscosa Gyár Poliakrilnitril I. üzemének megépítése, a Magyar Vagon- és Gépgyár acélöntödéjének, az Ózdi Kohászati Üzemek, a Dunai Vasmű, a Lenin Kohászati Művek kapacitásainak modernizálása és bővítése.

A központi fejlesztési programok megvalósítása, néhány nagyvállalatnak nyújtott központi támogatás, valamint a vállalati fejlesztések eredményeként folytatódott a termelési szerkezet javítása. Az iparágazatok egy részében a termelés szerkezetének viszonylagos merevsége azonban továbbra is gondokat okoz.

2. A mezőgazdasági termékek termelése várhatóan meghaladja a tervezettet, 5–6 százalékkal lesz nagyobb az előző évinél. Kenyérgabonából és takarmánygabonából jelentős kivitel mellett is megfelelő készletekkel rendelkezünk.

Az 1973. évihez hasonló aszályos időjárás az utóbbi évtizedekben csak kétszer, 1947-ben és 1952-ben fordult elő. Akkor az aszályos esztendőket rendkívül megsínylette a mezőgazdaság. Ebben az évben a nagyüzemi gazdálkodás, a mindjobban javuló anyagi-technikai ellátás, a munkák időbeli elvégzésének hatására összességében jók az eredmények. Kiemelkedő volt a termés gabonafélékből. Kereken 4,5 millió tonna búzát takarítottak be, ami 1 millió tonnával haladja meg az utóbbi öt év átlagát. Az átlagtermés 34,7 mázsát ért el hektáronként. Az őszi érésű növények közül dohányból, napraforgóból az előző évihez hasonló, kukoricából azt meghaladó a termés. Gyümölcsfélékből az előző évivel azonos, szőlőből és borból nagyobb a termés. A burgonya termelésére különösen kedvezőtlen hatással volt az aszály, amellett a vetésterület csökkenését az átlagtermés növekedése nem ellensúlyozta, ezért import vált szükségessé. Hazai burgonyából nem kielégítő az ellátás.

A friss fogyasztású zöldségfélék termelésében – elsősorban a rendkívüli szárazság miatt – nem sikerült a kívánatos növekedést elérni; volumenében az előző évivel azonos szintű az ellátás, az idénycikkek árszint-emelkedése a számított 5 százalékkal szemben várhatóan 8 százalék lesz.

Az állattenyésztés termelését a járványos megbetegedés – különösen a sertéshús termelésben – átmenetileg visszavetette. Az állatjárvány felszámolására és a kiesések mielőbbi pótlására hozott intézkedések hatékonyak voltak. Eredményesen folyik a szarvasmarha-tenyésztés fejlesztésére meghirdetett program végrehajtása. A szarvasmarha-állomány ebben az évben hosszú idő óta először növekedett. Ugyancsak növekedett a tejtermelés és felvásárlás.

3. Az építőipari tevékenység az év második felében élénkült és egész évre számítva a növekedés üteme 2,5–3 százalék lesz.

Az építőipari kapacitások és az építőipari kereslet viszonya a korábbinál kiegyensúlyozottabb. Ennek eredményeként egyes munkáknál javult a koncentráció és kevesebb a minőségi kifogás. Továbbra sem kielégítő az előreha-

ladás a befejezési munkákban, ami a nem megfelelő színvonalú, választékú és szervezettségű szakipari-szerelői háttérrel is összefügg.

4. A közlekedés a tervezettnek megfelelően fejlődik. Az áruszállításban és a távolsági tömegközlekedésben növekszik a közúti közlekedés aránya. A fővárosi tömegközlekedésben a szállítási kapacitás bővülésének, a lépcsőzetes munkakezdés bevezetésének és a metró üzembehelyezésének hatására a zsúfoltság némileg csökkent. A közlekedés fejlődését elősegíti a járműpark (elsősorban a tehergépkocsi-állomány), valamint a vasúti és közúti hálózat korszerűsítése és bővítése.

A hírközlést javította a Győr–Pozsony, Budapest–Pécs, Budapest és a szovjet határ között kiépült mikrohullámú összeköttetés. Üzembe helyezték Pécsett a 20 kW-os színes tv-adót és még ez év folyamán üzembe lép Jászberényben egy 250 kW-os rövidhullámú rádióadó.

Továbbra is nehézséget jelent, hogy a fejlődés ellenére – 1973-ban 29 000 új telefonállomás került üzembehelyezésre – tovább emelkedett a ki nem elégített távbeszélőigények száma.

5. Az export mind szocialista, mind tőkés viszonylatban gyorsan növekszik. A behozatal rubel viszonylatból csak kismértékben emelkedik, dollár viszonylatból pedig a kivitelnél lassabban nő, 1973-ban a külkereskedelmi forgalomban jelentős aktívum jön létre.

Rubel viszonylatban tíz hónap alatt az export – jóval a tervezett felett – 15 százalékkal nőtt, az import pedig 3 százalékkal volt magasabb a múlt évinél, és így mintegy 230 millió rubel aktívum keletkezett. A kormány intézkedéseinek hatására az év hátralevő részében az export növekedési üteme mérséklődni fog, az importé pedig várhatóan növekszik, de az aktívum így is kb. 250–300 millió rubel lesz.

Az áruforgalom dollár viszonylatban is dinamikusan növekszik. Tíz hónap alatt a kivitel (folyó áron) 32 százalékkal, a behozatal pedig 16 százalékkal emelkedett. A forgalom nagyarányú növekedéséhez jelentősen hozzájárul a kedvező konjunkturális helyzet, néhány termék exportjának kivételesen magas színvonala, valamint az exportárak 12–14 százalékos és az importárak mintegy 14–16 százalékos emelkedése. Ez azt jelenti, hogy éves szinten az export volumenében is jelentősen, közel 20 százalékkal, míg az import mérsékeltebben, 4–6 százalékkal emelkedik. Az áruforgalom egyenlege ebben a relációban is jobb lesz a tervezettnél (180 millió dollár passzívum helyett nagyjából kiegyensúlyozott mérleggel számolhatunk).

6. A beruházások 113 milliárd forint előirányzata az évközi döntésekkel tovább növekedett. (Év közben bővültek a szocialista gépbeszerzést serkentő hitellehetőségek, több új, tervben nem szereplő beruházás kezdődött meg.) A várható teljesítés kb. 106–108 milliárd forint lesz, ami az előző évinél vo-

lumenben 2 százalékkal több. A beruházások szerkezete a tervnek megfelelően alakul. Az anyagi ágazatok részesedése közel 79 százalék, a nem termelő ágazatoké pedig mintegy 21 százalék.

A tervezett arányoknak megfelelően alakul az állami és a vállalati beruházások várható teljesítése is.

Az állami beruházások előirányzata teljesítéséhez a pénzügyi fedezet rendelkezésre áll és a vállalati pénzforrások is a tervezettnek megfelelően alakulnak. Az 1973. évi beruházási tervtől való elmaradást számos objektumnál az előkészítés időbeli késése, másoknál a kivitelezési kapacitás elégtelensége vagy pedig a beruházók által igényelt korszerű gépek hiánya idézték elő.

A készletek növekedése kisebb a tervezettnél, és várható, hogy a készletnövekedés mind ütemében, mind volumenében a számított alatt marad. Néhány alapanyag tekintetében azonban a készletek oly mértékben csökkentek, hogy pótlásukról kell gondoskodni.

7. A lakosság fogyasztása 4–5 százalékkal, az egy főre jutó reáljövedelem 4–4,5 százalékkal (a terv 4,5–5 százalék), az egy keresőre jutó reálbér 2,3 százalékkal (a terv 2–2,5 százalék) emelkedik. A nagyüzemi munkások reálbérének növekedése eléri a tervezett 5,8 százalékot. Az áruellátás kiegyensúlyozott. A lakosság pénzjövedelmét általában igényei szerint költhette el, bár évközben egyes vidékeken ellátási zavarok voltak húskészítményekben, zöldség és gyümölcsben.

A lakásépítési tervet teljesítjük, mintegy 85 000 lakás épül.[1]

II

A Központi Bizottság az 1974. évi népgazdasági terv fő követelményének olyan gazdasági fejlődés biztosítását tekinti, amelyben

– érvényesülnek a IV. ötéves terv és a Központi Bizottság 1972. novemberi határozatának gazdaságpolitikai irányelvei;

– tovább erősödnek a népgazdaságban kibontakozó kedvező folyamatok, folytatódik a termelési struktúra korszerűsítése, javul a gazdálkodás hatékonysága.

1. A Központi Bizottság az 1974. évi népgazdasági terv és állami költségvetés fő előirányzataiként elfogadja a következőket:

[1] *Az 1973-as terv teljesítéséről szóló jelentés forrásai:* A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az 1973. évi terv teljesítéséről, a népgazdaság fejlődéséről. Népszabadság, 1974. február 3. 1. és 3. old.; Statisztikai Szemle, 1974. február–március. 215–225. old.

a nemzeti jövedelem termelésének növekedése	5	százalék
a nemzeti jövedelem belföldi felhasználásának növekedése	5–6	”
az ipar bruttó termelésének növekedése	5,5–6	”
az országos építés–szerelés teljesítményének növekedése	4	”
a mezőgazdasági termékek termelésének növekedése	2–2,5	”
az egy lakosra jutó reáljövedelem növekedése	5–5,5	”
a munkások és az alkalmazottak egy keresőre jutó reálbérének növekedése	3,7	”
a szocialista szektor beruházása, milliárd Ft	117–118	
a kiskereskedelmi áruforgalom növekedése (folyó áron)	8–9	”
lakásépítés	85 000	
ebből állami lakás	36 000	
az állami költségvetési bevétel növekedése	12–13	”
az állami költségvetési kiadások növekedése	12–13	”
A devizahelyzet változása:		
Rubel viszonylatban, millió rubelben	+250–300	
Dollár viszonylatban, millió dollárban	0+40	

2. Az ipari termelés 1974-ben – figyelembe véve a belföldi kereslet várható élénkülését, továbbá a szocialista export mérséklődő növekedését – mintegy 5,5–6 százalékkal emelkedjen.

Az ipari termelésen belül az átlagosnál dinamikusabban fejlődjön a villamosenergia-ipar, a vegyipar és az élelmiszeripar termelése. A bauxittermelés kb. 11 százalékkal, a földgáztermelés 6–7 százalékkal, az alumíniumkohászat termelése 9–10 százalékkal, a villamosgépek gyártása kb. 9–10 százalékkal növekedjék. Mintegy 10 százalékkal emelkedjék a benzin, a fűtőolaj, a kőolaj és a PVC-por termelése. A textilruházati termékek termelése mintegy 9 százalékkal, a fafeldolgozóipari termelés pedig 9–10 százalékkal haladja meg az 1973. évi színvonalat.

A gépiparban fontos feladat, hogy növekvő aktivitással tovább folytatódjék a termelési szerkezet korszerűsítése, a gazdaságosabb gyártmányválaszték kialakítása, a termékek műszaki színvonalának és minőségének javítása, piaci versenyképességük növelése.

A kohászatban a termelés növelését elsősorban a kapacitások összhangjának javításával kell biztosítani.

A vegyiparban a Petrolkémiai Program tervszerű folytatása, valamint új értékesítési lehetőségek, piacok feltárása és biztosítása a legfontosabb feladat.

Az építőanyag-ipar a termelő kapacitások jobb kihasználásával, a beruházá-

sok tervszerűségének fokozásával tegye biztonságosabbá az építőanyag-ellátást és csökkentse a tőkésimport-igényeket.

A könnyűiparban a rekonstrukció folytatása a fő feladat.

Az élelmiszeripar mintegy 7 százalékos fejlődését és a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek tőkés exportjának növelését célszerű előirányozni.

Az ipari nagyvállalatok hosszabb távú fejlesztésére, termelési szerkezetük változtatására továbbra is megkülönböztetett figyelmet kell fordítani. Ennek érdekében a velük összefüggő gazdaságpolitikai irányító és elemző munkát mind tartalmában, mind módszerében fejleszteni szükséges.

Az iparban foglalkoztatottak száma 1974-ben is csak mérsékelten növelhető. Ily módon a termelés növekedésének alapvető feltétele, hogy a munka termelékenysége a IV. ötéves tervben figyelembe vettnél gyorsabban, mintegy 5 százalékkal emelkedjék. Ehhez az szükséges, hogy fokozódjon a vállalatok aktivitása és kezdeményező készsége – a géppark korszerűsítése mellett – az üzem- és munkaszervezés javításában, az üzemen belüli munkaerő-tartalékok feltárásában, a termelő kapacitások jobb kihasználásában.

3. A mezőgazdasági termékek termelésének mintegy 2–2,5 százalékos növekedését kell tervezni. A jövő évben is központi feladatnak kell tekinteni az állattenyésztés fejlesztését, a vágóállat-termelés növelését, a hozamok emelését és a munkaigényes növények termelésének fokozását.

A szarvasmarha-tenyésztésben a hozott intézkedések hatására kb. 4 százalékos termelésnövekedéssel, a sertéstenyésztésben a magas kocalétszám következtében kb. 19–20 százalékos vágóállat-termelés növekedéssel indokolt számolni.

A gabonafélékből – átlagos természeti feltételeket figyelembe véve – a tervezett mennyiség megközelíti a 11 millió tonnát. Ez – tekintettel a kedvező készlethelyzetre – a megnövekedett sertésállomány mellett is lehetővé tesz gabonaexportot.

A mezőgazdasági üzemekben – az öntözési kapacitások jobb kihasználásával, az új fajták és termelési módszerek alkalmazásával – biztonságosabbá kell tenni a zöldség- és burgonyaellátást. A nagyüzemi zöldségtermelés bővítése mellett jobban hasznosítsák a háztáji termelés lehetőségeit.

Figyelembe véve a gazdasági feltételeket, a nagyüzemekben szélesebb körben kell bevezetni és elterjeszteni a modern technikát. Fordítsanak nagyobb figyelmet az üzem- és munkaszervezés javítására, a dolgozók továbbképzésére.

4. Az építőipari teljesítmények 4–5 százalékkal növekedjenek. Az állami vállalatoknál az átlagosnál nagyobb fejlődés szükséges. A feladatoknak megfelelően jelentősen kell növelni a magasépítő-ipar és a szakszerelőipar termelését, figyelmet fordítva arra, hogy az építőipar elsősorban a folyamatban levő munkák gyorsabb befejezésére koncentrálja tevékenységét. Az V. ötéves terv-

időszak építési feladataira való felkészülés – a jelenleginél gyorsabb növekedési ütem elérése – szempontjából 1974-ben nagy figyelmet kell fordítani az építőipari szervezetek közötti helyes arányok kialakítására, a feladatok jobb elosztására, arra, hogy folytatódjék az építőipar szervezettségének növelése.

5. A közlekedés szállítási teljesítménye 3,5–4 százalékkal növekedjen. A vasúti áruszállítást az export- és tranzitszállítási igények miatt a IV. ötéves terv eredeti előirányzatánál gyorsabban kell növelni. A fővárosi tömegközlekedés javítása érdekében biztosítani kell, hogy a megkezdett fejlesztések megfelelő ütemben folytatódjanak és a tervezett határidőre befejeződjenek.

A Szajol–Lökösháza vonalszakasz villamosításának befejezésével létre kell hozni a második, Szob–Budapest–Lökösháza viszonylatú villamosított tranzitvonalat. Folytatni kell az M 7-es, az M 3-as autópálya építését.

Az ágazat fejlesztését 1974-ben is segítsék elő a járműbeszerzések egy részének előrehozását célzó pénzügyi és importintézkedések.

1974-ben 49 000 új telefonállomás kerüljön üzembe helyezésre. Meg kell kezdeni az új nagy teljesítményű Kossuth-adó építési munkáit. Az ötéves tervnek megfelelően kell fejleszteni a rádió és televízió adóhálózatát.

6. A kiskereskedelmi áruforgalmat a lakosság növekvő jövedelméhez igazodva, folyó áron 8–9 százalékkal, változatlan áron 6–7 százalékkal kell növelni. Biztosítani kell a lakosság kiegyensúlyozott áruellátását. A termelő és kereskedelmi vállalatok együttműködésének fejlesztésével javítani szükséges az áruválasztékot, és csökkenteni az átmenetileg hiányzó cikkek körét. A kereskedelmi vállalatok fordítsanak megkülönböztetett figyelmet arra, hogy a lakosság áruellátásában a munkaidő további csökkentése esetén se legyen zavar.

7. 1974-ben a nemzetközi gazdasági kapcsolataink további fejlesztése és szélesítése érdekében törekedni kell a korábbi években kialakult kedvező tendencia erősítésére.

A KGST-tagországokkal és elsősorban a Szovjetunióval a gazdasági együttműködésünk keretében biztosítani kell a IV. ötéves tervben 1974-re előirányzott és a hosszú lejáratú államközi szerződésekben vállalt kötelezettségek maradéktalan teljesítését.

Nagy súlyt kell helyezni a népgazdaság fejlődéséhez szükséges beruházási eszközök szocialista országokból történő beszerzésére, alkatrészek és részegységek behozatalának fokozására és az igényekkel összhangban a fogyasztási cikkek importjának növelésére.

Rubel viszonylatban a tervezés arra törekedjék, hogy a KGST-országokból a behozatalnak a kivitelnél lényegesen gyorsabb növekedését alapozza meg, továbbá, hogy a meglevő aktívumok a népgazdaság szükségleteivel összhangban felhasználhatók legyenek.

A behozatal élénkítésére – különösen a beruházási javak és fogyasztási cikkek területén – további intézkedések tervezhetők. A rubel viszonylatú behozatalnak mintegy 8–9 százalékos növelésével kell számolni.

Kivitelünket úgy kell megtervezni és realizálni, hogy a hosszú lejáratú exportkötelezettségeinknek eleget tegyünk, de a könnyűipari, mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekből, valamint az alapanyagokból el kell kerülni a kötelezettségen felüli vagy nem ellentételezett szállításokat. A gazdaságos és perspektivikus vegyipari és gépipari termékek kivitelének növelésére továbbra is törekedni kell, viszont a gazdaságtalan vagy a közeli években korszerűtlenné váló gyártmányok exportját a támogatások csökkentésével, illetve megszüntetésével az eddiginél határozottabban kell korlátozni, s ezúton elérni, hogy a kiviteli többlet 1974-ben lehetőleg ne haladja meg a 150–200 millió rubelt. Az aktívum ennél csak abban az esetben lehet nagyobb, ha biztosítható annak a partnerekkel egyeztetett céljellegű felhasználása. Mindezek alapján a rubel viszonylatú kivitel 3–5 százalékos növekedését indokolt tervezni.

A dollár viszonylatú export tervezésekor számolni kell azzal, hogy az export növekedési üteme mérséklődni fog, mivel nem ismételhető meg az 1973. évi kiugróan magas gabonaexport, kisebb lesz az alumínium exportárualap, és lényegében megszűnik az olajtermékek kivitele. A tervezés ezért – kb. 5–6 százalékos árnövekedést is figyelembe véve – folyó áron mintegy 16–17 százalékos exportnövekedést irányozzon elő. A továbbiakban arra kell törekedni, hogy az export az importtal azonos mértékben emelkedjen, és így az áruforgalom kiegyensúlyozott legyen.

A külkereskedelmi forgalom alakítására vonatkozó célok elérését – a továbbra is növekvő világpiaci árakból adódó költségvetési terhek mérséklését – az operatív szabályozás eszközeinek (az export árnyereség fokozottabb elvonása, a szocialista export támogatásának mérséklése és az engedélyezések szigorítása) módosításával is elő kell segíteni.

8. A gazdaság egyenletes fejlődésének és 1975 utáni növekedésének megalapozása érdekében 1974. évben a beruházások volumenét 6–7 százalékkal kell növelni. Ennek megfelelően 117–118 milliárd forint – az 1973. évinél mintegy 10–12 milliárd forinttal több – beruházást célszerű figyelembe venni.

A folyamatban levő beruházások folytatása mellett új egyedi nagyberuházások kezdésére a jövő évi és a későbbi évek népgazdasági lehetőségeivel összhangban álló összeget kell biztosítani. Az új kezdéseket igen gondosan kell mérlegelni az V. ötéves terv feladataira figyelemmel is.

Megfelelő előkészítés alapján 1974-ben kezdődjék meg az Adriai kőolajvezeték, a Paksi Atomerőmű I. ütemének, a Bélapátfalvi Cementgyár, a Borsodi Vegyi Kombinát új PVC-gyárának, a kiskunhalasi új Kötöttárugyár, a Gyulai Húskombinát, a Magyar Viscosagyár Poliakrilnitril II. üzemének, az új

nagy teljesítményű középhullámú rádióállomás építése és az Ózdi Kohászati Üzemek acélgyártó kapacitásának fejlesztése.

A célcsoportos és az egyéb állami beruházások – az eddig hozott határozatokat figyelembe véve – viszonylag jelentősebb mértékben növekedjenek, elsősorban a lakásépítésre és közműellátásra, továbbá a nagyvárosi tömegközlekedés fejlesztésére kell az eszközöket összpontosítani.

A vállalati fejlesztési források növekedése mintegy 6–7 százalékra tervezhető. A hitelezés során a gazdasági célok között is előtérbe kell helyezni a minden piacon értékesíthető árualapok létrehozását, az elavult gépek és berendezések – elsősorban szocialista importból történő – cseréjét, a termelési szerkezet korszerűsítését szolgáló fejlesztéseket.

Az 1974. évi beruházás anyagi-műszaki megalapozása, a kivitelezési lehetőségek biztosítása összehangolt munkát igényel. Az állami költségvetés iránti igényeket gondosan meg kell vizsgálni, és csak a terv lehetőségeinek keretei között lehet beruházásokat támogatni. Továbbra sem engedhető meg a beruházások megalapozatlan növelése, ezért a beruházási igényeket rangsorolni kell.

A készletek növekedését 1974. évben is mérsékelten, 3–4 százalékos mértékben kell előirányozni. Az év során gondoskodni kell néhány alapanyagból a készletek kiegészítéséről.

9. Az életszínvonal növelése érdekében 1974-ben – az automatikus bérnövekedésen felül – olyan központi intézkedésekre van szükség, amelyek lehetővé teszik, hogy az egy főre jutó reáljövedelem az 5 százalékot valamelyest meghaladó mértékben, az egy keresőre jutó reálbér kb. 3,7 százalékkal, a lakosság összes fogyasztása pedig 5,5–6 százalékkal emelkedjen.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a népgazdasági terv 1974. évre a következő életszínvonal-politikai intézkedéseket vegye figyelembe:

– az állami szektorban 1973-ban központi béremelésben nem részesült ipari-építőipari tevékenységet folytató munkások bérét 8, illetve 6 százalékkal;

– az állami iparban és építőiparban a kisegítő állománycsoportba tartozó dolgozók bérét átlagosan 5 százalékkal;

– a kutatóintézeti dolgozók bérét differenciáltan 8–22 százalékkal;

– a színházak és színház jellegű intézmények dolgozóinak bérét átlagosan 25 százalékkal kell emelni.

A béremelési intézkedéseket 1974. április 1-vel kell végrehajtani, és e célra 525 millió forintot kell biztosítani.

A tanácsoknál átlagosan 15 százalékos, ezenkívül szűkebb körben más helyi államigazgatási szerveknél 5–15 százalékos béremelést kell végrehajtani. 1974. évi kihatása 125 millió forint.

A gazdasági és igazgatási helyi költségvetési szervek dolgozóinak bérét 10–15 százalékkal kell emelni. 1974. évi kihatása 115 millió forint.

A béremelési intézkedéseket 1974. július 1-ével kell végrehajtani.

A szociálpolitikai jellegű állami juttatások növelésére a kormány ez év október 18-i határozatának megfelelően, mintegy 1660 millió forintot kell előirányozni. Ennek keretében június 1-től gyermekenként havi 100 Ft-tal (200 Ft-ról 300 Ft-ra) kell emelni a kétgyermekesek családi pótlékát. 1974. januártól a gyermekgondozási segély havi összegét első gyermek után 150 Ft-tal, a második gyermek után 250 Ft-tal, a harmadik és további gyermek után 350 Ft-tal, az anyasági segélyt a jelenlegi kb. 1000 Ft-ról 2500 Ft-ra kell emelni. Az anyák gyermekápolási táppénz folyósíthatóságának időtartamát a gyermek 6 éves koráig szükséges meghosszabbítani.

Az alacsony nyugdíjak évenkénti 2 százalékos emelésének minimális összegét az 1500 Ft alatti nyugdíjasok esetében növelni kell oly módon, hogy az emelés összege havi 30 Ft legyen.

A munkaidő-csökkentést 1974-ben folytatni kell olyan mértékben, hogy ennek terhe az állami költségvetésben a jövő évben 150 millió forint, 1975-ben pedig egész évre 300 millió forint legyen.

A fegyveres erők sorkatonáinak pénzbeli ellátmányát 1974. január 1-től a jelenlegi havi 120 forintról 250 forintra, továbbá a sorállományúak családi segélyét havi 850 forintról 1050 forintra kell növelni. Ezek együttes költségkihatása 230 millió forint.

Biztosítani kell, hogy 1974-ben a fogyasztói árszínvonal emelkedése a 2 százalékot ne haladja meg. Év közben különböző termékeknél mintegy 500 millió forint összegű fogyasztói árcsökkentést kell végrehajtani.

Az 1974. évi népgazdasági terv 85 000 lakás, ezen belül 36 000 állami lakás megépítését irányozza elő.

A gyermekintézményi hálózat fejlesztése és az ellátottság javítása érdekében tanácsi és más eszközökből 2400 bölcsődei, 12 000 óvodai férőhelyet kell létesíteni. Az oktatáspolitikai feladatok megoldását összesen 720 általános, közép- és szakmunkásiskolai osztályterem, továbbá mintegy 6000 – ezen belül 1600 felsőoktatási – kollégiumi férőhely megépítésével is elő kell segíteni. Az egészségügyi ellátás további javítására a kórházi ágyak számát 1600 darabbal, a szociális otthoni ágyak számát kb. 1100 darabbal kell növelni. A megyei kórházak bővítésének és rekonstrukciójának továbbfolytatása mellett a járóbeteg-ellátást 50 új orvosi körzet és napi 650 szakorvosi rendelőóra szervezésével is javítani kell.

10. Az állami költségvetés 1974. évi bevételeinek túlnyomó többségét a szocialista gazdálkodó szervezetek befizetései biztosítják.

A költségvetés felhalmozási kiadásai mintegy 12–14 százalékkal haladhatják meg az előző évit.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a társadalmi közös fogyasz-

tás kiadásai a lehetőségekkel összhangban emelkedjenek, s a kiadások nagyobb hányada a társadalmi igényeknek megfelelő területeken kerüljön felhasználásra. Az egészségügyi ellátás fejlesztése és a nők helyzetének javítása, az oktatási, az ifjúsági határozat anyagi ráfordításokat igénylő végrehajtása, valamint a rádió és a televízió sugárzási idejének növelése fokozatosan, a népgazdasági erőforrások növekedésével arányosan valósulhat meg.

A IV. ötéves tervben az 1974. évre előirányzotthoz (11,0 milliárd forinthoz) képest növelni kell – 13,7 milliárd forintra – a tanácsok fejlesztési alapjához nyújtott állami hozzájárulást. Ez elsősorban a lakásépítés hatósági áremelésekből eredő többletköltsége ellensúlyozását, a tömegközlekedés és a közműfejlesztés feltételeinek javítását kell hogy szolgálja.

A költségvetés hiánya a 2,5 milliárd forintot nem haladhatja meg.

A költségvetés egyensúlyának javítása érdekében továbbra is fontos feladat a gazdaságtalan és nehezen értékesíthető termékek termelésének visszaszorítása, az erre nyújtott támogatások mérséklése. Következetesebben kell érvényesíteni a konjunkturális tőkés áremelkedésekből eredő exportárnyereségek meghatározott részének elvonását.[2]

III

Az 1974. évi népgazdasági terv teljesítése és a Központi Bizottság 1972. novemberi határozatának végrehajtása érdekében, a X. kongresszus által megszabott irányt követve, tovább kell javítani a gazdasági szervező, irányító és ellenőrző munkát.

1. A pártszervezetek fordítsanak megkülönböztetett figyelmet a gazdálkodás hatékonyságának növelésére, a kapacitások ésszerű kihasználására, a munka-, a technológiai, a pénzügyi fegyelem további szilárdítására, a takarékos gazdálkodásra. A politikai tömegmunka segítse elő a pazarlás elítélését, olyan egységes szemlélet kialakítását, amely hozzájárul a rendelkezésre álló eszközök minél célszerűbb felhasználásához.

A népgazdasági tervvel és a gazdaságpolitikai határozatokkal összefüggő feladatok végrehajtásában változatlanul fontos feladat a gazdasági építőmunka ütem- és hatékonysági követelményeinek egyidejű érvényesítése.

A politikai munkában is következetesebben és határozottabban kell fellépni a termelési struktúra korszerűsítéséért, a termékek minőségének és a munka szervezettségének javításáért. Jobban kell tudatosítani, hogy az elkövetkezendő időszakban a népgazdaság egyes területein, több nagyvállalatnál a fejlesztés szükségszerű velejárója lesz a munkaerő-átcsoportosítás.

[2] *Az 1974. évi terv teljesítéséről lásd a KSH jelentését.* Népszabadság, 1975. február 8. 1–3. old.

A minisztériumok és főhatóságok pártszervezetei, továbbá a területi és vállalati pártszervek a népgazdasági terv követelményei alapján a maguk területére alakítsák ki a gazdasági munkát segítő és ellenőrző feladataikat. Segítsék elő, hogy a vállalatoknál az intézkedési terveket az üzemi és munkahelyi demokrácia lehetőségeit felhasználva a munkáskollektívákkal, elsősorban a szocialista brigádokkal, érdemi együttműködésben dolgozzák ki és hajtsák végre.

A pártszervezetek jelöljék meg a KISZ-szervezetek tennivalóit, feladatait a helyi gazdasági célkitűzések megvalósításában. Arra kell törekedni, hogy a fiatalok tevékenyen részt vegyenek a munkahelyi politikai, társadalmi, gazdasági élet alakításában.

2. A szakszervezetek és a szövetkezeti szövetségek érdekvédelmi tevékenységük mellett segítsék és támogassák a termelés hatékonyságának további javítását, a racionális üzem- és munkaszervezést, a teljesítményekhez igazodó bérezés mind szélesebb körű elterjesztését, a szocialista munkaverseny fellendítését. Fordítsanak különös figyelmet arra, hogy az ezeket célzó konkrét intézkedéseket a dolgozók megértsék, támogassák, sikeres megvalósításukért eredményesen tevékenykedjenek.

3. A tömegtájékoztatás területén, a sajtóban, rádióban és televízióban, az agitációs és propagandamunkában kapjon nagyobb hangsúlyt a lelkiismeretes és színvonalas termelőmunka és annak alkotó szolgálata.

Tudatosítani kell, hogy a növekvő társadalmi igények kielégítése csak az anyagi források bővülésével, gazdaságunk növekedési ütemének és hatékonyságának további javulásával összhangban történhet.

*

A Központi Bizottság felhívással fordul a pártszervezetekhez, a párt valamennyi tagjához, hogy aktív munkával, konkrét tettekkel vegyenek részt pártunk gazdaságpolitikájának megvalósításában. Felkéri a Hazafias Népfront Országos Tanácsát, a Szakszervezetek Országos Tanácsát, az Országos Szövetkezeti Tanácsot, a KISZ Központi Bizottságát és a tömegmozgalmak vezetőit, hogy segítsék elő az 1974. évi gazdasági feladatok végrehajtását.

83.

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT KÁDERPOLITIKÁJÁRÓL, A KÁDER- ÉS SZEMÉLYZETI MUNKA HELYZETÉRŐL, VALAMINT FŐBB FELADATAIRÓL

(1973. NOVEMBER 28.)

A párt káderpolitikája összhangban van a párt politikai fő vonalával, alapelvei helytállóak, a gyakorlatban általában érvényesülnek. Megfelelően segítik a feladatok végrehajtását: a munkáshatalom erősítését, a tömegkapcsolatok fejlődését, a szocializmus építését. Társadalmunkban a különböző területeken és beosztásokban levő káderek összességükben eredményesen dolgoznak.

A szocialista építés egyre bonyolultabb és egyre nagyobb hozzáértést, ügyszeretetet kívánó feladatai szükségessé teszik, hogy a kádermunkát az előttünk álló követelményekhez igazítsuk és fejlesszük. A kádermunka a pártpolitika érvényesítését, lényegében a párt vezető, irányító szerepét jelenti. Különösen olyan körülmények között, amikor a párt vezető, irányító szerepe nem direkt eszközökkel, hanem elvi és közvetett módon, nagymértékben káderein keresztül érvényesül. Indokolttá teszi a kádermunka áttekintését az is, hogy a káderpolitika végrehajtásának gyakorlatában különböző hibák fordulnak elő.

I
A VEZETŐK FELKÉSZÜLTSÉGE ÉS ALKALMASSÁGA

A politikai megbízhatóság, a szakmai hozzáértés, valamint a vezetői rátermettség hármas követelménye a kádermunka alapelveként bevált, egyre következetesebben érvényesül a vezetők kiválasztásában.

1. A vezetők nagy többsége megfelel a politikai követelményeknek: a szocializmus odaadó híve; meggyőződéssel szolgálja a szocialista rendszert, és jól képviseli a párt politikáját.

A pártapparátus 80,5 százaléka végzett különböző szintű politikai iskolát. Az állami apparátus vezetőinek 42 százaléka, a gazdasági vezetők 51 százaléka, a szövetkezetiek 42 százaléka rendelkezik politikai iskolai végzettséggel. Ezt az arányt növelni kell.

A politikai alkalmasság egyértelmű politikai elkötelezettséget, magas szintű

képzettséget, a társadalmi-politikai kérdések iránti érdeklődést jelent. Vezető munkakörökben olyan személyek dolgozhatnak, akik:

– kipróbáltak, meggyőződéssel szolgálják a munkásosztály hatalmát, a nép érdekeit, a párt politikáját;

– munkakörükhöz szükséges elméleti-politikai végzettséggel, illetve képzettséggel rendelkeznek és rendszeres továbbképzésben vesznek részt;

– értik és ismerik a párt, a kormány politikáját, az irányításuk alá tartozó területen biztosítják annak végrehajtását;

– a döntéseknél és intézkedéseknél figyelembe veszik azok politikai hatását, következményeit; cselekedeteikben a társadalmi érdekek, politikai összefüggések az elsődlegesek és meghatározók;

– aktív közéleti tevékenységet folytatnak;

– erkölcsileg feddhetetlenek, életmódjuk, magatartásuk megfelel a szocialista erkölcs követelményeinek; tevékenységükben a szavak és a tettek egységet alkotnak;

– érvényre juttatják és fejlesztik munkaterületükön a szocialista demokratizmust;

– helyesen élnek a rájuk bízott hatalommal, őrködnek a közélet tisztasága felett.

2. A vezetés minden szintjén erőfeszítések történtek a vezetők szakmai képzésére, aminek eredményeképpen fejlődött szakmai alkalmasságuk. A Központi Bizottság és szerveinek hatáskörébe tartozó vezetők között a felsőfokú iskolai végzettségűek aránya csaknem 88 százalékos.

Javult a pártapparátus szakmai felkészültsége. A felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők aránya 58 százalék. Még erőteljesebb a fejlődés az államapparátus vezetőinél, bár területenként az eltérések is jelentősek. Az országos irányító szervek vezetői 89 százalékának, a fővárosi és megyei tanácsi vezetők 88 százalékának van felsőfokú iskolai végzettsége.

A gazdasági vezetők iskolai végzettsége kedvezőtlenebb. Az állami üzemekben 65 százalék, a szövetkezetekben 28 százalék a felsőfokú képesítésű vezetők aránya. A számviteli szakemberek képzettségében jelentős lemaradás tapasztalható. A gazdasági vezetők többségének a közgazdasági képzettsége elmarad a követelményektől.

A növekvő szakmai alkalmasság ellenére megállapítható: a vezetők jelentős részénél az iskolában szerzett szakmai tudás fokozatosan elavul, nem tart lépést a rohamos fejlődéssel, a tudományok új felfedezéseivel.

A tudományos-műszaki forradalom, a gazdasági élet minden területének állandó változása, fejlődése miatt fontos követelmény a vezetők szakmai alkalmassága. Ez a jelenlegi viszonyok között megköveteli, hogy a vezető:

– munkakörének megfelelően rendelkezzék az előírt szakmai iskolai végzettséggel vagy ennek megfelelő képzettséggel;

– legyenek korszerű szakmai, gyakorlati tapasztalatai;

– rendszeresen fejlessze szakmai tudását, tartson lépést a tudomány és a technika fejlődésével.

A szakmai alkalmasság megítélésénél el kell ismerni a gyakorlatban szerzett ismereteket is.

3. Jelentős fejlődés tapasztalható a vezetői ismeretek terén. Létrejött a szervezett vezetőképzés, melyben helyet kap a vezetéstudomány tanítása is.

Az erőfeszítések ellenére a vezetőképzés színvonala – főleg a vállalati vezetőké – elmarad a korszerű követelményektől. Az információszerzés, a döntések előkészítésének mechanizmusa, a munka megszervezése, a demokratikus vezetési stílus, a végrehajtás ellenőrzése nem éri el a kívánt színvonalat, ami csökkenti a vezető tevékenység hatékonyságát.

A társadalmi haladással, az irányítás rendszerének fejlesztésével, a szocialista demokrácia szélesítésével nő a vezetőképesség szerepe. Ez megköveteli, hogy a vezető rendelkezzék:

– áttekintő, elemző és általánosító készséggel;

– a fejlődés követelményeivel összhangban az új felismerésére és alkalmazására való hajlammal;

– a döntési, felelősségvállalási és kezdeményezőkészséggel;

– a végrehajtás megszervezésének és ellenőrzésének képességével;

– az emberekkel való foglalkozás, beosztottai tevékenysége összefogásának és irányításának képességével;

– tegye lehetővé a beosztottak képességének sokoldalú kibontakozását, és megfelelően gondoskodjék az utánpótlásról.

4. A vezetők többsége alkalmas feladatainak ellátására. Kisebbik részük azonban már nem tudja ellátni feladatait; nem tart lépést a fejlődéssel és hosszabb távon nem tud eleget tenni a növekvő követelményeknek.

Tapasztalható a vezetők egy részénél, hogy döntéseik társadalmi-politikai hatásait figyelmen kívül hagyják, politikai, közéleti tevékenységet nem folytatnak, a dolgozókkal való kapcsolataik alakulására nem fordítanak kellő figyelmet. Erősödtek a szocialista magatartással ellentétes jelenségek, mint az egoizmus, az anyagiasság, a harácsolás. Szaporodnak azok az esetek, amikor a csoportérdekeket az össztársadalmi érdek fölé helyezik. Szavakban kifejezik egyetértésüket a párt politikájával, ugyanakkor nem gondoskodnak végrehajtásáról, nem tartanak rendet és fegyelmet, nem biztosítják a törvények és rendeletek betartását.

A vezetők egy része nem lép fel egyértelműen a kispolgári, esetenként a nyugati burzsoá nézetekkel, eszmei áramlatokkal szemben. Az államigazgatás-

ban, a kulturális és tudományos életben számos helyen tapasztalható az elviség, a nyíltság, az őszinteség hiánya s a bürokratikus szellem. Elterjedt a munkaidő alatti anyagkészítés más szervek részére külön díjazásért, és a szakértői munka vállalása.

Növekszik azoknak a vezetőknek a száma, akik visszaélnek a hatalommal. Gőgösek, mások véleményét semmibe veszik, a jogos bírálatot megtorolják. A párt vezető szerveinek ismételt figyelmeztetése ellenére még mindig tapasztalható az ilyen jelenséggel szembeni békülékenység; gyakoriak az elvtelen engedmények, a felelősségre vonás elmulasztása.

A vezetőkkel szemben továbbra is a politikai megbízhatóság, a szakmai hozzáértés és a vezetői rátermettség hármas követelményét kell támasztani; de ezek tartalmát illetően az eddiginél magasabb mércét kell állítani. A követelményeket egymástól el nem választva és szembe nem állítva, a munkaterület és beosztás sajátosságai alapján differenciálva kell alkalmazni. A gyakorlati alkalmazás során – a többi követelmény minimumát is megkövetelve – egyik vagy másik követelmény előtérbe kerülhet.

II
A KÁDERPOLITIKA VÉGREHAJTÁSA

1. Helyesnek bizonyult az a káderpolitikai elv, hogy pártfunkció kivételével minden tisztséget pártonkívüliek is betölthetnek. Ez segíti szövetségi politikánk eredményesebb megvalósulását. Bár területenként a pártonkívüli vezetők aránya eltérő, megállapítható, hogy ezt az elvet a vezetők kiválasztásánál helyesen alkalmazzák. A pártonkívüli vezetők funkcióba állítását a párttagok alig vitatják. Ugyanakkor megállapítható, hogy a pártonkívüliek kinevezésében rejlő lehetőségeket még nem használtuk ki teljesen.

A társadalmi fejlődés követelményeiből, a párt tekintélyének, sorai tisztaságának érdekeiből kiindulva, a Központi Bizottság továbbra is indokoltnak tartja érvényesíteni azt az elvet, hogy – pártfunkciót kivéve – bármely beosztást minden olyan pártonkívüli is betölthet, aki a szocializmus építésének programját elfogadja és annak érdekében dolgozik. E helyes elvet nem szabad öncélú statisztikai szemléletté torzítani. Vezető beosztásba a jelöltek közül a legmegfelelőbb személyt kell állítani, függetlenül attól, hogy az illető párttag vagy pártonkívüli.

2. A káder- és személyzeti munkában érvényesül a stabilitás elve. Emellett a vezetők cserélődése – területenként eltérő mértékben – meggyorsult. A legutóbbi 5 év alatt a pártapparátusnak körülbelül a fele cserélődött ki. Az állami, gazdasági vezetők csaknem 43 százaléka 5 évnél rövidebb ideje van jelen-

legi beosztásában. A változások összességében jó hatással voltak a vezetés összetételének és színvonalának fejlesztésére. A cserék felsőbb szinteken általában tudatosan történnek; az alsóbb szerveknél végbement cseréknél már több a spontaneitás. Politikailag káros, hogy az illetékesek gyakran akkor sem cserélik le – esetleg hasonló vezető beosztásba helyezik – a vezetőt, amikor bebizonyosodott, hogy nem tudja ellátni feladatát.

A párt, a tömegszervezetek, valamint az állami szervek és gazdasági területek között a kádermozgás egyirányú: kevés gazdasági vezetőből lesz mozgalmi vagy állami vezető. A cserélődésnek két gátló tényezője van. Az egyik, hogy a vezetők jövedelmi színvonalában – főleg a gazdaságiak javára – jelentős eltérés van, a másik szemléletbeli probléma.

Mind gyakrabban találkozni a vezetők között az áldozatkészség hiányával, kényelmességgel. Emiatt sokan elutasítják a több munkával, nagyobb felelősséggel – esetleg valamivel kevesebb jövedelemmel – járó, főleg politikai funkció vállalását.

A káderpolitikának továbbra is fontos elve a vezetés stabilitásának biztosítása. Emellett azonban a vezetői állomány egészséges fejlődése és összetételének kedvező irányú változása érdekében szükség van a káderek ésszerű és folyamatos cserélődésére. A stabilitás és a szükségszerű cserélődés megvalósulásának legjobb útja annak az alapelvnek a következetes érvényesítése, hogy minden ember képességének és adottságának megfelelő helyen dolgozzon.

3. Következetesen kell érvényesíteni azt az elvet, hogy minden vezető addig dolgozzon beosztásában, amíg feladatát maradéktalanul ellátja és hasznára van az ügynek. Ha a követelményeknek már nem felel meg, akkor olyan, a képességeinek megfelelő beosztásba kell helyezni, ahol még eredményesen tud dolgozni.

A politikai és általános emberi szempontok alapján rendezni kell azoknak a helyzetét, akik hosszú időn keresztül eredményesen szolgálták a szocializmus ügyét, azonban egészségük romlása, munkaerejük csökkenése vagy egyéb okok miatt már nem tudnak a fejlődéssel lépést tartani, vagy nem tudják feladataikat megfelelően ellátni. A munkáshatalomnak kötelezettségei vannak az ilyen, különösen munkásból lett vezetőkkel szemben. Gondos előkészítéssel, körültekintően, az eddiginél szélesebb körben alkalmazni lehet a korkedvezményes nyugdíjazást. A tapasztalatokban gazdag nyugdíjas elvtársaknak továbbra is lehetővé kell tenni a közéleti munkát.

A nyugdíjkorhatárt elért vezetők esetében olyan rendszert kell kialakítani, hogy a hatáskörileg illetékes szerv a megelőző évben közölje álláspontját az érintettel: igényt tart-e továbbra is munkájára.

4. Szükséges a párt, tömegszervezetek, állami, gazdasági vezetők szervezett, tervszerű és folyamatos cseréje. Az ismeret- és tapasztalatszerzés, a kezde-

ményezőkészség fejlesztése érdekében szélesebb körben kell gyakorolni a hasonló képzettségű és gyakorlati tapasztalattal rendelkező káderek más munkaterületre és beosztásba való tervszerű átirányítását. Meg kell teremteni ennek a szervezeti és anyagi feltételeit. A tervszerű cseréket a káderhatáskörrel rendelkező párt, társadalmi, állami, gazdasági szervek terveinek tartalmazniuk kell.

A jövőben a szakigazgatási, a tudományos és a műszaki területeken, az egészségügyi és az oktatási pályákon a jelenleginél szélesebb mértékben kell alkalmazni a meghatározott időre szóló vezetői megbízatások, a pályázatok rendszerét.

5. A párt- és társadalmi közvéleményben jó hatása van a kádermunkában meghonosodott nyíltságnak. Még ma is tapasztalható azonban, hogy a minősítések alkalmával főleg a „kellemes" dolgokat rögzítik. Gyakori, hogy a vezető hibái csak akkor kerülnek szóba, ha leváltják. Az időbeni, őszinte bírálat még nem gyökeresedett meg eléggé.

Gyakori jelenség, hogy a vezetők munkájának, magatartásának megítélésében nem azonos a mérce az illetékes pártszervek, valamint az állami, gazdasági szervek részéről. A gazdasági irányító szervek a vállalati eredményességi mutatókat tartják szem előtt; a pártszervek a politikai, erkölcsi magatartást is számonkérik.

A kádermunkában szükséges a bizalom, az őszinteség, a nyíltság légkörének fejlesztése, a jelentkező torzulások megszüntetése. Vezetők nevelése, a munka, a magatartás reális értékelése csak ilyen szellemben történhet. A pártszervek és -szervezetek példamutató nevelő, szervező munkával gondoskodjanak a vezetésben a pártszerű kritikai, alkotó légkör fejlesztéséről, a kádernevelő munka jelentős javításáról. Határozottan támogassák azokat a vezetőket, akik rendet, fegyelmet tartanak, a munkában igényesek, magas követelményeket támasztanak, a törvényesség érvényesülését biztosítják.

6. Az állami személyzeti munkában erősödött az egyszemélyi felelősség elve. Megnőtt az illetékes szervek felelőssége a vezetők kiválasztásában, nevelésében. A személyi ügyekben a döntések általában ott születnek, ahol legjobban ismerik az embereket. A vezetők túlnyomó többsége általános feladatának, munkája szerves részének tekinti és végzi a kádermunkát.

Egyes vezetőknél önkényeskedést és szubjektivizmust tapasztalni a kádermunkában. A szubjektivizmus szélesedő körben jelentkező formája az olyan káderekhez való merev ragaszkodás, akik alkalmatlanok az adott funkció betöltésére. Egyes területeken a rokonokat, a barátokat helyezik vezető funkcióba.

A decentralizálási folyamat nem kívánatos kísérője, hogy nem megfelelő a kádermunka centralizmusa az olyan kérdésekben, mint a káderpolitikai elvek

érvényesítésének ellenőrzése, megnehezült a káderhelyzet áttekintése és az utánpótlással való tervszerű foglalkozás, elégtelen a jelentkező hibák és torzulások elleni fellépés.

7. Annak az elvnek az érvényesítése mellett, hogy minden területen elsősorban a vezető felel a kádermunkáért, a felettes szervek részéről szükség van a centrális elemek erősítésére. A kádermunka fejlesztése nem nélkülözheti: az alárendelt szakterületek kádermunkájának ellenőrzését; a személyi kérdések eldöntésének koordinálását; a központi kádergazdálkodást, a tervszerű kádercserék kezdeményezését és szervezését; a tervszerű, szervezett utánpótlásnevelést és -képzést; a jelentkező hibákkal és torzulásokkal szembeni fellépést.

8. A Központi Bizottság szükségesnek tartja a káder- és személyzeti munkában az egyszemélyi felelősség elvének érvényesítését; továbbra is fenntartva és fejlesztve a szélesebb körű véleménykérést, a több oldalú mérlegeléshez szükséges információt, az adott személy munkáját ismerők véleményének figyelembevételét. A vezető személyesen felelős döntéseiben a párt káderpolitikájának érvényesítéséért, a hatásköri rend betartásáért.

Növelni kell a Központi Bizottság osztályainak felelősségét a káder- és személyzeti munkában. A Központi Bizottság osztályai felelősek a felügyeletük alá tartozó területeken a párt káderpolitikájának érvényesítéséért. A területi pártszervekkel tartott kapcsolatra, valamint a központi kádernyilvántartásra támaszkodva a Központi Bizottság Párt- és Tömegszervezetek Osztályának joga és kötelessége, hogy a Központi Bizottság más osztályainál kezdeményezően lépjen fel a párt káderpolitikájának végrehajtásában, a koordinációs munkában, a káderek tervszerű cseréjében, az ellenőrzésben, és felhívja a figyelmüket a hozzájuk tartozó területeken tapasztaltakra.

III
KÖVETKEZTETÉSEK

A káder- és személyzeti munka a Politikai Bizottság 1967-es határozatának és a Minisztertanács 1968-as rendeletének megjelenése óta jelentősen fejlődött.[1] A káder- és személyzeti munkában a párt vezető szerepe érvényesül. Ennek ellenére a gyakorlati munkában több probléma tapasztalható:

1. A pártszervek és -szervezetek rendszeresen foglalkoznak a káderpolitika végrehajtásának ellenőrzésével és segítésével, ugyanakkor nem lépnek fel elég

[1] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 72–79. old.; valamint: 1001/1968. (I. 5.) Korm. számú határozat a személyzeti munka továbbfejlesztéséről. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye 1945–1972. 2. köt. 805–808. old.)

hatékonyan a torzulások ellen; az elvek megsértése és önkényeskedés esetén sem kezdeményezik mindenkor a felelősségre vonást.

A pártszervek káderhatásköre kialakult. Egyes pártbizottságoknál és alapszervezeteknél túlságosan nagy a hatásköri, illetve véleményezési listán szereplő funkciók száma. Ez csökkenti a társadalmi, állami, gazdasági vezetők önállóságát, felelősségét, a pártszervek és -szervezetek pedig nem tudnak eleget tenni valamennyi kötelezettségüknek és szerepük formális.

2. A pártszervek és -szervezetek az eddiginél következetesebben érvényesítsék a párt káderpolitikai elveit, ellenőrizzék annak végrehajtását. A pártiskolák, a pártoktatás, a titkári tanfolyamok tematikájában, a pártsajtó hasábjain kapjanak helyet a kádermunka elvi és gyakorlati kérdései. Ismertessék és magyarázzák a párt káderpolitikáját, biztosítsák az egységes értelmezést és az egyöntetű végrehajtást. Rendszeresen kérjék számon a kádermunkára vonatkozó határozatok végrehajtását, a vezetői állomány összetételének, színvonalának alakulását. Kezdeményezzék a felelősségre vonást, ha a kádermunkában, a személyi döntésekben kimutatható az elvtelenség vagy a mulasztás.

3. A hatásköri jog érdemibb gyakorlása érdekében 1974 közepéig felül kell vizsgálni – és ahol indokolt, csökkenteni kell – a pártbizottságok hatásköri listáit. A rendezés kapcsán a pártszerveknél meg kell szüntetni a személyi hatáskörbe tartozás rendszerét. Érvényesíteni kell azt az elvet, hogy állami, gazdasági funkciók – ha ennek külön indokoltsága nincs – egyidejűleg több pártszerv hatáskörébe ne tartozzanak. A pártszervek állásfoglalása nélkül vagy annak ellenére a hatáskörükbe tartozó vezetők meghatározott személyi ügyeiben az állami, gazdasági vezetők nem dönthetnek, illetve nem intézkedhetnek.

Fejleszteni kell az alapszervezeti vezetőségek véleményezési jogkörével kapcsolatos tevékenységet. Ahol indokolt, csökkentsék a véleményezési listán szereplő funkciók számát. A pártalapszervezet joga, hogy a gazdasági, intézményi, hivatali vezetőkétől eltérő vélemény esetén a felsőbb pártszervhez fordulhasson; és a kérdés tisztázásáig az adott káder ügyében ne szülessen döntés.

4. Nem folyik eléggé tudatos, szervezett, széles körű utánpótlás-nevelés. Beidegződött az a gyakorlat, hogy az utánpótlást csak a vezetők által ismertek szűk körében keresik. Emiatt a vezető posztok betöltése gyakran gondot okoz és kényszermegoldásokat szül. Sokan vonakodnak a pártapparátusban dolgozni; nem vállalják a magasabb politikai, erkölcsi és munkakövetelményeket, félnek a szakmai fejlődésben és a hivatali előmenetelben való lemaradástól, bizonytalanok a jövőjüket illetően.

Sürgetővé teszi a káderutánpótlással való tervszerűbb, szervezettebb foglalkozást, hogy az elkövetkező 5 évben területenként változóan, de jelentős számban érik el a vezetők a nyugdíjkorhatárt.

5. A káderutánpótlásban – szinte minden területen – nem számolnak meg-

felelően a munkásokkal, parasztokkal, pedig a legtehetségesebbek megfelelő képzéssel, továbbképzéssel alkalmassá válnak fontos pozíciók betöltésére. A helyzet megváltoztatására történtek kezdeti lépések, mint pl. a hadsereg megerősítésére, a fiatal szakmunkások egyetemi képzésének előkészítésére hozott legutóbbi párt- és kormányintézkedések.

6. A Központi Bizottság 1970-es határozata[2] óta sem megfelelő a nők vezető funkcióba állítása. Olyan területeken sincs észrevehető javulás, ahol a dolgozók többségét nők alkotják (textilipar, oktatás, kereskedelem, egészségügy). A helyzet ilyen alakulásában elsősorban a hibás szemlélet játszik közre.

7. A vezetői állomány fiatalítása, a fiatalok vezető posztokra való állítása is lassan halad. Még kisebb beosztások ellátásával sem bíznak meg elegendő számban fiatalt, nem teremtenek lehetőséget tehetségük, képességeik kibontakoztatásához. A jelenség forrása a bizalmatlanság, a pozícióféltés. Ez a tendencia nehezíti a káderutánpótlást és politikai türelmetlenséget, problémát is teremt a fiatalok között.

IV
FŐBB FELADATOK

A Központi Bizottság a kádermunka fejlesztésében egyik legfontosabb feladatnak tartja a káderutánpótlás tervszerűbbé, szervezettebbé tételét.

1. Viszonyaink között a káderutánpótlás egyik legfontosabb forrása ma már az egyetemet és főiskolát végzett, rendszerünk által nevelt emberek. Emellett azonban céltudatosabban kell elősegíteni a munkában és a társadalmi életben kitűnt, szervező-, vezetőkészséggel rendelkező tehetséges fizikai munkások, termelőszövetkezeti parasztok vezetővé válását. Az osztálypolitika részét képező politikai, hatalmi kérdésnek kell tekinteni, hogy tehetséges munkások, parasztok tervszerű előkészítéssel, fokozatosan és folyamatosan vezető beosztásokba kerüljenek. A párt- és tömegszervezeti munka, a fegyveres erők, a gazdaság, a közigazgatás vezető posztjaira szükséges az eddiginél nagyobb számban bevonni olyan közéletben jártas munkásokat, akik felkészültek, vagy a szakterületen szerzett képzés után vezető beosztásra alkalmasak. Arra nincs társadalmi igény és szükség, hogy közvetlenül a termelésből tömegesen kerüljenek vezető beosztásba munkások, parasztok.

A párt-, társadalmi és tömegszervezetek a választások alkalmából szükségessé váló cserékkel érjék el, hogy a jelenleginél nagyobb számban kerülje-

[2] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 525–544. old.

nek társadalmi, politikai kérdésekben jártas, arra alkalmas fizikai munkások a választott vezető testületeikbe.

Az MSZMP Politikai Főiskolájára nagyobb számban kell küldeni fizikai munkásokat. A budapesti, megyei pártbizottságok oktatási igazgatóságai teremtsék meg a feltételeit a tehetséges fizikai munkások politikai képzésének.

Az állami felsőoktatás keretében – a kezdeti tapasztalatok elemzése után – szélesíteni kell a Minisztertanács által a közelmúltban létrehozott rendszert. (Fizikai munkásoknak érettségi és felvételi vizsga nélkül, előkészítő tanfolyammal egyetemre kerülése.) A tanuláshoz munkaidő-kedvezményt és anyagi feltételeket kell teremteni.

2. A vezető posztok betöltésénél jobban számításba kell venni az erre alkalmas nőket; le kell küzdeni az előítéleteket és más akadályozó nézeteket. Az ajánlásoknál, kinevezéseknél azonos feltételek esetén, ahol sok nő dolgozik, előnyben kell részesíteni őket. A vezetésbe történő bevonásuk érdekében szükséges a fokozott politikai, szakmai képzésük, továbbképzésük biztosítása; ehhez szükséges feltételeket – munkaidő-kedvezmények, ösztöndíjak – is biztosítani kell.

3. A társadalmi érdek és a vezetés folyamatossága is megkívánja az egyre növekvő követelményeknek megfelelő fiatalok nagyobb arányú, formalizmustól mentes bevonását a vezetésbe. Következetesebben fel kell lépni az előítéletek, a pozícióféltésből eredő hátrányos megkülönböztetések ellen. A párt- és KISZ-szervezetek feladata, hogy kísérjék figyelemmel a politikai, illetve más szervekben részt vevő fiatalok számát és tevékenységét; segítsék a közéletbe, a vezetésbe való bevonásukat.

4. A vezetők munkájának elbírálásánál legyen fontos elem: hogyan fejlődnek mellettük a káderek, mennyire biztosított az utánpótlás. Körültekintő kiválasztással biztosítani kell, hogy a vezetők utánpótlásának egyik természetes forrását a helyettesek képezzék. A megbízatások átgondolt alkalmazásával, a képzéssel, a közéletben való részvétel biztosításával segítsék a káderek fejlődését. A vezetők foglalkozzanak nagyobb felelősséggel a káderek nevelésével, fejlődésük segítésével.

5. A központi és megyei pártszerveknél, országos jellegű állami, gazdasági és szövetkezeti szerveknél rendszeresíteni kell a káderutánpótlási és -képzési terveket. Ezekben – konkrét beosztás és időpont megjelölése nélkül – azokat vegyék számításba, akik a vezetés utánpótlását képezhetik. Tartalmazzák e tervek a párt- és állami iskoláztatásra vonatkozó elképzeléseket, a számításba vett káderek politikai és szakmai megbízatásokkal való ellátásának, valamint fejlődésük ellenőrzésének rendszerét.

6. Az utánpótlás lehetőségeinek bővítése, a szélesebb körű kádermozgás se-

gítése érdekében a szakigazgatás, a kultúra, a tudomány és az egészségügy területén célszerű a bevált pályázati rendszer kiterjesztése.

7. Az elmúlt években fejlődött a kádermunka demokratizmusa. Jelentős számban került a központi szervektől a területi pártszervek hatáskörébe a helyi vezető beosztások eldöntésének joga. Kialakult a szakszervezeti szervek véleményezési jogköre. Egyre gyakoribb, hogy különböző tisztségeket pályázati úton töltenek be. A személyi kérdések jelentős része azonban változatlanul szűk körben, kevesek véleményének figyelembevételével dől el. A vezető szervek az esetek többségében kevés ismeretanyag birtokában foglalnak állást. A pártszervek gyakorlatában is sokszor előfordul, hogy a munkahelyi pártalapszervezetek véleményét mellőzik. A vezetők többsége a munkatársak véleményének kikérését „elvileg" is lehetetlennek tünteti fel.

A szocialista demokrácia fejlődéséből következően szükséges a kádermunka demokratikus vonásainak erősítése. Ez segíti a szubjektivizmus háttérbe szorítását, a káderpolitikai elvek hatékonyabb érvényesítését.

8. A párt- és társadalmi szerveknél növelni kell a testületek szerepét a személyi kérdések eldöntésében. Gondos, megalapozott ismeretek, széles körű információ alapján terjesszenek káderjavaslatokat a testületek elé. Gyakrabban terjesszenek elő alternatív javaslatokat.

A személyi döntésekhez az eddiginél szélesebb körből kell tapasztalatokat szerezni, véleményt kérni. Magasabb vezető beosztások esetében is kötelező az illetékes pártalapszervezeti vezetőség véleményének megismerése. Meg kell ismerni a munkatársak, beosztottak véleményét is; biztosítani kell, hogy nagyobb beleszólásuk legyen a vezetőkről kialakítandó értékelésbe.

9. Az üzemi demokrácia fejlesztésével összhangban biztosítani kell, hogy az állami üzemek, intézmények dolgozói érdekképviseleti szerveik útján nagyobb beleszólási lehetőséget kapjanak vezetőik kiválasztásába és megítélésébe. Ezért indokolt szélesíteni a szakszervezetek véleményezési jogkörét, biztosítva, hogy állásfoglalásukban a dolgozó kollektíva észrevételei is helyt kapjanak. A fiatalok esetében a KISZ is rendelkezzen véleményezési joggal.

10. A vezető-továbbképzés eredményeket ért el a felsőbb vezetőknél, azonban a jelenlegi intézmények és szervezeti keretek nem tudják biztosítani a rendszeres továbbképzést. A továbbképzés tartalma is elmarad a követelményektől; még mindig az útkeresés a jellemző. A szakmai ismeretek bővítése mellett nem kapnak megfelelő helyet a politikai továbbképzéssel, a vezetési ismeretek fejlesztésével és az emberekkel való törődéssel kapcsolatos kérdések.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja a vezetőképzés és továbbképzés rendszerének és tartalmának továbbfejlesztését. A vezetők számára nélkülözhetetlen politikai és szakmai ismereteket szervezett formában vagy önképzés útján sajátítsák el, melyről kötelesek számot adni.

Meg kell teremteni a vezetőképzést és továbbképzést folytató valamennyi szerv körében az egységes felfogást, a feladatok egységes értelmezését. Biztosítani kell e feladat elvégzésében a megfelelő koordinációt. Szélesíteni kell az egyes területek speciális továbbképzési formáinak körét.

A Központi Bizottság apparátusában és a megyei, járási, városi, nagyobb üzemi pártszervek vezető posztjain felsőfokú, a pártbizottságok munkatársainál legalább középfokú marxista–leninista képzettséget kell – néhány év türelmi idő után – megkövetelni. Fokozott mértékben kell megkövetelni a tudományos, a kulturális, a tömegkommunikációs, a tömegszervezeti, az állami és gazdasági szervek vezetőinél is az elméleti-politikai képzettség növelését. Az országos irányító szervek vezető helyein, valamint a döntően politikai jellegű beosztásokban dolgozó vezetők rendelkezzenek felsőfokú politikai képzettséggel.

11. Jelentősen fejlődött az állami személyzeti munka apparátusa és annak tevékenysége. A személyzeti osztályok alapjában eredményes munkát végeznek. Tevékenységükben erősödött a káderpolitika hatékonyabb érvényesítésére irányuló törekvés; sok helyen azonban még mindig az adminisztrálás a jellemző. Azt a célt, hogy a személyzeti munkát a politikai tevékenység színvonalára emeljék, összességében még nem sikerült elérni; a személyzeti apparátusok még nem mindenütt érdemi segítői a vezetésnek a káderpolitika érvényesítésében.

A Központi Bizottság a párt káderpolitikájának következetesebb megvalósítása érdekében szükségesnek tartja az állami területen és a szövetkezetek vonalán a személyzeti munka továbbfejlesztését.

Az eddiginél jobban érvényesíteni kell azt az elvet, hogy mindenütt a vezető felelős az irányítása alatt álló terület káderpolitikájáért, a személyzeti munka állapotáért.

Gondoskodni kell arról, hogy a személyzeti apparátus hatékonyabb segítséget nyújtson a vezetőknek a káderpolitika érvényesítéséhez, a kádernevelő munkához és az utánpótlás tervszerű biztosításához. Tevékenységükben csökkenteni kell az adminisztratív teendőket. A személyzeti apparátus alapvető feladata továbbra is a személyzeti és oktatási munkával kapcsolatos tennivalók ellátása legyen; meg kell szüntetni a más irányú munkával való leterhelésüket.

A néhány trösztnél és nagyvállalatnál már eredményesen bevált személyzeti igazgatói rendszert ajánlatos tovább szélesíteni.

A Központi Bizottság ajánlja a Minisztertanácsnak, hogy a KB-határozat, valamint a tapasztalatok alapján módosítsa és egészítse ki a személyzeti munkáról szóló rendeleteit.

*

A Központi Bizottság, amikor a káder- és személyzeti munka helyzetét vizsgálja, fejlesztésének soron levő feladatait meghatározza, figyelmébe ajánlja minden ezzel foglalkozó szervnek s vezetőnek a X. kongresszus hosszú időre szóló útmutatását: „a pártmunka továbbfejlesztésének és az ország egész fejlődésének alapvető követelménye a kádermunka javítása".[3]

Megjelent: Pártélet, 1974. 1. sz. 23–31. old.

84

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A SZAKMAI BÉRTÁBLÁZAT KIALAKÍTÁSÁNAK ELVEIRŐL[1]

(1973. DECEMBER 4.)

A Politikai Bizottság megállapítja: a bér- és keresetszabályozás továbbfejlesztése, a Központi Bizottság 1972. novemberi határozata alapján[2] végrehajtott munkásbéremelés[3] számottevően javította a munkások bér- és kereseti arányait. A kereseti arányok az állami szektorban dolgozók, elsősorban a nagyüzemi munkások javára változtak. Mérséklődött a férfiak és a nők közti indokolatlan keresetkülönbség, a gazdaságpolitika szándékával egyezően nőttek, és ma már az esetek többségében megfelelőek a bérkülönbségek a szakképzetlen és a szakképzett munkások között. Növekedett a nagyobb erőkifejtést igénylő és a kedvezőtlen körülmények között, a több műszakban és a folyamatos munkarendben dolgozó munkások anyagi elismerése.

Ma már jelentősek az azonos szakmájú munkások különböző ágazatonkénti,

[3] Az MSZMP X. kongresszusának jegyzőkönyve. Kossuth Könyvkiadó 1971. 493. old.

[1] Az MSZMP Központi Bizottsága 1972 novemberében úgy határozott, hogy a kereseti arányok javítása végett a bértarifarendszer részeként ki kell dolgozni a szakmai bérek országos táblázatát. A Politikai Bizottság az 1973. december 4-i ülésén – a KB Gazdaságpolitikai Osztályának, a Munkaügyi Minisztériumnak, a Szakszervezetek Országos Tanácsának előterjesztése alapján – megtárgyalta a szakmai bértáblázat kialakításának elveit, és határozatot hozott.

[2] Lásd e kötet 55. sz. dokumentumát.

[3] Lásd az 1001/1973. (I. 24.) számú minisztertanácsi határozatot az állami iparban és a kivitelező építőiparban dolgozó munkások és közvetlen termelésirányítók béremeléséről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1973. 407–408. old.)

szektoronkénti, illetve vállalati nagyság szerinti bér- és keresetkülönbségei. Az indokolatlan különbségek nagy részét az egy-egy vállalaton belül meglevő eltérések teszik ki. Ezek több tényezővel függnek össze: a kötelező bértarifa rendszer túlzottan széles alapbérhatáraival, a teljesítménykövetelmények (normák) aránytalanságaival és a bérformák nem kellően körültekintő alkalmazásával.

Az indokolatlan alapbér- és keresetszóródás csökkentése céljából ki kell dolgozni a szakmai bérek országos táblázatát. Ez a bértáblázat, a Központi Bizottság 1972. novemberi határozatának megfelelően, állapítson meg a szakmai alapbérekre a jelenleg érvényben levő bértarifánál szűkebb határokat. Az alapbérkülönbségek csökkentése egyúttal mérsékli az indokolatlan keresetkülönbségeket is, mivel az összkereset kb. 70–90 százalékát az alapbérek teszik ki.

Ugyanakkor továbbra is biztosítani kell az alapbérek és a keresetek differenciálását a szakképzettség, a munkakörülmények, a teljesítmények, a munkában visszatükröződő egyéni képességek, a munka gazdasági eredményei alapján. Csökkenteni kell a teljesítménykövetelmények indokolatlan különbségeit, és gondoskodni kell azonos követelmények kidolgozásáról. Ügyelni kell arra: a különböző területeken alkalmazásra kerülő bérformák úgy tegyék érdekeltté a munkásokat teljesítményük fokozásában, hogy ne idézzenek elő kereseti aránytalanságokat.

Mindezek alapján a Politikai Bizottság a munka szerinti elosztás, az anyagi érdekeltség szocialista elvének következetesebb megvalósítása, a szakmákon belüli alapbér- és kereseti arányok javítása érdekében a következő határozatot hozza az országos szakmai bértáblázat kialakítására:[4]

1. Az azonos szakmákon belüli túlzott és indokolatlan bérkülönbségek elsősorban a népgazdaság valamennyi ágazatában előforduló ipari és építőipari szakmákban okoznak kedvezőtlen társadalmi, gazdasági hatásokat. Ezért az egységes bértáblázatot az ipari és építőipari szakmák legnagyobb létszámú munkaköreire, valamint a betanított és a segédmunkás munkakörökre kell kidolgozni.

2. A szakmai bértáblázatot a népgazdaság minden ágában, ezen belül az állami, a szövetkezeti szektorban (a szövetkezeti tagokra és a szövetkezetekkel

[4] A Politikai Bizottság irányelvei alapján került kidolgozásra, azt rendeleti szinten fogalmazta meg az 1012/1974. (III. 22.) sz. minisztertanácsi határozat (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1974. 228–229. old.), amely kimondta az országos szakmai bértáblázat kialakításának elveit. A Minisztertanács döntésének végrehajtását szabályozta a 6/1974. (III. 22.) MüM sz. rendelet (ugyanott, 529–530. old.), majd a kezdeti tapasztalatok alapján született a módosító 17/1974. (VII. 20.) MüM sz. rendelet (ugyanott, 539–540. old.).

Az Országos Szakmai Bértáblázat célja azt biztosítani, hogy az egyes szakmák azonos gyakorlattal rendelkező, azonos körülmények között dolgozó munkásainak hasonló bért fizessenek az ország egész területén.

munkaviszonyban levő munkásokra egyaránt), valamint a magánszektorban foglalkoztatott munkásokra kell alkalmazni.

3. A szakmai bértáblázat a jelenleg érvényben levő bértarifán belül, annál szűkebb alsó-felső határos bértételeket állapítson meg. Az egyes kategóriákhoz tartozó bérhatárok közti különbség mintegy 30 százalékos legyen. Biztosítani kell, hogy azonos szakma azonos kategóriáján belül is differenciálni lehessen az egyéni munkában tükröződő képességek szerint. Egy-egy szakmában több bérhatárt is meg kell jelölni, ha a szakmában előforduló munkák eltérő kvalifikációs igénye, a nagyobb szakmai gyakorlat és tapasztalat, vagy az eltérő munkakörülmények ezt szükségessé teszik. Így érhető el, hogy a bérhatárok szűkítése ne akadályozza a műszaki fejlődéssel együttjáró magasabb kvalifikáció és teljesítmények ösztönzését.

4. A szakmai bértételeket a ma meglevő szakmai átlagalapbérek figyelembevételével kell megállapítani. De már kezdetben törekedni kell arra, hogy a különböző szakmák azonos értékű (azonos kategóriájú) munkakörei között meglevő indokolatlan alapbérkülönbségek is mérséklődjenek. Hosszú távon – a bértételek módosítása során – teljesen fel kell számolni a szakmák közti indokolatlan alapbérkülönbségeket.

5. A szakmai bértételeket akkora mértékben és olyan időközökben kell emelni, hogy a vállalatok az évenkénti bérfejlesztést az irányelveknek megfelelően használhassák fel.

6. A vállalatok – az irányelvszerű alkalmazása során – kötelesek az alapbéreket lehetőségeik határán belül céltudatos intézkedésekkel fokozatosan közelíteni a szakmai bértáblázat tételeihez.

A vállalatokat a következő feladatok elvégzésére kell kötelezni:

Minden évben mérjék fel a szakmai bértáblázat bértételei és a vállalaton belüli tényleges szakmai bérek közti különbségeket, elemezni kell azokat, és intézkedéseket kell kidolgozni a különbség csökkentésére.

A szakszervezeti bizottsággal egyetértésben, a dolgozók véleményének ismeretében meg kell határozni a szakmai bérek vállalati fejlesztésének időszerű feladatait, s ezeket rögzíteni kell a kollektív szerződésben. Ezeknek a megvalósítását menet közben ellenőrizzék, és erről a dolgozókat tájékoztassák.

A korábbi intézkedések tapasztalatait és a tervezett intézkedéseket összesítő dokumentumot tájékoztatásul meg kell küldeni a felügyeleti szerveknek és az illetékes szakszervezeteknek. A szakmai bértáblázat bértételeitől való eltéréseket indokolni kell.

7. Az ágazati minisztériumok és a felügyeleti szervek – együttműködve az illetékes szakszervezeti és szövetkezeti szervekkel – segítsék, hangolják össze és ellenőrizzék a vállalatok, a szövetkezetek bérpolitikai tevékenységét. A

Munkaügyi Minisztérium és a Szakszervezetek Országos Tanácsa közösen ellenőrizze a szakmai bértáblázat továbbfejlesztését s érvényesülését.

8. A továbbfejlesztés és az ellenőrzés információs feltételeinek biztosítására 2–3 évenként meg kell ismételni az előkészítés során végrehajtott statisztikai felmérést. Ennek időpontját a középtávú feladatok figyelembevételével kell meghatározni.

9. A vállalatok az indokolatlan keresetszóródás mérséklése céljából vizsgálják felül az alkalmazott bérformáikat, a teljesítménykövetelményeket, és szükség esetén intézkedjenek. Az irányító szervek kísérjék figyelemmel ezt a munkát, tegyék közzé a kedvező eredményekkel járó módszereket, hívják fel a figyelmet a kedvezőtlen jelenségekre.

10. Az állami bértarifarendszer érvényességét fenn kell tartani, miután az a dolgozók összességére vonatkozik, és a szakmai bértáblázat érvényesítését nem gátolja. Az ötödik ötéves terv kezdetével azonban szükségessé válik a bértarifarendszer továbbfejlesztése is. Ezért 1976. január 1-én a bértarifák széles bérhatárait szűkíteni kell; megoldását az ötödik ötéves terv bérpolitikai koncepciójával egyeztetve kell kidolgozni. Hosszú távon a tarifa alsó és felső bérhatárainak egybe kell esniük a szakmai bértáblázat alapbérhatáraival.

Fokozatosan el kell érni, hogy a teljesítménykövetelmények vállalatonként meglevő különbségei mérséklődjenek; a keresetekben kizárólag a valós teljesítménykülönbségek jussanak kifejezésre.

11. A szakmai bértáblázatra vonatkozó javaslatokat a kormány elé kell terjeszteni. Az elvek megvalósításának konkrét módozatait az előkészítés megfelelő szakaszában széles körben, ezen belül a szakmai szakszervezetek, a MTESZ, továbbá a vállalatok és a szövetkezetek gazdasági és tömegszervezeti vezetőivel meg kell vitatni.

Az előkészítést úgy kell elvégezni, hogy a szakmai bértáblázat 1974. év folyamán közzétehető legyen. Ezzel biztosítani kell, hogy a vállalatok már 1974-ben elkezdhessék saját felkészülésüket, és bérezésükben érvényesíthessék a szakmai bértáblázat elveit. A bértáblázat általános alkalmazását 1975. január 1-i hatállyal kell elrendelni.

A bértáblázat 1974. évi közzététele után az állami irányító szervek és a szakszervezetek nyújtsanak segítséget – tapasztalatszerzés céljából – néhány ipari nagyvállalatnak az előkészítéshez, a helyzetértékeléshez, az intézkedési tervek összeállításához. Gondoskodni kell a tapasztalatok közzétételéről.

12. A szakmai bértáblázattal kapcsolatos propagandában a következőkre kell felhívni a figyelmet:

– a szakmai bértáblázat bevezetése a munkások széles körét érinti, ezért ismertetése és helyes értelmezése fontos politikai feladat;

– jollehet nem kozvetlenul eletszínvonal-emelo intezkedes, elosztasi gyakorlatunk továbbfejlesztésének fontos eszkoze;
– hatása fokozatosan fog jelentkezni,
– a propagandában foglalkozni kell a teljesítménykovetelmenyek felulvizsgalataval is.[5]

85

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A TUDOMÁNYPOLITIKAI IRÁNYELVEK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK HELYZETÉRŐL

(1973 DECEMBER 11)

1. A tudomanypolitikai iranyelvek[1] a párttagság jelentos részenek figyelmet a tudomany tarsadalmi, nepgazdasagi, politikai-ideológiai kerdeseire iranyitottak. Ez nagymertekben hozzajarult ahhoz, hogy egyre tobben ismerik fel a tu-

[5] A szakmai bertablazat bevezetesenek tapasztalatait osszegezte a Munkaugyi Miniszterium jelentese a Minisztertanacs reszere, amelyet a Minisztertanacs 1975 augusztus 28 i ulese megtargyalt es elfogadott (A Minisztertanacs uleserol sajtotajekoztatot tartottak, amelyrol lasd Nep szabadsag 1975 augusztus 29)

A tapasztalatok alapjan a TOT 1975 majusaban kiadta a termelőszovetkezetek uj, korszerusitett a munkastarifa rendszerrel analog munkadijazasi rendszeret es az Orszagos Szakmai Bertablazat bevezetesenek iranyelveit

Az OSZB bevezetesenek tapasztalatai a bevezetes altalaban megfeleloen halad beleertve az 50 kiemelt nagyvallalatot is Azonban a vallalatok egy resze nem kelloen vette figyelembe a munkakorulmenyek kulonbozőseget, tobb helyen a munkasok serelmeztek hogy az also berhatar alatt levők az atlagosnal magasabb bereket kaptak a beremeleseknel, hasonlokepp visszatetszest keltett, hogy a felső bérhatar felett levők az atlag alatt kaptak beremelest Az OSZB hatasara csokkent az azonos munkat vegzők – ezen belul a nok és ferfiak kozotti – keresetek szorodasi terjedelme, mérseklődott a nagyvallalatok budapesti es videki egysegeiben dolgozok kereseti kulonbsege Azonban az egyes agazatok es szakmak, vállalatok szakmankenti atlagbere kozotti eltérések alig valtoztak Az OSZB bevezeteset kovetoen a tarifarendszer modositasara evenkent a tervezett bernovekedéssel osszhangban kerult sor, erről minisztertanacsi dontések szulettek (Lásd Hatarozatok Tara Gyűjtemeny megfelelo szamait)

[1] Lasd A Magyar Szocialista Munkaspart hatarozatai és dokumentumai 1967–1970 Kossuth Konyvkiado 1974 335–367 old

domány növekvő társadalmi szerepét, a tudomány és a szocializmus kölcsönhatását.

A kutatás és a társadalmi, népgazdasági igények összhangja szempontjából jelentős eredmény, hogy az Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv a készülő népgazdasági távlati tervvel egybehangoltnak tekinthető, hogy a természet-, agrár- és orvostudományok területein az alapkutatással foglalkozó kutatóhelyek jelentős mértékben orientálódtak a gyakorlati igények kielégítésére; hogy az Agitációs és Propaganda Bizottság 1971. márciusi ajánlásaival a társadalomtudományok művelőinek széles körét ösztönözte a X. kongresszuson felvetődött és a társadalmi fejlődés szempontjából legidőszerűbb, legfontosabb elméleti kérdések vizsgálatára;[2] hogy nőtt a műszaki tudományok iparban hasznosított eredményeinek aránya és rövidült ezek termelésbe való átültetésének ideje.

Az anyagi és a szellemi erők tervszerű koncentrálásához jó keretet ad az Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv.[3] A feladatfinanszírozás is mind hathatósabb eszköze a rendelkezésre álló kutatási kapacitás tervszerű összpontosításának. Javult a kutatóhelyi együttműködés, bővült a több tudományág együttműködését feltételező kutatási témák köre. Mindeddig nem érvényesült azonban kellően az intenzív fejlesztés általános követelménye. Erőteljesen hat még az a szemlélet, amely az új, lényeges feladatokat elsősorban új anyagi és személyi erők bevonásával kívánja megoldani.

[2] A KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1975. január 21-i ülésén értékelte a 17, feldolgozásra ajánlott téma munkálatainak, az ajánlások végrehajtásának tapasztalatait. A középtávú terv célja az volt, hogy a társadalomtudományi kutatóhelyek kapacitásuk jelentős hányadát olyan kérdések tanulmányozására fordítsák, amelyek a X. kongresszus határozataiból, a párt előtt álló legfontosabb feladatokból következtek, és amelyeknek elemzése, illetve megválaszolása a XI. kongresszusra való felkészüléshez is hozzájárulhattak. (Pl. A munkásosztály és a parasztság életszínvonala; Az értelmiség jelenlegi helyzete; A tudományos-technikai forradalom; A mai antikommunizmus; A szabad idő; Az államhatalom és közhatalom stb. témák.) Az elvégzett munkát egészében sikeresnek minősítette, mind tudományos szempontból, mind pedig abból a szempontból, hogy a társadalomtudományi kutatás a munka során közelebb került a gyakorlathoz. Megállapította, hogy a kutatási eredmények többsége közvetlenül is hozzájárul a mai magyar társadalom struktúrája, tudatállapota alaposabb megismeréséhez, a politikai munka tudományos megalapozásához. Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1975. június 10-i ülésén helyeselte a tudományos és ideológiai szempontból megfelelő kutatásokban elért eredmények több tanulmánykötetben való publikálását, valamint a publikálásra nem kerülő, de értékes adalékokat tartalmazó anyagok más módon történő hasznosítását. Megbízta a KB Tudományos Közoktatási és Kulturális Osztályát, a Társadalomtudományi Intézetet és a Magyar Tudományos Akadémiát, hogy az eddigi tapasztalatokat felhasználva, a XI. kongresszus után tegyenek javaslatot a munka folytatására.

[3] Lásd az 1012/1972. (IV. 27.) számú minisztertanácsi határozatot az 1971–1985 közötti időszakra szóló országos távlatú tudományos kutatási tervről (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye 1945–1972. 2. köt. 889–896. old.), valamint az 1035/1973. (IX. 11.) számú minisztertanácsi határozatot az országos távlati tudományos kutatási terv kiegészítéséről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1973. 432. old.)

Az irányelveknek megfelelően kialakult a tudomány állami irányításának szerkezete; gyorsabb ütemben történt a társadalomtudományi kutatások, valamint az üzemi kutatóhelyek fejlesztése, és haladás mutatkozik – bár még korántsem a kívánatos mértékben – az egyetemi, főiskolai kutatások támogatásában is.

2. A kutatóbázis jelentősen fejlődött. A tudományos kutatásra és a műszaki fejlesztésre fordított anyagi eszközök gyorsabban nőttek, mint a nemzeti jövedelem. 1969 és 1972 között a tudomány részesedése a nemzeti jövedelemből 2,5 százalékról 3 százalékra emelkedett. Az utóbbi években azonban a ráfordítások növekedése lefékeződött (1969: 19,8 százalék; 1970: 20,3 százalék; 1971: 15,6 és 1972: 8,9 százalék), ami visszahatott az irányelvekben kitűzött célok megvalósításának lehetőségeire is. Mivel a kutatóbázis részesedése a népgazdasági beruházásokból még inkább csökkenő ütemű, a műszerezettség és az elhelyezés nem kielégítő. Az anyagi ráfordítások területi eloszlásában – elsősorban gazdasági okok miatt – nem történt változás: az anyagi eszközök 76 százalékát továbbra is a fővárosi kutatóhelyek kapják.

A kutatóbázis fejlődése – egészében véve – extenzív jellegű volt: a kutatóhelyi dolgozók száma 4 év alatt 14 000-rel nőtt; emelkedett a kutatóhelyek száma; a gép- és műszerállomány értéke alig változott; nem sikerült a kutató–segéderő arányt lényegesen javítani.

Az intenzív fejlesztés tényezői még nem váltak meghatározóvá a kutatóbázis egészére. A kutatóhálózat fejlesztésére vonatkozó távlati tervek hiánya, a tudományszervezés színvonalának, hatékonyságának gyengeségei pedig általában fékezik az intenzív fejlődés kibontakozását.

A kutatói káderállomány fejlődése az irányelveknek megfelelően történt. Legintenzívebben – 25 százalékkal – a társadalomtudományi kutatóhelyeken foglalkoztatottak száma nőtt. Az életkor szerinti összetétel lényegesen javult: a kutatók egynegyede 30 évesnél, 60 százaléka pedig 40 évesnél fiatalabb.

A kutatói káderáramlás számszerűen elég jelentős, ez azonban elsősorban a létszámnövekedés következménye. Jelenleg a kutatók 32,4 százaléka áll meghatározott idejű munkaviszonyban. Ennek hatása a mobilitásra azonban – elsősorban a bevezetés óta eltelt rövid idő miatt – még nem érezhető.

A kutatást irányító szerveknél, s a kutatóhelyeken is, nagyobb figyelmet fordítanak a kutatók szakmai továbbképzésére. Nőtt a szervezett továbbképzésben résztvevők száma, ugyanakkor a társadalomtudományi szakokon mindmáig megoldatlan a szervezett továbbképzés.

A kutatók 14 százaléka (4818 fő) rendelkezik tudományos fokozattal, számuk évről évre 5–6 százalékkal nő. Bővültek a tudományos fokozatok elnyerésének feltételei. A minősítések során azonban változatlanul gond az eszmei-szakmai színvonal, a tudományos eredmények objektív mérésének biztosítása.

Változatlanul gondot okoz a fiatal kutatók helyezte. A nehézségek főleg a fiatal kutatók egzisztenciális helyzetével kapcsolatosak, ami megnehezíti a tudományos életbe való gyors beilleszkedésüket, szakmai felkészültségük megalapozását és továbbfejlesztését. Különösen nehezek a munkás- és parasztfiatalok tudományos pályakezdési feltételei, s emiatt számuk a kutatóhelyeken csökken. Alacsony a párttagok aránya a fiatal kutatók között.

3. A társadalomtudományi kutatás belső arányai az irányelvek megjelenése óta kedvezően változtak: megnőtt a szocialista építés sajátosságainak, törvényszerűségeinek kutatására irányuló munkák aránya, súlya és nem utolsósorban társadalmi megbecsülése. Nőtt az aktuális, szocialista fejlődésünkkel összefüggő kutatások részaránya a nemzeti tudományokon belül. Megnövekedett ezekben a tudományágakban is az érdeklődés az elmúlt három évtized története, társadalmi, szellemi, tudati és életmódbeli változásai iránt.

A társadalomtudományok művelői egyre jelentősebb szerepet vállalnak a politikai döntések előkészítésében, tudományos megalapozásában, párthatározatok elemző munkálataiban, javaslatok kidolgozásában.

Kedvezően változott a társadalomtudományok részesedése a kutatási-fejlesztési ráfordításokból: az 1968-as 4,5 százalékos részesedés 1972-re 5,6 százalékra nőtt. A társadalomtudományi ráfordítások megoszlása aránytalan. E ráfordításoknak ugyanis 72,8 százaléka (a kutatói állomány 57,1 százaléka) jut a közgazdaságtudományokra. Ezen belül kétharmados arányt képviselnek a a tárcák vállalatszerűen működő közgazdasági, szervezési és számítástechnikai intézetei.

Bizonyos kutatási irányok és profilok szinte teljesen hiányoznak meglevő társadalomtudományi bázisunkból. Szervezetten és fő feladatként egyetlen kutatóhely sem foglalkozik a szocialista országok társadalmi és politikai fejlődésének tudományos igényű elemzésével, emiatt a szocialista társadalom fejlődési törvényszerűségeinek kutatása is szükségszerűen elmarad az igényektől.

A gazdasági tárcák, társadalmi szervek, üzemek az elmúlt években sorra hozták létre a maguk társadalomtudományi kutatóhelyeit. E tendenciák mögött alapvetően a társadalomtudományok jelentőségének felismerése áll. De a jó szándékú intézet- és laboratóriumalapítások a kutatói kapacitás elaprózódásához, sokszor pedig – hozzáértés és szakmai képzettség hiányában – dilettáns erők alkalmazásához is vezetnek. Ezeken a kutatóhelyeken sok esetben nem biztosított a megfelelő szakmai színvonal és kontroll, aminek hatása nemegyszer politikai-ideológiai problémaként is jelentkezik.

A társadalomtudományi kutatásokban a marxizmus–leninizmus pozícióit nagymértékben erősítette a Politikai Bizottság 1973. május 8-i határozata, amely a pártnak a marxizmus pluralizálását elutasító elvi álláspontját, a kutatási szabadságot és a kutatók felelősségét egyidejűleg hangsúlyozó alapinten-

cióját érvényesítette, és nagy segítséget nyújtott a társadalomtudományokhoz szükséges elvi tisztánlátáshoz.[4]

A társadalomtudományok területein jelentkező ideológiai problémák tisztázásához, a társadalomtudományok pártirányításának érvényesítéséhez jelentősen hozzájárultak a X. kongresszus óta a Központi Bizottság mellett működő Kultúrpolitikai Munkaközösség elvi állásfoglalásai a kutatási szabadság és a publikációs felelősség értelmezéséről, a marxista kritika helyzetéről és az egyes kutatók körében jelentkező antimarxista nézetekről.

Ugyanakkor a társadalomtudományi kutatások új, korábban nem művelt területein felbukkantak nem marxista, sőt esetenként antimarxista polgári nézetek is. Egyes tudományterületeken a burzsoá társadalomtudományok vizsgálati módszereinek átvétele nem mindig párosult kellő marxista elméleti megalapozottsággal és felkészültséggel. A polgári nézetek jelentkezése esetén a marxizmus–leninizmus polemizáló-kombattáns jellege nem minden esetben érvényesült kellően, a kritikai szellem, a vitalégkör igen sok kívánnivalót hagy maga után. Nyílt vita, különösen ideológiailag exponált kérdésekben, szinte alig fordul elő.

A társadalomtudományi kutatások egységes állami irányítása nem tekinthető megoldottnak. Ennek legfőbb oka, hogy a társadalomtudományi kutatások irányítása, az anyagi eszközök feletti rendelkezés egyre több tárca, főhatóság és egyéb szerv között oszlik meg, ugyanakkor a koordinálás ezzel nem tart lépést.

4. Nemzetközi tudományos kapcsolataink 1969 után erőteljesen fejlődtek. Jelenleg 13 szocialista, 11 tőkés és 21 fejlődő országgal van érvényes kulturális, tudományos és műszaki-tudományos egyezményünk. Ehhez járulnak az országos főhatóságok és a kutatóintézetek közötti megállapodások, szerződések. A magyar tudományos szervek, szervezetek és tudósok jelenleg több mint 300 nemzetközi szervezet tagjai.

A KGST Komplex Programjának elfogadása óta[5] gyorsabb ütemben kezd kibontakozni a szocialista országok több oldalú műszaki-tudományos együttműködése. Megindult az együttműködés újszerű, hatékonyabb formáinak kialakítása. Változatlanul a legfontosabb feladat ezeknek a tendenciáknak további erősítése, a szocialista gazdasági integráció tudományos-műszaki területen való előkészítése és megalapozása.

Ezt a törekvést még gátolják az elszámolási problémák, a közös elszámolási alap hiánya, amely a közös kutatási programok megvalósítását és kísérleti-

[4] A Politikai Bizottság 1973. május 8-án megtárgyalta az MSZMP KB Kultúrpolitikai Munkaközössége állásfoglalását néhány társadalomkutató antimarxista nézeteiről. (Megjelent: Magyar Filozófiai Szemle, 1973. 1–2. szám. 159–169. old. Lásd e kötet 62. számú dokumentumát.) Az ezzel kapcsolatban hozott határozatra történik itt utalás.

[5] A KGST 1971. július 27–29. között Bukarestben tartott XXV. ülésszakán elfogadott komplex programról van szó. Lásd Népszabadság, 1971. augusztus 7.

kutatási bázisok létrehozását is korlátozza. Ennek következtében még ma is elsősorban a műszaki-tudományos tapasztalat- és információcsere az együttműködés legelterjedtebb formája.

A KGST-tagállamokkal való két- és több oldalú műszaki-tudományos együttműködésünk műszakilag, gazdaságilag, tudományosan nem eléggé megalapozott és tervszerű; hazai koordinálása nem megoldott.

Az elmúlt évek során a Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézetei fokozódó mértékben kapcsolódtak be a KGST-n belüli együttműködési programok megvalósításába. Az akadémiai intézetek és kutatóhelyek kapcsolatai intenzíven fejlődnek a szocialista országok akadémiái közti egyezmények keretében is. Ezek az egyezmények a nemzetközi munkamegosztás egyre komolyabb lehetőségeit biztosítják. Az akadémiai együttműködés tapasztalatai azt is mutatják, hogy miközben a már bevált kétoldalú formák – főleg szovjet relációban – élénken, tartalmasan fejlődnek, a több oldalú együttműködés formái még kialakulatlanok.

A társadalomtudományi együttműködés szocialista partnereinkkel 1969 óta tovább fejlődött. Ma már valamennyi európai szocialista országgal van történész vegyes bizottságunk, a Szovjetunióval pedig jelentősen növekedett a közös kutatási témák száma is. A több oldalú együttműködés a társadalomtudományok területein is még a kezdeti lépéseknél tart, és elsősorban a közös rendezvényekre szorítkozik. A társadalomtudományi-ideológiai együttműködés elmélyítése és további lehetőségei szempontjából fontos szerepet töltenek be azok a pártközi megállapodások, amelyeket az elmúlt két évben kötöttünk.

A tőkésországokkal fennálló tudományos kapcsolataink főbb formái: a publikációk cseréje, a licenc- és know-how-vásárlás, esetenként közös tudományos rendezvények szervezése, és – a legnagyobb súllyal – a kutatók hosszabb-rövidebb tanulmányútja.

Az elmúlt években bővültek a külföldi tanulmányutak lehetőségei. 1968 és 1971 között a tanulmányutakat igénybe vevők száma csaknem megkétszereződött. 1972-ben 15 872 személy utazott tudományos céllal külföldre, közülük 11 070-en szocialista, 4802-en nem szocialista országokba. A tőkésországokba irányuló tanulmányutak száma azonban gyorsabb ütemben nőtt, és viszonyítva a szocialista tanulmányutakhoz, hosszabb kinttartózkodást tesznek lehetővé. Az irányelvek megjelenése óta lépések történtek a szocialista országokban töltendő tanulmányutak vonzóbbá tételére.

A kutatók egy része ugyanakkor egyenértékű feltételek esetén is sznobizmusból, egyoldalúan a nyugati tanulmányutak lehetőségei felé orientálódik. 1969 óta nem sikerült lényegesen csökkenteni a külföldi tanulmányutakkal kapcsolatos hazai bürokratikus megkötöttségeket, a nehézkes ügykezelést.

Jelenleg a nemzetközi tudományos kapcsolatok egységes és összehangolt irányítása – tartalmi vonatkozásban – nem tekinthető megoldottnak.

5. A tudományos kutatások irányítása előtt az elmúlt időszakban párhuzamosan jelentkező feladatok álltak: létrehozni az irányítás megfelelő szervezeti kereteit, és igazodva a gazdasági irányítási rendszer feltételeihez, rövid időn belül kialakítani az alkalmas irányítási, koordinálási, gazdálkodási módszereket, s mindezek alapján gondoskodni az irányelvek tervszerű megvalósításáról. Ezeket a hirtelen megnövekedett, alapvető fontosságú feladatokat a különböző kutatásirányító szervek még nem képesek kielégítő hatékonysággal ellátni.

A Tudománypolitikai Bizottság ajánlásai, elvi állásfoglalásai jól körülhatárolják a tudományirányító szervek teendőit. Ugyanakkor a Tudománypolitikai Bizottság nem ellenőrzi és szankcionálja megfelelően határozatainak végrehajtását. Anyagi alapok híján – amelyekre nem tartott igényt – nincs lehetősége közvetlen finanszírozással is befolyásolni a kutatást.

A Magyar Tudományos Akadémia reformja nyomán az akadémiai kutatóhálózat irányítása tervszerűbbé, ellenőrzöttebbé vált.[6] Az akadémiai testületek a korábbiakhoz viszonyítva sokkal nagyobb mértékben foglalkoznak országos jelentőségű kérdések megvitatásával, véleményezésével, de még nem töltik be az irányelvekben körvonalazott országos tudományirányító szerepüket. A tudományági koordinálás kutatásirányításunk egyik leggyengébb láncszeme. A tárcák és más országos szervek kutatásirányító tevékenysége aktívabbá vált, de autark törekvések is jelentkeznek irányító szervezeteik kiépítésében, kutatóhálózatuk fejlesztésében.

A kutatóhelyeken az irányítás még mindig bátortalan. Az egyéni és a csoportérdekek a kutatóhelyek többségében még ma is igen erősek, sok esetben pedig gátjai a rugalmas belső átcsoportosításoknak.

A kutatások irányításának jelenlegi rendszerében nincs elhelyezve az egyetemi, főiskolai kutatás irányítása. A tanszéki kutatások fejlesztéséhez az illetékes tárcák nem rendelkeznek elegendő központi anyagi eszközzel. Ebben jelentős változást eredményez a kormány részéről az 1974–1975 időszakra biztosított évi 100 millió forintos támogatás.

A szervezett keretek kiépítését csak részben kísérte az irányítási módszerek, eszközök állandó finomítása, tökéletesítése. A kutatást irányító szervek nem élnek a szervezési kutatások gyakorlatban is hasznosítható eredményeivel. A kutatási információs rendszer tökéletesítése vontatottan halad.

A finanszírozási rendszer kialakítása az irányelvek szellemében történt. To-

[6] Lásd az 1969. évi 41. számú törvényerejű rendeletet a Magyar Tudományos Akadémiáról (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 501–502. old.); valamint a 3/1970. (II. 15.) Korm. számú rendeletet a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1969. évi 41. számú törvényerejű rendelet hatályba lépéséről és a Magyar Tudományos Akadémia alapszabályainak jóváhagyásáról. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 584. old.)

vábbfejlesztése a KB Gazdaságpolitikai Bizottságának 1971 szeptemberében elfogadott határozata alapján jelenleg is folyamatban van. A Tudománypolitikai Bizottság állásfoglalása értelmében az V. ötéves terv kezdetére – a társadalomtudományokat kivéve – általánossá válik a feladatfinanszírozás rendszere.

A tudományos dolgozók egyéni anyagi ösztönzése az irányelveknek megfelelően helyes irányban fejlődött, ugyanakkor fokozódtak és nem a kívánatos irányban hatottak az egyetemek, az akadémiai és a vállalatszerűen működő kutatóintézetek közti jövedelemkülönbségek. Ezek a jövedelemkülönbségek képezték mindeddig a kutatói mobilitás egyik fő akadályát is.

Kutatásirányításunk tervező tevékenysége az elmúlt időszakban az Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv megalkotására összpontosult. A kormány által 1972 áprilisában elfogadott Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv tematikailag megfelel az irányelveknek, hiányossága viszont, hogy nem tartalmazza a tematikai program megvalósításához szükséges anyagi és szellemi erők összevonásának, a kutatóbázis fejlesztésének, átcsoportosításának távlati elképzeléseit.

Az egyes kutatóhelyeken – jellegük, működési formájuk különbözőségéből adódóan – eltérő mértékben változott a kutatás tervszerűsége. A költségvetési kutatóhelyeken minden korábbi témát igyekeznek az Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv feladataiba beszorítani. Egyes intézetekben a kiemelt témák a költségvetési kutatási kapacitás 80–90 százalékát is lekötik. Ez a „túlkoncentrálás" valójában a koncentrálást formálissá, tartalmatlanná teszi.

A vállalatszerűen működő kutatóhelyeken a kutatások tervszerűsége nem megfelelő. A jórészt rendszertelen kutatási megrendelések miatt még éves tervek készítésére sincs reális lehetőségük. A főhatóságoktól kapott hosszabb távú megrendelések és a saját kezdeményezésű kutatások alig kötik le kapacitásuk 10–15 százalékát. Így szinte lehetetlen elegendő szellemi tartalékot képezniük a növekvő és népgazdaságilag igen fontos rutinkutatásokhoz.

A tudományos kutatások irányításának tapasztalatai azt mutatják, hogy a tudományos élet tartalmi és szervezeti integrálása, a tudomány és a társadalom igényeinek, érdekeinek egyeztetése, az anyagi és a szellemi erők összpontosítása a jelenleginél nagyobb tervszerűséget, operatívabb irányítást, szervezettebb formákat követel a tudományirányításban.

6. A kutatóhelyi pártszervezeteknek éppen az irányelvek végrehajtásában tanúsított aktivitásuk révén növekedett a tekintélye. Nagy többségük helyesen él beszámoltatási jogkörével, jelentős hatással van az intézetek politikai, tudománypolitikai közhangulatára. Egyes helyeken azonban – főként kisebb intézetekben, ahol a vezetőség kevésbé támaszkodhat a párttagságra – a pártszervezet vezetőinek egzisztenciális függősége, a kollektív vezetés hiánya miatt passzivitás mutatkozik a pártszervezeti munkában.

A területi pártszervek elismerésre méltóan végzik tudományirányító feladatukat. Örvendetesen javult a minisztériumok és az országos főhatóságok pártszerveinek tudománypolitikai tevékenysége is.

A társadalomtudományok közvetlen pártirányítása elsősorban a vezető pártszervek, illetve a Kultúrpolitikai Munkaközösség elvi orientáló tevékenységében jut kifejezésre. A Társadalomtudományi Intézet ehhez még nem járul hozzá kellő súllyal. A társadalomtudományok ideológiai orientálásában az együttműködés nem mindig kielégítő a pártintézmények, valamint a Központi Bizottság Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya között.

A Központi Bizottság Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának munkája még túlnyomórészt a Magyar Tudományos Akadémia és intézeteinek tevékenységére irányul, és nem alakult ki megfelelő együttműködés a Központi Bizottság Gazdaságpolitikai Osztályával.

7. Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalásának értelmében a következő fontosabb feladatokat kell megoldani:

a) Az irányelveknek megfelelően következetes, szelektív kutatásfejlesztési politikával a népgazdasági szempontból legfontosabbnak, legeredményesebbnek ígérkező tudományterületek bázisát kell kiemelten fejleszteni. Meg kell szüntetni azt a gyakorlatot, hogy anyagi erőforrásainkat változatlan arányokban szétaprózzuk, s ily módon konzerváljuk tudományos életünk autarchikus szerkezetét, háttérbe szorítva a minőségi jellemzőket:

A kutatásirányító szervek tegyenek megfelelő intézkedéseket az Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv, és ezen belül az egyes feladatok feltételrendszerének kialakítására. Ezzel párhuzamosan mielőbb kerüljön sor az egész kutatóbázisra és az egyes tudományágakra vonatkozó fejlesztési tervek kidolgozására, beleértve ebbe az egyetemi kutatások központi alapból való támogatásának biztosítását az V. ötéves terv időszakára is.

A kutatóhálózattal rendelkező tárcák vizsgálják meg, milyen típusú megrendelések kötik le kutatóhelyeik kapacitását. Összhangban a hálózatfejlesztési tervekkel – az alap-, alkalmazott és a fejlesztő kutatásokat egyaránt felölelő – koncentrált, több éves megrendelésekkel biztosítsák, hogy a kutatóhelyeken folyó munka tudományos színvonala emelkedjék, s megfelelő szellemi tartalékok képződhessenek.

Biztosítani kell a műszerállomány jobb kihasználását, és meg kell akadályozni a műszerbérbeadásból származó jogtalan jövedelemszerzés lehetőségeit.

b) A jelenleginél hatékonyabbá kell tenni a tudományirányítást:

Ezt elsősorban az irányelvek alapján kialakult irányító szervek munkájának megjavításával, összehangoltabb együttműködésükkel, lehetőségeik következetesebb kiaknázásával kell biztosítani. Ennek keretében a Tudománypolitikai Bizottság is töltse be határozottabban kormánybizottsági feladatát, beleértve

ebbe a kiemelt kutatásokra való ráfordítások elosztásának orientálását; a Tudománypolitikai Bizottság létesítéséről szóló kormányhatározatnak megfelelően hozzon az állami szervek számára kötelező határozatokat. A tudományirányítás hatékonyságának növelésére tett intézkedésekről a Központi Bizottság Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya 1974 júniusában terjesszen jelentést az Agitációs és Propaganda Bizottság elé.

A Központi Bizottság Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya, továbbá a Központi Bizottság Gazdaságpolitikai Osztálya – a tudomány párt- és állami irányításának kellő elhatárolása alapján – egyeztesse és pontosítsa a tudomány pártirányításával kapcsolatos hatáskörét, együttműködésének konkrét módozatait.

c) Tekintettel a társadalomtudományok fokozódó ideológiai szerepére, a nemzetközi tudományos kapcsolatok várható bővülésére és az ideológiai harc növekvő feladataira, a legfőbb tennivalók a társadalomtudományi ágazatokban a következők:

A mai társadalmi valóság feltárásának és a tudatformálás ideológiai feladatainak szempontjából legfontosabb társadalomtudományi ágazatokban – mindenekelőtt a szociológia és a filozófia területein – a fő feladat a marxizmus pozícióinak viszonylag gyors és határozott megerősítése. E társadalomtudományi ágazatok kutatóhelyein a marxizmus kizárólagosságának biztosítására, mint közvetlen célra kell törekedni. A Központi Bizottság Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya dolgozzon ki javaslatokat az Agitációs és Propaganda Bizottságnak az ehhez szükséges intézkedések komplex tervére, beleértve a képzés és továbbképzés kérdéseit is.

A marxista vitaszellem fejlesztése érdekében a társadalomtudományi területen – kutatóhelyeken, kiadókban, szerkesztőségekben – dolgozó kommunistáknak, pártszervezeteknek, vezetőknek elsődleges feladatává kell tenni a marxista vitamorál normáit érvényesítő tudomány-közéleti szellem megteremtését. Lépjenek fel határozottabban és a személyes példamutatás erejével is az elvtelen tudomány-közéleti szereplés jelenségeivel, különösen pedig a felbukkanó antimarxista, polgári nézetekkel szemben.

A kutatóhálózat fejlesztési koncepciójának kimunkálása során gondoskodni kell a társadalomtudományok egészségesebb, a társadalmi igényeket jobban kielégítő belső arányainak kialakításáról, a hiányzó fontos kutatási területek ellátásáról. Ennek érdekében meg kell vizsgálni a feladatfinanszírozási rendszer kiterjesztésének lehetőségeit a társadalomtudományok területére is.

A szociológiai felméréseket központi engedélyezéshez kell kötni. Az ellenőrzés nélkül kiadott kérdőívek gyakran téves vagy ellenséges ideológiai-politikai következtetések forrásaivá válnak.

A Társadalomtudományi Intézet az Agitációs és Propaganda Bizottság állás-

foglalásának értelmében oldja meg a társadalomtudományok tartalmi orientálásában, összehangolásában reábízott feladatot.

d) A kutatók megalapozottabb szakmai-ideológiai felkészültségének biztosítása érdekében:

Az intézetekben, elsősorban a társadalomtudományi kutatóhelyeken fordítsanak nagyobb gondot arra, hogy az utánpótlás valóban a legtehetségesebb, marxista képzettségű és politikailag megbízható fiatalok köréből történjék. A felvételi pályázatok elbírálásánál tapasztalható szubjektivizmust, protekcionizmust ki kell küszöbölni. A fiatal munkatársak számára több lehetőséget kell biztosítani az önálló munkára.

Meg kell vizsgálni a társadalomtudományi kutatóhelyeken dolgozó, ideológiailag ellenséges beállítottságú kutatók jelenlétét és tevékenységét; meg kell akadályozni, hogy a társadalomtudományi kutatóintézetekben máshonnan (pl. egyetemekről) politikai-ideológiai okok miatt eltávolított kutatókat alkalmazzanak.

A Tudományos Minősítő Bizottság szerezzen érvényt a tudománypolitikai irányelvek azon követelményének, hogy a tudományos minősítések egyaránt orientáljanak tudományos és ideológiai szempontból. A Központi Bizottság Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya segítse a TMB-t ebben a tevékenységében.

e) Nemzetközi tudományos kapcsolataink elmélyítése, a nemzetközi munkamegosztásba való erőteljesebb bekapcsolódás érdekében:

A Tudománypolitikai Bizottság vizsgálja meg, milyen lehetőségek vannak a KGST-beli két- és több oldalú műszaki-tudományos együttműködés jobb hazai összehangolására, nagyobb tervszerűségének biztosítására, s tegye meg a szükséges intézkedéseket.

Az elmúlt években létrejött pártközi megállapodások kedvező lehetőségeinek kiaknázásával fokozni kell a társadalomtudományi együttműködés intenzitását a testvéri szocialista országokkal. Erre vonatkozóan a Központi Bizottság Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya a KB Társadalomtudományi Intézetével és a Magyar Tudományos Akadémiával együtt dolgozzon ki hosszú távra szóló elképzeléseket.

Az illetékes szervek fordítsanak nagyobb figyelmet a külföldi tanulmányutakra; csökkentsék a bürokratikus megkötéseket. A szocialista országokba irányuló tanulmányutak feltételein javítani kell. A nyugati tanulmányutak esetében fokozottan kell ügyelni a kiválasztás politikai-ideológiai követelményeire.

A tudománypolitikai irányelveknek megfelelően biztosítani kell a nemzetközi tudományos szervezetekben és azok fórumain való magyar részvétel összehangolt irányítását és az egyeztetett fellépést szocialista partnereinkkel.

1974

86

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETI MOZGALOM NEMZETKÖZI KAPCSOLATAIRÓL

(1974. FEBRUÁR 11.)

Az MSZMP KB Szövetkezetpolitikai Munkaközössége megtárgyalta és elfogadta a szövetkezetek nemzetközi kapcsolatairól szóló előterjesztést. Az előterjesztés fontosabb megállapításai az alábbiak:

Az elmúlt években a szocialista országok és a haladó erők együttes erőfeszítéseinek eredményeként a különböző társadalmi rendszerű államok békés együttélésének politikája számottevő eredményeket hozott. A kedvező légkör hatására szövetkezeteink nemzetközi kapcsolatai is erőteljesen fejlődnek. Nemzetközi tevékenységük hatékonyan segíti a Magyar Népköztársaság külpolitikai céljainak megvalósulását, és jól szolgálja eredményeink, köztük a szövetkezeti eredmények és tapasztalatok széles körű megismertetését is.

A magyar szövetkezetek hasznosan tevékenykednek a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségében (SZNSZ), amely jelenleg 66 ország kb. 600 000 szövetkezetét és több mint 280 millió szövetkezőjét képviseli nemzetközi fórumokon és a világ egyik legnagyobb és legrégibb nem kormányközi nemzetközi szervezete. A Magyar Népköztársaság és szövetkezeteink eredményes munkájának elismerését jelentette, hogy az SZNSZ a magyar szövetkezeti szervek meghívására 1973 októberében Budapesten tartotta végrehajtó bizottsági, központi bizottsági és szakosított albizottsági üléseit. A központi bizottsági ülés a szocialista országok előkészített és előzetesen egyeztetett közös javaslata alapján határozatot hozott a békéről, és határozatban ítélte el a chilei katonai juntát. Az SZNSZ igazgatósága korábbi elutasító álláspontja ellenére – a szocialista országok egységes fellépésének eredményeképpen – sikerült elérni a budapesti ülésen, hogy a szövetkezeti világszervezet hivatalosan képviseltesse magát a moszkvai Béke-világkongresszuson.

A Szovjetunió és a szocialista országok szövetkezeti mozgalmai – közöttük a magyar szövetkezők – az SZNSZ-ben az utóbbi években egyre inkább kezdeményezőként lépnek fel és a szövetség munkájában való részvételük egyre hatékonyabb. Ennek azért van nagy jelentősége, mert az SZNSZ a II. világháborút követően az akkori hidegháborús politikai légkörben igen diszkrimina-

tív magatartást tanúsított a szocialista országok szövetkezeti mozgalmaival szemben. Csak hosszú évek szívós munkájával, a Szovjetunió hathatós segítségével sikerült elérni, hogy a hatvanas évek végén felvették szövetkezeteinket az SZNSZ-be.

Szövetkezeti eredményeinket ma már nemzetközi fórumokon is elismerik, a SZÖVOSZ, az OKISZ, a TOT és az OSZT (Országos Szövetkezeti Tanács) képviselői aktívan tevékenykednek az SZNSZ vezető testületeiben. Kapcsolataik módot nyújtanak szocialista vívmányaink megismertetésére is. Lehetőséget adnak a szocialista és a kapitalista szövetkezeti szervek közötti – mindkét fél számára előnyös – mozgalmi, kereskedelmi és gazdasági együttműködés kialakítására. A kapcsolatok főbb formái a következők:

1. A szocialista országok szövetkezeti szerveivel való együttműködést az elvtársi kapcsolatok erősödése, a rendszeres egyeztetés, a nemzetközi politikai és szövetkezetpolitikai kérdésekben a teljes egyetértés jellemzi. Az együttműködés továbbfejlesztése érdekében célszerű a mozgalmi kapcsolatok még szorosabbra fonása és minél hatékonyabb, sokrétűbb bekapcsolódás a KGST integrációs programjába. Helyes ezért, ha szövetkezeteink képviselői – a már kialakult gyakorlatot továbbfejlesztve – részt vesznek azoknak a KGST bizottságoknak (albizottságoknak) munkájában, ahol a szövetkezetek eredményesen tevékenykedhetnek. Különösen a javítás, szolgáltatás és a kereskedelem (számlázás, csomagolás) technikai fejlesztésében célszerű fokozni közreműködésüket.

A szocialista országok közötti nemzetközi együttműködést, a közös álláspontok kialakítását és akciók kidolgozását jól szolgálják a szocialista országok országos szövetségei elnökeinek évenként rendszeresen ismétlődő tanácskozásai. Ezek lehetőséget nyújtanak az SZNSZ Központi Bizottsága ülésén való egységes fellépésre, a feladatok célszerű megosztására. Ugyancsak a közös szocialista célokat szolgálják a szövetkezeti külkereskedelmi vállalatok igazgatóinak évenként ismétlődő megbeszélései.

Szocialista viszonylatban a szövetkezeti mozgalom vezető testületei által kialakított együttműködésen belül erősödnek a testvérszövetkezetek és területi szövetségek közvetlen kapcsolatai is. Ezek kialakításában a szövetkezetek nagy segítséget kapnak a megyei párt- és tanácsi szervektől. E kapcsolatok közös mozgalmi, sport, kulturális és munkaverseny-megmozdulásokat eredményeznek. A határmenti szervek között segítik a közvetlen gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok kialakulását is, előmozdítják a kishatármenti forgalom bővülését.

A három szövetkezeti ágazat nemzetközi kapcsolatainak elmélyülését szolgálja az Országos Szövetkezeti Tanács nemzetközi tevékenysége. Az OSZT ez irányú munkáját a szocialista országok szövetkezeti mozgalmaival kialakított információs kapcsolat, az össz-szövetkezeti kérdésekben érdekelt delegációk fogadása és a közös fellépést, egyeztetést kívánó ügyekben a három szövet-

kezeti ágazat képviselete jellemzi. Az OSZT az információs kapcsolatai során szerzett igen hasznos ismereteit mindhárom szövetkezeti ágazat érdekében a Szövetkezeti Kutató Intézet útján hasznosítja.

2. A fejlett tőkésországokkal kialakított kapcsolatok keretein belül – a békés egymás mellett élés elvének megfelelően – a mozgalmi és a szövetkezetek műszaki fejlődését meggyorsító kooperációs együttműködés kiépítése a cél. Az európai országok többségében ugyanis a fogyasztási és a lakásszövetkezeti mozgalom általában a szociáldemokrata pártok, a mezőgazdasági beszerző és értékesítő, valamint a hitel- és takarékszövetkezetek pedig általában a néppártok, kereszténydemokrata pártok, parasztpártok politikai befolyása alatt állnak. A szövetkezeti szervezetek az adott pártoknak fontos tömeg- és gazdasági szervezetei, következésképpen a szövetkezeti mozgalmak vezetői jelentős politikai személyiségek az adott országok életében. Ezt a körülményt szövetkezeteink külügyi érdekeinknek megfelelően igyekeznek kihasználni. Szocialista társadalmi rendszerünk, gazdasági fejlődésünk és szövetkezeti mozgalmunk megismertetésével hozzásegítik a tőkésországok szövetkezeti vezetőit és dolgozóit ahhoz, hogy társadalmi rendszerünkről, szocialista építésünkről, fontosabb bel- és külpolitikai céljainkról reális képet kapjanak.

Az ipari szövetkezeteknek Franciaország és Olaszország szövetkezeti mozgalmaival alakultak ki közelebbi kapcsolatai. Céljai közé tartozik a külföldi gyártó cégekkel termelési kooperáció létesítése, amely eredményeként korszerűbb technikai, magasabb műszaki színvonal elérése válik lehetővé.

A fogyasztási és értékesítő szövetkezetek sokrétű kapcsolatokat építettek ki a tőkésországok szövetkezeteivel is. A SZÖVOSZ kapcsolatainak felhasználásával az utóbbi években jelentősen segítette a tőkésországokkal való együttműködés elmélyítését.

Az utóbbi időben növekszik a mezőgazdasági termelőszövetkezetek gazdálkodása iránti érdeklődés. Figyelmet érdemel, hogy egyre több mezőgazdasági szervezet (szövetkezeti szövetség, parasztszövetség) a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa segítségével kíván elvi és gyakorlati tapasztalatokat szerezni a parasztok szövetkezeti tömörítésével kapcsolatos elgondolásaihoz. A magyar szövetkezeti eredmények visszhangra találnak és egyre nagyobb érdeklődést, sőt esetenként elismerést váltanak ki.

3. Szövetkezeteinknek a fejlődő országok szövetkezeteivel kiépülő kapcsolatai elsősorban politikai-mozgalmi jellegűek és ritkábban gazdasági természetűek. A fejlődő országok nagy része a társadalmi-gazdasági fejlődés tekintetében az útkeresés stádiumában van. Igen élénk érdeklődést tanúsítanak a magyar szövetkezetek tapasztalatai iránt. Szövetkezeteink főleg tapasztalataik átadásával és szakértők kiküldésével nyújtanak segítséget ezeknek az országok-

nak. Az együttműködés kialakulása azonban a belső társadalmi és gazdasági nehézségekkel küzdő fejlődő országokkal lassan halad.

Az Országos Szövetkezeti Tanács és a FAO illetékes vezetőivel történt megállapodás alapján 1974-ben Magyarországon kerül sor a fejlődő országok szövetkezeti kérdéseivel foglalkozó FAO-konferencia megtartására.[1] Ez jó alkalom lesz egymás megismeréséhez s a kapcsolatok bővítésének megalapozásához a fejlődő országok szövetkezeti képviselőivel.

Szövetkezeti mozgalmunk nemzetközi kapcsolatait jól szolgálja a három országos tanács közös szerkesztésében megjelenő *Magyar Szövetkezetek* című négynyelvű, évente két alkalommal megjelenő folyóirat.[2] A lap eljut a világ minden fontosabb szövetkezeti kérdéssel foglalkozó intézményéhez, illetve a központi szövetkezeti szervekhez. Ezenfelül az országos tanácsok rendszeresen küldenek szövetkezeti híreket mindazon szerveknek, amelyek a folyóiratot megkapják. Az utóbbi időben mind a folyóirat cikkeiből, mind az említett híranyagokból a külföldi szövetkezeti sajtó egyre többet átvesz és publikál. Kedvező visszhangot váltottak ki nemzetközi szövetkezeti körökben azok az idegen nyelvű kiadványok is, amelyeket a szövetkezeti törvényről, a szövetkezeti jogalkotás újabb eredményeiről az országos tanácsok külképviseleti szerveink segítségével juttattak el az érintettekhez.

A nagy érdeklődésre való tekintettel a külföldre irányuló szövetkezeti propagandára még nagyobb figyelmet célszerű fordítani. Különösen a fejlődő országokba irányuló propagandában indokolt nagyobb szerepet szánni a tartósabban felhasználható anyagoknak, filmeknek, szakkönyveknek, tankönyveknek. A három szövetkezeti ágazat tevékenységét, valamint külképviseleti szerveink munkáját e tekintetben is célszerű még jobban összehangolni.

Nemzetközi kapcsolataik fejlesztésében a szövetkezetek országos érdekképviseleti szervei az eddigihez hasonlóan továbbra is az illetékes szervek elvi, politikai állásfoglalása alapján járnak el. Rendszeresen értékelik tapasztalataikat, s egyeztetik tennivalóikat mind a párt, mind az állami szervekkel.

[1] FAO [Food and Agricultural Organization (Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezet)], az ENSZ 1946-ban alakított szakosított intézménye. 1968. január 21-én a Minisztertanács létrehozta a FAO Magyar Nemzeti Bizottságát a Magyarország FAO-tagságával kapcsolatos belföldi és nemzetközi teendők ellátására. Lásd a 2003/1968. (I. 21.) Korm. sz. határozatot a FAO Magyar Nemzeti Bizottsága megalakításáról. (Határozatok Tára Gyűjtemény. 113–114. old.) A konferenciát 1974. szeptember 2–11. között tartották meg Magyarországon. Az értekezlet eredményességét bizonyítja, hogy ajánlásait figyelembe vették a Világélelmezési Konferencián, valamint az ENSZ 1975. évi rendkívüli közgyűlésén.

[2] A kiadványt az Országos Szövetkezeti Tanács (a SZÖVOSZ, az OKISZ és a TOT) adja ki orosz, angol, francia és német nyelven.

87

KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1974. MÁRCIUS 19—20.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1974. március 19–20-án kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Budapesti Pártbizottság titkárai, a Minisztertanács tagjai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára, a Fővárosi Tanács elnöke, valamint a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta az alábbi előterjesztéseket:

1. Tájékoztató időszerű nemzetközi kérdésekről.
   Előadó: Pullai Árpád elvtárs.
2. Jelentés a munkásosztály helyzetéről.
   Előadó: Biszku Béla elvtárs.
3. Előterjesztés a közművelődés helyzetéről és fejlesztésének feladatairól.
   Előadó: Aczél György elvtárs.
4. Javaslat a Magyar Szocialista Munkáspárt kongresszusának összehívására.
   Előadó: Kádár János elvtárs.

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzetet, a párt és a kormány nemzetközi tevékenységét, jóváhagyta a Központi Bizottság legutóbbi ülése óta tett intézkedéseket.

1. A Központi Bizottság megelégedéssel állapította meg, hogy a szocializmus, a haladás, a béke erői világszerte gyarapodnak és előretörnek. A szocialista országok népei sikeres építőmunkával növelik a szocializmus politikai és gazdasági erejét. A kapitalista országokban a progresszív erők fokozott harcot vívnak a demokratikus jogokért. A harmadik világ népei kitartóan küzdenek teljes nemzeti felszabadulásukért.

A kapitalizmus súlyos belső problémákkal küzd. Általános válságának újabb, sokoldalú mélyülését olyan akut megnyilvánulások jelzik, mint a tőkés világot

sújtó kormányzati krízisek, az infláció, az energia- és az olajválság. A nagytőke a válság összes anyagi terhét a dolgozókra és a volt gyarmati országok népeire igyekszik áthárítani. Számos tőkésországban a jobboldali erők fokozzák aktivitásukat.

Ma a nemzetközi helyzet alapvető jellemzője az, hogy széleskörűen kibontakozóban van a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élése.

A szocializmus, a haladás és a béke erői harcának eredményeképpen a nemzetközi helyzetben általános fordulat megy végbe a feszültség csökkenésének irányában.

Ebben a helyzetben a szélsőséges imperialista reakciós körök mind a nemzetközi enyhüléssel szemben, mind saját országuk demokratikus mozgalmainak letörésére ellentámadást indítottak. Puccsokat szerveznek, a terror eszközeihez nyúlnak, széles körű felfokozott kommunista- és szovjetellenes propagandakampányt folytatnak. Mozgósítják a legsötétebb erőket, a társadalmi haladás minden rendű és rangú ellenségét. Ismét elővették az antikommunizmus ósdi, kopott lemezeit; eszközként felhasználják Szolzsenyicin szovjetellenes írásait, csakúgy, mint Mindszentyt, a régi világ képviselőit, csakúgy, mint az antikommunizmus újsütetű lovagjait.

A nemzetközi enyhülés ellenfeleinek sajnálatos módon kezére játszik a maoista vezetés, amely szintén keresztezni próbálja az enyhülés híveinek lépéseit.

A reakció erőivel és szándékaival szemben növekszik a munkásosztály, a néptömegek és a gyarmati iga alól felszabadult országok népeinek ellenállása, harca, amellyel népünk teljes mértékben közösséget érez és szolidáris. A szocializmus, a haladás, a béke pozícióit erősíti az a világméretű harc, amely azért folyik, hogy az enyhülés tendenciáját ne lehessen visszafordítani. A hidegháborús reakció minden erőfeszítése végső soron bukásra van ítélve, mert a történelem alapvető mozgatóerőit semmi és senki sem tartóztathatja fel.

2. A Központi Bizottság állást foglalt a nemzetközi élet néhány konkrét kérdésében. Megállapította:

Jelenleg az enyhülésért vívott harc fő színtere Európa; tovább bővültek a szocialista és a tőkésállamok kapcsolatai. Folytatódik az európai biztonsági és együttműködési értekezlet második szakasza és a közép-európai haderő- és fegyverzetcsökkentésre irányuló tárgyalás. Az enyhülési folyamat lassítását célzó törekvések azonban fékezőleg hatnak ezekre a valamennyi állam érdekében álló tanácskozásokra is. A két értekezlet eredményes munkájának biztosításához a tőkésországok konstruktívabb magatartására van szükség.

Népünk ismételten kifejezésre juttatja szolidaritását Vietnam, Indokína hős népeivel, elítéli az Amerikai Egyesült Államok agresszív köreinek támogatá-

sát élvező dél-vietnami Thieu-rezsimnek a tűzszünetet sértő, kalandor cselekedeteit, állást foglal a párizsi megállapodások maradéktalan érvényesítése mellett; támogatásáról biztosítja a különböző földrészeken szabadságukért, függetlenségükért küzdő népeket.

A közel-keleti válság rendezését célzó eddigi lépések, a tűzszünet megszilárdítása, a csapatszétválasztások üdvözlendők abban az esetben, ha ezek félreérthetetlenül az általános rendezés első lépéseinek tekinthetők. A végleges rendezés nem lehet más, mint az izraeli agresszorok által megszállt arab területek teljes kiürítése s a palesztinai arab nép jogainak csorbítatlan visszaállítása. Részünkről igyekszünk mindent megtenni, hogy a Közel-Keleten javuljanak a tartós rendezés feltételei.

Támogatjuk az el nem kötelezett országok Algéria által benyújtott kezdeményezését, hogy az energiahordozók, a nyersanyagok és a gazdasági fejlődés általános, minden országot érintő problémáinak tanulmányozása céljából hívják össze az ENSZ soron kívüli közgyűlését. Részvételünkkel arra törekszünk, hogy hozzájáruljunk a fejlődő országok függetlenségének erősítéséhez és a kölcsönös előnyökön nyugvó, egyenjogú nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlődéséhez.

Latin-Amerikában a reakció az amerikai imperializmus támogatásával összehangolt támadást indított a haladó vívmányok, a forradalmi mozgalmak ellen. A chilei fasiszta junta folytatja véres terrorhadjáratát. A haladó nemzetközi közvélemény – közötte a magyar nép – fokozza szolidaritását a chilei néppel, és széles körű akciókat folytat Corvalán elvtárs és más hazafiak életének megmentéséért. A latin-amerikai forradalmi erők összefogásuk erősítésével, a néptömegek széles rétegeinek aktivizálásával válaszolnak a növekvő imperialista nyomásra.

3. Pártunk és kormányunk nemzetközi tevékenységét az aktivitás jellemezte, szorosan együttműködtünk a Szovjetunióval, a többi szövetséges szocialista országgal, eredményes, magas szintű tárgyalásokkal és újabb megállapodásokkal szilárdítottuk egységünket.

A Központi Bizottság megállapította, hogy a kapcsolataink szélesedtek a kommunista és munkáspártokkal, fejlődtek a nemzeti demokratikus mozgalmakkal és pártokkal is.

Az adott nemzetközi helyzetben megkülönböztetett jelentősége van a szocialista erők egységének, a kommunista és munkáspártok közötti sokoldalú együttműködésnek és tapasztalatcserének. Ennek sorában nagy jelentőséget tulajdonítunk a szocialista országok kommunista pártjai 1973 decemberében megtartott moszkvai ideológiai értekezletének. Pártunk fontos feladatának tekinti az ideológiai munka erősítését, cselekvő részvételét a testvérpártok sokoldalú ideológiai együttműködésében. Fokozni kell a szocializmus propagandáját, az

imperialisták eszmei diverziójának visszaverését, haladás- és békeellenes tevékenységének leleplezését.

*

Pártunk és kormányunk továbbra is aktívan közreműködik minden olyan nemzetközi akcióban, amely a szocializmus, a haladás, a béke ügyét mozdítja elő, erősíti a szocialista országok összefogását, segíti a kommunista mozgalom egységének erősödését.

II

A Központi Bizottság irányelveket fogadott el a munkásosztály vezető szerepének erősítéséről, helyzetének további javításáról.

1. A munkásosztály helyzetét alapvetően az határozza meg, hogy hazánkban eredményesen épül a szocializmus, megvalósulnak a munkásosztály céljai. Társadalmunkban erősödik a párt, a munkásosztály vezető szerepe, szoros a párt és a munkásosztály kapcsolata. A munkásosztály céljainak megvalósulása egyidejűleg az összes dolgozó érdekeit szolgálja.

A párt kötelességének tekinti, hogy a munkásosztály helyzetét, életkörülményeit folyamatosan figyelemmel kísérje, rendszeresen számba vegye a változásokat, s levonja belőlük a szükséges elvi, politikai következtetéseket. Legutóbb a párt X. kongresszusa, valamint a Központi Bizottság 1972. november 14–15-i ülése tekintette át a helyzetet, és jelölte ki a tennivalókat. Az intézkedések eredményesek, hatásuk kedvező volt.

2. A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy a munkásosztály vezető szerepének alapvető feltétele: forradalmi élcsapatának marxista-leninista ideológiája, a párt és az osztály szoros kapcsolata, s ezen belül a munkások kellő részaránya a pártban. A Központi Bizottság szükségesnek tartja a munkások arányának javítását a párt tagságában, s a pártszervek újjáválasztása során növelni kell a fizikai munkások arányát a párt különböző szintű vezető testületeiben. A Központi Bizottság szükségesnek tartja erősíteni azt a folyamatot, amelynek során a közéleti tapasztalatokkal rendelkező munkások társadalmunkban tervszerűen vezető funkcióba kerülnek.

3. A Központi Bizottság rámutatott, hogy az üzemi demokrácia a szocialista demokrácia része. Az üzemi demokrácia fejlesztésének letéteményesei a párt-, a szakszervezeti és az ifjúsági szervezetek. Abból kiindulva, hogy a munkásosztály vezető szerepét politikailag a párt érvényesíti, az üzemi demokrácia fejlesztésében is alapvetőnek kell tekinteni a párt szerepét. A pártszervezeteknek kell kialakítaniuk az érintett szervezetek tevékenységének egységét.

4. A Központi Bizottság szükségesnek tartja olyan átgondolt intézkedési rendszer kidolgozását, amelynek eredményeképpen fokozatosan növekszik a munkások súlya a társadalom mindennapi életében. Tudatosan arra kell törekedni, hogy a munkában kiemelkedő munkások egyszersmind közéleti emberré is váljanak, szavuknak súlya legyen, s közéleti fórumokon is mind gyakrabban nyilvánítsanak véleményt üzemük, az ország és a világ kérdéseiről. Növelni kell a munkáspálya erkölcsi megbecsülését, javítani kell a munkásokkal foglalkozó személyzeti munkát, és könnyíteni kell helyzetüket mindennapos ügyeik intézésében. El kell érni, hogy a munkáspálya egész életre szóló érdekeltséget, vonzóerőt, megbecsülést és előrejutási lehetőséget biztosítson.

5. A Központi Bizottság rámutatott: a munkásosztály naponta bizonyságot szolgáltat arra, hogy osztályöntudatával, helytállásával, áldozatos munkájával, fegyelmezettségével, szervezettségével a társadalmi haladás irányát meghatározó erő. Társadalmunk számbelileg is legnagyobb osztályának, a munkásosztálynak a felelőssége, helytállása, a nemzeti jövedelemhez való döntő hozzájárulása jelentős szerepet játszott abban, hogy az utóbbi másfél évtizedben emelkedett minden dolgozó osztály és réteg életszínvonala; az egész társadalom érdeke, előrehaladásunk fontos záloga, hogy a munkásosztály életkörülményei is rendszeresen javuljanak.

A Központi Bizottság leszögezte: biztosítani kell, hogy a munkásosztály életszínvonalának javítására a negyedik ötéves tervben előírt célokat elérjük.

A Központi Bizottság aláhúzta, hogy a munkásosztály legszilárdabb magja a nagyüzemi munkásság. A párt úgy véli, hogy a nagyüzemi munkásság helyzetének fokozatos és rendszeres javítása a központi szervektől összehangolt, átfogó intézkedéseket és megkülönböztetett figyelmet igényel. A munkásosztályon belül sajátos helyzetük s jelentőségük miatt külön is foglalkozni kell a munkásnők és a munkásfiatalok problémáival.

6. A Központi Bizottság ismételten kifejezte, hogy társadalmunk szocialista fejlődésének fontos feltétele a dolgozók, mindenekelőtt a munkások általános műveltségének emelése, szakmai képzésének és továbbképzésének javítása. Fokozottabb támogatást kell nyújtani a szakmunkásképzés tökéletesítéséhez. Fontos feladat a felnőtt korú munkások felsőfokú képzésének és továbbképzésének kiterjesztése és ösztönzése. A párt elvi, politikai kérdésnek tekinti, hogy a munkások, a fizikai dolgozók gyermekei is megkülönböztetett módon támogatást kapjanak a tanulásban és továbbtanulásban.

7. A Központi Bizottság elvárja, hogy a munkásosztály társadalmi szerepének fejlesztéséről, helyzetének további javításáról elfogadott irányelveket az illetékes párt-, állami és társadalmi szervek a munkájukban következetesen érvényesítsék.

*

A Központi Bizottság megbízta a Politikai Bizottságot az irányelvekkel kapcsolatos konkrét tennivalók kidolgozásával. A jelentést, a határozatot az illetékes párt-, állami és társadalmi szervek rendelkezésére bocsátja tanulmányozásra és a szükséges intézkedések megtételére.

III

A Központi Bizottság áttekintette a közművelődés helyzetét és határozatot hozott továbbfejlesztéséről.

1. A felszabadulás a magyar nép művelődéstörténetében is új korszakot nyitott azzal, hogy megszüntette az egykori uralkodó osztályok kulturális monopóliumát. Népünk művelődési helyzete az ország társadalmi, politikai, gazdasági átalakulásával összhangban gyökeresen megváltozott, műveltsége jelentősen gyarapodott, gazdagodott. A társadalmat mindinkább áthatja a marxista világnézet, a szocialista közgondolkodás. Társadalmunkban olyan szocialista kultúra van kibontakozóban, amely magában foglalja a hazai és az általános emberi kultúra minden haladó hagyományát.

A dolgozó osztályok, rétegek között legnagyobb mértékben a munkásság műveltsége emelkedett. A szocialista brigádokban mind teljesebben érvényesül a „szocialista módon dolgozni, élni, művelődni" követelménye. A mezőgazdaság szocialista fejlődése megváltoztatta a parasztság gondolkodásmódját, erősödött a közösségi szellem. Tovább emelkedett az értelmiség általános és szakmai műveltsége, s növekszik a szerepe és felelőssége a kultúra, a műveltség terjesztésében.

Az iskolai és közművelődési tevékenység kapcsolata erősödött és tudatosabbá vált a Központi Bizottság 1972. évi oktatáspolitikai határozata óta.

A műveltségi színvonal emelésében az iskolai oktatás mellett alapvető szerepet játszott a közművelődés területén dolgozók munkája. Jelenleg mintegy 40 000 dolgozó tevékenykedik ezen a területen.

A továbbtanulás, az önművelés széles körben az életforma részévé vált. Könyvtáraink 2,3 millió olvasót tartanak nyilván. A múzeumokat évente több mint 8 millióan látogatják. Az öntevékeny művészeti, ismeretszerző, tudományos-búvárkodó mozgalmakban, a különféle szakkörök, klubok tevékenységében több százezren vesznek részt.

Az országban ma 2825 művelődési otthon működik és mintegy 8700 közművelődési könyvtár, összesen 27 millió kötettel szolgálja a folyamatos művelődés lehetőségeinek biztosítását. A műveltség terjesztésében, közvetítésében és a művelődés szervezésében kiemelkedő szerepet tölt be a televízió és fontos feladatokat lát el a rádió és a sajtó.

2. A közművelődés azonban a jelentős eredmények ellenére elmarad a szocialista építőmunka mai követelményeitől, a lehetőségektől. Ezért a Központi Bizottság szükségesnek tartja a közművelődési tevékenység továbbfejlesztését.

A közművelődésnek a kultúra, az ismeretek terjesztésén túl fontos feladata: a szocialista életszemlélet és magatartás kialakításának segítése; a szakmailag jól képzett, a munkáját magas fokú öntudattal végző, a közéletben szerepet vállaló szocialista ember formálása; az önművelés fontosságának felismertetése, lehetőségeinek bővítése; a növekvő szabad idő hasznos, tartalmas eltöltésének előmozdítása.

A művelődés központi kérdése: a munkásság műveltségének színvonala. Társadalmunknak érdeke és sürgető feladata a munkásművelődés következetes fejlesztése, ezért alapvető fontosságúnak kell tekinteni. Elsősorban a nagyüzemekben, a szocialista brigádokban már kialakult, aktív művelődési igényekkel rendelkező közösségekre kell támaszkodni. A munkáslakta városi peremkerületekben, az új lakótelepeken mielőbb létre kell hozni a még hiányzó közművelődési intézményeket.

A falusi lakosság körében a közművelődési munkával elő kell segíteni, hogy a műveltségi színvonalban és a művelődési lehetőségekben meglevő történelmi hátrányt falun is leküzdjük.

A közművelődés akkor felelhet meg növekvő társadalmi feladatának, ha a párt, az állami, a társadalmi szervek és szervezetek együttesen készítik elő a gyorsabb fejlődést, ha határozott marxista eszmeiség és távlati koncepció alapján emelik magasabb szintre a művelődésügyi munkát.

E célok érdekében a közművelődés egész intézményrendszerét, valamennyi eszközét összehangoltan, nagyobb következetességgel és hatékonysággal kell felhasználni.

A településfejlesztési tervekkel összhangban – az 1990-ig terjedő hosszú távú népgazdasági terv részeként – ki kell dolgozni a közművelődés távlati fejlesztési tervét. A művelődéspolitikai célok megvalósítását fokozottabban kell segíteni gazdasági, anyagi eszközökkel, s biztosítani kell, hogy az előirányzott pénzeszközöket rendeltetésüknek megfelelően használják fel.

A folyamatos és állandó művelődés szükségességének felismertetésében kulcsszerepe van a munkahelyi vezetésnek. Kötelezettségei terjedjenek ki a dolgozók művelődésének segítésére. Nagy figyelmet kell fordítani a nők művelődési lehetőségeinek növelésére. Döntő kérdésnek kell tekinteni az ifjúság művelődési lehetőségeinek növelését, különös tekintettel azokra, amelyek a szocialista közösségi életre nevelik.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a közművelődési tevékenységben minden szinten következetesebben jusson érvényre a párt elvi, eszmei, politikai irányítása. A pártszervezetek a kulturális nevelést tekintsék a párt-

munka szerves részének, teremtsenek szorosabb kapcsolatot a közművelődés és a tömegpolitikai munka között.

A Központi Bizottság, kifejezve elismerését a fáradhatatlan és eredményes munkásságért, további céltudatos erőfeszítésre hívja fel a művelődésügy, a közművelődés minden dolgozóját a szocialista tudatformálás szolgálatában.

*

A Központi Bizottság felhívja a kormányt a határozatból adódó állami feladatok kimunkálására, a közművelődés egységes felügyeleti rendszerének kialakítására. Kéri a társadalmi és tömegszervezeteket, szövetségeket, hogy dolgozzák ki saját távlati közművelődési terveiket.

A Központi Bizottság indokoltnak tartja közművelődési törvény megalkotását.

A Központi Bizottság a közművelődés helyzetéről szóló jelentést, valamint a Központi Bizottság határozatát nyilvánosságra hozza.

IV

1. A Központi Bizottság megvitatta a párt soron levő kongresszusának összehívására vonatkozó javaslatot, és a szervezeti szabályzatból fakadó kötelezettségének megfelelően elhatározta:

A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusát 1975. márciusra összehívja.

A Központi Bizottság úgy határozott, hogy ki kell dolgozni a párt új programnyilatkozatát. A Központi Bizottság a párt új programnyilatkozatának előkészítésére Kádár János elvtárs vezetésével bizottságot küldött ki.

A Központi Bizottság úgy döntött, hogy a kongresszus elé terjesztendő határozati javaslatát megfelelő időben a párttagság rendelkezésére bocsátja, és nyilvánosságra hozza.[1]

A Központi Bizottság kijelölte a kongresszus előkészítésével kapcsolatos politikai munka fő irányát és a pártszervezetek konkrét tennivalóit.

2. A Központi Bizottság elhatározta, hogy a gyakorlati munka követelményeinek megfelelően, egyes vezető tisztségekben káderátcsoportosítást hajt végre:

Párt- és társadalmi szerveknél:

[1] A Központi Bizottság döntése alapján 1974. december 8-án – a *Népszabadság* mellékleteként – megjelent a KB Irányelvei a párt XI. Kongresszusára; valamint a *Pártélet* 1974. 12. sz.-ban (5–15. old.) a Szervezeti Szabályzat tervezete.

a) Aczél György elvtársat, a Politikai Bizottság tagját – más fontos megbízatás miatt – felmenti a Központi Bizottság titkári tisztsége alól.

Győri Imre elvtársat, a Központi Bizottság tagját megválasztja a KB titkárának.

b) Komócsin Zoltán elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, a KB titkárát, megbízza a Népszabadság szerkesztő bizottságának vezetésével.

Sarlós István elvtársat, a Központi Bizottság tagját, felmentve a Népszabadság főszerkesztői tisztsége alól, javasolja a Hazafias Népfront főtitkárának.

Tudomásul veszi, hogy Bencsik István elvtársat nyugállományba vonulása miatt felmentik a Hazafias Népfront főtitkári tisztsége alól.

c) Nyers Rezső elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, felmenti a Központi Bizottság titkári tisztségéből, és javasolja a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézete igazgatójának.

d) Németh Károly elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, megválasztja a Központi Bizottság titkárának.

Javasolja, hogy Katona Imre elvtársat, a Központi Bizottság tagját, válasszák meg a Budapesti Pártbizottság első titkárának.

A Minisztertanácsnál

a) Ajtai Miklós elvtársat, a Központi Bizottság tagját, javasolja felmenteni a Minisztertanács elnökhelyettesi tisztsége alól, és tudomásul veszi nyugállományba helyezését.

b) Fehér Lajos elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, javasolja felmenteni a Minisztertanács elnökhelyettesi tisztsége alól, és tudomásul veszi nyugállományba helyezését.

c) Aczél György elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, javasolja megválasztani a Minisztertanács elnökhelyettesének.

d) Borbándi János elvtársat, a Központi Bizottság tagját, felmentve a Központi Bizottság osztályvezetői tisztsége alól, javasolja megválasztani a Minisztertanács elnökhelyettesének.

A Központi Bizottság a munkaköri változásoknak megfelelően módosította a Központi Bizottság mellett működő bizottságok és munkaközösségek összetételét. Ezeket a változásokat a *Pártélet* című folyóirat közli.[2]

3. A Központi Bizottság a XI. kongresszus előkészítésekor abból indul ki, hogy a X. kongresszus határozatainak végrehajtása jelentős eredményeket hozott, a párt politikai vonala népünk túlnyomó többségének támogatását élvezi, s a kongresszusok felkészülései során is e vonalat kell követni.

A belpolitikában a párt alapvető törekvése továbbra is a munkásosztály vezető szerepének erősítése, a munkás-paraszt szövetségnek, társadalmi rendünk

[2] Lásd: Pártélet, 1974. 4. szám. 3–5. old., valamint e kötet 90. számú dokumentumát.

szilárd alapjának fejlesztése, a szövetségi politika folytatása, a szocialista demokrácia további sokoldalú, erőteljes kibontakozásának elősegítése.

A gazdaságpolitikában a párt folytatja a népgazdaság tervszerű, arányos fejlesztését, a nép életszínvonalának a termelőmunka eredményeivel összhangban történő rendszeres emelését. A párt továbbra is fontos feladatának tekinti a szocialista mezőgazdaság vívmányainak megszilárdítását és továbbfejlesztését. Megerősíti és tovább tökéletesíti a gazdasági élet irányításának bevált rendszerét.

A kulturális politikában az összes alkotóerőt tömörítve a párt folytatja a gyakorlat által igazolt tevékenységét. Az ideológiai munkában a szocializmus öntudatos híveinek széles körére támaszkodva, az antimarxista nézeteket elutasítva, a párt folytatja a tudományos szocializmus eszméinek terjesztését, a gyakorlatban felvetődő új kérdések megválaszolását.

A külpolitikában a párt nemzeti érdekeink szolgálatában, az internacionalizmus talaján állva, továbbra is a hazai szocialista építőmunka nemzetközi feltételeinek megteremtésére, a szocializmus, a haladás, a béke ügyének elősegítésére törekszik.

*

A Központi Bizottság meggyőződése, hogy a párt XI. kongresszusa tovább fogja erősíteni a párt, a munkásosztály vezető szerepét, a dolgozó osztályok szövetségét, a szocialista nemzeti egységet, újabb lendületet ad majd a szocializmus építésének.

A Központi Bizottság felszólítja a pártszervezeteket és a párt tagjait, hogy a X. kongresszus határozatainak jó végrehajtásával, példamutató munkával, kommunista helytállással készüljenek a párt XI. kongresszusára. 1975 tavaszán, a kongresszus évében lesz hazánk felszabadulásának 30. évfordulója is. A Központi Bizottság felhívja a munkásosztályt, a szövetkezeti parasztságot, az értelmiséget, egész dolgozó népünket, hogy az évfordulóhoz közeledve az országépítő munka lendületes folytatásával, szocialista céljaink támogatásával segítse további előrehaladásunkat a szocializmus teljes felépítésének útján.

Megjelent: Népszabadság, 1974. március 22.

88

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI A MUNKÁSOSZTÁLY TÁRSADALMI SZEREPÉNEK FEJLESZTÉSÉRŐL, HELYZETÉNEK TOVÁBBI JAVÍTÁSÁRÓL

(1974. MÁRCIUS 19—20.)

A munkásosztály társadalmunk vezető ereje. Szocialista rendszerünk legfőbb politikai alapja a munkás-paraszt szövetség. A munkásosztály a hatalom gyakorlásába bevonja a szövetséges parasztság, a nép legjobb képviselőit. A szocialista állam vezetését, a kormányzás feladatait a munkásosztály legmagasabb szintű osztályszervezete, a párt útján valósítja meg. A Magyar Szocialista Munkáspárt tevékenységében a munkásosztály politikája testesül meg, ami egyszersmind megfelel az egész nép érdekeinek. A munkásosztály harcának eredményeként a párt vezetésével – gyökeresen átalakult hazánk képe, formálódott és megváltozott a társadalom arculata.

A párt a munkásosztály távlati és napi érdekeit kifejező politikát folytat, amely számos párt- és állami intézkedésben, legfőképpen a pártkongresszusok – legutóbb a X. kongresszus – határozataiban fogalmazódott meg. A X. kongresszus határozatának végrehajtását összegező 1972. novemberi központi bizottsági ülés rámutatott, hogy hazánkban érvényesül a munkásosztály vezető szerepe, növekedett társadalmi megbecsülése, ugyanakkor megállapította, hogy néhány vonatkozásban további intézkedésekre van szükség. A Központi Bizottság 1973. november 28-i ülésén megállapíthatta, hogy az egy évvel korábban elfogadott határozatok végrehajtása megfelelően halad, azok politikai hatása kedvező.[1] A termelés fejlesztésére, az életszínvonalra és szociálpolitikára vonatkozó intézkedések a párthatározatok szellemében valósultak, illetve valósulnak meg. Meggyorsult és újabb lendületet kapott a X. kongresszus határozatainak végrehajtása: erősödött a munkásosztály vezető szerepe, tovább szilárdult a munkásosztály és a parasztság szövetsége, fejlődött a szocialista nemzeti egység.

A párt mindenkor kötelességének tekintette, hogy a társadalom vezető osztályának helyzetét, életkörülményeit folyamatosan figyelemmel kísérje. Ezért időszakonként áttekinti az ezzel kapcsolatos tennivalókat. Az elmúlt másfél évtizedben lényeges változások következtek be a társadalomban és ezen belül

[1] Lásd e kötet 81. dokumentumát.

a munkásosztályban is: nőtt a munkások, különösen a munkásnők száma, fejlődött politikai öntudatuk, szakképzettségük, műveltségük és változott földrajzi elhelyezkedésük is. A párt feladatának tekinti, hogy számba vegye e változásokat, s levonja belőlük a szükséges elvi, politikai következtetéseket. A Központi Bizottság – az elmúlt időszak eredményeire alapozva – szükségesnek tartja, hogy a munkásosztály mai és jövőbeni társadalmi helye tovább szilárduljon, politikai súlya, szerepe növekedjék. Ez felel meg a munkásosztály és az egész nép érdekének, ezt követeli a szocialista társadalom felépítése.

I
A MUNKÁSOSZTÁLY FOGALOMKÖRÉNEK MEGHATÁROZÁSÁRÓL

A munkásosztály fogalmának helyes értelmezése mindenkor elvi jelentőségű kérdés, meghatározásakor a marxizmus–leninizmus ezzel kapcsolatos iránymutató tanításait és társadalmunk jelenlegi helyzetét kell figyelembe venni. A munkásosztály köre a termelésben elfoglalt helye szerint és szélesebben politikai értelemben is meghatározható. Jelenleg a munkásosztályhoz tartoznak a termelésben elfoglalt helyüknek megfelelő jogokkal és kötelességekkel:

a) Az állami iparban, építőiparban, mezőgazdaságban, erdő- és vízgazdálkodásban, a szállítás, hírközlés, kereskedelem és szolgáltatások, valamint az egészségügyi, kulturális ellátás és más nem termelő területen foglalkoztatott fizikai dolgozók;

b) az ipari, építőipari és szolgáltatói szövetkezetek fizikai dolgozói;

c) a felsorolt típusú állami vállalatok, valamint az ipar, építőipar, szolgáltatói, fogyasztási szövetkezetek művezetői és technikusai, illetve ennek megfelelő szintű, funkciójú közvetlen termelésirányítók.

Politikai értelemben a munkásosztályhoz tartozónak tekintendők: az előző három csoportból nyugdíjba került munkások; valamint azok, akik korábban munkások voltak és jelenleg a politikai, állami, gazdasági, kulturális élet posztjain dolgoznak.

A statisztika szerint a kereső lakosságból ma mintegy kétmillió-hétszázezer a munkás, kétszázötvenezer a művezető és technikus, és félmillió a nyugdíjas munkás, vagyis a munkásosztály száma jelenleg mintegy három és fél millió fő.

Tekintettel a társadalmi osztályok, csoportok közeledési folyamatára, valamint a munkásosztályon belül egyre sokrétűbbé váló rétegződésre, a munkásosztály helyzetének árnyaltabb értékelése az osztályon belüli differenciált vizsgálatokat is igényel. Így a társadalomban a munkásosztályban végbemenő folyamatokat célszerű mindenekelőtt a családfő foglalkozása szerinti bontásban

(munkás, paraszt, értelmiségi, vegyes családok, kettős keresetűek) és a lakóhely, valamint a képzettség szerinti csoportosításban is folyamatosan figyelemmel kísérni.

A KB szükségesnek tartja, hogy – a tények helyesebb megítélése érdekében – a gyakorlati-politikai munkában egységesen értelmezzék és alkalmazzák a munkásosztály fogalmát és ehhez alkalmas kiindulópontnak tekinti a körvonalazott meghatározást. A KB szükségesnek tartja a jelenlegi párt- és állami statisztikai rendszer olyan irányú továbbfejlesztését, hogy az alkalmas legyen:

– a társadalom osztály- és rétegszerkezetének eddiginél árnyaltabb vizsgálatára, az osztályfogalom pontosabb körvonalazására és az azon belüli szükséges differenciáltabb elemzésre;

– az osztályok és rétegek közötti kereseti és családi jövedelmi arányok változásának megbízhatóbb vizsgálatára.[2]

II
A MUNKÁSOSZTÁLY A PÁRT VEZETŐ SZEREPÉRŐL

1. A X. kongresszus felhívta a figyelmet arra, hogy a munkásosztály politikai állásfoglalása, munkája, fegyelme, szemlélete meghatározó módon befolyásolja a dolgozók minden csoportjának, rétegének tevékenységét, felfogását. Az előttünk álló időszakban a munkásosztály befolyásának hatékonyabbá kell válnia a társadalmi élet minden területén – ezen belül különösen a közgondolkodásban. A munkásosztály szemléletének erőteljesebben érvényre kell jutnia társadalmunkban, s fokozni kell a küzdelmet a kispolgári ideológia ellen.

A munkásosztály legszilárdabb magja a nagyüzemekben tömörült nagyipari

[2] A KSH a Minisztertanács idevonatkozó határozata alapján 1974. december 31-én terjesztette be jelentését a tervezett intézkedésekről, amit a Minisztertanács jóváhagyólag tudomásul vett. Ennek alapján került kiadásra 1975. elején a KSH elnökének a vizsgálatot segítő statisztikai rendszerről szóló utasítása, valamint a 3/1975. elnöki határozat (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1975. 1055–1056. old.) az Egységes Lakossági Adatfelvételi Rendszer (ELAR) bevezetéséről. 1976-ban a KSH útmutatót készített és tett közzé a foglalkoztatottak osztály- és rétegkategóriákba sorolásához, amely a statisztikai számjelrendszerek segítségével egyértelműen meghatározza a besorolás módját.

Az első rendelkezés meghatározza az állami statisztikai gyakorlat számára a munkásosztályhoz tartozók körét, s vele együtt a főbb osztályokat és rétegeket, a társadalmi vizsgálatoknál használandó csoportosításokat. *A második rendelkezés* megteremti a lakosságtól beszerezhető statisztikai adatok begyűjtésének szervezeti keretét. Az Egységes Lakossági Adatfelvételi Rendszer 1976 óta lehetővé teszi, hogy országos reprezentatív felvételek segítségével részletesebb társadalmi csoportosításban, osztályok és rétegek szerint számoljon be a KSH egyrészt a munkaerő összetételéről, szakképzettségéről, másrészt a háztartások jövedelméről és fogyasztásáról. Ezen kívül alkalmilag más társadalomstatisztikai felvételek (1976–1977-ben a nyugdíjasok helyzete, a lakosság időfelhasználása) végrehajtása is e szervezeti kereteken belül történik.

munkásság. A párt úgy véli, hogy a nagyüzemi munkásság helyzetének fokozatos és rendszeres javítása a központi szervektől összehangolt átfogó intézkedéseket és megkülönböztetett figyelmet igényel. A gazdasági szempontból kiválasztott 50 nagyüzemben a pártirányítás és a pártszervező-pártépítő munka kiemelten kezelendő: a pártépítési, pártoktatási tevékenységhez kapjanak a központi és területi szervektől közvetlen segítséget. A munkásosztályon belül sajátos helyzetük, s jelentőségük miatt külön is foglalkozni kell a munkásnők és a munkásfiatalok problémáival.

A munkásnőknél továbbra is alapvető feladat az egyenlő munkáért egyenlő bér elvének biztosítása. A Központi Bizottság határozatának szellemében fokozni kell az erőfeszítéseket a még meglevő elmaradás felszámolására. Ennek érdekében törekedni kell arra, hogy a munkásnők képzettségének a munkásátlaghoz viszonyított elmaradottságát felszámoljuk, szakképzettségüket növeljük. Az átlagosnál nagyobb intenzitással dolgozó és főleg munkásnőket foglalkoztató üzemek szociális és munkaegészségügyi ellátottságát az átlagosnál gyorsabb ütemben kell javítani.

A munkásifjúság keresetének színvonala – a többi munkásokhoz viszonyítva – a legutóbbi években hozott intézkedések következtében ma már megfelelő; viszont szakmai-politikai képzése, továbbképzése az igényekhez, a társadalom perspektivikus szükségletéhez képest nincs megfelelő módon biztosítva. Ezen ellentmondás megoldására az állami és vállalati források eddiginél nagyobb mértékű igénybevételére van szükség.

2. Pártunk X. kongresszusa felhívta a figyelmet arra, hogy a munkásosztály vezető szerepe és a munkásosztály politikai képviselete között közvetlen összefüggés van. Téves a munkásosztály vezető szerepének olyan felfogása – mutatott rá a X. kongresszus határozata –, hogy az csak ott érvényesül, ahol a munkások szám szerint többségben vannak, mivel a vezető szerep elsősorban a megvalósított politikában fejeződik ki. Ugyanakkor a munkásosztály közvetlen politikai képviseletének meg kell lennie társadalmunk vezető testületeiben, a párt Központi Bizottságában, az országgyűlésben, valamint a területi és üzemi képviseleti szervekben.

A munkásképviselet megfelelő mértékének biztosítása szocialista viszonyok között hosszabb távon is alapvető elvi és politikai jellegű kérdés marad. A párt egészségtelen jelenségnek tartja, hogy az elmúlt időszakban állami, társadalmi szervekben és testületekben nem kielégítően alakult a fizikai munkások aránya. Az arra alkalmas – megfelelő politikai képzettséggel, műveltséggel, közéleti jártassággal rendelkező – fizikai munkások számának és arányának növelése a különböző testületekben az elkövetkezendő időszak egyik fontos politikai feladata.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja erősíteni azt a folyamatot, amely-

nek során a munkások tervszerűen vezető funkcióba kerülnek. A továbbra is alapvetően közép- és felsőfokú tanintézetek révén történő szakemberképzés mellett ki kell alakítani a fizikai munkások – speciális szervezeti formákkal, feltételekkel és jelentős állami támogatással működő – politikai és szakmai továbbképzésének rendszerét.

3. A munkásosztály vezető szerepének alapvető kérdése forradalmi élcsapatának marxista–leninista ideológiája, a párt és az osztály szoros kapcsolata, s ennek részeként a munkások kellő számú részaránya, közvetlen jelenléte a pártban. A munkások létviszonyait naponta átélő, érzékelő munkások erősítik a pártban az osztályszellemet, fontos biztosítékai annak, hogy a párt közvetlenül is észlelhesse, hasznosíthassa politikájának, illetve a politika megvalósításának hatását az osztályra.

Az ez ideig érvényben volt statisztikai kimutatás szerint a munkások száma a pártban jelentős, de arányuk hosszabb ideje csökkenő tendenciájú. A munkások aránya az összes párttagokhoz viszonyítva:

	Eredeti foglalkozás	Fizikai állományban dolgozik
1959	60,3	34,4
1966 (IX. kongr.)	51,2	34,4
1972	58,3	28,9

A munkásarány-csökkenésnek részben objektív – a társadalmi átrétegződésből következő – okai vannak. A kedvezőtlen változás alapvető oka azonban a hibás szemléleti mód és a munkások közötti nem kielégítő pártépítési munka. A Központi Bizottság 1972. novemberi határozata feltárta e hiányosságokat és meghatározta a tennivalókat. Azóta a pártépítés terén kedvező változások történtek. Az 1972-es novemberi KB-határozat következetes végrehajtásával az előttünk álló években tovább kell növelnünk a munkások arányát a párttagok között. A pártba való belépés vonzóbbá tétele érdekében erősíteni kell a fiatal munkások közötti politikai munkát.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja a munkások részvételének, tevékenységének fokozását a párt irányító szerveiben. A XI. kongresszust megelőző pártszervek és -szervezetek újjáválasztási munkái során jelentősen növelni kell a fizikai munkások arányát a vezető testületekben, az üzemi pártbizottságokban, valamint az üzemi alapszervezeti titkárok körében.

A szocialista építés jelenlegi időszakának követelményeit figyelembe véve készüljön a XI. kongresszusig javaslat a párt összlétszámának, összetételének, ezen belül munkásarányának távlati alakítására. Az elképzelések kialakí-

tásánál iránymutatónak kell tekinteni a párt általános helyzetét és állapotát. Ennek érdekében:

A kongresszusi felkészülés keretében meg kell vizsgálni annak módját, hogyan lehet hatékonyabban érvényt szerezni a Központi Bizottság 1972. novemberi, pártépítésre vonatkozó határozatának és megfelelő politikai mérlegelés alapján kihagyni a párt soraiból azokat, akik egyéni érdekből lettek párttagok, vagy akik egyéb okok miatt nem felelnek meg a párttagság követelményeinek.

A kongresszus után a helyes tendenciák további érvényesülésének biztosítására az 1972-es határozat pártépítésre vonatkozó előírásait módosított formában célszerű átalakítani hosszabb távra szóló határozattá, mely a munkásarány növelését eredményezné. Külön szabályozni kell az ifjúsági korosztályokhoz tartozó egyes csoportok (tanulók és katonák) felvételét.

III
AZ ÜZEMI DEMOKRÁCIA FEJLESZTÉSÉNEK NÉHÁNY KÉRDÉSE

1. A párt X. kongresszusának határozatai és más dokumentumok megfogalmazták az üzemi demokrácia fejlesztésének fő irányait. A jelenlegi helyzetet mégis az jellemzi, hogy az üzemi demokrácia – s annak fontos eleme: a dolgozók bevonása a vezetésbe, elmarad a követelmények mögött. Számottevő gond, hogy a közvetlen fórumok, főként a termelési tanácskozások és munkaértekezletek nem töltenek be érdemi szerepet, változatlanul csak feladatkiosztó és elhatározásokat közlő összejövetelek. Ezeken többnyire csak formálisan kérik ki a munkások véleményét. A gazdasági célokról adott tájékoztatás gyakran nem megfelelő, elvont, nehezen érthető. A munkahelyi vezetők – üzemvezetők, művezetők –, akiknek feladata lenne a munkások bevonása a vezetésbe – az esetek többségében nem rendelkeznek megfelelő hatáskörrel és tájékozottsággal és nem eléggé részesei a gyári, vállalati vezetésnek.

Az üzemi demokrácia fejlődésében meglevő elmaradást meg kell szüntetni. Következetesen érvényt kell szerezni annak az elvnek, hogy a demokrácia csak abban az esetben érvényesülhet érdemben, formalitások nélkül, ha a különböző szervek, testületek számára jogokat, megfelelő hatásköröket is biztosítanak.

Az üzemi demokrácia a szocialista demokrácia része, a munkahelyi, vállalati gondok megoldása mellett szükségszerűen színtere és kerete a dolgozók aktivizálódásának, beleszólásának a társadalom ügyeibe, tehát politikai kérdés is. Az üzemi demokrácia fejlesztésének letéteményesei a párt-, a szakszervezeti és

az ifjúsági szervezetek. Abból kiindulva, hogy a munkásosztály vezető szerepét elsősorban a párt érvényesíti, az üzemi demokrácia fejlesztésében is alapvetőnek kell tekinteni a párt szerepét. A területi és üzemi pártbizottságokat kötelezni kell arra, hogy meghatározott témákat a fizikai dolgozókkal közvetlenül tanácskozzanak meg. Figyelembe véve, hogy a gazdasági és társadalmi szervek jobb együttműködésének fontos feltétele a kellő felkészültséggel rendelkező politikai vezető, a jelenlegi helyzetben alapvető fontosságú kérdés, hogy növeljük a politikai apparátus színvonalát. A meglevő – feladatát zömében nagy odaadással és jelentős hozzáértéssel végző – funkcionáriusok felkészültségének növelése mellett politikailag tapasztalt műszaki-gazdasági szakembereket is át kell irányítani a gazdasági területen működő párt- és társadalmi szervek vezető posztjaira.

Az üzemi demokrácia kibontakoztatása feladata és érdeke az állami szerveknek is. A Minisztertanács – az eddigi tapasztalatok értékelése alapján – tegyen javaslatot a Politikai Bizottságnak a Vállalati Felügyelő Bizottságok munkájának továbbfejlesztésére, a bennük részt vevő fizikai munkások tevékenységének hatékonyabbá tételére. Az üzemi demokrácia továbbfejlesztésénél követendő irányként kell szem előtt tartani, hogy a termelési-technológiai folyamatban nem képzelhetők el demokratikus fórumok, ott az egyszemélyi vezetés következetes érvényesítése a feladat. A gazdasági feltételek oldaláról is meg kell határozni: milyen jellegű kérdések vihetők elsősorban demokratikus fórumok elé. A helyes irányú továbblépés megköveteli annak állandó figyelembevételét, hogy az üzemi demokráciának fontos eleme a fegyelem erősítése, a fegyelmezetlen dolgozókkal szembeni kollektív fellépés. Ugyanakkor reális lehetőséget kell biztosítani a munkásoknak ahhoz, hogy közvetlen vezetőjükről, a gazdasági munka egészéről, a velük kapcsolatos bánásmódról érdemben mondhassanak véleményt. Erre szükség van a nagy gazdasági egységek szintjén is, de jelenleg a legnagyobb lehetőség a közvetlen termelési tapasztalatokat hasznosítani tudó munkahelyi fórumok hatékonyabb működtetésében rejlik.

Az üzemi demokrácia továbbfejlesztésében kiemelkedő szerepük van a szakszervezeteknek és a KISZ-nek. Fejlettségünk jelenlegi szintjén a közvetett demokratikus keretek hivatottak elsősorban biztosítani a demokrácia további kiszélesítését, ami továbbfejlesztésüket igényli. Kívánatos a termelési tanácskozások munkájának hatékonyabbá tétele, jellegük megváltoztatása. Mivel a különböző szervezetekben állandó veszély a bürokrácia, a megmerevedés, szüntelenül keresni kell a közvetlen demokrácia erősítésének lehetőségeit is.

Létre kell hozni az üzemekben a meglevő szervezeti keretekkel számoló, azokra épülő, de eddiginél hatékonyabb munkásképviseletet. Ennek érdekében meg kell vizsgálni a korábbi időszakban jelentős szerepet játszott üzemi bizottságok továbbfejlesztett formában történő létrehozásának célszerűségét. Tagjai

a párt, szakszervezet, KISZ, valamint a szocialista brigádok képviselőiből kerülnének ki, ily módon e testület a közvetett és közvetlen demokratikus formák kombinációját valósítaná meg.

Célszerűnek látszik az eddiginél nagyobb hatáskörrel működtetni egy-egy üzemen belül, esetenként ágazatonként a szocialista brigádvezetők tanácskozását. Ez a testület egyes döntések előzetes véleményezésével kifejezhetné a dolgozók álláspontját. Ilyen területek lehetnek: az üzemi vezetők meghatározott kore kinevezésének véleményezése, illetve bizonyos idő elteltével munkájuk megítélése, javaslattétel a vállalat munkásjóléti, szociális, kulturális és sportköltségvetésének felhasználásáról. E testület tevékenysége a szakszervezeti szervek ilyen jellegű funkcióinak jobb ellátását szolgálná.

IV
A MUNKÁSOSZTÁLY KÖZÉLETI AKTIVITÁSÁRÓL, TÁRSADALMI SZEREPÉNEK NÖVELÉSÉRŐL

A közéleti szereplés megítélésénél figyelembe kell venni azt a meghatározó szerepet, melyet a munkásosztály a társadalom életében és az anyagi javak termelésében elfoglal. A munkásosztály jelenleg társadalmunknak számbelileg is legnagyobb osztálya: az aktív keresők 58 százaléka munkás. Az ipar, az építőipar, a közlekedés, a kereskedelem és a szolgáltatás – amelyekben az új értéket lényegében a munkásosztály termeli meg – adja a nemzeti jövedelem 76 százalékát.

Átgondolt intézkedésrendszerrel fokozatosan növelni kell a munkások súlyát a társadalom mindennapi életében. Tudatosan arra kell törekedni, hogy a munkában kiemelkedő munkás egyszersmind közéleti emberré is váljék. A munkás ma még ritkán jelenik meg a közélet fórumain az ország, a világ kérdéseiről véleményt nyilvánító emberként. Az 1972. novemberi KB-ülést követő időszakban a sajtó, a tömegkommunikációs eszközök ez irányú munkája jelentős, pozitív irányú fejlődésről tanúskodik. Erősödött a sajtóban a tudatos munkások hangja. Kívánatos, hogy átgondolt és megalapozott terv szerint a jövőben fokozatosan tovább növeljük a közéleti fórumokon szereplő munkások számát.

Nem kielégítő a munkáspálya erkölcsi megbecsülése a különböző kitüntetések, elismerések tekintetében sem. Az elmúlt években az összes kitüntetések 12–15 százalékát kapta munkás. Meg kell bízni az ipari minisztériumokat és a SZOT-ot, hogy becsületes, kiemelkedő munkával eltöltött életpálya, illetve kiemelkedő teljesítmény jutalmazására gyakrabban terjesszenek elő kiválóan dolgozó fizikai munkásokat magasabb kitüntetésekre. A Központi Bizottság

szervei biztosítsák, hogy az április 4-e és november 7-e alkalmából adandó kitüntetések mintegy 30 százalékát fizikai dolgozók kapják.

Javítani kell a munkások helyzetét mindennapos ügyeik intézésében. Ennek érdekében ki kell fejleszteni, illetve meg kell erősíteni olyan tevékenységi köröket, melyek az ügyintézés javítását szolgálják, és ezzel egyidejűleg az érdemibb beleszólást is elősegítik. Létre kell hozni üzemi vagy szakszervezeti jogsegélyképviseletet, amely a munkások nevében tud eljárni és kellő súllyal fellépni. Elsősorban a szakszervezeti jogképviselet megteremtése vagy kiszélesítése célszerű, mert az a dolgozókat mind saját üzemi feletteseikkel való vitáikban, mind a különböző állami-tanácsi szervekkel kapcsolatos ügyeikben, jogi eljárásokban, perekben objektíven, elfogulatlanul képviselheti. Az ilyen jogsegélyképviselet kiépítése a szakszervezeti érdekvédelmi tevékenység egyik igen fontos területévé válhat.

Megvizsgálandó a helyenként létező munkaügyi-szociális igazgatói poszt általánossá tételének célszerűsége.

Javítani és jelentőségének megfelelő helyre kell állítani a munkásokkal foglalkozó személyzeti munkát. El kell érni, hogy a munkások képességeit, tanulási szándékait rendszeres időközökben felmérjék és ezt összekapcsolják felnőttekre vonatkozó pályaválasztási, illetve képzési és továbbképzési tanácsadással. A Munkaügyi Minisztérium, a Művelődésügyi Minisztérium és a SZOT dolgozza ki az ezzel kapcsolatos fejlesztési koncepciót.

A üzemek vezetőit kötelezni kell arra, hogy információs ügyeletet szervezzenek a munkaügy, az adminisztráció, a szociálpolitika és az üzemi élet egyéb területeiről, melytől a munkások magukat vagy családjukat (pl. gyermeküket) érintő ügyeikben felvilágosításokat, adott esetben segítséget kaphatnak. Az állami, tanácsi, kereskedelmi szervek munkarendjét olyan irányban kell továbbfejleszteni, hogy az jobban igazodjék a dolgozók és a legkötöttebb munkarendben dolgozó munkások igényeihez (időpontban és az ügyintézés módjában).

V
MUNKABÉR ÉS ÉLETKÖRÜLMÉNYEK

Pártunk politikájának fontos vonása, hogy a szocialista gazdaság fejlesztése, a termelékenység növelése, a nemzeti jövedelem gyarapítása, a népgazdasági tervek teljesítése a lakosság életkörülményeinek javítását, szocialista céljaink elérését szolgálja. A dolgozók életszínvonalát, jólétét megalapozottan növelni csakis a termelés hatékonyságának növelésével lehet.

A munkásosztály mint a társadalom vezető osztálya, felelősséget érez a társadalom valamennyi rétegének életkörülményeiért, gazdasági, szociális fejlődé-

séért. A munkásosztály felelőssége jelentős szerepet játszott abban, hogy az utóbbi másfél évtizedben rendszeresen növekedett valamennyi dolgozó osztály életszínvonala, emelkedett reáljövedelme. Számottevő eredmény, hogy 1960–1972-ig egyötödére csökkent az 1500,– forinton alul kereső munkások és alkalmazottak aránya. Az 1960-tól 1972-ig terjedő 12 év alatt a munkások és alkalmazottak reálbére átlagosan évi 2,5 százalékkal növekedett.

Ami a két alapvető osztály jövedelemarányait illeti, a IX. kongresszus határozatának megfelelően a III. ötéves terv időszakában a parasztság jövedelme gyorsabban növekedett a munkásokénál. A munkások és parasztok jövedelmi színvonala – a tervezettnél rövidebb idő alatt – kiegyenlítődött. A párt és a kormány 1973-ban megvalósított intézkedései kiküszöbölték azt a korábbi években keletkezett aránytalanságot, mely abból állt, hogy a nagyüzemekben a keresetek lassabban nőttek, mint a kis- és közép-, valamint a szövetkezeti és a tanácsi felügyelet alá tartozó üzemekben.[3]

Biztosítani kell, hogy a munkásosztály életszínvonalának javítására a IV. ötéves tervben előírt célkitűzések teljesüljenek; a munkás és paraszti jövedelmek a terv célkitűzéseivel megegyezően – azonos, vagy hasonló munkakört feltételezve – lényegében azonos mértékben növekedjenek. Szocialista fejlődésünk, valamint az osztályok közeledésének érdekében ez látszik társadalmilag és gazdaságilag indokoltnak. A tapasztalatok szerint azonban a társadalmi osztályok és rétegek arányos jövedelemnövekedésének biztosítására az eddiginél nagyobb központi tartalék létesítése szükséges.

1. A munka szerinti elosztás elvének következetesebb megvalósítása céljából tudatosabb bérpolitikával ki kell küszöbölni jelentős aránytalanságok és feszültségek újrakeletkezésének lehetőségét. Távlatilag indokolt és célszerű a teljesítményekben és kvalifikáltságban mutatkozó különbségek alapján a mainál jobban széthúzni a munkásjövedelmek szintjét. El kell érni, hogy a munkáspálya egész életre szóló érdekeltséget, vonzerőt és előrejutási lehetőséget biztosítson. Az eddiginél nagyobb perspektíva nyújtásával növelni kell a termelőmunkában dolgozó munkások anyagi érdekeltségét.

Az alapbérek közötti indokolatlan különbségek csökkentése, a kereseteknek, a kereseti arányoknak a teljesítményekkel arányos differenciálódása céljából a szakmai bérek országos táblázata bevezetésével – mintegy 100 legfontosabb ipari és építőipari szakmában – el kell érni, hogy az ország egész területén, az ágazati hovatartozástól és szektortól függetlenül közel egyforma alapbért kapjanak az azonos képzettséget igénylő, azonos fizikai nehézségű és azonos körülményekkel járó munkát végző munkások. Emellett biztosítani kell, hogy a ke-

[3] Lásd a 1001/1973. (I. 24.) számú minisztertanácsi határozatot az állami iparban és a kivitelező építőiparban dolgozó munkások és közvetlen termelésirányítók béremeléséről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 407–408. old.)

resetekben az azonos képzettségűek különböző teljesítményei is kifejezésre jussanak és ezen keresztül a bérek ösztönző hatása megfelelően érvényesüljön. A szakmai alapbérhatárokat meghatározó irányelvek közzététele után biztosítani kell, hogy a vállalatok és szövetkezetek bérezési gyakorlatuk során a központilag meghatározott bérhatárokhoz a népgazdaság valamennyi ágában közeledjenek.

A bérpolitikai intézkedések kidolgozásánál figyelembe kell venni, hogy a szocialista termelési viszonyok előnyei elsősorban a legmagasabb társadalmi szervezettségű nagyüzemek keretei között érvényesülhetnek. A nagyüzemek elméletileg ismert előnyei az ipari nagyvállalatok jelentős részének gyakorlatában még viszonylag kismértékben realizálódnak. Ez nemcsak gazdaságilag, hanem politikailag is káros, mert a munkásosztály legkoncentráltabb, legszervezettebb rétegét akadályozza anyagi és kulturális szükségleteinek jobb kielégítésében, szocialista tulajdonosi tudatának fejlődésében.

El kell érni, hogy a nagyüzemek többet nyújtsanak munkásaiknak, mint a kisüzemek, és vonzóak legyenek a munkások számára. Kedvezőbb lakás-, kulturális, szociális, sportellátás mellett megfelelő teljesítmény, kvalifikáció alapján nyújtsanak nagyobb szakképzési és ezen alapuló előrehaladási, kereseti lehetőséget is. Az V. ötéves terv előkészítése során a vállalati jövedelemszabályozást úgy szükséges továbbfejleszteni, hogy az a nagyüzemi gazdálkodás hatékonyságának, a munka termelékenységének növelése útján biztosítsa a nagyüzemi munkások keresetének dinamikus emelkedését. A szocialista nagyüzem előnyei a termelés hatékonyságával realizálódhatnak és így teremtődnek meg az ipari nagyüzemben dolgozó munkások megfelelő bér- és munkakörülményeit biztosító feltételek.

2. A munkásosztály anyagi helyzetének, szociális problémáinak ez idő szerint még mindig központi kérdése a lakáskérdés. Jelenleg a lakásellátás megoldásának nehézségei elsősorban a budapesti és vidéki nagyvárosok munkásainál jelentkeznek. A Központi Bizottság 1972 novemberében elhatározott intézkedései megkönnyítik a munkások bizonyos kategóriáinak lakáshoz jutását, de perspektivikusan nem oldják meg a nagyvárosokban élő munkások lakásgondjait.

Az üzemi lakásépítésben – a magas induló összeg és fenntartási költség miatt – az alacsony keresetű, 1–2 gyermekes munkások jelentős része nem tud részt venni. A nagyvárosokban élő munkások lakáshelyzetének javítására további lépések szükségesek. Az ötödik ötéves tervben és a hosszú távú tervben megkülönböztetett figyelmet kell fordítani Budapesten, az öt nagy és néhány kisebb városban, valamint a legfontosabb ipari településeken élő nagyüzemi munkásság lakáshelyzetének javítására. Az eddigi határozatok biztosítják, hogy a városokban és ipari településeken élő három- vagy több gyermekes munkás-

családok lakásigényét az átlagoshoz viszonyítva gyorsabban és kedvezőbb feltételek mellett elégítsék ki. Ezen túlmenően tovább kell javítani a fiatal házasok, s közülük kiemelten a munkásfiatalok lakáshoz jutásának feltételeit. A nagyüzemeket ösztönözni kell a munkáslakás-akció szervezésére, amelyben együttesen realizálódhat az állami-vállalati támogatás, valamint az egyéni munka. Az alacsony és közepes jövedelmű nagyvárosi munkásrétegek lakásigényét elsősorban állami lakások útján kell kielégíteni.

3. Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a fizikai – ezen belül a nagyüzemi – munkások élet- és munkakörülményeire. Jelenleg több mint 1,7 millió munkás dolgozik heti 42–44 órás munkaidőben, illetve egy- vagy kéthetenkénti szabad szombatos rendszerben. A IV. ötéves terv hátralevő éveiben lényegében a népgazdaság egészében áttérnek a 44 órás munkahétre. A munkaidő-csökkentéssel egyidejűleg sok helyütt növekedett a túlórák száma.

Az utóbbi évek érdemleges fejlődése ellenére ma még az állami ipar munkásainak egyharmada az üzemekben kisebb-nagyobb egészségi ártalmaknak van kitéve. A 100 dolgozóra számított üzemi balesetek miatt kieső munkanapok száma 1970, 1971, 1972-ben meghaladta az 1969-es szintet. Nem kielégítő a nehéz testi munkák gépesítésének folyamata. Gyorsítani kell a gépesítést, elsősorban a fizikailag megerőltető, egészségre ártalmas munkakörökben. Az üzemegészségügy kérdéseit a kormány utoljára 1959-ben tárgyalta átfogóan. Különböző vizsgálatok azt mutatják, hogy az elmúlt években az üzemegészségügy színvonala stagnál, esetenként visszaesett. Az Egészségügyi és Munkaügyi Minisztérium 1974-ben dolgozzon ki megfelelő javaslatot az üzemegészségügyi, üzemorvosi hálózat továbbfejlesztésére. A vállalatok irányítóinak, a párt- és társadalmi szervek vezető testületeinek napirenden kell tartaniuk a munkakörülmények javítását.

Kívánatos, hogy a párt továbbra is foglalkozzon a munkakörülmények, a munkavédelem kérdéseivel s vizsgálja a munkaidő-csökkentés további lehetőségeit.

VI
SZAKKÉPZÉS ÉS MŰVELŐDÉS

Pártunk X. kongresszusának határozata megállapítja, hogy társadalmunk szocialista fejlődésének fontos feltétele a dolgozók, mindenekelőtt a munkások szakmai képzésének és továbbképzésének javítása, általános műveltségének emelése. Az elmúlt években több határozat és intézkedés segítette a munkások tanulását, műveltségi színvonalának emelését. E terület megoldandó feladatai:

1. Nagyobb figyelmet kell fordítani a szakmunkásképzés tökéletesítésére. A szakmunkásképzés szerkezeti, tartalmi és pedagógiai szempontból 1970 óta fokozatosan fejlődött. A tananyag korszerűségétől, a megnövekedett követelményektől azonban az anyagi és személyi ellátás a számottevő eredmények ellenére elmaradt. A üzemek többsége a KB-határozatot követő bizonyos javulás ellenére – a pillanatnyi érdeket és nagyobb nyereséget szem előtt tartva – még ma sem fordít kellő gondot a szakmunkásképzés támogatására.

A központi keretekből és az üzemi erőforrásokból fokozottabban kell támogatni a szakmunkásképzést. A legjobb üzemi dolgozókat, műszaki vezetőket, művezetőket be kell vonni a szakmunkásképző intézetek tanszemélyzetének körébe, egyidejűleg nagy gondot fordítva az ott dolgozó pedagógusi kar színvonalának, összetételének javítására.

Fontos feladat a felnőtt korú munkások közép- és felsőfokú képzésének, továbbképzésének kiterjesztése és ösztönzése. Meg kell honosítani bizonyos pótlólagos fokozatokat és ösztönözni kell azok elérését. Szélesíteni kell annak lehetőségét, hogy a felnőtt munkások általános és középfokú végzettséget szerezzenek, s e törekvésüket, valamint továbbképzésüket intézményesen munkaidő-kedvezménnyel is támogassák. Az üzemek fokozottabb részvétele érdekében biztosítani kell a szakmunkásképzési alap nagyobb részének ilyen célra való felhasználását, továbbá azt, hogy a munkaerőképzési, továbbképzési költségek ne befolyásolják a dolgozók személyi jövedelmi színvonalának alakulását.

A munkások általános és szakmai képzésében növelni kell a szakszervezetek szerepét és felelősségét. A SZOT és az ágazati szakszervezetek alakítsanak ki ezt szolgáló ésszerű formákat, vizsgálják meg, hogy e munkába mely területeken és milyen módszerekkel kapcsolódhatnak be fokozottabb mértékben.

2. Országunk valamennyi művelődési-oktatási intézménye nyitva áll minden dolgozó előtt. A párt elvi-politikai kérdésnek tekinti, hogy a munkások, a fizikai dolgozók gyermekei megkülönböztetett módon támogatást kapjanak e lehetőség kihasználására.

A zömmel munkásgyermekeket tanító általános iskoláink anyagi és személyi feltételeinek javítására külön tervet kell kidolgozni, hogy biztosítani lehessen ezeknek az iskoláknak az általános iskolai hálózat egészén belüli kiemelt fejlesztését.

A munkásosztály képzettségi színvonalának emelkedése egyben új műveltségi igényeket is támaszt. A kulturális élet a munkásosztály fokozódó érdeklődéséről, alkotóerejéről tanúskodik. A növekvő követelményeket összességükben nem tudjuk megfelelően kielégíteni. Ebben szerepet játszanak munkánk hiányosságai, szemléletbeli tényezők és a munkásosztály egyes rétegeinek nem kielégítő műveltségi színvonala is. Az e területen végzett munka megjavítása szemléletbeli változást és gyakorlati intézkedéseket követel. A kulturális, ideo-

lógiai élet területén is határozottabban kell érvényesülnie a munkásosztály vezető szerepének. Az írók és művészek alkotásaiban nagyobb súlyt kell kapnia a munkások osztálycéljai művészi megjelenítésének. Mint a Központi Bizottság 1972. novemberi állásfoglalása is rámutatott, a kultúra, az ideológia területén felerősödtek bizonyos kispolgári tendenciák. Az 1973. november 28-i központi bizottsági határozat megállapítja, hogy erősödött velük szemben a harc, de további erőfeszítések szükségesek.

A művelődés központi kérdése: a munkásműveltség. A művelődésre rendelkezésre álló költségkeretek elosztásánál a jelenleginél arányosabban kell figyelembe venni a munkásigényeket. Egyéb hasznos, de esetenként nem annyira sürgős kulturális célokra fordított összegek egy részét át kell irányítani a munkások kulturálódási lehetőségeinek javítására.

A munkásotthonok, a szakszervezeti és a területi közművelődési otthonok tevékenységét is élénkíteni kell, munkájukat céltudatosabban kell összehangolni. A művelődési otthonok egy része megfelelő anyagi és személyi feltétel hiányában nem működőképes. Felszereltségük a munkások új, javuló életfeltételeihez viszonyítva elavult. Szemléleti és adminisztratív hiányosságok miatt a kulturálódásra, sportolásra alkalmas létesítmények egy része munkaszüneti napon zárva van. A kulturálódás céljára a munkások rendelkezésére álló létesítmények egy része az üzemek területén helyezkedik el, holott az igények zöme a lakóterületen jelentkezik. Mindezek következtében a munkások kulturális ellátottsága nem kielégítő.

A sajtó, a rádió és a televízió fokozottabban segítse a munkásművelődést, alakítson ki ezt szolgáló speciális formákat.

A kulturális intézmények, irányító állami és társadalmi szervek céltudatosabban összpontosítsák figyelmüket a munkásosztály szükségleteire. Mind állami, mind vállalati és szakszervezeti forrásból az eddiginél többet kell juttatni a munkásosztály művelődését és kulturális fejlődését szolgáló feladatokra.

A munkásosztály helyzetét megvizsgálva megállapítható, hogy hazánkban eredményesen épül a szocializmus, megvalósulnak a munkásosztály céljai. Társadalmunkban erősödik a munkásosztály vezető szerepe, szoros a párt és a munkásosztály kapcsolata. Pártunk oly módon hajtja végre a munkásosztály érdekeit kifejező politikáját, hogy eközben eredményesen érvényre juttatja a társadalom egyéb osztályainak, rétegeinek érdekeit, erősíti a szocialista nemzeti egységet.

A munkásosztály naponta bizonyságot szolgáltat arra, hogy osztályöntudatával, helytállásával, áldozatos munkájával, fegyelmezettségével, szervezettségével a társadalmi haladás irányát meghatározó erő. A munkásosztály helyzetének további javítása, szerepének növelése egész társadalmunk érdeke, előrehaladásának fontos záloga.

89

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZMŰVELŐDÉS FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL

(1974. MÁRCIUS 19—20.)

Az elmúlt negyedszázad során történelmi eredményeket értünk el a lenini kulturális forradalom megvalósításában. Közelebb jutottunk ahhoz a célhoz, hogy milliók sajátítsák el „mindazt, ami az emberi gondolkodás és kultúra több mint kétezer éves fejlődésében értékes" volt.

Népünk művelődési helyzete az elmúlt másfél évtizedben – összhangban az ország társadalmi, politikai, gazdasági átalakulásával – gyökeresen megváltozott.

Nagymértékben emelkedett az iskolázottság szintje: 1960-ban a 15–20 éves korosztálynak mintegy 75 százaléka, 1970-ben pedig már mintegy 90 százaléka végezte el a tankötelezettség időtartama alatt az általános iskola nyolc osztályát. Az általános iskolát el nem végzők számára egyre bővülő tanulási lehetőségeket teremtettünk, és tovább növeljük az esti-levelező oktatásban résztvevők érdekeltségét, kedvezményeit.

A műveltségi színvonal emelkedésében, a szervezett iskolai oktatás alapvető szerepe mellett jelentős része volt a népművelésben dolgozók munkájának. A továbbtanulás, a rendszeres művelődés széles körökben az életforma szerves részévé vált. A lakosság 25 százaléka rendszeresen olvas, a könyvtárak 2,3 millió olvasót tartanak nyilván. A múzeumoknak évente több mint 8 millió látogatója van. Az öntevékeny művészeti mozgalmakban több mint 200 000 fő vesz részt. Növekszik az ismeretszerző, tudományos-búvárkodó mozgalmak hatóköre; a különféle szakkörök, klubok tevékenysége az utóbbi években megélénkült.

Segítette a műveltségi szint emelkedését a kulturális lehetőségek és az eszközök gyarapodása, terjedése: rádióelőfizető 1958-ban 2 millió, 1973-ban (június) 2,5 millió; újságokból és folyóiratokból 1958-ban 579 millió, 1973-ban 1181 millió példány jelent meg; a legnagyobb változást a televízió elterjedése jelentette: a tv-készülékek száma 1958-ban 16 000, 1973 (június) 2,2 millió. Nőtt és növekszik az érdeklődés a színvonalas művészeti alkotások iránt.

A műveltségi és iskolázottsági szint a nagymértékű növekedés ellenére elmarad a szocialista építőmunka mai követelményeitől és a lehetőségektől. Részben az objektív lehetőségek korlátozottsága, részben közművelődési munkánk

fogyatékosságai miatt még sokan kimaradnak a kulturális élet áramából, vagy nem is törekszenek a valódi kulturális értékek elsajátítására.

Kívánatos és szükséges, hogy az iskolán kívüli, aktív, önkéntes, önálló és szervezett művelődés – különböző intézmények, társadalmi szervezetek, mozgalmak közreműködésével és segítségével – hatékonyabbá, magasabb szintűvé és szélesebb körűvé váljék, a növekvő szabad idő hasznos és tartalmas kitöltését szolgálja.

1. A szocializmus építése megköveteli az állandóan fejlődő termelést, a magasabb életszínvonalat és a közösségi életformát is. A szocialista társadalom további építése szakmailag jól képzett, a termelési kultúra és a munkaerkölcs követelményeinek megfelelő, munkájukat tudatosan, célszerűen és termelékenyebben végző, közösségi gondolkodású dolgozókat igényel. A szocialista ember formálása a társadalom fejlődésének elengedhetetlen követelménye, és mind nagyobb tömegek igénye.

A közművelődés az oktatási rendszer – mindenekelőtt az általános iskola – eredményeire alapozva juttassa el a tömegekhez népünk és az emberiség múltjának és jelenének haladó szellemi értékeit, szocialista eszmeiségű kulturális alkotásait, segítse elő a hazafias és internacionalista nevelést.

A közművelődésnek hozzá kell járulnia a közéleti tevékenység fokozásához, segítenie kell a szocialista demokrácia további kiszélesítéséhez szükséges szellemi előfeltételek megteremtését.

A közművelődés nem szűkíthető le a kultúra, a műveltség terjesztésére, közvetítésére; fontos feladata a szocialista életmód, életforma és magatartás kialakításának segítése, a szocialista eszmékkel való értelmi-érzelmi azonosulás, a közösségi szellem, a cselekvő erő, a közéleti aktivitás fejlesztése.

A szocialista közművelődésnek elő kell segítenie olyan társadalmi légkör kialakítását, amelyben az értelmes élet igényeinek kielégítése, a közösségi célokért végzett munka jelenti a társadalmi értéket, és ez kapja meg a legtöbb megbecsülést, ahol a fogyasztási javak megszerzése és használata ésszerűen történik, a tényleges szükségleteket követi.

Közművelődéspolitikánk fontos feladata, hogy hozzájáruljon a művelődési, kulturális egyenlőtlenségek – s ezen túl a társadalmi különbségek – csökkentéséhez, és meggyorsítsa az egyéniség mind teljesebb kibontakoztatását.

A közművelődési munka fontos feladata elősegíteni azt, hogy a felnőtt lakosság a szocializmus mai és holnapi fejlődésének megfelelő kulturális színvonalon éljen és gondolkodjék, a műveltség tömegméretűvé váljék.

2. Politikai-ideológiai, gazdasági-technikai érdekek egyaránt sürgetik a munkásművelődés következetes fejlesztését. A társadalom kulturális felemelkedése szorosan összefügg a munkásosztály műveltségi helyzetével: a munkásművelődés ügyét ezért alapvető fontosságúnak kell tekinteni. Elsősorban a nagyüze-

mekben, a szocialista brigádokban még kialakult, illetve alakuló, aktív művelődési igényekkel rendelkező közösségekre kell támaszkodni. Erőteljes segítésük fontos a heterogén összetétel (szakmunkás, betanított munkás, segédmunkás) az eltérő műveltségi és érdeklődési kör miatt is, hatásuk pedig túlnő a közvetlen (üzemi) környezeten.

A folyamatos és állandó művelődés szükségességének felismertetésében kulcsszerepe van a munkahelyi vezetésnek. A szakminisztériumok szerezzenek érvényt annak az elvnek és gyakorlatnak, hogy a munkahelyeken a vezetéssel járó kötelezettségek közé tartozzék a dolgozók művelődésének segítése.

Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az 50 kiemelt fontosságú üzem dolgozóinak művelődésére. A munkások műveltségének növelése érdekében terjeszteni és fejleszteni kell az eddig kialakult módszereket (könyvtárlátogatás, kedvezményes mozi-, színházbérlet akció), bővíteni a kulturális lehetőségeket. A szellemi és anyagi erők koncentrálásával meg kell javítani a munkásszállások közművelődési ellátását.

3. A falu gazdasági, társadalmi struktúrájának átalakulása a falusi lakosság körében végzendő közművelődési munka elé is új feladatokat állít. Az új helyzethez alkalmazkodó differenciált tevékenységet kell folytatni. Elő kell segíteni, hogy a műveltségi színvonalban és művelődési lehetőségekben meglevő viszonylagos hátrányt – az eddigi eredmények alapján – falun is leküzdjük. Nagy gondot kell fordítani a korszerű ismeretek terjesztésére (szaporítani kell az olyan formákat, mint az Olvasó Népért mozgalom, honismereti körök, helytörténet). A szocialista nevelőmunka részévé kell tenni a népművészeti hagyományok ápolását. A falusi mozihálózatot a településfejlődéssel összhangban kell alakítani, javítani kell a művelődési otthonok kulturáltságán.

4. A szocialista társadalom érdeke és perspektívája azt kívánja, hogy még nagyobb gondot fordítsunk az ifjúság szervezett bevonására a közművelődésbe. Ez érdeke az ifjúságnak is. Ezért fontos a közösségi művelődésben (kórusok, színjátszó-, versmondó-csoportok) rejlő közösségformáló erő felismertetése és kiaknázása.

Az ifjúság tudati fejlődését helyesen kell orientálnunk a társadalom és a kultúra kérdéseiben. Ennek alapját a körülvevő társadalmi közeg politikai, morális és kulturális hatása adja. Az ifjúság szocialista művelődéséért felelősséggel tartozik minden üzemi, termelőszövetkezeti vezető, minden pedagógus és népművelő, valamennyi érdekelt társadalmi szerv és intézmény. A KISZ-nek, az ifjúság különböző politikai és művelődési közösségeinek, az ezekre építő művelődési tömegmozgalmaknak az ifjúság minden korosztályához és rétegéhez haladó értéket, szocialista életeszményt kell közvetíteniük.

Tovább kell fejlesztenünk az ifjúság művelődési lehetőségeit, a közösségi művelődési formákat, az ifjúsági kórusokat, színjátszó köröket. Meg kell talál-

ni és fel kell használni azokat a módszereket, amelyek tartalmasan kielégítik az ifjúság közösségvágyát, aktivitás-igényét.

Az ifjúság közötti kulturális munkában nagy szerepe van a fegyveres testületeknek. A katonai szolgálatukat töltő fiatalok életét, munkáját úgy kell alakítani, hogy indíttatást kapjanak a további tudatos, rendszeres művelődéshez, a szocialista közösségi élet mással nem helyettesíthető, emberformáló szerepének felismeréséhez. Az általános iskolai végzettség megszerzését külön tanfolyamok szervezésével, vizsgákra való felkészítéssel kell elősegíteni.

5. A nők nagymértékben megnövekedett és egyre növekvő részvétele a termelésben és a közéletben megköveteli szakképzettségük, iskolai végzettségük, általános műveltségük emelését. Az eddigieknél több olyan művelődési lehetőséget és formát kell biztosítani, amely figyelembe veszi és lehetőség szerint megkönnyíti a nőkre háruló munka melletti családi, gyermeknevelési terheket.

6. A munkahelyi élethez kapcsolódó közművelődési tevékenység színvonalát – elsősorban a nagyüzemekben – tovább kell javítani. A munkahelyi érdekeltségi viszonyok alakításában, a helyi közélet szervezésében arra kell törekedni, hogy a gazdasági intézkedések, követelmények a művelődésre ösztönző hatással legyenek. Igen nagy a társadalmi és hivatali tekintéllyel rendelkező, de a közművelődés irányításába csak közvetve bekapcsolódó vezetők felelőssége; a közművelődéssel kapcsolatos szemléletük és magatartásuk nagymértékben befolyásolja a vezetésük alatt álló terület dolgozóinak közművelődési helyzetét.

Tovább kell fejleszteni a lakóhely és munkahely közművelődési együttműködését, összhangját. Biztosítani kell, hogy az üzemi kultúrotthonok által nyújtott művelődési-szórakozási lehetőségeket – ahol erre mód van – a környék lakói is igénybe vehessék.

7. Jobban ki kell használnunk a különböző művelődési keretekben rejlő közösségi nevelési lehetőségeket. Segíteni és fejleszteni kell az amatőr mozgalmat. Célja nem hivatásos művészek nevelése, hanem a szocialista közösségi magatartás formálása, az aktivitás fokozása, a művészeti tevékenység megkedveltetése, jobb megértetése. A cselekvő részvétel, a közösségi élmények, a művészet világával létrejövő kapcsolat hozzásegít ahhoz is, hogy tovább erősödjön a kultúra és a közönség, a kultúra és a nép kapcsolata. Ezáltal olyan művelődési formák alakulhatnak ki, amelyek a mindennapi életbe is szervesen beépülnek.

Az állami intézményeknek és társadalmi szervezeteknek állandó, rendszeres politikai, szakmai és anyagi segítséget kell adniuk az amatőr együttesek munkájához. Nagy gondot kell fordítani a vezetők kiválasztására, képzésére és nevelésére.

8. A szocialista közművelődés egyik alapvető feladata az önművelés fontosságának felismertetése, lehetőségeinek bővítése. Megfelelő feltételek biztosítá-

sa, gondos nevelő munka és orientálás útján el kell érni, hogy az emberek képesek legyenek önmaguk is választani a kulturális értékek között, dönteni arról, hogy a kultúrából a maguk számára mit, miért tartanak fontosnak. Arra kell törekedni, hogy ezek a döntések a pozitív értékek javára történjenek és az ízlésszint emelkedését szolgálják.

Már ma is, de a közeljövőben még inkább fontossá válik a társadalom és az egyén számára a műveltség folyamatos megújítása, kiegészítése. Ezért jobban kell segíteni az iskolákra és a közművelődési intézményekre épülő tájékozódás bővebb lehetőségeinek megteremtését, továbbfejlesztését.

A folyamatos művelődés feltételeinek biztosítása érdekében megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a közoktatási és közművelődési intézmények között a tartós és rendszeres, pedagógiai célokat is szolgáló együttműködés kialakítására (vizsgákra való felkészítés, termek, eszközök rendelkezésre bocsátása, intézmények közös használata, új épületeknél közös komplex tervezés stb.). Az iskolákban és a közművelődési intézményekben egyaránt érvényre kell jutnia annak a meggyőződésnek, hogy az iskolák oktatási-nevelési céljaikat csak más kulturális tényezőkkel együtt dolgozva érhetik el, a közművelődési intézmények pedig csak pedagógiai tevékenységük fokozásával, munkájuk színvonalának emelésével válhatnak alkalmassá az ifjúság és a felnőttek nevelésében betöltött nélkülözhetetlen szerepük ellátására.

9. A szórakozás, pihenés iránti természetes igényeket pozitív irányba alakítva, fejlesztve kell kielégíteni. Határozottabban és következetesebben kell érvényesíteni és alkalmazni – a terület sajátosságaihoz igazodva – a művelődéspolitika alapelveit. Ennek megfelelően kell támogatni és fejleszteni a szórakoztató tevékenység egységes és hatékony irányítási és képzési rendszerét. A szórakoztató művészeti hivatásos és amatőr tevékenység összehangolására – a művelődésügy szakmai irányításával – bizottságot kell szervezni. Ebben vegyenek részt azok a szervezetek is, amelyek a Művelődésügyi Minisztérium hatáskörén kívül foglalkoznak szórakoztatással (Magyar Rádió és Televízió, Belkereskedelmi Minisztérium stb.).

A szabad idő hasznos eltöltésének lehetőségeit bővíteni kell, ennek társadalmi tervezése, irányítása és befolyásolása során a művelődést, a szórakozást és a sportolást egymást kölcsönösen kiegészítő, az egyének és a társadalom számára egyaránt fontos tényezőnek kell tekinteni.

10. Gondoskodni kell arról, hogy az értékes, szocialista eszmeiségű művészeti alkotások mind nagyobb tömegekhez jussanak el. Értékes művekből, szép kiállítású, olcsó, nagy példányszámú „Házi könyvtár"-sorozatot kell indítani. Szorgalmazni kell a magyar irodalom kiemelkedő alkotásainak televíziójáték-, illetve filmfeldolgozásait, és gondoskodni kell a klasszikus irodalmi alkotások alapján készült külföldi és hazai filmek rendszeres műsorra tűzésé-

ről. A középiskolai művészettörténeti tananyagot feldolgozó művészeti albumokat olcsó áron kell kiadni.

Támogatni kell az olyan, közművelődési szempontból is jelentős, színvonalas színházművészeti és zenei vállalkozásokat, mint pl. a Szegedi Szabadtéri Játékok.

Javítani kell a művészeti alkotások, különösen a szocialista eszmeiségű művek propagandáját.

11. A művészek, művészeti szövetségek, alkotóműhelyek és a művészeti alkotásokat terjesztő intézmények feladata megteremteni a társadalom különböző rétegeivel azt a kapcsolatot, amely közelebb hozza a művészetet a társadalomhoz és a társadalmat a művészethez. Ezt a célt kell szolgálnia a művészeti szövetségek közös irányítása alatt, a közeljövőben meginduló, új kulturális, közművelődési tömeglapnak is. A művészeti intézmények és szövetségek készítsék el saját közművelődési programjukat, és azt terjesszék illetékes párt- és állami vezető testületek elé megvitatásra, koordinálásra.

12. A tudományos kutatók, a tudományos élet szervezői és vezetői a jelenleginél jobban vegyenek részt az ismeretek terjesztésében. Segítsék a humán- és természettudományos műveltség között meglevő aránytalanságok megszüntetését. Törekedjenek a művelődés társadalomtudományi-politikai és természettudományi-műszaki területeinek összekapcsolására és fejlesztésére, korszerű, marxista–leninista világkép és világnézet kialakítására.

Javasoljuk, hogy az MTESZ és más tudományos társaságok, mint az értelmiség szakmai egyesületei, alakítsák ki közművelődési programjaikat.

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat szorosabban kapcsolódjék a különböző közművelődési intézmények munkájához, s ott bővítse tovább ismeretterjesztő tevékenységét. Elsősorban azokat a klub- és szakkör keretben folyó művelődési formákat fejlessze, amelyek a résztvevők aktivitására építenek.

A különböző szakterületeken dolgozó értelmiség kapjon több közművelődési megbízatást. Az értelmiség közművelődési tevékenységét fontos társadalmi munkának kell tekinteni, s ennek megfelelően elismerni és megbecsülni.

13. A következő időszakban a Televízió fejlesztése kiemelt fontosságú. A Magyar Rádió és Televízió munkájának tartalmi fejlesztésében az egyik legfontosabb feladat a közművelődés érdekeinek hatékonyabb érvényesítése, következetesség a műveltség és ismeretterjesztésben, a műsoradás egészében. Ennek érdekében külön tervet kell készíteni. Átgondoltabban kell törekedni azok megnyerésére, akik nem vagy nehezen jutnak hozzá a művelődési lehetőségekhez (tanyák, ingázók); a közönség módszeres és sokoldalú művészeti nevelésére (olvasás, zene, tánc, színház, film, vizuális kultúra), az igazi művészeti értékek felismertetésére. Javítani kell a szórakoztató műsorok színvonalát és bővíteni a választékot. Mind a vételi lehetőségek, mind a műsorpolitika tekintetében

tovább kell fejleszteni a televízió második csatornáját, a rádió harmadik műsorát; fel kell készülni a színes televízió terjedésére.

A sajtó, különösen a nagy tömegekhez eljutó napi- és hetilapok, elsősorban a marxista, helyesen orientáló, közérthető kritikával és több értékes irodalmi és művészeti alkotás közlésével, ismeretterjesztő cikkel járuljon hozzá a közművelődési feladatok megoldásához. A megyei és üzemi lapok közvetlenül is segítsék és szervezzék a területükön folyó közművelődési tevékenységet.

14. A művelődési otthonokat és klubokat, mint a közösségi nevelés, a társasélet és az aktív művelődés intézményeit kell továbbfejleszteni. A nem hivatásos művészegyüttesek, tudományos ismeretszerző körök, klubok munkája révén a lakosság mind szélesebb rétegeit vonják be a művelődésbe, segítsék a szocialista brigádok kulturális munkáját. Színház- és mozielőadások, hangversenyek, kiállítások és ismeretterjesztő előadások rendezésével vegyenek részt a tudományos és művészeti értékek mind szélesebb tömegekhez való eljuttatásában. Vállaljanak nagyobb felelősséget az intézményben folyó kulturális munka eszmei-politikai, szakmai színvonaláért.

A közművelődési könyvtárak nevelési és tájékoztatási funkciójuk mellett az önművelődésnek fontos, nélkülözhetetlen eszközei, nagy szerepük van az igényes szórakozásban is. Állandó feladatuk az olvasóközönség körének bővítése, új olvasói rétegek megnyerése, az olvasás színvonalának emelése és a permanens művelődéshez, politikai-szakmai tájékozódáshoz szükséges feltételek (választék, differenciált szolgáltatások stb.) biztosítása.

A múzeumoknak és kiállítótermeknek keresniük kell a lehetőséget és módszereket, amelyek a történeti, kulturális és művészeti értékeket mind szélesebb rétegek közkincsévé teszik. Mint elsősorban közművelődési intézményeknek – tudományos munkájuk mellett – céltudatosabb és hatékonyabb nevelő-művelő szerepet kell vállalniuk. Tevékenységük hatékonyságát kiállításaik következetes materialista történetszemléletével, tudományos megalapozottsággal kell biztosítaniuk. Fordítsanak nagyobb figyelmet korunk problémáinak megértetésére, tudományos világnézetünk erősítésére.

Tovább kell javítani a filmszínházak műsorpolitikáját, fejleszteni a városi filmszínházak differenciált forgalmazási módszereit, a filmklubok hálózatát és a körzeti faluközpontok színvonalas műsorellátását. A mozik és a közművelődés más ágainak tevékenységét jobban össze kell hangolni. A különböző közművelődési, ismeretterjesztő rendezvények színvonalának emelése érdekében a megyei filmtárak választékának nagyobb mérvű bővítése és igénybevétele szükséges.

Azokat a központi intézményeket (Déryné Színház, Állami Bábszínház, Országos Filharmónia, Országos Rendező Iroda, Országos Szórakoztatózenei Központ), amelyeknek feladata nagy közönségrétegek művelődési és szórakozási

igényeinek felkeltése és kielégítése, tevékenységük jellegét, munkájuk gazdasági és szervezeti feltételeit tekintve is alkalmasabbá kell tenni feladataik színvonalasabb ellátására.

15. El kell érni, hogy a közművelődési célokra előirányzott pénzeszközöket rendeltetésüknek megfelelően használják fel. Közművelődés-politikánk céljainak megvalósítását a jövőben fokozottabban kell segíteni gazdasági eszközökkel.

A településfejlesztési tervekkel összhangban, az 1990-ig terjedő hosszú távú népgazdasági terv részeként, a Művelődésügyi Minisztérium dolgozza ki és terjessze a Minisztertanács elé a közművelődés távlati fejlesztési tervét.

A fejlesztésben helyes arányt kell tartani a minőségi (rekonstrukciós) jellegű és a hálózatbővítés hiányait pótló munka között.

A településfejlesztési tervek megvalósítása érdekében normatívákat kell kidolgozni az egyes településtípusok közművelődési intézményeire és a leggyakoribb intézmények beruházását típustervekkel kell segíteni. Az új lakótelepek építésére vonatkozó előírásokat felül kell vizsgálni annak érdekében, hogy az eddiginél nagyobb teret kapjanak a közösségi művelődési intézmények, s ezek kivitelezése tervszerűbben valósuljon meg.

A minőségi fejlesztés érdekében szorgalmazni kell a regionális szerepkörű, nagyobb vonzáskörzetet ellátó intézmények fejlesztését. Fokozatosan – ésszerű sorrendiséget érvényesítve – kell kiépíteni a felső- és a középfokú települési központok, valamint a budapesti munkáskerületek hiányzó intézményeit. Ebben már a következő tervidőszakban megfelelő előrehaladást kell elérni.

A helyi közművelődési intézmények (könyvtárak, klubok, művelődési házak) építésében a munkáslakta települések, új lakótelepek, elővárosok intézményfejlesztése (rekonstrukciója) a legfontosabb. Tovább kell javítani az ifjúság művelődési lehetőségeit. Az intézményeket úgy kell fejleszteni vagy átalakítani, hogy minél nagyobb tömegek részére biztosítsák a közösségi élet, a művelődés, a folyamatos önművelés feltételeit. A fejlesztésben a meglevő adottságok mérlegelésével lehetőleg komplex intézmények (könyvtár, művelődési ház, iskola, filmszínház, sportlétesítmény együttesének) létrehozása legyen a fő cél. Az apróbb településeken (tanyák, szórványok, majorok) a tömegkommunikációs eszközök mellett a mozgó ellátás kiépítésével kell biztosítani a szükséges közművelődési szolgáltatást. Az életképtelen, kihasználatlan intézményeket meg kell szüntetni, s szükség szerint más típusú, de kulturális célokat szolgáló intézményekké kell átalakítani (letéti könyvtár, klub, öregek napközi otthona stb.).

A fejlesztés során az eddiginél erőteljesebben kell érvényesíteni az üzemi, lakóhelyi, illetve állami fejlesztési források egyeztetését, koordinálását és szükség szerint a megfelelő szintekhez alkalmazkodó koncentrációját. A felesleges

párhuzamosságokat megszüntetve, a különböző erőforrások összefogásával biztosítani kell az új intézmények közös létesítését és fenntartását. A közművelődési beruházásokra biztosított anyagi eszközök célszerűbb és hatékonyabb felhasználására kell törekedni. Ennek érdekében költségvetési eszközökből központi közművelődési alapot kell létesíteni, amelyhez társadalmi szervezetek (SZOT, TOT stb.) is hozzájárulhatnak. A központi közművelődési alapból olyan intézmények építését kell támogatni, amelyek finanszírozásában helyi (üzemi, tanácsi), területi (szakszervezetek megyei tanácsai, termelőszövetkezeti területi szövetség stb.) szervek is részt vesznek. A központi alap felhasználásáról a művelődésügyi miniszter az Országos Közművelődési Tanács véleményének meghallgatásával dönt.

A közművelődés működési költségeit a jövőben is az ún. „több csatornás" finanszírozási rendszerben kell biztosítani. A különböző szervek kulturális célra fordítandó eszközeit összehangoltan és hatékonyabban kell felhasználni. Anyagi szempontok nem okozhatnak kulturális, politikai, tartalmi, színvonalbeli engedményeket.

Az intézmények működtetője általában a megfelelő szintű tanács legyen. A jövőben is lehetővé kell tenni, hogy az üzemek, szakszervezetek tartsanak fenn közművelődési intézményeket, de törekedni kell arra, hogy azok tevékenységében tudatosabban érvényesüljön a lakóhelyi funkció vállalása is. A vállalatok, bejáró dolgozóik művelődése érdekében támogassák a lakóhelyi intézményeket is.

A vállalati és szövetkezeti kulturális alapokat a vállalatok, szövetkezetek képződő jövedelmével arányosan bővíteni kell. A pazarlás, a célszerűtlen felhasználás megszüntetése érdekében erősíteni kell a párt- és a társadalmi szervek, mindenekelőtt a szakszervezetek ellenőrző szerepét.

A közművelődés anyagi támogatásában következetesebben kell kifejezésre jutnia a társadalmi, csoport- és egyéni érdekek összhangjának.

Az ötödik ötéves terv előkészítése során foglalkozni kell a közművelődés területén dolgozók bérének rendezésével.

16. A közművelődésben következetesen kell érvényesíteni az általános káderpolitikai elveket. A munka ideológiai-politikai jellegére való tekintettel különösen fontos, hogy a politikai, szakmai, emberi követelmények együttesen érvényesüljenek. Az intézményvezetők kiválasztásánál – továbbra is pályázati rendszer útján – nagy gonddal és felelősséggel kell eljárni.

Növelni kell az intézményekben a képzett szakemberek számát és tehermentesítésükre a technikai segéderők arányát. Az irányító apparátusban a magasan kvalifikált káderek arányának a növelése a cél.

A közművelődési terület színvonalas és korszerű követelményeknek megfele-

lő káderutánpótlása érdekében tovább kell javítani a kiválasztás, képzés és továbbképzés munkáját.

A Művelődésügyi Minisztérium az egyetemi, főiskolai, valamint a középfokú népművelő- és könyvtárosképzés módjára és rendszerére külön tervezetet készítsen. Ki kell dolgozni – az érettségi, illetve egyetem utáni – közművelődési tanfolyamok tervét, a képzés, illetve továbbképzés összefüggő rendszerét; a jelenleginél nagyobb szerepet kell kapniuk ebben a SZOT- és KISZ-iskoláknak is, valamint a Népművelési Intézet segítségével a megyei művelődési központoknak.

A képzési keretszámok megállapításánál a tényleges igényekből kell kiindulni. A művészeti főiskolák és szakiskolák tanterveiben jobban kell érvényesíteni a közművelődés követelményeit. Elsősorban a képző intézményekre alapozva, ki kell dolgozni az ideológiai és szakmai továbbképzés rendszerét. Gondoskodni kell arról, hogy a technikai és gyakorlati munkakörökre a bevált képzési formák (tanfolyamok) tovább bővüljenek.

Az egyetemi hallgatókat az eddiginél jobban be kell kapcsolni a közművelődésbe. Ennek érdekében nagy gondot kell fordítani az egyetemek, főiskolák kulturális életének fejlesztésére, és arra, hogy az szervesen épüljön be városuk, vidékük közművelődésébe. Valamennyi egyetemen és főiskolán meg kell alapozni a közművelődési munkára való felkészítést, és úgy kell tekinteni azt, mint az értelmiségi hivatásra nevelés fontos elemét.

17. A közművelődés irányítása állami feladat. Ugyanakkor következetesebben kell érvényre juttatni – minden szinten – a párt elvi-eszmei-politikai irányító munkáját.

Az irányítás korszerűsítése során erősíteni kell a központi célok érvényesítését, megőrizve a megyei szervek önállóságát, biztosítva, hogy a végrehajtásban minél több szervezet vállaljon részt. A különböző helyi közművelődési intézmények (művelődési ház, klub) irányításában a társadalmi vezetőségeknek nagyobb hatáskört kell kapniuk.

Az Országos Közművelődési Tanács hatáskörét a megnövekedett követelményeknek megfelelően bővíteni kell. Lehetőséget (beszámoltatási jog) kell számára biztosítani a közösen elhatározott tennivalók megvalósítására és ellenőrzésére.

Szükséges a közművelődés egységes felügyeleti rendszerének mielőbbi kialakítása. A Művelődésügyi Minisztérium a tömegek közművelődési érdekeit szolgálva, gyakorolja felügyeleti jogkörét, biztosítva az egységes állami, szakmai irányítást és ellenőrzést.

A területi irányítás javítása érdekében a megyékben (fővárosban) közművelődési bizottságokat kell szervezni a tanács illetékes elnökhelyettese vezetésével; ezekben aktívan vegyenek részt az összes érdekelt társadalmi szerv, intéz-

mény képviselői. A közművelődési bizottságok koordinatív feladatokat végezzenek a párt- és tanácsi testületek határozatainak gyakorlati végrehajtása érdekében. A megyékben, fővárosi kerületekben, városokban a kommunista művészeket, tudósokat, pedagógusokat pártmegbízatással is jobban be kell vonni a közművelődés segítésébe.

Fokozni kell a közművelődés helyzetét elemző, a fejlesztést tudományosan megalapozó kutatómunkát. Az irányítás színvonalát ezek eredményeinek felhasználásával is javítani kell.

18. Továbbra is arra kell törekedni, hogy az állami közművelődési intézmények mellett mindazok a társadalmi szervezetek és gazdasági egységek, amelyeknek közművelődési feladatuk van, vállaljanak fokozottabb felelősséget tagjaik, dolgozóik művelődéséért. Ennek érdekében javasoljuk: a társadalmi szervezetek dolgozzák ki közvetlen és távlati közművelődési terveiket.

a) A Hazafias Népfront – társadalmi munkatársai körét és számát bővítve – tegye teljesebbé művelődési munkaközösségeinek hálózatát a lakóhelyi közművelődés színvonalának emelése és hatásának kiterjesztése érdekében. Más társadalmi szervezetekkel együttműködve, segítse a bejáró munkások és a fiatalok lakóterületi közművelődési lehetőségeinek növelését. Vegyen részt az ismeretterjesztésben, növelje a lakosság állampolgári ismereteinek és pedagógiai műveltségének színvonalát. Az Olvasó Népért mozgalom és a honismereti mozgalom révén járuljon hozzá a folyamatos művelődés feltételeinek javításához.

b) A szakszervezetek nevelő, szervező és érdekvédelmi tevékenységük továbbfejlesztésével segítsék jobban a politikai, gazdasági és kulturális feladatok végrehajtását. Erősítsék a kulturális, illetve az agitációs és propagandamunka egységét. Vegyenek részt a párt elvi útmutatása alapján a közművelődési feladatok kidolgozásában és végrehajtásában. A közművelődési tevékenységüket mindenekelőtt az üzemekben, a munkahelyeken, a munkáscentrumokban, a munkásszállásokon, az üzemi művelődési intézményekben fejtsék ki. Tevékenységük központjában a munkásművelődés szolgálata álljon. Fordítsanak nagy gondot a munkásifjúság nevelésére, a nők körében végzett munkára. Segítsék a szocialista brigádokat a tartalmas kulturális vállalásokban és azok megvalósításában, színesebbé, vonzóbbá tételében, hogy a munkahelyi közművelődési tevékenység példamutató erejévé váljanak. Vonják be hatékonyabban az üzemi értelmiséget a munkahelyi közművelődési tevékenységbe. Tegyenek nagyobb erőfeszítéseket az önművelődés igényeinek felkeltésére és a művelődési feltételek tervszerű bővítésére. Elsősorban saját szakszervezeti mozgalmi munkájuk keretei között nyújtsanak több segítséget a dolgozók igényeinek kielégítéséhez, fokozzák a kulturális érdekvédelmi tevékenységet. A szakszervezetek továbbra is nyújtsanak segítséget a lakóterületi közművelődési funkciók ellátásához.

A SZOT jobban törekedjék a szakmai szakszervezetek közművelődési tevékenységének összehangolására.[1]

c) A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetségnek tevékenyen részt kell vennie tagjai és az egész ifjúság művelődésének segítésében, a szabad idő célszerű, hasznos eltöltésében. El kell látnia az ifjúság kulturális érdekképviseletét is Az ifjúsági szervezetben folyó politikai-világnézeti nevelőmunka jobban építsen a fiatalok művelődési igényeire, a különböző művelődési alkalmakat és formákat használja ki a szervezeti élet színesítésére, színvonalának emelésére. A KISZ aktívabban kapcsolódjon be a művelődési intézményekben folyó tevékenység tervezésébe, irányításába és szervezésébe.[2]

Az Úttörő Szövetség – az életkori sajátosságokkal számolva és az iskolai munkára támaszkodva – ismertesse meg a gyermekekkel a közösségi művelődési formákat és lehetőségeket, segítse kialakítani az időbeosztás, a művelődési szokások helyes rendszerét, a kulturált életmód alapjainak elsajátítását, megismertetését, fejlessze a gyermekek aktivitását és öntevékenységét a közösség és önmaguk művelődésében. Az úttörők művelődési tevékenységének bővítéséhez a közművelődési intézmények nyújtsanak nagyobb segítséget.

d) Társadalmi-gazdasági életünk olyan fontos közösségeinek, mint a termelőszövetkezetek, fontos feladata a tsz-parasztság szakmai, politikai, kulturális színvonalának emelése is. A tsz-ek közművelődési feladataik ellátását saját intézményhálózat nélkül, az állami intézményekre támaszkodva oldják meg. A Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa, illetve a területi tsz-szövetségek a jövőben jobban orientálják a tsz-ek vezetőségeit, oktatási és kulturális bizottságait a kulturális alapok ésszerű felhasználásában, segítsék hatékonyabban a tsztagok általános és szakmai műveltsége emelésére irányuló munkát, a tsz-parasztság közművelődési tevékenységbe való bevonását.

Az ipari és fogyasztási szövetkezetek központi és területi érdekvédelmi szervei segítsék és ellenőrizzék jobban az általuk irányított kulturális mozgalmakat, akciókat. Hangolják össze tevékenységüket az állami és más társadalmi szervezetekkel.

e) A nemzetiségi szövetségek segítsék az anyanyelvi műveltség, a folklorisztikus hagyományok őrzését és fejlődését, a politikai tájékozódást, a szocialista tudat, a szocialista hazafiság és internacionalizmus elmélyítését.

19. A közművelődés jelentőségének felismerésében és elismerésében rendkí-

[1] A SZOT Elnöksége 1974. június 24-én munkaprogramot fogadott el. Az előterjesztés felöleli az MSZMP KB-nak a munkásosztály társadalmi szerepe fejlesztéséről, helyzetének további javításáról, valamint a közművelődés helyzetéről és fejlesztéséről hozott határozatai megvalósításának szakszervezeti feladatait. (SZOT Irattári anyag.)

[2] Lásd A KISZ feladatai az MSZMP KB közművelődési határozatának végrehajtásában. (Az Intező Bizottság határozata, 1975. február 20.) *Forrás:* Ifjúságpolitikai dokumentumok. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1976. 155–169. old.

vüli fontossága van a pártszervezetek követelményt támasztó, orientáló tevékenységének. Tovább kell erősíteni a pártszervezetekben a közművelődési munka tekintélyét, fokozni megbecsülését. A kulturális nevelőmunka legyen a pártmunka szerves része. Szorosabb kapcsolatot kell teremteni a közművelődés és a tömegpolitikai munka között.

Nagyobb gondot kell fordítani minden alapszervezetben a párt kulturális politikájának megismertetésére, a tájékozódás, tájékoztatás rendszerességére, színvonalának emelésére, a kulturális nevelőmunka hatékonyságának növelésére. Gondoskodni kell arról, hogy a különböző pártkiadványokban (pl. Pártmunkások kézikönyve) a közművelődés-politikai kérdések is helyet kapjanak. Az alapszervezetek támasszanak nagyobb követelményeket a párttagokkal szemben a művelődésben.

A pártszervezeteknek szembe kell szállniuk a műveltséget lebecsülő, a tanulást, az önművelést, az aktív kulturálódás jelentőségét vitató nézetekkel és gyakorlattal. Fordítsanak nagyobb gondot a művelődéspolitikai elvek alaposabb megismertetésére (növeljék a kultúrpolitikai tanfolyamok számát, szélesítsék a hallgatók körét). Ösztönözzék azoknak a feltételeknek a kialakítását, amelyek személyesen is érdekeltté teszik a dolgozókat a műveltségi színvonal emelésében, a folyamatos művelődésben. A pártszervezetek következetesen érvényesítsék a munkahelyi közösségek, mindenekelőtt a szocialista brigádmozgalom kulturális nevelő szerepét. Ellenőrizzék a vállalatoknál, intézményeknél és szövetkezeteknél a kulturális alapok felhasználását, követeljék meg a gazdasági vezetőktől a közművelődési tevékenység támogatását.

A pártszervezetek időszakonként tekintsék át a közművelődési munka tapasztalatait, s a feladatokat foglalják munkatervbe.

A megyei pártbizottságok és agitációs és propaganda bizottságaik a jövőben rendszeresen tűzzék napirendre a közművelődés fő kérdéseit, foglaljanak állást a közművelődés-politika aktuális problémáiban. A megyei agitációs és propaganda bizottságokat ennek érdekében ki kell egészíteni és meg kell erősíteni. A pártbizottságokon javítani kell a közművelődési munka irányításának, ellenőrzésének személyi feltételeit. Rendszeresen össze kell hívni a központi, megyei, fővárosi, városi közművelődés-politikai kommunista aktívaértekezleteket.

20. Javasoljuk a közművelődés céljait és feladatait összefoglaló törvény megalkotását.[3]

A közművelődés, bármilyen szerteágazó és számtalan ponton kapcsolódik is a tudományos, oktatási és művészeti területekhez, a politikai tevékenységhez, nem egyetlen és kizárólagos eszköze a szocialista nevelésnek. A közművelődés

[3] Az 1976. évi V. törvényt a közművelődésről lásd Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1976. 46–51. old.

segíti és szolgálja mindezeknek a tényezőknek a működését, tudatosítja és elmélyíti hatásukat. A közművelődés akkor felelhet meg feladatának, ha minden szinten tudatosítjuk, hogy a munka megjavítása nem csupán az ország kulturális szintjének emelését jelenti, hanem a szocializmus felépítésének egyik fontos tényezője; ha a közművelődési szemlélet és az ennek megfelelő gyakorlat áthatja a tudományos, kulturális, politikai, ideológiai, agitációs és propagandamunkát. A közművelődés a szocialista tudat formálásának egyik fontos eszköze, tehát a közművelődési tevékenységet ideológiai, politikai munkának kell tekinteni, s ezt figyelembe véve kell biztosítani méltó megbecsülését, személyi, szervezeti és anyagi feltételeit.

90

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A XI. KONGRESSZUS ÖSSZEHÍVÁSÁRÓL ÉS SZERVEZETI KÉRDÉSEKRŐL

(1974. MÁRCIUS 19—20.)

1. A Központi Bizottság megvitatta a párt soron levő kongresszusának összehívására vonatkozó javaslatot, és a szervezeti szabályzatból fakadó kötelezettségének megfelelően elhatározta:

A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusát 1975. márciusra összehívja.

A Központi Bizottság úgy határozott, hogy ki kell dolgozni a párt új programnyilatkozatát. A Központi Bizottság a párt új programnyilatkozatának előkészítésére Kádár János elvtárs vezetésével bizottságot küldött ki.

A Központi Bizottság úgy döntött, hogy a kongresszus elé terjesztendő határozati javaslatát megfelelő időben a párttagság rendelkezésére bocsátja és nyilvánosságra hozza.

A Központi Bizottság kijelölte a kongresszus előkészítésével kapcsolatos politikai munka fő irányát és a pártszervezetek konkrét tennivalóit.

2. A Központi Bizottság elhatározta, hogy a gyakorlati munka követelményeinek megfelelően, egyes vezető tisztségekben káderátcsoportosítást hajt végre:

Párt- és társadalmi szerveknél

a) Aczél György elvtársat, a Politikai Bizottság tagját – más fontos megbízatás miatt – felmenti a Központi Bizottság titkári tisztsége alól.

Győri Imre elvtársat, a Központi Bizottság tagját, megválasztja a KB titkárának.

b) Komócsin Zoltán elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, a KB titkárát, megbízza a *Népszabadság* szerkesztő bizottságának vezetésével.

Sarlós István elvtársat, a Központi Bizottság tagját, felmentve a *Népszabadság* főszerkesztői tisztsége alól, javasolja a Hazafias Népfront főtitkárának.

Tudomásul veszi, hogy *Bencsik István* elvtársat nyugállományba vonulása miatt felmentik a Hazafias Népfront főtitkári tisztsége alól.

c) Nyers Rezső elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, felmenti a Központi Bizottság titkári tisztségéből és javasolja a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézete igazgatójának.

d) Németh Károly elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, megválasztja a Központi Bizottság titkárának.

Javasolja, hogy *Katona Imre* elvtársat, a Központi Bizottság tagját, válasszák meg a Budapesti Pártbizottság első titkárának.

A Minisztertanácsnál

a) Ajtai Miklós elvtársat, a Központi Bizottság tagját, javasolja felmenteni a Minisztertanács elnökhelyettesi tisztsége alól, és tudomásul veszi nyugállományba helyezését.

b) Fehér Lajos elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, javasolja felmenteni a Minisztertanács elnökhelyettesi tisztsége alól, és tudomásul veszi nyugállományba helyezését.

c) Aczél György elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, javasolja megválasztani a Minisztertanács elnökhelyettesének.

d) Borbándi János elvtársat, a Központi Bizottság tagját, felmentve a Központi Bizottság osztályvezetői tisztsége alól, javasolja megválasztani a Minisztertanács elnökhelyettesének.

A Központi Bizottság a munkaköri változásoknak megfelelően módosította a Központi Bizottság mellett működő bizottságok és munkaközösségek összetételét.

a) A Központi Bizottság Gazdaságpolitikai Bizottságának tagsága alól felmentette *Nyers Rezső* és *Fehér Lajos* elvtársakat.

A Gazdaságpolitikai Bizottság elnökévé kinevezte *Németh Károly* elvtársat.

b) A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Bizottságának elnöki tisztje alól – bizottsági tagságának meghagyásával – felmentette *Aczél György* elvtársat és a bizottság elnökévé *Óvári Miklós* elvtársat nevezte ki.

A bizottsági tagság alól felmentette *Ajtai Miklós, Katona Imre, Sarlós István* és *Gombár József* elvtársakat és megválasztotta a bizottság tagjának *Győri Imre* elvtársat, a Központi Bizottság titkárát és *Barabás János* elvtársat, a KISZ Kozponti Bizottságának titkárát.

c) A Központi Bizottság mellett működő Közgazdasági Munkaközösség vezetésének tisztsége alól – a munkaközösségi tagság megtartásával – felmentette *Nyers Rezső* elvtársat és a munkaközösség vezetőjévé megválasztotta *Németh Károly* elvtársat.

d) A Központi Bizottság mellett működő Szövetkezetpolitikai Munkaközösség vezetése alól felmentette *Fehér Lajos* elvtársat és a munkaközösség vezetésével megbízta *Romány Pál* elvtársat.

3. A Központi Bizottság a XI. kongresszus előkészítésekor abból indul ki, hogy a X. kongresszus határozatainak végrehajtása jelentős eredményeket hozott, a párt politikai vonala népünk túlnyomó többségének támogatását élvezi, s a kongresszusi felkészülés során is e vonalat kell követni.

A belpolitikában a párt alapvető törekvése továbbra is a munkásosztály vezető szerepének erősítése, a munkás-paraszt szövetségnek, társadalmi rendünk szilárd alapjának fejlesztése, a szövetségi politika folytatása, a szocialista demokrácia további sokoldalú, erőteljes kibontakozásának elősegítése.

A gazdaságpolitikában a párt folytatja a népgazdaság tervszerű, arányos fejlesztését, a nép életszínvonalának a termelőmunka eredményeivel összhangban történő rendszeres emelését. A párt továbbra is fontos feladatának tekinti a szocialista mezőgazdaság vívmányainak megszilárdítását és továbbfejlesztését. Megerősíti és tovább tökéletesíti a gazdasági élet irányításának bevált rendszerét.

A kulturális politikában az összes alkotóerőt tömörítve a párt folytatja a gyakorlat által igazolt tevékenységét. Az ideológiai munkában a szocializmus öntudatos híveinek széles körére támaszkodva, az antimarxista nézeteket elutasítva a párt folytatja a tudományos szocializmus eszméinek terjesztését, a gyakorlatban felvetődő új kérdések megválaszolását.

A külpolitikában a párt nemzeti érdekeink szolgálatában, az internacionalizmus talaján állva, továbbra is a hazai szocialista építőmunka nemzetközi feltételeinek megteremtésére, a szocializmus, a haladás, a béke ügyének elősegítésére törekszik.

*

A Központi Bizottság meggyőződése, hogy a párt XI. kongresszusa tovább fogja erősíteni a párt, a munkásosztály vezető szerepét, a dolgozó osztályok

szövetségét, a szocialista nemzeti egységet, újabb lendületet ad majd a szocializmus építésének.

A Központi Bizottság felszólítja a pártszervezeteket és a párt tagjait, hogy a X. kongresszus határozatainak jó végrehajtásával, példamutató munkával, kommunista helytállással készüljenek a párt XI. kongresszusára. 1975 tavaszán, a kongresszus évében lesz hazánk felszabadulásának 30. évfordulója is. A Központi Bizottság felhívja a munkásosztályt, a szövetkezeti parasztságot, az értelmiséget, egész dolgozó népünket, hogy az évfordulóhoz közeledve az országépítő munka lendületes folytatásával, szocialista céljaink támogatásával segítse további előrehaladásunkat a szocializmus teljes felépítésének útján.

Megjelent: Pártélet, 1974. 4. szám. 3–5. old.

91

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A HÁROM- ÉS TÖBB GYERMEKES CSALÁDOK KIEMELT ÁLLAMI LAKÁSELLÁTÁSÁRÓL

(1974. MÁRCIUS 26.)

A Politikai Bizottság 1973. február 13-i határozatát követően[1] a három- és több gyermekes családok lakásellátásának megoldása a társadalom érdeklődésének előterébe került. A közelmúltban a Minisztertanács rendeletben intézkedett a nem megfelelő lakással rendelkező három- és több gyermekes családok tanácsi lakáscseréjének megkönnyítésére és gyorsítására.[2] A három- és több gyermekes családok kiemelt lakásellátásának kérdéseit a Gazdaságpolitikai Bizottság megtárgyalta.

[1] A Politikai Bizottságnak a népesedéspolitikáról hozott határozatára történik itt utalás. Lásd e kotet 60. sz. határozatát.

[2] 1/1974. (I. 9.) MT számú rendelet a lakások elosztásáról és a lakásbérletről szóló 1/1971. (II. 8.) Korm. számú rendelet módosításáról. A 3. § lehetővé teszi, hogy „Három- vagy ennél több gyermekes család esetén a bérlő kérelme a lakáskiutalási névjegyzékbe történő felvétel mellőzésével teljesíthető". (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 145. old.)

A tanácsok 1973. december 31-én 6865 három- és több gyermekes lakásigénylőt tartottak nyilván. Budapesten 1725, az összes igénylő 1,6 százaléka, a vidéki városokban 5140, az összes igénylő családok 4,4 százaléka három- és több gyermekes. A három- és több gyermekes igénylők közül minőségi cserét kér 1934 család, a többi 4931 igénylő nem rendelkezik lakással.

A lakásigények kielégítése a jelenlegi gyakorlat szerint két fő csatornán keresztül történik, nevezetesen az állami és magánlakásépítés keretében. A családok jelentős része lakásproblémáját magánlakás-építés útján oldja meg. A családok számottevő része, a három- és több gyermekes családoknak viszont a többsége a tanácsokhoz adja be lakásigénylését. Figyelemre méltó azonban azok száma is, akik munkahelyüktől várják lakásproblémájuk megoldását.

A tanácsok és a vállalatok által kiutalt állami lakások száma 1971. és 1972. évben összesen a következő volt:

Tanácsi kiutalás	45 000	86,5 százalék
Ebből – nyilvántartott igénylők számára;	23 000	44,2 százalék
szanálásra, életveszélyes és egészségtelen lakások lakóinak elhelyezésére;	17 000	32,7 százalék
– közérdekű (pl. bírósági határozatokon alapuló) igények céljára	5 000	9,6 százalék
Munkahelyi kijelölés	7 000	13,5 százalék
Összesen:	52 000	100,0 százalék

1973-ban a tanácsok a nyilvántartott igénylők részére a megépült új állami lakások 51,5 százalékát utalták ki.

A tanácsok 1971–72. évben összesen 2600 lakást, az elosztható lakások 9 százalékát, 1973. évben 2170 lakást, az elosztható lakások 10,6 százalékát utalták ki három- és több gyermekes családoknak. Megállapítható, hogy a három- és több gyermekes családok az igénylők között elfoglalt részarányuknál magasabb arányban részesültek lakáskiutalásban.

1973. évben, a Politikai Bizottság határozatát követően, pozitív irányú változás történt e téren. A tanácsok felmérték, hogy 1974–75. évben milyen lehetőségek lesznek a három- és több gyermekes családok lakásigényének a kielégítésére. Egyes tanácsok (pl. a Fővárosi Tanács) határozatot hoztak e családok 1975. év végéig történő soron kívüli lakáshoz juttatására. Reálisan lehet

arra számítani, hogy 1975. év végéig országosan a három- és több gyermekes családok 1973. december 31-ig beadott lakásigénylését – néhány különleges helyzetű területtől eltekintve – kielégítik. Elmaradás azokon a területeken várható, ahol kevés az állami lakásépítés és ugyanakkor a szanálás, az életveszélyes és egészségtelen lakásban lakók elhelyezése miatti kiutalás nagyobb arányban terheli a tanácsi lakáskeretet (pl. alföldi megyékben), vagy a három- és több gyermekesek lakásigényének megfelelő (olcsó bérű) lakással most nem rendelkeznek a tanácsok kellő mértékben.

A felmérések alapján az is megállapítható, hogy a három- és több gyermekes családok lakásigényének kielégítését a helyi tanácsok nem mindenütt kezelik fontosságának megfelelően. Míg több megyében 1974–1975-ben az elosztható lakások 10–15 százalékát, néhány megyében csak 2–5 százalékát tervezik a három- és több gyermekes családok számára kiutalni.

II

A három- és több gyermekes családok lakásigényének kielégítését elsősorban állami feladatnak kell tekinteni. Ennek keretében jelentősebb szerep hárul a tanácsokra, emellett szükséges azonban, hogy a munkáltatók is – a politikai jelentőségének megfelelően – nagyobb figyelmet fordítsanak a három- és több gyermekes családok lakáshelyzetének javítására, illetve a társadalom egésze fokozza ez irányú erőfeszítéseit.

A három- és több gyermekes családok lakásigényének gyorsabb kielégítése érdekében a tennivalók a következők:

1. Az 1975. évig terjedő időszakra vonatkozó lakáselosztási terveket a tanácsok vizsgálják felül. Ennek során megyénként tisztázzák a lehetőségeket, törekedve arra, hogy az 1973. december 31-ig beadott lakásigényeket 1975. év végéig teljesítsék.[3] Azokban a megyékben, ahol alacsonyra tervezték az igények kielégítését, az e célra fordítandó lakások számát emeljék. A tanácsok e kiutalásoknál – a helyi ismeretek alapján – végezzenek sorolást a gyermekek száma szerint is, és részesítsék előnyben azokat a családokat, amelyekben az eltartott gyermekek száma több.

Azok a tanácsok, ahol a IV. ötéves terv időszakában az 1973. december 31-ig beadott lakásigényeket kielégíteni nem tudják, az ok megjelölésével tegyenek jelentést arról, hogy a kielégítést mikorra tudják megoldani.

2. A lakásigények gyorsított kielégítésének hatására várhatóan megnő a három- és több gyermekes családok új igényléseinek száma. A három- és több

[3] A három- és több gyermekes családok 1973. december 31-ig beadott lakásigényét a tanácsok 1975 végéig teljesítették. (A Minisztertanács Tanácsi Hivatalának közlése.)

gyermekes családok lakásellátását a továbbiakban is kiemelt feladatnak kell tekinteni.

A későbbiekben jelentkező új igényeket – folyamatosan – 2 éven belül elégítsék ki.

3. A több gyermekes családok lakásproblémáinak mielőbbi megoldása megkívánja, hogy a lakások elosztásánál és a magánlakás-építés támogatásánál a munkáltatók is előnyben részesítsék e családok lakáskérelmét. Ennek érdekében – a tanácsokkal koordináltan – a munkáltatók is készítsenek programot a munkahelytől segítséget kérő három- és több gyermekes családok lakásigényének 2 éven belüli kielégítésére.

4. A tanácsok jobban használják fel e célra a lakáscserék lehetőségeit. A nagyobb, több szobás lakások (pl. társbérletek) felszabadításával is törekedjenek a három- és több gyermekes családok részére kiutalható lakások számának növelésére.

5. A lakásproblémáját családi ház építése útján megoldani szándékozó három- és több gyermekes család részére – az építkezés helyétől függetlenül – országosan azonos (a budapestivel megegyező) kölcsöntámogatást kell biztosítani. Az építkezést vállalók támogatására fel kell használni az olcsó telekjuttatást is.

6. A három- és több gyermekes családok számára kedvezőbb feltételeket kell biztosítani a községekben történő letelepedéshez is. A különböző ok miatt megüresedő vagy üresen álló családi házak megvásárlását kedvezményes vásárlási – szükség szerint kedvezményes tatarozási – kölcsönnel indokolt támogatni.

Mind a helyi pártszervek, mind az illetékes központi és helyi állami szervek a három- és több gyermekes családok kiemelt lakásellátását politikai fontosságának megfelelően kísérjék figyelemmel és ellenőrizzék.

A három- és több gyermekes családok lakásproblémájának folyamatos megoldása érdekében az illetékes kormányzati szervek belső utasítást adjanak ki a tanácsok részére.

92

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖRNYEZETVÉDELEM HELYZETÉRŐL ÉS IRÁNYELVEK A TOVÁBBI FELADATOKRA

(1974. MÁRCIUS 26.)

I
A KÖRNYEZETVÉDELEM IDŐSZERŰSÉGE

Az emberi környezet védelme az érdeklődés előterébe került. Az utóbbi években már nemcsak különböző nemzeti programok születtek, hanem széles körű nemzetközi együttműködés kibontakozása is megkezdődött. Mindezek célja a meglevő környezeti ártalmak csökkentése és a további növekedés megakadályozása.

Környezetvédelmi intézkedések bevezetésére a gazdaságilag fejlett országokban került sor. Jelentős különbségek vannak azonban a szocialista és a kapitalista országok között a környezeti ártalmak megítélését, illetve azok elhárítását illetően.

Az emberi környezet állapotának romlása az erősen iparosodott tőkésországokban a legnagyobb mértékű, ahol a monopóliumok figyelmen kívül hagyják a társadalom érdekeit. Az ártalmak növekedésének elkerülésére – különböző szervezetek – széles körű akciókat, beavatkozásokat sürgettek. Ehhez azonban olyan helyzetelemzések kapcsolódtak, melyek tőlünk – szemléletében és tartalmában is – teljesen idegenek, pánikhangulat keltéséhez, pesszimista ideológiai és társadalompolitikai koncepciók kidolgozásához, széles körű propagálásához vezettek. (Az ún. Római Klub[1] pl. meghirdette a gazdasági növekedés korlátozásának, illetőleg megállításának programját.) Mindezek hazánkban is – főleg értelmiségi körökben – éreztetik hatásukat, és a környezetvédelmi problémák szélsőséges megítélésére inspirálnak.

A szocialista országok gyors társadalmi-gazdasági fejlődése, ennek a környezetre gyakorolt hatása ugyancsak szükségessé tette a környezet védelmének felkarolását, átfogó szabályozását, az ártalmak körének redukálását. Amíg azonban a kapitalista termelési viszonyok antagonisztikus ellentmondásban

[1] A Római Klub fogalmáról lásd a Politikai Kisszótár (Kossuth Könyvkiadó, 1976.) 284. oldalát.

állnak a környezetvédelem össztársadalmi jellegével – mivel a környezeti ártalmak forrásainak többsége egyéni és csoportérdekek érvényesítéséből származik, az ellenük való védekezés pedig társadalmi érdekeket szolgál –, addig a szocialista országok termelési viszonyai keretében biztosítani lehet a gazdasági növekedés és a környezetvédelem össztársadalmi érdekeket szolgáló harmóniáját. Társadalmi-gazdasági rendszerünkben az anyagi jólét rendszeres növelése, az ipari és mezőgazdasági termelés bővítése, valamint a városiasodás tervszerűen szabályozottan mehet végbe, s egyidejűleg – az egész társadalom érdekeinek megfelelően – érvényt lehet szerezni a környezetvédelmi követelményeknek is.

Ma már a környezetvédelemmel kapcsolatos feladatok nem oldhatók meg nemzeti, sőt még az egyes integrációk keretében sem, mert a gazdasági növekedés, a nemzetközi munkamegosztás fokozódása következtében az emberiség tevékenysége a Föld egészére, sőt a kozmikus térségekre is kiterjed. Ezért szükségessé vált egy széles körű nemzetközi együttműködés megszervezése, feladatainak kijelölése és végrehajtása.

A KGST-tagállamok és a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság képviselői kijelentették a KGST 1973. évi Prágában tartott XXVII. ülésszakán, hogy készek a kölcsönös előnyökön és egyenjogúságon alapuló, az egész emberiség érdekeit szolgáló környezetvédelmi együttműködésre valamennyi érdekelt országgal és a megfelelő nemzetközi szervezetekkel.[2]

A KGST keretében jelentős környezetvédelmi tevékenység folyik. A Komplex Programban foglaltaknak megfelelően 1971–1972-ben sokoldalú egyezmények megkötésére került sor, melyek közül kiemelkedik az „Intézkedések kidolgozása a természet védelmére" című államközi, tudományos-műszaki együttműködési egyezmény, melyhez a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság is csatlakozott. Ezenkívül további hét egyezmény, összesen mintegy 60 környezetvédelmi téma kidolgozását írja elő, melyben a tagállamok 190 különböző intézménye – közöttük 26 magyar – vesz részt. A munka koordinálását a KGST Tudományos-Műszaki Együttműködési Bizottsága, illetve annak Környezetvédelmi Tanácsa látja el.

Az ENSZ-ben, illetve különböző szervezeteinek munkájában is egyre nagyobb teret kap a környezetvédelem. Stockholmban 1972 tavaszán a világszervezet által rendezett Környezetvédelmi Konferencián[3] foglalták össze a témakörrel kapcsolatos feladatokat, majd ezt követően számos intézkedést kezdeményeztek.

[2] A KGST XXVII. ülésszakának egyik napirendi pontja a tagországok környezetvédelmi együttműködéséről szólt. Lásd e kötet 71. sz. dokumentumának 1. sz. jegyzetét.

[3] Az ENSZ környezetvédelmi konferenciáját 1972. június 5. és 16. között tartották. A konferencián az NDK elleni diszkrimináció miatt több szocialista ország nem vett részt. Lásd a Népszabadság, 1972. június 5. és 17. közötti számait.

II

A KORNYEZETVÉDELEM HAZAI HELYZETE

Környezetvédelmi munka – különböző keretek között – már hosszú ideje folyik hazánkban. A környezetvédelmet mégis gyakran egy teljesen új, előzmények nélküli tevékenységnek tekintik, mely képes egy csapásra megszüntetni a jelenlegi – elsősorban a termelőerők területi koncentrációjából származó – ártalmakat. Társadalmunk széles rétegei nem vagy nem kellően ismerik a környezetvédelemmel összefüggő munkát, annak célját, eszközeit. Szerepet játszik ebben az is, hogy a tömegkommunikációs eszközök tevékenysége többnyire megreked egy-egy aktuális környezetszennyezési esemény ismertetésénél, intézkedések sürgetésénél. Ezzel szemben kevés figyelmet fordítanak arra, hogy a környezetvédelem társadalmi-gazdasági összefüggéseit bemutassák, az eddig elért eredményeket, intézkedéseket ismertessék.

Magyarországon a környezeti elemek minőségének romlása, károsodása – néhány viszonylag szűk kiterjedésű területtől eltekintve – közel sem tekinthető súlyosnak. Ennek okai arra vezethetők vissza, hogy számos olyan intézkedést hoztak, melyek már eddig is eredményesen óvták a társadalom és környezete ökológiai egyensúlyának megőrzését, harmóniáját.

Hosszú ideje színvonalas munka folyik a vízkészlet-gazdálkodás, a vízminőség-védelem, valamint a természeti értékek megőrzése érdekében. Intézkedések születtek a levegőtisztaság védelmére, ennek céljait szolgáló ipari háttér megteremtésére. Növekedett a talajszennyeződés elleni védekezés, illetve az ipari és a háztartási hulladékok kezelésére, feldolgozására, valamint megsemmisítésére irányuló tevékenység. Kezdeményezések történtek a környezetvédelemmel foglalkozó szakemberek képzésére, és bővülnek a társadalom és környezetével kapcsolatos kutatások is.

Az elmúlt években számos jogszabály kiterjedt a környezetvédelmi tevékenységre is. Jelentősnek tekinthető az 1960. évi III., az 1961. évi VI. és a VII. törvény, melyek érintették a bányakárok, a talaj természeti károsodásai elleni védelmét, szabályozták a mezőgazdasági rendeltetésű földek hasznosítását, a talajok termőképességének megőrzését és az erdők védelmét. Az 1961. évi 18. sz. törvényerejű rendelet a természet védelméről, az 1964. évi III. és IV. törvény az építés- és vízügyről, az 1972. évi II. törvény pedig az egészségügyről intézkedett.[4] Az említett törvények vagy az ezeket követő alacso-

[4] *A felsorolt törvények forrása:* 1960. évi III. törvény a bányászatról (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1960. 12–27. old.); 1961. évi VI. törvény a mezőgazdasági rendeltetésű földek védelméről (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 199–201. old.); 1961. évi VII. törvény az erdőkről és a vadgazdálkodásról (ugyanott, 201–205. old.); 1964. évi III. törvény az építésügyről (ugyanott, 210–215. old.); 1964. évi IV. törvény a vízügyről (ugyanott, 216–220. old.); 1972. évi II. törvény az egészségügyről (ugyanott, 324–336. old.).

nyabb szintű jogszabályok közvetlenül vagy közvetve szabályozták egyes ágazatok környezetvédelemmel kapcsolatos feladatait is.

Sor került néhány környezetvédelmi intézkedés elmulasztásának gazdasági szankcionálására, illetve a társadalom érdekeivel megegyező, levegő- és vízvédelmi berendezések létesítésének állami támogatására. Költségvetési támogatást élvez a kibontakozóban levő természetvédelmi program is.[5] Megkezdődött a környezetvédelmi feladatok tervezése a hosszú távú népgazdasági tervezés keretében, növekedett a tudományos kutatások intenzitása is.[6]

A KGST és az ENSZ környezetvédelemmel foglalkozó testületeinek munkájában Magyarország rendszeresen részt vesz.

Az elért eredmények mellett környezetvédelmi tevékenységünkben több fogyatékosság található. Ezek közül az alábbiakat emeljük ki:

1. A fokozódó környezeti ártalmak és a növekvő társadalmi igények miatt időszerűvé vált a kérdéskörrel kapcsolatos politikai, majd jogalkotási döntések meghozatala. Ennek hiányában ugyanis több olyan társadalmi és állami kezdeményezés születik, amely az erők szétforgácsolásához, a munka eredményességének romlásához vezet.

2. A környezetvédelmi tevékenység jogi és gazdasági szabályozásának eddigi eredményei nem adnak kellő alapot egy magasabb színvonalú és szervezettségű, jobban ellenőrizhető munka végzéséhez. Az érvényben levő szabályozások nehezen áttekinthetők és alkalmazásuk során – esetenként – ellentmondásba kerülnek a környezetvédelem általános elveivel. (Jelenleg több száz jogszabály érinti a környezetvédelmet.)

3. Nem megnyugtató a környezetvédelmi tevékenység koordinálása, állami ellenőrzése és irányítása. A különböző – országos és helyi – szervek feladatai

[5] A népgazdaság V. ötéves tervének készítése során a népgazdaság teherbíró képességének arányában került sor a környezetvédelem támogatására. Ezek a következők: 1. Nagyberuházásként valósul meg a fővárosi szemétégetőmű, amelynek költsége 1370 millió forint (a költségvetés részéről). 2. A szennyvizek tisztítását szolgáló beruházásokhoz a költségvetés a célcsoportos beruházások keretében 137 millió, a tanácsi fejlesztési alap keretében 3867 millió forint támogatást vagy átengedett bevételt biztosít. 3. A köztisztasági beruházásokhoz a vállalatok saját alapjain túl 354 millió forint vállalati támogatás járul. 4. A környezetvédelmi beruházási célok támogatásához az V. ötéves tervben Központi Környezetvédelmi Alap került kialakításra 500 millió forint összegben. 5. A hitelpolitikai irányelvek lehetővé teszik a környezetvédelemhez szolgáló beruházások részére 6 százalékos kamatozású, 8 éves időtartamra terjedő hitel folyósítását.

A fenti összegeken kívül jelentős előirányzatok állnak rendelkezésre a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztériumban és az Országos Vízügyi Hivatalban. Ezek felhasználása azonban az alaptevékenységgel együtt történik (növényvédelem, erdővédelem, vízvédelem, állatvédelem stb.), így attól el nem választható, s ezért a természetvédelemre fordított rész forintban pontosan nem meghatározható.

[6] A népgazdaság hosszú távú tervezése keretében a környezetvédelemről és a környezetalakításról önálló koncepció kidolgozására került sor. Az elkészült koncepció az új tervezésű munkaszakaszban továbbfejlesztést, kiegészítést igényel. A hosszú távú tervezésnek a Minisztertanács elé terjesztett munkaprogramjában e feladat szerepel, a munka megindult.

elmosódnak, a felelősség rendje nem kellően meghatározott, ugyanakkor céltalan versengés jelei tapasztalhatók a környezetvédelmi munkába bekapcsolódó szervek, intézmények között.

Mindezek szükségessé teszik, hogy a környezetvédelem politikai, gazdaságpolitikai irányelvei meghatározásra kerüljenek, s a növekvő társadalmi várakozást kielégítő – széleskörűen koordinált – állami intézkedések megszülessenek.

III
IRÁNYELVEK A TOVÁBBI FELADATOKRA

A környezetvédelmi munka legfontosabb feladatairól, azok fontossági sorrendjéről széles körű viták folynak a különböző hazai és nemzetközi fórumokon. Az ENSZ Környezetvédelmi Konferenciáján a vízvédelemnek, a levegő tisztasága, a talaj, az élő és élettelen természet, a települési és munkahelyi környezet védelmének, valamint a zaj- és vibrációs ártalmak, a radioaktív sugárzások és a hulladékok elleni védekezésnek tulajdonítottak kiemelt szerepet. A KGST Tanácsa viszont a környezetvédelem higiéniai összefüggéseit, a természet- és tájvédelmet, valamint az ipari és háztartási hulladékok elleni védekezést, a környezetvédelem társadalmi-gazdasági, tervezési, jogi és pedagógiai követelményeit helyezte előtérbe.

A hazai környezetvédelmi munka feladatainak meghatározásához nem elegendő a nemzetközi tapasztalatok egyszerű átvétele. Helyes döntés akkor alakítható ki, ha messzemenően figyelembe vesszük a környezeti ártalmak specifikusságát, melyek a termelőerők jellegével és fejlettségével összhangban országonként differenciálódnak, illetve szándékainkat gondosan összehangoljuk gazdaságföldrajzi feltételeinkkel és adott lehetőségeinkkel.

A környezeti ártalmak egyik forrása a termelőerők növekedése – a termelés volumenének nagyarányú emelkedése és területi koncentrációja – nyomán fellépő korábbi egyensúlyi állapotok megváltozása, másik forrása pedig az ezzel összefüggő népességtömörülés és urbanizáció lehet. Következésképpen a társadalom és környezetének harmóniája, illetve ennek fenntartása vagy helyreállítása is döntően a társadalmi-gazdasági viszonyoktól, a termelőerők területi elhelyezésétől, működésük, illetve következményeik szabályozásától várható. A környezetvédelem tehát – szocialista tulajdonviszonyok esetén – nem a szó szoros értelmében vett védekezést jelent, hanem megelőző, tervszerű környezetalakítást. Ezt a célt a termelőerők és a településhálózat fejlesztésének és funkcióinak szabályozásával lehet megvalósítani. A beruházási politikában az alkalmazott technológia megválasztásában, az átgondolt, következetes településfej-

lesztésben kialakíthatók az ehhez szükséges feltételek. A meglevő környezeti ártalmak kiküszöbölése vagy csökkentése, illetve az országhatárokon túlról érkező szennyeződések (pl. vízszennyeződés) elhárítása a feladatoknak csak fontos részterülete.

Jelenleg Magyarországon a vizek minőségének, a levegő tisztaságának védelmét, illetve az ipari és háztartási hulladékok elleni védekezést kell előtérbe helyezni, a környezetvédelem más területein – különösen a természet- és tájvédelemben – elért eredmények megőrzése és lehetőségek szerinti fokozása mellett. A hazai helyzet elemzése ugyanis arra utal, hogy a nem említett, egyébként szintén fontos környezetvédelmi területeken (zaj- és vibrációs ártalmak, radioaktív sugárzások stb.) inkább a jövőbeli feladatok ellátására való gondos felkészülést, s nem gyors beavatkozást kell szorgalmazni.

Ezek figyelembevételével a legfontosabb feladatok a következők:

1. Az állami intézkedéseknek arra kell irányulni, hogy megakadályozzák, illetve a lehető legnagyobb mértékben redukálják a környezeti ártalmak további növekedését.

A környezeti ártalmak döntő többsége a gazdasági tevékenység, a közlekedés és urbanizáció következménye. Ezért gondoskodni kell arról, hogy az egyes ágazatok mérjék fel tevékenységük környezetet károsító hatásait, határozzák meg környezetvédelmi feladataikat oly módon, hogy azok beilleszthetők legyenek a tervezés rendszerébe és a vállalati tevékenység követelményeibe.

A feladatok ellátásának előre látható anyagi kihatásait a tervező szervek az V. ötéves tervben már vegyék figyelembe,[7] s ezzel párhuzamosan dolgozzák ki a szükséges közgazdasági szabályozókat.

A külkereskedelmi szervek gondoskodjanak a környezetvédelmi érdekek érvényesítéséről a termelési eszközök vagy technológiák beszerzésénél.

2. A környezetvédelem kiemelt területein a megoldásra váró feladatok az alábbiakban foglalhatók össze:

a) A vízkészletek tisztaságának megőrzése, a felszíni és felszín alatti vizek mennyiségi és minőségi védelme a társadalom, valamint a termelés kiszolgálása érdekében.

Fontos feladat a csatornahálózat kiépítésének és a szennyvíztisztító kapacitásoknak tervszerű növelése, az iparban és a mezőgazdaságban keletkezett szennyvizek hatékonyabb tisztítása, illetve a korszerű fertőtlenítési igények kielégítésére való felkészülés.

b) A levegő tisztaságának védelme megköveteli a szennyező anyagok kibocsátásának csökkentését. A népgazdaság anyagi erőit, műszaki eszközeit – a szennyezetlen levegőjű térségek megóvása mellett – elsősorban a már eddig

[7] Lásd e dokumentum 5. sz. jegyzetét.

is súlyosan szennyezett területekre kell koncentrálni. Megfelelő energiahordozók felhasználásával törekedni kell a városokban és agglomerációs övezeteikben a hagyományos tüzelőberendezések tervszerű átalakítására, az egyik legnagyobb levegőszennyező tényező visszaszorítására.

c) A városi települések, továbbá ipari környezetek és mezőgazdasági üzemek környezetének megóvásában alapvető követelmény a fel nem használt melléktermékek, hulladékok gyűjtése, megsemmisítése, illetőleg a lehetőségekhez mért hasznosítása. Indokolt, hogy ilyen létesítmény először Budapest problémájának enyhítésére valósuljon meg.

d) Gondoskodni kell a növényvédő és gyomirtó szerek, valamint más kémiai hatóanyagok talajszennyező hatásainak csökkentéséről, illetve kiküszöböléséről. Ezzel párhuzamosan meg kell akadályozni a talajpusztító természeti folyamatok (pl. erózió) érvényesülését, s a lehetőségek szerint vissza kell szorítani káros következményeiket. Gondoskodni kell a mezőgazdasági termelésből kivont területek más irányú hasznosításáról is.

3. Megértek a feltételek a környezetvédelmi törvény megalkotására, még ebben az évben az országgyűlés elé terjeszthető.[8] A további eredményes munka folytatásához nélkülözhetetlen a környezetvédelem egységes jogi szabályozása.

Jogalkotó szerveinknek célszerű azt az irányelvet követni ebben a munkában, hogy az eddig megjelent törvényeket és más jogszabályokat – melyek a környezetvédelmet érintik – foglalják egységes rendszerbe és egészítsék ki a kerettörvény jellegének megfelelő általános követelmények megfogalmazásával. Elsősorban a környezetvédelem közös funkcionális jellegű problémáira (tervezésére, szankcióira), a koordináló szerv feladataira, hatáskörére terjedjen ki. A törvény segítse elő a környezetvédelmi szemlélet érvényesülését a gazdálkodásban és ösztönözzön arra, hogy az új beruházásoknál minden beruházó legyen tekintettel a környezetvédelem igényeire. A törvényelőkészítő munkában hasznosítsák más szocialista országok tapasztalatait.

A jogi szabályozásnál különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a környezetvédelem szükségessége a gazdasági növekedésnek és a települések fejlesztésének következménye, ezért azoktól elválaszthatatlan. Szocialista viszonyok között nem különülhet el ezen a téren sem a társadalom érdeke és az egyéni, illetve csoportérdek olyan mértékben, hogy a környezet megvédése külön ágazati tevékenységgé önállósuljon.

Ennek alapján az aktív környezetvédelmi munka a különböző gazdasági feladatok megoldásához (termelési technológiákhoz), illetve a különböző államigazgatási szervek (minisztériumok és tanácsok) működéséhez kapcsolódik. A

[8] 1976. évi II. törvény az emberi környezet védelméről. (Magyar Közlöny, 1976. évi 26. szám 318–323. old.)

szerteágazó termelő és kommunális tevékenység azonban kellő koordinálást kíván, hogy a társadalom számára minél kedvezőbb módon megmaradjanak a természeti értékek és minél hatékonyabb legyen a jelenlegi állapotot kedvezőtlenül befolyásoló hatások elleni fellépés.

4. Meg kell erősíteni a környezetvédelmi munka koordinálását, annak egyetemes jellegét, az irányítás szervezettségét. Az ehhez szükséges szervezeti feltételek kialakításánál figyelembe kell venni, hogy:

– a tényleges feladatot minden esetben a környezetre hatást gyakorló ágazatoknak (ipar, építő- és építőanyag-ipar, mezőgazdaság stb.) kell ellátnia;

– a társadalom környezethez kapcsolódó érdekei felett olyan szervezet gyakoroljon felügyeletet – a kellő jogi feltételek kialakítása után –, mely mentes az ágazati részérdekek befolyásától és úgy tudja érvényesíteni az össztársadalmi törekvéseket, hogy ezért más feladatait nem kell háttérbe szorítania;

– a környezeti ártalmak megakadályozására hozott intézkedések végrehajtásának ellenőrzésében a helyi tanácsok hatáskörét is növelni szükséges.

Fentieknek megfelelően Országos Környezetvédelmi Tanács alakítása indokolt, amely – a kormány szerveként – a környezetvédelmi törvény végrehajtásának ellenőrzését, a környezetvédelmi intézkedések előkészítését és koordinálását végezze.[9] Munkájának segítésére – az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium költségvetésén belül – kislétszámú titkárságot kell létrehozni. A Tanács elnökét és tagjait a kormány nevezze ki.

5. Az eddiginél célirányosabbá kell tenni a környezetvédelemmel kapcsolatos tudományos kutatómunkát, biztosítani kell eredményeinek gyakorlatba való rendszeres átültetését.

A hazai kutató-fejlesztő munkában jelentős szerepet kell kapnia a nemzetközi eredményeknek, azok elemzésének, valamint a hazai adottságokhoz igazodó alkalmazásuknak. A megoldandó feladatok kijelölésénél figyelembe kell venni az emberi környezet kedvező feltételeinek kialakítására irányuló kutatási programot, melyet a Tudománypolitikai Bizottság korábban jóváhagyott.

A tudományos kutatásokat – megfelelő szűkítéssel – összhangba kell hozni a rendelkezésre álló anyagi erőforrásokkal és kutatási kapacitásokkal. Ennek érdekében a kutatási terveket célszerű felülvizsgálni, a témákat súlyozni, illetve szelektálni. Fokozni kell az egyes ágazatok – például Országos Vízügyi Hivatal, Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium –, valamint a Magyar Tudományos Akadémia és a Művelődésügyi Minisztérium intézményeiben elért eredmények kölcsönös felhasználását.

A feladatok és anyagi ráfordítások csökkentése céljából nagyobb figyelmet

[9] Lásd 1046/1973. (IX. 4.) számú minisztertanácsi határozat az Országos Környezetvédelmi Tanács létrehozásáról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 255–256. old.)

kell fordítani a nemzetközi – elsősorban a KGST-tagországokban elért – kutatási eredmények átvételére.

A műszaki fejlesztés a gyártási technológiák korszerűsítésénél, a környezetvédelem céljait szolgáló ipari háttér megteremtésénél számoljon ezekkel az igényekkel is.

Össze kell hangolni a szakemberképzés eddigi – jórészt spontán – kezdeményezéseit.

6. Bővíteni kell a nemzetközi együttműködést – elsősorban a KGST-tagországokkal – a környezetvédelem kiemelt területein, gyorsítani kell a hazánkban alkalmazható tapasztalatok átvételét valamennyi ágazatban.

Ennek érdekében:

a) fokozni kell részvételünket a KGST szervezeteiben folyó környezetvédelmi munkában,[10] a komplex program keretei között a sokoldalú tudományos-műszaki együttműködésben, valamint a környezetvédelmi célokat szolgáló eszközök, berendezések, termékek tervezésében és gyártásában kialakítandó szakosításban és kooperációban;

b) érdekeinknek megfelelően szorgalmazni kell az összehangolt környezetvédelmi tevékenységre vonatkozó kétoldalú egyezmények megkötését, elsősorban a szomszédos országokkal;

c) tudományos kutatási és műszaki fejlesztési kérdésekben célszerű hasznosítani az ENSZ és különböző szervezeteiben, testületeiben folyó környezetvédelmi munka eredményeit.

A környezetvédelmi munka – hosszabb távon – a szükségleteknek megfelelően tovább bővül. Ezért fel kell készülni a jelenleginél bonyolultabb, átfogóbb környezetvédelmi tevékenységhez szükséges feltételek kialakítására.

A környezet védelme a társadalom ügye. Ennek megfelelően a feladatok végrehajtásában vegyenek részt a különböző társadalmi szervezetek, s biztosítani kell a tömegkommunikációs eszközök korábbinál célszerűbb tevékenységét a kialakítandó környezetvédelmi program megvalósításában.

[10] Itt a KGST XXVII. ülésszakára történik utalás. Lásd a kötet 71. sz. dokumentumának 1. sz. jegyzetét.

93
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A XI. KONGRESSZUS ÉS FELSZABADULÁSUNK 30. ÉVFORDULÓJA TISZTELETÉRE MUNKAVERSENY SZERVEZÉSÉRŐL

(1974. MÁRCIUS 26.)

A Politikai Bizottság helyesli, hogy a XI. kongresszus és felszabadulásunk 30. évfordulója tiszteletére 1974. május 1-ével munkaverseny induljon és első szakasza az év végéig tartson, második szakasza folytatódjon a IV. ötéves terv sikeres teljesítéséért 1975 végéig. A munkaverseny fejezze ki, hogy a kezdeményezés az egész munkásosztály, a dolgozó nép mozgalma. A munkaverseny élenjárói a szocialista brigádok legyenek.

A szocialista munkaverseny a X. kongresszus gazdaságpolitikai határozatai végrehajtásának, a IV. ötéves terv eredményes teljesítésének elősegítése céljából a termelés szervezettségének, gazdaságosságának javítására, a munka termelékenységének növelésére, az önköltség csökkentésére, a jó minőségű termékek előállítására irányuljon.

A verseny fő célkitűzéseit a vállalatoknál a dolgozókkal, szocialista brigádokkal ismertetni kell, hogy a dolgozók munkakörükkel összehangolt, konkrét kezdeményezéseket, felajánlásokat tehessenek.

A közvetlen termelésben foglalkoztatott munkások felajánlásai a selejtmentes termelésre, az ezt elősegítő minőségi önellenőrzésre, anyag- és energiatakarékosságra, új munkamódszerek alkalmazására, a munkaidő jobb kihasználására, a munkafegyelem javítására irányuljanak.

A termelést kiszolgáló munkaterületeken dolgozó munkások segítsék elő a termelőberendezések mindenkori üzemképességét, a folyamatos szerszám-, alkatrész-, anyag- és energiaellátás biztosítását.

A műszaki dolgozók kezdeményezéseikkel segítsék a termelés szervezettségét, új gyártmányok és gyártástechnológiák tervezésével és alkalmazásával a termékek minőségének, korszerűségének javítását, a gazdaságosság növelését, vállalásaikat tevékenyen támogassák a műszaki tervező-, szervező- és tudományos kutatóintézetek dolgozói.

A termelés közvetlen irányítói folyamatosan gondoskodjanak a versenyfel-

ajánlások, kezdeményezések teljesítéséhez szükséges feltételek megteremtéséről, az erkölcsi és anyagi elismerésre vonatkozó javaslataiknál, döntéseiknél vegyék messzemenően figyelembe a dolgozóknak a munkaversenyben elért eredményeit.

A vállalatok, szövetkezetek, intézmények vezetői biztosítsák, hogy a dolgozók jól megismerjék a vállalati, szövetkezeti terveket, s a terv eredményes teljesítésére tehessenek javaslatokat, kezdeményezéseket. Adjanak útmutatást az alsó- és középvezetők versenyszervező munkájához, ellenőrizzék ez irányú tevékenységüket, gondoskodjanak a verseny eredményes ösztönzéséről, tevékenyen vegyenek részt az eredmények értékelésében.

Az ágazati minisztériumok és főhatóságok – a szakszervezetekkel és a szövetkezetek szakmai szövetségeivel közösen – konkretizálják a verseny fő célkitűzéseit, figyelemmel az ágazat IV. ötéves tervének eredményes teljesítésére, valamint az V. ötéves tervidőszakra való felkészülés követelményeire. Határozzák meg a vállalatok, szövetkezetek vezetőinek részletes teendőit a munkaverseny szervezésében. Végezzék el az eredmények értékelését és tegyenek javaslatot a kiemelkedő eredményeket elért kollektívák kitüntetésére, ezeket egyeztessék az illetékes megyei pártbizottságokkal.

A Mezőgazdasági és Élelmezési Minisztérium, a Belkereskedelmi Minisztérium, a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium – együttműködve az illetékes szakszervezetekkel, illetve a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsával, valamint a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Tanácsával – az iparra meghatározott fő célkitűzésekhez hasonlóan határozzák meg ágazatukban a kongresszusi és felszabadulási munkaverseny során teljesítendő legfontosabb feladatokat.

A kongresszusi és felszabadulási munkaverseny szervezése során támogatni kell a termékek korszerűségének, minőségének, gazdaságosságának javítása céljából gyártmánytervezőkből, technológusokból, szervezőkből és munkásokból komplex versenybrigádok megalakulását.

A Központi Bizottság

– a kongresszusi és felszabadulási munkaversenyben élen járó vállalatok, szövetkezetek részére 22 darab „Kongresszusi zászló"-t,

– a kimagasló eredményeket elérő brigádoknak 200 darab „Kongresszusi oklevél" kitüntetést adományoz.

A „Kongresszusi zászló" és a „Kongresszusi oklevél" felirata fejezze ki azt, hogy adományozására „A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusa és hazánk felszabadulásának 30. évfordulója tiszteletére kezdeményezett szocialista munkaversenyben elért eredmények elismeréséül" került sor.

A Politikai Bizottság javasolja, hogy a Kongresszusi zászlóval kitüntetett vállalatok a „Kiváló Vállalat (szövetkezet)" kitüntetést és az ezzel járó pénz-

jutalom kétszeresét kapják meg, a Kongresszusi oklevéllel kitüntetett brigádok az „Ágazat kiváló brigádja" kitüntetésben és személyenként 5 ezer forint pénzjutalomban részesüljenek.

Az első szakaszban elért eredmények elismeréseként a Kongresszusi zászlók és a Kongresszusi oklevelek átadására 1975. május 1-ével kapcsolatos ünnepségeken kerüljön sor. A IV. ötéves terv befejezéséig, 1975 végéig folytatódó versenyszakasz értékelése az MT–SZOT Vörös Zászló 1976-ban sorra kerülő adományozása keretében történjen meg.

A megyei pártbizottságok véleményezzék a területüket érintő ágazati kitüntetési javaslatokat, segítsék elő a kongresszusi és felszabadulási munkaverseny eredményességét.

Az agitációs és propagandamunkában gondoskodni kell a kibontakozó munkaverseny-mozgalom széles körű támogatásáról és nyilvánosságáról.

A Politikai Bizottság javasolja, hogy a dolgozók és a szocialista brigádok kezdeményezéseire alapozva a Szakszervezetek Országos Tanácsának plénuma a Hazafias Népfront Országos Tanácsával és a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetséggel közösen április 23-án a XI. kongresszus és hazánk felszabadulásának 30. évfordulója tiszteletére munkaverseny-felhívást tegyen közzé.[1]

94

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR ÚTTÖRŐK SZÖVETSÉGE MUNKÁJÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

(1974. ÁPRILIS 1.)

A Magyar Úttörők Szövetsége eredményes munkát végez, és a társadalom elismert s a gyermekek kedvelt szervezete.

Az Úttörőszövetség több mint egymilliós taglétszámmal rendelkezik. Irányítását a párt megbízásából a KISZ végzi, biztosítva kellő szervezeti önállóságát.

[1] A SZOT, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa és a KISZ Központi Bizottságának felhívása a kongresszusi munkaversenyre: Népszabadság, 1974. április 23. 1. old. A munkaverseny értékeléséről lásd Pártélet, 1976. 5. szám, 6–10. old. A Központi Bizottság 1975-ben 25 vállalatnak kongresszusi zászlót, 220 szocialista brigádnak pedig kongresszusi oklevelet adományozott a munkaversenyben elért kiemelkedő teljesítményükért. Lásd Népszabadság, 1975. április 20. 1. old.

1. Az Országos Elnökség 1965-től évente elkészíti az úttörőév programját, amely tartalmazza a mozgalmi nevelési feladatokat, eszközöket, módszereket. Ma már az úttörőközösségek többsége e program ismeretében a gyermekek nagyfokú öntevékenységével, a helyi sajátosságok, a csapatok helyzetének figyelembevételével körültekintően készíti el terveit.

Különösen tartalmas programokat készítettek és valósítottak meg a csapatok a Tanácsköztársaság kikiáltásának 50., hazánk felszabadulásának 25., és Lenin születésének 100. évfordulója alkalmából.

Minden úttörőévnek van aktuális mozgósító akciója, mint például: a Forradalmi Nyomolvasó Mozgalom, az Úttörő-expedíció a jövőbe, az Úttörők a hazáért, a Vörös Zászló Hőseinek útján, a Szabad hazában – Lenin útján. Az idei úttörő-tevékenységet a „Nem térkép e táj" expedíció fogja össze, amelynek célja, hogy a kisdobosok és az úttörők jobban megismerkedjenek a hazával, szocialista jelenünkkel és jövőnkkel, a felnőttek értékalkotó munkájával; erősödjön a Szovjetunió, a testvéri szocialista országok népeihez, úttörőihez fűződő barátságuk. Az expedíció jelszava: „A tettek beszélnek!"

A Szövetség nevelési célkitűzései között fontos helyet foglal el a nemes emberi, erkölcsi tulajdonságok kialakítása. A kisdobosok ígérete, 6 pontja, az úttörőfogadalom és a 12 pont – mint az úttörőélet törvénye – mindenekelőtt az ezzel összefüggő követelményeket tartalmazza.

A programok megvalósítása a gyermekek számára megfogalmazott és általuk végrehajtható cselekvési formákban történik. Ezek egyben a programok nevelési célját segítő pedagógiai módszereket is jelentik. Ezt egészíti ki a korosztályonként differenciált követelményeket tartalmazó próbarendszer.

Az Úttörőszövetség programja sok alkalmat, formát biztosít a szabad idő kellemes és hasznos eltöltéséhez. Kialakult a Szövetség hagyományos versenyrendszere. A kulturális szemlék, az úttörő-olimpiák, a különböző kupa- és jelvényszerző versenyek, a turisztikai akciók, a táborozások hatékonyan járulnak hozzá a kisdobosok és az úttörők neveléséhez.

Évenként a kisdobosok és úttörők 96 százaléka teljesíti a próbakövetelményeket. A kulturális szemléken 50 százalékuk, a sportversenyeken 70 százalékuk vesz részt. A Szövetség gondozásában megrendezett szakági versenyek (fizikus, kémikus, orosz nyelv, irodalmi, művészeti és technikai) igen népszerűek. A közel félmillió szakköri tag közül évenként mintegy 350 000 gyermek vesz részt a versenyeken.

Az évenként megismétlődő mozgalmi események segítségével a kisdobosok és úttörők százezrei részesültek a társadalmi, a közösségi és a mozgalmi élet első, maradandó élményeiben. Az Úttörőszövetség által nevelt fiatalok tovább foly-

tatják mozgalmi tevékenységüket az ifjúsági és más társadalmi szervezetekben. A 8. osztályt végzett úttörők több mint 50 százaléka kap ajánlást a KISZ-tagfelvételéhez.

A Szövetség munkájának legfőbb hiányossága, belső gondja, hogy az úttörőmunka sokszor látványos, demonstratív eseményei mögött még gyakran nem elég hatékony a gyerekek nevelése, még nem kap elég figyelmet az egyes gyermek, illetve annak igénye, érdeklődése, vágya. Az úttörőcsapat programja nem mindig a gyerekek érdekeinek, igényeinek figyelembevételével készül. Az akciókon, rendezvényeken sokszor nem vagy nem megfelelően érvényesül az önkéntesség. Előfordul, hogy a kisdobosok és úttörők „kivezényléssel" vesznek részt a Szövetség rendezvényein. Az Úttörőszövetség nem figyelt fel kellően arra, hogy az úttörő-közösségeken belül ma még jelentős csak a feladatokat végrehajtó és a passzív gyermekréteg.

Az is gondot jelent, hogy a felnőttek, a szülők, a pedagógusok egy része hajlamos az úttörőket csak „dekorációként" szerepeltetni. Mások – különösen az iskolákban – csak az osztályzatok javítását, a tanulmányi munka szervezését, ellenőrzését, a folyosóügyeletet tartják a Szövetség feladatának. E szemlélet és gyakorlat eredményeként egyes helyeken elszíntelenedik, sablonossá válik az úttörőélet, elveszti mozgalmi jellegét. A lakóterületi úttörőmunka lassan fejlődik. Kevés a körzetesített iskolákba járó tanulók otthoni úttörőmunkájának megszervezésére vonatkozó forma és módszer. Gondot okoz az általános iskola két tagozata közötti átmenet problémáinak a megoldása is. Nem megfelelő hatékonysággal végzik az úttörővezetők a kisdobosok felkészítését az úttörőéletre.

2. Az Úttörőszövetség szervezeti élete általában rendben folyik és fejlődik. Az Országos Tanács és az Országos Elnökség rendszeresen ülésezik. Tagjai tapasztalt, hozzáértő vezetők. Döntéseik jól szolgálják a Szövetség céljait. Az Országos Szakbizottságok jól hasznosítható tanácsokkal, ajánlásokkal látják el a területi elnökségeket és a csapatokat. Hasonló tapasztalatok vannak a megyei, járási, kerületi, városi elnökségek munkájáról is.

A vezető testületek politikai irányító munkájának ma még fogyatékossága, hogy nem érvényesítik kellően az úttörőmunka megfelelő összhangját az ifjúsági mozgalommal és a társadalmi élet követelményeivel. Irányító tevékenységük esetenként leszűkül az úgynevezett „szakmai" munkára.

A csapatok többségében rendszeresek a csapatvezetőségi megbeszélések, a csapat-, raj-, az őrsösszejövetelek. A gyermekek többsége eljár a foglalkozásokra, teljes aktivitás azonban csak mintegy 50 százalékuknál tapasztalható. Ugyanakkor a csapatok egy kisebb részénél az őrsi és rajfoglalkozások formálisak, a tanterem megszokott falai között lezajló „őrsi órákká" válnak, ami legtöbbször a csapat- és rajvezetők lélektelen munkájára vezethető vissza.

Az Úttörőszövetségben 20 350 ifivezető és 44 533 pedagógus felnőtt vezető dolgozik.

A pedagógus úttörővezetők többsége a gyermekmozgalom lelkes, önzetlen munkása, akik hosszú éveken keresztül végzett tevékenységükért anyagi és erkölcsi elismerést nem várva dolgoznak.

Nem fejlődött megfelelően az úttörővezetők száma. Problémát jelent az úttörővezetők kiválasztása is. Nem mindig a legmegfelelőbb, a vezetésre legrátermettebb pedagógust bízzák meg, hanem a tantestület legfiatalabb tagját, a legkevésbé elfoglaltat választják csapatvezetőnek. Az úttörőcsapat vezetője még nem mindenhol kapja meg a szükséges támogatást a tantestülettől. A vezetők ideológiai képzettsége, ügyszeretete sem mindig és mindenütt kielégítő. Sok helyen az úttörővezetők a gyermekek által megfogalmazott kérdésekre, problémákra nem tudnak gyorsan, számukra érthetően és meggyőzően válaszolni.

A helyes vezetési módszerek és az új mozgalmi ismeretek lassan terjednek, elsősorban azért, mert nem fejlődött megfelelően az elmúlt években sem a Szövetség vezetőképzési rendszere. A vezetőképzéshez szükséges feltételek – kiadványok, szemléltető eszközök, a tábori férőhelyek – szűkösek. A pedagógusképző intézményekben még nem elégséges a hallgatók mozgalmi képzése. Az úttörővezetőkkel szembeni követelmények és a felelősség növekedésével nem bővült arányosan a munkát elismerő egyéni és kollektív jutalmazás sem. A pedagógus úttörővezetők társadalmi, erkölcsi és anyagi megbecsülése nem áll arányban az általuk végzett munkával és a velük szemben támasztott követelményekkel.

Az ifivezetők – úttörőéletük továbbfejlesztéseként – lelkesen foglalkoznak fiatalabb pajtásaikkal. Ők a KISZ és az Úttörőszövetség kapcsolatának legerősebb láncszemei. Sajnos, a pedagógus úttörővezetők egy része nem szívesen látja őket, nem igényli munkájukat, felesleges teherként kezeli őket. Többségük diák, igen kevés a dolgozó, még kevesebb a fizikai dolgozó ifivezető. Nem megoldott továbbképzésük, munkájukért kevés elismerést kapnak.

3. Az iskola és az úttörőcsapat nevelőmunkája egyre jobb összhangban van, a csapatok többsége jól segíti az iskolai nevelőmunkát.

A párt ifjúság- és közoktatáspolitikai határozatai[1] után az úttörőközösségek a korábbinál tervszerűbben foglalkoznak a gyermekek és a közösségek önállóságának, öntevékenységének, önkormányzó-képességének és tudatos fegyelmének fejlesztésével. A csapatvezetőségek egyre több figyelmet fordítanak az úttörőtanácsokban, a csapatösszejöveteleken, a különböző úttörőprogramokban

[1] Az ifjúságpolitikai határozatot lásd: A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 488–524. old.; az oktatáspolitikai határozat e kötet 46. számú dokumentuma.

a kötelességteljesítés és a joggyakorlás együttes érvényesülésére, erősítésére. Több gyermek vállalt és kapott érdeklődésének és képességének jobban megfelelő rendszeres megbízatást, feladatot az iskola életében, a lakóterületi társadalmi munkában, helyi értékek teremtésében, gyarapításában, védelmében. Az úttörőélet törvénye a tanulást, az iskolai feladatok teljesítését minden kisdobos és úttörő becsületbeli kötelességének tekinti. Az úttörőközösségekben kialakultak és mindinkább elterjednek a nagyobb tudást szolgáló mozgalmi formák és módszerek: a tanulással kapcsolatos helyes gyermeki közvélemény formálása; a bukások és lemorzsolódások elleni harc; a gyenge tanulók segítése; a szakköri munka; a szaktárgyi versenyek; a szaktáborok és a pályaválasztás segítése.

Növekszik azoknak az iskoláknak a száma, ahol elősegítik a Szövetség politikai, mozgalmi munkájának minőségi fejlődését és a működéséhez szükséges alapvető tárgyi és személyi feltételek megteremtését. Fokozatosan, de érvényesülnek az úttörőélet sajátos eszközei, módszerei és hagyományai. A felnőtt vezetők azonban több helyen nem ösztönzik, segítik kellően a gyermek-önkormányzati szervek aktivitásának, kezdeményező képességének kibontakozását.

4. Az Úttörőszövetség munkájának társadalmi elismerése és támogatása nem fejlődött kielégítően.

A párt irányító szervei és alapszervezetei időnként, esetenként napirendre tűzik az úttörőelnökségek vagy csapatok munkáját. A pedagógus pártszervezetekben egyre inkább előtérbe kerül a szocialista gyermeknevelés irányítása és segítése. Ez tükröződik az úttörőcsapatokkal való foglalkozásban is. Egyes pártszervezeteknél azonban a csapatokban végzett munkát még mindig nem tekintik politikai megbízatásnak. Ritka, hogy kommunista pedagógusoknak, más területen dolgozó kommunistáknak vagy szülőknek ezt pártmegbízatásként adnák.

Társadalmi kapcsolataikat leginkább a csapatok szervezik, és emögött igen gyakran anyagi meggondolások rejlenek. A nevelőmunkához tényleges segítséget a párt- és KISZ-szervezeteken kívül a honvédség, a határőrség, a rendőrség, az MHSZ, egyes sportegyesületek és a Magyar Vöröskereszt nyújt. A helyi tanácsok, termelőszövetkezetek, üzemek főleg anyagi támogatással igyekeznek helyettesíteni az úttörőcsapat nevelőmunkájához szükséges segítséget. Jellemző, hogy az Úttörőszövetség csapatainak a legtartósabb kapcsolatai az OTP-vel, a MÉH-vel és az Állami Biztosítóval alakultak ki.

Az úttörőcsapatok vezetőségei sem igénylik kellően a párt-, állami, társadalmi szervek rendszeres segítségét.

Az utóbbi években némi fejlődés tapasztalható a Rádió és a Televízió gyermekprogramjában, de a műsorok nevelő hatását illetően sok a kívánnivaló. A szocialista országokhoz viszonyítva igen elmaradott a gyermeksajtó. Tapasz-

talataink szerint a gyermekek egyre inkább igénylik a színvonalas gyermekműsorokat és a gyermeksajtót. Vontatottan valósul meg a gyermekek társadalomtudományi, művészeti, irodalmi lapjának létrehozása. A *Pajtás* c. hetilap – amely 250 000 példányban az úttörők igen kedvelt újságja, és tartalmával jelentősen hozzájárul az erkölcsi, politikai neveléshez – jóformán egyedüli gyermeklap és a nyomdai kivitele nem szép.

Amíg a felnőtt könyvkiadás 1955-höz képest két és félszeresére nőtt, addig a gyermekkönyvek kiadása 76 százalékra esett vissza. Nincs elég gyerekekről és gyerekekhez szóló új és jó irodalmi alkotás. Több jó és gyerekek részére készült színdarabra, filmre, képzőművészeti alkotásra lenne szükség. A közművelődési intézmények még nem szolgálják kellő hatékonysággal a gyermekek erkölcsi, politikai és esztétikai nevelését. Sok helyütt ehhez az intézmények feltételei hiányoznak. Előfordul viszont az a jelenség is, hogy az ifjúsági és úttörőházakból a felnőtt rendezvények – bevételnövelés miatt – „kiszorítják" a gyerekeket.

5. Fejlődik a KISZ irányító tevékenysége. Biztosítja a két szövetség politikai, nevelési egységét, az Úttörőszövetség politikai és tömegszervezeti jellegének érvényesülését. A KISZ kongresszusai és közvetlenül a Központi Bizottságnak az 1961. május 25-i, majd az 1967. december 14-i ülései az Úttörőszövetség fejlődésében jelentős események voltak.[2] Hangsúlyozták a gyermekek politikai aktivitásának, szocialista nevelésének szükségességét, meghatározták az Úttörőszövetség programjának céljait és fő irányait.

A KISZ politikai irányításának és az Úttörőszövetség nevelőmunkájának egyaránt fogyatékossága, hogy az úttörők KISZ-életre való felkészítésében nem sikerült elérni a szükségletnek megfelelő, jelentős változást. Még ma is laza a KISZ-alapszervezetek és az úttörőcsapatok nagy részének kapcsolata. Ez abból adódik, hogy a KISZ-alapszervezetek egy része nem képes az úttörőcsapat tartalmas segítésére, kevés a tapasztalt KISZ-tag ifivezető, másutt az úttörővezetők zárkóznak el a KISZ-szervezetektől.

Nagy gond, hogy sem az Úttörőszövetség, sem a KISZ nem tud alkalmas programot kínálni az általános iskolát végzők és így az úttörőcsapatból kikerülők jelentős részének. Ebben a kritikus életkorban egyik szervezethez sem tartoznak, ami társadalmi, mozgalmi életük visszaesését jelenti.

6. Az úttörőcsapatok kezdeményezésére, társadalmi összefogással évről évre

[2] Itt a KISZ Központi Bizottságának 1961. május 25-én megtartott ülésén elfogadott irányelvekre (A KISZ Központi Bizottságának irányelvei a Magyar Úttörők Szövetségének munkájára és a KISZ feladataira); valamint ugyanezen fórum 1967. december 14-i ülésén „Az Úttörőszövetség tevékenysége és a KISZ feladatai az úttörő munka irányításában" címmel elfogadott határozatra történik utalás. Mindkét dokumentum nyomtatásban is megjelent: az első a KISZ KB gondozásában, impresszum nélkül; a másiknak a forrását lásd: Határozatok, dokumentumok 1968. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1968. 5–34. old.

új úttörőcsapat- és váltótáborok létesülnek. Az úttörőházak tanácsi kezelésbe vétele általában jobb működési feltételeket teremtett. Az úttörőházak korszerűsítése azonban lassan halad, újak pedig alig épülnek. Az úttörőházak személyi feltételeinek javítása, a felszerelések kiegészítése messze elmarad az igényektől.

A sok színű, gazdag tevékenység további fejlesztését akadályozzák az úttörőmunka anyagi és tárgyi hiányosságai. Az úttörőcsapatok 70 százaléka nem rendelkezik csapatotthonnal, nem részesülnek semmilyen rendszeres anyagi támogatásban. A különböző szervektől, intézményektől kapott anyagi támogatás ritka, esetleges, alkalomszerű. Még tapasztalható a különböző szintű tanácsok elzárkózása pl. az ifjúsági alapok úttörő célra történő felhasználásában. A táborozók száma és támogatása messze elmarad a szomszédos szocialista országokétól. Hiányoznak a korszerű közösségi játékok. Nem kielégítőek az úttörőszakkörök működésének tárgyi feltételei. A szülők részére megterhelő a drága úttörő-felszerelések, egyenruhák beszerzése. Magasak a különböző versenyek, országjárások, utazások költségei. A gyermekek szabad idejük jelentős részét iskolán kívül, lakóhelyükön töltik. A lakótelepeken kevés a park, a játszótér, a sportolási lehetőség.

II

A Központi Bizottság Titkársága tudomásul veszi a jelentést.

A párt tevékenységében mindig fontos helyet foglalt el a gyermekek, a fiatalok szocialista eszmei-politikai és erkölcsi nevelése. Ma is állandó, folyamatos feladat. A párt elvárja az irányító pártszervektől és alapszervezetektől, minden kommunistától, a társadalom valamennyi szervétől, szervezetétől, intézményétől, hogy a felnövekvő nemzedék iránt érzett felelősséggel tegyenek meg mindent a maguk területén a szocialista gyermeknevelés érdekében. Segítsék továbbfejleszteni az Úttörőszövetség munkáját és társadalmi méretekben biztosítsák célkitűzéseinek megvalósulását.

A Központi Bizottság Titkársága az alábbi tennivalókra hívja fel a figyelmet:

1. A párt irányító szervei és alapszervezetei az úttörőmunka továbbfejlesztése érdekében biztosítsák, segítsék és ellenőrizzék az úttörőszervezetek KISZ-irányításának maradéktalan és felelősségteljes megvalósítását. Gondoskodjanak arról, hogy a kommunisták, a társadalom különböző szervezetei még hatékonyabban segítsék az úttörőcsapatokat. Működési területükön kérjék számon valamennyi állami, gazdasági, társadalmi és tömegszervezettől, a vezetőktől

és a kommunista szülőktől a szocialista gyermeknevelésben rájuk háruló feladatok teljesítését.

A községi területi, városi körzeti pártalapszervezetek, amelyeknek irányítása alá úttörőcsapatok tartoznak, tartsanak közvetlen munkakapcsolatot a működési területükön levő úttörőcsapatokkal. Rendszeresen tájékoztassák az úttörővezetőket, számoltassák be a csapatvezetőségeket, értékeljék, elemezzék a csapatok tevékenységét, segítsenek az úttörőmunka személyi és tárgyi feltételeinek megteremtésében. Egy-egy feladat elvégzésére adjanak konkrét megbízatást az úttörőknek, úttörőcsapatoknak.

A pedagógus pártalapszervezetek biztosítsák, hogy a nevelőtestületekben az úttörővezetői, segítői munka kapjon megfelelő becsületet és rangot, minősüljön a pedagógusok első számú társadalmi megbízatásának.

A budapesti és megyei pártbizottságok gondoskodjanak arról, hogy azokban az alapszervezetekben, amelyek közvetlen kapcsolatban vannak úttörőcsapattal, a Titkárság határozatát ismertessék a párttagsággal és jelöljék ki feladataikat.

2. A KISZ Központi Bizottsága gondoskodjék arról, hogy tartalmában és formájában hatékonyabbá váljék a KISZ-irányítás.[3] Érje el, hogy minden KISZ-bizottság és -alapszervezet végezze megtisztelő és felelősségteljes pártmegbízatásként az úttörőmozgalom politikai irányítását. A KISZ szervei és szervezetei, tagjai foglalkozzanak többet az úttörőmunkával, ismerjék jobban az Úttörőszövetség feladatait. Biztosítsák, hogy a KISZ-alapszervezetnek legyen tartalmas, nevelő hatású testvérkapcsolata kisdobos- vagy úttörőközösséggel. Fordítsanak megkülönböztetett figyelmet az ifjúvezetők nevelésére, képzésére, növeljék az ifivezetők között a dolgozó fiatalok számát. Tevékenységük elismerésével és jutalmazásával ösztönözzenek minél több fiatalt arra, hogy ifivezetői munkát végezzen.

A KISZ Központi Bizottsága és az Országos Úttörő Elnökség dolgozza ki az úttörőből a KISZ-be való átmenet tartalmi és szervezeti problémáinak megoldását.

3. A Magyar Úttörők Szövetsége őrizze és fejlessze tevékenységének gyermekszervezeti vonásait. Legyen a gyermekek közösségi életének még kedveltebb és hatásosabb kerete. Vonja be a gyermekeket a közvetlen környezet, a

[3] A KISZ Intéző Bizottsága 1975. január 9-i ülésén foglalkozott az MSZMP KB Titkárságának határozatából eredő feladatokkal. Egyebek között megállapította, hogy a KISZ irányításának azt kell elősegítenie, hogy az Úttörőszövetség fejlessze tevékenységének gyermekszervezeti vonásait, adjon számukra több cselekvési lehetőséget. Váljék hatékonyabbá a kisdobosok és az úttörők világnézeti, politikai, erkölcsi nevelése, és az úttörőmunka egészét mélyebben hassa át az internacionalizmus szelleme. Megállapította, hogy az Úttörőszövetség megnövekedett feladatai szervezettebb, folyamatosabb és felelősségteljesebb KISZ-irányítást igényelnek, majd megjelölte, mit tegyenek ennek érdekében. *Forrás:* Ifjúságpolitikai dokumentumok. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat 1976. 149–152. old.

társadalmi élet jobb megismerésébe és adjon számukra cselekvési lehetőséget a gazdasági, társadalmi élet, a tudományok, a művészet, a technika és a sport területén.

Az úttörőmunka tartalmának gazdagításával, színvonalának emelésével tegye hatékonyabbá a kisdobosok és úttörők világnézeti, politikai és erkölcsi nevelését. Programjainak, akcióinak céltudatosabb kialakításával törekedjék arra, hogy a gyermekek érzelmileg és értelmileg kerüljenek közelebb a magyar és nemzetközi munkásmozgalom legszebb hagyományaihoz. Fordítson fokozott figyelmet arra, hogy a kisdobosok és úttörők gazdagabb ismeretanyaggal rendelkezzenek szocialista jelenünkről. Ismerjék és legyenek büszkék népünk alkotásaira, szocialista létesítményeinkre, szellemi életünk eredményeire, fejlődésére. Elsősorban ez jelentse a hazaszeretetre nevelés tartalmát. Erősítse a gyermekekben a szocialista társadalmi rend igazát, a szocialista országok testvéri közösségének erejébe, sikereibe vetett meggyőződést.

Az úttörőmunka egészét hassa át mélyebben az internacionalizmusra nevelés, a Szovjetunió és a testvéri szocialista országok népeinek, úttörőinek szeretete, tisztelete, a világ népeinek barátsága, együttműködése, békéje és a szolidaritás érzése. A Szövetség hasznosítsa jobban a saját és a KISZ nemzetközi kapcsolatainak eredményeit és lehetőségeit.

Mindezek érdekében gazdagítsa tovább az úttörőmunka módszereit, hogy tágabb teret kapjon a szép és hasznos játék, közelebb kerüljön a Szövetség programja az egyes gyermek érdeklődéséhez. Csökkentse a formalizmust, az iskolai módszerek másolását. Erősítse a gyermeki öntevékenységet és önkormányzó képességet, növelje az úttörőmunka színességét, vonzerejét.

4. A Központi Bizottság ifjúságpolitikai határozatának legfőbb elveit értelemszerűen vonatkoztatni kell a kisdobos és úttörő korosztályokra. Ennek megfelelően az úttörőcsapatok nevelőmunkájának fejlesztéséhez hatékonyabb intézkedések, jobb feltételek kellenek, társadalmi összefogás szükséges.

A Titkárság felkéri a kormányt, hogy az V. ötéves terv előkészítésekor az ifjúságpolitikai szempontok érvényesítésével egyidőben vegye figyelembe a kisdobos és úttörő korosztályok sajátos érdekeit is. Az ifjúság számára rendelkezésre álló anyagi alapokból az úttörő korosztályok is kellő arányban részesüljenek.[4] A KISZ KB-val közösen vizsgálja meg az Úttörőszövetség és az úttörőcsapatok rendszeres anyagi támogatásának lehetőségeit.

Az Országos Ifjúságpolitikai és Oktatási Tanács – a KISZ KB javaslatait figyelembe véve – készítsen előterjesztést a Miniszertanácsnak az ifjúsági törvény gyermekekre történő alkalmazásának konkrét feladataira.

[4] Lásd az 1055/1974. (X. 30.) számú minisztertanácsi határozatot az úttörő korosztályú gyermekek és az úttörőmozgalom állami támogatásáról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 262–263. old.)

A Titkárság javasolja, hogy a Művelődésügyi Minisztérium, a fővárosi és megyei tanácsok művelődésügyi (oktatási) osztályai, az iskolaigazgatók részesítsék nagyobb társadalmi, erkölcsi és anyagi megbecsülésben azokat a pedagógusokat, akik rendszeres és lelkiismeretes úttörővezetői munkát végeznek, segítik a KISZ-tag ifivezetőket.

Gondoskodjon a kisdobosok és az úttörők irodalmi, művészeti, tudományos-technikai nevelését elősegítő alkotások számának és színvonalának javításáról. Az újonnan épülő iskolákban és a régi iskolák jelentősebb átalakítása során épüljenek csapatotthonok, s biztosítsák azok rendeltetésszerű használatát.

5. A társadalmi és tömegszervezetek, -mozgalmak sajátos feladatkörükön belül tegyenek többet a gyermekek nevelése, az Úttörőszövetség segítése érdekében.

A Titkárság javasolja, hogy:

– a szakszervezetek szorgalmazzák a dolgozók – elsősorban a gyermekeket szerető és nevelésükhöz értő fizikai dolgozók – és az úttörők rendszeres, tartalmas, bensőséges kapcsolatát;

– kezdeményezzék és segítsék elterjeszteni az „egy üzem – egy iskola" mozgalmon belül egy-egy szocialista brigád és úttörőraj kapcsolatrendszerét;

– a Hazafias Népfront a szülői munkaközösségeken keresztül nyújtson hathatós segítséget az Úttörőszövetség és a család nevelési céljainak összhangjához, az úttörőcsapatokkal való együttműködés segítse a szülők rendszeres tájékoztatását is;

– kezdeményezze és segítse a lakóterületen a játszóterek, gyermekklubok létrehozását és gondozását;

– a fegyveres testületek és az MHSZ ápolják tovább azokat a hasznos kapcsolatokat, amelyek során ez ideig is eredményesen segítették az úttörők hazafias állampolgári és honvédelmi nevelését, az úttörőcsapatok egész tevékenységét.

6. A KB Agitációs és Propaganda Osztálya, Pártgazdasági és Ügykezelési Osztálya, valamint a KISZ Központi Bizottsága vizsgálja meg a *Pajtás* c. hetilap színes technikával történő előállításának lehetőségeit anélkül, hogy a lap eladási ára lényegesen emelkedjék. Erről 1974. szeptember 1-ig tájékoztassa a Titkárságot.[5] Az Agitációs és Propaganda Osztály hasson oda, hogy a felnőtt sajtóban, a Rádióban és a Televízióban hatékonyabb és színvonalasabb legyen a gyermekek nevelését szolgáló tevékenység.

7. A KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya vizsgálja meg a gyermekkönyv-kiadás visszaesésének okát és tegyen javaslatot az illetékes

[5] A *Pajtás* c. hetilap 1977. januártól színes kivitelben jelenik meg.

állami szerveknek a probléma megoldására, az erkölcsi, anyagi ösztönzés növelésére, pályázatok meghirdetésére, nívódíjak alapítására.[6]

8. A KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya ellenőrizze a határozat feldolgozását és végrehajtásának helyzetéről 1976 végén adjon tájékoztatót a Titkárságnak.[7]

9. A KISZ Központi Bizottsága és az Országos Úttörő Elnökség gondoskodjék arról, hogy a KISZ-szervezetek és az úttörővezetők megismerjék a határozatot és tevékenyen vegyenek részt a végrehajtásban.

95
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ ALAKULÁSÁNAK ÉS SZABÁLYOZÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL

(1974. ÁPRILIS 1.)

Budapest és vonzáskörzete társadalmi-gazdasági tényezők hatására nemzetközi viszonylatban is jelentős ipari és népességtömörüléssé – agglomerációvá – fejlődött. Az agglomeráció – melyet Budapest és jelenleg a vonzáskörzetébe sorolt 44 település alkot – viszonylagos népgazdasági súlyát, az országban elfoglalt arányait tekintve a legnagyobb a szocialista országokban. Budapest az ország városhálózatában is különleges helyet foglal el, mivel a fővárost nagyságrendileg követő város népessége is csak egytizede Budapest lakosságának. Ilyen vagy ehhez hasonló arány nincs más európai országban.

A budapesti agglomerációnak a magyar népgazdaságban kiemelkedő jelen-

[6] A Titkárság 1977. január 17-i határozatában megállapította, hogy a gyermekeknek szóló könyvkiadás fejlődött.

[7] Az MSZMP KB Titkársága – a Párt és Tömegszervezetek Osztálya jelentése alapján – 1977. január 17-i ülésén foglalkozott az 1974. április 1-i határozat végrehajtásának helyzetével. Megállapította, hogy a határozat kedvező hatást gyakorolt az úttörő korosztályú gyermekek nevelésére, az Úttörőszövetség fejlődésére. Fokozódott a párt-, állami és társadalmi szervek figyelme, segítőkészsége. Különösen elismerésre méltónak ítélte meg az iskola, az áldozatkész pedagógustársadalom, az oktatási kormányzat közreműködését az úttörőmozgalom fejlesztésében, a Titkárság határozatának végrehajtásában. Megállapította, hogy a következő időszakban továbbra is a Titkárság 1974. április 1-i határozatában foglaltak képezik a mozgalom fejlesztésének fő feladatait, majd részletezte a párt szerveinek és szervezeteinek, valamint a KISZ Intéző Bizottságának, a tömegszervezeteknek és mozgalmaknak, a kormányzati szerveknek a teendőit.

tősége van. Fejlődése és alakulása kihatással van az egész népgazdaságra. Budpest lakossága, a fővárosban dolgozók száma – beszámítva a bejárókat is – a legnagyobb népességtömörülés az országban, amelynek politikai-társadalmi viszonyában meghatározó szerepet tölt be a munkásság.

A budapesti agglomerációval – jelentősége miatt – több alkalommal foglalkoztak a párt vezető szervei. A területfejlesztés tervezéséről és szabályozásáról szóló 1970. március 10-i politikai bizottsági határozat[1] pedig hosszú távú irányelvként megjelölte a budapesti agglomeráció termelőerőinek fejlesztésével és a szellemi élet decentralizálásával kapcsolatos feladatokat. Jelentésünkben beszámolunk a jelenlegi helyzetről, a szabályozások hatásáról és a további fejlesztés célszerű irányairól.

I
A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ ALAKULÁSA

1. A budapesti agglomeráció dinamikus társadalmi-gazdasági fejlődése következtében az ország területének 1,8 százalékán a népesség 23 százaléka koncentrálódik. A népességnövekedés alapvető forrása a bevándorlás. A lakónépesség száma a budapesti agglomerációban 1960–1973. év között 376 000 fővel (18 százalékkal) növekedett és ezzel 2 millió 402 000-re emelkedett. Az övezetben található települések népessége – ezen belül – 121 000-rel, azaz a jelzett időszakban kereken 50 százalékkal növekedett.

A népesség növekedési üteme az utóbbi években mérséklődik. A természetes szaporodás és a bevándorlás csökkenő üteme a népesség korstruktúrájának változásához, „öregedéséhez" vezet. Mindezek alapján az agglomeráció – elsősorban a főváros – munkaerőforrása szűkült. A foglalkoztatás maximális szintet ért el. A rendelkezésre álló munkaerő nem elégíti ki az iparban és az egyre nagyobb létszámigénnyel fellépő nem termelő (ún. tercier) ágazatokban jelentkező munkaerő-szükségletet.

A kielégítetlen munkaerő-kereslet Budapesten több tízezer főre becsülhető, annak ellenére, hogy a munkásszállásokon lakók száma 65 ezer és csak az agglomerációs övezetből több mint 100 ezer a napi ingázók száma.

A Budapest vonzásában levő települések munkaerő-kibocsátó szerepe csökkent, a kereseti viszonyok a mezőgazdaságban is kedvezően alakultak. A fővárosba irányuló ingázó vándorforgalom lényegesen nem növelhető a közlekedési feltételek jelentős javulása ellenére sem. A munkaerőhiány tehát ezen az úton számottevően nem csökkenthető, jóllehet az ország legsűrűbben lakott te-

[1] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 557–564. old.

rülete alakult itt ki az elmúlt években. (Az országos népsűrűség 112 fő/km², Pest megyében – gyakorlatilag az agglomeráció következtében – 142 fő/km², de pl. Somogy megyében 59 fő/km².)

2. A főváros ipara arányaiban fokozatosan csökkenő, de továbbra is kiemelkedő szerepet játszik a népgazdaságban. Az ország ipari termelésének 33 százaléka, az ipari foglalkoztatottak 32 százaléka található a fővárosban. A budapesti ipar növekedési üteme az országoshoz viszonyítva – a határozatoknak megfelelően – mérséklődött és a munkatermelékenység emelkedése kiemelkedő volt.

A termelés volumene 1965–1973. év között évente átlagosan 3,7 százalékkal emelkedett, az iparban foglalkoztatottak száma pedig 12 százalékkal, mintegy 70 000 fővel csökkent. Az agglomerációs övezet – a Budapestet körülvevő 44 település – iparának fejlődését a főváros közelsége és az ebből adódó kedvező kooperációs lehetőségek, valamint bizonyos szubjektív feltételek alapozták meg. Az iparban foglalkoztatottak száma az övezetben az utóbbi nyolc év alatt közel 50 százalékkal növekedett, csökkentve ezzel a potenciális budapesti munkaerőbázist.

A budapesti agglomeráció ipari szerkezetét a munkaerő-igényes, feldolgozó ágazatok magas aránya jellemzi. Az ipar intenzív jellegű fejlődése ellenére – a munkaerő-ellátás problémái miatt – az ipari kapacitások kihasználásának foka nem kielégítő.

Gondot okoz – többek között az üzem- és munkaszervezés további javításában is –, hogy az ipari üzemek között sok a viszonylag kisméretű, azonos vállalati keretbe tartozó, de több telephelyen működő egység. A kis ipartelepek egy része – jórészt felszabadulás előtti volt magánüzemek – lakóövezetekben vagy szanálás előtt álló városnegyedekben található. A legkisebb méretű – 50-nél kevesebb munkást foglalkoztató – ipartelepek száma több mint 2200, az összes budapesti ipartelep 74 százaléka, ahol a fővárosban foglalkoztatott ipari munkások mintegy 10 százaléka dolgozik. (További 20 százaléka az 50–300 munkást foglalkoztató, mintegy 500 ipartelepen dolgozik.)

3. A termelési tevékenység fejlődése, a lakosság számának és az urbanizációs igényeknek a növekedése nagy feladatot állít a nem termelő ágazatok tevékenysége elé. A tercier ágazatok viszonylag gyors ütemű fejlesztése – és egyidejűleg a népességbeáramlás mérséklődése – nyomán az utóbbi években számottevően javult az ellátottság.

A 100 lakásra jutó lakosok száma Budapesten az 1960. évi 325 főről 1973-ra 304 főre csökkent. Az ellátottsági szint emelkedése ennek ellenére elmarad a szükségletektől. A meglevő lakások közül sok elavult. A szanálás és avulás következtében – az 1976–1990 közötti években – mintegy 120 000 lakás megszüntetése várható.

Az agglomerációs övezet településeinek lakásellátottsága ugyancsak bővült, de elmarad az ország átlagos színvonalától. A 100 lakásra jutó személyek száma 342, az országos 328 lakossal szemben. Az utóbbi években felszámolták a telepszerű szükséglakásokat. Az övezet településeiben a családi házas beépítés a jellemző. A térben szétterjedt települések nehezítik a közműellátást, az egy lakásra jutó kommunális költségeket számottevően emelik.

A csatornahálózat, a szennyvíztisztító-kapacitás nem bővült arányosan a vízfogyasztás növekedésével. Ezenkívül a hálózat nagy része elavult, rekonstrukciót igényel. Az energiaellátásban problémát okoz, hogy a kapacitásfejlesztés nem tudta követni megfelelő ütemben a fogyasztói igényeket.

Az ország közlekedési hálózatának adott szerkezete, sugaras jellege a főváros közlekedési vonalait és létesítményeit jelentősen terheli. Az ingázó vándorforgalmat kiszolgáló elővárosi közlekedés jelentős beruházások árán lényegesen javult, de időnként zsúfolt, az utazás gyorsasága, kulturáltsága még jelentős fejlesztésre szorul.

A főváros egészségügyi intézményeinek számottevő része országos feladatokat is ellát. Az egészségügyi ellátással szembeni igény növekedésével az intézményhálózat fejlesztése csak részben tartott lépést. Hasonló bővítésre szorul a gyermekintézmények és különösen az általános iskolák hálózata.

Az ország kiskereskedelmi forgalmának mintegy 30 százalékát a budapesti üzletek bonyolítják le. A főváros ellátási-szolgáltatási hálózatának kell kielégítenie a fővárosban munkát vállaló bejárók nagy részének keresletét, valamint a Budapestre irányuló bel- és külföldi idegenforgalom igényeit.

A budapesti agglomeráción belül lényegesen csökkentek azok az indokolatlan különbségek, amelyek a főváros és az agglomerációs övezet ellátottsági színvonalában fennálltak. A korábbi évekhez képest jelentősen javultak az övezet településeiben élők ellátottsági viszonyai, elsősorban a gyermekintézmények és az élelmiszer-kereskedelmi hálózat kiépítése következtében.

A határozatok óta eltelt idő kevés volt ahhoz, hogy a szellemi élet nagyarányú budapesti koncentrációja számottevően változzék.

A fővárosban található a kutatóhelyeken foglalkoztatottak 74 százaléka, a felsőoktatási intézmények hallgatóinak közel fele, oktatóinak 52 százaléka, a tervező- és számítástechnikai intézetek, valamint az országos vállalatok központjainak döntő hányada. A szellemi élet nagyfokú fővárosi koncentráltsága és az ipar decentralizálási folyamata következtében a kutatási, tervezési tevékenység területileg mindinkább elválik a termelési tevékenységtől, amely a kölcsönös érdekeltség lazulásának és társadalmi veszteségeknek lehet a forrása.

Az ipari termelés kedvezőbb területi elhelyezkedésének folyamatát nem követte a vállalati központoknak a termelés területi struktúrájához való alkalmazkodása. A vállalati központok jelentős hányada indokolatlanul Budapesten

található. De vannak ipari szövetkezetek is, amelyek termelési értékének nagyobb részét vidéken állítják elő, „tagságuk" is ott dolgozik, jórészt csak központjuk működik a fővárosban.

4. A budapesti agglomeráció erőteljes társadalmi-gazdasági fejlődése eredményeként Budapest és agglomerációs övezete gazdasági egységet képez. Az, hogy e területi-gazdasági egység szervezése és irányítása két azonos szintű államigazgatási szerv keretében történik, megnöveli az érdekek egyeztetésének fontosságát.

Az alapvető fejlesztési kérdésekben a főváros és Pest megye vezetői között évek óta egyeztetésre kerül sor, de a koordináció nyomán nem érvényesül mindig egységes gyakorlat a Fővárosi Tanács és a Pest megyei Tanács területén, főleg – az objektíve elkülönülő részérdekek alapján – a gazdasági egységeknél, illetve a különböző településeknél.

II
SZABÁLYOZÁSOK ÉS AZOK EREDMÉNYEI

Pártunk régen felismerte Budapest különleges helyzetét, társadalmi-gazdasági súlyát, s azt, hogy a budapesti agglomeráció a jelentős előnyök mellett számos probléma és hátrány forrása. A párt 1959. évi VII. kongresszusának határozata kimondta az öt vidéki nagyváros nagyipari centrummá való fejlesztésének szükségességét, fontosnak tartotta a jobb területi arányok kialakítását, elsősorban az Alföld iparosításának meggyorsítását.[2]

A felismerést számos intézkedés s kedvező változás követte. Budapest népességnövekedésének és az ipari, valamint a szellemi tevékenység túlsúlyának viszonylagos csökkenéséhez alapvetően az járult hozzá, hogy gazdaságpolitikánk kedvezményeket biztosított a központilag meghatározott vidéki körzetek iparosításához és ezeken a helyeken új szakmunkásgárda nevelkedett fel. Az új ipari nagyberuházások jelentős hányada vidéken valósult meg, szükségképpen korszerűbb berendezésekkel, mint amilyenekkel számos régi budapesti nagyüzem rendelkezett. Az adott helyzetben, beruházási lehetőségeink korlátozottsága mellett, ki kellett egészíteni intézkedéseinket olyan – részben adminisztratív jellegű – rendszabályokkal is, amelyek ugyancsak az arányos, tervszerű területfejlesztés megvalósítására irányultak.

1. A fővárosba történő letelepedést a kormány 1962-ben korlátozta. A rendelet értelmében általában csak 5 évi budapesti állandó lakhellyel vagy munkaviszonnyal rendelkező személyek vásárolhatnak ingatlant, illetve kaphatnak

[2] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1956–1962. Kossuth Könyvkiadó 1973. Második, bővített kiadás. 410. és 431. old.

letelepedési engedélyt és lakáskiutalást. A rendelet hatására Budapesten határozottan megnehezült a letelepedés. Ugyanakkor a környező települések népességszámát nagymértékben növelte, mert Budapest munkaerővonzása ezzel egyidejűleg kellő mértékben nem csökkent.

A letelepedni szándékozók nagy része nem várja ki az 5 éves időszakot és az övezet községeiben települ le. Az intézkedés ezért a fővárosban munkát vállalni szándékozó vidékiek számát közvetlenül nem csökkentette, de viszonylagos enyhülést eredményezett azáltal, hogy a letelepedni kívánók többségének lakásigénye a környező településekben jelentkezett. Az érintett települések azonban csak nagy nehézségek árán tudják az egyre növekvő mértékű igényeket kielégíteni.

2. A népesség beáramlásának korlátozására irányult – a letelepedést szabályozó rendelettel szerves kapcsolatban – a munkaközvetítői irodák felállítása és a kötelező munkaközvetítés is. Mivel a létszámnövelés a vállalatok törekvéseinek középpontjában állt, ez sem tudta lényegesen fékezni a vidékiek fővárosban történő elhelyezkedését.

A gazdaságirányítási reform a munkaerő-áramlás lehetőségének megteremtésével feloldotta az amúgy is csekély korlátozó hatást. A főváros környéki és az elvándorlókat, ingázókat kibocsátó területek ipari és mezőgazdasági fejlődése pedig mérsékelte a Budapesten munkát vállaló vidékiek számának növekedését. (Sőt, a budapesti lakosok egy része az agglomeráció településeinek munkaerővonzásába került.) A budapesti vállalatok nagy részénél tehát – elsősorban az ipari nagyvállalatoknál – fokozódott a munkaerőhiány, ami helyenként nem az iparszervezési módszerek felülvizsgálatát, a hatékonyság növelésére alkalmas intézkedések bevezetését ösztönözte, hanem különböző, időleges – esetenként manipulációs jellegű – munkaerőszerzési módszerek kialakulásához vezetett.

3. A kormány Gazdasági Bizottsága 1966. évi határozatában elkülönítette a Budapesten maradó, fejleszthető, nem fejleszthető, a fővároson belül áttelepítendő, valamint a vidékre telepítendő ipartelepeket.

A budapesti ipartelepek kategorizálásának, kitelepítésének célja – kiegészítve a vidék új ipari beruházásainak hatását – a munkaerővonzás szűkítése, a városépítés és a környezetvédelem előmozdítása, s – más intézkedésekkel együtt – az ipar arányosabb területi fejlődésének elősegítése volt. Központi forrásokból a IV. ötéves tervben mintegy 800 millió Ft támogatást biztosított erre a célra a költségvetés. (Csaknem kétszer nagyobb összeget pedig az iparilag kevésbé fejlett, munkaerő-felesleggel rendelkező vidéki körzetek iparosításának támogatására.) Az eredeti kategorizálási határozatokat azonban több alkalommal módosították, kategóriabesorolást, kitelepítési határidőt stb. változtattak. A döntések ismétlődő felülvizsgálatát korábban nem ismert körül-

mények, beruházási gondok és más okok indokolták. Mindezek, s a különböző „alkudozások" következtében az 1966–1972 közötti időszakban a kitelepítésre kötelezett üzemeknek csak 54 százaléka (109-ből 59) települt vidékre. A Budapesten belüli áttelepítésre kötelezett ipartelepek 92 százaléka ugyanakkor végrehajtotta az áttelepülést ebben az időszakban.

Az intézkedések nyomán csekély kapacitásátcsoportosulás és a budapesti ipartelepek számának némi csökkenése tapasztalható. Az iparkitelepítéssel Budapesten mintegy 770 000 m^2 terület és 13 500 fő munkaerő szabadult fel. Mindezek alapján megállapítható, hogy a kitelepítési és korlátozási intézkedések hatásainak kibontakozása későbbre tolódik. Számottevő eredmény pedig csak akkor várható, ha az intenzív iparfejlesztés párosul a kedvező ipari lehetőségekre épülő szelektív fejlesztés alkalmazásával, a termelőerők tervszerű telepítésének következetes megvalósításával.

4. A Politikai Bizottság 1970. március 10-i, a területfejlesztési és területszabályozási határozatában ismételten megjelölte a szellemi élet decentralizálásával kapcsolatos feladatokat.[3] Kimondta, hogy új kutatóhelyek létesítésével, meglevő budapesti intézetek új kialakítandó részlegeinek vidékre való telepítésével, a vidéki egyetemek kutatóbázisainak fejlesztésével meghatározott jellegű vidéki tudományos központok kialakítására kell törekedni.

Az elmúlt években – állami határozatok alapján – egyes kutatóintézetek, egyetemi és főiskolai karok vidékre települtek, illetőleg vidéken kerültek megszervezésre, alapításra. Az említett döntések célja, hogy nagyvárosaink és az egyes fejlesztési központok kulturális és tudományos bázisa fokozatosan bővüljön, s a kutató-, tervezőtevékenység közelebb kerüljön a termelőtevékenységhez.

Az intézkedések eredményeként néhány vidéki városban számottevő tudományos-kulturális bázis jött létre, de a területi arányok alig változtak. Közben ugyanis új intézetek, főiskolai karok kerültek szervezésre a fővárosban is, s a tudományos kutatások anyagi ráfordításainak területi elosztása is azt mutatja, hogy az e célra fordított anyagi eszközök mintegy háromnegyed részét budapesti kutatóhelyek kapják.

5. A korlátozó jellegű döntések, állami szabályozások célja az volt, hogy a budapesti agglomeráció társadalmi-gazdasági – arányaiban túlzott – súlyát ezen az úton is csökkentse. A kitűzött célt – az említett eszközök alkalmazásával, a sorra vett területeken – különböző mértékben sikerült elérni, illetve megközelíteni. Látható, hogy a számításba vett mértéknél is erősebben hat az agglomeráció – vélt vagy valóságos – gazdasági, kooperációs előnyeiből adódó vállalati, gazdasági érdekeltség. Jelentősek az objektív akadályok is. Ezen kí-

[3] Lásd e dokumentum 1. sz. jegyzetét.

vul a szabályozasi előírások nem voltak elég eredményesek, egy ideig hiányzott azok szankcionálása. Az 1970-ben megjelent kormány- és pénzügyminiszteri rendeletek már kedvezőbben befolyásolják a végrehajtást, lehetőséget adnak a felelősségre vonásra is.[4]

A végrehajtást esetenként – az anyagi eszkozok szűkos volta mellett – akadalyozta az is, hogy az ágazati irányító szervek nem képviselték kovetkezetesen a kozponti intézkedések megvalósítási elvét. A vidékre telepulést elodázok támogatásra leltek az irányító szerveknél, a kitelepulés kovetkezményeit eltuloztak, nehézségeit felnagyították. Sok esetben szubjektív szempontok is kozrejatszottak, mint pl. a vidékkel szembeni elmarasztaló nézetek általánosítása, kényelmi szempontok, személyi kapcsolatok stb.

A fejlesztési feladatok nem kovetkezetes megvalósítása azonban súlyosbíthatja a budapesti agglomerációs problémákat az iparban, az ellátási-szolgáltatási agazatban, az életkorulményekben. A nagy ipari tomorulésben lehetséges horizontális egyuttműkodés előnyeit nagymértékben csokkentheti a túlságosan felduzzadó város és ovezete urbanisztikai koltségeinek novekedese és a kedvezobb teruleti munkamegosztás hiányából eredo népgazdasági teher és annak kovetkezményei.

[4] 1970–1975 kozott a budapesti iparvallalatok videkre telepulesével kapcsolatos konkrét feladatokat a 10 158/1970 , illetve a 10 103/1973 számú Gazdasagi Bizottsági határozatok szabtak meg

A gyakorlati vegrehajtas ezt kovetően az 1/1970 (XI 15) OT–PM számú egyuttes rendelet altal szabalyozott keretek kozott folyt A rendelet a Kozponti Teruletfejlesztesi Alap felhasználásanak es a teruleti iparfejlesztes egyéb szabalyozoinak megallapitasat határozta meg (Torvények es Rendeletek Hivatalos Gyujtemenye 1970 732–734 old) A Kozponti Teruletfejlesztesi Alapbol a IV otéves terv idoszakaban 2,3 milliard forint felhasznalasara kerult sor, amelyből 700 millio forint a fovarosi ipar kitelepiteset, tobb mint 200 millió forint a kitelepitett uzemek vidéken torteno letelepedeset, a fennmarado resz pedig az elmaradottabb teruletek iparfejlesztését tamogatta (A teljes beruhazasi osszeg, termeszetesen, ennek a tobbszoroset tette ki, mert az elobb emlitett 2 3 milliard forint az egyeb – vallalati, tanacsi es ö tel – forrasok kiegeszitesere szolgalt)

A IV oteves terv soran szerzett tapasztalatok alapjan az V. oteves tervidoszak idejere lényeges konstrukcios valtozas tortent A kozponti teruletfejlesztési alap felhasznalasat szabályozó 4/1975 (XI 29) OT–PM–ÉVM szamú egyuttes rendelet ertelmeben (Torvenyek es Rendeletek Hivatalos Gyujtemenye 1975 868–870 old) megszunt a Kozponti Teruletfejlesztesi Alap reszekre tagolasa, s az igy letrehozott egyseges Kozponti Teruletfejlesztesi Alappal megnott az egyes, osszefuggoen kezelendő kitelepitési-áttelepitési feladatok koordinalt végrehajtasanak lehetosege Ezzel egyidejuleg az emlitett feladatokkal kapcsolatos teruletfejlesztési dontesek joga a megyei tanacsoktól az OT–PM–ÉVM tárcakozi bizottság hatáskorebe kerult Emellett azonban valtozatlanul megmaradt a fővárosi es a megyei tanacsok szerepe is, mert a tarcakozi bizottság dontéselokészitő munkájában részt kell venniuk Az V otéves terv időszakaban a teruletfejlesztésre 1 milliard forint all rendelkezesre

III

A SZABÁLYOZÁS FEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYAI

A hazai és a nemzetközi tapasztalatok is megerősítenek abban, hogy a budapesti agglomeráció helyes fejlesztése érdekében a tervszerűséget fokozni kell.

Az agglomerációk fejlesztésével kapcsolatos kérdésekre újabban minden országban, különösen a szocialista országokban megkülönböztetett figyelmet fordítanak. Így pl. Moszkva és vonzáskörzete fejlesztési tervét 1972-ben az SZKP Központi Bizottsága és a szovjet kormány hagyta jóvá. Több szocialista országban szigorú intézkedéseket vezettek be a fővárosok növekedésének korlátozására.

Hazai tapasztalataink alapján az indokolt, hogy – a népgazdasági tervezés részeként – a területi gazdaságfejlesztés eddigi gyakorlatát folytassuk, hasznosítsuk az ágazati és területi tervezés egybevetésével feltárható tartalékokat, hogy a gazdasági hatékonyság népgazdasági szinten növekedjék. A tervezési rendszer fejlesztése mellett a budapesti agglomeráció tervszerű alakulását szolgáló szabályozást is fenn kell tartani és a változó feltételeknek megfelelően módosítani.

1. Fokozni szükséges a szelektív és intenzív iparfejlesztés feltételeinek kialakítását és az extenzív fejlesztés korlátozását. Új ipari beruházások engedélyhez kötését ki kell terjeszteni az agglomerációs övezetekre is.

Tervet kell kidolgozni a Budapest területén megfelelő nagyságú és bővíthető ipari parkok létesítésére és ide kell helyezni tervszerűen a városfejlesztést akadályozó, de a fővároshoz kötődő ipari és egyes szolgáltató tevékenységek telephelyeit. A gazdaságtalan termelést folytató – nem szolgáltató feladatú – ipartelepeket fokozatosan fel kell számolni. A munkaerőigények kielégítése érdekében – mivel a fővárosi letelepedési korlátozás feloldása több szempontból nem célszerű, s egyébként sem hozna eredményt – elő kell segíteni az ipari munkaerő ésszerű átcsoportosulását, lehetőséget adva az ipar munkaerőkibocsátó szerepének kialakulására is.

2. Érvényt kell szerezni a Politikai Bizottság 1970. évi március 10-i határozatának az új intézmények budapesti alapításával kapcsolatban. Egyidejűleg felül kell vizsgálni, hogy a meglevő vállalati, szövetkezeti (ipari és mezőgazdasági) központok budapesti működése mely esetekben nem indokolt. A különböző ágazati kutató- és tervezőintézetek vidéki centrumokba való telepítését folytatni szükséges. Az indokolatlanul lelassult gyakorlat megváltoztatására programot kell készíteni.

3. A tanácsi, szövetkezeti – nem szolgáltató jellegű – ipari termelést és a mezőgazdasági tevékenységet csak a helyben lakó munkaerő határán belül indokolt fejleszteni az egész agglomerációban. Elejét kell venni annak a gya-

korlatnak, hogy olyan, nem a budapesti lakosság ellátásával összefüggő termelőtevékenységet is a fővárosban és övezetében fejlesszenek – pótlólagos befektetésekkel – amely az ország más területén népgazdaságilag kedvezőbb módon megoldható.

4. Szükséges az intenzív és szelektív iparfejlesztés kibontakoztatása a közgazdasági szabályozó rendszer továbbfejlesztésével is.

A budapesti agglomeráció adottságait alacsony hatékonysággal felhasználó iparágak, üzemek (különböző kiegészítő tevékenységek) fejlesztését korlátozni kell, fokozva ezek egy részének vidékre telepítését. Ennek érdekében indokolt a kitelepítést szolgáló központi alapok növelési lehetőségének megvizsgálása és az ötödik ötéves terv szabályozó rendszerébe való beépítése. Célszerű megvizsgálni a budapesti agglomerációban levő vállalatok város- és községfejlesztési hozzájárulása differenciált növelésének lehetőségét, hogy a szelektív iparfejlesztés ösztönzésére milyen mértékben kapcsolható be ez a módszer.

5. Az agglomeráció növekedésének tervszerűsége érdekében továbbra is fenn kell tartani a lakossági letelepedés szabályozását. Egyidejűleg elő kell készíteni az övezet településeinek rendezését. Az arra alkalmas településeknél a kertvárosi jellegű kiépítést indokolt támogatni. A települések egy részénél ugyanis számolni kell azzal, hogy a budapesti dolgozók üdülési vagy lakóházépítési területeivé válhatnak. Az övezet más településeinél meg kell határozni ezek gazdasági fejlesztésének irányát.

6. Az ellátási-szolgáltatási ágazatokat az eddiginél gyorsabb ütemben kell fejleszteni. Mérsékelni kell a főváros és az agglomerációs övezet ellátási színvonalában meglevő indokolatlan különbségeket különösen az iskolai hálózat és az egészségügyi ellátás tekintetében. Ez egyben mérsékli a budapesti létesítményekre háruló terhelést, s csökkenti a mindennapi beszerzésre és utazásra fordított időt.

7. A budapesti agglomeráció tervszerű fejlesztésének fontos feltétele, hogy a főváros és az agglomerációs övezet gazdasága, településhálózata összehangolt terv alapján fejlődjék. A tervezés és a végrehajtás során biztosítani kell a két egyenrangú közigazgatási és tervező hatóság irányítása alá tartozó terület együttes érdekeit, amelyek messzemenően feleljenek meg a Budapest helyzetéből adódó követelményeknek.

Budapest közigazgatási határainak kiterjesztése nem lehet cél. Szükséges azonban az agglomeráció fontos fejlesztési feladatainak közös kereten belül történő rendszeres meghatározása és végrehajtása. Olyan megoldást kell találni, amely az agglomeráció – s benne Budapest – közös kérdéseinek megoldását érdemlegesen elősegíti és leszűkíti azoknak a kérdéseknek a körét, amelyekben a viták elhúzódása miatt a döntés késedelmet szenvedhet.

1. A Titkárság a budapesti agglomeráció alakulásának és szabályozásának tapasztalatairól szóló jelentést elfogadja.

2. A Titkárság megállapítja, hogy gazdaságpolitikánknak megfelelően a budapesti agglomerációban levő fejlesztési gondok a IV. ötéves terv időszakában mérséklődnek. A kialakított országos fejlesztési koncepciók segítették a szelektív és intenzív iparfejlesztés elemeinek alkalmazását, s a tervszerű vidéki ipartelepítés nyomán arányosabbá vált a termelőerők területi megoszlása.

3. A Titkárság javasolja a Minisztertanácsnak, hogy utasítsa az illetékes minisztériumok, főhatóságok és tanácsok vezetőit, hogy

– a budapesti agglomeráció iparának intenzív és szelektív fejlesztési koncepcióját 1975 közepéig dolgozzák ki annak érdekében, hogy kialakuljon a térség adottságainak legjobban megfelelő gazdasági szerkezet;

– az V. ötéves terv kialakításánál vegyék figyelembe a budapesti agglomeráció sajátos gazdasági és ellátásfejlesztési feladatait, hogy a megindult kedvező folyamatok erőteljesen kibontakozzanak;

– a szellemi élet ésszerű decentralizálását az eddigieknél következetesebben hajtsák végre;

– a tervezésben és a szabályozó rendszer továbbfejlesztésénél arra törekedjenek, hogy az segítse elő a szelektív és intenzív fejlesztés következetes érvényesülését;

– a Budapest és agglomerációs övezete összehangolt fejlesztésének gazdaságkoordinálási rendszerét dolgozzák ki.

4. A Titkárság szükségesnek tartja, hogy a Budapesti Pártbizottság, a Pest megyei Pártbizottság, valamint az ipari minisztériumok pártbizottságai értékeljék a jelentésben foglaltakat. Indokolt esetben marasztalják el azokat a pártszervezeteket, illetve kommunista vezetőket, ahol a korábbi határozatok végrehajtásának elodázásáért felelősségük megállapítható, s tegyenek megfelelő javaslatokat az illetékes állami szerveknek.

96

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1971. NOVEMBER 3-i, AZ ÁLLAMIGAZGATÁS FEJLESZTÉSÉRE VONATKOZÓ IRÁNYELVEI VÉGREHAJTÁSÁNAK EDDIGI TAPASZTALATAIRÓL[1]

(1974. ÁPRILIS 9.)

Az államélet, a szocialista demokrácia továbbfejlesztése az államigazgatás területén is szerteágazó témává és hosszú távú programmá vált. Az államigazgatási munka fejlesztése számos kormányszintű döntést, több témában jogszabályalkotást igényelt. A Központi Bizottság irányelveiben meghatározott, alapvető feladatokat folyamatosan, 1975-ig kell végrehajtani. A végrehajtás megszervezése és ellenőrzése érdekében: a Minisztertanács külön munkatervet fogadott el az irányelvek állami végrehajtására; a KB Titkársága intézkedési és ellenőrzési tervet készített, amelyben az osztályok számára konkrét feladatokat határozott meg.

Az irányelvek végrehajtásának eddigi eredményeit összegezve, a Politikai Bizottság a következőket állapítja meg:

I

1. MINISZTERTANÁCS SZEREPÉNEK NÖVELÉSE A KORMÁNYZATI MUNKA EGYES TERÜLETEIN

a) A Minisztertanács munkatervében előírta, hogy a külügyminiszter a korábbinál rendszeresebben adjon tájékoztatást külpolitikai kérdésekről.

A külügyminiszter – a feladat teljesítéseként – a korábbiaknál gyakrabban tájékoztatta a Minisztertanácsot a megtett vagy a tervezett fontosabb külpolitikai kérdésekről. A KB határozatának megfelelően azonban tovább kell javítani az átfogó jellegű problémákról a Minisztertanács tájékoztatását. A Minisztertanács 1974. I. félévi munkaterve szerint tovább nő a jelentősebb külpolitikai eseményekkel kapcsolatos jelentések, tájékoztatások száma.

[1] Lásd a kötet 23. sz. dokumentumát.

A külügyi igazgatás fejlesztését szolgálta két jelentős jogszabály kiadása is. Törvényerejű rendelet született a diplomáciai vagy egyéb mentesség esetén követendő eljárásról, és minisztertanácsi határozat a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos feladatokról.

b) A Minisztertanács – az igazságügyi igazgatásban való szerepének növelése végett – elrendelte, hogy az igazságügy-miniszter gyakrabban adjon tájékoztatást a polgári perek és a büntetőügyek alapján általánosítható tapasztalatokról, továbbá a jogalkotás helyzetéről, irányzatairól és a jogszabály-előkészítés koordinálásával kapcsolatos tapasztalatairól. Ugyanakkor felkérte a legfőbb ügyészt, hogy esetenként készítsen tájékoztató jelentést a jogalkotás és jogalkalmazás törvényességi felügyeletének tapasztalatairól.

Az Igazságügyi Minisztérium rendszeresen összegyűjti és elemzi a jogszabályok gyakorlati alkalmazása, az ítélkezés során felmerült problémákat. Ennek alapján az igazságügy-miniszter előterjesztésében mindig részletesen foglalkozik azokkal a gazdasági, társadalmi és politikai okokkal, amelyek jogszabályalkotást tesznek szükségessé. Az általánosítható tapasztalatokról az országos főhatóságok esetenként közvetlenül is tájékoztatást kapnak. Nagyrészt ezek a tapasztalatok szolgáltak alapul a jogalkalmazás jogpolitikai elveinek továbbfejlesztéséhez is.

Az igazságügy-miniszter a jogalkotás helyzetéről, irányzatairól ez év elején készített jelentést a Minisztertanácsnak.

A legfőbb ügyész tájékoztatása alapján a Minisztertanács határozatot hozott a jogalkotás terén mutatkozó késedelmek megszüntetésére és a lakásügyi jogszabályok végrehajtása érdekében kiadott tanácsrendeletek felülvizsgálatára. Tájékoztatást adott továbbá az állampolgárok által a rendőrök, illetőleg a rendőrség tagjai által az állampolgárok sérelmére elkövetett bűncselekmények elbírálásának gyakorlatáról, a termelőszövetkezetekben felfedett visszaélésekről, valamint a szabálysértési törvény alkalmazásának tapasztalatairól.[2]

c) A Központi Bizottság szükségesnek tartotta, hogy javuljon a sajtó, a rádió és a televízió közvetlen állami felügyelete.

A Minisztertanács ennek megfelelően újra szabályozta a Tájékoztatási Hivatal feladatait és hatáskörét, megerősítette apparátusát; létrehozta a Tájé-

[2] Többek között lásd a 2045/1971. (XII. 30.) Mt. h. számú határozatot a jogalkotás terén mutatkozó késedelmekről (Határozatok Tára Gyűjtemény. 284–285. old.); a 2030/1964. (XI. 10.) Korm. számú határozat a jogszabályok előkészítésének továbbfejlesztéséről (ugyanott, 43–44. old.); a 2004/1969. (II. 23.) Korm. számú határozatot a jogszabályok, valamint az ügyintézés egyszerűsítéséről és továbbfejlesztéséről (ugyanott, 129–131. old.); a 2021/1976. (VII. 23.) Mt. h. számú határozata az adminisztráció csökkentése, az ügyintézés egyszerűsítése és a takarékosabb költségvetési gazdálkodás terén az időszerű feladatokról (Határozatok Tára Gyűjtemény. 1976. július 23. 37–40. old.); a Minisztertanács 2020/1976. (VII. 23). Mt. h. számú határozata a lakásügyi jogszabályok módosításáról. (Ugyanott 37. old.)

koztatási Koordinációs Bizottságot; napirendjére tűzte a Rádió és Televízió 1972. évi munkájáról szóló jelentést, s úgy határozott, hogy erre a jövőben rendszeresen sor kerül.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság értékelése szerint a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala új, kibővített feladat- és hatáskörének megfelelő szervezeti keretek kialakultak, jogkörének ellátására alkalmas. Tovább kell javítani a feltételeket ahhoz, hogy a Tájékoztatási Hivatal fokozatosan fejlesztheesse a különböző kiadók és szerkesztőségek, a Magyar Távirati Iroda, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége, valamint a Magyar Rádió és Televízió feletti állami felügyeletét, s következetesebben szerezhessen érvényt e területeken az állami rendelkezéseknek.

2. A NÉPGAZDASÁGI IGAZGATÁS ÉS IRÁNYÍTÁS FEJLESZTÉSE

a) A Központi Bizottság irányelvei értelmében javítani kell a gazdaságpolitika kidolgozását, a felső szintű tervezés és szabályozás munkáját. Az 1972. november 14–15-i KB-ülésen további feladatok meghatározása vált szükségessé a tervezés és a fejlesztés javítása végett.[3]

E célok és feladatok megvalósítása érdekében:

– az országgyűlés törvényt alkotott a népgazdasági tervezésről;

– a Központi Bizottság apparátusában két, gazdaságpolitikai ügyekkel foglalkozó osztály alakult: a Gazdaságpolitikai Osztály és a Területi Gazdaságfejlesztési Osztály;[4]

– a Minisztertanács szerveként létrejött az Állami Tervbizottság;

– növelték az Országos Tervhivatal szerepét a kormányzati munkában.

b) Rendezik az Országos Tervhivatal, valamint az egyes főhatóságok hatáskörét és felelősségét a népgazdasági felhalmozás kialakításában, illetőleg a beruházások tervszerű és hatékony végrehajtásában.

Ennek érdekében:

– az Állami Tervbizottság új eljárást dolgozott ki a központi beruházások engedélyezési rendjére. Egyértelműbb lesz a főhatóságok hatásköre és felelőssége, ugyanakkor növekszik az Országos Tervhivatal szerepe a nagy beruházásokkal kapcsolatos kormányzati döntésekben;

– ugyancsak határozat született a vállalati és szövetkezeti beruházások eljárási rendjének korszerűsítésére.

Ezek alapján a Minisztertanács még ebben a félévben meghatározza a beruházások új rendjét.

c) A Titkárság intézkedési és ellenőrzési terve alapján napirendre került a

[3] Lásd a kötet 55. sz. dokumentumát.

[4] Lásd a 71. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét.

gazdasági irányítást ellátó minisztériumok és más országos hatáskörű szervek munkájának továbbfejlesztése.

A gazdaságirányítást ellátó főhatóságok tevékenységének elemzése alapján megállapítható, hogy az ágazati irányító munka 1968-tól folyamatosan fejlődik. E szervek – mentesülve az operatív feladatoktól – jobban érvényesítik a gazdaságpolitikai célok megvalósulását.

A minisztériumok szervezetében és tevékenységében jelenleg alapvető változtatásokra nincs szükség. A vizsgálatok azonban feltártak több olyan okot, amelyek akadályozták az ágazati irányító munka további javítását. Ezek megszüntetésére a Gazdaságpolitikai Bizottság irányelveket adott ki, amelyek végrehajtása megtörtént vagy folyamatban van. Például: az Állami Tervbizottság meghatározta az ágazati és a funkcionális főhatóságok együttműködésének rendjét a tervezésben; az ágazati minisztériumok ma már részt vesznek a szabályozó rendszer elemzésében és a korrekciók kidolgozásában; növekedett az ágazati minisztériumok felelőssége a vállalatok eredményes működéséért, azok színvonalas vezetéséért, valamint a központi döntések megtartásáért; határozat született az ágazati minisztériumok és a Pénzügyminisztérium árellenőrző tevékenységének továbbfejlesztésére.

d) Ugyancsak a Titkárság intézkedési és ellenőrzési terve alapján a Közgazdasági Elméleti Munkaközösségben napirendre kellett volna tűzni a szocialista tulajdonosi igazgatás és az ágazati felügyelet elvi kérdéseit.

A Gazdaságpolitikai Osztály a jelentés előkészítéséről a tudományos intézetekkel konzultált. Javasolta a vizsgálandó téma pontos meghatározását. A Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Bizottsága előzetes tanulmányokat végzett. A munkálatok azonban még nem jutottak el addig, hogy a munkaközösség napirendre tűzhette volna a témát. A Gazdaságpolitikai Osztály eddigi munkájában elsősorban a gyakorlati kérdések megoldására helyezte a hangsúlyt.

3. AZ EGYSÉGES SZOCIÁLPOLITIKAI IGAZGATÁS MEGTEREMTÉSE

A Minisztertanács a SZOT Elnökségével egyetértésben 1972 júliusában a feladat megvalósítására határozatot fogadott el, amelynek lényege:

a) A szociálpolitika központi összefogása, irányítása a munkaügyi miniszter hatáskörébe tartozik;

b) A társadalombiztosítási feladatok ellátására Országos Társadalombiztosítási Tanácsot kell felállítani, kétharmad részben az érdekképviseleti szervek, egyharmad részben az érdekelt állami szervek által javasolt személyekből. A tanács feladatkörébe tartozik a társadalombiztosítás fejlesztési koncepció kialakítása, a végrehajtásra vonatkozó tervek és költségvetések megvitatása; véleménynyilvánítás a jogszabálytervezetekről; kezdeményezés és javaslattétel a

fejlesztésre, szabályozásra és végrehajtásra. A társadalombiztosítás jelenlegi szakszervezeti igazgatási szervezetét a munkaügyi miniszter közvetlen irányítása alatt Állami Társadalombiztosítási Főigazgatóságként kell működtetni, amely egyben irányítja a megyei igazgatóságokat is;

c) A SZOT és az ágazati szakszervezetek központi és területi munkavédelmi szerveiből a munkaügyi miniszter közvetlen irányítása alatt Állami Munkavédelmi Felügyelőséget kell létrehozni.

Egyidejűleg az érdekképviseleti és az állami szervek képviselőiből tanácsadó, javaslattevő szervként Országos Munkavédelmi Bizottságot kell szervezni.

E határozat végrehajtására még nem került sor. A SZOT és az érintett állami szervek között ugyanis néhány fontos elvi kérdésben nem alakult ki egységes vélemény. A vitás kérdések megoldására a Gazdaságpolitikai Osztály a Munkaügyi Minisztérium bevonásával 1973 szeptemberében javaslatot készített. Az érdekeltek többször konzultáltak, azonban a KB-határozat végrehajtását elősegítő, kölcsönösen elfogadható megoldásban eddig megegyezni nem tudtak. A SZOT és az érintett állami szervek vezetői elhatározták, hogy a megbeszéléseket a közeljövőben folytatják és törekednek a KB-határozat végrehajtására.[5]

4. A TESTNEVELÉS ÉS SPORTMOZGALOM IRÁNYÍTÁSÁNAK ÁTSZERVEZÉSE

A testnevelés és sportmozgalom állami irányításának megteremtésére, valamint annak továbbfejlesztésére vonatkozó javaslatot a Politikai Bizottság megvitatta és elfogadta.[6] Az átszervezés megtörtént. Egyidejűleg a testnevelés és sportmozgalom pártirányításának fokozása érdekében a Titkárság mellett Testnevelési és Sportbizottság jött létre.

Az Elnöki Tanács – a Magyar Testnevelési és Sportszövetség átszervezésével – létrehozta az Országos Testnevelési és Sporthivatalt. A területi és helyi feladatokat a tanácsok látják el.

A különböző országos sportági szakszövetségek az OTSH szakmai szerveiként működnek. Ezzel párhuzamosan növeljük a tagság és az egyesületek szerepét a sportmozgalomban.

Ezt az igényt kell szolgálniuk a sportegyesületek állami felügyeletét ellátó tanácsi szerveknek is.

Még ebben az évben jelentés készül az ifjúsági testedzés és a sport helyzetéről.

[5] Az Állami Társadalombiztosítási Főigazgatóság és az Állami Munkavédelmi Felügyelőség létrehozását a Politikai Bizottság később időlegesen levette a napirendről.

[6] Lásd a kötet 59. sz. dokumentumát.

a) A hatósági ügyintézés további decentralizálása érdekében a Minisztertanács több törvényben, törvényerejű rendeletben megállapított tanács-testületi és szakigazgatási hatáskör módosítására javaslatot terjesztett az Elnöki Tanács elé. Ugyanakkor saját hatáskörében is számos hatáskör decentralizálásáról döntött. Ezt követően az érdekelt miniszterek rendelkezései is jelentős változásokat eredményeztek a tanácsi szakigazgatási szervek feladataiban és hatáskörében. Ezzel az újabb hatásköri decentralizálással az utóbbi három évben mintegy hetven hatáskör került a megyei, s több mint százötven a helyi tanácsszervekhez. A hatáskörök tanácsokhoz való át-, illetőleg leadása elérte a jelenleg lehetséges mértéket. Megtörtént a tanácsok és a végrehajtó bizottságok hatáskörének felülvizsgálata és mentesítésük a testületi döntést nem igénylő ügyektől. Megjelent a tanácsi testületek, tisztségviselők és szakigazgatási vezetők hatásköri jegyzéke, s hamarosan kiadásra kerül a szakigazgatási hatáskörök jegyzéke.[7]

b) A belügyi és a honvédelmi igazgatás fejlesztése érdekében a Minisztertanács elrendelte az állampolgárok ügyeinek egyszerűbb, gyorsabb intézését, s egyes feladatok átadását más államigazgatási – elsősorban tanácsi – szerveknek.

Egyszerűbb lett: a személyi igazolványok kiadása; házasságkötés esetén a névváltozás bejegyzése a személyi igazolványba; az útlevelek érvényesítése; a hatósági erkölcsi bizonyítványok kiadása; a külföldiek be- és kiutazásával, magyarországi tartózkodásával kapcsolatos eljárás.

Tanácsi, illetőleg más államigazgatási szervekhez került: a tűzoltóság területi szerveinek irányítása; a talált tárgyakkal kapcsolatos rendészeti eljárás; a gépjárművek műszaki felülvizsgálata; a közúti közlekedés szabályainak kialakítása; a forgalomszervezés; a gépjármű-biztosítás és adóellenőrzés; a koccanásos balesetek vizsgálata; az ipari célokat szolgáló robbanóanyagok gyártásának és forgalmazásának engedélyezése.

További egyszerűsítések, illetőleg átadások várhatók a lakcímbejelentés és

[7] A hatásköröket – elsősorban a tanácsi szervek javaslatait figyelembe véve – 1973–1974. évben rendezték a minisztériumok és az országos hatáskörű szervek. Ennek alapján készült el az 5/1974. (T. K. VIII. 29.) MT TH számú utasítás, amely jegyzékbe foglalta – az 1974. március 21-i állapotot figyelembe véve – a tanácsok és szerveik feladatkörét, hatáskörét és hatósági jogkörét. Egyben nagymértékű decentralizációra is sor került, amelynek hatására a lakosságot érintő tömegesen előforduló ügyek a helyi tanácsokhoz kerültek. Egyidejűleg számos ügykör került a tanácsokhoz (népességnyilvántartás, borforgalmi adó, tűzoltóság irányítása). A Tanácsigazgatási és Szervezési Intézet 1976-ban – kizárólag a községi tanács végrehajtó bizottsága, valamint a tisztségviselők és a bizottságok hatásköre tekintetében – korszerűsítette ezt a jegyzéket. (A Minisztertanács Tanácsi Hivatalának tájékoztatása.)

nyilvántartás, a személyi igazolványok kiadása, a gépjárművezetői engedélyek kiállítása, a közlekedési szabálysértések elbírálása terén.[8]

A honvédelmi igazgatás korszerűsítése még nem történt meg, mert a tervezett változtatások feltételezik az új honvédelmi törvény megalkotását,[9] valamint a népességnyilvántartásról szóló kormányzati intézkedések kidolgozását.

c) A Minisztertanács Tanácsi Hivatala a tanácsoknál folyó ügyintéző munka egyszerűsítése, egyes ügyek hatósági jellegének megszüntetése, a felesleges ügyintézési mozzanatok kiiktatása és az ügyintézés gyorsítása érdekében ügymenet-vizsgálatokat végeztet. Ennek alapján eddig több jogszabály felülvizsgálatát, illetőleg módosítását kezdeményezte. Egyidejűleg konkrét ügyintézés-szervezési javaslatokat is kidolgozott. Például: a tanácsi ügyintézés átfogó korszerűsítésére, az ügykezelés és nyilvántartás gépesítésére, a témával kapcsolatos tudományos kutatások eredményeinek folyamatos bevezetésére. A javaslatokat a Tanácsi Koordinációs Bizottság megvitatta, jelenleg az ügymenet-vizsgálati eredmények minisztériumi és tanácsi realizálásának előkészítését végzik.

d) A vállalatok és az intézmények hatósági jogkörének megvonása céljából a miniszterek felülvizsgálták saját vállalataik, intézményeik hatósági felhatalmazásait, és általában szükségesnek ítélték a jelenlegi helyzet fenntartását. Hatáskör megvonására csupán a pénzügyi és a közlekedési igazgatásban került sor.

A tanácsi vállalatok, valamint a minisztériumi vállalatok helyi üzletigazgatóságainak hatósági tevékenységére vonatkozóan a Minisztertanács Tanácsi Hivatala megállapította, hogy ez idő szerint már csak az úgynevezett közművállalatok látnak el hatósági tevékenységet, aminek a megszüntetésére jelenleg nincs lehetőség. A közműellátás viszonylag alacsony fejlettségi szintje ugyanis ma még kizárja ennek az elosztási funkciónak a teljes felszámolását, ugyanakkor a szolgáltatások jellege megköveteli a berendezések és a fogyasztás műszaki-biztonsági ellenőrzését.

e) A népességnyilvántartás új rendszere bevezetésének előkészítése folyamat-

[8] A 6/1974. (XI. 20.) BM sz. rendelet az állami népességnyilvántartással kapcsolatos egyes lakcímbejelentési rendelkezések módosításáról (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 343–344. old.) a magyar állampolgárok állandó, illetőleg ideiglenes lakásának megváltozása esetén a lakcímbejelentést a helyi tanács vb igazgatási feladatot ellátó szakigazgatási szervének hatáskörébe utalta. 1975. január 1-től a lakcímbejelentéssel kapcsolatos ügyeket tehát a népességnyilvántartással együtt intézik, az ezzel összefüggő adatokat a személyi igazolványba is bejegyzik. Személyi igazolvány, illetőleg járművezetői engedélyek kiadásának egyszerűsítésére vonatkozó jogszabály kiadásra nem került. A közlekedési szabálysértések elbírálása terén az új KRESZ-szel összefüggésben a helyszínen kirótható bírság összegét megemelték, ami a tárgyalásos eljárás csökkentését tette lehetővé.

[9] Honvédelmi Törvény. Lásd Magyar Közlöny, 1976. március 31.

ban van. A személyi, szervezeti, technikai feltételeket az ötéves tervidőszakokhoz igazodóan kell biztosítani.[10]

A jelenlegi tervidőszakban be kell fejezni az előkészítő munkálatokat, el kell készíteni a bevezetés első szakaszának részletes programját, elő kell terjeszteni a személyi számról szóló jogszabálytervezetet. Ennek a szakasznak úgy kell zárulnia, hogy a népességnyilvántartás alkalmas legyen az 1975-ben esedékes képviselőválasztási névjegyzék elkészítésére, továbbá az 1980. évi népszámlálás egyszerűsítésére, költségei számottevő csökkentésére.

Az ötödik ötéves tervidőszakban hozzá kell kezdeni a rendszer továbbfejlesztéséhez, és a nyilvántartott adatokról meg kell kezdeni az adatigénylő szervek részére a statisztikai adatok, lajstromok, egyedi személyi adatok szolgáltatását. Gondoskodni kell a központi hivatal elhelyezéséről.

6. AZ ÁLLAMAPPARÁTUSBAN DOLGOZÓK MUNKAVISZONYÁNAK FEJLESZTÉSE

a) Az állami munka színvonalának emelése indokolttá teszi az apparátusi dolgozók összetételének, felkészültségének, megbecsülésének további javítását. Ennek érdekében szükségessé vált e dolgozók munkaviszonya sajátosságainak jogi rendezése, egységes bér- és címrendszerének bevezetése.

A Minisztertanács az irányelvekben foglaltaknak megfelelően rendezte az államapparátus dolgozóinak sajátos munkajogi helyzetét, meghatározta a címadományozás feltételeit,[11] s kimondta, hogy 1974. július 1-vel be kell vezetnie az új, egységes bérrendszert. Az egységes bérrendszer szerint az alapbéreket – iskolai végzettségtől és gyakorlati időtől függően – alsó-felső határok között kell megállapítani. A korpótlék megszűnik, illetőleg az alapbérbe olvad. Ezentúl az alapbér háromévenként meghatározott összeggel emelkedik. Nem lehet

[10] A kormány 2001/1970. (I. 20.) Korm. sz. határozatában (Határozatok Tára Gyűjtemény. 1970.) intézkedett az egységes személyi nyilvántartási rendszer kialakításáról. A Minisztertanács ennek alapján 2014/1974. (IV. 29.) Mt. h. számú határozatában (Határozatok Tára Gyűjtemény. 1973.) úgy döntött, hogy – 1974. július 1. hatállyal – létre kell hozni a népességnyilvántartás központi hivatalát. Meghatározta a hivatali feladatait, a feladatok ellátásának módját, a bevezetésre kerülő rendszer létrehozásával kapcsolatos igazgatásszervezési és számítástechnikai tennivalókat, a bevezetés és továbbfejlesztés ütemét. A KSH elnöke a kapott felhatalmazás alapján kinevezte a Központi Hivatal felügyeletében közreműködő Operatív Bizottság, valamint a személyi nyilvántartások rendszerszervezésére és gépesítésére – a nyilvántartott adatok körére és az adatszolgáltatás módjára – vonatkozó ágazati célkitűzések összehangolásában közreműködő koordinációs bizottság tagjait. A bevezetés előkészítő feladatait a már említett Titkárság látta el.

Az állami népességnyilvántartási rendszer alapadatainak felvétele érdekében – az 1974. évi 8. tvr. végrehajtásaként – a 37/1974. (X. 16.) MT sz. rendelet szerint (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 174. old.) 1975. január 2–22. között általános népességösszeírásra kerül sor.

[11] Lásd a 38/1973. (XII. 27.) MT számú rendeletet az államigazgatási és igazságszolgáltatási dolgozók munkaviszonyának egyes kérdéseiről (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973 400–403. old.) és a 14/1973. (XII. 27.) MüM számú rendeletet a 38/1973-as rendelet végrehajtásáról. (Ugyanott, 635–642. old.)

kirívó különbség az államapparátusi és a hasonló vállalati dolgozó keresete között. Az alsó bérhatároknál jelenleg alacsonyabb alapbéreket fokozatosan – legkésőbb 1975 végéig – az alsó bérhatárig fel kell emelni.[12]

b) Az egységes bér- és címrendszer bevezetésén túlmenően további jelentős intézkedések történtek a tanácsi és – szűk körben – más államigazgatási dolgozók anyagi megbecsülésének növelésére. A tanácsoknál ezt úgy hajtják végre, hogy a megyék között jelenleg meglevő átlagbérkülönbségek csökkenjenek, és elsősorban az alsóbb fokú tanácsok dolgozóinak fizetése emelkedjék az átlagosnál nagyobb mértékben.

7. AZ ÁLLAMTITKÁRI JOGÁLLÁS RENDEZÉSE

Vizsgálati téma volt, hogy indokolt-e az országos hatáskörű szerv vezetésével megbízott államtitkár és a minisztériumi államtitkár jogállásának eltérő szabályozása.

A miniszterek és az államtitkárok jogállása, felelőssége – értelemszerű eltérésekkel – sok tekintetben azonos. Hasonlóképpen nincs jelentős különbség az országos hatáskörű szerv élén álló és a minisztériumi államtitkár jogi helyzete között sem. A miniszteri jogok értelemszerűen megilletik az országos hatáskörű szervet vezető államtitkárt, és ugyanígy alakul a felelősségük is.

A minisztériumi államtitkár a minisztert távollétében teljes hatáskörrel helyettesíti. Munkájáért felelősséggel tartozik a miniszternek is.

8. AZ ÁLLAMIGAZGATÁS FEJLESZTÉSÉNEK TUDOMÁNYOS PROGRAMJA

a) Az államigazgatás perspektivikus fejlesztése tudományos megalapozást igényel. E feladat komplex jellege hosszú távra szóló fejlesztési program kidolgozását tette szükségessé. Ezért a Minisztertanács a tizenöt éves országos távlati tudományos kutatási terv keretében, kiemelt kutatási főirányként határozta meg az ezzel kapcsolatos feladatokat. A kutatómunka egyes részeredményei már a közeli időben alkalmazhatók lesznek. Ugyanis a községekre, járásokra, városokra vonatkozó kutatásokat 1975 végére be kell fejezni.

A Politikai Bizottság az 1973. május 22-i ülésén az alsóbb fokú közigazgatás területi és szervezeti fejlesztésére irányelveket fogadott el. A határozat végrehajtása megkezdődött, a közeljövőben a Politikai Bizottság elé kerül a néhány járás összevonására és egyes megyék határainak kisebb módosítására vonatkozó javaslat.

b) Az államigazgatás hosszabb távra szóló fejlesztése mellett szükség van az igazgatási folyamatok rendszeres felülvizsgálatára, kritikai értékelésére, a párhuzamosságok megszüntetésére, indokolt esetben a döntési szintek meg-

[12] Lásd a 15/1973. (XII. 27.) MüM számú rendeletet az államigazgatási és igazságszolgáltatási dolgozók munkabéréről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1973. 642–650. old.)

változtatására, egyes ügyviteli munkák gépesítésére. E cél érdekében a Pénzügyminisztérium keretében Államigazgatási Szervezési Intézetet létesítettek, amelynek fő feladata a kutatások elvégzése. A tanácsok igazgatási tevékenységének fejlesztése és rendszeres javítása érdekében jelentkező kutatási feladatok megoldásában a Tanácsakadémia Tanácsigazgatási Szervezési Intézete is részt vesz.

II

A Központi Bizottság irányelveiben meghatározott feladatok végrehajtása az alábbiak szerint csoportosítható:

1. Az irányelveknek megfelelő végrehajtás megtörtént

a) a külügyi és az igazságügyi igazgatásban, valamint a sajtó, a Rádió, a Televízió közvetlen állami felügyeletében;

b) a gazdaságpolitika kidolgozásában, a felső szintű tervezésben, a gazdaságirányításban, a területi fejlesztésben, valamint az Országos Tervhivatal szerepének növelésében;

c) a testnevelés és sportmozgalom irányításában;

d) a hatósági ügyintézés decentralizálásában;

e) a belügyi igazgatás egyszerűsítésében, egyes feladatoknak más szervekhez történő átadásában;

f) a tanácsoknál folyó ügyintézési munka további javításában;

g) a népességnyilvántartás új rendszere bevezetésének előkészítésében;

h) az államigazgatási és igazságügyi dolgozók sajátos jogi helyzetének rendezésében, egységes bér- és címrendszerük bevezetésében;

i) a tanácsok és egyes más államigazgatási szervek dolgozóinak béremelése terén;

j) az államtitkári jogállás és felelősség rendezésében;

k) az államigazgatás komplex fejlesztésének tudományos megalapozása előkészítésében.

2. A végrehajtás folyamatban van

a) a szocialista tulajdonosi igazgatás és az ágazati felügyelet elvi kimunkálása terén;

b) a honvédelmi igazgatás egyszerűsítése érdekében;

c) a vállalatok és intézmények jelenlegi hatósági tevékenysége ellenőrzésének kialakítása érdekében.

3. A végrehajtás nem történt meg

a) az egységes szociálpolitikai igazgatás megszervezésében;

b) a társadalombiztosítás állami irányításának megteremtésében;

c) a munkavédelmi igazgatásnak állami szervekhez történő átadásában;

d) a Munkaügyi Minisztérium feladat- és hatáskörének megfelelő kialakításában.

III

1. A Politikai Bizottság a KB 1971. november 3-i irányelvei végrehajtásának helyzetéről szóló jelentést tudomásul veszi. Az irányelvekben meghatározott feladatok zömét végrehajtották, vagy végrehajtásuk érdekében megfelelő intézkedések történtek. Ugyanakkor egyes területeken a végrehajtás nem halad kellő ütemben, illetőleg a feladatok nincsenek végrehajtva.

2. A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a szociálpolitika, a társadalombiztosítás és a munkavédelem egységes állami irányításának megteremtése – a Központi Bizottság irányelvének eltérő értelmezése miatt – még nem történt meg. Felhívja a végrehajtásért felelősöket, hogy a szociálpolitikai, társadalombiztosítási és munkavédelmi igazgatás egységes állami irányításának megteremtése érdekében szükséges intézkedéseket – az eredeti irányelvnek megfelelően – tegyék meg. A javaslatot az állami intézkedések előtt – 1974. december 31-ig – a Politikai Bizottság elé kell terjeszteni[13].

3. A szocialista tulajdonosi igazgatás, ezen belül különösen a szocialista tulajdon feletti rendelkezési jog érvényesítése formáinak és az ágazati felügyelet elvi kérdéseinek kimunkálásával a Politikai Bizottság megbízza a Társadalomtudományi Intézetet. Kötelezi a Gazdaságpolitikai Osztályt, hogy az elvi kérdések kimunkálását rendszeresen segítse. A kidolgozó munkát 1974 végéig fejezzék be.

4. A vállalatoktól és intézményektől további hatósági jogkörök megvonása most nem célszerű.

5. A Politikai Bizottság továbbra is szükségesnek tartja, hogy a KB érintett osztályai – a Közigazgatási és Adminisztratív Osztállyal együttműködve – rendszeresen segítsék és ellenőrizzék a folyamatban levő állami intézkedések előkészítését és végrehajtását. Kezdeményezzék a határozat megvalósítását akadályozó okok feltárását és megszüntetését. Politikai döntést igénylő témákban időben javasoljanak, és kérjenek testületi állásfoglalást.

[13] Erről lásd e dokumentum 5. sz. jegyzetét.

97

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MUNKÁSOK KÖNYVTÁRI ELLÁTÁSÁRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL

(1974. MÁJUS 2.)

Az MSZMP KB a közelmúltban tárgyalta a közművelődés helyzetét és fejlesztésének tennivalóit. A hozott határozat kedvező feltételeket teremt a közművelődés és ennek részeként a közművelődési könyvtárügy fejlesztéséhez, s ugyanakkor növekvő követelményeket támaszt a munkásművelődés erőteljesebb fokozása érdekében.

I. HELYZETKÉP

A magyar munkásmozgalom már a kezdeti időszakban felismerte az olvasásnak és a könyvtárnak a szocialista szemlélet alakításában, az önálló ismeretszerzésben betöltött kulcsfontosságú szerepét, és mindenfajta művelődési tevékenységének szerves részévé tette az olvasást.

A hivatalos könyvtárpolitikában csak a felszabadulás hozta meg azt a változást, amely a lakosság nagy tömegeinek bekapcsolását eredményezhette az olvasás áramkörébe. A felszabadulás után kibontakozó kulturális forradalom teremtette meg a lehetőséget a mai – a Szabó Ervin-i kezdeményezésekre, a Magyar Tanácsköztársaság hagyományaira és Lenin könyvtárpolitikai útmutatásaira (pártosság, tömeges használat, a könyvtárak együttműködése) épülő – közművelődési könyvtári rendszer létrehozásához. Ez a rendszer a könyvtári ellátást a területi feladatkörű tanácsi és a munkahelyeken működő szakszervezeti könyvtárak révén valósítja meg. A két hálózat szervesen kiegészíti és feltételezi egymást, és kölcsönös fejlesztésük előfeltétele a munkásság olvasási kultúrája javításának.

A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak működésére, fejlesztésére az elmúlt tíz évben több állásfoglalás született, közülük a legfontosabbak a munkásolvasás fejlesztésének ügyét is érintik.

A magyar munkásság 51 százaléka végezte el az általános iskolát, az érettségizettek aránya 4 százalék. Az alacsony iskolai végzettségűek nagyobb hányada az idősebb nemzedékhez tartozik. A fővárosi munkások iskolázottsági szintje magasabb az országos átlagnál. A hetvenes években megnőtt a szakmunkások aránya, csökkent a betanítást nem igénylő munkakörökben foglalkoztatottaké.

Az iskolázottsági szint és a szakmunka arányának növekedése maga után vonta a kulturális kiadások növekedését. 1965-ben a munkás háztartásokban egy főre 630 Ft, 1972-ben 921 Ft kulturális kiadás jutott. Könyvvásárlásra 1972-ben (tankönyv nélkül) 44 Ft-ot költöttek. (A szellemi dolgozók 124 Ft-ot, a parasztok 14 Ft-ot fordítottak könyvre.) A munkahelyi könyvterjesztés forgalma az 1968. évi 117 millió Ft-ról 1973-ra 300 millió Ft fölé emelkedett. Lényegesen nőtt az újságra, folyóiratra fordított összeg is (94 Ft). Ennek ellenére a munkás háztartások többségében a házikönyvtárak állománya még a 100 kötet alatt marad.

A munkások olvasmányainak összetétele az időszaki sajtótermékek túlsúlyát mutatja: 90 százalékuk olvas újságot, hetilapot. A tudományos és művészeti folyóiratok olvasása kismértékű (5 százalék), a szakmai folyóiratoké elenyésző.

A munkásság 60 százaléka alkalomszerű, 25 százaléka rendszeres könyvolvasó, vagyis évente legalább 10 művet olvas.

A két közművelődési könyvtári hálózatot 650 000 munkásolvasó veszi igénybe, a fizikai dolgozók 23,2 százaléka, azaz a rendszeres könyvolvasók csaknem teljes tábora. Ez is bizonyítja, hogy a munkásság olvasási kultúrájában a könyvtárak meghatározó szerepet játszanak.

A tanácsi könyvtárak összes olvasóinak csaknem 20 százaléka, felnőtt olvasóinak viszont több mint 30 százaléka munkás, a szakszervezeti könyvtárakban a munkásolvasók aránya meghaladja az 50 százalékot. A szakszervezeti könyvtárak részvállalása a könyvtári ellátásban hazánkban nagyobb, mint a többi szocialista országban.

A munkás-olvasótábor fejlődési dinamizmusát bizonyítja, hogy a legutóbbi tíz évben a tanácsi könyvtárak munkásolvasóinak száma 186 000 fővel emelkedett. A tanácsi könyvtárak teljes olvasótáborának évi növekedési üteme 0,7 százalék, a munkásolvasóké évi 5 százalék.

A legaktívabb olvasók a fiatalok. A 25 éven aluli munkásfiatalok nagy hányada rendszeres könyvtárhasználó. A 25 éven felüliek körében a könyvtárhasználó fiatal munkások arányának hirtelen csökkenése tapasztalható.

A szakmunkástanulók túlnyomó része több-kevesebb rendszerességgel látogatja a könyvtárakat. 1973-ban a tanácsi könyvtáraknak 83 000, a szakszervezetieknek mintegy 20 000, a szakmunkásképző intézetieknek 50 000 szakmunkástanuló olvasójuk volt.

A bejáró munkások könyvtári ellátása a munkahelyi és a lakóhelyi könyvtárak közös feladata. A bejáró munkások a munkahelyi kulturális lehetőségekből leginkább a könyvtárakat veszik igénybe. Az üzemi szakszervezeti könyvtárak olvasóinak viszonylag magas hányada bejáró. Olvasói arányuk sok esetben meghaladja a helyben lakókét. (Pl. a Ganz-MÁVAG összes dolgozóinak 23 százaléka olvasója az üzemi szakszervezeti könyvtárnak, bejáró dolgozóinak azonban 26,7 százaléka a könyvtári olvasó.)

A különböző civilizációs színvonalú munkásszállásokon lakó (kb. 50 százalékban 30 éven aluli) munkások könyvtári olvasása az ott működő szakszervezeti könyvtárak működési feltételeinek, különösen a könyvtáros személyi adottságainak függvénye. A könyvtárakkal jól ellátott munkásszállásokon kiválóak az eredmények. A budapesti, korszerű szálláscentrumokban lakó 21 000 építőipari munkás 32 százaléka a szálláskönyvtárak rendszeres olvasója.

Az olvasói vállalások fontos szerepet játszanak a szocialista brigádok műveltségének fejlesztésében. A szocialista brigádokkal legközvetlenebb kapcsolatban álló szakszervezeti könyvtárakban növekszik a szocialista brigádtagok száma. 1970-ben olvasóik 30 százaléka, 1973-ban 37,7 százaléka volt szocialista brigádtag. A könyvtárak gyakran kötnek olvasási vállalásokat tartalmazó, az olvasmány közös megvitatását stb. rögzítő szerződéseket a szocialista brigádokkal. (A tatabányai Bányász Könyvtár 165 brigáddal – 2407 fő – kötött ilyen megállapodást.)

Az olvasási vállalások megoszlása szakmánként, területenként, üzemenként egyenetlen, és nem mindig igazodik a brigádtagok műveltségi szintjéhez. A vállalások sokszor formálisak. A vállalások teljesítéséhez nyújtott segítség csak ott megfelelő, ahol felismerték a brigádmozgalomban rejlő kulturális lehetőségeket, és az ehhez szükséges anyagi-személyi feltételeket is meg tudták teremteni. A brigádmunka egészének értékelésében a kulturális, ezen belül az olvasási vállalások teljesítése egyelőre nem kap kellő hangsúlyt.

Az olvasói ízlés a munkásság belső struktúrájának megfelelően lényeges különbséget mutat.

Bár az utóbbi években emelkedett az ismeretközlő könyvek olvasásának aránya, a fejlődés üteme még nem kielégítő. A munkások szakkönyvolvasásának mértéke elenyésző; 3–4 százalékuk szakkönyvolvasó.

A könyvtárba járó munkások olvasmányai között az értékes szépirodalom és az ismeretközlő könyv valamivel nagyobb arányban szerepel, mint a könyvtárat nem látogatóknál. Ez különösen azokra érvényes, akik korszerű szolgáltatásokat nyújtó nagyobb könyvtárakat vehetnek igénybe.

A szépirodalmi művek kiválasztását és befogadását a szórakozási és a műveltséggyarapodási igény közösen határozza meg. A munkásság ízlése átalaku-

lóban van, a klasszikus és romantikus irodalomtól a mai irodalom irányába tolódik el, elsősorban annak olvasmányos – lektűr – válfaja felé.

Az olvasmányok között viszonylag alacsony a kortárs magyar irodalom értékes képviselőinek aránya. Egyes művek olvasottsága alapján a munkásolvasók jelentős részénél érzékelhető az irodalmi értéket képviselő, köztük a munkás témájú (például Fejes Endre: Rozsdatemető, Kertész Ákos: Makra stb.) művek iránti fogékonyság. Jó néhány olyan mű is akad ezek között, amelyek a munkásság körében jóval nagyobb visszhangra találnak, mint más olvasóréteteknél. A munkásfiatalok körében növekszik a társadalmi, politikai kérdésekkel, a technikai témákkal foglalkozó művek iránti érdeklődés. Ez ismét erősebben érvényesül a könyvtárakat látogató munkásolvasók körében.

2. A MUNKÁSOK KÖNYVTÁRI ELLÁTÁSÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

Az olvasólétszám alakulását és az olvasás minőségét befolyásoló tényezők közül legfontosabbak a könyvtárak működési feltételei: a szükséges épületek, a korszerűen berendezett helyiségek, a függetlenített és megfelelő képzettségű könyvtárosok, valamint az állománygyarapítási összegek.

A működési feltételek fejlődése a legutóbbi tíz év során ellentmondásosan alakult. A hatvanas évek derekáig egyenes vonalú fejlődés 1964-től kezdve megrekedt: a hálózatfejlesztést súlyosan érintette a beruházások korlátozása, s általánosan visszaestek a könyvbeszerzési összegek. A tanácsi könyvtárak könyvbeszerzési kerete 1968 és 1972 között 40 millió forint alatt stagnált.

Legújabban – a közművelődés felülvizsgálatával kapcsolatos munkálatok szemléletformáló hatása következtében – az állománygyarapítási összegek és a személyi ellátottság tekintetében javulás tapasztalható. 1973-ban a tanácsi könyvtárak állománygyarapítási kerete 46,6 millió forintra nőtt – ami 6,5 millió forinttal több az előző évinél –, ugyanakkor a szakszervezeti könyvtárak beszerzési összegei is 14,1 millióról 15,2 millió forintra nőttek.

Nincs javulás azonban a munkásság szakkönyvellátásában. Ennek fejlődését elsősorban szervezeti-szemléleti okok gátolják. A szakirodalmi ellátás javítására született határozatok nem jártak kellő eredménnyel. A népgazdasági szakmai információs rendszer egységeiként működő vállalati műszaki könyvtárak nem érzik magukénak ezt a feladatot, s a vállalatok gazdasági vezetése – néhány tiszteletre méltó kivételtől eltekintve – ugyancsak közömbös iránta. A szakszervezeti könyvtárak állományában általában elenyésző az alap- és középfokú szakirodalom aránya.

A szakszervezeti könyvtárakban a közelmúltban 49 új főhivatású könyvtáros állt munkába, de a könyvtárak elhelyezése csupán kevéssé javult. A szakszervezeti könyvtárak olvasóinak 62 százaléka letéti ellátás útján jut könyvhöz.

A 2000 főn aluli munkáskollektívák ellátására szervezett, a nagyobb szak-

szervezeti könyvtárak részeiként működő üzemi letéti könyvtárak az új olvasók megnyerésében, az olvasáshoz szoktatásban és a tömeges olvasói igények kielégítésében nélkülözhetetlen szerepet töltenek be. Jelentőségük a jövőben sem csökken. Az itt dolgozó könyvtárosok többsége társadalmi munkás vagy tiszteletdíjas. Tevékenységük hatásfokát sajnos gyakran csökkenti a könyvtáros aktivisták hiányos vagy nem kielégítő szakismerete és a körükben gyakori fluktuáció is.

A negyedik ötéves terv időszakában új könyvtár alig épült, a felújítási lehetőségeket azonban sok helyen kihasználták. A szakszervezeti könyvtárhálózatban 90 könyvtár jutott alkalmasabb elhelyezéshez.

A területi és a szakszervezeti könyvtári fejlesztési tervek – kevés kivétellel – még ma is elkülönülten, megfelelő egyeztetés nélkül készülnek.

A vidéki ipari városokban mind a tanácsi, mind a szakszervezeti hálózat vonatkozásában kiemelkedő eredmények is születtek. Az állományi ellátottság ezekben a városokban nagyobb az országos átlagnál. Tatabánya, Kazincbarcika, Salgótarján a hatvanas években új könyvtárépületekkel gazdagodott. A közelmúltban épült fel a miskolci Megyei Könyvtár új épülete. A szakszervezeti könyvtárhálózat az utolsó években elsősorban szintén az iparosodó városok üzemeiben hozott létre új, vagy lényegesen korszerűsített könyvtárakat (pl. Dunaújváros, Diósgyőri Papírgyár, IKARUSZ székesfehérvári gyára stb.).

Ipari városaink többsége – Várpalota, Komló, Oroszlány stb. – azonban még nélkülözi a korszerű könyvtárépületet. A vidéken élő munkások könyvtári ellátásának helyzetét rontja, hogy több nagy vidéki város regionális szerepkörű – és ezért kulcsfontosságú – könyvtárai súlyos épületgondokkal küzdenek.

A főváros munkásságának 23 százaléka (116 000 fő) könyvtári olvasó. 78 százalékuk a szakszervezeti könyvtárak szolgáltatásait veszi igénybe.

Nagy-Budapest közművelődési könyvtárügye megoldatlan: a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózata súlyos elhelyezési körülmények között, létszám- és ellátottsági gondokkal küzdve működik. Az utóbbi 10 évben hálózata számottevő létesítménnyel nem bővült. A 164 000 lakosú Angyalföldön a tanácsi könyvtárak összes alapterülete 672 m^2, míg a valamivel nagyobb lélekszámú Miskolcon 6931 m^2. A főváros többi, ma már ugyancsak jelentékeny munkáslakosságú kerületében 250–550 m^2 között ingadoznak a könyvtári alapterületek. Ezek az adatok a 10 000 lakosú Pilisvörösvár vagy Marcali mai könyvtári alapterületi adatainak felelnek meg. A Budapesten működő 1174 szakszervezeti könyvtár közül csak 336 rendelkezik önálló helyiséggel, főleg az olvasók 46 százalékát ellátó letéti könyvtárak nélkülözik az önálló helyiséget.

A szakmunkásképző intézetek könyvtárai az elmúlt néhány évben a Művelődésügyi Minisztérium intézkedései következtében jelentékeny fejlődést értek

el. 1968-ban 280 000, 1973-ban már 500 000 kötettel rendelkeztek. A 381 iskola közül 101-ben külön helyiségben működik a könyvtár. 56 iskolában helybenolvasási lehetőség is van. A Művelődésügyi Minisztérium minden 1000 főn felüli tanulólétszámú iskolában főhivatású könyvtárosi státusokat szervezett, összesen 54-et. Az 500–1000 közötti létszámú intézetekben is megkezdődött a függetlenített könyvtárosok alkalmazása.

A bejáró munkások – közöttük a fiatalok – lakóhelyi könyvtári ellátása jórészt megoldatlan. A budapesti és a kialakuló vidéki agglomerációk községi könyvtárai a bejáró munkások ellátásának – rossz működési feltételeik miatt – nem tudnak eleget tenni. Budapest agglomerációs övezetében alig akad 2–3 korszerű intézmény. A csaknem 20 000 lakosú óriásközségekben is csak szobanagyságú, meglehetősen rosszul ellátott könyvtárak működnek. A főváros külső agglomerációs övezetévé váló Pest megye közművelődési könyvtárügyének általános színvonala messze elmarad az országos átlagtól.

A munkásszállások jelentékeny részében hely- és munkaerőhiány, elsősorban a függetlenített könyvtáros hiánya fékezi a könyvtári tevékenység továbbfejlesztését. A kisebb munkásszállásokon, ahol tiszteletdíjas vagy társadalmi munkás könyvtárosok kezelik a könyvtárat, még rosszabb a helyzet, ugyanis többnyire kezdő olvasókról lévén szó, az olvasási színvonal és a könyvtárhasználat gyakorisága közvetlenül függ a könyvtáros képzettségétől, nevelői rátermettségétől.

3. KÖNYVTÁRI TÖREKVÉSEK A MUNKÁSOK ELLÁTÁSA ÉRDEKÉBEN

A könyvtárak állományának gyarapítása egyre inkább a tudatos válogatáson alapul. Javul az állomány minősége, növekszik a szocialista és a klasszikus művek aránya, erősen emelkedik a társadalomtudományi, politikai, ideológiai irodalom hányada. Nem megfelelő továbbra sem a műszaki és a természettudományi irodalom jelenléte, amit részben az okoz, hogy bár javult, de – egyes szakmákat tekintve – még nem kielégítő az alapfokú szakkönyvek választéka.

Az olvasókkal való foglalkozás – ezen belül a nevelési mozzanat – minőségileg csak a nagyobb, folyamatosan nyitva tartó könyvtárakban fejlődött. Ezekben bővült a szolgáltatások köre is, hírlapolvasók, zenei részlegek, hangtárak stb. nyíltak.

A fizikai dolgozók gyermekeinek segítésében különösen sokat tettek a könyvtárak. A tanulmányi versenyekre, pályázatokra való felkészítésben, és a korrepetálások megszervezésében a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és számos vidéki könyvtár igen jó eredményeket ért el.

A könyvtárak olvasás- és könyvpropagandája is fejlődött. Az ünnepi könyvhét, a politikai könyvhónap, a műszaki könyvhónap stb. kapcsán az író–olvasó találkozók, ankétok, kiállítások szinte általánosnak mondhatók. A könyvtári

nevelőmunkában is előtérbe kerülnek a közösségekre épülő formák. A szakmunkásképző intézetekben a rendhagyó irodalmi órák tartása bizonyult eredményesnek. Figyelmet érdemelnek az olvasóklubok, könyvbarátkörök is. A Hajdú megyei SZMT Központi Könyvtár, több mint 10, szakmunkástanulókból álló könyvbarátklubot működtet. A művelődési körök szervezésében a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tűnik ki. A művelődési körök és egyéb csoportok számának növekedését és folyamatos működését is gátolják a rossz személyi és dologi feltételek.

A nagy történelmi évfordulókra meghirdetett akciók a politikai-világnézeti nevelés fontos eszközeivé váltak. A különféle olvasómozgalmak – amelyeket az Olvasó Népért mozgalom fog össze – olykor formális jegyeik ellenére is az olvasótábor bővülését, az értékes könyvek iránti érdeklődés fokozását eredményezték. A „Kell a jó könyv" pályázat keretében a 100 000 pályázó közül 75 000 teljesítette a feltételeket. Ez félmillió kötet kiváló szovjet mű elolvasását eredményezte. A résztvevők többsége a munkások és az ifjúság köréből került ki. A szocialista brigádok körében szervezett, nagy tömegeket aktivizáló vetélkedők tudatosan könyvolvasásra épülnek.

Új kezdeményezés az olvasótáborok szervezése. Az Olvasó Népért mozgalom e vállalkozásának az a célja, hogy az intenzív közösségi forma lehetőségeinek kihasználásával ébresszen igényt az önművelésre, az olvasás színvonalának emelésére.

4. OLVASÁS, KÖNYVTÁR, KÖZMŰVELŐDÉS

A könyvtár – mint a rendszeres olvasás színhelye – a műveltségközvetítő intézmények közötti munkamegosztás legújabb változásaiban sem vesztette el társadalmi jelentőségét, de működése e változásokhoz alkalmazkodik. Ezt igazolja, hogy:

– szabatosan rögzített információkat gyűjt, ezeket feltárja, bármikor visszakereshetővé teszi;

– gyűjtőmunkájában, egyre differenciálódó szolgáltatásaiban messzemenően igazodik az olvasók szükségleteihez, életrendjéhez és munkabeosztásához, a kibontakozódó tudományos-technikai forradalom felkeltette új típusú információigények kielégítésére törekedik;

– ezzel párhuzamosan tevékenységében a társadalmi igényeket is érvényesíteni tudja, azaz az egyéni szükségletek kielégítése közben nevelési színtérré alakul.

Ennek következtében a könyvtár és a többi műveltségközvetítő intézmény között adva van az együttműködés szükségszerűsége, jó esetben gyakorlata is.

Bizonyítható, hogy a Televízió – mint a közművelődés legtömegesebben igénybe vett eszköze – a szilárd intézményi keretekben működő könyvtárak

környezetében igényes műsoraival hozzájárult az olvasótábor növekedéséhez, megnövelte az információkban gazdag kézikönyvek, az ismeretterjesztő irodalom és az értékes szépirodalom iránti keresletet. E „könyvtárra orientálás" lemérhető számos szocialista brigád kulturális vállalásainak minőségi javulásában, a munkásszállásokon lakók olvasmánykeresletének összetételében.

Az elmúlt években a könyvtárak is törekedtek a Televízió és a Rádió műsorainak „olvasói" előkészítésére, majd a műsorokat követő érdeklődés kielégítésére. A Televízió és Rádió ajánlópolcok a zömmel munkásokat ellátó könyvtárakban is általánossá váltak, s a beszerzés egyik fontos szempontjává lépett elő a tömegkommunikációs műsorokra történő felkészülés. Újabban a Televízió műsorait ajánló és e műsorok keltette érdeklődést kiszélesítő bibliográfiákat és röplapokat adunk ki központilag (ilyen sorozat készült a Televízió klasszikus orosz alkotásokat bemutató filmjeihez).

A műveltségsugárzó telekommunikáció fontossága ellenére sem veszített jelentőségéből a könyvtár és a hagyományos közművelődési intézmények közötti együttműködés. A munkásolvasás fejlesztéséért az e tekintetben alapvető fontosságú oktatáson kívül – igen jelentős részben s könyvtárakkal is együttműködve – sokat tettek és tesznek a könyvkiadók, a könyvterjesztők, a művelődési otthonok, a múzeumok, az öntevékeny művészeti mozgalmak, valamint a közművelődési funkciókkal is felruházott szervezetek. Nekik is köszönhető, hogy az olvasás számos közösség tevékenységének szerves részévé vált.

Ennek ellenére a munkásművelődés – ezen belül a munkásolvasás – ügyének előmozdításában eddig korántsem aknáztuk ki azokat a lehetőségeket, amelyek az említett intézmények és szervezetek egyeztetett művelődési ráhatásában rejlenek. Ez annál is inkább sajnálatos, mivel az együttes hatás igénye többé-kevésbé valamennyi érdekelt intézményre és szervezetre jellemző, és nem egyedi jelenség az ennek érdekében tett országos regionális és helyi kezdeményezés. E kezdeményezések hibája azonban, hogy nincsenek hosszabb távra egyeztetett programokba beágyazva, s ezért már indulásuknál gyakran vesztenek dinamikájukból. (Például a Televízió vagy a Rádió hiába kelt fel tömeges igényt valamely értékes irodalmi mű iránt, ha a könyvtárak ezt nem tudják kielégíteni, és hasonlóan meddő érdeklődést vált ki, ha egy-egy üzem ismeretterjesztési programja és a könyvtárak állománya nincs kellő összhangban egymással.)

Az egyeztetett ráhatás hiánya az olvasmányminőség síkján is nehézségeket okoz. A tömegkommunikációs intézmények – elsősorban a Televízió – nem egy esetben elnézőbben alkalmazzák az értékkategóriát, mint ahogy az könyvtárpolitikai szándékaink szerint kívánatos lenne. Az effajta, másutt felkeltett igény a könyvtárakra gyakran súlyos nyomást gyakorol.

A továbbhaladás előfeltétele – az általános műveltségi színvonal e téren is döntő jelentőségű emelésén kívül – annak a mélyülő ellentmondásnak a feloldása, amely a fokozódó szükségletek és a lassan, megtorpanásokkal fejlődő könyvtári ellátási színvonal között feszül. Lényeges javításra van szükség a könyvtári tevékenység munkásorientáltságának fokozásában, az olvasónevelés módszereinek tömegesebb alkalmazásában, a koordináltabb intézményfejlesztésben, a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak szorosabb együttműködésében.

Mindezek alapján a Munkaügyi Minisztérium és a SZOT – az illetékes állami és társadalmi szervek közreműködésével – a következők megvalósítását tartja szükségesnek:

1. A közművelődés távlati fejlesztése érdekében

a) Gondoskodni kell arról, hogy a közművelődés távlati fejlesztési tervében kiemelten szerepeljenek a legnagyobb munkástömegeket koncentráló városokban, kerületekben, lakókörzetekben létesítendő új könyvtárakkal, a meglevők korszerűsítésével, kellő működési feltételeik megteremtésével kapcsolatos tanácsi feladatok. Nagy-Budapest könyvtárügyének gyökeres megjavítását közművelődésünk egyik kiemelt feladatának kell minősíteni, és már a közművelődési távlati fejlesztési tervnek első szakaszában megkezdeni. Ezzel összefüggésben kell megfelelő helyet biztosítani Pest megye fejlesztési terveiben az agglomerációs övezetekben levő települések könyvtári fejlesztésének, korszerűsítésének.

b) A munkások olvasáskultúrájában kulcsszerepet betöltő üzemi szakszervezeti könyvtárak fejlesztését a SZOT Elnöksége 1971. március 29-i állásfoglalásának megfelelően kell végezni. A távlati fejlesztés első periódusában, az V. ötéves terv időszakában elsősorban az 50 kiemelt nagyvállalat és a munkásszállások könyvtárainak az elfogadott normatívák szerinti fejlesztését, valamint a könyvtárak működési körülményeinek fokozatos javítását kell végrehajtani.

Az első és lehetőleg még 1975-ben megoldandó feladat, hogy valamennyi 2000 főnél nagyobb dolgozói létszámú üzemben és az 1000 főnél nagyobb befogadóképességű munkásszállásokon főfoglalkozású könyvtárost alkalmazzanak.

c) A munkahelyi szakszervezeti könyvtárak fejlesztési terveinek megvalósításánál a helyiségek biztosításáról az illetékes vállalatok gazdasági vezetése köteles gondoskodni.

Biztosítani kell, hogy az éves vállalatfejlesztési tervekben – vállalati költség terhére – a kulturális fejlesztés és ezen belül a könyvtárfejlesztési támogatás is helyet kapjon.

d) A szakmunkásképző intézetek könyvtárait a tanulók általános és szak-

mai művelődését egyaránt szolgáló korszerű szintre kell emelni. Az ehhez szükséges tárgyi és személyi feltételek a Művelődésügyi Minisztérium által megkezdett ütemben biztosítandók.

e) Elsőbbséget kell biztosítani a túlnyomóan munkáslakta településeken, kerületekben működő általános és középiskolák könyvtárai kifejlesztésének és korszerűsítésének.

2. A munkások könyvtári ellátásának továbbfejlesztése érdekében gondoskodni kell a területi és munkahelyi ellátás elvének következetes megvalósításáról.

Biztosítani kell, hogy a tanácsok – a különböző fenntartók fejlesztési terveivel kapcsolatban – érvényt szerezzenek felügyeleti és koordinálási jogkörüknek. Minden szinten fejleszteni kell a munkások könyvtári ellátásában érintett könyvtárhálózatok (tanácsi, szakszervezeti, iskolai, vállalati, műszaki könyvtárak) együttműködését.

3. A Népgazdasági Szakmai Információs Rendszer Konzultatív Bizottsága foglaljon állást amellett, hogy a munkások megfelelő színvonalú szakkönyvekkel való könyvtári ellátását a munkástovábbképzés és a szakmai információs tevékenység részének kell tekinteni, s az ehhez szükséges pénzügyi fedezetet a vállalati fejlesztési alapok terhére kell előirányozni.

4. Erősíteni kell a könyvtárak tevékenységének a munkásságra való irányultságát. A könyvtári célkitűzések és feladattervek között kiemelten szerepeljen a munkásolvasók számának növelése, a munkásság olvasmányszerkezetének további javítása, a szocialista brigádokkal és a munkásfiatalokkal való megkülönböztetett foglalkozás. Ennek érdekében különösen fontos, hogy

– a könyvtárszociológiai kutatások révén mélyebb és megbízhatóbb ismeretek álljanak rendelkezésre a munkásság művelődési, olvasási és könyvtárhasználati szokásairól;

– a könyvtárak értékközvetítő funkciójuk tudatosabb és politikusabb érvényesítésével, a központi beszerzési ajánlásokra (Új Könyvek) jobban támaszkodva alakítsák állományukat, fokozzák benne a szocialista eszmeiségű értékes szépirodalmi művek, a politikai-társadalmi, történeti problémákat helytállóan feldolgozó alkotások, valamint a tudományos-műszaki ismereteket munkásolvasóik felkészültségéhez igazodva közlő kiadványok arányát;

– a szakszervezeti és a tanácsi hálózati központok együttműködésének eredményeként valamennyi olyan könyvtárban, amely széles munkástömegeket szolgál ki, rendelkezésre álljanak a szocialista brigádok olvasói vállalásainak minőségi javításához szükséges módszertani segédletek, olvasási tervek és ajánló bibliográfiák;

– a kiemelt nagyüzemekben a társadalmilag „hasznosan" olvasó munkások számának növelése céljából – a SZOT, a Munkaügyi Minisztérium és a Ma-

gyar Írók Szövetsége közvetlen támogatásával és az írók széles körének bevonásával – folyjanak kísérletek a könyvkultúra különféle ágai (házikönyvtár fejlesztése, könyvgyűjtés stb.) iránt érdeklődő munkás olvasóközösségek kialakítására, az olvasmányok kollektív megbeszélésére és értékelésére, s legyen biztosítva ezeknek az aktív módszereknek az elterjesztése;

– a hírlapolvasók, a művészeti-zenei és a nyelvi ismereteket fejlesztő audiostúdiók számának erőteljes növelésével a munkáslakta településeken és lakókörzetekben tovább javuljanak a könyvtári munka feltételei.

5. El kell érni, hogy az egyetemi és főiskolai hallgatók intézményesen bekapcsolódjanak a munkásszállásokon lakó munkások olvasáskultúrájának emeléséért végzett munkába. Fontos helyet kell biztosítani az élőszóval – irodalmi művek előadásával – és a közvetlen, vizuális élményt nyújtó rendezvényekkel kísért nevelő tevékenységnek.

6. A közművelődés szervei, intézményei és szervezetei egyeztetett ráhatással segítsék a munkásolvasás ügyének további kibontakozását. Ennek érdekében

– a korszerű tömegkommunikációs eszközök kultúraszervező lehetőségeinek jobb kihasználása céljából kellő előretartással meg kell jelentetni (újra kiadni) mindazokat a művelődéspolitikailag fontos irodalmi és ismeretterjesztő műveket, amelyek rádió-, televízióműsorok és filmek alapjául vagy kiegészítéséül szolgálnak;

– meg kell gyorsítani az – előkészületben levő – népszerű és nagy példányszámú természet- és társadalomtudományi ismeretterjesztő zsebkönyvsorozat kiadását;

– egy-egy településen és üzemen belül – az olvasmányokkal való alátámasztás biztosítása érdekében – egyeztetni kell a könyvtárak és a különféle közművelődési intézmények, művelődési formák (együttesek, klubok, hobbitársulások) és a szakoktatás programjait.

7. Az Olvasó Népért mozgalom célkitűzései között kiemelten szerepeljen az olvasó munkás eszményképének megvalósítása és az ehhez szükséges szellemi és anyagi erőforrások mozgósítása. A Hazafias Népfront kulturális munkaközösségei ennek érdekében bővítsék ki társadalmi segítő hálózatukat, s vessék latba mozgalmi lehetőségeiket „Az olvasó munkásért" pályázat sikeréért. A Hazafias Népfront és a KISZ illetékes területi bizottságai az érdekelt szervekkel együtt törekedjenek arra, hogy 1974-től minden megyében szervezzenek legalább egy olvasótábort a munkásfiatalok részvételével.

8. A munkások olvasási kultúrájának, tájékozódási készségének és irodalmi ízlésének hatásosabb továbbfejlesztése érdekében a könyvtárosképzés korszerűsítésével, megfelelő továbbképzési rendszer kialakításával javítani kell a könyvtárosok olvasó- és olvasmányismeretét, bővíteni pedagógiai és esztéti-

kai ismereteiket. A könyvtárak személyzetének mennyiségi és minőségi fejlesztésénél elsőbbségben kell részesíteni a legnagyobb munkástömegeket kiszolgáló könyvtárakat.

III

Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága a munkásosztály könyvtári ellátásáról szóló tájékoztató jelentést tudomásul veszi, egyetért a tervezett teendők fő irányával.

98

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A LAKÁSSZÖVETKEZETEKRŐL

(1974. MÁJUS 20.)

I

1. Az MSZMP KB-nak és a kormánynak a lakásépítés fejlesztéséről, a lakáselosztás és a lakbérek új rendszeréről – 1970. május 10-én – hozott együttes határozata – a dolgozók önerejének a lakásprobléma megoldásába való bevonásának előmozdítására – a lakásfenntartó szövetkezetek működésének megerősítése mellett lehetőséget nyitott az új típusú lakásépítő szövetkezetek létrehozására. Ennek során kiemelte a következőket: „biztosítani kell – a lakásszövetkezetek – viszonylag széles körű elterjedését, hogy a későbbiekben ez a lakásépítési forma mielőbb az igényeknek megfelelő arányt érjen el a lakásépítkezésben".

A Központi Bizottság és a kormány együttes határozatával összhangban a KB mellett működő Szövetkezetpolitikai Munkaközösség 1970 novemberében kialakította a lakásszövetkezés szövetkezetpolitikai elveit.

Az 1971-ben megjelent, majd 1973-ban módosított lakásügyi jogszabályok az MSZMP KB és a kormány határozatának megfelelően rendezték a lakásszövetkezetek tevékenységi körét, működésük elveit, kibontakozásuk gazdasági

feltételeit.[1] Kedvezően érvényesül lakásépítő szövetkezeti keretben a munkásokat megillető valamennyi kedvezmény, valamint a dolgozóik lakásépítését segítő vállalatok közreműködése. A jogi szabályozás összhangban van a szövetkezetekről szóló 1971. III. törvénnyel – figyelembe véve a törvény 116. §-ában meghatározott lakásszövetkezeti sajátosságokat.[2] A lakásszövetkezetek szövetkezeti törvényhez kapcsolódó magas szintű jogi szabályozásának előkészítése tanulmányi szinten megkezdődött. Azonban csak a körültekintően elemzett helyzet, egyes kérdésekben pedig újabb kísérletek tapasztalatai alapján célszerű a jelenleginél magasabb szintű jogi szabályozás. Minderre előreláthatóan 2–3 év múlva kerülhet sor.

2. A kormány a lakásszövetkezetek országos társadalmi képviseletének ellátásával, a szükséges szolgáltatások és a mozgalmi tevékenység elősegítésével 1969-ben a SZÖVOSZ-t bízta meg. A lakásszövetkezetek túlnyomó része (a lakásfenntartó szövetkezetek 89 százaléka, a lakásépítő szövetkezetek közel 100 százaléka) belépett a fogyasztási szövetkezetek megyei szövetségébe (MESZÖV). Arányosan részt vesznek a MESZÖV választott testületeinek működésében, sajátos kérdéseiket pedig a lakásszövetkezeti választmány keretében vitatják meg. Küldötteik részt vettek a fogyasztási szövetkezetek VII. kongresszusán, ahol problémáikat külön szekcióülésen vitatták meg. Arányuknak megfelelően részt vesznek a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Tanácsában és annak különböző szerveiben, működik az Országos Lakásszövetkezeti Választmány. Fokozatosan kialakul a lakásszövetkezetekkel foglalkozó ügyintéző szervezet – a SZÖVOSZ Lakásszövetkezeti Főosztálya, a MESZÖV-ekben pedig a lakásszövetkezeti titkárságok.

3. A lakásszövetkezetek kérdései a kormányzati, a gazdasági és társadalmi szervek munkájában fokozatosan előtérbe kerülnek. A lakásszövetkezetek ágazati irányítását az ÉVM (Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium) végzi – pénzügyi kérdésekben a PM-mel (Pénzügyminisztérium) együttműködve. Az OTP-vel a kapcsolatok jól alakulnak. Növekszik helyi szerveik aktivitása a szövetkezetek létrehozása és erősítése érdekében. A tanácsok fokozatosan kialakítják működésük törvényességi felügyeletének gyakorlatát. A KNEB ez évben lezárult vizsgálata hozzájárult számos, a lakásszövetkezeti tevékenységet gátló

[1] 24/1971. (IX. 19.) ÉVM–PM számú együttes rendelet a lakásfenntartó szövetkezetekre vonatkozó hatályos jogszabályok egységes szerkezetben való közzétételéről (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 3/A. köt. 506–510. old.). Ez többek között tartalmazza az 5/1971. (II. 8.) ÉVM–PM számú együttes rendeletet a lakásépítő szövetkezetekről szóló 6/1971. (II. 8.) Korm. számú rendelet végrehajtásáról. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 3/A. köt. 489–491 old.) Ennek módosításáról szól a 3/1974. (I. 9) MT számú rendelet a lakásépítő szövetkezetekről szóló 6/1971. (II. 8.) Korm. számú rendelet módosításáról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 147. old.)

[2] 1971. évi III. törvény a szövetkezetekről. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 314–332. old.)

körülmény kiküszöbölésében. A szövetkezetek fejlődése ott eredményes, ahol a párt-, a szakszervezeti, a KISZ-, valamint a tanácsi szervek rendszeresen foglalkoznak ügyeikkel és segítik problémáik megoldását. Különösen jelentős volt az elmúlt időszakban a Budapesti Pártbizottság elvi és gyakorlati segítsége. A szövetkezeti lakások több mint egyharmada a fővárosban van.

4. Az eltelt időszakban a lakásfenntartó- és a lakásépítő szövetkezetek száma (1974. III. 31-én) 940-re, a tevékenységükben érdekelt családok száma több mint 111 000-re emelkedett. A IV. ötéves terv során a lakásszövetkezeti lakások száma mintegy 80–90 000-rel gyarapodik.

A tanácsi értékesítésű szövetkezeti lakásban élők kiskeresetűek. (Az egy családtagra eső átlagjövedelem a lakásértékesítés időpontjában a tanács által megállapított értékhatár alatt van.) A MESZÖV-ek (Szövetkezetek Megyei Szövetsége)-ek tájékoztatása szerint a lakásépítő szövetkezetek tagjainak több mint 50 százaléka vállalati támogatásban részesül, döntő részben munkás. Az össztagság 60 százaléka fiatal házas.

II

1. A LAKÁSFENNTARTÓ SZÖVETKEZETEK

A lakásfenntartó szövetkezetek azoknak az állampolgároknak a szövetkezete, akik személyi tulajdonban levő lakással rendelkeznek, és az a céljuk, hogy lakásuk karbantartását, felújítását szövetkezeti összefogással oldják meg.

Tagságuk két forrásból tevődik össze:

– (eddig még) túlnyomórészt a tanácsi értékesítésű lakások tulajdonosaiból, továbbá

– egyre növekvő mértékben a lakásépítő szövetkezetek által felépített lakások tulajdonosaiból.

1973-ban 9628 tanácsi értékesítésű lakás, valamint 1731 lakásépítő szövetkezet által felépített lakás tulajdonosa lépett lakásfenntartó szövetkezetbe.

Van példa társasházközösségek szövetkezeti átalakulására is.

A lakásszövetkezés szövetkezetpolitikai elvei alapján

– a korábban (1971 előtt) alakult lakásfenntartó szövetkezetekben a tényleges szövetkezeti élet kialakítása, a szövetkezeti jelleg erősítése a fő cél;

– az újonnan alakuló szövetkezetekben a szövetkezeti öntevékenység kibontakoztatását, a képviselőik útján történő ellenőrzést már az építkezés időszakában elő kell segíteni.

A korábban alakult szövetkezetek megújították alapszabályukat. Lehetővé vált a társtulajdonosok (többségükben nők) tagként történő felvétele. Megnőtt az egyes lakóházakban eldönthető kérdések köre és súlya. A korábbi tanácsi

lakóbizottságok helyett szövetkezeti házbizottságok alakultak. Általánosan tapasztalható a szövetkezeti vezetők tekintélyének növekedése. Mintegy 150 szövetkezetben a házkezelés, a karbantartás és a kisebb szolgáltatások bevezetése mellett gyermekjátszóterek, parkok, klubok létesítésével is foglalkoznak.

Az utóbbi években már az építkezés időszakában törekednek a megfelelő szervezettség kialakítására; a korábbi szétszórt kis szövetkezetek helyett az ügyvitelt, a házkezelést önállóan ellátó, 400–500 lakást magukban foglaló szervezetek létrehozására.

E törekvés azonban még nem vezetett kellő eredményre. Gyakran a szakigazgatási szervek nem jelölik ki időben a tanácsi értékesítésű lakások vásárlóit, s így a szövetkezet megalakítása – amely az érdekeltek önkéntes elhatározásától függ – sem kezdeményezhető.

A lakásfenntartó szövetkezetek erősítése legfontosabb feladatának a szövetkezeti házkezelést ellátó gondnokságok és a szövetkezeti karbantartó szervezetek tervszerű kialakítását tartjuk. E gondnokságokat a kisebb szövetkezetek társulással, a nagyobb létszámúak önállóan alakítják ki. A jelentős társadalmi vagyont képező lakóházak karbantartó szervezeteit egy-egy városrészre vagy kisebb városra kiterjedően a lakásszövetkezetek társulás útján hozzák létre.

Jelenleg 33 lakásszövetkezeti gondnokság és 21 karbantartó társulás működik, amelyek mintegy 28 000 lakás házkezelésére, valamint 40 000 lakás karbantartási igénye egyes elemeinek (felvonókarbantartás, kőműves- és szerelőmunkák) ellátására képesek.

A továbbiak ellátásához a lehetőség szerint biztosítani kell a megfelelő technikai feltételeket (irodahelyiség, műhely, raktár, berendezések stb.). A tanácsi tervek mindezt eddig nem tartalmazták. Túlnyomórészt ideiglenes megoldásokat kellett keresni (alagsorok, egyéb célokra szánt helyiségek felhasználása). A MESZÖV-ek országszerte felkérték a tanácsokat a szükséges feltételeknek az V. ötéves terv keretében való előirányzására, s megvalósításuknak a szolgáltatásfejlesztési alapból való támogatására.

A szövetkezeti lakóházak karbantartásának megoldására célszerű – tartós szerződés alapján – az ipari szövetkezetek szolgáltató tevékenységét jobban igénybe venni. Jelenleg azonban ezt a vállalati érdekeltség nem kielégítő volta is nehezíti.

Kiemelkedően fontos feladat a lakóház-felújítások előkészítése és időbeli elvégzése. A szövetkezeti lakóházak mintegy 20 százaléka 10–15 év közötti, 5 százaléka pedig 15 évnél idősebb. A felújítások végrehajtása az építőipari vállalatok, különösen az építőipari szövetkezetek útján oldható meg. Kívánatos a kapacitás tervszerű biztosításáról több éves szerződések útján gondoskodni.

Zavaró az a körülmény, hogy a felújítási alap képzése – amely a tanácsi

értékesítésű lakások tulajdonosaiból alakult szövetkezetekben a lakásérték évi 0,5 százaléka – a társasházaknál nem kötelező. Ha mégis képeznek alapot, az után magasabb kamathoz jutnak. A kérdések rendezését többször megkíséreltük. Elvei kialakultak. Mielőbb szükséges az ennek megfelelő egységes rendszer alkalmazása, legalábbis az állami kölcsönnel épült több szintes lakóházaknál.

A lakásfenntartó szövetkezetek működését gazdagítaná, társadalmi hatását erősítené a különféle tagérdekű szolgáltatások kiterjesztése. A mosás-szárítás, külföldi tapasztalatok alapján is, egy-egy lakótömb közös mosodájában gazdaságosan megoldható volna, népgazdasági szinten is jelentkező megtakarítást eredményezhetne – ez azonban a szolgáltatás-támogatási rendszer felülvizsgálatát igényli.

Szervezettebben oldhatnák meg a szövetkezetek és szövetségeik javaslatai alapján a lakáscseréket is. Ehhez a régebbi tanácsi értékesítésű lakások különösen szűk mérete miatt – népesedéspolitikai törekvéseinket is figyelembe véve – több nagyobb lakásra van szükség. Az újabban épített tanácsi, továbbá a lakásépítő szövetkezetek által épített lakások mérete és beosztása már kedvezőbb.

A lakásfenntartó szövetkezetek szervezettebb házkezelése, karbantartó munkája, a közös vagyon megóvásának nagyobb biztosítéka vonzó hatást gyakorol a szövetkezés egyszerűbb formáit képező társasházakra. Kívánatos, hogy a gyakran azonos telepen működő, szétaprózott társasházak szövetkezeti átalakulása az önkéntesség alapján meggyorsuljon. Ezt elsősorban a felújítási alapképzés eltérő elvei és az átalakulással járó adminisztrációs nehézségek gátolják. Megfontolást érdemel, nem volna-e célszerű a szövetkezésben rejlő előnyökre figyelemmel – az önkéntesség szem előtt tartásával – a társasházak érdekvédelmét, szolgáltatásaik biztosítását a szövetkezetek szövetségi szervezetében megoldani.

2. A LAKÁSÉPÍTŐ SZÖVETKEZETEK

A lakásépítő szövetkezetek létrehozásával az a cél, hogy az építkezni kívánók a szövetkezésben rejlő előnyök kihasználására önkéntes alapon társuljanak, az építkezéshez rendelkezésre álló anyagi eszközeiket hatékonyabban használják fel, lehetőség nyíljon a tagok személyes közreműködésének, a munkáltatók támogatásának szervezeti igénybevételére. Tagjaik beköltözés után a lakóházfenntartást is megoldhatják szövetkezeti keretben.

Fontos cél az is, hogy megfelelő tanácsadó, a szervezési feladatokat és a tagok érdekképviseletét ellátó szerv álljon rendelkezésre, s ezáltal az építkezők ne kényszerüljenek a lakásépítési kedvet gyakran saját előnyök szervezésére kihasználó magánszervezők közreműködésének igénybevételére.

Ezek az előnyök egyidejűleg népgazdasági szinten is jelentkeznek; az építési kapacitás növekedésében, a kivitelezés társadalmi ellenőrzésének fokozásában, az állami erőforrásoknak a karbantartás, a felújítás ellátása alóli mentesítésében. Lakásépítő szövetkezet keretében – mind a népgazdaság, mind az érdekelt családok szempontjából – kedvezőbben elégíthetik ki lakásigényüket a különböző állami támogatásban, szociálpolitikai kedvezményben, vállalati támogatásban, munkásdotációban, továbbá az üzemi segítségnyújtás egyéb formáiban részesülők.

a) Az eltelt két és fél év tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a lakosság igényli ezt az építési formát és az az előkészítés, illetve építés alatt álló telepszerű több szintes magánlakás-építés fokozatosan növekvő hányadát képviseli.

Nehezítette kibontakozásukat, hogy a tanácsok a IV. ötéves tervben, a lakásépítő szövetkezeti forma későbbi belépése miatt, a szükséges gazdaságiműszaki előfeltételeket, illetőleg ezek anyagi forrásait még nem vették figyelembe. A jelenlegi problémák főként ebből következnek. Az eltelt időszakban a szövetkezeteknek a legnagyobb erőfeszítést a kozművesített építési területek biztosítására kellett fordítaniok.

A tanácsok egyre inkább segítik ezek megoldását, kisebb mértékben azonban találkozni meg nem értéssel, a szövetkezeti megoldások mellőzésével, kényelmesebbnek és biztonságosabbnak tűnő megoldások előnyben részesítésével.

Ezen tapasztalatok alapján előkészületek történtek arra, hogy az V. ötéves tervben a lakásépítés aránya növekedjen, s a tanácsok terveiben célkitűzéseik a célcsoportos állami építkezéseket követő sorolással jelenjenek meg – előnyben részesítve azokat, amelyeket munkások részére építenek vállalati támogatással.

b) A lakásépítő szövetkezetek az adott körülmények között is változatos építési megoldásokat alkalmaztak;

– tovább folytatódott a félkészház-akció (Kecskeméten) és hatására az úgynevezett „osztott kivitelezésű" építkezések indultak meg (Dunakeszi);

– a korábbi KISZ-szervezésű építkezések lakásszövetkezeti keretben folytatódtak (Pestlőrinc, Veszprém, Győr);

– a lakótelepi méretű építkezések is megkezdődtek (Budapest, Eger, Szombathely);

– a kisebb városokban és nagyközségekben megkezdődtek a családi házak és a tömbszerű építkezések előnyeit egyesítő sorházas építkezések (Kiskunfélegyháza, Tiszakécske, Kunszentmárton).

A lakásépítő szövetkezetek hatékony működését segítheti elő az olcsó, házilagos kivitelezés. A jelenlegi – lényegében a szervezetlen magánépítkezők körülményeit figyelembe vevő – szabályok nem teszik lehetővé az irányítást vég-

ző szakmunkások alkalmazását, s így a tagok közreműködéséből fakadó lehetőségek kellő kihasználását. Szükségesnek mutatkozik néhány kísérlet elvégzése (műszaki vezetési, balesetvédelmi stb. eljárások kialakítása), és ezek értékelése alapján a helyzet ismételt felülvizsgálata, annak érdekében, hogy a házilagos kivitelezést megfelelően szabályozni lehessen.

c) Az építtetők a helyi tanácsoknál egyre inkább azzal az igénnyel lépnek fel, hogy a lakásszövetkezeti építkezéseket alkalmasan illesszék be a városrendezési tervnek megfelelő „lakótelep" építkezésekbe. (A telepszerű építésnél ugyanis kedvezőbbek a pénzügyi feltételek, a kapcsolódó létesítmények megvalósításáról a beruházási program keretében gondoskodni kell, korszerű építési technológia és szervezett építési kapacitás vehető figyelembe stb.). A szövetkezeti lakásépítkezésben a MESZÖV koordinációja mellett a szervező, a tervező, a beruházó, valamint a kivitelező szervek szoros együttműködésben vesznek részt;

A tanácsok helyi lakáspolitikai célkitűzéseik, valamint lakásépítési terveik keretében címzetten határozzák meg a telepszerű, több szintes magánlakásépítkezésben részt vevő szerveket úgy, hogy kijelölik részükre a közművesített területeket, elősegítik a szükséges építőkapacitás lekötését, gondoskodnak a járulékos beruházásokról, biztosítják a városrendezési, lakótelep beruházási programok betartását.

A MESZÖV-ek szervező, javaslattevő tevékenysége mindenekelőtt arra irányul, hogy a tanácsi tervek a közművesített építési telkekkel biztosított szövetkezeti lakásépítési célkitűzéseket előirányozzák. Egyidejűleg – a lakásépítéshez támogatást nyújtó vállalatokkal szoros kapcsolatban – kezdeményezik a szövetkezetek megalakítását, működésük beindítását.

A tervező, valamint a beruházó feladatok növekvő részének ellátására a fogyasztási szövetkezetek hálózatában működő SZÖVTERV országosan és a megyei irodáiban is kialakítja a lakásszövetkezeti megbízások teljesítésének szervezeti feltételeit. Jelenleg az építkezések tervezésének (elsősorban tervadaptáció útján) mintegy 60 százalékát, a beruházások bonyolításának 70 százalékát látják el.

A folyamatosan építkező szövetkezetek, elsősorban azok, amelyek a dolgozóik lakásépítését segítő kis- és középüzemek egy-egy csoportjának lakásépítési támogatási alapjára támaszkodnak, saját irodákat is létrehoztak (Budapest: Centenárium és Dunakeszin). E szervezet kialakítása lehetővé teszi azt, hogy a dolgozók a lakáskérdés megoldását saját vállalatukban kezdeményezzék, a vállalatok pedig a készpénzben és az építési segítségben (szállítás, anyag, szakipari munka stb.) megnyilvánuló támogatásukat folyamatosan építkező szövetkezet útján biztosítsák.

A kivitelezés szervezett megoldását segíti az objektíven egymásra utalt, te-

vékenységükben jól kapcsolódó lakásépítő szövetkezetek és építőipari szövetkezetek programjának fokozatos összehangolása. Jelenleg 7000 lakásépítő szövetkezeti lakás elkészítését végzik az ipari szövetkezetek (33 százalék). Kisebb városokban és nagyközségekben helyenként számottevő a termelőszövetkezeti építővállalkozások közreműködése is.

Segítené az építőipari szövetkezetek hatékonyságát – és a szerződéssel kapcsolódó lakásépítő szövetkezetek célkitűzései megvalósítását –, ha az építőipari szövetkezetek korszerűbb technikai bázissal rendelkeznének. Nagyobb ütemben kellene a szövetkezeteknél fejleszteni a korszerű, a kis- és középvállalatoknál alkalmazható technológiát, felszereléseket. Mindehhez azonban állami támogatás biztosítása is szükséges.

d) A SZOT Titkársága és a SZÖVOSZ Elnöksége megállapodtak abban, hogy a munkáslakás-építés hatékonysága érdekében elősegítik a dolgozóik lakásépítését támogató vállalatok lakásépítési alapjának lakásépítő szövetkezetek keretében való hatékonyabb támogatását. A vállalatokon belüli szervező tevékenységet segíti – az ifjúsági lakásépítési akció korábbi tapasztalatait is felhasználva – a KISZ. A SZÖVOSZ Elnöksége és a KISZ KB 1975 végéig 10 000 lakás szövetkezeti keretben történő felépítésével számol fiatal családok részére. Az ország területén mintegy 50, elnevezésében is „ifjúsági" lakásépítő szövetkezet alakult.

1973–1975 között a vállalatok – szakszervezetekkel és a KISZ-szervezetekkel végzett közös felmérés szerint – 1,5 milliárd forint lakásépítést támogató alapot képeznek, 22 000 dolgozó lakásépítését kívánják készpénzzel támogatni, közülük 6800-ét szövetkezeti keretben. Az együttműködés arra irányul, hogy ez az arány növekedjék. A munkáltató szervek növeljék a lakásszövetkezetek keretében nyújtott „természetbeni" építési hozzájárulásukat. Ez a támogatási forma más keretben aligha tud érvényesülni, az építési költségeket viszont – az eddigi tapasztalatok szerint – jelentősen mérsékli.

A lakásépítő szövetkezeti lakások építési költségeiben, a tagok közreműködése és a szövetkezeti öntevékenység révén 5–10 százalékos, néhány helyen a munkáltatók természetben nyújtott támogatása útján 30–40 százalékos megtakarítást sikerült elérni a hasonló felszereltségű több szintes lakásokhoz viszonyítva. Az első ezer átadott lakás átlagköltsége 4750 Ft/m^2 szinten alakult. Az átadott lakások minősége, a szövetkezeti tagok közreműködése, valamint a szövetkezet, szervező és ellenőrző munkája következtében jó, a kivitelező vállalattal szemben viszonylag kevesebb garanciális kifogás merült fel.

A kedvező lehetőségek ellenére a vállalatok egy része azonban ma még nem alkalmazza a szövetkezeti lehetőségeket.

99

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A GAZDASÁGTALAN TERMELÉS CSÖKKENTÉSÉRE TEENDŐ TOVÁBBI INTÉZKEDÉSEKRE

(1974. MÁJUS 27.)

A Politikai Bizottság határozatát[1] követően a termékszerkezet gazdaságosabbá tételére irányuló tevékenység szervezettebbé vált mind a vállalatok, mind az irányító szervek munkájában. Az ágazati minisztériumok és a vállalatok elkészítették intézkedési terveiket. A kormányzati szervek több nagyvállalat termelési szerkezetének átalakítására egyedi döntéseket hoztak. Ezek részben megteremtették a feltételeket az érintett vállalatoknál a termelés gazdaságosságának javulásához.

A vállalatok egy része a jelentkező igényeket figyelembe véve elsősorban a jövedelmezőbb termékek előállításának és értékesítésének fokozására törekedett. A termelés gazdaságosságának emelkedését szervezési, technológiai, gyártmányfejlesztési intézkedésekkel is elősegítették.

A megyei és a vállalati pártbizottságok kidolgozták a pártalapszervezetek gazdaságszervező munkájával kapcsolatos követelményeket, ellenőrzési feladataikat. A pártszervezetek aktív politikai munkája jelentős mértékben hozzájárult az elért eredményekhez.

I

A termelés gazdaságosságának javulását átfogóan mutatja a tiszta jövedelem alakulása. 1973-ban a népgazdaságban a vállalatoknál 40 milliárd forinttal, 26 százalékkal több tiszta jövedelem képződött, mint 1971-ben. Egyidejűleg a vállalatok állóeszköz- és készletértéke 12 százalékkal, bérköltsége pedig 15 százalékkal emelkedett. A termelés jövedelmezősége 12 százalékkal javult, ez a két évben évenként 6 százalékos növekedésnek felel meg. Az 1969–1971-es években a jövedelmezőség évi átlagban 3,2 százalékkal emelkedett.

A vállalatok nyeresége 1973-ban 30 milliárd forinttal, 32 százalékkal volt magasabb az 1971. évinél. A nyereség gyors, a tiszta jövedelmet meghaladó

[1] Itt a Politikai Bizottság 1971. október 19-i határozatára történik utalás. Lásd e kötet 21. sz. dokumentumát.

ütemű emelkedésében szerepet játszott a nyereséget növelő támogatások 32 százalékos emelkedése is. Száz forint nyereségre jutó támogatás összege 1973-ban 56,5 forint volt (ebből 29,5 Ft árkiegészítés, 7,1 Ft termelési ártámogatás, 11,5 Ft állami visszatérítés, 8,4 Ft importtámogatás), ugyanannyi, mint 1971-ben.

A szocialista ipar gazdálkodásának hatékonyságát jellemzi, hogy 1972–1973. években az állóeszközök 14 százalékos emelkedése mellett az egy foglalkoztatottra jutó termelés 18 százalékkal, a nyereség 28 százalékkal nőtt. A bányászatban és az építőanyag-iparban az állóeszközök értékének emelkedése meghaladta az egy főre jutó termelés növekedését, ami ezekben az iparágakban a nyereség mérsékelt emelkedésében is kifejezésre jutott. A feldolgozóipari ágazatokat – a könnyűipar kivételével – az jellemzi, hogy az egy foglalkoztatottra jutó termelés növekedési üteme meghaladja az állóeszközök értékének emelkedését, s a nyereség jórészt ebből eredően nőtt.

Általában kedvezően alakult az exporttermékek jövedelmezősége. A szocialista kivitel támogatása az 1971. évi 4 Ft/rubelre, a tőkésexport támogatása 6,9 Ft/dollárról 4,5 Ft/dollárra csökkent 1973-ban. A szocialista exportban a gépipar támogatása 1971-ről 1973-ra 0,6 Ft/rubellel, a könnyűiparé 0,2 Ft/rubellel növekedett, míg az élelmiszeripari 3,7 Ft/rubellel csökkent. A tőkés kivitelen belül a gépipar támogatása 0,7 Ft/dollárral, a könnyűiparé 3,8 Ft/dollárral, az élelmiszeriparé pedig 3,5 Ft/dollárral csökkent.

A hatékonyság javítását szolgálták az iparban az ágazati minisztériumoknak és a vállalatoknak a termékszerkezet korszerűsítésére tett intézkedései.

Az energiahordozók felhasználásában a szénhidrogének részarányának növekedése az energiatermelés gazdaságosságán túl kihatott a többi népgazdasági ág hatékonyságának javítására is. A szénhidrogén-felhasználás részaránya az 1970. évi 43 százalékról 1973-ra 52 százalékra emelkedett. Az egységnyi villamos energia előállításához szükséges hőfelhasználás 1970–1973 között 6 százalékkal csökkent.

A vegyiparban 1968–1973 között 662 új termék került bevezetésre és egyidejűleg 280 termék, illetve termékcsoport gyártását szüntették meg. 29 üzem és telep termelését állították le, amelyeknek termelése veszteséges, illetve kevésbé volt gazdaságos.

A vegyiparban a termékszerkezet gazdaságosabbá tételéhez nagymértékben hozzájárult az, hogy a termelésfejlesztés jelentős része szocialista integrációs kapcsolatok bázisán, termelési együttműködés formájában valósul meg. Ez az új fejlesztéseknél lehetővé teszi optimális termelési kapacitások kiépítését és korszerű, széles választékú termékösszetétel kialakítását. A szocialista országokkal kötött jelentősebb nemzetközi szerződések a következők: magyar–szovjet olefinegyezmény, magyar–szovjet szintetikus kaucsuk-, magyar–lengyel mű-

szál-, magyar–lengyel PVC-poliészterselyem-, valamint a szocialista országok közötti sokoldalú növényvédőszer-egyezmény.

A gépiparban az intézkedések alapján 1972–1973-ban évente mintegy 3 milliárd forint értékű gazdaságtalan termék gyártása szűnt meg. A megszüntetett gazdaságtalan termékek között a legnagyobb volument az Ikarusz két autóbusztípusa, a Csepel Autógyár nyergesvontatói, a Vörös Csillag Traktorgyár dömperei és több traktortípusa, a Láng Gépgyár hajómotorjai képviselték. A gazdaságosságát javította, hogy a Ganz-MÁVAG beszüntette egyes mozdonytípusok gyártását, valamint a négyrészes motorvonatból kevesebbet exportáltak és hogy az Ikarusz-gyár teljesen átállt a korszerű 200-as autóbusztípus gyártására.

A központi fejlesztési programok megvalósításával is – közúti járműprogram, számítástechnikai program – jelentősen nőtt a gazdaságosabb termékek előállítása a gépiparban. Az autóbuszgyártás 1970. évi 5980 db-ról 1974-re mintegy 8500 db-ra emelkedik. A számítástechnikai eszközök gyártása 1973-ban 1,3 milliárd forintot ért el. A gazdaságos termékstruktúra kialakulását segíti a szocialista nemzetközi termelési együttműködés: így például a személygépkocsi kooperáció keretében gyártott Zsiguli-alkatrészek, a számítástechnikai egyezmény keretében történő alkatrész- és gépszállítások.

A könnyűiparban a termékszerkezet módosulása elsősorban a divatigényekhez jobban alkalmazkodó választékban jut kifejezésre. A textilipari rekonstrukció megvalósítása korszerű alapanyagok alkalmazását és modern technológiai eljárások bevezetését teszi lehetővé. Ennek eredményeképpen 1970–1973 között a textiliparban a természetes szálak aránya 68 százalékról 64 százalékra csökkent, a műszálak arányának 32 százalékról 36 százalékra történő növekedése mellett. A szocialista országok közötti belkereskedelmi árucsere-egyezmények módot adnak arra, hogy a hazai könnyűipar egyes gazdaságtalan fogyasztási cikkek gyártását megszüntesse és az igényeket választékcsere útján elégítse ki. Így például az Iskolabútor és Sportszergyár megszüntette a veszteséges irodabútor gyártását, valamint néhány sportszer termelését. A Tisza Cipőgyárnál kezdeményezték a nem kielégítő gazdaságosságú tornacipőgyártás megszüntetését és a szükségletnek más forrásból történő kielégítését.

A gazdaságos termékszerkezet kialakítását elősegítette a Központi Bizottság határozata a kiemelt 6 ipari nagyvállalat profiljának rendezésére. A Beton- és Vasbetonipari Művek és a Vörös Csillag Gépgyár termelési szerkezete perspektivikusan rendeződött, a termékszerkezet átalakítása megkezdődött. A Magyar Hajó- és Darugyár, a Ganz-MÁVAG, a Csepel Autógyár, valamint a Hajtómű- és Festőberendezések Gyára profilrendezése folyamatban van.

A termelés gazdaságosságát javították azok a kormányzati intézkedések is, amelyek a teljesen leírt vagy korszerűtlen berendezések szocialista importból

történő pótlását, cseréjét ösztönözték. Ennek eredményességét igazolja, hogy 1974–1975. évekre a beszerzésre eredetileg előirányzott 500 millió forintot – a vállalatok megalapozott igényei alapján – 1,1 milliárd forintra emelték fel.

A tapasztalatok azt igazolják, hogy a bizonytalan profilú, alacsony gazdaságossággal működő vállalatoknak más, perspektivikus termékszerkezettel rendelkező nagyvállalatokhoz való kapcsolása eredményjavulást biztosít. Így például az Élelmiszeripari Berendezés és Gépgyártó Vállalatnak az Egyesült Izzóhoz történő csatolása lehetővé tette a kiemelkedően gazdaságos és nemzetközi piacokon is versenyképes vákuumtechnikai gépgyártás fokozását. A Vörös Csillag Traktorgyár budapesti gyáregysége a Magyar Vagon- és Gépgyár részeként a közúti járműfejlesztési programba kapcsolódott be. Így a gyár termelése az új szervezetben és a megváltozott termékszerkezettel fokozatosan jövedelmezővé válik. A Gyapjúmosó és Szövőgyár kedvezőtlen termelési és gyártmányszerkezetét, gazdasági nehézségeit a Hazai Fésűsfonó és Szövőgyárral történő egyesítés formájában oldják meg.

Az irányító munka javítása érdekében a kiemelt 6 nagyvállalatnál, az MSZMP KB Gazdaságpolitikai Osztályának irányításával az illetékes állami, párt- és társadalmi szervek részvételével megtörtént a vezetők alkalmasságának felülvizsgálata. A tapasztalatok azt igazolták, hogy a vállalatok gazdasági helyzetének alakulása a vállalatvezetés alkalmasságának és felkészültségének színvonalával is összefüggött, ezért három vállalatnál a felső vezetői beosztásokban személycserékre került sor.

II

A határozat végrehajtásának eddigi menete alapján megállapítható, hogy a termelés gazdaságosságának javítása mind a vállalatok, mind az irányító szervek munkájában fokozatosan központi kérdéssé válik. A gazdaságosabb termelési szerkezet kialakításában és a gazdaságtalan termelés csökkentésében eredményeket értünk el. A gazdaságosabb termelés alakításának folyamata azonban – az ágazati és funkcionális minisztériumok egységes megítélése alapján – az eredmények ellenére lassúbb a lehetőségeinknél és a gazdaság fejlettségi szintje által támasztott követelményeknél.

A határozat végrehajtásának ütemét több tényező befolyásolta. A határozat meghozatalára a IV. ötéves terv elfogadása után került sor, amikor a belső erőforrások elosztása a tervcélok megvalósítása érdekében már eldöntésre került, s a szocialista országokba irányuló exportunk szerkezetét a kialakított nemzetközi egyezmények már meghatározták. A végrehajtás során vált világossá, hogy a termelési szerkezet átalakításához több olyan döntés szükséges,

amelyek nem válhattak a középtávú népgazdasági terv szerves részévé. A tervben nem voltak tartalékok a kiemelt 6 vállalat termelési szerkezetének átalakításához, holott ehhez jelentős központi pénzügyi támogatásra volt szükségük. Lassan ment végbe annak felismerése, hogy a termelési szerkezet gazdaságosabbá tételéhez, a gazdaságtalan termelés visszaszorításához milyen konkrét feltételek biztosítása szükséges a tervezésben, irányításban és a gazdasági szabályozásban.

A határozat végrehajtását kedvezőtlenül befolyásolták olyan szemléleti tényezők is, amelyek a gazdaságtalan termelés megszüntetését a munkaerő szükséges átcsoportosítása miatt fékezték. A vállalati, területi, párt- és társadalmi szervek, félve a foglalkoztatási gondoktól, a vállalatok szervezeti önállóságának esetleges megszűnésétől, nem minden esetben segítették következetesen a gazdaságtalan termelés visszaszorítását. A gazdaságossági szempontból indokolt termékstruktúra korszerűsítését, nagy sorozatú gyártást biztosító termelési kooperációk kialakítását fékezi az a hibás szemlélet is, amely a termelés hatékonyságát másodlagosnak tekintve, mindenáron komplett végtermékek előállítására törekszik, kisebb súlyt helyezve az alkatrészek, részegységek gyártására.

A gazdasági vezetők, a műszaki értelmiség körében bizonytalanságot vált ki az, hogy a termelés átállítását követően az adott helyen, illetve beosztásban szükség lesz-e munkájukra. A munkaerő-átcsoportosítás miatt hasonló gondok foglalkoztatják a munkásokat is, nem egzisztenciális kérdések, hanem a megszokott környezetben, a begyakorolt munkában bekövetkező változások miatt.

Ezek a gondok főleg azzal kapcsolatosak, hogy a határozat végrehajtása során nem került mindenhol megfelelően kidolgozásra és tudatosításra az, hogy a munkaerő-átcsoportosítással, átképzéssel, munkahely-biztosítással összefüggő anyagi következményeket az állam teljes egészében magára vállalja ott, ahol az vállalati erőforrásokból nem oldható meg. Emellett az agitációs munkában az egyének gondjaival való foglalkozás mellett nem kapott megfelelő súlyt a népgazdasági érdek következetes érvényesítésének szükségessége.

III

Az V. ötéves tervidőszakban a gazdasági növekedés feltételei a termelőmunka hatékonyságának növelése terén fokozott követelményeket támasztanak. Az alapanyag- és energetikai fejlesztések növekvő beruházásigénye, termékeinkkel szemben a nemzetközi piacokon jelentkező magasabb műszaki és minőségi követelmények szükségessé teszik az alapanyaggyártó és feldolgozóiparban a gazdaságosság javításának és a termékszerkezet korszerűsítésének meg-

gyorsítását. Ennek érdekében néhány területen indokolt a végrehajtás feltételeinek javítása:

1. A határozat végrehajtásának kezdeti szakaszában a termelés gazdaságosságának megítélése a vállalati szinten mért jövedelmezőség alapján történt. A végrehajtás során azonban világossá vált, hogy a jelenlegi ár- és támogatási rendszer mellett az esetek többségében a fejlesztések, illetve a visszafejlesztések nem ítélhetők meg a pillanatnyi piaci helyzet és a vállalati szinten mért jövedelmezőség alapján. A nemzetközi piacon bekövetkezett és várható árváltozások módosítják a termelés gazdaságosságát, a termékek egymáshoz viszonyított gazdaságossági sorrendjét. Az árpolitikai megfontolásokból nyújtott importtámogatások következtében a vállalati jövedelmezőségi viszonyok nem teszik lehetővé a gazdaságosság egyértelmű megítélését. Mindez felhívja a figyelmet arra, hogy a termelés gazdaságosságát a vállalati szinten mért jövedelmezőség mellett népgazdasági szempontból is szükséges megítélni. Ezért célszerű olyan módszereket is alkalmazni, amelyek figyelembe veszik a teljes termelési folyamat értékelését, a termelés műszaki jellemzőinek, sorozatnagyságának minősítését, az árképzési és támogatási rendszer sajátosságait, valamint távlatilag is megalapozott érdekeinket a szocialista nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlesztésében.

A szocialista országokkal történő nemzetközi gazdasági együttműködés során az export és az import gazdaságosságának megítélésénél mérlegelni kell az árrendszerből adódó eltéréseket. Egy-egy termék exportjának, illetve importjának gazdaságosságát nem önmagában, hanem a teljes export-, illetve importforgalomba beillesztve kell vizsgálni, figyelembe véve az adott országgal folytatott kereskedelem ártendenciáit, a teljes külkereskedelmi forgalom gazdasági eredményességét. Azokban az esetekben, amelyekben az előbbi okok miatt a vállalati és a népgazdasági érdek ütközik, ott az érdekazonosság feltételeit a vállalat pénzügyi helyzetének tartós rendezésével meg kell teremteni.

2. A IV. ötéves terv kidolgozásakor a termékszerkezet gazdaságosságának fokozására és a gazdaságtalan termelés visszaszorítására irányuló ágazati intézkedési terveket még nem lehetett figyelembe venni. Így azokon a területeken, ahol a gazdaságtalan termelés csökkentéséhez központi döntésekre és pénzügyi támogatásra volt szükség, ott ezeknek a feltételeknek a biztosítása az éves tervekben és az állami költségvetésben történt meg.

Az V. ötéves terv kidolgozása során meg kell határozni azokat a területeket, ahol a termékszerkezet korszerűsítése, a gazdaságtalan termelés csökkentése az akciók jelentőségénél fogva gazdaságpolitikai döntéseket igényel. Ezeket az ágazati fejlesztési koncepciók alapján a népgazdasági terv szerves részévé kell tenni. A fejlesztendő és visszafejlesztendő területeknek a népgazdasági tervben történő konkrét kijelölése a biztosítéka annak, hogy a folyamatok

megvalósítását, az eszközök szükséges átcsoportosítását a tervcélkitűzések megvalósításához kapcsolódó, népgazdasági szintű gazdaságosságot figyelembe vevő pénzügyi szabályozási, támogatási és adópolitika is elősegítse. A középtávú tervekben a folyamat fő irányát és ütemét, valamint a megvalósításához szükséges feltételeket átfogóan szükséges megtervezni.

Az V. ötéves tervidőszakra vonatkozó szocialista nemzetközi együttműködési megállapodások előkészítése során azt kell célul kitűzni, hogy a devizakitermelés szempontjából legkedvezőtlenebb termékek aránya csökkenjen. Az exportszerkezetet lényeges mértékben érintő változtatásokat a népgazdasági tervben kell előirányozni.

3. A belföldi ellátás biztonsága megköveteli, hogy a kevésbé gazdaságos termékek gyártásának megszüntetése esetén a felhasználói és fogyasztói igények import útján kerüljenek kielégítésre. A termeléspolitika és a külkereskedelmi gyakorlat kellő összhangjának hiánya miatt azonban ilyen jellegű kezdeményezésekre, a lehetőségek feltárására az indokoltnál kevesebb esetben került sor. Olyan kedvezőtlen gazdaságosságú termékek esetében, amelyek előállítását a belföldi ellátás teszi szükségessé, törekedni kell arra, hogy a hazai igények biztonságos kielégítéséről gazdaságos szocialista import útján gondoskodjunk. Ügyelni kell azonban arra, hogy minden esetben körültekintően járjanak el, biztosítva a szükséges összhangot az import és a belföldi gyártás csökkentése, illetve megszüntetése között. A folyamat szervezettségének fokozása szükségessé teszi, hogy az ágazati minisztériumok, valamint a Belkereskedelmi és a Külkereskedelmi Minisztérium együttesen alakítsanak ki programot arra vonatkozóan, hogy milyen gazdaságtalan termékek megszüntetése irányozható elő szocialista import bővítése útján. Indokolt, hogy az ágazati minisztériumok a gazdaságtalan termelés csökkentésével kapcsolatos termeléspolitika, a Külkereskedelmi Minisztérium pedig a perspektivikus importlehetőségek feltárása tekintetében tegyen javaslatokat a közös program kialakítására és végrehajtására.

Mind a vállalatok, mind pedig az irányító szervek fejlesztési tevékenységére széles körben jellemző az a gyakorlat, hogy a termékszerkezet gazdaságosságának javítását egyoldalúan csak az erőforrások jövőbeli növekményeinek eddiginél hatékonyabb elosztása útján látják megvalósíthatónak. Nem foglalkoznak megfelelően a gazdaságtalan termékek előállítására lekötött erőforrások – elsősorban a munkaerő és részben a berendezések – átcsoportosításával.

Tapasztalható olyan vállalati magatartás is, amely a kedvezőtlen gazdaságosság okait csak a vállalati döntésektől független külső tényezők hatására, elsősorban a gazdasági szabályozók működésére vezeti vissza, és ennek alap-

ján a jövedelmezőség javítását kizárólag pénzügyi támogatások megszerzésében vagy növelésében látja.

Az ágazati minisztériumoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a vállalati ötéves tervezési munkába a gyártmánystruktúra javítása szervesen beépüljön és a felügyeleti ellenőrzés keretében értékeljék a termelés gazdaságosságának javítására tett intézkedések végrehajtását. Követeljék meg a vállalatoktól a teljes termelési folyamat, ezen belül a termelést kiszolgáló tevékenységek hatékonyságának vizsgálatát, kérjék számon a belső tartalékok feltárására tett intézkedések végrehajtását.

Az ágazati irányító szerveknek vizsgálniuk kell, hogy azokat a vállalatokat, amelyeknek termékstruktúrája, technológiája korszerűtlen, nem gazdaságos, gyártmányaik értékesítési lehetősége perspektívában is korlátozott, milyen módon lehet a tevékenységi kör átállításával, a meglevő erőforrások hasznosításával, szükség szerinti kiegészítésével, indokolt esetben vállalati, szervezeti módosításokkal gazdaságossá tenni. Ezzel a módszerrel, új vállalatok létesítésével együtt járó nagyobb összegű befektetések is részben elkerülhetők.

IV

1. A Titkárság megállapítja, hogy a Politikai Bizottság 1971. október 19-i határozatában megjelölt követelmények alapján a gazdaságosabb termelési szerkezet kialakítására irányuló munka mind a vállalatoknál, mind az irányító szerveknél szervezettebbé vált. A pártszervezetek gazdaságszervező és ellenőrző munkájuk során fokozottabb figyelmet fordítottak a termelés gazdaságosságának javítására. Ennek hatására az elért eredmények jelentősek. A népgazdaság lehetőségei és a termelés hatékonyságának fokozódó követelményei azonban e területen gyorsabb előrehaladást tesznek szükségessé.

A gazdasági építőmunka számára a Politikai Bizottság 1971. évi határozatának követelményei továbbra is megvalósítandó feladatokat jelentenek. A határozat következetesebb és gyorsabb ütemű végrehajtása érdekében néhány területen további állami intézkedésekre van szükség.

2. A Titkárság javasolja a kormánynak, hogy a termelés gazdaságossága javításának és a gazdaságtalan termelés visszaszorításának meggyorsítása érdekében tegyen intézkedéseket:

– a termelés és a termékek exportja gazdaságosságának megítélésénél a népgazdasági érdek fokozottabb érvényesítésére, a népgazdaság szempontjából fontos exporttermékeket előállító vállalatok tartós érdekeltségének biztosítására;

– a vállalati döntési lehetőségeket meghaladó jelentősebb strukturális fejlesztések és visszafejlesztések népgazdasági tervben történő figyelembevételé-

re; a gazdasági szabályozó rendszer olyan irányú továbbfejlesztésére, amely fokozottan ösztönöz a termelési struktúra korszerűsítésére;

– a termeléspolitika és a külkereskedelmi gyakorlat összehangolásának javításával a gazdaságtalan termelés importtal történő helyettesítését biztosító rendszer kialakítására;

– a termelési szerkezet változásával kapcsolatos társadalompolitikai feltételek megteremtésére.

3. A Titkárság javasolja a kormánynak, hogy évenként számoltassa be a minisztériumokat az ágazatok termelési szerkezetének korszerűsítéséről, az ágazat hatékonysága javulásának eredményeiről.

4. A Titkárság felhívja a pártszervezeteket, hogy a népgazdasági érdek maradéktalan érvényesítését, a gazdaságosabb termelési szerkezet kialakítására irányuló intézkedések megvalósítását aktívabb politikai munkával segítsék elő. Fokozottabban igényeljék a gazdasági vezetők kezdeményezéseit a termékszerkezet korszerűsítésére, elemezzék a gazdaságosabb termékszerkezet kialakítását gátló tudati tényezőket, mutassanak rá a kidolgozott intézkedéseknek a dolgozók életszínvonalát javító hatására, népgazdasági jelentőségére.

100

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBEN FOLYÓ MARXIZMUS–LENINIZMUS OKTATÁS HELYZETÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL

(1974. MÁJUS 28.)

Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottság legutóbb 1969-ben vizsgálta meg az egyetemeken és főiskolákon folyó marxizmus–leninizmus oktatás helyzetét, és állást foglalt a továbbfejlesztés feladatait illetően. Időközben több jelentős határozat – a KB Tudománypolitikai és Ifjúságpolitikai Irányelvei, valamint a KB oktatáspolitikai határozata[1] – foglalkozott a világnézeti és poli-

[1] Lásd Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 335–367.; a 488–525. és az 564–567. old., valamint a jelen kötet 46. sz. dokumentumát.

tikai nevelés kérdéseivel, új feladatokat állítva a marxizmus–leninizmus oktatás elé is.

A világnézeti-politikai nevelés iránt támasztott magasabb követelmények, a felsőoktatás tartalmi korszerűsítése, a marxizmus oktatásban jelentkező problémák szükségessé tették a marxizmus–leninizmus oktatás helyzetének újbóli áttekintését és a megoldásra váró feladatok meghatározását.

1. A Központi Bizottság és testületeinek állásfoglalásai a világnézeti nevelés hatékonyságát szorgalmazva a marxizmus–leninizmus oktatás színvonalának emelését, a szocialista építés és a nemzetközi osztályharc gyakorlatával összefüggő elméleti kérdések előtérbe állítását, az antimarxista és a téves nézetekkel folytatott viták meggyőző erejének fokozását, a szakképzés és a világnézeti nevelés egységesebbé tételét tették fő feladattá.

Az oktatók feladataikat a párt politikájának alapján és annak megvalósítása érdekében eredményesebben teljesítik. A marxizmus–leninizmus oktatás közelebb került a szocializmus gyakorlatához, a korábbinál meggyőzőbben ad választ napjaink világnézeti-társadalmi kérdéseire. Javult a szocializmus melletti elkötelezettségre nevelés hatékonysága és színvonala.

A pozitív változások ellenére az oktatás-nevelés még mindig nem felel meg a vele szemben támasztott egyre növekvő igényeknek, nem tart lépést a hallgatók érdeklődésével. Ez elsősorban az oktatás még ma is tapasztalható elvontságára, az oktatók egy részének nem kielégítő problémaérzékenységére, elméleti bátortalanságára, a hiányos, ill. színvonaltalan tananyagokra, az oktatók tudományos továbbképzésének megoldatlanságára vezethető vissza.

2. A hallgatók ideológiai-politikai nevelésének feladatai a kommunista szakemberképzés folyamatában ma már nem kizárólag a marxizmus–leninizmus oktatására hárulnak. A kommunista szakemberképzés eredményességét nagymértékben befolyásolja az intézmény egész szelleme, az oktatásban részt vevő valamennyi tanszék világnézeti-nevelő munkája, a párt- és a KISZ-szervezetek politikai tevékenysége.

Az elmúlt években kedvező irányban változott a hallgatók hozzáállása az egyetemeken-főiskolákon folyó ideológiai oktatáshoz, érdeklődésük nőtt a társadalmi és politikai kérdések iránt, nyitottak, őszintén vetik fel problémáikat, aktívabban vesznek részt a foglalkozásokon, a politikai vitakörökön, kiszélesedett a tudományos diákköri mozgalom, a benyújtott dolgozatok száma és színvonala emelkedett. A hallgatók körében ugyanakkor ma is hatnak a legkülönbözőbb forrásokból származó nem marxista nézetek (vallásosság, nacionalista történelemszemlélet, kispolgári egoizmus stb.), ezek azonban csak elenyésző részüknél válnak tudatosan is vallott antimarxista eszmerendszerré. Az utóbbi években valamelyest nőtt az újbaloldali irányzatok hatása, ami szocialista társadalmunk jelenlegi problémáinak utópikus-moralizáló, elvont huma-

nista megközelítésében jut kifejezésre. Jelenleg is probléma a különböző forrásokból – a politikai-közéleti érdektelenségből és passzivitásból, a világnézeti nevelés nem megfelelő pedagógiai módszereiből, az ideológiai-politikai fogékonyságot is tompító túlterhelésből – táplálkozó hallgatói közömbösség. Ezt sem a marxizmus–leninizmus oktatás, sem az ifjúsági szervezet tevékenysége nem oldja még fel.

3. *a)* A filozófiaoktatás jobban támaszkodik a szaktudományok, elsősorban a természettudományok – filozófiailag is fontos – legújabb eredményeire, s keretei között nagyobb teret kap a polgári filozófia bírálata. Növekedett a jelenlegi történelmi korszak lényegi összefüggéseit érintő témák (a modern kapitalizmus sajátosságai, a tudományos-technikai forradalom stb.) szerepe az oktatásban.

A filozófiaoktatás hatékonyságát, törzsanyagának korszerűsítését a filozófiatudomány hazai és nemzetközi helyzete, valamint az oktatás nem kielégítő személyi feltételei gátolják.

Az 1968-ban végrehajtott óraszámcsökkentés miatt a legtöbb helyen megszűnt a filozófiatörténet, a valláskritika és a logika önálló és kötelező tantárgyként való oktatása.

Az etika a tanárképző főiskolákon és az orvostudományi egyetemeken kötelező, ugyanakkor a tudományegyetemek tanári szakjain csak fakultatív tárgy. Az etikaoktatásban erősödött szocialista társadalmunk erkölcsi problémáinak elemzése, de még nem küzdötték le teljesen az elvont moralizálást.

b) A politikai gazdaságtan oktatás a marxista közgazdaságtudomány mai eredményeinek szintjén mutatja be a modern kapitalizmus helyzetét, fő problémáit és ellentmondásait, és igyekszik választ adni a szocializmus építésének közgazdasági kérdéseire.

A szocializmus politikai gazdaságtanának oktatása közelebb került a közgazdasági gyakorlathoz, de gyakran a gazdasági mechanizmus által felvetett gazdaságpolitikai problémákhoz túlságosan ragaszkodva tárgyalta az alapkategóriákat. A többi szocialista országban lezajlott reformról az oktatásban kevés szó esik. A szocializmus politikai gazdaságtanának – bár egyes kérdéseket elmélyültebben és konkrétabban tárgyal – teoretikus színvonala, ideológiai, politikai meggyőző ereje változatlanul nem tekinthető kielégítőnek.

c) Alapvetően helyesnek bizonyult a tudományos szocializmus 1968-ban bevezetett új programja, amely a munkásosztály osztályharcának nagy stratégiai korszakain belül a tematikus felosztást követi. Ez lehetővé teszi, hogy a hallgatókat ne terheljék a program elméleti-politikai kérdéseinek megértéséhez nem feltétlenül szükséges történeti tényanyaggal, s hogy napjaink politikai kérdései előtérbe kerülhessenek.

A tudományos szocializmus oktatásban a legnagyobb problémát a magyar

munkásmozgalom elvi kérdéseinek és a szocializmus építése hazai tapasztalatainak tárgyalása jelenti. Ennek oka mindenekelőtt az, hogy az időközben bekövetkezett nagyarányú óraszámcsökkentés miatt a hazai tapasztalatok elemzésére, a legfontosabb elvi-politikai kérdések megtárgyalására nem jut kellő idő. Különösen élesen vetődik fel ez a probléma a tudományegyetemeken, ahol a tudományos szocializmus alaptanfolyamának óraszáma 1968-ban 120 óráról 56 órára csökkent. Ilyen órakeretben a tudományos szocializmus tananyagának oktatása nem lehet hatékony.

d) Az elmúlt években kezdődött el a szociológia oktatása néhány tudományegyetemen, valamint műszaki, agrár- és orvostudományi egyetemeken. A szociológiaoktatás kiszélesítésének igénye elsősorban a szakszociológiák bevezetésének sürgetésében fejeződik ki. A szakszociológia oktatását többnyire a különböző szaktanszékek végzik. Nincs megfelelő kapcsolat a szakszociológiát oktatók és a marxizmus–leninizmus tanszékek között, nincs kellően összeegyeztetve a történelmi materializmus, a tudományos szocializmus, valamint a szociológia programja.

4. *a)* Szélesedett a tanulócsoportos oktatás – mindenekelőtt a Művelődésügyi Minisztérium intézményeiben. Ez az intenzív oktatási forma kedvezőbb lehetőségeket teremt a világnézeti nevelés hatékonyságának növeléséhez, ugyanakkor felszínre hozta azokat a nézetkülönbségeket, amelyek az oktatók között az ideológiai és a politikai kérdések értékelésében megnyilvánulnak. Ez veszélyezteti az eszmei-politikai nevelés egységét, s ezt csak erősíti az, hogy néhány helyen teljesen mellőzik az évfolyam-előadásokat.

b) Kibontakozott és a hallgatók körében népszerűvé vált a speciális kollégiumok rendszere. Az eddigi tapasztalatok egyértelműen bizonyítják, hogy speciális kollégiumot olyan témákban célszerű indítani, amelyek kapcsolódnak a hallgatók politikai-világnézeti érdeklődéséhez, a szakképzéshez, és amelyeknek megfelelő kutatási hátterük van. Az oktatásnak alaptanfolyamokra és speciális kollégiumokra való tagolásával a korábbinál kedvezőbbek a feltételek az alapismeretek és az aktuális kérdések színvonalas összekapcsolására, valamint a hallgatók önállóságának kialakítására.

c) A marxizmus–leninizmus oktatás egyik akut problémája a színvonal, az elméleti-ideológiai és pedagógiai követelményeknek egyaránt megfelelő tankönyvek és jegyzetek hiánya. Az elkészült tananyagok készítését hátráltatják a lényeges kérdésekben fennálló nézetkülönbségek, fontos teoretikus problémák tudományos megválaszolatlansága. Legnagyobb a lemaradás a filozófiajegyzetek és -tankönyvek megírásában. Az új tananyagok megírását az is késlelteti, hogy a vezető oktatók egy része ezt a munkát minden más feladat mögé helyezi. A tananyagírásnak nincs meg a kellő erkölcsi és anyagi elismerése. Tarthatatlanul hosszú a tananyagok kiadói átfutási ideje is.

5. Fellendült a marxizmus–leninizmus tanszékek kutató és publikációs tevékenysége. A tanszéki kutatások közelebb kerültek a gyakorlathoz. A tanszéki tudományos kutatómunkában új vonás a kiemelt távlati és középtávú kutatási témákhoz való kapcsolódás. Több tanszék vett részt a helyi pártszervek döntéseit megalapozó és helytörténeti kutatásokban. Politikai gazdaságtanból és szociológiából növekedett a szerződéses kutatások száma is.

Helyenként megfigyelhető a részkérdések felé való orientálódás, az ideológiai és politikai szempontból kényesnek tartott kérdések megkerülése. Mindez maga után vonja a teoretikus és szintetizáló kutatások háttérbe szorulásának, a dezideológizáló prakticizmus térnyerésének veszélyét.

A tudományos szocializmus témakörei kutatásának ösztönzésére és támogatására tanszékközi munkaközösségeket szerveztek. A tudományos szocializmus témáinak kutatását lassítja az a speciális körülmény is, hogy az oktatók sok esetben az oktatásban közvetlenül kevésbé hasznosítható témákból írnak disszertációt.

Továbbra sem tekinthető megoldottnak a kis létszámú tanszékek oktatóinak tudományos tevékenysége, valamint a tanszékeken folyó kutatómunka irányítása, szervezettsége és anyagi ösztönzése. A jelenlegi támogatási rendszer a társadalomtudományok tekintetében további differenciálásra szorul.

6. *a)* A felsőoktatási intézményekben a marxizmus–leninizmus oktatását jelenleg 741 főállású és 140 kinevezett vagy tartósan alkalmazott másodállású oktató végzi. Nőtt oktatóink ideológiai-politikai felkészültsége, a tudományos fokozattal rendelkezők száma, gazdagodtak oktatási tapasztalataik, és emelkedett pedagógiai felkészültségük.[2]

Az oktatók – néhány százalékuk kivételével – alkalmasak a marxizmus–leninizmus oktatására és a hallgatók világnézeti nevelésére. Szakmai felkészültségük, pedagógiai rátermettségük természetesen nincs azonos színvonalon, és a növekvő követelményekhez nem egyformán tudnak felzárkózni. A kisebb felsőoktatási intézményekben – különösen vidéken – ezek a gondok koncentráltan jelentkeznek. Egyes oktatók, közöttük olyanok is, akik a marxizmus–leninizmus oktatás megalapozói voltak, egyre nehezebben tudnak eleget tenni az oktató-nevelő és tudományos munka mai követelményeinek.

Nagy gond a megfelelő színvonalú oktatói utánpótlás biztosítása. A hallgatók létszámának emelkedése, az új főiskolák létrehozása, a tanulócsoportos oktatás szélesedése és mindenekelőtt a politikai gazdaságtan oktatók körében

[2] 1976-os adatok szerint 56 intézményben 94 marxizmus–leninizmus tanszék működött. Az 1975. októberi állapot szerint 832 főállású oktató, 172 félállású, 177 óraadó és 39 tudományos munkatárs, illetve segédmunkatárs dolgozott a tudományos szocializmus tanszékeken. Akadémiai minősítéssel rendelkezik 166 főállású és 50 másodállású oktató. Egyetemi doktor 275. Az oktatóknak több mint négyötöde rendelkezik nyelvvizsgával vagy azt megközelítő nyelvismerettel.

meglevő fluktuáció miatt az oktatói szükséglet az utóbbi években jelentősen nőtt. Ugyanakkor a szakképzés nem képes kielégíteni ezeket az igényeket. Emiatt bizonyos engedményeket kellett tenni az új oktatók beállításában. Viszonylag nagy számban alkalmaztak közvetlenül az egyetem és a főiskola padjaiból kikerült, kezdő oktatókat, illetve olyan szakembereket (jogászokat, orvosokat, agrármérnököket stb.), akik vállalták a kiegészítő szak elvégzését. Az utánpótlás biztosításának nehézsége miatt is magas a marxizmus–leninizmus tanszékeken alkalmazott másodállású oktatók és óraadók száma. A kezdő oktatók alkalmazásának következménye, hogy emelkedett a párton kívüli oktatók száma.

b) Az 55 felsőoktatási intézményben 91 marxizmus–leninizmus tanszék és szakcsoport működik. A tanszékvezetők többsége alkalmas feladatköre ellátására, néhány tanszék vezetése évek óta megoldatlan. Lényegében eltűnt az a különbség, amely korábban – elsősorban a tudományegyetemeken – tudományos fokozatban és besorolásban a szaktanszékek és a marxizmus–leninizmus tanszékek vezetői között, ez utóbbiak hátrányára fennállt. Az egyetemi-főiskolai életben betöltött szerepük nőtt, s aktívabban vesznek részt a város, illetve a megye közéletében is.

A tanszékvezetők egy részénél a szakmai fejlődéssel és a tudományos tevékenységgel nem tartott lépést a vezetői készségek – elsősorban a kezdeményezőkészség –, az ellenőrző munka és az oktatókkal való foglalkozás fejlődése. Nem kielégítő a tanszékvezetői utánpótlásról való gondoskodás, valamint a pályakezdő fiatalokkal való törődés.

7. *Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalásának értelmében az állami felsőoktatási intézményekben folyó marxizmus–leninizmus oktatás továbbfejlesztése érdekében a következő fontosabb feladatokat kell megoldani:*

a) A világnézeti nevelés hatékonyságának fokozása érdekében növelni kell a marxizmus–leninizmus oktatás világnézeti nevelő erejét, politikai orientáló szerepét. Fő célunk az, hogy olyan szilárd marxista–leninista világnézettel rendelkező szakembereket képezzünk, akik ismerik a marxizmus–leninizmus elméleti alapjait, és ennek segítségével képesek eligazodni a hazai szocialista építés és a nemzetközi osztályharc bonyolult kérdéseiben. El kell érni, hogy a hallgatók magukénak vallják a párt által megfogalmazott, a szocializmus építésére vonatkozó történelmi perspektívát, és tudatosítsák, hogy ennek elérése csak céltudatos, elkötelezett és aktív társadalmi tevékenységgel lehetséges. Ennek érdekében erősíteni kell a tudományos szocializmus oktatását, hiszen ez a tárgy kapcsolódik a legszorosabban a politikához. A marxizmus–leninizmus oktatás keretében a hallgatók ismerjék meg a magyar és a nemzetközi forradalmi munkásmozgalom legfontosabb tapasztalatait. Az eddigieknél fokozottabban kell támaszkodni Marx, Engels, Lenin munkásságára, a többi

szocialista országban, elsősorban a Szovjetunióban elért tudományos eredményekre.

Javítani kell az ideológiai, politikai oktatás és a szakképzés összhangját, továbbá a felsőoktatási intézmények oktató-nevelő munkájának és a társadalmi szervezetek politikai tevékenységének összhangját. A szaktárgyak, különösen a szakképzés elméleti, alapozó tárgyainak marxista–leninista szellemű oktatása elsősorban a szaktanszékek feladata.

A felsőoktatási intézmények állami és pártvezetése, a marxizmus–leninizmus oktatók a KISZ-szel együttműködve növeljék azoknak a nevelési alkalmaknak a számát és színvonalát, amelyek az oktatásnál közvetlenebbül kapcsolódnak a hallgatók érdeklődéséhez, és lehetőséget nyújtanak az öntevékenység kibontakoztatásához (tudományos diákkör, politikai vitakörök, kollégiumi konzultációk stb.), segítsék az egyetemi demokrácia meglevő kereteinek tartalommal való megtöltését.

A marxizmus–leninizmus oktatás, a világnézeti nevelés hatékonyságának fokozása nemcsak a nevelési célok, hanem az ifjúságot foglalkoztató problémák ismeretét is megköveteli. Az állami és társadalmi szervekkel együttműködve folytatni kell az ifjúság erkölcsi, politikai, világnézeti arculatának vizsgálatát. Ez azonban nem lehet öncélú, hanem le kell vonni belőle az oktatásra vonatkozó következtetéseket.

b) A KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya, valamint a Művelődésügyi Minisztérium szakértők bevonásával vizsgálja meg az egyetemi és főiskolai marxizmus–leninizmus oktatás tartalmi koncepcióját, és javaslatait 1975. december 31-ig terjessze az Agitációs és Propaganda Bizottság elé.[3] E munkálatok során meg kell vizsgálni, hogy a pártoktatásban felhalmo-

[3] Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága legutóbb 1976-ban foglalkozott az állami felsőoktatásban folyó marxizmus–leninizmus oktatás helyzetével. Megállapította, hogy az 1974. május 28-i állásfoglalásban vázolt helyzetkép lényegesen nem változott, a megjelölt feladatok – amelyeknek végrehajtása folyamatban van – ma is időszerűek. Hangsúlyozta, hogy a XI. pártkongresszus határozatai alapján továbbra is fő feladat a marxizmus–leninizmus oktatás világnézeti nevelő erejének és politikai orientáló hatásának erősítése. Mindennek alapját az képezi, ha a világnézeti oktatást összehangolják a szakképzéssel, ha megfelelő tananyagok készülnek, és nélkülözhetetlen feltétele ennek az oktatók továbbképzése, a megfelelő káderutánpótlás és a célirányos kutatómunka megteremtése is.

Az újabb dokumentum részletesen taglalja a marxizmus–leninizmus oktatás tartalmi kérdéseit, ezen belül a hallgatóknak a középiskolából magukkal hozott ismereteinek tartalmi összefüggéseit a felsőoktatásban tanultakkal, felvázolja az oktatásban fellelhető különböző módszertani, szemléleti problémákat, kísérleteket és azok hatását a munka fejlődésére. Taglalja az állásfoglalás a marxizmus–leninizmus káderhelyzetét, valamint az oktatás tartalmi továbbfejlesztésével és a káderhelyzettel összefüggő fontosabb, megoldásra váró feladatokat.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság részletesen megjelölte a tartalmi, módszertani teendőket. Többek között leszögezte, hogy „A szocializmus építése hazai tapasztalatainak rendszeresebb, elmélyültebb megismertetésére és a politikai gyakorlati készség fejlesztésére be kell vezetni önálló tárgyként a magyar munkásmozgalom történetét, ami döntően a felszabadulás utáni időszakra

zott tapasztalatok mennyiben használhatók az állami marxista–leninista oktatás törzsanyagának korszerűsítéséhez, nem feledkezve meg arról, hogy a pártoktatás kiforrottabb, politikailag elkötelezett, élettapasztalattal rendelkező, önkéntes résztvevőkkel dolgozik.

Anyagi és erkölcsi ösztönzéssel, az erők koncentrálásával színvonalas tankönyveket kell készíteni. Ne készítsen minden egyetem és főiskola külön jegyzetet, hanem tárgyanként az óraszámokkal és az új oktatási formákkal reálisan számoló központi tankönyvek készüljenek. A viták lezáratlansága nem lehet akadálya a tananyagok elkészítésének, viszont el kell dönteni, hogy milyen vitás kérdések szerepeljenek a tananyagokban.

A Művelődésügyi Minisztérium tegye az oktatók, elsősorban a vezető oktatók munkaköri kötelességévé a tananyagok megírását. A Művelődésügyi Minisztérium, az Egészségügyi Minisztérium és a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium biztosítsa a jegyzetírás megfelelő anyagi és tudományos elismerését, az előléptetéseknél vegye figyelembe az oktatók jegyzetírói tevékenységét.

c) A marxizmus–leninizmus oktatás színvonalának emelése, hatékonyságának fokozása és a korszerű tananyagok megírása szempontjából alapvető fontossága van az ideológiai oktatás tudományos háttere biztosításának, a marxizmus–leninizmus tanszékeken folyó társadalomtudományi kutatómunka fejlesztésének. A marxizmus–leninizmus oktatás során felmerülő elméleti kérdések tudományos megválaszolása azonban nem hárulhat kizárólag a tanszéki kutatásokra, kidolgozásukba be kell vonni a többi társadalomtudományi kutatóhelyet is, elsősorban az akadémiai intézeteket. Ezt az igényt érvényesíteni kell már a következő periódusra szóló középtávú tudományos kutatási tervek kialakítása során is.

A marxizmus–leninizmus oktatás egysége érdekében ideológiai kérdésekről a Művelődésügyi Minisztérium a Magyar Tudományos Akadémiával és a pártintézményekkel együttműködve teremtsen megfelelő vitafórumot, valamint az oktatók vegyenek részt a közgondolkodást is befolyásoló ideológiai vitákban.

d) A marxizmus–leninizmus oktatás továbbfejlesztésének egyik alapvető feltétele a káderutánpótlás tervszerű fejlesztése. Ennek érdekében a Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály, valamint a Művelődésügyi Minisztérium vizsgálja meg a marxizmus–leninizmus oktatás káderhelyzetét, és 1975.

összpontosítson." A feladatok között szerepel, hogy a filozófia, a tudományos szocializmus és a politikai gazdaságtan szakokra a jövőben ne közvetlenul a középiskolából történjék a beiskolázás, hanem e szakokra az első, illetve a második év után válogassák ki a hallgatókat. A „Világnézetünk alapjai" c. tárgy tanítására az oktatók képzését a középiskolai tanárképzésben harmadik szakként oldják meg. A már működő tanárok felkészítését pedig az egyetemeken 1–2 éves kiegészítő képzéssel kell biztosítani.

július 1-ig dolgozzon ki javaslatokat a káderproblémák megoldására, az oktatók képzésének, továbbképzésének rendszerére, s azokat terjessze az Agitációs és Propaganda Bizottság elé.

A marxizmus–leninizmus oktatás káderhelyzetének mielőbbi javítására a társadalmi, az állami és politikai élet területén dolgozó szakembereket vonjanak be az oktatásba. A területi pártszervek – különösen Budapesten és a négy egyetemi városban – a Marxizmus–Leninizmus Oktatási Főosztállyal együttműködve iskolázzanak be a Politikai Főiskolára olyan fiatal, tehetséges és mozgalmi tapasztalatokkal rendelkező kádereket, akik a főiskola elvégzése után a felsőoktatási intézményekben marxizmus–leninizmus oktatók lehetnek.

Az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya, Agitációs és Propaganda Osztálya, valamint Gazdaságpolitikai Osztálya fokozottabban vonja be a marxizmus–leninizmus oktatókat a párt előtt álló feladatok, elméleti kérdések kimunkálásába, a területi pártszervek pedig a társadalmi, politikai, közéleti tevékenységbe, valamint biztosítsák számukra a rendszeres politikai tájékoztatást.

A tanszékvezetők törekedjenek a tanszékek összetételének javítására, az alaptanfolyamokon a félállásúak és különösen az óraadók számának csökkentésére. Segítsék a pályakezdő fiatalok beilleszkedését, fejlődését, problémáik megoldását.

e) A Művelődésügyi Minisztérium – elsősorban a Marxizmus–Leninizmus Oktatási Főosztály – irányító tevékenysége mindenekelőtt az oktatás tartalmi színvonalának emelését, a szakmai és világnézeti nevelés egységének erősítését segítse elő. A szakképzés differenciáltságának figyelembevételével, s az ebből adódó speciális nevelési lehetőségek feltárásával együtt, biztosítani kell az oktatás alapvető tartalmi egységét. Ennek érdekében tovább kell javítani az együttműködést az intézmények állami és pártvezetésével, a Művelődésügyi Minisztérium és a társminisztériumok szakirányítási főosztályaival.

A Művelődésügyi Minisztérium gondoskodjon arról, hogy a marxizmus–leninizmus oktatására megfelelő időt fordítsanak, biztosítsa a marxizmus–leninizmus tárgyainak megfelelő oktatási sorrendjét, a tantervi fegyelem betartását, és szorgalmazza a hatékony oktatási formák, módszerek kimunkálását és elterjesztését (tanulócsoportos oktatás, speciálkollégiumok stb.).

A szociológiai oktatás szélesebb körű kiterjesztését e tudomány viszonylagos fejletlensége, jelenlegi helyzete nem indokolja.

A tudományos kutatás irányításából, a nemzetközi kapcsolatok szélesedéséből, az oktatás-nevelés pedagógiai és módszertani követelményeinek emelkedéséből fakadó új feladatok ellátásához a Művelődésügyi Minisztérium biztosítsa a szükséges feltételeket.

f) A felsőoktatási intézmények pártbizottságai 1974. december 31-ig tűzzék

napirendre és vitassák meg a marxizmus–leninizmus oktatás helyzetét, és határozzák meg az ezzel kapcsolatos helyi feladatokat. A megyei pártbizottságok illetékes osztályai segítsék és ellenőrizzék a feladat végrehajtását.

A jelentést és az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalását megkapják a budapesti és a megyei pártbizottságok, valamint az állami felsőoktatási intézmények pártbizottságai, rektorai, főigazgatói.

101

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A FELSŐSZINTŰ VEZETŐK POLITIKAI TOVÁBBKÉPZÉSÉRE VONATKOZÓ 1973. FEBRUÁR 27-I HATÁROZATA[1] VÉGREHAJTÁSÁRÓL; A KÖZÉPSZINTŰ VEZETŐK POLITIKAI TOVÁBBKÉPZÉSÉNEK FELADATAIRÓL

(1974. JÚNIUS 4.)

I
A HATÁROZAT VÉGREHAJTÁSÁNAK HELYZETE

1. A felsőszintű vezetők politikai továbbképzésére vonatkozó politikai bizottsági határozat végrehajtása rendben folyik.

Megtörtént a szervezett politikai továbbképzésben részesítendő felsőszintű vezetők körének kialakítása és nyilvántartásba vétele. Eszerint mintegy 9000 fő továbbképzéséről kell gondoskodni. Ennek egyharmada pártvonalon, kétharmada pedig állami vonalon részesül majd szervezett politikai továbbképzésben.

Most készül a PB határozatának megfelelően azoknak a felsőszintű vezetőknek a nyilvántartása, akik egyéni terv alapján oldják meg politikai továbbképzésüket. A Politikai Főiskolán és a Budapesti Oktatási Igazgatóságon fogják biztosítani részükre a rendszeres konzultációs lehetőséget.

Elkészült a Politikai Főiskola továbbképzési terve.

[1] A határozat a jelen kötet 61. dokumentuma.

Az 1974/75-ös tanév kezdetéig elkészül a továbbképzés egységes tematikája, amely három különböző típusú – általános politikai, gazdaságpolitikai és ideológiai – tanfolyam szervezését teszi lehetővé. Ezenkívül kidolgozást nyer az újságírói és pártoktatói továbbképző tanfolyamok speciális tematikája is.

Állami vonalon is megkezdődött a határozat végrehajtása. Jelenleg a tervek kidolgozásának szakasza zárult le. A Munkaügyi Minisztérium irányításával működő Országos Vezetőképző Központ keretében folyó szervezett politikai továbbképzés rendszere úgy nyert kialakítást, hogy a különböző továbbképző tanfolyamokon a jelenlegi néhány óráról – a tanfolyamok időtartamától és jellegétől függően – 1–2 hétre növelik a politikai oktatásra fordított időt.

A minisztériumok hatáskörébe tartozó továbbképző intézmények (a Budapesti Műszaki Egyetem Mérnöktovábbképző, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Mérnök- és Vezetőképző Intézete stb.) az ott tanuló vezetők politikai továbbképzését az Országos Vezetőképző Központ rendszeréhez hasonlóan oldják meg.

2. A szélesebb körű és szervezett továbbképzés előkészítésével egyidejűleg a hagyományos keretekben folyik a vezetők továbbképzése.

Az MSZMP KB hatáskörébe tartozó legfontosabb párt-, állami és tömegszervezeti vezetők (összesen 320–330 fő) ötévenként részt vesznek az SZKP KB mellett működő Pártfőiskola továbbképző tanfolyamán, amely szakosított tematikával – általános politikai, gazdaságpolitikai, ideológiai – működik. Ezek beiskolázásáról a KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya gondoskodik.

A Politikai Főiskolán folytatódik a háromhónapos továbbképző tanfolyam. Ezen ötévenként 1500–1600 vezető vesz részt, akik beiskolázását a KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya végzi.

A vezető újságírók politikai továbbképzése is tovább folyik. Beiskolázásukról a KB Agitációs és Propaganda Osztálya gondoskodik. (Évente 60 fő.)

3. További feladatok.

A felsőszintű vezetők, akik az SZKP KB Pártfőiskoláján működő továbbképző tanfolyamon vesznek részt, a jövőben kiutazásuk előtt 1 hetes tanfolyamon vegyenek részt itthon, ahol a magyar tapasztalatok elméleti általánosítását kapják.

A Politikai Főiskola a jelenlegi oktatási és kollégiumi épülettel nem képes a jelentősen megnövekedett hallgatói létszámot befogadni. A Politikai Főiskolának az igényeket figyelembe véve évente mintegy 500–600 fő politikai továbbképzéséről kellene gondoskodni, a jelenlegi továbbképzési kapacitása azonban csak ennek egyharmadára elegendő. A jelenlegi épületei és technikai berendezései bővítésre szorulnak. Szükség van továbbá tanári státusokra és a kisegítő technikai személyzet létszámának növelésére is. A bővítésével kapcsolatos javaslatokat a Politikai Főiskola terjessze a Titkárság elé.

A Politikai Főiskola keretében folyó politikai továbbképzést átmenetileg – az oktatási épület és kollégium bővítéséig – az alábbiak szerint kell biztosítani:

a) a hároméves nappali tagozat jelenlegi 90–100 fős létszámát változatlanul hagyva, átmenetileg csökkentsék 20–25 fővel a levelező tagozat létszámát;

b) a háromhónapos központi továbbképző tanfolyam hallgatóinak egy részét irányítsák át az oktatási igazgatóságok hatáskörébe;

c) a vezető újságírók háromhónapos politikai továbbképző tanfolyamának idejét 8 hétre csökkentsék, és vizsgálják meg egyes turnusok átmeneti szüneteltetésének lehetőségét;

d) a Politikai Főiskola átmenetileg ne indítson a minisztériumok külön igényeit kielégítő politikai továbbképző tanfolyamokat.

A tartalmi és módszertani munka jobb összehangolása érdekében a Politikai Főiskolán növelni kell a politikai továbbképzési részleg szerepét.

Az Országos Vezetőképző Központ sem képes a jelenlegi feltételek között megoldani az új feladatokat. Itt is ki kell alakítani a politikai továbbképzéssel foglalkozó részleget, és gondoskodni kell megfelelő szakemberek bevonásáról. A tárgyi feltételeket is javítani kell. Ezek megoldására a Munkaügyi Minisztérium az év végéig javaslatokat dolgoz ki, s azt az illetékes kormányzati szerv elé terjeszti.

4. A végrehajtás jelenlegi állapotát figyelembe véve, a továbbiakban a feltételeket biztosítva a felsőszintű vezetők politikai továbbképzése a párt XI. kongresszusától teljes egészében átfoghatja a továbbképzésre bevonandók körét.

II
A KÖZÉPSZINTŰ VEZETŐK POLITIKAI TOVÁBBKÉPZÉSÉNEK HELYZETE, JAVASLATOK A TOVÁBBI FELADATOKRA

A politikai továbbképzés szempontjából azok számítanak középszintű vezetőknek, akik a megyei és járási jogú pártszervek, továbbá nagyüzemi, szövetkezeti, intézményi pártbizottságok hatáskörébe tartoznak. Számuk országosan mintegy 90 000 fő. Politikai képzésükről és továbbképzésükről a megyei, a járási, a városi, a nagyüzemi pártbizottságok és állami, tömegszervezeti szervek gondoskodnak.

A X. kongresszus óta a középszintű vezetők politikai továbbképzése jelentősen fejlődött.

A Politikai Bizottságnak a felsőszintű vezetők politikai továbbképzését szabályozó határozata után a megyei pártbizottságok öntevékenyen megkezdték a

középszintű vezetők politikai továbbképzésének szervezett kialakítását. E törekvésüket erősítette a KB 1973. november 28-i káderpolitikai határozata is.[2]

A politikai továbbképzést jól szolgálja a megyékben kialakult politikai oktatási rendszer, a pártiskolák, az esti egyetemek különböző tagozatai, a speciális tanfolyamok. Az érintett 90 000 fő jó részének elméleti fejlődését a meglevő intézmények biztosítják.

A budapesti és a megyei pártbizottságok pártiskoláin egész éven át működnek különböző szintű továbbképző tanfolyamok, amelyeken főleg párttitkárok, függetlenített pártmunkások, propagandisták és középszintű gazdasági, tanácsi vezetők vesznek részt.

A marxista–leninista esti egyetemeken növekedett a politikai továbbképzést szolgáló szakosított tanfolyamok és speciális kurzusok száma.

A megyei pártbizottságok oktatási igazgatóságain mind a személyi, mind a szervezeti feltételek javultak. A középszintű politikai továbbképzés szempontjából különösen jelentős, hogy létrejöttek a pártépítési tanszékek, és megindult a politikai vezetési ismeretek oktatása.

A középszintű gazdasági és tanácsi irányító szervek által rendezett továbbképző tanfolyamokon is helyet kapnak a politikai továbbképzést elősegítő témák. A középszintű vezetők többsége évről évre részt vesz ilyen tanfolyamokon.

Az egyetemeken és főiskolákon is működnek különböző továbbképző tanfolyamok. (Orvostovábbképzés, mérnöktovábbképzés stb.)

A középszintű vezetők rendszeres politikai továbbképzésének egyik formája, hogy sokan közülük propagandisták, ami az ismeretek állandó bővítését, gazdagítását igényli tőlük. A pártoktatásban jelenleg több mint 19 000 középszintű vezető végez propagandamunkát. A vezető beosztásban dolgozó propagandisták száma öt év alatt 75 százalékkal növekedett. A propagandisták szervezett politikai továbbképzése az utóbbi időben sokat fejlődött, és megfelelő ütemben folyik.

A középszintű vezetők politikai továbbképzésénél a meglevő kereteket kell továbbfejleszteni. Erősíteni kell szervezetét s ki kell fejleszteni egységes tematikáját.

Ennek érdekében a következő feladatokat szükséges megoldani:

1. A politikai továbbképzés biztosítsa, hogy a bevont középszintű vezetők marxista műveltsége, elméleti alapképzettsége javuljon, ismereteik megszilárduljanak s a lehetőségekhez képest kiszélesedjenek. A továbbképzés a párthatározatok feldolgozása mellett szolgálja a párt politikája elméleti, ideológiai alapjainak mélyebb megismerését.

[2] Lásd e kötet 83. sz. dokumentumát.

Biztosítani kell, hogy a középszintű vezetők szervezett politikai továbbképzésének tematikai koncepciója a felsőszintű vezetők politikai továbbképző tanfolyamainak tematikájával azonos alapelvekre épüljön. Olyan tematikát kell kidolgozni, amely figyelembe veszi a továbbképzésre bevont káderek felkészültségét, és különböző típusú – általános politikai, gazdaságpolitikai, ideológiai – tanfolyamok szervezését is lehetővé teszi. A középszintű vezetők politikai továbbképzésének tematikájára a KB Agitációs és Propaganda Osztálya tegyen javaslatot, s azt az Agitációs és Propaganda Bizottság 1974 második felében vitassa meg és hagyja jóvá.

2. A megyei pártbizottságok (a PTO [Párt és Tömegszervezetek Osztálya], a PMO [Propaganda és Művelődési Osztály] és az Oktatási Igazgatóság) tekintsék át a középszintű továbbképzésbe bevonhatók körét, koordinálják a munkát, állapítsák meg a saját feladataikat, a megyei állami és gazdasági szervek, valamint a tömegszervezetek feladatait.

A középszintű politikai továbbképzés kapcsolódjék még jobban a pártoktatás meglevő rendszerébe. Vegyék tekintetbe a pártoktatás különböző formáit, a kialakult továbbképző tanfolyamokat, használják fel az állami és gazdasági vonalon folyó szakmai továbbképzést, a tananyagokba építsék be a szükséges politikai, ideológiai ismereteket.

Ilyen értelemben vizsgálják meg a pedagógus-továbbképzés, az orvostovábbképzés, a népművelési vonalon folyó különböző továbbképző tanfolyamok, a Tanácsakadémia megyei (összevont körzeti) kihelyezett tagozatai, a gazdasági vezetők szakmai továbbképzését szolgáló tanfolyamok adta lehetőségeket.

3. A vezetők alap- és kiegészítő minősítésében minden esetben meg kell jelölni, hogy a minősített mikor és milyen formában vegyen részt szervezett politikai továbbképzésben. Erről a minősítést végző szervek közvetlenül a pártkongresszus után a következő kongresszusig terjedő időszakra készítsenek összesített ütemtervet, és azt küldjék meg annak a pártbizottságnak, amely az adott területen a politikai továbbképzést koordinálja.

4. A középszintű vezetők politikai továbbképzésének közvetlen irányítása, szervezése és ellenőrzése a megyei jogú pártbizottságok hatáskörébe tartozik. A politikai továbbképzést azonban középszinten sem lehet kizárólagosan pártfeladatnak tekinteni. Az alábbi munkamegosztást kell kialakítani:

a) A megyei jogú pártszervek elsősorban a középszintű politikai vezetők (függetlenített pártmunkások, tömegszervezeti vezetők, párttitkárok stb.), valamint a megyei jogú pártszervek káderhatáskörébe tartozó fontosabb gazdasági, tanácsi, intézményi vezetők szervezett továbbképzéséért felelősek. Ezekről a pártbizottságon kimutatást kell készíteni.

b) A megyei jogú pártbizottságok kimutatásában nem szereplő középszintű

vezetők szervezett politikai továbbképzését a felügyeletet gyakorló állami, gazdasági szervek és tömegszervezetek saját hatáskörükben oldják meg.

5. A középszintű vezetők politikai továbbképzésére általában új intézményt nem kell létrehozni. A továbbképzés alapvető bázisa a budapesti és a megyei oktatási igazgatóságok legyenek. Azokban a városokban, ahol felsőoktatási intézmény működik, jobban kell építeni a politikai továbbképzésben is az ott levő marxista–leninista tanszékekre.

Azokban a megyékben, ahol nincs megfelelő pártiskolai épület, az építkezést meg kell gyorsítani. A budapesti és megyei pártiskolákon növelni kell a középszintű vezetők politikai továbbképzését szolgáló tanfolyamok arányát.

6. A középszintű vezetők politikai továbbképzésével kapcsolatos új feladatok indokolttá teszik az oktatási igazgatóságok függetlenített tanári létszámának minimális növelését. Az ezzel kapcsolatos státusigényeket a KB Agitációs és Propaganda Osztálya a XI. kongresszust követően, a státuszárlat feloldása után, terjessze a Titkárság elé.

7. Azokat az oktatókat, akik a politikai továbbképző tanfolyamokon tanítanak, rendszeresen tovább kell képezni. Ezért a KB Agitációs és Propaganda Osztálya felelős.

102

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ CIGÁNYLAKOSSÁG HELYZETÉRŐL

(1974. JÚNIUS 11.)

I

A Magyarországon élő cigánylakosság helyzetével a Politikai Bizottság utoljára 1961. június 20-án foglalkozott, s ennek nyomán megfelelő határozatot hozott.[1] E határozat megjelenése óta az egyre kedvezőbbé váló politikai, társadalmi és gazdasági helyzet hatására folyamatosan tovább javultak a cigánylakosság élet- és munkakörülményei. A legutóbbi reprezentatív felmérés mint-

[1] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1956–1962. Kossuth Könyvkiadó 1973. Második, bővített kiadás. 519–521. old.

egy 320 000-re becsüli a jelenleg Magyarországon élő cigányok létszámát.[2] 1961-ben 200 000 cigány lakos élt Magyarországon.

A Politikai Bizottság határozata és az annak nyomán született központi intézkedések kedvezően éreztették hatásukat a cigánylakosság helyzetének javításában.

A munkaképes cigánylakosság mind jelentősebb többsége ma már állandóan dolgozik; évente mintegy ezer cigánycsalád jut kedvezményes lakásépítéshez vagy házvásárláshoz; egyre több cigánygyermek vesz részt iskolaelőkészítő tanfolyamon, jár óvodába, részesül ingyenes vagy igen kedvezményes általános iskolai napköziotthonos ellátásban. Ha nem is kielégítő mértékben, de növekszik az általános iskolát végzettek száma. Mind több – arra rászoruló cigányember részesül rendszeres szociális segélyben vagy más szociális juttatásban, ellátásban; javulnak egészségügyi viszonyaik.

Fejlődik társadalmi beilleszkedésük. Növekszik azon cigány értelmiségi vagy más foglalkozású személyeknek a száma, akik elmaradott embertársaik felemelkedését hajlandók segíteni; gyarapszik a közmegbecsülésben részesülő és a közéletben valamilyen formában részt vevő cigányok száma; tanácstaggá választják őket: a társadalmi szervek kollektív testületeiben is helyet kapnak; a különböző munkahelyeken kisebb-nagyobb vezetői posztokat töltenek be.

Csökkenő azoknak a munkahelyeknek a száma, ahol származásuk miatt hátrányos megkülönböztetésben részesítik őket. Egyre inkább csak az amorális vagy aszociális magatartású cigány személyeket ítélik, illetve marasztalják el, mérséklődik a cigányok általános elmarasztalása is.

A cigánylakosság helyzetének javulása mellett ugyanakkor az is megállapítható, hogy a fejlődés üteme nem kielégítő, az előrehaladással párhuzamosan a problémák egyelőre tovább növekednek, s egyre jelentékenyebb társadalmi hatásuk. Ennek oka abban található meg, hogy a szaporodásuk aránya jelentősen nagyobb, mint a helyzetük javítását célzó intézkedések hatása. A lakáskörülmények a cigánylakosság egészét tekintve alapjában véve ma sem jobbak, mert az új házak építésével és lakások vásárlásával csak e népesség szaporodásából eredő problémák csökkentését tudtuk elérni. Következésképpen legalább annyian élnek szociálisan nem megfelelő körülmények között ma is, mint tíz évvel ezelőtt. A keresőképesek mintegy egyharmada változatlanul nem mozdul el a beilleszkedés irányába, 15–20 százalékuk nem dolgozik, sőt, kerüli a munkát, megtartja régi életformáját, életfelfogását, s mindinkább elszakad és egyre jobban szembekerül a társadalom haladó rétegeivel, kívül reked a társadalmi felemelkedésen, és úgyszólván naponta újra termeli saját maga

[2] 1976-ban mintegy 350 000 volt a Magyarországon élő cigánylakosság száma.

nyomorát. E családokban legtöbb a gyermekek száma, legnagyobb az analfabetizmus, legrosszabbak a lakás- és életkörülmények, e családokból a gyermekek nem vagy rendszertelenül járnak iskolába, majd kimaradoznak onnan, e réteg tagjai gyakran vétenek az állam írott és a társadalom íratlan törvényei ellen.

Nagymértékben nehezítik a cigánylakosság társadalmi helyzetét és beilleszkedését a még mindig meglevő kölcsönös előítéletek.

II. A CIGÁNYLAKOSSÁG HELYZETE

1. MUNKAKÖRÜLMÉNYEIK, FOGLALKOZTATOTTSÁGUK

A Politikai Bizottság 1961. évi határozata megállapítja, hogy a munkaképes cigánylakosság 33 százaléka állandó, 32 százaléka alkalmi jellegű munkaviszonyban áll, 35 százaléka egyáltalán nem dolgozik. Ehhez viszonyítva jelentős a fejlődés: jelenleg a 15–59 éves cigány férfiak háromnegyed része állandó, 5,7 százalékuk ideiglenes munkaviszonnyal van alkalmazásban. A nők foglalkoztatása is fejlődik, bár nem elég kedvezően: a 15–54 éves korú cigány nők 30 százaléka kereső.

A cigánykeresők zöme (60 százalék) az építőiparban, valamint rakodó- és szállítómunkásként, illetve takarító- és segédmunkásként, 13 százaléka a mezőgazdaságban dolgozik. Az összes mezőgazdaságban foglalkoztatott cigányok csupán 5 százaléka termelőszövetkezeti tag.

A cigánylakosság 78 százaléka falun él, ahol a fő foglalkozási lehetőség a mezőgazdasági munka, ugyanakkor a termelőszövetkezetek gyors ütemű technikai és technológiai fejlődése az időszaki alkalmazottak és alacsony szakmai műveltségűek számának mintegy 40–50 százalékos csökkenését idézte elő, ezért a termelőszövetkezetek cigányokat egyre nehezebben tudnak foglalkoztatni. A cigányok nagy része sem kötődik szívesen a termelőszövetkezetekhez, különösen a gyenge adottságú termelőszövetkezetek nem tudnak számukra állandó jövedelmet és szociális ellátást biztosítani. Továbbra is oka a cigányok többsége termelőszövetkezetektől való távolmaradásának a termelőszövetkezetek vezetői és tagjai egy részének cigányokkal szembeni fenntartása, előítélete.

Az állami gazdaságokban, erdőgazdaságokban és az élelmiszeriparban növekszik az állandó munkaviszonyban levő cigányok száma. E helyeken szervezettebb, szociálisan jobb körülmények között dolgozhatnak, állandó keresethez jutnak, s a cigánydolgozók irányában inkább mutatkozik megértés.

Az elmúlt 10–12 év során a falun élő cigányok az ipari munkahelyek felé törekedtek, mert a megnyíló ipari munkaalkalmak a cigányoknak nemcsak a

biztos jövedelmet jelentik, hanem az egyenjogúság elnyerésének jobb lehetőségét is.

E réteg gyorsabb ütemű iparba áramlását azonban főként a letelepedési nehézség hátráltatja és hozzájárul az is, hogy a falusi cigányság nagy részénél a mezőgazdasági idénymunkából származó jövedelem viszonylag jelentős, és ezért nem törekszik lakóhelyétől távoli állandó munkahely vállalására. A falutól való elszakadás talajtalanná, gyökértelenné tenné őket.

Az állandó munkaviszonyban álló cigánymunkások egy részéről a munkahelyek vezetőinek és a nem cigány munkatársak többségének jó a véleménye. Növekszik a cigány törzsgárdatagok száma, s a szocialista brigádok némelyikében is ott találhatók. Ugyanakkor sok kifogás alá esik az idénymunkát vállalók magatartása.

A cigányok foglalkoztatási nehézségeinek könnyítése érdekében a tanácsi munkaügyi szervek a munkaközvetítés során fokozottabban törődnek részükre munkaalkalmak biztosításával. A cigány foglalkoztatottak száma állandóan növekszik, de még sok személynél nincs meg a munkakészség, ezért kerüli a munkát. Sok a fizetés utáni hiányzó és a munkafegyelmet megsértő közöttük. Gyakori az olyan eset is, hogy csak a családi pótlék fizetéséhez szükséges munkanapok számát dolgozzák le.

A velük szemben táplált előítélet miatt gyakran a munkahelyen nem segítik beilleszkedésüket, munkájukat, sőt egyes helyeken nem foglalkoztatják képzettségüknek megfelelő munkakörben sem.

2. A CIGÁNYLAKOSSÁG TELEPÜLÉSI VISZONYAI, LAKÁS- ÉS EGÉSZSÉGÜGYI KÖRÜLMÉNYEI

A Politikai Bizottság határozatának megjelenése óta kedvezően fejlődtek a cigánylakosság egy részének lakás- és egészségügyi körülményei. Ezt nagyban segítették a kormánynak 1964-ben és azt követő években a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolása érdekében hozott határozatai. E határozatok azokat a kedvezményes feltételeket is megszabják, amelyek alapján e telepek lakói új ház építésével vagy vásárlásával megfelelő körülmények közé juthatnak.

A telepek felszámolása, illetve a szociális körülményeknek meg nem felelő lakásban lakó cigánycsaládok számára új lakások építése, illetve meglevő lakások vásárlása 1964-ben megkezdődött. A III. ötéves tervben évenként átlagban 800–1000 új lakás épült, illetve került megvásárlásra központi segítséggel.

A IV. ötéves tervidőszakra a kormány 10 000 (+10 százalék tartalék) lakásépítési, illetve vásárlási keretet biztosított központi erőforrásból. A 10 százalék tartalékkeretet a kormány 1970-ben a Szamos menti árvízkárok helyreállítására bocsátotta rendelkezésre.

Az 1971–1973-as évben összesen 7484 központi keret állott a tanácsok rendelkezésére, s ebből új lakások építésével, illetve házvásárlással összesen 4855-öt létesítettek. A tanácsok ezenkívül saját erőforrásaik és kiutalások révén összesen 580 cigánycsalád számára tették lehetővé, hogy jobb lakásokba költözzenek.

A III. és IV. ötéves terv idején hazánkban mintegy 14 000–15 000, főként telepen élő család jutott jobb lakáshelyzetbe. Ez a mennyiség jóformán csak arra volt elegendő, hogy ellensúlyozza e népréteg természetes szaporulatát, hogy ne romoljanak tovább a szociális követelményeknek meg nem felelő telepeken lakók lakáskörülményei.

Ma már világosan látszik, hogy a kormánynak az a célkitűzése, hogy a 15 éves lakásépítési terv keretében a telepek felszámolást nyerjenek, a jelenlegi konstrukció mellett még akkor sem lenne lehetséges, ha az előirányzatot minden évben teljes mértékben teljesítenénk, mert nem elégségesek a telepek belátható időn belül történő felszámolására. A meglevő lehetőségeket többek között azért nem tudjuk megfelelően kihasználni, mert az érvényben levő hitelösszegből vagy vásárlási keretből az állandóan emelkedő építési költségek és vásárlási árak miatt nem lehet már megfelelő házat építeni, illetve lakást vásárolni, még az építtető által az építési költség 10 százalékának hozzáadásával sem. A másik fő ok, hogy a cigányok nagy része nem képes megbirkózni az építéssel járó kötelezettségekkel, ezért már sok meglevő szerződés is felbomlik vagy nem fizetik vissza a hiteleket. Jelenleg a telepeken már egyre inkább a nagyon gyenge anyagi körülmények között élő nagycsaládosok és jövedelemmel szinte nem rendelkező idős, beteg emberek maradnak, akik saját erőből semmi áldozatra nem képesek. Igen gyakori, hogy a putrikban élő 2–3 generációból egy legalább ott marad, s így a putrik felszámolását ez a körülmény is hátráltatja.

Probléma az is, hogy a cigánylakások építésére igen nehezen akad vállalkozó; gyakori az építő szerv részéről a visszaélés; helyenként hiányos a tanácsszervek előkészítő, ellenőrző munkája.

A cigány építtetők olykor egy idő múlva jogtalanul eladják a házat és visszaköltöznek a telepre. Sokan vannak, akik nem vállalnak munkát, hogy ne kelljen teljesíteniük az építéssel járó kötelezettségüket.

A cigánylakosság munka- és életkörülményeinek, valamint egészségügyi kulturáltsága fejlődésének hatására 1961 óta előrehaladás mutatkozik a cigányok egészségi állapotában, a telepek egy részének közegészségügyi viszonyaiban: csökken a cigány csecsemők halandósága; kezdik jobban igényelni az egészségügyi szolgálatot; kissé nagyobb gondot fordítanak a személyek és a környezet tisztaságára.

Számos megyében a tanácsok a telepek tisztántartásával, jó ivóvíz biztosí-

tásával javítják a telepek közegészségügyi helyzetét; gondot fordítanak a cigányoknál jelentkező szociálpolitikai jellegű problémák megoldására.

A cigányság elmaradott rétegeinél azonban nem kielégítő, sőt sok helyen súlyos az egészségügyi, közegészségügyi és szociális helyzet. A cigánylakosság 63 százaléka olyan telepeken lakik, amelyeken a 40 000 egészségtelen lakás nem felel meg az elemi higiéniai követelményeknek sem. Körükben az egészségtelen élet- és munkakörülményeik miatt gyakori a meghűlés, a fertőző betegség. A csecsemőhalálozás a javulás ellenére is kétszerese a nem cigány átlagnak. Igen sok a 35 éven felüli leszázalékolt vagy krónikus betegség miatt munkaképtelen cigányember.

Egészségügyi kulturáltságuk elmaradottsága miatt sokan nem teljesítik a kötelező egészségügyi előírásokat, nem veszik igénybe a felkínált lehetőségeket. Eddig kevés eredménnyel járt a családtervezésre, születésszabályozásra vonatkozó felvilágosítás. A cigány népességnél az 1971. évi reprezentatív felmérések szerint az ezer főre eső élveszületések száma 37 körül volt. Ennek az állapotnak a fenntartása sem népesedési, sem szociálpolitikai szempontból nem tekinthető célravezetőnek, mert a cigány szülők egy része – éppen a tudatilag elmaradottak – az egymás után születő gyermekek után járó gyermekgondozási segélyre építik létüket. Ugyanakkor a nagyszámú gyermek nevelésének, gondozásának, eltartásának nem képesek eleget tenni.

Emiatt is állandóan nő az állami gondozásba vett cigány csecsemők és gyermekek száma.

A cigánylakosságot rászorultságuk esetén ugyanazokban a szociális juttatásokban részesítik, mint az egyéb rászorult személyeket, egyre nagyobb számban részesülnek különböző segélyekben, szociális kedvezményekben.

A szociális otthonokban és az öregek napközi otthonaiban a férőhely hiánya, a velük szembeni szemlélet és nem kellő beilleszkedési készségük miatt azonban alacsony a cigány öregek száma.

3. A CIGÁNYLAKOSSÁG KULTURÁLIS HELYZETE

a) Iskoláztatás

A rendelkezésre álló adatok alapján az 1957/58. tanév végén az általános iskolák 27 000 cigány tanulót tartottak nyilván. (Ez az összes tanulók 2,2 százalékát tette ki.) Ezeknek akkor 88,3 százaléka járt alsó tagozatba, a felső tagozatba pedig 12 százalékuk.

A Művelődésügyi Minisztérium által történt adatfelmérés szerint az 1970/71. tanévben az összes tanulók mintegy 5 százaléka volt cigány, s a felső tagozatba már a cigány tanulók 30,8 százaléka felkerült.

Változatlanul továbbra is a fő probléma, hogy a cigány tanulók többsége

nem jár folyamatosan, rendszeresen iskolába, sokan nem végzik el az általános iskolát.

A hagyományos életformát élő cigány szülők nemhogy segítenék gyermekeik iskolába járását, hanem visszatartják azokat, vagy nem képesek gyermekeik számára megfelelő feltételeket biztosítani. Komoly problémát jelent a cigánygyermekek számára az otthoni elmaradott környezet, szegényes a szókincsük és a tárgyismeretük, valamint gyenge az egészségi állapotuk. Sok helyen a rossz utak és a telepek nagy távolsága akadályozza a cigánygyermekek iskolába járását.

Az iskolákban nem mindenütt szorgalmazzák a cigánygyermekek iskolába járását. Elterjedt a cigánygyermekek elfogadható okok nélküli iskolába járás alóli végleges vagy ideiglenes felmentése. A törvénytelen felmentéseket a szülők és az iskolák egyaránt kezdeményezik, a tanácsi szakigazgatási szervek pedig több helyen nem lépnek fel ellene kellő határozottsággal. Ugyanakkor az igazolatlan mulasztás miatti szabálysértési eljárások számos esetben indokolatlanul elmaradnak.

Az értelmi fogyatékosságot megállapító gyógypedagógiai áthelyező vizsgálat után egyre gyakrabban kisegítő iskolába, ennek kihelyezett osztályaiba iskolázzák be a cigánygyermekeket. Sok helyen cigányosztályt jelent a túlkoros osztályok létrehozásának gyakorlata is. A kisegítő, túlkoros osztályok, valamint az átmenetileg szervezett külön cigányóvodák és cigányosztályok segítik a cigánygyermekek előrehaladását.

Nem helyeselhető azonban az egyre gyakrabbá váló azon törekvés, hogy a cigány tanulókat még az általános iskola felső tagozatában is együtt tartják, elszigetelik a nem cigány tanulók környezetétől. Ez később is nehezíti társadalmi beilleszkedésüket.

A cigányok lakta települések többségében nem működik óvoda, általános iskolai napközi otthon, ahol étkezésben részesülhetnének. Tapasztaltunk olyan magatartást is, hogy egyes tanácsszervek a rendelkezéseket szó szerint értelmezve, nem engedélyezik azon cigánygyermekek napközi otthonba történő felvételét, akiknek mindkét szülője „nem dolgozik".

Nem kielégítőek az iskoláknak és a munkahelyeknek a cigány felnőttek iskolai rendszerű oktatásba való bevonására irányuló erőfeszítései.

b) A cigánylakosság iskolán kívüli nevelése, művelése

A felnőtt cigánylakosság műveltségi helyzetének elemzése, kutatása, vizsgálata a közművelődési és tudományos szervek részéről még nem történt meg.

Ugyanakkor az ún. „kulturális fehér foltok" (területek és rétegek) elmaradottságának felszámolására való törekvés a közművelődés területén fontos feladat. Így a cigánylakossággal való törődés nem elkülönítetten, hanem mint a

tudatilag elmaradott, műveltségi feltételek szempontjából hátrányos helyzetben levők közművelődési problémái kerültek előtérbe.

A közművelődési könyvtárak fejlesztésénél több helyen figyelembe vették, hogy azok a cigánylakosságot is vonzáskörzetükbe fogadhassák. Az ilyen körzetekbe telepített könyvtári egységekben arra törekedtek, hogy minél nagyobb számmal legyen olyan irodalom (mese, ifjúsági mű, romantikus regény), amely a tapasztalatok szerint leginkább felkelti a cigánylakosság érdeklődését. A szakszervezeti könyvtárak egy részében (építőipari munkásszálláson) ugyancsak figyelembe vették a szállások összetételét. Az olvasni tudó, főleg iskolás korú fiatalok látogatják a könyvtárakat, gyakran tartanak ott felolvasásokat.

Több községben a művelődési otthonok keretében érdeklődésüknek és nevelésük céljának megfelelő előadásokat, műsorokat szerveznek: néhány községben a cigánylakosság a műkedvelő művészeti mozgalom aktív résztvevője, sőt, önmaguk hoztak létre olyan együtteseket. Néhány megyében a cigányok számára külön klubot alakítottak, ahol számukra esteket, bálokat, táncos rendezvényeket szerveznek. Egyes helyeken szívesen vesznek részt a szakkörök munkájában, s körükben nagy népszerűségnek örvendenek az egészségügyi tárgyú felvilágosító, ismeretterjesztő előadások. Néhány helyen a ház körüli teendők helyes ellátásának megismertetésére is tanítják őket. Közismert, hogy a városi peremkerületi és a falusi mozik látogatói között magas a cigányok száma.

A tanácsi és szakszervezeti szervek közművelődési intézményeinek fent ismertetett tevékenysége sajnos még nem általános.

4. A SAJTÓ, A RÁDIÓ ÉS A TELEVÍZIÓ MUNKÁJA

Az utóbbi években egyre többet foglalkozik a sajtó, a televízió s a rádió a cigánylakosság társadalmi beilleszkedésével. Újraéledőben van az etnográfusok, a nyelvészek, a zenetudósok, a színház, a tánc és film szakemberei részéről a cigány népművészet termékeinek gyűjtése, feldolgozása, életük művekbe öntése.

A központi kommunikációs eszközök által közöltek, az írók írásai, a művek gyakran tartalmaznak a Politikai Bizottság és a kormány által képviselt elvekkel nem egyező álláspontokat.

A Politikai Bizottság által rögzített elveket az állami, társadalmi szervekben működők sem értelmezik mindig egységesen. Ezért az ide kapcsolódó kérdések magyarázata, indokolása, érvelése nem mindig egyértelmű, vagy elmarad, esetleg nem kielégítő.

Főként a Budapesten élő cigány értelmiségiek, ciganológusok és egyetemisták állnak elő az utóbbi időben politikai, kulturális jellegű kérdésekkel, követelésekkel, hogy pl. alakuljon cigányszövetség: a különböző, cigánylakosság ügyeivel foglalkozó szervekbe, bizottságokba kerüljenek be cigányok is, hogy rétegük érdekeit képviselhessék: induljon politikai, kulturális, ismeretterjesz-

tő, felvilágosító hetilap; létesüljön Budapesten cigányszínház; ahol cigánygyermekek többségben vannak, folyjék kétnyelvű oktatás.

Egyesek megkérdőjelezik a Politikai Bizottságnak azt az álláspontját, hogy a Magyarországon élő cigánylakosság egy sajátos népréteg, azt tartják, hogy nemzetiség, s a nemzetiségnek kijáró jogok illetik meg.

5. A CIGÁNYLAKOSSÁG ÁLLAMPOLGÁRI KÖTELEZETTSÉGEINEK TELJESÍTÉSE

A beilleszkedés kezdeti szakaszán levő vagy a még be nem illeszkedett cigánylakosságra jellemző, hogy jogaik hangoztatása mellett hajlamosak állampolgári kötelezettségeik elmulasztására. Különösen anyagi természetű tartozásaik (lakásépítési hitel törlesztésének hátraléka; kereseti, házadótartozás stb.) és különböző, elég nagy tömegben jelentkező kisebb-nagyobb szabálysértések jelzik, hogy állampolgári kötelezettségüknek közülük sokan még nem vagy hiányosan tesznek eleget.

6. A CIGÁNYLAKOSSÁG HELYZETÉNEK JAVÍTÁSÁVAL FOGLALKOZÓ SZERVEK TEVÉKENYSÉGE

a) Az 1968-ban a kormány által létrehívott Tárcaközi Koordinációs Bizottság eddig évenként 2–3 alkalommal megtartott ülésén e kérdéskört felölelő összes ügyekben hozott állásfoglalásokat. Ezek az állásfoglalások segítik a minisztériumok, országos hatáskörű szervek, valamint a tanács és társadalmi szervek a cigánylakosság helyzetének javításával, beilleszkedésükkel kapcsolatos tevékenységét.[3]

Működése óta tizenkét megyei tanács végrehajtó bizottságát számoltatta be ez irányú tevékenységéről, illetve vizsgálta azok munkáját. A bizottságot eddig minden illetékes minisztérium, illetve társadalmi szerv tájékoztatta e téren kifejtett tevékenységéről. A beszámoltatások és kölcsönös tájékoztatások hasznosan segítették a bizottság és az érdekelt végrehajtó szervek további tevékenységét.

A bizottság többször tett javaslatot központi állami és társadalmi szerveknek a jelentkező feladatok és problémák megoldása érdekében.

A bizottság elnöke több ízben folytatott tárgyalást a menetközben felme-

[3] A cigánylakosság helyzetével foglalkozó Tárcaközi Koordinációs Bizottság – amely a 3347/1968. Korm. számú határozat alapján 1968-ban alakult – ülésein beszámoltatja a megyei tanácsok elnökeit a végzett munkáról, tájékoztatást kér a minisztériumok, főhatóságok vezetőitől, valamint a Hazafias Népfronttól, a KISZ KB-tól és a SZOT vezetőitől. Állást foglal, javaslatokat tesz a tárcáknak jogszabályi rendezésre, irányelv kiadásra, intézkedések megtételére. Iránymutatást ad a megyei tanácsoknál működő, a cigánylakosság helyzetével foglalkozó Koordinációs Bizottságoknak. Tevékenységéről és a cigánylakosság helyzetéről 1974-ben tájékoztatta az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottságát. Ugyanebben az évben az Országgyűlés Kulturális Bizottsága is megtárgyalta a cigánylakosság helyzetét. A Tárcaközi Koordinációs Bizottság 1976-ban a kormánynak számolt be tevékenységéről és a cigánylakosság helyzetéről.

rült problémák megoldásáról; véleménycserét a főhatóságok, társadalmi szervek vezetőivel.

A bizottság legutóbb 1973-ban az MTA Szociológiai Kutató Csoportjának a cigánylakosság körében végzett felmérése alapján értékelte a cigánylakosság helyzetét, s az ahhoz kapcsolódó állami társadalmi tevékenységét, majd a helyzetüket érintő, lényeges kérdésekben foglalt állást, amit az illetékes központi és megyei szerveknek megküldött. A bizottság állásfoglalásai, javaslatai, intézkedései mind a központi, mind a területi szerveknél hatékonyan segítették a cigánylakosság érdekében kifejtett tevékenységet.

b) A megyei, városi, községi, tanácsi testületek és a megfelelő szintű koordinációs bizottságok is jelentős határozatokkal, intézkedésekkel és állásfoglalásokkal segítik e munkát. Legtöbb megye és település középtávú és ezen alapuló éves intézkedési tervet, programot készít a helyben jelentkező feladatok megoldására. A különböző helyi szervek együttműködése e téren is fejlődő, ha nem is kielégítő.

c) A központi állami szervek közül a Belügyminisztérium, az Egészségügyi Minisztérium, az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, a Munkaügyi Minisztérium, a Művelődésügyi Minisztérium; a társadalmi szervek közül a Szakszervezetek Országos Tanácsa, a Kommunista Ifjúsági Szövetség, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa, valamint a Magyar Vöröskereszt Országos Elnöksége működik közre a cigánylakosság helyzetének javításával kapcsolatos tevékenységben.

III. KÖVETKEZTETÉSEK

1. A Politikai Bizottság 1961. június 20-i határozatának meghozatala óta folyamatosan tovább javult a cigánylakosság helyzete: a fejlődés üteme megélénkült; folytatódik a cigányság helyes irányú differenciálódása, növekszik a beilleszkedettek rétege; egyre szűkebb térre szorul vissza és mérséklődik a cigányokat általánosan elmarasztaló megítélés.

A helyes irányú fejlődés azonban nem kellő ütemű, az előrehaladással párhuzamosan egyes problémák tovább növekednek. A keresőképes cigányok mintegy egyharmada még nem mozdult el a beilleszkedés irányába, nem dolgozik, megtartja régi életformáját, elzárkózik a kedvező hatások elől. Sok a munkafegyelem ellen gyakran vétő, már dolgozó cigány munkavállaló. A munkahelyek egy része elzárkózik a cigány munkavállalók alkalmazása elől. Nagyon kevés a szakképzettségre szert tett cigánydolgozó.

Az egészségtelen telepi élet- és lakáskörülmények változása is lassú ütemű fejlődést mutat, még nem megoldott a telepek felszámolása.

A cigánygyermekek közül változatlanul viszonylag igen kevesen végzik el az általános iskolát, s igen elenyésző a továbbtanuló fiatalok száma. A cigánylakosság felnőtt rétegének iskoláztatása, iskolán kívüli nevelése, művelése a cigánylakossággal való foglalkozás egyik leggyengébb pontja.

Nem kellően irányított és összehangolt a központi kommunikációs eszközök s más publikációra és információra hivatott szervek a cigánylakosság beilleszkedését, s helyzetének javítását segítő tevékenysége.

Az állami és társadalmi szervek egyes központi és helyi szervei tevékenységében is gyakran fellelhetők e tekintetben az összehangoltság és rendszeres tevékenység hiánya, az idevonatkozó nézetek nem kellő egysége.

2. A Politikai Bizottság 1961. június 20-i határozatában foglaltak továbbra is érvényesen szabják meg a követendő elveket, legfőbb tennivalókat. Az állami és társadalmi szervek továbbra is az abban foglaltak figyelembevételével, következetesen hajtsák végre a feladatokat.

a) A cigánylakosság helyzetének javítása érdekében:

– a Tárcaközi Koordinációs Bizottságnak továbbra is feladata a cigánylakosság helyzetét, a központi és helyi szervek ez irányú munkáját rendszeresen áttekinteni, s a szükségnek megfelelően észrevételeket tenni, javaslatokat adni, a felmerülő időszerű kérdésekben koordinálni, illetve állásfoglalásaival az érdekelt szerveket befolyásolni, azok számára segítséget nyújtani. Tervszerűen folytatni kell a megyei tanácsi szervek beszámoltatását, munkájuk ellenőrzését és segítését;

– az érdekelt tárcák az V. ötéves terv tervezése során vegyék számba azokat a tennivalókat, amelyek a cigánylakosság helyzetének javítását hivatottak elősegíteni, s dolgozzanak ki megfelelő elképzeléseket, intézkedéseket, majd gondoskodjanak azok végrehajtásának megszervezéséről;

– a cigánylakosság elmaradott rétege helyzetének gyorsabb ütemű javítása érdekében teljes körű felmérésen alapuló demográfiai és szociológiai információ szükséges. Ezért a népességnyilvántartás gépesítésének elkészítése kapcsán a fenti szempontokra legyenek figyelemmel. A Központi Statisztikai Hivatal az MTA Szociológiai Kutató Csoportjával együttműködve készítse el a cigánylakosság demográfiai prognózisát, amely alapul szolgál az V. ötéves terv és az azt követő időszakban helyzetük megítéléséhez, a szükséges teendők megtételéhez;

– célravezetőnek látszik, hogy a Munkaügyi Minisztérium – más, munkaerő-foglalkoztatásban érdekelt szaktárcákkal karöltve – vizsgálja meg, milyen módon és intézkedésekkel lehetséges a munkaerőhiány és egyes helyeken mutatkozó cigány munkaerő-feleslegből származó egyenetlenséget felszámolni;

– szükségesnek látszik, hogy az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, a Pénzügyminisztériummal karöltve, a szociális követelményeknek meg nem

felelő telepek felszámolása érdekében a kormány és a saját rendelkezéseit, valamint a Koordinációs Bizottság állásfoglalásait és a tapasztalatokat figyelembe véve dolgozza ki a telepek gyorsabb ütemű felszámolására vonatkozó új konstrukciót. Ennek előkészítéseképpen a tanácsszervek még ebben az évben mérjék fel a telepeik pontos helyzetét;

– szükségesnek látszik, hogy a IV. ötéves terv még hátralevő idejére is megemelkedjék a folyósítható hitel mértéke: a megyei tanácselnökök azon jogának kiterjesztése, hogy a központi támogatás összegének 5 százalékos mértéke helyett a hitelt nem telepi lakosok részére annak 15–20 százalékos mértékéig folyósíthassa. A feltételek szükséges módosításáig is az érdekelt állami szervek a IV. ötéves tervben adott lehetőségeket jobban használják ki;

– indokoltnak látszik annak megvizsgálása, hogy – lehetőleg a megyéken belül – milyen módon és intézkedésekkel lehetséges a munkaerő-felesleg elhelyezését, illetve munkaerőhiány pótlását összekötni, összehangolni a telepek gyorsabb ütemű felszámolásával, illetve az egyes cigánycsaládok valamilyen formában történő lakáshoz juttatásával;

– a munkaügyi és belügyi szervek tanulmányozzák a cigánylakosság körében fellelhető munkátlanság, munkakerülés okait, körülményeit; a fokozatos felszámolásukra tegyenek javaslatot;

– a Művelődésügyi Minisztérium, illetve országos módszertani intézményei dolgozzák ki és adják közre az elmaradott népréteg iskolán kívüli nevelésének, művelésének elveit, módszereit;

– a Művelődésügyi Minisztérium illetékes szervekkel jogszabályban rendezze azon pedagógusok anyagi megbecsülését, akik a cigány tanulók nevelése, oktatása érdekében többletmunkát végeznek;

– az Egészségügyi Minisztérium illetékes szervekkel együttműködve, ugyancsak dolgozza ki azon egészségügyi dolgozók (körzeti orvos, védőnő) fokozott anyagi megbecsülésének elveit, akik a cigányok által lakott telepeken tevékenykednek és többletmunkát végeznek;

– az Egészségügyi Minisztérium a párt népesedéspolitikai határozatának végrehajtását az egészségügyi nevelés, felvilágosítás körében úgy segítse, s olyan egészségügyi intézkedéseket hozzon, hogy a cigánycsaládok körében is lehetőleg a háromgyermekes családnagyságok alakuljanak ki;

– a sajtó, a Televízió, a Rádió és a filmgyártás hatékonyabban segítse a cigánylakosság tudatának fejlesztését, beilleszkedését és a kölcsönös előítéletek fokozatos felszámolását.

b) Abban a felvetődött elvi, szemléleti kérdésben, hogy a Magyarországon élő cigánylakosság sajátos néprétegnek vagy nemzetiségnek tekintendő-e, az álláspont továbbra is az lehet, amit a Politikai Bizottság említett határozata tartalmaz: a cigánylakosság „bizonyos néprajzi sajátossága ellenére sem alkot

nemzetiségi csoportot; problémáinak megoldásánál sajátos társadalmi helyzetüket kell figyelembe venni, s biztosítani kell számukra a teljes állampolgári jogok és kötelességek érvényesülését, az ezek gyakorlásához szükséges politikai, gazdasági és kulturális feltételek megteremtését".[4]

Az Alkotmány e jogokat a cigánylakosság részére is biztosítja, ugyanakkor az eddiginél határozottabban érvényt kell szerezni a kötelességek teljesítésének is.

Nem támogathatók egyes cigány értelmiségieknek és ciganológusoknak azok a törekvései, hogy létesüljön cigányszövetség, cigány hetilap induljon, Budapesten cigányszínház jöjjön létre.

Nem indokolt a cigány tanulók által nagyobb számban látogatott iskolákban a kétnyelvű oktatás bevezetése, mert a cigány nyelv fejlettségi foka nem alkalmas tudományos anyag közlésére, ezen túlmenően a cigánylakosság mintegy háromnegyed része már csak magyar nyelven beszél. A cigányul és román nyelven beszélők az ország különböző területein szétszórtan, legalább tízféle, egymástól eléggé eltérő dialektusban beszélnek.

Az eddiginél tervszerűbb és átfogóbb munkával célszerű elvégezni a Magyarországon élő cigányok kulturális, eredeti népművészeti értékeinek feltárását, összegyűjtését, megőrzését, közreadását, az e téren folyó különféle kutató tevékenység egyeztetését.

c) A megyei (fővárosi) szintű állami és társadalmi szervek rendszeresen vegyék számba megyéjük (főváros) cigánylakosságának helyzetét.

Dolgozzák ki az V. ötéves tervre vonatkozó idevágó terveiket és intézkedéseiket.

A megyei koordinációs bizottságok rendszeresen értékeljék a városok és községek cigánylakossága helyzetének javításához kapcsolódó tevékenységét, s segítsék a feladatok összehangolását, végrehajtását.

A munkaerő-foglalkoztatásban érdekelt helyi párt-, állami és társadalmi szervek a mezőgazdasági és élelmiszeripari termelő gazdaságokkal és üzemekkel együttműködve, tegyenek intézkedéseket arra vonatkozólag, hogy több cigány munkaerő vállaljon állandó jellegű munkát.

A helyi tanácsi szervek a társadalmi szervek közreműködésével biztosítsák a még meglevő telepeken a normális élethez szükséges alapvető feltételeket, s az ott élők bevonásával gondoskodjanak arról, hogy azokon állandóan rend legyen; szervezzenek a telepek számára is tisztasági mozgalmat.

A helyi szervek hatékonyan támogassák az egészségügyi, közegészségügyi és szociálpolitikai szervek cigánylakosság érdekében végzett tevékenységét;

[4] Lásd az 1. számú jegyzetben említett kötet 521. oldalán.

gondoskodni kell arról, hogy a szociális otthonokba az arra rászoruló cigány öregek és betegek is nagyobb számban kerüljenek be.

A helyi szervek kiemelten foglalkozzanak a cigánygyermekek iskoláztatásával. A tanácsi szervek más szervekkel közösen és anyagi lehetőségüktől függően létesítsenek minél több olyan szociális intézményt (kollégium, egész napos iskola, kedvezményes napközi otthoni ellátás stb.), amelyben a cigányok által sűrűn lakott települések hátrányos helyzetben levő gyermekei átmenetileg intenzív nevelésben, oktatásban részesülhetnek.

A munkahelyek külön is segítsék a cigányfiatalok továbbtanulását, szakmai oktatását, munkahelyi továbbképzését.

A cigányfiatalok iskolán kívüli nevelésével, művelésével mind a tanácsi, mind az ifjúsági szervezetek segítsék társadalmi beilleszkedésüket.

A tanácsi szervek, az iskolák a munkahelyekkel együtt nagyobb erőfeszítéseket tegyenek annak érdekében, hogy a cigány felnőtt dolgozók iskolai rendszerű oktatás keretében pótolják hiányzó ismereteiket. A munkahelyek vezetői az eddiginél célszerűbben és sokkal többet tegyenek a tudatilag s kulturálisan elmaradott dolgozóik szakmai neveléséért, ezen túlmenően juttassák hozzá őket a kultúra eszközeihez, s tervszerűen szervezzék őket a kulturális rendezvényekre.

A tanácsi és társadalmi szervek a rendőrséggel, más bűnüldöző szervekkel szorosabban, tervszerűbb, állandó kapcsolatot építsenek ki a cigánylakosság bűnözésének megelőzése érdekében. Kapcsolják be ebbe a megelőző tevékenységbe az iskolákat, a gyermekvédelmi, szociálpolitikai szerveket, intézményeket is.

Az állami és társadalmi szervek a pártszervezetek segítségével hassanak oda, hogy minél több cigányfiatal és felnőtt vegyen részt a közéletben, különösen a cigánylakosság helyzetét érintő kérdések megtárgyalásában.

d) A pártszervezetek, különösen a propaganda- és agitációs tevékenységük kapcsán irányítsák, segítsék elő és ellenőrizzék a cigánylakosság helyzetének javítását, társadalmi beilleszkedésük folyamatát.

A pártbizottságok időnként tűzzék napirendre a megyei, illetve település cigánylakossága helyzetének értékelését, s az ahhoz kapcsolódó feladatok végrehajtását.

V

1. Az Agitációs és Propaganda Bizottság megtárgyalta és tudomásul vette a cigánylakosság helyzetének javításával foglalkozó Tárcaközi Koordinációs Bizottság jelentését a Magyarországon élő cigánylakosság helyzetéről. Megálla-

pította, hogy a Politikai Bizottság 1961. júniusi határozata óta a cigánylakosság helyzete tovább javult, még akkor is, ha a társadalom általános kulturális színvonalához képest még ma is jelentős a lemaradás. Az előrehaladást mutatja a foglalkoztatottak, a beilleszkedők számának gyors emelkedése, az iskolai oktatásban részt vevők számának növekedése, valamint a szemléletben is jelentkező változás. A Tárcaközi Koordinációs Bizottság létrehozása 1968-ban helyes lépés volt, javult a helyi szerveknek a cigánylakosság érdekében végzett munkája.

A bizottság nem tartja szükségesnek, hogy a cigánykérdésben új határozat szülessen, mert a Politikai Bizottság 1961. júniusi határozatában megfogalmazott elvek és legfőbb tennivalók ma is helytállóak, megfelelő iránymutatást adnak a további munkához.

2. A cigánylakosság helyzetének további javítása érdekében elsősorban az alábbi feladatokat kell megoldani:

Legfontosabb feladat a munkaképes cigányok további bevonása a termelőmunkába, mert elsősorban ez segíti elő beilleszkedésüket a társadalomba, s ez szolgálja legjobban élet- és kulturális színvonaluk emelését, életformájuk megváltozását.

Különös gondot kell fordítani a cigánygyerekek iskoláztatására. El kell érni, hogy az iskolaköteles korúak minél nagyobb számban járjanak iskolába, végezzék el az általános iskolát, s az arra alkalmasak kapjanak támogatást a továbbtanuláshoz. A külön cigányosztályok létrehozását az óvodákban és az általános iskola alsó tagozatán abból a szempontból kell mérlegelni, hogy ez elősegíti-e a hátrányok behozását. Ezt a helyzetet – egyéni mérlegelés alapján is – csak addig szabad fenntartani, amíg nem gátolja a cigánygyermekek beilleszkedését a közösségbe. A rendszeres munkát vállaló felnőtt cigányokat ösztönözni kell arra, hogy a felnőttoktatás keretében elvégezzék az általános iskolát és szakmát tanuljanak.

További segítséget kell nyújtani a cigánytelepek felszámolásához és a telepen kívül élő cigányok lakásproblémáinak megoldásához. A bizottság javasolja annak megvizsgálását, hogyan lehetne a falvakban megüresedett házakat felhasználni a cigányság lakáshelyzetének enyhítésére, figyelembe véve munkába állításuk lehetőségét is.

A helyi szervek fordítsanak figyelmet a cigánytelepek egészségügyi ellátásának javítására, beleértve az egészségügyi felvilágosító munkát is.

Vizsgálni kell azokat a módszereket, melyek elősegítik a cigányság kulturális érdeklődésének felkeltését.

3. Az Agitációs és Propaganda Bizottság továbbra is szükségesnek tartja a cigánysággal szemben jelentkező előítéletek elleni eszmei harcot, csakúgy, mint

a cigánylakosság körében végzendő felvilágosító, politikai nevelő munkát, a társadalommal szemben még meglevő fenntartásaik leküzdését.

4. A cigányság problémáinak megoldásában, környezetük formálásában sokat tudnak segíteni azok a cigányok, akik már beilleszkedtek a társadalomba. Elsősorban olyan cigány származású pedagógusokra, ovosokra, gondozónőkre van szükség, akik vállalják a cigányság közötti munkát. Elő kell segíteni azt, hogy a közmegbecsülésnek örvendő, közéleti tevékenységet vállaló és arra alkalmas cigányok képességeiknek megfelelő szerepet kapjanak a közéletben.

5. A Politikai Bizottság határozatának megfelelően a cigányságot a jövőben sem kell nemzetiségi csoportnak tekinteni. A fő feladat továbbra is a társadalomba való beilleszkedésük elősegítése. Ezért az Agitációs és Propaganda Bizottság nem támogatja az elkülönülési törekvéseket, nem helyesli önálló cigányszövetség megalakítását, cigánysajtó, cigány nyelven tanító iskola, cigányszínház stb. létrehozását.

6. A Minisztertanács Tanácsi Hivatala az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása alapján dolgozzon ki irányelveket a további feladatokról a helyi tanácsok számára, azokban a kérdésekben pedig, melyekben a koordinációs bizottság saját hatáskörében nem dönthet, kérje a Minisztertanács határozatát.[5]

[5] Irányelv kidolgozására nem volt szükség, mivel a kormány 1975-ben foglalkozott a további tennivalókkal. A főbb feladatokat a következőkben jelölte meg: 1. Gondoskodni kell a cigány nők és az alkalmi munkából élő cigányok munkába állításáról és az ehhez szükséges feltételek megteremtéséről. 2. Fel kell számolni azokat a telepeket, amelyek a szociális követelményeknek nem felelnek meg. Az ott élőket megfelelő lakáshoz kell juttatni. 3. A cigánygyermekeket óvodai ellátásban kell részesíteni, illetve ahol erre nincs mód, ott iskolaelőkészítő tanfolyamokat szervezzenek a cigánygyermekek segítése érdekében. 4. Teremtsenek egészségvédelmüknek megfelelő feltételeket, javítsák körükben az egészségügyi felvilágosító munkát. 5. A feladatok végrehajtásában támaszkodni kell a már beilleszkedett, iskolázott cigányokra, törekedni kell arra, hogy a közéleti tevékenységet is vállaló cigányok megfelelő megbízatáshoz jussanak.

A cigánylakosság helyzete fokozatosan javult az utóbbi évtizedben. Így pl. 1965–1975 között több mint 13 000 cigánycsalád költözött új vagy jobb lakásba, ezenkívül 5500 családnak juttattak átmeneti lakást. Csökkent a cigánytelepek száma, azonban további intézkedések szükségesek, mivel még mintegy 28 000 lakás nem felel meg a minimális szociális követelményeknek sem. Az V. ötéves tervidőszakban a kormány 11 000 lakás kedvezményes megépítéséhez nyújt lehetőséget a cigánycsaládoknak. Ezt a számot a tanácsok a helyi lehetőségekhez mérten növelhetik. (Népszabadság, 1977. június 8.)

103

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT TAGLÉTSZÁMÁNAK ÉS ÖSSZETÉTELÉNEK FEJLESZTÉSÉRE

(1974. JÚNIUS 17.)

A Politikai Bizottság 1972. november 21-i határozatában megbízta a Párt- és Tömegszervezetek Osztályát, hogy a Politikai Főiskola Pártépítési Tanszéke, a Társadalomtudományi, valamint a Párttörténeti Intézettel együtt vizsgálja meg a párt létszámának és összetételének alakulását; tegyen javaslatot a fejlesztés célkitűzéseire és a megvalósítás módszereire.[1]

A kapott megbízást a PTO és a határozatban megjelölt szervek elvégezték. A határozat nyerjen hasznosítást a XI. pártkongresszus anyagaiban.

I

Pártunk taglétszáma és összetétele a felszabadulás óta végbement fejlődés eredménye. A megtett út tapasztalatainak, társadalmunk mai állapotának figyelembevételével és a párt előtt álló feladatok alapján a Politikai Bizottság 1972 novemberében határozatban szabályozta a tagfelvétel ütemét, összetételét.[2] Útmutatást adott a felvételi követelmények növelésére, a párttagokkal szemben támasztott egységes követelményrendszer differenciált alkalmazására, és ismételten felhívta a figyelmet a párt tisztaságának fontosságára. A határozat óta pozitív irányú változások történtek az újonnan felvettek összetételében. Ennek eredményeként kedvező változások tapasztalhatók a párt taglétszámának, szociális összetételének fejlődésében. A tagfelvétel az alapszervezeteknél, de főleg az irányító pártszerveknél kezd a mindennapi politikai munkájuk részévé válni. Ezek ellenére a változások még kezdetiek és főleg a számszerű előírásoknak köszönhetők. A párt összetételének fejlődése még nincs teljesen összhangban a megnövekedett követelményekkel.

1. A szocialista társadalom építésének előrehaladásával a jelenlegi időszakban kettős tendencia befolyásolja a pártépítést. Egyrészt növekedtek a követelmények a párt vezető szerepének hatékonyabb érvényesítése iránt: másrészt a

[1] Lásd e kötet 56. számú dokumentumának 7. sz. jegyzetét.
[2] Lásd e kötet 56. számú dokumentumát.

párt társadalmi bázisa is szélesedik, nő azoknak a köre, ahonnan a párttagság utánpótlása toborzódhat.

A társadalmi struktúra megváltozása, az egyes osztályok és rétegek szocialista jellegének erősödése, a szocialista nemzeti egység megszilárdulása kedvezőbb feltételeket biztosít a párttagság fejlődése és utánpótlása számára.

Növekszik a munkásosztály és ezen belül a nagyüzemi munkásság társadalmi súlya, szerepe a termelési, társadalmi, politikai tevékenységben, fokozódik műveltsége, képzettsége és tudatossága.

A termelőszövetkezeti parasztság száma csökken. Politikailag, világnézetileg, valamint életmódban közeledik a munkásosztályhoz.

Az értelmiség és alkalmazottak száma és aránya növekszik, erősödött körükben az elkötelezettség a szocialista eszmék és építőmunka iránt.

A párttagság utánpótlásában már ma is, de főleg a jövőben döntő szerepe van a rendszerünkben felnőtt fiataloknak. Az új nemzedék képzettsége, tudása – közte a politikai, ideológiai képzettsége – nagyobb az előző nemzedékénél. A szocializmus eredményeit természetesnek veszi, ugyanakkor hibáit, fogyatékosságait élesebben ítéli meg. Számolni kell azzal, hogy nincsenek közvetlen tapasztalatai a kapitalizmusról, az osztályharc élesebb formáiról. Korábban szinte kizárólag az osztályöntudat, a politikai elkötelezettség, megbízhatóság volt a pártba lépés alapvető követelménye. Ma, a pártba lépőkkel szemben – az eddigi igényeket is megtartva – a követelmények sokoldalúbbá, differenciáltabbá váltak. Különösen a politikai, világnézeti és erkölcsi szilárdság, a kiállás és a közéleti aktivitás igénye nőtt. A tagfelvételi munkában a kiszélesedett társadalmi bázis és a tudati fejlődés jelenlegi viszonyai között gondosabb munkát igénylő feladat a kiválasztás.

2. A megváltozott követelményekkel a pártépítés színvonalának, módszereinek is lépést kell tartani. A pártépítő munkát nem szabad csak a tagfelvételre korlátozni. Nagyon lényeges elemét képezi a tagság eszmei-politikai nevelőmunkája is, amely hivatott a párt akarat- és cselekvési egységét tovább erősíteni. Szükséges, hogy a pártépítő tevékenységben – az alkalmasak kiválasztásában, a párttaggá nevelésben –, valamint a tagság eszmei-politikai fejlődésében magasabb színvonalon érvényesüljenek a marxista–leninista elvek, a tudatosság és a tervszerűség elemei.

A tudatos, tervszerű pártépítés kialakításának előfeltétele, hogy a pártszervezetek megjavítsák a párttagnak alkalmas dolgozókkal való foglalkozás módját: tervszerűbben és tudatosabban készítsék fel őket a párttagságra, és a felvételük után is gondoskodjanak sokoldalú fejlődésükről. A felvételre javasoltak kiválasztásánál az alábbiakat kell érvényesíteni:

– az egyéni jellemzők, a rendszerhez való hűségük, tevékenységük, magatartásuk mérlegeléséből, alkalmasságuk megítéléséből kell kiindulni.

A párt szociális összetételének fejlesztésében a legfontosabb, hogy a munkások száma és aránya hosszabb időn keresztül növekedjen. Ez hozzájárul a párt munkásjellegének további erősítéséhez. Figyelembe kell venni, hogy a tehetséges munkás párttagok vezető funkcióba – értelmiségi, szellemi munkakörbe – kerülése, vagy az, hogy ha nyugdíjassá lesznek, a tagság szocialista összetételét politikai megítélés szempontjából nem rontja, ugyanakkor azonban e rétegek nem tölthetik be a jelenleg is dolgozó munkások szerepét a pártban. Olyan célt nem lehet kitűzni, hogy a munkásosztály a társadalomban, illetve párton belüli aránya mechanikusan, számszerűen egybeessen.

A munkásarány növelését úgy kell megoldani, hogy közben ne csökkenjen a párt ereje és befolyása a munkásosztály szövetségesei körében. A pártszervezeteknek fokozniuk kell erőfeszítéseiket a termelőszövetkezetek dolgozói, különösen a mezőgazdasági szakmunkások, a nők és fiatalok párttaggá nevelésére. Szükséges, hogy az értelmiségiek egyes csoportjai – elsősorban a mérnökök, közgazdászok, orvosok, művészek, jogászok stb. – társadalmi szerepüknek megfelelő helyet foglaljanak el a párttagság soraiban.

A tervszerű tagfelvételi munkával biztosítani kell, hogy a párton belül továbbra is megvalósuljon a különböző nemzedékek forradalmi egysége. Ezért a pártszervezeteknek külön figyelmet kell fordítani a fiatalok, különösen az ifjúmunkások, valamint a diákok, a katonák között azokra, akik a párt iránti elkötelezettségükről társadalmi aktivitásukkal hosszabb időn keresztül tanúbizonyságot tettek.

3. A párttaglétszám lényegében összhangban van pártunk élcsapat, tömegpárt jellegével, feladataival, társadalmunk fejlettségével. Az összhang megőrzése, továbbfejlesztése kettős feladatot állít a párt elé: meg kell válni a különböző okokból pártba nem való elemektől a létszám csökkenése árán is; ugyanakkor a legjobbak felvételével továbbra is biztosítani kell a párt állandó erősödését. A társadalomban jelentkező negatív jelenségek növekvő mértékben tapasztalhatók a párttagok között is. Ezért a párt egysége, fegyelme, harckészsége erősítésének érdekében a pártnak fokoznia kell sorainak tisztaságát a fegyelmi munka megjavításával is.

II
FELADATOK

1. A párt előtt álló feladatok megoldása megkívánja, hogy a fő cél a párt ideológiai, akarati és cselekvési egységének, valamint a párttagság összetételének minőségi fejlesztése legyen. Ennek érdekében:

A taglétszám növekedése ne haladja meg a több éven át kialakult ütemet.

A tagság összetételének javítása érdekében az új tagok felvételénél – a követelmények betartása mellett – országosan biztosítani kell a jelentős munkástöbbséget.

Továbbra is biztosítani kell a nők; valamint a fiatalok megfelelő arányát a felvett tagok között. A nők aránya a felvételekben egyharmad, a harminc éven aluli fiatalok aránya a kétharmad körül alakuljon.

El kell érni, hogy a felvett új tagok között a munkások mellett a termelőszövetkezeti dolgozók és más rétegek képviselői társadalmi és politikai súlyuknak megfelelő arányban szerepeljenek.

a) A pártba felvételre javasoltakkal szemben fokozni kell a követelményeket. A pártba lépők azok soraiból kerüljenek ki:

– akik megismerték a párt programját és Szervezeti Szabályzatát. Meggyőződéssel vállalják a küzdelmet annak végrehajtásáért. Magukévá teszik a párt internacionalista szellemét. Kötelezik magukat, hogy szüntelenül gyarapítják eszmei-politikai ismereteiket;

– a felvétel előtt valamelyik tömegszervezetben vagy társadalmi mozgalomban, szocialista brigádban kifejtett aktív munkájukkal bizonyítják, hogy készek a társadalom, a közösség érdekében végzett önzetlen munkára;

– akik élen járnak a munkában, a szocialista erkölcs szabályai szerint élnek, lakóterületükön, magánéletükben is példamutatóak.

Ezek a követelmények minden felvételre jelentkezőre, illetve párttagra vonatkoznak, azonban egyénileg differenciált módon kell azokat alkalmazni társadalmi helyzete, képzettsége, kora és neme szerint.

b) A budapesti és a megyei szintű pártbizottságok felelősek azért, hogy a párttagfelvételek politikai célkitűzései maradéktalanul megvalósuljanak. Azokon a területeken, ahol indokolatlanul sok vagy kevés új tagot vesznek fel, az okok haladéktalan feltárásával tegyenek intézkedéseket.

2. Meg kell szüntetni a tagfelvételi munkában alkalmazott számszerű előírásokat: politikai eszközökkel kell biztosítani a taglétszám és az összetétel megfelelő alakítását.

A tagfelvétel fő forrásai a nagyüzemek legyenek. Külön gondot kell fordítani az 50 kiemelt nagyüzem és hozzájuk tartozó üzemek, gyáregységek pártépítési tevékenységére.

A területi pártszervek – munkaterületük elemzése alapján – gondoskodjanak arról, hogy a párt szervezeti ereje a tagfelvételi munkával, a szociális összetételre vonatkozó előírások betartásával azokon a területeken, ágazatokban növekedjék elsősorban, ahol azt a társadalmi-politikai fejlődés szükségletei megkívánják. (Így például az új létesítmények, a vegyipar, az építőipar stb. területén, az egyetemeken, a tudományos intézetek fiatal kutatói között stb.)

a) A pártszervezetek jelleg szerinti differenciálásánál a következőket szükséges figyelembe venni:

– az ipar, a közlekedés, a kereskedelem, a szolgáltatás és a mezőgazdaság állami szektorához tartozó pártszervezetekben a felvettek döntő többségének a munkások soraiból kell kikerülnie;

– a termelőszövetkezetek pártszervezetei biztosítsák, hogy a felvételek többsége a fizikai dolgozókból legyen, és mellettük a legkiválóbb agrárértelmiségiek és alkalmazottak felvételére törekedjenek;

– az államigazgatás, az egészségügy, a kultúra, a művelődés- és oktatásügy területén a felvettek zöme az arra alkalmas értelmiségi szakemberek, valamint a diákok közül kerüljön ki;

– a sorkatonák közül felvettek között jelentős többségben a munkás, illetve a tsz-paraszti foglalkozású fiatal legyen.

b) A párttaggá nevelés tartalmi és szervezeti fejlesztése, a tagfelvételi munka tudatosságának, tervszerűségének erősítése igényli, hogy a tagfelvételt olyan előkészítő munka előzze meg, amely biztosítja, hogy a pártszervezetek által alkalmasnak tartottak egységes elvek szerint készüljenek fel a párttagságra. Olyan munkamódszert kell kialakítani, hogy a pártcsoportok javasolják a pártvezetőségeknek azokat a pártonkívülieket, akiket megfelelőnek tartanak a párttaggá nevelésre. A pártvezetőség személyre szólóan, egyénileg differenciáltan jelölje ki azokat a feladatokat, amelyeket a felkészítési idő alatt el kell végezni: biztosítsák, hogy e feladatok elvégzésében a nagy tapasztalatokkal rendelkező kommunistákat vonják be, akik közül az ajánlók is kikerülhetnek.

A tagfelvételt megerősítő párt-végrehajtóbizottság ismerje meg a javasoltakat, és nyújtson segítséget felkészítésükhöz, valamint alkalmasságuk értékeléséhez.

c) Növelni kell az ajánlók felelősségét a pártba kerülőkért. Az ajánlottról munkája mellett, ismerjék meg munkatársaik véleményét magatartásáról, jellemvonásairól is. Helyes, ha megismerik magánéletüket, családi körülményeiket, és mindennek figyelembevétele után teszik meg ajánlásaikat. Amennyiben az ajánlott életében olyan eseményről tudnak, amik kétségessé tehetik a jelentkező pártba való felvételét, azt kötelesek a vezetőség és a taggyűlés előtt elmondani.

d) A tömegszervezetekben, mozgalmakban (szakszervezet, KISZ, Hazafias Népfront) dolgozó kommunisták feladata biztosítani, hogy e szervezetek sajátos lehetőségei, eszközei nagyobb szerepet kapjanak a párttaggá nevelésben. Hassanak oda, hogy a tömegszervezetek nevelő munkájuk javításával, a társadalmi, közéleti tevékenységbe való bevonás céltudatos és változatos eszközeivel jobban járuljanak hozzá a pártonkívüliek politikai-ideológiai aktivitása, tudatossága fejlesztéséhez.

A tagfelvételeknél figyelmet kell fordítani a pártonkívüli munkásőrökre és a szocialista brigádok kiemelkedő tagjaira. A pártszervezetek a párttagságra méltó emberek kiválasztásánál és nevelésénél vegyék figyelembe a munkásőr századgyűlés, illetve a szocialista brigád véleményét.

104

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KEDVEZŐTLEN ADOTTSÁGÚ TERMELŐSZÖVETKEZETEK GAZDÁLKODÁSÁNAK FEJLESZTÉSÉRŐL

(1974. JÚNIUS 17.)

A mezőgazdasági termelés fejlődése a IV. ötéves terv első három évében meggyorsult. Ebben nagy szerepük van a termelőszövetkezeteknek, amelyek a mezőgazdasági termelés és áruértékesítés több mint kétharmadát adják. A közös gazdaságok termelése 1971–1973 között a mezőgazdaság országos átlagánál gyorsabb ütemben, évi átlagban 9 százalékkal növekedett. Az eredményeket az állam nagyarányú befektetésekkel, a termelés technikai korszerűsítésével, a szakemberellátás javításával, az önálló vállalati gazdálkodás anyagi és pénzügyi feltételeinek biztosításával alapozta meg.[1]

Az utóbbi években kibontakozó termelőszövetkezeti fejlődés országos átlagban kielégítő képet mutat, ez az átlag azonban nagy differenciákat takar. A másfél ezer jól és közepesen gazdálkodó szövetkezet mellett mintegy 800 közös gazdaság kedvezőtlen adottságok között gazdálkodik és az alacsonyabb hatékonyság következtében csak folyamatos pénzügyi támogatással képes meg-

[1] A Politikai Bizottság állásfoglalását követően a Minisztertanács az 1059/1974. (XI. 19.) számú határozatában szabta meg (lásd Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 264–267. old.) a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek gazdálkodásának fejlesztési feladatait. A komplex fejlesztési programok készítéséhez az Országos Tervhivatal még 1974-ben irányelvet adott ki. A mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter pedig az üzemfejlesztési tervek készítését szabályozta a 12/1975. (VII. 8.) MÉM számú rendeletével. (Lásd Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1975. 775–777. old.)

A megyei tanácsok késve fogtak hozzá a fejlesztési programok készítéséhez, így a komplex programok csak 1975 végére készültek el. Azóta számos jogszabály készült a támogatás különböző területeire vonatkozóan.

felelő eredményt elérni. Ezek a szövetkezetek, 1,6 millió hektáron, az összes szövetkezeti föld egyharmadán gazdálkodnak, a szektor termelésének 23 százalékát adják, az itt foglalkoztatott 250 000 dolgozó az összes termelőszövetkezeti tag és alkalmazott 31 százaléka.[2]

A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek csoportjai, területi elhelyezkedése:

a) Az északi hegyvidéken, a tiszántúli és a Duna–Tisza közi szikeseken, a szabolcsi és az alföldi homokon, Somogy, Zala, Vas és Veszprém rossz talajú, hegyes-dombos vidékein helyezkedik el a kedvezőtlen adottságú nagyüzemek többsége. Ezeken az összefüggő területeken a rossz földminőség, a kedvezőtlen domborzati és éghajlati feltételek miatt az átlagosnál alacsonyabbak a hozamok és magasabbak a költségek. Ezért nagyobb befektetéssel és szorgalommal is jóval kisebb eredményt lehet elérni, mint a jobb földű vidékeken.

b) A kedvezőtlen adottságú szövetkezetek másik nagy csoportjában, ahol a földminőség valamivel jobb, főleg a népesség nagyobb száma, vagyis a termőföld eltartó képességét jóval meghaladó lakosság eltartása és kielégítő foglalkoztatása okoz gondot. Ezekben a mezőgazdaság termelési szerkezetét jelentős részben még az önellátáshoz szükséges termelés, tehát a megélhetés követelményei határozzák meg.

c) Több szövetkezetben a veszteséges gazdálkodás szubjektív okokkal – rossz vezetéssel, esetenként szakember-, illetve szakmunkáshiánnyal is összefügg, a lemaradás azonban a kedvezőtlen adottságú területek nagyobb részén objektív okok következménye. Ezek közé sorolható a már említetteken túl az alacsonyabb felhalmozóképesség és a korábbi fejlődés következtében kialakult alacsonyabb eszközellátottság is.

Számos kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezet lemaradásában több tényező együttes hatása összegeződik. Szabolcs és Zala megyében pl. gyakori, hogy a föld gyenge termőképessége, a hiányos eszközellátás, a viszonylagosan nagy népsűrűség és esetenként a szakemberhiány együtt jelentkezik. Különösen az ilyen szövetkezetek vannak nehéz helyzetben.

A népgazdaság igényt tart a kedvezőtlen adottságú üzemek termelésére, az ott élő népesség foglalkoztatása, élelmezése és az ország jobb ellátása érdeké-

[2] Az 1974. évi 800-ról 1976 elejéig 412-re – ez a működő tsz-eknek egyharmada; a termelőterületnek kb. 30 százaléka; a szektor termelési értékének pedig 20 százalékát képviseli – csökkent a számuk. Ebből 328, vagyis az összesnek 80 százaléka termőhelyi adottság miatt és 84 egyéb okból került e kategóriába. Ezen kívül még 67 szakszövetkezet gazdálkodik kedvezőtlen termőhelyi adottságok között. „Egyéb" okból főként a tájkörzet gyenge infrastrukturális ellátottsága – út, víz, villany stb. – miatt; a munkaerő alacsony képzettsége miatt, valamint a vezetés színvonalában meglevő problémák következtében soroltak termelőszövetkezeteket ebbe a kategóriába. Ezek az okok egymással kölcsönhatásban vannak, ezért ezekre a gazdaságokra az illetékes állami szervek különös figyelmet fordítanak.

ben. A felvásárlási árak az átlag körüli feltételek mellett, az átlagos eszköz- és munkaerőviszonyok között gazdálkodó üzemek költségeit veszik figyelembe. A rosszabb adottságok között gazdálkodó szövetkezetek ráfordításait az árbevételek csak részben fedezik. Ennek pótlására eddig – évi átlagban 1 milliárd Ft összegű – állami támogatás került folyósításra. Eredményeként a támogatott szövetkezetek száma 1962 óta csökkent, gazdálkodásuk kismértékben javult. Az itt dolgozók személyi jövedelme 1968 óta gyorsabban nőtt az országos átlagnál, így a szövetkezetek két szélső csoportja közötti jövedelemkülönbségek az utóbbi években mérséklődtek. Az eltérések azonban még mindig jelentősek.

A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek csoportján belül is vannak különbségek. Egy részük gazdálkodása magán viseli a paraszti termelés univerzális jellegét, a tagság munkája pedig sokban hasonló a hagyományos paraszti munkához. Fejlődésük lassú ütemű, a termelés koncentrációja és szakosodása vontatott. Ezekből következően a tudati átalakulás – politikai, szakmai, kulturális fejlődés – is vontatottan halad. E területek lakosságának életszínvonala – ha nincs ipari foglalkoztatásból eredő bevétel – elmarad más vidékektől.

A Politikai Bizottság a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek gazdálkodásának fejlesztésére a következő irányelveket határozta meg:

1. A mezőgazdasági termelés tervezett növelését és hatékonyságának fokozását továbbra is a nagyüzemek többségét kitevő jó és közepes természeti, valamint üzemi adottságokkal rendelkező gazdaságokra kell elsősorban alapozni. A mezőgazdasági célokat szolgáló fejlesztési források elosztásánál azonban az eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani a kedvezőtlen adottságú nagyüzemek gazdálkodásának megszilárdítására. Ennek fő útja a gazdálkodás rendbetétele, az adottságoknak jobban megfelelő, általában kevés eszköz- és munkaráfordítást igénylő, a népgazdasági szükségletekkel és forrásokkal összehangolt szakosított termelés fokozatos kialakítása. Ez a munka szerves folytatása a szocialista átszervezéssel elkezdett korszerűsítésnek.

Az utóbbi évek általános gazdasági és kulturális fejlődése, a szocialista ipar növekvő eredményei, az élelmiszer-termelés fejlődésének gyorsulása ma már megfelelő anyagi alapot teremt ahhoz, hogy a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek helyzetén a korábbinál gyorsabb ütemben változtassunk. Korábban elkerülhetetlen volt, hogy a helyi ellátás számára ezek a vidékek is minden alapvető élelmiszert megtermeljenek, sőt, minél több cikkből a központi árualaphoz is hozzájáruljanak. Ma már a mezőgazdasági termelés színvonala lehetővé teszi, hogy a kedvezőtlen adottságokkal és a népgazdasági igényekkel összhangban erőteljesebben szakosítsák, fokozatosan gazdaságos termelési szerkezetet alakítsanak ki.

2. A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek fejlesztésének fő feladata

az adottságokkal összhangban álló termelés kialakítása, a gazdálkodás megszilárdítása, az ehhez szükséges üzemen belüli tennivalók következetes végrehajtása. A munkát az V. ötéves tervben az eddig megkezdett úton lendületesebben – a termelési célokat pontosabban kijelölve, a támogatás rendeltetését jobban meghatározva, ésszerű szervezeti megoldásokra törekedve – kell tovább folytatni. Mindez jelentős gazdasági, politikai és mozgalmi feladatokat ró az érintett párt-, állami és társadalmi szervezetekre.

a) A népgazdasági igényekkel és lehetőségekkel összehangolt, a helyi adottságokra épülő termelési szerkezet kialakítása, a termőföld ésszerű összehasonlítása érdekében a hegy- és dombvidéki területeken gazdálkodó szövetkezetek az állattenyésztésben főleg húsmarha- és juhtartásra, az öntözhető homokterületeken főleg zöldségtermesztésre, a szikes és egyéb rossz talajú területeken ugyancsak az adottságoknak legjobban megfelelő, kevésbé eszköz- és munkaigényes termékek előállítására rendezkedjenek be. A gazdaságos termelés kialakításához szükséges hatékony talajjavítási és talajvédelmi (meliorációs) munkákat is kell végezni, fejleszteni kell a rét- és legelőgazdálkodást. Az ésszerű földhasznosítást művelési ág változtatással, a szántóföldi termelésre alkalmatlan területek gyepesítésével, erdősítésével is célszerű előmozdítani.

b) A gazdaságos termelés kialakítását és az ésszerű földhasznosítást nagy körültekintéssel, a népgazdasági terv előirányzatainak megfelelően, a területi fejlesztési tervek keretein belül, a kapcsolódó feltételek kialakításával, a foglalkoztatás megoldásával egyidejűleg lehet végrehajtani. A mezőgazdasági termeléshez nem szükséges munkaerő foglalkoztatását a területi gazdaságfejlesztés útján más népgazdasági ágakba történő átcsoportosítással kell biztosítani. Ahol ez nem lehetséges, a foglalkoztatás érdekében a törvényes keretek között elő kell segíteni a szövetkezetek melléküzemági tevékenységének bővítését.

c) A gazdaságos termelésszerkezet kialakításánál – elsősorban az állattenyésztés és zöldségtermesztés fejlesztésénél – jelentős belső tartalékot képeznek a közös és a háztáji gazdaság termelési kooperációjában rejlő lehetőségek is. Ezeket az eddiginél jobban ki kell használni. A háztáji termelés és értékesítés megszervezésében növelni kell a közös gazdaságok és a fogyasztási szövetkezetek, a szervezett termeltetés és értékesítés szerepét.

3. Kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek gazdálkodásának megjavítását a területi tervekbe jól illeszkedő, gazdasági szempontból ésszerű nagyságú egységeket felölelő komplex fejlesztési programok alapján kell végezni. Lehetőleg több üzemet (kisebb tájegységet) átfogó fejlesztési koncepciók készüljenek, beleértve az egyes üzemek összehangolt szerkezetváltoztatását, az ehhez szükséges termelési koncentráció esetleges szervezeti és személyi vonatkozásait és a változások területi vonzatait is. Azokban a megyékben, ahol a

kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek elszórtan helyezkednek el, a fejlesztési intézkedéseket ugyancsak komplexen, a környező jól gazdálkodó nagyüzemek termelésével összehangolva kell kidolgozni.

A megyei szervek segítésére a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium felügyelete alatt működő intézetek és szervezetek üzemszervezéssel, valamint fejlesztéssel foglalkozó szakembereit igénybe kell venni. A szakértők feladata a tájegységek mezőgazdaság-fejlesztési programjának ütemezett kidolgozása, illetve a helyi szakemberek tervező munkájának segítése, továbbá az intézkedések megvalósításának koordinálása legyen.

4. A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek gazdálkodásának megszilárdítása érdekében az V. ötéves terv gazdasági szabályozó eszközeit a következő irányban szükséges továbbfejleszteni:

a) A kedvezőtlen adottságú gazdaságok fejlesztési forrásai az átlagosnál kisebb üzemi jövedelmezőség következtében szűkösek. Ezért a termelési szerkezet egyszerűsítését, a gazdaságos termelést és foglalkoztatást segítő tevékenységeket, a termőhelyi adottság és a termelési szerkezet összhangjának kialakítását fejlesztési hozzájárulás juttatásával erőteljesebben segíteni kell. Fejlesztési hozzájárulást a célszerű felhasználás érdekében csakis fejlesztési program alapján lehet engedélyezni. Elő kell segíteni a termeléshez közvetlenül kapcsolódó infrastruktúra (út- és villanyhálózat) kiépítését is.

b) Az V. ötéves tervben is szükség lesz a kedvezőtlen adottságok miatt magasabb ráfordítások egy részét a népgazdaság számára szükséges termelés ösztönzése érdekében árkiegészítéssel, adó- és egyéb kedvezménnyel részben ellentételezni. Ezeket a gazdasági szabályozó eszközöket úgy kell továbbfejleszteni, hogy azok a hatékonyság javítására, a népgazdasági érdekeknek megfelelő árutermelésre ösztönözzék a szövetkezeteket és ne konzerválják a gazdaságtalan termelést. A támogatás mértékét és differenciálását az V. ötéves terv szabályozó rendszerének részeként, a terv termelespolitikai céljaival összhangban kell kialakítani.

c) A támogatási rendszer számottevő részét képezte eddig a legalacsonyabb személyi jövedelmeket (munkadíjakat) kiegészítő támogatás. A termelés és gazdálkodás javulása már a VI. ötéves terv időszakában lehetővé tette ennek a személyi jövedelemkiegészítő támogatásnak a mérséklését. A jövő útja sem a közvetlen jövedelemkiegészítésre nyújtott támogatás növelése, hanem a gazdálkodás fejlesztése, amelynek eredményeként a több és gazdaságosabb termelés bázisán a személyi jövedelmek is arányosan növekedhetnek.

A kedvezőtlen adottságú üzemek tagságának egy része idős kora és szakképzetlensége miatt a mezőgazdasági üzemen kívüli munkavégzésre nem alkalmas, ipari termelésre való átképzésük megoldhatatlan. Ahol számuk jelentős – mivel közülük sokan a nyugdíjkorhatárt csak később érik el –, ott az

optimális termelési szerkezet kialakítása nagy nehézségekbe ütközik, az üzemi döntéseket továbbra is egyoldalúan befolyásolja a foglalkoztatási kényszer. Ilyen esetekben a legalacsonyabb keresetek kiegészítésére átmenetileg továbbra is az eddigi jövedelemkiegészítő támogatást lehet folyósítani. Az illetékes állami szervek dolgozzanak ki olyan javaslatokat, hogy ez a támogatási forma az V. ötéves terv végéig megszüntethető legyen. Az intézkedéseket össze kell hangolni a nyugdíjkorhatár tervezett leszállításával is.

5. A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek gazdálkodásának rendbetételéhez szükség van szervezeti intézkedésekre is.

a) Országszerte sok gazdaságilag és szervezetileg „erős" üzem rendszeresen segíti a „gyengébbeket". Évekkel ezelőtt a megyei pártbizottságok kezdeményezték az ilyen együttműködéseket. Ebben nemcsak szövetkezeti, hanem állami, gazdasági vezetők is részt vettek, akik elvállalták egy-egy arra rászoruló szövetkezet vezetését és rendszeres szellemi, szervezési, esetenként anyagi segítséget nyújtottak számukra. Ennek eredményeként több gazdaság megerősödött, egyes helyeken átmenetileg közös vezetés, később egyesülés is bekövetkezett. A jó hagyományokat és tapasztalatokat felhasználva indokolt ezt a mozgalmat ismét felkarolni.

b) Fokozottabban segíteni kell olyan társulások – az adottságoknak megfelelő termelési rendszerek – létrehozását (pl. marhahústermelésre, juhtenyésztésre, zöldség-, gyümölcstermelésre stb.), amelyek az arra alkalmas termelőszövetkezetek vagy állami gazdaságok vezetésével gazdasági alapon és szervezetten összefogják egy-egy tájkörzet kedvező és kedvezőtlan adottságú termelőszövetkezeteit. Az ilyen szervezett társulás alkalmas kerete a termelés korszerűsítésének, a koncentráció és szakosítás fokozásának, a gazdaságos termelési szerkezet kialakításának, valamint a fejlesztéshez nyújtott állami támogatás gazdaságos és jól ellenőrizhető felhasználásának. Az illetékes állami szervek dolgozzák ki és biztosítsák az ilyen kooperációk működésének szervezeti, személyi és gazdasági feltételeit, a pártszervek pedig mozgalmi úton segítsék a kezdeményezéseket.

c) Gazdaságilag indokolt esetben elő kell mozdítani a kedvezőtlen adottságú és tartósan veszteséges gazdaságok más üzemekkel történő egyesülését, ezáltal nagyobb gazdálkodó egységek kialakulását is. Ezeket csak alapos előkészítés után, a megyei tanácsszervek által jóváhagyott fejlesztési koncepciók alapján lehet végrehajtani. A törvények betartását, a gazdasági és politikai előkészítést a pártszervek ellenőrizzék, az egyesülés utáni megszilárdítás munkáját pedig fokozottabban segítsék.

d) A jól, valamint közepesen gazdálkodó és a kedvezőtlen adottságú üzemek kooperációjával, egyesülésével járó előnyök kihasználását eddig nehezítette, hogy az legtöbbször a jól gazdálkodó üzem tartalékai terhére történt.

Emiatt az is előfordult, hogy az egyesülést követően a jól gazdálkodó szövetkezet is leromlott, átmenetileg visszaesett, s a pénzügyi és gazdálkodási nehézségek fokozódtak. Ezért szükséges, hogy az illetékes szervek által jóváhagyott fejlesztési koncepció alapján, követelményekhez kötve, átmenetileg az egyesüléssel létrejött új gazdaság is megkapja azt a kedvezményt, amire a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezet jogosult lett volna. Egyedi elbírálás és központi döntés alapján el kell hárítani az ésszerű egyesülések útjában álló egyéb pénzügyi akadályokat is.

e) Egyes gazdaságokban a földek szétszórtsága miatt hosszabb idő alatt sem lehet számítani a gazdaságos termelésszerkezet és a jövedelmező gazdálkodás feltételeinek kialakítására. Ezért állami intézkedésekkel is biztosítani kell a gazdaságok közötti földek és üzemrészek ésszerű cseréjét – beleértve a termelőszövetkezetek és állami gazdaságok közötti földcserét is –, amelynek eredményeként a korszerű gépesítést segítő nagyobb területek alakulnak ki, a szétszórt telepek munkája javul és gazdaságos üzemeltetés, szállítás valósul meg.

6. A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek lemaradásában szubjektív okok is közrejátszanak. Ezért további intézkedések szükségesek a vezetési színvonal emelésére, a párt- és a szakmai vezetés megerősítésére, életkörülményeik javítására. A politikai és szakmai szempontból alkalmas vezetők munkavállalását, illetve letelepedését a jelenleginél nagyobb mértékben állami támogatással is elő kell segíteni.[3] Ki kell dolgozni az ehhez kapcsolódó követelményeket, s azok teljesítését anyagi és erkölcsi elismeréssel ösztönözni.

7. A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek 5 százaléka tartósan veszteséges. Ezenkívül a jó adottságú szövetkezetekben is előfordul tartós egyensúlyhiány. A több év óta veszteséges mintegy hetven termelőszövetkezet fele a kedvezőtlen adottságú üzemek közül került ki, másik felét viszont természeti csapások, valamint vezetési hibák, túlméretezett fejlesztések miatt kellett szanálni. A korábbi szanálások minden alkalommal csak az adott év pénzügyi hiányát rendezték. 1974-ben azonban ezekben a szövetkezetekben már a szanálás keretében komplex intézkedési terveket dolgoznak ki, amelyeket az állami szervek egyedi felülvizsgálata alapján egyenként véglegesítenek. A jövőben biztosítani kell, hogy a szanálás alkalmával készülő komplex intézkedési tervek tartalmazzák a gazdálkodás megszilárdításának valamennyi feltételét, a követelményeket és a kedvezményeket, továbbá a határidőket és a felelősöket is.

8. A kedvezőtlen adottságú üzemeknek az egész társadalom segítségével

[3] A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek szakemberellátásának állami támogatására vonatkozó rendelkezést tartalmaz az 1059/1974. (XI. 15.) Mt. h. sz. határozat. (Termelőszövetkezeti Jogszabályok. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1975. 190. old.)

megvalósuló fejlesztése akkor vezethet eredményre, ha egyúttal a termelőszövetkezeti mozgalom belső erőire is támaszkodik, a kidolgozott fejlesztési intézkedéseket és a tennivalókat az érintett szövetkezeti kollektívák, valamint képviseleti szerveik magukénak tekintik, minden erőt összpontosítanak megvalósításukra. Az illetékes pártszervek segítsék a szövetkezetek és szövetségeik ilyen irányú tevékenységét.

9. A Politikai Bizottság felkéri a kormányt, hogy ez év őszén hozzon átfogó határozatot a tennivalókról, azt publikálja és tegye meg a végrehajtás érdekében szükséges más intézkedéseket. Az állami határozatok megvalósításával kapcsolatos feladatokat tárgyalják meg az érintett megyei tanácsok végrehajtó bizottságai és a szövetkezetek területi szövetségei. Az állami szervek a munkálatokat úgy ütemezzék, hogy a területi fejlesztési programok kidolgozása már 1974 második félévében megkezdődjék, 1975 közepéig befejeződjék, s azok az V. ötéves terv területfejlesztési koncepciójába országosan, illetve a megyékben is beilleszthetők legyenek. Megvalósításuk 1976-tól kezdve a terv által meghatározott feltételek között és ütemezésben történjen.[4]

10. A Politikai Bizottság állásfoglalásának és a kormány átfogó határozatának feldolgozására és széles körű ismertetésére a KB Agitációs és Propaganda Osztálya készítsen programot. A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek gazdálkodásának fejlesztése össztársadalmi feladat. A pártszervek nyújtsanak politikai segítséget ahhoz, hogy az állami és társadalmi szervek megfelelő módon foglalkozzanak az állásfoglalásból adódó feladatokkal. A pártellenőrzés keretében pedig rendszeresen értékeljék és kísérjék figyelemmel a munkát.[5]

[4] Lásd a 2. sz. jegyzetet. Ehhez hozzá kell fűzni, hogy az V. ötéves terv gazdasági szabályozórendszerébe beépültek ezek a feladatok.

[5] Az MSZMP KB Titkársága 1976. május 26-i ülésén tájékozódott arról, hogyan érvényesül a PB június 17-i állásfoglalása, és felhívta a figyelmet az állásfoglalás következetesebb végrehajtásának szükségességére. Megállapította, hogy a PB állásfoglalása ma is helytálló és a feladatok megoldásában irányadó. „A termelőszövetkezetek kb. egyharmada ma is e kategóriába tartozik; a termőterület mintegy 30 százalékán a szektor termelési értékének 20 százalékát képviseli. A termelési struktúra a termőhelyi sajátosságokhoz lassan igazodik, a fejlődés üteme csak helyenként haladja meg az átlagot, így az üzemek közötti differenciák sem szűkülnek az indokolt mértékben ... A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek fejlesztése továbbra is össztársadalmi feladat és minden területen a párt és a kormány határozatainak következetesebb végrehajtására kell törekedni ... Ezt a folyamatot segítse a kormány, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium tervszerű irányító, ellenőrző és koordináló munkával. Kezeljék kiemelten a vezetés színvonalának növelését, a szövetkezetek szakemberekkel való megerősítését; a gazdasági társulások létesítését segítő jogi, közgazdasági szabályozás korszerűsítését. A területi munkában a fő feladat a megyei tanácsokra hárul, de az illetékes pártszervek és pártszervezetek is fokozzák gazdaságszervező és pártellenőrző tevékenységüket."

A Titkárság megjelölte az előbbiekben idézettek végrehajtásának főbb területeit és módszereit. Majd megállapította, hogy a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetekkel párhuzamosan, kiemelten kell foglalkozni a szakszövetkezetekkel is.

105

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1966. MÁJUS 10-I „A SZAKSZERVEZETEK GYAKORLATI TEVÉKENYSÉGE ÉS PÁRTIRÁNYÍTÁSUK TOVÁBBFEJLESZTÉSE" CÍMŰ POLITIKAI BIZOTTSÁGI HATÁROZAT VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL

(1974. JÚNIUS 17.)

I

A határozat végrehajtásának ellenőrzését a párt legfelsőbb vezető testületei rendszeresen és folyamatosan – elsősorban a X. kongresszus, a KB 1972. novemberi és az 1974. márciusi határozatában[1] elvégezték. Az eltelt 8 év tapasztalataiból megállapítható, hogy a PB 1966. május 10-i határozatában tisztázott legfontosabb elvek helyesen érvényesülnek politikai, társadalmi életünk gyakorlatában.[2] A határozat végrehajtása nyomán a szakszervezetek jobban töltik be szerepüket a proletárdiktatúra rendszerében, fokozódott a munkások, a dolgozók érdeklődése, növekedett bizalma a szakszervezetek iránt és ez jelentősen hozzájárult a párt és a munkásosztály, a párt és a dolgozó tömegek kapcsolatának erősödéséhez. A határozat ösztönözte a kommunistákat, a párt- és a szakszervezeti vezető testületeket a szakszervezetek hivatásának, a szocializmus építésében elfoglalt helyének és szerepének mélyebb megértésére, az egységes szemléletre és munkastílusra. A párt-, szakszervezeti és állami területeken egyre több eredményt felmutató munka folyik a határozatban megjelölt feladatok végrehajtása érdekében.

A szakszervezetek egyre jobban betöltik hivatásukat, hasznos és nélkülözhetetlen segítői, szervezői a párt és a munkásosztály, a párt és a dolgozó tömegek kapcsolatának egész tevékenységükkel, jelzéseikkel, javaslataikkal, a munkások, a dolgozók véleményének reális összegezésével és tolmácsolásával részeseivé váltak a politika alakításának. A határozat végrehajtása során

[1] Lásd a jelen kötet 55. és 89. sz. dokumentumát.

[2] Lásd Az MSZMP határozatai és dokumentumai. 1963–1966. Kossuth Könyvkiadó 1968. 286–291. old.

tovább fejlődött a szakszervezetek érdekvédelmi tevékenysége, a munkáshatalmat, a gazdálkodást segítő, mozgósító, nevelő munkája. Erősödött a szakszervezeti szervek felelősségérzete. Többségükben jól élnek a törvényekben megfogalmazott jogaikkal, egyre jobban alkalmazzák ezeket.

Fejlődött a SZOT munkája, amely a legfontosabb társadalmi kérdésekben való állásfoglalásra, a tömegek mozgósítására, az ország társadalmi, gazdasági erejének növelésére, és az össz-szakszervezeti érdekek képviseletére irányult. Helyes irányban kezd kibontakozni az iparági szakszervezetek sajátos tevékenysége is. Rendszeresebben foglalkoznak az iparágak, szakmák előtt álló politikai, gazdasági, szociális és kulturális feladatok társadalmi segítésével; tagságuk, különböző rétegek mozgósításával. A szakszervezeti mozgalom fejlődése elsősorban a vállalatok, intézményi szakszervezeti bizottságok munkájának javulásában érzékelhető. Egyre jobban megtalálják helyüket az üzemi társadalmi élet szervezésében és irányításában, valóságos partnereivé válnak a gazdasági vezetésnek. Javult tevékenységük a szocialista munkaverseny, a szocialista brigád- és újítómozgalom irányításában. Erősödött a szakszervezeti mozgalom munkája a politikai közhangulat alakításában is, jól foglalkoztak a főbb politikai kérdések széles körű magyarázásával. Fejlődött a magyar szakszervezetek nemzetközi munkája, jól segítette a párt külpolitikáját, a nemzetközi szakszervezeti mozgalom egységének megteremtéséért folytatott harcot. Fokozódott az érdeklődés és nőtt a bizalom hazánk iránt a szakszervezeti világmozgalomban is.

Nem fejlődött kellőképpen a szakszervezetek nevelőmunkája. Még nem elég erőteljes és céltudatos a szakszervezetek tevékenysége a korszerű technika bevezetésének és terjesztésének, a gazdasági munka hatékonysága fokozásának, a munkafegyelem megszilárdításának, az üzemi demokrácia fejlesztésének segítésében. A szakszervezeti tisztségviselők egy részénél az érdekvédelemben, a jogokkal való élésben bátortalanság és a hozzáértés hiánya mutatkozik. Ma még ritkán kérik a pártszervek segítségét nehézségeik leküzdésében, illetve a vitás esetekben. A társadalmi igények mögött elmaradt a szakszervezetek belső életének, a szakszervezeti demokráciának fejlődése. Különösen érzékelhető ez a tagsággal közvetlen kapcsolatot tartó alapszervezetek és bizalmiak munkájának gyengeségében.

Az állami, gazdasági szervek és a szakszervezetek együttműködése a határozatban megjelölt irányban fejlődött tovább, de még elmarad a lehetőségektől és a követelményektől. Minden szinten megtörtént az együttműködés szabályozása, fejlődtek a munkakapcsolatok, de még sok a formális elem, eltérő a közös munka színvonala és hatékonysága. Gyakori még, hogy a gazdasági vezetők nem ismerik a szakszervezetek jogait, hogy elhúzódik a kellő intézkedés a szakszervezeti javaslatokra. Hiányzik e területen a gazdasági ve-

zetők beszámoltatása és szükség szerint a megfelelő felelősségre vonás. Az elmúlt években problémát okozott a szakszervezeti munkában is, hogy egyes állami, gazdasági vezetők nem számoltak kellően intézkedéseik politikai hatásával, emberi oldalaival. A gazdasági vezetők közül többen még mindig csak a párt- és szakszervezeti szervektől várják az intézkedések magyarázatát, a munkások, a dolgozók meggyőzését, mozgósítását, az üzemi demokrácia fejlesztését. Nehezíti a szakszervezetek munkáját az üzemekben, hogy a vállalaton belüli gazdasági irányítás rendszere nem fejlődött kellően, hogy a munkahelyeken a dolgozókat közvetlenül irányító gazdasági vezetők – különösen a művezetők – gyakran nem rendelkeznek a munkájuk ellátásához szükséges jogokkal. Az iparági, a vállalati, üzemi tervek többségükben még nem tartalmazzák a dolgozók élet- és munkakörülményeinek, szociális helyzetének javítását szolgáló intézkedéseket. Elzárkózás mutatkozik a szakszervezetek személyzeti ügyekbe való bevonásától, nem érvényesül kellően véleményezési joguk.

Az elmúlt években tovább fejlődött és erősödött a szakszervezetek pártirányítása. Ma már elsősorban az a jellemző, hogy a pártirányítás eszmei-politikai jellegű, és a szakszervezetekben dolgozó kommunisták útján valósul meg. A kommunisták politikai munkája, meggyőző és szervező tevékenysége a legfontosabb ösztönzője és biztosítéka a szakszervezeti mozgalom eredményeinek és fejlődésének. Azonban nem mindenütt egységes a felfogás a szakszervezetek szervezeti önállóságának megítélésében; előfordul, hogy féltik a fegyelmet, a vezetői tekintélyt a szakszervezeti jogok gyakorlásától. Több pártszervezet kevés politikai tájékoztatást nyújt a szakszervezetekben dolgozó kommunistáknak. A pártszervezeteknél nem vált még általánossá a szakszervezeti jogok és kötelességek együttes érvényesítése, a párt- és a szakszervezeti határozatok számonkérése. Tapasztalható az a helytelen gyakorlat is, hogy leszűkítik a testületi irányítást személyekre.

II

A párt szakszervezeti politikájának alapját a Politikai Bizottság – kongresszusokon is megerősített – 1966. május 10-i határozata képezi. Következetes végrehajtása, a szakszervezeti munka fejlesztése a pártszervezetek, a szakszervezetekben dolgozó kommunisták, az állami, gazdasági vezetők közös feladata és felelőssége.

A kommunisták politikai munkájuk erősítésével érjék el, hogy a szakszervezetek következetesebben szervezzék és neveljék a dolgozókat társadalmunk politikai, gazdasági erejének növelésére. Bátrabban képviseljék és védelmezzék a bérből és fizetésből élők törvényekben, rendeletekben biztosított jogait.

Fokozottabban érvényesítsék: a szakszervezetek jogai, kötelességei elválaszthatatlanok. Fordítsanak nagyobb figyelmet a munkások, a dolgozók aktivitásának kibontakoztatására, mozgósításukra, a népgazdasági tervek teljesítése, a munkáshatalom erősítése, a szocializmus teljes felépítésének meggyorsítása érdekében.

Tekintsék elsőrendű hivatásuknak a munkások, a dolgozók nevelését, a szocialista közgondolkozás terjesztését, a szocialista életmód kialakítását. Lépjenek fel határozottabban a szocializmustól idegen, kispolgári szemlélet ellen.

1. A párt eszmei-politikai irányítását, a szakszervezetekre gyakorolt hatását, a szakszervezetekben dolgozó kommunisták munkáját hatékonyabbá kell tenni. Ennek érdekében szükséges, hogy a pártszervezetek a politikai tennivalókról időben és rendszeresen tájékoztassák és készítsék fel a feladatokra a szakszervezeti vezetőket. Vonják be minden szinten a testületeket a politika alakításába, és elsősorban azon kérdések elemzésébe, vizsgálatába és eldöntésébe, amelyek a szakszervezetek működési körét érintik. Rendszeresebben kérjenek a szakszervezeti tapasztalatokról információkat, és hasznosítsák ezeket a pártmunkában. Különösen fontos a szakszervezetekben pártmegbízatást teljesítő kommunisták rendszeres felkészítése és menetközbeni segítése. A pártmegbízatások teljesítését, a felsőbb szakszervezeti szervek határozatainak végrehajtásával együtt, számon kell kérni a vezetőségi üléseken, taggyűléseken. A beszámoltatások során elsősorban azt kell ellenőrizni, hogyan képviselték a párt politikáját, hogyan mozgósították meggyőző munkájukkal a párt politikájának megvalósítására a tömegeket, hogyan járultak hozzá a szakszervezetek rendeltetésszerű, alapszabály szerinti működéséhez.

A pártszervezetek széles körű, tudatos felvilágosító munkával elsősorban az alábbi kérdések magyarázatát és helyes érvényesítését biztosítsák:

Még világosabban és pontosabban ismertessék a párttagsággal a szakszervezetek helyét, szerepét a szocializmus teljes felépítésének időszakában.

A szakszervezet mozgósító, nevelő és érdekvédelmi tevékenysége társadalmilag szükséges és nélkülözhetetlen. A munkások, a dolgozók társadalmi és munkaaktivitásának tömeges kibontakoztatása olyan elsőrendű szakszervezeti feladat, amely egyben a szocialista építőmunka alkotó módszere, fontos segítője.

A szakszervezetek érdekvédelmi munkája, a törvényesség érdekében történő intézkedései erősítik a munkáshatalom pozícióit, a párt és a tömegek kapcsolatát, hozzájárulnak a párt politikájának torzításmentes végrehajtásához.

A pártszervezetek bátorítsák és védjék a szakszervezeti tisztviselőket, ha mozgósító munkájuk vagy a dolgozók érdekeinek védelme során megalapozott igényeket támasztanak a gazdasági vezetőkkel szemben, egyidejűleg ösztönözzék őket, hogy határozottan lépjenek fel a jogtalan, nem megalapozott követe-

lésekkel szemben. Ebben a szellemben érvényesítsék a pártellenőrzést a gazdasági és a szakszervezeti vezetők beszámoltatásánál, munkájuk, magatartásuk minősítésénél. Foglaljanak állást – vezetőségi üléseken, taggyűléseken – a gazdasági vezetők és a szakszervezeti vezető testületek közötti politikai megítélést igénylő vitás kérdésekben.

A szakszervezeti jogok és kötelességek érvényesítése jelentős eszköze a párt tömegpolitikai munkájának is. Jobban fel kell használni a szakszervezetek szervezeti kereteit, demokratikus fórumait a párt politikájának magyarázatára, terjesztésére a tömegek között.

A szakszervezeti munka továbbfejlesztése igényli, hogy a politikai munka minden szintjén erősítsük a szakszervezetek irányítását. A párt KB-ban rendszeresebb munkakapcsolat kiépítése szükséges a SZOT-tal és a szakszervezetek központi vezetőségeivel. A KB osztályai nagyobb figyelmet fordítsanak a szakszervezetekre, igényeljék véleményüket, javaslataikat. Jobban hasznosítsák tapasztalataikat, orientálják munkájukat.

A megyei és a budapesti pártszervek tűzzenek rendszeresebben napirendre a testületekben és titkári értekezleteken szakszervezeti-politikai kérdéseket. Vegyék figyelembe, hogy a szakszervezetek felépítésében az iparági és a területi elv érvényesül. Ezért fordítsanak nagyobb gondot a szakszervezetek megyei és a budapesti tanácsa munkájának segítésére, és iparági kérdésekben jobban támaszkodjanak az iparági szakszervezetek megyebizottságaira.

A járási, városi, kerületi pártbizottságok törekedjenek arra, hogy a szakszervezetek munkájának általános értékelése helyett konkrétan ellenőrizzék és segítsék egy-egy üzem szakszervezetében dolgozó kommunisták munkáját. Érjék el, hogy a várospolitikában, a lakóterület fejlesztésében jobban érvényre jussanak a szakszervezeti vélemények, a szervezett dolgozók igényei.

Az illetékes budapesti, megyei pártbizottságok fordítsanak nagyobb figyelmet az iparági szakszervezetek központi vezetőségeinek és az SZMT (Szakszervezetek Megyei Tanácsa) apparátusában működő pártszervezetek megerősítésére.

Az üzemi, munkahelyi pártbizottságok, pártvezetőségek következetesebben hajtsák végre a Politikai Bizottság 1972. decemberi – az alapszervezetekről szóló – határozatában a helyi szakszervezetek irányításával kapcsolatos feladataikat.[3] Különösen fontos, hogy a pártvezetőségek, aktivisták szemléletét helyes irányba formálják, hogy jól felkészült, a tömegmunkát értő pártmunkásokat még nagyobb számban irányítsanak szakszervezeti munkára.

2. A pártszervezetek a párt káderpolitikai elveinek maradéktalan megva-

[3] Lásd e kötet 58. sz. dokumentumát.

lósítása érdekében tekintsék a szakszervezeteket a káderelvelés és -utánpótlás egyik legfőbb bázisának.

Segítsék elő, hogy a szakszervezetekben tömegesebben kerüljenek funkcióba fizikai munkások, fiatalok és munkásnők. Biztosítsák, hogy a szakszervezetekben bizonyítsák tehetségüket, rátermettségüket, az ügy iránti odaadásukat. A pártszervezetek tekintsék saját feladatuknak a szakszervezetekben vezető tisztséget betöltő káderek nevelését, továbbképzését. Nagyobb számban küldjenek közülük pártiskolára, tanfolyamokra. Tegyék tervszerűbbé és tudatosabbá a káderutánpótlást, biztosítva a megfelelő kádercserét a párt- és a szakszervezetek között.

3. Érvényt kell szerezni a PB 1966. május 10-i határozatában megjelölt – az állami, gazdasági vezetőkre vonatkozó – követelményeknek. A Minisztertanács gondoskodjék arról, hogy minden felelős állami, gazdasági vezető hajtsa végre a párt ide vonatkozó határozatát, hogy a szakszervezetek munkájának segítése, jogainak érvényesítése a szocialista gazdasági vezetés politikai és jogi kötelességévé váljon. A Minisztertanács, a miniszterek, a főhatóságok vezetői a beszámoltatásoknál, ellenőrzéseknél és minősítéseknél lépjenek fel a szakszervezeti jogok megsértőivel szemben. Érjék el, hogy az állami, gazdasági szervek az eddiginél gyorsabban és érdemben válaszoljanak a szakszervezetek észrevételeire, javaslataira, s tegyék meg a szükséges intézkedéseket.

Erősítsék a minisztériumok, főhatóságok irányító és ellenőrző munkáját, mert ez feltétele a szakszervezeti munka továbbfejlesztésének is. Különösen szükség van arra, hogy a kormány rendelkezései után az iparági, szakmai végrehajtási utasítások – az illetékes iparági szakszervezetek központi vezetőségeivel egyeztetve – időben elkészüljenek, s ezek végrehajtását rendszeresen az állami és a szakszervezeti szervek külön-külön és együttesen ellenőrizzék.

A szakszervezeti jogok és kötelességek megfelelő érvényesítése nagy felelősséget ró az állami szervekre, segíti az állami irányító munka színvonalának emelését. Tovább kell pontosítani a jogok és kötelességek érvényességi körét; meg kell határozni az egyes jogkörök gyakorlásában az iparági szakszervezetek középszerveinek hatáskörét, felelősségét.

Az állami és a szakszervezeti szervek tervszerűbb együttműködésének, a kollektív szerződések végrehajtásának biztosítása érdekében a Minisztertanács a SZOT-tal egyetértésben vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy az üzemi terv keretén belül készüljön szociálpolitikai terv.[4] Bevezetésére az V. ötéves tervvel együtt a gazdasági, politikai és az életszínvonal-politikai célkitűzések összhangjának tervszerűbb megvalósításával kerülhet sor.

[4] A munkaügyi miniszter és a Szakszervezetek Országos Tanácsa irányelvei a gazdálkodó szervezetek (vállalatok, szövetkezetek) szociális tervezéséhez az V. ötéves terv időszakára. (Munkaügyi Közlöny, 1975. május 26. 136–142. old.)

Az állami és a szakszervezeti szervek munkakapcsolatainak továbbfejlesztése állandó folyamat, fokozottabban igényli a tömegek tájékoztatását és aktivizálását, a nagyobb nyilvánosságot, az új formák keresését. A SZOT és a kormány megbeszéléseiről, az iparági szakszervezetek és miniszterek tanácskozásairól, a szakszervezetek megyei tanácsai, valamint a megyei tanácsok vezetőinek megbeszéléseiről, az igazgatók és szakszervezeti bizottságok tárgyalásairól a dolgozóknak több tájékoztatást kell kapniuk. A dolgozókat érintő fontosabb kérdésekben – az előkészítés szakaszában – a megfelelő pártszervek döntése alapján nyilvános vita is legyen. Alapvető kritériuma, hogy a vita a dolgozók ügyét szolgálja, a szocialista demokratizmus és a szocializmus társadalmi, politikai és gazdasági pozícióit erősítse.

4. A szakszervezetekben dolgozó kommunisták tegyék erőteljesebbé és céltudatosabbá a szakszervezetek munkáját a munkások, a dolgozók mozgósításában, aktivitásuk fokozásában. Tegyenek többet a népgazdasági tervek teljesítésében, a szocialista munkaverseny, a szocialista brigádmozgalom gondozásában és fejlesztésében, a munkafegyelem megszilárdításában, a korszerű tudomány és technika bevezetésének segítésében.

A pártszervezetek politikai irányításával, koordinálásával a gazdasági vezetés és a szakszervezetek hatékonyabb közreműködésével fejleszteni kell az üzemi és munkahelyi demokráciát. A fejlesztésre vonatkozó javaslatokat, a KB meglevő döntése alapján a XI. kongresszus előkészítése során – 1974-ben – a PB elé kell terjeszteni.

5. A PB határozatának maradéktalan megvalósítása, a szervezett dolgozókkal való szorosabb kapcsolat érdekében tovább kell erősíteni a szakszervezetek politikai és nevelő szerepét, munkájának mozgalmi jellegét. Társadalmi fejlődésünk jelenlegi szakasza fokozottabban igényli a szakszervezetek nevelőiskolai szerepének kibontakozását. A szakszervezeti mozgalom vezető testületei biztosítsák, hogy a nevelés a szakszervezetek általános tevékenységének olyan szerves, elválaszthatatlan részévé váljon, amely átszövi a szakszervezetek egész munkáját. A szakszervezetekben dolgozó kommunisták – a pártszervezetek segítségével – tegyék egyértelművé, hogy a politikai felvilágosítás, a meggyőzés, a szocialista tudatformálás minden szakszervezeti tisztségviselő alapvető és elsőrendű kötelessége.

Vállaljanak nagyobb szerepet a párt politikájának terjesztésében, a munkásparaszt szövetség erősítésében, a szocialista nemzeti egység megszilárdításában, a fizikai munkások jobb megbecsülésében, a szocialista életforma és életmód terjesztésében. Szálljanak szembe következetesebben a kispolgári nézetekkel és szemléletmóddal. Ennek érdekében jobban használják fel a tömegmunka szakszervezeti lehetőségeit. Fordítsanak megkülönböztetett figyelmet a munkásosztály, a dolgozók kulturális és művelődési igényeinek kielégítésére

és fejlesztésére. Tekintsék fontos feladatuknak a tagság szervezett bevonását a közművelődésbe.

A szakszervezetekben dolgozó kommunistáknak határozottabban szembe kell szállniuk azzal a hibás szemlélettel, amely a szakszervezeti munkát elsősorban törvényekkel, gyakran hivatalnoki módszerekkel és rendeletekkel kívánja biztosítani. A szakszervezeti munka ereje társadalmiságában, szervezettségében rejlik. Sikere attól függ, hogy a szakszervezeti tagokat mennyire vonják be a tervek kialakításába, a döntésekbe, milyen meggyőződéssel dolgoznak a közösség érdekében, a társadalom felemelkedéséért. Fokozni kell a szakszervezetek tevékenységét a pártonkívüli tömegek között, különös gondot fordítva a munkásfiatalok, a dolgozó ifjúság és a nők bevonására, aktivizálására, érdekeinek védelmére, szocialista nevelésükre.

6. A szakszervezeti munka továbbfejlesztésének legdöntőbb láncszeme a szakszervezeti demokrácia elmélyítése, a vezető testületek és a tagság kapcsolatának erősítése. A szakszervezetekben dolgozó kommunisták kezdeményezőbben keressék a szakszervezeti demokrácia erősítésének, a hatékonyabb szervezeti életnek legjobb módszereit, megoldásait. Fordítsanak nagyobb figyelmet az alapszervezetek életére, különösen a taggyűlésekre, a bizalmiak munkájának fejlesztésére.

A SZOT-ban dolgozó kommunisták szorosabb munkakapcsolatot alakítsanak ki a KB osztályaival, jelezzenek rendszeresebben, tegyenek több kezdeményező javaslatot. A szakszervezeti tapasztalatok alapján dolgozzák ki és terjesszék a Szakszervezetek Országos Tanácsa elé az alábbi javaslatokat:

– a szakszervezeti káderek és aktívák korszerűbb képzésére és továbbképzésének rendszerére, a szakszervezeti tisztségviselők jobb felkészítésére, a párt- és szakszervezeti oktatás jobb összhangjának megteremtésére;

– a szakszervezeti mozgalom szervezeti helyzetének továbbfejlesztésére, az irányító munka egyszerűsítésére, a szakszervezeti tagság szerepének, hatásának növelésére a vezető testületekben, kidomborítva a vezetők nagyobb függését a szakszervezeti dolgozóktól;

– a nagyüzemek, elsősorban az ötven kiemelt nagyüzem szakszervezeti munkájának fejlesztésére, segítésére;

– a lakóterületi szakszervezeti munka kialakítására, feladataira, a szakszervezetek fokozottabb részvételére a tanácsokban, az SZMT-k munkájának fejlesztésére;

– az értelmiségi és alkalmazotti szakszervezetekben folyó sajátos munka értékelésére és továbbfejlesztésére.

Körültekintően vizsgálják meg a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben dolgozó alkalmazottak érdekvédelmének helyzetét, s a megoldásra ez év végéig terjesszenek javaslatot az illetékes pártszerv elé.

A szakszervezetek központi vezetőségeiben dolgozó kommunisták erősítsék kapcsolatukat a megyei, városi, nagyüzemi pártbizottságokkal. Rendszeresen tájékoztassák őket az iparág sajátos szakszervezeti feladatairól. Fejlesszék tovább az iparági szakszervezetek önállóságát és felelősségét, hogy még hatékonyabban tudjanak foglalkozni a szakmák, rétegek helyzetével, problémáinak megoldásával. Legyenek kezdeményezőbbek, dolgozzanak ki megalapozott javaslatokat az iparág előtt álló feladatok hatékonyabb segítése és a dolgozók élet- és munkakörülményei javítása érdekében.

7. A KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya – a KB illetékes osztályaival közösen, a SZOT-ban dolgozó kommunistákat bevonva – vizsgálja felül a szakszervezetek irányítása alatt működő értelmiségieket tömörítő szövetségek, egyesületek munkáját, s terjesszen javaslatokat 1975 első felében a Politikai Bizottságnak hovatartozásukra, további munkájukra.

106
KÖZLEMÉNY
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1974. JÚNIUS 20.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1974. június 20-án *Kádár János* elvtársnak, a Központi Bizottság első titkárának elnökletével ülést tartott.

A Központi Bizottság kegyelettel megemlékezett elhunyt tagjáról, a magyar és a nemzetközi kommunista mozgalom kiemelkedő harcosáról, *Komócsin Zoltán* elvtársról.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta

Pullai Árpád elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját az időszerű nemzetközi kérdésekről,

Németh Károly elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját az időszerű gazdasági kérdésekről,

a Központi Bizottság döntött hatáskörébe tartozó szervezeti és személyi kérdésekben.

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzetet, a párt és a kormány nemzetközi tevékenységét, és jóváhagyta a Központi Bizottság legutóbbi ülése óta tett intézkedéseket.

1. A Központi Bizottság megemlékezett a kommunista és munkáspártok 1969. évi moszkvai nemzetközi tanácskozásának 5. évfordulójáról. Megelégedéssel állapította meg, hogy a nemzetközi élet alakulása teljességgel igazolta a tanácskozás megállapításait a társadalmi haladásért, a békéért folytatott küzdelem alapvető kérdéseiben. A nemzetközi tanácskozás hozzájárult a kommunista és munkásmozgalom marxista–leninista egységének erősítéséhez, minden imperialistaellenes és békeszerető erő tömörítéséhez, s ahhoz, hogy a nemzetközi események – a népek egyetemes érdekeinek megfelelően – a feszültség enyhülésének irányába fejlődtek.

A Magyar Szocialista Munkáspárt tevékenyen részt vett és részt vesz a világ kommunistáinak közös erőfeszítéseiben. Támogatja a testvérpártok közötti kapcsolatok fejlesztésére irányuló javaslatokat, a kommunista pártok tevékenységének internacionalista összehangolását. Mint ahogy már kifejezésre juttatta, helyesli és támogatja az európai kommunista és munkáspártok értekezletének összehívását, és amikor időszerű lesz, a testvérpártok nagy nemzetközi tanácskozásának megrendezését.

2. A nemzetközi életben erősödik az enyhülés folyamata. A különböző társadalmi rendszerű államok kétoldalú kapcsolataiban mindinkább tért hódít a békés egymás mellett élés elve és gyakorlata. Az általános helyzet alakulására meghatározó jelentősége van a szovjet–amerikai kapcsolatoknak.

A jelenlegi nemzetközi viszonyok kedvező feltételeket teremtenek a reálpolitikai irányzatok érvényesítéséhez, a haladó erők térhódításához.

Ezen irányzatokkal szemben lépnek fel az enyhülést ellenző legreakciósabb imperialista, hidegháborús agresszív erők. Az enyhülés megszilárdítását akadályozza Kína jelenlegi vezetőinek külpolitikai irányvonala is, a legkülönbözőbb hidegháborús körökkel való mind nyíltabb paktálása. A történelem haladó erőit azonban nem lehet feltartóztatni, leküzdenek minden akadályt, és a világpolitikában mindinkább az enyhülés lesz az alapvető irányzat.

3. Az elmúlt időszakban tovább erősödött a szocialista országok egysége. A Varsói Szerződés politikai tanácskozó testületének 1974 áprilisában Varsóban tartott ülésszaka hozzájárult a szocialista országok egységének erősítéséhez, a vitás nemzetközi kérdések rendezéséhez, elősegíti az enyhülés, a béke ügyét. A szocialista országok egyeztetett külpolitikájának hatását fokozza, hogy e politika élvezi a világ népeinek, minden haladó, békeszerető erőnek a támogatását.

4. A szocialista országok erejét növeli együttműködésük a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsában. A szocialista gazdasági integráció megvalósítása jól szolgálja minden tagország, közöttük a Magyar Népköztársaság gazdasági fejlődését, hozzájárul a szocialista országok együttműködésének sokoldalú fejlődéséhez.

A Központi Bizottság üdvözölte a KGST XXVIII., a szervezet fennállásának 25. évfordulójáról megemlékező szófiai ünnepi ülésszakát. Pártunk támogatja a szocialista gazdasági integráció komplex programjának hatékonyabb megvalósítására irányuló törekvéseket. Meggyőződésünk, hogy új, magasabb és hatékonyabb fokra kell emelni gazdasági együttműködésünket; megértek a feltételek a szocialista gazdasági integráció folyamatának erőteljes kibontakoztatására.

5. A kapitalista világ fokozódó belső ellentmondásai, a gazdasági és politikai válságok élezték a harcot egyrészt az uralkodó osztályokon belül, másrészt a haladás és a reakció erői között. Ebben a harcban a haladás erői jelentékeny sikereket értek el. Franciaországban az elnökválasztások során a Francia Kommunista Párt és a vele szövetséges erők előretörtek, a baloldal megerősítette egységét. Olaszországban a szélsőjobboldal az általa kiprovokált népszavazáson vereséget szenvedett. Portugáliában megdöntötték a fasiszta rendszert, megnyitották az utat a demokratikus változásokhoz.

6. A genfi európai biztonsági értekezleten, valamint a katonai kérdésekkel foglalkozó bécsi tárgyalásokon a konzervatív erők megkísérlik fékezni az előrehaladást. Földrészünk valamennyi népének közös érdeke, hogy az Európa békés jövőjének megteremtését célzó genfi tárgyalások eredményesen fejeződjenek be, az értekezlet zárószakaszát mielőbb és a legmagasabb szinten tartsák meg. A bécsi haderő- és fegyverzetcsökkentési tárgyalások sikeres előrehaladása, a felmerült akadályoknak az egyenlő és kölcsönös biztonság elve alapján történő elhárítása hozzájárulhat a katonai feszültség enyhítéséhez földrészünkön.

7. Népünk szolidáris a szabadságukért küzdő hős indokínai népekkel, következetesen támogatja függetlenségi harcukat. A Központi Bizottság, mint minden haladó és békeszerető erő, határozottan elítéli az amerikai imperialisták által támogatott saigoni rezsimnek a párizsi egyezmény végrehajtását akadályozó agresszív cselekedeteit. A nemzetközi ellenőrző és felügyelő bizottságban, az ellenünk irányuló provokációk és igaztalan vádaskodások ellenére, kötelezettségeinket továbbra is a párizsi megállapodások szellemében teljesítjük.

8. A Közel-Keleten feszült helyzetben folyik a politikai, a diplomáciai harc az igazságos rendezésért. A teljes rendezést gátolják Izrael uralkodó köreinek és támogatóiknak összehangolt mesterkedései, a reakciós erők aktivizálódása. Az arab népek tényleges érdekei erőik összefogását és a nemzetközi haladó erőkkel való együttműködésük növelését igénylik. A Szíriai Arab Köztársaság

a népi erők összefogásával és a Szovjetunióval kialakított következetes együttműködés révén kedvező csapatszétválasztási feltételeket ért el.

A Közel-Keleten a tartós béke csak a megszállt arab területek kiürítésével, a palesztin nép törvényes jogainak helyreállításával, a térség minden állama biztonságának szavatolásával, a genfi béketárgyalások keretében valamennyi érintett fél részvételével teremthető meg.

9. A szocialista országok a nemzetközi enyhülést szolgáló békepolitikájukban szolidárisak a fejlődő országokkal. Támogatjuk a gazdasági függetlenségért, a gyarmati rendszer maradványainak felszámolásáért, az imperialista befolyás megszüntetéséért vívott harcukat. Az ENSZ-közgyűlésnek az algériai kezdeményezésre összehívott rendkívüli ülésszaka is megmutatta a fejlődő országok és a szocialista országok érdekközösségét az imperializmussal szemben. Szolidárisak vagyunk Ázsia, Afrika, Latin-Amerika népeinek nemzeti függetlenségi mozgalmával. Követeljük, hogy Chilében, Uruguayban és másutt szüntessék be a demokráciáért, a szabadságért küzdők üldözését, vessenek véget a megtorlásnak. Követeljük *Luis Corvalán* és *Rodney Arismendi elvtársak,* az összes bebörtönzött hazafi szabadon bocsátását.

10. A párt és a kormány nemzetközi tevékenysége arra irányul, hogy elősegítse a béke, a szocializmus és a haladás ügyét. Cselekvően részt veszünk a szocialista közösség országainak együttes erőfeszítéseiben. Hozzájárulunk a szocialista országok összefogásának, a kommunista mozgalom egységének erősítéséhez.

Nagyra értékeljük a *Kádár János* elvtárs vezetésével a testvéri Csehszlovákiában járt párt- és kormányküldöttségünk tárgyalásait és a látogatás eredményeit. Párt- és államközi kapcsolatainkban kiemelkedő fontosságú esemény volt *Joszip Broz Tito* magyarországi látogatása. Országaink és népeink közötti testvéri barátságot erősítette a Vietnami Demokratikus Köztársaság parlamenti küldöttségének és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság kormányküldöttségének hazánkban tett látogatása.

A kölcsönös egyetértés és a testvéri szolidaritás légkörében folytattunk véleménycserét pártközi kapcsolataink s a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom időszerű kérdéseiről a Chilei Kommunista Párt, az Amerikai Egyesült Államok Kommunista Pártja, a Görög Kommunista Párt és a Szíriai Kommunista Párt hazánkban járt vezetőivel.

A szolidaritás és együttműködés szellemében tárgyalt magas szintű parlamenti küldöttségünk Egyiptomban és Szíriában, külügyminiszterünk Szíria és Irak vezetőivel.

A békés egymás mellett élés elve, a kölcsönös érdekek alapján képviselőink tárgyalásokat folytattak Líbia és Irán miniszterelnöke által vezetett küldött-

ségekkel, a Német Szövetségi Köztársaság, Olaszország külügyminiszterével, Argentína gazdasági miniszterével és másokkal.

Pártunk és kormányunk továbbra is cselekvően közreműködik minden olyan nemzetközi akcióban, amely a szocializmus, a haladás, a béke ügyét szolgálja.

II

A Központi Bizottság megtárgyalta és elfogadta a népgazdaság időszerű kérdéseiről előterjesztett jelentést. Megállapította, hogy az 1973. év és az idei első öt hónap gazdasági fejlődése kiegyensúlyozott, tervszerű, kedvező.

1. A szocialista ipar termelésének növekedése az első öt hónapban meghaladta a tervezettet. A termelés emelkedésének 82 százaléka a termelékenység javulásának eredménye. A központi fejlesztési programok megvalósítása, a vállalatok és az irányító szervek szervezettebb munkája nyomán kedvezően változik az ipar termelési szerkezete. Népgazdaságunk energetikai mérlege és alapanyag-ellátása kiegyensúlyozott. Az építő- és építőanyag-ipari vállalatok és szövetkezetek termelésének növekedése meggyorsult, a termelékenység is számottevően javult. Kedvezően alakult a lakásépítés, ütemesebbé vált az átadás. A beruházások általában a tervnek megfelelően alakulnak.

Az iparban változatlan feladat a termelés gazdaságosságának javítása, a termelékenység növelése, az önköltség csökkentése, a minőség javítása, az energiával és nyersanyaggal való ésszerű takarékosság, a beruházások kivitelezésének gyorsítása.

Tovább javult a munkaerő-gazdálkodás, kevesebb az indokolatlan munkahely-változtatás. A foglalkoztatottak száma – elsősorban a szolgáltató ágazatokban – a tervnek megfelelően növekedett. A kedvező irányzatok elmélyítése érdekében továbbra is fontos feladat a munka hatékonyságának fokozása, a tervszerű munkaerő-átcsoportosítás, az alkalmazotti létszámgazdálkodás lazaságainak felszámolása, az anyagmozgatás gépesítése. A szocialista bérezés alapelvének jobb érvényesítése is megköveteli a teljesítménykövetelmények egységes, következetes érvényesítését.

Az éves népgazdasági terv végrehajtása a mezőgazdaságban is megfelelően folyik. Az állami gazdaságok, a termelőszövetkezetek fejlődése kiegyensúlyozott. A termelőszövetkezetekben a gazdálkodás szocialista vonásai erősödtek. A mezőgazdaság terméskilátásai kedvezőek. A növények az ország egész területén jól fejlődnek, az állatállomány gyarapodik. A mezőgazdaságban is általános követelmény a jobb üzem- és munkaszervezés, a rendelkezésre álló kapacitások jobb kihasználása, a termelékenység növelése. Most közvetlenül legfon-

tosabb feladat az időszerű nyári munkára, a termés betakarítására való jó felkészülés.

2. Népgazdaságunk fejlődésében nagy jelentősége van a nemzetközi gazdasági tevékenységnek. A nemzeti jövedelem mintegy 40 százaléka a külkereskedelmi áruforgalomban realizálódik. Nemzetközi gazdasági kapcsolataink tovább bővültek, külkereskedelmi forgalmunk dinamikusan nőtt. Nemzetközi gazdasági kapcsolataink további fejlesztése népgazdasági érdek.

Gazdasági építőmunkánknak szilárd bázisa a testvéri országokkal való szoros együttműködés; külgazdasági kapcsolatainkban a döntő helyet a KGST országok foglalják el. A szocialista gazdasági integrációból adódó előnyök maximális kihasználása állandó feladatunk.

A kölcsönös előnyök alapján bővítjük gazdasági kapcsolatainkat a tőkés- és a fejlődő országokkal is. Ugyanakkor minden lehetséges eszközzel védjük népgazdaságunkat a tőkés világban kibontakozó infláció, energiaválság és nyersanyagár-emelkedés negatív hatásaitól.

3. Gazdasági munkánk eredményeivel összhangban emelkedik dolgozó népünk életszínvonala, javulnak életkörülményei. A lakosság jövedelme és fogyasztása – az 1974. évi tervnek megfelelően – gyorsabban növekszik, mint az előző években. A tervezett központi béremeléseket és szociálpolitikai intézkedéseket szervezetten és határidőre megvalósították, illetve a szükséges előkészületeket megtették. A tavalyi béremeléseket követően ez év január elsején és azt követően végrehajtott központi béremelések újabb 440 ezer munkást és alkalmazottat érintettek. Április 1-től további 510 ezer dolgozó munkaideje csökkent.

A lakosság áruellátása kiegyensúlyozott és – kevés kivételtől eltekintve – megfelelő, a fogyasztói árszínvonal a tervezettnek megfelelően alakult.

Életszínvonal-politikánkban fokozódik a társadalmi juttatások s ezen belül a szociálpolitikai intézkedések szerepe. 1974-ben kiemelt jelentőségű feladat a népesedéspolitika még kiterjedtebb anyagi és szociális megalapozása, a több gyermekes családok támogatása. A népesedéspolitikai határozatot[1] követő intézkedések hozzájárulnak a születésszám kedvező alakulásához.

III

A Központi Bizottság határozatot hozott személyi kérdésekben:

Katona István elvtársat, a Központi Bizottság tagját, a KB Agitációs és Propaganda Osztályának vezetőjét e megbízatása alól felmentette és kinevezte a *Népszabadság* főszerkesztőjévé;

[1] A határozat e kötet 60. számú dokumentuma.

Dr. Berecz János elvtársat a KB Külügyi Osztályának, *Grósz Károly* elvtársat a KB Agitációs és Propaganda Osztályának, *Rácz Sándor* elvtársat a KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztályának vezetőjévé nevezte ki.

A Központi Bizottság ajánlásokat fogadott el állami tisztségek betöltésére.[2]

IV

A Központi Bizottság üdvözli és nagyra értékeli azt a széles körű munkaversenyt, amely a márciusi ülését követően országosan kibontakozott. Ebben a mozgalomban jut kifejezésre az a hangulat, amellyel pártunk, munkásosztályunk, dolgozó népünk készül a XI. pártkongresszusra, hazánk felszabadulásának 30. évfordulójára.

A Központi Bizottság helyesli és támogatja azokat az irányelveket, amelyeket a Szakszervezetek Országos Tanácsa, a Kommunista Ifjúsági Szövetség és a Hazafias Népfront versenyfelhívásukban kidolgoztak. Felhívja a párt-, az állami és a társadalmi szerveket, a gazdasági vezetőket, hogy támogassák a kongresszusi munkaverseny és felszabadulási munkaverseny alkotó kezdeményezéseit és segítsék a vállalások teljesítését.

A Központi Bizottság elhatározta, hogy a kongresszusi versenyben legkiemelkedőbb eredményeket elérő vállalatoknak és szövetkezeteknek az 1974. évi eredmények alapján 1975. május 1-én 22 *Kongresszusi zászló* és a kimagasló eredményeket elérő szocialista brigádoknak 220 *Kongresszusi oklevél* kitüntetést adományoz.

A Központi Bizottság felszólítja a kommunistákat és a pártszervezeteket, hogy járjanak élen a munkaverseny helyi szervezésében, lebonyolításában. Mutassanak példát a lelkesítő feladatok teljesítésében, erősítsék tovább a párt és a dolgozó tömegek kapcsolatát.

A Központi Bizottság meg van győződve arról, hogy a XI. pártkongresszus tiszteletére tett felajánlások új lendületet adnak a szocialista építőmunkának, növelik hazánk gazdasági erejét, további lehetőséget teremtenek népünk jólétének növeléséhez, boldogulásához.

Megjelent: Népszabadság, 1974. június 22.

[2] Az Elnöki Tanács 1974. június 21-i ülése a Művelődésügyi Minisztérium helyett létrehozta a Kulturális és az Oktatási Minisztériumot. Az Elnöki Tanács Orbán Lászlót kulturális, Polinszky Károlyt oktatási, Rödönyi Károlyt pedig közlekedés- és postaügyi miniszternek választotta meg.

107

AZ MSZMP KOZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ IPARBAN DOLGOZÓ SZOCIALISTA BRIGÁDOK MŰVELŐDÉSÉRŐL

(1974 JULIUS 9)

A szocialista brigádmozgalom nagy társadalmi és gazdasági jelentosége mellett mind fontosabb szerepet tolt be a munkásosztaly ideológiai, politikai és kulturális fejlodésében. A szocialista brigádok olyan munkakozosségek, amelyek a munkásmuvelodés alapvetó bázisává válhatnak. Bennuk a leglényegesebb nevelési tényezo a munka, a munkaverseny. A kozos cél és az egyuttes munka a brigádtagok politikai és erkolcsi magatartásara szocialista szellemben hato viszonyokat alakít ki.

I

A szocialista brigádmozgalom az elmult másfél évtizedben a munkásosztály szocialista fejlődését segíto legfontosabb tomegmozgalom lett, amelynek céljait 1959-ben 121 540, 1972-ben pedig már 1 278 457 dolgozó tette magáévá.[1] A nagyuzemi munkássagnak 65 százaléka, az egész munkasosztálynak mintegy a fele szocialista brigádokban dolgozik. Tagságuk a munkásosztály valamennyi retegét átfogja.

A szocialista brigádok művelodési helyzetét tobb tényező határozza meg, ami nagymertékben befolyásolja a korukben folytatható kulturális munkát is. A munkasosztaly 55 százaleka paraszti sorból kerult az iparba, 54 százaléka szak-

[1] A brigadok szama *1959 ben* 12 943, a brigádtagok szama 121 540 Ebbol 3034 elnyerte a szocialista brigad cimet (az osszesnek 24,2 szazaleka), *1976-ban* a nepgazdasag allami szektoraban, a mezogazdasagi es ipari szovetkezetekben 152 000 brigadban mintegy 1 800 000 a brigadtagok szama A szocialista cimet a mozgalomban reszt vevo brigadok kozel 80 szazaleka nyerte el

A munkahelyi, szakmai kituntetesek kulonbozo fokozataival tobb mint 108 000 szocialista brigad rendelkezik A Munka Voros Zaszló Érdemrendjevel, valamint Állami Dijjal 25 brigadot tuntettek ki A Szocialista Munka Hőse kituntetest eddig 8 szocialista brigadtag erdemelte ki 1976 majus 1-ig 92 szocialista brigad kapta meg a Nepkoztarsasag Kivalo Brigadja cimet

A szocialista brigadvezetok Orszagos Tanacskozasainak idopontjai I Orszagos Tanacskozas 1962 aprilis 13–14 , a masodik 1965 marcius 19–20 , a harmadik 1969 aprilis 11–12 , a negyedik 1972 majus 26–27 , az otodik· 1977 aprilis 16–17

képzetlen, 46 százaléka falun lakik. Növekvőben van a fiatal korosztályok aránya. A 30 éven aluliak 35 százalékot tesznek ki, nagy részük megbízható, korszerű szakmai felkészültséggel áll munkába. Növekszik az érettségizett munkások száma. A műszaki fejlesztés és a szakképzés eredményeképpen emelkedik az általános műszaki színvonal. A munkásosztály egészéhez hasonlóan a szocialista brigádok tagsága sem egyöntetű az életmód, a művelődési igények és a műveltségi szint tekintetében. A döntő tényező mindemellett az, hogy a szocialista brigádmozgalom – politikai lényegéből és tartalmi fejlődéséből adódóan is – a munkásság öntudatosabb részét tömöríti. Ez lehetőséget teremt arra, hogy a brigádok tagsága a művelődés dolgában is az osztály élén járjon.

A szocialista brigádok munkájának általános rendjébe illeszkedő kulturális vállalások azt szolgálják, hogy a brigádtagok magasabb műveltségre törekedjenek, minél előbb és minél teljesebben birtokba vegyék az általános és a szakműveltséget, a szocialista kultúrát. A brigádok ezt a célt alapjában helyesen értelmezik. Termelési feladataik mellett létükhöz, munkájukhoz tartozónak érzik a politikai képzést, a szakmai tudás fejlesztését, a nagyobb műveltség megszerzésének és gyarapításának sokféle módját.

A szocialista brigádok tagjainak 75 százaléka vesz részt politikai oktatásban, főleg a szakszervezeti politikai oktatásban, a pártoktatás keretében a marxizmus–leninizmus középiskolájában. Jelentős számban tanulnak a marxizmus–leninizmus esti egyetemén és ennek szakosított tanfolyamain. Az iskolai oktatás különböző formáiban továbbtanuló brigádtagok aránya 40 százalékkal nagyobb, lemorzsolódása pedig 50 százalékkal kisebb a munkásság átlagánál; az olvasók, a könyvtári tagok aránya 48, míg az összmunkásságon belül 31 százalék. Az üzemi ismeretterjesztő előadások és munkásakadémiák hallgatóinak 75 százaléka szocialista brigádtag. Sikeresek az utóbbi években elterjedt brigádvetélkedők, hozzájárulnak a műveltségi szint növeléséhez. Megújulóban vannak az író- és művész–munkás találkozók. Egyre több brigád létesít brigádkönyvtárat, vagy alakít valamilyen művelődési közösséget (brigádklubot, önképzőkört stb.).

Erősödőben van az a gyakorlat, hogy az üzemi szakszervezeti bizottságok, a tanácsi és a szakszervezeti művelődési intézmények írásos és szóbeli ajánlásokkal segítik a szocialista brigádokat kulturális vállalásaik kimunkálásában. Időszerű politikai, szakmai és helytörténeti ismeretek megszerzésére ösztönözve gazdagítják a vetélkedők tematikáját, segítenek a felkészülésben. Helyet biztosítanak a brigádkluboknak, s tevékenységük folyamatossága érdekében ismeretterjesztő és egyéb programokat szerveznek.

A szocialista brigádok művelődésének fejlődését ezen eredmények mellett sem tartjuk kielégítőnek, mert nemcsak a fokozódó követelményektől marad el, hanem a lehetőségeket sem használják ki kellőképpen. A megfelelő ütemű fejlődést több tényező együttesen hátráltatja.

A brigádoknak csak egy része – a felmérések szerint mintegy egyharmada – tesz állandó erőfeszítéseket a műveltségi színvonal növelésére. Nagyobb részük megelégszik az alkalomszerűséggel (egy-egy mozilátogatással, baráti összejövetellel stb.), azzal, hogy csak egyes tagjai tanulnak, művelődnek rendszeresen. Gyakoriak a névleges brigádteljesítmények és az olyan vélemények, hogy csak a termelésben elért eredmények a fontosak, a többi csupán járuléka a munkaversenynek. A kulturális vállalások ilyen kezelését nagyrészt az értékelés sematizmusa teszi lehetővé, mert módot ad arra, hogy valódi művelődési tevékenység nélkül is megszerezhessék a szükséges „pontokat".

A szocialista brigádmozgalom céljának a meghatározásában a munka, az életmód és a művelődés szerves egységet alkot. A munkaverseny gyakorlata azonban ezeket a területeket túlságosan elkülöníti, minek folytán a brigádok felajánlásainak rendjében is kialakult a merev elválasztódás. A termelési vállalások többnyire egyértelműek, kézzel foghatók, s konkrétan értékelhetők. A művelődési tevékenység viszont nehezebben mérhető, s így a verseny szó szerinti értelmezése gyakran vagy a kulturális feladatok vállalásának és értékelésének elhanyagolásához, vagy bürokratikussá torzulásához, pl. bonyolult pontrendszer alkalmazásához vezet.

Nagy a távolság a szocialista brigádok valódi művelődési igényei, szükségletei és a művelődésük irányítására, szervezésére, segítésére hivatott szervek, intézmények tevékenysége között. Ezek nem figyelnek a valóságos igényekre, s gyakran a munkásokat nem érdeklő formákat, programokat javasolnak. A brigádok ezért csak kevéssé veszik igénybe az intézmények segítségét.

A szocialista brigádok művelődési tevékenységét az is nehezíti, hogy a munkahelyi vezetők nem tulajdonítanak kellő jelentőséget a kulturális vállalásoknak. A vállalatok és az üzemek többségében még nem alakult ki olyan légkör, amelyben a művelődés politikai, erkölcsi kötelezettséget jelent. Ezt gyakran maguk a vezetők gátolják negatív példájukkal, a művelődés lebecsülésével. A dolgozók körében is tapasztalható igénytelenség a művelődésben. Ezt a szemléletet az is erősíti, hogy a bérezési viszonyok (a szakképzetlen, nehéz fizikai munkát végzők iránti kereslet) nem ösztönzik, sőt gyakran fékezik a tanulási, művelődési igény fejlődését.

A közművelődési intézmények többsége még nem tekinti kiemelt feladatának a szocialista brigádok művelődésének sokoldalú, kezdeményező támogatását. Külön is súlyos gond, hogy sem az üzemi, sem a lakóterületi közművelődési intézmények nem képesek hatékonyan befolyásolni a szocialista brigádokban dolgozó nagyszámú bejáró munkás művelődését.

A munkáslakótelepek művelődési intézményhálózata nem fejlődött kielégítően. Problematikus az üzemi, vállalati művelődés anyagi ellátottsága, s javítását nemegyszer a gazdasági szabályozók merev értelmezése gátolja. Az üzemek

és a munkáslakta települések többségében hiányoznak a művelődéshez, a tanuláshoz, főként az intenzívebb formákhoz szükséges megfelelő helyiségek. A művelődési intézmények felszereltsége, oktatástechnikai eszközökkel való ellátottsága igen szegényes, korszerűtlen. Ezek a gondok erősen fékezik a szocialista brigádok művelődésének fejlődését, de annál szélesebbek is, túlmutatnak azon.

II

A párt-, a szakszervezeti és az állami szervek választott testületeinek, vezetőinek egyaránt fontos társadalompolitikai feladata a mozgalom minőségi fejlesztése, társadalmi megbecsülésének és a környezetre gyakorolt hatásának fokozása.

A szocialista brigádok kulturális mozgalma a munkásművelődés céljainak legkövetkezetesebb hordozója. Kiemelkedő szerepe van a szocialista életmód alakításában, a szocialista emberre jellemző tulajdonságok hatékonyabb kinevelésében. Ezért előmozdítása nagy társadalmi jelentőségű ügy. Szükséges, hogy a szocialista brigádok törekvéseik valóra váltásához kiemelt erkölcsi, anyagi és módszertani támogatásban részesüljenek.

A szocialista brigádmozgalom művelődési, kulturális tevékenységében a szakmai és az általános műveltség színvonalának emelését kell a következő évek központi feladatának tekinteni. Ehhez a feltételek egész sorának módosítására, a művelődési tevékenység tervezésének és szervezésének sokoldalú fejlesztésére van szükség. Részintézkedések nem elégségesek. Mindenekelőtt a formalizmustól kell megszabadítani a kulturális vállalások jelenlegi rendszerét. Biztosítani kell, hogy a művelődés ügye a brigádmozgalomban és azon kívül is nagyobb súlyt kapjon, érdemben foglalkozzanak vele. A közművelődési intézmények nyújtsanak több és konkrét segítséget a brigádoknak.

Az országos irányító szervek, az ágazati minisztériumok, a tömegszervezeti központok, továbbá a munkahelyi pártszervezetek vezetői lépjenek fel a szocialista munkaversenyt s ezen belül a szocialista brigádmozgalmat csupán formálisan támogató vezetési szemlélet és módszerek ellen. Gondoskodjanak a szocialista brigádok gazdasági, valamint politikai és művelődési tevékenységének egységes fejlődéséről. A szocialista brigádmozgalmat tekintsék a munkásosztály legfontosabb termelési és művelődési tömegmozgalmának. Biztosítsák erkölcsi tekintélyét. Szorítsák vissza a kulturális vállalásokban, tevékenységben és értékelésben fellelhető formalitásokat, igénytelenséget. Felvilágosító és szervező munkával, ösztönző intézkedésekkel törekedjenek arra, hogy a kulturális vállalások legyenek összhangban az adott üzem szükségleteivel, az egyes brigádok és tagjaik sajátos művelődési helyzetével, céljaival, igényeivel és lehe-

tőségeivel. Teremtsenek olyan légkört, amelyben a folyamatos művelődés állandó szükségletté, gyakorlattá válik, szervesen illeszkedik a brigádélet teljességébe. Különösen támogassák a művelődés közösségi formáit (brigádklubokat, brigádönképzőköröket, fórumokat stb.), amelyek már több helyütt spontánul kialakultak.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa a szocialista brigádvezetők következő országos tanácskozásának előkészítése során – az összegezett tapasztalatok és az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalásának figyelembevételével – dolgozza ki és bocsássa nyilvános vitára a szocialista brigádmozgalom új irányelveinek tervezetét.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa az 1975/76. oktatási évtől kezdve a mozgalmi munka részeként tegye általánossá a pártoktatásban és az állami oktatásban részt nem vevő szocialista brigádvezetők képzését, különös tekintettel a politikai tájékoztatásra, a vezetési ismeretekre, az üzemi demokrácia gyakorlásával kapcsolatos tudnivalókra.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa és a Kulturális Minisztérium 1974. december 31-ig dolgozza ki a szocialista brigádok kulturális vállalásainak új rendszerét a művelődés sajátosságainak megfelelően. A jelenlegi túlzottan formális megoldások helyett olyan rendszerre van szükség, amelynek keretében a brigádok nem egyes formákat, tételeket, akciókat vállalnak, hanem saját kulturális fejlődésük gyakorlati programját dolgozzák ki. A program igazodjon az egyes brigádok műveltségi szintjéhez, lehetőségeihez, keltsen új igényeket, terjedjen ki az iskolázottság, a munkahelyi kultúra kérdéseire. A tervezetet megvitatásra az Országos Közművelődési Tanács elé kell terjeszteni és az új rendszer általános bevezetése előtt – kísérleti jelleggel – ki kell próbálni az 50 kiemelt nagyüzemben. A kísérlet eredményeiről 1976 márciusáig jelentést kell készíteni az Agitációs és Propaganda Bizottság számára. Ennek alapján kerülhet sor 1976 folyamán az új rendszer országos bevezetésére.

A Kulturális Minisztérium, az Oktatási Minisztérium, a Szakszervezetek Országos Tanácsa, a Kommunista Ifjúsági Szövetség vizsgálja meg, illetőleg teremtse meg annak lehetőségét, hogy a szocialista brigádok 8 osztálynál kevesebbet végzett tagjai tömegesen elsajátíthassák az általános iskolai ismeretanyagot, esetleg vizsgázzanak is belőle; a megfelelő előképzettséggel rendelkezők pedig magasabb fokú iskolai végzettséget szerezhessenek (előtérbe állítva az 1974 őszén induló szakmunkások középiskoláját).

A Munkaügyi Minisztérium és a szaktárcák a szakszervezeti szervekkel együttműködve gondoskodjanak arról, hogy az üzemek és a vállalatok a munkaerő-gazdálkodási terv részeként készítsenek több évre szóló iskoláztatási tervet, amely kiterjed a munkástovábbképzés és a felnőttoktatás különböző

szintjeire. A tervek elkészítéséhez kérjék és vegyék figyelembe a munkásközösségek véleményét, javaslatait.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa, a Magyar Rádió és a Magyar Televízió alakítson ki olyan – több évre szóló – műsortípust (a szocialista brigádok akadémiája vagy más címmel), amely elősegíti a korszerű tudományos világkép kialakítását, az állampolgári ismeretek elsajátítását, a művészetek alapjainak rendszerezett megismerését. Ez a műsor a nagy tömegek ismeretszintjéhez igazodó tematikájával segítse a munkások tervszerű ismeretgyarapítását, önművelését, esetenként felkészítését a magánvizsgákra.

108

A SZOCIALISTA HAZAFISÁG ÉS A PROLETÁR INTERNACIONALIZMUS IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA KULTÚRPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA

(1974. SZEPTEMBER)

Hazánkban, amely a testvéri szocialista országok mind erősebb közösségének, a szocialista világrendszernek tagja, sikeresen épül a szocialista társadalom. Fejlődésünk jelenlegi szakaszában különös fontossága van a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus helyes, marxista–leninista megítélésének.

A Magyar Szocialista Munkáspárt általában a történelmi tapasztalatokat, s különösen az 1956-os ellenforradalom tapasztalatait elemezve, ideológiai téren legfontosabb feladatának tekintette a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus torzításoktól mentes értelmezésének helyreállítását, a nacionalizmus és a kozmopolitizmus elleni küzdelmet. Ugyanígy a nemzetközi kommunista mozgalom egységéért és a szocialista országok tömörüléséért, szorosabb együttműködéséért folytatott harcban – az 1957-es, az 1960-as és az 1969-es moszkvai tanácskozások dokumentumaival összhangban[1] a Magyar Szocialista

[1] A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozásainak dokumentumait lásd Népszabadság, 1957. november 23.; ugyanott: 1960. december 2., 6., 11.; ugyanott: 1969. június 11. és 18.

Munkáspárt aktívan fellépett a szakadár, nacionalista irányzatok és törekvések ellen, a proletár internacionalizmus elveit sértő nézetekkel szemben.

A szocialista hazafiság és az internacionalizmus tudatának, érzületének elmélyüléséhez szükséges belső feltételeket a Magyar Szocialista Munkáspárt általános politikája, az ellenforradalom következményeinek felszámolása, a revizionizmus és a dogmatizmus ellen vívott következetes kétfrontos harc, a szocializmus alapjainak lerakása, a szocializmus sikeres építése biztosította. Ennek nyomán megszilárdult és szüntelenül erősödött szocialista társadalmunk, a szocialista nemzeti egység. Helyreállt és folyamatosan továbbfejlődött a munkásosztály vezető szerepe. A mezőgazdaság szocialista átalakítása nyomán az elvi alapokon nyugvó szövetségi politika következetes érvényesítése révén elmélyült a munkás-paraszt szövetség. A szocialista demokrácia kibontakoztatásával, az államélet demokratizmusának fejlesztésével, a tömegszervezetek aktivizálásával az osztály- és rétegérdekek kifejezésre jutásának, egyeztetésének minden eddiginél kedvezőbb feltételei és gyakorlata alakultak ki. A szocialista nemzeti egység politikája kifejezi, hogy minden magyar állampolgár érdekelt a szocialista társadalom felépítésének munkájában, és mozgósít az abban való aktív, tudatos részvételre. A Magyar Szocialista Munkáspárt a politikai gyakorlat szintjén juttatta és juttatja kifejezésre, hogy a szocializmus felépítése minden dolgozó osztály és réteg alapvető érdekeivel egyező, átfogó nemzeti program.

A Magyar Szocialista Munkáspártnak a nemzeti kérdésben elfoglalt elvi álláspontja és politikája – amely az 1956-os ellenforradalom után kidolgozott, 1959-ben megjelent „A burzsoá nacionalizmusról és a szocialista hazafiságról" című dokumentumban is kifejezésre jutott – helyesnek bizonyult, kiállta az idők próbáját.[2] Ugyanakkor a társadalmunkban végbement történelmi jelentőségű változások – a szocializmus alapjainak lerakása, a szocialista építés sikerei, a szocialista nemzeti egység megszilárdulása –, továbbá a testvéri szocialista országok közötti együttműködés fejlődése szükségessé teszi néhány újabb előtérbe került kérdés és jelenség marxista–leninista vizsgálatát.

I

1. A szocialista nemzet kialakulása elválaszthatatlanul összeforrt a munkásosztály történelmi szerepével, a szocializmusért folyó harcával. A nemzetközi munkásmozgalom térhódítása, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom s különösen a Szovjetunió győzelme a második világháborúban a nemzeti fejlődés feltételeit és tartalmát világszerte mélyrehatóan átalakította. A Nagy Októberi

[2] Lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai. 1956–1962. Kossuth Könyvkiadó 1973. Második, bővített kiadás. 358–380. old.

Szocialista Forradalom felszabadította Oroszország népeit és nemzeteit a társadalmi és a nemzeti elnyomás alól, megteremtette a fejlődésükhöz szükséges legkedvezőbb feltételeket, lehetővé tette öntudatos összefogásukat a kizsákmányolástól mentes új társadalom felépítésére. A második világháborút követően számos országban népi demokratikus forradalom zajlott le, s kialakult a szocialista országok három világrészre kiterjedő új típusú közössége. A munkásosztály szocializmusért folytatott sikeres harcának, a szocialista világrendszer létrejöttének döntő szerepe volt a gyarmati rendszer összeomlásában. Ázsia, Afrika és Latin-Amerika gyarmati és függő országaiban is felgyorsult a nemzetté válás folyamata. Ezekben az országokban a nemzeti felszabadító mozgalmakat támogatta a nemzeti burzsoázia is, és számos esetben a munkásosztállyal, a parasztsággal együtt lépett fel a neokolonializmus, az imperializmus ellen.

A munkásosztálynak a szocializmusért vívott harcával, a szocializmus világméretű előretörésével szorosan összefüggő fejlődés egyik legfontosabb jellemzője, hogy a történelemben eddig ismert burzsoá nemzet mellett megjelent a szocialista nemzet. Hazánkban ennek elemei már a negyvenes évek végén is megmutatkoztak, de egyrészt a folyamat kezdeti stádiuma, másrészt a szocialista építésben jelentkező torzulások következtében a szocialista nemzeti lét valósága, mint a társadalom nagy közösségi élménye, tapasztalata csak a torzulások és az ellenforradalom leküzdése után, a gazdasági, kulturális építőmunka egyenletes, hosszan tartó fejlődésének eredményeként bontakozott ki.

A szocialista nemzet valóságos, az egész népre kiterjedő közösség. Olyan osztályok, rétegek közössége, amelyben a még meglevő, de nem kibékíthetetlen érdekellentétek az alapvető érdekek azonossága révén a társadalom egészének javára folyamatosan feloldhatók. Vezető ereje a munkásosztály, amelynek osztályérdekei, történelmi céljai és eszméi magukban foglalják és kifejezik a többi dolgozó osztály és réteg érdekeit is. Osztályalapja, fejlődésének döntő tényezője a munkás-paraszt szövetség. Az alapvető politikai kérdésekben való egyetértés, a szocializmusért végzett együttes munka alapján a nemzeti egység politikája a párttagokat és pártonkívülieket, a marxistákat és nem marxistákat, a hivőket és nem hivőket úgy fogja össze, hogy egyben ideológiai vita révén folyamatosan előmozdítja a marxizmus–leninizmus eszméinek és normáinak általánossá válását. Az egység erősítésének egyik jelentős eszköze a szocialista demokrácia, amely lehetővé teszi az egymástól olykor eltérő részérdekek kifejeződését, valamint azok egyeztetését az össztársadalmi érdekek és a nemzeti egység javára.

A szocialista nemzet – a munkásosztály harcának internacionalista jellege következtében – a szocialista nemzetek tágabb közösségének is tagja. A szocialista országok népei a munkáshatalomért és annak megvédéséért vívott harcukban, a társadalom gazdasági, politikai fejlesztése során más szocialista országok

népeivel érdekközösségbe kerülnek. Történelmileg új típusú nemzetközi kapcsolataik rendszerében szükségessé és lehetővé válik a szocialista nemzeti érdekek egyeztetése, szerves összefonódása a közös, internacionalista érdekkel. A szocialista nemzetek közössége az internacionalizmus elvei alapján támogatja a nemzetközi munkásmozgalom harcát a kizsákmányolás ellen, szolidáris a felszabadító, antiimperialista mozgalmakkal, aktívan fellép a béke védelmében, támasza és tevékeny előmozdítója az egyetemes emberi előrehaladásnak.

Az új típusú szocialista nemzetnek megvannak mind a történelmileg kialakult nemzeti keretekre jellemző, mind az azokon túlmutató ismérvei. Ezeknek tudati tükröződése a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus, amely ugyananannak a dolognak, a szocializmus iránti elkötelezettségnek két oldala, s a szocialista társadalom felépítéséért és a szocializmus világméretű győzelméért folytatott harc alapvető követelménye.

A szocialista nemzet olyan állandóan fejlődő történelmi kategória, amelynek tartalma szorosan összefügg a szocializmus fejlettségének mindenkori szintjével: híven tükrözi a szocialista építés nemzeti keretek közt elért eredményeit, a szocialista nemzetek közösségének sikereit, valamint a nemzetközi osztályharc alakulását. A szocialista hazafiság és internacionalizmus ugyanakkor nemcsak a szocializmus építésében elért eredmények függvénye, hanem egyben az építő munka egyik fontos erőforrása, nélkülözhetetlen tudati tényezője is.

2. A kibékíthetetlenül ellentétes osztálytartalmú burzsoá és szocialista nemzetek egyidejű léte korunkban nyilvánvalóvá teszi a nemzeti kérdés jelentőségét a két rendszer világméretű politikai és ideológiai harcában.

A burzsoá nacionalizmus és a kozmopolitizmus az imperializmus ideológiájának egy tőről fakadó, egymás szerepét is gyakorta átvállaló változata. Mindkettőnek azonos az osztálytartalma és a politikai szerepe: olyan ideológiai eszközök, amelyeket az imperializmus szükség szerint váltogat létének meghosszabbítása érdekében, a neokolonializmus, a haladásellenes, agresszív törekvések leplezésére. A nacionalizmus és a kozmopolitizmus az imperializmus fegyvere a marxizmus–leninizmus, a szocializmus, a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus elleni ideológiai harcában. Az imperializmus ma a burzsoá nacionalizmus szításával, a szocialista társadalmak nemzeti sajátosságainak provokatív eltúlzásával, szovjetellenes propagandával igyekszik éket verni a szocialista országok közé, gyengíteni a szocialista nemzetek internacionalista összeforrottságát. Ugyanakkor az imperializmus – ha az alkalom, a kérdés természete úgy kívánja – a nemzet időszerűtlenné nyilvánításával, az idealizált tőkés fogyasztói társadalom egyetemességének propagálásával, a tudományos-technikai forradalom, az ipari-technikai haladás, a kultúra társadalmi rendszertől függetlenített értelmezésével törekszik a szocialista hazafiság, a szocialista internacionalizmus aláaknázására.

Jellemző módon a nemzetközi munkásmozgalom és a szocialista világrendszer egységének megbontására irányuló szakadár törekvések is – ahogyan ezt a kínai vezetés példája bizonyítja – a burzsoá nacionalizmus, a nagyhatalmi sovinizmus ideológiájára támaszkodnak. Mindez az internacionalista érdekek tagadásához, az osztályszemlélet figyelmen kívül hagyásához, a „gazdag" és a „szegény" nemzetek, a „szuperhatalmak" hamis kategóriáinak demagóg alkalmazásához s számos esetben az imperializmussal való együttműködéshez vezet.

A nemzeti kérdésben elfoglalt álláspont elválaszthatatlan korunk számos alapvető kérdésének megválaszolásától. A nemzeti kérdés megítélése állásfoglalást jelent a békés egymás mellett élés keretei között folyó nemzetközi osztályharcnak, a szocialista tábor egységének, a dolgozó nép további felemelkedésének kérdésében is. A szocializmus körülményei közt a burzsoá nacionalizmus és a nemzeti közömbösség társadalmi fejlődésünk más lényeges kérdéseiben is burzsoá vagy kispolgári megközelítésekhez vezet.

II

A szocialista hazafiság tartalma ma elsősorban a szocialista építés eredményeivel, a szocialista országok együttműködésének fejlődésével függ össze.

1. A szocialista hazafiság tartalmának egyik legfontosabb és legidőszerűbb vonása a nemzeti és a nemzetközi érdekek történelmileg újszerű kapcsolata, amelynek objektív feltételeit a szocialista társadalom, a szocialista nemzetek, a szocialista világrendszer kialakulása teremtette meg. A proletár internacionalizmus egyre nyilvánvalóbban juttatta kifejezésre a szuverén és egyenjogú szocialista nemzetek érdekközösségét, és nemcsak alapja, hanem egyre intenzívebb ösztönzője a szocialista országok fejlődő együttműködésének.

A szocialista, majd a kommunista társadalom felépítése minden szocialista ország közös célja. Minden egyes szocialista társadalom eltérő feltételek, nemzetileg sajátos keretek közt építi a szocializmust. A közös érdekek és célok, a világbékéért, a szocializmus világméretű győzelméért, a társadalmi haladás ügyéért vállalt közös felelősség azonban szilárd alapja annak a szüntelenül szélesedő politikai, gazdasági, ideológiai és katonai együttműködésnek, amelyben lényegileg és hosszabb távon mindig találkoznak a szocialista nemzetek és a szocializmus nemzetközi érdekei. A szocialista nemzet érdekeinek szolgálata elválaszthatatlan az internacionalizmustól: a szocialista országok együttműködése alapfeltétele minden egyes szocialista nemzet fejlődésének.

Mind az egyes szocialista országok, mind a szocialista közösség politikájában egyszerre vannak jelen nemzeti és nemzetközi érdekelemek. A nemzetközi érdek nem vonatkoztatható el az egyes szocialista nemzetek érdekeitől, azt a reá-

lisan létező szocialista nemzetek objektív, közös érdekei alkotják. Összhangjuk azonban nem automatikusan valósul meg; a szocialista országok nemzeti érdekeit esetenként összhangba kell hozni a szocializmus általános nemzetközi érdekeivel. Ha a vélt vagy pillanatnyilag valóságos nemzeti érdekek a nemzetközi érdekek rovására érvényesülnek, ezáltal nemcsak a nemzetközi érdek, hanem végső soron az adott szocialista társadalom nemzeti érdeke is károsodik. Történelmi értelemben véve egyetlen szocialista ország sem gyarapodhat más szocialista ország rovására. A szocializmus közös nemzetközi érdekeinek megsértése vagy az olyan hamis beállítás, hogy azok „veszélyeztetik" a nemzeti érdekek, sajátosságok érvényesülését – nacionalizmusból ered, vagy abba torkollik.

Pártunk és minden igaz hazafi felelős saját munkásosztálya, népe s – ettől elválaszthatatlanul – a nemzetközi munkásmozgalom, a szocialista közösség előtt.

2. A szocialista országok ideológiai együttműködése, tapasztalataik kölcsönös tanulmányozása az egyik fontos feltétele annak, hogy a szocializmus általános törvényszerűségeit és nemzeti sajátosságait helyesen ítéljük meg. A szocializmus politikai, gazdasági, társadalmi fejlődése, a szocialista tudat, erkölcs és életforma kibontakozása nemzetileg konkrét feltételek közt folyik. Ez azonban sohasem hatálytalanítja a szocialista fejlődés általános törvényszerűségeit, amelyeknek minden szocializmust építő országban érvényesülniük kell. Megsértésük vagy elhanyagolásuk súlyos károkat okozhat nemcsak a szocialista országok közösségének, de az adott szocialista országnak is. Az általános törvényszerűségek tértől-időtől elvonatkoztatott értelmezése, a nemzeti sajátosságok és feltételek lebecsülése ugyancsak torzulásokhoz vezethet. Éppen ezért egyaránt nagy fontossága van az általános törvényszerűségek nemzeti tapasztalatokkal való gazdagításának és a kollektív tapasztalatok alkotó alkalmazásának. Mindez lényeges követelménye és tartalma az ideológiai együttműködésnek és a közös politikai gyakorlatnak. Az internacionalista munka egyszerre segíti elő egymás kölcsönös megismerését, és teszi teljesebbé a nemzeti önismeretet is.

3. Korunk alapvető ellentmondása a szocializmus és az imperializmus kibékíthetetlen ellentéte. Világméretű szembenállásuk viszonyai közt minden szocialista nemzetnek kötelessége saját társadalmi viszonyainak és a szocializmus nemzetközi pozícióinak védelme és erősítése. Az egyes szocialista országok szuverén, szabad és békés nemzeti fejlődésének biztosításában és a szocializmus nemzetközi pozícióinak megerősítésében a jelen történelmi feltételek mellett döntő jelentősége van a Varsói Szerződés keretei között megvalósuló internacionalista fegyverbarátságnak. A Varsói Szerződés – ezen belül elsősorban a Szovjetunió – katonai ereje nemcsak elrettenti és fékentartja az agresszív imperializmust, hanem döntő szerepet játszik abban is, hogy az imperializmus

– ha végső céljait nem adta is fel – kénytelen tudomásul venni a békés egymás mellett élés szükségességét. A Varsói Szerződés, mint a szocialista nemzetek kollektív önvédelmi ereje, nemcsak a szocialista közösséget védi, hanem a világbéke megőrzésének is egyik legfőbb biztosítéka.

4. A szocialista hazafiság korunkban tartalmazza a szocialista gazdasági integráció megnövekedett jelentőségének és lehetőségeinek felismerését.

A magyar népgazdaság, mint a világ legtöbb országának gazdasága, nem nélkülözheti egy nagyobb, gazdaságilag integrálódó közösségbe való beilleszkedés előnyeit, nem tudja pusztán nemzeti keretek között kiaknázni a nemzetközi méretekben ható tudományos-technikai forradalom lehetőségeit. Nemcsak azért, mert egy „kis" ország szerény erőforrásaira támaszkodik, hanem azért is, mert a szocializmusra jellemző, rendkívül gyors ütemű gazdasági fejlődés mellett sem tudtuk még a múltból örökölt műszaki-technikai elmaradottságot teljesen felszámolni.

Európában ma két, egymástól gyökeresen eltérő társadalmi-gazdasági rendszer van. Ezek versenye része a két rendszer világméretű harcának. A szocialista gazdasági közösséghez való kapcsolódásunk jelentős mértékben elősegíti nemzetgazdaságunk, társadalmunk szocialista fejlődését, és egyben kifejezi a szocialista közösség iránti internacionalista elkötelezettségünket.

Részvételünk a KGST-ben megvalósuló gazdasági, tudományos és technikai együttműködésben a politikai és a gazdasági, a nemzeti és a nemzetközi érdek lényegi egybeesésén alapszik. Legfőbb biztosítéka annak, hogy népgazdaságunk a tőkés világgazdaság megrázkódtatásaitól, válságaitól lényegileg érintetlenül, dinamikusan fejlődik. Ez azonban kötelezettséget is jelent: már ma is, de a jövőben még fokozottabban számolnunk kell a szocialista világrendszeren, a KGST-n belül a szocialista országok történelmileg újszerűen kibontakozó együttműködésével, amelyben a nemzetközi szolidaritás optimális keretei közt kell helytállnunk önmagunkért, azért, hogy a szocialista munkamegosztásban vállalt szerepünk és nyújtott teljesítményünk alapján méltán becsült partnerei lehessünk a többi szocialista országnak.

A szocialista gazdasági integráció lehetővé teszi, hogy gyors ütemben felszámoljuk a múltból öröklött elmaradottságot, és maximálisan kiaknázzuk a tudományos és technikai forradalom adta lehetőségeket. Ipari-gazdasági fejlettségünk néhány területen – elsősorban technikai-technológiai tekintetben – elmarad a világszínvonaltól. Felzárkózásunknak e tekintetben is legfőbb biztosítéka a szocialista gazdasági közösség. Részben az egyes ágazatokban fejlettebb szocialista országok – mindenekelőtt a Szovjetunió – tapasztalatainak átvétele révén, de azáltal is, hogy csak a szocialista gazdasági közösséghez tartozás alapján alakíthatunk ki – szocialista vívmányaink veszélyeztetése nélkül – kölcsönösen előnyos gazdasági kapcsolatokat az iparilag fejlett tőkésországokkal.

A szocialista társadalom történelmi fölényét távlatilag csakis a szocialista közösség gazdasági erejének dinamikus növekedése biztosíthatja. A szocialista gazdasági integráció a testvéri szocialista országok közötti sokoldalú kapcsolatok általános erősödésének egyik legfontosabb záloga, ami egyben a szocializmus nemzeti keretek közt történő építéséhez is egyre kedvezőbb feltételeket teremt. Ez az együttműködés teszi lehetővé, hogy ne csak a gazdasági mutatókban, de az életformában, az emberi életviszonyokban is olyan szintre emelkedjünk, amelyet népünk csak a szocializmus viszonyai közt érhet el.

Ebből következően határozottan elutasítunk minden olyan nézetet, amely alábecsüli a KGST-országok műszaki-gazdasági fejlődésének eredményeit és lehetőségeit, kozmopolita módon túlértékeli a nyugati tőkésországok gazdasági fejlettségét, nacionalista módon túlbecsüli adottságainkat és lehetőségeinket, s úgy tünteti fel azokat, mintha a KGST-n belüli koordináció és a szocialista piac háttere nélkül, a tőkésországok politikai és gazdaságpolitikai spekulációi ellenére a magyar népgazdaság önerejéből is kedvező kapcsolatokra léphetne a tőkés világgal.

5. Társadalmi és nemzeti felemelkedésünk egyik legfontosabb – és alapvetően tőlünk függő – biztosítéka saját munkánk, a szocializmus gazdasági erejét növelő termelés. Nyilvánvaló, hogy nem tudjuk mindazt magunk előállítani, ami a termelés folytatásához és bővítéséhez, valamint a növekvő fogyasztási igények kielégítéséhez szükséges. Gazdasági fejlődésünk dinamizmusa főleg azon múlik, hogy a nemzetközi munkamegosztás keretében mennyire tudjuk emelni a munka termelékenységét és fejleszteni minőségét.

Ebből következően gazdasági eredményeinket nemzeti önértékelésünk egyik lényeges elemévé, a szocialista hazafiság egyik mércéjévé kell tennünk, s mert a szocialista integráció kiépítése és fejlesztése a legszorosabb összefüggésben áll gazdaságunk továbbfejlesztésével, erősítésével, a szocialista nemzeti egység további megszilárdulásának egyik lényeges eszmei feltétele a szocialista hazafiság és internacionalizmus gazdasági tartalmának, követelményeinek elmélyültebb és szélesebb körű tudatosítása.

Szocialista társadalmunk közvetlen alapja, amelytől további felemelkedésünk függ: az új kultúrát és életformát teremtő munka. Ettől elválaszthatatlan a szocialista munkamegosztásba, a szocialista ideológiai együttműködésbe való egyre intenzívebb bekapcsolódásunk. Mindez történelmileg új típusú tartalma a szocialista hazafiságnak és internacionalizmusnak. Ezt az eddigieknél jobban tudatosítani kell; a köztudat hagyományos hazafiságfelfogását – a nyelv, az irodalom, a történelmi, kulturális hagyományok megbecsülését – ennek az új tartalomnak következetes gyakorlati érvényesítésével kell teljesebbé tenni.

III

A nemzeti hagyomány a szocialista hazafiság eleven tényezője, integráns része. A társadalom politikai, gazdasági, ideológiai-kulturális történelme egyben a szocialista jelen előtörténete is. A dolgozó osztályok, a munkásosztály harca a magyar történelemben is szükségszerűen a szocializmushoz vezetett el.

A történelmi örökség egymás ellen ható, de ugyanakkor egymást feltételező folyamatok összessége. Éppen ezért különösen fontos kritikai elsajátítása, marxista–leninista értelmezése, osztály szempontú értékelése, tendenciáinak dialektikus rangsorolása. A forradalmi és a haladó hagyományok ápolása, a negatív tapasztalatok tanulságainak számontartása egyik feltétele a szocialista nemzet önismeretének, táplálója közösségi tudatának, aktív tényezője szocializmust építő munkánknak.

A felszabadulást követően, majd a szocializmus építésének megindulásával a marxista gondolkodás, a marxista társadalomtudomány – mindenekelőtt a történet- és irodalomtudomány, a néprajz – alkotó módon szállt szembe a burzsoá hagyományértelmezés torzításaival; méltó helyére emelte szabadság- és osztályharcos forradalmi hagyományainkat, feltárta a munkásosztálynak a szocializmusért folytatott küzdelmét. Sajtónk, rádiónk, kulturális-művészeti életünk alkotásai, fórumai, az oktatás és az ismeretterjesztés ezzel egybehangzó hagyomány-értékrendje a legszélesebb tömegekben gyökereztette meg egyfelől a forradalmi, a haladó hagyomány, másfelől a szocialista jelen belső összefüggéseit, folytonosságát, tudatosította a magyar munkásmozgalom nemzeti szerepét. Népünk milliói a szocializmusban vehették birtokba igazán saját hagyományaikat.

1. Történelmünkben – hasonlóan Közép- és Kelet-Európa más országaihoz, ahol az évszázadokon át tartó török, Habsburg elnyomás akadályozta a társadalmi haladást – a nemzeti törekvések mindenekelőtt a függetlenségi küzdelmeket állították középpontba. Az uralkodó osztályok által kialakított nemzeti ideológiában a függetlenségi törekvések „osztályok feletti" értelmet is kaptak, osztályszempontokból tudatosan elvonatkoztatott értelmezésük mindinkább a nemzetmegosztó osztályellentétek leplezését szolgálta. A függetlenségi hagyományoknak ugyanakkor tovább élt egy progresszív, függetlenséget és társadalmi haladást egybekapcsoló nemzeti érvényű folytonossága, amelynek értékes eleme volt a nép körében kialakult patrióta érzület, a függetlenségi mozgalmak nagy vezető alakjainak emlékezetben tartása, amelyre Petőfi, Ady forradalmisága, majd a kommunista mozgalom antifasiszta népfrontpolitikája építhetett és épített. Ennek ellenére a közgondolkodásban nem tudatosodott kellőképpen a társadalmi haladásnak, a nemzeti függetlenségnek és a népek barátságának, egymásrautaltságának összefüggése.

Az osztályharcok és a függetlenségi mozgalmak együttes, egy-egy korszakon belül is egymásra vonatkoztatott elemzésében a marxista irodalom- és történettudomány a felszabadulás óta jelentős eredményeket ért el. A társadalmi átalakulásért és a nemzeti függetlenségért vívott harcok tényleges összefüggéseinek továbbra is minél gazdagabb feltárására kell törekednünk, valamint arra, hogy a tudományos, kulturális, művészeti fórumok ennek az összefüggésnek jegyében ítéljék meg a széles nyilvánosság elé kerülő alkotásokat.

2. A forradalmi és a szabadságharcos hagyomány a nemzeti történelemnek legnagyszerűbb, a társadalmat leginkább előrelendítő öröksége. Jelentőségének további tudatosítása mellett közgondolkodásunkban történelmi súlyának megfelelő szerepet kell biztosítanunk a magyar történelem alkotó-építő hagyományai összességének is. Még jobban fel kell tárnunk és méltó helyére kell tennünk a dolgozó nép szívós munkájának történelmi jelentőségű, hatalmas tanúságtételeit. Mindazt, ami hagyományként erősítheti a szocialista hazafiság időszerű munkaöntudatának, gazdasági tartalmának, alkotó-építő erkölcsének kibontakozását, annak az igazságnak megértését, hogy a történelem a dolgozó nép történelme, hogy a nép munkája a múltban is minden nemzeti érték és teljesítmény alapja volt.

3. A szocialista tudat erősítése szempontjából rendkívül nagy jelentősége van a magyar munkásság évszázados szervezett osztályharcának, tradícióinak. Ezek feltárása és széles körű tudatosítása, a nemzeti hagyományok egészébe való szerves beépítése többek között azért is nélkülözhetetlen, mert a polgári értelmezés mindent megtett, hogy a munkásmozgalmat „külső", „idegen" nem nemzeti tényezőkre vezesse vissza. Ezen a téren jobban fel kell használni marxista történettudományunk és ezen belül különösen párttörténetírásunk jelentős eredményeit, arra törekedve, hogy a forradalmi magyar munkásmozgalom történetét az oktatás és a pártoktatás, az ismeretterjesztés és a művészi feldolgozások révén minél szélesebb tömegek ismerjék meg. Annál is inkább megtehetjük ezt, mivel a munkásosztály a szocializmusért folyó harcába szervesen beépítette a haladó hagyományokat.

Marxista történetírásunk további feladata, hogy a munkásmozgalom történetén belül feltárja a forradalmi időszakok hátterét: azokat a történelmi-erkölcsi-közösségi tanulságokat, amelyeket a szakszervezetekben, munkásotthonokban összejövő, munkáskultúrát teremtő, osztályerkölcs szerint élő, dolgozó munkásság az elnyomás nehéz körülményei közt halmozott fel. Ezek a tapasztalatok, s a munkásmozgalom, a munkásélet reális történeti ábrázolása mind érzelmileg, mind értelmileg erősítik a marxista–leninista pozíciókat a polgári, kispolgári erkölcs és életvitel elleni küzdelemben.

Az antifeudális harcok, a jobbágy-paraszti mozgalmak, forradalmak hagyományai mellett a relatív polgári progresszió történetének kritikusan elsajátí-

tott hagyományairól sem feledkezhetünk meg. Szervezett munkásaink a XIX. században, a Tanácsköztársaság idején és a Horthy-korszakbeli munkásmozgalomban – ha vitázva is – sokszor együtt haladtak a paraszti demokratizmus, továbbá a polgári haladás szociális kérdésekre fogékony radikális képviselőivel.

A felszabadulást követő három évtizedben új szocialista hagyományok is születtek. Az újjáépítés, a szocialista forradalom győzelme és megvédése, a szocialista iparosítás, a mezőgazdaság szocialista átszervezése és a kulturális forradalom hagyományainak megbecsülése és ápolása a szocialista hazafiság egyik legfontosabb forrása.

Hagyományértelmezésünk ilyen, a marxista–leninista társadalomfelfogás szellemében történő továbbfejlesztése erősíti a szocialista hazafiságot, a munkásosztály vezető szerepét, a szövetségi politikát, a szocialista erkölcs kibontakozását. Összességében növeli a kötődést szocialista hazánkhoz.

4. A nemzeti hagyomány korántsem csak a szűkebb értelemben vett történelem. A haza egy-egy tájának, városának, falujának különös szeretete, történelmi emlékei, lakóik „otthonérzete" – mindez színezi, tartalmasabbá teszi a termelési eszközök birtoklásából fakadó, új típusú kollektív érzületet; elősegíti, hogy az egyén azonosuljon a közösséggel.

A nagy múltú, kilencszáz éves írásbeliségre visszatekintő magyar nyelv, amelyet a dolgozó nép tartott fenn, írók, költők, tudósok műveltek és gazdagítottak, mindannyiunk gonddal óvott, ápolt, s társadalmunkkal együtt fejlődő közös kincse, szocialista nemzetünk fontos összetartó ereje. Kultúránk, irodalmunk alkotásai, a történelmi múlt építészeti, művészeti emlékei, a régi paraszti élet tárgyi rekvizitumai, a nép dalainak, költészetének, zenéjének öröksége, a munkásmozgalom tradíciói – mindmegannyi sajátos, értékes nemzeti hagyományunk. Mindezek összessége azt segíti tudatosítani, hogy hazánkhoz ezernyi, máshol ebben a konkrét formában fel nem lelhető szállal is kapcsolódunk, hogy felelős örökösei is vagyunk mindazoknak, akik harcaikkal, munkájukkal, vágyaikkal és törekvéseikkel hozzájárultak ahhoz, hogy népünk ma Magyarországon a szocializmust építi.

5. A nemzeti hagyomány mindig egy adott nemzeti közösségnek a sajátja, ugyanakkor azonban az egyetemes emberi, történelmi-kulturális hagyományoknak is egy meghatározott, azzal kölcsönhatásban alakult része. A marxizmus–leninizmus mindig hangsúlyozta, a munkásmozgalom kezdettől kifejezésre juttatta, hogy minden nemzet a maga sajátos értékeivel egyszersmind az egész emberiség kultúrájának gazdagításához is hozzájárul. Ennek a történelmi igazságnak a kibontakozására a szocializmus ad lehetőséget. A burzsoá nemzettudat a hagyományoknak elsősorban a többi nemzetétől eltérő vagy azokkal szembeállító elemeit tartotta számon. A polgári nemzet számára a hagyomány főként az elkülönülésnek – jobb esetben az önvédelemnek, rosszabb esetben más né-

pek elleni agresszív törekvéseknek – volt az erősítője. A nemzetköziség elvét valló szocialista társadalom tudatában sokkal nagyobb hangsúlyt kapnak a hagyomány humánus értékei, azok az elemek, amelyek nem eltávolítanak, hanem közelítenek más nemzetekhez.

A nemzeti hagyomány ápolása a nacionalizmust is táplálhatja, ha azt saját értékeink provinciális túlbecsülése, más nemzetek értékeinek mellőzése vagy éppen lebecsülése kíséri. Provincializmus jellemzi azt a nemzetet lebecsülő, degradáló szemléletet is, amely nemzeti hagyományainkat lekicsinyli, történelmünket és kulturális értékeinket érdemtelennek érzi a tiszteletre. A szocialista hazafiság hagyományszemléletéhez egyik végletnek sincs köze, attól mindkettő mélységesen idegen.

A nemzeti hagyomány nemzetközi, egyetemes oldalának előtérbe állítása, a nacionalizmus leküzdése Közép- és Kelet-Európában különösen fontos, mert itt különböző népek évszázadok óta – nemegyszer több nemzetiségű államokban – szoros társadalmi, kulturális kapcsolatban éltek egymás mellett. Kölcsönösen tudatában kell lennünk, hogy a régi Magyarország több nép történelmének és kultúrájának színtere volt, s hogy e történelem és kultúra számos megnyilvánulása is egyszerre több nép öröksége. A közép- és kelet-európai népek sok színű, nagyrészt közös öröksége elválasztó, ha a nacionalizmusok marakodnak fölötte, de internacionalizmust elmélyítő, összekötő erő, ha a munkásosztály, a szocializmus érdeke szerint, a szocialista hazafiság javára a marxizmus–leninizmus értelmezi.

IV

A szocialista hazafiság és internacionalizmus kölcsönhatásban van a társadalmi, ideológiai élet jelenségeivel; általában nem önmagukban, hanem ezekhez a kérdésekhez kapcsolódva nyilatkoznak meg. Körülményeink közt nem ritka, hogy egy-egy kérdés marxista–leninista, vagy ellenkezőleg polgári-kispolgári megközelítése a szocialista hazafiság és internacionalizmus, illetve a burzsoá nacionalizmus vagy kozmopolitizmus harcának sajátos tartalmait hordozza, és annak formáját ölti fel.

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt politikája elvileg és a gyakorlatban is félreérthetetlenül kifejezésre juttatja, hogy a szocialista társadalom további fejlődésének egyszerre alapja a termelés, a fogyasztási javak mennyiségének növekedése, az életszínvonal emelkedése és ezzel együtt a szocialista közösségi erkölcs, magatartás, életmód és életforma kialakulása, további térhódítása, amelyben az anyagi javak is a teljesebb emberi kibontakozást szolgálják. Ennek érdekében épít a munkásság, a parasztság korábban kialakult progresszív

közösségi tradícióira is anélkül, hogy kritikátlanul idealizálná azokat. Szorgalmazza a kisebb – mindenekelőtt munkahelyi – közösségi formák, a különböző társadalmi, szervezeti formák tartalmasabbá tételét, szerepük, szerkezetük, rendszerük gazdagítását.

Éppen ezért mint a marxizmus–leninizmustól, a szocialista közösségi életfelfogástól mélységesen idegen magatartást elutasítjuk az egoizmust, a kispolgári közömbösséget. A szocialista társadalom kiteljesedését igénylő hazával, annak népével, közösségi életének kérdéseivel szemben senki sem lehet közömbös. A szocializmus építésének gondjaiban való cselekvő osztozás közösségi – a haza iránti – kötelesség is.

Elfogadhatatlannak tartjuk az olyan nézeteket is, amelyek elhárítják ugyan az ún. fogyasztói szemléletet, de kimondva-kimondatlanul fenntartással élnek magával a fogyasztás növekedésével szemben; amelyek hitet tesznek ugyan a népi erkölcs és életforma mellett, de ezt a túlhaladott, régi paraszti morál alapján értelmezik.

2. Gyakran mutatkoznak téves nézetek a népesedés rendkívül összetett, hagyományos okokkal, életszínvonallal, életmóddal, kulturális, egészségügyi ellátottsággal és szemléletbeli problémákkal összefüggő kérdésében is. Pártunk és kormányunk széles körű szociális, anyagi, jogi, egészségügyi intézkedéssorozattal, valamint tudatformáló munkával segíti elő ennek a társadalmi s egyben nemzeti problémának a rendezését. A nép államának nemcsak joga, de kötelessége is megtenni azokat az intézkedéseket, amelyek a nemzeti érdekeknek is megfelelnek, és kötelessége fellépni az e téren jelentkező önzéssel és konzervativizmussal szemben.

Nem értünk egyet azokkal a nézetekkel, amelyek a személyiség jogainak kizárólagos érvényét hangoztatva vonják kétségbe e téren a szocialista állam befolyásoló szerepét; de azokkal a nézetekkel sem, amelyek a helyes célokat és törekvéseket helytelen indokokkal – többek közt a népesedés tényleges gazdasági-társadalmi feltételeit mellőző, nem szocialista, konzervatív társadalmi modell hirdetésével – vélik támogatni.

3. A szocialista világrendszer sokoldalú erősítésének, a szocialista országok közötti kapcsolatok elmélyülésének egyik fontos tényezője a nemzetiségi kérdés.

Az iparilag, társadalmilag elmaradott, egyúttal nemzetileg kevert Kelet-Európában az évszázadok története olyan objektív ellentmondásokat tartósított, amelyek az itt egymás mellett és együtt élő népek tudatára és viszonyára is kihatottak. A közép- és kelet-európai szocialista országok társadalmi felszabadulásuk által tudtak kijutni a korábbi történelmi időszakok zsákutcáiból. A szocializmus építésének időszakában ezek az országok történelmük folyamán először kerültek politikailag közös arcvonalba, először kezdhették el azoknak a bonyolult ellentmondásoknak a feloldását, amelyeket a múlttól örököltek,

és ezzel lehetőséget teremtettek a lenini nemzetiségi politika követelményeinek érvényesítéséhez is. Az évszázados ipari, gazdasági, kulturális elmaradottság felszámolásával szüntetik meg véglegesen annak az évszázadok alatt kitermelődött ellentmondásnak az objektív alapjait, amely a más nyelveket beszélő népi tömegeket sokszor nem a reakciós erőkkel, hanem egymással fordította szembe.

A nemzetiségi kérdés más súllyal esik latba olyan országokban, ahol nagy és összefüggő területen élő nemzeti kisebbségek vannak, mint ott, ahol számuk nem jelentős. A szocialista nemzetiségi politikát azonban olyan elvi kérdésnek tekintjük, amely nem lehet függvénye a nemzetiségi lakosság számának, ezért a marxizmus–leninizmus nemzetiségpolitikai alapelveit teljes mértékben saját szocialista államunkra, saját nemzetiségi politikánkra is vonatkoztatjuk.

„Az a nép, amely egy másik népet elnyom, saját láncait kovácsolja" – hangsúlyozta Marx. (*Marx–Engels* Művei. 16. köt., Kossuth Könyvkiadó 1964. 405. old.) Lenin is arra figyelmeztetett: „... hatálytalannak kell nyilvánítani minden olyan rendszabályt, amelynek segítségével a nemzeti többség megkísérelné, hogy a maga számára nemzeti kiváltságot biztosítson, vagy hogy csorbítsa a nemzeti kisebbség jogait (az oktatásügy, valamely nyelv használata, költségvetési ügyek stb. terén) ..." (*Lenin* Összes Művei. 23. köt. Kossuth Könyvkiadó 1969. 317. old.) A győztes szocialista forradalom is ezeknek az elveknek megfelelően járt el, amikor kimondotta Oroszország népeinek egyenjogúságát, minden nemzeti előjog és korlátozás megszüntetését.

A szocialista nemzetek és a velük együtt élő nemzetiségek szilárd szövetségének – a társadalmi-politikai érdekek azonossága alapján – a nemzetiségi jogok következetes biztosítása is feltétele. A nemzetiségek annál jobban tudnak a többségi néppel és vezető erőivel politikailag s így a szocializmussal is azonosulni, minél inkább biztosítva érzik nemzetiségi kultúrájuk, sajátosságaik megőrzésének, nyelvük használatának, oktatási igényeik kielégítésének, a velük egy nyelvet beszélő nemzethez fűződő kapcsolataiknak szabad érvényesítését.

A minden szocialista állampolgárra egyaránt érvényes jogok mellett a kollektív nemzetiségi jogok alkotmányos és gyakorlati biztosítása előfeltétele annak, hogy ne csak a sok nemzetiségű országok belső viszonylatában, hanem az egyes szocialista országok között is elmélyüljön az internacionalista kapcsolat. Ily módon a nemzetiségek nem válnak az ellentétek konzerválásának bázisaivá, hanem az együttműködést és a közeledést segítik elő, a híd, az összekötő kapocs szerepét töltik be a szocialista országok között.

A lenini nemzetiségi politika gyakorlati megvalósítása, kibontakoztatása bonyolult, a szocializmus általános építésébe ágyazódó, annak menetétől elválaszthatatlan folyamat. A nemzetiségi kérdés hiánytalan megoldása szempontjá-

ból döntő jelentősége van a szocialista gazdasági integráció, a szocialista nemzetek közti ideológiai együttműködés, kulturális csere további elmélyülésének, kiszélesedésének; annak, hogy kölcsönösen jobban és közvetlenebbül megismerjék egymás múltját, jelenét, gazdasági-kulturális hagyományait és eredményeit.

Elítéljük azokat a nézeteket, amelyek az ellentmondásokra vagy a lenini nemzetiségi politika elveinek végrehajtása során elkövetett szubjektív hibákra nacionalizmussal reagálnak, vagy azokból olyan következtetéseket vonnak le, hogy a nemzetiségi kérdés megoldhatatlan. Visszautasítjuk az olyan magatartást, amely nacionalizmustól ösztönözve és nacionalizmust szítva nem hajlandó tudomásul venni azokat az eredményeket, amelyeket a szocialista társadalom e téren eddig elért, s amely ennek a kérdéskörnek képviseletét – a szocializmus hazai és nemzetközi összefüggéseiből kiragadva – a maga nacionalista céljaira igyekszik kisajátítani. Elutasítjuk a nemzetiségi kérdés iránti közömbösséget is, mert az végső soron a szocializmus iránti közömbösség megnyilvánulása.

4. Fejlődésünk jelenlegi fokán nálunk a tudományos, kulturális közéletben már viszonylag ritkán jelentkezik nyíltan a nacionalizmus vagy a nemzeti közömbösség. Sokkal inkább a régi „népi-urbánus" ellentét ideológiai utóhatásával kell számolni. Annak idején ennek az ellentétnek a tartalma a városi és a falusi kispolgárság talaján létrejött, viszonylag progresszív mozgalmak kölcsönösen téves vetélkedése volt a társadalmi vezető szerepért. Ennek – a munkásosztály vezető szerepét fel nem ismerő – megosztottságnak nyomai ma főként az értelmiség egyes köreiben tapasztalhatók, és többek között a nemzeti kérdés iránti egészségtelen, indokolatlan túlérzékenységben, nacionalista kisiklásokban, illetőleg a nem kevésbé káros kozmopolita közömbösségben mutatkoznak meg. Megnyilatkozásaik olykor kölcsönösen tartalmaznak indokolt elemeket, helyes felismeréseket is. De mert szemléletükben a kispolgári gondolkodás elemei is erőteljesen érvényesülnek, nézeteik kifejtésében, s főként vitáikban a szubjektivizmus uralkodik el. Nézeteik időszerűtlen, alapjukat vesztett elemei olyan kölcsönös egyoldalúságokhoz vezetnek, amelyek a problémák okát igen gyakran a „másik fél" elfogultságának puszta létében keresik.

Ezeknek a nézeteknek a képviselői az esetek túlnyomó többségében politikai szövetségeseink, akiknek ideológiáját az egyoldalúság csupán terheli, de nem mindenestől jellemzi. Előítéleteik leküzdéséhez társadalmi tudatunk általános kiegyensúlyozottsága, a szocialista nemzeti egység erősödése kedvező feltételeket teremt. Meg kell akadályozni, hogy a személyeskedés vagy a veszélyeztetettség hamis érzésének hangoztatása eltorlaszolja a konstruktív vita lehetőségét; az egyoldalúságok bírálatával következetesen érvényre kell juttatni a marxista–leninista álláspontot.

5. A marxizmus–leninizmus tudományos, osztály szempontú társadalom- és

történelemértelmezésével, a munkásmozgalom, a szocializmus politikai gyakorlatával, a szocialista erkölccsel összeegyeztethetetlen minden fajelmélet és faji előítélet. Ennek megfelelően szocialista államunk alkotmánya társadalmunk minden tagjának származásra való tekintet nélkül biztosítja az alapvető emberi jogokat. A Magyar Népköztársaság mind belpolitikai, mind külpolitikai téren következetesen fellép a faji előítéletek ellen.

Szocialista rendszerünkben az alapvető emberi jogok érvényesülését – a törvényes garanciák mellett – elősegíti, hogy magában a társadalmi tudatban is uralkodóvá vált az a szemlélet, amely az embereket nem bőrük színe vagy származásuk, hanem a közösség javára, az emberi nem boldogulása érdekében végzett munkájuk értéke szerint minősíti. A fasizmus fajelméletének, más népek megvetésének nyílt jelentkezésével ma már nem találkozunk. A fiatalabb generáció ma már jórészt nem is ismeri ezt a mentalitást. Társadalmunk szinte kizárólagos többségére kiterjedő érvénnyel egyszer s mindenkorra lelepleződtek a közép- és kelet-európai „magyar kultúrfölényről" szóló, mélyen reakciós, hazug tanok; nyilvánvalóvá vált az antiszemitizmus ideológiájának riasztóan emberellenes, fasiszta jellege; a közel-keleti háború nyomán újra jelentkező cionizmus mindinkább lelepleződik, mint az osztályellentéteket és az imperialista agressziót céljait elködösítő ideológia.

A társadalmi tudat egészére jellemző fejlődés mellett – rendszerint történelmi tájékozatlanságból, tudatlanságból eredően, „örökölt" beidegződések továbbéléseként – társadalmunkban lappangva, szórványosan ma is tovább élnek a faji előítéletek maradványai. Leginkább a cigányokkal szemben meglevő társadalmi előítéleteknek lehetünk tanúi.

E nézetek ellen határozottan fel kell lépni, és a szocialista öntudat és világnézet erősítésével kell leküzdeni azokat.

V

„Minden nemzet eljut a szocializmushoz – írja Lenin –, ez elkerülhetetlen, de nem teljesen egyformán fognak eljutni, mindegyik sajátos vonást kölcsönöz majd a demokrácia ilyen vagy olyan formájának, a proletárdiktatúra ilyen vagy olyan válfajának, a társadalmi élet különféle területein végrehajtott szocialista átalakítások ilyen vagy olyan ütemének." Lenin elméletileg „nyomorúságosnak", gyakorlatilag „nevetségesnek" minősítette azt, ha bárki is a világ szocialista jövőjét nemzeti szempontból „egyhangú szürke színnel" akarná felfesteni. A szocialista internacionalizmus egyenjogú nemzeteket feltételez, amelyek saját nemzeti értékeik, eredményeik tudatában alkotják a szocialista nemzetek közösségét. Az egészséges, kiegyensúlyozott nemzeti tudat, önérzet – elő-

feltétele a nemzeti és a nemzetközi harmóniájának. Az internacionalista összefogás, együttműködés, annak tudatos és cselekvő vállalása hazafiságunk szerves része. A szocialista nemzet és a szocialista nemzetek közösségének további fejlődése, a szocialista hazafiság és internacionalizmus általánossá válása – ez teszi mind teljesebbé nemcsak nemzetünk felvirágzását, de a szabad nemzetek szabad közösségének, a nemzetileg sok színű szocializmusnak internacionalista világát is.

1. A szocialista hazafiság megbonthatatlan egysége hagyománynak és jelennek, folytonosságnak és jövőnek, munkásosztálynak és nemzetnek. Haza és szocializmus – elválaszthatatlanok.

Megtisztelő kötelességünk szüntelen munkálkodni azon, hogy ez az eggyéforrás még teljesebbé váljék, hogy mindaz, ami hazánk földjéhez, népéhez, annak múltjához köt bennünket, egyben a szocializmus iránti kötöttséggé, odaadássá is váljék; hogy mindaz a lelkesedés, büszkeség, amit az emberiség legnagyobb ügyéért, a kommunizmusért másokkal közösen vívott harc kelt bennünk, az népünkre, nemzetünkre való büszkeség is legyen. Teljesen és végleg át kell hatnia társadalmunk tudatát, hogy eredményeink forrása, nemzeti felemelkedésünk eddigi és jövőbeli záloga a magyar dolgozó tömegek felszabadult alkotó munkája és a szocializmus útjára lépett nemzetekkel, a világ haladó erőivel való összefogás – a szocializmus.

Tudjuk, hogy a szocialista nemzet fejlődését nem kíséri automatikusan a szocialista hazafiság és internacionalizmus fejlődése. Nemcsak a múlt öröksége a nacionalizmus, a kozmopolitizmus, amelyet az ellenséges külső propaganda szít. Mindkettő – elsősorban a nacionalizmus – belső okok miatt is fölelevenedhet, ha a fejlődés által felvetett új kérdések nem kapnak megfelelő marxista–leninista választ.

Szocialista társadalmunk erősödése egyet jelent népünk, nemzetünk felemelkedésével. A szocialista hazafiság és internacionalizmus elmélyítése, formálása is éppen ezért elsősorban a szocialista építés hazai és nemzetközi eredményeinek, a nemzetközi munkásmozgalom sikereinek hiteles, sokoldalú és széles körű megismertetését, a fejlődéssel járó ellentmondások, új kérdések alapos marxista–leninista megválaszolását, illetve a társadalmi gyakorlatban megadott válaszok jó propagandáját feltételezi, azon alapszik. Közvéleményünkben – mindenekelőtt ifjúságunkban – mélyen meg kell gyökereztetnünk forradalmi és haladó hagyományainknak, értékes nemzeti örökségünknek, anyanyelvünknek nemcsak ismeretét, de szeretetét is. A hazafias tudatformálás azonban pusztán vagy egyoldalúan erre sohasem épülhet. Minden generáció a jelen hazában él, munkálkodik, s – különösen a felnövekvő nemzedék – azt akarja megismerni, az értelem és érzelem ahhoz fűző szálait keresi elsősorban. A tudatformálásnak is – feltárva a szocialista haza sajátos értékeit, a nemzet mára való,

internacionalizmustól is táplált erejét és eredményeit – ezt a természetes igényt kell mindenekelőtt kielégíteni. Tudatosítva társadalmunk immár három évtizedes, történelmileg új hagyományait, az eddiginél nagyobb hangsúllyal kell a szocialista hazafiság aktív tényezőjévé emelni a szocialista felemelkedés távlatát, az anyagi és szellemi kultúrának, jólétnek és közösségi életnek azt a harmonikus jövőjét, amelybe népünk csak a szocializmus révén juthat el, s amelyért ma munkálkodni hazafias felelősségvállalás is.

2. A szocialista hazafiság – cselekvő hazafiság: közösségi aktivitás, munka és állandó készenlét a szocializmus, a haza szolgálatára. A közvéleményformálást, az ifjúság hazafiságra nevelését sohasem lehet szavakra korlátozni. A hazafiságra a közösségi cselekvés fórumain, a szocialista demokratizmus felelősséggel használt alkalmain is nevelni kell. A jog és kötelesség egyensúlyának szabadságában megélt közösségi élet teheti csak igazán tudatossá az egyén számára, hogy része egy közösségnek, amelyért felelős is. A munka, a tanulás – a közösségi tudat, a szocialista hazafiság nevelő iskolája. A szocialista haza védelme – szent kötelesség.

Mindezzel összefüggésben a szocialista hazafiság elmélyítése érdekében a tudatformálás elsőrendű feladatai közé tartozik az állampolgári műveltségnek, a jogok és a kötelességek ismeretének, vállalásának és tudatos betartásának a közvéleményben – mindenekelőtt az ifjúságban – való meggyökereztetése. Határozottabban kell tudatosítani – az iskolai oktatásban is – a gazdasági építőmunka jelentőségét, szélesebb körben kell terjeszteni a gazdaságpolitikai, közgazdasági ismereteket. A tudatformálás minden fórumának jelentős segítséget kell adnia e téren ahhoz, hogy népünk a szocializmus és a nemzet ma időszerű összefüggéseinek határozottabb tudatában építse társadalmát, gazdaságát, folytassa országépítő munkáját, és legyen felkészült szocialista vívmányainak védelmére.

3. Nemzeti hagyományaink ápolását az oktatásban, a közművelődésben és a propagandában jobban, szervezettebben kell egybekapcsolni magának a történetiségnek – a történeti szempontnak – az érvényesítésével. Következetesebben kell kifejezésre juttatni a történelmi folyamatok, események tartalmának változásait. Csak így válhat igazán tudatossá az a belső folytonosság és újszerűség, amely 1848-at, 1919-et és 1945-öt összekapcsolja és megkülönbözteti; csak a társadalmi és erkölcsi fogalmak, kategóriák tartalmi módosulásainak tudatos felismerése teszi lehetővé a hagyományok – köztük a forradalmi, a haladó, a népi hagyományok – kritikus elsajátítását és vállalását.

Ennek szellemében továbbra is támogatjuk népi kultúránk régi és új értékeinek feltárását, megőrzését és megismerését, amely örvendetes módon kezd egyre inkább közüggyé válni. Felkaroljuk a lokálpatriotizmus tartalmas megnyil-

vánulásait; különösen az utóbbi évtizedben lendült fel ez a munka, amely a munkásmozgalom hagyományainak feltárását is egyre inkább magában foglalja.

A társadalomtudományoknak, köztük különösen a történelem-, az irodalom-, a nyelvtudománynak és a néprajznak egyre növekvő feladata e tekintetben, hogy érzékeltessék a nemzeti lét múltjában a dolgozó osztályok tevékenységének alapvető jelentőségét, mindjobban munkálják ki a múlt progresszív hagyományait és a mát szervesen összekötő társadalmi, történeti folytonosságot, és ezzel is járuljanak hozzá a szocialista nemzet közvetlen előtörténetének és jelenének megismertetéséhez.

4. A szocialista hazafiság és internacionalizmus egysége jegyében a tudatformálásnak jobban, hitelesebben kell feltárnia a testvéri szocialista országokkal – mindenekelőtt a Szovjetunióval – való sokoldalú együttműködés tényeit, népünk mind szélesebb tömegei által egyre közvetlenebbül átélt valóságát.

Az eddiginél gazdagabb, változatosabb formában kell megismertetni a Szovjetunió, a testvéri országok népei történetének, kultúrájának, legfőképpen szocialista építésének értékeit, eredményeit, vívmányait.

Tudatában kell lennünk annak, hogy a szocialista társadalomépítés kollektív tapasztalata valamennyi szocialista útra lépett nemzet számára – a mi számunkra is – nélkülözhetetlen tanulságok forrása. Ez a körülmény – éppen a rohamos fejlődés miatt, a ma és a holnap szempontjából – különösen időszerűvé teszi a testvéri szocialista országok ideológiai együttműködésének elmélyítését és fejlesztését, a kulturális együttműködést és az értékek cseréjét, amelynek nyomán általánossá válik a nemzetit a nemzetközivel összekapcsolni képes, a nemzeti szűklátókörűséget elvető szemlélet és gondolkodásmód.

Az imperialista ideológiai diverzió egyaránt irányul a szocialista világrendszer egésze és az egyes szocialista országok ellen; a szovjetellenesség és a nacionalizmus a szocializmus-ellenesség egyik fő megnyilatkozási formája. Ezért is különösen indokolt az imperialista ideológiai diverzió, a szovjetellenesség egyesült erővel való elhárítása, a szocialista építés – mindenekelőtt a Szovjetunióban elért – eredményeinek összehangolt propagandája, a nemzeti kérdéssel kapcsolatos marxista–leninista eszmék terjesztése, a szocialista együttműködés elveinek, gyakorlatának, eredményeinek és távlatainak hiteles, meggyőző propagandája.

*

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága mellett működő Kultúrpolitikai Munkaközösség indokoltnak tartja, hogy a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus időszerű kérdéseit – összhangban a marxizmus–leninizmus tanításaival, a nemzetközi munkásmozgalom és szocializmus társadal-

mi gyakorlatának tapasztalataival, az MSZMP ezzel kapcsolatos állásfoglalásaival – közvéleményünk széles körben és alkotóan megtárgyalja. Javasolja, hogy ennek alapján a pártoktatás és propaganda, a tömegkommunikációs fórumok, az oktatás, a közművelődés, a tudomány és a művészeti élet területei, a tömegszervezetek, a Hazafias Népfront, a Kommunista Ifjúsági Szövetség – általában a tudatformálás fórumai – vonják le következtetéseiket, és azokat munkájukban juttassák érvényre.

Megjelent: Társadalmi Szemle,
1974. október. 10. 32–47. old.

109

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI JOGSZABÁLYOK EGYSÉGESÍTÉSÉRE, EGYSZERŰSÍTÉSÉRE ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYÁRA

(1974. NOVEMBER 5.)

I

Társadalombiztosítási rendszerünk a felszabadulás óta nagyot fejlődött. Ma már kevés kivétellel az ország egész lakosságára kiterjed. Mindemellett – figyelemmel a társadalmi viszonyokban és életkörülményekben bekövetkezett változásokra, valamint az életszínvonal-politikai követelményeire – indokolt a társadalombiztosítási rendszer továbbfejlesztése. Megoldásra váró feladat a mezőgazdasági termelőszövetkezeti tagok nyugdíjkorhatárának leszállítása.

A tartalmi fejlesztési célkitűzések mellett szükséges a társadalombiztosítási jogszabályok egységesítése és egyszerűsítése is. A társadalombiztosítás joganyagát több évtizedből származó jogszabályok sokasága alkotja, jelenleg mintegy félezerre tehető jogszabályt kell alkalmazni. A jogszabályok széttagoltsága szinte lehetetlenné teszi a dolgozók számára az eligazodást, jogaik és kötelezettségeik megismerését és nehezíti jogaik érvényesítését. A nyugdíjakra vonatkozó rendelkezéseket három különálló nyugdíjrendszer fogja össze. A munkásalkalmazottak, a mezőgazdasági termelőszövetkezeti tagok és a kisiparosok tekinte-

tében a jogszabályok egyes alapvető kérdéseket eltérően rendeznek. Az eltérések nagy része ma már nem indokolt. Szükség van ezért a társadalombiztosítási jogszabályok kodifikálására, a jogok és kötelezettségek tekintetében is egységes elvekre felépített, átfogó és korszerű jogszabályok megalkotására. A jogszabályok korszerűsítése számos kisebb-nagyobb jelentőségű fejlesztési intézkedés megvalósításával jár a társadalombiztosítás mindegyik ágában: a betegségi biztosítás, a családi pótlék- és a nyugdíjrendszerben egyaránt. A legjelentősebb módosításokra a nyugdíjrendszerben kerül sor.

Az egészségügyi ellátást az alkotmány állampolgári joggá nyilvánította. Ennek jogi rendezése ez év végéig megtörténik.

A nyugdíjrendszer egységesítésével foglalkozó előterjesztést a Politikai Bizottság 1974. április 9-i és október 8-i ülésén már tárgyalta és támogatta az egységes nyugdíjrendszer bevezetésére és a mezőgazdasági termelőszövetkezeti parasztság nyugdíjkorhatárának leszállítására irányuló elképzeléseket.[1] A Politikai Bizottság ugyanakkor további feladatul jelölte meg, hogy keresni kell az egységes álláspont kialakításának lehetőségét a nyugdíjskála mértékében, valamint a termelőszövetkezeti tagság nyugdíjkorhatára csökkentésének módozatában. Szükségesnek tartotta annak vizsgálatát is, hogy van-e lehetőség a nem azonos jövedelmi helyzetben levő termelőszövetkezetek társadalombiztosítási járadékterheinek differenciálására. Világos állásfoglalás szükséges abban is, hogy a továbbdolgozásra ösztönző nyugdíjpótlékot, valamint a nyugdíjak folyósítását szabályozó általános rendelkezéseket a tsz-parasztságra is ki kell terjeszteni.

A lefolytatott vizsgálatok eredményeit összegező jelentést a Gazdaságpolitikai Bizottság megtárgyalta. Az előterjesztett kérdésekben egységes álláspont alakult ki.

1. AZ ÖREGSÉGI NYUGDÍJ MÉRTÉKÉNEK EGYSÉGES SZABÁLYOZÁSA (EGYSÉGES NYUGDÍJSKÁLA)

Az öregségi nyugdíj mértékét a jelenleg meglevő három nyugdíjrendszer másképpen szabályozza.

A munkás–alkalmazotti nyugdíjrendszer kétféle öregségi nyugdíjat ismer: teljes nyugdíjat és résznyugdíjat, attól függően, hogy a dolgozónak 25 évet elérő vagy ennél kevesebb szolgálati ideje van. Mindkét nyugdíj törzsnyugdíjból és nyugdíj-kiegészítésből áll. A nyugdíj mértéke 10 évi szolgálati idő esetén a kereset 22 százaléka. Ettől kezdve a nyugdíj évenként átlagosan a kereset 2,7 százalékával emelkedik a 25. év megszerzéséig, vagyis 62,5 százalékig; a 26. évtől kezdve pedig a növekedés évenként 0,5 százalék.

[1] Lásd a 36. dok. 3. sz. jegyzetét, valamint e kötet 96. dokumentumának idevonatkozó részét.

A munkás–alkalmazotti nyugdíjskála bonyolult, hátránya az is, hogy alacsony szintről (22 százalék) indul, ami a kis összegű nyugdíjak – zömmel nyugdíjminimumok – állandó újratermelődését vonja maga után.

A mezőgazdasági szövetkezeti tagok nyugdíjrendszere is érvényesíti azt az elvet, hogy 25 évnél kevesebb jogszerző idő alapján lényegesen kisebb mértékű nyugdíj jár, mint 25 évet elérő jogszerző idő esetén, de a munkás–alkalmazotti nyugdíjrendszer mértékszabálynál előnyösebb. A nyugdíj mértéke 10 évi jogszerző idő alapján a kereset 33 százaléka, ez évben a 25. év megszerzéséig a nyugdíj alapjául szolgáló kereset 2 százalékával, vagyis 63 százalékig emelkedik. E felett évente 1 százalékkal növekszik, legfeljebb 70 százalékig, ami 32 évi jogszerző idővel érhető el.

A kisipari nyugdíjrendszer nem a nyugdíj mértékét, hanem a nyugdíj összegét határozza meg a jogszerző idő tartamától függően úgy, hogy a nyugdíj összege a 10. évtől a 40. évig bezárólag évente meghatározott összeggel növekszik.

A három nyugdíjrendszer egységesítése, hátrányaik megszüntetése olyan egységes skála alkalmazását teszi indokolttá, amely:

– összhangban áll a dolgozó munkájával, megfelelően értékeli a szolgálati időt;

– érvényre juttatja a szociálpolitikai szempontokat (alacsonyabb kereset és rövidebb szolgálati idő esetén is biztosítja a létfenntartást);

– összhangban áll a továbbdolgozásra ösztönző nyugdíjpótlék rendszerével:

– szerzett jogokat nem sért;

– egyszerű és könnyen érthető.

A felsorolt követelményeket az előterjesztett új egységes nyugdíjskála kielégíti.[2]

A javaslat

– 10 évi jogszerző idő alapján az öregségi nyugdíj mértékét 22 százalék helyett a kereset 33 százalékában szabja meg;

– 10–25 év között évenként a nyugdíj 2 százalékos növekedését,

– 25–32 évek között évenként a nyugdíj 1 százalékos növekedését,

– a 32. évet meghaladó évekre pedig a nyugdíj 0,5 százalékos emelését biztosítja, de a kereset 75 százalékát nem haladja meg. Ez a határ 42 évvel érhető el.

A javasolt nyugdíjskála főleg a munkás–alkalmazotti nyugdíjasoknál jelent előrelépést, mivel náluk a rövid szolgálati idő után járó nyugdíj mértékét jelentősen megemeli. Az új rendszer az alacsony összegű nyugdíjak újratermelődését mérsékli. Előnyös a magas szolgálati idővel nyugdíjbamenők számára is az

[2] A nyugdíjskála a társadalombiztosítási törvény óta mindenhol egységes. (1975. II. törvény a társadalombiztosításról. Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1975. 3–27. old.)

új mértékszabály, mivel mind a munkás–alkalmazottak, mind a termelőszövetkezeti tagok nyugdíja magasabb lesz a korábbinál.

A javasolt nyugdíjskála emellett nem növeli túlzott mértékben az állami költségvetés terheit. Bevezetésének költségkihatása az első évben kb. 65 millió forint, amely a későbbiekben növekszik.

Foglalkoztatáspolitikai célkitűzések indokolják, hogy a nyugdíjrendszeren belül továbbra is olyan ösztönző módszereket alkalmazzunk, amelyek elősegítik az önkéntes munkában maradást. Ezért az 1972. január 1-től bevezetett ösztönző nyugdíjpótlékot mindenképpen fenn kell tartani, sőt a népgazdaság munkaerőhelyzetével összhangban indokolt ösztönző hatását erősíteni.[3]

2. A KISIPARI ÉS MAGÁNKERESKEDŐI NYUGDÍJRENDSZER BEILLESZTÉSE A TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS EGYSÉGES RENDSZERÉBE

A kisiparosok (magánkereskedők) részére az egységes nyugdíjrendszerben lényegében ugyanazokat a jogokat kell biztosítani, mint amelyek a munkaviszonyban álló dolgozókat megilletik. Az egységes elbánás elve egyben megköveteli, hogy az azonos jogok mellett a kötelezettségek is azonosak legyenek. Vagyis a kisiparos (magánkereskedő) ugyanolyan mértékű nyugdíjjárulékot fizessen, mint az állami vállalat és a dolgozó együtt. Szociális megfontolásból indokolt, hogy a kifejezetten alacsony jövedelmű kisiparosok (magánkereskedők) ennél mérsékeltebb nyugdíjjárulékot fizessenek. A járulék mértéke azonban náluk is érje el a hasonló keresetű munkások által fizetett nyugdíjjárulékot. A nyugdíjalapul szolgáló legmagasabb kereset legyen arányban a szakmunkások kereseti átlagával.[4]

3. AZ 1952 ELŐTT MUNKAVISZONYBAN TÖLTÖTT IDŐ SZOLGÁLATI IDŐKÉNT VALÓ BESZÁMÍTÁSA

Jelenleg az 1952 előtti szolgálati időt általában abban az esetben lehet a nyugdíj megállapításánál beszámítani, ha a munkaviszony akkor jogosultságot biztosított a nyugdíjra. Az 1929. január 1. előtti szolgálati idő ekkor sem vehető figyelembe. Bár több ízben sor került méltányos rendezésre, a jelenlegi helyzet egyes dolgozó rétegeknek – a nyugdíjbiztosításba történt későbbi bevonásuk miatt – még mindig hátrányos. Az egységes szabályozásban indokolt lenne biztosítani, hogy az 1929 és 1952 között munkaviszonyban töltött időt – amely-

[3] Az 1972. január 1-én bevezetett ösztönző nyugdíjpótlékról a jogszabályt lásd Törvények és Rendeletek Gyűjteménye. 1971. 304. old.

[4] Lásd A társadalombiztosítási törvény keretében: 17/1975. (VI. 14.) MT sz. rendelet a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törv. végrehajtásáról; valamint a 3/1975. (VI. 14.) SZOT sz. szabályzat a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. tvr. és a 17/1975. (VI. 14.) MT sz. rendelet végrehajtásáról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1975. 426–544. old.)

nyiben az okirattal bizonyított – akkor is számításba kell venni a nyugdíj megállapításánál, ha a munkaviszony annak idején nem járt öregségi biztosítással és így nyugdíjra nem adott jogot. Ez a rendelkezés elsősorban a gazdasági cselédek és gazdasági munkások abból származó sérelmét orvosolja, hogy a kötelező öregségi biztosításba való bevonásuk csak 1939-ben (nőknél 1945-ben) történt meg.

4. A MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZETI TAGOK ÖREGSÉGI NYUGDÍJKORHATÁRA

A mezőgazdasági szövetkezeti tagok öregségi nyugdíjkorhatára 5 évvel magasabb a munkás–alkalmazottakénál, vagyis a férfiaknál a 65., nőknél a 60. életév. A magasabb korhatár miatt ösztönző nyugdíjpótlékban jelenleg nem részesülnek, nyugdíjuk viszont korlátozás nélkül folyósítható, ha a termelőszövetkezetben fizikai munkát végeznek.[5]

A szövetkezeti gazdálkodás fejlődésének lényeges kérdése a szakképzett munkaerő biztosítása. Ennek leginkább számba jöhető forrása az ifjúság. A fiatalság köréből történő utánpótlást a szociális ellátás különbségei is akadályozzák. E különbségek okozzák azt is, hogy a szövetkezetekben munkát vállalók egy része a tagság helyett az alkalmazotti viszonyt választja. A 60 (nőknél az 55) éven felüli tagok közül egyre többen kérik rokkantsági nyugdíjaztatásukat. Mindez amellett szól, hogy a mezőgazdasági szövetkezeti tagok öregségi nyugdíjkorhatárát 5 évvel indokolt leszállítani. Ezt indokolja a munkaerő racionális felhasználása is. A korhatár leszállítását 1976. január 1-től kezdődően az V. ötéves terv időszakában fokozatosan javasoljuk megvalósítani, évenként egy-egy évvel. Ha egy ütemben hajtanánk végre a korhatár leszállítását, ez a termelőszövetkezetek egy részénél – amelyekben sok az idős korú tag – munkaerőhiányt okozhatna, emellett a nyugdíjkiadásokat is egyik évről a másikra nagy összeggel növelné. A fokozatosság lehetővé teszi e problémák elkerülését, illetve csökkentését.

Amennyiben a tervidőszak első éveinek tapasztalatai kedvezőek lesznek, a tervidőszak második felében a még esedékes korhatár-leszállítást esetleg egy időpontban lehet majd megvalósítani. A javasolt korhatár-leszállítás az első évben mintegy 13 000 főt érint és kb. 100 millió forint költségkihatással jár. Öt évre elosztva 40–42 000 főt érint és az ötödik évben költségkihatása (a járulékbevételi kiesést is figyelembe véve) kb. 900 millió forint.

A fokozatos korhatár-leszállítás a mezőgazdaság munkaerő-gazdálkodásában problémát nem okoz, azonban szükségessé teszi, hogy a továbbdolgozásra ösz-

[5] Viszont minden évben automatikusan 2 százalékkal emelkedik a szövetkezeti nyugdíjak legkisebb összege is. Lásd a 4. jegyzet jogszabályait.

tönző nyugdíjpótlékot a termelőszövetkezeti tagokra is kiterjesszék. A munkásoknál meglevő differenciáltsággal alkalmazni kell rájuk is a nyugdíjasok részleges foglalkoztatásával kapcsolatos rendelkezéseket.

5. EGYÉB ELTÉRÉSEK A TERMELŐSZÖVETKEZETI TAGOK, VALAMINT A MUNKÁSOK ÉS ALKALMAZOTTAK TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI ELLÁTÁSÁBAN

Az 1975-re előirányzott nyugdíjemelési intézkedések végrehajtása után a mezőgazdasági szövetkezeti nyugdíjak legkisebb összege a bérből élőkéhez hasonló mértékben emelkedik, de annál továbbra is alacsonyabb marad. E különbség időleges fenntartása mellett szól, hogy a termelőszövetkezeti tagok termelőszövetkezeten kívüli rendszeres jövedelme magasabb, mint a bérből élők munkaviszonyon kívüli keresete.

A mezőgazdasági szövetkezeti tagok családi pótlékára vonatkozó szabályok lényegében azonosak a munkás–alkalmazott rendszerrel. Eltérés abban van, hogy a családi pótlék havi 50 Ft-tal kevesebb. Célszerű, hogy a különbség megszüntetésére a kodifikációval egy időben kerüljön sor. (Költségkihatása évi 130 millió forint.)

Betegség és szülés esetén keresetpótló készpénzsegélyt (táppénz, terhességi, gyermekágyi segély) nem a társadalombiztosítás, hanem a szövetkezet folyósít, saját forrásai terhére. A segély színvonala elmarad a munkás–alkalmazottakétól. Az V. ötéves terv időszakában további vizsgálatok folynak e juttatás átvételi lehetőségére a társadalombiztosítás keretébe.

6. A TERMELŐSZÖVETKEZETEK TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI JÁRULÉKAINAK MÉRTÉKE

A társadalombiztosítási szolgáltatások költségeinek fedezetére a szövetkezeti tagok a munkásokkal és alkalmazottakkal azonos mértékű progresszív nyugdíjjárulékot fizetnek. Az üzemi járulékbefizetés azonban a termelőszövetkezetekben 10 százalék, míg az állami vállalatoknál általában 17 százalék. Az azonos jogok és kötelezettségek elvének megfelelően a termelőszövetkezeteket terhelő társadalombiztosítási járulék mértékét mindenkor az állami vállalatokkal azonos mértékben kell meghatározni. (A járulék mértékének felemelésénél figyelembe kell venni, hogy a termelőszövetkezeti tagok betegségi és szülési segélyét a termelőszövetkezetek saját forrásaik terhére maguk fizetik.)[6]

Az elmúlt hónapok folyamán vizsgálatok folytak a járulék felemelésének következményeiről és esetleges differenciálásáról. A vizsgálatok azt mutatták, hogy nem indokolt magasabb járulékot megszabni a jól működő és alacsonyabb járulékot a gyenge termelőszövetkezeteknél. A járulék az állami válla-

[6] Szintén a társadalombiztosítási törvény végrehajtása során konkretizálódott. Lásd a 4. jegyzet jogszabályait.

latoknál sem differenciált. Ettől a gyakorlattól a termelőszövetkezeteknél sem indokolt eltérni, a járulékbefizetés a termelőszövetkezetekben is legyen egységes. A szövetkezeti gazdálkodás adottságaiban és színvonalában tapasztalható különbségek miatt alkalmazott differenciált jövedelemszabályozást általában az állami támogatáson és adózáson keresztül célszerű megvalósítani.

A nyugdíjkorhatár fokozatos leszállításával párhuzamosan a társadalombiztosítási járulék egységes felemelését is a tervidőszak folyamán folyamatosan – az önköltség-növekedést hatékonyságemeléssel ellensúlyozva – indokolt végrehajtani. Így a legkisebb a veszélye annak, hogy a járulék emelése a termelőszövetkezetek gazdálkodásában zavart okoz. A járulék fokozatos emelése nem vált ki olyan önköltség-növekedést, mely gazdaságilag elviselhetetlen lenne. Szükség lehet viszont arra, hogy a kedvezőtlen termőhelyi adottságú termelőszövetkezeteknél, vagy azok egy részénél (itt dolgozik a termelőszövetkezeti parasztság kb. 25 százaléka) a járulékemelést – későbbi döntéstől függően részben vagy egészben – az állami támogatás keretében ellensúlyozzák. A támogatás jelenlegi összegét ilyen címen legfeljebb évi 50–100 millió Ft-ra kellene emelni, ha a járulék emelését a gyenge termelőszövetkezeteknél teljes mértékben megtéríti az állam.

Vizsgáljuk azt is, hogy indokolt-e a társadalombiztosítási feltételek egységesítése után is fenntartani a mezőgazdasági termelőszövetkezeti nyugdíjalap külön kezelését. Az alapok külön kezelése lényegében formális és az alapok különállóságát idővel indokolt megszüntetni. Erre azután célszerű visszatérni, miután a kidolgozás alatt álló új államháztartási törvényjavaslat kapcsán általánosságban is sor kerül a különféle pénzügyi alapok önállóságának felülvizsgálatára.[7]

*

Összefoglalóan megállapítható, hogy a társadalombiztosítási jogszabályok egységesítése és egyszerűsítése emeli a társadalombiztosítási gondoskodás színvonalát. A kodifikációs intézkedések költségkihatása kb. évi 200 millió forint. Továbbá azzal számolunk, hogy a IV. ötéves tervben meghirdetett nyugdíjemelésekre 1975. évben a kodifikációval egy időben kerül sor. Ez utóbbi költségkihatása évi mintegy 1,6 milliárd forint.

A társadalombiztosítási jogszabályok egységesítésének előnyeiben a jövőben nyugdíjba menők részesüljenek. Az 1975-re tervezett nyugdíjemelési intézkedések pedig a legnehezebb helyzetben élő nyugdíjasoknak nyújtanak támogatást.

Az intézkedések politikai szempontból nagy horderejűek, kedvezően érintik a társadalom széles rétegeit. Ezért indokolt, hogy a társadalombiztosítás továbbfejlesztésének legfőbb elveit a XI. kongresszus hirdesse meg.

[7] Lásd a dokumentum 4. jegyzetét.

A Politikai Bizottság a társadalombiztosítási jogszabályok egységesítésére, egyszerűsítésére és továbbfejlesztésének irányára beterjesztett javaslatokat elfogadja. A társadalombiztosítás továbbfejlesztésének legfontosabb elveit a XI. kongresszus elé kell terjeszteni.

A Központi Bizottságot a XI. kongresszus irányítervezetének tárgyalása során tájékoztatni kell a társadalombiztosítás továbbfejlesztésének fő kérdéseiről.

A Politikai Bizottság felkéri a kormányt és a Szakszervezetek Országos Tanácsát, a társadalombiztosítási jogszabályok egységesítését és az 1975-re tervezett szociálpolitikai intézkedéseket úgy készítsék elő, hogy azok – a kongresszus határozata után – 1975 második felében lépjenek hatályba. A kormány az egészségügyi ellátásnak állampolgári jogon történő nyújtására, a rendezést kívánó kérdések megoldására a szükséges intézkedéseket ez év végéig tegye meg.[8]

110
KÖZLEMÉNY
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1974. NOVEMBER 20.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1974. november 20-án kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Budapesti Pártbizottság titkárai.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta

[8] Az 1975-re tervezett nyugdíjemelési intézkedések megvalósulásáról szóló jogszabályok: 23/1976. (VII. 4.) MT rendelet a nyugellátások és egyéb ellátások kiegészítéséről, valamint a családi pótlék emeléséről. (Magyar Közlöny, 1976. 53. sz. július 4.) Az 1010/1975. (IV. 22.) sz. miniszteri tanácsi határozat az alacsony összegű nyugellátások felemeléséről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1975. 593–595. old.), valamint az 1/1975. (IV. 22.) SZOT számú szabályzat az alacsony összegű nyugellátások felemeléséről. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1975. 1081–1084. old.)

Pullai Árpád elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját az időszerű nemzetközi kérdésekről;

Kádár János elvtársnak, a Központi Bizottság első titkárának előterjesztését a XI. kongresszussal kapcsolatos politikai és szervezeti kérdésekről.

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzetet, a párt és a kormány nemzetközi tevékenységét, és jóváhagyta a legutóbbi ülése óta tett inézkedéseket.

1. A Központi Bizottság megállapította, hogy a nemzetközi élet fő irányzata nem változott. Fokozatosan létrejönnek a feltételek ahhoz, hogy az enyhülés folyamata tovább erősödjék.

Az események alakulásában meghatározó szerepet töltenek be a béke és a szocializmus javára megváltozott erőviszonyok, a szocialista országok egyeztetett külpolitikai lépései. Ezt a politikát a dolgozó tömegek, a haladás hívei egyre szélesebb körben támogatják. A Szovjetunió, a Varsói Szerződés tagállamai döntő módon járulnak hozzá az enyhülés eredményeinek megszilárdításához, továbbfejlesztéséhez. A világpolitikai helyzet alakulásában nagy jelentősége van a szovjet–amerikai államközi viszony javulásának. A Központi Bizottság üdvözli *Leonyid Iljics Brezsnyev* elvtárs és *Gerald Ford* elnök közeli napokban esedékes találkozóját.

A nemzetközi enyhülés hívei és ellenzői között tovább folyik a küzdelem. Az imperialista, hidegháborús, agresszív erők nem mondtak le céljaikról, folytatják harcukat a szocializmus, a haladás ellen, csökkenteni igyekeznek a nemzetközi enyhülés ütemét. Visszahúzó magatartásuk fő oka a tőkés monopóliumok és az egyes kapitalista országok politikai, gazdasági és társadalmi problémáinak, valamint egymás közti viszonyainak kiéleződése.

Az enyhülés ellenzői lassíthatják, de megakadályozni nem tudják a pozitív nemzetközi irányzat térnyerését. A szocializmus, a haladás, a béke erői továbbra is állhatatosan harcolnak az enyhülésért, a különböző társadalmi rendszerű országok egyenjogú és kölcsönösen előnyös együttműködésének fejlesztéséért.

2. A tőkés világban mélyültek a politikai, társadalmi, gazdasági válságjelenségek, nagyarányú infláció bontakozott ki, fokozódott a létbizonytalanság, nőtt a munkanélküliség. A monopóliumok a válság terheit a dolgozókra hárítják, ami tovább növeli a gazdasági és a szociális feszültségeket. Tovább mélyültek a tőkésországok ellentétei, élesedik a haladó erők és a reakció küzdelme. A tőkésországok válsága kihat az agresszív katonai tömb, az Észak-atlanti Szövetség, valamint a Közös Piac helyzetére.

A tőkés világban a kommunista és munkáspártok eredményesen vezetik a munkásosztály, a dolgozók harcát, a demokratikus erők jelentős sikereket aratnak. Ebben fontos szerepe van a baloldali erők összefogásának. A Francia Kommunista Párt októberi rendkívüli kongresszusa tovább szilárdította a baloldal egységét a közös program megvalósítása érdekében. Portugáliában a demokratikus erők szeptemberben meghiúsították a reakció ellenforradalmi puccskísérletét. Görögországban megbukott a fasiszta katonai junta, sikeresen megkezdődött a haladó erők újjászervezése, kibontakozása. Olaszországban a tömegek mind egységesebben lépnek fel a fasiszta törekvések ellen; követelik a kormánypolitika megváltoztatását, a gyökeres reformokat a legégetőbb társadalmi problémák megoldására.

Pártunk, a magyar nép szolidáris a tőkésországok kommunistáinak és más demokratikus erőinek küzdelmével, melyet a monopóliumok hatalma és a kizsákmányolás ellen, a dolgozó tömegek helyzetének javításáért, a társadalmi haladásért vívnak.

3. Európa békeszerető erői folytatják harcukat a földrész békéjének és biztonságának megszilárdításáért. Fontos feladat az európai biztonsági és együttműködési értekezlet befejezésének előmozdítása. Az értekezlet zárószakaszának mielőbbi sikerre vitele nemcsak földrészünk népeinek, hanem az egész emberiségnek alapvető érdeke.

Arra törekszünk, hogy az európai politikai enyhülést egészítsék ki a katonai enyhülést szolgáló megállapodások és intézkedések. A közép-európai haderő és fegyverzet csökkentése – az egyenlő és kölcsönös biztonság elvei alapján – lényeges hozzájárulás lenne a katonai enyhüléshez.

A Központi Bizottság hangsúlyozza, hogy a fennálló nemzetközi helyzetben a Varsói Szerződés szervezetének döntő szerepe van a béke és biztonság megőrzésében, megszilárdításában. Mindaddig, amíg az imperializmus fenntartja agresszív katonai tömbjét, a NATO-t s folytatja a fegyverkezést, következetesen tovább kell erősíteni a Varsói Szerződés védelmi szervezetét.

4. Az enyhülési folyamat előrehaladása mellett jelenleg is léteznek Földünk különböző térségeiben olyan feszültséggócok, amelyek bármikor veszélybe sodorhatják a világ békéjét. A béke, a függetlenség, a társadalmi haladás, valamint az állami szuverenitás védelmezőinek erős frontjával együtt szembeszállunk az agresszív erők mesterkedéseivel, támogatásunkról biztosítjuk a szabadságukért küzdő népeket.

A Központi Bizottság újból megerősíti: változatlanul támogatjuk a vietnami nép igazságos harcát. Vietnamban csakis a párizsi megállapodások pontos és maradéktalan teljesítése biztosíthatja a szilárd és igazságos békét.

A Központi Bizottság üdvözli a laoszi egységkormány és az országos politi-

kai konzultatív tanács munkájának megkezdését. Támogatjuk a kambodzsai nép nemzeti felszabadító harcát.

A Magyar Népköztársaság következetesen síkraszáll a Ciprusi Köztársaság függetlenségének, szuverenitásának és területi épségének megvédéséért.

Izraelnek a közel-keleti rendezést elutasító, az arab országokat és az általános békét fenyegető politikája ismét növeli a feszültséget e térségben. Támogatjuk az arab népek igazságos követeléseit; azt, hogy vonják ki az izraeli csapatokat az 1967-ben megszállt területekről, és állítsák helyre a palesztinai arab nép nemzeti jogait. Üdvözöljük, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete napirendre tűzte a palesztin nép jogainak kérdését, és közgyűlésére meghívta törvényes képviselőjét, a Palesztinai Felszabadítási Szervezet küldöttségét.

5. A gyarmati sorból felszabadult országok a kedvező nemzetközi légkörben sikereket érnek el az imperialista törekvésekkel szemben; az enyhülés irányzata kedvező hatást gyakorol a függetlenségüket elnyert, fejlődő, valamint a nemzeti önállóságukért harcoló országok helyzetére.

Pártunk, a magyar nép szolidáris Ázsia, Afrika, Latin-Amerika népeinek függetlenségi harcával. Központi Bizottságunk üdvözli az afrikai nemzeti felszabadító mozgalmak újabb sikereit. Követeli, hogy szűnjön meg a fasiszta terror és a haladó személyek üldözése Chilében, Uruguayban és másutt. Követeli *Luis Corvalán*, *Rodney Arismendi* elvtársak és a demokráciáért, szabadságért küzdő más bebörtönzött hazafiak szabadon bocsátását.

6. Pártunk és kormányunk a beszámolási időszakban népünk érdekeinek megfelelően, internacionalista elveinkhez híven fejlesztette nemzetközi kapcsolatainkat.

Hazánk számára kiemelkedő politikai esemény volt párt- és kormányküldöttségünk Szovjetunióban tett látogatása ez év szeptemberében. A látogatás kifejezte, hogy a Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió testvéri barátsága, együttműködése töretlenül fejlődik, és jól szolgálja a két ország, a szocialista közösség, a világ haladó erőinek érdekeit. Demonstrálta a Magyar Szocialista Munkáspárt és a Szovjetunió Kommunista Pártja, a magyar és a szovjet kormány s a két nép közti teljes elvi-politikai egységet. A Központi Bizottság nagyra értékelte a tárgyalások eredményeit. Megállapította, hogy párt- és kormányküldöttségünk teljes mértékben eleget tett megbízatásának, tovább erősítette a megbonthatatlan magyar–szovjet barátságot.

A szocialista országokkal fennálló kétoldalú kapcsolataink fejlődésének fontos eseménye volt *Losonczi Pál* elvtárs látogatása a Lengyel Népköztársaságban, *Fock Jenő* elvtárs látogatása a Bolgár Népköztársaságban, valamint a *Jumzsagijn Cedenbal* elvtárs vezette mongol párt- és kormányküldöttség, *Pjotr Jaroszewicz* lengyel miniszterelnök és *dr. Raul Roa* kubai külügyminiszter elvtárs látogatása hazánkban.

A békés egymás mellett élés elvei alapján tovább szélesedtek államközi kapcsolataink a kapitalista országokkal is. *Kalevi Sorsa* finn miniszterelnök, *Trygve Bratteli* norvég miniszterelnök látogatása hazánkban kapcsolataink eredményes fejlődését segítette elő. A szolidaritás és a barátság szellemében bővült együttműködésünk a fejlődő országokkal.

7. A Központi Bizottság jóváhagyta az európai kommunista és munkáspártok varsói konzultatív értekezletén részt vett küldöttségünk munkáját. Helyesli az értekezlet állásfoglalását, az európai testvérpártok konferenciájának jövő év első felére tervezett összehívását, s azt, hogy napirendje keretében az európai békéért, biztonságért, az együttműködésért és a társadalmi haladásért vívott harc kérdéseit vitassák meg. A Központi Bizottság nagy jelentőséget tulajdonít a kommunista és munkáspártok regionálisan és világméretekben végzett közös munkájának, megerősíti készségét, hogy elősegíti az erre irányuló gyakorlati lépéseket.

A beszámolási időszakban fejlődtek és bővültek kapcsolataink a szocialista országok testvérpártjaival. A kapitalista országok testvérpártjaival is szorosan együttműködünk. Élénkebbek kapcsolataink a fejlődő országok kommunista és nemzeti demokratikus pártjaival. Pártunk a kommunista világmozgalom marxista–leninista egységének erősítésére törekszik; ennek megfelelően a jövőben is kész elősegíteni a kétoldalú, kölcsönösen hasznos pártkapcsolatok fejlődését.

Pártunk a haladás, a béke érdekében kapcsolatokat hoz létre az együttműködésre kész európai szocialista és szociáldemokrata pártokkal.[1] Ennek szellemében több hasznos találkozóra, véleménycserére került sor. Központi Bizottságunk üdvözli és támogatja az utóbbi időben kibontakozó európai szakszervezeti egységtörekvéseket.

[1] A Politikai Bizottság 1974. május 21-i ülésén külön is értékelte a szociáldemokrata pártokkal létesített kapcsolatok területén eddig kifejtett tevékenységet. Megállapította, hogy az MSZMP a kommunista és munkáspártok 1969-es moszkvai nemzetközi tanácskozásának irányvonala alapján dolgozott a szociáldemokrata és szocialista pártokkal való együttműködés érdekében, és állást foglalt a kétoldalú kontaktusok kiépítése és továbbfejlesztése mellett. Ezek a kapcsolataink politikai síkon az európai biztonság megszilárdítását, a békés egymás mellett élés elvének érvényesítését, a szélsőséges, fasiszta erők elleni közös fellépést szolgálják. A Politikai Bizottság megállapította, hogy a nemzetközi munkásmozgalom akcióegységének elősegítése érdekében bővíteni kell kapcsolatainkat a szakszervezetekkel és más jelentősebb tömegszervezetekkel.

A kapcsolatok megteremtése és fejlesztése is lehetővé teszi, hogy megismertessük a szocializmus építése magyarországi tapasztalatait; a szocialista demokrácia fejlesztése érdekében kifejtett tevékenységünket; a magyarországi szakszervezeti mozgalom és a tömegszervezetek társadalmunkban betöltött szerepét; a Szovjetunió és a szocialista országok közötti viszony jellegét; az SZKP és a nemzetközi kommunista mozgalom viszonyát; a nemzetközi kommunista mozgalom és a szociáldemokrata pártok közötti kapcsolatainkat, és más fontos kérdéseket.

A Politikai Bizottság a fentiek értelmében állapította meg a kapcsolatok fejlesztése terén megoldásra váró feladatokat.

II

A Központi Bizottság megvitatta a Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusa előkészítésének kérdéseit.

A Központi Bizottság úgy határozott, hogy a jövő év márciusában tartandó XI. kongresszusnak a következő napirendet javasolja:

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának beszámolója.

A Központi Bizottság határozattervezete a XI. kongresszusnak.

A Központi Bizottság javaslata a szervezeti szabályzat módosítására.

A Központi Bizottság javaslata a Magyar Szocialista Munkáspárt programnyilatkozatára.

2. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Ellenőrző Bizottságának jelentése.

3. A fellebbviteli bizottság jelentése.

4. A Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak megválasztása.

A Központi Bizottság megtárgyalta és jóváhagyta a XI. kongresszus irányelveit. Az irányelveket decemberben nyilvánosságra hozza; a párttagság vitassa meg, tegye meg észrevételeit.

A Központi Bizottság úgy határozott, felkéri a Szakszervezetek Országos Tanácsát, a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságát, a Hazafias Népfront Országos Tanácsát, az Országos Szövetkezeti Tanácsot, a Magyar Nők Országos Tanácsát és a Magyar Tudományos Akadémia elnökségét, hogy a kongresszusi irányelveket tárgyalják meg és véleményezzék.

A Központi Bizottság megtárgyalta és jóváhagyta a szervezeti szabályzat módosítására vonatkozó javaslatot, és azt decemberben a párttagság elé bocsátja megvitatásra.

A Központi Bizottság megvitatta a Magyar Szocialista Munkáspárt programnyilatkozatának tervezetét. Megállapította, hogy a munka megfelelő ütemben halad, s lehetővé válik, hogy a Központi Bizottság a programnyilatkozat tervezetét a XI. kongresszus elé terjessze.

*

A Központi Bizottság megállapította, hogy a XI. kongresszus előkészítése rendben folyik. Örömmel tapasztalja, hogy most, a kongresszusi felkészülés időszakában a kommunisták és velük együtt a munkásság, a dolgozók nagy tömegei, a szocializmus hívei odaadóan és eredményesen munkálkodnak a szocialista építés soron levő, napi feladatainak megoldásán. Ezt nagyszerűen segíti a Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusának és hazánk felszabadulásának 30. évfordulója tiszteletére indított és országossá vált szocialista munkaverseny.

A Központi Bizottság felhívja a párt-, állami, szövetkezeti. szakszervezeti és KISZ-szervezeteket, hogy a munkaversenyhez minden segítséget adjanak meg. Az üzem- és munkaszervezés további javításával úgy bontakoztassák ki a dolgozók alkotó munkáját, hogy a verseny céljait folyamatosan és a népgazdaság fő feladataival összhangban érjük el.

A kongresszusi felkészülésünk része, hogy népgazdasági tervünket a lehető legjobban teljesítsük. Ezen belül nagy nehézségeket okozott és kivételes erőfeszítéseket követelt a rendkívüli őszi időjárás, a hosszan tartó esőzés és az árvíz. Szocialista mezőgazdaságunk a társadalomtól kapott segítséggel úrrá lett a nehézségeken. A betakarításban és a kenyérgabona-vetésben is sikerült behozni az időjárás okozta nagy lemaradást, és megvannak a feltételei annak, hogy a még hátralevő teendőket elvégezzük.

A Központi Bizottság elismerését és köszönetét fejezi ki az odaadó munkáért, a példás helytállásért a mezőgazdaság, a közlekedés, a szállítás dolgozóinak és az őket segítő ipari üzemek, intézmények és társadalmi szervezetek dolgozóinak, a nyugdíjasoknak, a katonáknak, a diákoknak, mindazoknak, akik a kivételes erőfeszítésekben részt vettek. Ez a nagy társadalmi méretű megmozdulás demonstrálta népünk öntudatát, a közösségi felelősségérzet és összefogás nagy erejét.

Megjelent: Népszabadság, 1974. november 22.

III

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETEK ÁGAZATI ÉS EGYÉB SZAKMAI FELÜGYELETÉNEK HELYZETÉRŐL

(1974. DECEMBER)

Alkotmányunk egyértelműen leszögezi, hogy a szövetkezetek a szocialista társadalom részei, a szocialista állam társadalmi és gazdasági céljaival összhangban szolgálják a tagságuk érdekeit. A szövetkezeti törvény (1971. évi III. tv.;

a továbbiakban: Szvt)[1] ennek megfelelően a szövetkezetekkel kapcsolatos állami tevékenység célját a társadalmi, szövetkezeti és az egyéni érdek összhangjának érvényesítésében jelöli meg. Ezt a célt a jogi szabályozás, a gazdasági irányítás, a hatósági tevékenység és a törvényességi felügyelet szolgálja.

Az Szvt az említett állami tevékenységen belül az állami felügyeletnek két olyan sajátos formáját alakította ki, mint az állami törvényességi felügyelet és a gazdasági irányításon belül az ágazati szakmai felügyelet. Az MSZMP KB Szövetkezetpolitikai Munkaközösségének állásfoglalása alapján mindkét felügyeleti tevékenység megvizsgálásra került. E jelentés az állami törvényességi felügyelet kérdéseit csak annyiban érinti, amennyiben az összefüggések azt indokolják.

Az ágazati szakmai felügyelet vizsgálatának célja az volt, hogy a szövetkezetekkel kapcsolatos állami tevékenység e formájának elvi és gyakorlati problémáit feltárja. A funkcionális jellegű felügyeletek közül a vizsgálat kiterjedt a pénzügyi revízióra, mert ez szorosan kapcsolódik mind az ágazati, mind a törvényességi felügyelethez; foglalkozott továbbá az állam felügyeleti tevékenységének azokkal az általános – az ügyészi felügyelet és a népi ellenőrzés hatáskörébe tartozó – formáival, amelyeknek célja elsősorban a törvényességnek, a gazdálkodás rendjének erősítése, a társadalmi tulajdon védelme.

A vizsgálat elsősorban a mezőgazdasági és ipari termelőszövetkezetekre, valamint a fogyasztási szövetkezetekre összpontosult. A lakás- és takarékszövetkezetek sajátos felügyeleti viszonyainak részletesebb elemzését mellőztük, mert az utóbbi szövetkezetek gazdasági tevékenysége korlátozott.

II
A SZÖVETKEZETEK ÁGAZATI SZAKMAI FELÜGYELETE

1. A FELÜGYELET FOGALMA ÉS ESZKÖZEI

1. Gazdaságirányítási rendszerünkben kiemelkedő szerepe van az ágazati irányításnak.[2] Ennek végső célja, hogy a gazdálkodó szervezetek tevékenysége – függetlenül attól, hogy azok állami vagy szövetkezeti tulajdon alapján gazdálkodnak-e – összhangban legyen a népgazdasági terv célkitűzéseiből adódó feladatokkal.

A vizsgálat és annak értékelése természetesen nem térhetett ki az ágazati

[1] *Forrás:* 1971. évi III. törvény a szövetkezetekről. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 314–322. old.)

[2] *Forrás:* 2027/1967. (V. 28.) Korm. számú határozat a gazdasági ágazati miniszterek feladatairól és felelősségéről. (Határozatok Tára Gyűjtemény. 69–70. old.)

irányítás olyan általános problémáira, amelyek sokrétű felülvizsgálat alatt állnak. Nem érintette ezért a tervezés, a gazdasági szabályozórendszer, a műszaki fejlesztés, a beruházási politika stb. kérdéseit, még kevésbé azt az átfogó problémát, hogy a funkcionális szervek döntései mennyiben befolyásolják az ágazati politika alakulását és annak hatékonyságát.

2. A szövetkezeteket illetően lényeges fejlődést jelentett, hogy az Szvt az ágazati miniszterek feladatává tette: gondoskodjanak arról, hogy ágazatuk területén a szövetkezetek társadalmi és gazdasági jelentőségüknek megfelelően fejlődjenek. Ugyanakkor a törvény az ágazati miniszterek tevékenysége körében egy sajátos felügyeleti formát alakított ki, a szövetkezetek felett gyakorolt ágazati szakmai felügyeletet.

Ez a felügyelet szerves része az ágazati irányításnak. Az ágazati szakmai felügyelet főbb sajátosságai a következők:

a) Az állami vállalatoktól eltérően a szövetkezeteknél nincs szervezeti fölé- és alárendeltség. Ugyanakkor az állam – mint gazdasági-szervező közhatalom – gondoskodik arról, hogy minden gazdálkodó szervezet a népgazdasági tervből adódó feladatoknak és a közérdeknek megfelelően tevékenykedjék. A szocialista tervgazdaság rendszerében biztosított az állami határozatok és tervek elsődlegessége, azaz meghatározó ereje mind a vállalati, mind pedig a szövetkezeti döntésekkel, tervekkel szemben. Ebből következik, hogy a fenti célok érdekében az ágazati felügyeletnek a maga feladatkörében és sajátos eszközeivel kell elérnie ugyanazt a hatékonyságot a szövetkezeteknél, ami az ágazati és felügyeleti irányítás körében együttesen valósul meg az állami vállalatoknál.

b) A szövetkezetekkel kapcsolatos ágazati felügyelet másik sajátossága, hogy ez „szakmai" felügyelet is. Az állam ugyanis az ágazati és egyéb közérdekű szempontokat, az ellátási, fejlesztési stb. érdekeket elsősorban a szövetkezet termelési és egyéb szakmai tevékenységének segítésével és ellenőrzésével érheti el. E felügyeleti tevékenységet azonban nem szabad szűken értelmezni, és nemcsak a termelési technika szintjén kell érvényesíteni. A jó gazdálkodásnak elengedhetetlen feltétele a széles körben tájékozódó, koncepciózus, megalapozott piaci kapcsolat stb. A törvény ezt a szakmai igényességet, annak segítését és kellő képzettségen alapuló felügyeletét emeli ki.

c) A szövetkezetek ágazati szakmai felügyeletének sajátossága, hogy szoros kapcsolatban van a szövetkezetek érdekképviseleti szerveinek tevékenységével.

d) Kiemelendő sajátosság az is, hogy a tárgyalt ágazati felügyelet nemcsak a gazdálkodó alapegységek felé irányul. Feladata az is, hogy ellenőrizze az ágazati apparátusnak a szövetkezetekkel kapcsolatos tevékenységét, különösen azoknak az általános érvényű intézkedéseknek a kialakítását, amelyek helyenként még csak az állami szektor viszonyaihoz igazodnak, s ezért a szövetkezetek területén nem eléggé hatékonyak.

e) Az ágazati felügyelet felelősségét fokozza az állam közvetlen társadalmi és anyagi érdekeltsége is. Sajátosan merül fel az a követelmény, hogy ellenőriznie kell a népgazdasági, illetőleg ágazati célok megvalósítása érdekében nyújtott támogatás feltételeinek meglétét, a juttatás lebonyolítását és annak helyes felhasználását.

3. A szövetkezetek ágazati szakmai felügyeletének – a szövetkezeti sajátosságok ellenére – alapvetően ugyanazok az eszközei, mint az állami gazdálkodó szervek tekintetében. Így:

a) Az ágazati felügyeleti eszközök egyik csoportja a jogi szabályozás. Ez megalapozza az ágazati minisztériumok, főhatóságok tevékenységét, valamint az ágazat körében végzett hatósági tevékenységet. Hatósági előírásokat funkcionális szervek is meghatározhatnak. A hatósági követelmények szabályozása és végrehajtása azonban mindig általános érvényű; tehát egyformán vonatkozik az állami vállalatokra és a szövetkezetekre. Alkalmazásuk ezért nem vet fel olyan kérdéseket, amelyek a szövetkezetekkel kapcsolatban eltérő megoldást igényelnének. Az eseti hibák is az általános jogorvoslati úton rendeződnek.

b) Az ágazati irányítás másik csoportját alkotják a közgazdasági eszközök, a megfelelő szabályozó és ösztönző rendszer. Ezek a szövetkezetek esetében is fontosak. Sokszor beigazolódott, hogy a szövetkezetek egész gazdálkodását és az ágazathoz tartozó szakmai tevékenységét elsősorban a közgazdasági eszközök útján lehet leginkább a kívánt irányba terelni. Hatékonyságukat ezért felügyeleti úton – tehát a közvetlenebb és alaposabb tájékozottság révén is erősíteni kell.

2. AZ ÁGAZATI SZAKMAI FELÜGYELET KIBONTAKOZÁSA

a) A felügyelet kialakulása

A szövetkezetek ágazati szakmai felügyeletének helyzete és hatékonysága csak fejlődésében vizsgálható.

Az új szabályozás kezdeti – 1969-től számítható – időszakában a szövetkezetekkel kapcsolatos egész állami tevékenységben, így az ágazati felügyelet területén is elsősorban a rendcsináló, szabályozó és visszatartó funkciók állottak a közfigyelem és az állami munka előterében. Az állami és az érdekképviseleti szervek új viszonya, az állami tevékenységnek az Szvt-ben rögzített felügyeleti és segítő módszerei eltérő ütemben bontakoztak ki a különböző népgazdasági és szövetkezeti ágazatok területén, elsősorban attól függően, hogy a szövetkezeteknek milyen súlyuk és szerepük volt az adott népgazdasági ágazatban.

Általában 1973-ra értek be azok a feltételek, hogy a szövetkezetek irányításával korábban nem foglalkozó minisztériumok már nemcsak a törvény foganatbavételével foglalkoztak, hanem a szövetkezeteknek a tervszerű ágazati

munkába, az adott ágazat fejlesztésebe való bekapcsolása valt donto feladatta. Ezt olyan jelentős állami határozatok segítették elő, mint a szovetkezetek agazati irányításának konkrétabb feladatait megállapító 3369/1973. MT számú határozat.[3] Ez a határozat tobbek kozott előírta, hogy az ágazati minisztériumok és a tanácsok, valamint a szovetkezetek érdekképviseleti szervei kozott tovább kell fejleszteni az egyuttműkodés formáit és módszereit, különosen a rendszeres konzultációkat. Évente kozosen értékelniük kell – megyei, illetve erdekképviseleti szinten – a tanácsi vállalatok és a szovetkezetek tevékenységét, a szovetkezeteknél pedig figyelemmel kell kísérni és kulon ellenórizni kell az ágazati irányelvek érvényesulését

Vannak azonban e teruleten ma is olyan nehezsegek, amelyek még a korabbi idokból származnak, mint pl a szovetkezetek tevekenysegi korének és adatszolgáltatási kotelezettségének pontosabb előírása.

b) A szovetkezetek tevékenységi korével kapcsolatos problémák

Az Szvt hatályba lépese után az' egyik legfontosabb feladat volt a szovetkezetek tevékenységi korének jogi, majd tényleges tisztázása. Az akkori gazdasagi problémák általában rendezódtek. A jogi szabályozás azonban nem mindenben megnyugtató és egyes vonatkozásokban változtatásra, kiegeszítésre szorul

Itt az építéstervezésre vonatkozó egyes előírások (4/1972. [II. 27.] Korm. számu és 16/1972. [X. 8.] ÉVM számú rendelet)[4] pl a termelőszovetkezet építórészlegét a lakossági építkezéseknél hátrányosabb helyzetbe hozzák, mint a magánkisiparost. Esetenként tul merevnek látszanak a kivitelezési jogosult-

[3] A Minisztertanacsnak az ágazati iranyitas egyes kérdeseiről szolo 3369/1973 szamu idezett hatarozata szerint tovabb kell fejleszteni az agazati miniszteriumok es a tanacsok, valamint a szovetkezetek erdekkepviseleti szervei kozott az egyuttműkodes formait es modszereit Rendszeres konzultaciokat kell tartani tervekrol, koncepciokrol, fejlesztesi programokrol, beruhazasokrol termekszerkezetrol, kozgazdasagi szabályozo eszkozokrol, munkaero gazdalkodasrol, kaderkepzesrol Az erdekelt szervek vezetoi évente egy alkalommal megyei, illetve erdekkepviseleti szinten kozosen ertekeljek az adott agazathoz tartozo tanácsi vallalatokat és szovetkezeteket Érvenyesiteni kell a szovetkezeti torvényt es mas jogszabalyokat, figyelemmel kell kiserni az agazati iranyelvek ervenyesiteset a jelentosebb tanacsi vallalatoknal es szovetkezeteknel Ahol ezek aranya magas, az agazati iranyitast a tanacsok V B -i szakigazgatasi szervei utjan kell vegezni De ugyelni kell arra, hogy kulonuljon el az agazati iranyitas és az allami torvenyessegi felugyelet Felul kell vizsgalni a muszaki fejlesztesre vonatkozo rendelkezeseket abbol a szempontbol, hogy tanacsi es szovetkezeti teruleten az agazati muszaki iranyelvek ervenyesuleset biztositjak-e Az agazati iranyitas es ellenorzes hatekonysaga erdekében meg kell vizsgalni a statisztikai megfigyeles es ellenorzes jelenlegi eszkozei es modszerei kiegeszitesenek szuksegesseget Meg kell szuntetni a parhuzamos adatszolgaltatasokat

[4] *Forras* 4/1972 (II 27.) Korm szamú rendelet az epitéstervezési jogosultsag szabalyozasarol (Hatalyos Jogszabalyok Gyujtemenye 1945–1972 2 kot 687–688 old) 16/1972 (X 8) ÉVM szamu rendelet az epitéstervezési jogosultsagrol (Hatalyos Jogszabalyok Gyujtemenye 1945–1972 3/A kot 543–544 old)

ság területi megkötöttségei is. Vannak jövedelemszabályozási problémák is, amelyeket rövid időn belül jogszabályilag is rendezni kell.

Problémát okoz ma a tevékenységi körök alapszabályi feltüntetése is. Itt nagy a bizonytalanság, mert a jogszabályok alig adnak eligazítást. Szükséges ezért: *a jelzett problémák rendezése, elsősorban pontos jogi szabályozása, a vonatkozó rendelkezések felülvizsgálata, a joghézagok megszüntetése új vagy korszerűsített szabályozás útján.*

c) A szövetkezetek adatszolgáltatásával kapcsolatos problémák

1969-ben alapvetően átalakítottuk a szövetkezetek adatszolgáltatási rendszerét. Jelenleg azonban a régi elemek és az új követelmények gyakran ütköznek; ellentétes igények merülnek fel, pedig e kérdés helyes megoldása egyik fontos feltétele az állami tevékenység hatékonyabbá tételének.

Az ágazati minisztériumok általában azt igénylik, hogy ne csak a fő tevékenységük szerint oda tartozó egységekről, hanem valamennyi szövetkezetnek az adott ágazathoz tartozó tevékenységéről – legalább évente – a KSH útján kellő áttekintést nyújtó adatokat kapjanak. Ez jogos igény. A szövetkezeti szervek viszont azt kifogásolják, hogy a beszámolási rendszer ma nem számol eléggé a szövetkezetek differenciáltságával.

Az említett nehézségek megszüntetésére már történtek részleges intézkedések. Így megtörtént a mezőgazdasági szövetkezetek adatszolgáltatási kötelezettségének felülvizsgálata. Az ágazati miniszterek 1973-ban valamennyi szövetkezet adminisztrációs rendszerét felülvizsgálták, a vizsgálatok összefoglalására és így a hiányosságok megszüntetésére azonban még nem került sor. A Minisztertanács 3369/1973. számú határozata[5] pedig elrendelte a szövetkezetek statisztikai megfigyelésének és ellenőrzésének felülvizsgálatát. A helyzetből következően *szükséges az említett állami munkálatok megfelelő összehangolása és gyorsítása, az újabb rendelkezések sürgős kibocsátása.*

3. A MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZETEK ÁGAZATI SZAKMAI FELÜGYELETE

Az egyes szövetkezeti ágazatokban az állami és az érdekképviseleti szervek viszonyának előzményei, a gazdasági tevékenység körülményei stb. jelentős eltéréseket mutatnak. Ilyen körülmények között a túlzott általánosítás elkendőzné a megoldást igénylő kérdéseket. Célszerű ezért az egyes ágazatok felügyeletének fejlődését és jelenlegi helyzetét röviden külön is jellemezni.

1. A mezőgazdasági szövetkezetek a legjelentősebb szövetkezeti ágazatot alkotják. E szövetkezetek ágazati szakmai felügyelete az ipari és a fogyasztási szövetkezetekhez képest több eltérést és sajátosságot mutat.

[5] Lásd a 3. sz. jegyzetet.

A mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter felelőssége – saját ágazatán túl – a mezőgazdasági szövetkezetek működésének és vállalati gazdálkodásának egészére kiterjed. Ez kivétel az általános szabály alól, mely kimondja, hogy vegyes profil esetén az ágazati irányításból adódó feladatok az egyes tevékenységek szerint oszlanak meg az érdekelt miniszterek között. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek gazdasági és társadalmi tevékenységének ágazati irányítása ezért kiemelkedő jelentőségű, ami a szervezeti felépítésben is kifejezésre jut.

Az ágazati felügyelet keretében egyes fontos és nehéz területeken külön szabályozott, fokozottan szervezett, az általánosnál nagyobb súlyú és komplexebb tevékenységre van szükség. Ilyenek a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek megkülönböztetett támogatása és fejlesztése, továbbá a veszteséges termelőszövetkezetek helyzetének rendezése és szanálása.

Ez a felügyelet kerül szembe azonban a legtöbb olyan problémával, amely csak állami segítséggel oldható meg. Ez elsősorban a gazdasági szabályozó rendszerrel függ össze; de részben az is szerepet játszik, hogy a termelőszövetkezetek kölcsönös támogatási alapja – a maximális szervezési erőfeszítések ellenére – csak fokozatosan töltődik fel.

2. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek ágazati felügyeletének területi végrehajtását a következők jellemzik:

a) A megyei tanácsi vezetés fokozott törődése ellenére is a szakigazgatási szerveik nehezen birkóznak meg a feladatokkal. Ennek főbb okai:

A szakigazgatási szerveknél bizonytalanság van a felügyelet jellegének megítélésében. A követelmények szokatlan volta, a kellő képzettség hiánya vagy a gyakorlatlanság miatt sokszor nem tudják elvi alapon elválasztani a törvényességi felügyeletet az ágazati szakmai felügyelettől, vagy mechanikusan elválasztják azt, és akkor sem jelzik a problémákat az illetékesek felé, amikor azokkal találkoznak.

A halmozódó feladatok túlzottan megterhelik a szakigazgatási szerveket. Különösen a más gazdasági vagy igazgatási ágazatba tartozó tevékenység felügyelete haladja meg az erejüket. Nagy súllyal nehezedik rájuk a termelőpolitikai célkitűzések és a különböző „elvárások" elősegítése akkor, ha az átmeneti nehézségek megoldásához sem hatósági, sem gazdasági eszközökkel nem rendelkeznek.

b) Nehezíti az ágazati szakmai felügyelet területi érvényesítését, hogy a szövetkezeti gazdálkodás problémái általában csak a zárszámadás időszakában válnak ismertté, amikor a hibák megelőzésére már alig van lehetőség. A járási-városi szerveknek általában nincs erejük a közbenső vizsgálatokra. Kedvező és általánosítható tapasztalatok vannak Szolnok megyében, ahol rendszeres

– megelőző jellegű – vizsgálatra kerülnek a szanált, a kedvezőtlen adottságú szövetkezetek és a tárgyévben vízkárt szenvedett gazdaságok.

c) Az ágazati szakmai felügyelet és egyéb felügyelet elvi-gyakorlati összefüggéseinek tisztázatlansága és a követendő módszerek bizonytalanságai miatt a területi szervek fentről nem kapnak kielégítő segítséget.

3. Az ágazati szakmai felügyelet körében új és egyre jelentősebb feladat a korszerű zárt termelési rendszerek kialakítása, beruházási és gazdálkodási igényeik kielégítése és a területi fejlesztési programokkal való összehangolása.

4. AZ IPARI SZÖVETKEZETEK ÁGAZATI SZAKMAI FELÜGYELETE

1. Az ipari szövetkezetek ágazati szakmai felügyelete a népgazdaság ágazati megoszlásához igazodik. Ez a helyzet elég sok bonyodalmat okoz, különösen azért, mert a szövetkezetek többsége vegyes profilú. A jelenlegi megoldások módosítása azonban még nagyobb nehézségeket okozna az ágazati irányítás általános munka- és felelősségmegosztásában. Ezért tartósan számolnunk kell az ipari szövetkezetek ágazati felügyeletének több sajátosságával. Ezek közül a legfontosabbak:

– az ágazati felügyelet aktivitása és hatékonysága itt különösen függ attól, hogy a szövetkezeteknek az adott népgazdasági ágazaton belül milyen súlyuk van. A könnyűipari ágazat pl. az összes ipari szövetkezetnek 59 százalékát fogja át; más ágazatokban a szövetkezetek jelentősége jóval kisebb és eloszlik. Az új feladatok átvétele ezért egyes területeken vontatottan indult meg;

– az állami szervek itt jobban rá vannak szorulva a szövetkezetek érdekképviseleti szerveinek információira, helyismeretére;

– a szövetségeknél képződő közös fejlesztési alap és a szövetkezetek kölcsönös támogatási alapja az állami támogatással koordinált segítésre ad módot.

2. A fejlődés újabb vonásait abban lehet kiemelni, hogy:

a) Az ipari szövetkezetekkel foglalkozó ágazati minisztériumok tevékenységében és főleg szemléletében figyelemre méltó fejlődést hozott a Minisztertanácsnak „az ipari szövetkezetek állami nagyipart hasznosan kiegészítő tevékenységének fokozásáról" szóló 2043/1973. (XI. 28.) számú határozata.[6]

A gyakorlati részletmunkáknál azonban még most is gyakran hiányzik a szövetkezetek helyzetének és sajátosságainak megfelelő ismerete. A központi műszaki fejlesztési alapokból nyújtott támogatás például több helyen azért maradt el az adott pénzügyi lehetőségektől, mert a tárcák által kidolgozott általános feltételrendszer meghaladja az ipari szövetkezetek erejét.

A vázolt helyzetben indokolt volt, hogy az OKISZ – a szorosan vett érdekképviseleten túl – jelentős információs és tervezési feladatokat is vállalt. Ez az

[6] *Forrás:* 2043/1973. (XI. 28.) MT számú határozat az ipari szövetkezetek állami nagyipart hasznosan kiegészítő tevékenységének fokozásáról. (Határozatok Tára Gyűjtemény. 381. old.)

ágazati irányítás nélkülözhetetlen támasza volt és megkönnyítette az ágazati felügyelet gyakorlását. Az együttműködés azonban – helyesen – nem járt az állami és az érdekképviseleti feladatkörök összekeveredésével.

A szemléletváltozással együtt a munkastílus is javult, a felügyelet új módszerei alakultak ki. A NIM (Nehézipari Minisztérium) pl. intézményessé tette a központi műszaki fejlesztési alapból történt juttatás felhasználásának helyszíni vizsgálatát. A KPM ellenőrzi 54 kijelölt szövetkezet tervezési munkálatait; a területi szerveknél pedig tervszerű komplex hatósági vizsgálatokat tart. Az ÉVM a szövetkezetek hatékonyabb bevonása érdekében külön koordinációs bizottság létrehozását tervezi. Általában fejlődött az ipari minisztériumok és az érdekelt tanácsi szervek idevágó kapcsolata is.

b) Az ipari ágazatok minisztériumaiban jelenleg nincs olyan szervezeti egység, amely csak a szövetkezetek ágazati irányításával és felügyeletével foglalkozna. Egyöntetű vélemények szerint erre nincs is szükség. Jogos viszont az az igény, hogy minden minisztériumban indokolt olyan egységet kijelölni, amely a szövetkezetekkel kapcsolatos ügyeket az eddiginél fokozottabb mértékben koordinálná. Így alakul pl. a NIM-ben a területi kapcsolatok osztályának feladatköre, amelyet követendő módszernek tartunk.

c) Hiányosságok tapasztalhatók ma még az állami vállalatok és az ipari szövetkezetek együttműködése terén. Az ágazati minisztériumok többsége még nem adott ki gyakorlatilag is hatékony iránymutatást a felügyelete alá tartozó vállalatok részére arról, hogyan építsék ki az ipari szövetkezetekkel a tervszerű együttműködést. A különböző utasításokban megnyitott lehetőségek ezért a gyakorlatban nem érvényesülnek kellő mértékben. A KGM vállalatai pl. az állami vállalatok által gazdaságtalanul gyártott – szövetkezetekre átprofilírozható – termékek között csak azokat szerepeltették, amelyeknek a gyártása már régen megszűnt, vagy amelyre az új gyártót már kijelölték.

5. A FOGYASZTÁSI SZÖVETKEZETEK ÁGAZATI SZAKMAI FELÜGYELETE

1. Az általános fogyasztási, beszerző és értékesítő szövetkezetek ágazati felügyeletét megkönnyíti, hogy tevékenységük döntően a belkereskedelmi ágazathoz tartozik, és mind a belkereskedelmi áruforgalom, mind a vendéglátóipar területén jelentős. A felügyelet továbbfejlesztését az is jól segíti, hogy a belkereskedelmi tevékenység konkrétabb és általánosabb jogi rendelkezésekkel szabályozható (pl. a boltok profilírozása), mint bármely termelőtevékenység.

Az ágazati felügyelet módszerei folyamatosan fejlődnek. A Belkereskedelmi Minisztérium évente irányelveket ad ki a tanácsok részére az ágazati feladatok ellenőrzéséhez. Évenként általában az ÁFÉSZ-ek 50–70 százaléka kerül ilyen ellenőrzés alá. A minisztérium esetenként közvetlenül is végez a szövetkezetekben meghatározott témavizsgálatokat. A fogyasztási szövetkezetekkel foglalkozó

szakigazgatási szervek és a kereskedelmi felügyelet munkája így kellően összehangolt, annak színvonala fokozatosan emelkedik.

A gyakorlati munkában nagyobb figyelmet kell fordítani a kisközösségek és a tanyavilág bolthálózatára, amelynek az átlagosnál kisebb lehetőségei és részben „hálátlan" feladatai vannak, ezért fokozott támogatást érdemel a fejlesztés, szakemberellátás stb. terén. Figyelemmel kell kísérni továbbá a nagyobb egységek kialakításával kapcsolatos – különösen a területközi – problémákat.

2. A fogyasztási szövetkezetek mind jelentősebb tevékenységet fejtenek ki az élelmiszer-gazdasági ágazatban is; ott mindinkább elismerik a kisgazdaságokkal kapcsolatos tevékenységüket. Jórészt ennek köszönhetők azok az eredmények, amelyeket a fogyasztási szövetkezetek e kisgazdaságok segítése, a szakcsoportok fejlesztése, a felvásárlás, feldolgozás és értékesítés terén elértek.

Nem fejlődött viszont kellően a MÉK-ek ágazati irányításának gyakorlata, bár ezt a kérdést az érdekelt ágazati minisztériumok 1972 júniusában részletesen szabályozták. Ezt a problémát indokolt később – az alapítók érdekeltségére és aktivitására is kiterjedően – megvizsgálni.

3. A fogyasztási szövetkezetek tevékenysége kisebb mértékben egyes ipari ágazatok – elsősorban a szolgáltatások – területére is kiterjed. Itt az ipari szövetkezetek vonatkozásában már vázolt kezdeti nehézségek, majd hasonló fokozatos fejlődés, az érdekképviseleti szervekkel folytatott mind hatékonyabb együttműködés tapasztalható.

6. AZ ÁGAZATI FELÜGYELET TOVÁBBFEJLESZTÉSE

Az egyes szövetkezeti ágazatok sajátosságai nem zárják ki néhány egységes szempont meghatározását az ágazati szakmai felügyelet továbbfejlesztésére. Ezeket a következőkben foglaljuk össze:

a) Az idevágó állami határozatok a vizsgálat adatai szerint alapvetően helyesek és szinte valamennyi időszerű kérdést felölelnek. A fő feladat tehát e határozatok következetes és helyenként gyorsabb végrehajtása. 1975-ben célszerű a minisztériumok kialakult módszereinek összehangolása, a bevált felügyeleti formák indokolt mértékű egységesítése.

b) A különböző ágazatok szakmai felügyeletét jobban össze kell hangolni különösen olyan feladatok végrehajtása érdekében, amelyek már kiléptek az ágazati keretek közül, és egy-egy kormányprogram tervszerű végrehajtását jelentik.

c) Az ágazati minisztériumokban indokolt a szövetkezetekkel kapcsolatos ügyek fokozott koordinálása – a szövetkezetek ágazati súlyától függően – olyan módon, hogy az említett feladatra ügyrendileg kijelölt részleg állandó jelleggel foglalkozzék a szövetkezetek ágazati problémáival és az állami ágazati felügyelet hatékonyságának növelésével.

d) Fokozott mértékben érvényesíteni kell a területi elvet; az ágazatnak a szövetkezetekkel kapcsolatos fejlesztési törekvéseit a területfejlesztéssel és a lakossági szükségletek kielégítésével összhangban kell érvényesíteni.

e) Törekedni kell arra, hogy az ágazati felügyeletet ellátó szakemberek – ideértve a tanácsok érintett dolgozóit is – megfelelő elvi jártasságot és gyakorlati tapasztalatokat szerezzenek a szövetkezetek gazdálkodásáról.

f) Gondoskodni kell arról, hogy az ágazati minisztériumok részletesebben megismertessék és elfogadtassák a felügyeletük alatt álló vállalatokkal a szövetkezetek révén megvalósítandó elgondolásaikat; ellenőrizzék, hogy a vállalatok is tartsák meg a szövetkezetekkel kapcsolatos előírásokat.

g) A törvényességi felügyelet káderhelyzetére vonatkozóan elhatározott vizsgálatot ki kell terjeszteni a tanácsok szintjén folyó ágazati és egyéb szakmai hatósági tevékenységre, ideértve az újabb (közgazdasági, üzemszervezési stb.) szakemberszükséglet felmérését és a helyzet javítását.

h) A mezőgazdaságban a zárt termelési rendszerek elterjedése fokozott központi ágazati felügyelet megszervezését és a területi szervek újszerű együttműködését követeli meg; ennek módszereit indokolt kidolgozni.

i) A minisztériumok nagyobb mértékben foglalkoztassák kutató intézeteiket az ágazati szakmai felügyelet körébe vágó tartalmi kérdések kimunkálásával, a bevált módszerek általánosításával.

III
A SZÖVETKEZETEK ÁLLAMI TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELETE

A Szövetkezetpolitikai Munkaközösség 1974. július 4-i ülésén állást foglalt a szövetkezetek állami törvényességi felügyeletének helyzetéről és továbbfejlesztéséről. A mostani vizsgálat tapasztalatai részleteiben is alátámasztják az említett állásfoglalás helyességét. Foglalkozni kell viszont azokkal a kérdésekkel, amelyeket a Munkaközösség az utóbbi vizsgálatra utalt.

1. *A törvényességi és az ágazati felügyelet elhatárolása*

Az elhatárolás már tisztázott kérdésein túl vizsgáltuk, hogy a törvényességi és az ágazati szakmai felügyelet között nincs-e üres zóna. A gyakorlatban van ilyen. Sok bizonytalanság tapasztalható főleg abban a kérdésben, hogy a törvényességi felügyelet meddig mehet el egyes belső gazdasági intézkedések vizsgálatánál. A probléma abból a rendelkezésből fakad, amely kimondja, hogy a törvényességi felügyelet nem terjed ki a szövetkezet gazdasági műveleteinek és a szövetkezet szervei döntésének gazdasági-célszerűségi szempontból való felülvizsgálatára. Ebből azonban sok helyütt olyan következtetésre jutottak,

hogy a törvényességi felügyeletnek a gazdálkodás kérdéseitől teljesen távol kell maradnia. Ez az álláspont téves. Ha ugyanis nem olyan gazdasági döntésről van szó, amelyeknek felülvizsgálatára külön hatósági szakfelügyelet hivatott és ennek sajátos szankcióit (pl. szabálysértési bírságolást) kell alkalmazni, a törvényességi felügyelet hatáskörébe tartozik annak vizsgálata, hogy a gazdasági tárgyú önkormányzati döntés megfelel-e a jogszabályoknak.

A vizsgálat tapasztalatai szerint ezt a szempontot különösen a földhasználat körében kell érvényesíteni. A közös földek családi – és szervezeti egységen kívüli egyéb – használatánál ugyanis elég sok lazaság és törvénysértés tapasztalható. Előfordul, hogy tagként felvett kertészeknek nagyobb területet vállalkozási jelleggel adnak használatra. Másutt a szokásos méretű, de sok tagot érintő családi művelés válik ellenőrizhetetlenné. Ilyen esetek példák arra is, hogy a törvényességi felügyeletet tervszerűen „rá kell állítani" a gyakorlatban felmerülő visszás jelenségek vizsgálatára is, főként a megelőzés érdekében.

2. *Jogszabály-módosításra irányuló javaslatok*

A törvényességi felügyelet kapcsán a jogszabályok módosítására tett javaslatok megoldásánál alapvető szempontként kell szem előtt tartani, hogy kisebb, törvénymódosítást nem igénylő finomításokról van szó, amelyeket miniszertanácsi rendeleti szinten kell végrehajtani. A törvények, törvényerejű rendeletek korszerűsítéséhez még további tapasztalatokra és időre van szükség. Ez idő szerint fő figyelmet a jogszabályok végrehajtására kell fordítani és elvégezni a feltétlenül szükséges jogi korrekciókat.

Ennek megfelelően elő kell készíteni:

A szövetkezeti törvény végrehajtási rendeletének (30/1971. [X. 2.] Korm. számú rendelet), és

– a szövetkezetek ellenőrzési rendszerének továbbfejlesztéséről szóló határozatnak [1047/1970. (XI. 5.) Korm. számú][7] a gyakorlati módszerek továbbfejlesztésére vonatkozó módosítását, illetőleg kiegészítését;

– a jogalkotás jövőbeli feladatainál fokozott figyelmet kell fordítani az állami ellenőrzési rendszer hatékonyságának növelésére, összhangban a szövetkezetek területén jelentkező ágazati sajátosságokkal.

[7] *Források:* 30/1971. (X. 2.) Korm. számú rendelet a szövetkezetekről szóló 1971. évi III. törvény végrehajtásáról. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 670–674. old.) 1047/1970. (XI. 5.) Korm. számú határozat a szövetkezetek ellenőrzési rendszerének továbbfejlesztéséről. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 851–852. old.)

IV
A SZÖVETKEZETEK PÉNZÜGYI REVÍZIÓJA

1. A szövetkezetek pénzügyi revízióját a jogszabályok a gazdaságirányítási rendszer és az Szvt követelményeinek megfelelően rendezik [40/1967. (X. 13.) Korm. számú rendelet].[8] 1971. január 1-től valamennyi szövetkezet pénzügyi revízióját a Pénzügyminisztérium Bevételi Főigazgatóságának megyei (fővárosi) hivatalai látják el.

Az állami pénzügyi revízió funkcionális jellegű alapfeladatai keretében, rendszeres vizsgálatai során igen mély – a költségvetési kapcsolatokat messze meghaladó – betekintést nyer a vizsgált szövetkezet gazdálkodásába. Egyben feltárhatja a szocialista gazdálkodás erkölcsi normáiba ütköző vagy törvénysértő magatartásokat. Ezek a pénzügyi ellenőrzések azonban csak utólagosan állapítják meg a fogyatékosságokat, vagy a törvényekbe ütköző magatartásokat.

Csökkenti a revízió hatását, hogy e körben igen sok a hivatalos állásfoglalás, körlevél. Előfordul az is, hogy az adó utólagos megfizettetése mellett merev a bírságolás olyan esetekben, amikor a szövetkezet nem kapott kellő időben megfelelő eligazítást az adó helyes kiszámítására.

2. A pénzügyi revízió tartalma és módszerei a legutóbbi időszakban jelentősen kibővültek. Újabb magas szintű döntések és intézkedések a pénzügyi revízió feladatává tették pl. az árkalkulációk vizsgálatát, a gazdaságos termékszerkezet kialakítására vonatkozó tervek és intézkedések, valamint azok hatásának megfigyelését. Ezzel a pénzügyi revízió a szövetkezetek tekintetében már kilépett a klasszikus (vagy inkább megszokott) keretei közül és szélesebb – részben már ágazati jellegű – közgazdasági problémákat is érint.

A soron levő feladatok közül kiemelendő a különböző ellenőrzési formák kapcsolatainak erősítése. Az együttműködés lassan fejlődik. A bevételi apparátus kezdeményezéseit és jelzéseit – különösen a járási hivatalok és városi szakigazgatási szervek részéről – nem mindig követi megfelelő intézkedés. A jó kapcsolatokra példa Pest megye, ahol a pénzügyi revízió befejező szakaszába a járási hivatalok munkatársai is bekapcsolódnak minden olyan esetben, amikor a revízió jelzi, hogy a törvényességi felügyelet intézkedését igénylő jelenséget tapasztalt.

3. A pénzügyi revízió szövetkezetekkel kapcsolatos tevékenységének továbbfejlesztése érdekében:

– a pénzügyi revízió közgazdasági jellegű feladatkörének alakulásával kapcsolatos tapasztalatokat célszerű alaposabban megvizsgálni;

[8] *Forrás:* 40/1967. (X. 13.) Korm. számú rendelet a gazdasági és pénzügyi ellenőrzés rendjéről. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 498–502. old.)

– a revíziós szerveket az eddiginél rendszeresebben be kell kapcsolni a felügyeleti szervek együttműködésébe;

– az ellenőrzési formák összehangolása útján is biztosítani kell a megelőzés követelményeit;

– az állásfoglalásokkal történő irányítás módszereit felül kell vizsgálni.

A jogkövetkezmények differenciáltabb, megfelelő esetben méltányos alkalmazása indokolt akkor, ha jogszabályi bizonytalanság okoz menthető tévedést.

V
ÁLTALÁNOS FELÜGYELETEK

A szövetkezetek felett más szervek is gyakorolnak olyan felügyeleti, illetőleg ellenőrző jellegű tevékenységet, amely a maga hatáskörében igen fontos szerepet játszik. Ezek közül a legjelentősebbeket az „általános felügyeletek" cím nem jogi műszóként foglalja össze. Ez a gyűjtőfogalom csak azt kívánja kifejezni, hogy az említett tevékenységek általában kiterjednek minden gazdálkodó szervezetre és kihatnak azok felügyeleti, illetőleg érdekképviseleti szerveinek tevékenységére is.

Az ügyészi törvényességi felügyelet és a népi ellenőrzés súlyuknak megfelelő gondot fordítanak a szövetkezetekre; jól választják ki az időszerű és fontos problémákat.

Kezdeti bizonytalanság után általában helyes és eléggé rendszeres a Tanácstörvény 22. és 24. §-ain[9] alapuló testületi jogok gyakorlása is, elsősorban a szövetkezetek beszámoltatása a lakosság szükségleteit szolgáló tevékenységükről. A több községre kiterjedő nagy egységek kialakulása, szövetkezetközi komplex feladatok felmerülése azonban új problémákat is felvet, amelyeket a tárgyalt ellenőrzési forma nagy politikai jelentőségének megfelelően kell megoldani.

A jövőt illetően a következők jegyezhetők meg:

Az ügyészség és a népi ellenőrzés tevékenységénél indokolt a szövetkezet felelősségén túl a különböző – törvényességi, ágazati stb. – felügyelet hiányosságait, esetleg felelősségét is az eddiginél részletesebben vizsgálni, és intézkedéseket tenni vagy kezdeményezni.

[9] *Forrás:* 1971. évi I. törvény a tanácsokról. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. kot. 306–314. old.) 22. és 24 §., 308–309. old.

VI
A FELÜGYELET KOORDINÁLÁSA

A szövetkezetekkel kapcsolatos egyes állami felügyeletek áttekintése alapján megállapítható, hogy az eddiginél szervezettebben és több szinten indokolt koordinálni az ágazati szakmai felügyeletet, a törvényességi felügyeletet és a pénzügyi revíziós tevékenységet. A koordinációba célszerű bevonni a szövetkezetek érdekképviseleti szerveit, valamint az ügyészi és népi ellenőrzési szerveket is.

Országos szinten külön szervezeti intézkedésekre nincs szükség, mert az érdekelt szervek együttműködését a jogszabályok előírják. A területi összehangolást és a tervszerű együttműködést viszont indokolt az alábbi szempontok szerint kialakítani és általánosítani:

A területi koordinációt a megyei tanács végrehajtó bizottsága útján célszerű megszervezni, a megyei szervek, valamint az érintett országos szervek képviselőinek bevonásával.

A koordináció fő feladatául kell meghatározni, hogy éves ellenőrzési tervet alakítsanak ki, kijelöljék a szövetkezetek felett gyakorolt felügyeletek súlyponti feladatait, előírják a járási szervekre háruló feladatokat, segítsék elő a szövetkezeti szövetségi revízió és a belső ellenőrzés hatékonyságának növelését.

VII
A SZÖVETKEZETEKRE VONATKOZÓ ÁLTALÁNOS JOGI SZABÁLYOZÁS TOVÁBBFEJLESZTÉSE

A vizsgálat több általános jogfejlesztési kérdést is felvetett.

1. A hivatalos közlemények és állásfoglalások elburjánzása a szövetkezeteknél is sok nehézséget okoz. A jogszabályok közzétételéről és a hatálybalépéséről szóló magas szintű jogszabályokat [1954. évi 25. számú tvr. és a 1072/1954. (IX. 4.) MT számú határozat][10] korszerű jogszabályokkal kell felváltani. Ennek keretében kell rendezni a jogszabályok egységes értelmezését is.

[10] *Források:* 1954. évi 25. számú törvényerejű rendelet a jogszabályok közzétételéről és hatályba lépéséről. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 1. köt. 373. old.) és az 1072/1954. (IX. 4.) számú minisztertanácsi határozat az államigazgatás szerveinek általános rendelkezéseiről, a jogszabályok közléséről és megjelöléséről. (Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. 1945–1972. 2. köt. 738–739. old.) Fentieket módosították: 1974. évi 24. számú törvényerejű rendelet a jogszabályok kihirdetéséről és hatályba lépéséről (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 131–132. old.); és 1063/1974. (XII. 30.) számú minisztertanácsi határozat a jogszabályok kihirdetéséről és hatálybalépéséről szóló 1974. évi 24. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról. (Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye. 1974. 269–271. old.)

2. A gazdasági és szövetkezeti társulások jogi szabályozásának problémái – különösen ágazati irányításuk és felügyeleti kérdései – széles körben és gyakran felmerülnek. A jelenlegi időszakban mégsem lehet reálisan felvetni az egységes szabályozás igényét, ahhoz több tapasztalatra van szükség. Jogilag is tisztázandó jövedelemszabályozási kérdések mellett be kell várni az állami vállalat – mint a legfontosabb gazdálkodó alapegység – helyzetének tervezett törvényi rendezését. Ilyen körülmények között számolni kell a szövetkezeti társulások mai szabályainak kisebb mértékű és átmeneti jellegű módosításával.

3. Időszerű áttekinteni a hatályos szövetkezeti joganyag várható továbbfejlesztését. Leszögezhető, hogy az egységes szövetkezeti törvény rendelkezései általában beváltak, ennek módosításával csak későbbi időszakban, a jogfejlődéssel való összhang fenntartása érdekében kell számolni. A következő évek távlatában az alábbi feladatok vehetők számításba a magasabb szintű jogi szabályozás területén:

a) A mezőgazdasági termelőszövetkezetekről szóló törvényt abból a célból kell felülvizsgálni, hogy az az irányítás, az ellenőrzés, a felügyelet erősítését, továbbá a gazdasági, a társadalombiztosítási stb. változásokat korszerűen tartalmazza. Célszerű, hogy a módosító javaslatokat a termelőszövetkezetek III. kongresszusa 1976-ban megvitathassa.

b) A lakásszövetkezetekről szóló törvényerejű rendelet magasabb szinten egységbe foglalja e szövetkezeti ágazat szétszórt és jórészt a lakásügyi szabályokhoz kapcsolódó anyagát. Ugyanakkor számos új kérdés vár elvi tisztázásra, pl. a tevékenységi kör, a személyi tulajdonosi jogok, a nagyobb egységek önkormányzati rendje.

c) A takarékszövetkezetekről szóló törvényerejű rendelet megalkotása is indokolt, mert ez a szabályozás még mindig alacsonyabb szintű.

A szövetkezetekre vonatkozó általános jogi szabályozás továbbfejlesztésének egységes tervét el kell készíteni, és a következő években végre kell hajtani.

112
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1974. DECEMBER 5.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1974. december 5-én Kádár János elvtársnak, a Központi Bizottság első titkárának elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Budapesti Pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, az Országos Anyag- és Árhivatal elnöke, az Országos Vízügyi Hivatal elnöke, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, a Minisztertanács Tanácsi Hivatalának, valamint Tájékoztatási Hivatalának elnöke, a Fővárosi Tanács elnöke, a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság Németh Károly elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében megvitatta és jóváhagyta a Politikai Bizottság javaslatát az 1975. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveire: áttekintette az ötödik ötéves terv előkészítésének helyzetét.

I

A Központi Bizottság értékelte népgazdaságunk fejlődését, megvitatta és jóváhagyta az 1974. évi terv várható teljesítéséről és a jövő évi feladatokról szóló előterjesztést; határozatot hozott az 1975. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveiről.

A Központi Bizottság megállapította, hogy 1974-ben a népgazdaság a X. pártkongresszus gazdaságpolitikai követelményeivel és a IV. ötéves terv előirányzataival összhangban fejlődött. A társadalmi termelés a tervezettnél gyorsabban növekedett. A nemzeti jövedelem 6 százalékkal haladja meg a múlt évit. Életszínvonal-politikai céljaink az elhatározott program szerint valósulnak meg. A belföldi felhasználás – felhalmozás és fogyasztás – tervelőirányzatai teljesülnek.

1. Az ipari termelés ez évi növekedése meghaladja az előirányzatot. A ter-

melés mintegy 8 százalékos növekedése majdnem teljes egészében a munka termelékenységének emelkedéséből származik. A vidék szerepe tovább növekszik az ország iparában.

A központi fejlesztési programok megvalósulnak. A bauxittermelés növekedett, a magyar–szovjet timföld–alumínium egyezmény végrehajtása tervszerűen folyik; meggyorsult a Székesfehérvári Könnyűfémmű bővítése, amely az alumínium félkész termékek gyártásának növelését szolgálja. A jövő évben megkezdi termelését a leninvárosi etilénüzem. A közútijármű-gyártásban részt vevő vállalatok termelése több mint 20 százalékkal emelkedik. A ruházati rekonstrukció beruházásai megvalósulnak.

Számos új üzem kezdte el a termelést, többek között az Inotai Erőmű gázturbinás gépegysége, az Orosházi Síküveggyár, a Hódmezővásárhelyi Padlóburkolólap Gyár, a fővárosi IV. számú házgyár, és a Kelet-Budapesti Tejüzem.

Kedvezőbbé vált a termelés szerkezete, nőtt az élőmunka hatékonysága, javult a központi bérfejlesztésben részesített vállalatok munkaerőhelyzete. Sok helyen még megoldatlan a korszerű termelőberendezések megfelelő, több műszakban való kihasználása. Kedvezőtlen, hogy az anyagimport növekedése meghaladta mind a termelés, mind az export bővülését; a készletek az indokoltnál nagyobb mértékben növekedtek.

Az építőipar a tervet túlteljesítette, termelésének növekedése meggyorsult, a termelés 6 százalékos növekedése 80 százalékban a termelékenység emelkedéséből származik. Az építőipar azonban így sem tudta kielégíteni az igényeket, egyes beruházások megvalósítása késik.

2. A mezőgazdasági termelés értéke várhatóan meghaladja az előirányzatot. Kenyérgabonából, kukoricából jó volt a termés, fedezi a belső szükségletet és jut kivitelre is. A rendkívüli időjárás károkat okozott az őszi érésű növényeknél, a napraforgó- és még nagyobb mértékben a szőlőtermésben. A mostoha időjárás által okozott veszteségeket csökkentette a mezőgazdasági dolgozók helytállása és az őket segítő társadalmi összefogás ereje. A betakarítás lényegében megtörtént, az őszi vetést a mezőgazdasági üzemek sikeresen befejezték.

A vágóállat-termelés várhatóan 12 százalékkal, a tejtermelés 5 százalékkal lesz több, mint tavaly volt. Az év második felében – a Közös Piac hátrányos megkülönböztetései miatt – értékesítési nehézségek keletkeztek.

3. A vasúti és a közúti közlekedés dolgozói mind a személy-, mind az áruszállításban nagy feladatokat oldottak meg. A növekvő termeléssel összhangban a szállított áru mennyisége meghaladta a tervezettet, ennek lebonyolítását az őszi időszakban csak rendkívüli intézkedésekkel sikerült megoldani.

4. A népgazdaságban a termelés növekedése nagyobb anyagfelhasználással

járt. Néhány fontos anyagból a folyamatos ellátást nem tudtuk biztosítani. A termelés növekedése a világpiaci áremelkedések miatt népgazdasági szinten nagyobb anyag- és energiaköltségek mellett valósult meg. A népgazdaság anyag-, energia- és fűtőanyag-ellátása a nehézségek ellenére összességében kielégítő volt, és megfelelő a téli felkészülés is.

5. A beruházási tevékenység fokozódott. A beruházások volumene az előző évhez viszonyítva 7 százalékkal emelkedik, és a ráfordítások összege várhatóan eléri a tervezett 118,5 milliárd forintot. A folyamatban levő nagyberuházások kivitelezésének üteme általában nem kielégítő. A vállalati beruházások mintegy 4–6 százalékos túlteljesítése várható.

6. Ez évi termelési sikereinkben nagy szerepet tölt be a párt XI. kongresszusának és a felszabadulás 30. évfordulójának tiszteletére kibontakozott szocialista munkaverseny, amelyben a szocialista brigádok járnak élen. Az országossá szélesedett verseny céljainak teljesítésében részt vesz minden vállalat, szövetkezet, intézmény. A vállalások és teljesítésük, a verseny eredményei általában összhangban vannak a népgazdasági igényekkel. Nagy jelentőségű az az összefogás, amely a termelőüzemekben, a lakóterületeken, a szociális, kulturális létesítmények építésében a kommunista szombatokon és vasárnapokon tapasztalható.

7. A népgazdaság szükségleteivel és lehetőségeivel összhangban bővült a külkereskedelmi forgalom. Gazdasági együttműködésünk a szocialista, elsősorban a KGST-országokkal, tervszerűen fejlődik.

A nem szocialista országokból származó behozatal a tervezettnél nagyobb, a kivitel pedig kisebb. A tőkés világpiacról importált nyersolaj, valamint más alapanyagok és termékek árai nagymértékben, oda exportált termékeink árai viszont csak kismértékben emelkedtek. Emiatt népgazdaságunkat jelentékeny veszteség érte. Az 1974. évi külkereskedelmi mérleg és a költségvetés egyensúlya a tervezettnél kedvezőtlenebb.

8. Az életszínvonal emelkedése a tervezett mértékben valósul meg. A központi béremelések és a szociálpolitikai intézkedések hozzájárultak ahhoz, hogy az egy keresőre számított reálbér 4,5 százalékkal, a reáljövedelem 5,5 százalékkal, a lakosság fogyasztása pedig 6 százalékkal növekszik. A lakásépítési előirányzat mintegy 4000-rel túlteljesül: 89 000 lakás épül fel. Jelentősen fejlődnek a gyermekjóléti, az általános és szakközépiskolai intézmények. Tovább nőtt a heti 44 órás munkaidőben dolgozók száma. A lakosság áruellátása kiegyensúlyozott, egyes termékcsoportokban azonban hiányok is keletkeztek.

A fogyasztói árszínvonal 1974-ben – a gazdaságunkat hátrányosan érintő külső hatások ellenére – a tervnek megfelelően 2 százalékkal emelkedik. Az árakat szigorúbban ellenőriztük, és a tőkés világpiacon végbemenő nagyarányú

áremelkedés csak korlátozott mértékben érvényesült a hazai fogyasztói árakban. Az állami költségvetés a tervezettet meghaladó támogatást nyújtott a belföldi árszínvonal védelméhez.[1]

II

A Központi Bizottság az 1975-ös esztendőben a IV. ötéves terv minél sikeresebb teljesítését, a népgazdaság egyensúlyi helyzetének javítását tartja fő feladatnak. Felhívja a figyelmet arra, hogy 1975-ben – és várhatóan hosszabb időszakon át – számolni kell a negatívan ható világgazdasági változásokkal. A világpiaci árak nagymértékű változásaival összefüggésben jövő év január 1-től szükségszerűen sor kerül a termelői árak rendezésére, amely kihat bizonyos iparcikkek fogyasztói áraira is. Az árrendezés nem érinti az alapvető élelmiszereket és szolgáltatásokat. A gazdasági munka hatékonyságának céltudatos növelésével, a szocialista országokkal való együttműködés további elmélyítésével kell törekedni a kedvezőtlen hatások ellensúlyozására.

1. A Központi Bizottság az 1975. évi népgazdasági terv fő előirányzatait a következőkben jelöli meg:

A nemzeti jövedelem termelésének növekedése	5–5,5	százalék
A nemzeti jövedelem belföldi felhasználásának növekedése	3–3,5	"
Az ipar bruttó termelésének növekedése	6	"
Az országos építés–szerelés teljesítményének növekedése	5–6	"
A mezőgazdasági termékek termelésének növekedése	3–4	"
Az egy lakosra jutó reáljövedelem növekedése	3,5	"
A munkások és az alkalmazottak egy keresőre jutó reálbérének növekedése	2,5	"
A szocialista szektor beruházása	128–130	milliárd Ft
A kiskereskedelmi áruforgalom növekedése (folyó áron)	8	százalék
Lakásépítés	90 000	db
Ebből: állami lakás	36–37 000	db

[1] *Az 1974. évi terv teljesítéséről szóló jelentés forrásai:* A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az 1974. évi terv teljesítéséről, a népgazdaság fejlődéséről. Népszabadság, 1975. február 8. 1–3. old., valamint Statisztikai Szemle, 1975. március. 297–306. old.

A Központi Bizottság úgy ítéli meg, hogy az 1975. évi népgazdasági terv és állami költségvetés fő előirányzatai teljesíthetők, az eddigiekhez közel álló fejlődési ütem biztosítható, ezzel megalapozhatjuk az életszínvonal további szolid növekedését.

2. A gazdasági fejlődés nagy tartaléka a termelési szerkezet átalakításának gyorsítása. A termelésben olyan szerkezeti változtatásokat kell végrehajtani, amelyek elősegítik a rendelkezésre álló energia és nyersanyag jobb felhasználását, a gazdaságosan értékesíthető exportárualapok termelését, a tőkés import csökkentését, illetve helyettesítését. Korlátozni kell, vissza kell szorítani a népgazdasági szempontból indokolatlan, gazdaságtalan termelést. Szükséges, hogy tovább javuljon a termékek minősége, versenyképessége és az ezt szolgáló termelőberendezések kihasználása. Mindez nagyobb követelményeket támaszt az egész népgazdasággal szemben. A népgazdaság igényével összhangban álló termelés fejlesztése egyes területeken indokolttá teszi a munkaerő célszerű és szervezett átcsoportosítását is.

Az ipari termelés 6 százalékos növekedése a termelékenység emelkedésével valósuljon meg. Az építőiparban a termelékenység növekedése érje el az 1974. évit, javuljon a munka minősége, csökkenjen a nagyberuházások kivitelezési ideje.

3. A mezőgazdaságban központi feladat, hogy a rendelkezésre álló anyagi, műszaki bázis teljes kihasználásával a termelés az idei ütemhez hasonlóan növekedjék, a hozamok tovább emelkedjenek, a szarvasmarha-tenyésztés fejlődjön, az exportban jól értékesíthető cikkek termelése fokozódjék. A cukorbehozatal jelentős csökkentése érdekében a cukorrépa vetésterületét 98 000 hektárról 120 000 hektárra kell növelni. Fejleszteni kell a zöldség- és gyümölcstermesztést.

4. A szállítási igények kielégítése a közlekedésben az anyagi-műszaki feltételek és a munkaszervezés további javítását teszi szükségessé. Kiemelt feladat a fővárosi tömegközlekedés fejlesztése.

5. A szocialista szektor beruházásai a nemzeti jövedelemmel azonos ütemben: 5–5,5 százalékkal növekedjenek. A készletek emelkedése az ideinél kisebb legyen. A beruházásokat a gazdasági és társadalompolitikai céloknak megfelelően rangsorolni kell, kapjon elsőbbséget a folyamatban levők gyors, tervszerű megvalósítása. A beruházások hatékonyságának javítása céljából összehangolt munkával meg kell gyorsítani azoknak a létesítményeknek az építését, amelyeket 1975–1977-ben tervezünk üzembe helyezni. Haladást kell elérni a szervezésben, a beruházók, a tervezők, a kivitelezők és a berendezéseket szállítók együttműködésében. A hitelfeltételeket úgy kell kialakítani, hogy segítsék elő a gyorsan megvalósítható és az exportképességet növelő vállalati beruházásokat.

6. A Központi Bizottság megállapította: az 1975. évi terv sikeres megvalósításának fontos feltétele, hogy valjék össztársadalmi üggyé gazdasági tartalékaink feltárása és hasznosítása. Ennek érdekében minden gazdálkodó és költségvetési szerv készítsen konkrét tervet.

A jövő évi gazdasági feladatok sikeres megoldása célratörő, fegyelmezett irányító és végrehajtó tevékenységet igényel. Fontos feladat a gazdasági irányító és szervező munka színvonalának javítása, fegyelmének általános erősítése. A központi irányításban következetesen érvényt kell szerezni a szocialista tervgazdálkodás követelményeinek. Arra kell törekedni, hogy a vállalatok és a szövetkezetek önállósága és ezzel járó felelősségük a népgazdasági érdekeknek megfelelően fejlődjék.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja: a kormányzati szervek dolgozzanak ki olyan intézkedéseket, amelyek biztosítják, hogy mind a termelés, mind az értékesítés a tervezett mértékben és irányokban fejlődjön, s jelentős megtakarítást érjünk el az alapvető nyersanyagokban és az energiahordozókban.

7. Az állami költségvetés a népgazdasági tervvel összhangban alakuljon. Egyensúlyának javítása érdekében minden szinten és minden gazdálkodó szervnél szigorú takarékosságot kell érvényesíteni. Nagy felelősség hárul a költségvetési szervekre az előirányzatok maradéktalan betartásában. Következetesen korlátozni kell az igazgatási, az ügyviteli kiadásokat és meg kell akadályozni a luxusjellegű kiadásokat. Határozottan fel kell lépni a pazarlással, a társadalmi tulajdon megkárosításával szemben.

8. A Központi Bizottság szükségesnek tartja nemzetközi gazdasági kapcsolataink további szélesítését és elmélyítését mindenekelőtt a Szovjetunióval, a KGST-országokkal.

Nem szocialista viszonylatban a kivitel nagyobb mértékben növekedjék, mint a behozatal. A kivitel áruszerkezetének javításával is törekedni kell nagyobb külkereskedelmi árbevétel elérésére.

Az irányító szervek és a vállalatok fordítsanak nagy figyelmet exportkötelezettségeik tervszerű teljesítésére. Az importtermékek felhasználásában fokozott takarékosságra van szükség.

9. Az életszínvonal növekedése szorosan kapcsolódik reális lehetőségeinkhez. Ez kifejezésre jut a reálbéreknek 2,5 százalékos, a reáljövedelmeknek 3,5 százalékos, a lakosság összfogyasztásának pedig 4 százalékos növekedésében. Kiegyensúlyozott áruellátást kell biztosítani. A fogyasztói árszínvonal emelkedése nem haladhatja meg a 3,6 százalékot.

Az 1975. évi terv életszínvonalat befolyásoló intézkedései tartalmazzák a következőket: az alacsony nyugdíjakat július 1-ével fel kell emelni, aminek egyévi kihatása 1,7 milliárd forint; fordítsanak központi bérpreferenciákra 450 millió forintot; állami költségvetésből 400 millió forintos támogatással folytatód-

jék a munkaidő-csökkentés a pedagógusok, az egészségügyi, a közlekedési, az állami gazdasági és az erdőgazdasági dolgozók körében.

A lakásépítésben fenntartjuk az idei évben elért magas szintet; 90 000 lakás épül fel. Ezzel teljesül, sőt túlteljesül a IV. ötéves és a 15 éves lakásépítési terv.

Az egészségügyi ellátás javítása érdekében 2500 új gyógyintézeti és ezen belül megfelelő számú szülészeti ágy létesüljön. A születések számának kedvező változását figyelembe véve, központi eszközökkel és helyi erőfeszítéssel folytatni kell a bölcsődei és az óvodai helyek számának növelését.

*

A Központi Bizottság az 1975. évi népgazdasági terv irányelveit abban a meggyőződésben hagyta jóvá, hogy azok reálisak és céljai megfelelő munkával elérhetők.

III

A Központi Bizottság áttekintette az új, V. ötéves népgazdasági terv előkészítő munkálatait. Megállapította, hogy a terv kidolgozása megfelelő ütemben halad. Állást foglalt a további tervezőmunka legfontosabb kérdéseiben. A Központi Bizottság elhatározta: a párt XI. kongresszusa elé terjeszti az V. ötéves terv fő előirányzataira vonatkozó javaslatait.

IV

Az 1975. évi népgazdasági terv eredményes megvalósításának feltétele gazdaságpolitikánk határozott képviselete, a párt irányító, szervező és ellenőrző munkájának erősítése. A Központi Bizottság utasítja a pártszervezeteket, hogy állítsák munkájuk középpontjába a gazdasági hatékonyság növelését, a takarékos gazdálkodást, a tartalékok feltárását és hasznosítását. Ez fontos része a XI. kongresszusra való megfelelő felkészülésnek.

A kommunisták egységes szemlélete és cselekvése nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a dolgozó tömegeket megnyerjük és mozgósítsuk a tervben kitűzött célok teljesítésére. A kommunistákra a tömegpolitikai munkában felelősségteljes feladatok hárulnak. A pártpropagandában és az agitációban, továbbá a sajtóban, a rádióban, a televízióban széles körű felvilágosító munkát kell végezni az 1975. évi tervcélok ismertetése és megvalósítása érdekében.

Népgazdaságunk szilárd és biztos alapokon nyugszik, a feladatok megoldhatók; a kitűzött célok elérhetők. Töretlenül folytatjuk gazdasági, kulturális céljaink valóra váltását, az életszínvonal emelését. Népünk összefogását és egységét erősítve, a szocialista országok közösségében haladunk előre, folytatjuk gazdaságunk tervszerű fejlesztését, a szocialista társadalom építését.

A Központi Bizottság épít a párttagság, a pártszervezetek felelősségteljes, példamutató munkájára és helytállására a gazdasági feladatok megoldásában. Felhívja a Szakszervezetek Országos Tanácsát, a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságát, az Országos Szövetkezeti Tanácsot, a Hazafias Népfront Országos Tanácsát, a tömegszervezetek és -mozgalmak vezetőit, a szocializmus minden hívét, hogy segítsék továbbra is az országosan kibontakozott munkaversenyt. Az 1974. évi népgazdasági terv eredményes befejezésével, a jövő évi feladatokra való gondos felkészüléssel és azok megoldásával járuljunk hozzá méltóképpen a párt XI. kongresszusának sikeréhez és felszabadulásunk 30. évfordulójának megünnepléséhez.

Megjelent: Népszabadság, 1974. december 7.

113

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1975. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL

(1974. DECEMBER 5.)

A Központi Bizottság megállapítja, hogy a népgazdaság 1974-ben a X. kongresszus határozataival, a IV. ötéves terv gazdaságpolitikai céljaival összhangban fejlődik, egyensúlyi helyzete azonban kedvezőtlenebb az előirányzottnál.

A társadalmi termelés és fogyasztás dinamikusan, a tervezettnél gyorsabban növekszik. Javul a termelés szerkezete, emelkedik a termelékenység. Fokozódott a beruházási tevékenység. Teljesülnek az életszínvonal-politika fő előirányzatai. Gyors ütemben bővülnek külkereskedelmi kapcsolataink. A termelésben elért jelentős eredmények mellett a népgazdaságot olyan világpiaci hatások érik, amelyek miatt a belföldön felhasználható nemzeti jövedelem kisebb a tervezettnél.

Számolnunk kell azzal, hogy a népgazdaság fejlődését kedvezőtlenül befolyásoló külgazdasági tényezők 1975-ben és várhatóan hosszabb időszakon át fennmaradnak. Ezért a gazdasági munkában az előttünk álló időszakban fő feladat a népgazdaság egyensúlyának fokozatos helyreállítása és megszilárdítása. Ennek érdekében olyan intézkedésekre van szükség, amelyek elősegítik a gazdasági struktúra korszerűsítésének gyorsítását, az igények reálisabb egybehangolását a lehetőségekkel, az anyagi és munkaerőforrások takarékos felhasználását, és mérséklik a kedvezőtlen külgazdasági feltételeknek a gazdasági egyensúlyra gyakorolt hatását.

A gazdaságirányításban nagyobb következetességre és határozottságra, a cselekvés egységére, a politikai munkában pedig a terv gazdaságpolitikai céljainak hatékonyabb támogatására van szükség.

I

A nemzeti jövedelem 1974-ben a tervezettnél várhatóan gyorsabban, mintegy 6 százalékkal nő. A terv azzal számolt, hogy a belföldi felhasználás kisebb lesz, mint a megtermelt nemzeti jövedelem, a valóságban azonban nagyobb a felhasználás. Ez annak a következménye, hogy a tőkés áruforgalomban bekövetkezett árveszteség csökkenti az eloszthatő forrásokat. A forrás és a felhasználás különbségét a tőkés adósságállomány növekedése egyenlíti ki.

A tőkés piaci áremelkedések belföldi hatását az állami költségvetés nagyrészt semlegesítette, jórészt emiatt a költségvetés hiánya a tervezettet számottevően meghaladja.

1. Az ipari termelés a tervezett 5,5–6 százalékkal szemben várhatóan 8 százalékkal lesz nagyobb a múlt évinél. A nagyobb termelés az anyagimport terven felüli, a termelést és az ipari exportot jóval meghaladó emelkedésével jár együtt. Az év második felében meggyorsult az ipari készletek növekedése.

Az ipar állóeszköz-állománya ez évben is jelentősen bővül. Több nagyberuházást helyeztek üzembe, többek között megkezdte termelését az Inotai November 7. csúcserőmű első gépegysége, az Orosházi Síküveggyár, a Hódmezővásárhelyi Padlóburkolólap Gyár, a Budapesti IV. számú házgyár és a Kelet-Budapesti Tejüzem.

Az iparban foglalkoztatott létszám csak kismértékben emelkedik, míg az egy foglalkoztatottra jutó termelés több mint 7 százalékkal nő. A termelés növekedését nagymértékben segítette a XI. pártkongresszus és hazánk felszabadulásának harmincadik évfordulója tiszteletére kibontakozott szocialista munkaverseny.

Folytatódott a termelés ágazati szerkezetének kedvező irányú változása.

Ebben nagy szerepük van a központi fejlesztési programok végrehajtásában elért eredményeknek, továbbá a termelési szerkezet átalakításához a vállalatoknak nyújtott állami támogatásnak. A gyártmányösszetétel javításában, a népgazdaság szükségleteihez és a változó körülményekhez való alkalmazkodásban még nem kielégítő az előrehaladás.

2. Meggyorsult az építőipar termelésének növekedése, amely várhatóan 6 százalékkal múlja felül az előző évit. A foglalkoztatott létszám kismértékben emelkedik és a termelékenység a számítottnál gyorsabban nő. A nagyobb termelésnövekedés ellenére az építőipar számos fontos területen nem képes kielégíteni a szükségletet. A nagyberuházások kivitelezésében lemaradás van.

3. Kedvezőek a mezőgazdaság eredményei. A termelés volumene kb. 3–4 százalékkal haladja meg az 1973. évit. Különösen jó volt a kenyérgabona-termés, hektáronként 37,50 q, és növekedett az egyéb, főleg nyári betakarítású növények terméshozama. A kukorica is jó termést ígér. A kedvezőtlen időjárás az őszi betakarítási és vetési munkákat késleltette, több növényből (szőlő, napraforgó) jelentős a veszteség.

Fejlődött az állattenyésztés, különösen a sertéshústermelés nőtt gyorsan. A marhahús értékesítésénél azonban – a Közös Piac beviteli korlátozásai és az árak csökkenése miatt – jelentősek a veszteségek. Nem kielégítő az összhang a hústermelés és a feldolgozó kapacitások között.

4. A termelés dinamikus növekedése, valamint a tranzitszállítások jelentős emelkedése nagymértékben megnövelte a közlekedés iránti igényeket. Mind a vasúti, mind a közúti áruszállítás teljesítménye a tervezettnél jóval gyorsabban emelkedett. Jelentős volt a közlekedés fejlesztése, javult szervezettsége és kapacitásának kihasználása. A szállítási szükségleteket – főleg az őszi csúcsidőszakban – azonban így is csak rendkívüli intézkedésekkel lehetséges kielégíteni.

5. A külkereskedelmi forgalom dinamikusan növekedett, de a dollárviszonylatú külkereskedelmi mérleg hiánya jelentősen meghaladja a tervezettet. Az import növekedése volumenében is nagyobb az előirányzottnál. Változatlan áron a rubelviszonylatú import 18 százalékkal nő, ez megfelel a terv céljainak. A dollárviszonylatú behozatal volumene 17 százalékkal emelkedik, ami lényegesen nagyobb a tervezettnél. Legnagyobb mértékben az anyagbehozatal nőtt.

A szocialista export az 1973. évihez képest mérsékeltebben, várhatóan 8 százalékkal nő. Az áruforgalmi egyenleg megfelel a tervezettnek. A dollárviszonylatú export növekedése a múlt évinél (1973-ban 20 százalék, 1974 egészében 9 százalék) és a tervezettnél is lényegesen kisebb. A dollárviszonylatú külkereskedelmi mérleg hiánya a tervezett 24 millió dollárral szemben eléri a 400 millió dollárt. A nettó adósságállomány 280–290 millió dollárral nő.

6. A korábbinál gyorsabban, volumenben mintegy 6–7 százalékkal emel-

kedik a népgazdasági beruházások összege és folyó áron eléri a tervezett 118,5 milliárd forintot. A beruházásokból a termelő ágazatok részesedése 79 százalék, a nem termelő ágazatoké 21 százalék. Központi intézkedések hatására, elsősorban a szocialista gépimport ösztönzésére adott hitelek következtében a vállalati beruházások 10 százalékot megközelítő ütemben növekednek.

A készletek növekedése meghaladja a tervezettet. (Az ipari eredetű készletek január–szeptemberben 16 milliárd forinttal növekedtek, szemben a tavalyi 3 milliárd forinttal.)

7. A Központi Bizottság határozatának megfelelően a tervezett ütemben valósultak meg az 1974. évi életszínvonal-politikai intézkedések. A lakosság fogyasztása – a reáljövedelmek várható 5,5 százalékos és a reálbérek 4,5 százalékos emelkedése mellett – mintegy 6 százalékkal nő és kismértékben felülmúlja a tervezettet. A számítottat meghaladja a kiskereskedelmi forgalom (több mint 8 százalékos) növekedése is. Az áruellátás általában kielégítő, egyes termékcsoportokban azonban romlott az árukínálat.

A lakásépítési tervet teljesítjük, mintegy 89 000 lakás, ezen belül 36 000 állami lakás épül.

A Központi Bizottság megállapítja, hogy a népgazdaság 1974. évi fejlődése az előállt nehézségek mellett is eredményesnek tekinthető, és megfelelő alapot ad ahhoz, hogy a gazdasági munka hatékonyságának további céltudatos növelésével 1975-ben is biztosítsuk népgazdaságunk fejlődését.

II

A Központi Bizottság a gazdasági munka 1975. évi fő feladatát a népgazdaság egyensúlyi helyzetének javításában jelöli meg.

Szükséges, hogy a termelés és felhasználás arányaiban jelentős változás következzék be, mérséklődjék a felhasználás növekedési üteme.

A termelésben a szerkezeti változások gyorsítását kell előtérbe helyezni, hogy nagyobb mennyiségben állítsunk elő minden relációban exportképes, illetve tőkés import helyettesítésére alkalmas termékeket. Következetesen korlátozni kell a gazdaságtalan és a szükségleteknek meg nem felelő termelést.

A gazdálkodás minden területén növelni kell a hatékonysági követelményeket. A belső tartalékok feltárására, konkrét intézkedések kidolgozására és következetes érvényesítésére van szükség. Általánossá kell tenni az anyagi és pénzeszközökkel való takarékoskodást.

1. A Központi Bizottság az 1975. évi népgazdasági terv és állami költségvetés fő előirányzataiként elfogadja a következőket:

a nemzeti jövedelem növekedése	5–5,5	százalék
a nemzeti jövedelem belföldi felhasználásának növekedése	3–3,5	”
az ipar bruttó termelésének növekedése	6	”
az országos építés–szerelés teljesítményének növekedése	5–6	”
a mezőgazdasági termékek termelésének növekedése	3–4	”
az egy lakosra jutó reáljövedelem növekedése	3,5	”
a munkások és az alkalmazottak egy keresőre jutó reálbérének növekedése	2,5	”
a szocialista szektor beruházása	128–130	milliárd Ft
a kiskereskedelmi áruforgalom növekedése (folyó áron)	8	százalék
lakásépítés	90 000	db
ebből állami lakás	36–37 000	db
az állami költségvetési bevétel növekedése	12,7	százalék
az állami költségvetési kiadások növekedése	13,1	”
a devizahelyzet változása		
rubelviszonylatban, millió rubelben	+200	
dollárviszonylatban, millió dollárban	−450	

2. Mivel 1975-ben a külkereskedelem árvesztesége összesen, várhatóan eléri a 32–34 milliárd forintot, a belföldi felhasználás mérsékeltebben irányozható elő. A nemzeti jövedelem belföldi felhasználása 3–3,5 százalékkal növelhető oly módon, hogy a fogyasztás 4 százalékkal, a szocialista szektor beruházásai 5–6 százalékkal növekedjenek, a készletek emelkedése pedig legalább 5 milliárd forinttal kisebb legyen az 1974. évinél.

3. Az ipari termelésben a fő feladat a kereslethez való jobb alkalmazkodás, a termékek minőségének javítása, a költségek csökkentése, a termelékenység növelése.

Az ipari termelés 6 százalékkal növekedjék. A termelésre az eddiginél közvetlenebb hatást kell gyakorolni. A szelektív fejlesztésre alapozva, ösztönözni kell a vállalatokat az exportképesség fokozására, az exportképes kapacitások jobb kihasználására. Meg kell akadályozni a fizetőképes kereslettel és a szocialista államközi szerződésekkel össze nem hangolt termelést, a felesleges készletek keletkezését. Az eddiginél nagyobb következetességgel és határozottsággal kell folytatni a gazdaságos termékszerkezet kialakítására, a gazdaságtalan termelés visszaszorítására irányuló munkát. A felszabaduló munkaerőt a népgaz-

dasági igényekkel összhangban álló, gazdaságosan termelő üzemekbe és a létszámhiánnyal küzdő más területekre csoportosítsák át.

A villamosenergia-termelés 9 százalékkal, a földgáztermelés 8 százalékkal emelkedjék.

A kohászat termelését a kapacitások jobb összehangolásával és teljesebb kihasználásával legalább 5–5,5 százalékkal kell növelni.

A gépipari termelés az ipar átlagának megfelelő ütemben fejlődjék. A gépiparban elsődleges feladat a termelési szerkezet korszerűsítésének aktívabb továbbfolytatása, a gazdaságosabb, a szükségletekhez jobban igazodó gyártmányszerkezet kialakítása. Ennek megfelelően dinamikusan növekedjék a számítástechnikai termékek, a vákuumtechnikai, az átviteltechnikai, a mikrohullámú berendezések, valamint a távbeszélő központok termelése, továbbá a vegyipari, az élelmiszeripari és a mezőgazdasági gépek gyártása.

Az építőanyag-iparban a kapacitások jobb kihasználásával a termelés 6,5–7 százalékkal emelkedjék. Az igényeknek megfelelően elsősorban a cementtermelést (17–18 százalék), a tetőfedőanyagok gyártását (20–22 százalék), valamint a húzott síküveg termelését (mintegy 35 százalék) szükséges növelni.

A vegyipar termelése továbbra is az átlagot meghaladóan, 9–10 százalékkal növekedjék. Egyes termékeknél különösen dinamikus termelésnövekedést kell elérni (polietilén több mint 40 százalék, nitrogénműtrágya több mint 20 százalék, foszforműtrágya 13–15 százalék).

A könnyűipar 6–6,5 százalékos termelésnövekedésén belül – a rekonstrukciós programok eredményeként – az átlagot meghaladó legyen a termelésnövekedés a bútorgyártásban, a kötött-szövött ruházati termékekből.

Az élelmiszeripar-termelés 4–6 százalékkal emelkedjék. A mezőgazdasági termékek termelésével összhangban az átlagosnál gyorsabban növekedjék a húsipar, a baromfiipar, a cukoripar, valamint a szesz-, keményítő- és söripar termelése. Fontos feladat a tőkés importot helyettesítő élelmiszeripari termékek (cukor, növényi és állati fehérje) hazai termelésének fokozása.

4. Az építőiparban fő feladat, hogy az építés–szerelési tevékenység 5–6 százalékkal növekedjék, biztosítva a termelékenység növelésében 1974-ben elért eredményeket. Gyorsuljon a nagyberuházások kivitelezési üteme.

5. A mezőgazdasági termékek termelését 3–4 százalékkal – 1973-hoz viszonyítva 7–8 százalékkal kell növelni.

A szarvasmarha- és sertéstenyésztésben a vágóállat-termelés 3 százalékos növekedését kell előirányozni.

A növénytermelésben a hozamok további növelésére, az exportban jól értékesülő termékek termelésének emelésére kell törekedni. A cukorimport lényeges csökkentése érdekében a cukorrépa vetésterületét az idei 98 000 hektárról 120 000 hektárra kell növelni.

A tőkés devizáért importált fehérjék, különböző műtrágyák és növényvédő szerek felhasználásában a gazdaságosság érvényesítésére kell törekedni.

Továbbra is fontos feladat a háztáji és kisegítő gazdaságok termelésének ösztönzése, különösen a zöldség-gyümölcs- és hústermelésben.

6. A közlekedés áruszállítási teljesítménye 5–6 százalékkal növekedjék. Kiemelt feladatnak kell tekinteni a fővárosi tömegközlekedés javításával összefüggő fejlesztéseket, mindenekelőtt a metró építését.

A szállítási igények kielégítése szükségessé teszi a közlekedési vállalatoknál a munkaszervezés javítását.

1975-ben 36 000 új telefonállomás kerüljön üzembe helyezésre. Folytatni kell a repülés biztonságát szolgáló repülőtéri fejlesztést, a IV. ötéves tervben előirányzott vasútvonal-villamosítást be kell fejezni.

7. Nemzetközi gazdasági kapcsolataink bővítésében továbbra is alapvető követelmény együttműködésünk erősítése és elmélyítése, a gazdasági integráció fejlesztése a szocialista országokkal.

Rubelelszámolású viszonylatokban a hosszú lejáratú megállapodások és az ezen felüli beszerzési lehetőségek alapján mai árakon számolva az import legalább 9–10 százalékos növekedését kell előirányozni. Az aktívumképződést tovább kell mérsékelni, ezzel összhangban a kivitel 4–5 százalékkal növekedjék. A Szovjetunió és a többi KGST-ország viszonylatában differenciált követelmenyeket kell érvényesíteni:

– a tervezett belföldi felhasználás előirányzataival összhangban a szocialista országok mindegyikéből a behozatal viszonylag gyors ütemű növelésére kell törekedni;

– a Szovjetunióba irányuló kivitel növekedése és szerkezete az eddigi államközi kötelezettségeink teljesítéséből induljon ki, egyúttal igazodjék a kialakuló lehetőségekhez. Az áruforgalom aktív egyenlege (jelenlegi árakon) ne haladja meg a 80–100 millió rubelt;

– a többi KGST-ország tekintetében az eddigi államközi egyezményekre alapozva, a fizetési mérleg kiegyensúlyozására kell törekedni.

A dollárviszonylatú áruforgalomban minimális feladatnak kell tekinteni, hogy az áruforgalom passzív egyenlege ne haladja meg a 400 millió dollárt. Az export 16–18 százalékos növelését kell előirányozni és megalapozni. Az áruszerkezet javításával és bonyolítás során törekedni kell a legkedvezőbb eladási árak elérésére. A behozatal növelése volumenében 5–6 százalékban irányozható elő. Az importtermékek felhasználásában fokozott takarékosságot kell megvalósítani.

8. A szocialista szektor beruházásainak volumene a nemzeti jövedelemhez közel álló ütemben, 5–6 százalékkal emelkedhet. Figyelembe véve az állami költségvetés teherbíró képességét, a beruházások állami finanszírozása évközi

határozatokkal nem növelhető. A beruházásokra vonatkozó döntéseknél gazdasági és társadalompolitikai céljaink alapján szigorúan rangsorolni kell.

Elsősorban a folyamatban levő beruházások gyors, tervszerű megvalósítására kell koncentrálni. A folyamatban levő nagyberuházások körében kozpontilag ki kell jelölni azokat a közeli években üzembe helyezésre előirányzott létesítményeket, amelyek kivitelezésének gyorsítását az irányító szerveknek külön intézkedésekkel kell elősegíteniük. A célcsoportos és egyéb állami beruházásokra, valamint a vállalati beruházások állami támogatására és hitelezésére rendelkezésre álló eszközöket is elsősorban a már megkezdett beruházások gyors megvalósítására kell felhasználni.

1975-ben új nagyberuházásként előirányozhatók: a Mecseki Ércbányászati Vállalat V. számú üzeme, a Mátészalkai Finomkötöttáru-gyár, valamint a 750 kV-os távvezeték és 400 kV-os csatlakozóhálózat építésének megkezdése. Megfelelő előkészítés esetén kezdhető meg a Bükkábrányi Lignitbánya létesítése, a Dunai Vasmű Acélművének fejlesztése és a Hajdúsági Cukorgyár építése.

Hitel nyújtásával elő kell segíteni a gyorsan kivitelezhető, a termelés szerkezetének javítását szolgáló exportképességünket növelő új vállalati beruházások megvalósítását. Jelentős előrehaladást kell elérni a beruházások jobb szervezése, a beruházók, a tervezők, a kivitelezők és a gépszállítók tervszerű együttműködése terén.

9. A lakosság életszínvonalának növekedését és életkörülményeinek javítását 1975-ben is biztosítani kell. A lakosság egy főre jutó reáljövedelmét mintegy 3,5 százalékkal, az egy keresőre jutó reálbért 2,5 százalékkal, a lakosság fogyasztásának volumenét pedig 4 százalékkal kell emelni.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy az 1975. évi népgazdasági terv a következő életszínvonalat érintő intézkedéseket vegye figyelembe:

– július 1-től emelni kell az alacsony nyugdíjakat. Erre 1975-ben 850 millió forint irányozható elő (éves kihatása 1700 millió forint);

– a központi bérpreferenciákra 450 millió forint fordítható;

– a munkaidő-csökkentést a Minisztertanács által jóváhagyott ütemterv szerint kell végrehajtani, évi 400 millió forint kihatással;

– biztosítani kell, hogy 1975-ben a fogyasztói árszínvonal emelkedése a 3,6 százalékot ne haladja meg.

A kiskereskedelmi forgalom folyó áron kb. 8 százalékkal növekedjék. A forgalom megalapozásához szükséges árualapot összességében biztosítani kell.

Az 1975. évi népgazdasági terv 90 000 lakás, ezen belül 36–37 000 állami lakás megépítését irányozza elő. A víz-, csatorna- és közműellátás tervezett fejlesztése legyen összhangban az állami, illetve a több szintes lakásépítés igényeivel, és teremtse meg a lehetőséget az V. ötéves terv lakásépítési programjának előkészítésére.

Az egészségügyi ellátás fejlesztése érdekében 1975-ben 2500 új gyógyintézeti és ezen belül megfelelő számú szülészeti ágyat kell létesíteni.

A gyermekintézményi hálózat fejlesztése keretében 17 000 óvodai és 3700 bölcsődei férőhely létesítését kell tervezni, elsősorban a fővárosban és a vidéki nagyvárosokban.

Az oktatáspolitikai feladatokkal összhangban 1975-ben 2000 új diákotthoni férőhelyet, 700 új általános iskolai tantermet kell építeni. A középiskolai hálózatot 120 új tanteremmel, 60 új tanműhelyteremmel és 5100 kollégiumi férőhellyel kell bővíteni.

A közösségi fogyasztás 1975-ben az 1974. évinél mérsékeltebben, 5–6 százalékkal növekedhet.

10. 1975. január 1-én részleges termelői áremelést kell végrehajtani a kőolaj és a gáz, a vegyi anyagok, a ruházati alapanyagok, a szén, egyes vas- és alumíniumtermékek és az áruszállítási tarifák körében. Ezek hatására az ipari termelői árszint növekedése nem haladhatja meg a 8 százalékot, az építőipari költségszint-emelkedés pedig a 3,5 százalékot.

11. Az állami költségvetés 1975. évi bevételeinek túlnyomó többségét a szocialista gazdálkodó szervezetek befizetései biztosítsák.

A költségvetés felhalmozási kiadásai 11–12 százalékkal növekedhetnek. A készletfelhalmozással kapcsolatos kiadások csak minimális mértékben emelkedhetnek.

A központi és tanácsi költségvetési szervek előirányzatainak növekedése összegében nem haladhatja meg a 11 százalékot. Ezen belül is mérsékelten növekedjenek a rend- és jogbiztonsági, valamint az igazgatási kiadások.

Az egészségügyi ellátás fejlesztésére szolgáló eszközöket elsősorban a fekvőbeteg-gyógyintézetek ellátására – ezen belül főként a szülészeti osztályok bővítésére – kell előirányozni.

Az oktatásban az óvodai ellátás, az általános iskolai oktatás és szakmunkástanuló-képzés feltételeit kell javítani.

1975-ben biztosítani kell a tanácsok kiegyensúlyozott költségvetési gazdálkodását. A tanácsok feladataik teljesítéséhez pénztartalékaikat az eddigieknél nagyobb mértékben vegyék igénybe.

A költségvetés hiánya az 5 milliárd forintot nem haladhatja meg.

A pénzügyi helyzet javítása érdekében a szokásosnál szélesebb körben szükségesek az általános szabályozástól eltérő módszerek, pótlólagos elvonások és más egyensúlyt javító intézkedések. Ennek keretében:

– a támogatások odaítélésében szigorú gyakorlatot kell érvényesíteni;

– a hitelezés eszközeivel meg kell gyorsítani az anyagi és pénzeszközök forgását;

– nagyobb szelektivitást kell érvényesíteni a vállalati beruházások hitele-

zésénél, előtérbe állítva a versenyképes export árualapokat bővítő, gyorsan megtérülő fejlesztéseket;

– meg kell vizsgálni a vállalati tartalékalapok növekményének a költségvetés javára történő egyszeri igénybevételi lehetőségét;

– külön kidolgozandó konkrét intézkedések alapján a költségvetési eszközök felhasználásában minden területen szigorú takarékosságot kell érvényesíteni.

12. A kormányzati szervek dolgozzanak ki olyan konkrét intézkedéseket, amelyekkel biztosítható, hogy a termelés és értékesítés – különösen az iparban – a tervezett mértékben és irányokban fejlődjék, jelentős megtakarítást érjünk el az energiahordozók, az alapvető nyersanyagok, általában a dollárért vásárolt termékek terén. Ennek érdekében:

– az energiafelhasználásban – elsősorban az olajtermékekben – a takarékosság ösztönzése mellett erősíteni kell a központi gazdálkodást és korlátozó intézkedéseket kell tenni a felhasználás mérséklésére;

– konkrét előírásokkal korlátozni kell a vaskohászati termékek importját, és kötelezően elő kell írni az exportfeladatokat;

– a színesfémeknél, a műanyagoknál, a műtrágyáknál, a papírnál és egyes textilipari alapanyagoknál szabályozással kell elősegíteni a felhasználás ésszerű választékát és mértékét;

– fokozni kell az érdekeltséget a készletek mobilizálásában, a hulladék és a melléktermékek hasznosításában;

– a belföldi felhasználás mérséklődő üteme mellett a felszabaduló termelőkapacitásokat és a munkaerőt az exportárualapok további növelésére kell átcsoportosítani.[1]

III

Az 1975. évi népgazdasági terv sikeres teljesítése megköveteli a párt gazdaságszervező, irányító és ellenőrző munkájának erősítését, a kommunisták egységes cselekvését. A pártszervezetek és tömegszervezetek gazdasági segítő tevékenységük középpontjába a hatékonyság fokozását, a takarékos gazdálkodást, a tartalékok feltárását és hasznosítását állítsák.

A XI. pártkongresszus és hazánk felszabadulásának 30. évfordulójára kezdeményezett szocialista munkaverseny az év egészében a minőségi feladatok minél jobb megoldását szolgálja. A pártszervezetek folyamatosan kísérjék figyelemmel, ellenőrizzék és segítsék elő, hogy a gazdálkodó szervek tevékenysége

[1] *Az 1975. évi terv teljesítéséről szóló jelentés forrásai:* A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az 1975. évi terv teljesítéséről, a népgazdaság fejlődéséről. Népszabadság, 1976. február 7 1–2. old., valamint: Statisztikai Szemle, 1976. április. 417–426. old.

összhangban legyen a népgazdasági érdekekkel, tudatosítsák, hogy céljaink megvalósítása, a dolgozók életkörülményeinek javítása szorgalmas, fegyelmezett és odaadó munkát kíván.

A dolgozók mozgósításának elengedhetetlen feltétele, hogy a helyi feladatok meghatározásának aktív részesei legyenek. A vezetők igényeljék és vegyék figyelembe a dolgozók javaslatait.

A vállalati, üzemi, intézményi és területi párt- és szakszervezetek, a KISZ indítsanak akciót a termelés, a beruházások és társadalmi közös fogyasztás területén a takarékos gazdálkodás lehetőségeinek feltárására és kihasználására. Segítsék elő, hogy az ésszerű takarékosság – különösen az anyag- és energiatakarékosság – a gazdasági tevékenység és a költségvetési szervek munkájának el választhatatlan elemévé váljon.

A pártszervek és pártszervezetek fokozzák irányító és ellenőrző tevékenységüket a beruházási tevékenység területén, tárják fel a beruházások előrehaladását akadályozó tényezőket és aktívan lépjenek fel azok megszüntetéséért. A nagyberuházások előkészítéséhez, megvalósításához kapcsolódó gazdálkodó egységek pártszervezetei kísérjék figyelemmel a szerződések, szállítási kötelezettségek teljesítését, kezdeményezzenek megalapozott vállalásokat.

A pártszervezetek ösztönözzék és szorgalmazzák a dolgozók minél racionálisabb foglalkoztatását, a munkaidő és a termelési eszközök teljesebb kihasználását, az üzem- és munkaszervezés javítását, a folyamatos szállítási feladatok késedelem nélküli megoldását, a gazdaságos export növelésére és az export minőségének javítására irányuló kezdeményezéseket.

Minden szinten növelni kell a vezetők politikai és szakmai felkészültségét és személyes felelősségét a feladatok végrehajtásában. A pártszervezetek gondosan értékeljék a hatáskörükbe tartozó káderek munkáját, kezdeményezzék a példamutató vezetők megbecsülését, ha szükséges, a felelősségre vonást.

A pártszervezetek adjanak konkrét útmutatást a KISZ-szervezeteknek, hogy a fiatalok vállaljanak nagyobb szerepet a helyi feladatok megoldásában.

A szakszervezetek és a szövetkezeti szövetségek érdekvédelmi tevékenységük érvényesítésénél vegyék figyelembe gazdasági fejlődésünk új körülményeit, támogassák az állami és gazdasági szerveket kötelességük teljesítésében, gazdaságpolitikai céljaink eredményes megvalósításában.

A propaganda- és agitációs munka, a sajtó, a rádió és a televízió járuljon hozzá, hogy a tömegek minél szélesebb körben megismerjék reális gazdasági lehetőségeinket, a nagymértékű tőkés piaci áremelkedések gazdaságunkra gyakorolt negatív hatását. Mozgósítsanak az előttünk álló gazdasági feladatok végrehajtására. Kapjanak nagyobb szerepet és teret a jó példák, a jó kezdeményezések, a fegyelmezett munka és helytállás.

A Központi Bizottság meggyőződése, hogy a párt valamennyi tagja aktív

munkával, konkrét tettekkel vesz részt az 1975. évi gazdasági feladatok megvalósításában.

A Központi Bizottság felkéri a Hazafias Népfront Országos Tanácsát, a Szakszervezetek Országos Tanácsát, a KISZ Központi Bizottságát és a tömegmozgalmak vezetőit, hogy segítsék elő az 1975. évi népgazdasági terv teljesítését.

114

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KISZ POLITIKAI OKTATÁSÁNAK ÉS VEZETŐKÉPZÉSÉNEK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

(1974. DECEMBER)

Az ifjúságpolitikai párthatározat, a párt X. és a KISZ VIII. kongresszusa, az oktatás és a közművelődés továbbfejlesztése, az ifjúsági törvény, a KISZ KB 1974. áprilisi, valamint a kádermunkáról szóló 1974. szeptember 11-i határozata[1] szükségessé teszi a KISZ-oktatás és a vezetőképzés helyzetének átfogó elemzését és továbbfejlesztését.

I

Az elmúlt évek során a KISZ politikai oktatása a fiatalok nagy tömegeinek biztosította a rendszeres és szervezett ideológiai-politikai nevelést.

A különböző KISZ-oktatási körökben évente 470–480 000 fiatal vett részt. Általánossá váltak az alapszervezeti vezetők és aktívák képzését szolgáló tanfolyamok, amelyek az utóbbi években mintegy 100 000 fiatal képzését tették

[1] *Források:* A KISZ VIII. kongresszusának határozatát lásd A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség VIII. kongresszusának jegyzőkönyve. 1971. december 8–11. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1972. 453–459. old. Az MSZMP PB 1973. november 6-i határozatát (az 1970. február 18–19-i ifjúságpolitikai határozatának végrehajtásáról), lásd jelen kötetben. (78. sz. dokumentum.) A KISZ KB 1974. áprilisi határozatát lásd Ifjúságpolitikai dokumentumok. 2. köt. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1976. 79–101. old. A KISZ politikai képzésének feladataival és az oktatás rendszerével foglalkozott még a KISZ KB és IB 1974. októberi határozata. (Ugyanott, 109–131. old.)

lehetővé. A megyeközi KISZ-iskolák az alapszervezeti titkárok egy részének 4–6 hetes, bentlakásos, intenzív képzését biztosítják, évente mintegy 4000 résztvevővel. A Központi KISZ Iskola 5 hónapos tanfolyamain egy-egy évben 200, többségében az apparátusban dolgozó, függetlenített KISZ-munkás tanul.

A pártoktatásban évente mintegy 50 000, a szakszervezetek tanfolyamain közel 120 000 fiatal vesz részt.

A politikai oktatás körei felkeltették a fiatalok érdeklődését az ifjúsági szövetség munkája, pártunk politikája, a marxizmus–leninizmus ideológiája iránt. Hozzájárultak a fiatalok világnézeti és politikai alapismereteinek kialakításához. Aktív társadalmi tevékenységre ösztönöztek, elősegítették, hogy a fiatalok eredményesen vegyenek részt a társadalom előtt álló feladatok megoldásában.

Annak ellenére, hogy a politikai oktatás tartalma és módszerei fejlődtek, befolyása a fiatalok tömegeire nem a kívánt mértékben erősödött. A fiatalok egyes csoportjaiban közéleti, politikai közömbösség tapasztalható. Az ideológiai kérdések iránti érdeklődés még kevésbé kielégítő. Elmaradás mutatkozik a fiatalok hazafias és internacionalista nevelésében, napjaink forradalmiságáról alkotott helyes felfogás elterjesztésében. A fiatalok nagy része kevéssé ismeri a gazdasági kérdéseket. Általános jelenség, hogy ideológiai, politikai műveltségük, sőt elkötelezettségük sem párosul kellő politikai kiállással. A nevelésben jelentkező hiányosságok természetesen nem írhatók egyedül az ifjúsági szövetség rovására, mint ahogy a KISZ nevelőmunkájának hibái sem kizárólagosan a politikai oktatás fogyatékosságaiból származnak.

A KISZ politikai oktatás szervezeti fejlődésének legnagyobb eredménye, hogy a korábbi időszakhoz viszonyítva kialakultak az állandó szervezeti keretek, és az oktatás széles tömegbázisra tett szert.

Az egyes ifjúsági rétegek eltérő arányban vesznek részt a KISZ-oktatásban. A résztvevők 29 százaléka ifjúmunkás, 17 százaléka mezőgazdasági dolgozó, 30 százaléka középiskolás. A 20 000 propagandista 60 százaléka pártmegbízatásként, átlagosan 2–3 éve végzi már munkáját. Felkészültségük javult. Kétharmaduknak van politikai iskolai, négyötödének középiskolai vagy magasabb állami iskolai végzettsége. Propagandistáink pedagógiai, módszertani felkészültsége kevésbé kielégítő. A politikai oktatás tankönyvei, segédanyagai korszerűsödtek, mindjobban alkalmazkodnak az életkori sajátosságokhoz.

Az ifjúsági szövetség politikai oktatásának fejlődését számos ellentmondás és fogyatékosság zavarja, amelyek kedvezőtlen irányba befolyásolják az oktatás színvonalát, csökkentik hatékonyságát.

A tömegességre való törekvés háttérbe szorította a minőségi követelményeket. A KISZ politikai oktatása ma nem illeszkedik szervesen abba a társadalmi munkamegosztásba, amely az ifjúság nevelésével kapcsolatosan az utób-

bi években kialakult. Változatlanul feladatának tekinti például a filozófia, a politikai gazdaságtan és a tudományos szocializmus elsajátítását, holott erre nincsenek meg a személyi feltételei, és a párt-, az állami oktatás erre a KISZ-nél jobb lehetőséget biztosít. A képzés tartalmát olyan tematikai sokféleség jellemzi, amely ma már indokolatlan. Az oktatás rendszere bonyolulttá, áttekinthetetlenné vált. A munka gyengéje, hogy a középpontba állított kérdéseket gyakran csak tájékoztató jelleggel dolgozták fel, nem kapott kellő szerepet a meggyőző, nevelő, cselekvésre mozgósító munka. Az oktatás ifjúsági jellegét sokszor csupán formai, szervezeti szempontból igyekeztek érvényesíteni. Kevesebb gondot fordítottak arra, hogy az ifjúságpolitikát a KISZ-en kívüliek körében is propagálják. Nem koordinálták megfelelően a párt- és KISZ-szervezetek a fiatalok beiskolázását és a tartalmi munka irányítását. A KISZ-bizottságok nem rendelkeznek az oktatás szervezéséhez, segítéséhez, ellenőrzéséhez, helyi irányításához szükséges személyi feltételekkel. Az ifjúsági szövetség központi és megyei szerveinek sem volt elegendő erejük az oktatás tartalmi ellenőrzésére, segítésére. Az oktatás anyagi, pénzügyi feltételei fokozatosan javultak, ennek ellenére az ellátottság mindjobban elmarad a politikai munka szükségleteitől (oktatási eszközök, szemléltető kiadványok stb.).

Az ifjúsági szövetség vezetőképzése erősítette a KISZ-aktívagárdát, egységesebbé vált a KISZ-vezetők világnézeti, erkölcsi arculata. Erősödött politikai elkötelezettségük, egyöntetűbben értelmezik a mozgalmi feladatokat.

A vezetőképzés tartalmi fejlődését jelenti, hogy erősödött a képzés gyakorlati, mozgalmi jellege: helyet kapott a mozgalmi vezetés, szervezés, a pedagógiai alapismeretek, a közösségformálás elveinek és módszereinek oktatása.

Országszerte létrejöttek a vezetőképzés szervezeti keretei. Az alsóbb szintű KISZ-bizottságok erősítéseinek eredményeként a társadalmi vezetőképzés a KISZ-vezetők alapfokú képzésének általános és tömeges formájává vált. Megkezdődött a megyei KISZ-iskolák hálózatának kiépülése. A KISZ központi, budapesti, megyeközi iskolái betöltötték hivatásukat a KISZ vezetőinek s részben apparátusának képzésében.

A KISZ vezetőképzés a következő lényegesebb problémákkal küzd:

– a vezetőképzés alapelveit csak részben rögzítették, de még ezek egyöntetű értelmezése és végrehajtása sem valósult meg;

– megoldatlan a választott testületek tagjainak, tisztségviselőinek középszintű képzése;

– a központi iskola befogadó képessége nem elégíti ki az igényeket;

– a vezetők továbbképzése csak részben megoldott, nem kellően differenciált;

– az ifjúsági szövetség nem használja ki a párt-, az állami és gazdasági vezetőképzés lehetőségeit.

A KISZ Központi Bizottsága 1974. október 30-i ülésén megvitatta a politikai oktatás és a vezetőképzés tapasztalatairól szóló jelentést, és határozatot hozott a KISZ politikai képzésének feladatairól, rendszeréről.

II

A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség a politikai képzést úgy kívánja továbbfejleszteni, hogy eleget tegyen a párt ifjúságpolitikai határozatából és a KISZ VIII. kongresszusa döntéseiből adódó feladatainak; az MSZMP Politikai Bizottsága 1973. november 5-i és a KISZ KB 1974. áprilisi határozatában megfogalmazott követelményeknek.

A politikai képzés ébresszen a fiatalokban széles körű társadalmi, politikai érdeklődést, ösztönözze őket arra, hogy műveltségüket mind magasabb szintre emeljék. Nevelje az ifjúság széles tömegeit, a KISZ tagjait, aktivistáit, vezetőit a párt politikájának értő megvalósítóivá. Szolgálja a KISZ kommunista, politikai jellegének erősítését. Ennek érdekében a politikai oktatás és vezetőképzés egységes politikai képzési rendszerként működjön. Ez lehetőséget biztosít arra, hogy – a képzés szintjein előrehaladva – a résztvevők a politikai ismeretek mind teljesebb körét sajátítsák el, a vitakörökben kitűnt fiatalok aktivistákká nevelődjenek, a legérettebbek a vezetőképzés különböző formáiban kapjanak felkészítést.

A KISZ politikai képzése differenciáltan biztosítsa az egyes ifjúsági rétegek képzését, illetve a vezetés különböző szintjein dolgozók felkészítését. Erősítse az ifjúsági szövetség eszmei-politikai befolyását, különösen az ifjúmunkások és a szakmunkástanulók között.

Az ifjúsági szövetség politikai képzési rendszere a következőképpen épüljön fel:

– ifjúsági vitakörök,
– KISZ-aktivisták körei,
– vezetőképzés.

1. Az ifjúsági vitakörök célja, hogy felkeltse az érdeklődést a politika iránt. Adjon választ a fiatalok kérdéseire, gyarapítsa ismereteiket, teremtsen lehetőséget a politikai vitákra; a politika magyarázásával formálja véleményüket, befolyásolja magatartásukat, tetteiket.

A vitakörök tartalma: pártunk politikájának, ifjúságpolitikájának, az ifjúsági szövetség hivatásának magyarázata.

A vitakörök nagy ifjúsági tömegek – KISZ-tagok és KISZ-en kívüliek – számára biztosítsanak tájékozódási lehetőséget, szervezett vitafórumot. A körök munkáját a KISZ KB „Politikai füzetek" kiadásával irányítja.

2. A KISZ-aktivisták körei a KISZ-vezetőségi tagok, reszortfelelősök, aktivisták képzését szolgálják. E tanfolyamok az alapszervezeti vezetőségek feladatait, munkamódszereit komplex módon ismertetik és felkészítik a résztvevőket közösségi megbízatásaik teljesítésére, hogy a fiatalok körében agitátorok legyenek. Az aktivisták ezekben a körökben sajátítják el a KISZ-vezetői ismeretek alapjait. A tanfolyamok tartalma: a szocialista építés elvi kérdéseinek, a pártpolitika fő elemeinek bemutatása, az ifjúságpolitikai ismeretek elmélyítése, az összefüggések feltárása.

3. Az ifjúsági szövetség vezetőképzése a vezetővé válás, illetve a továbbfejlődés szervezett formája. Megismertet a szocialista építés törvényszerűségeivel, a politika ideológiai alapjaival. Rendszerezett pártpolitikai ismereteket ad, vezetési, valamint módszertani képzést nyújt. Átfogóan vagy speciális területen felkészít az ifjúsági szövetség bizottságainak, szervezeteinek önálló vezetésére, gyakorlati irányítási feladatainak megoldására.

Az alapszervezeti titkárok, vezetőségi tagok képzését a járási, városi, kerületi, nagyüzemi és tanintézeti KISZ-bizottságok alapszervezeti titkárképző tanfolyamokon oldják meg. E tanfolyamok tartalmát pártunk általános politikájának és ifjúságpolitikájának alapvető és időszerű kérdései, az ifjúsági szövetség előtt álló feladatok és azok megvalósításának módszerei, valamint közösségformálási, nevelési és vezetési ismeretek alkotják. A tanfolyamok munkáját a KISZ KB tananyagokkal, tematikával, segédanyagokkal támogatja.

A megyeközi KISZ-iskolákban – azok megyei iskolákká fejlesztésével – kell megoldani a megyei, járási, városi, kerületi, nagyüzemi, tanintézeti bizottságok – elsősorban vb-tagjainak –, csúcsvezetőségi tagoknak és titkároknak, propagandistáknak, társadalmi bizottságok vezetőinek, s a községi KISZ-szervezetek titkárainak képzését, továbbképzését. Az itt szervezett tanfolyamok a korábbiakra építve, magasabb szinten nyújtanak pártpolitikai, ifjúságpolitikai és vezetési, módszertani ismereteket. A megyei iskolák feladata a képzési tevékenységen túl az, hogy segítsék, ellenőrizzék az adott területen folyó politikai oktatási tevékenységet.

A középfokú tanintézetek iskolai szintű vezetőségi tagjainak, titkárainak képzését ugyanezzel a tartalommal, de sajátos helyzetüknek megfelelően úgy kell megoldani, hogy a KISZ-vezetőképzés az állami oktatásban való részvétellel párhuzamosan és egyidejűleg folyjék.

A Központi KISZ Iskolán az ifjúsági szövetség az apparátus jelenlegi és leendő tagjait képezi. A tanfolyamok feladata, hogy az apparátus tagjai a párt- és állami oktatásban szervezett ideológiai-politikai ismeretekre építve rendszerezzék, továbbfejlesszék és az ifjúsági mozgalom gyakorlatára alkalmazzák tudásukat. Meg kell ismerkedniük a pedagógia és a mozgalmi vezetés alapjaival, az ifjúsági mozgalom nevelési területeinek követelményeivel.

A megyei iskolákat és a központi iskolát a KISZ KB tematikával, tananyaggal és segédanyaggal látja el.

A mozgalmi év feladataira való felkészítés („éves felkészítés") legfőbb feladata, hogy megismertesse a résztvevőkkel a mozgalmi év célkitűzéseit, feladatait, a tervezett mozgalmakat, akciókat, rendezvényeket, a feladatok megoldásának módszereit.

A vezetők továbbképzésének sajátos formája az irányított önképzés. Az önképzést a KISZ KB által meghirdetendő ifjúságmozgalmi pályázatok és a „levelező tanfolyamok" szolgálják.

III

Az Agitációs és Propaganda Bizottság megtárgyalta és elfogadta a KISZ politikai oktatásának és vezetőképzési tevékenységének továbbfejlesztéséről készült előterjesztést.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság – kiindulva abból, hogy a KISZ-en belüli politikai képzés különösen fontos szerepet tölt be az ifjúság eszmei és politikai nevelésében – szükségesnek tartja, hogy ehhez a párt szervei minden szinten hatékony eszmei, politikai és szervezeti segítséget nyújtsanak.

Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztály nyújtson folyamatos segítséget a KISZ-ben folyó politikai oktatás és káderképzés eszmei, politikai tartalmának kialakításához, a tematikák, tananyagok elkészítéséhez, a munka tartalmi ellenőrzéséhez, értékeléséhez, a politikai képzés és továbbképzés fejlesztéséhez szükséges feltételek megteremtéséhez.

A pártbizottságok és a pártszervezetek segítsék a KISZ-szervezeteket a politikai tanfolyamok megszervezésében, kísérjék figyelemmel az ifjúság között végzett nevelőmunka és ezen belül a politikai képzés tapasztalatait, segítsék a fiatalok korében felmerülő eszmei és politikai kérdések megválaszolását.

A megyei oktatási igazgatóságok építsenek ki szoros kapcsolatot a területükön működő KISZ-iskolákkal, támogassák azokat elméleti, politikai, módszertani tanácsadással, tájékoztatók, előadások tartásával.

Az illetékes pártszervek gondoskodjanak arról, hogy a párt propagandistái közül azok, akik az ifjúság közötti munkára alkalmasak, pártmegbízatásként nagyobb számban végezzenek oktatói munkát a KISZ-ben. Növelni kell a pártoktatásban részt vevő ifjúsági vezetők és aktív KISZ-tagok számát.

1975

115
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT-, A SZAKSZERVEZETI ÉS A KISZ-APPARÁTUSOK POLITIKAILAG FELKÉSZÜLT, ÜZEMI TAPASZTALATOKKAL RENDELKEZŐ FIZIKAI DOLGOZÓKKAL TÖRTÉNŐ FOLYAMATOS UTÁNPÓTLÁSÁNAK FELADATAIRÓL

(1975. JANUÁR 14.)

I

A Központi Bizottság 1974. március 19–20-i – a munkásosztály társadalmi szerepének fejlesztéséről, helyzetének javításáról szóló – határozata[1] feladatul szabta, hogy ki kell dolgozni, miként lehet a párt, a szakszervezet, a KISZ apparátusaiba politikailag felkészült, üzemi tapasztalatokkal rendelkező fizikai munkásoknak az eddiginél nagyobb arányban történő bevonását folyamatosan biztosítani. Ma már a káderutánpótlás alapvető forrása az egyetemet és főiskolát végzett, rendszerünk által nevelt emberek. Ugyanakkor azonban céltudatosabban kell elősegíteni a munkában és a társadalmi életben kitűnt szervező-, vezetőkészséggel rendelkező tehetséges fizikai munkások, termelőszövetkezeti parasztok vezetővé válását. Ez vonatkozik a párt- és tömegszervezeti apparátusokba történő bevonásukra is.

Az apparátusokban jelenleg dolgozó – eredeti foglalkozásuk szerint – fizikai munkások aránya a következő: a pártapparátusban 52 százalék (a Központi Bizottságnál 46 százalék, a Budapesti Pártbizottságnál 65 százalék, a megyei bizottságoknál 50 százalék); a szakszervezetek apparátusaiban az átlag 64 százalék (a Szakszervezetek Országos Tanácsánál 58 százalék, a szakmai szakszervezetek központi vezetőségénél 70 százalék, a középszerveknél 57 százalék); a KISZ-szervek apparátusaiban az átlagos arány 19 százalék (a Központi Bizottságnál 16 százalék, a Budapesti Bizottságnál 24 százalék, a megyei bizottságoknál 18 százalék az arányuk).

A X. kongresszust követő időszakban – 1971 és 1974 között – az appará-

[1] Lásd e kötet 89. sz. dokumentumát.

tusokba bekerült, eredetileg fizikai dolgozók arányának alakulása kismértékben növekvő tendenciát mutat.

A KB 1972. novemberi határozata, valamint az 1973. november 28-i – a kádermunkára vonatkozó – határozata[2] nyomán céltudatosabbá vált az a törekvés, hogy az arra alkalmas fizikai dolgozókat megfelelő előkészítés után politikai apparátusokba, vezető funkciókba állítsák, vagy hosszabb távon gondoskodjanak kinevelésükről. Ezt több konkrét kezdeményezés, intézkedés szolgálja a párt-, állami és tömegszervezeti vonalon egyaránt:

A Politikai Főiskolára, megyei pártiskolákra a korábbinál több fizikai dolgozó került beiskolázásra.

Baranya megyében a megyei PB kezdeményezésére létrehozták a „Szakmunkások 2 éves politikai szakközépiskoláját", azzal a céllal, hogy a fizikai dolgozók vezetővé nevelését elősegítsék, s megfelelő kádertartalékot képezzenek. A végzettséget politikailag és államilag egyaránt középszintű bizonyítvánnyal ismerik el.

A Minisztertanács határozata alapján 1973-tól évente 200–250 fő nagyüzemi munkásfiatal egyéves előkészítőn vesz részt, melynek sikeres elvégzése után a Műszaki Egyetemre nyernek felvételt. Tanulmányaik egész időszakára ösztöndíjat biztosítanak.[3]

A SZOT Központi Iskolán 1974-ben 5 hónapos káderképző tanfolyamot indítottak, melynek feladata, hogy a tehetséges munkásokat vezetőtestületi tagságra, illetve függetlenített munkára felkészítse.

A fentieken túl városi, járási, kerületi szinteken is tapasztalhatók – a pártbizottságok szorgalmazására – különböző kezdeményezések saját, helyi képzési lehetőségeik felhasználására.

A felsorolt képzési, továbbképzési fórumok nagyrészt kísérleti jellegűek, eredményeik fokozatosan jelentkeznek majd, s a jó tapasztalatok általánossá tétele további tanulmányozást és intézkedéseket igényel.

[2] Lásd e kötet 55. és a 83. sz. dokumentumát.

[3] A Minisztertanács hivatkozott határozata: 2026/1973. (VIII. 8.) Mt. h. számú határozat a szakmunkás képesítésű fiatalok felsőfokú tanulmányairól. (Határozatok Tára Gyűjtemény. 358–359. old.) E határozat végrehajtásáról intézkedik a 206/1973. (M. K. 17.) MM–MüM sz. együttes utasítás az érettségivel nem rendelkező szakmunkás képesítésű fiatalok műszaki egyetemi, illetőleg műszaki főiskolai tanulmányaival kapcsolatos előkészítő tanfolyamokról. (Munkaügyi Közlöny, 1973. évi 11. szám, 160–161. old.)

A Politikai Bizottság a fizikai dolgozóknak a politikai apparátusokba történő fokozottabb bevonására megindult folyamat következetes végigvitele érdekében az alábbi feladatokat jelöli meg:

1. A pártszervezetek, a kommunista vezetők tegyék egyértelművé és következetesen érvényesítsék munkájukban, hogy a fizikai dolgozók politikai apparátusokba történő fokozottabb bevonása politikai felelősséget és tervszerűséget igénylő állandó jellegű feladat, a folyamatosan végzett kádermunka szerves része.

2. A Központi Bizottság Párt- és Tömegszervezetek Osztálya, a megyei pártbizottságok, a SZOT-ban dolgozó kommunista vezetők és a KISZ Intéző Bizottsága a káderutánpótlási és képzési terveikben gondoskodjanak arról, hogy a párt-, szakszervezeti és KISZ-apparátusokban az eredetileg fizikai dolgozók aránya a jelenlegihez viszonyítva ne csökkenjen, hanem némileg növekedjék, különösen a KISZ-ben. Az átlagos arányok az egyes tevékenységi területek és szintek sajátosságai szerinti differenciálást igényelnek.

1975-től kezdődően a káderek cseréjére vonatkozó tervekben külön is ütemezzék az adott időszakban aktuálissá váló, a fizikai dolgozók fokozottabb bevonását szolgáló konkrét személyi változásokat.

a) Elsősorban olyan tehetséges, politikailag fejlődőképes fizikai dolgozókat vegyenek számításba az apparátusok utánpótlásaként, akik a közösség érdekében önzetlenül, eredményesen tevékenykednek, és közéleti szereplésükkel, példamutató munkájukkal kivívták a munkások, a dolgozók bizalmát, megbecsülését.

Külön gondot fordítsanak a nagyüzemekben több éve jó mozgalmi és gazdasági munkát végző káderekre. A pártapparátus utánpótlásánál az eddiginél gyakrabban kell alkalmazni a szakszervezeti és a KISZ-apparátusban mozgalmi tapasztalatokra szert tett eredetileg fizikai dolgozók tervszerű átirányítását.

b) A függetlenített politikai funkcióra történő tudatos felkészítés érdekében nagyobb számban kell megbízni és foglalkoztatni társadalmi aktívaként arra alkalmas fizikai dolgozókat.

A társadalmi aktívaként jól dolgozók közül a legjobbakat kell bevonni a választott szervekbe. Ezért az időszakonként sorra kerülő párt-, szakszervezeti és KISZ-választásokat az eddiginél tudatosabban és tervszerűbben fel kell használni arra, hogy a vezetőtestületekbe ilyen meggondolásokból is nagyobb számban kerüljenek fizikai dolgozók.

A testületekben tevékenykedő fizikai dolgozók fejlődését a velük való rendszeres foglalkozással kell elősegíteni. A politikai szervek függetlenített vezetői személyesen felelősek azért, hogy figyelemmel kísérjék munkájukat,

megismertessék a testületi tagsággal járó feladatokat, jogaikat, és megadják a munkájukat segítő folyamatos tájékoztatást.

Elő kell segíteni, hogy minél előbb aktívan tudjanak részt venni a testület érdemi munkájában. Igényelni kell állásfoglalásaikat, és a politikai munkában már jártasabb elvtársakat gyakrabban be kell vonni napirendre kerülő témák előkészítésébe, korábbi határozatok végrehajtásának ellenőrzésébe, a választott testületek mellett működő munkabizottságokba, a pártszervezeteket segítő, patronáló tevékenységbe. Ez elősegíti fejlődésüket, s módot nyújt arra, hogy munka közben alaposabban megismerjék képességeiket.

c) A politikai apparátusba történő bevonásuknál fontos a fokozatosság elvének érvényesítése. Az alsó- és középszintű apparátusok káderutánpótlásánál azokat a volt fizikai dolgozókat kell számításba venni, akik üzemekben, intézményekben függetlenített funkcióban vagy választott szervek testületeiben már több éves mozgalmi, vezetői tapasztalatot szereztek, bebizonyították rátermettségüket és a beosztásukhoz szükséges politikai, ideológiai, általános műveltségi és szakmai ismeretekkel, tapasztalatokkal rendelkeznek.

Országos szintű irányító szervek politikai apparátusaiba azok az eredeti foglalkozás szerinti fizikai dolgozók kerüljenek, akik középszintű függetlenített funkcióban hosszabb időn keresztül dolgoztak, munkájukkal kitűntek, s közben felsőfokú politikai, illetve szakmai ismereteket, képzettséget szereztek.

3. Fejleszteni és szélesíteni kell az utánpótlásként számításba kerülő fizikai dolgozók tervszerű és folyamatos képzésének, továbbképzésének feltételeit.

Ennek érdekében:

a) A KB Párt- és Tömegszervezetek, az Agitációs és Propaganda, a Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályai – a SZOT-tal és a KISZ-szel közösen – tanulmányozzák és értékeljék a tehetséges fizikai dolgozók képzésére indult eddigi kezdeményezéseket és azok tapasztalatait 1975 végéig terjesszék a KB Titkársága elé.[4]

[4] A KB Titkársága 1976. február 2-i ülésén tárgyalta az előterjesztést, amely megállapította, hogy 1972-höz viszonyítva 1975-ben „a dolgozók általános iskolájában 25 000-ről 70 000-re, a dolgozók középiskolájában 127 000-ről 165 000-re, az egyetemek és főiskolák esti, levelező tagozatain 32 000-ről 40 000-re nőtt a tanulók száma. 1974 szeptemberében megkezdte működését a szakmunkások hároméves esti középiskolája, amely a jövőben megfelelő alapot adhat a munkások alsó- és középszintű vezetővé válásához... A fizikai dolgozók aránya a marxista középiskolában több mint 40 százalék, a hároméves esti egyetemen 14,4 százalék. A Politikai Főiskolán 1972-ben három, tavaly tizennégy fizikai munkás kezdte meg tanulmányait."

Az előterjesztés megállapítja, hogy a kiválasztás megfelelő, a szakmunkások számára szervezett előkészítő tanfolyamok beváltak. Több figyelemre méltó kezdeményezésről ad számot a jelentés – így pl. Baranyában létrehozták a szakmunkások kétéves politikai szakközépiskoláját 64 hallgatóval; a Fejér megyei Pártbizottság 25 hallgatóval szervezett bentlakásos tanfolyamot, elsősorban a káderutánpótlás biztosítása céljából; a Csepel Vas- és Fémművek pártbizottságának kezdeményezésére úgynevezett „társított" tanfolyamot szerveztek, amelyen a hallgatók hat év

A megyei pártbizottságok tanulmányozzák a városi, kerületi pártbizottságok e témában történt helyi kezdeményezéseit és a jó tapasztalatokat általánosítsák.

b) A KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya, Agitációs és Propaganda Osztálya gondoskodjanak arról, hogy az MSZMP Politikai Főiskolája (valamint a SZOT, a KISZ egyéves iskolái és a megyei pártbizottságok) beiskolázási és pályázati rendszere az eddiginél nagyobb számban biztosítsa a politikai apparátusokba utánpótlásként tervezett, eredetileg fizikai dolgozók felvételét, képzését.

A beiskolázó (küldő) szervek minden esetben gondoskodjanak arról, hogy a felvételi vizsgákra kerülők előkészítése szervezetten és eredményesen megtörténjen.

c) A KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya az illetékes állami szervekkel együtt továbbra is kísérjék figyelemmel és támogassák a tehetséges fiatal, fizikai dolgozók közép- és felsőfokú képzésének gyorsítását és további szélesítését a közoktatási intézményhálózat rendelkezésére álló keretein belül, vagy új lehetőségek megteremtése útján.

Azok számára, akiknek a politikai apparátusba történő bevonásához magasabb szakmai képzettség szükséges, lehetővé kell tenni, hogy az ezt indokló családi körülmények esetén átlagos jövedelmüket biztosító ösztöndíjjal végezhessék tanulmányaikat.

4. A KB Agitációs és Propaganda Osztálya gondoskodjon arról, hogy a sajtó, a rádió, a televízió alkotó módon, kampányszerűséget elkerülve, folyamatosan foglalkozzon e témával: kísérje figyelemmel a végrehajtást és tájékoztasson a jó tapasztalatokról. Mutasson be több alkalommal a termelőmunkától a politikai apparátusig, vezető beosztásig megtett életutakat, eredményeivel, gondjaival együtt.

alatt elvégzik a hároméves esti szakközépiskola anyagát, emellett a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem alaptanfolyamának anyagát is elsajátítják, változatlan tematikával és azonos körülményekkel. A SZOT 1974 márciusa óta öthónapos bentlakásos munkáskáderképző tanfolyamot szervez. A tanfolyamot addig 142-en végezték el, s jelenleg 62-en tanulnak. E tanfolyam tapasztalatai eddig kedvezőek. 1976-tól a KISZ évente egy alkalommal hasonló tanfolyamot indít. A Titkárság megállapította, hogy a kezdeményezések többsége lehetővé teszi, hogy viszonylag rövid idő alatt gyarapodjék a fizikai munkásokból lett vezetők száma. Hosszabb távon azonban továbbra is az iskolarendszerű felnőttoktatás és pártoktatás szervezett formáit célszerű igénybe venni. A különböző kezdeményezések célja csak az állami és a pártoktatás kiegészítése és nem azok helyettesítése. Felhívta erre a SZOT és a KISZ figyelmét is. A területi pártszervek figyelmét pedig felhívta a KB Titkársága arra, hogy a termelőmunkában kitűnt közéleti tevékenységet folytató, tehetséges és kádertartalékként is számításba vett munkások – közöttük az eddiginél nagyobb arányban *nők* – tervszerűen kerüljenek a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetemre, a Politikai Főiskolára, az egyetemekre és a főiskolákra, valamint a speciális káderképző és továbbképző tanfolyamokra.

5. A Politikai Bizottság szükségesnek látja, hogy a SZOT-ban és a KISZ KB-ban dolgozó kommunista vezetők 1975 első felében kezdeményezzék a szakszervezeti és a KISZ-apparátusok folyamatos megerősítését elősegítő feladatok kialakítását és határozatba foglalását.

6. A határozat megvalósulásának tapasztalatairól a Politikai Bizottság két év múlva kapjon átfogó tájékoztatást.

116
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÉS KÖZPONTI ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGÁNAK EGYÜTTES ÜLÉSÉRŐL

(1975. FEBRUÁR 26.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága és Központi Ellenőrző Bizottsága 1975. február 26-án együttes ülést tartott.

Az ülés kegyelettel emlékezett meg dr. Háy László elvtársról, a Központi Bizottság közelmúltban elhunyt tagjáról, a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom kiemelkedő harcosáról.

Az együttes ülés Kádár János elvtársnak, a Központi Bizottság első titkárának előterjesztésében megtárgyalta a Központi Bizottság kongresszusi beszámolóját és a kongresszusi okmányokat.

1. A Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tájékoztatást kapott a kongresszusra való felkészülésről.

A kongresszusi előkészületek a szervezeti szabályzat előírásai és a Központi Bizottság határozatai alapján folynak: január 20-ig eredményesen lezajlottak a beszámoló és vezetőségválasztó alapszervezeti taggyűlések, február 20-ig az üzemi, intézményi, községi, városi, járási és kerületi pártértekezletek. Megfelelő előkészítés után megkezdődtek és március 9-ig befejeződnek a budapesti, a megyei és a megyei jogú pártértekezletek.

2. Az együttes ülés nagyra értékeli, hogy párttagságunk jó légkörben, széles körű, alkotó, elvi, politikai vitában kifejezte egyetértését a kongresszusi irányelvekkel, a szervezeti szabályzat módosításával, és számos hasznos kiegészítő javaslatot tett.

3. Az együttes ülés örömmel állapította meg, hogy a Központi Bizottság

1974 decemberében közzétett kongresszusi irányelvei, valamint a gazdasági munkára vonatkozó határozatai és az 1975. évi népgazdasági terv és állami költségvetés kedvező fogadtatásra talált a dolgozó nép körében. A párt- és társadalmi szervezetek, a kormány, a vállalatok, a szövetkezetek, az intézmények munkája nyomán s a lendületes kongresszusi és felszabadulási munkaverseny hatására az 1975. évi népgazdasági terv teljesítése jól indult.

4. A Központi Bizottság elfogadta és a XI. kongresszus elé terjeszti
- a Központi Bizottság beszámolóját;
- a Központi Bizottság határozati javaslatát;
- a szervezeti szabályzat módosítására vonatkozó javaslatokat;
- a Magyar Szocialista Munkáspárt programnyilatkozatának tervezetét.

A Központi Bizottság a Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusának megnyitását március 17-ére tűzte ki.[1]

Megjelent: Népszabadság, 1975. február 27. 1. old.

[1] A Központi Bizottság az 1975. február 26-i ülésén úgy döntött, hogy nyilvánosságra hozza a XI. kongresszus küldöttei részére készült előzetes jelentésének szerkesztett szövegét. (Lásd Népszabadság, 1975. március 15-i számának melléklete.) Még ezt megelőzően nyilvánosságra került a párt programnyilatkozatának tervezete. (Lásd Népszabadság, 1975. március 9-i számának melléklete.) Joggal állapította meg a Központi Bizottság beszámolója a kongresszus színe előtt, hogy „pártunk a szervezeti szabályzat előírásainak, a pártélet normáinak megfelelően készült fel a kongresszusra. A Központi Bizottság kidolgozta, vitára bocsátotta kongresszusi irányelveit, a szervezeti szabályzat módosítására tett javaslatait; elkészítette, nyilvánosságra hozta a párt új programnyilatkozatának tervezetét. A kongresszus küldöttei megkapták a Központi Bizottság előzetes írásos jelentését a végzett munka, fejlődésünk számszerű adatairól.

A pártszervezetekben nagy felelősséggel és aktivitással megtárgyalták a kongresszus okmányait, a taggyűléseken a párttagoknak mintegy negyede észrevételeket és javaslatokat fűzött hozzájuk. A párttagság megvitatta a végzett munkát, demokratikusan megválasztotta küldötteit a pártértekezletekre, majd azokon a kongresszusra. A Központi Bizottság felkérésére a kongresszusi irányelveket és a párt új programnyilatkozatának tervezetét véleményezte a Hazafias Népfront Országos Tanácsa, a Szakszervezetek Országos Tanácsa, az Országos Szövetkezeti Tanács, a Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége, a Magyar Nők Országos Tanácsa, a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága. Elmondhatjuk, hogy a két kongresszusi dokumentum megvitatásába ily módon bekapcsolódott az egész magyar közvélemény. Minden szükséges feltétel létrejött ahhoz, hogy a kongresszus megkezdje és eredményesen elvégezze munkáját." (A Magyar Szocialista Munkáspárt beszámolója. A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. Kongresszusának jegyzőkönyve. Kossuth Könyvkiadó 1975. 76–77. old.)

Az MSZMP Központi Bizottsága egyébként 1975. március 14-én, közvetlen a kongresszus előtt újabb ülést tartott. Meghallgatta Biszku Bélának, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját a párt XI. kongresszusára való politikai és szervezeti felkészülésről. A Központi Bizottság megállapította, hogy a március 17-én, hétfőn összeülő kongresszusra az előkészületek rendben megtörténtek. (Népszabadság, 1975. március 15.)

117

AZ MSZMP XI. KONGRESSZUSÁNAK HATÁROZATA A PÁRT MUNKÁJÁRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL

(1975. MÁRCIUS 21.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusa jóváhagyja a Központi Bizottság beszámolóját a pártnak a X. kongresszus óta végzett munkájáról, valamint a Központi Ellenőrző Bizottság jelentését a két kongresszus közötti tevékenységéről. Elfogadja a párt programnyilatkozatát és a szervezeti szabályzat módosítására tett előterjesztést.

A kongresszus megállapítja, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt az elmúlt négy esztendőben következetesen érvényesítette fő politikai irányvonalát, végrehajtotta a X. kongresszus határozatait. Dolgozó népünk a párt irányításával magasabb szinten és sikeresen építette a szocialista társadalmat, hazánk, a Magyar Népköztársaság előbbre haladt a szocializmus útján.

Társadalmunkban érvényesült a párt, a munkásosztály vezető szerepe. Tovább szilárdult a munkásosztály hatalma, a munkás-paraszt szövetség. Kiszélesedett a szocialista demokrácia, mélyült a szocialista nemzeti egység.

A népgazdaság tervszerűen, arányosan fejlődött. Megvalósul a negyedik ötéves terv, intenzívebb, hatékonyabb a gazdasági munka. Intézkedések születtek a gazdaságirányítás bevált rendszerének továbbfejlesztésére. A termelőmunka eredményeire alapozva rendszeresen emelkedett a nép életszínvonala.

Nemzetközi gazdasági kapcsolataink alapvető tényezője a Szovjetunióval, a szocialista országokkal való gazdasági együttműködésünk. Ennek fejlődése lényegesen hozzájárult építőmunkánk eredményeihez.

A kölcsönös érdekek alapján fejlődtek gazdasági kapcsolataink a tőkésországokkal is. A tőkés világban – különösen az utóbbi két évben – felgyorsult infláció s a magasra szökött fűtő- és nyersanyagárak azonban nehezítették gazdaságunk kiegyensúlyozott fejlődését.

A Magyar Szocialista Munkáspárt szorosan együttműködött a kommunista és munkáspártokkal; szélesítette kapcsolatait a nemzeti felszabadító mozgalmakkal, minden imperialistaellenes erővel. Pártunk, államunk – testvéri szövetségben a Szovjetunióval, a szocialista közösség országaival és összefogva minden haladó, békeszerető erővel – biztosította építőmunkánk külső feltételeit.

A párt a X. kongresszus óta eltelt években is alkotóan alkalmazta a marxiz-

mus–leninizmust, a szocializmus építésének nemzetközi érvényű elveit és tapasztalatait a hazai viszonyokra. A Központi Bizottság a két kongresszus között rendszeresen elemezte a konkrét helyzetet, figyelemmel kísérte a társadalmi folyamatokat, megoldotta az új feladatokat. A párt politikája kiállta a gyakorlat próbáját: cselekvő támogatásra talált a munkásosztályban, a termelőszövetkezeti parasztságban, az értelmiségben, az egész népben.

Tovább emelkedett népünk műveltsége, társadalmunkban erősödött a marxizmus–leninizmus befolyása, bővült hatóköre. A szocialista közgondolkodás mindinkább tért hódít és meghatározza a cselekvést.

Pártunk XI. kongresszusa történelmi évforduló előtt ült össze. Harminc éve annak, hogy a Szovjetunió hadserege, amely a harc fő terhét vállalta, a szövetséges hatalmak csapataival együtt szétzúzta a világ népeit fenyegető és Európa nagy részét rabságban tartó hitleri fasizmust. Történelmi jelentőségű győzelme új helyzetet teremtett a világban. Harminc éve szabadította fel a szovjet hadsereg hazánkat, országunk függetlenné vált, és megnyílt népünk előtt a társadalmi haladás útja. A magyar nép sohasem felejti el azt az áldozatot, amelyet a szovjet nép hozott a második világháborúban a fasiszta fenevaddal vívott élethalálharcban, amelynek során hazánk is felszabadult.

A kongresszus nagyra értékeli, hogy a magyar dolgozók a szocializmusba vetett hittel, új munkasikerekkel köszöntik felszabadulásunk 30. évfordulóját. E három évtized alatt munkásosztályunk, népünk a párt vezetésével hatalmas utat tett meg: sorsának ura lett, s független, szabad hazájában a szocialista társadalom építésén dolgozik. Hazánk az elmúlt harminc év eredményeire építve, lendületesen halad előre a szocializmus építésének útján.

A kongresszus, mint a párt legmagasabb fóruma, eredményesnek ítéli, helyesli és megerősíti a Magyar Szocialista Munkáspárt eddigi politikáját. Szükségesnek tartja, hogy fő politikai irányvonalát a párt vigye tovább, mindenütt és mindenkor következetesen érvényesítse. Egyetért a Központi Bizottság beszámolójában kifejtett marxista–leninista irányvonallal és a gyakorlati tennivalókkal.

I. A NEMZETKÖZI HELYZET, KÜLPOLITIKÁNK FŐ IRÁNYA ÉS FELADATAI

Az elmúlt években kedvező változás következett be a nemzetközi helyzetben a szocializmus, a haladás javára. Hazánk, pártunk aktív, kezdeményező külpolitikát folytatott.

1. A kongresszus úgy értékeli, hogy az utóbbi években tovább növekedtek a szocializmus, a társadalmi haladás és a béke erői, s meghatározó módon befo-

lyásolják az emberiség sorsát. A nemzetközi küzdőtéren egyre erőteljesebben tevékenykedik korunk három nagy forradalmi ereje: a szocialista világrendszer, a nemzetközi munkásosztály és a nemzeti felszabadító mozgalom. Együttműködésük mind eredményesebb.

2. A szocialista világrendszer létrejötte és sikeres fejlődése korunk legfontosabb vívmánya. A szocialista országok tervszerűen megoldják a maguk elé tűzött társadalmi, gazdasági és kulturális feladatokat, emelik a dolgozók életszínvonalát. Egységük és összeforrottságuk az elmúlt négy évben erősödött. Növekvő politikai súlyukkal és vonzásukkal, gazdasági és katonai hatalmukkal új távlatokat nyitnak a szocializmus, a nemzeti felszabadulás és a béke világméretű győzelme előtt. Az imperializmus elleni harc döntő erejét alkotják.

3. Az utóbbi években nagymértékben fellendült a nemzetközi munkásosztály forradalmi mozgalma és a nemzeti felszabadító harc. A tőkésországok kommunista és munkáspártjainak, a mögöttük felsorakozó tömegeknek, a felszabadító mozgalmaknak az ereje növekszik, befolyásuk egyre számottevőbb.

4. Az imperialistaellenes politikát folytató fejlődő országok népeinek erősödő harca újjáformálja Ázsia, Afrika és Latin-Amerika politikai térképét. A fejlődő országok zöme eredményesen küzd teljesebb nemzeti függetlenségéért, a neokolonializmus leküzdéséért, önálló nemzetgazdaságának kiépítéséért, az egyenjogú nemzetközi kapcsolatok létrehozásáért.

5. A kapitalista rendszer általános válsága mélyül. A tőkés hatalmak uralmi szférája összeszűkült. Fokozódik és egyre szövevényesebbé válik a piacokért folyó harc, a tőkésországok, a nemzetközi monopóliumok versenye; mélyülnek az imperialista hatalmak és más tőkésországok egymás közötti ellentétei. Ezt olyan jelenségek is mutatják, mint az ipari termelés megtorpanása vagy visszaesése számos tőkésországban, a gyorsuló infláció, a gazdasági egyensúly mind gyakoribb megbomlása, a munkanélküliségnek és a dolgozók létbizonytalanságának növekedése. A tőkések igyekeznek a válság terheit a munkásosztályra, a dolgozó tömegekre hárítani. Mindez tovább élezi az osztályharcot. A tőkésországok kommunista és munkáspártjai, az őket támogató dolgozó tömegek mind erélyesebben lépnek fel politikai és gazdasági követeléseik teljesítéséért, a dolgozók közvetlen érdekeiért, jogaik védelmében és kiterjesztésére, a monopóliumok hatalmának megtörésére és felszámolására, a demokráciáért, a fasiszta törekvések ellen. Harcuk egyre inkább nemzetközi méreteket ölt.

6. A Szovjetunió, a Varsói Szerződés szervezetébe tömörült többi szocialista ország gyors ütemű fejlődése és egyeztetett, sikeres külpolitikája, az imperialistaellenes és a békéért küzdő erők eredményes fellépése kedvező változást hozott a nemzetközi helyzetben. A békés egymás mellett élés jegyében napjainkban fordulat megy végbe a nemzetközi helyzetben a hidegháború korszakából

a különböző társadalmi rendszerű államok politikai, valamint kölcsönösen előnyös gazdasági, műszaki-tudományos és kulturális együttműködése felé. A nemzetközi enyhülés fontos tényezője a Szovjetunió és az Egyesült Államok viszonyának javulása, kétoldalú kapcsolatainak fejlődése.

7. Korunkban reális lehetőséggé vált a világháború elkerülése, a vitás nemzetközi kérdések békés megoldása. A tőkésországok vezető köreinek mindinkább számolniuk kell a realitásokkal. Az imperializmus világméretekben védekezésre kényszerül, de a világ különböző részein még képes ellentámadásokra. Mesterkedéseivel nehezíti a nemzetközi enyhülés kiterjesztését. Fokozódó belső és nemzetközi nehézségeinek ellensúlyozására újabb feszültségi gócokat teremt. E törekvésekkel szemben világszerte növekszik az ellenállás. A szocializmus és a béke híveinek további erőfeszítéseket kell tenniük, hogy az enyhülés folyamatát ne lehessen feltartóztatni.

8. A Magyar Népköztársaság a proletár internacionalizmus és a békés egymás mellett élés elvei alapján folytatja nemzetközi tevékenységét. A külpolitikában változatlanul az a legfontosabb feladatunk, hogy kedvező feltételeket hozzunk létre szocialista építőmunkánk számára, hogy erőnkhöz mérten védjük és szilárdítsuk a társadalmi haladás, a nemzeti függetlenség, a béke pozícióit az egész világon.

A kongresszus megállapítja, hogy jövő eredményeink legfőbb biztosítéka a szocialista országoknak a marxizmus–leninizmus elvein alapuló összeforrottsága, összehangolt nemzetközi fellépése. Ennek tudatában erősítjük testvéri kapcsolatainkat, együttműködésünket és egységünket a Szovjetunióval és a szocialista közösség többi országával.

Hazánk a jövőben is aktívan részt vesz a Varsói Szerződés szervezetének és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának tevékenységében. A Varsói Szerződés az államok új típusú szövetsége; békeszerető politikája nemcsak a résztvevők, hanem a kontinens többi népének érdekeit is szolgálja. A Varsói Szerződés döntő szerepet játszik a szocialista országok nemzetközi tevékenységének egyeztetésében, a békét és a biztonságot szolgáló politikai akciók kibontakoztatásában. A Varsói Szerződés tagállamainak fegyveres ereje megbízhatóan őrködik a szocialista közösség biztonságán, a béke védelmének legfontosabb tényezője korunkban. A Magyar Népköztársaság osztozik az egyesített védelmi erőfeszítésekben, teljesíti szövetségi kötelezettségeit. Úgy véljük, hogy a Varsói Szerződésre mindaddig szükség lesz, amíg a NATO és más agresszív katonai szövetségek fenyegetik a népek békéjét.

A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa az elfogadott elvek alapján szervezi a gazdasági integrációt, amely a szocialista országok előrehaladásának fontos nemzetközi tényezője.

Pártunk és kormányunk szolidáris a haladásért és a nemzeti felszabadításért

küzdő erőkkel, és segítséget nyújt harcukhoz. Küzdünk a gyarmatosítás minden formájának végleges felszámolásáért, a faji megkülönböztetés ellen.

A kongresszus célul tűzi ki, hogy a magyar külpolitika bővítse kapcsolatait a már felszabadult fejlődő országokkal. Helyezzen súlyt arra, hogy a kapcsolatok szélesítésével is segítse ezeknek az országoknak önálló nemzeti fejlődését.

Pártunk és kormányunk síkraszáll a békés egymás mellett élés széles körű térhódításáért. Ennek érdekében az államközi kapcsolatok bővítésére törekszünk a fejlett tőkésországokkal. Ez jobb lehetőségeket teremt a béke megszilárdításához, a szocialista és a kapitalista országok számára egyaránt hasznos gazdasági együttműködés szélesítéséhez; javítja a tőkés világban élő osztálytestvéreink, a dolgozó tömegek harcának feltételeit; hozzájárul a szocialista rendszer eredményeinek, fölényének bemutatásához, valamint a szocializmus eszmei-politikai befolyásának további kiterjesztéséhez. Támogatjuk az emberiség valódi kulturális értékeinek cseréjét, az információs és az emberi kapcsolatok bővítését, de visszautasítunk minden politikai és ideológiai beavatkozási kísérletet hazánk belső ügyeibe.

A magyar külpolitika a nemzeti és az internacionalista érdekeket egyaránt szolgálva, minden lehetséges módon és eszközzel segítse elő a szocialista országok békepolitikájának sikereit, a válsággócok felszámolását, a vitás nemzetközi kérdések tárgyalások útján történő megoldását.

A párt a jövőben is következetes marxista–leninista elvi álláspontot képvisel az összes időszerű nemzetközi kérdésekben.

Az egész világ békéje szempontjából alapvető jelentőségű az európai biztonság megteremtése. A hozzá vezető út fontos állomása, hogy a tőkés világ országai tudomásul vették a második világháború után kialakult helyzetet, jogilag elismerték a Német Demokratikus Köztársaságot, sikerült rendezni az európai szocialista országok – köztük hazánk – és a Német Szövetségi Köztársaság viszonyát. A szocialista országokkal együtt támogatjuk a biztonsági és együttműködési értekezlet munkáját, a bécsi haderőcsökkentési tárgyalásokat.

Támogatjuk az indokínai népek függetlenségi küzdelmét, a vietnami hazafiak erőfeszítéseit a párizsi megállapodás végrehajtásáért. Továbbra is az arab népek igazságos ügye mellett állunk. Következetesen szorgalmazzuk az Izrael által megszállt területek kiürítését, a palesztinai arab nép jogainak elismerését. A tobbi szocialista országgal együtt mindent megteszünk a chilei nép harcának segítésére. Tiltakozunk a fasiszta katonai rendszer fokozódó terrorja ellen, követeljük a törvénytelenül fogva tartott hazafiak, közöttük Corvalán elvtársnak, a Chilei Kommunista Párt főtitkárának szabadon bocsátását.

Nemzetközi összefogással el kell érni a ciprusi helyzet rendezését, a szigetország szuverenitásának tiszteletben tartását. Elismeréssel adózunk Portugália haladó erőinek, amelyek sikerrel verték vissza az ellenforradalom támadásait.

Üdvözöljük a görög demokratikus erők harcának eredményeit. Szolidárisak vagyunk azokkal a kommunistákkal és demokratákkal, akik Spanyolországban és másutt harcolnak a fasiszta rendszer felszámolásáért, a társadalmi haladásért, a békéért.

Pártunk és kormányunk nagy figyelmet szentel a leszerelési intézkedések kidolgozásának, a fegyverkezési verseny csökkentésének. Támogatunk minden olyan törekvést, amely a fegyverkezési verseny csökkentését, majd megszüntetését célozza, akár részleges megoldások útján.

A Magyar Szocialista Munkáspárt, a Magyar Népköztársaság nagy jelentőséget tulajdonít a népek közeledését szolgáló nemzetközi szervezeteknek. Hazánk aktívan közreműködik az Egyesült Nemzetek Szervezetének és intézményeinek munkájában.

A Magyar Népköztársaság elvi, aktív, rugalmas külpolitikájával – szorosan együttműködve a szocialista közösség országaival – a jövőben is elősegíti a béke megszilárdítását és a társadalmi haladás térhódítását a világban.

II. A TÁRSADALMI VISZONYOK TOVÁBBFEJLESZTÉSE

A szocializmus alapjainak megszilárdításában elért sikereinkre támaszkodva, az elmúlt években is tovább fejlesztettük a társadalmi viszonyokat. A termelési, az osztályviszonyok szocialista jellegének erősítése a szocialista társadalom építésének alapvető feltétele.

1. A kongresszus szocialista fejlődésünk döntő fontosságú biztosítékának tekinti, hogy a termelőerőkben rejlő lehetőségek kibontakoztatása érdekében a termelési eszközök társadalmi tulajdona erősödjön és fejlődjön. Előrehaladásunk üteme és eredményessége nagymértékben függ attól, hogy jobban kihasználjuk a szocialista állami és szövetkezeti tulajdonban levő lehetőségeket. Az állami és szövetkezeti vállalatokban, intézményekben dolgozik a foglalkoztatottak 95,4 százaléka, itt termelik meg a nemzeti jövedelem 98 százalékát.

Az állami és a szövetkezeti tulajdon egytípusú szocialista tulajdon, de különbség van közöttük a munka társadalmasításának fokában, az irányítás, a jövedelemelosztás módjában. Az állami tulajdon társadalmasításának foka magasabb. A legközelebbi évek feladata mind az állami, mind a szövetkezeti tulajdon további erősítése. Az állami tulajdonnak a népgazdaságban betöltött helyzeténél és nagyságrendjénél fogva meghatározó szerepe van a szocialista tervgazdálkodásban, az össztársadalmi érdek érvényesítésében, az egész társadalom fejlődésében.

A szövetkezeti tulajdon fontos helyet foglal el a mezőgazdaságban, az ipari termelés és a szolgáltatás több ágazatában, a kereskedelemben, egész népgaz-

daságunkban. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek szocialista jellege tovább erősödött. A szocialista alapokra helyezett mezőgazdaság, valamint a szocialista szövetkezeti mozgalom további fejlődésének útja mindenekelőtt az, hogy a termelőszövetkezetek korszerű nagyüzemekké váljanak, gazdálkodásukban erősödjenek a szocialista nagyüzemekre jellemző, a tagok érdekeit az össztársadalmi érdekkel helyesen egyeztető vonások. A szövetkezetek többségében már kialakult az optimálisnak tekinthető üzemnagyság. Ezért előtérben álló feladat az ebben rejlő termelési lehetőségek teljesebb kihasználása. A termelőerők jobb hasznosítására – ahol szükséges – folytatódjék a mezőgazdasági termelőszövetkezetek ésszerű egyesülése. Folytatni kell a szövetkezetek termelést szolgáló társulásainak, közös vállalkozásainak és vállalatainak létrehozását, bővíteni az állami gazdaságoknak, az állami vállalatoknak és a termelőszövetkezeteknek a fejlett, iparszerű mezőgazdasági termelés kiterjesztését elősegítő, szerződéses alapon nyugvó közös tevékenységét.

Változatlanul szükség van – elsősorban a szolgáltatás területén – a főként saját munkán és a családtagok tevékenységén alapuló kisárutermelésre.

Az életszínvonal rendszeres emelkedésével társadalmunkban bővül a személyi tulajdonban levő javak köre, növekszik az állampolgárok személyi tulajdona. Pártunk ezt szocialista fejlődésünk lényeges eredményének tekinti, ugyanakkor fontosnak tartja, hogy a személyi tulajdon a szocialista életmódot erősítse. Államunk törvényeivel elismeri, támogatja a munkával szerzett személyi tulajdont, a népgazdasági és egyéni szempontból hasznos lakásépítési akciókat, a személyi tulajdonban levő lakások építését. Továbbra is érvényt szerez törvényeinknek, s úgy fejleszti őket tovább, hogy gátat vessen a nem munkából származó, a szocialista elveket sértő jövedelmek keletkezésének. Meg kell akadályozni a családi szükségleteket meghaladó, különösen a spekulációs célú ingatlanszerzést.

2. A szocialista társadalom építésében elért haladás kifejeződik a társadalom szerkezetének változásaiban is. Tovább csökkennek a még meglevő osztályjellegű, illetve osztályeredetű különbségek. Az aktív keresők 58 százaléka munkás, 15 százaléka szövetkezeti paraszt, 24 százaléka értelmiségi, alkalmazott. Az önálló kisárutermelők aránya mintegy 3 százalék.

A kongresszus a szocialista fejlődés fontos vonásának tartja, hogy a X. kongresszus óta is tovább erősödött a munkásosztály vezető szerepe. Politikai állásfoglalása, tevékenysége, fegyelme, szemlélete egyre meghatározóbban befolyásolja a dolgozók minden csoportjának, rétegének felfogását. Politikai öntudata fejlődött, szakképzettsége, műveltsége gyarapodott, növekszik soraiban a magasan képzettek száma. A munkásosztály társadalmunk legnagyobb osztálya, derékhada a szocialista nagyüzemekben dolgozik. Pártunk a jövőben is

nagy figyelmet fordít a munkások tevékenységére, politikai törekvéseink érvényesítésére, élet- és munkakörülményeinek javítására.

Az állami gazdaságok fizikai dolgozói a munkásosztály része; erősödik a termelőszövetkezeti parasztsággal való együttműködésük és termelési kapcsolatuk. Az állami gazdaságok dolgozói aktív részesei a mezőgazdaság szocialista fejlődésének.

A szocialista építés alapvető követelménye – és a soron levő feladatok végrehajtásának feltétele –, hogy a munkásosztály vezető szerepe a társadalmi élet egészében érvényesüljön. Tagjainak céltudatos eszmei nevelésével, általános és szakmai ismereteinek bővítésével növelni kell politikai felvértezettségét, közéleti aktivitását. Gondoskodni kell megfelelően felkészített utánpótlásáról. E feladatok megoldásában is nagy segítő erő az országossá vált szocialista brigádmozgalom.

A munkásosztály vezető szerepe és érvényesülése az egész dolgozó nép érdeke, s mindenekelőtt pártunk marxista–leninista politikájában testesül meg. Elvi fontosságú követelmény, hogy a párt-, társadalmi, állami szervek vezető tisztségeibe és testületeibe növekvő számban, kellő arányban kerüljenek a termelésben élen járó, a társadalmi tevékenységben kiemelkedő és megfelelően felkészült munkások, fizikai dolgozók.

Államunk legfőbb politikai alapja a munkás-paraszt szövetség, amelyet a szocialista építés során kivívott közös győzelmek szilárdra kovácsoltak és tovább gazdagítottak. A párt e szövetségre támaszkodva bontakoztatja ki politikáját, irányítja és szervezi a szocialista építést.

Országunk társadalmi és gazdasági előrehaladása, a mezőgazdaság szocialista fejlődése megváltoztatta a mezőgazdasági termelés feltételeit és a falu arculatát. Nagy utat tett meg a munkásosztály szövetségese, a szövetkezeti parasztság. Munka- és életkörülményeiben, szemléletében közeledik a munkásokéhoz, termelési és közéleti tevékenységével a szocializmus építésének aktív részese. Az elmúlt években tovább erősödött érzés- és gondolatvilágában a közös tulajdonosi és gazdálkodói felfogás. Emelkedett a mezőgazdasági dolgozók műveltsége, képzettsége, politikai tudatossága, s ezeket a jövőben is fejleszteni kell. Erősítsük tovább a termelőszövetkezetek szocialista vonásait, fokozzuk a tagok közéleti aktivitását. Fordítsunk rá gondot, hogy a fiatalság mindjobban felismerje, milyen távlatokat kínál munkájában, fejlődésében a szocialista mezőgazdaság.

A társadalmi fejlődéssel és a tudományos-technikai forradalom kibontakoztatásával összhangban növekszik az értelmiség szerepe. Értelmiségünk a nép részeként alkotó tevékenységében eggyé forr, céljaiban azonosul a munkásosztállyal. Támogatja a párt politikáját, többsége magáévá tette a marxizmus–leninizmus elveit, és eszmeileg is szocialista irányba fejlődik. Változatlanul fon-

tos feladatunk, hogy a marxizmus–leninizmus befolyását elmélyítsük soraiban, s utánpótlásában gondoskodjunk a munkás- és parasztfiatalok, köztük a nők kellő arányáról.

Emelkedik a termelésben, az igazgatásban, a szervezési és végrehajtási feladatok ellátásában nélkülözhetetlen alkalmazotti rétegek szakmai és politikai képzettsége, erősödik a szocialista célok iránt érzett elkötelezettsége. A munka jobb szervezésével el kell érni, hogy létszámuk országos átlagban ne növekedjék.

A kisiparosok, a kiskereskedők és egyéb magánfoglalkozásúak túlnyomó része hasznos szerepet tölt be, munkájával társadalmi szükségletet elégít ki.

A szocializmus híveinek a köre messze túlterjed a párt keretein: társadalmunk döntő többsége saját tapasztalatai alapján meggyőződött rendszerünk felsőbbrendűségéről, a párt politikájának helyességéről.

A szocialista építés kiteljesedésével szélesedik, szocialista tartalommal telítődik a magyar nép minden haladó és alkotó erejét, párttagot és pártonkívülit, a különböző nemzetiségeket, minden nemzedéket, ateistát és hívőt tömörítő társadalmi összefogás. A céljainkkal való egyetértés erősödésével a szocialista építőmunka folyamatában egyre szilárdabbá kell ötvözni a szocialista nemzeti egységet.

3. Hazánkban az antagonisztikus osztályellentmondások megszűnése után, a szocializmus gazdasági, eszmei, politikai alapjainak megszilárdításával tovább erősödött a társadalom egysége. A dolgozó osztályok, rétegek alapvető érdekei egybeesnek a szocialista haza építésében, az életkörülmények javításában és a béke megőrzésében. Az osztályok közti különbségek tovább csökkentek.

Társadalmunkban jelen van és szerepet kap a társadalmi, a csoport- és az egyéni érdek. A társadalmi érdek a meghatározó, végső soron ennek kell alárendelni a csoport- és az egyéni érdeket is. Az egyéni vagy csoportérdeknek a közösség, az ország rovására történő értelmezése ellen fel kell lépnünk. A helyesen felfogott csoport- és egyéni érdek egy irányba hat a szocialista törekvésekkel, segíti a szocializmus építését.

A társadalmi osztályok, rétegek helyzetéből adódóan érdekellentétek, ellentmondások is mutatkoznak egyes népgazdasági ágak, a vállalatok dolgozói, az országos, területi-helyi érdekek között, a nemzeti jövedelem elosztásában, az ár-, bér- és piaci viszonyokban. A következő években pártunknak még inkább azon kell őrködnie, hogy ezek folyamatosan az össztársadalmi érdek alapján oldódjanak meg.

4. Államunk a szocialista építés fő eszköze. A két kongresszus között a párt kezdeményezésére hozott intézkedések előmozdították az államélet, a szocialista demokrácia fejlesztését. Tervszerűbbé vált a munka; a szocialista építésben, a társadalmi élet minden területén fokozódott a tömegek aktivitása, az

állampolgárok érdekeltsége és felelőssége. Növekszik szocialista államunk szerepe a népgazdaság fejlesztésében, a társadalmi szükségletek kielégítésében, a létfeltételek javításában, a szocialista tudatformálás, a művelődés, az egészségügyi ellátás, a szociális gondoskodás területén és az ifjúság nevelésében. Funkciói közül kiemelkedik a gazdasági építő- és a kulturális nevelő munka irányítása. Az országgyűlés az alkotmány módosításában kifejezte, hogy népünk eddigi harcának, munkájának eredményeként a Magyar Népköztársaság szocialista állam, a munkásosztály marxista–leninista pártja a társadalom vezető ereje. Az országgyűlés megfelelően gyakorolja törvényalkotó tevékenységét, a kormányzati munka alkotmányos irányítását és ellenőrzését.

A kormányzati és igazgatási munka az utóbbi években fejlődött. Egyértelműbben elhatárolódtak a feladatok és hatáskörök a minisztériumok, a főhatóságok, a központi és a helyi szervek között. Népköztársaságunk kormánya az állami szervek irányításában központi szerepet tölt be, segíti, szervezi a szocialista építés feladatainak megvalósítását.

A fokozódó követelmények miatt a központi irányítást hatékonyabbá kell tenni. Erősíteni kell a központi és helyi államigazgatási szervek összehangolt irányító munkáját. A társadalmi tulajdonban levő eszközök gondos felhasználása, a közérdek érvényesítése megkívánja az állami, társadalmi ellenőrzés jelenlegi rendszerének fejlesztését. Hatékonyabbá kell tenni az egyre nagyobb szerepet betöltő népi ellenőrzést, hatókörét ki kell terjeszteni a társadalmi, gazdasági élet minden területére.

A tanácsokról alkotott törvény alapján kibontakozott a tanácsok népképviseleti, önkormányzati és államigazgatási szerepe, növekedett önállósága, felelőssége. Javítaniuk kell azonban tevékenységüket a hatáskörükbe tartozó gazdasági, kulturális, egészségügyi és szociális intézmények irányításában, ellenőrzésében. Törekedjenek területi koordináló feladatkörük jobb ellátására.

Társadalmi rendszerünk kiteljesedésének egyik legfőbb feltétele a szocialista demokrácia növelése a társadalmi élet minden területén. Népi hatalmunk annál erősebb, minél nagyobb támogatást kap a tömegektől, minél szélesebb körű és minél mélyebb a szocialista demokrácia.

Tovább kell erősíteni a törvényalkotás társadalmi nyilvánosságát, elfogadásuk előtt szélesebb körben és rendszeresebben kell megvitatni a tervezeteket és hasznosítani az állampolgárok, a társadalmi szervek észrevételeit, javaslatait. Az országgyűlési képviselők és a tanácstagok fűzzék még szorosabbra kapcsolataikat választóikkal, az üzemi, munkahelyi kollektívákkal, legyenek a helyi közélet aktív részesei, a közérdek figyelembevételével teljesítsék választóik megbízásait.

Alapvetőnek tartjuk, hogy az állami munka különböző területein a dolgozók nagyobb köre vegyen részt fontos állami döntések előkészítésében, meghozata-

lában és megvalósításában. Ezzel közelebb jutunk ahhoz a lenini követelményhez, hogy az állampolgárok többsége részesévé váljék a hatalom gyakorlásának és a közügyek intézésének.

Az elmúlt évek jelentős eredményeire építve, további lehetőséget látunk a demokrácia növelésére az intézményekben, a tanácsokban, az üzemekben és a szövetkezetekben. Különös jelentőséget tulajdonítunk az üzemi, munkahelyi demokráciának, ennek fejlesztését előtérben álló feladatnak tekintjük.

A munkahelyi, üzemi demokrácia a szocialista demokrácia alapvető része; lehetőséget ad a vállalati gazdálkodásba, a helyi és közügyekbe s ezek eldöntésébe való érdemi beleszólásra; segíti a munka alkotó jellegének kibontakozását, fontos eszköz a vezetők és beosztottaik szocialista viszonyának formálásában; növeli a dolgozók felelősségtudatát, fokozza aktivitásukat.

Az üzemi demokrácia hatékonysága nem felel meg a követelményeknek, ezért mind tartalmában, mind módszereiben tovább kell fejleszteni. Az üzemi demokrácia következetes érvényesítésének felelősei az üzemi pártszervezetek és legfőbb támaszaik, a szakszervezetek.

A dolgozók véleményére alapozva növelni kell az üzemi pártszervezetek szerepét: a vállalati terv kialakításában, elbírálásában, a gazdasági munka pártellenőrzésében, a jogok és a kötelességek összhangjának megteremtésében. A szakszervezetek és a KISZ-szervezetek a dolgozók közvetlen közreműködésével, minél szélesebb körből szerzett tapasztalatok felhasználásával alakítsák ki állásfoglalásaikat és javaslataikat. Általánossá kell tenni a fizikai dolgozók bevonását az igazgatói tanácsok, a vállalati felügyelő bizottságok munkájába. A gazdasági vezetők kötelessége, hogy egyre jobb feltételeket teremtsenek az üzemi demokrácia további kibontakoztatásához.

Az üzemi demokrácia érvényesüléséhez olyan belső irányítási, elszámolási és információs rendszer kialakítása szükséges, amely a dolgozók számára pontosabb áttekintést nyújt a termelés egészéről és részleteiről, s világossá teszi a teljesítmények szerinti részesedés mértékét. A hatékonyan működő üzemi demokrácia támasza az egyszemélyi vezetésnek is, javítja a vezetői munka színvonalát. Fejlesztése megkívánja a vállalati irányítási rendszer tökéletesítését, a hatáskörök ésszerűbb rendezését, a dolgozók tartalmas, közérthető tájékoztatását, politikai, szakmai és általános műveltségének állandó emelését.

A jelenlegi helyzetben az a legfontosabb, hogy jobban építsünk az üzemi demokrácia meglevő fórumaira. Teremtsük meg mindenütt a szükséges feltételeket, hogy a dolgozó közösségek megfelelően éljenek jogaikkal. Ennek elősegítésére mindenütt határozottabban fel kell lépni azok ellen, akik a bírálatot megpróbálják elfojtani, megtorolni. Ilyen eseteket kövessen felelősségre vonás, és arról tájékoztassák a közvéleményt is. Ki kell bontakoztatni az üzemi demokrácia közvetlen fórumainak munkáját is: több érdemi ügyet kell eléjük terjeszteni.

El kell érni, hogy a dolgozó kollektívák jobban éljenek a meglevő fórumokon biztosított hatáskörükkel, és a hatáskörüket folyamatosan kiterjesszük további területekre. A szakszervezetek a műhelyekben, az üzemegységekben és vállalati méretekben fokozatosan szervezzék meg a munkásgyűléseknek – nagyobb egységekben a munkásküldöttek gyűléseinek –, illetve a bizalmiak tanácskozásainak rendszerét.

A munkahelyi demokrácia fontos területe a szövetkezeti demokrácia; továbbfejlesztésére nagy gondot kell fordítani. Ügyelni kell rá, hogy formái a termelési feltételek módosulásával változatosabbakká váljanak, gazdagodjanak.

5. A Magyar Népköztársaságban érvényesül a szocialista törvényesség. Államunk a jövőben is következetesen érvényt szerez a szocialista törvényességnek: mindenkitől egyaránt megköveteli az egész nép érdekeit kifejező törvények megtartását, és védi a törvényeink szerint élő állampolgárok biztonságát.

A párt-, állami és társadalmi szervek továbbra is éberen ügyeljenek, hogy a szocialista törvényesség mindkét értelemben csorbítatlan legyen: a törvényt, a törvényességet a hatóságok, a gazdasági szervek is, az állampolgárok is minden körülmények között tiszteljék és tartsák meg.

A hatóságok a törvényes rend védelme, az állam- és közbiztonság állandó javítása céljából szigorúan és következetesen lépjenek fel minden társadalomellenes magatartással szemben. Derítsék fel és a törvény szigorával büntessék a társadalmi és a személyi tulajdon elleni bűncselekmények elkövetőit, a spekulációt, a társadalmi együttélést sértő magatartást. Ugyanakkor fordítsanak nagyobb gondot az állampolgároknak a munkaviszonyukkal összefüggő és családi, személyi jogaik érvényesítésére, védelmére. Hatóságaink a közrend fenntartásában és következetes szilárdításában jobban támaszkodjanak a társadalmi szervezetekre, erősítsék velük kapcsolataikat. Törekedjenek a jogszabályok egyszerűsítésére, világos megfogalmazására, folytassanak széles körben közérthető jogi propagandát, ezzel is segítsék az állampolgári kötelességek és jogok érvényesülését.

Egyszerűsíteni és gyorsítani kell az ügyintézést, növelni a közszolgálat kulturáltságát. Államigazgatási szerveink szüntessék meg, hogy munkájuk helyenként tapasztalható bürokratizmusa, nehézkessége rontsa az állampolgárokkal való kapcsolatukat. A párt-, állami, gazdasági intézmények szálljanak határozottan szembe ezekkel a jelenségekkel.

6. A fegyveres erők és a fegyveres testületek tagjai becsülettel teljesítik hivatásukat. Dolgozó népünk elvárja, hogy a néphadsereg személyi állománya, a közrend és az államhatár őrei, a munkásőrök a jövőben is legyenek szocialista hazánk tudatos, hűséges védelmezői, szövetségeseink áldozatkész fegyver-

barátai, és magas fokú hivatástudattal s felkészültséggel tegyenek eleget megtisztelő feladataiknak.

Hazánk védelmi képességének erősítése érdekében folytatjuk fegyveres erőink és testületeink fejlesztését, harckészségének növelését, a személyi állomány erkölcsi-politikai színvonalának további emelését, szolgálati és életkörülményeinek javítását. A fegyveres erők és a fegyveres testületek alapvető kötelességeik teljesítése során a jövőben is vállaljanak részt népgazdasági feladatok megoldásában, az ifjúság eszmei, politikai, kulturális nevelésében.

III. A GAZDASÁGI ÉPÍTŐMUNKA FELADATAI

A XI. kongresszus megállapítja, hogy a népgazdaság a X. kongresszuson jóváhagyott gazdaságpolitikai elveknek megfelelően, a negyedik ötéves tervben meghatározott feladatok végrehajtásával tovább fejlődött. Közelebb jutottunk a kitűzött célhoz, hogy gazdaságilag fejlett országgá váljunk. Bővültek a szocializmus anyagi-műszaki alapjai, gyarapodott a nemzeti vagyon, emelkedett népünk életszínvonala. A népgazdaság egységes irányításának erősítésére létrehoztuk az Állami Tervbizottságot, törvényt alkottunk a népgazdasági tervezésről, javult az irányítási rendszer és a tervszerűség.

Az iparban a tervnek megfelelően növekedett a vegyipar, a villamosenergia- és a gépipar aránya. A termékszerkezet a központi fejlesztési programok, a rekonstrukciók és a vállalati kezdeményezések hatására kedvezően változott.

A mezőgazdaságban terjed a korszerű technika, az iparszerű termelés. Kiemelkedő eredményeket értünk el a nagyüzemi búza- és kukoricatermesztésben, valamint az állattenyésztés egyes ágazataiban. A szocialista mezőgazdaság – az egész népgazdaság koncentrált erőfeszítése következtében – magasabb színvonalon elégítette ki az ország és a lakosság szükségleteit.

1. Gazdaságpolitikánk az ötödik ötéves terv időszakában a távlati célokkal összhangban biztosítsa gazdaságunk tervszerű és arányos fejlődését. A következő időszakban egész gazdasági tevékenységünk fő feladata a társadalmi termelés hatékonyságának az eddiginél erőteljesebb növelése.

A kongresszus helyesli, hogy az ötödik ötéves terv idején, 1976 és 1980 között, a nemzeti jövedelem 30 százalékkal, az ipar termelése 33–35, az építőiparé 35–37, a mezőgazdaságé 16–18 százalékkal növekedjék. A nemzeti jövedelem növekedése túlnyomó részében a munka termelékenységének emeléséből származzon.

Az ötödik ötéves terv idején a felhalmozásnak és a fogyasztásnak olyan arányát kell megszabni, amely egyidejűleg szavatolja a termelés bővítéséhez szükséges beruházásokat és az életszínvonal rendszeres emelkedését. A felhalmo-

zás aránya a tervidőszak átlagában 25–27 százalék, a fogyasztásé 75–73 százalék legyen. A népgazdaság két fő ágát, az ipart és a mezőgazdaságot összehangoltan fejlesztjük.

Az eddigieknél nagyobb erőfeszítéseket kell tennünk, hogy hazánkban is gyorsabb ütemben bontakozzék ki a tudományos-technikai forradalom és párosuljon a szocialista társadalom előnyeivel. A társadalmi termelés hatékonyságának erőteljesebb növelése megköveteli, hogy a termelési szerkezetet tovább korszerűsítsük, a tudományos-technikai forradalom vívmányainak átgondolt, következetesebb alkalmazásával az anyagi-technikai bázis fejlődését meggyorsítsuk, új technológiákat vezessünk be, a belső és külső erőforrásokat jobban felhasználjuk, javítsuk a jövedelmezőséget.

Ezek a követelmények ma különös jelentőséget kapnak, mert a világgazdaságban jelenleg végbemenő folyamatok sok szempontból új helyzetet teremtenek. A legutóbbi egy-két évben részben objektív okok hatására, részben a nemzetközi tőkés monopóliumok mesterkedései következtében kiéleződött a nyersanyag- és energiaprobléma. Ettől a helyzettől nem függetleníthette magát a magyar népgazdaság sem. A világpiacon ugrásszerűen emelkedtek az energiahordozók, a nyers- és az alapanyagok árai, a késztermékek árainak emelkedése viszont nem, vagy igen kis mértékben ellensúlyozta ezt. A számunkra kedvezőtlen változások nem átmenetiek, mértékük változhat, de hosszú távon számolni kell velük. Szocialista tervgazdaságunk, miközben bizonyos fokig kivédi ezek hatását, nagyobb figyelmet fordít a világgazdaságban lejátszódó folyamatokra.

2. Az iparfejlesztés feladatait hazánk lehetőségeivel és a nemzetközi együttműködéssel egyaránt számolva kell meghatározni. Differenciáltabban kell fejleszteni az ipar egyes ágait, javítani a gyártmányszerkezetet. A feldolgozóiparban – a gép-, a könnyű- és az élelmiszeriparban –, valamint a kohászatban elsősorban rekonstrukciók útján bővüljön a termelés. Folytatni kell a vegyipar, ezen belül a petrolkémiai bázis kiépítését. Be kell fejezni a közúti járművek gyártásának fejlesztési programját és a ruházati ipar rekonstrukcióját.

Az ötödik ötéves terv időszakában – figyelemmel a hazai és a nemzetközi lehetőségekre – tovább korszerűsítjük az energiaszerkezetet, folytatjuk a földgázprogram végrehajtását, növeljük a szén felhasználását, különösen a villamos energia előállításában. Folytatjuk az atomerőmű építésének programját.

A nyersanyagok, az energiahordozók növekvő felhasználása és a nehezebb beszerzési feltételek miatt fokozott gondot kell fordítani a takarékosságra, a hazai természeti források – köztük a szénvagyon – teljesebb, jobb, gazdaságosabb kiaknázására. Az ország természeti kincseinek, valamint nyersanyagainak hasznosítása átfogó intézkedéseket kíván. Legjelentékenyebb ásványkincsünknek, a bauxitnak az ipari feldolgozását a kitermelés növelésével és a tim-

földgyártás termelékenyebbé tételével, a gyárak rekonstrukciójával kell fokozni.

Az építőipar, a népgazdaság előtt álló feladatokhoz igazodva, gyorsabban emelje termelését és fokozza hatékonyságát. Ezt igényli a lakásépítés, -felújítás és -karbantartás folytatása is.

Fejleszteni kell a személy- és áruszállítást, a közlekedés minden ágát, figyelembe véve a közöttük kialakítható gazdaságos munkamegosztást. Szükséges új utak építése és a régiek korszerűsítése. A személygépkocsik számának gyarapodása nem oldja meg a közlekedés gondjait. A nemzetközi tapasztalatokat is szem előtt tartva, figyelmünket a tömegközlekedésre, a személyszállítás gerincére összpontosítjuk. Ez a nagyvárosokban az úthálózat és a járműpark korszerűsítését, a fővárosban a gyorsközlekedés – elsősorban a metróhálózat – fokozott ütemű kiépítését igényli.

Fontos feladat, hogy a vízgazdálkodásban tovább növeljük az árvízvédelmi biztonságot. Arra törekszünk, hogy egyensúlyt teremtsünk a lakosság, az ipar, a mezőgazdaság növekvő vízszükséglete és a vízkészletek közt.

3. Folytatjuk agrárpolitikánkat, a mezőgazdaságban tovább erősítjük a termelőszövetkezetek szocialista jellegét. Az iparszerű nagyüzemi termelés elterjesztésének kezdeményezői az állami gazdaságok; szerepük – a gazdálkodásban kiemelkedő termelőszövetkezetekkel együtt – mindjobban növekszik. Élen járnak a hatékony módszerek alkalmazásában, a termelésben. Arra kell törekedni, hogy a beruházásokban előtérbe kerüljön a rekonstrukció, korszerűsödjön a gépállomány, bővüljön a vegyianyag-ellátás, az öntözéses gazdálkodás. Az ellátás biztonsága megkívánja, hogy a mezőgazdasági termelés fejlesztésével összhangban növekedjék a feldolgozókapacitás, a tároló- és hűtőtér. Fontos feladat a növekvő ráfordításokat jól hasznosító és honosításra alkalmas növény- és állatfajták kiválasztása, hazai nemesítése és elterjesztése.

A jól és közepesen gazdálkodó nagyüzemek fejlesztésével, a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek felzárkóztatásával, a természeti feltételeiknek jobban megfelelő termelési szerkezet kialakításával nagyobb hatékonyságot és növekvő termelési eredményeket kell elérni.

Szükséges, hogy a gabona- és az ipari növények hozamának növelésével párhuzamosan megoldjuk a biztonságosabb zöldség- és gyümölcstermelést, illetve -ellátást; a cukortermelés fedezze a hazai szükségleteket; az állattenyésztésben növeljük a hústermelést.

Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek általános fejlesztése mellett népgazdasági érdekeinknek megfelelően továbbra is támogatjuk a háztáji és a kisegítő gazdaságok termelését.

4. Gazdasági céljaink megvalósításában jelentős feladatok hárulnak a szövetkezeti iparra. Az ipari szövetkezetek alapvető rendeltetésüknek megfelelően

dinamikusan fejlesszék szolgáltató tevékenységüket, növeljék részarányát a lakosság szükségleteinek kielégítésében. Állítsák munkájuk középpontjába a szolgáltatások jól szervezett, színvonalas ellátását. Továbbra is legyenek kezdeményezők a hiánycikkek körének szűkítésében, az állami vállalatok termelésének hasznos kiegészítésében, az itthon és külföldön is keresett, gazdaságosan előállítható termékek gyártásában. A fogyasztási szövetkezeteknek – különösen a kereskedelemben és a vendéglátásban – jelentős szerepet kell betölteniük a lakosságnak nyújtott szolgáltatásokban.

5. Pártunk tovább folytatja bevált lenini szövetkezeti politikáját. Támogatja, hogy a mezőgazdasági, ipari, fogyasztási és értékesítési szövetkezetek rendeltetésüknek megfelelően hozzájáruljanak a gazdasági, társadalmi feladatok megoldásához, tevékenységükben erősödjenek a szocialista vonások.

6. A kongresszus megállapítja, hogy a népgazdaság tervszerű fejlesztésének alapvető feltétele a beruházási tevékenység javítása. A műszaki fejlesztésre rendelkezésre álló anyagi és szellemi erők ésszerű felhasználásával arra kell törekedni, hogy a népgazdaságunk adottságaival összhangban álló területeken a technikai haladás élvonalába kerüljünk. Ennek érdekében a beruházási igényeket népgazdasági, társadalmi fontosságuk szerint kell rangsorolni. Figyelembe véve a gyors műszaki haladást, erőforrásainkat összpontosítsuk a népgazdaság szerkezetét meghatározó átfogó programok, nagyobb beruházások megvalósítására, csökkentsük az eszközök szétaprózott felhasználását. A beruházási tevékenység minden területén meg kell akadályozni a túlzott igények érvényesítését. A vállalati beruházások is jobban feleljenek meg a népgazdasági érdekeknek. Fokozott mértékben vegyünk részt a szocialista országok közös vállalkozásaiban.

Minden szinten javítani kell a tervezőmunkát, a gazdasági, műszaki előkészítést, a szervezettséget, rövidíteni az indokolatlanul hosszú kivitelezési időt. A határidő- és költségtúllépéseket – mulasztás esetén – kövesse felelősségre vonás. Intézkedések szükségesek a nemzeti vagyon tetemes részét kitevő termelőberendezések jobb kihasználására, a műszakszámok növelésére, s ezzel beruházások megtakarítására. Céltudatosabb tervezéssel és szervezéssel, határozottabb állami irányítással, a vállalatok közötti együttműködés javításával, a beruházásokat végzők fegyelmezettebb munkájával csökkenteni kell a befejezetlen beruházások arányát.

7. A kongresszus megállapítja, hogy a népgazdaság fejlesztésében változatlanul a szocialista tervszerűség érvényesítését kell alapvető feladatnak tekinteni. Ezért szükséges a központi irányítás hatékonyságának növelése, a népgazdasági és a vállalati tervezés színvonalának emelése, az érték- és mennyiségi mutatók, valamint a tervcélok és -eszközök teljesebb összhangja. Minden

szinten hatékonyabbá kell tenni a tervek végrehajtásának és a gazdasági fegyelem megtartásának ellenőrzését.

Gazdaságirányításunknak változatlan feladata, hogy tovább erősítse szocialista rendszerünket, fejlessze a szocialista tulajdonviszonyokat és a termelőerőket, fokozza gazdálkodásunk tervszerűségét. Építsen a vállalati önállóságra, a közérdekű kezdeményezésekre, növelje a munka hatékonyságát. A bevált alapelveket érvényesítve, gazdaságirányításunkat, mint a szocialista tervgazdálkodás eszközét, jobban mai és holnapi céljaink, feladataink szolgálatába kell állítani, és működését javítani szükséges.

Törekednünk kell, hogy a gazdasági szabályozó rendszer hatékonyabban alkalmazkodjon a különböző területek adottságaihoz. Javítani kell az ipari nagyvállalatok gazdálkodási feltételeit és fokozni vezetőik felelősségét a nagy értékű berendezések jobb kihasználásában.

8. A mindennapi létfeltételek formálásában fokozódik a szolgáltatások jelentősége. Szerepük egyre nagyobb a nők széles körű munkába állása és az emelkedő életszínvonal révén kialakuló életforma megszilárdításában, az élet megkönnyítésében. Kívánatos, hogy hálózatuk kiépítése az eddiginél céltudatosabb legyen, figyelembe véve a területenként és rétegenként eltérő igényeket. Fejlesztjük az állami vállalatok és a szövetkezetek szolgáltató tevékenységét; emellett továbbra is számítunk a kisiparosok munkájára. A szolgáltatás jobban segítse és könnyítse a háztartási munkát.

9. A kongresszus szükségesnek tartja, hogy a szocialista világpiacra támaszkodva, objektív lehetőségeinknek, az életszínvonalat és szociálpolitikánkat meghatározó céljainknak figyelembevételével szabályozzuk a hazai árszínvonalat. A világpiaci árak tartós változásait a gazdaságilag szükséges mértékig a hazai termelői árakban érvényesíteni kell, hogy jobban orientáljanak a hatékony gazdálkodásra. E változások szükségszerűen kihatnak bizonyos fogyasztási cikkek áraira is. Szocialista tervgazdálkodásunk a termelés bővülésével, hatékonyságának növekedésével összhangban gondoskodjék az életszínvonal további rendszeres fejlődéséről. Az árszínvonal tervszerű alakítása érdekében javítani kell, szigorúbbá és folyamatosabbá kell tenni a hatósági és társadalmi árellenőrzést.

10. A kongresszus megállapítja, hogy a szocialista nemzetközi gazdasági összefogásban rejlő lehetőségek teljesebb kihasználása előrehaladásunk alapvető feltétele. A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának keretében dolgozunk a szocialista gazdasági integráció kibontakoztatásán, a komplex program valóra váltásán. Szélesítenünk kell a termelési együttműködést és kooperációt, a kereskedelmi kapcsolatokat, a szakosodást, a tudományos-technikai együttműködést és a tapasztalatcserét, mindenekelőtt a Szovjetunióval és a KGST többi tagállamával. A szocialista országok közös érdekeinek és nemzeti érdekeink-

nek megfelelően részt veszünk nyers- és alapanyagok együttes kitermelésében, közös gazdasági szervezetek, vállalatok létesítésében.

A tőkésországokkal a kölcsönös előnyök alapján kell bővíteni a gazdasági, kereskedelmi kapcsolatokat. E területen is ésszerűbb, hatékonyabb, rugalmasabb munka szükséges. Fellépünk mindenfajta megkülönböztetés ellen; külgazdasági kapcsolatainkat úgy kell alakítanunk, hogy – főleg a szocialista nemzetközi integrációba való szervesebb beépülés révén – előrehaladásunk biztonságosabb legyen.

Gyümölcsöző gazdasági együttműködést építünk ki a gyarmati sorból felszabadult, a nemzeti függetlenség útjára lépett országokkal. Lehetőségeinkhez mérten segítjük önálló nemzetgazdaságuk megteremtését. Fejlesztjük a műszaki-tudományos kapcsolatokat, támogatást nyújtunk szakembereik képzéséhez.

11. Az ország, a főváros, a megyék kiegyensúlyozott fejlesztésére törekszünk, az új létesítmények telepítésében ez legyen irányadó. A termelőerők elhelyezése feleljen meg a gazdasági hatékonyság követelményeinek. A különböző körzetek dolgozóinak életkörülményei, szociális ellátottsága és jövedelmi színvonala közeledjék egymáshoz. A fejlesztési célok megvalósításakor tekintettel kell lenni a természet- és környezetvédelemre. A lakosság társadalmi munkájára építve, támogassuk gazdasági, szervezési és más intézkedésekkel a város- és községfejlesztést.

Tovább kell javítani a külterületeken élő lakosság helyzetét. Azon kell munkálkodnunk, hogy tovább csökkenjenek a különbségek az azonos jellegű települések, valamint a város és a falu kommunális, kulturális, egészségügyi ellátásában. Településeink nyújtsanak a szocializmust építő embereknek mind kedvezőbb életfeltételeket.

12. A kongresszus az előttünk álló évek egyik legfontosabb feladatának tekinti a népgazdaság belső tartalékainak feltárását és jobb kihasználását, a munka termelékenységének növelését, az önköltség csökkentését, a minőség javítását. Az anyagi lehetőségek arányában – különösen a népgazdaság fő területein – folytatni kell a termelőfolyamatok korszerűsítését, és gépesítéssel csökkenteni a nehéz fizikai munkát. Javítani kell a munkaerő-gazdálkodást, következetesen erősíteni a munkafegyelmet. Gyorsabb haladást kell elérni az üzem- és munkaszervezésben, ezt a vállalatok, a szövetkezetek, az intézmények gazdálkodásának szerves részévé kell tenni.

Átfogó takarékosságra van szükség a népgazdaság minden területén. Az ésszerű takarékosság váljék közüggyé társadalmunkban.

Szocialista előrehaladásunk során, gazdasági építőmunkánk eredményeként rendszeresen emelkedik dolgozó népünk életszínvonala. Az egy főre jutó reáljövedelem a negyedik ötéves terv időszakában 25 százalékkal, a tervezettnek megfelelően növekszik. Népünk kulturáltabban él, jobban táplálkozik, szebben öltözködik, mint bármikor ezelőtt.

A X. kongresszust követően a társadalmi juttatások a tervezettnél dinamikusabban bővültek. Számottevően növekedett a családi pótlék, a gyermekgondozási segély összege, nőtt az átlagnyugdíj. A szociális biztonságot fokozta az egészségügyi ellátásnak, a társadalombiztosításnak a kiterjesztése minden állampolgárra. Az életkorülmények javulásához a munkaidő-csökkentés is hozzájárult.

A jövőben az életszínvonal emelésének azon tényezőit kell előtérbe helyezni, amelyek egyidejűleg szolgálják az anyagi jólétet és a gazdasági hatékonyságot. Az ötödik ötéves terv idején a reáljövedelem 23–25 százalékkal növekedjék. A bérpolitikában fő cél legyen a munka szerinti elosztás erősítése.

1. Az alapvető osztályoknak és rétegeknek, mindenekelőtt a munkásságnak és a parasztságnak a jövedelme arányosan növekedjék. A kereseti arányok javítása ösztönözzön a termelékenység emelésére, a nagyobb hatékonyságra. Körültekintő bérpolitikával és jövedelemszabályozással meg kell előzni feszültségeket szülő aránytalanságok keletkezését. Ebben nagyobb szerepet kell biztosítani a központi bérintézkedéseknek. Törekedni kell a nem munkából származó vagy a munka társadalmi hasznosságával arányban nem álló jövedelmek korlátozására.

Következetesebben kell érvényesíteni az egyenlő munkáért egyenlő bér elvét. Arra kell törekedni, hogy az azonos munkát végző nők és férfiak keresetében még meglevő különbségek megszűnjenek.

2. A lakosságot a jövedelmekkel arányosan több, jobb, választékosabb közszükségleti cikkel kell ellátni. Gondoskodni kell róla, hogy elegendő olcsó, megfelelő minőségű és választékú fogyasztási cikk álljon a vásárlók rendelkezésére. Fejleszteni kell az állami és a szövetkezeti kereskedelmet, javítani kulturáltságát, szélesíteni az üzlethálózatot.

3. A továbbiakban is gondoskodni kell róla, hogy az árak az életszínvonalpolitikai célkitűzésekkel összhangban alakuljanak. A dolgozók életszínvonalát alapvetően érintő fogyasztói árszínvonalat a jövőben is központilag kell szabályozni.

Az ár-, bér-, jövedelem- és szociálpolitika együttesen szolgálja a dolgozók, a lakosság életkörülményeinek javulását. Az életszínvonal legfontosabb muta-

tója a reálbérek és a reáljövedelmek alakulása: ezek növelésében a bérek emelése és a szociálpolitikai intézkedések kapnak mindinkább növekvő szerepet.

4. Az ötödik ötéves terv éveiben a bérből és fizetésből élők körében általánossá kell tenni a 44 órás munkahetet. A törvényes munkaidő teljesebb kihasználásával, jobb szervezéssel, a fegyelem erősítésével szükséges megalapozni a munkaidő további tervszerű csökkentését.

5. A lakáshelyzet javítását pártunk fontos társadalompolitikai, szociális feladatnak tekinti. Biztosítani kell, hogy az eddiginél több állami lakás épüljön. Gondoskodni kell a lakások folyamatos felújításáról, karbantartásáról. Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az ipari központokban élő nagyüzemi munkásság, a fiatalok lakáshelyzetének további javítására. Minden három- és több gyermekes családot néhány éven belül önálló lakáshoz kell juttatni. A településeket a lakásépítéssel összehangoltan közművesítsék. Érvényesítsék azt a követelményt, hogy az új lakótelepekkel egyidőben készüljenek el a kereskedelmi, egészségügyi és kulturális létesítmények. Az állam a jövőben is segíti a lakásépítő szövetkezetek tevékenységét, támogatja a saját erőből történő lakásépítést.

6. A párt nagy fontosságú nemzeti és társadalmi ügynek tekinti hazánk népesedési helyzetének alakulását. A család a szocialista társadalomban az emberi együttélés alapvető közössége. Társadalmunk gazdasági, politikai viszonyainak változásai hatnak a családra is. A társadalmi és az állami szerveknek legyen rá gondjuk, hogy a családi együttélés mindinkább a szocialista életmódnak megfelelő tartalommal telítődjék. Fokozzuk a társadalom gondoskodását a családalapítás nehézségeinek csökkentésére. Segíteni kell a fiatalok felkészítését a családi életre.

Az ország, a társadalom jövőjéért érzett felelősség is megkívánja, hogy növekedjék a több gyermekes családok száma, s e családok élvezzenek megkülönböztetett támogatást, övezze őket közmegbecsülés. Társadalmunk elvárja, hogy a szülők felelősséggel és szocialista erkölcsi normáink szerint neveljék gyermekeiket.

A népesedési és nevelési céloknak megfelelően, valamint a nők munkavállalásának megkönnyítése érdekében, a növekvő igények kielégítésére folyamatosan bővíteni kell a bölcsődei, az óvodai és az iskolai napközi otthoni hálózatot. Növelni kell a pénzbeli juttatásokat, a családi pótlékot, a gyermekgondozási segélyt, ki kell terjeszteni a gyermekélelmezést; Budapesten, az öt nagyvárosban és az ipari központokban az ötödik ötéves terv időszakában megközelítően ki kell elégíteni az óvodai igényeket.

Népesedési helyzetünk javítását a központi támogatáson kívül helyi gazdasági és szociális intézkedések is szolgálják. A párt- és társadalmi szervek lép-

jenek fel mindenhol az anyák megbecsüléséért, a család intézményének védelméért és erősítéséért.

Életszínvonal-politikánkkal összhangban fokozott gondot fordítunk az időskorúak ellátására, gondozására, s ebben is támogatjuk a családi erőfeszítéseket. Arra törekszünk, hogy az idős emberek a munkában becsülettel eltöltött évek után anyagilag biztonságban élvezhessék a megérdemelt nyugdíjat. Mind társadalmi, mind egyéni szempontból fontosnak tartjuk, hogy a nyugdíjba kerülés ne jelentsen elszakadást a munkahelytől, a társadalom kisebb-nagyobb csoportjaitól. Támogatjuk, hogy a nyugdíjjogosultak – népgazdaságilag is fontos területeken – képességeiknek megfelelő munkát végezhessenek, amennyiben tovább akarnak dolgozni.

7. Javítani kell a szociálpolitikai ellátást. Tovább kell egységesíteni nyugdíjrendszerünket, csökkenteni a korábbról megmaradt különbségeket. Emelni kell az alacsony nyugdíjakat. Meg kell őrizni a nyugdíjak reálértékét. Fokozatosan meg kell szüntetni a társadalombiztosításban még fennálló eltéréseket. A mezőgazdasági termelőszövetkezeti tagok nyugdíjkorhatára a következő ötéves terv végéig legyen azonos a bérből és fizetésből élőkével. A mezőgazdasági termelőszövetkezeti tagok nyugdíjkorhatárát 1976. január elsejétől kezdődően öt év alatt fokozatosan csökkenteni kell: a nőkét az 55., a férfiakét a 60. életévre.

Az egészségügyi intézmények felújításával, bővítésével, felszerelésük korszerűsítésével, a meglevő hálózat szervezettebb irányításával, az orvostudomány új eredményeinek alkalmazásával tovább javuljon a betegségek megelőzése és a betegellátás. Számottevő ráfordítással növeljük a szociális otthonok férőhelyeit. Fejleszteni kell az üzemegészségügyi és az iskolaorvosi ellátást.

8. A szabad idő értelmes, kulturált eltöltése társadalmi ügy; jelentősége mind az egészség megőrzésében, mind a személyiség formálásában növekszik. Államunk részesítse előnyben a dolgozó kollektívák közös pihenését, sportolását, utazását. Meg kell gyorsítani – elsősorban a belföldi turizmus igényeinek kielégítésére – az üdülő- és kirándulóközpontok, a szükséges kereskedelmi és szolgáltatóhálózat létrehozását, fejlesztését.

9. Hazánkba sok külföldi látogat és számuk tovább növekszik. A többségükben szocialista országokból jövő látogatók itt-tartózkodása a kölcsönösen jobb megismerést, a kapcsolatok fejlesztését, bensőségesebbé tételét is szolgálja. Az idegenforgalom hozzájárul, hogy a kapitalista országokból érkezők körében hazánkról a valóságot hűen tükröző kép alakuljon ki. Támogatni kell az idegenforgalmi célokat szolgáló szállodák, intézmények bővítését. Segíteni kell a magyar állampolgárok kollektív és egyéni utazását.

Az elmúlt években az ideológiai életben is eredményesen folyt a X. kongresszus határozatainak érvényesítése, tovább erősödött a marxizmus–leninizmus eszméinek befolyása. A szocialista építésben elért sikerek és a hatékonyabb, színvonalasabb ideológiai munka nyomán szélesebb körben tudatosodtak eszméink, a szocialista erkölcs és életmód normái, mélyült a társadalmi felelősségérzet. Megélénkült az ideológiai élet, növekedett a pártszervezetek, a kommunisták érdeklődése az elméleti kérdések iránt.

A szocialista építés előrehaladásával növekszik a párt ideológiai tevékenységének jelentősége. Az ideológia területén fő feladatunk, hogy a társadalom politikai egységére támaszkodva továbbfejlesszük a tömegek szocialista tudatát, segítsük a szocialista építőmunkát.

1. Az elméleti munkában, a szocializmus propagandájában erősíteni kell az élettel, a szocialista építőtevékenységgel való kapcsolatot. Idejében kell feltárni és elemezni a fejlődés új tendenciáit és előremutató igénnyel általánosítani a tapasztalatokat. Alkotó választ kell adni társadalmunk fejlődésének kérdéseire, szoros együttműködést kell megvalósítani a marxista társadalomtudományi kutatás és a propaganda között.

Világosabban kell körvonalazni szocialista távlatainkat, be kell mutatni a szocialista életmód fölényét a kapitalista életformával szemben. Fontos feladat a népünk, elsősorban munkásosztályunk gondolkodásában és magatartásában kibontakozó szocialista vonások általánosítása és terjesztése. Arra kell törekedni, hogy társadalmi méretekben teret nyerjen a szocialista brigádok hármas követelménye: szocialista módon dolgozni, élni, művelődni.

Erősítsük tovább a szocialista hazafiságot, a proletár internacionalizmust, azt a meggyőződést, hogy eredményeink forrása, nemzeti felemelkedésünk záloga szocialista társadalmi rendünk, a magyar dolgozó tömegek teremtő munkája és összefogása a Szovjetunióval, a szocializmus útjára lépett népekkel, a világ haladó erőivel. A mi hazafiságunk a népért, a szocializmusért cselekvő hazafiság.

Egyértelmű, következetes marxista bírálatban kell részesíteni a közgondolkodás egészséges fejlődése mellett jelenlevő jobboldali, ultraradikális, dogmatikus nézeteket. A közgondolkodásban együtt vannak jelen, szemben állnak és harcolnak egymással egyfelől a szocialista eszmék, másfelől a különböző visszahúzó polgári, kispolgári nézetek, szokások. Az élet minden területén növelni kell a szocializmus aktív híveinek megbecsülését, a szocialista módon végzett munka, a szocializmus ügye iránt elkötelezett magatartás tiszteletét. Határozott harcot kell folytatni a tőlünk idegen eszmeáramlatok ellen. Elsősorban a kommunisák elvszerű fellépésével kell visszaszorítani és leküzdeni e káros

nézetek olykor közéletünkben is felerősödő különböző hatásait. Nagy figyelmet kell fordítani a nacionalizmus, a kozmopolitizmus bírálatára. Szüntelenül munkálkodni kell világnézetünk, a dialektikus materializmus térhódításáért.

2. A kongresszus megállapítja, hogy a párt agitációs és propagandamunkája az elmúlt években kiszélesedett, milliós tömegek ismerkedtek meg a marxizmus–leninizmus alapjaival, a párt politikájának fő kérdéseivel. A pártmunka formái színesebbé váltak, közelebb kerültek a gyakorlathoz.

Az agitációs és propagandamunka feladata, hogy továbbra is meggyőzően hirdesse forradalmi elméletünk alapvető elveit, céljait, pártunk politikáját, s mozgósítson az országos és helyi feladatok megoldására. Az eseményeket sokoldalúan, összetettségükben magyarázza és arra törekedjék, hogy a jelenkor folyamatait, összefüggéseiket minél szélesebb körben megértsék. Mutassa be hitelesen eredményeinket, járuljon hozzá fokozottabban a munka, az alkotó tevékenység társadalmi tekintélyének növekedéséhez. Szocialista társadalmunk közszellemét illetően is legyen a munka társadalma, s a végzett munka értéke szerint osszon elismerést. Az agitáció és propaganda küzdjön a szocializmustól idegen jelenségek ellen, segítse olyan légkör kialakítását, amelyben elszigetelődik a közösségellenes, az emberi együttélést sértő magatartás.

Minden párttag és pártszervezet kötelessége politikánk képviselete, terjesztése. Ennek leghatásosabb módja az aktív véleménycsere a pártonkívüliekkel; ez lehetőséget nyújt a különböző nézetek szembesítésére, tisztázására, a marxista–leninista álláspont meggyőző kifejtésére. Emelni kell a marxizmus oktatásának színvonalát, el kell érni, hogy minden iskolai fokon a marxista–leninista világnézet hassa át az oktató-nevelő munka egész folyamatát. Az agitáció és a propaganda fontos feladata a párttagság eszmei-politikai felvértezése. Adjon folyamatosan választ a szocialista építés mindennapi problémáira, nyújtson ismereteket, segítse elő a szocialista tudat erősödését, ily módon járuljon hozzá pártszervezeteink befolyásának kiterjesztéséhez.

Teljesebbé és eszmeileg megalapozottabbá kell tenni a tájékoztatást a nemzetközi és a belpolitikai kérdésekről. A sajtó, a rádió, a televízió jelentős hatalmi eszközök, fontos ideológiai, politikai szerepet töltenek be a társadalom életében, eszméink terjesztésében, a valóság feltárásában, eredményeink bemutatásában. Munkájuk szakmai, elméleti színvonalának emelésével, szocialista szellemű nevelő és ízlésformáló tevékenységük javításával szolgálják hatékonyabban a párt politikájának érvényesítését.

Tartalmasabbá és hatékonyabbá kell tenni a szocialista országok életéről, eredményeiről szóló tájékoztatást, a szocializmus nemzetközi propagandáját. Megfelelő válaszban kell részesíteni az ellenséges tájékoztató szervek propagandáját, melynek célja a szocializmus építésének fékezése, a szocialista országoknak a Szovjetunióval és egymással való szembeállítása.

3. A X. kongresszus határozatainak megfelelően fejlődött tudományos életünk. Tervszerűbbé váltak a tudományos kutatások, javult összhangjuk a társadalmi igényekkel, értékes tudományos alkotások jöttek létre.

A tudomány szerepét fokozni kell társadalmunkban, arra kell törekedni, hogy mindinkább termelőerővé váljék. Hatékonyabbá kell tenni a kutatási eredmények felhasználását. Növelni kell a szocialista fejlődésünkkel közvetlenül összefüggő kutatások arányát. Nagy figyelmet kell fordítani a műszaki és természettudományok fejlesztésére. A társadalomtudományok továbbra is segítsék a párt- és az állami döntések megalapozását. Javítani kell a kutatómunka hazai feltételeit, szélesíteni és mélyíteni tudományos kapcsolatainkat a testvéri szocialista országokkal, elsősorban a Szovjetunióval.

A tervezési, a koordinálási, az irányítási és a gazdálkodási módszerek fejlesztésével törekedni kell az anyagi és szellemi erők összpontosítására, a hazai és a nemzetközi kutatások körültekintőbb összehangolására, a tudományos munka hatékonyságának növelésére.

Több tudományágban helytelen elméleti nézetek hatnak a kutató- és oktatómunkára. Az ideológiai, társadalomtudományi kutatóhelyeken, a társadalomtudományok egész területén biztosítani kell a marxizmus–leninizmus egyértelmű érvényesülését, az antimarxista nézetekkel szemben folytatott viták kibontakoztatását.

4. A Központi Bizottság az állami oktatás fejlesztésében – a X. kongresszus határozatát teljesítve – hosszabb időszakra kijelölte a feladatokat. Az elmúlt években javultak a világnézeti oktatás és nevelés feltételei, csökkent a tanulók túlterhelése, emelkedett az oktató-nevelő munka színvonala, bővült a diákönkormányzat, benne a tanulók tevékenysége.

Az állami oktatásban szélesebb rétegek számára kell megteremteni a feltételeket az általános és a szakmai ismeretek magas fokú elsajátításához, a rendszeres továbbképzéshez. Az iskola egész munkásságával szolgálja jobban az aktív, a közösségi életet élő, a szocialista világnézet és erkölcs befogadására fogékony személyiségek nevelését. Minden szinten javítani kell a világnézeti oktatás és nevelés tartalmát és formáját. Elsőrendű feladat az általános iskola és a szakmunkásképzés fejlesztése, az oktatás-nevelés tartalmának, módszereinek korszerűsítése, az iskolák közötti színvonalbeli különbségek csökkentése. Alapvető követelmény a fizikai dolgozók gyermekeinek hathatós tanulmányi segítése valamennyi iskolai fokozatban. Gondoskodni kell a kollégiumi helyek számának növeléséről. A pedagógusokat munkájuknak megfelelően kell értékelni, támogatni és segíteni.

5. Az elmúlt években gyarapodott népünk műveltsége. A fő feladat, hogy az elért eredményekre építve tovább erősítsük a közművelődés világnézeti hatását, növeljük a társadalom tagjainak politikai műveltségét. Fordítsunk külö-

nös gondot a munkásosztály tudatának gazdagítására, kulturálódására. Érjük el, hogy mind többen folyamatosan művelődjenek, részt vegyenek általános és szakmai oktatásban, továbbképzésben, önképzésben.

A folyamatos művelődés, önképzés keretében – a növekvő szabad idő értelmes eltöltését is segítve – fokozni kell az érdeklődést a korszerű társadalmi, természettudományos, műszaki ismeretek iránt. Mind szélesebb rétegek váljanak rendszeres olvasókká. Legyen szorosabb a kultúra, a művészetek és a tömegek kapcsolata. Fejlesszük a kultúra területén is a közösségi formákat.

Javítsuk a közművelődési tevékenységet és elvi-politikai irányítását. Törvényt kell alkotni, amely összefoglalja a közművelődés céljait és feladatait, gondoskodni kell végrehajtásának feltételeiről. Tegyük a pártmunka részévé a közművelődés támogatását.

A sokoldalúan fejlett szocialista ember kialakításához elengedhetetlenül szükséges a fizikai felkészültség is. Társadalmi üggyé kell tenni az iskolai testnevelést, a tömeges testedzést és a tömegsportot. Meg kell gyorsítani az olyan intézmények építését, amelyek egyaránt alkalmasak művelődési és sportolási célra.

6. Az egyes művészeti ágakban értékes művek születtek. Növekedett a különböző művészeti rendezvények látogatottsága. A szocialista vonások további erősítése érdekében elvszerű vitákkal, következetes marxista kritikai értékeléssel, az alkotóműhelyek, a szerkesztőségek ideológiai és politikai felelősségének érvényesítésével még határozottabban támogassuk a szocialista eszmeiségű, közéleti elkötelezettségű irodalmat és művészetet. A dolgozó osztályok, a szocializmus építésének központi kérdései kapjanak jelentőségüknek megfelelő teret a művészeti alkotásokban. Szorosabbá kell tenni a kapcsolatot az alkotóműhelyek és a művészek, illetve a munkások, a kultúrát szerető, értő dolgozók között.

Általános fejlődésünk nagy felelősséget ró a pártszervezetekre, az ideológiai, a kulturális és a művelődésügyi területen dolgozó párttagokra. Társadalmunk olyan színvonalú és hatású ideológiai, kulturális és közművelődési tevékenységre tart igényt, amely tudatosabban formálja az emberek szocialista gondolkodását, eszmevilágát.

VI. A PÁRT- ÉS A TÖMEGSZERVEZETEK FELADATAI

Szocialista építésünk vezető ereje a párt. A X. kongresszus óta eltelt időszakban pártunk vezető szerepe érvényesült.

A Magyar Szocialista Munkáspárt továbbra is arra törekszik, hogy politikájával kifejezze és szolgálja a munkásosztály, az egész nép érdekeit.

1. A szocialista építés soron levő feladatainak teljesítése, a társadalmi viszonyok és folyamatok tudatos alakítása érdekében még hatékonyabban kell érvényesíteni a párt vezető szerepét. Ennek feltétele, hogy a párt alkotó, marxista–leninista választ adjon a társadalom fejlődésének kérdéseire, politikája minden szinten következetesen megvalósuljon, a párttagok gyarapítsák eszmei, politikai felkészültségüket, javuljon az ideológiai munka, szilárdabb legyen a pártfegyelem.

Minden pártszervezet kapcsolja össze eszmei, politikai irányító és nevelő tevékenységét a határozatok végrehajtásának folyamatos szervezésével, a fő feladatok teljesítésének állandó ellenőrzésével. A párthatározatok jó végrehajtását tekintsék alapvető feladatnak.

Tovább kell erősíteni a pártmunka politikai, mozgalmi jellegét. Minden szinten fel kell lépni a helyenként mutatkozó hivatalnoki stílus ellen, mert ez rontja a dolgozó emberek és a párt kapcsolatát. A felesleges ülésezés, az indokolatlanul sok papírmunka figyelmet és energiát von el a tömegek körében folytatott politikai tevékenységtől. Nagyobb alapszervezetek létrehozásával meg kell szüntetni a szétaprózottságot minden olyan helyen – üzemben, községben, hivatalban –, ahol ez szükséges, és a feltételei is megvannak. Ezzel is növelni kell a kommunisták akcióképességét, befolyását.

2. A párt sikeres tevékenységének alapja eszmei, politikai, szervezeti és cselekvési egysége. Az egység magasabb színvonalra emelése folyamatos munka és állandó kötelesség. Ezt pártszerű vitákkal, a téves nézetek bírálatával, cáfolatával, a párt álláspontjának kifejtésével és gyakorlati megvalósításával kell elérni.

3. Pártunk hű a demokratikus centralizmus lenini elvéhez. Ennek szellemében kell fejleszteni a pártdemokráciát. A párttagságot széles körben be kell vonni a határozatok előkészítésébe, a döntésekbe. Továbbra is biztosítani kell a pártéletben a lenini normák, a kollektív vezetés hiánytalan érvényesülését. A párttestületek a döntések megalapozottságának erősítése érdekében jobban hasznosítsák a tudományok, különösen a társadalomtudományok eredményeit. A demokratikus vitát követő döntés után, a határozatok egységes értelmezése alapján, a párt minden tagjára és funkcionáriusára kötelező a határozatok melletti elvszerű, érvelő kiállás és az egységes cselekvés. Az ettől eltérő magatartás minden esetben vonjon maga után kommunista bírálatot, számonkérést, felelősségre vonást. A pártmegbízatások jobban épüljenek a határozatokból adódó körülhatárolt tennivalókra.

4. Fontos feladatunk a pártellenőrzés erősítése. Rendszeres ellenőrző munka nélkül a párt nem teljesítheti hivatását, nem érvényesítheti vezető szerepét. Téves az a felfogás, mely a rendszeres ellenőrzésben a hatáskör csorbítását látja. A helyesen értelmezett és gyakorolt ellenőrzés nemcsak a felelősség-

tudatot erősíti és fejleszti, hanem önálló cselekvésre is késztet. A pártellenőrzésnek át kell fognia az egész társadalmi tevékenységet, ki kell terjednie a gazdasági, az állami, a tudományos, a kulturális élet minden területére. A pártellenőrzés lényege a határozatok végrehajtásának segítése, az adott terület helyzetének hiteles felmérése, az új feladatoknak, a hibák forrásainak feltárása és megfelelő javaslatok kidolgozása a végrehajtás megjavítására. Mivel a dolgozó milliók elsősorban aszerint alkotnak ítéletet a párt politikájáról, hogy milyen a megvalósulás a gyakorlatban, ezért alapvető jelentőségű, hogy a határozatok ellenőrzésével is biztosítsuk a párt politikai szándékainak helyes érvényesülését.

A beszámolási időszakban szerzett tapasztalatok alapján a Központi Bizottság az új kongresszusi ciklusok félidején a jövőben is értékelje átfogóan a kongresszusi határozatok végrehajtásának helyzetét.

5. A párt vezető szerepének erősítése, politikájának helyes megvalósítása szükségessé teszi a kádermunka elveinek hatékonyabb, színvonalasabb és következetesebb érvényesítését.

A vezetők többsége eredményesen látja el feladatát, eszmei, politikai felkészültsége, szakmai hozzáértése és magatartása alapján megfelel a növekvő követelményeknek. A párt elvárja a vezetőktől, hogy példát mutassanak a fegyelmezett munkában, a politika melletti kiállásban, a határozatok végrehajtásában. Ennek érdekében szükséges, hogy fejlesszék politikai és szakmai ismereteiket, jártasabbak legyenek a társadalomtudományok és saját szaktudományuk körében, a szocialista elvek és normák szerint éljenek, dolgozzanak, viselkedjenek. Munkájukban támaszkodjanak a dolgozók kollektívájára. Növelni kell az irányító szervek felelősségét a hatáskörükbe tartozó vezetők magatartásáért és tevékenységéért.

A szükséges stabilitás fenntartásával, a káderek tervszerű cseréjével javítsuk a párt és az állam vezető szerveinek összetételét. A választott szervekbe több fizikai dolgozó, fiatal és nő kerüljön. Változatlanul érvényes álláspontunk, hogy pártonkívüliek pártfunkció kivételével minden tisztséget betölthetnek. Növeljük a testületek szerepét a személyi kérdések eldöntésében. Minden vezető csak addig dolgozzék beosztásában, amíg ellátására képes. Bátorítsuk az új iránt fogékony, kezdeményező, a véleményüket nyíltan képviselő emberek funkcióba kerülését. Erősítsük a kádermunkában a bizalom, az őszinteség, a nyíltság légkörét. Hatékonyabban lépjünk fel a szubjektivizmus, a protekcionizmus és más negatív jelenségek ellen.

Minden vezető egyik legfőbb kötelessége az utánpótlásról való gondoskodás, ezért személyesen is felelős. Céltudatosabban kell segíteni a munkában és a társadalmi életben kitűnt, jó szervező-, vezetőkészségeket mutató fizikai dolgozók vezetővé válását. Az irányító posztok betöltésekor jobban szá-

mításba kell venni az alkalmas nőket, fiatalokat. Határozottabban kell fellépni az előítéletek, a pozícióféltésből eredő hátrányos megkülönböztetés ellen.

6. A párt a dolgozóknak, elsősorban a munkásoknak a legjobbjait veszi fel tagjai sorába, azokat, akik meggyőződéses hívei szocialista társadalmunknak, élen járnak a munkában, a szocializmus elvei szerint élnek.

A pártszervezetek foglalkozzanak céltudatosan azokkal, akik méltók a párttagságra. A felvétel előtt a tagságra jelöltek ismerjék meg a párt programját és szervezeti szabályzatát, vegyenek részt a tömegszervezetek, a társadalmi mozgalmak, a szocialista brigádok tevékenységében. Figyelmesebben, gondosabban készítsék fel őket a párttagságra, ismerjék meg tevékenységüket, felvételük után is törődjenek pártmunkájukkal, szakmai helytállásukkal, képzésükkel, nevelésükkel.

A pártépítés folyamatos eszmei-politikai munkát igényel; nem korlátozódhat a tagfelvételre. Váljék az egyik legfontosabb pártmegbízatássá a párttagságra alkalmas dolgozókkal való rendszeres foglalkozás.

A párt összetételének fejlesztése érdekében gondoskodni kell a munkások, különösen a szakmunkások megfelelő arányú felvételéről. A tagfelvétel fő bázisai a nagyüzemek legyenek. Biztosítani kell, hogy az új párttagok között a fizikai dolgozók, munkások és termelőszövetkezeti parasztok országosan többségben legyenek.

A párt eszmei, politikai és cselekvési egységének erősítése érdekében 1975-ben elő kell készíteni és 1976 végéig be kell fejezni a párttagsági könyvek cseréjét.

7. Minden eredményünk alapja a pártnak és a tömegeknek kölcsönös bizalmon nyugvó szoros együttműködése. A párt közvetlenül és a tömegszervezetek útján is szélesíti kapcsolatait a pártonkívüliekkel. A munkáshatalmat erősíti, a szocialista építés hatékonyságát növeli, ha minden állami szerv, társadalmi szervezet rendeltetésszerűen, önálló arculattal működik, s mind nagyobb felelősséggel vesz részt a politikai irányvonal kialakításában és megvalósításában.

A párt az állami és a társadalmi szervek rendeltetésszerű működését továbbra is elvi, politikai irányítással, helyes kádermunkával biztosítja.

Az állami szervek a párthatározatokat egységesen értelmezve, idejében valósítsák meg. Ennek érdekében növelni kell az e területen működő pártszervezetek és kommunisták felelősségét. A párt- és az állami szervek jobban és gondosabban hangolják össze munkájukat, szüntessék meg a felesleges párhuzamosságokat. A pártszervezetek ösztönözzék és segítsék az ügyintézés egyszerűsítését, javítását.

A kongresszus megállapítja, hogy a szakszervezetek tekintélye és befolyása nőtt, hozzáértőbben gyakorolják funkcióikat. Támogatják és védik a munkás-

hatalmat, segítik a társadalom építését, a dolgozók szocialista szellemű nevelését, képviselik tagságuk, a bérből és fizetésből, valamint a nyugdíjból élő dolgozók érdekeit. A Szakszervezetek Országos Tanácsának munkája fejlődött, és az iparági szakszervezetek sajátos tevékenysége is helyes irányba bontakozik ki. Főleg a vállalati és intézményi szakszervezeti bizottságok működése javult. Sokrétűbbé váltak, bővültek a magyar szakszervezetek nemzetközi kapcsolatai. A szakszervezetek nevelő munkája azonban még nem kielégítő, belső életük demokratizmusa elmarad az igényektől és a lehetőségektől.

A párt a szocialista társadalom építésében továbbra is erőteljesen támaszkodik a szakszervezetekre, ugyanakkor elvárja, hogy a szakszervezetek politikai befolyásukkal, mozgalmi eszközeikkel is segítsék a termelési feladatok sikeres teljesítését, a korszerű technika bevezetését, a haladó termelési mozgalmak elterjedését, a munkakörülmények javítását, az üzemi, munkahelyi demokrácia kibontakozását. Követeljék meg tagjaiktól a fegyelmezett, pontos munkát, a kollektív szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítését. Végezzék színvonalasabban a dolgozók politikai, szakmai, erkölcsi és kulturális nevelését. Minden szinten éljenek jogaikkal, képviseljék és védjék bátrabban a dolgozók érdekeit, lépjenek fel a törvények, a rendeletek megtartásáért.

A párt az ifjúság nevelését társadalmi ügynek tartja. Az ifjúság jövője összekapcsolódik országunk fejlődésével, és nagymértékben függ a fiatalok odaadó munkájától. A párt ifjúságról szóló határozata a megvalósulás útján van. Lényeges, pozitív változás következett be az ifjúságnak a szocializmushoz való viszonyában, az ifjúság megítélésében, a róla történő gondoskodásban. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség betölti politikai, társadalmi szerepét, erősödött kommunista jellege. A párt növekvő arányban meríti utánpótlását a KISZ tagjaiból.

Az ifjúság körében folyó eszmei-politikai nevelésben növelni kell a társadalom minden szervezetének, minden tagjának felelősségét és aktivitását. A családok, az iskolák, a munkahelyi kollektívák, az állami, gazdasági vezetők, a tömegszervezetek és -mozgalmak tudatosabban és igényesebben formálják jövőnk építőinek eszmei, politikai, erkölcsi arculatát. A párt támogatja azokat a törekvéseket és intézkedéseket, amelyek a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség politikai jellegének és mozgalmi vonásainak továbbfejlesztését szolgálják. A KISZ fontos feladata, hogy erősítse politikai befolyását a fiatalok, elsősorban a dolgozó ifjúság körében. A KISZ-szervezetek neveljék fiatalságunkat önállóságra, kezdeményezésre és kötelességtudásra. A párt alapszervezeteiben javítani kell a KISZ pártirányítását. Több figyelemmel, segítőkész bizalommal kell foglalkozni a párt-, a KISZ-szervezetekben, a szakszervezetekben és vonzási körükben tevékenykedő fiatalok tanulásával, termelő- és társadalmi munkájával.

A Kommunista Ifjúsági Szövetségben dolgozó párttagok és a pártszervezetek céltudatosan készítsék fel a legjobb fiatalokat a pártba való belépésre. A Kommunista Ifjúsági Szövetség az ifjúsági vezetők és aktivisták tervszerű nevelésével váljék a párt egyik legfontosabb utánpótlási forrásává. A Magyar Úttörők Szovetsége szervezze a gyermekek közösségi életét, segítse az iskolai nevelést.

A nők teljes egyenjogúságának megteremtése össztársadalmi érdek, a szocialista társadalom fejlettségének egyik ismérve. A nők helyzetéről szóló párthatározat megvalósítása társadalmi összefogással, sikeresen halad. Erre építve következetesebben kell érvényesíteni a nők egyenjogúságát a munkahelyek betöltésében, a képzésben, az anyagi elismerésben. A választott testületekben és a gazdasági vezető tisztségekben egyre több a nő, s számukat tovább kell növelni. A tényleges egyenjogúság megteremtése érdekében további intézkedésekre és hatékonyabb tudatformálásra van szükség.

A párt szervei és szervezetei tekintsék állandó feladatuknak a nők élet- és munkakörülményeivel, politikai, szakmai fejlődésével és társadalmi aktivitásának növelésével foglalkozó határozat valóra váltását. Továbbra is szorgalmazzák, hogy előrehaladásunkkal, anyagi helyzetünk alakulásával összhangban javuljon a nők helyzete. Készítsenek fel és javasoljanak minél több tehetséges nőt vezető tisztségre. Kezdeményezzék a dolgozó nők kettős elfoglaltságához rugalmasabban igazodó oktatási formák kialakítását, a szakképzettségükben és politikai felkészültségükben mutatkozó elmaradás gyorsabb felszámolását, az anyák munkájának lehetőségeinkhez mért könnyítését. Rendszeresen számoltassák be az állami és a gazdasági szervek kommunista vezetőit ezekből adódó teendőik végrehajtásáról. A nők társadalmi helyzetét érintő kérdésekben a Magyar Nők Országos Tanácsa éljen javaslattevő és bíráló jogával.

A párt szovetségi politikájának kerete a Hazafias Népfrontmozgalom. Tevékenysége továbbra is szolgálja az állampolgárok legszélesebb körének összefogását hazánk javára. A szocialista nemzeti egység teljes kibontakoztatása azt igényli, hogy fokozódjék a Hazafias Népfront társadalmi, politikai szerepe. Tobb fizikai dolgozót, fiatalt és nőt készítsen fel közéleti cselekvésre, gondoskodjék róla, hogy a dolgozók legjobbjai kerüljenek a népképviseleti szervekbe. Aktivitásával, javaslataival, bírálatával járuljon hozzá az állami szervek és a lakosság kapcsolatának erősítéséhez, a város- és községpolitikai tervek kimunkálásához és megvalósításához, az országgyűlés, a tanácsok feladatainak jobb ellátásához.

A Hazafias Népfront-mozgalom segítse belső építőmunkánkat, mozgósítsa az állampolgárokat a függetlenségükért és szabadságukért harcoló népekkel való szolidaritásra, a nemzetközi biztonság megszilárdításáért, a békéért vívott küzdelemre.

VII. A PÁRT NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉGÉNEK, KAPCSOLATAINAK FEJLESZTÉSE

A kongresszus azt a feladatot tűzi a párt elé, hogy a jövőben is a marxizmus–leninizmus, a proletár internacionalizmus elvei alapján folytassa nemzetközi tevékenységét. Politikájával szolgálja a nemzetközi kommunista mozgalom, a szocialista világrendszer egységét, a nemzetközi munkásosztály és a nemzeti felszabadító mozgalmak erőinek gyarapodását, az imperialistaellenes közös front összekovácsolását, a béke védelmét.

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt megkülönböztetett jelentőséget tulajdonít a szovjet testvérpárthoz fűződő viszonyának, és a sokoldalú, mély internacionalista kapcsolatokat minden téren fejleszti. A Szovjetunió Kommunista Pártja jár a társadalmi haladás élén, e pártnak van a legtöbb, a legátfogóbb tapasztalata a szocialista építésben, a nép eszmei-politikai egységének megteremtésében, az imperializmussal vívott harcban. A legtöbbet teszi a nemzetközi kommunista mozgalom fejlődéséért, forradalmi elméletünk lenini örökségének megvédéséért és gazdagításáért.

Pártunk ápolja és erősíti kapcsolatait a szocialista országok közösségének minden testvérpártjával; még szilárdabbra ötvözi országaink és népeink barátságát, fejleszti együttműködésünket. Fontos feladata, hogy részt vegyen a testvérpártok összehangolt ideológiai tevékenységében; velük összefogva fokozza a szocializmus propagandáját, leleplezze ellenfeleinek antikommunista, haladás- és békeellenes megnyilvánulásait.

Pártunk kész további erőfeszítésekkel hozzájárulni az imperializmus ellen a tőkés világban harcoló erők tömörítéséhez, a közös akciók sikeréhez. Szélesíti kapcsolatait, erősíti szolidaritását a tőkés világ és a fejlődő országok marxista–leninista pártjaival; támogatja az imperialistaellenes összefogás érdekében kialakított együttműködésüket más haladó politikai erőkkel.

2. A párt a nemzetközi osztályharc sikere érdekében a jövőben is mindent megtesz a kommunista és munkáspártok egységének állandó erősítésére. A két- és sokoldalú találkozókon rendszeresen kicseréli tapasztalatait a többi testvérpárttal, és az új követelményeknek, feladatoknak megfelelően összehangolja velük munkáját. A kommunista mozgalom egységének erősítésére fontos eszköznek tekinti azokat a tanácskozásokat, amelyeket a testvérpártok a világ különböző térségeiben – az egyes földrészeken és övezetekben folyó osztályharc sajátos céljaiból kiindulva – rendeznek. Ezen az elvi alapon támogatja az európai testvérpártok értekezletének megtartását. Aktívan fellép a kommunista és munkáspártok soron következő nemzetközi tanácskozásának előkészítéséért és összehívásáért.

3. A kongresszus megállapítja, hogy a kommunista mozgalom sorainak szo-

rosabbra zárása, valamennyi imperialistaellenes erő tömörítése elválaszthatatlan az opportunizmus jobb- és „baloldali" s a manapság különböző helyeken jelentkező úgynevezett újbaloldali válfajai ellen vívott elvi-politikai harctól. Az opportunizmus mindegyik változata kárt okoz mozgalmunknak, nehezíti a testvérpártok összefogását, fékezi az új társadalomért folytatott harcot, objektíve az imperializmus támasza. Állhatatosan harcolni kell a marxista–leninista elmélet forradalmi tisztaságának megőrzéséért. Határozottan vissza kell utasítani a szocialista országok és a nemzetközi kommunista mozgalom egységére különösen veszélyes soviniszta, nacionalista és szovjetellenes nézeteket. Elítéljük a maoista vezetés nézetrendszerét és politikai gyakorlatát, amely eltorzítja a nemzetközi osztályharc valódi tartalmát, céljait, és arra irányul, hogy megbontsa a szocialista közösség, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom, az antiimperialista erők egységét és összeforrottságát, megossza a nemzeti felszabadító mozgalmakat, és elszigetelje őket a szocialista országoktól.

4. Pártunk a társadalmi haladás érdekében a forradalmi szolidaritás, az egyenjogúság elvei alapján fejleszti kapcsolatait az antiimperialista erőkkel, a nemzeti demokratikus pártokkal, a hazájuk függetlenségéért, szabadságáért harcoló felszabadító mozgalmakkal.

Minden lehetséges kérdésben és területen együttműködésre törekszik a szocialista és a szociáldemokrata pártokkal a nemzetközi enyhülés és biztonság erősítése, a munkásosztály akcióegysége érdekében.

A kongresszus megállapítja: pártunk nemzetközi politikája és tevékenysége élvezi dolgozó népünknek, szocialista szövetségeseinknek, valamint a világ más forradalmi és haladó erőinek bizalmát, támogatását. Mély meggyőződése, hogy a kommunista és munkásmozgalom egysége, a béke erőinek összefogása világszerte elősegíti a szocializmus, a haladás eszméinek győzelmét.

*

A XI. kongresszus jóváhagyja a párt új programnyilatkozatát. Ez a párt életében nagy jelentőségű esemény. Kidolgozását az tette lehetővé és szükségessé, hogy a Magyar Dolgozók Pártjának a magyar munkásosztály egységét megteremtő első kongresszusán, 1948-ban jóváhagyott programnyilatkozat minden főbb célját elértük. Az új programnyilatkozat megalkotásával pártunk megmutatja a jövőbe vezető utat. A fejlett szocializmus távlatainak felvázolása lelkesíti és mozgósítja munkásosztályunkat, népünket az építőmunka feladatainak még jobb megoldására. Szocialista távlataink bemutatása fontos szerepet tölt be népünk gondolkodásának, tudatának alakításában. A párt új programnyilatkozatában megfogalmazott feladatok teljesítésével a fejlett szocialista társadalmat építjük, közelebb jutunk végső célunkhoz, a kommunizmushoz.

A párt XI. kongresszusa felhívja a magyar kommunistákat, hogy odaadó munkával harcoljanak a kongresszus határozatainak, a párt programnyilatkozatának megvalósításáért.

A párt tagjai, a szocializmust öntudatosan, áldozatkészen építő munkások, parasztok és értelmiségiek, a magyar dolgozók még hatékonyabb munkával gyarapítsák a szocialista építés elmúlt három évtizedében teremtett anyagi és szellemi értékeinket, erősítsék a közösségi gondolkodást, gazdagítsák társadalmunk szocialista jellegét.

A kongresszus meg van győződve róla, hogy a következő öt évre szóló határozat és a távlati feladatainkat kijelölő programnyilatkozat útmutatásai alapján hazánk nagy lépést tesz a fejlett szocialista társadalom, a kommunizmus felé vezető úton.

E cél jegyében szilárd eszmei-politikai egységben, a Szovjetunió, a szocialista országok népeinek oldalán dolgozzunk tovább a Magyar Népköztársaság felvirágoztatásán, népünk felemelkedésén!

Megjelent: Az MSZMP XI. Kongresszusa,
Kossuth Könyvkiadó, 1975. 150–192. old.

118

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT SZERVEZETI SZABÁLYZATA

(1975. MÁRCIUS 21.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt kommunista párt, a munkásosztály forradalmi élcsapata, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom része; tevékenységében a marxizmus–leninizmus, a proletár internacionalizmus vezérli.

A Magyar Szocialista Munkáspárt önkéntes harci szövetség; soraiban tömöríti a magyar nép leghaladóbb erőit, akik a munkásosztály szocialista eszméit és céljait magukévá teszik, megvalósításukért küzdenek. Szervezi és vezeti a nép harcát a szocialista társadalom felépítéséért, a Magyar Népköztársaság felvirágoztatásáért; a nemzeti felemelkedéséért. A párt végső célja: a kommunista társadalom felépítése.

I. A PÁRT TAGJA, A PÁRTTAG KÖTELESSÉGEI ÉS JOGAI

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt tagja az lehet:
– aki 18. életévét betöltötte;
– magáévá teszi a marxista–leninista eszméket, elfogadja a párt politikáját, irányvonalát, szervezeti szabályzatát és önzetlenül küzd valóra váltásukért;
– erkölcsileg, politikailag feddhetetlen; szocialista módon él, munkája, magatartása, társadalmi tevékenysége alapján megbecsülést élvez;
– rendszeresen részt vesz a párt valamelyik alapszervezetének munkájában, fizeti a tagsági díjat.

2. A párttag kötelességei:

a) sajátítsa el a marxizmus–leninizmus alapjait, rendszeresen fejlessze elméleti, politikai tudását, gazdagítsa műveltségét; erősítse és védelmezze a párt eszmei és politikai, szervezeti és cselekvési egységét, küzdjön a frakciós törekvések, a burzsoá ideológia és erkölcs maradványai ellen; tanúsítson forradalmi éberséget minden szocializmusellenes jelenséggel szemben;

b) következetesen szolgálja a szocializmus ügyét, és minden körülmények között álljon ki a szocialista társadalom érdekeiért, védelméért; mutasson példát a munkában, hivatásának teljesítésében;

c) következetesen tartsa meg a pártfegyelem szabályait, hajtsa végre a párt határozatait, az állam törvényeit és rendeleteit;

d) legyen őszinte és becsületes; személyre való tekintet nélkül tárja fel a fogyatékosságokat, harcoljon a bírálat elfojtása és az önelégültség ellen;

e) erősítse és szélesítse a pártnak a tömegekhez fűződő kapcsolatait, terjessze a párt eszméit, képviselje a párt politikáját, cselekvően vegyen részt a politikai, társadalmi életben.

3. A párttag jogai:

a) részt vehet a párt elméleti, politikai és szervezeti kérdéseinek pártfórumokon történő megvitatásában és a határozatok meghozatalában. Ha ellentétes véleménye van, kifejtheti a taggyűlésen vagy a felsőbb pártszerv előtt, a határozatot azonban akkor is köteles képviselni és végrehajtani, ha nem ért vele egyet;

b) pártfórumokon pártszerűen bírálhatja a párt valamely tagjának vagy szervének munkáját. Kéréssel, javaslattal, beadvánnyal fordulhat alapszervezetéhez, a felsőbb pártszervekhez, egészen a kongresszusig; észrevételeire, beadványaira érdemi választ kell kapnia;

c) a taggyűlésen vagy a választott pártszerv ülésén tett észrevételeire ugyanezeken a pártfórumokon választ kell kapnia;

d) ha kritikai észrevétele vagy a hibák feltárása miatt hátrányos helyzetbe

került, a taggyűlés vagy a választott pártszerv beavatkozását kérheti. A bírálat elfojtói ellen az illetékes pártszerv köteles eljárást indítani;

e) mint választó és választható, részt vehet a párt vezető szerveinek megválasztásában; a pártszervezet titkárának vagy pártszerv tagjának hároméves párttagság után választható meg; kivételes esetekben ettől az illetékes pártbizottság engedélyével el lehet térni;

f) munkáját vagy személyét érintő döntés előtt az illetékes pártszerv köteles a párttag véleményét megismerni.

II. A PÁRTTAGOK FELVÉTELE, A TAGSÁG MEGSZŰNÉSE, A PÁRTTAGOK ÁTIGAZOLÁSA, PÁRTFEGYELMI ELJÁRÁS

4. A pártba való belépés önkéntes. A felvétel egyéni elbírálás alapján történik. A jelentkezőnek írásban kell kérnie felvételét. Kérelméhez két olyan párttag írásbeli ajánlását kell csatolnia, akik legalább három éve tagjai a pártnak és közös tevékenység alapján ismerik. Az ajánlók felelősek véleményükért. Ha a pártba KISZ-tagot vesznek fel, egyik ajánló a KISZ-alapszervezet taggyűlése lehet. A felvételről a taggyűlés határoz. A határozat az illetékes pártbizottság jóváhagyása után lép életbe. A tagság kelte a taggyűlési határozat időpontjától számít.

5. Minden párttag a munkahelye vagy ha nem áll alkalmazásban, a lakóterülete szerint illetékes pártszervezet tagja.

A munkahelyét vagy a lakóhelyét változtató párttagnak 30 napon belül át kell jelentkeznie új pártszervezetébe.

6. A párttag – saját elhatározásából vagy az alapszervezet kezdeményezésére – a pártból kiléphet, ha az adott időpontban fegyelmi eljárás nem folyik ellene. Kilépési szándékát és indokát írásban kell közölnie a pártalapszervezet vezetőségével. Kilépését a taggyűlésen be kell jelenteni.

7. A taggyűlésnek törölnie kell a párttagok sorából azokat, akik felszólítás ellenére három hónapig saját hibájukból nem vesznek részt az alapszervezet munkájában, nem fizetik a tagsági díjat. A párttagok sorából töröltek a határozat kézhezvételétől számított 30 napon belül fellebbezhetnek a felsőbb pártszervekhez.

8. A szervezeti szabályzatot megsértő párttagokat az alapszervezet taggyűlése, a felsőbb pártszerv vagy a Központi Ellenőrző Bizottság fegyelmi vizsgálat alapján pártbüntetésben részesíti.

A pártbüntetés – az eset súlyosságának megfelelően – dorgálás, megrovás, szigorú megrovás, szigorú megrovás végső figyelmeztetéssel és a pártból való kizárás lehet.

A párttag meghatározott időre eltiltható párttisztségétől, illetve visszahívható a párt képviseletében betöltött közfunkcióból.

A pártfegyelmi vizsgálat megindításáról értesíteni kell a párttagot, és a vizsgálat során személyesen meg kell hallgatni. A párttagot fegyelmi ügyének tárgyalására meg kell hívni. Ha a párttag saját hibájából nem jelenik meg a fegyelmi tárgyaláson, ügyében akkor is dönteni lehet. A határozatot írásban kell közölni.

A pártbüntetés az első fokú döntéssel hatályba lép. A kizárt személy párttagsági könyvét be kell vonni.

A pártbüntetés ellen mind az érintett személy, mind az illetékes pártszerv a határozat kézhezvételétől számított 30 napon belül fellebbezhet a felsőbb pártszervhez. Az illetékes pártszervnek a fellebbezés beérkezésétől számított 60 napon belül határoznia kell. A felsőbb pártszerv döntése ellen mind az érintett személy, mind a pártszerv fellebbezhet.

Pártfegyelmi határozatot a budapesti, a megyei pártbizottság, illetve a Központi Ellenőrző Bizottság engedélyével lehet nyilvánosságra hozni.

9. Az alapszervezet taggyűlése által elfogadott törléseket, kizárásokat az illetékes felsőbb pártszerv hagyja jóvá.

10. A felsőbb választott pártszerv tagja ellen pártfegyelmi eljárást az a testület folytathat és hozhat döntést, amelynek tagja vagy annak felettes szerve.

Pártfegyelmi eljárást az alapszervezet is kezdeményezhet.

A felsőbb pártszerv ülésén, a döntés előtt ismertetni kell az alapszervezeti taggyűlés állásfoglalását.

A fegyelmi határozatról tájékoztatást kell adni az illetékes alapszervezet taggyűlésén.

11. A pártbüntetés törlését az illetékes pártszervezet egy, az illető párttag két év múlva kérheti. Három év múlva a pártvezetőség köteles megvizsgálni, indokolt-e a pártbüntetés további fenntartása, vagy törölhető. Megállapításait közölnie kell azzal a pártszervezettel vagy pártszervvel, amely a fegyelmi határozatot hozta.

III. A PÁRT SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE, MŰKÖDÉSI ELVE

12. A Magyar Szocialista Munkáspárt a demokratikus centralizmus elvén épül fel:

a) a párt minden vezető szervét és azok tagjait demokratikusan és titkosan választják.

A választások rendjét a Központi Bizottság szabályozza.

A Központi Bizottság, a Központi Ellenőrző Bizottság és a pártbizottságok tagjainak megüresedett helyét indokolt esetben behívással is be lehet tölteni. A behívott tagok aránya a megválasztott tagoknak legfeljebb 20 százaléka lehet.

A pártban a kollektív vezetés és az egyszemélyi felelősség elve érvényesül. A választott testületek tagjai egyenjogúak.

A vezető szervek bármely tagja, ha valamilyen okból nem tud eleget tenni vállalt kötelezettségének, felmenthető; ha a párttisztség betöltésére alkalmatlannak bizonyul, visszahívható; ha méltatlanná válik tisztségére, kizárható a testület tagjai sorából. A felmentést az érintett személy, az illetékes pártszerv, illetve alapszervezet kezdeményezheti.

b) Az alsóbb pártszervek és -szervezetek a felsőbb pártszerveknek vannak alárendelve. A felsőbb szervek határozatai az alsóbb szervekre kötelezőek. A pártszervezetek önállóan dönthetnek helyi kérdésekben, határozataik azonban nem lehetnek ellentétesek a párt politikájával, a felsőbb pártszervek határozataival.

A felsőbb pártszerveknek joguk és kötelességük az alapszervezetek és az alsóbb pártszervek határozatait módosítani, hatályon kívül helyezni, ha nincsenek összhangban a párt politikájával, vagy ellentétesek a felsőbb pártszervek határozataival. Eljárásukat azonban kötelesek megindokolni az illetékes alsóbb pártszerv előtt.

A pártszervezetek és a pártszervek javaslattal, beadvánnyal fordulhatnak a felsőbb pártszervekhez – egészen a kongresszusig –, s azokra választ kell kapniuk.

c) A vezető szerveknek tevékenységükről rendszeresen be kell számolniuk a pártszervezeteiknek és a felsőbb szerveknek.

d) A párttaggyűlés és a vezető szervek ülései akkor határozatképesek, ha tagjaiknak legalább kétharmada jelen van. A határozathozatal szótöbbséggel történik.

13. A párt szervezeti felépítése a területi-üzemi elvet követi. Az ettől való eltérést a Központi Bizottság, illetve a budapesti és megyei pártbizottságok engedélyezhetik.

14. Ha valamely pártszervezet vagy pártbizottság a szervezeti szabályzattól eltérő működést fejt ki, a Központi Bizottság feloszlathatja.

IV. A PÁRT LEGFELSŐBB SZERVEI

15. A Magyar Szocialista Munkáspárt legfelsőbb szerve a kongresszus, amelyet a Központi Bizottság ötévenként hív össze. A kongresszus összehívását legalább három hónappal előzetesen nyilvánosságra kell hozni.

A pártkongresszus küldötteit a budapesti, megyei és megyei jogú, illetve azokon a nagyüzemi pártértekezleteken választják, amelyeknek megvan a kongresszusi küldöttek megválasztásához szükséges taglétszámuk. A párttagság képviseleti elvét a Központi Bizottság hagyja jóvá. A Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai szavazati joggal vesznek részt a kongresszuson.

A kongresszus:

a) megtárgyalja a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság beszámolóját;

b) meghatározza a párt politikájának általános irányvonalát, kijelöli a szocializmus építésében és a nemzetközi kapcsolatokban az adott időszak legfontosabb feladatait;

c) elfogadja a párt szervezeti szabályzatát;

d) megválasztja a Központi Bizottságot és a Központi Ellenőrző Bizottságot;

e) dönt a kongresszus elé terjesztett javaslatokról és fellebbezésekről.

16. A Központi Bizottság a két kongresszus között irányítja a párt valamennyi szervét és szervezetét; képviseli a pártot az állami és társadalmi szervek előtt, illetve a nemzetközi kapcsolatokban.

A Központi Bizottság szükség szerint, de legalább háromhavonként ülést tart. A Központi Bizottság tagjainak minden fontos kérdésről tájékoztatást kell kapniuk.

A párt Központi Bizottsága a két kongresszus között országos pártértekezletet hívhat össze.

A pártszervezeteknek az országos pártértekezleten való képviseletét, annak rendjét a Központi Bizottság külön szabályozza.

17. A Központi Bizottság tagjai közül megválasztja:

a) a Politikai Bizottságot, amely a Központi Bizottság két ülése között irányítja a párt tevékenységét;

b) a Központi Bizottság első titkárát és a Titkárság tagjait. A Titkárság biztosítja és ellenőrzi a vezető pártszervek határozatainak végrehajtását, irányítja a Központi Bizottság apparátusát.

18. A Központi Bizottság:

a) megválasztja a Központi Bizottság mellett működő munkabizottságokat és azok vezetőit;

b) kinevezi a Központi Bizottság osztályvezetőit;

c) irányítja a párt központi intézményeit, lapját és folyóiratait, kinevezi azok vezetőit.

19. A Központi Ellenőrző Bizottság tevékenységével segíti a párt eszmei, politikai és szervezeti egységének erősítését, a párttagság nevelését; őrködik a

párttagság politikai magatartása, párthűsége és erkölcsi tisztasága felett; következetesen harcol a pártellenes frakciós tevékenység minden fajtája ellen.

Saját hatáskörében felülbírálja az alsóbb szervek fegyelmi határozata ellen benyújtott fellebbezéseket; szükség esetén felelősségre vonja azokat, akik a párttagok számára kötelező elveket megsértik; ellenőrzi a Központi Bizottság pénzgazdálkodását; munkájáról jelentést ad a kongresszusnak.

A Központi Ellenőrző Bizottság tagjai közül megválasztja elnökét, titkárát és Titkárságának tagjait.

V. A PÁRTBIZOTTSÁGOK

20. A fővárosban és kerületeiben, a megyékben, járásokban és városokban pártbizottságot kell választani.

Minden olyan községben, üzemben, vállalatnál, hivatalban, intézményben, a fegyveres erők és fegyveres testületek egységeinél, ahol a párttagok létszáma 200-nál több, a terület pártszervezeteinek irányítására pártbizottságot kell választani.

Indokolt esetekben a budapesti, illetve a megyei pártbizottság engedélyezheti pártbizottság létrehozását olyan helyeken is, ahol a párttagság létszáma nem éri el a 200-at.

21. A pártbizottság felsőbb szerve a pártértekezlet, amelyet a pártbizottság ötévenként összehív. A pártbizottság tagjai szavazati joggal vesznek részt a pártértekezleten.

A pártértekezlet elbírálja a pártbizottság beszámolóját, megválasztja a pártbizottság tagjait és a felsőbb pártértekezlet – a budapesti, megyei pártértekezlet, a kongresszus – küldötteit.

A pártbizottság szükség szerint, de legalább háromhavonként ülésezik.

A pártkonferenciák összehívását a Központi Bizottság külön szabályozza.

22. A budapesti, megyei pártbizottsággal azonos jogkörű pártbizottság működik a Néphadseregben, a Határőrségnél. Ezek magasabb egységeinél, valamint az ezeknek megfelelő szerveknél járási jogú pártbizottságok, a csapatoknál és az intézetekben pártbizottságok, pártvezetőségek, illetve alapszervezetek működnek.

23. A pártbizottságok tagjaik közül végrehajtó bizottságot választanak, megválasztják a pártbizottság első titkárát és titkárait. Az irányító munka segítésére állandó jellegű munkabizottságokat választanak.

A végrehajtó bizottság két pártbizottsági ülés között irányítja a pártszervezetek és az apparátus munkáját, ellenőrzi a határozatok végrehajtását.

24. A budapesti, a megyei, a járási, városi, a budapesti-kerületi, továbbá

a tagfelvétel jóváhagyásával és fegyelmi jogkörrel felruházott pártbizottságok fegyelmi bizottságot választanak.

A fegyelmi bizottság tagjai – az elnök személyét kivéve – olyan párttagok is lehetnek, akik nem tagjai a pártbizottságnak. A fegyelmi bizottság megvizsgálja a pártfegyelmi ügyeket, a fellebbezéseket, és javaslatot tesz a párt-végrehajtóbizottságnak.

25. Azokban a termelési, hivatali, intézményi vagy közigazgatási egységekben, ahol több alapszervezet működik, de pártbizottság nincs, összevont taggyűlésen, küldöttértekezleten ötévenként pártvezetőséget választanak, amely irányítja és összehangolja az alapszervezetek munkáját; állást foglal, dönt az irányítása alá tartozó területek egészét érintő legfontosabb kérdésekben. A pártvezetőségeknek évenként legalább egyszer összevont taggyűlés vagy küldöttértekezlet előtt be kell számolniuk munkájukról.

VI. A PÁRT ALAPSZERVEZETEI

26. Felsőbb pártszerv jóváhagyásával minden termelési, hivatali vagy lakóterületi egységben, ahol legalább három párttag van, alapszervezet alakítható.

Az alapszervezet legfőbb szerve a taggyűlés, amelyet legalább kéthavonként össze kell hívni.

27. Az alapszervezet taggyűlése a pártmunka irányítására, az ügyek intézésére ötévenként vezetőséget választ. Azokban az alapszervezetekben, amelyekben a tagság száma nem éri el a 10 főt, a taggyűlés titkárt és titkárhelyettest választ.

28. A vezetőség köteles évenként beszámoló taggyűlést tartani, ezen a párttagság értékeli a vezetőség, a pártszervezet egész éves tevékenységét, valamint a vezetőség előterjesztése alapján a párttagok munkáját, a pártmegbízatások teljesítését.

29. Az alapszervezetekben – a létszámtól függően – pártcsoportokat kell létrehozni. A pártcsoportok rendszeresen értékelik tagjaik munkáját, magatartását, a pártmegbízatások teljesítését. A pártcsoportok munkáját a csoport ülésén megválasztott és a taggyűlés által megerősített bizalmiak irányítják.

30. A pártszervezet joga és kötelessége működési területén a párt politikájának érvényesítése, a munka átfogó ellenőrzése, személyi, káderkérdésekben jogkörének gyakorlása; az állami, gazdasági vezetők beszámoltatása.

31. A párt eszmei, politikai irányításával gondoskodik arról, hogy a szocialista állam és szervei tevékenységében a munkásosztály célkitűzései megvalósuljanak.

Politikájának, határozatainak az állami szervekben dolgozó tagjai útján szerez érvényt, akik hivatali tevékenységükért, a törvények és rendeletek végrehajtásáért mind a párt-, mind az állami szervek előtt felelősek.

Az irányításukról és ellenőrzésükről az illetékes párt- és állami szervek gondoskodnak.

32. A munkáshatalmat, a szocialista állam törvényes rendjét, szuverenitását és területének sérthetetlenségét biztosító fegyveres erők és fegyveres testületek soraiban szolgálatot teljesítő párttagok és az ott működő pártszervezetek hatékony tevékenységet folytatnak azért, hogy a fegyveres erők és fegyveres testületek minél magasabb fokon és minden helyzetben teljes mértékben megoldják feladataikat.

33. A tömegszervezeteket és tömegmozgalmakat a párt eszmeileg és politikailag az ott dolgozó párttagok útján irányítja. A pártszervek és -szervezetek a tömegszervezetekben és tömegmozgalmakban dolgozó kommunistákra kötelező érvényű határozatokat hoznak.

A pártmunkájukat szakszervezetekben és más tömegszervezetekben, tomegmozgalmakban végző kommunisták felelősek a párt politikájának a tömegek meggyőzése útján történő megvalósításáért, a tömegek körében szerzett tapasztalatok hasznosításáért, az adott szerv rendeltetésszerű működéséért.

34. Az országgyűlésben, tanácsokban, tömegszervezetekben és tömegmozgalmakban dolgozó kommunisták egységes fellépésének elősegítésére a pártszervek kommunista csoportokat hozhatnak létre.

35. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség a párt ifjúsági szervezete, egyben a magyar ifjúság tömegszervezete. A párt határozatai kötelező érvényűek a Kommunista Ifjúsági Szövetségre és szervezeteire. A KISZ-szervek és -szervezetek a pártszervek és -szervezetek közvetlen irányításával, támogatásával végzik munkájukat.

36. A párttagok az alábbiak szerint fizetik tagsági díjukat:

800,– Ft havi keresetig	1,– Ft
801– 1 200,– Ft havi keresetig	2,– Ft
1 201– 1 500,– Ft havi keresetig	10,– Ft
1 501– 1 800,– Ft havi keresetig	20,– Ft
1 801– 2 100,– Ft havi keresetig	30,– Ft
2 101– 2 500,– Ft havi keresetig	45,– Ft
2 501– 3 000,– Ft havi keresetig	60,– Ft
3 001– 4 000,– Ft havi keresetig	90,– Ft
4 001– 5 000,– Ft havi keresetig	120,– Ft
5 001– 6 000,– Ft havi keresetig	200,– Ft
6 001– 8 000,– Ft havi keresetig	300,– Ft
8 001–10 000,– Ft havi keresetig	400,– Ft
10 000,– Ft-on felül	500,– Ft

A Magyar Szocialista Munkáspárt Szervezeti Szabályzata a párt alkotmánya, törvény minden párttag és pártszervezet számára.

Megjelent: Az MSZMP XI. Kongresszusa.
Kossuth Könyvkiadó 1975. 224–235. old.

119
A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT PROGRAMNYILATKOZATA

(1975. MÁRCIUS 21.)

I. TÖRTÉNELMI UTUNK ÉS CÉLUNK

A dolgozó osztályok, népünk legjobbjai a társadalmi haladásért és az ország függetlenségéért vívott harcaikkal, alkotó munkájukkal tartották fenn évszázadokon át hazánkat. Küzdelmükben új távlatot nyitott a magyarországi munkásság osztállyá szerveződése, a szakszervezetek és a munkásosztály első önálló pártjának, a Szociáldemokrata Pártnak a megalakulása. A tudományos szocializmus eszméi, a nemzetközi munkásmozgalom harci tapasztalatai irányt mutat-

tak a magyar proletariátus kibontakozó politikai mozgalmának, amely a munkáshatalom kivívását, a kizsákmányolás minden formájának megszüntetését, a szocialista társadalom megteremtését írta zászlajára. Harcának történelmi jelentőségű eseménye volt 1918 novemberében a Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulása, amelynek vezetésével a magyar munkásosztály, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom példáját követve, 1919 márciusában győzelemre vitte a szocialista forradalmat.

A nemzetközi imperializmus külső katonai beavatkozása megdöntötte a Magyarországi Tanácsköztársaságot. A kommunisták és a baloldali szociáldemokraták – a munkásosztály történelmi küldetésének tudatában – az ellenforradalmi rendszer negyedszázada alatt is folytatták küzdelmüket a kizsákmányolás és a fasiszta diktatúra ellen. Harcukhoz erőt adott a világ első szocialista államának, a Szovjetuniónak léte és a nemzetközi proletariátus támogatása. A törvényen kívül helyezett és üldözött kommunisták vezetésével a haladó erők legjobbjai szervezték a demokratikus összefogást és ellenállást a fasizmus és a háború ellen.

A szovjet hadsereg felszabadító harcának eredményeként, 1945-ben új korszak kezdődött történelmünkben. Hazánk függetlenné vált, és népünk előtt ismét megnyílt a társadalmi haladás útja. Radikális földreformmal felszámoltuk a nagybirtokrendszert. A munkásosztály vezetésével népi demokratikus forradalom bontakozott ki, az államhatalom kulcspozícióit a munkásosztály és a parasztság foglalta el. Államosítottuk a bányákat, a bankokat és a gyáripart. A volt uralkodó osztályok tagjait és képviselőit fokozatosan kiszorítottuk a hatalomból.

Alapvető fordulat ment végbe az ország életében: a munkásosztály erőit egyesítve – a szegényparasztsággal és a társadalom más haladó erőivel szövetségben – magához ragadta a hatalmat, megteremtette a proletariátus diktatúráját, győzött a szocialista forradalom. E harc kiemelkedő eseménye volt 1948-ban a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülése a marxizmus–leninizmus elvei alapján. Munkásosztályunk, dolgozó népünk a párt vezetésével megkezdte a szocialista társadalom alapjainak lerakását. E történelmi korszak követelményeit és feladatait fogalmazta meg 1948 júniusában a Magyar Dolgozók Pártjának programnyilatkozata.

A második világháború utáni évtizedben – szüntelen harcban – történelmi jelentőségű változások mentek végbe a világban. Döntő erővé vált a Szovjetunió, amely vezető szerepet játszott a fasizmus leverésében, és a legnagyobb áldozatot hozta a győzelemért. A szocializmus kilépett egy állam keretei közül, létrejött, és az emberiség sorsát mindinkább meghatározó tényező lett a szocialista világrendszer. A kapitalista országokban megnőtt a kommunista és a munkásmozgalom ereje és politikai jelentősége. Összeomlott az imperializmus

gyarmati rendszere. Fokozódott a kapitalizmus általános válsága, és felgyorsult a társadalmi haladás visszafordíthatatlan folyamata. Sikerült megakadályozni az új világháború kirobbantását.

A nemzetközi erőviszonyok kedvező változása megkönnyítette hazánkban a szocializmus építését, ugyanakkor – munkájával és helytállásával – a magyar nép is hozzájárult a szocialista világrendszer, a haladó, békeszerető erők sikereihez. A szocialista építés két és fél évtizede során lényegében felszámoltuk a régi rendszertől örökölt elmaradottságot, és nagy utat tettünk meg az új társadalmi rend kialakításában. A nemzetközi munkásosztály támogatásával leküzdöttük az ellenforradalmi támadást, amelyet 1956-ban – a szektás hibákat, a dogmatikus torzításokat, valamint a revizionista árulást kihasználva – a belső és külső reakciós erők indítottak a szocialista rendszer ellen. Újjászerveztük a kommunista pártot, helyreállítottuk a pártélet lenini normáit. Megszilárdult a párt és a tömegek közötti bizalom, a munkásosztály hatalma, és lehetővé vált hazánk szocialista fejlődésének meggyorsítása. A párt a hazai viszonyokra alkalmazta a marxizmus–leninizmus elméletét, a szocializmus építésének általános érvényű törvényeit, a nemzetközi munkásmozgalom tapasztalatait, s népünk elismert vezetője lett. Az 1948. évi programnyilatkozatban megjelölt feladatokat megoldottuk, és népünk az akkori célokon túl is haladva, történelmi jelentőségű sikereket ért el a szocialista társadalom építésében.

Véglegesen felszámoltuk a kizsákmányoló osztályok uralmát, és megszilárdítottuk a munkáshatalmat, a proletárdiktatúra államát.

A tőkés magántulajdonban levő termelési eszközök kisajátításával, majd a kisárutermelő mezőgazdaság szocialista átszervezésével az alapvető termelési eszközök társadalmi tulajdonba kerültek.

A termelési eszközök társadalmi tulajdona és a szocialista tervgazdálkodás lehetővé tette a termelőerők gyors fejlődését. A nemzeti jövedelem a háború előttinek csaknem ötszörösére, az ipari termelés tízszeresére emelkedett. Megteremtettük a szocialista nagyüzemi mezőgazdaságot, amely – megközelítőleg feleannyi munkaerővel – mintegy 60 százalékkal több terméket ad az országnak, mint amennyit 1938-ban adott a mezőgazdaság. Hazánk agrár-ipari országból szocialista nagyiparral és nagyüzemi mezőgazdasággal rendelkező ipari-agrár országgá vált.

Társadalmunk osztályszerkezete gyökeresen megváltozott. A volt uralkodó osztályok megszűntek. A kizsákmányolt proletariátusból a társadalom vezető osztálya lett. A kisárutermelők száma és aránya a háború előttinek töredékére csökkent, kialakult a termelőszövetkezeti parasztság. Létrejött a szocialista értelmiség. Mindezek eredményeképpen erősödik népünk szocialista nemzeti egysége.

Népünk életkörülményei lényegesen megjavultak. Megszűnt a munkanélküliség, minden munkaképes ember dolgozhat. A népgazdaság fejlődésére alapozva rendszeresen emelkedett az életszínvonal. Nagymértékben javult a lakosság ellátása alapvető élelmiszerekkel és közszükségleti cikkekkel. Gyorsan növekedett a szociális juttatások mértéke. Általánossá vált a társadalombiztosítás, minden magyar állampolgár ingyenes gyógykezelésre jogosult. Harmadára csökkent a gyermekhalandóság, meghosszabbodott az átlagos élettartam. A városiasodás, a falvak fejlődése, a közüzemi szolgáltatások bővülése, a háztartások tömeges gépesítése, a rádió és a televízió általános elterjedése nagy változást hozott a nép életében. Országunk állampolgárai létbiztonságban élnek, és bizalommal tekinthetnek a jövő elé.

Megszűnt a volt uralkodó osztályok műveltségi monopóliuma, a kulturális forradalom kibontakozásával gyorsan emelkedett a nép általános és szakmai műveltsége. Létrehoztuk a nyolcosztályos általános iskolát és az iskolarendszerű szakmunkásképzést. Tömegesen vontuk be a munkásokat, a parasztokat és gyermekeiket a közép- és felsőfokú oktatásba. A társadalmi változások erőteljes ösztönzést és növekvő lehetőséget adtak a tudomány és a kultúra sokoldalú fejlődéséhez. A marxizmus–leninizmus eszméi széles körben elterjedtek és vezető helyet foglalnak el társadalmunk életében.

Hazánkat, népünket a barátság és a sokoldalú együttműködés megbonthatatlan szálai fűzik a Szovjetunióhoz, a szocialista országok közösségéhez. Következetesen dolgozunk a Varsói Szerződéshez és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsához tartozó országok összefogásának erősítéséért és valamennyi testvéri országgal való sokoldalú együttműködésünk fejlesztéséért. A Magyar Népköztársaság szocialista fejlődése, népünk alkotó munkájának eredményei, békeszerető külpolitikánk, a haladó erőkkel való szolidaritásunk megbecsülést vívott ki az egész világon.

Az 1948-as programnyilatkozatban megjelölt feladatok megoldása, a szocialista forradalom előrehaladása új helyzetet teremtett hazánkban: leraktuk és megszilárdítottuk a szocializmus alapjait, országunkban végérvényesen eldőlt a „ki kit győz le" kérdése. Társadalmunk a maga teremtette szilárd szocialista alapokon fejlődik.

Történelmi eredményeinkben népünk alkotó tevékenysége testesül meg. Népünk jogosan lehet büszke kivívott sikereire. Méltán illeti fokozott megbecsülés mindazokat, akik önfeláldozó munkájukkal, helytállásukkal szolgálták hazánk felemelkedését, szocialista jövőjét.

A Magyar Szocialista Munkáspárt, híven a kommunisták hagyományaihoz, akik mindig nyíltan hirdették céljukat, e programnyilatkozatban vázolja törekvéseit, amelyek a társadalom további szocialista fejlődéséért folytatott harcában vezérlik.

A következő 15–20 évben az a feladat áll előttünk, hogy tovább haladjunk a szocializmus építésének útján, fejlett szocialista társadalmat teremtsünk hazánkban, s így közelebb jussunk történelmi célunkhoz, a kommunizmushoz.

II. A PÁRT FELADATAI AZ ÁLLAMHATALOM ERŐSÍTÉSÉBEN ÉS A SZOCIALISTA DEMOKRÁCIA FEJLESZTÉSÉBEN

A Magyar Népköztársaság szocialista állam, amely osztálytartalmát tekintve proletárdiktatúra. Államunk legfőbb politikai alapja a munkás-paraszt szövetség. A munkásosztály a hatalom gyakorlásába bevonja a termelőszövetkezeti parasztságot, az értelmiséget, a szocializmus építésén dolgozó tömegeket. Társadalmi rendszerünkben ezáltal az egész dolgozó nép hatalma valósul meg.

1. A szocialista állam erősítése, az állami feladatok magas színvonalú ellátása, az államélet tökéletesítése a szocializmus további sikeres építésének alapvető követelménye.

Társadalmi fejlődésünk eredményeként a szocialista állam feladatai közül előtérbe került a gazdasági szervező és irányító, valamint a kulturális és nevelő tevékenység. A jövőben tovább erősödik a szocialista állam irányító szerepe a népgazdaság fejlesztésében, a társadalmi szükségletek kielégítésében, az anyagi életfeltételek javításában, az egészségügyi ellátás, a szociális gondoskodás, a szocialista tudatformálás, a művelődés területén és az ifjúság nevelésében.

Államunk gondoskodik a szocialista törvényesség következetes érvényesüléséről: mindenkitől egyaránt megköveteli az egész nép érdekeit kifejező törvényeink megtartását, és védi a törvényeink szerint élő állampolgárok biztonságát.

A Magyar Népköztársaság rendőrsége és igazságügyi szervei a szocialista törvényesség követelményeinek megfelelően védelmezik társadalmunk belső rendjét, gondoskodnak az állam- és közbiztonság, a társadalmi és a személyi tulajdon védelméről. A szocialista közrend védelmében – a hivatásos szervek és testületek mellett – részt vesznek a dolgozók társadalmi szervei: a Munkásőrség mint önkéntes fegyveres társadalmi testület, az önkéntes rendőrök, az ifjúgárdisták egységei.

A szocialista állam fontos szerepet tölt be a nemzetközi politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok fejlesztésében. Nemzetközi tevékenysége összhangban van társadalmi rendszerünk demokratikus jellegével, internacionalista elveinkkel, korunk követelményeivel. Mindez kifejeződik a szocialista országok közötti sokoldalú együttműködés fejlesztésében, a népek közötti barátság erősítésé-

ben, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett éléséért és a béke védelméért folytatott következetes harcban.

Társadalmunk megbecsüli, támogatja fegyveres erőinket. Nemzeti függetlenségünk, szocialista vívmányaink védelmében nagy fontosságú feladat honvédelmünk fejlesztése. A Magyar Néphadsereg és a Határőrség a szocialista közösség szövetségi rendszerében, a szocialista országok fegyverbarátságát erősítve, védi hazánk békéjét és függetlenségét. Segíti népünk szocialista építőmunkáját, és fontos szerepet tölt be az ifjúság erkölcsi, politikai és fizikai nevelésében.

2. A szocialista társadalom fejlesztésének elsőrendű követelménye a szocialista demokrácia mind teljesebb kibontakoztatása. Ennek során a dolgozók – a választott testületek, a tömegszervezetek útján és közvetlenül is – egyre nagyobb mértékben vesznek részt a társadalom életének irányításában. A szocialista demokrácia fejlesztésének legfontosabb feladatai a következők.

A demokratikus centralizmus elve alapján tökéletesítjük a társadalom központi irányítását, és egyidejűleg növeljük a helyi szervek önállóságát és felelősségét. Tovább kell bővíteni a tanácsok jogkörét és anyagi lehetőségeit, fejleszteni népképviseleti, önkormányzati, államigazgatási tevékenységüket. Az állami tevékenység fejlesztése segítse elő a szocialista demokrácia további kibontakoztatását.

Hazánkban – ahol minden hatalom forrása a dolgozó nép – valamennyi állami szervnek és hivatalnak, minden tisztségviselőnek és ügyintézőnek a népet kell szolgálnia. Az állami intézmények munkájának javítása, jogszabályaink következetes érvényre juttatása, a tömegek növekvő részvétele a hatalom gyakorlásában, a közéleti demokrácia kiterjesztése, a választott szervek szerepének növelése elősegíti, hogy visszaszorítsunk mindennemű hatalmaskodást, bürokratizmust, a szocializmustól idegen jelenséget.

A szocialista demokrácia továbbfejlesztésének szerves része a munkahelyi demokrácia erősítése. Ez lehetővé teszi a dolgozók fokozottabb részvételét a vezetésben, segíti a munka alkotó jellegének kibontakozását, színvonalának emelését. A munkahelyi demokrácia fejlesztésének fontos feltétele a szocialista vezetési stílus, a vezetők és a beosztottak közötti szocialista viszony.

A munkásosztály vezető szerepének erősítése, a gazdálkodás hatékonyságának emelése, a dolgozók felelősségének növelése szempontjából meghatározó jelentősége van az üzemi demokrácia fejlesztésének. Ehhez jobban ki kell használni a meglevő lehetőségeket, és keresni kell új formákat, módszereket is. Tovább kell tökéletesíteni a vállalatok belső irányítási rendszerét. Meg kell könnyíteni a dolgozók számára a véleménynyilvánítást, a döntésekben való részvételt és az ellenőrzést.

A szocialista demokrácia szerves része a szövetkezeti demokrácia. A szövet-

kezeti tagok, önkormányzatuk keretében, gyakorolják döntési, irányítási, ellenőrzési jogaikat. Fejleszteni kell a szövetkezeti demokrácia bevált módszereit s azokat a vonásait, amelyek a szövetkezeti tagok szocialista tudatának és a gazdálkodás hatékonyságának erősítését szolgálják.

Tovább kell növelni a vállalati, a munkahelyi pártszervezet, a szakszervezet, az ifjúsági szervezet jogkörét, hogy fokozódjék részvételük a helyi intézkedések előkészítésében, a végrehajtásban és az ellenőrzésben.

3. A szocialista állam fenntartására és erősítésére mindaddig szükség van, amíg az imperializmus léte veszélyezteti a világ békéjét, amíg külső és belső reakciós erők zavarkeltő kísérletei akadályozhatják a szocializmus építését. Társadalmunk belső fejlődése is szükségessé teszi az állam fennmaradását mindaddig, amíg a gazdasági és kulturális építés alapvető feladatai csak az állam irányító és szervező tevékenységével oldhatók meg.

Társadalmunk szocialista fejlődése során, az osztályok közötti különbségek csökkenésével erősödnek a szocialista állam össznépi vonásai. A fejlett szocialista társadalom megteremtésével a proletárdiktatúra állama fokozatosan össznépi szocialista állammá alakul át, amelynek vezető ereje a munkásosztály marad. A fejlett szocialista társadalomban mind teljesebben kibontakoznak és fejlődnek a kommunista társadalmi önkormányzat elemei.

III. A PÁRT FELADATAI A TÁRSADALMI VISZONYOK FEJLESZTÉSÉBEN

1. Társadalmunk szocialista fejlődésében alapvető fontosságú a tulajdonviszonyok alakulása. Hazánkban a termelési eszközök túlnyomó többsége társadalmi tulajdonban van: az állami vállalatok és a szövetkezetek termelik a nemzeti jövedelemnek mintegy 98 százalékát. Állami tulajdonban van a termelési eszközök döntő többsége, s ez a szocialista tervgazdálkodás legfontosabb alapja és biztosítéka. Az állami tulajdon társadalmasítása magasabb fokú, mint a szövetkezeti tulajdoné. A mezőgazdasági, az ipari termelőszövetkezetek és a fogyasztási szövetkezetek megalakulásával létrejött és fejlődik a szövetkezeti tulajdon.

A népgazdaság és a termelőerők további tervszerű fejlődésének fontos feltétele mind az állami, mind a szövetkezeti tulajdon hatékony működtetése, továbbfejlesztése, szocialista vonásainak erősítése. Tovább növekszik a szövetkezetek fel nem osztható alapja, s ezáltal is erősödik e tulajdonforma szocialista jellege. A szövetkezetek gazdálkodásában erősödnek a szocialista vállalati vonások, terjed a kooperáció és a szakosodás.

Biztosítani kell a szocialista termelési viszonyok további fejlődésének felté-

teleit. Ki kell dolgozni a gazdálkodás olyan új módjait és szervezeti formáit, amelyek elősegítik a mezőgazdaság további iparosodását, a mezőgazdasággal szoros kapcsolatban működő ipari vállalatok, illetve az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek közös tevékenységét, összehangolt fejlesztését.

A föld a Magyar Népköztársaságban – a tulajdon formájától függetlenül – nemzeti kincs. Részben állami, részben szövetkezeti, részben személyi, illetve magántulajdonban van. Társadalmunk szocialista fejlődése szükségessé teszi, hogy minden termelési eszköznek, így a földnek a hasznosítása is feleljen meg a társadalom, a dolgozó közösségek, az állampolgárok egyetemes érdekeinek.

Kezdetben korlátozni, később meg kell szüntetni az állami tulajdonban levő földek eladását, helyette be kell vezetni a közösségek és a magánszemélyek részére meghatározott időre szóló bérbe, illetve használatba adását. A hatályos földtörvény alapján megindult folyamatot továbbfejlesztve, el kell érni, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetek használatában levő minden föld fokozatosan oszthatatlan szövetkezeti tulajdonná alakuljon, s ne lehessen adásvétel tárgya. A magántulajdonban, illetve a személyi tulajdonban levő földek, telkek adásvételének hatékony állami ellenőrzésével meg kell akadályozni, hogy azok vagyonfelhalmozás és spekuláció forrásai legyenek.

A lakosság szükségleteinek kielégítésében kisegítő szerepet tölt be a saját munkán és a családtagok munkáján alapuló kisiparosi és kiskereskedői tevékenység. Erre mindenekelőtt a szolgáltatások területén továbbra is szükség lesz. Gazdasági eszközökkel és megfelelő szabályozással biztosítani kell, hogy a kisiparosok és a kiskereskedők jövedelme végzett munkájukkal álljon arányban.

A szocialista állam elismeri és támogatja a munkából származó személyi tulajdont, mint az életszínvonal emelkedésének, a kulturáltabb életkörülmények megteremtésének egyik tényezőjét. A személyi tulajdon gyarapodását azonban oly módon kell szabályozni, hogy az az egyének és a családok saját szükségleteinek kielégítését szolgálja, és ne sértse a közérdeket, a szocialista elveket.

Fejlődésünk későbbi szakaszában a két szocialista tulajdonforma fejlesztésének útján fog kialakulni a termelési eszközök és egyéb közjavak magasabb szintű össznépi, kommunista tulajdona.

2. A termelőerők és a szocialista termelési viszonyok további fejlődésével egységesebbé válik társadalmunk osztályszerkezete. A társadalmi osztályok és rétegek között csökkennek a még meglevő osztályjellegű, illetve osztályeredetű különbségek.

a) Szocialista társadalmunk vezető osztálya a munkásosztály. Vezető szerepe a szocializmus építésének időszakában mindvégig megmarad, társadalmi befolyása tovább erősödik. Növekszik politikai felkészültsége, általános és szakmai műveltsége. Soraiban emelkedik a magasabb képzettségű munkások

száma, új igények és képességek is kifejlődnek, amelyek elősegítik mind több munkás aktív részvételét a termelési folyamatok irányításában, a közéletben, a közügyek intézésében. A munkásosztály szerepe növekszik a szocialista életmód térhódításában és általánossá válásában is. A munkásosztály általános műveltségének, szakmai képzettségének emelése, új és növekvő szükségleteinek kielégítése nem csupán gazdasági, hanem lényeges társadalompolitikai feladat is.

b) A szocialista nagyüzemi mezőgazdasági termelés fejlődésével jelentősen változik a termelőszövetkezeti parasztság helyzete; végképp eltűnnek a parasztság korábbi rétegeződésének nyomai. A gépesítéssel, a mezőgazdasági termelés iparszerűvé válásával, a munka termelékenységének jelentős növekedésével országosan csökken a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma, nő a szakképzett dolgozók aránya. A termelőszövetkezeti parasztság társadalmi helyzetét, munkájának jellegét, szakképzettségét, életkörülményeit, szemléletét, anyagi és kulturális igényeit tekintve is közelebb kerül a munkásosztályhoz.

c) A tudomány és a kultúra társadalmi szerepének növekedésével, a technika fejlődésével nő az értelmiség aránya és jelentősége. Fokozódik aktív részvétele a szocialista társadalom felépítésében. A szocialista célok vállalásával, a szocialista életmód és emberi kapcsolatok tudatos alakítójaként is mind közelebb kerül a munkásosztályhoz. E folyamatot nagymértékben segíti, hogy az értelmiség jelentős hányada munkás- és paraszti családból kerül ki, vagy eredetileg fizikai dolgozó volt. Az értelmiség utánpótlásának ezekre a forrásaira a jövőben is nagy figyelmet kell fordítani.

d) Emelkedik a szervezési és ügyviteli feladatok ellátásában nélkülözhetetlen alkalmazotti réteg szakmai és politikai képzettsége, fokozódik a szocialista célok iránti elkötelezettsége. Tevékenységét jobb szervezéssel, gépesítéssel kell hatékonyabbá és könnyebbé tenni.

3. A szocializmus építése során fokozatosan csökkennek a fizikai és a szellemi munka, valamint a város és a falu közötti lényeges különbségek. A lakás- és települési viszonyok között ma még meglevő jelentékeny különbségeket fokozatosan meg kell szüntetni. A kulturális, az egészségügyi, a kereskedelmi, a kommunális ellátást úgy kell fejleszteni, hogy a települések ellátottsági szintje közeledjék egymáshoz.

4. Szocialista társadalmunkban lényegesen megváltozott a nők, az ifjúság, az időskorúak és a család társadalmi helyzete.

a) Társadalmunk megszabadította a nőket a kiszolgáltatottság súlyos terhétől, és megnyitotta számukra az utat az egyenjogúsághoz. Az állampolgári jogok, a foglalkoztatottság területén, a közéleti tevékenységben, a kulturális és a családi viszonyokban történelmi jelentőségű előrehaladás történt. Ennek ellenére még sokat kell tenni a nők teljes egyenjogúságának érvényre juttatásáért.

A továbblépés iránya: a nők fokozódó részvétele a társadalmilag szervezett munkában, szakmai és általános műveltségük emelése, valamint a vezető funkciók betöltésében és a bérezésben még fennálló hátrányuk megszüntetése. Különösen sok a teendő a nők családon belüli helyzetével kapcsolatos maradi szemlélet megváltoztatásában. A nők teljes egyenjogúsága össztársadalmi érdek, a szocialista társadalom fejlettségének egyik ismérve.

b) Társadalmunk nagy gondot fordít az ifjúság sokoldalú fejlődésére. A felnövekvő nemzedék ma magasabb általános, szakmai és politikai műveltséggel indul az életbe, mint negyedszázaddal ezelőtt. A fiataloknak sok lehetőségük van rá, hogy energiájukat, kezdeményezőkészségüket, tudásvágyukat társadalmilag hasznos célok érdekében bontakoztassák ki. Lehetőségeiket a jövőben tovább bővítjük. Javítjuk élet- és munkakörülményeiket, különösen szorgalmazzuk legfőbb gondjuknak, a családalapítást nehezítő lakásproblémának a megoldását.

A felnőtt nemzedék minden tagja, a családok, az érintett intézmények azzal a felelősségtudattal törődjenek az ifjúság nevelésével, hogy munkájukkal és példájukkal a jövőt alakítják. Ugyanakkor növelni kell az ifjúsággal szemben támasztott követelményeket is, hangsúlyozva kötelességeit és felelősségét önmagáért és a szocialista társadalom jövőjéért.

c) Az időskorúakról való gondoskodás szocialista társadalmunk érdeke és elemi kötelesség. Arra törekszünk, hogy az idős emberek anyagi biztonságban éljenek, és a társadalom hasznos, megbecsült tagjainak érezhessék magukat.

d) A család szocialista társadalmunkban az emberi együttélés alapvető közössége. Mindennapi tevékenységével olyan feladatokat lát el, amelyek nem csupán az egyén, hanem az egész társadalom számára rendkívül fontosak. Társadalmi eszközökkel segíteni kell, hogy a családi kapcsolatok új, szocialista elemei erősödjenek. Ehhez részben szemléleti változásra, részben a szolgáltatások és a gyermekintézmények fokozott fejlesztésére van szükség.

A szocialista társadalom harmonikus fejlődésének, nemzetünk jövőjének fontos feltétele a születések számának megfelelő alakulása. Össztársadalmi érdek anyavédelmi rendszerünk továbbfejlesztése és a gyermeknevelés fokozott támogatása. Társadalmunk megbecsülésben részesíti a gyermeket nevelő szülőket, és elvárja, hogy a szülők is felelősséggel, a szocialista erkölcsi normák szerint neveljék gyermekeiket.

5. A hazánkban élő nemzetiségek állampolgárai egyenjogúságot élveznek, anyanyelvüket az államigazgatás és a közélet fórumain szabadon használhatják, anyanyelvükön tanulhatnak, ápolhatják a szocialista eszmeiség jegyében fejlődő nemzeti kultúrájukat. Egyenrangú állampolgárként vesznek részt a választott állami és társadalmi szervek, testületek munkájában. A lenini nemze-

riségi politika alapelveinek érvényesülése fontos szerepet tölt be a szocialista társadalmak belső egységének erősödésében, és egyik nélkülözhetetlen feltétele annak, hogy szorosabbá váljék a szocialista országok népeinek összeforrottsága, és gyorsuljon együttes előrehaladásuk a kommunizmus felé.

6. Társadalmunk osztályainak és rétegeinek alapvető érdekei azonosak. Szocialista fejlődésünk során részérdekeik is mind közelebb kerülnek egymáshoz. Az eltérő részérdekeket csak az össztársadalmi érdek alapján lehet és kell egyeztetni. Így erősödik a munkásosztály, a termelőszövetkezeti parasztság, az értelmiség s az ország többi dolgozó rétegének szövetsége, társadalmunk erkölcsi és politikai egysége. Céljaink tettekben megnyilvánuló elfogadásával – a kommunisták és a pártonkívüliek, az eltérő világnézetű emberek összefogásával – halad előre az ország, és épül a fejlett szocialista társadalom.

Mindezen folyamatok eredményeként jutunk majd el arra a szintre, ahol fokozatosan létrejönnek az osztálykülönbségek teljes és végleges megszűnésének feltételei.

IV. A PÁRT FELADATAI A GAZDASÁGI ÉPÍTŐMUNKÁBAN ÉS AZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEK JAVÍTÁSÁBAN

A szocialista társadalom felépítésének, az életkörülmények rendszeres javításának feltétele a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődése, a termelés gyors ütemű növelése. Ebben meghatározó szerepe van a termelési eszközök szocialista tulajdonából, az ezen alapuló tervgazdálkodásból, valamint a szocialista országok gazdasági együttműködéséből fakadó előnyök kihasználásának. A fejlett szocialista társadalom műszaki és gazdasági bázisának megteremtésével hazánk gazdaságilag fejlett országgá válik.

1. A fejlett szocialista társadalom létrehozása megköveteli a szocialista tervgazdálkodás továbbfejlesztését. Tudományosan megalapozott gazdaságpolitikával biztosítani kell a legfontosabb beruházási, termelési és más gazdasági, valamint a kulturális, egészségvédelmi és egyéb feladatok meghatározását és rangsorolását, a rendelkezésre álló munkaerő és anyagi eszközök legésszerűbb elosztását. Tovább kell folytatni a gazdaságirányítás rendszerének és módszereinek fejlesztését. Az országos érdekekkel összhangban növelni kell az állami vállalatok és a szövetkezetek vezetésének kezdeményezőkészségét, felelősségét és önállóságát. Fokozni kell az anyagi és az erkölcsi ösztönzés hatékonyságát, a vállalatok és az üzemek kollektív érdekeltségét és szerepét dolgozóik élet- és munkakörülményeinek javításában, kulturális ellátásában.

A gyors és kiegyensúlyozott gazdasági fejlődés alapvető és állandó követelménye a termelés korszerűsítése. A KGST-országokkal összehangolt program

alapján fejlesztjük a nemzetközi munkamegosztást az energiatermelésben és -felhasználásban, a termelés szakosításában, a gazdaságos gyártmányszerkezet kialakításában. Fokozzuk a termelési folyamatok és az anyagmozgatás gépesítését, az automatizálást, a kemizálást, a számítástechnika alkalmazását. Elősegítjük a tudományos-technikai forradalom hazai kibontakozását, és meggyorsítjuk a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazását, elterjesztését.

A termelést elsősorban az ipar leghatékonyabb ágazatainak és termékcsoportjainak dinamikus fejlesztésével, valamint a mezőgazdaság adottságainak legjobb kihasználásával kell növelni. A termelési szerkezet alakításában nagy figyelmet kell fordítani természeti-gazdasági adottságainkra, a hazai és a nemzetközi követelményekre. Gondoskodni kell az erőforrások koncentrálásáról, a beruházások megalapozott előkészítéséről, gyors megvalósításáról. Felújításokkal, a termelési eszközök korszerűsítésével, a munka- és üzemszervezés, a szakismeret, a munkafegyelem javításával is gyorsítani kell a munkatermelékenység növekedési ütemét.

A gazdasági-műszaki fejlődést meghatározó tényezők közül alapvető szerepe van hazánk és a testvéri szocialista országok együttműködésének, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának, a szocialista gazdasági integrációt szolgáló komplex program végrehajtásának. Folytatni kell népgazdasági terveink egyeztetését, bővíteni a termelési és a kereskedelmi kapcsolatokat, fejleszteni a műszaki és a tudományos együttműködést. A szocialista gazdasági integráció lehetőségei rendkívül nagyok. Népgazdaságunk kiegyensúlyozott fejlődésének fontos feltétele a szocialista országokkal való gazdasági együttműködésünk erősítése.

Növekvő figyelmet fordítunk a kapcsolatok bővítésére és elmélyítésére a fejlődő országokkal. Politikai törekvéseinkkel és gazdasági érdekeinkkel összhangban építjük gazdasági kapcsolatainkat a fejlett tőkésországokkal.

2. A fejlett szocialista társadalom megteremtése és a kommunizmus építésére való átmenet feltételeinek létrehozása érdekében hazánkban az eljövendő 15–20 év alatt a következő termelési-fejlesztési célokat kell elérni.

Az egy főre jutó nemzeti jövedelmet a jelenleginek 2–2,5-szeresére, az ipar termelését 2,5–3-szorosára, a mezőgazdaságét 1,5–2-szeresére, az építőiparét 2,5–3-szorosára kell emelni. Erőteljesen fejlesztjük a közlekedést és különös gondot fordítunk a városi és távolsági utasszállítás javítására. Az áruszállítást és a hírközlést a népgazdaság szükségleteivel összhangban fejlesztjük. Bővítjük és korszerűsítjük a kereskedelmi hálózatot.

Saját erőforrásainkra és a nemzetközi együttműködés lehetőségeire támaszkodva, hazánk újabb fontos népgazdasági létesítményekkel gyarapszik. Az ország energiatermelésében jelentős szerepe lesz az atomerőműveknek. A hazai szén- és lignitbázison új nagykapacitású erőműveket létesítünk. Hasznosítjuk rézs-,

ásvány- és szénhidrogénvagyonunkat, egyéb természeti kincseinket. Továbbfejlesztjük a vízgazdálkodást, jobban felhasználjuk a Duna és a Tisza vízi energiáját. Tervszerűen fejlesztjük az ország különböző területeinek gazdaságát és a településhálózatot. Ennek során tovább csökkennek az ország egyes vidékeinek gazdasági színvonalában még meglevő különbségek. Az elavult üzemek korszerűsítésével, a nehéz és az egészségre ártalmas munkák gépesítésével jelentős mértékben javítjuk a munkások és a parasztok élet- és munkakörülményeit.

A szolgáltatás színvonala a társadalmi-gazdasági fejlettség, a kulturáltabb életmód fontos mércéje. Erőteljesen fejleszteni kell ezért az állami vállalatok, az ipari és fogyasztási szövetkezetek szolgáltató tevékenységét. A szolgáltatóhálózat kiterjesztésében az egyes területek ellátottságának kiegyenlítésére törekszünk. Támogatjuk a kisiparosok szolgáltató tevékenységét.

3. Az elkövetkező 15–20 év alatt társadalmunk fontos feladata lesz az élőmunkával való takarékos és hatékony gazdálkodás. A dolgozók létszáma csak kismértékben fog emelkedni. Alapvetően módosul a foglalkoztatottak ágazati és szakmai összetétele. Általánossá válik a dolgozók továbbképzése, és ez megkönnyíti számukra a szakmaváltoztatást is.

Társadalmunk biztosítja a munkához való jogot, hatékonyabbá kell azonban tenni a munkaerő felhasználását. Az anyagi termelés növekedését teljes egészében a munkatermelékenység emelkedésével kell elérni. A társadalmi összmunka termelékenységét a jelenleginek 2,5–3-szorosára kell emelni. A munkatermelékenység növekedésével összhangban tovább csökkentjük a munkaidőt és bevezetjük az ötnapos munkahetet.

4. Az előttünk álló időszakban jelentősen emelkedik népünk jóléte, javulnak a lakásviszonyok, az egészségügyi, a kulturális és a szociális ellátás.

A munkából származó jövedelmek reálértéke a jelenleginek mintegy kétszeresére emelkedjen.

Az egy főre jutó fogyasztás érje el a mai színvonal 2–2,5-szeresét oly módon, hogy a lakosság összfogyasztásán belül gyorsabban növekedjék a közösségi fogyasztás, így különösen a művelődéssel, az egészségügyi ellátással, a pihenéssel kapcsolatos juttatások mértéke. A személyes fogyasztási alapon belül emelkedik a korszerű táplálkozást jelentő élelmiszerek, valamint a tartós fogyasztási cikkek aránya. 1,5–2 millió lakást építünk, növelve a több szobás lakások és az állami bérlakások részarányát. Az állam és a lakosság együttes erőfeszítésével biztosítani kell, hogy minden család önálló lakáshoz juthasson, javuljon a lakások minősége és fejlődjék a lakáskultúra. Gondoskodni kell a meglevő lakásállomány karbantartásáról és korszerűsítéséről.

Társadalmunk minden dolgozónak biztosítja idős korára a rendszeres nyugdíjat és az egészségügyi ellátást. Növekvő gondot kell fordítani a nyugdíjasok

életkörülményeinek javítására. Támogatjuk, hogy a nyugdíjjogosultak és a nyugdíjasok – kívánságukra – munkaképességüknek megfelelő munkát végezhessenek. Bővítjük az időskorúak pihenését, ellátását, gondozását szolgáló intézmények hálózatát.

A gyermekekről való társadalmi gondoskodást magas színvonalra emeljük. A gyermekintézmények hálózatát úgy kell fejleszteni, hogy minden család, amely igényli, elhelyezhesse gyermekeit bölcsődében, óvodában vagy napközi otthonban. Az állam növekvő mértékben vállalja az iskoláztatás költségeit. Bővítjük és fejlesztjük a diák-szociális létesítmények hálózatát. Az iskolai és a diákotthoni ellátás javításával is elő kell segíteni, hogy a családok életkörülményeiből és a települési viszonyokból fakadó különbségek mind kisebb szerepet játsszanak a tanulási feltételekben.

Fejleszteni kell az egészségügyi intézményhálózatot és az egészségügyi ellátást. A betegek gyógyítása és a betegségek megelőzése érdekében széleskörűen fel kell használni az orvostudomány eredményeit.

Jelentősen meg kell javítani a testnevelés, a testedzés és a tömegsport személyi és tárgyi feltételeit. Tervszerűen bővítjük a sporttelepek, az uszodák, az iskolai tornatermek hálózatát, és biztosítjuk a sportlétesítmények használatát az ifjúság, a lakosság számára.

5. Népünk életszínvonalának emelése, az életkörülmények javítása megköveteli a szocialista elosztási viszonyok fejlesztését. A szükségleteknek az ország lehetőségeivel és társadalmunk szocialista jellegével összhangban álló, egyre növekvő mértékű kielégítése a gazdasági fejlődésnek célja és fontos hajtóereje is.

A bérpolitikában következetesebben kell érvényesíteni az egyenlő munkáért egyenlő bér elvét, a több és a jobb, valamint a nehezebb és a bonyolultabb munka magasabb díjazását. Az elosztás fő formája, az arányaiban is növekvő társadalmi juttatás mellett, továbbra is a munka szerinti elosztás marad. A bérjellegű jövedelmek – részben a végzett munka minőségében meglevő különbségek csökkenésével, részben az alacsonyabb fizetéseknek az átlagosnál magasabb ütemű emelkedése útján – közeledni fognak egymáshoz. Társadalmi és elosztási viszonyaink fejlesztésével el kell érni, hogy senki se jusson munka nélküli, vagy a teljesített munkájához képest aránytalanul magas jövedelemhez.

Gondoskodni kell róla, hogy a munkásosztály és a szövetkezeti parasztság jövedelme azonos színvonalú legyen. A társadalmi juttatások területén meg kell szüntetni a még meglevő különbségeket a bérből és fizetésből élők, valamint a mezőgazdasági termelőszövetkezeti tagok között.

A családok jövedelmi színvonala egyrészt az egyéni jövedelmekben megle-

vő különbségek csökkenésével, másrészt a társadalmi juttatások rendszerének továbbfejlesztésével fog közeledni egymáshoz.

6. Az életkörülmények javításában növekszik a természetvédelemnek, a munkahelyi és a lakóhelyi környezet ápolásának jelentősége. Az iparfejlődés, különösen a kemizálás, valamint az autóközlekedés környezetszennyező hatása szükségessé teszi a hatékonyabb állami környezetvédelmi intézkedéseket. Az állami, a vállalati és a társadalmi szervek, valamint a lakosság összefogásával fokozzuk a természet védelmét. Létrehozzuk a környezetvédelemnek olyan rendszerét, amely nemcsak a károsodásnak állja útját, hanem a fejlődést is biztosítja.

V. A PÁRT FELADATAI A TÁRSADALMI TUDAT, A KULTÚRA ÉS AZ ÉLETMÓD FEJLESZTÉSÉBEN

Társadalmunk szocialista fejlődésének elválaszthatatlan része a társadalmi tudat fejlődése, az emberek gondolkodásának, erkölcsi arculatának változása, műveltségének gyarapodása. Társadalmi életünk egészében meghatározó szerepe van a marxista–leninista ideológiának, amely széles körben elterjedt, népünk jelentős részének gondolkodását és magatartását megszabja. Ugrásszerűen emelkedett az iskolázottság, az általános és a szakmai műveltség színvonala. A kultúra mind nagyobb mértékben vált elérhetővé a legszélesebb tömegek számára. Mindez a szocializmus építésének eredménye és követelménye is.

1. Országunk fejlődésének most következő időszakában növekszik a tudati tényezők szerepe. A fejlett szocialista társadalom építése olyan emberek munkáját és aktivitását igényli, akik társadalmi céljaink megvalósításában fegyelmezett, jó munkájuk mellett a közügyekből is kiveszik részüket, ismerik és megtartják a szocialista erkölcs normáit, akik számára szocialista hazánk szeretete elválaszthatatlanul összefonódik a nemzetköziséggel.

El kell érni, hogy a javuló anyagi feltételekkel szocialista módon éljünk. Ezért egész társadalmunk fejlődésének egyik kulcskérdése és nélkülözhetetlen feltétele a tudati viszonyok gyorsabb, erőteljesebb változása, a szocialista erkölcs és életmód általánossá válása.

2. Ennek érdekében következetes, meggyőző felvilágosító munkát kell végezni. Aktívabbá és hatékonyabbá kell tenni a marxizmus–leninizmus propagandáját, el kell érni, hogy eszméi jobban behatoljanak a tömegek gondolkodásába és uralkodóvá váljanak a társadalmi élet minden területén. Erősítjük az eszmei harcot a polgári és a kispolgári ideológia, a különböző tudománytalan világnézetek ellen, és határozottan fellépünk az ellenséges eszmék, valamint

a szocialista közgondolkodást sértő káros nézetek és gyakorlat ellen. Mindehhez célszerűen felhasználjuk a rádiót, a televíziót és a sajtót is.

3. A szocialista társadalom alapvető érdeke a természet és a társadalom törvényszerűségeinek tudományos feltárása, gyakorlati felhasználása. Tovább kell javítani mind a műszaki és a természettudományok, mind a társadalomtudományok anyagi és személyi feltételeit. A tudományos kutatómunkát következetesen és tervszerűen a szocialista társadalom szolgálatába kell állítani. Különös figyelmet fordítunk azon tudományterületek kiemelt fejlesztésére, amelyek társadalompolitikai, gazdasági és kulturális feladataink megoldása szempontjából a legfontosabbak. Támogatjuk a tudományok fejlődéséhez nélkülözhetetlen alapkutatásokat. Jobban hasznosítjuk a nemzetközi tudományos munkamegosztásban, elsősorban a szocialista országokkal való tudományos együttműködésben rejlő előnyöket.

Biztosítjuk a tudományos kutatómunka szabadságát, s egyúttal fokozzuk a tudósok társadalmi felelősségét a szocialista építőmunka feladatainak alkotó megoldásában. A tudományok egészséges fejlődésének nélkülözhetetlen követelménye a tudományos vita, a téves nézetek bírálata.

4. Az elmúlt negyedszázadban nagy fejlődést ért el a közoktatás. A társadalmi követelmények növekedésével összhangban tovább fejlesztjük oktatási rendszerünket.

Tovább csökkentjük az oktatási, a tanulási feltételekben meglevő különbségeket, hogy a felnövekvő ifjú nemzedék életpályájának alakulásában a szociális körülményeknek már ne legyen lényeges szerepük.

A közoktatás egész rendszerében erősíteni kell az oktatás és nevelés egységét. Nagyobb figyelmet kell fordítani a korszerű marxista műveltség elsajátítására, a közösségi életre való felkészítésre, a szocialista erkölcsű ember formálására, a művelődési igények és készségek kialakítására és fejlesztésére. A nevelési folyamatban kapjon nagyobb hangsúlyt az ifjúság fizikai erőnléte, teherbíró képessége, az egészséges testkultúra.

Különös gonddal kell foglalkozni az alapozó oktatás és nevelés, az óvodák és az általános iskolák fejlesztésével. Az általános iskola nyújtson nagyobb lehetőségeket a személyes képességek felszínre hozásához. Az alapozó oktatás és nevelés fejlesztése lényeges társadalompolitikai feladat, nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az egész oktatásban elérjük a feltételek egyenlőségét.

Általánossá kell tenni a felnövekvő nemzedék középfokú iskolázottságát. Ennek keretében elsősorban a szakmunkásképzés színvonalát kell emelni. A magas színvonalú szakmunkásképzést szocialista társadalmunkban nem csupán a munkaerő utánpótlása igényli, hanem a munkásosztály vezető szerepének érvényesülése is megköveteli.

A társadalmi szükségleteknek megfelelően fejlesztjük a felsőoktatási intéz-

mények hálózatát és határozzuk meg a főiskolai és egyetemi végzettségűek számát, szakmai összetételét.

Társadalompolitikai céljaink, a növekvő gazdasági-műszaki követelmények szükségessé teszik a felnőttoktatás mennyiségi és minőségi fejlesztését, a munka melletti tanulás feltételeinek javítását.

5. A szocialista társadalom kedvező feltételeket teremt ahhoz, hogy a művészetek eleget tehessenek sajátos valóságfeltáró és tudatformáló hivatásuknak. A művészetek a szocializmusért folyó harc, a teremtő munka, a dolgozó ember hiteles ábrázolásával segítsék a szocialista tudat alakítását. Az alkotók között mind általánosabbá válik az a felismerés, hogy a dolgozó nép növekvő igényeinek kielégítése és újabb igényeinek felkeltése a művészet belső fejlődésének is legfőbb érdeke. Ennek alapján lesz tartalmasabb az alkotói szabadság, s érvényesül igazán a művészetek realizmusa, pártossága. Így kerül szorosabb kölcsönhatásba élet és művészet, alkotás és közösség, így bontakozik ki igazán a művészet emberformáló hatása.

6. A szocialista társadalom bővülő lehetőségeket teremt a személyiség sokoldalú fejlődéséhez.

A művelődés az egyén fejlődésének és közösségi kapcsolatainak nélkülözhetetlen tényezője, közösségteremtő erő. A fejlett szocialista társadalom építése szükségessé teszi az egyes emberek és a közösségek sokoldalú továbbképzését szolgáló közművelődési rendszer szervezeti és eszmei erősítését. Fejlesztjük a könyvtárak, a művelődési házak és más kulturális intézmények országos hálózatát. Gazdagítani és társadalmi méretekben terjeszteni kell az egyéni és közösségi öntevékeny művelődést. El kell érni, hogy az önművelés, a kultúra öröme a társadalom minden tagjának személyes és állandó szükségletévé váljék.

Az életkörülmények javulásával mind több és kedvezőbb lehetőség nyílik a növekvő szabad idő kulturált felhasználására. Mindent el kell követni, hogy ennek igénye is általánossá váljék, s a növekvő szabad idő az emberi kapcsolatok erősítését szolgálja. Terjeszteni kell az igényes szórakozás közösségi formáit. Az ízlést romboló jelenségeket ki kell szorítani a szórakoztatásból. Szükséges, hogy a pihenés, az üdülés, a testedzés és a mind tömegesebbé váló utazás lehetőségei nagymértékben bővüljenek, feltételei javuljanak.

A személyiség erkölcsi arculatának formálódásában, a szocialista erkölcs normáinak és szabályainak gyakorlati elsajátításában legnagyobb szerepe és nevelő ereje a munkának van. A gazdasági, politikai és tudati fejlődés megteremti az alapját annak, hogy tovább változzon az embereknek a munkához való viszonya. Arra kell törekedni, hogy mind általánosabb legyen a munka társadalmi fontosságának és értelmének felismerése; egyre nagyobb mértékben legyen természetes létszükséglet az egyén és a társadalom érdekében hivatásérzettel végzett tevékenység.

A szocialista tudat és életmód közösségekben alakul ki és fejlődik tovább. Ezek sorában meghatározó szerepük van a munkában létrejövő közösségi kapcsolatoknak, amelyeknek legbiztatóbb formája a szocialista brigádmozgalom. El kell érni, hogy a „szocialista módon dolgozni, tanulni és élni" szemlélet általános társadalmi norma legyen. A szocialista életmód fejlődése a közélet és a magánélet harmonikus egységét, a szocialista együttélés normáinak szokássá erősödését hozza magával.

VI. A PÁRT ÉS A TÁRSADALMI SZERVEZETEK FEJLŐDÉSE

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt a munkásosztály forradalmi élcsapata, amely soraiban egyesíti a termelőszövetkezeti parasztság, az értelmiség és a társadalom más dolgozó rétegeinek legöntudatosabb részét is. Nagy történelmi feladatok végrehajtására szervezte és győzelmes harcokban vezette hazánk munkásosztályát és egész dolgozó népét. E küzdelemben fejlődött a párt is. Vezető szerepe a társadalmi átalakulás döntő politikai feltétele a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet egész történelmi korszakában.

A párt vezető szerepének további erősítése a szocializmus sikeres építésének nélkülözhetetlen feltétele. Politikáját hosszú küzdelmek és történelmi győzelmek tapasztalataival felvértezve, a nemzetközi munkásmozgalom tanulságait is hasznosítva alakítja. A marxista–leninista tudományra támaszkodva, a konkrét helyzet, a társadalmi igények és lehetőségek gondos elemzésével állapítja meg a szocializmus építésének soron levő és távolabbi feladatait, irányítja és ellenőrzi a szocialista építőmunkát, szervezi és mozgósítja a dolgozó népet. A fejlett szocialista társadalom építése során különösen fontos a párt társadalomirányító tevékenységének továbbfejlesztése.

A munkásosztály pártja – amelynek politikája kifejezi a többi dolgozó osztály és réteg alapvető érdekeit is – vezeti népünket a szocializmus, majd a kommunizmus építésében, s az egész néppel állandó és szoros kapcsolatban folytatja tevékenységét. A Magyar Szocialista Munkáspárt az állami és a társadalmi szerveket elvi és politikai állásfoglalásaival segíti és irányítja, s egyben önálló és felelős tevékenységre ösztönzi. A pártirányítás gyakorlatában elsőrendű szerepe van a különféle területeken dolgozó kommunisták politikai munkájának és egész tevékenységének. A Magyar Szocialista Munkáspárt állandó feladatának tartja a párt és a munkásosztály, a párt és a nép közötti kölcsönös bizalom és egység erősítését.

A szocialista építőmunka előrehaladásával és nemzetközi feladataink növekedése következtében egyre nagyobb a párt ideológiai tevékenységének jelentősége. Az elméleti munka fő feladata a társadalmi fejlődés törvényeinek tu-

dományos elemzése, a tömegek gyakorlati tapasztalatainak általánosítása, a kommunisták ideológiai-politikai képzettségének fejlesztése, népünk marxista–leninista szellemű nevelése. A párt küzd az ellenséges ideológiák és a marxizmus–leninizmustól való mindennemű elhajlás, a különféle kispolgári, revizionista nézetek és politikai koncepciók, valamint a dogmatizmus, a szektásság és az álbaloldali kalandorság ellen. Szocialista céljainkkal, marxista–leninista elveinkkel összeférhetetlen a szubjektivizmus, az önkényeskedés, a személyi kultusz minden válfaja.

A párt belső életének alapelve a demokratikus centralizmus, amelynek alapján következetesen meg kell valósítani mind a párt eszmei-politikai és szervezeti egységének, fegyelmének erősítését, mind pedig a párton belüli demokrácia további fejlesztését. A párt belső életét oly módon kell fejleszteni, hogy példaképül szolgálhasson a szocialista közéletiség és a majdani kommunista önkormányzat számára.

A társadalmi fejlődés további folyamatában, a társadalmi osztályok és rétegek közötti különbség csökkenésével a párt fokozatosan az egész nép marxista–leninista élcsapatává válik.

2. A párt vezetésével a Hazafias Népfrontban testesül meg társadalmunk osztályainak és rétegeinek politikai szövetsége, a kommunisták és a pártonkívüliek, a különböző világnézetű állampolgárok együttműködése. E szövetségi politikát érvényesíteni kell a szocializmus építésének egész történelmi szakaszában. A Hazafias Népfront segít bevonni a közéletbe a nép mind szélesebb rétegeit; fontos a szerepe abban, hogy a dolgozók legjobbjai kerüljenek a népképviseleti szervekbe; jelentős feladata van az össztársadalmi kérdések megoldásában, a lakóhely közösségi életének fejlesztésében, az országos és a helyi kezdeményezések támogatásában. Növekszik szerepe a társadalmi megmozdulások rendezésében, a tanácsok és a választók kapcsolatainak szélesítésében. Segíti a lakosság bekapcsolódását a népek közötti barátság és szolidaritás érdekében szervezett akciókba, a békéért folyó küzdelembe.

3. A szocialista társadalom fejlődésében nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a társadalmi szervezetek. Feladatkörük és tevékenységük részben kapcsolatos az osztályok és a rétegek sajátos helyzetével és érdekeivel, amelyeknek képviselete és országos érdekek alapján való egyeztetése az osztálykülönbségek teljes megszűnéséig szükséges. Működésük másrészt a közösségi élet sokrétű kibontakozását, a tudományos és kulturális öntevékenységet, a sport szervezett fejlesztését szolgálja.

A szakszervezetek a munkásosztály, a bérből és fizetésből élők legszélesebb tömegszervezetei, társadalmi aktivitásuk felelős formálói, érdekvédelmi szervei. Alapvető támaszai voltak a felszabadulásért vívott küzdelemnek, kivették részüket a néphatalom megteremtéséért és a szocializmusért folytatott harc-

ból. Kiemelkedő társadalmi szerepük tovább növekszik a munkáshatalom erősítésében, az építőmunka feladatainak meghatározásában és megvalósításában, a fejlett szocialista társadalom megteremtésében. A szakszervezetek a munkáshatalom részesei és döntő fontosságú támaszai.

Feladatuk egyrészt, hogy neveljék és szervezzék a dolgozókat társadalmunk politikai és gazdasági erejének növelése érdekében, másrészt, hogy az ország anyagi lehetőségeivel összhangban képviseljék tagjaik érdekeit az anyagi, szociális, kulturális igények kielégítésében.

A szakszervezetek közreműködnek az országos és a vállalati bérgazdálkodás kialakításában, a szociálpolitika fejlesztésében. Fontos ellenőrző feladatot töltenek be a munkaviszonyra vonatkozó redelkezések érvényesítésében, tagjaik általános és mindennapi érdekvédelmében. A szakszervezetek hozzájárulnak tagjaik eszmei-politikai neveléséhez, az üzemi, a munkahelyi demokrácia fejlesztéséhez, a dolgozók szakmai képzéséhez, művelődésük elősegítéséhez. Közreműködnek a vállalatok termelési, szociális és kulturális fejlesztési terveinek elkészítésében és megvalósításában, segítik és ellenőrzik az üzemvezetést, szervezik a dolgozók országossá vált munkaversenyét és brigádmozgalmát, kiveszik részüket a munkafegyelem erősítéséből, a szocialista munkaerkölcs általános fejlesztéséből.

A kommunista ifjúsági mozgalom több mint fél évszázada a párt hűséges harcostársa és utánpótlásának nevelője. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetséget a munkáshatalom megszilárdításáért, a Magyar Szocialista Munkáspárt politikájának megvalósításáért vívott harcban szervezték újjá kommunista ifjúmunkások, parasztfiatalok, diákok és ifjú értelmiségiek. Azóta egyre kiemelkedőbb szerepet tölt be az ország életében, a fiatalság társadalmi tevékenységében, és fontos részt vállal az egész ifjúság iránti társadalmi felelősségből.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség a magyar ifjúság egységes politikai tömegszervezete. Alapvető feladata a szocializmus eszméinek szolgálata: minden KISZ-tag legjobb tudása és képessége szerint álljon helyt a munkában, a tanulásban és a haza védelmében; ismerje meg a párt politikáját, álljon ki érte és vegyen részt megvalósításában.

Az általános iskolás korú gyermekek nevelésében megtisztelő feladata és felelőssége van a Magyar Úttörők Szövetségének, amely szervezi a gyermekek közösségi életét, segíti az iskolai nevelést.

A fejlett szocialista társadalom építésének feladata azt igényli, hogy az idősebb kommunisták segítségével, a KISZ-tagok jó példájukkal és meggyőződésükkel az egész magyar ifjúságot neveljék az ország sorsáért és a saját jövőjükért érzett felelősségre, szocialista erkölcsre és életmódra. Ifjú nemzedé-

künk mind nagyobb része váljék társadalmunk tudatos építőjévé, a legjobb KISZ-tagok pedig a párt tagjaivá.

A szocializmus építésében, a közösségi szemlélet terjesztésében fontos szerepet tölt be a szövetkezeti mozgalom, amely az ipari, a mezőgazdasági termelésben és az élet más területein a lakosság millióit egyesíti.

A párt harcostársának tekinti és támogatja a társadalmi szervezeteket és mozgalmakat. Minden kommunista megtisztelő kötelessége, hogy munkájukat legjobb tudása szerint segítse.

VII. A PÁRT NEMZETKÖZI FELADATAI ÉS TÖREKVÉSEI

1. Korunk a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet kora. Alapvető ellentmondása a hanyatló kapitalizmus és a fejlődő szocializmus harca.

A kapitalista országokban megoldhatatlanok és mindinkább kiéleződnek az ellentétek a kizsákmányolók és a kizsákmányoltak, a burzsoázia és a munkásosztály, a monopóliumok és a dolgozó tömegek között. A tőkés világban a növekvő erejű osztályösszetűzéseknek állandósult tényezője lett a dolgozók fokozódó kizsákmányolása, a demokratikus jogok eltiprása, a terror, az egyén kiszolgáltatottsága, a létbizonytalanság és a félelem.

A kapitalizmus általános válsága mélyül. A tőkés hatalmak uralmi szférája összeszűkül, gazdasági életükben mind gyakoribb az egyensúly megbomlása. Az állammonopolista kapitalizmus viszonyai között a termelőerők fejlődése tovább élezi a tőkés rendszer belső ellentmondásait, a kapitalista államok egymás közötti ellentéteit. Fokozódik és egyre szövevényesebbé válik a piacokért folyó harc, a tőkésországok, a nemzetközi monopóliumok versenye. Állandósulnak az uralkodó osztályon belüli ellentétek, a kormányzati válságok. Az imperializmus a szocialista országok és a kommunista pártok elleni rágalomhadjáratokkal kísérli meg elterelni a figyelmet sokasodó belső problémáiról, s igyekszik zavart kelteni azok soraiban, akik a szocializmusban látják a mélyülő válságból kivezető utat.

Az imperializmus stratégiai céljai a társadalmi haladás erőivel szemben változatlanok: a szocialista világrendszer megsemmisítésére, a haladó mozgalmak elfojtására törekszik. Veszélyezteti a békét, s egyes népeknek súlyos károkat, mérhetetlen szenvedéseket okoz. Eszközei közé tartoznak a burkolt és a nyílt agresszió különböző formái: az ideológiai behatolás, a gazdasági nyomás és zsarolás, az erőszakkal való fenyegetőzés, a legreakciósabb elemek támogatása, a nyílt katonai beavatkozás.

A kapitalizmus súlyos teher az emberiség vállán. Világszerte növekszenek

azok a társadalmi erők, amelyek meg tudják szabadítani a népeket ettől a tehertől. A kapitalizmus pusztulása történelmileg elkerülhetetlen.

2. Az imperializmussal vívott küzdelemben mind hatalmasabban bontakozik ki korunk három nagy forradalmi ereje: a szocialista világrendszer, a nemzetközi munkásosztály és a nemzeti felszabadító mozgalom.

A szocialista világrendszer, a szocializmus útján járó szabad népek testvéri közössége az imperializmus elleni harc döntő tényezője. A szovjet nép eredményesen munkálkodik a kommunizmus építésén, más szocialista országok sikerrel oldották meg a szocializmus alapjainak lerakását, és a szocialista építés fejlettebb szakaszába léptek. A szocialista világrendszer fejlődésének abba a szakaszába ért, amikor mind teljesebben érvényesülnek az új társadalmi rendben rejlő hatalmas lehetőségek. A dolgozó nép hatalmára és a termelési eszközök társadalmi tulajdonára építve, gyors ütemben és tervszerűen fejlődik a szocialista országok népgazdasága, széleskörűen terjed a kultúra, rendszeresen emelkedik az életszínvonal. A szocialista demokrácia fejlődésével magas fokon bontakozik ki a dolgozó tömegek társadalmi, politikai aktivitása. A szocialista világrendszer példája növeli a szocializmus vonzerejét a világ népeinek körében.

A társadalmi-gazdasági rendszer azonossága, a közös érdekek és célok alapján sokoldalúan fejlődik a szocialista országok együttműködése. Létrejött a szocialista államok történelmileg új típusú szövetségi rendszere. A Varsói Szerződés szervezete döntő szerepet játszik a szocializmus vívmányainak védelmében, a szocialista országok békeszerető külpolitikájának összehangolásában. A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának keretében tovább erősödik és tökéletesedik gazdasági együttműködésük. Eredményesen fejlődnek tudományos és kulturális kapcsolataik. Az új típusú kapcsolatok megteremtésének és fejlesztésének bonyolult folyamata minden akadályon át előre halad. Az egység további erősítése, az egységbontó kísérletek leküzdése a marxizmus–leninizmus, a szocialista internacionalizmus elvei alapján minden szocializmust építő nép közös érdeke, az egyetemes emberi haladásért és a békéért folyó küzdelem fontos tényezője.

A kapitalista országokban a munkásosztály fokozza harcát gazdasági helyzetének javításáért, a demokratikus szabadságjogokért. A munkásosztály soraiban erősödnek az egységtörekvések. Szilárdul a munkásosztálynak más népi tömegekkel való szövetsége, kibontakozik harcuk a monopóliumok uralmának megdöntéséért, a demokratikus népi hatalomért. A kommunista és munkáspártoknak a mélyreható társadalmi, gazdasági és politikai átalakulásért vívott harca szerves része a szocializmusért folyó küzdelmüknek.

A gyarmati rendszer összeomlása jelentősen gyengítette az imperializmus hadállásait. A gyarmati uralom alól felszabadult országok többségében a hala-

dó erők eredményes harcot folytatnak a nemzeti függetlenség megvédéséért, az ország gazdasági önállóságának megteremtéséért, a társadalom demokratikus átalakításáért.

A szocialista világrendszer létrejötte és gyors fejlődése, a Szovjetunió és más szocialista országok aktív, békeszerető külpolitikája, a kapitalista országok munkásosztályának erősödő harcai, a nemzeti felszabadító mozgalmak sikerei, a demokratikus és békeszerető erők összefogása alapvetően megváltoztatta a nemzetközi erőviszonyokat. Mindezek hatására a tőkésországok vezető köreiben is teret hódít a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének elve. Korunkban minden békeszerető erő összefogásával reális lehetőséggé vált a világháború megakadályozása.

3. A Magyar Szocialista Munkáspárt a jövőben is következetesen síkraszáll a szocialista országok összefogásáért, sokoldalú együttműködésük fejlesztéséért. A szocialista világrendszer az az erő, amely az egész emberiség haladásának, hazánk függetlenségének és felvirágzásának legfőbb biztosítéka. A közös eszmékből, célokból és érdekekből fakadó együttműködés mind közelebb hozza egymáshoz az új társadalmat építő népeket. A Magyar Szocialista Munkáspárt a szocialista internacionalizmus elveitől vezérelve munkálkodik a szocialista országok közötti két- és több oldalú kapcsolatok sokirányú fejlesztéséért, amely segíti és gyorsítja a szocialista világ előrehaladását.

Kiemelkedő jelentőségű hazánk és a kommunizmust építő Szovjetunió megbonthatatlan barátsága, szövetsége, a Magyar Szocialista Munkáspárt és a Szovjetunió Kommunista Pártja internacionalista kapcsolatainak sokoldalú fejlesztése. A Szovjetunió és az SZKP világtörténelmi szerepet tölt be, a legnagyobb felelősséget és terhet vállalja magára az egyetemes emberi haladásért, a békéért s a szocialista világ fejlődéséért vívott küzdelemben. Tapasztalatai elvi jelentőségűek az új társadalom építésében, segítsége pótolhatatlan. A történelem igazolja pártunknak azt az elvi álláspontját, hogy szovjetellenes kommunizmus nincs és nem is lehet.

4. A Magyar Szocialista Munkáspárt, mint a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egyik osztaga, internacionalista kötelességét híven teljesítve támogatja a nemzetközi munkásmozgalom harcát a kizsákmányolás és elnyomás minden formája ellen. Síkraszáll a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egységének további erősítéséért a marxizmus–leninizmus elvei alapján. Segíti a kommunista és munkáspártok törekvéseit a két- és több oldalú együttműködés fejlesztésére.

A Magyar Szocialista Munkáspárt támogatja a nemzeti felszabadító mozgalmak küzdelmét a gyarmatosítás maradványai és a neokolonializmus ellen. Szükségesnek tartja, hogy a Magyar Népköztársaság segítse a gyarmati uralom alól felszabadult országokat szuverenitásuk megvédésében, gazdasági függet-

lenségük kivívásában és megszilárdításában, társadalmi, gazdasági fejlődésük meggyorsításában.

5. Korunkban az emberiségnek létérdeke a béke megóvása, az új világháború veszélyének elhárítása, a népek megszabadítása az atomháború rémétől. A Magyar Szocialista Munkáspárt a világ szocialista és más haladó, békeszerető erőivel együtt küzd a háborús feszültség gócainak felszámolásáért, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett éléséért. Ennek elengedhetetlen feltétele a függetlenség és a szuverenitás kölcsönös tiszteletben tartása, a határok sérthetetlensége, a belügyekbe való be nem avatkozás.

Történelmi célunk, a kommunizmus eléréséhez nélkülözhetetlen a teljes leszerelés révén megvalósuló tartós és biztosított béke. De mindaddig, amíg az imperialista hatalmak ellenállása miatt nem történnek hatékony intézkedések a leszerelés érdekében, a szocialista közösség és benne hazánk alkotó munkájának biztosítása végett gondoskodni kell a szocialista országok megfelelő védelmi erejéről. Amíg fennmarad a NATO, addig a szocialista országok biztonsága és a világbéke fenntartásának érdeke szükségessé teszi a Varsói Szerződés szervezetében megvalósuló védelmi szövetséget s a részt vevő országok honvédelmi erejének együttes fejlesztését.

A különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének intézményes biztosítása egyben harc a fegyverkezési verseny csökkentéséért és megszüntetéséért, a tömegpusztító fegyverek betiltásáért, az általános és teljes leszerelésért, hogy az emberiség már a mi korunkban végleg megszabaduljon egy új világháború veszélyétől.

6. A Magyar Szocialista Munkáspárt nemzetközi tevékenységét az a szilárd meggyőződés vezeti, hogy meggyorsul az emberiség haladása a szocializmus felé, mind több nép tér erre az útra, s a társadalmi haladás, a béke és a szocializmus teljes győzelmet arat az egész világon.

*

Pártunk végső célja a kommunista társadalom létrehozása. A fejlett szocialista társadalom megteremtése jelentős lépés ezen az úton.

Szocialista építőmunkánk része annak az egész világra kiterjedő történelmi folyamatnak, amely szükségszerűen lezárja az osztálytársadalmak korszakát és az emberiséget a kommunista társadalomba vezeti el. Munkásosztályunk, dolgozó népünk joggal lehet büszke rá, hogy Marx, Engels, Lenin tanításait követve, a tudományos szocializmus eszméit a gyakorlatban megvalósítva, szoros szövetségben a haladó erőkkel, a társadalmi fejlődés élvonalában menetel és cselekvő részese e történelmi átalakulásnak. Küzdelmünkkel, amelyet nemzeti

céljaink eléréséért vívunk, egyben az egyetemes emberi haladás ügyét is szolgáljuk.

A Magyar Szocialista Munkáspárt felhívja a szocializmus minden hívét, hazánk minden dolgozóját, hogy munkájával, helytállásával segítse magasztos céljaink elérését. Előrehaladásunk tudatosan vállalt, fegyelmezett munkát kíván. Ezáltal lesz gazdagabb az ország, tartalmasabb és boldogabb valamennyiünk élete. Munkánkkal és küzdelmünkkel válik valósággá az emberi egyenlőség nagyszerű elve: „Mindenki képességei szerint és mindenkinek szükségletei szerint." Népünk így jut közelebb az egyetemes emberi célhoz: a minden elnyomástól és kizsákmányolástól mentes új világhoz, a kommunizmushoz, amelyben a népek békében, jólétben élnek, és az emberiség végérvényesen a szabadság birodalmába lép.

Megjelent: Az MSZMP XI. Kongresszusa.
Kossuth Könyvkiadó 1975. 193–223. old.

TARTALOM*

ELŐSZÓ 5

1971

1. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTSZERVEZETEKNEK, A VÁLLALATOK ÉS SZÖVETKEZETEK ÖTÉVES TERVÉNEK KIDOLGOZÁSÁVAL KAPCSOLATOS SZERVEZŐ ÉS ELLENŐRZŐ FELADATAIRÓL (1971. január 4.) 15

2. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR PARTIZÁN SZÖVETSÉG MUNKÁJÁRÓL (1971. január 26.) 18
I. (A Partizán Szövetség szervezeti helyzete és tevékenysége) 18
II. (Tevékenységének fő területei) 20

3. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1971. január 28.) 21
I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 22
II. (Belpolitikai feladatok, az országgyűlési és tanácsválasztások kiírása) 24

4. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZET-POLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETEK INTENZÍV IRÁNYÚ FEJLŐDÉSÉNEK EGYES KÉRDÉSEIRŐL (1971. január) 25
I. (A szövetkezeti mozgalom helyzete az egyes ágazatokban) 25
1. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek méretei 25
2. Az ipari szövetkezetek méretei 27
3. A fogyasztási szövetkezetek méretei 28
4. Takarékszövetkezetek 29
5. Lakásszövetkezetek 29
II. A Szövetkezetpolitikai Munkaközösség állásfoglalása 29

* Ott, ahol a dokumentumok eredeti szövegében nem szerepelnek fejezet-, illetve alcímek – a könnyebb áttekinthetőség kedvéért – a kötet összeállítója a tartalomjegyzékben szerkesztett címeket alkalmazott. Ezek a szerkesztett címek zárójelben találhatók.

5. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A FIZIKAI DOLGOZÓK GYERMEKEI TOVÁBBTANULÁSÁT SEGÍTŐ TÁRSADALMI AKCIÓKRÓL (1971. március 2.) 33

(A munkás-paraszt fiatalok középiskolai felvételi arányának alakulása 1966/67–1970/71-es tanévekben) 33

1. (Az előkészítő tanfolyamok) 34
2. (A nyári bentlakásos előkészítő táborok) 36
3. (A kollégiumok befogadóképességének növelése) 36
4. (A továbbtanulási propagandamunka megjavításáról) ... 37
5. (A KISZ feladatai) 37

6. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A NEM KÍVÁNATOS MUNKAERŐMOZGÁS CSÖKKENTÉSÉRŐL ÉS A VÁLLALATI TÖRZSGÁRDA TAGJAINAK FOKOZOTTABB MEGBECSÜLÉSÉRŐL (1971. március 9.) 38

I. (A munkaerőmozgás alakulása, adatai) 38

II. (Az indokolatlan munkaerőmozgás okai) 41

III. (Intézkedések a nem kívánatos munkaerőmozgás csökkentésére) 42

7. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A VÁLLALATI DOLGOZÓK ALAPBÉRRENDSZERÉNEK MÓDOSÍTÁSÁRA (1971. március 9.) 45

8. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA BÉRPOLITIKAI INTÉZKEDÉSEKRE (1971. március 23.) 50

9. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT TÖMEGPROPAGANDA MUNKÁJÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL (1971. április 21.) 52

I. (A tömegpropaganda fő iránya, eredményei) 52

II. (Feladatok a tömegpropaganda színvonalának emelésére) ... 53

10. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1971. április 29.) 57

I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései. Az SZKP XXIV. kongresszusán részt vett küldöttség jelentése) 57
II. (Tájékoztató a gazdasági munka időszerű feladatairól) 59
III. (Jelentés az 1971. évi országgyűlési és tanácsválasztásokról) 59
IV. (A kongresszusi munkaverseny és személyi kérdések) 60

11. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ OKTATÁSI IGAZGATÓSÁGOK LÉTREHOZÁSÁRÓL SZÓLÓ HATÁROZAT VÉGREHAJTÁSÁRÓL (1971. május 10.) 61
I. (Az oktatási igazgatóságok tevékenységi köre, szervezeti helyzete) 61
II. (Munkájuk fejlesztésének feladatai) 63

12. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A BELPOLITIKAI ÚJSÁGÍRÁS HELYZETÉRŐL ÉS NÉHÁNY PROBLÉMÁJÁRÓL (1971. május 21.) 65
I. (A belpolitikai újságírás fejlődése) 65
II. (A belpolitikai újságírás gyengeségei) 66
III. (Az újságírók tájékoztatásának helyzete. A belpolitikai újságírás megnövekedett feladatai) 68
IV. (Következtetések) 72
V. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 75

13. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZET-POLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK AJÁNLÁSA A SZÖVETKEZETPOLITIKAI ELVEK ÉS GYAKORLAT TERÜLETI ÖSSZEHANGOLÁSÁRA (1971. június 3.) 76
1. (Az egységes szövetkezetpolitikai elvek érvényesülésének alakulása) 77
2. (A kommunisták feladatai a szövetkezetpolitikai elvek és gyakorlat összehangolásában) 78

14. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A BERUHÁZÁSI TEVÉKENYSÉG HATÉKONYSÁGÁT NÖVELŐ FELADATOKRÓL (1971. június 29.) 78
I. (A beruházási egyensúly megteremtése érdekében hozott határozatok megvalósításának helyzete, azok megvalósítását akadályozó tényezők) 78

II. (A vezetői munka színvonala emelésének követelményei) ... 79
III. (A Politikai Bizottság határozata) ... 83

15. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA PÁRTÉPÍTÉSI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÚTMUTATÓJA A CSÚCSVEZETŐSÉGEK, AZ ALAPSZERVEZETEK, AZ ALAPSZERVEZETI VEZETŐSÉGEK ÉS TITKÁROK, VALAMINT A PÁRTCSOPORTOK FELADAT- ÉS HATÁSKÖRÉRE (1971. június) ... 83
I. A csúcsvezetőségek feladata és hatásköre ... 83
Az irányító munkában ... 84
A koordináló munkában ... 85
II. A pártalapszervezet feladata és hatásköre ... 85
A taggyűlés ... 86
A pártvezetőség ... 87
Az alapszervezet titkára ... 88
A pártcsoportok ... 89

16. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA ÉS A MAGYAR FORRADALMI MUNKÁS-PARASZT KORMÁNY EGYÜTTES ÜLÉSÉRŐL (1971. augusztus 4.) ... 90
I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 91
II. (Jelentés a KGST XXV. ülésszakáról) ... 93
III. (Az 1971. évi népgazdasági terv teljesítésének helyzetéről és a további feladatokról) ... 94

17. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A TÁRSADALMI ÖSZTÖNDÍJRENDSZER MÓDOSÍTÁSÁRA, TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE (1971. augusztus 30.) ... 96
I. (A társadalmi ösztöndíjrendszer létrehozásának céljai, eredményei) ... 96
II. (Az ösztöndíjrendszer korszerűsítésének módja) ... 99

18. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TERMELŐSZÖVETKEZETEK NEM MEZŐGAZDASÁGI JELLEGŰ TEVÉKENYSÉGE ÁLLAMI SZABÁLYOZÁSÁNAK ALAPELVEIRŐL (1971. szeptember 7.) ... 100
I. (A mezőgazdasági termelőszövetkezetek gazdasági tevékenysége, profiljának változásai) ... 100
II. (A kormányzati intézkedések elvei) ... 103

19. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A NYUGDÍJKORHATÁRT ELÉRT DOLGOZÓK ÉS NYUGDÍJASOK RACIONÁLIS FOGLALKOZTATÁSÁRA (1971. szeptember 21.) 107
I. (A nyugdíjasok munkavállalását befolyásoló tényezők) 107
II. (Foglalkoztatásuk szélesítésének elvei és formái) 109

20. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MUNKA MELLETTI ISKOLARENDSZERŰ OKTATÁS HELYZETÉRŐL ÉS FEJLESZTÉSÉNEK FŐ FELADATAIRÓL (1971. október 10.) 111
(A dolgozók munka melletti oktatása bevezetésének történelmi körülményei) 111
I. (A létszám alakulását befolyásoló objektív és szubjektív tényezők) 112
II. A továbbfejlesztés fő irányai 115
III. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 116

21. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A GAZDASÁGTALAN TERMELÉS CSÖKKENTÉSÉRE TEENDŐ INTÉZKEDÉSEKRŐL (1971. október 19.) 118

22. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1971. november 3.) 121
I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 122
II. (Az államigazgatás és a szocialista demokrácia helyzete, továbbfejlesztésének feladatai) 124

23. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI AZ ÁLLAMIGAZGATÁS FEJLESZTÉSÉRE ÉS AZ ÁLLAMI MUNKA PÁRTIRÁNYÍTÁSÁRA (1971. november 3.) 127
I. Az államigazgatás helyzete 127
II. Az államigazgatási munka fejlesztésének főbb területei 130
1. A kormány 131
2. A társadalombiztosítás, a szociális igazgatás, a munkavédelem, a testnevelés és a sportmozgalom irányítása 133
3. Az állampolgárokat érintő igazgatási tevékenység javítása 134

4. Az államigazgatási dolgozók munkaviszonyának fejlesztése 135
III. Irányelvek az állami szervek pártirányításának fejlesztésére 136

24. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A TESTNEVELÉS ÉS SPORTMOZGALOM HELYZETÉRŐL ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEIRŐL (1971. november 20.) 138
A tömegek testnevelése és sportja 139
Az iskolai testnevelés helyzete 140
A diáksport helyzete 141
Testnevelés és sport a fegyveres testületekben 141
Az élsport és az utánpótlás színvonala, helyzete 142
A testnevelés és a sportmozgalom vezetése 145
A testnevelés és a sportmozgalom pártirányítása 146
(A Politikai Bizottság határozata) 147

25. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A RÁDIÓ MŰSORPOLITIKÁJÁRÓL, MŰSORAIRÓL ÉS A FEJLESZTÉSI TERVEKRŐL (1971. november 23.) 149
I. (A Rádió műsorpolitikájának fő célkitűzései) 149
A hazai rádiózás fejlődése 150
A politikai műsorok 151
A művészeti műsorok 152
Az ismeretterjesztő műsorok 154
Fő célkitűzések a műsorszerkesztésben 154
A káderhelyzet 155
A fejlesztési tervek 155
II. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 156
(A műsorpolitika eszmei és politikai tartalmáról) 157
(A technikai feltételek fejlesztéséről) 157
(A Rádió és a Televízió műsorainak egyeztetéséről és egységes megtervezéséről) 157
(Feladatok a hallgatóság helyes orientálásában) 158
(Teendők a rádióadók vételviszonyainak fejlesztésére) 158

26. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1971. december 1.) 159
I. (A nemzetközi helyzet és a külpolitika időszerű kérdései) ... 160
II. (Gazdasági kérdésekről, problémákról) 162
1. (A X. kongresszus gazdaságpolitikai határozatainak megvalósítása érdekében 1971-ben tett intézkedések) ... 162
2. (Az 1971. évi gazdasági eredmények) 163

3. (A szocialista építőmunka feladatai 1972-ben) 164
4. (Az életszínvonal-politikáról) 165
5. (A vállalati üzem- és munkaszervezés színvonalának növelése) 165
6. (A szocialista munkaverseny-mozgalom továbbfejlesztésének szükségessége és útjai) 166
7. (A gazdasági szervező és politikai munka hatékonyságának növelése) 167

27. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A VÁLLALATI ÜZEM- ÉS MUNKASZERVEZÉS KORSZERŰSÍTÉSÉRE (1971. december 1.) 168
(A korszerű üzem- és munkaszervezés jelentősége) 168
I. A vállalati üzem- és munkaszervezés népgazdasági céljai és fő módszerei 169
II. Kormányzati és vállalati feladatok 171
III. A párt- és a társadalmi szervezetek feladatai 173

28. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A SZOCIALISTA MUNKAVERSENY-MOZGALOM TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL (1971. december 1.) 176
I. (A szocialista munkaverseny-mozgalom fejlődése és eredményei) 176
II. (A szocialista munkaverseny-mozgalom továbbfejlesztésének tartalmi feladatai és módszerei) 177

29. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1972. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV- ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRE (1971. december 1.) 183
I. (A népgazdaság fejlődése 1971-ben) 184
II. (Az 1972. évi népgazdasági terv és költségvetés irányelvei) 185
III. (A gazdasági szervező és politikai munka fejlesztése és a pártszervezetek feladatai) 187

1972

30. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A POLITIKAI KÖZVÉLEMÉNY-KUTATÁS HELYZETÉRŐL, TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL (1972. január 10.) 191

I. A politikai közvélemény-kutatás előkészítésének helyzete. eredményei, tapasztalatai 191
II. A politikai közvélemény-kutatás továbbfejlesztésének feladatai 193
III. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 195

31. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A TÖMEGSZERVEZETEK ÉS TÖMEGMOZGALMAK 1971. ÉVI NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉGÉRŐL ÉS AZ 1972. ÉVI NEMZETKÖZI MUNKÁJUK FŐ FELADATAIRÓL (1972. január 17.) 196
I. (A tömegszervezetek és tömegmozgalmak nemzetközi tevékenysége) 196
1. (A tömegszervezetek és -mozgalmak nemzetközi munkájának összehangolása) 196
2. (Kapcsolataik fejlődése a szocialista országokkal) 198
3. (Kapcsolataik fejlődése a fejlett tőkés országokkal) 198
4. (Kapcsolataik fejlődése a fejlődő országokkal) 199
5. (A nemzetközi demokratikus tömegszervezetek aktivitásának növekedése és ennek hatása a magyar szervezetek tevékenységére) 200
II. (A tömegszervezetek és tömegmozgalmak 1972. évi nemzetközi feladatai) 200

32. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KOMMUNISTA MŰVÉSZEK, ÍRÓK ÉS A MŰVÉSZETI PÁRTSZERVEZETEK HELYZETÉRŐL (1972. január 18.) 202
I. (A szocialista művészet fogalmának és tartalmának értelmezéséről) 203
II. (A kommunista művészek, írók körében tapasztalható nézetek) 206
III. (A kommunista művészek, írók helyzete, közéleti tevékenysége) 207
IV. (A művészeti területen dolgozó pártszervezetek tevékenysége) 208
V. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 209

33. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ AGITÁCIÓT IRÁNYÍTÓ TÁRSADALMI ÉS FÜGGETLENÍTETT APPARÁTUS KÉPZÉSÉNEK ÉS TOVÁBBKÉPZÉSÉNEK ELŐKÉSZÍTÉSÉRE (1972. február 2.) 211

I. (Az agitációt irányító társadalmi és függetlenített pártmunkások szerepe a párt politikájának terjesztésében) 211

II. (Az agitációs képzés legyen a pártmunka szerves része) 212

III. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 214

34. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT LEVÉLTÁRI ANYAGÁRÓL ÉS A PÁRTARCHÍVUMOKRÓL (1972. február 28.) 215

I. A Magyar Szocialista Munkáspárt levéltári anyaga 215

II. A pártarchívumokról 216

Általános rendelkezések 216

A Párttörténeti Intézet Archívuma (mint Központi Pártarchívum) 217

A helyi pártarchívumok 218

35. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖZPONTI ÉS VIDÉKI IRODALMI FOLYÓIRATOK HELYZETÉRŐL (1972. február) 219

I. Az irodalmi folyóiratok feladata, szerepe kulturális életünkben 219

II. Az irodalmi folyóiratok tevékenységének főbb vonásai 220

III. Állami irányítás, szervezeti kérdések, anyagi feltételek 222

IV. Feladatok 223

36. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI A MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZETEK II. KONGRESSZUSÁN RÉSZTVEVŐ KOMMUNISTÁK SZÁMÁRA (1972. március 7.) 225

(A mezőgazdasági szövetkezetek I. kongresszusa óta elért eredmények) 225

(A II. kongresszus feladatai a X. pártkongresszus határozatainak és a IV. ötéves terv célkitűzéseinek a megvalósításában) 227

37. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA KÖZPONTI ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A PÁRTVIZSGÁLATOK ÉS A PÁRTFEGYELMI VIZSGÁLATOK NÉHÁNY ELVI ÉS MÓDSZERBELI KÉRDÉSÉBEN (1972. március 13.) 230
1. (Egyenlőség az elbírálásban, a cselekménnyel és a beosztással arányos felelősség) 230
2. (Harc a megtorlás, a rágalmazás és az intrika ellen) 231
3. (A pártvizsgálatokkal és a pártfegyelmi vizsgálatokkal kapcsolatos feladatok) 232
4. (Szigorú elviséget, teljes felelősséget a vizsgálatokban) 234

38. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK LEVELE A PÁRTSZERVEZETEKHEZ A KEB ÁLLÁSFOGLALÁSÁNAK FELHASZNÁLÁSÁRÓL (1972. április 6.) 236

39. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1972. március 15.) 239
I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) ... 239
II. (A Magyar Népköztársaság alkotmánya módosításának elvi kérdései) 242

40. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZSÉGI PÁRTBIZOTTSÁGOK ÉS CSÚCSVEZETŐSÉGEK HELYZETÉRŐL ÉS MUNKÁJUK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL (1972. március 21.) 243
I. A községi pártszervek jelenlegi helyzetének néhány jellemzője 243
II. A községi pártszervek munkája továbbfejlesztésének feladatai 245
1. A pártszervezetek irányításában 246
2. A tömegszervezetek és mozgalmak pártirányításában ... 247
3. A gazdasági élet irányításában 247
4. A káder- és személyzeti munkában 248
5. A tanácsok pártirányításában 248
6. Személyi és tárgyi feltételek 249

41. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A JÁRÁSI PÁRTBIZOTTSÁGOK MUNKÁJÁRÓL ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FŐ FELADATAIRÓL (1972. március 21.) 250

I. A járási pártbizottságok helyzete, munkájuk főbb tapasztalatai 250
II. A járási pártbizottságok munkájának továbbfejlesztésével kapcsolatos főbb feladatok 253

42. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖNYVKIADÁS HELYZETÉRŐL, FELADATAIRÓL (1972. március 28.) 256
I. A művelődéspolitikai elvek érvényesítésének eredményei, problémái 257
II. A könyvszakma gazdasági helyzete és a könyvkiadás technikai bázisa 265
III. Feladatok 267
IV. Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása 271

43. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ IPARI KAPACITÁSOK KIHASZNÁLÁSÁNAK JAVÍTÁSÁRÓL (1972. május 16.) 273
1. (A munkaerő-áramlás céltudatos irányításának szükségessége) 273
2. (A munkaerő és a termelőberendezés összehangolt hasznosítása) 273
3. (Feladatok a termelőkapacitás jobb kihasználása és az állami irányító munka színvonalának emelése terén) 273
4. (A pártszervezetek és a szakszervezetek teendői) 274
5. (Feladatok a tudományos és a propagandamunkában) ... 275

44. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MAGYAR TELEVÍZIÓ MUNKÁJÁRÓL (1972. június 6.) 275
I. (A Televízió munkájának fejlődése a X. kongresszus óta) ... 275
A politikai műsorokról 276
A művészi, szórakoztató műsorokról 278
A műsorszerkesztésről 279
A vezetői, a szervező tevékenységről és a munkakörülményekről 279
II. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 279

45. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1972. június 14–15.) 283

I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 283
II. (Az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól) 287

46. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ÁLLAMI OKTATÁS HELYZETÉRŐL ÉS FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL (1972. június 14–15.) 292
I. (Oktatásügyünk negyedszázados fejlődésének eredményei) 292
II. (Az oktatási reform eredményei és problémái) 293
III. (Az oktatásüggyel szemben megnövekedett társadalmi igények és az oktatásügy továbbfejlesztésének feladatai) ... 304

47. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A GAZDASÁGPOLITIKAI TÁJÉKOZTATÁS, AGITÁCIÓ ÉS PROPAGANDA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE (1972. június 27.) 314
(A gazdaságpolitikai tájékoztatás fejlődése) 314
(A gazdaságpolitikai tájékoztatás, agitáció és propaganda alapvető célja és feladatai) 315
(A tömegszervezetek és mozgalmak feladatai) 317

48. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A BERUHÁZÁSI TEVÉKENYSÉGGEL KAPCSOLATOS FELADATOKRÓL (1972. június 27.) 319

49. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSAGA PÁRTÉPÍTÉSI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A HIVATALOKBAN ÉS INTÉZMÉNYEKBEN DOLGOZÓ PÁRTSZERVEZETEK MUNKÁJÁNAK TAPASZTALATAIRÓL (1972. június) 321
I. Az irányító pártszervek és a hivatali, intézményi pártszervezetek kapcsolatának, munkájának sajátosságai 321
II. A hivatali és intézményi pártszervezetek munkájának főbb jellemzői 324
III. Az irányító pártszervek tevékenysége 327
IV. Az irányítás hatékonyságának növelése 328

50. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MINISZTÉRIUMOK ÉS ORSZÁGOS FŐHATÓSÁGOK PÁRTSZERVEZETEINEK FELADATAIRÓL, HATÁSKÖRÉRŐL, IRÁNYÍTÁSUK EGYSÉGES RENDSZERÉRŐL (1972. július 25.) 329

I. (A minisztériumok és országos főhatóságok pártszervezetei munkájának területei és módszerei) 329
1. A Központi Bizottság illetékes osztályainak feladatai ... 331
2. A Budapesti Pártbizottság feladata 331
3. A kerületi pártbizottságok feladata 332
II. (A belügyi szervekben folyó pártmunka irányítása és ellenőrzése) 332

51. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A TANÁCSTÖRVÉNY VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL (1972. augusztus 27.) 333
I. (Az új tanácstörvény hatálybalépését követő intézkedések) 333
II. (A törvény végrehajtásának tapasztalatai a tanácsok munkájában) 334
III. (A központi irányítás változásának tapasztalatai) 337
IV. (A tanácsigazgatás szerkezetének változása) 337

52. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA KULTÚRPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA IRODALOM- ÉS MŰVÉSZETKRITIKÁNK NÉHÁNY KÉRDÉSÉBEN (1972. szeptember) 339
I. (Az irodalmi és művészeti kritika helyzete, irányzatok, áramlatok) 341
II. (Az irodalom- és a művészetkritika területén tapasztalható negatív jelenségek, problémák) 347
III. (A marxista kritika pozíciói erősítése érdekében megoldandó feladatok) 351

53. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MŰVÉSZETI SZÖVETSÉGEK HELYZETÉRŐL (1972. október 3.) 357
I. (A művészeti szövetségek újjászerveződése) 357
II. (Tevékenységük tartalma és ennek problémái) 357
III. (Viták a szervezetek szerepéről, feladatáról és hatásköréről) 359
IV. (A művészeti szövetségek jogai és kötelességei) 360
V. (A szövetségek pártszervezeteinek feladatai és irányításuk szervezeti, tartalmi kérdései) 362

54. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A KOORDINÁLÁSI JOGKÖRREL FELRUHÁZOTT PÁRTSZERVEK ÉS SZERVEZETEK MUNKÁJÁRÓL (1972. október 9.) 364

A koordináló munka tapasztalatai 365

1. (Eltérések a pártszervezetek munkájában) 365
2. (Koordinációs munka tapasztalatai a gyárak, gyáregységek és telephelyek területén) 366
3. (A területileg illetékes pártbizottságok munkájáról) 367

Feladatok a koordináló munka fejlesztésében 368

55. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1972. november 14–15.) 369

A Központi Bizottság állásfoglalása a X. kongresszus határozatainak végrehajtásáról és a tennivalókról 370

I. Nemzetközi kérdések 371

II. Belpolitikai, társadalmi kérdések 373

III. A gazdasági építőmunka 375

IV. Életszínvonal, szociális kérdések 382

V. Az ideológiai helyzetről 385

VI. A párt működése, pártépítés 388

A Központi Bizottság határozata az 1973. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveiről 390

56. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTTAGSÁG LÉTSZÁMÁNAK NÖVEKEDÉSÉRŐL ÉS SZOCIÁLIS ÖSSZETÉTELÉNEK ALAKULÁSÁRÓL (1972. november 21.) ... 394

I. A párt taglétszámának és összetételének fejlődése a két munkáspárt egyesülésétől az ellenforradalomig 395

II. Az MSZMP tagfelvételi politikája és a párt növekedése ... 397

III. A X. kongresszuson a párttagság növelésére és összetételének alakulására hozott határozatok végrehajtásának helyzete 398

IV. (A Politikai Bizottság határozata) 402

57. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A FIZIKAI DOLGOZÓK GYERMEKEI TOVÁBBTANULÁSÁT SEGÍTŐ TÁRSADALMI AKCIÓKRÓL (1972. november 28.) 404

1. (A fizikai dolgozók gyermekei továbbtanulását segítő akciók eredményei) 405
2. (A kollégiumi hálózat fejlesztését segítő akciók formái) 406
3. (Az állami szervek munkája) 407
4. (A közvélemény formálása) 408
5. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) ... 408

58. Az MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ALAPSZERVEZETI MUNKA HELYZETÉRŐL, A MUNKA SZÍNVONALÁNAK FEJLESZTÉSÉRŐL (1972. december 20.) 409

I. Az alapszervezetek helyzete, belső élete 409

II. Az alapszervezetek munkája, szerepe a párt politikájának, határozatainak képviseletében és helyi érvényesítésében 412

1. (A tömegszervezetek, tömegmozgalmak és gazdasági vezetők politikai irányítása és ellenőrzése) 413
2. (A gazdaságpolitika az alapszervezetek munkájában) ... 415
3. (A párt kulturális politikájának érvényesítése) 417

III. Az irányító pártszervek munkája 419

IV. (A Politikai Bizottság határozata) 421

1. A budapesti és megyei pártbizottságok feladatai 421
2. Az alapszervezeteket közvetlenül irányító pártbizottságok és csúcsvezetőségek feladatai 421
3. Az alapszervezetek feladatai a munka továbbfejlesztésében 424

1973

59. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TESTNEVELÉS ÉS SPORT PÁRT- ÉS ÁLLAMI IRÁNYÍTÁSÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL (1973. január 30.) 429

I. A testnevelés és sport egységes állami irányítása 429

II. A testnevelés és sport pártirányítása 432

60. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA NÉPESEDÉSI HELYZETÜNKRŐL, NÉPESEDÉSPOLITIKAI FELADATAINKRÓL (1973. február 13.) 434
I. Népesedési helyzetünk alakulása 1966–1967 után 434
II. Népesedési helyzetünk okai 437
III. A népesedéspolitikai eszközök hatékonysága 441
1. Gazdasági, szociális eszközök 441
Családi pótlék 441
Gyermekgondozási segély 441
Gyermekintézmények 442
Lakás és népesedés 442
2. Családvédelem, egészségpolitika 443
Felkészítés a családi életre 443
Terhességmegszakítás – fogamzásgátlás 443
3. Népesedés és tudatformálás 444
IV. Következtetések, feladatok 445
V. (A Politikai Bizottság határozata a teendőkre) 447
1. Gazdasági, szociális téren 447
2. Egészségügyi téren 448
3. Az erkölcsi, tudati befolyásolás terén 449
VI. (Egyéb állami, mozgalmi, elméleti feladatok) 451

61. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A FELSŐ SZINTŰ VEZETŐK POLITIKAI TOVÁBBKÉPZÉSÉNEK HELYZETÉRŐL ÉS A FELADATOKRÓL (1973. február 27.) ... 451
I. (A felső szintű vezetők politikai továbbképzésének helyzete) 452
II. (A továbbképzés rendszerének, továbbfejlesztésének irányelvei) 453

62. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA KULTÚRPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA NÉHÁNY TÁRSADALOMKUTATÓ ANTIMARXISTA NÉZETEIRŐL (1973. március) 456
I. (A tudománypolitikai irányelvek ösztönző hatása a társadalomtudományok kutatása terén) 456
II. (A párt tudománypolitikáját eltorzító csoport antimarxista koncepciójának bírálata) 459

III. (Az antimarxista nézetek ideológiai-politikai platformjának közössége) 462
IV. (A marxista tudósok társadalmi kötelezettségei) 467
V. (Feladatok a párt kulturális-tudományos elveinek, határozatainak végrehajtása terén) 468

63. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A POLITIKAI BIZOTTSÁG 1968. NOVEMBER 12-I, A PÁRTOKTATÁS HELYZETÉRŐL ÉS SZÍNVONALÁNAK EMELÉSÉRŐL HOZOTT HATÁROZATÁNAK VÉGREHAJTÁSÁRÓL (1973. március 6.) 470
1. Egységes oktatáspolitikai célok kialakulása és teljesítése 470
2. A pártoktatás hatékonysága feltételeinek fejlődése 472

64. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A JOGPOLITIKAI IRÁNYELVEK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE (1973. március 27.) 474
I. (A jogalkalmazás általános elvei) 475
1. A szocialista törvényesség érdekében 475
2. A bűnüldözés területén 476
3. A polgári jogalkalmazás területén 477
4. Az államigazgatás területén 478
5. Az ügyészi általános törvényességi felügyelet gyakorlása során 479
II. (A belügyi, ügyészségi, igazságügyi és államigazgatási szervek feladatai) 479
III. (Határozat) 480

65. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1973. április 18.) 480
I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 481
II. (A belpolitikai helyzet, feladatok) 483
III. (A KB 1972. novemberi határozatában szereplő gazdasági feladatok végrehajtásának helyzetéről) 485

66. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A SZOCIALISTA BRIGÁDVEZETŐK NEGYEDIK ORSZÁGOS TANÁCSKOZÁSÁN ELHANGZOTT JAVASLATOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK HELYZETÉRŐL (1973. május 8.) 488

I. (A javaslatok végrehajtását szolgáló intézkedések és a megvalósításukat akadályozó tényezők) 488
II. (Feladatok a szocialista brigádmozgalom továbbfejlesztésére) 491

67. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA IFJÚSÁGI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZAKSZERVEZETEK TEVÉKENYSÉGÉRŐL A MUNKÁSFIATALOK KÖZÖTT, A PÁRT IFJÚSÁGPOLITIKAI HATÁROZATÁNAK VÉGREHAJTÁSÁBAN (1973. május 10.) 494
A fiatalok termelési és társadalmi aktivitása 495
Az ifjúság körében folyó szakszervezeti nevelőmunka 497
Az ifjúság művelődéséért 498
A fiatalok élet- és munkakörülményeinek javítása érdekében végzett tevékenység 500
(A KB Ifjúsági Bizottságának felhívása) 503

68. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI AZ ALSÓBB FOKÚ KÖZIGAZGATÁS TERÜLETI ÉS SZERVEZETI FEJLESZTÉSÉRE (1973. május 22.) 504
I. A jelenlegi helyzet és a fejlesztés fő irányai 505
1. Község 506
2. Város 507
3. Járás 507
4. Fővárosi kerületek 508
5. A főváros környéke 509
II. Az irányelvek végrehajtásának főbb feladatai 509

69. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A POLITIKAI VITAKÖRÖK TAPASZTALATAIRÓL ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÜK FELADATAIRÓL (1973. május 29.) 510
I. (A határozat végrehajtásának eredményei) 510
1. A politikai vitakörök létrehozásának célja, feladatai 511
2. A szervezés tapasztalatai 511
3. A viták tapasztalatai 512
4. A témakörökhöz megjelentetett vázlatok (segédanyagok) 513
5. Feladatok 513
II. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 514

70. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK LEVELE A PÁRTTAGSÁGHOZ A KÉT MUNKÁSPÁRT EGYESÜLÉSÉNEK 25. ÉVFORDULÓJÁN (1973. június) 515

71. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ULÉSÉRŐL (1973. június 27.) 518

I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 518

II. (Az 1973. évi népgazdasági terv első félévének teljesítéséről és a további feladatokról) 520

72. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A VÁROSI PÁRTBIZOTTSÁGOK HELYZETÉRŐL, MUNKÁJUK FEJLESZTÉSÉRŐL (1973. július 3.) 523

I. A városi pártbizottságok szervezeti helyzete és tevékenysége 524

1. A várospolitika kialakítása és irányítása. A munka alapvető területe 524
2. A városi pártbizottságok munkája a gazdaságpolitika megvalósításában 525
3. A társadalompolitikai feladatok megoldása 526
4. A pártbizottságok irányító munkája, a pártapparátus helyzete 527

II. A megyei pártbizottságok irányító munkája 529

III. (A megyei pártbizottságok feladatai) 530

1. Emeljék irányító, segítő, ellenőrző munkájuk színvonalát 530
2. Biztosítsák, hogy a városi pártbizottságok munkájában a fő feladatok kerüljenek előtérbe 531
   a) A várospolitikai, városfejlesztési feladatok 531
   b) A gazdaságpolitika végrehajtásának megszervezése, segítése és ellenőrzése 531
   c) A városok sajátos helyzetéből adódó társadalompolitikai feladatok következetesebb végrehajtása 532
   d) Feladatok a szervezeti életben és az irányításban 533
   e) A párt- és a tömegszervezetek, tömegmozgalmak együttműködésének fejlesztése 535

73. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR BÉKEMOZGALOM TEVÉKENYSÉGÉRŐL ÉS IDŐSZERŰ FELADATAIRÓL (1973. július 17.) 536

I. (A magyar békemozgalom tevékenységének eredményei) ... 536

II. (A békemozgalom új feladatai) 538

74. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA GAZDASÁGPOLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ IPARI TERMÉKEK MINŐSÉGÉNEK ALAKULÁSÁRÓL ÉS A MINŐSÉGSZABÁLYOZÁSI RENDSZER FEJLESZTÉSÉRŐL (1973. július) 540
I. (A termékek minőségének fejlődése és a további fejlődést gátló tényezők) 540
II. (A minőségszabályozási rendszer továbbfejlesztése terén megoldandó feladatok) 544
III. (A Gazdaságpolitikai Bizottság állásfoglalása) 545

75. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MEZŐGAZDASÁGI SZAKSZÖVETKEZETEK HELYZETÉRŐL ÉS FEJLŐDÉSÜK IRÁNYÁRÓL (1973. augusztus) 546
I. (A mezőgazdasági szakszövetkezetek helyzete) 546
II. (A mezőgazdasági szakszövetkezetek fejlesztésének irányelvei) 547

76. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETEK ELLENŐRZÉSI MUNKÁJÁNAK FEJLESZTÉSÉRE (1973. október 8.) 549
I. (A szövetkezetek ellenőrzési munkája tartalmának, rendszerének fejlődése) 549
II. (A szövetkezetek belső és külső ellenőrzési formái) 552
1. A tulajdonosi testületi ellenőrzés 553
2. A revizori irodák, illetőleg szakértői jegyzékben szereplő szakértők ellenőrzése 556
3. A szövetkezet operatív vállalatvezetésének részét képező ellenőrzés 559
III. Következtetések 561

77. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1973. november 1.) 565
I. (A nemzetközi helyzetről, a párt és a kormány nemzetközi tevékenységéről) 565
II. (Személyi kérdések) 571

78. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ MSZMP KB 1970. FEBRUÁR 18–19-I IFJÚSÁGPOLITIKAI HATÁROZATÁNAK VÉGREHAJTÁSÁRÓL (1973. november 6.) 571
I. Az ifjúság körében végzett eszmei, politikai nevelőmunka helyzetéről, hatásáról és problémáiról 572
1. Az eszmei, politikai nevelőmunka helyzetéről 572
2. Az eszmei, politikai nevelőmunka hatása 574
3. Az eszmei, politikai nevelőmunka hiányosságainak főbb okai 577
II. (Az ifjúságpolitikai határozat végrehajtásának feltételei) ... 579

79. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZET-POLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETI TÁRSULÁSOK HELYZETÉRŐL, FEJLŐDÉSÜK IRÁNYÁRÓL, FELTÉTELEIRŐL (1973. november 26.) 582
I. A szövetkezeti társulások fejlődése 583
II. A szövetkezeti társulások fejlesztésének iránya és főbb gazdasági feltételei 584
III. A szövetkezeti társulások fejlesztésének jogi feltételei 586

80. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ OKTATÁSPOLITIKAI HATÁROZAT MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL (1973. november 23.) 588
1. (Az oktatás fejlesztésének irányát meghatározó kormányszintű döntésekről) 588
2. (A határozat végrehajtását szolgáló intézkedésekről) 591
3. (Az új intézkedések fogadtatása) 592
4. (Az oktatási munka korszerűsítését előkészítő munkáról) 593
5. (A pedagógus pártszervezetek helyzete és tevékenysége) 594
6. (A határozat végrehajtásának hatékonyabbá tétele érdekében megoldandó feladatok) 595

81. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1973. november 28.) 596
I. (A KB 1972. november 14–15-i határozata végrehajtásának helyzetéről) 596

II. (Az 1974. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelvei) 601
III. (A párt káderpolitikájáról, valamint az állami káder- és személyzeti munkáról) 605

82. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1974. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL (1973. november 28.) 607
I. (Az 1973. évi népgazdasági terv várható eredményei) 608
II. (Az 1974. évi népgazdasági terv és költségvetés fő irányelvei) 611
III. (A gazdasági szervező, irányító és ellenőrző munka javításának feladatai) 618

83. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT KÁDERPOLITIKÁJÁRÓL, A KÁDER- ÉS SZEMÉLYZETI MUNKA HELYZETÉRŐL, VALAMINT FŐBB FELADATAIRÓL (1973. november 28.) 620
I. A vezetők felkészültsége és alkalmassága 620
II. A káderpolitika végrehajtása 623
III. Következtetések 626
IV. Főbb feladatok 628

84. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A SZAKMAI BÉRTÁBLÁZAT KIALAKÍTÁSÁNAK ELVEIRŐL (1973. december 4.) 632

85. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A TUDOMÁNYPOLITIKAI IRÁNYELVEK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK HELYZETÉRŐL (1973. december 11.) 636
1. (A kutatás helyzete a társadalmi és népgazdasági érdek összhangja területén) 636
2. (A kutatóbázis fejlődése) 638
3. (A társadalomtudományi kutatás belső arányainak alakulása) 639
4. (A nemzetközi tudományos kapcsolatok fejlődése) 640
5. (A tudományos kutatások irányítása) 642
6. (A kutatóhelyi pártszervezetek tevékenysége) 643
7. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása a további teendőkre) 644

86. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZET-POLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETI MOZGALOM NEMZETKÖZI KAPCSOLATAIRÓL (1974. február 11.) 649
(A magyar szövetkezetek tevékenysége a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségében) 649
1. (Kapcsolatuk a szocialista országok szövetkezeti szerveivel) 650
2. (Kapcsolatuk a fejlett tőkés országokkal) 651
3. (Együttműködésük a fejlődő országok szövetkezeteivel) 651
(A „Magyar Szövetkezetek" című folyóirat munkájáról) 652

87. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1974. március 19–20.) 653
I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 653
II. (Irányelvek a munkásosztály vezető szerepének erősítéséről, helyzetének további javításáról) 656
III. (A közművelődés helyzetéről és továbbfejlesztéséről) 658
IV. (Határozat a XI. kongresszus összehívásáról) 660
(Káderátcsoportosítás a párt- és társadalmi szerveknél) 660

88. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI A MUNKÁSOSZTÁLY TÁRSADALMI SZEREPÉNEK FEJLESZTÉSÉRŐL, HELYZETÉNEK TOVÁBBI JAVÍTÁSÁRÓL (1974. március 19–20.) 663
I. A munkásosztály fogalomkörének meghatározásáról 664
II. A munkásosztály a párt vezető szerepéről 665
III. Az üzemi demokrácia fejlesztésének néhány kérdése 668
IV. A munkásosztály közéleti aktivitásáról, társadalmi szerepének növeléséről 670
V. Munkabér és életkörülmények 671
VI. Szakképzés és művelődés 674

89. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZMŰVELŐDÉS FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL (1974. március 19–20.) 677
(A kulturális forradalom negyedszázados eredményei) 677
(Az új történelmi helyzet – új feladatok, követelmények a közművelődés területén) 678

(A szocialista ember formálásában) 678
(A munkásművelődés területén) 678
(A falun végzendő közművelődési munkában) 679
(Az ifjúság és a nők körében) 679
(Az amatőr mozgalmak segítésében) 680
(Az önművelés terén) 680
(A szabad idő kulturált kihasználásában) 681
(A tömegkommunikáció és a sajtó munkájában) 681
(A művelődési otthonok, klubok, múzeumok fejlesztésében, tevékenységében) 683
(Az előirányzott pénzeszközök felhasználásában) 684
(A káderpolitikai elvek érvényesítésében) 685
(Feladatok a közművelődés irányításában) 686
(A különböző társadalmi szervezetek, mozgalmak feladatai) 687
(A pártszervezetek orientáló szerepe) 688
(Javaslat a közművelődési törvény megalkotására) 689

90. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A XI. KONGRESSZUS ÖSSZEHÍVÁSÁRÓL ÉS SZERVEZETI KÉRDÉSEKRŐL (1974. március 19–20.) 690

91. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A HÁROM- ÉS TÖBB GYERMEKES CSALÁDOK KIEMELT ÁLLAMI LAKÁSELLÁTÁSÁRÓL (1974. március 26.) 693

I. (Pozitív változások a Politikai Bizottság 1973. februári határozata után) 694

II. (A három- és több gyermekes családok lakásigényeinek kielégítése elsősorban állami feladat. Tennivalók) 695

1. (A lakáselosztási tervek felülvizsgálata) 695
2. (Igényeik kielégítése továbbra is kiemelt feladat) 695
3. (A munkáltatók is részesítsék előnyben e családok lakáskérelmét) 696
4. (A lakáscserék jobb kihasználása) 696
5. (Kölcsöntámogatás biztosítása a családiház-építésnél) ... 696
6. (Kedvezőbb feltételek biztosítása a községekben való letelepedésnél) 696

92. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖRNYEZETVÉDELEM HELYZETÉRŐL ÉS IRÁNYELVEK A TOVÁBBI FELADATOKRA (1974. március 26.) 697

I. A környezetvédelem időszerűsége 697
II. A környezetvédelem hazai helyzete 699
III. Irányelvek a további feladatokra 701
1. (A környezetvédelmi ártalmak növekedésének megakadályozása) 702
2. (A környezetvédelem kiemelt területein megoldásra váró feladatok) 702
3. (A környezetvédelmi törvény megalkotása) 703
4. (A környezetvédelmi munka koordinálásának megerősítése) 704
5. (A tudományos kutatómunka célirányosabbá tétele) 704
6. (A nemzetközi együttműködés bővítése) 705

93. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A XI. KONGRESSZUS ÉS FELSZABADULÁSUNK 30. ÉVFORDULÓJA TISZTELETÉRE MUNKAVERSENY SZERVEZÉSÉRŐL (1974. március 26.) 706

94. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR ÚTTÖRŐK SZÖVETSÉGE MUNKÁJÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL (1974. április 1.) 708
I. (Az Úttörő Szövetség munkájának eredményei, problémái) 709
II. (Feladatok a mozgalom továbbfejlesztése érdekében) 714

95. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ ALAKULÁSÁNAK ÉS SZABÁLYOZÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL (1974. április 1.) 718
I. A budapesti agglomeráció alakulása 719
1. (A népesség növekedési ütemének alakulása és hatása a munkaerőhelyzetre) 719
2. (Az agglomeráció és a budapesti ipar fejlődése) 720
3. (Az agglomerációs és a nem termelő ágazatok) 720
4. (Budapest és agglomerációs övezetének gazdasági egysége) 722
II. Szabályozások és azok eredményei 722
1. (A kormány 1962-es rendeletének hatása) 722
2. (A munkaközvetítő irodák és a kötelező munkaközvetítés hatása) 723
3. (A kormány Gazdasági Bizottságának 1966. évi határozatai az ipartelepítésre) 723

4. (A Politikai Bizottság 1970. március 10-i határozata a szellemi élet decentralizálására) 724
5. (A határozatok végrehajtását esetenként akadályozó objektív tényezők) 724
III. A szabályozás fejlesztésének irányai 726
1. (A szelektív és intenzív iparfejlesztés erősítése és az extenzív fejlesztés korlátozása) 726
2. (A Politikai Bizottság határozatának következetes végrehajtása) 726
3. (A tanácsi, szövetkezeti ipar és mezőgazdasági tevékenység szabályozása) 726
4. (A közgazdasági szabályozó rendszer is szolgálja az intenzív és szelektív iparfejlesztést) 727
5. (A lakosság letelepedése szabályozásának fenntartása) ... 727
6. (Az ellátási-szolgáltatási ágazatok gyorsabb fejlesztése) 727
7. (A főváros és az agglomerációs övezet gazdasága, településhálózata fejlesztésének összehangolt tervezése) 727
IV. (A Titkárság határozata) 728

96. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1971. NOVEMBER 3-I, AZ ÁLLAMIGAZGATÁS FEJLESZTÉSÉRE VONATKOZÓ IRÁNYELVEK VÉGREHAJTÁSÁNAK EDDIGI TAPASZTALATAIRÓL (1974. április 9.) 729
I. (Az irányelvek végrehajtásának tapasztalatai) 729
1. A Minisztertanács szerepének növelése a kormányzati munka egyes területein 729
2. A népgazdasági igazgatás és irányítás fejlesztése 731
3. Az egységes szociálpolitikai igazgatás megteremtése 732
4. A testnevelés és sportmozgalom irányításának átszervezése 733
5. A hatósági tevékenység javítása, korszerűsítése 734
6. Az államapparátusban dolgozók munkaviszonyának fejlesztése 736
7. Az államtitkári jogállás rendezése 737
8. Az államigazgatás fejlesztésének tudományos programja 737
II. (Az irányelvekben meghatározott feladatok csoportosítása végrehajtásuk helyzete szerint) 738
III. (A Politikai Bizottság határozata) 739

97. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MUNKÁSOK KÖNYVTÁRI ELLÁTÁSÁRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL (1974. május 2.) 740
I. Helyzetkép 740
1. A munkások olvasáskultúrája 741
2. A munkások könyvtári ellátását befolyásoló tényezők ... 743
3. Könyvtári törekvések a munkások ellátása érdekében ... 745
4. Olvasás, könyvtár, közművelődés 746
II. Tennivalók 748
1. (A közművelődés távlati fejlesztése érdekében) 748
2. (A területi, munkahelyi ellátás elvének megvalósítása érdekében) 749
3. (A könyvtári ellátás a munkástovábbképzés része) 749
4. (A könyvtárak tevékenysége) 749
5. (A munkásszállások könyvtárellátása) 750
6. (A közművelődés szerveinek, intézményeinek tevékenysége) 750
7. (Az Olvasó Népért mozgalomban) 750
8. (Könyvtárosképzés) 750
III. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 751

98. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZET-POLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A LAKÁSSZÖVETKEZETEKRŐL (1974. május 20.) 751
I. (Határozatok, rendeletek a lakásszövetkezés fejlesztésére) ... 751
II. (A különböző lakásépítő szövetkezeti formák tevékenysége) 753
1. A lakásfenntartó szövetkezetek 753
2. A lakásépítő szövetkezetek 755

99. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A GAZDASÁGTALAN TERMELÉS CSÖKKENTÉSÉRE TEENDŐ TOVÁBBI INTÉZKEDÉSEKRE (1974. május 27.) 759
I. (A termelés gazdaságosságának fejlődése a Politikai Bizottság 1971. októberi határozatát követően) 759
II. (A határozat végrehajtásának ütemét befolyásoló tényezők) 762
III. (Feladatok az V. ötéves tervidőszakban a hatékonyság növelése terén) 763
IV. (A Titkárság határozata) 766

100. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBEN FOLYÓ MARXIZMUS–LENINIZMUS OKTATÁS HELYZETÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL (1974. május 28.) 767
1. (Az oktató- és nevelőmunka helyzete) 768
2. (A hallgatók ideológiai-politikai nevelésének fejlődése) 768
3. (Az egyes társadalomtudományok oktatásának helyzete) 769
4. (Az oktatási módszerek fejlődése, a tankönyvek színvonala, problémái) 770
5. (A marxizmus–leninizmus tanszékek kutató és publikációs tevékenysége) 771
6. (Káderhelyzet) 771
7. (Feladatok) 772

101. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A FELSŐ SZINTŰ VEZETŐK POLITIKAI TOVÁBBKÉPZÉSÉRE VONATKOZÓ 1973. FEBRUÁR 27-I HATÁROZATA VÉGREHAJTÁSÁRÓL; A KÖZÉPSZINTŰ VEZETŐK POLITIKAI TOVÁBBKÉPZÉSÉNEK FELADATAIRÓL (1974. június 4.) ... 776
I. A határozat végrehajtásának helyzete 776
II. A középszintű vezetők politikai továbbképzésének helyzete, javaslatok a további feladatokra 778

102. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ CIGÁNYLAKOSSÁG HELYZETÉRŐL (1974. június 11.) 781
I. (A cigánylakosság helyzetének alakulása a Politikai Bizottság 1961. június 20-i határozata óta) 781
II. A cigánylakosság helyzete 783
1. Munkakörülményeik, foglalkoztatottságuk 783
2. A cigánylakosság települési viszonyai, lakás- és egészségügyi körülményei 784
3. A cigánylakosság kulturális helyzete 786
(A helyzetük javításával foglalkozó szervek tevékenysége) 788
III. Következtetések 790
IV. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 794

103. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT TAGLÉTSZÁMÁNAK ÉS ÖSSZETÉTELÉNEK FEJLESZTÉSÉRE (1974. június 17.) 797
I. (A tagfelvételi munka tapasztalatai) 797
1. (A pártépítés fejlődését befolyásoló tendenciák) 797
2. (Követelmények a pártépítés színvonalának és módszereinek fejlesztésében) 798
3. (Pártépítés és a párt élcsapat, tömegpárt jellegének összhangja) 799
II. Feladatok 799
1. (A párttagság összetételének minőségi fejlesztése) 799
2. (A számszerű előírások megszüntetése a tagfelvételi munkában. A tagfelvétel fő forrásai) 800

104. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KEDVEZŐTLEN ADOTTSÁGÚ TERMELŐSZÖVETKEZETEK GAZDÁLKODÁSÁNAK FEJLESZTÉSÉRŐL (1974. június 17.) 802
(A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek csoportjai, területi elhelyezkedésük) 803
(Irányelvek a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek fejlesztésére) 804
1. (A gazdaságok megszilárdítása, korszerűsítése) 804
2. (A termelőszövetkezetek adottságaival összhangban levő termelés kialakítása, a gazdálkodás megszilárdítása) ... 804
3. (Komplex fejlesztési programok kidolgozása) 805
4. (A gazdasági szabályozók továbbfejlesztése) 806
5. (Szervezeti intézkedések) 807
6. (A vezetési színvonal emelése) 808
7. (A tartósan veszteséges termelőszövetkezetek szanálása) 808
8. (A szövetkezeti kollektívák és képviseleti szervek feladatai) 808
9. (Átfogó kormányhatározatok kidolgozásának szükségessége) 809
10. (A Politikai Bizottság állásfoglalása és a kormányhatározat feldolgozásának módja) 809

105. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1966. MÁJUS 10-I „A SZAKSZERVEZETEK GYAKORLATI TEVÉKENYSÉGE ÉS PÁRTIRÁNYÍTÁSUK TOVÁBBFEJLESZTÉSE" CÍMŰ POLITIKAI BIZOTTSÁGI HATÁROZAT VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL (1974. június 17.) 810

I. (Az 1966. május 10-i határozat végrehajtásának tapasztalatai) 810

II. (Párt- és állami feladatok a szakszervezeti munka területén) 812

1. (Az eszmei-politikai munka hatékonyságának növelésében) 813
2. (A kádernevelés és az utánpótlás biztosításában) 814
3. (Az állami, gazdasági vezetők feladatai, együttműködésük a szakszervezetekkel) 815
4. (A munkások, a dolgozók aktivitásának fokozásában) ... 816
5. (A szakszervezeti munka mozgalmi jellegének fejlesztésében) 816
6. (A szakszervezeti demokrácia elmélyítése területén) 817

106. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1974. június 20.) 818

I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 819

II. (Előterjesztés a népgazdaság időszerű kérdéseiről) 822

III. (Személyi kérdések) 823

IV. (A kongresszusi zászlók és a kongresszusi oklevelek odaítéléséről) 824

107. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ IPARBAN DOLGOZÓ SZOCIALISTA BRIGÁDOK MŰVELŐDÉSÉRŐL (1974. július 9.) 825

I. (A szocialista brigádmozgalom fejlődése és problémái) 825

II. (A párt, a szakszervezeti és az állami szervek feladatai) 828

108. A SZOCIALISTA HAZAFISÁG ÉS A PROLETÁR INTERNACIONALIZMUS IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA KULTÚRPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA (1974. szeptember) 830

I. (A szocialista nemzet kialakulása és fejlődésének főbb vonásai) 831

II. (A szocialista hazafiság tartalmának összetevői) 834
III. (A nemzeti hagyomány – a szocialista hazafiság integráns része) 838
IV. (A szocialista hazafiság és társadalmunk néhány alapvető kérdése) 841
V. (A szocialista nemzet fejlődése és az internacionalizmus) ... 845

109. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI JOGSZABÁLYOK EGYSÉGESÍTÉSÉRE, EGYSZERŰSÍTÉSÉRE ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYÁRA (1974. november 5.) 849
I. (Társadalombiztosítási rendszerünk fejlődése és a megoldásra váró feladatok) 849
1. Az öregségi nyugdíj mértékének egységes szabályozása (egységes nyugdíjskála) 850
2. A kisipari és magánkereskedői nyugdíjrendszer beillesztése a társadalombiztosítás egységes rendszerébe 852
3. Az 1952 előtt munkaviszonyban töltött idő szolgálati időként való beszámítása 852
4. A mezőgazdasági szövetkezeti tagok öregségi nyugdíjkorhatára 853
5. Egyéb eltérések a termelőszövetkezeti tagok, valamint a munkások és alkalmazottak társadalombiztosítási ellátásában 854
6. A termelőszövetkezetek társadalombiztosítási járulékainak mértéke 854
II. (A Politikai Bizottság határozata) 856

110. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1974. november 20.) 856
I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 857
II. (A XI. kongresszus előkészítésének helyzete és feladatai) ... 861

111. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETEK ÁGAZATI ÉS EGYÉB SZAKMAI FELÜGYELETÉNEK HELYZETÉRŐL (1974. december) 862
I. (A vizsgálat célja) 862
II. A szövetkezetek ágazati szakmai felügyelete 863
1. A felügyelet fogalma és eszközei 863
2. Az ágazati szakmai felügyelet kibontakozása 865

a) A felügyelet kialakulása 865
b) A szövetkezetek tevékenységi körével kapcsolatos problémák 866
c) A szövetkezetek adatszolgáltatásával kapcsolatos problémák 867
3. A mezőgazdasági szövetkezetek ágazati szakmai felügyelete 867
4. Az ipari szövetkezetek ágazati szakmai felügyelete 869
5. A fogyasztási szövetkezetek ágazati szakmai felügyelete 870
6. Az ágazati felügyelet továbbfejlesztése 871
III. A szövetkezetek állami törvényességi felügyelete 872
1. A törvényességi és az ágazati felügyelet elhatárolása 872
2. Jogszabály-módosításra irányuló javaslatok 873
IV. A szövetkezetek pénzügyi revíziója 874
V. Általános felügyeletek 875
VI. A felügyelet koordinálása 876
VII. A szövetkezetekre vonatkozó általános jogi szabályozás továbbfejlesztése 876

112. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1974. december 5.) 878
I. (Az 1974. évi népgazdasági terv várható teljesítéséről) 878
II. (Az 1975. évi népgazdasági terv fő előirányzatai) 881
III. (Az ötödik ötéves népgazdasági terv előkészítő munkálatai) 884
IV. (A párt irányító, szervező- és ellenőrző munkájának erősítése) 884

113. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1975. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL (1974. december 5.) 885
I. (Az 1974. évi népgazdasági terv teljesítéséről) 886
II. (Az 1975. évi népgazdasági terv és költségvetés fő feladatai) 888
III. (A terv sikeres végrehajtásának feltételei) 894

114. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KISZ POLITIKAI OKTATÁSÁNAK ÉS VEZETŐKÉPZÉSÉNEK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL (1974. december) 896
I. (A KISZ politikai oktatásának főbb tapasztalatai) 896

II. (A politikai oktatás továbbfejlesztésének tartalmi feladatai, célja és szervezeti formái) 899
III. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 901

1975

115. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT-, A SZAKSZERVEZETI ÉS A KISZ-APPARÁTUSOK POLITIKAILAG FELKÉSZÜLT, ÜZEMI TAPASZTALATOKKAL RENDELKEZŐ FIZIKAI DOLGOZÓKKAL TÖRTÉNŐ FOLYAMATOS UTÁNPÓTLÁSÁNAK FELADATAIRÓL (1975. január 14.) 905
I. (A Politikai Bizottság 1974. március 19–20-i határozatában megjelölt feladatok végrehajtásának eredményei) 905
II. (A megindult folyamat következetes végigvitele érdekében megoldásra váró feladatok) 907

116. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÉS KÖZPONTI ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGÁNAK EGYÜTTES ÜLÉSÉRŐL (1975. február 26.) 910

117. AZ MSZMP XI. KONGRESSZUSÁNAK HATÁROZATA A PÁRT MUNKÁJÁRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL (1975. március 21.) 912
I. A nemzetközi helyzet, külpolitikánk fő iránya és feladatai 913
II. A társadalmi viszonyok továbbfejlesztése 917
III. A gazdasági építőmunka feladatai 924
IV. Életszínvonal és szociálpolitikai feladatok 930
V. Ideológiai és művelődési feladatok 933
VI. A párt- és a tömegszervezetek feladatai 936
VII. A párt nemzetközi tevékenységének, kapcsolatainak fejlesztése 942

118. AZ MSZMP SZERVEZETI SZABÁLYZATA (1975. március 21.) 944
I. A párt tagja, a párttag kötelességei és jogai 945
II. A párttagok felvétele, a tagság megszűnése, a párttagok átigazolása, pártfegyelmi eljárás 946
III. A párt szervezeti felépítése, működési elve 947

IV. A párt legfelsőbb szervei 948
V. A pártbizottságok 950
VI. A párt alapszervezetei 951
VII. A párt irányító munkája az állami és a tömegszervezetekben 952
VIII. A párttagsági díj 953

119. AZ MSZMP PROGRAMNYILATKOZATA (1975. március 21.) ... 953
I. Történelmi utunk és célunk 953
II. A párt feladatai az államhatalom erősítésében és a szocialista demokrácia fejlesztésében 957
III. A párt feladatai a társadalmi viszonyok fejlesztésében 959
IV. A párt feladatai a gazdasági építőmunkában és az életkörülmények javításában 963
V. A párt feladatai a társadalmi tudat, a kultúra és az életmód fejlesztésében 967
VI. A párt és a társadalmi szervezetek fejlődése 970
VII. A párt nemzetközi feladatai és törekvései 973

СОДЕРЖАНИЕ*

Предисловие 5

1971

1. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАДАЧАХ ПАРТИЙНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ ПО ОРГАНИЗАЦИИ И КОНТРОЛЮ В ХОДЕ РАЗРАБОТКИ ПЯТИЛЕТНИХ ПЛАНОВ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ И В КООПЕРАТИВАХ (4 января 1971 г.) 15

2. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦК ВСРП О РАБОТЕ СОЮЗА ВЕНГЕРСКИХ ПАРТИЗАН (26 января 1971 г.) 18
   I. (Организационная структура и деятельность Союза партизан) 18
   II. (Основные области деятельности) 20

3. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (28 января 1971 г.) 21
   I. (Международное положение и актуальные вопросы венгерской внешней политики) 22
   II. (Внутриполитические задачи, выборы в Государственное собрание и местные советы) 24

4. УСТАНОВКА КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ КООПЕРАТИВНОЙ ПОЛИТИКИ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ КОМИТЕТЕ ВСРП О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ ИНТЕНСИВНОГО РАЗВИТИЯ КООПЕРАТИВОВ (январь 1971 г.) 25
   I. (Кооперативное движение в отдельных отраслях) 25
      1. Размеры сельскохозяйственных производственных кооперативов 25
      2. Размеры промышленных кооперативов 27
      3. Размеры потребительских кооперативов 28
      4. Кооперативные сберегательные кассы 29
      5. Жилищные кооперативы 29
   II. Установка по вопросам кооперативной политики 29

* Там, где в оригинальном тексте документов не были выделены главы или проставлены подзаголовки, составитель сборника — ради упрощения работы с томом — использовал заглавия, собранные в примечаниях. Эти заглавия ставились в скобках.

5. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОБЩЕСТВЕННЫХ МЕРОПРИЯТИЯХ, СПОСОБСТВУЮЩИХ ДАЛЬНЕЙШЕМУ ОБУЧЕНИЮ ДЕТЕЙ РАБОТНИКОВ ФИЗИЧЕСКОГО ТРУДА (2 марта 1971 г.) 33

(Для детей рабочих и крестьян среди поступающих в средние школы в 1966/67—1970/71 учебных годах) 33

1. (Подготовительные курсы) 34
2. (Летние подготовительные лагери) 36
3. (Рост мест в интернатах) 36
4. (Улучшение методов пропаганды дальнейшего обучения) 37
5. (Задачи КСМ) 37

6. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СНИЖЕНИИ НЕЖЕЛАТЕЛЬНОЙ МИГРАЦИИ РАБОЧЕЙ СИЛЫ И ПООЩРЕНИИ РАБОТНИКОВ ПРЕДПРИЯТИЯ С МНОГОЛЕТНИМ СТАЖЕМ (9 марта 1971 г.) 38

I. (Данные по миграции рабочей силы) 38

II. (Причины необоснованной миграции рабочей силы) 41

III. (Меры по снижению необоснованной миграции рабочей силы) 42

7. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ИЗМЕНЕНИЯХ В СИСТЕМЕ ОПЛАТЫ ТРУДА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ (9 марта 1971 г.) 45

8. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О МЕРОПРИЯТИЯХ, КАСАЮЩИХСЯ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТИ ОПЛАТЫ ТРУДА (23 марта 1971 г.) 50

9. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ РАБОТЫ ПАРТИИ В ОБЛАСТИ МАССОВОЙ ПРОПАГАНДЫ (21 апреля 1971 г.) 52

I. (Основное направление и результаты массовой пропаганды) 52

II. (Задачи по повышению уровня массовой пропаганды) 53

10. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (29 апреля 1971 г.) 57

I. (Международное положение и актуальные вопросы венгерской внешней политики. Отчет делегации, принявшей участие в работе XXIV. съезда КПСС) 57

II. (Информация об актуальных задачах в области хозяйствования) 59

III. (Отчет о проведении выборов 1971 года в Государственное собрание и местные советы) 59
IV. (Социалистическое соревнование в честь съезда и персональные вопросы) 60

11. ПОСТАНОВЛЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ВЫПОЛНЕНИИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ ОБ УЧРЕЖДЕНИИ УЧЕБНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УПРАВЛЕНИЙ (10 мая 1971 г.) 61
I. (Компетенция созданных управлений, их организационное положение) 61
II. (Задачи по дальнейшему развитию их деятельности) 63

12. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О ПОЛОЖЕНИИ И НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ ОСВЕЩЕНИЯ ВОПРОСОВ В ПЕРИОДИЧЕСКОЙ ПЕЧАТИ ВНУТРЕННЕЙ ПОЛИТИКИ (21 мая 1971 г.) 65
I. (Развитие в области освещения в печати вопросов внутренней политики) 65
II. (Слабые стороны освещения вопросов внутренней политики в печати) 66
III. (Информация журналистов. Возросшие задачи освещения вопросов внутренней политики в печати) 68
IV. (Выводы) 72
V. (Установка Комитета по агитации и пропаганде) 75

13. РЕКОМЕНДАЦИЯ КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ КООПЕРАТИВНОЙ ПОЛИТИКИ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ КОМИТЕТЕ ВСРП ОТНОСИТЕЛЬНО СОГЛАСОВАНИЯ ПРИНЦИПОВ КООПЕРАТИВНОЙ ПОЛИТИКИ С ПРАКТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ (3 июня 1971 г.) 76
1. (Осуществление единых принципов кооперативной политики) 77
2. (Задачи коммунистов в согласовании принципов кооперативной политики с практикой) 78

14. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАДАЧАХ, ВЕДУЩИХ К УВЕЛИЧЕНИЮ ЭФФЕКТИВНОСТИ В ОБЛАСТИ КАПИТАЛОВЛОЖЕНИЙ (29 июня 1971 г.) 78
I. (Проведение в жизнь решения, принятого в целях создания равновесия в области капиталовложений, факторы, мешающие осуществлению этого решения) 78
II. (Повышение уровня) 79
III. (Решение Политбюро) 83

15. ИНСТРУКЦИЯ КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ ПАРТИЙНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ КОМИТЕТЕ ВСРП О ЗАДАЧАХ И КОМПЕТЕНЦИИ ПЕРВИЧНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ, РУКОВОДСТВА И СЕКРЕТАРЕЙ ПЕРВИЧНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ, А ТАКЖЕ ПАРТИЙНЫХ ГРУПП (июнь 1971 г.) 83

I. Задачи и компетенция руководства 83
Направляющая деятельность 84
Координирующая деятельность 85
II. Задачи и компетенция первичных партийных организаций 85
Собрание 86
Партийное руководство 87
Секретарь первичной организации 88
Партийные группы 89

16. СООБЩЕНИЕ О СОВМЕСТНОМ ЗАСЕДАНИИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ И ВЕНГЕРСКОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО РАБОЧЕ-КРЕСТЬЯНСКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА (4 августа 1971 г.) 90

I. (Международное положение и актуальные вопросы венгерской внешней политики) 91
II. (Сообщение о XXV сессии СЭВ) 93
III. (О выполнении народнохозяйственного плана на 1971 год и о дальнейших задачах) 94

17. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: ОБ ИЗМЕНЕНИЯХ В СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНЫХ СТИПЕНДИЙ И О ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ (30 августа 1971 г.) 96

I. (Цели и результаты создания системы социальных стипендий) 96
II. (Метод модернизации системы стипендий) 99

18. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОСНОВНЫХ ПРИНЦИПАХ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НЕСЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВОВ (7 сентября 1971 г.) 100

I. (Изменения хозяйственной деятельности и профиля сельскохозяйственных кооперативов) 100
II. (Основные принципы правительственных мероприятий) 103

19. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАЦИОНАЛЬНОЙ ИСПОЛЬЗОВАНИИ РАБОЧЕЙ СИЛЫ ТРУДЯЩИХСЯ, ДОСТИГШИХ ПЕНСИОННОГО ВОЗРАСТА И ПЕНСИОНЕРОВ (21 сентября 1971 г.) 107

I. (Факторы, обуславливающие возможность трудоустройства пенсионеров) 107

II. (Принципы и формы расширения использования рабочей силы пенсионеров) 109

20. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О ПОЛОЖЕНИИ В ОБЛАСТИ ШКОЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ БЕЗ ОТРЫВА ОТ ПРОИЗВОДСТВА И ОБ ОСНОВНЫХ ЗАДАЧАХ ЕГО РАЗВИТИЯ (10 октября 1971 г.) 111

(Исторические условия введения системы обучения трудящихся без отрыва от производства) 111

I. (Объективные и субъективные факторы, влияющие на состав учащихся) 112

II. Главные направления развития 115

III. (Установка Комитета по агитации и пропаганде) 116

21. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О МЕРОПРИЯТИЯХ, СПОСОБСТВУЮЩИХ СНИЖЕНИЮ НЕРЕНТАБЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА (19 октября 1971 г.) .. 118

22. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (3 ноября 1971 г.) 121

I. (Международное положение и актуальные вопросы венгерской внешней политики) 122

II. (Государственное управлени и е социалистическая демократия, задачи ее совершенствования) 124

23. ДИРЕКТИВЫ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАЗВИТИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ О ПАРТИЙНОМ РУКОВОДСТВЕ (3 ноября 1971 г.) 127

I. Положение в области государственного управления 127

II. Основные области развития государственного управления 130

1. Правительство 131
2. Социальное страхование, социальное управление, охрана труда, руководство физкультурой и спортом ... 133
3. Улучшение административной деятельности, касающейся граждан страны 134
4. Совершенствование условий труда работников государственного аппарата 135

III. Директивы о совершенствовании партийного руководства в органах государственного управления 136

24. УСТАНОВКА ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ И О ВОЗМОЖНОСТЯХ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ ФИЗКУЛЬТУРЫ И СПОРТА (20 ноября 1971 г.) 138

Физкультура и спорт масс 139
Физкультура в школах 140
Студенческий спорт 141
Физкультура и спорт в вооруженных силах 141
Уровень и положение спортсменов-рекордсменов и подрастающей смены 142
Руководство физкультурой и спортом 145
Партийное руководство физкультурой и спортом 146
(Установка Политбюро) 147

25. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАДАЧАХ РАДИОВЕЩАНИЯ ПРИ СОСТАВЛЕНИИ ПРОГРАММ, О РАДИОПРОГРАММАХ И ПЛАНАХ ИХ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ (23 ноября 1971 г.) 149

I. (Главные цели радиовещания при составлении программ) 149
Развитие отечественного радиовещания 150
Политические программы 151
Художественные программы 152
Научно-популярные программы 154
Основные цели при составлении программ 154
Положение с кадрами 155
Планы дальнейшего развития 155

II. (Установка Комитета по агитации и пропаганде) 156
Об идейно-политическом содержании программ радиовещания) 157
(О развитии технических условий) 157
(О едином планировании и согласовании программ радио и телевидения) 157
(Задачи в области правильной ориентации слушателей) .. 158
(Задачи по развитию условий ведения и приема передач) . 158

26. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (1 декабря 1971 г.) 159

I. (Международное положение и актуальные вопросы венгерской внешней политики) 160

II. (Экономические вопросы и проблемы хозяйствования) 162

1. (Мероприятия 1971 года, проведенные в целях проведения в жизнь решений X съезда партии по вопросам экономической политики) 162
2. (Достижения экономики в 1971 году) 163
3. (Задачи социалистического строительства в 1972 году) 164
4. (О политике повышения жизненного уровня населения) 165
5. (О повышении уровня производства и организации труда) 165
6. (Необходимость дальнейшего развития трудового социалистического соревнования и пути этого развития) 166
7. (Повышение эффективности организационной и политической работы в области экономики) 167

27. РЕШЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОИЗВОДСТВА И ТРУДА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ (1 декабря 1971 г.) 168
(Значение современной организации производства и труда) ... 168
I. Народнохозяйственные цели и основные методы организации производства и труда на предприятиях ... 169
II. Задачи вышестоящих органов и предприятий 171
III. Задачи партийных и общественных организаций 173

28. РЕШЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ ТРУДОВОГО СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО СОРЕВНОВАНИЯ (1 декабря 1971 г.) 176
I. (Развитие и результаты трудового социалистического соревнования) 176
II. (Задачи и методы дальнейшего развития трудового социалистического соревнования) 177

29. РЕШЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДИРЕКТИВАХ НАРОДНОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПЛАНА НА 1972 ГОД И БЮДЖЕТЕ (1 декабря 1971 г.) 183
I. (Развитие народного хозяйства в 1971 году) 184
II. Директивы народнохозяйственного плана на 1972 год и бюджет) 185
III. Совершенствование организационной и политической работы в области экономики, задачи партийных организаций) 187

30. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЫ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ В ОБЛАСТИ ИЗУЧЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ ПО ВОПРОСАМ ПОЛИТИКИ И ЗАДАЧИ ЕГО ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ (10 января 1972 г.) 191

I. Положение, результаты и опыт подготовки изучения общественного мнения по вопросам политики 191

II. Задачи дальнейшего развития изучения общественного мнения по вопросам политики 193

III. Установка Комитета по агитации и пропаганды) 195

31. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О МЕЖДУНАРОДНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАССОВЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ДВИЖЕНИЙ В 1971 ГОДУ; ОСНОВНЫЕ ЗАДАЧИ ИХ МЕЖДУНАРОДНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В 1972 ГОДУ (17 января 1972 г.) 196

I. (Международная деятельность массовых организаций и движений) 196

1. (Согласование международной деятельности массовых организаций и движений) 196
2. (Развитие связей с социалистическими странами) 198
3. (Развитие связей с капиталистическими странами) 198
4. (Развитие связей с развивающимися странами) 199
5. (Повышение активности международных демократических массовых организаций и их влияние на деятельность венгерских организаций) 200

II. (Задачи международной деятельности массовых организаций и движений в 1972 году) 200

32. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О ПОЛОЖЕНИИ В ПАРТИЙНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ, ТВОРЧЕСКИХ СОЮЗОВ, ИХ ОБЩЕСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ (18 января 1972 г.) ... 202

I. (О толковании понятия содержания социалистического искусства) 203

II. (Взгляды, наблюдаемые в кругах коммунистических писателей и деятелей искусств) 206

III. (Положение писателей-коммунистов и деятелей искусств, их общественная деятельность) 207

IV. (Деятельность партийных организаций, функционирующих в области литературы и искусства) 208

V. (Установка Комитета по агитации и пропаганде) 209

33. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О ПОДГОТОВКЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ И ОСВОБОЖДЕННЫХ РАБОТНИКОВ, РУКОВОДЯЩИХ АГИТАЦИОННОЙ РАБОТОЙ, ВОПРОСЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЭТОГО АППАРАТА (2 февраля 1972 г.) 211

I. (Роль общественных и освобожденных партийных работников, руководящих агитационной деятельностью, в проведении политики партии) 211

II. (Подготовка агитаторов — органическая часть партийной работы) 212

III. (Установка Комитета по агитации и пропаганды) 214

34. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ АРХИВНОМ МАТЕРИАЛЕ ПАРТИИ И О ПАРТИЙНЫХ АРХИВАХ (28 февраля 1972 г.) 215

I. Архивный материал Венгерской социалистической рабочей партии 215

II. О партийных архивах 216

Общие положения 216

Архив Института истории партии (Как Центральный архив партии) 217

Партийные архивы на местах 218

35. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЫ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О ПОЛОЖЕНИИ ЦЕНТРАЛЬНЫХ И ПЕРИФЕРИЙНЫХ ЛИТЕРАТУРНЫХ ЖУРНАЛОВ (февраль 1972 года) 219

I. Задачи литературных журналов, их роль в культурной жизни страны 219

II. Важнейшие черты деятельности литературных журналов 220

III. Государственное руководство, организационные вопросы, материальные условия 222

IV. Задачи 223

36. ДИРЕКТИВЫ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ДЛЯ КОММУНИСТОВ-УЧАСТНИКОВ II СЪЕЗДА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВОВ (7 марта 1972 г.) 225

(Результаты, достигнутые со времени I съезда сельскохозяйственных кооперативов) 225

(Задачи II съезда по выполнению решений X съезда партии и осуществлению целей IV пятилетнего плана) 227

37. УСТАНОВКА ЦЕНТРАЛЬНОЙ РЕВИЗИОННОЙ КОМИССИИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О НЕКОТОРЫХ ПРИНЦИПИАЛЬНЫХ И МЕТОДИЧЕСКИХ ВОПРОСАХ, СВЯЗАННЫХ С ПАРТИЙНЫМ КОНТРОЛЕМ И ВЕДЕНИЕМ ДИСЦИПЛИНАРНЫХ ДЕЛ (13 марта 1972 г.) 230

1. (Равноправие при разбирательстве; ответственность, пропорциональная проступку и занимаемой должности) 230
2. (Борьба против репрессий, клеветы и интриг) 231
3. (Задачи, связанные с осуществлением партийного контроля и ведением дисциплинарных дел) 232
4. (Строгая принципиальность и полная ответственность в ходе разбирательства) 234

38. ПИСЬМО ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП К ПАРТИЙНЫМ ОРГАНИЗАЦИЯМ ОБ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ УСТАНОВКИ ЦРК (6 апреля 1972 г.) 236

39. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (15 марта 1972 г.) 239

I. (Международное положение и актуальные задачи венгерской внешней политики) 239

II. (Принципиальные вопросы модификации Конституции Венгерской Народной Республики) 242

40. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ПО ПОЛОЖЕНИИ СЕЛЬСКИХ ПАРТИЙНЫХ КОМИТЕТОВ И РУКОВОДСТВА, О ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ ИХ РАБОТЫ (21 марта 1972 г.) 243

I. Некоторые черты, характерные положения в сельских партийных органах в данный момент 243

II. Задачи дальнейшего развития работы сельских партийных органов 245

1. По руководству партийными организациями 246
2. По осуществлению партийного руководства массовыми организациями и движениями 247
3. По управлению экономической жизнью 247
4. В работе с кадрами 248
5. По партийному руководству работой советов 248
6. Кадры и материальные условия 249

41. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ РАЙОННЫХ КОМИТЕТОВ ПАРТИИ И ОСНОВНЫХ ЗАДАЧАХ ЕЕ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ (21 марта 1972 г.) 250

I. Положение районных комитетов партии, опыт их работы 250
II. Важнейшие задачи, связанные с дальнейшим развитием работы районных комитетов партии 253

42. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О ПОЛОЖЕНИИ И О ЗАДАЧАХ КНИГОИЗДАНИЯ (28 марта 1972 г.) 256
I. Результаты и проблемы проведения в жизнь принципов политики в области просвещения 257
II. Экономическое положение и техническая база книгоиздания 265
III. Задачи в этой области 267
IV. Установка Комитета по агитации и пропаганде 271

43. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ УЛУЧШЕНИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ МОЩНОСТЕЙ (16 мая 1972 г.) 273
1. (Необходимость целенаправленного управления миграцией рабочей силы) 273
2. (Согласованное использование рабочей силы и производственного оборудования) 273
3. (Задачи в области лучшего использования производственных мощностей и повышения уровня руководящей деятельности государства) 273
4. (Задачи партийных и профсоюзных организаций) 274
5. (Задачи в области научной и пропагандистской деятельности) 275

44. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О РАБОТЕ ВЕНГЕРСКОГО ТЕЛЕВИДЕНИЯ (6 июня 1972 г.) 275
I. Развитие работы телевидения после X съезда партии) .. 275
О политических программах телевидения 276
О художественных программах 278
О составлении программ 279
О руководящей и организационной деятельности и об условиях работы 279
II. (Установка Комитета по агитации и пропаганде) 279

45. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (14—15 июня 1972 г.) 283
I. (Международное положение и актуальные задачи венгерской внешней политики) 283
II. (О положении и задачах дальнейшего развития государственной системы обучения) 287

46. РЕШЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ И ЗАДАЧАХ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ (14—15 июня 1972 г.) 292

I. (Результаты двадцатипятилетнего развития системы народного образования в Венгрии) 292

II. (Результаты и проблемы реформы в области образования) 293

III. (Возросшие общественные запросы и задачи по дальнейшему совершенствования системы образования) ... 304

47. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ ИНФОРМАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЫ В ОБЛАСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ (27 июня 1972 г.) 314

(Развитие информационной деятельности в области экономической политики) 314

(Основные цели и задачи информационной деятельности агитации и пропаганды в области экономической политики) 315

(Задачи массовых организаций и движений) 317

48. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАДАЧАХ В СВЯЗИ С ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ (27 июня 1972 г.) 319

49. УСТАНОВКА КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ ПАРТИЙНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ РАБОТЫ ПАРТИЙНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В УЧРЕЖДЕНИЯХ И УПРАВЛЕНИЯХ (июнь 1972 г.) 321

I. Особенности работы и связей между центральными партийными органами и партийными организациями учреждений и управлений 321

II. Основные черты деятельности партийных организаций учреждений и управлений 324

III. Деятельность руководящих партийных органов 327

IV. Повышение эффективности руководящей деятельности ... 328

50. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАДАЧАХ, КОМПЕТЕНЦИИ И ЕДИНОЙ СИСТЕМЕ РУКОВОДСТВА ПАРТИЙНЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ МИНИСТЕРСТВ И ГОСУДАРСТВЕННЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ (25 июля 1972 г.) 329

I. (Области и методы деятельности партийных организаций министерств и государственных учреждений) 329

1. (Задачи соответствующих отделов Центрального Комитета) 331
2. (Задачи Будапештского городского комитета партии) .. 331
3. (Задачи будапештских районных комитетов партии) ... 332
II. (Руководство и контроль партийной работы органов внутренних дел) 332

51. УСТАНОВКА СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПРОВЕДЕНИИ В ЖИЗНЬ ЗАКОНА О СОВЕТАХ (27 августа 1972 г.) 333
I. (Мероприятия, последовавшие за вступлением в силу нового Закона о советах) 333
II. (Опыт о советах) 334
III. (Результаты изменений в центральном руководстве) 337
IV. (Изменение структуры административной деятельности) 337

52. УСТАНОВКА КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ КУЛЬТУРНОЙ ПОЛИТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ ЛИТЕРАТУРНОЙ И ХУДОЖЕСТВЕННОЙ КРИТИКИ (сентябрь 1972 г.) 339
I. (Положение, направления и течения в литературной и художественной критике) 341
II. (Отрицательные явления и проблемы в области литературной и художественной критики) 347
III. (Задачи по укреплению позиций марксистской критики) 351

53. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ В ТВОРЧЕСКИХ СОЮЗАХ (3 октября 1972 г.) 357
I. (Реорганизация творческих союзов) 357
II. (Содержание деятельности этих союзов и связанные с ней проблемы) 357
III. Дискуссии о роли, задачах и компетенции этих организаций) 359
IV. (Права и обязанности творческих союзов) 360
V. (Задачи партийных организаций и организационные вопросы руководства деятельностью этих союзов) 362

54. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ ПАРТИЙНЫХ ОРГАНОВ И ОРГАНИЗАЦИЙ С КООРДИНАЦИОННОЙ ПРАВОМ ПРОВЕДЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (9 октября 1972 г.) 364
Опыт координационной работы 365
1. (Расхождения в работе партийных организаций) 365

2. (Опыт координационной работы на заводах, в цехах и филиалах предприятий) 366
3. (О работе территориальных комитетов партии) 367
Задачи по развитию координационной работы 368

55. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (14–15 ноября 1972 г.) 369
Установка Центрального Комитета об осуществлении решений X съезда партии и актуальных задачах 370
I. Международное положение и актуальные вопросы венгерской внешней политики 371
II. Вопросы, касающиеся внутренней политики и общества .. 373
III. Хозяйственное строительство 375
IV. Жизненный уровень, социальные вопросы 382
V. О положении в области идеологии 385
VI. Деятельность партии, партийное строительство 388
Резолюция Центрального Комитета о директивах народнохозяйственного плана и государственного бюджета на 1973 год 390

56. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РОСТЕ ЧИСЛА ЧЛЕНОВ ПАРТИИ И ФОРМИРОВАНИИ ЕЕ СОЦИАЛЬНОГО СОСТАВА (21 ноября 1972 г.) 394
I. Рост числа членов партии и изменение ее состава с момента объединения двух рабочих партий до контрреволюции 395
II. Политики ВСРП в связи с приемом новых членов и рост партии 397
III. Проведение в жизнь решений X съезда партии о росте числа членов партии и формировании ее состава 398
IV. (Решение Политбюро) 402

57. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОБЩЕСТВЕННЫХ МЕРОПРИЯТИЯХ, СПОСОБСТВУЮЩИХ ПРОДОЛЖЕНИЮ УЧЕБЫ ДЕТЬМИ РАБОТНИКОВ ФИЗИЧЕСКОГО ТРУДА, ОКОНЧИВШИМИ ШКОЛУ (28 ноября 1972 г.) 404
1. (Результаты мероприятий, способствующих продолжению учебы детьми работников физического труда) 405
2. (Мероприятия способствующие расширению сети общежитий для учащихся) 406
3. (Работа государственных органов) 407
4. (Формирование общественного мнения) 408
5. (Установка Комитета по агитации и пропаганде) 408

58. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ ПЕРВИЧНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И О ПОВЫШЕНИИ ЕЕ УРОВНЯ (20 декабря 1972 г.) 109

I. Положение первичных организаций, их внутренняя жизнь 409

II. Работа первичных организаций, их роль в представительстве и существлении на местах решений и политики партии 412

1. (Политическое руководство и контроль под деятельностью массовых организаций и движений, а также хозяйственных руководителей) 413
2. (Экономическая политика в работе первичных организаций) 415
3. (Проведение культурной политики партии) 417

III. Работа руководящих партийных органов 419

IV. (Решение Политбюро) 421

1. О задачах будапештского и областных комитетов партии 421
2. Задачи комитетов партии, непосредственно руководящих первичными организациями 423
3. Задачи первичных организаций по совершенствованию работы 424

1973

59. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ ПАРТИЙНОГО И ГОСУДАРСТВЕННОГО РУКОВОДСТВА В ОБЛАСТИ ФИЗКУЛЬТУРЫ И СПОРТА (30 января 1973 г.) 429

I. Единое государственное руководство в области физкультуры и спорта 429

II. Партийное руководство в области физкультуры и спорта 432

60. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДЕМОГРАФИЧЕСКОМ ПОЛОЖЕНИИ В СТРАНЕ И ЗАДАЧАХ В ОБЛАСТИ ПОЛИТИКИ НАРОДОНАСЕЛЕНИЯ (13 февраля 1973 г.) 434

I. Формирование демографического положения в стране после 1966—1967 гг. 434

II. Причины существующего демографического положения 437

III. Эффективность мероприятий в области демографической политики 441

1. Экономические и социальные мероприятия
семейная надбавка 441
Пособие по уходу за детьми 441

Детские учреждения 442
Жилищный вопрос и прирост населения 442
2. Охрана семьи, политика в области здравоохранения .. 443
Подготовка к брачной жизни 443
Прекращение беременности, предупреждение беременности 443
3. Прирост населения и формирование сознания людей ... 444
IV. Выводы, задачи 445
V. (Резолюция Политбюро о задачах) 447
1. в экономической и социальной областях 447
2. в области здравоохранения 448
3. в области формирования морали сознания 449
VI. (Прочие государственные, партийные и теоретические задачи 451

61. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ И ЗАДАЧАХ В ОБЛАСТИ НОВЫШЕНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ВЫСШЕГО ЗВЕНА (27 февраля 1973 г.) 451
I. (Положение в области повышении политической подготовки руководителей высшего звена) 452
II. (Директивы по дальнейшему развитию системы повышения политической подготовки) 453

62. УСТАНОВКА КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ В ОБЛАСТИ КУЛЬТУРНОЙ ПОЛИТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП. ОБ АНТИМАРКСИСТСКИХ ВЗГЛЯДАХ НЕКОТОРЫХ ДЕЯТЕЛЕЙ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК (март 1973 г.) 456
I. (Стимулирующее влияние директив по вопросам научной политики на исследования в области общественных наук) 456
II. (Критика антимарксистской концепции группы, искажающей научную политику партии) 459
III. (Общность идейно-политической платформы антимарксистских взглядов) 462
IV. (Долг ученых-марксистов перед обществом) 467
V. (Задачи в области выполнения решений и директив партии по вопросам культуры и науки) 468

63. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: ОБ ИСПОЛНЕНИИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ ПОЛИТБЮРО ОТ 12 НОЯБРЯ 1968 ГОДА О ПОЛОЖЕНИИ В СЕТИ ПАРТИЙНОГО ПРОСВЕЩЕНИЯ И О ПОВЫШЕНИИ ЕГО УРОВНЯ (6 марта 1973 г.) 470
1. Разработка и осуществление их единых целей 470

2. Совершенствования условий эффективности партийного просвещения 472

64. РЕШЕНИЯ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ ДИРЕКТИВ В ОБЛАСТИ ПРАВОВОЙ ПОЛИТИКИ (27 марта 1973 г.) 474

I. (Общие принципы применения права) 475

1. В интересах соблюдения социалистической законности 475
2. В области борьбы с преступностью 476
3. В области гражданского права 477
4. В области государственного управления 478
5. В ходе общего прокурорского надзора за соблюдением законности 479

II. (Задачи органов внутренних дел, прокуратуры, юстиции и государственного управления) 479

III. (Решение) 480

65. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (18 апреля 1973 г.) 480

I. (О международном положении и актуальных вопросах венгерской внешней политики) 481

II. (Положение и задачи в области внутренней политики) .. 483

III. (О ходе решения экономических задач, выдвинутых в ноябрьском решении ЦК 1972 года) 485

66. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ХОДЕ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПРЕДЛОЖЕНИЙ, ВНЕСЕННЫХ НА 4-ОМ ВСЕВЕНГЕРСКОМ СОВЕЩАНИИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ БРИГАД СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО ТРУДА (8 мая 1973 г.) 488

I. (Мероприятия по осуществлению предложений и факторы, мешающие их проведению) 488

II. (Задачи по дальнейшему совершенствованию движения бригад социалистического труда) 491

67. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО ДЕЛАМ МОЛОДЕЖИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОФСОЮЗОВ СРЕДИ РАБОЧЕЙ МОЛОДЕЖИ, НАПРАВЛЕННОЙ НА ВЫПОЛНЕНИЕ РЕШЕНИЙ О ПОЛИТИКЕ ПАРТИИ В ОБЛАСТИ РАБОТЫ (10 мая 1973 г.) . 494

Производственная и общественная активность молодежи . 495
Воспитательная работа профсоюзов среди молодежи 497
Повышение культурного уровня молодежи 498
Мероприятия в целях улучшения условий жизни и труда молодежи 500
(Обращение Комиссии по делам молодежи) 503

68. ДИРЕКТИВЫ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ТЕРРИТОРИАЛЬНОМ И ОРГАНИЗАЦИОННОМ РАЗВИТИИ СТУПЕНИ АДМИНИСТРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ (22 мая 1973 г.) 504

I. Положение на сегодняшний день и основные задачи развития в 505

1. селах 506
2. городах 507
3. районах 507
4. районах столицы 508
5. пригородах столицы 509

II. Основные задачи по исполнению директив 509

69. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ ПРОВЕДЕНИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ ДИСКУССИЙ И ЗАДАЧАХ ИХ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ (29 мая 1973 г.) 510

I. (Результаты исполнения решения) 510

1. Цель и задачи проведения дискуссий 511
2. Опыт организации дискуссий 511
3. Опыт проведения дискуссий 512
4. Публикация вспомогательного материала (тезисов) к дискуссиям 513
5. Задачи 513

II. (Установка Комитета по агитации и пропаганде) 514

70. ПИСЬМО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП КО ВСЕМ ЧЛЕНАМ ПАРТИИ ПО СЛУЧАЮ 25-ЛЕТИЯ ОБЪЕДИНЕНИЯ ДВУХ РАБОЧИХ ПАРТИЙ (июнь 1973 г.) 515

71. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (27 июня 1973 г.) 518

I. (Международное положение и актуальные задачи венгерской внешней политики) 518

II. (О выполнении народнохозяйственного плана на 1973 год в первом полугодии и о дальнейших задачах) 520

72. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ В ГОРОДСКИХ КОМИТЕТАХ ПАРТИИ И О РАЗВИТИИ ИХ РАБОТЫ (3 июля 1973 г.) 523

I. Организационное положение и деятельность городских комитетов партии 524

1. Формирование городской политики и руководство ею. Основная область работы 524

2. Работа городских комитетов партии по проведению экономической политики 525
3. Решение общественно-политических задач 526
4. Руководящая деятельность комитетов партии, положение партийного аппарата 527
II. Руководящая деятельность областных комитетов партии 529
III. (Задачи областных комитетов партии) 530
1. Поднять уровень работы по руководству, оказанию помощи и контролю 530
2. Обеспечить, чтобы в работе городских комитетов партии на первом месте стояли важнейшие задачи 531
а) Задачи по развитию города 531
б) Организация проведения в жизнь экономической политики, содействие ее осуществлению и контроль над ним 531
в) Более последовательное выполнение общественно-политических задач, вытекающих из своеобразного положения городов 532
г) Задачи, относящиеся к жизни организации и управлению 533
д) Совершенствование сотрудничества партийных и массовых организаций и движений 535

73. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И АКТУАЛЬНЫХ ЗАДАЧАХ ДВИЖЕНИЯ СТОРОННИКОВ МИРА В ВЕНГРИИ (17 июля 1973 г.) 536
I. (Результаты деятельности движения сторонников мира в Венгрии) 536
II. (Новые задачи движения сторонников мира) 538

74. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО ВОПРОСАМ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О КАЧЕСТВЕ ПРОМЫШЛЕННОЙ ПРОДУКЦИИ И О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ СИСТЕМЫ, РЕГУЛИРУЮЩЕЙ КАЧЕСТВО (июль 1973 г.) 540
I. (Улучшение качества продукции и факторы, препятствующие дальнейшему развитию) 540
II. (Задачи в области дальнейшего совершенствования системы, регулирующей качество) 544
III. (Решение Комитета по вопросам экономической политики) 545

75. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО ВОПРОСАМ КООПЕРАТИВНОЙ ПОЛИТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВОВ И О НАПРАВЛЕНИИ ИХ РАЗВИТИЯ (август 1973 г.) 546

I. (Положение специализированных сельскохозяйственных кооперативов) 546
II. (Директивы по развитию специализированных сельскохозяйственных кооперативов) 547

76. УСТАНОВКА КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ КООПЕРАТИВНОЙ ПОЛИТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ КОНТРОЛЯ В КООПЕРАТИВАХ (8 октября 1973 г.) 549
I. (Развитие содержания и системы контроля в кооперативах) 549
II. (Формы внутреннего и внешнего контроля в кооперативах) 552
1. Контроль со стороны членов кооператива 553
2. Контроль со стороны ревизорских бюро, а также официальных экспертов 556
3. Контроль со стороны оперативного руководства кооперативами 559
III. Выводы 561

77. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (1 ноября 1973 г.) 565
I. (Международное положение и международная деятельность партии и правительства) 565
II. (Персональные вопросы) 571

78. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПРОВЕДЕНИИ В ЖИЗНЬ РЕШЕНИЯ ЦК ВСРП О ПОЛИТИКЕ ПАРТИИ В ОБЛАСТИ РАБОТЫ С МОЛОДЕЖЬЮ ОТ 18—19 ФЕВРАЛЯ 1970 ГОДА (6 ноября 1973 г.) 571
I. О положении в области идейно-политического воспитания молодежи, его влиянии и проблемах 572
1. О положении в области идейно-политического воспитания 572
2. О влиянии идейно-политического воспитания 574
3. Главные причины недостатков в идейно-политическом воспитании 577
II. (О условии выполнения решения о политике партии в области работы с молодежью) 579

79. УСТАНОВКА КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ КООПЕРАТИВНОЙ ПОЛИТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ КООПЕРАТИВНЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ, О НАПРАВЛЕНИИ И УСЛОВИЯХ ИХ РАЗВИТИЯ (26 ноябрь 1973 г.) 582

I. Развитие кооперативных объединений 583
II. Направление развития кооперативных объединений и его основные экономические условия 584
III. Правовые условия развития кооперативных объединений 586

80. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПРОВЕДЕНИИ В ЖИЗНЬ РЕШЕНИЯ О ПОЛИТИКЕ ПАРТИИ В ОБЛАСТИ НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ (23 ноября 1973 г.) 588
1. (О правительственных постановлениях, определяющих направление развития образования) 588
2. (Мероприятия, направленные на претворение в жизнь этих постановлений) 591
3. (Отклики на новые мероприятия) 592
4. (Работа по подготовке модернизации системы образования) 593
5. (Положение партийных организаций педагогов и их деятельность) 594
6. (Задачи более эффективного проведения в жизнь решения) 595

81. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (28 ноября 1973 г.) 596
I. (О выполнении Постановления ЦК от 14—15 ноября 1972 года) 596
II. (Директивы народнохозяйственного плана и государственный бюджет на 1974 год) 601
III. (О политике партии в области работы с кадрами и о соответствующей государственной деятельности) 605

82. РЕЗОЛЮЦИЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДИРЕКТИВАХ НАРОДНО-ХОЗЯЙСТВЕННОГО ПЛАНА И ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА НА 1974 ГОД (28 ноября 1973 г.) 607
I. (Ожидающиеся результаты выполнения народнохозяйственного плана на 1973 год) 608
II. (Директивы народнохозяйственного плана и государственного бюджета на 1974 год) 611
III. (Задачи в области улучшения организации, управления и контроля в экономике) 618

83. РЕШЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ И ОСНОВНЫХ ЗАДАЧАХ РАБОТЫ С КАДРАМИ (28 ноября 1973 г.) 620

I. Подготовленность руководителей и их способность к руководящей работе 620
II. Проведение в жизнь политики партии в области работы с кадрами 623
III. Выводы 626
IV. Важнейшие задачи 628

84. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПРИНЦИПАХ РЕОРГАНИЗАЦИИ ТАРИФНЫХ СЕТОК ПО СПЕЦИАЛЬНОСТЯМ (4 декабря 1973 г.) 632

85. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПРОВЕДЕНИИ В ЖИЗНЬ ДИРЕКТИВ НАУЧНОЙ ПОЛИТИКИ ПАРТИИ (11 декабря 1973 г.) 636
1. (Исследовательная деятельность, согласованная с общественными, народнохозяйственными интересами) 636
2. (Укрепление деятельности исследовательской базы) ... 638
3. (Изменение внутренних пропорций исследований в области общественных наук) 639
4. (Развитие международных научных связей) 640
5. (Руководство научными исследованиями) 642
6. (Деятельность партийных организаций в научных учреждениях) 643
7. (Установка о дальнейших мероприятиях, предложенных Комитетом по агитации и пропаганде)..... 644

1974

86. ИНФОРМАЦИЯ КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ КООПЕРАТИВНОЙ ПОЛИТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О МЕЖДУНАРОДНЫХ СВЯЗЯХ КООПЕРАТИВНОГО ДВИЖЕНИЯ (11 февраля 1974 г.) 649
(Деятельность венгерских кооперативов в рамках Международного союза кооперативов) 649
1. (Связи с кооперативными органами социалистических стран) 650
2. (Связи с развитыми капиталистическими странами) 651
3. (Сотрудничество с кооперативами развивающихся стран) 651
(О работе журнала «*Венгерские кооперативы*») 652

87. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (19—20 марта 1974 г.) 653

I. (Международное положение и актуальные задачи венгерской внешней политики) 653
II. Директивы по усилению ведущей роли рабочего класса, о дальнейшем улучшении его положения) 656
III. (О положении в области народного просвещения и о его дальнейшем совершенствовании) 658
IV. (Постановление о созыве XI съезда ВСРП) 660
(Перестановка кадров в партийных и общественных органах) 660

88. ДИРЕКТИВЫ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ УСИЛЕНИИ ОБЩЕСТВЕННОЙ РОЛИ РАБОЧЕГО КЛАССА, ОБ УЛУЧШЕНИИ ЕГО ПОЛОЖЕНИЯ (19—20 марта 1974 г.) ... 663
I. Об определении понятия «рабочий класс» 664
II. О ведущей роли рабочего класса, партии 665
III. Некоторые вопросы совершенствования производственной демократии 668
IV. Общественная активность рабочего класса, рост его общественной роли 670
V. Оплата труда и условия жизни 671
VI. Профессиональная подготовка и просвещение 674

89. РЕШЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАДАЧАХ ПО ДАЛЬНЕЙШЕМУ РАЗВИТИЮ НАРОДНОГО ПРОСВЕЩЕНИЯ (19—20 марта 1974 г.) 677
(О результатах культурной революции за минувшую четверть века) 677
(Новая историческая ситуация — новые задачи и запросы в области народного просвещения) 678
(Формирование человека социалистического типа) 678
(Просвещение рабочих) 678
(Народное просвещение на селе) 679
(Просвещение молодежи и женщин) 679
(Помощь самодеятельным движениям) 680
(Самообразование) 680
(Культурное использование свободного времени) 681
(Деятельность средств массовой коммуникации и печати) . 681
(Деятельность домов культуры, клубов, музеев, ее совершенствование) 683
(Использование выделенных финансов) 684
(Осуществление принципов политики работы с кадрами) . 685
(Задачи по руководству народным просвещением) 686
(Задачи различных общественных организаций и движений) 687
(Ориентирующая роль партийных организаций) 688
(Предложение о создании Закона о народном просвещении) 689

90. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОЗЫВЕ XI СЪЕЗДА И ОБ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ ВОПРОСАХ (19—20 марта 1974 г.) 690

91. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЛЬГОТАХ В ПРЕДОСТАВЛЕНИИ ГОСУДАРСТВОМ ЖИЛОЙ ПЛОЩАДИ ДЛЯ МНОГОДЕТНЫХ СЕМЕЙ (26 марта 1974 г.) .. 693

I. (Положительные изменения после Решения Политбюро, принятого в феврале 1973 года) 694

II. (Предоставление жилой площади многодетным семьям — первоочередная задача государства) 695

1. (Пересмотрение планов распределения жилой площади) 695
2. (Удовлетворение — по прежнему важная задача) 695
3. (Помощь со стороны предприятий в выделении жилой площади многодетным семьям) 696
4. (О более эффективном использовании обмена жилой площадью) 696
5. (Выделение займа на строительство собственного дома) 696
6. (Создание благоприятных условий для желающих поселиться в селах) 696

92. УСТАНОВКА ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАЩИТЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ, ДИРЕКТИВЫ ОБ ОЧЕРЕДНЫХ ЗАДАЧАХ В ЭТОЙ ОБЛАСТИ (26 марта 1974 г.) 697

I. Актуальность защиты окружающей среды 697

II. Защита окружающей среды в Венгрии 699

III. Директивы об очередных задачах в этой области 701

1. (Предупреждение роста вредных воздействий на окружающую среду) 702
2. (Очередные задачи в важных областях защиты окружающей среды) 702
3. (Создание закона о защите окружающей среды) 703
4. (Усиление координации работ по защите окружающей среды) 704
5. (Целенаправленность научно-исследовательских работ). 704
6. (Расширение международного сотрудничества) 705

93. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОРГАНИЗАЦИИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО СОРЕВНОВАНИЯ В ЧЕСТЬ XI СЪЕЗДА ПАРТИИ И 30-ЛЕТИЯ ОСВОБОЖДЕНИЯ СТРАНЫ (26 марта 1974 г.) 706

94. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ РАБОТЫ ВЕНГЕРСКОЙ ПИОНЕРСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ (1 апреля 1974 г.) 708
I. (Результаты и проблемы работы пионерской организации) 709
II. (Задачи в области совершенствования) 714

95. СЕКРЕТАРИАТ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ФОРМИРОВАНИИ БУДАПЕШТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ И ОПЫТЕ ЕГО РЕГУЛИРОВАНИЯ (1 апреля 1974 г.) 718
I. Формирование будапештской агломерации 719
1. (Темпы роста населения и их влияние на положение с рабочей силой) 719
2. (Будапештская агломерация и развитие промышленности) 720
3. (Агломерация и непроизводственные отрасли) 720
4. (Экономическое единство Будапешта и его агломерационной зоны) 722
II. Регулирование и его результаты 722
1. (Влияние правительственного указа 1962 года) 722
2. (Посреднические бюро по трудоустройству и влияние обязательного посредничества по трудоустройству) ... 723
3. (Постановления правительственной комиссии по вопросам экономики о переразмещении производственных единиц, принятое в 1966 году) 723
4. (Решение Политбюро от 10 марта 1970 года о децентрализации духовной жизни) 724
5. (Объективные факторы, иногда мешающие проведению в жизнь принятых постановлений) 724
III. Направления развития регулирования 726
1. (Усиление селективного и интенсивного развития промышленности и ограничение экстенсивного развития) 726
2. (Последовательное проведения в жизнь Постановления Политбюро) 726
3. (Регулирование деятельности советов кооперативной промышленности и сельского хозяйства) 726
4. (Экономическая система регулирования на службе интенсивному и селективному развитию промышленности) 727
5. (Регулирование миграции населения) 727
6. (Более быстрое развитие отраслей сферы снабжения и обслуживания) 727
7. (Хозяйство столицы и ее агломерационной зоны, согласованное планирование сети населенных пунктов) 727
IV. (Решение Секретариата) 728

96. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ ИСПОЛНЕНИЯ ДИРЕКТИВ ЦК ОТ 3 НОЯБРЯ 1971 ГОДА О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ (9 апреля 1974 г.) 729
I. (Опыт исполнения Директив) 729
1. Рост роли Совета Министров в отдельных областях деятельности 729
2. Развитие управления народным хозяйством 731
3. Создание единой системы администрации в области социальной политики 732
4. Реорганизация управления физкультурой и спортом . 733
5. Улучшение и модернизация административной деятельности 734
6. Улучшение условии труда работников государственного аппарата 736
7. Уточнение компетенции государственных секретарей .. 737
8. Научнообоснованная программа дальнейшего развития государственного управления 737
II. (Группировка задач, поставленных в Директивах, согласно положению по их исполнению) 738
III. (Постановление Политбюро) 739

97. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СНАБЖЕНИИ РАБОЧИХ БИБЛИОТЕКАМИ И О ДАЛЬНЕЙШИХ ЗАДАЧАХ В ЭТОЙ ОБЛАСТИ (2 мая 1974 г.) 740
I. Обзор положения 740
1. Культура чтения у рабочих 741
2. Факторы, влияющие на снабжение рабочих библиотеками 743
3. Стремления библиотек удовлетворить запросы рабочих 745
4. Чтение, библиотека, народное просвещение..... 746
II. Задачи: 748
1. (В целях дальнейшего развития народного просвещения) 748
2. (По осуществлению принципа создания территориальных и заводских библиотек) 749
3. (По обеспечению библиотечными фондами как составной части работы по дальнейшему развитию) 749
4. (По функционированию библиотек) 749
5. (В области деятельности культурно-просветительных учреждений) 750
6. (По функционированию библиотек в рабочих общежитиях) 750
7. (По движению «Читающий народ») 750
8. (По подготовке библиотечных кадров) 750
III. (Установка Комитета по агитации и пропаганде) 751

98. УСТАНОВКА КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ КООПЕРАТИВНОЙ ПОЛИТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЖИЛИЩНЫХ КООПЕРАТИВАХ (20 мая 1974 г.) 751

I. (Постановления, предписания в целях развития жилищных кооперативов) 751

II. (Деятельность различных форм жилищных кооперативов) 753

1. Жилищно-ремонтные кооперативы 753

2. Жилищно-строительные кооперативы 755

99. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДАЛЬНЕЙШИХ МЕРОПРИЯТИЯХ ПО СНИЖЕНИЮ НЕРЕНТАБЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА (27 мая 1974 г.) 759

I. (Повышение рентабельности производства после решения Политбюро, принятого в октябре 1971 года) 759

II. (Факторы, определяющие темпы исполнения Решения) ... 762

III. (Задачи по росту эффективности в период пятого пятилетнего плана) 763

IV. (Постановление Секретариата) 766

100. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ В ОБЛАСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА В ГОСУДАРСТВЕННЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ И ЕГО ДАЛЬНЕЙШИХ ЗАДАЧАХ (28 мая 1974 г.) 767

1. (Положение в области учебной и воспитательной работы) 768

2. (Развитие идейно-политического воспитания студентов) 768

3. (Положение в области преподавания отдельных общественных наук) 769

4. (Совершенствование методов преподавания и учебников, связанные с этим проблемы) 770

5. (Научно-исследовательская деятельность и публикация исследовательских работ на кафедрах марксизма-ленинизма) 771

6. (Положение с кадрами) 771

7. (Задачи) 772

101. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПРОВЕДЕНИИ В ЖИЗНЬ РЕШЕНИЯ О ПОВЫШЕНИИ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ВЫСШЕГО ЗВЕНА ОТ 27 ФЕВРАЛЯ 1973 Г. ПО ЗАДАЧАХ ПОВЫШЕНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ СРЕДНЕГО ЗВЕНА (4 июня 1974 г.) 776

I. Проведение в жизнь Постановления 776

II. Повышение политической подготовки руководителей среднего звена, предложения относительно задач 778

102. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О ПОЛОЖЕНИИ ЦЫГАНСКОГО НАСЕЛЕНИЯ ВЕНГРИИ (11 июня 1974 г.) 781
I. (Изменение положения цыганского населения со времени принятия Решения Политбюро от 20 июня 1961 года) ... 781
II. Положение цыганского населения 783
1. Условия труда, трудоустройство 783
2. Жилищные и гигиенические условия 784
3. Культура цыганского населения 786
(4. Деятельность органов, призванных улучшать положение цыганского населения) 788
III. Выводы 790
IV. (Установка Комитета по агитации и пропаганде) 794

103. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РОСТЕ ЧИСЛА ЧЛЕНОВ ПАРТИИ И НАПРАВЛЕНИИ РАЗВИТИЯ ЕЕ СОСТАВА (17 июня 1974 г.) 797
I. (Опыт приема в члены партии) 797
1. (Тенденции, влияющие на развитие партийного строительства) 797
2. (Требования в связи с повышением уровня партийного строительства и развитием его методов) 798
3. (Согласование партийного строительства и авангардного, массового характера партии) 799
II. Задачи 799
1. (Качественное развитие состава партии) 799
2. (Отказ от количественных предписаний относительно приема новых членов. Основные источники пополнения рядов партии) 800

104. УСТАНОВКА ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАЗВИТИИ КООПЕРАТИВНЫХ ХОЗЯЙСТВ, ВЕДУЩИХ ПРОИЗВОДСТВО В НЕБЛАГОПРИЯТНЫХ УСЛОВИЯХ (17 июня 1974 г.) 802
(Группы кооперативов с неблагоприятными природными условиями, их территориальное расположение) 803
(Директивы по развитию кооперативов, ведущих производство в неблагоприятных условиях) 804
1. (Укрепление и модернизация хозяйств) 804
2. (Формирование производства, отвечающего условиям кооперативных хозяйств, укрепление хозяйств) 804
3. (Разработка комплексных программ развития) 805
4. (Развитие экономических регуляторов) 806
5. (Организационные мероприятия) 807
6. (Повышение уровня руководства) 808

7. (Санация убыточных производственных кооперативов) 808
8. (Задачи коллективов кооперативов и их представительных органов) 808
9. (Необходимость разработки общих правительственных постановлений) 809
10. (Установка Политбюро и метод разработки правительственного постановления) 809

105. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ИСПОЛНЕНИИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ «О ПРАКТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОФСОЮЗОВ И О ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ ПАРТИЙНОГО РУКОВОДСТВА», ПРИНЯТОГО 10 МАЯ 1966 ГОДА, И ОБ ОЧЕРЕДНЫХ ЗАДАЧАХ (17 июня 1974 г.) 810
I. (Проведение в жизнь Постановления от 10 мая 1966 года). 810
II. (Партийные и государственные задачи в области профсоюзной деятельности) 812
1. (Повышение эффективности идейно-политической работы) 813
2. (Воспитание кадров и подготовка смены) 814
3. (Задачи государственных и хозяйственных руководителей, их сотрудничество с профсоюзами) 815
4. (Повышение активности рабочих, трудящихся) 816
5. (Усиление массового характера профсоюзной деятельности) 816
6. (Углубление профсоюзной демократии) 817

106. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (20 июня 1974 г.) 818
I. (Международное положение и актуальные вопросы венгерской внешней политики) 819
II. (Сообщение об актуальных задачах народного хозяйства). 822
III. (Персональные вопросы) 823
IV. (О присуждении съездовских знамен и почетных грамот) . 824

107. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О ПОВЫШЕНИИ КУЛЬТУРНОГО УРОВНЯ ЧЛЕНОВ В БРИГАД СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО ТРУДА ПРОМЫШЛЕННОСТИ (9 июля 1974 г.) 825
I. (Развитие движения бригад социалистического труда и его проблемы) 825
II. (Задачи партии, профсоюзов и государственных органов в этой области) 828

108. АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО ПАТРИОТИЗМА И ПРОЛЕТАРСКОГО ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМА. РЕШЕНИЕ КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ КУЛЬТУРНОЙ ПОЛИТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (сентябрь 1974 г.) 830

I. (Формирование социалистической нации и основные черты ее развития) 831

II. (Сущность социалистического патриотизма) 834

III. (Национальные традиции — отставная часть социалистического патриотизма) 838

IV. (Социалистический патриотизм и некоторые основные проблемы нашего общества) 841

V. (Развитие социалистической нации и интернационализм). 845

109. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ УНИФИКАЦИИ ПРАВОВЫХ НОРМ СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ, ИХ УПРОЩЕНИИ И НАПРАВЛЕНИИ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ (5 ноября 1974 г.) 849

I. (Развитие системы социального страхования в Венгрии и очередные задачи в этой области) 849

1. Единые принципы регулирования размеров пенсий по старости 850
2. Включение системы пенсий мелких производителей и торговцев в единую систему социального страхования . 852
3. Учет трудового стажа до 1952 года при начислении пенсий 852
4. Возрастной пенсионный ценз для членов сельскохозяйственных кооперативов 853
5. Прочие различия в социальном страховании членов кооперативов рабочих и служащих 854
6. Размеры пособий в системе социального страхования для членов производственных кооперативов 854

II. (Решение Политбюро) 856

110. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (20 ноября 1974 г.) 856

I. (Международное положение и актуальные вопросы венгерской внешней политики) 857

II. (Ход подготовки к проведению XI съезда партии и ее задачи 861

111. УСТАНОВКА КОЛЛЕГИИ ПО ВОПРОСАМ КООПЕРАТИВНОЙ ПОЛИТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ ОТРАСЛЕВОГО И ПРОЧЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО НАДЗОРА В КООПЕРАТИВАХ (декабрь 1974 г.) 862

I. (Цель обследования) 862
II. Отраслевой профессиональный надзор в кооперативах ... 863
1. Понятие и средства надзора 863
2. Развертывание отраслевого профессионального надзора 865
а) Создание надзора 865
б) Проблемы, связанные с деятельностью кооперативов 866
в) Проблемы, связанные со статистическими отчетами кооперативов 867
3. Отраслевой профессиональный надзор в сельскохозяйственных кооперативах 867
4. Отраслевой профессиональный надзор в промышленных кооперативах 869
5. Отраслевой профессиональный надзор в потребительских кооперативах 870
6. Совершенствование отраслевого надзора 871
III. Государственный прокурорский надзор над кооперативами 872
1. Размежевание прокурорского и отраслевого надзора . 872
2. Предложения о модификации правовых норм 873
IV. Финансовая ревизия в кооперативах 874
V. Общий контроль 875
VI. Координация надзора 876
VII. Совершенствование общего правового регулирования деятельности кооперативов 876

112. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (5 декабря 1974 г.) 878
I. (Выполнение народнохозяйственного плана 1974 года) 878
II. (Основные директивы народнохозяйственного плана на 1975 год) 881
III. (О подготовке пятого пятилетнего народнохозяйственного плана) 884
IV. (Усиление деятельности партии в области руководства, организации и контроля) 884

113. РЕЗОЛЮЦИЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДИРЕКТИВАХ НАРОДНОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПЛАНА И ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА НА 1975 ГОД (5 декабря 1974 г.) 885
I. (О выполнении народнохозяйственного плана 1974 года) . 886
II. (Основные задачи народнохозяйственного плана и государственного бюджета на 1975 год) 888
III. (Условия успешного выполнения плана) 894

114. УСТАНОВКА КОМИТЕТА ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП: О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ПОЛИТИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ПОДГОТОВКИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ В КСМ (декабрь 1974 г.) 896
I. (Опыт политического просвещения в КСМ) 896
II. (Содержание, цель и организационные формы совершенствования политического образования) 899
III. (Установка Комитета по агитации и пропаганде) 901

1975

115. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАДАЧАХ ПО СИСТЕМАТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ СМЕНЫ ДЛЯ ПАРТИЙНОГО, ПРОФСОЮЗНОГО АППАРАТА И АППАРАТА КСМ ИЗ ЧИСЛА ПОЛИТИЧЕСКИ ГРАМОТНЫХ МОЛОДЫХ ТРУДЯЩИХСЯ С ПРОИЗВОДСТВЕННЫМ ОПЫТОМ (14 января 1975 г.) 905
I. (Результаты проведения в жизнь Решения Политбюро от 19—20 марта 1974 г.) 905
II. (Задачи последовательного завершения начатого процесса) 907

116. СООБЩЕНИЕ О СОВМЕСТНОМ ЗАСЕДАНИИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ И ЦЕНТРАЛЬНОЙ РЕВИЗИОННОЙ КОМИССИИ (26 февраля 1975 г.) 910

117. РЕШЕНИЕ XI СЪЕЗДА ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ О РАБОТЕ ПАРТИИ И ЕЕ ДАЛЬНЕЙШИХ ЗАДАЧАХ (21 марта 1975 г.) 912
I. Международное положение, основные направление и задачи венгерской внешней политики 913
II. Дальнейшее развитие общественных отношений 917
III. Задачи хозяйственного строительства 924
IV. Жизненный уровень и задачи социальной политики 930
V. Задачи в области идеологии и культуры 933
VI. Задачи партийных и массовых организаций 936
VII. Развитие международной деятельности международных связей партии 942

118. УСТАВ ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (21 марта 1975 г.) 944
I. Член партии, обязанности и права члена партии 945

II. Прием в члены партии, выход из партии, постановка на учет членов партии, рассмотрение дисциплинарных дел .. 946
III. Организационная структура партии, принцип ее деятельности 947
IV. Высшие органы партии 948
V. Партийные комитеты..... 950
VI. Первичные организации партии 951
VII. Руководящая роль партии в государственных и общественных организациях 952
VIII. Партийные членские взносы 953

119. ПРОГРАММНОЕ ЗАЯВЛЕНИЕ ВЕНГЕРСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ (21 марта 1975 г.) . 953
I. Наш исторический путь и наши цели 953
II. Задачи партии по укреплению государственной власти и совершенствовании социалистической демократии 957
III. Задачи партии по развитию общественных отношений .. 959
IV. Задачи партии в хозяйственном строительстве и по улучшению условий жизни трудящихся 963
V. Задачи партии в деле развития общественного сознания, культуры и образа жизни 967
VI. Развитие Партии и общественных организаций 970
VII. Цели и задачи международной деятельности партии 973

A kiadasert felel a Kossuth Konyvkiado igazgatoja
Szerkesztette Feles Gyorgyne
A kotesterv Szanto Tibor munkaja
Muszaki vezeto Mozes Tibor
Muszaki szerkeszto Szekffy Gyula
A szedest 1977 XI 25-en kezdtek meg
Megjelent 1978 VIII 31-en 8000 peldanyban
Terjedelme 91,7 (A/5) iv

77 3600 Athenaeum Nyomda, Budapest – Ives magasnyomas
Felelos vezeto Sopron Bela vezerigazgato